

FRANCISCI PATRICII NOVA

DE VNIVERSIS PHILOSOPHIA.
IN QVA ARISTOTELICA METHODO.
non per motum, sed per lucem, & lumina, ad primam
causam ascenditur.

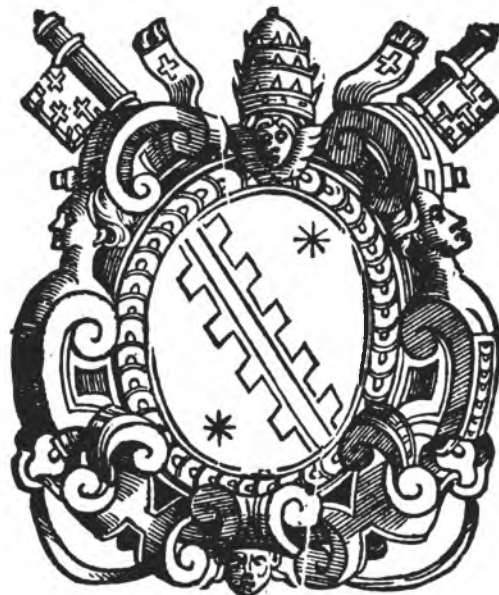
*DEINDE PROPRIA PATRICII METHODO;
Tota in contemplationem venit Diuinitas:*

Postremo methodo Platonica, rerum vniuersitas, à conditore Deo deducitur.

*AD SANCTISS. GREGORIVM XIII. PONT. MAX.
Et eius successores futuros PONTI. MAXX. omnes.*

O P V S

*Rerum copia, & vetustissima nouitate, Dogmatum varietate, & veritate,
Methodorum frequentia & raritate, Ordinis continuitate,
Rationum firmitate, Sententiarum granitate,
Verborum breuitate, & claritate,
maxime admirandum.*

FERRARIAE.

Apud Benedictum Mammarellum.

ANNO MDXCI. Superiorum Concessu.

SANCTISS. D. N.
GREGORIO XIII.
PONT. MAX.

Futurisque Romani Pontificis Maximi.

Vinque hoc volumine, pias omnes, omnes Catholicae fidei consonas, GREGORI PATER BEATISS. tibi offerimus philosophias. Nostram recens conditam, Chaldaicam Zoroastri, Hermetis Trismegisti Aegyptiam. Aegyptiam aliam Mysticam, & aliam Platonis propriam. A nobis sane non minimo labore, e ruinis vix erutas, in unum collatas, atque illustratas, & in ordines suos scientificos distinctas. Eas omnes, tuo PAT. SANCTISS. nec non etiam futurorum omnium Pontificum Roma. nomini ac numini donamus, dicamus, & consecramus. Atque uni vestro Patrocinio, humiliter ac deuote comendamus. Id autem facimus, & ut praesentis meae erga tuam veram profecto Sanctitatem, venerationis, atque adorationis, perpetuum apud posteros extet indicium. Veterisque erga te obseruantia mea, ac cultus, memoria renouetur. Forte enim recordaberis, quod cum tu adolescentulus cum fratre tuo, Paulo Barone Patavij literis dares operam, vos vnos, & Hieronymum Ruereum, qui S. R. E. Cardinalis apud te sedet, praeter ceteros, qui tum aderant, principes viros, eximie coluerim. Non alia sane de causa, quam quod eximiam modestiam, morumque probitatem, atque animi innatam quandam integritatem in vobis, ego quoque perspiciebam, & suspiciebam maxime. Ac cum apud vos frequens versarer, & iucundissima uestra fruerer humanitate, in aliqua me fuisse apud te praesertim, existimatione sentiebam. nonnul-

lamque spem, mei in philosophia profectus te concepisse. Quæ spes ne te falleret, dialogos de Rhetorica meos, adolescens, iuniori tibi dicaui. Nunc a seniore me, quamuis priuato homine, tibi, licet nondum seni, summo tamen principi, maiora hac deberi cognosco. Quæ Pontifici tibi Max. tuisque in isto supremo folio successoribus, cur dicari a me debeant, pietatis mea in Deum ergò, ac paternæ beneuolentiæ, qua filiam hanc meam dilectam, ac reliquas, opera mea renatas, & ornatas sorores eius, prosequor, & cur a uobis ob paternam debitamque erga totam Christianam Remp. Charitatem, nobilissima ista quinque & pia sorores, suscipi, foueri, ac protegi debeant, causas audire libeat. Vulgi, & litteratorum etiam multorum animis insedit, plerisque eorum qui philosophiæ operam nauant, de fide catholica, non bene, non pie sentire, & aut non recte, aut nihil credere, ridentque passim philosophos, hoc dictorio, iam vulgato, hic philosophus est, in Deum non credit. Neque id sane temere. Vident enim in omnibus Europæ gymnasijs, in omnibus monachorum cœnobijs, solam Aristotelis philosophiam, magnis præmijs, & magna cum ambitione doceri. Hanc autem solam (Nam Epicurea, qua in Lucretio vix superest, fere ignota iacet) Deo & omnipotentiam, & prouidentiam auferre, & sciunt, & audiunt. Quid igitur de eius cultoribus, & propugnatoribus concipiant? aut quâs meliores de eis imbibant opiniones?

» Ego vero hæc olim considerans, simulque illud sapientissimi Trismegisti dictum, mente
 » sapius reuoluens, Sine philosophia impossibile esse summe esse piæ. Vehementem enim, sub-
 » dit, amorem habet, & malorum omnium obliuiscitur; ea anima qua suum didicerit autho-
 » rem. Nam a bono discedere amplius non potest. Et Deo facta similis, vel pura fit mens,
 » vel Deus euadit; aliam quam Peripateticam, verior em in rebus reperiri posse philosophiam
 suspicatus sum. Cuius ope ad authorem nostrum, Deum nempe immortalem redire, ac pu-
 ra mentes, ac penè Dei euadere possemus. In eam igitur perquirendam, me totum conieci. Ve-
 rustissimorum, & Deo afflatorum sapientum dogmata, rationesque in adiutorium aduocavi,
 ut si quod tanto malo, remedium aliquando, contemplando adinuenirem, id & publicæ uti-
 litatis causa, & gloriolæ aliquid meæ, in publicum proponerem. Experimenta enim multa
 docuerunt, Diuini verbi veritatem, ab Ethnicis, a Maumetistis sperni. Sedis Apostolicæ
 auctoritatem a Iudæis, & ab Hereticis contemni. Oecumenicis Synodis & orthodoxorum
 dogmatibus, eos non persuaderi. Vita exemplis & sanctimonia, non flecti: Honoribus &
 muneribus non allici. Hæc enim partim supra humanæ mentis captum sunt, partim: frau-
 des in eis timent, partim naturæ vim videntur inferre. Vis omnis & fraus horrentur. Ratio-
 ne sola, ratio humana ducitur, Rationem ratio, libens sequitur. A ratione, ratio volens
 nolens etiam trahitur. Ratione igitur, sunt homines ad Deum ducendi. In hanc ergo ueram
 ac diuinam philosophiam, ratione sola philosophando, totis uiribus incubui. Et ingenti,
 sed obstinatissimo labore, ad finem, eam mihi uideor perduxisse. Socias eis addidi, quas
 dixi piæ. Omnes namque propositum sibi finem habent, ut doceant, Deum rerum esse
 conditorem, rectorem, curatorem, ac prouisorem. Et ut homines tum illum, tum se ipsos co-
 gnoscant. Et addiscant quibus modis, ad creatorem Deum, animæ humana redeant, æterna-
 que apud eum beatitudinis fruantur.

Cur ergo PATER BEATISS. Sperare non debeam, quin tu primus, quando phi-
 losophiæ ista tam piæ, te summo animarum pastore præsidente, ac Christi uices in terris
 geren-

gerente, partim nata sunt, partim renata, tuoque nomini ac numini consecrata, ac commendata, tu quoque eas libentissime suscipias, ac iubeas atque horreris, & te imitati, req; ipsa admoueri successores omnes tui, patiantur etiam ac velint, ut in omnibus ditionis tuae, & Romae praesertim, ac reliquis Christiani orbis gymnasijs, cœnobijsque harum aliqua, publice legatur philosophia. Quae ingenti futura sit adiumento, ad Christi fidem fouendam, tuendam, ac per reliquum nondum christianum orbem propagandam. Quippe quae rationibus firmet, ea qua sola ratio firmitate potest. Cur Aristotelis philosophia, sola ea praeleguntur partes, quae magis & Deo, & Ecclesia sua sunt hostes? Pia haec adiutrices, nullo sunt in numero? Certe Hermetis libellus, de pietate & philosophia, plus philosophia, quam uniuersa Aristotelis philosophia continet. Qui facillime munus hoc piissimum adimpleat. Praemander creationem mundi, & hominis, cum Mosaica fere eandem, complectitur. Et Trinitatis mysterium, longe apertius, quam Moses ipse, enarrat. Multi apud eum, & vera pietate, & vera philosophia, sunt plenissimi libelli, qui pro Aristotelis impijs subrogari, & possunt, & debent. Aegyptiavero illa Mystica, tam firmis, pietate erga Deum demonstrationibus fulcit, ut vix apud christianos Theologos, vlla tales demonstrationes inueniantur: aut vlla apud Mathematicos tales extent. Sunt apud Platonem multi dialogi, qui sine impietatis periculo vllò, pietatis adiumento multo, publice doceri possunt. Philebus, Timaeus, Sophista, Parmenides, Phaedo. Ploini libri omnes, sacram quandam continent uerius Theologiam, quam philosophiam. Neque argumentationum uiribus philosopho ulli cedit. alios omnes acutie superat. Theologica Procli elementa, quae nos ante paucos annos Latina fecimus, ad instar mathematicarum demonstrationum sunt contexta. Et cum ijs ipsis de certitudine certant. Deus Bone, quam sacrosancta, quam admiranda est apud Damascium, Opere de Principijs, de Deo, de Trinitate, de diuinis ordinibus Theologia? Platonicos hosce philosophos. D. Augustinus Theologorum columen & culmen, philosophorum omnium nobilissimos, semper in ore habet, & ceteris omnibus anteponit. Et tantus Theologiae pater, cœnobarum animos non mouet? Aristotelicam, pro nephas, manifestissimam impietatem eis praefereunt. Sed praefereunt ignorantia. Neque enim, quantum venenum iuuentus inde bibat, animaduertunt, aut notunt: Hos uero nobilissimos, hos diuinos, pro dedecus, de nomine etiam ignorant. Perfecto Theologi ueteres omnes, qui & sacrosancta fidei iecerunt fundamenta, & Ecclesiam tam alte extruxerunt, D. Dionysius, Iustinus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Cyrillus, Basilius, Eusebius, Theodoretus, Arnobius, Lactantius, Augustinus, Ambrosius, alij plerique omnes, quia scirent paucis mutatis, Platonicos, facile christianos fieri posse (Augustini uerbis utor) Platonem, eiusque sectatores hosce, philosophis reliquis omnibus antetulerunt. Aristotelem, non nisi cum infamia nominarunt. Quadringentis uero ab hinc circiter annis, Scholastici Theologi, in contrarium sunt annexi. Aristotelicis impietatibus, pro fidei fundamentis sunt usi. Excusatos eos habemus, quod cum Graecas litteras nescirent, illos cognoscere non potuerunt. Non uero eos excusamus, quod impietate pietatem adstruere sint conati.

Iube ergo pater sanctissime tu primus, iubeant futuri Pontifices omnes, honoribus, qui artes alunt: premijs qua omnis expetit labor, propositis, per omnia tuae ditionis gymnasia, per omnes Cœnobarum, Scholas, librorum quos nominauimus, aliquos continue exponi, quod nos per annos XIII. fecimus Ferraria. Cura ut christiani orbis principes, idem in suis iubeant gymnasijs,

satis

fasis cito acutissima Italarum, peracuta Hispanorum, feruida Gallorum ingentia, ad Ecclesie
amica dogmata excitabis. Quid vero si, istorum imitatione Schola etiam Germanica, & qua
ab Ecclesia Romana Catholica sunt auersa, ad eadem excitentur: non ne adolescentium
suorum mentes, pia dogmata imbibens, & facile ad Catholicam redibunt fidem? Longe
sane facilius, quam vel censuris Ecclesiasticis ullis cogantur, aut secularibus armis. Ma-
gnam Gregorius XIII. antecessor tuus, in Ecclesia gloriam, apud Deum magna aeterna
gloria praemia, est consecutus, tot nationum gymnasijs, & Roma & alibi, sub cura, ac disciplina
Iesuitarum patrum institutis. Incipe tu P. B. tam pium, tam utilem, tam necessarium pie-
tatis instituere institutum. Te auctore, iussoreque per Christianum orbem, tam pium studium
introducatur, constituaturque & diuulgetur. Sperandum enim est, opera eorundem Iesuitarum,
qui hoc seculo Catholicae fidei per totum Christianum orbem & verbis, & sanguine optimi
sunt propugnatores, ac per nondum Christianum propagatores, breui rationibus firmissimis,
titubantium animi firmabuntur; & hostium peruersitate conuincantur. Fac igitur, in suis
collegijs tam pia philosophia doceatur, & stabiliatur. Ingens te apud posteros gloria manebit.
Deo opus egeris charissimum: Me vero, tam gloriosi, tam proficui operis, apud te promo-
torem, atque hortatorem, pro veteris erga te mei cultus ratione, pro praesentis tuae gloriae, &
sua studio, in clientelam tuam, potes enim, suscipere.

Ferraria. Augusti Die V. Anno M. D. XCI.

Qui Sanct.^m tuæ

pedes humil. exoscul.

Franciscus Patricius.

TITVLORVM ELENCHVS.

Panaugia.

<i>De luce.</i>	fol. 1	<i>Quotuplex sit animus.</i>	53
<i>De Diaphano.</i>	4	<i>An mundus sit animatus.</i>	54
<i>De Radijs.</i>	6	<i>De animis irrationalibus.</i>	57
<i>De lumine.</i>	9		
<i>De opaco.</i>	12		
<i>De Aereo lumine.</i>	14		
<i>De caelesti luce & lumine.</i>	16		
<i>De luce & lumine supercaelesti.</i>	18		
<i>De lumine incorporeo.</i>	20		
<i>De fonte & patre luminum.</i>	22		

Panarchia.

<i>In vniuersitate an sit primum.</i>	1	<i>De spacio physico.</i>	61
<i>An sit rerum aliquod principium.</i>	3	<i>De spacio mathematico.</i>	66
<i>An plura uno principia esse queant.</i>	5	<i>De vtriusque spacij affectionibus.</i>	69
<i>Quid principium.</i>	8	<i>De primauo lumine.</i>	74
<i>De vno.</i>	9	<i>De primauo calore.</i>	76
<i>Vnum omnis multitudinis esse principium.</i>	11	<i>De primauo fluore.</i>	78
<i>An in vno sint omnia.</i>	13	<i>De mundo empyreo.</i>	80
<i>An ab vno fuerint omnia.</i>	15	<i>An mundus sit finitus.</i>	83
<i>De vno trino principio.</i>	18	<i>De aethera.</i>	84
<i>De secundo ac tertio principio.</i>	21	<i>De caeli rotunditate.</i>	87
<i>De entium ordinibus.</i>	23	<i>De circulari caeli motu.</i>	88
<i>De diuinis unitatibus.</i>	25	<i>De caelorum numero.</i>	90
<i>De essentia & ente.</i>	28	<i>Caelum an sit vnum.</i>	93
<i>De vita.</i>	30	<i>An aer cum caelo sit continuus.</i>	95
<i>De intellectu.</i>	31	<i>An sidera sint ignes.</i>	97
<i>An Deus pater sit intellectus.</i>	34	<i>De lactea.</i>	101
<i>De creatis mentibus.</i>	37	<i>De astrorum motu.</i>	102
<i>De mentibus Dei ministris.</i>	39	<i>De Planetis.</i>	106
<i>De diuinis proprietatibus.</i>	42	<i>De Sole.</i>	108
<i>Diuinitas an sit vbique.</i>	43	<i>De Luna.</i>	112
<i>De sempiternitate.</i>	45	<i>An stella aliquid agant.</i>	115
<i>De rerum cretione.</i>	47	<i>De ignis elemento.</i>	118

Pamfychia.

<i>Vnde sit animus.</i>	49	<i>De Aere.</i>	121
<i>Quid sit animus.</i>	51	<i>De aqua & mari.</i>	124
		<i>De aqua rotunditate.</i>	129
		<i>An aqua & terra vnum efficiant globum.</i>	132
		<i>De maris vniuersi motibus.</i>	135
		<i>De maris affluxus, & refluxus varietate.</i>	138
		<i>De causis affluxus, & refluxus maris.</i>	141
		<i>Oceani & mediterranei motus alij.</i>	145
		<i>De proprio terra loco.</i>	149
		<i>De terra substantia.</i>	152

FRANCISCI PATRICII

PANAUGIA.

VNIVERSAE LVCIS TRACTATIO

NOVA, ET ACVTISSIMA.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM

PAVLVM CAMILLVM. S. R. E. Card. Amplifs.

ET SANCTISSIMI GREGORII XIII.

PONT. MAX. NEPOTEM.

FERRARIÆ,

Ex Typographia Benedicți Mammarelli. M. D. X. CI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR. ^{MO} AC REVER. ^{MO}
PAVLO CAMILLO
SFRONDATO

S. R. E. Cardinali Amplissimo.

ET GREGORII XIII. PONT. MAX. NEPOTI.

Datuo tuo, PAVLE CAMILLE CARD. AMPLISS. PONT. MAX. vniuersum hoc, meæ nouæ Philosophiæ opus dicaui, & consecraui, iis de causis, quas ad eum, antecedenti consecratione perscripsi. Tibi vero Nepoti suo, eique proximo, & charissimo, cur non iisdem ferè de causis, partem eius, primam, ac penè primariam, quæ est de luce, & lumine, per quæ ad Deum, luminum patrem, ascendas, tibi dicem? multis luminibus splendidissimo. Pater enim tuus Paulus Barro, dum puer adhuc esset; & cum fratre, nunc Pont. Max Patauii bonis litteris incumberet, eodem quo frater cultu, est a me maximopere cultus. Cuius rei ergò, magnis me postea beneuolentiæ testimoniis est profecutus. Ego illius, nunc in te memoriam renouo. Et mei erga te cultus etiam maioris, & obseruantia, & venerationis agnosco debitum. Et quod illi, si viueret forte, nunc debuissim, id totum in te transfero. **D**o ergo tibi & **D**ICO, & **S**ACRO. hosce primos x. meæ nouæ Philosophiæ libros, quos inscripsi Panaugiæ. eò quòd, omnium lucis specierum, contemplationem continent, deque eis accuratam, qualem ante nos peregit nemo, tractationem instituunt. Debentur autem tibi, omnium maxime. Non. n. auorum, tantum atque atauorum, aut Francisci aui tui Cardinalis, postea Carolo V. Cæsari charifs. sed & Paterno fulges splendore. Pater namq; tuus, non solum Patri, & præsentis Serenifs. Sabaudia Ducibus fuit acceptifs. Verum etiam Philippi Regis

gis Cath. gratiam ita promeruit, ut ea in re inter paucos numeretur. Splendes quoque Pont. Max. omnium maximo fulgore, quem in terris uti Dei Christi vicarium colimus. Præfulges etiam tuo, non solum pro dignitatis, quæ prope maximam est, gradu, sed tuo proprio, doctrinæ, prudentiæ, modestiæ, virtutumque omnium cumulo. Refulges etiam, religionis, & Christianæ pietatis æstro, & vitæ sancti. astro fulgentissimo. Qua te, & Dei Vicario charissimum, & Deo gratissimum & faciunt, & facient. Hos autem quos in omnem tibi æternitatem voues libros, qui ad veram pietatem, veris rationibus, ducatum præstant, tu pietatis veræ cultor, fauore tuo prosequere. Et me veterem, in qua pater tuus habuit, clientela, protege.

Tibi deditis.

Franciscus Parricius.

FRANCISCI
PATRICII
PANAVGIAE
LIBER PRIMVS.

DE LVCE.

SALVTIS ANNO MDLXXXVIII.
ÆTATIS SVÆ LVIII.

FRANCISCVS PATRICIVS,
Nouam, Veram, Integram,
de vniuersis cōditurus Phi-
losophiam, sequentia, vti
verissima, pronunciare est
ausus. Pronunciata, ordi-
ne persecutus, Diuinis o-
raculis, Geometricis necessitatibus, Philo-
sophicis rationibus, clarissimisq; experimen-
tis comprobauit.

Ante Primum, nihil.
Post Primum, omnia.
A Principio, omnia.
Ab Vno, omnia.
A Bono, omnia.
A Deo, Vno Trino omnia.
Deus, Bonum, Vnum, Principium, Primum.
idem.
Ab Vno, Vnitas primaria.
Ab Vnitate primaria, Vnitates omnes.
Ab Vnitatibus, Essentia.
Ab Essentijs, Vita.
A Vitis, Mentis.
A Mentibus, Animi.
Ab Animis, Naturæ.
A Naturis, Qualitates.
A Qualitatibus, Formæ.
A Formis, Corpora.
Hæc omnia sunt in Spacio.
Hæc omnia sunt in Lumine.

Hæc omnia sunt in Calore.

Per hæc paratur ad Deum reditus.

Hic Finis & scopus nostræ huius Philoso-
phiæ, esto germanus.

Inaudita hæc à seculis forsân omnibus &
axiomata, & paradoxa, certissimis constare
rationibus, vt demōstremus, in hunc modum
philosophemur.

Philosophia, studium est sapientiæ. Sapien-
tia, vniuersitatis est cognitio. Rerum vniuer-
sitas, constat ordine. Ordo priore constat, &
posteriore. Si quis à posteris philosophari
cœperit, rerum ordinem confuderit, eisq;
sibiq; tenebras offuderit. A primis ergo phi-
losophandi initium nobis esto. A primis, cog-
nitisne? an ab incognitis? Si ab incognitis
incipiamus, sequentia, incognita erunt om-
nia. De incognitis, nulla nobis condetur Phi-
losophia. A cognitis ergo initium sumen-
dum. Cognitio omnis, a mente primam ori-
ginem: a sensibus exordium habet primum.
Inter sensus, & naturæ nobilitate, & virium
præstantia, & adionum dignitate, visus est
primarius. Visui prima, & primo cognita,
sunt lux, & lumen. Eorum ope, & opera,
plurimè patefcunt rerum differentia. Lux, &
lumen, statim natis, se se offerunt. Per hæc,
prisca homines, sublimia, & media, & ima
conspexerunt. Conspicua, sunt admirati.
Admirando, sunt contemplati, Contemplan-
do,

A do,

FRANCISCI PATRICII,

do, sunt philosophati. Philosophia ergo, lucis, luminis, admirationis, contemplationis proles est verissima. A luce ergo, eiusque prole lumine, rerum sensibilibus præstantia omnium primis, primarioque sensui, primo cognitum, Philosophiæ nostræ, primæ iaciamus fundamenta. Quod si Philosophi veteres fecissent, nec ignota sensibus, ac mentibus omnibus, Chaos, Homæomerias, Atomos, Materias primas, secundasve, rerum principia statuissent; nec in tantas ipsi dissensiones venissent: neque in abyssum tenebrarum, philosophiam coniecissent. Lux ergo, & lumen primaria eius proles, ante omnia sunt nobis cognoscenda. Per ea, ad primam lucem, patremque luminum ascendendum. Apud eum tantisper commorandum. Ab eoque res omnes deducendæ. Per deductas, ad eum iterum reuertendum: ut apud eum mansionem perpetuam faciamus.

A luce igitur, & lumine, quæ nos maxime admiramur, exordium sumamus. A luce inquam, quæ Dei ipsius, eiusque bonitatis est imago. Quæ omnem supramundanam, omnem circummandanam, omnemque mundanam, illustrat regionem. Quæ se se per omnia extendit. Per omnia se fundit. Per omnia permeat. Omnia permeando format, & efficit. Omnia viuificat. Omnia continet. Omnia sustinet. Omnia congregat. Omnia vnit. Omnia disgregat. Omnia quæ vel sunt, vel illuminantur, vel calefcunt, vel viuunt, vel gignuntur, vel nutriuntur, vel augetur, vel perficiuntur, vel mouentur, ad se conuertit. Conuersa purgat. Omnia perficit. Omnia renouat. Omnia conseruat: & ne in nihilum abeant, efficit. Omnium rerum est, & numerus & mensura. Lux rerum omnium purissima. Inalterata, inalterabilis: Impermixta, impermiscibilis: Indomita, indomabilis. Nullius indiga. Diues omnium. Ab omnibus optata: Omnibus optabilis. Cælorum ornamentum. Ornamentum corporum omnium. Mundi decor: Mundi pulchritudo: Mundi gaudium. Mundi risus. Qua, aspectui nihil iucundius. Nihil animo læcius. Nihil vitæ commodius. Nihil cognitu præstantius. Nihil ad agendum vtilius. Sine qua, iacerent in tenebris, inertia sibi ipsis omnia, nobisque, incognita.

Hanc ergo lucem contemplationis omnis primariam causam, contemplando prosequamur, & propositorum probationes exordiamur.

Lux in corporibus quibusdam cernitur: in alijs non cernitur. Corpora ergo distinguenda. Corporum igitur, alia sui natura, lucida sunt, Sol, stellæ, ignis. Alia sui natura

sunt opaca, Luna, terra, nubes. Alia neque lucem habent, neque opacitatem. vtramque tamen in se recipiunt, neutram vero retinent. Æther, aer, aqua. Hæc Græci diaphana, Latini perspicua, & transpicua appellauerunt. Lucida, luce plena sua, alienis tenebris sunt imperuia. Opaca, tenebris plena suis, alieno lumini, non sunt peruia. Diaphana, proprijs & lumine, & tenebra carentia, alienis, & lumine, & tenebra permeantur.

Lucida ergo corpora, ea sunt, quæ semper lucent. Lucent autem semper, quæ lucem propriam, sibi que innatam, & connatam habent. ut Sol, sidera, ignis. Quid ergo triplex lux? & non vna? vel vna in tribus? An his, aliqua prior? An vero hæc, primæ sunt lucis? Profecto, si tres hæc, sunt inter se diuersæ, multitudi sunt, & numerus. Ante vero numerum & multitudinem omnem, est vnitas. Neque vlla, aut est, aut esse potest multitudo, quæ a sua non proficiat vnitate. Ergo & ante hæc tres lucis: videtur vna lux existere necessario. Si hoc, vna hæc lux, prima ne lucium omnium erit? An vero ante ipsam alia? & ante hanc alia? & in infinitum fiet lucium, progressus? Hoc nequaquam. Ergo vna, erit omnium, lux prima. Hæc lux vna, ac prima, cum nullam aliam ante se habeat, corporea ne erit? an incorporea? Si corporea dicatur: necesse est eam, vel in corpore alio esse, antequam in Sole, vel in astris, vel in igne. Vel harum aliquam esse primam. Ignis quidem vnus, a nostro hoc differentis esse, dici non videtur posse. cum nullus alius conspiciatur. Neque ex nostratis genere videtur esse posse. Quia neque vnus in corporibus est, quia & primus sit, neque lux eius, lucem reliquis, aut dare, aut dedisse videri potest. Vna ergo illa lux, & prima, ignis corporei non est. An vero est sidera, & sideris alicuius? Neque id videtur. Nullum enim sidus apparet, vsquam, a quo in reliqua lux sit diffusa, aut diffundatur. Quid si dicamus, cum Philosophorum multis, & astrologis omnibus, qui adhuc in ea perstant opinione, à Sole vno, in reliqua astra omnia, lucem diffundi? Hoc secus est, ut postea ostendetur. Hoc in præsentia dicatur: Si Sol, lucium corporearum, non sit causa; nullam corpoream lucem, vnâ illam, ac primam esse posse lucem, quæ lucium aliarum omnium sit fons, & prima scaturigo.

Si corporea non est, hæc prima, incorpoream esse, est necesse. Si incorporea sit, necesse erit eam, & in se consistere, & a se subsistere, & per se existere: & per se substantiam esse. Hæc enim sunt incorporeorum entium proprietates. Lucis vero hæc multas, quæ in Sole, in astris, in ignibus fulgent, ab ea luce

vna profluxisse est necessarium. Lucida enim vt effectus, a luce, vt a causa sunt. non autem lux causa, est a lucidis effectus. An vero, & hæ multæ, ab illa vna deriuatæ substantiæ sunt, & ipsæ? & illa harum genus vnum sit, hæ vero eius species, in dubio est maximo. Nam qui de luce, quamuis parum, sunt aliquid philosophari; neque hæc dubia attigerunt, neque eorum solutionem vllam attulerunt, & in dubio alio sunt versati. hoc scilicet. An lux, quæ in Sole, quæ in astris, & quæ in igne cernitur, qualitas sit simpliciter? an qualitas quædam ferè diuina? an etiam qualitas prima, primi corporis cæli? Qui primum, terrestrius. Qui tertium cælestius. Qui medium, diuinius pronunciarunt, Omnium pessime, qui lucem, colorem esse affirmarunt. In genus ergo qualitatis, eam omnes coniecerunt. Quia forte viderent, lucem in ignibus esse variam: eamque omnem, minorem esse quam in astris. Quorum itidem aliqua, minimam haberent. In Sole vero esse maximam. Hæc autem varietas, in substantias, non est eis visa, cadere posse. Cadere autem posse in accidentia, & precipue in qualitatem, quæ magis recipiat, & minus. Sed vtrumq; errore maximo. Nam accidentia reapse, & adesse subiecto, & ab eo abesse, eo seruato, possunt. At lux a lucido natura, a Sole, ab astris, ab ignibus, nec naturæ vi, nec vi humanæ cogitationis potest abesse. Neq; enim Sol, si non luceat, Sol remaneat. Neque sidera, ablata luce, sidera iam essent. Neq; ignis peterit esse ignis perseuerare & non lucere. Id si nequit fieri, lux neque accidens est vllū, neque est in Sole, in astris, in igne, vt qualitas. Sed est ipsius pars essentialis. At Sol, & astra, & ignis, corpora sunt, substantiæ sunt. Ergo & lux, ad corpora eorum constituenda pertinet, & essentiæ eorum pars est principalis. Neque magis recipiunt lucis & minus, singula in seipsis. etiam si Sol maxime omnium luceat, & stellæ magis fulgeant quàm ignes: & ignis idē magis hodie lucere appareat, quàm eras. Idem pro materiæ ardentis, raritate & densitate, & copia & inopia euenit. essentiæ tamen ignis, nequaquam mutat. Refert equidem D. Augustinus, ex M. Varrone, Castorem quendam historicum, testimonijs Adrahti Cizyceni, & Dionis Neapolitæ, nobilium mathematicorum, scriptum reliquisse, sub Ogyge: Veneris stellam nobilissimam, & colorem mutasse & magnitudinem, & figuram & cursum. Quod nec antea, nec postea factum est vquam. Sub Iustiniano vero Cæsare narrant historiæ, Solem sereno cælo, sex continuis mensibus, languidius luxisse. Ex quibus quis arguat, & in Venere, & in Sole lucem esse ac-

cidens. Si ita sit, verum non fuerit, lucem ad eorum essentiæ pertinere, nec illa sine luce, esse non posse. At si hoc verum sit. Substantia magis recipiet, & minus. Vel qualitas nõ erit accidens: vel lux non erit qualitas, & si qualitas sit accidens, lux qualitas non erit, sed excellentius quiddam. Excellentius autem si sit qualitate, proculdubio fuerit substantia. At quæ substantia? Triplicem veteres fecere, materiam, formam, ex his compositum. Si lux Solis, siderum, ignium, substantia sit vt materia, & materia sola, ac nuda sine forma stare nequeat, & formæ subijciatur semper, lux quoque alicui suberit formæ. At cui nam formæ? Quæ ei scilicet superueniat: & eam intus, forisq;, quasi obuestiat. Nihil autem luci superuenire posse videtur, ita vt lux adhuc permaneat. Sin vero lux composita substantia sit, materiam habere, & formam est necesse. At quænam materia tali subest composito? aut quæ forma inest? Sed ne cogitatione quidem id assequi videmur posse. Solis equidem & astrorum forte materia fuerit æther. Ignis materias videmus multas, sed nos lucis solius materiam vt compositæ substantiæ, nunc querimus. Eius quidem lucis, quæ in Sole est, quæ in astris, quæ in igne, materia forte alia nulla fuerit, quàm sol, & astra, & ignis. Atq; ita horum luces, aut æthera, aut ipsamet astra solem, ignem, pro materia habebunt, & lux eorum forma erit. Atque hinc est, vt veterum nonnulli dixerint lucem, primam esse formam ætheris totius, ac Cæli. Quod quidem a Chaldæis venit. Neque enim solum in sole, aut solis sideribus dixerunt esse lucem, verum etiam eam vniversum tenere cælum, & cæli totius substantialem formam esse. Quæ lux, & quæ forma vniversalis Cæli, sit etiam lucidorum omnium astrorum, & Solis efficiens causa. Quæ ab ea sint lucida, non tamē ipsa sit lux vniversalis, sed ad corpora illorum singularia, partibus suis sit contracta. Lux ergo quæ in cælo, quæ in astris, quæq; in sole est, substantia eorum est, non vt materia, non vt compositam, sed vt forma. Quod & auctoritas magnorum sapientum autumat, & rationes dicunt & iam allatæ, & eæ quas nunc addemus.

Si solis, & astrorum lux, composita sit ex materia, & forma queremus, ea materia, ea forma, lucidæ ne & ipsæ sint, vel diaphanæ, vel opacæ? Si opacæ dicantur esse, quomodo tenebræ lucere poterunt? Si diaphanæ, quomodo, quod lucem propriam non habet, & quod est sæpe tenebris oppletum, poterit perpetuo lucere? Si id nequeat fieri, igitur & materia, & forma lucidæ necessario erunt, vel alterutra, vel vtraque. Si id detur, per lucem

FRANCISCI PATRICII,

lucidus esse est necesse. De hac ergo iterum quæremus luce, an ipsa ex lucidis sit composita? Atque ita vel ex duobus illis, diaphano & opaco, necesse erit eam componi. (quod nemo dixerit) vel de luce, in lucem abibimus in infinitum. Quod itidem fieri nequit. Verius ergo fuerit, lucem in sole, ac sideribus, formam esse asserere. Formam inquam eam, per quam res sit, & quæ rei det esse. lux enim solis, soli dat, ut sol sit: & sine qua sol non esset sol, neque esse posset.

Idem de astris est dicendum. An vero etiam de ignibus, æreis, nostratibus? Si rationibus demonstratur, solem & astra, esse ignes, etiam de ignibus hinc dicendum erit, lucem eorum formam esse,

Si astra & solem, ignes non esse demonstratio valida ostendat, nostrorum ignium fortasse lux forma non erit: sed vel calor, vel aliud quid, quod in eo sit; vel etiam utrumque.

Sed hoc aliàs. Nunc de Sole & astris, vel etiam de sole tantum, donec appareat verum, an astra, propria luceant luce, an aliena?

Ergo in sole forma hæc lux, in superficie ne tantum solis est, & materiam aliam interiorum, extrinsecus obuestrit? An vero totum solis corpus penetrat intrinsecus & permeat. In nostris quidem ignibus, lux, & extrinsecus totum vestit, & intrinsecus totum corpus replet. Cur non in similibus igni, astris, & sole, idem eueniat? Quæ id res, quæ ratio prohibet? Ignis certe nostrates, crassam plerumque, & impuram materiam habent, attamen toti, quaquaversum collucent. Multo id magis, in astris, in sole, fiat est necesse. Idque necessitate multa. si æther, astris ac soli, materia sit, quem æthera primum diaphanum posuimus, & diaphana tota, omnibus suis partibus pellucent. An vero, quia sol, naturale corpus esse dicatur, materiam aliam, quàm æthera sub lucis forma latentem habeat? Si ea materia, ut ignium nostratium crassa sit, & ignes hi collucent, & pellucent toti, qui ab ea impediti, & opacari videbantur posse, nihil vetabit id in sole etiam euenire. Si vero materia eius, æther sit, diaphanorum primus, multo magis pellucebit. Sin vero materia eius, famigerata illa quinta essentia dicatur esse, quæ non materia, verum tota cælestium corporum essentia, & dicta, & docta fuit; nihil itidem vetabit, solem totum, & intus, & extra collucere, & pellucere. Tota enim cælorum essentia diaphana videtur. Si sol, si astra, corpora sunt simplicia, ut cælum reliquum, materia ne eadem constabunt, qua cõstat cælum, an alia? Si eadem cur non ut cælum, & ipsa sunt diaphana? Cur non ut astra, ut sol, cælum quoque fulget vniuersum? Si alia, purior ne ea

est, an impurior cælesti? Si impurior dicatur, sol ergo & astra, cælo sunt præstantia minus. At pulcherimæ sunt, rotius cæli partium. Pulcritudo autem in diuinitatis limine sedet. Ergo, & præstantior, & purior, solis & astrorum est materia, quàm sit materia cæli reliqui. At quæ nam alia ea esse poterit, quam ipsamet lux, cælo pulchrior, & fulgentior? Sed lux hæc eadem, forma erat etiam solis, forma, etiã astrorum. Ergo lux, vel duplex est, alia forma, alia materia. vel eadem vna, & materia sibi est & forma. At lux simplicissima rerum est. Non ergo duplex est, ut alia materia sit; alia sit forma. Vnica igitur est, sibi ipsi & materia, & forma. Atque hac quidem præstantia, diuinas attingit essentias quàm proximè, earumque est imago simillima. incorporeorum scilicet incorporea. Sed & corporea eorum est imago. Quia sol & astra, trinè sunt dimensa, & mole maxima extenduntur. Ergo & corporea videtur esse. & lux eorum, corporum quoque imago esse, quia & ipsa trinè sit dimensa. Lux ergo & incorporeorū, & corporū æque, simulachrum est & imago, & medium quoddam inter diuina incorporea, & corporum naturam. Sol igitur, & astra si hæc proprijs, si luce quoque solis luceant, mediæ quædam essentia sunt, & substantia. Incorporeæ simul, quo ad lucem, & corporeæ quo ad dimensiones. Cuius autem diuinitatis sunt imagines? Lucis scilicet incorporeæ. A qua & factæ ab initio sunt: & ab ea seruantur, & in ea conferuantur, & ab ea veluti a proprio fonte, eoque fulgentissimo, deriuatur perpetua, & perenni quadam deriuatione, sed oculis corporeis obnimum fulgorem inuisibili. Nihil enim hi, nisi corporeum discernunt. Deriuatio autem hæc, uti postea ostèdetur. per media quædam in solem, in astraque descendit, a primissima illa luce, lucium fonte omnium. Quæ quamuis infinita in se sit, eo ipso quòd finita non est, a finitis oculorum viribus, non discernitur. Sicuti etiam solis finita lux, oculis nullis, vel extrà, vel intra discernitur plene. Qua ratione, solis finita lux, infinitæ primæ lucis, satis plena est imago. Infinita enim illa, infinitarumque virium, finitam hanc, infinitarum tamè prope virium, ad imaginem suam produxit. Eamque præter vires lucendi, & producendi, duplici alia præditam infinitate protulit. Figuræ nimirum orbicularis. In qua, nullum principium, nullus finis. Et centri, cuius itidem, neque principium, neque finem (quæ est infinitorum proprietates) reperias vllum. Et præter hoc, centrum, quamuis rerum sit minimum, est tamen infinitum. infinitasque ex se vires ad circumferentiam emittit.

Qua ergo centrum, & infinitum & immensum,

sum, & suas vires infinitas, tametsi non immensas: ad infinitum, etiam si non immensum, sui orbis superficiem protendit. & extra eam quasi in infinitum, suæ lucis propaginem aliam, lumen scilicet in immensum, ac forte in infinitum porrrigit ad eam, & ultra eam, quæ putatur, supremi cœli, superficiæ in infinitum forte spacium, quo ea superficiæ ambitur. Sed de his postea. Lux igitur corporea, varie infinita, infinitæ illius simpliciter incorporea, & verè infinitæ, verissima est imago. Alia re forte nulla ab ea degenerans, quàm quod per dimensionem trinam, corporea euadit, finita simul & infinita.

Quid autem utraq; est? Fulgor nimirum. Ille mêtalis, & intelligibilis, & simpliciter incorporeus. Hæc vero, inter incorporeum & corporeum, medius visualis. At fulgor, iterum quid est? Forte non aliud dicere eum poterimus, aut significantius, quàm candorem? Ita ut fulgor maximus, sit etiam candor maximus. Candor quoque medius, & minimus, fulgor quoq; sit, & medius & minimus.

Certe, solem esse fulgorem, oculis cernimus. Hunc vero fulgorem, esse candorem, quomodo probamus? Oculis itidem eisdem. Sed illum, fulgore ipso oblæsis: hunc vero læsis nihil. Si quis enim per nubem tenuem, oculos in Solem dirigat, candorem maximum, & qualem in re alia forte nulla, intuebitur. Si quis vero sereno aere, nõ lippus, in eundem solem visum intendat, candorem eundem, sed fulgentissimum, & quem visus non sustineat, conspiciet. Itaq; is, qui inter veteres, solè esse flauum dixit, eum vel nunquam, vel lippis oculis aspexit. Est enim candidissimus. Candorem hunc solarem lucem appellamus. Candor hic in sole, purissimus est, a macula omni: a nigrore omni, atq; alio colore procul positus. Et quia talis est candorum ac lucium corporearum omnium, etiam est maximus. Ibi enim, ratio dicitur, esse candorem maximum, ubi nihil est nigroris. Candor igitur in Sole, est simplicissimus. Ideoq; fulgentissimus. ita ut fulgentior, non videatur esse posse.

Itaq; candor, & fulgor non solum uti diximus in solis superficie apparet. Sed in intimo quoq; solis corpore, eum esse ratio suadet. Nisi enim fulgor in intimo solis esset, sol, totus, lux non esset. & nigrorem haberet intus. Qui nigror, a candore necessario, vel seiunctus esset, vel ei coniunctus. Si seiunctus esse dicatur, vel interstitium aliquod, vel terminus in-

ter eos intercederet. Interstitium omne ætèni est corporis. At solem, nec sensus indicat, nec ratio ostendit, ex suo, & alieno corpore, esse conflatum. Terminus vero, quales in luna conspiciamus plures, in sole visus est nunquam. Neq; eo quo minus splenduit tempore Iustiniani. nec quando eclipsim patitur. Nec sensus igitur, nec ratio ostendit in sole candorem esse a nigrore vlllo separatum. At neq; coniunctos esse indicant. neq; commistos, neq; foris, neq; intus contemperatos. Nullus ergo nigror, vel apparet, vel est in sole. Ergo sol totus est candor. Ergo, & foris ei candor est & intus. & qui foris apparet candor, idem est cum eo candore, qui solis viscera, & tota, & omnia replet. Et eadem lux interior est soli, & exterior. Imò, quod ex his rationibus colligitur; sol & candor, & fulgor, & lux, nimirum corporea, & corpori innata, vna eademq; sunt res. Neq; exterior, (quod quidam voluerunt) imago est interioris. Neq; interior font est exterioris. sed vnum & idem sunt reipsa; partibus tantum sui, & locis dissita.

De astorum vero luce; forte non est ita sentiendum. Namq; est ab Astronomis obseruatum, de tanto stellarum numero, quinque esse nebulosas, obscuras nouem. Habent ergo hæc, nigroris in se non parum. sicuti & luna. Reliquas vero, quæ clare lucent, eiusdem sunt cum sole rationis. Nimirum vnaquæque, & stella est, & candor, & fulgor, & lux, vna eademq; res. Sed quia non omnes, eadem luce lucent; neq; eodem candore fulgent: sed lucibus inter se differunt inuicem, ut singularum lucibus, specie videantur a singulis aliarum lucibus distare: necesse est in lucibus earum nigrorem aliquem, aut colorem alium esse admistum. minore & maiore copia prout lucium claritas, vel maior est, vel minor. Alia, quæ clarissimæ visuntur, ut Venus, ut Sirius, ut Spica, ut alia quæ primæ dicuntur esse magnitudinis, & quæ ad polum Antarcticum, ex neotericoꝝ nauigationibus, fulgentissimæ omnium, crucis figuram formant, nullum nigrorem, neq; intra, neq; extra habere est necesse. Sed de hac lucium siderearum differètia suo loco agetur postea. De luce ergo corporea, cœlestiq;. (Nam de ignea suo loco) hæc nobis dicta sunt. Quæ, ni fallimur, neque veteres, neque neoterici vlli philosophi, aut attentarunt, aut attigerunt; rei lucentissimæ, nimia, uti remur, deterriti obscuritate.

FINIS PRIMILIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER SECVNDVS.

DE DIAPHANO.

TRIVM generum corpora, in vniuerso esse diximus, Lucida, Diaphana, & Opaca. Lucida ea esse, quæ lucem habent ingentem & perpetuo sibi hærent. Lucida enim omnia a luce sunt, & nominantur. Sed addidere optici, lucida corpora ea esse, quæ sunt sui luminis diffusiuua. Quod sicuti optime dixerunt, ita lucem eis esse innatam videntur esse oblitii. Integra ergo lucidorum corporum fuerit definitio. Lucida corpora esse quæ innatam habent lucem, ex qua lumen diffunditur. At quæ in loca, & quo versum, lumen hoc diffunditur?

In corpora generis secundi, & generis etiã tertij, diaphana, & opaca, & in lucida quoque generis primi. Sed in omnia proprio quodam modo; & conditione non eadem in omnia. Ad opaca enim & lucida, non peruenit lucidorum lumen, nisi prius trãseat per diaphana. & postquam eò peruenit, diuersos in vtroque edit effectus. De quibus locis suis. Nunc de Diaphanis. Optici ijdem, Corpus diaphanum esse, per quod lumini est transitus, diffinire. Opacum vero, per quod lumini non est transitus. Recte quidẽ hæc. Sed nos planius in hunc modum. Lucida & opaca corpora inter se cõtraria esse asserimus. Diaphana vero inter hæc extrema esse media. Hæc diuersitas in eo cõsistit, vt sicuti lucida corpora illa, sol, astra, ignis, lucem sibi inexistente habent, vel lux ipsa corpora sunt, ita opaca corpora, sui natura sunt tenebrososa. & sicut lucida a luce sua, lumen diffundunt. ita opaca ab obscuritate innata, renebras extra se effundunt. Diffundunt ergo vtraq; extra se, veluti germina quædam sua, & suarum naturarum, quasi testimonia, lucida lumen, opaca tenebras. Diffusio autẽ vtriusq; in vna sit diaphana. Quæ nec lucida sunt, nec opaca. Inter hæc vero extrema veluti mediũ posita diaphana, vtriusq; extremi germina in se recipiunt per vices, æque tenebras ac lumina. Tria

specie fuerunt lucida, sol, stellæ, ignis, vnum participatione: Ignea. Tria specie sunt, & opaca, luna, nubes, terra. & quartũ participatione terrea. Totidem sunt, & diaphana, æther, aer, aqua. & quæ hanc participant, aquea. De lucidis, & luce iam est actum. De opacis postea: Nunc de diaphanis, breuius agamus.

Diaphana Græco nomine, dicta sunt hæc corpora, quoniam διαφανεις transparent. ita vt per ea lux cernatur, & lumen, & colores; & visus etiam per ea transeat. Ideoq; Latinis, & transparentia, & trãspicua, & perspicua, a meliore officio sunt appellata, lucis inquam & luminis vehendi, atq; oculis representandi. Nã non minus, quam lucẽ & lumen, tenebras, atq; obscuritatem, & vehunt & representant. Sed de his suo loco, nunc meliora. Dubia res apud veteres, nec minus posteris seculis, an diaphana corpora per se essent luminosa, vel per se essent obscura. & tertio dubio, an per se visum caderent: & per se essent visibilia æther, aer, aqua. Quæstiones sane, non faciles solutu. Peripati magister docuit lumen esse energiã, & entelechiam diaphani. Vtræq; hæc voces, solent illi essentialem formã significare. Si id ita esset, lumẽ esset diaphani forma essentialis. At singulis diebus, & singulis sæpe horis, aer & aqua, vmbra, tenebrisq; obruuntur. lumenq; amittunt prorsus. Quod esse talibus nullis formis accidit, vt & adueniãt, & recedant, & etiã reuertantur. Si vero energia hæc ad visum referatur, vt sine eo, visibilia nõ cernãtur, & cum eo cernãtur rursum, verũ forte id fuerit, quo ad colores, qui lumine in diaphano existẽte, cõspiciuntur, atq; ita per lumen diaphanũ, coloribus & visui feret diaphanum, nõ autẽ per se in sui natura consideratum, lumen est diaphani energia vel actus essentialis. Nõ ergo nos docuit, aut quid lumen esset, aut quid sit diaphanum. Sin vero e contra, diaphana per se essent, & essentialiter obscura, lumen recipere nequirẽt; perpetuo namq; tenebris obli-derentur. Diaphana ergo, non sunt sui natura
vcl

vel luminosa, vel tenebricosa. Verum cum & Lumen, & tenebras, æque in se suscipiant, media quadam prædita esse natura est necesse. Vtrum autem diaphana sui natura, per se sint visibilia, maior forte fuerit difficultas. Namq; si verum sit, quod Peripati pater scripsit, colorem esse primum visile. & color sit diaphani terminus, poterunt diaphana videri, esse visibilia. Sed triplici hac in re, vir a suis tam adoratus, labitur errore. Neque enim color est primum visile. Neque color est terminus diaphani. Et præter colores, lux, & lumen & contrariæ tenebræ, & vmbær, sunt visibiles. Vmbras enim ferè semper cernimus, tenebras sæpe. Eas enim cognoscimus, quod nemo negat. sensu tamen non alio quàm visu, quod omnes fatentur. Visiles ergo, & tenebræ sunt & vmbær. colores tamen nõ sunt, neq; visuntur per colores. Imò e contra, colores per tenebras non visuntur. Lucem autem esse visilem, quis dubitet? quando & in lumine, & per tenebras cernitur. Neque color est, diaphani ætheris, vel aeris, vel aquæ terminus. quæ sui natura quatenus diaphana dicuntur, sunt interminata. Neque color est primum visile, quia per se non est visilis. Per vmbreas enim densiores, per tenebras etiam cerneretur, sicuti lux. At in tenebris color non videtur. Non est ergo color primum visile. Neq; est visile per se. quando non nisi per lumen visitur. & luminis beneficio visilis redditur. sicuti obscuritatis maleficio redditur inuisibilis. Sed hunc in philosophia errorum omnium patrem, omittamus.

Primum visile est lux, quando etiam per tenebras, quæ alia oculunt, videtur, & stellæ, & ignes. Secundum visile, lucis proles, radij sunt. Tertium, radiorum proles lumen. Quartum colores laminis progenies. Quintum vmbær. Sextum obscuritas. Septimum tenebræ. Hæc postrema tria, per se visuntur, longe prius, quàm colores, qui non nisi in lumine visuntur, & per lumen. Nõ sunt ergo per se visiles colores, nec primo, sed per aliud, vt qui in vmbra etiam visuntur, non tamen in tenebris visuntur.

Alia illa quæstio. Sunt ne diaphana sui natura visibilia? Si sui natura viderentur, vel luces essent, vel radij, vel lumen, vel vmbær, vel obscuritates, vel tenebræ, vel horum aliquid haberent innatum. At horum nihil sunt. Neq; horum quicquam innatum habent. Visilia ergo per se non sunt. At vtrum per horum aliquod fiunt visilia? Visitur ne æther? Cernitur ne aer, vel aqua? Si lumine videtur, non per se videtur. Si in lumine cernuntur, sui natura nõ cernuntur. At si lumen per se nõ videtur, neq; diaphana per se visentur. Lumen autè per se

non cerni, indicio adducunt, quòd in aere nõ discernatur. In terra, in pariete, opacis omnibus cernatur. Si hoc ita sit, lumen per se nõ uidebitur. At in æthere, visitur, quia semper apparet luminosus. In aqua quoq; visitur, in crystallis, vitrisq; visitur. Cur ergo & in aere non visatur, quãdo & aerè, sicuti & æthera & aquam, & aquea reddat illuminata, & opaca illustret? Visitur quidè in his omnibus lumè. Verù in opacis discernitur magis, quia in eo multiplicatur repercussu. An uero aer, quãdo est lumine plenus, per lumen visitur, non visitur per tenebras? Siue potius aer, neq; illuminatus cernitur; sed lumen in aere visitur, siue aer in lumine? Potius enim uideri possit, aer esse in lumine, quàm lumen in aere, quando quod maius atq; amplius est, loci rationè obtinet: minus uero & angustius, qualis aer est, locati uices tenet. At longe quàm aer, lumen amplius est. æthera enim implet, & aquam, quæ aeres non sunt, & aerè continent. Opacam etiã lumen ambit Lunam, terramq;, & nubes operit. & intra eas non raro penetrat. Quid ergo, siue sit in aere lumen, siue sit in lumine aer, dicendum ne erit, aerem uideri? Per se quidem cerni non uidetur, quoniam dum sine lumine est, non uidetur. si uidetur illuminatus, non per se, sed uidebitur per lumen. Si visibilis per se esset, cerneretur, sicuti lux, etiam in obscuro. An uero aer, sicuti color est qui in tenebris non cernitur, cernitur in lumine? Et edeuoluetur quæstio hæc, ut iuxta Stratonis physici sententiam dicatur, aerem, & aquam, & terram natura esse alba, quia simplicia sint corpora? & ut colorata sunt cernantur, quamuis non nisi illuminata? At alba quæ reuera sunt, quamuis non in tenebris, in obscuro tamen visuntur, colores alij non visuntur. Aer & aqua, si alba essent, in obscuro cernerentur. At non cernuntur. Non sunt ergo alba. Si non alba sunt reuera, num saltem album sit eorum. *οἶον χρῶμα*, ueluti color? Si ita esset in eis albedo, ueluti color, eandem cum lumine haberet proportionem. At lumen, & conspici uideatur, & in causa esse, ut alia conspiciantur. Albedo hæc, neq; conspicitur in diaphanis, neq; in causa est, cur uel ipsa diaphana, uel alia per ipsa conspiciantur. Non ergo albedo, in diaphanis, uel color est, uel tamquã color. Cum ergo aer colorè non habeat, neq; lucidum corpus sit, nec tenebrosus, nõ uidetur posse per se uideri, neq; esse visibilis. An uerò, eodè modo alia diaphana non sunt per se visibilia? Sane æther, nequaquã est cõspicius. Sed huius rei, duplex potest esse ratio. quia scilicet, & procul est a nobis; & quia ab aere occultitur. His addatur, ratio tertia quia sit maxime, & raritatis, & tenuitatis. Quibus, cum minus credatur præ-

FRANCISCI PATRICII,

ditus esse aer, & aer non cernitur, multo minus cernitur æther. Quid ergo illud est, quod oculis clara die in cœlum sublatis, fornicis instar cōspici videtur, cœrulei coloris, aer ne ille est, an æther? Cœruleus quidem color, inter nigricantes vti postea apparebit est numerandus. At nigror re vera omnis est ab opaco: in æthere vero nulla est opacitas, vt ab ea cyaneus ille color esse, possit dici. Qui ergo ibi apparet? An aeris profunditas, eam reddit apparentiam? Ita videtur. vt scilicet in magna distantia, ob multarum sui partium interiectionem, ac mutuā subitionem, opacitatis aliquas sumat vices. Hoc enim proprij muneris habet aer, vt longo sui intervallo res etiam coloratas, & bene visiles, & in claro lumine obtegat, sano etiam atq; acuto visui. vt illę nempe minimè cernantur, & ipse appareat vmbrosior. Hęc vtraq; opaci corporis sunt propria, non autē diaphani. Partes ergo aeris multę, quamuis omnes, lumine æquē collustrentur, inter obiectum, & visum interpositę, veluti densitatem quandam induunt: Atq; ideo in perspicuo corpore contra sui naturam, opacitatē aliquā efficientes cœruleum illum, vel cyaneum colorem representant. Cur autem in fornicis modum visitur? Quia circumquaq; ab æquali intervallo, oculos nostros incurrunt quasi in centrum, partes illę aeris omnes, opacitatem eam referentes. Hanc ob causam opacitatem in aere efformari, ob partium videlicet multiplicationē & subitionem testimonio sunt diaphana omnia, quę nobis sunt prę manibus. Nā si quis duo, vel vitra, vel crytalla, vnum alteri superponat, opaciora efficiētur ambo. Luminis enim penetrationi, ac pertrāsitioni pręcludunt viam, magis quam prius. quando vna tantum erant. Si tertia vel quarta adiunges, opacantur etiam magis. Et quanto plura superposueris, tanto effeceris opaciora. ita vt tādē, & lumini negent transitum, & visui, & colorī. Omnium ergo diaphanorum, eadē hac in re est natura, vt partium multiplicatione ac subitione, opacitatem vel sentiant, vel efficiant. Nam maria quoq; idem patiuntur, si vera, vrinatores vnionum, in orbe nouo referunt: Solis radios, non nisi, ad certam profunditatem, fundum illustrare. Vbi altius sit mare, nō illuminari. Quin statim aqua, in vitreo vase paruo, lumini ac visui dat transitum liberiores, quàm si maius vas fuerit. In lacubus quoq; ac fluminibus, etiam si limpidissima sit aqua, minus, quę sunt in fundo visu percipimus, si alta, quàm si breuior alicubi fuerit aqua eadem. Magno ergo intervallo, limpidissima diaphana vel opacitatis rationē subeunt, vel rē se redduntur opaca. Ita vt & visum rerū adimant, & lumini transitum pręcludant. An

vero æther, & ipse sit huius modi, nec negauerim, nec affirmauerim. Tam enim a nobis procul positus est, vt visus noster, eò non pertingat. Satis illud cōstat, stellarum luces, a nobis per tenebras etiam cerni, & lumina Veneris & Lunę, vsq; ad terram peruenire; aere lumine solis apud nos vacuo. An vero, eadem ætheris, vel profunditas, vel opacatio, lucēs stellarum infra sextam magnitudinem, nobis occultet, in incerto est. Nulla enim orbium, (si orbes sunt) opacitas sui dat sensum. Vel etiam potius aeris est ea opacitas, quę nobis visum stellarum æstare adimit, quę hyeme, noctibus serenis, infinitę ferè numero visuntur? Vel vaporum id vitium est, qui aerem implēt, & visus nostro se se opponunt. hieme vero liberum aerē relinquunt, cum nulli ob pororū, terrę frigore constipationem, attolluntur. Quid ergo concludendum? Omnia ne diaphana sunt inuisilia? an vero visilia? Et si visilia sunt, per se ne, an per accidens sunt visilia? An vero pars eorum visibilis est? pars alia inuisibilis? Omnia quidem in tenebris, in obscuro, in vmbra densiore, inuisilia sunt, in vmbra vero clariore ac lumine, visilis est eorum pars, vitra atque crytalla. Idque quia solidida sunt, soliditas autem omnis est a terra. Terra autem omnis colorata? Pars vero alia inuisibilis æther, & aer, luce carentes. Aqua vero, inter duo illa & duo hęc, medium quoddam videtur esse. Inuisibilis videretur esse, nisi fundum cui supernatant mare, lacus, flumina, subesset. Ex cuius repercussu, indicaret, ibi aquam esse. Visilis vero etiam videtur aqua esse, quoniam vrinantes, & infra se fundum versus: & supra se versus aerē, vident aquā. Quod & nos pueri, sumus experti sæpe. Sed & nocte obscura, aqua videtur conspici, vbi remi, & remo nauis eam secant. Innumeras enim veluti stellulas lucentes excitant per aquam, & in superficie, & sub ea cursitantes, & salientes. perq; eas, & circa eas aqua conspicitur, commota. At hęc non indicant aquam per se visilem esse. Non enim nisi luciditatis illius appositu, ac comparatione videtur cerni. Per accidens ergo cernitur. Per se etiam cerni videtur, ea quę urinantibus superstat. Cernitur enim, non contra opacum, ut inferior contra fundum, sed contra diaphanum aera, eumq; illuminatum. Et guttę imbrium, contra partem aeris serenam per se visuntur. Est ergo aqua, & per se visibilis, & per accidens. Vitra, & crytalla, quia cum duritie ac densitate, opacitate quadam sint induta, per se inuisilia sunt. Aer autem & æther, in dubio adhuc sunt, an omnino inuisilia sunt. De aere quidem ita uidetur statuendum. Quia propè nos positus cerni ac discerni non uidetur,

Aer cernitur procul & per accidens.

videtur, eum per se esse inuisibilem. Et si in fornice illa cœrulea cerni, dicatur procul posita, non nisi procul cerni dicetur. Idq; per accidens, quando non locis omnibus conspicitur. Non est autem mirum, aërem atq; alia diaphana, ab opacitate libera, non cerni. Sensus enim nisi rerum a sentiente diuersarum est. Aer vero diaphanus est, & cornea oculi diaphana. humores eius tres, aqueus, crystallinus, & vitreus diaphani omnes sunt; eiusdemq; cum aqua, crystallo, vitro, & naturæ & diaphanitatis. Non ergo, quæ intra sunt, ea quæ extra sunt, sibi similia, sentient, nisi hæc diuersitatem aliquam acquirant.

De æthere vero nihil dixerimus. Altitudine enim sua, & sensum fugit, & iudicium. Spiritus enim, per quem anima videt, æthereus & ipse est, & ideo diaphanus. simile ergo sibi non sentiet. & nisi altra luce sua se proderent, sensus, nihil ibi esse, cognosceret. Diaphana ergo sui natura, inuisilia sunt, ea nimirum quæ sunt rariora. Quæ vero densiora sunt, ut aqua & aquea, sunt quidem visibilia, quia visus & ea densitate refrangitur, & opacitatis aliquid in se habent. Illud questioni aëris addamus. Quando in lumine tingitur coloribus, viridi, rubeo, croceo, alijs, visibilia ne tunc ipse sit an colores tantum in eo visuntur? Si colores tantum, ipse sicuti erat sui natura, inuisibilis remanet. Si per colores ipse quoq; visitur, non per se, sed per eos videbitur. atq; ideo per accidens cernitur. Species autem, rerum obiectarum quas visiles quidem, sed intentionales vocant, si in aere sunt, & non forte in lumine, visibiles illæ quidem, sed per eas aer, nequaquam cernitur. Et si cerneretur, per accidens cerneretur, quando non suis, sed illarum vitibus conspiceretur. At vero, non in aere illæ sunt, sed in lumine, in cognata, scilicet re potius, quam in aliena. Colores enim omnes lucis sunt progenies, sicuti & lumen. A cognata ergo re, facillime excitantur. In eamq; insiliunt lætæ, utri per eam visantur. Ab eaq; lætanter recipiuntur, ut non torpeant, sed suum munus obeant, visioniq; se se exponant. Et si quis eas in aere esse dicat, non quidem id negabimus nos, sed aiemus per accidens eas ibi esse: quia in aere lumen sit, vel aer in lumine. In quo lumine ipsæ sunt primo. Idq; indicio pateferi, quia in aere si lumen absit, non videantur. si adsit illico, adsunt & illæ, ipsiq; miscentur, ut & propè, & quadam tenus pro-

cul conspiciantur. Quid vero in causa est, ut & vitra, & crystalli, & aqua, quasi specula quædam essent, speciem visilem referant ac reflectant. Corydon enim ille, Nuper se in litore viderat, dum placidum ventis staret, mare. Neque id solum, sed eas species reddunt viciniore; quamvis de longe veniant. Quales etiam, stellarum species faciunt, dum eas nobis prope positas ostendant. Id quidem inde fieri credam, quod reflexio ea, non ab ipso diaphano per se fiat, quamvis illuminato. Sed quoniam ab opaco, quod aquæ subest, quodq; speciei illi, sicuti & lumini, non dat in se transitum, speciem, sicuti & lumen a se reijciat. Illa reiecta, a reijciente refugit, ex eo tamen non exit. Atq; ita in sublimi suspensam se se ostendat. Idq; clarissime apparet in pelui aqua pleno. Nam species quæ in fundo ab opaco redditur, sublimior visitur, & ferè in superficie. Stellarum autem species vicina eadem ratione apparet, quia in tenebris, quæ opacitatis terræ sunt proles, a terra reflexa sistitur, ac vicina visitur. Idem, eadem ratione fit in vitris; atq; crystallis, quæ quamquam diaphana sui natura sint, opacitate tamen uti ostendimus non carent. A qua species relata ad superficiem diaphani, quod in eis est aduolat, ibiq; se se ostendat. Quæ res & in speculis, ea ipsa ratione euenit. Composita enim sunt, ex diaphano atq; opaco. Ab hoc species resilit, in illo apparet. Quæ si in aere, eodem pacto dum est in lumine, oculis occurrit, a partium multiplicatione, quæ densitate & opacitatem inducunt reiecta, in lumine quod in aere est, se se ostendit. In quo lumine & in speculis, & in vitris, & in crystallis, & in aqua, quasi in suo solo læta sedet. eo abeunte, tristis emoritur. Concludamus, diaphana corpora, æthera, aërè, aquam, aquea sui natura esse media, inter lucida & opaca. Vtrorumq; horum proles, lumen & tenebras, eque recipere. Et quæ ab his, vel proueniunt, vel pendent omnia. Æthera & aerem non esse per se visibilia. Aquea crystalli & vitra per se esse visibilia, non quatenus diaphana, sed quatenus opacitatis cuiusdam sunt participia. A quam vero & per se inuisibilem, quæ est diaphana. & per se visilem qua opacitatem includit. Quatuor hæc, aerem minus, aquam magis, crystalli etiam magis, vitra quoque magis, multitudine partium atque earundem subitione opacescere. Eaq; opacitate, & colores, & species in lumine edere, atq; ostentare.

Aercolo
ratus an
cernatur.

Species
in aere.

Conclu-
sio.

FINIS SECVNDI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBERTERTIVS.

DE RADIIS.

Siquis in solis candorem illum, quem lucem appellamus oculos intēdat, lucem aliam ueluti secundam ex ea conspiciet emicare. Aliā in quā a sole, ac solis luce, quasi propaginem. Quæ ab ea quidem oritur, ab ea tamen non diuellitur. Inde quidem diffunditur, inde tamen non effunditur. Radici namq; suæ ac matri semper hæret. Germina, ramosq; a radice propagat. Qui ab ea, & ortum habent, & propagantur, & nutriuntur, & augentur, & conseruantur. Lux illa prima candidissima est. Candida est, & secunda hæc. Similis quidem primæ: a prima tamen dissimilis. Candore enim & fulgore, gradu est inferiore. Omne enim proflucens, præstantius est producto. Productum tamen semper simile est producenti. Prima illa lux unica est, & una, & in orbem acta. Secunda hæc multiplex, in ramos quasi & lineas innumerabiles diffusa. Et illas quidem non longas tantum, sed & latiusculas, & in acutum abeuntes, & in conum desinentes. Easq; non nisi ortu iunctas, in progressu uero, interuallo distantes, minore quidem primò, deinde maiore. Atque hoc in causa fuit, ut optici: Radium, lineam esse luminosam definiērint. siue radium esse, illuminationem per lineam rectam. Radios namq; Latini nominarunt, quos Græci dixerunt ακτίνες. & radiationem, linearum talium extensionem & projectionem ακτινοβολίαν. Cognouerunt enim & hi, & illi, quamuis multi philosophantium non distinxerint, quod patet oculis, radios longem aliam esse a lumine. Ut pote, ubi esset radius, ibi necessario esse & lumen. Non tamen conuerti, ut ubi lumen sit, ibi etiam esse radium. Inter enim radiorum interualla illa quæ diximus, radij non sunt, lumen tamen ea replet omnia, & tota. Et radius quidem est lux secunda, a prima luce exiliens in rectum & in acutum. In rectum inquam & in acu-

tum, sed non in lineam, ut optici. verum in pyramidem seu conum. Ita ut nostra sententia, Radius sit, fulgor a luce in conum promicans. & quasi lux secunda, a prima in eam figuram conformata. Lumen autem est lux tertia, tum a prima, tum a secunda emanans non in rectum progrediens, neq; in acutum finiēs. Circa radios namq; circumuoluitur, & inter radios semper plus distantes, omnem implet locum. Radiorum ergo prius contemplationem aggrediamur.

Radios itaq; si quis nõ nouit, aut a lumine differre eos non credit. (quam rem Peripatus, nec animaduertit, nec distinxit) si modo lippis non sit oculis, solem intueatur. & si rotum nequeat, manu aut tabella opposita aspiciat dimidium, profecto conos fulgoris, quos diximus ab eo profluere cōspiciet rectissimos, longissimosque, candidissimos, rutilantissimosque. aliquando a medio etiam flauescētes; in radice simul iunctos, in progressu semper distantiores.

Similibus radijs stellas quoq; radiare est necesse. quoniam noctu, serenoq; cœlo, radiationē earum quadam tenuis uidemus. Micant enim, & radios a se promunt, quāuis breues, & a se non multum digressos. Quod & in flammis nostratibus, & ignitis anthracibus perspicimus; si noctu, nec propè, nec procul nimis, sint a nobis positæ. Stellarum enim instar micant; & quamuis sursum sint flammæ erectæ, in orbem tamen quasi coactæ apparent radijs coronatæ, & stellæ figuram representant. Anthraces quoq; præsertim quādo sensim extinguuntur, si aliquantulum ab eis distemus, in stellam postremo apparent conformari. Sed lucernarum & candelarum euidentiores radios cernet is, longissimos & subtilissimos, si conuiuentibus oculis eas aspiciat; ab eis circumquaq; emicatio intuebitur. Lucis ergo progenies radij cuncti sunt, quæcumq; lux ea sit, siue solis, siue astrorum, siue nostratium igniū, flamarumq;. A cunctis enim hisce lucibus,

Radius
quid.
Lumen
quid.

sui

sui radij emicant, tanquam lucis cuiusq; fons pulcherrimus. Suntq; ipsi lux secunda, & cum sua luce prima naturæ eiusdem. Sed quoniam solis radij, supra radios alios omnes sunt evidentissimi, fulgidissimiq; de solaribus radijs sermonem philosophando prosequamur, pro certo habentes, aliarum lucium radios, eiusdem esse, non solum cum sua luce, sed cum solaribus etiam naturæ essentiaq; . quod postea patefcer. Verum quia lucem omnem, docuimus esse substantiam, de radijs, lucis prole quid dicendum? substantiæ ne erunt, an accidentia? an species tantum, & imagines primæ lucis, & res vti vocant intentionales? Sunt quidem radij lucis primæ imagines & simulacra. non tamen vti species intentionales. Quandoquidem & per se lucent, & lumen emittunt, & formantur, & emicant, & calent, & calefaciunt. Quæ opera intentionalium non sunt, sed realium entium. Neq; sunt accidentia.

Radij an
accidentia.

Nulli enim alienæ rei accidunt. Neq; a fonte abesse, aut ei adesse iterum querent; Quæ natura est accidentium. A luce, ac sole discedunt nunquam, luci, soli; semper adsunt. Neq; eos lux & sol, non prodere potest; neq; ipsi a sole non procedere. Accidentia ergo luci ac soli, radij non sunt, sicuti nec filij sunt accidentia matri. Et si his accidentia non sunt, cui nam alij subiecto, vt accidentia inhærebunt cum nulli alij, præter quam productrici luci inhæreant? Diaphano ne, quod penetrant quidem & permeant, non tamen in eo, vel sistuntur, vel figuntur. An vero opaco, in quod per diaphanum incidunt? Sane vtriq; & diaphano & opaco accidere videtur. quoniam vtrique adsunt aliquando; & ab vtroque etiam aliquando absunt. Sed quoniam in opaco non incidunt, neque ei accidunt, aut ad id accedunt nisi prius per diaphanum transeant, de eorum in diaphanum accessione prius disputemus. Diaphana esse docuimus,

Radij in
diaphana.

æthera, æra, aquam, aquea. Radij stellarum, radij; solis in æthere semper sunt, æthera continue illustant, ab æthere exeunt nunquam. Ætheri ergo accedunt nunquam. Accidunt ergo ei nunquam. Radij ergo superi ætheris, & in æthere non sunt accidentia. Quod ætheri non sunt, erunt ne aeri? Id videtur. Aer namq; vbi nulli adsunt radij, obscurus est. Radijs accedentibus, fit luminosus. Radij ergo, quoniam ex ære sæpe exeunt, ærem quoq; ineunt sæpe. sicuti ad eum accedunt, & ab eo recedunt, ita ei erunt accidentia. Id ipsum & in aqua, & in aqueis contingit. His ergo radij erunt accidentia. At qualia nam eis erunt accidentia? vt qualitas forte? vt color? quod Peripati pater dixit. Verum qualitas ita subiecto inditur: color ita ei

infigitur, vt si a subiecto aufertantur, subiectum dent corruptioni. At radiorum abitio ab ære, ab aqua, ab aqueis, ærem, aquam, & aquea non corrumpunt. At qualitas & color corrupto subiecto, & ipsa corrumpuntur.

Radij vero, nec ipsi ab ære, ab aqua, ab aqueis patiuntur quicquam, aut corrumpuntur, vel accedentes, vel recedentes. Neque ipsi ærem, vel aquam, vel aquea corrumpunt. Neque hæc propria radijs subiecta sunt. Neque radij in his vti in proprio sunt subiecto. Non sunt ergo radij diaphanorum corporum, aut qualitas, aut color. At neq; sunt eorum qualitas: neque relatio, neque actio, neque passio, neque tempus, neque locus, neque situs: neque ea habent ipsi: neque ab eis habentur. Nullo ergo de genere, radij sunt diaphanis accidentia. Verum non hoc forte est in questione: Num quia alicui accedunt, & ab eo recedunt, sint ei accidentia? Quandoquidem hoc modo, & substantiæ ipsæ primæ, ita alicui accedunt & recedunt inde. Veluti nos, qui & Dalmatiæ, & Græciæ, & Asiæ, & Italiæ, & Galliæ, & Hispaniæ aliquando accessimus; & ab eis abscessimus: neque tamen de substantia, in accidens sumus conuersi. Sed querendum fuerit, an radij natura sua & essentia, de accidentium genere sint aliquo? An scilicet vt sint, necesse habeant sustentaculo quopiam, ac fulcimento cui innitantur, & in eo ita hæreant, vt eo subtracto ipsi pereant, & in nihilum abeant.

Si res hæc recte perpendatur, non videntur radij subiecto villo egere vt consistent, aut existant. Namq; si villo egerent, cognato sibi potius, quam alieno egerent. Et si hoc egerent, æreo, aqueoue non egerent. Cur ergo & in æra descendunt, & in aquam, in non propria scilicet subiecta? Si æthere solo proprio sustinentur, his alijs non proprijs sustineri nequeunt. His ergo alijs vt sint, nequaquam indigent. Si ergo neque his egent vt sint, neq; eis sustinentur, & in his tamen sunt quotidie, nulla eorum ope in eis sunt. sed per se sunt in eis, & suis viribus in eis consistent. Ergo ær, & aqua, aquea, radiorum non sunt subiectum. Radij ergo & subiecto carent, & subiecto nullo indigent. Per se ergo stant, & per se sunt, & per se procul a luce, a soleque existunt. & per se consistent; & potius ær, aqua, aquea illis adsunt, & ab eis absunt, & sunt radijs accidentia verius, quam radij, aut accidentia ipsis sint, aut per se sint accidentia. Nullo igitur modo radij sunt accidentia. Quid ergo, substantiæ ne erunt? Si subiecto non egent, vt sint, & per se substant & extant, & existunt, cui dubium eos substantias esse?

At

FRANCISCI PATRICII,

At cuius modi substantia? materia ne? an vero forma? an ex his composita utriusque? Composita substantia si essent, materiam haberent. Eamque vel sibi propriam, vel cum alijs communem. At propriam nullam habent. neque ullam cum alijs communem. Permeant namque eum æthera, quo Venus, & Mercurius, & Luna regnant: eorum tamen nullis immanent. Nam per ipsos in æra trāsēunt sub luna proxime positum, seu is siccus & calidus sit, seu calidus & humidus. Neque tamen in eis resistunt. Inde in mediam aeris regionem perveniunt, non tamen in eo remanent. Ad infimum descendunt: neque ibi mansionem faciunt. Sed ex eo in aquas, in flumina in lacus, atque in maria incidunt, eaque omnia, sicuti & supera transfuerberant. & ut in superis, ita in inferis non permanent. Si solida corpora, crystallæ, vitra, similiaque; inuadunt, eodem quo alia modo permeant. neque tamen ea pro materia sibi deligunt. De tot ergo materijs, solidis, fluidis, liquidis, tenuibus, nullam sibi propriam faciunt, nulli communi insistent. Materiam ergo nullam habent. Neque ipsi, harum, rei ulli materia sunt. Neque ergo compositi ex materia & forma sunt. Neque materia ipsi sunt, rei ulli. Ergo neque materia sunt, neque compositum. & substantia tamen sunt. Quid ergo, forma ne sola erunt? At si forma sola sunt, corpus nequaquam fuerint; neque substantia vlla talis, qualia sunt corpora. At rursus alio modo radij esse videntur corpora. Longi enim sunt & lati, & pyramis, & conus. Ergo trine sunt dimensio. Corpus ergo radij sunt. Flecti quoque dicuntur, & frangi, & resilire, a planis superficiebus. Hæc autem corporum esse proprietates, concedunt omnes. Corpora ergo radij sunt. Sed corpora, non elementalia, non antitypa. nec quale corpus spacium est. Sed corpora sunt, spacio quidem densiora, rariora tamen rarissimis, æreo, æthereoque; soleque; ipso, si sol æthereus sit, etiam puriora. si sol lucis suæ sit materia, radij autem sint immateriales prorsus. Sol quoque motum suum, non nisi tempore peragat: radij vero, per hæmispherium totum momento porriguntur. At quo modo corpora sunt, si momento peruolant; motus autem corporum omnium sit in tempore? Quo modo etiam corpora sunt, si æthera, si aerem, si aqua, si aquea penetrant? An ergo corporum dabitur penetratio? Non dabitur, crassis & elementalibus, neque forte æthereis; neque eis dabitur motus momentaneus, sed excellentioribus, cur non dentur, & momentaneus, & penetratio? Quamuis mens prisca, decantatisque dogmatibus imbuta, non videatur id posse capere. Radij ergo, quia trine sunt dimensio,

corpora equidem sunt. Quia vero & corpora penetrant densa, & id momento peragant, incorporei sunt; materia prorsus omni carentes. Carentes etiam motu, quando momentum, motus dici nequeat. Radij ergo, & corpora, & incorporei sunt, & substantiæ, & formæ simplices, non quales physicæ, materia ut sint egentes. Neque formæ, quales diuinæ, penitus incorporeæ & immensæ. Sed mediæ inter utrasque. Cum physicis, quatenus corpora sunt communicantes, & cum diuinis, quatenus sunt immateriales. Formæ inquam radij sunt & corpora simul, nulla materia indigentes, a se & in se substantes, & se ipsas sustentantes, a fonte tamen suo non discedentes. Quid ergo; tertium quoddam entium genus, nunc in lucem prodit, veteribus ignotum? Quis vero id verabit, si per naturam rei ipsius conceditur, quod veteres, vel non viderunt; vel viderunt negligenter? Ita autem se se rem habere, tum essentia radiorum, tum vires, tum actiones etiam ostendunt. Actiones ergo radiorum, proprietatesque singulas denuo perpendamus. ut colligere possimus, eos vel neutrum esse, vel utrumque. Quales enim entium singulorum sunt actiones, tales quoque eorum vires sunt, per quas actiones suas edunt. & quales vires cuiusque; sunt tales quoque; essentias, ex quibus vires oriuntur, & quibus hærent, necesse est esse. Hoc itaque; agamus primo.

Dixere, veterum, recentiumque; non pauci, a quolibet solis puncto radios proflire. Si radij, lineæ tantum sint, rectissime dictum esto. A punctis enim lineæ trahuntur. Si vero radij, lati etiam sunt, quomodo proflient a puncto? Sin vero profundi etiam sint, multo minus proflient a puncto. Cur non a tota lucis latitudine dicuntur emicare? Cur non etiam a lucis profunditate? Si de lunæ radijs quæstio poneretur, quæ non tota est lux, & quæ partibus quibusdam lucet, alijs est obscura, locum forte haberet dubitatio. Sed quoniam in sole lux tota vniformis est, a tota potius solis superficie emicabunt, quam a punctis. Non quidem ab vna cuncti parte, sed a proximis quisque; tanta, quantus ipse latitudine prima sua est. Ita ut qui radij, ambitum solis veluti coronant, ab ipsius ambitus partibus promanent.

Hæc ergo prima esto radiorum actio, ut a solis tota superficie promicent. Secunda, ut a toto solis profundo emergant. Dictum est namque, intus quoque; solis corpus totum esse lucem. Lucis autem naturale ac necessarium munus est, radios emittere. Ab vniuersis ergo solis partibus, particulisque; radios emanare, tum externis, tum internis est necesse. Quod in nostris flammis etiam videmus. quæ totæ, intus, & extra, lux existunt. Nec vlla earum exterior pars est, quæ interiorē, vel lucere impediatur

impediat, vel radios suos mittere non sinat, quamvis fumidæ aliquando visantur, & earum medium lycithus teneat. At in sole, nec fumus, nec lycithus est ullus. Emanant autem ab omnibus solis partibus radij, in tractus longissimos, ita tamen ut a sole numquam diuelantur. Neque ullum est temporis momentum quo non emanent. Neque enim noctu, neque in eclipsibus non emicant. In æthere solis radij numquam non fulgent. In aere fulgere numquam cessat qui a terræ umbra, vel a nubibus sit liber. Itaque in eis nulla est radiorum novæ emanatio, nulla novæ propagatio. In inferiore autem aere, & terram ambiente, tenebrisque terræ, aut nubium umbris delitescentes, illico ac sol ex tenebris, aut umbra se se exerit, emicant radij, momento locumque prius obumbratum illuminant, & quasi sui multiplicatione, atque amplificatione gaudentes qua qua versus se se effundunt, eiusque effusionis finem nullum videntur facere: & veluti lascivientes sisti nesciunt. Quo fit, ut vel hemisphærium totum, vel eius partem aliquam prius obscuram, sua in omnes partes diffusionem, impleant momento. & per eas quasi victores, ex sententia discurrunt saliantque, omniaque momento penetrant. Nullam in partem magis, quam in aliam inclinant, in nullam torquentur. sed rectissimarum ad instar linearum rectissime procedunt. Alij in circulum circa solem, lucem eius coronantes, ab eoque profusi in conum desinunt. At cur non omnes vel longitudine, vel latitudine sunt æquales, quando ab eadem luce, & æque in omnibus partibus vigente, prodeunt?

Cur radij
inæquales
sint?

Cur itidem ij, qui in ambitu, solem coronant, conspiciuntur? Qui autem recta visum nostrum feriunt, non visuntur?

Secundæ huius rei, causa in promptu est. Quia luce sua nimia, spiritus visivi lucem obruunt, ita, ut etiam non raro lædant. unde factum proverbium. Excedens sensibile, sensum corrumpit. Prior illa difficilior questio, nisi dicatur, id non esse radiorum vitium; sed fieri aeris obscuritate aliqua intercedente, vel visionis nostræ debilitate. dum scilicet solem intuetur, candore illius hebetatur. Ut resuamamus. Radij solis e luce sua semper emicant, tamquam lucis aliæ prioris filæ, cæque innumeræ, & candidissimæ semperque; æthera atque aera, visque ad impedimenta opaca, repletos tenent. Opacitate vel lunæ, vel nubium, vel terræ amota, illico, momento temporis usque ad terram illi poriguntur.

Quid usque ad terram dico? Si terra perspicua esset, uniuersam eam, ut vitrum transuerberarent. Sed qui in eam non incidunt per aera, e lateribus terræ positum, ad cælos usque

oppositos protenduntur. Stellarum vero ob longinquitatem, ignium ob imbecillitatem radij non tam longe porriguntur. præter eos, quos Venus ac Luna iaciunt. Astorum reliquorum, atque ignium, pro magnitudine, fulgoris copiam ostentant. Hinc lucium vires variæ, & procul magis, & procul minus radios proijciunt. Unde facta sunt optice axiomatica. Radios si a debili luce emicent, debiles & ipsos esse. & tantum eos progredi, quantum lucis suæ vires iacere possint. Et quanto lux maior fuerit, & pro materia, ac copia validior, tanto radios longius diffundi, & tanto amplius illuminare. Tum etiam. Quanto, siderum, & ignium radij longius, se se propagant, tanto debiliores reddi: ita ut tandem vel in nitorem, vel in umbrationem finiant. Debilitati, in diaphano interminato, terminentur. Hoc præterea radij admirabile habent, ut immota luce, unde emicant, & ipsi immoti permanent loco eodem. A quo nulla, vel propria, vel aliena vi, vel pelluntur, vel depelluntur. Nec loco opus habent ullo, neque ipsi res inde pellunt, aut loco dimouent, neque ipsi a rebus loco dimouentur. Mota vero luce, ipsi vel eam sequuntur, vel ab ea trahuntur. Ab eunte luce, abeunt & ipsi. Idque momento. Moto diaphano, quod permeauerant, non sequuntur. Moto etiam opaco illuminato, in loco perstant. In quodcumque diaphanum inciderint, siue tenue ut aer, siue fluidum ut aqua; siue solidum ut crystallum, momento eodem, penetrant, illuminant, permeant, implent. At id varijs modis. Nam si in rarum & uniformem incidant diaphanum, qualis æther est & aer, liberi, uniformesque; & penetrant & permeant & in conos innumerabiles diffunduntur, & ad omnia diaphani puncta tum feruntur, tum latitudine ac longitudine sua, ea cuncta occupant: se sequi in singulis explicant, ut in omnibus cerni possint; non aliter ac flammæ in uniuerso, perque uniuersum aerem conspiciuntur. Si vero in densius diaphanum, qualis aqua est incidant, debiliores fieri videntur. Quod & ex altis nauium puppibus spectatur. obscuriores nempe fieri, quo subeunt profundius. & testantur vrinantes ad fundum maris eos non ubique; pertingere. Si vero in crystalli incidant, si crassa sint, vix videntur ea permeare. Sin autem in vitra hæc ferratilia, quæ non admodum sint uniformia, pro varia eorum densitate, aut raritate varias etiam suas lucas, per ea transfundunt. Quocumque vero ferantur, non nisi recti, rectaque; feruntur, & iter suum pertendere non cessant. Et quo usque recta ipsa diaphana subire possunt, motum suum non sistunt, donec in obiectum incidant, quod subire nequeant, & in quo vel frangan-

FRANCISCI PATRICII,

frangantur, sparganturque id quasi horrentes refugiant, & ab eo resiliant. Hæc autem opaca corpora sunt quæ diximus, luna, nubes, terra, terreaque. Lunam quidem, & terrea non penetrant, nec permeant. Nubem vero si rara sit penetrant: si rarissima etiam permeant. Sed per eam partesque eius minutissimas, in particulas, & ipsi fracti, languidiusculi transeunt, & minus efficaces, minusque fulgentes. candore tamen suo, nubem candidam efficiunt. Denfiores autem in nubem, & quæ iam aquefcit, desuper penetrat, albamque reddunt: media vero, inferiorque, nigra permanet, & in pluias soluitur. Quod bis nobis contigit videre, in Cypri monte altissimo quem incolæ Trogodon appellant. & in Tarraconensi, in monte, quem vocant Serratam. Itaque nubem radij subeuntes, sicuti ipsi fulgoris suum illi communicant, ita vicissim ipsi opacitatis suæ induit aliquid videntur, eaque, infici, atque scædari. Indeque in nubibus, & iris fit; & ipsæ varijs coloribus colorantur. & dum id agunt, & patiuntur, fiuntque a se alij, & ex æquo cum opacis tum agere tum pati, colorem quem nubibus induunt induere, sumereque ipsi ab eis videntur, & alijs colorari ipsi visuntur, tum nubium coloribus, tum etiam nostratibus, tum in opacis, tum in diaphanis corporibus.

Sæpe namque si diaphana sint colore infecta, ut vitra, radij ea pertranseuntes, eosdem colores, præter vnum nigrum secum ferunt. puniceum, viridem, croceum, rubeum, aliosque. quia lucis sunt progenies. Nigrum vero respuunt, atque horrent, quia luci contrariæ opacitatis est proles. Eos vero quos ferunt, in diaphano ostentant; in opaco vero quod feriunt, non ostentant.

Sed magno miraculo nobis illudere habent volupe. ut scilicet a fonte procul digressi in diaphano lasciuiantes, inter se confundi videri volunt. & iterum in opaco, distinctissimi apparere. Sed quis credat, rem incorpoream hanc, & corporeis nubibus immisceri, & corporeas qualitates etiam præter colores, alias secum vehere? Calorem nempe, & corporum passiones pati, & flecti & frangi, & resilire, & quasi retro agi. Sed de coloribus, & calore, suis locis exactius, nunc passiones hæc peragamus. Eas veteres, & neotericos omnes tum philosophi, tum optici radijs accidere & cognouerunt & sunt facti. Recentior vero quidam de Peripato, ea omnia negauit. Rationem addidit, quia hæc, corporum passiones sunt. radij vero, seu lumen ut ipse loquitur, (differentiam hanc quoque ignorans) corpora non sunt. Non possunt ergo ipsi, vel moueri, vel percutere, vel flecti, vel frangi, vel resilire. Sed id apparet tantum,

An radij
frangantur
& resiliant.

dum per hos actus, nouum lumen momento generatur, vel a lucido corpore, vel ab illuminato alio. Sed ratio hæc omnis tollitur, quia ostensum est iam a nobis, radios corpora esse conica, incorporea tamen & corporea simul. Itaque quatenus corpora sunt, corporum passiones pati eos, non est mirum. Quatenus vero incorporei sunt, id quod, vel agunt, vel patiuntur, momento id vel agere, vel pati. Dicimus igitur, sicuti corpora dura, vi aliqua impulsæ, si in corpora alia incidant quæ nec loco suo amouent, nec sibi in eis locum faciunt, vi eadem retro aguntur, ac resiliunt, vel integra, vel fracta. ita quoque radijs accidere. Si vero illa percussione sua, loco priore dimoueant percussa, sibi que locum ibi inueniant, motu inflexo eum occupant. Radij vero quia incorporea corpora sunt, & vi nulla, vel propria impelluntur, vel aliena; neque loco villo opus habent, neque corpora ipsi percutiunt, neque a corporibus percutiuntur ipsi; neque ab villo remouentur loco; neque alia locis suis dimouent: attamen & franguntur, & flectuntur, & a loco resiliunt, corpore locato minime dimoto. Id autem, ut plenè, & plenè intelligatur, ita distinguamus.

Omnis lux, in se lucet, & a se relucet. A luce & lucido, relucet radij: A radijs lumen; A lumine splendor. A splendore nitore, ut paulo post docebitur. Relucetia hæc omnis, per emissionem sui fulgoris fit. Ideo a luce relucet radij. Radij vero, ad locum nullum, quem lux recta non aspiciat, relucet. Recti enim ipsi sunt, recta tendunt, recta diffunduntur. Atque ita dum diffunduntur, in locum recta luci oppositum, necessario incurrunt; qui sit, vel diaphanus, vel semidiaphanus, vel opacus. Semidiaphana nunc appellamus, diaphana densiora, ut aquam & aquæ. Si radij per diaphana verè, æthæra aut aerem feruntur, integri feruntur, vni, continui, validique, vno, ac simplici rectoque itinere, & læti & exultantes totum permeant, totumque lumine, quousque licet implent. Licet autem donec vel in semidiaphanum incurrant, vel in opacum. Eò quidem vsque vnus, idemque conus rectus, quisque permanet. Semidiaphanum vero contingentes, partim flecti, partim frangi visuntur. Utroque modo, ex una linea, ut nunc ita loquamur, duæ aut etiam plures fiunt. Flecti quidem videntur ea parte, qua semidiaphanum subeunt, uel totum, uel si sit profundius, quadam tenus. Ea enim radij pars, quæ aquam subijt, ueluti tenuis, inflexa relucet. Id optici perperam frangi, & refrangi appellauerunt. Non enim vnus in duos frangitur, sed inflectitur in duos. Pars uero superior, quæ

quæ aquam non subijt, ab eius superficie frangitur ita, si fuerit placida, vt resiliat etiam. Quod nos & alta maria nauigantes, & in Veneticis canalibus, & in riuus & fluminibus obseruauimus. Si vero radij in opaca incidunt corpora, nulla sui parte, videntur ea subire posse. nullamq; reflexionis speciem præbere, sed ab ea tantummodo refraguntur. Idque duobus modis pro superficie ratione. Quæ vel tertia est necessario, vel scabra. Si tertia sit, qualia sæpe marmora, metallaq; arte expolita apparent, radios incidentes frangit. fracta pars resiliit, & alibi relucet in se integra non minus, quam ab aque placida superficie, a crystallis, a vitris, atque a speculis, & a talibus ad talia delata relucendi finem facere nescit. Sin vero opaci superficies glabra non sit, in eam incidentes radij, non iam in secundam vnã, sed in multas franguntur partes. Quæ singulæ, ea fractione, languidiores factæ, nec tam procul resiliunt, nec tam fulgidæ relucet. Et præterea inter se confundunt variè videntur. quod sæpe, a terra, a pratis herbidis, a muris, a tegulis fieri spectamus; easq; imminui sensim & deficere videmus tandem. Est & alia maioris, & minoris relucetis & resilitiois causa. Quod scilicet radij si perpendiculares cadant, ad angulos rectos resiliunt. Si verò veniunt accliuës, in obliquos abeunt. ita vt si acuti adeunt, acuti etiam discedunt. Si vero accedant obtusi, obtusi recedunt quoque. Summatim, ad quales angulos superficiem feruntur quamcumque, ad eosdem angulos etiam resurgunt. Et vndecumque resiliunt, in circulum ad eos angulos id faciunt; quoniam & ipsi conicam habent formam. Ad hæc illa quoque distinguamus. Opaca corpora, ad quæ radij accedunt, diaphanis densis, densiora esse. Ideo cum nullam radij partem in se admittant, tota eorum vis in illius superficie viuidiore seruat, quàm si radiorum pars, semidiaphanum subeat, pars in superficie maneat. Tunc enim in duo diuisi, prouerbio illi locum dant: Virtus vnita, fortior est diuisa. Atque hinc sine dubio fit, vt quæ pars subijt, debilior ea subitione facta, sensim elanguescat, & longius progressa, etiam euanescat. Quæ vero in superficie mansit, similiter dimidia facta, quarto gradu, languidior ijs est, duabus, quæ in opacum incidunt & resiliunt. Vtraque enim cum in se sit integra, quadruplices simul sunt, ad dimidiam illam, quæ in semidiaphani superficie remansit. Quod in aquæ fundum prope sit, radius subiens, ab eo repercussus quasi a speculo lamina subiecta, cum superiore parte veluti vnitus & fortior quàm prius factus, tamquam a spe-

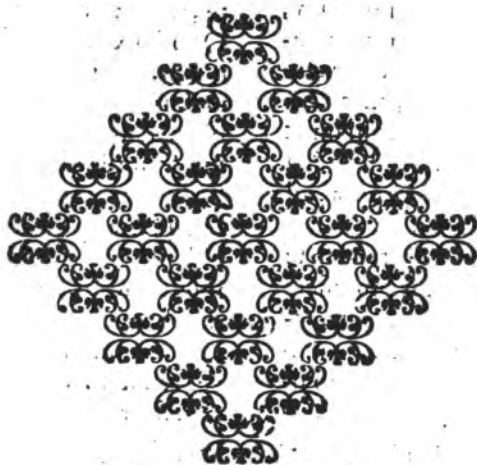
culo & resilit, & relucet. Ex qua duplicationis ratione facile est colligere, radios in se resilientes in perpendiculum, efficacissimum fulgore, tum calore esse. Proxime, qui acutiores angulos formant, quoniam vniores sunt. Tertio qui minus acutos. Quarto qui minus obtusos. Quinto qui obtusiores. Sexto tandem qui obrulissimos. quos ita debilitari aspicimus vt inualidissimi reddantur. Et quo magis ab incidentiæ loco abeunt, tanto sentiuntur, & relucere minus, & minus calere. ac tandem qui post hos sunt, in umbrationem & refrigerationem desunt. Sed dum existunt, quantumque sint, aut relucendo, aut abeundo fiant, agere tamen suo ingenio, se se amplificando non desunt donec tandem pereant. Addamus & hoc. Radios a quacumque re, quocumq; versos resiliere. A luce, a lucidis, a se ipsis, a diaphanis, a semidiaphanis, & ab opacis; siue ea subeant, siue in superficie maneat. robustiores, ratione duplici esse. Contraria duplici minus robustos. vnione scilicet & copia: & contrarijs sparsione & inopia. Vniti quidem sunt, a luce proximi. vnuntur autem in causis. & in se refracti, & in transpauis crystallis, & vitreis aqua plenis vasis. Quæ vnione varia, copia ijs accedit maior. & ideo valentiores, & penetrantiores fiunt. Quando vero ab aqua placida, a speculis, a teris resiliunt, veluti a luce altera, in politia illa existunt, multiplicatur cognatorum accessione. Quod minime fit, si a scabris, & non nitidis resiliant. An vero fuerit verius dicere, radios, a re harum nulla, sed a seipsis tantum resiliere? Nam sicut a lucidi luce prima, promicant ipsi lux secunda in diaphana, & in opaca; & ab ipsis lumen, tertia lux promanat. & a lumine lux quarta splendor: ita in loco, vt vocant incidentiæ & refractionis, si aliud reluceant, a seipsis relucet, ab obiectis illis diaphanis, semidiaphanis, opacisq; vel scabris, vel politis, adiuti tantum, vt magis, minusve vel frangatur, vel resiliat. Vt autem reluceant, non ab obiectis, sed a seipsis ac proprijs viribus habent, propria sibi luce secum semper circumlata. Atque ita fieri; vt hæc fractorum radiorum relucetia, propria eorum sit, & non noua lucis relucetia. Hisce expostis, quot forte ante nos nemo vnquam docuit, radiorum naturam atq; essentiam, ex viribus, ex actionibus passionibusq; proprijs in summam resumamus. Radios omnes, vt & solares, quoniã & longi, & lati, & corpus sunt, necesse est corpora esse. Necesse quoq; est eos corpora esse, quoniam colores ferunt ijsq; insciuntur, & calorem secum vehunt, & hæcuntur, & franguntur, & resiliunt Nam hæc omnia, corporum sunt conditiones.

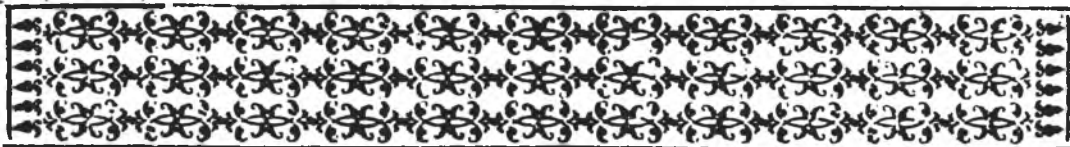
FRANCISCI PATRICII, LIB. III.

ditiones. Et contra, momento eos promicare, momento in immensum porrigi; momento se ipsis hemispherium implere totum. Momento tot maxima corpora, aetherea, aerea, aquea, liquida, solida, mollia, dura, raraque; densaque; & subire, & penetrare, & permeare, eos rem corpoream non esse, est manifestum. Alia ex parte, nullo eos egere, vel hæere subiecto, ut existant, & consistant, se se accidens non esse, palam faciunt ipsi. Cumque; nulli materiae coniungantur, nullique innitantur, ut esse queant, eos, ex eo genere formarum non esse, quæ ut sint, materia egent sustentante, liquido patet. Si forma sunt, quæ materia non indiget, non sunt ex materia & forma compositi. Ergo forma erunt sola, per se stans, per se existens, se se sustinens; & substantia, elementalibus longe præstantior. Rursus, quoniam, & a luce oriuntur, & a luce pendent, luci hærent, luce egent ut sint, formæ & substantiæ sunt,

minus præstantes quàm diuinæ. Quæ a corporeo nullo, vel ortum habent, vel salutem; Mediæ ergo formæ radij sunt inter naturales & diuinas. Et cum formæ sint etiam corpora sunt. Sed corpora elementalibus diuiniotia. & talia, quale corpus ferè est spacium, per quod primo effusi, & diffusi sunt. Trine quidem dimensi, sed antitypia, & antetesi & obfistentia nulla præditi. Neque enim ipsi vllò opaco corpori resistunt: neque eis diaphana corpora vlla obfistent. Omnia hæc ipsi penetrant, & permeant. & ab his omnibus, ipsi quoque; & penetrantur, & permeantur. Neque; tamen hæc mutua corporum penetratio, impossibile creat vllum, aut inconueniens; quod sequi elementalia simpliciter corpora est veteribus demonstratum. De his diuiniotibus corporibus, neque sunt locuti, neque ipsorum rationes, in his locum habent vllum.

FINIS TERTII LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER QVARTVS.

DE LV MINE.

LUMEN DEI Opt. Max. ad res proxime condendas, viuificandas, alendas, fouendas, seruandas, & perficiendas, maximum atque optimum instrumentum, nullis penè philosophis bene cognitum: mentem nostram philosophandi auidam, quò, & qua ducat methodo, perpendamus. Ipsumque ad sui ipsius indagacionem nobis præferamus: & è tenebris, in quibus hætenus videtur dormitasse, eruamus. atque ad eorum philosophantium, qui in auctoritatibus veterum, non obdormierunt, notitiam deducamus. Quò nobiscum per luminis cognitionem, ad patrem luminum, ac primam lucem ascendere; apud eum morari; ab eoque per rerum gradus descendere; iterumque per eosdem ascendere queant.

Igitur, lumen hoc quid nam est? Quotuplex nam est? Aliud ne est in cælo, & aliud in aere, & aqua? Quas nam habet vires? Quas nam edit actiones? Quas nam patitur passiones? Quorum nam operum est opifex, in elementis, in cælestibus, supra etiam cælos? Vera ne sunt encomia, quæ de eo modò præcinnimus? Esse scilicet lumen Dei Opt. Max. Maximum, optimumque instrumentum? Hæc omnia sunt nobis singillatim philosophanda. Sed ante omnia lumen ipsum philosophemur.

Græci communi cum luce nomine lumen appellauere. Vtrumque enim *φῶς* dixere. Quod & Latinorum fecere quidam, lucem vtrumque, & lumen nominantes. Nos hæc superius ex rerum natura, ita distinximus, vt radios, a luce discernere: Modo lumen a radiis, si tamen res sunt inter se diuersæ, digno-

scamus. Sicuti eorum multa, quæ de radiis fumus contemplati, luci minime conueniunt, ita forte quæ radiis conueniunt, lumini non conuenient. Neque enim lux, lucido corpori insita, vel refrangitur, vel reflectitur. Neque momento a sole emicat. Neque diaphana penetrat. Quæ oia faciunt radij. Lumen autè, & radii, quomodo differant, ita perquiramus.

Lumen & radii, vel eadem res sunt, vel non sunt eadem. Vel partim eadem, partim non eadem sunt. Hanc ratiocinii necessitatem, nemo effugiat. Radios quidem docuimus a luce promicare, in conos lucentes, candidosq; inter se interuallis aliquibus distinctos exire. Si alius fulgor, quàm hic radiorum in diaphanis non effulgeat, proculdubio radii, & lumen idem candor erunt. Si vero fulgor alius, in conos non discretus, sed integer, & ea interualla replens conspiciatur, radii, & lumen non idem candor erunt. Sed candores & fulgores, alius in lineas seu pyramides diffusus, alius in spacia latiora fufus, & quasi effusus. In ea nimirum, quæ ipsos radios determinant alium ab alio, & in reliqua omnia post radiorum apices, quaqua versum profusus. Id autè non lippis oculis in radios intuentibus, manifestò cernitur. Hoc ipsum appellamus lumen quod alio magis proprio nomine Græci, & *αὐγή* & *φῶς* nuncupauerunt. Duo ergo fulgores, inter se distincti sunt: radii scilicet fulgor in conum a luce profectus, & in cuspidem collectus. & lumen fulgor alter in latiora spacia fufus. Hoc quoque differunt, quòd radii fulgentiores sunt, & visum acutius feriunt, ac lædunt. lumen uero inter radios, minus fulget, & oculos minus lædit.

Sed primum illum fulgorem, e luce ipsa emanare ostendimus. lumen uero, secundus

FRANCISCI PATRICII,

fulgor, an etiam ab eadem luce promanabit? An a radiis solum? An ab utroque? & a quo nam prius? a luce ne, an a radijs? Profecto, necesse est, lumen hoc, vel ab ipsa sola luce provenire, vel a solis radijs, vel ab utrisque simul & luce, & radijs. Nullo enim in loco lumen cernitur, nisi ibi, & lux, & radij sint presentates. Atque adeo lumen, non nisi in lumine conspicitur. Neotericis de Peripato, credunt lumen sui natura non cerni. & si cernatur, per accidens cernatur, quia scilicet non nisi in solo, aut pariete, quæ ferit cernitur. & potius esse instrumentum quo, & per quod alia cernantur, quàm cernatur ipsum. Nos vero dicimus, vtrumque lumen facere. Nam & colores, & alia quæ sub coloribus latent, quæ optici ad 22. enumeraverunt obiecta, per lumen conspiciuntur. Et ipsum, est sibi ipsi instrumentum, ut conspiciatur. Inter enim radios vno modo conspiciatur, alio ubi radij non sunt, claritate sua se se pandit ubique, quamvis aliter visatur, quàm colores. Qui omnes terminata in superficie visuntur, lumen autem nullo terminatur termino. & sicuti fufum est, ita fufè cernitur quoque. In cubiculo clauso, & obscuro, nullum inest lumen. Illata, vel accensa in eo candela, flamma corpore lucido luceque ipsa, & radijs, illico totum illuminatur. Luce ergo adveniente, presentateque ea fit illuminatio. An vero, & radijs presentibus, qui nulli ex candelæ illatæ flamma cernuntur emicare? Sanè si quis, aliquantulum discedat a candela, & coniuventibus oculis eam intueatur, lineas siue exiles conos qui radij dicuntur distinctissimas, a luce promicare intuebitur. sed finiti, haud ita multum a luce digressas cernit. lumen autem longius, quàm vis minus fulgens quàm radij progreditur, ac totum cubiculum illustrat. Quòd in solaribus quoque radijs accidere videmus. Quid ergo, a luce ne lumen ortum habet? an vero tantum a radijs? An ab his & illa? A luce quidem oriri lumen rationi videtur. consonum, quando sine luce, nullum cernitur lumen. Nam si a luce radij promicant, cur ab eadem lumen etiam non emanet? cum & hoc & illi fulgores, & candores luci similes appareant? Huic rationi, ratio alia videtur posse repugnare. Nimirum, quòd dixerimus a lucis qualibet particula, ac fere puncto radios micare. Qui basibus suis latiusculis, superficiem lucis totam occupant. Quòd si verum sit, locus in luce a radiis vacuus relinqui non videtur, ex quo, lumen a radijs aliud, promicare queat. Sin vero promicat, cur minus quàm radij candidum promicat, & minus fulgens. Videntur enim radij, & candidiores longe, & fulgentior res fuso lumine esse. Cur ergo ab eodem son-

te candidissimo, alij magis, aliud minus fulgès effulgeant? At ab eadem causa naturali, non impedita, idem semper nascitur effectus. Non ergo a luce vnica, & vniformi, duo effectus inter se diuersi pronascentur. radii candidissimi, & lumen minus candens. Non ergo a luce lumen orietur. At & lumen diaphana illuminat, ut radii. Lucidum ergo fontem etiam lumen habet. At fons hic, lux illa primaria non est, a qua radii emicant. A radijs ergo qui secunda sunt lux, pronascentur. Et quia radii a luce oriuntur, lumen vero a radijs, lumen quoque à luce per radios oritur. Itaque lumen tertia quædam erit lux; radii lux secunda. Neque mirum, cur lumen minus fulgeat quàm radii. quando radii quoque minus, quàm lux primaria fulgent. Prima enim in vno quoque entium genere, sunt etiam summa. Et quòd primo propinquius est, & principalius est, & potentius. Primo igitur gradu lux est, radii secundo, lumen tertio. Familiariore experimento candelæ in cubiculum illatæ, id patescit. Subito namque illuminatur totum. At lux ipsa viuacissima est. Circa lucem vero viuacior est radiorum fulgor, quàm longius progressis. Lumen vero à radijs se se effundens, minus etiam quàm radii fulget. & magis etiam fulget ad radiorum radicem, quàm vel in medio, vel ad apicem. Itaque triplex in singulis radijs fulgor, initio, medio, fine, prout propius aut longius a luce ipsa progrediuntur. Eadem ratio est in lumine. Fulgentius enim est ad partem radiorum fulgentiorem, minus ad medium, minus quoque ad finem. Post quem languidius sensim fit semper, ita ut ad cubuli angulos pro eius magnitudine, vel languidissimum apparet, & splendor potius, & nitor, quàm lumen; vel etiam iam umbrescit. Quibus sanè euentis colligimus duo; Alterum, radii vsquò ad angulos non perueniunt. Alterum quòd lumen, a radijs differens sit res, & eorum proles. Ergo lumen non a luce prima, sed a radijs emanat. Vel ergo integris permanentibus radijs, lumen ab eis funditur, vel radii, dum deficiunt, a lateribus, & apice, funduntur in lumen. Ita ut lumen, res non sit alia, quàm radius fufus, & radius itidem non alia res sit, quàm lumen vnitum, ac in se collectum. Vel etiam verius, lumen est fulgor, a radijs, luceque profusus, & radij instrumentum sunt lucis, lumini fundendo, ac diffundendo, vel lucis, effundendæ in lumen ac propagandæ. Siue igitur a luce ipsa, siue a radijs siue ab utrisque lumen emanet; communia quædam cum radijs habet, quorum perpetuus est comes. Nimirum quòd & ipsum fulgeat. Quòd momento emicet. Quòd æthera, ærem, aquam, reliqua

reliqua omnia diaphana momento penetret. Quòd ea se ipso impleat. Quòd vsque ad terram, & vltra etiam diffundatur. Quòd quaqua versus effundatur. Quòd quæcumq; attingit illuminet. Quòd opaca non permeet. Quòd nullo proprio hæreat subiecto. Quòd nullo etiam subiecto egeat, & forte istius modi alia plura.

Lumē est corpus in corpore

Inter quæ dicimus, lumen esse corpus incorporeū, & immateriale, trinè dimensū: Et formam tantū esse, ab alio quidem pendente; in se tamen subsistentem, & substantialem. Atq; ideo non obstat quin & momento moueatur, si tamen emicatio, motus dici vel potest, vel debet. Et corpora omnia diaphana nimirum penetret, sine vlla vel illorum, vel sui ipsius offensa. Et præter hæc. Quòd se se per spacium fundat amplissimum, Quòd per diaphani omnes dimensiones effundatur. Totumque impleat. totumque illuminet. A fonte proprio non diuellatur. Nō tam insit diaphano quàm ei adsit. Naturam illius non mutat. Neque ab illo mutetur sua. Moto diaphano, lumen non mouetur. Per se nullo monetur modo. Neque accedit, neque recedit. Neque fluit, neque refluit. Diaphano recedēte aliquòd, ipsum non discedit. Opaco à se illuminato abeunte, ipsum non abit. Terminatur: sed vltra protenditur. Fonte suo abeunte abit; Redeunte, redit. Sui multiplicatio ne, & amplificatio gaudet. Nulla re sordida inquinatur. Ab illuminante, non ab illuminato pendet. Diaphani non est proprium. Opaco impeditur. Ab opaco refrangitur. Ab opaco resilit, vel in se ipsum, vel ad angulos. Colorem secum fert, eumque ostentat. Eoque intingitur. Et alia fortasse his similia plura cum radijs habet communia. Propriam vero, vt habet lumen essentiam, ita & vires proprias habet, & actiones. nec non etiam passiones. Quæ omnia singulatim erunt peruestiganda si prius reiciantur, quæ quasi de luminis essentia sunt in Peripato fere decantata, idque quàm paucissimis.

Lumini propria.

„ Aiant. lumen est præsentia lucidi in diaphano. Hæc assertio, nec lumen à radijs distinguit. neque luminis essentiam explicat. Contra Peripatū. Neque vnde veniat, indicat. neque vera est. Luminis enim essentia non est, vt sit præsentia. sed est aliquid in se prius postea præsens fit alicui. Æther quoque suo ipsius lumine, fulget, & diaphanus ipse est: neque tamen est lucidus. neque alterius lucis fulgore tantum fulget, sed & astrorum & suo.

„ Altera assertio est. lumen est coloris actus sine energia. Neq; hæc luminis essentiam declarat magis. quàm proxima. Tantum enim coloris largitur, vt cerni queat. non autem vt sit; neque suo aduentu. colorem generat, sed

in re præexistentem in actum educit visionis.

Hæc vero luminis operatio est, non essentia. Neque lumen est coloris vel essentia, vel forma. Ostendemus enim postea colores, non solius luminis, sed & opacitatis esse progeniem.

Tertia illa assertio. Lumen & calor generatur, attrito aere ab astrorum latone. Qua nihil esse potest stolidius. Nam quo ad lumen, omnibus noctibus, astra feruntur, noctu tamen lumen in aere non efficiunt. Hieme tota feruntur astra, attamen calor nullus, sed contrarium frigus in aere habitat. Neque vllō vquam tempore, a latone, aut orbibus, aut etiam corporibus astrorum, aer teritur, præsertim ipsi, qui inter lunam, & aerem, ignis spheram collocat. His ergo tot falsitatibus reiectis ad proprias luminis operationes explicandas reuertamur. Lumen sicuti a radijs pronascitur, sic radiorum perpetuus est comes. & circa eos veluti reuoluitur, & volitat. Et spacium quod inter radios apparet, implet vniuersum. & vbi desierint in conum funditur per omnia. & vnum fit lumen, & continuum, & rumpitur aut interrumpitur numquam. Hæc non alia egent probatione, quàm oculi valentioris, & ad radios non illico cecutientis. Lumen diaphani qualitas non est, quia illico ab eo recedit totum. Qualitas autem omnis sensim, & inducitur in corpus, & educitur, per alterationem. Alteratio omnis, motus est. & motus omnis fit in tempore. Quod vero, non tempore, sed momento, & inditur, & exiit, vt lumen, qualitas esse non potest. Qualitas in corpore aliquandiu retinetur, lumen non retinetur. Neque vllis, vel diaphani, vel opaci qualitatibus miscetur. Neque sibi cognatis etiam coloribus commiscetur. opacum enim color penetrat, lumen opacum non penetrat. Colores tamen aliquando in se vehit, & representat. quoniam hi speciem suam in diaphanum lumine collustratum, & in lumen ipsum producant. Quo lumine abeunte, species illa coloris, suo quasi hoste, obscuritate obruta, neque ab ea vehitur, neque in ea visitur. Speciem colorum, lumen in se tamquam rem cognatam recipit, & tantisper vehit, donec in solum, vel parietem eam deponat, vbi deponit, & se ipsum: non quidem vt ibi hæreat, aut habiet, sed vt bonitatem, atque hilaritatem ostendet suam; & quasi effundat, non tamen profundat. & vt largitate sua & beneficentia colores eos qui ibi inertes, & inuisibiles resident, in actum suscipit. & ad uitam reuocet, vt suo munere fungantur visibiles, & hilares rideant. Quod equidem argumento est, lumen suas vires, alterius rei societate non ammittere. Et quam in speciem

Propria luminis.

FRANCISCI PATRICII,

corporis trine dimenſi ſe ſe oſtenter; incorporeum tamen eſt ſicuti & ſons eius radius: Neque vllam cum corporibus antitypis habet cognitionem. Neque etiam contrarietatem vllam, per quam ab eis lædatur, aut minuatur, aut obſcuretur. Neque enim eorum vmbra in ſe admittit. Neque ipſum in ſe vmbra efficit. Cum in corporea incidit diaphana, quaſi per cognata, lætabundum ſe ſe inſinuat, eaq; & penetrat, & quaquaerſum permeat: ea tota hilaritate ſua, & fœcunditate replens. Opaca vero, quaſi hoſtilia, indignabundum auerſatur. Et quaſi ea tetigiſſe ipſum peniteat, ab eis reſilit illico, & cupit potius frangi, quam ibi immanere. Et ſi quod ibi ſit foramen, per illud ſe ſe immittit. Et quaſi ea fuga gloriabundum, latius, atq; amplius, quam foramen ſe ſe contraria parte oſtendat. Summa rei; lumen a ſole ampliffimo dependens, & ampliffimum veniens, tanto ſe ſe amplificandi deſiderio tenetur. vt quoquo modo poteſt, id faciat. Et vt id faciat, in anguſtiſſima foramina ſe ſe colligere non dedignatur. dummodo per illa in amplius ſe fundat. Trans enim foramina quæcunq; , quantacunq; , & qualiacunq; tranſire non indignatur, & trans ea, maius quàm in foramine, & latius ſe ſe oſtendere. Dedignatur tamen ibi remanere: ſi quis foramine obſtructo nitatur ipſum quaſi carceri includere: auolat. n. illico, carceris impatiens.

Si quis verò ingenue ſecum agat, & præterquam per ſiſſuram, per quamuis aliam foraminis figuram tranſierit, perfectiore figura, orbiculari ſcilicet ſe ſe oſtendat. Tantus eſt ei perfectionis amor. Id autem amoris habet, quia orbis ſolaris, & orbicularium radiorum. eſt progenies. Omne enim productum, producenti partim eſt ſimile, partim diſſimile. Neq; tamẽ in tranſitu foraminum vllò, aut contrahitur, aut denſatur, ſicuti nec rareſcit poſt tranſitum, quamuis dilatetur, a foramine abeundo: magis. Inde eſt, vt per fenestram ingrediens, latius atq; amplius in ſolo, aut pariete ſe fundat, quàm ſit fenestrarum amplitudo. Hac tamen conditione, vt minus ſpaciũ magis illuminet, quàm ſpaciũ maius. Hoc ipſo indicans vires ſuas fonti vicinioreſ eſſe fortiores, quando ingreſſu proprius, illuminet viuacius, ſed anguſtius. Maiore autem digreſſu, latius quidem illuminet, ſed languidius: quaſi coanguſtarum viuidius, & robuſtius fiat: dilatatum quaſi rareſcat, fiat minus validum. Hoc enim ſuæ naturæ videtur proprium eſſe, vt in progreſſu ſemper magis, ac magis debilitetur. Ita vt tandem lumen eſſe obliuiſcatur, ac deſinat, & vertatur in vmbra: non quidem dum lumen permanet, ſed poſtquam lumẽ eſſe ipſum pœnitet, & contrarijs tenebra

rum filijs locum cedit. Si vero valens ſit, a maiore ſcilicet; & viuidiore luce oriens, clarius illuminat, & longius ſe diffundit. Hinc ſit manifeſtum, lumen etiam ſi corpus incorporeum ſit, & ſubſtantialis forma, attam en quaſi eſſet qualitas, magis & minus recipit. & maximum lumen, & minimum eſſe poteſt, & medium multis forte gradibus diſtinctum. Maximum autem lumen id eſſe ratio dicat, quod a fonte proxime deriuat, & radiorum luci eſt proximus. Lumen e contra minimum illud eſt, quod a fonte abeſt longiſſime, & quod diuiſum, vel magis digrediens, luminis formam proxime ammittit. Lumen vero medium, quod inter hæc extrema duo fulget. Idque gradibus pluribus pro diaphanorum ratione. Eſt tamen lumen res in ſe tam perfecta, & abſoluta, vt dum nulli miſcetur, diaphano, non ſemidiaphano, non opaco, non ſemiopaco, non ſordibus inquinatur; non coloribus proliſuæ, non cognatis luminibus alijs, non ſibi deniq; ipſi commiſcetur. Lumen qualitatem corporum nullam eſſe, iam oſtendimus. Lumen, ſordibus non inquinari omnium oculis eſt manifeſtũ. Cognatis quoq; luminibus non commiſceri, certiffimo eſt argumento, id quod ſæpiſſime ſpectamus. Candelarum nimirum diuerſarũ lumina, per idem foramen tranſeuntia in foramine non confundi. Quoniam trans illud recta profecta, diſtinctiſſima viſuntur. Quinimò, ſi alterum a viuaciore candela venerit, in foramine ipſo, inter ſocia alia lumina, viuacius fulget. Et inde egreſſum, reliquis apparet ſulgentius. ſicuti & per fenestras intrans, non prohibet quin lumen ab opaco nitida reflexum, ab vllò eorum inter ſe confuſione in oppoſito conſpiciatur. Sed in hac luminum diuerſorum cognitione, illa non minus ſunt admiranda. Quòd inter languidiora lumina, ſi quod ſit viuacius, tale etiam viſitur. Et quod minus fulget, nequaquam inter viuaciora, aut cernitur, aut ſoi dat ſenſum. Ita enim eſt a natura conſtitutum, vt luminis maioris præſentia minus quod eſt veneratione veluti quadam, ſe ſe oculis quidem, ac ſit inuiſibile, non tamen extinguitur, aut quicquam patitur. Sed & ipſum ſuam ſpeciem procreat, quantacumque eſſe queat, tamen ſi in ſimili maiore non cernatur. Nam ſicuti flammula, in maiore lumine quaſi abſorbetur, ita lumen minus abſorberi videtur in maiore. Idque ideo quia ab vtroque illuminatus aer, noui nihil patitur a minore. Imò xero ſimilis acceſſione, rationi eſt conſonum, ipſum augeri, & perfici quamuis lumen maius, id offuſcet quod eſt minus. Cui rei fidem facit, quòd plura lumina magnitudine flammularum, vnde veniunt differentia, maiorem efficiunt cædorem; multiplici

Lumẽ nõ miſcetur.

nimirum

nimirum inter se, vel reflexione, vel coagmen-
tatione. Præter hæc, lumen natura sua refran-
gitur a diaphanorū quoque; corporū superficie;
vt aquæ placidæ, glaciæ, crystalli, vini, si eas
oblique feriat: partim inquam refrangitur,
partim quoque ea penetrat. Si vero feriat ad
perpendicularum, penetrat tantummodo.
Si vero duo diuersa diaphana hoc modo fe-
riat, & sint illa alterum alteri superposita,
prius quidem permeat, a secundo vero re-
frangitur. non aliter, ac fiat in speculo, cu-
ius partem perspicuam penetrat: ab opaca
vero ei subtenfa refrangitur, & resilit, & aliò
reliet. Ea relucentia secundum vocari po-
test lumen. Ab hac iterum si resulget, lu-
men tertium, & deinceps alia, si resulgere
adhuc pergat. donec refractionibus pluri-
bus debilitetur ita, vt tandem elanguat. &
lumen fiat minimum. Dum vero lumen est
eodem momento, multas facit reflexiones.
Neque tamen per eas deserit ibi esse, vnde
eas facit. Et dum facit, in qualibet aeris par-
ticula, vel minima, multiplices format rerum
imagines, corporeas & incorporeas, quale
ipsū est. Dum lumen refrangitur, refrac-
tum debilius est integro, validius vero re-
fracto secundo, & hoc tertio, & sic vsque ad
vltimum deinceps. Sin autem opacum fe-
riat, aspera & scabra superficie, in plurimas
sui frangitur particulas, quæ plerunque non
discernuntur, nisi diutius resiliat, & sui mul-
tiplicatione, se se conglomerando, veluti den-
satur. Quod ætate & parietibus ac tegulis
domorum palam conspicitur. In hac ab opa-
co refractione, si colorem viuidum ibi feriat,
secum quasi conuolutum auerit: & auer-
endo ostentat, donec in aures simul superfi-
cies resulgendo, elanguescant. Et dum si-
mul sunt lumen & color, si in diaphana inci-
dant simul, ea penetrant. & distincta ibi visun-
tur. Idem lumen si sit vehemens, colores
minus viuidos obscurat, & reddit inuisiles.
In ea colorum auerione, & uerione, non
aer per quem lumen transit, & colores de-
fert, sed ipsummet lumen videtur colorari.
Nam si aer coloraretur, obiecta non oppo-
sita & vbique & vnde cumque cernerentur.
sed minime cernuntur nisi recta sint oppo-
sita. Ergo non aer vnde quaque fufus, sed lu-
men iis coloribus quos vehit intingitur. Ne-
que vero colores solos, lumen coloratum se-
cum defert. verum defert etiam colorem, &
vires suas occultas quasdam & admirabiles.
Quæ tum diaphana, tum opaca omnia pene-
trantes, opera edunt mirabilia, virtutes quas-
dam speciales admirandas in corpora infe-
rendo, & infundendo. Est enim lumen vir-
tutum cælestium vehiculum, & vinculum

vniuersi, superi & inferi. Quam rem Plato Lib. 10. de
Præp. clarissime est testatus, quando in hanc senten-
tiam scripsit.

Per vniuersum cælum ac terram extensum,,
lumen, veluti columbam, iridi similem sed,,
puriozem. Quod lumen cæli, est ligamentum,,
& vniuersæ circulationis. Cuius ligamenti,,
extrema vsq; ad terram sunt extensa. ,,

Neque hoc sine magna dixit ratione. Lu-
men enim, quod elementis infunditur, cæ-
lestis luminis est imago. Lumen autem cæ-
leste, est cæli risus quidam, & animarum cæ-
lestium actus, & energia, & vt Hermes, &
Dionysius loquuntur, earum *æxives* & radij.
Lumina autem cælestium animarum, a luce
sunt intellectuāli. In intellectuāle autem lu-
men ab intelligibili luce emicat. Hæc au-
tem lux, ab ipso fonte ac patre luminum,
quæ per omnia effunditur efficacissima. Sed
de his postea, sicuti & de tepore, luminis per-
petuo comite; cum quo lumen longe meri-
to maximum atque optimum Dei in rebus
fabrefaciendis esse instrumentum diximus.
Quod suo loco palam fiet esse verissimum.
Nunc quæ de lumine supersunt persequa-
mur. Cum lumen a cælo in elementa fun-
ditur, & cælestis cum terrestri parte vniuer-
sique vinculum, efficitur, vt puris tenebris
nusquam pateat locus. Nam sicuti in lumi-
ne & per lumen cernuntur omnia, colores
opaca, diaphana, sic quoque lumen ipsum,
non nisi ia lumine cernitur. & sibi ipsi est
quasi medium vt cerni queat. Vnde fit, vt lu-
men, vniuersalis quædam forma sit, totius
visibilis, tum diaphani, tum opaci, tum colo-
rum omnium. Colores autem particulares
quædam sint visillum mixtæ. & omnia sint
evidentiæ quædam & luces; & lumen vbique
sit veluti color; & color vbique itidem sit
veluti lux & lumen.

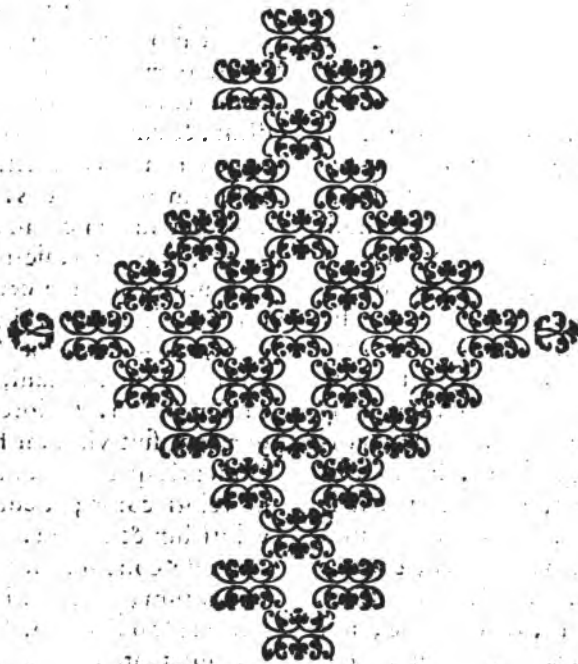
Vnde concluditur, mundum hunc nostra-
tem totum, participatione luminis, & visi-
lem esse & pulchrum. & corpora quæ in mun-
do sunt, tanto esse pulchriora & perfectiora,
quanto luminis plus sint participia. Itaque
lumen, in mundo hoc vniuerso, quasi in
Dei Opt. Max. templo, est quasi visibile
quoddam numen, Deique simulacrum.
Nam & ipsum bonitate sua se cunctis & fa-
cillime, & felicissime communicat. Rebus
omnibus se se largitur, & quæqua versum per
omnia se se diffundit. & causa est vt omnia,
& illustrentur, & incalescant & formentur,
& generentur, & nutriantur, & excitentur, &
conseruentur. Dum enim cuncta penetrat
tepure suo, cuncta alit intus, & secundat
intus, & extra. Luminis namque participa-
tionem, omnia gignuntur.

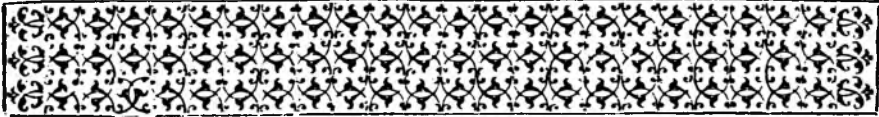
FRANCISCI PATRICII, LIB. III.

Est enim lumen, quasi vita vna per omnia means, blandissimaque suavitate sua, & intus & extra vita donat & nutrit. nutritio namque etiam fit ab extra. Cum lumine celesti calor aduenit blandus & vitalis. in quo est vis motrix & formatrix omnium. & in omnibus est intimæ fecunditatis effusio, & diuinæ pulchritudinis, & bonitatis imago certissima, & euentissima. Itaque mundus vniuersus per lumen, & luminosus est, & visibilis, & pulcher. pulchritudinem suam,

tum Dijs, tum hominibus ostentat, & suo mer lumine, se ipsum videt ipse, & sui aspectu pulchertimo delectatur, & sibi placet, & seipsum amat. Est enim, & ipse anima præditus nobilissima. Quæ per lumen omnia & sentit, & agit, & vita donat. Mundus ergo hic vniuersus, visibilis plenus, per lumen est perfectissimus. Lumen igitur est, Dei Opt. Max. optimum ac maximum, & instrumentum, & incrementum.

FINIS QUARTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVIGIAE LIBER QVINTVS.

DE OPACO.

ORPORA distinximus, in Lucida, Diaphana, & Opaca. Et opacorum species esse diximus, in æthere lunam; in aere nubem, in aqua & terra, terram ipsam & terrea. Hæc suis in locis, & umbras faciunt, & tenebris obruunt; hemisphærium hoc nostrum totum, obscuritate obuoluunt: & in terræ visceribus, semper atra incubat nox. Si hæc, vera esse oculi restantur, & brutorum & hominum, & sorte solis, qui Orpheo atque Homero, cernit omnia: audebimus nos in ea persistere assertionem qua affirmauimus, Omnia esse in lumine? & in eo iacere? Obiectum hoc verè soluamus.

Terra vt est in lumine.

Opaca omnia & in se sunt tenebricosa, & alijs umbras, obscuritates, ac tenebras offundunt. Terra ergo, inter opaca noctis ac tenebrarum mater, quo modo lumine tota illustratur? aut in eo iacet? Terræ sane superficiem, quotidie solis lumine illustrari, oculato nemini dubium esse potest. Eandem tenebris etiam obduci, nemo est qui dubitet. At Opticorum filij, Geometricis necessitatibus, sensibus etiam notis demonstrarunt, si corpus lucidum solis, corpore terræ opaco minus esset, partem huius minorem, ab illo illuminari. huiusque umbram, semper latiore, in partem oppositam protendi, quam umbram Calathoidem vocarunt. Si vero sol sit terræ æqualis, dimidiam integram terræ circumferentiam ab

eo illustrari. & a parte opposita, umbram terræ penè in infinitum ferri columnarem.

Si vero sol, terra sit maior, maiorem quàm dimidium terræ orbem eius radijs percuti: & a parte contraposta, umbram extendi, quæ in Coni apicem tandem finiat. Itaque concludendum, quia solem, terra multo maiorem esse Astronomorum progenies contendit, & demonstrat totius superficiem terreni globi, maiorem quam dimidiam partem lumine solis, semper collustrari. Quod sit vt eam, in lumine semper iacere sit necesse. At non semper eandem, sed per vires, non seculorum, non annorum, non mensium, sed dierum, atque horarum, terram, tota eius superficie solis radijs circumspici. Dum enim sol ab ortu per occasum XXIII. horarum spacio in ortum iterum circumuoluitur, vniuersam in superficie terram suis radijs perlustrauit. Radijs enim ad eius partem aliquam accedentibus, tenebræ inde pelluntur. & qua tenebræ succedunt, pellitur lumen. ita vt se se mutuo, & fugiant, & fugent. Atque ita XXIII. horis nulla terreni globi pars, solis radios non senserit, & opacitatis terræ filiam tenebram non viderit. Et cum in lumine sumus, diem appellamus, & dum in tenebra, noctem.

Dies autem & noctes, ita sunt circa terram, toto anni tempore distributæ, & locis omnibus contributæ, vt nec lumen tenebris, nec tenebræ lumen vlllo temporis momento nullo in loco superent. Si vero omnium interualla horarum, tum luminis, tum tene-

FRANCISCI PATRICII,

brarum in vnum simul tempus colligantur . nullus in terris locus reperietur ; qui ex æquo per sex menses ad amicum integros , tenebras , per sex vero alios lumen non aspexerit .

Terra tñ
in tenebris,
quã in lumine
iacet.

Itaque verissime concludetur , mundum hunc terrestrem , ex terra , aqua , & aeris parte conglobatam , totum in lumine iacere : si non semper , totum tamen per horarum , aut dierum , aut mensium vices . At si per vices , nox & dies lumen , & tenebra æque terræ incumbunt , eamque æque operiunt ; vere dici non videtur posse , eam in lumine iacere , quin & in tenebra tantundem eam iacere asseratur . Dubium hoc dissoluamus .

Tenebræ
nullibi
sunt pu-
ræ .

Vbi terræ vertex alterutro cœli polo subiacet , nox est sex mensium continua , sub horizonte meante sole . Sed tenebris ita languentibus , vt nulli homini , nulli bruto , visum adimant , omnia crepero lumine cernuntur . Nimirum quia Sol non amplius XXIII. cum dimidio gradibus , quando plurimum , sub horizonte se se occulit . E quibus locis , supra horizonta lumen suum cum tenebris miscet , & obscuritatem earum temperat , ita vt visui sint peruiz . Idem est in locis alijs , vbi noctes continuæ sint per dies , aut menses aliquot : eadem solis , quamuis varia ad horizontem propinquitate . Quod , ex spheræ circulis apparet liquido .

Vbi autem noctes per horas variantur plerumque serenæ , stellarum luminibus collustrantur . Venerisque sidere , & matutino & vespertino clariores fiunt . & crepusculis vtrisque creperis , tum tenebris , tum lumine constant , præsertim in apertis montibus , campis , mari . vbi obstaculum nullum , opacitate sua , tenebras facit densiores . Lunæ quoque lumine tota terra , sole aut auerso , aut procul posito , circumdatur , continuis ferè mensibus , ita vt vix illo fere tempore anni , aere nubibus non obducto , tenebræ tantæ appareant , vt visum adimant . Multa quin etiam animalia & homines quoque multi , vel melius , vel æque , noctu , ac interdiu vident .

Qua ratione , dictu facile est , tenebras a lumine , in visionis munere ferè non differre . Quid ergo , tenebræ quoque lumen erunt ? Vel certe non sine luminis . admittione ? Ita sanè est . Nam & lumen , vti ostendimus admistum semper habent . Et si non habeant , ipsæ lumen sunt , sed minimum . Rem hanc nouam , inauditam , paradoxam , rationibus , experimentisque comprobemus .

Tenebræ
sunt lumē
minimū.

Confessum est philosophantibus , in natura rerum , si vnum contrariorum reperitur , reperiri necessario & alterum . Esse in natura calorem sentiunt omnes homines , & humidum , & molle , & rarum . sentiunt iidem esse quoque in natura , hisce contraria , frigus , siccum , durum , densum . Contraria autem ea esse dicuntur , quæ sunt eiusdem generis extrema .

In genere ergo visibilium quoque duo erunt extrema , eaque inter se contraria . Maximum & minimum , quæ in cunctis rerum generibus existunt : in genere visibilium quoque reperientur . Maximum visibile , est solis lux . Minimum visibile luci contrarium , est terræ nigror , seu opacitas .

Veterum quidam e Porticu philosophorum partim dubitauerunt , an tenebræ essent visibiles , partim etiam negauerunt . Cæcè equidem vtrumque . Tenebras enim , nobis esse notas , nemo nescit . At id , sensuum alij nulli quàm visui . Quæ vero visu cognoscuntur , visibilia esse , nemo dubitauerit , nisi forte cæcus . Hanc eorum cæcitatem , alia vel præcessit , vel est subsecuta , quæ diceret , tenebras esse non aliud , quàm lucis priuationem . Quam positionem optici , auide arripuerunt , vmbream esse dicentes , priuationem luminis primarij , deriuationem secundarij (Ita enim loquuntur .) Tenebras vero esse priuationem luminis primarij , & secundarij .

Sed hæc forte ad scientiam eorum fuere satis . Nobis vero qui Panaugiam vniuersam , lucis nempe , luminisque naturam pertractamus , quàm exactissimè sunt omnia perpendenda . Itaque primò dicimus contraria esse duplicia . Alia vt appellant positiua & alia priuatiua . Priora illa res veræ sunt vtræque & in natura posita ; qualia ea sunt , quæ attulimus contraria , calor , frigus , & reliqua his similia . Quæ plerumque & inter se pugnant , & se se alterant , & misceri possunt , & ex seipsis media quædam procreare . tepores , colores , sapores , & similia . Contraria vero priuatiua , ea conditione sunt , vt alterum earum existat , alterum vero aut nihil , aut ferè nihil sit . Qualia sunt vox , & silentium , visus & cæcitas , auditus & surditas . Quorum secunda , silentium , cæcitas , surditas , neque ferè existunt : neque cum prioribus pugnant ; neque eis commiscuntur ; neque actionem vllam habent . His ita positis , dicimus corpora lucida , corporibus opacis esse contraria , sed positiua . Illa enim lumen emittunt : hæc verò emittunt tenebras . Ab his lumine , & tenebris , proles quædam

dam pronascuntur, quæ vti matres, in media diaphana diffunduntur.

A corpore quidem lucido, radij primo emicant. A radijs lumen; A lumine splendor. A splendore nitor. De radijs a lumine prius dictum. Nunc addimus splendorem. Qui lumen quidem est, diaphani crassitudine imminutum. Nitor vero & ipsa lumen est, sed iam adumbrationi mistus. & a splendore, quavis de causa diminutus. vel diaphani densitate maiore, vel reflexione alterius luminis a tergo corpore procul resistente.

Proles opacitatis.

A corpore e contra opaco proles aliarum proueniunt. Ac primo emicant tenebræ, radijs respondentes lucis. A tenebris obscuratio, respondens luminis. Ab obscuracione umbra opposita splendori. Ab umbra, umbratio nitore contrapposita ortum habet. Ex nitore vero, & umbratione, veluti composita res quædam media prouenit, quàm, quia aliter nescimus, adumbrationem liceat appellare. Omnia ergo hæc nouem gradibus distincta, primorum visilium constituunt genus. Quod Peripatus nequaquam vidit, qui asseruit prima visilia colores esse. Id quo minus crece aspexit, quàm Stoici, quæ de tenebris affirmarunt. Cum colores secundum & non primum visilium genus constituant. Quoniam per priora illa visuntur ipsi secundario. Nec vero tenebræ, & obscuritas, & umbra, & umbratio, sunt res verè minus constantes, quia lucis eiusque specierum ac prolium dicantur priuationes. Nam si simpliciter essent priuationes, agendi vim, aut actionem haberent nullam. Actionem autem in diaphanum habent manifestam. Id enim se ipsis replent, non minus quàm lucis proles. Perque ipsam, se se longius propagant; Inque breuius se se retrahunt, obscurius & clarius faciunt. Lumen inde pellunt; indeque a lumine pelluntur, visum multum adimunt animalibus, sicuti lumen quoque multis alijs adimit visum. Hæc autem omnia actiones opacitatis esse nemo visum ac mente præditus negabit.

Prima & secunda visilia.

Visilium actiones.

Actio autem omnis & passio prouenit a viribus agendi & patiendi. Vires autem omnes ab essentia sibi propria procreantur, & in essentia sunt. In ea fundantur, ex eaque funduntur. Non sunt ergo tenebra, & obscuratio, umbra, umbratioque simpliciter, lucis & luminis priuationes. sed vera sunt entia, qualia dicuntur postitiua. & si pertinacius priuationes contenduntur esse: non minus harum quoque priuationes erunt radij, lumen, splendor ac nitor. Contrario-

tum namque & eadem sæpe & contraria est ratio. Non aliter scilicet, quàm in contrarijs, confessis positius, calor frigoris sit priuatio, & frigus priuatio caloris. humiditas priuatio siccitatis; & siccitas priuatio humiditatis. Eodemque modo, in contrarijs, deque contrarijs cunctis. Inter quæ lux est, & opacitas. & singulæ harum proles sibi inuicem, vti monstrauimus contrappositæ, sunt altera alterius priuationes, sed posititiuæ. Differunt autem, & obscuritates, & fulgores, maiore, & minore, vel candore, vel nigrore, prout vel fonti propiores fuerint, vel a fonte longius abcesserint. In quo quidem fonte suo, luce & opacitate, summa sunt vtræque. Ab eo, quæ processerunt fonti propiores, fonti etiam sunt similiores. Omne enim producens sibi simile ante producit, quàm dissimile. Atque hinc fit, quoto gradu fulgore a luce discedant, nigrore magis sunt participes. & quoto gradu nigrore discedant ab opacitate, tantumdem candoris acquirant magis, & in minorem abeant nigrore. Hæc autem differentias omnes, visus quibus non cecutiens diiudicare haud difficulter potest. Nam opacitas, lucem nullam, nullumque admittit candorem; sicuti nec lux, nigrore admittit vllum.

Per tenebram vero non nisi lux & albedo fulgida percipitur, colores nulli. Per obscuritatem vero, & lux, & albedo, & quadam tenuis colores percipiuntur, sed exiliores, omnes. In umbra vero & præsentia & distantia cernuntur, ea quæ sunt colorata.

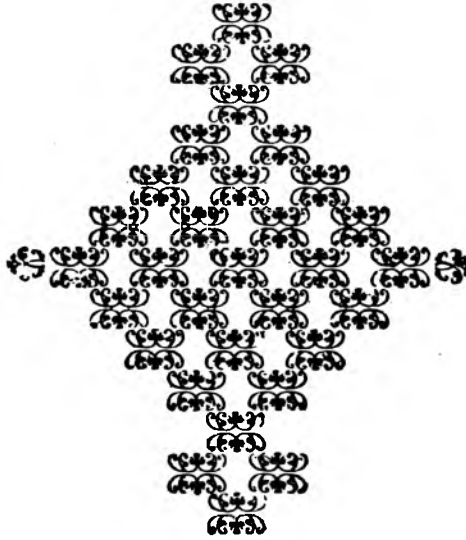
Umbratio etiam clarius omnia representat. In adumbratione vero, nitore, umbra, tione commista, medio quodam modo conspiciuntur omnia. Hæc autem differentie omnes non aliunde pronascuntur, quàm ob lucis, atque opacitatis, & eorum quæ ab eis procreantur, mistionem. De qua quidem visilium primorum mistione commodiore loco peragetur. Satis nunc esto, demonstrasse, tenebras inter prima visilia esse reponendas, & luminis aliquid participare. eas scilicet quæ super terram sunt. Verum eæ quæ in terræ visceribus habitant, & noctem atram ibi perpetuam faciunt, eiusdem generis visilium primorum erunt? an aliud quid sunt? Sed quid aliud fuerint, aut esse possint? tenebræ enim sunt, sed densiores & nigriores superterraneis. Magis autem & minus, speciem variare nequeunt. & specie ergo, & genere eodem sunt tenebræ vtræque. visibiles vtræque; luci, vtræque contrappositæ.

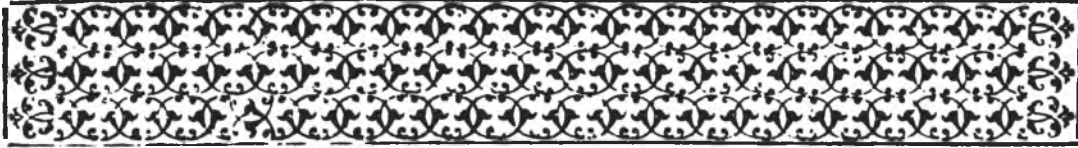
FRANCISCI PATRICII, LIB. III.

trapositæ. Lucis itaque maximæ, contraria lux minima. Cum ergo de lucium genere, tenebræ etiam sint, & lumen & tenebræ uniuersum terrenum globum, & intus & extra, teneant; verum fuit asserere, omnia in lumine iacere, quamuis minimo, vel maximo. Idque esse verissimum apparuit, vbi minime, vel contrarium credebatur esse, vel de veritate maxime dubitabatur.

Sed hoc ipsum, alia quoque ratione sensui manifesta, verum esse constat. Omnia enim opaca corpora colore aliquo sunt infecta. Color autem omnis est lux opacata, quod alijs probabimus. Itaque cum uniuersum hunc terrestrem mundum color obneſciat, color autem omnis sit lucis & luminis proles, omnia quæ in coloribus iacent, iacent etiam in lumine.

FINIS QUARTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER SEXTVS.

DE AEREO LVMINE.

HACTENVS de luce equidem caelesti, siderum & solis, sed quæ proles suas in terram, in aquam, & terrenum aerem mittit, est satis disputatum. Oñsumq; a nobis quo modo, mundus hic inferior, quem nos homines & bruta inhabitant, totus intus & extra iaceat in lumine.

Nunc altius ascendendum, & ad luminum patrem per suos gradus accedendum. Quo tota hæc nostra præsens tendit speculatio, atque inuestigatio. Igitur, cum supra terrenum hunc aerem, qui regione nubium terminatur, immensus alius sit aer, qui supra nubes ad lunam vsque extenditur, quid de eo dicendum? Totum ne esse, & semper luminosum, an & ipsum, umbris, tenebrisve, aliquando aut perpetuo teneri? Sane, si ibi corpus aliquod opacum, vel terra, vel terrenum, vel densata nubes inhabitet, etiam umbræ, etiam obscuratio, etiam tenebra poterit ibi aliquando inhabitare. Sed nulla in eo, vel umbra, vel obscuritas, vel tenebra ibi conspicitur, aut conspecta est vnquam. Quia nimirum nihil ibi est, quod eam procreare possit: & si quæ creatur vnquam, aliunde eam vel ascendere eò, vel descendere est necesse; Ascendit autem a terra; descendit vero a luna: illa quotidie; hæc rarissime: illa noctibus singulis: hæc in solis tantum Eclipsibus. Vtraque Pyramidali & conica figura; Sol enim & terra, & luna maior est. sed lunaris & angustior, & breuior. Terra vero, & latior, & longior. Terra enim

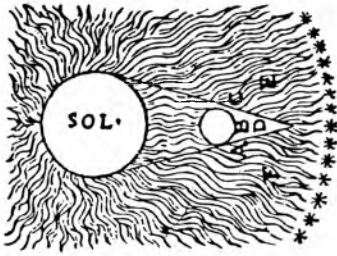
maior luna est, atque ideo ad basim hemispherij nostri, latam efficiet umbram, quæ continuo decrescens latitudine; longitudine, manifesto corpus lunæ superat, quando totam in sua eclipsi occultat. & ad Mercurij, aut etiam Veneris apice summo pertingit cælos.

Superstante vero sole lunam ad perpendicularum, lunæ corpus opacum umbram suam versus terram proijcit. pyramidalem seu conicam, quæ non totam terræ superficiem ambit, aut eius corpus amplectitur, quia terra maior est quam luna. Partem tamen eius operit, quæ solis aspectum ijs, qui in ea sunt, solet auferre. Iis vero qui in ea non sunt, auferre nequit. & quæ nisi in terra finiretur, in eorum ultra terram ipsa quoque desineret. Sed hæc eclipsis obscuratio, tam accidit raro; & tam breuib; horis durat, vt ad aerem illum superiorem totum illuminatum, nullius ferè sit momenti. & si sit alicuius, eiusdem sit rationis, cuius & illa maior umbra terræ, singulis noctibus, nigrore tingens aerem, ostensa est esse de genere visibilium, & luminis speciem quandam minimam. quæ visui, & lucibus stellarum igniumque det transitum. Sed cur lumini solari transitum non dat, noctibus, ita vt extra terræ umbram lumen quod in immensum aerem implet, minime cernatur? Cernantur tamen in eadem umbra, & accensi ignes, & stellarum luces. Res sanè miraculo proxima, & quæ consideratione magna non sit indigna, quam nemo, quos legimus scriptorum, aut vidit, aut attigit. Vt autem plenius quod dubitamus intelligatur, oculis figuram hanc subijciamus.

Terræ

FRANCISCI PATRICII,

Aer illuminatus.

Aer illuminatus.

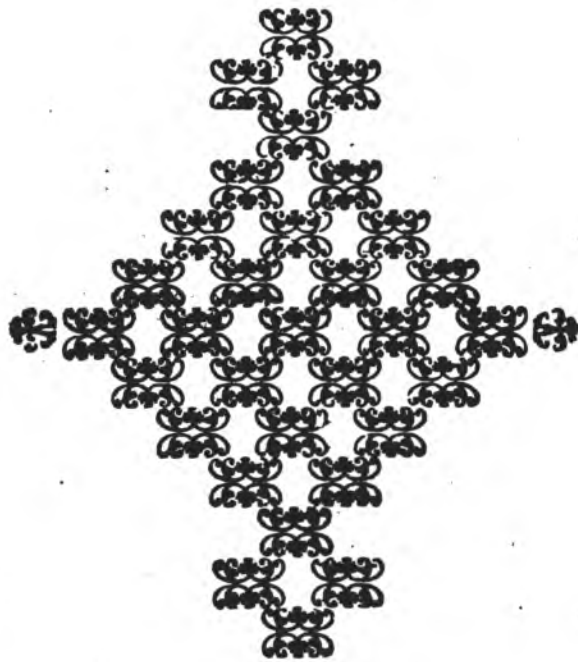
Terræ superficies quæ in vmbra iacet sit A. B. C. quæ vmbra verus cælum iomitat, cuius quasi centrum pyramidis sit B. Qui ergo in eo habitant, stellas quidem superiores rectâ positas, supra & extra vmbra cernunt. Cernunt & igniculum, qui sit ad D. accensus; aut alibi non procul valde situm, lumen autem extra vmbra ad latera vbi sunt, E. F. & toto circum spacio, nequaquam vident. Si quis dicat, lumen hoc ab eis non videri, quia ad latera sit positum; visum autem nostrum, non nisi quæ rectâ opposita sunt cernere tantum. atque ideo nec stellas, nec igniculum illum ab eo cerni nisi ad ea visus aciem rectâ intendat, aliquid sane dixerit, non tamen totum soluerit. Nam etiam si rectâ versus lumen intendamus visionem, neque ita nobis conspicietur. In quas ergo causas hanc differentiam referemus? Profecto extra terræ vmbra totum aerem lumine esse plenum figura ostendit, & ratio comprobatur, & experientia. Quod quidem lumen certum est ab ijs qui ad centrum sunt illius Coni, nequaquam cerni. Iis vero qui sunt ad A. & ad C. in vmbra confinio, non cerni clarum, sed vt in crepusculo creperum ac dubium, donec tandem tota dimoueatur vmbra. Quo tempore cernitur clarissimum, in ortu solis. Hæc sanè experientia docet aperte, in causa esse tenebras, cur id lumen non conspiciatur. Sicuti qui in eo lumine iam est, tenebras piores non cernit. Experimento hoc clarescit, oculos nostros proximis obiectis, & prius & magis moueri, quam longinquis. Quod nemo negare audeat. Nam & hoc alio comprobatur. Quod igitur ille accensus in tenebris, dum in distantia a nobis est non nimia, conspiciatur. Si vero longius dimoueatur, non amplius cernitur. Tenebris nimium sui multiplicatione ac densatione eum offuscantibus. At vero cur Planetæ, cur astra tanto superiora, & igne, & lumine; & tanto longinqua cernuntur? Si tenebræ in causa sunt, cur hæc propiora non cernantur; qua ratione non impediunt, vt ea quæ in immen-

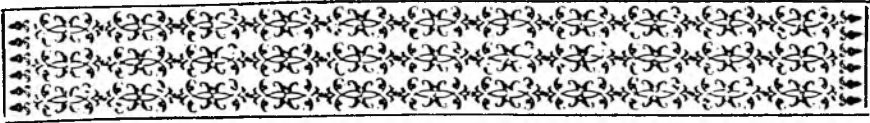
sa sunt distantia conspiciantur? An vero stellarum magnitudo in causa est, vt cerni possint. quandoquidem omnes, etiam minimæ quæ videntur, terra maiores esse ab Astronomis asserantur? Sed si tanta sunt magnitudine, cur tam paucillæ apparent? & cur non nisi, in tenebris cernuntur. in lumine non cernuntur? Ad hoc postremum, primo. Quia nimirum solis lumen stellarum lumina, vt minora, non dico, vt stulta positio, lumen maius offuscatur minus. Quomodo enim offuscet, res, quæ fusca non est omnino. Sed absorbet in se, & sibi vnit, & oculis proxime circumquaque circumfusum se se ostendat, & eos sua claritate replet. Itaque, quæ plurima sunt lumina, vnita maiori, vt vnum se se ostendunt. At cernuntur etiam stellæ in lumine aerem replente. Si quis enim in profundum puteum descenderit, in quo non lumen oculos attingat proxime, sed vmbra putei, & sursum suspiciat, stellas suprapositas conspiciet, vnionis visualium radiorum ratione, qui in ea vmbra, sicuti in lumine non disgregantur. Quæ vnione videntur, non quidem vsque ad stellas scandere, sed ad earum lumina, quamuis cum solari vnita sint, distincte cognoscenda. Cernuntur autem in tenebris, quæ secunda fuit quaestio, quoniam contraria iuxta se posita magis elucescunt. tum quia visuales radij non ita vt in lumine disperguntur. tum etiam, quoniam stellarum luces, in terminata sunt sui corporis superficie. Quæ quamuis terræ superficie sit maior, attamen in tanta distantia basis eius pyramidis quæ ab oculo exit, in angustum terminatur. Quod ostendunt optici; quorum munus hoc proprium est. Sed cur earum luces, tam longe positæ, visuntur tamen. in tenebra: in qua eam circundans lumen non visitur? Quoniam scilicet hoc, dum est in diaphano, nulla terminatur superficie, sed vagum, in aere scandit in æthera, qui & ipse diaphanus, nulla terminatur superficie, coloris alterius. Visus autem noster, non nisi in terminata superficie certo cernit. Quoniam cum vires eius sint exiguæ, actiones suas supra vires non extendit. Et quamuis tum tenebra, tum lumen in aere diaphano, & cognoscuntur per se, & dignoscuntur alterum ab altero, & ita cernuntur, interminatè cernuntur tamen. Eorumque sententia falsa est, qui negant in aere, aut lumen, aut tenebram videri. Videntur enim, & earum differentia a visu discernitur, & discernitur etiam diuersitas crepusculorum, tum clariorum, tum obscuriorum. Cognoscitur tamen lumen aliter, ac secundario quodam modo, in pariete, in sole; quia in eis, & lumen

lumen & radius, coloris vicem subit. Differunt autem hi duo luminis cognoscendi modi. Quia hic in superficie finitum ibi sistitur. in diaphano vero, vbi nulla superficies, non sistitur, & in interminatum spacium funditur, & diffunditur; claritate tamen sua spectatur; sicuti & tenebra, eadem spectatur itidem obscuritate. Radij quoque solares qui lumen primarium sunt, & inter lucem & lumen diffusum medij, distinctissimi in aere contra solem spectantur. Quod de lumine extra terræ vmbra positum dictum est; idem de eo di-

catur, quod extra vmbra lunæ in solis eclipsi, vel spectatur, vel non spectatur. & quam nullus vmq̃am ea lumina oculus spectaret, cœleste tamen lumen versus terram effunderetur, sicuti & nunc effunditur; & eam amplectitur ad instar columnæ. Lumen enim, vt inquit, Diuinus Plato, per vniuersum cœlum, ac terram extensum vt columna, iridi simile est, sed purius. Idque est cœli ligamentum, & terræ. Cuius vinculi extrema ad terram vsque sunt protensa.

FINIS SEXTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER SEPTIMVS.

DE COELESTI LVCE, ET LVMINE.

SUPRA purum aërem fere totum illuminatum, veteres æthera esse dixerunt.

De cuius quidem essentia comodiore loco disquiretur. Nunc de luce eius & lumine, & perspicuitate, sermo esto. Communis philosophantium opinio, & fuit, & est, ætherem, quem & cælum appellarunt, esse translucidum & diaphanum. & nos quoque in eam descendimus sententiam; non tam quia lumen receperit a sole, a stellis, quàm quod umbræ terræ conum in se admittat in dies. Quæ res liquido apparet in lunæ eclipsibus. Quæ cum aliquando toto corpore eum conum incurrat, necesse est tantam eius umbræ ibi esse latitudinem, quam ta eam capere totam queat. Supra quam latitudinem necesse est apicem multo supra lunam ascendere: finiriq; vel in Mercurij orbe, vel etiam, (vt astrologorum quorundam est opinio) in orbe Veneris: Itaque si Lunæ, si Mercurij, si Veneris quoque orbes, terræ tenebras admittunt, cur non etiam orbes alij, Solis, Martis, Iouis, Saturnique eas admittere queant, si tam alte, ea umbra scandere possent? Nam vel tota ea regio, vnum corpus ac continuum est, vt multorum fert opinio, vt vnus & continuus est aer (de qua re postea) vel est in plura corpora & orbes plures diuisa, qui singulos ferunt planetas.

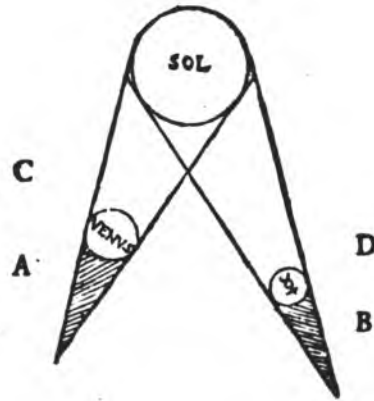
Si vnum continuumque sit, vnus quoque verisimile est esse naturæ. Quod concesserunt

ij quoque, qui in plures orbes eam regionem diuiserunt. Itaque si vnus est naturæ & pars eius umbræ conum admittit, totam quoq; eam natura admittere posse ratio verissima persuadet, si modo eo umbra terræ porrigatur. Sed quod terræ umbra facere non potest ob eius breuitatem, & quia in Veneris regione definit; cur non credatur, Lunæ corpus opacum, in superiorem suam regionem, suam umbram posse iacere?

Corpus lunæ profecto, esse opacum, & umbram facere, solis eclipses faciunt manifestum. Solem enim opacitate corporis sui, visui nostro occultit. Quæ experientia, ostendit, quod nemo tamen, aut veterum, aut neotericorum, quod nos sciamus adnotauit: Lunæ corpus umbram suam iacere in ætherem superiorem, tempore quidem omni, præterquam in coniunctione cum sole. & maxime cum est plena.

Quo vsque autem coni eius apex pertingat, aut pertingere possit, ex corporis lunaris magnitudine ratio subduci potest. Namque eius umbram in solis eclipsi, ad terram vsque porrigitur; non quidem apice, sed latitudine tanta, vt terræ superficiem ad millia passuum multa obumbret. & apex eius si terra transpica esset, totam eam pertransiret, & in aeris regione ad millia passuum itidem multa desineret. Tantum ergo spacij in superos cælos in plenilunio, luna umbram suam projicit. Est autem, a luna ad terram vsque distantia, vt Astrologi autumant millia pass. 109056. quibus

quibus addantur pass. mill. 3 500. alterius nimirum terræ semidiametri in partem oppositam. pass. mill. 1 12. 5 56. Finiretur autem in regione. Hæc de terræ & lunæ umbra in ætherem admissa, quæ conuincit ætherem quoque esse diaphanum. Admissa enim umbra, necesse est lumen quoque admitti. Nam de solo lumine, non est admodum certa ratio. Si namque argumentemur diaphanum esse æthera, quia lumini stellarum, tum superiorum, tum inferiorum dat transitum. id potius tenebris tribuemus, quam lumini. In tenebris enim, siderum lucis conspiciuntur, non lumina, quæ in lumine non cernuntur, nisi rarissime, & non omnes, sed propiores, nimirum Venus forte sola. Solis vero lux solius etiam in lumine conspicitur, & radius eius, & lumen ex eis emissum inferior solis regio suscipit, & ad nos vsque porrigi sinit. Sed hæc arguant, regionem ætheris, sole inferiorem tantum esse perspicuam, superiorem vero minime. Lucis enim visioni superiorum siderum, superior dare transitum arguitur, non autem eorū lumini. Qui verò dixerūt superiores stellas a Sole lumen suum accipere, non videntur id vere satis tradidisse. Concesso enim hoc quod omnibus, tum philosophis, tum Astronomis est confessum. Astra omnia cæli densiores esse partes, & uti tales sunt, eiusdem esse naturæ, concludemus nos astra omnia propriam habere lucem sui natura. & non a sole tantum. A quo etsi dicantur illuminari, quia eius lumen totum cælum, imò mundum implendo vniuersum, omnia quoque sidera attingit, & illuminat, non tamen eis lucem indit, qua lucent & visuntur. Hoc autem clare conitabit hoc experimento, quod nos primi, ni fallimur, animaduertimus. ex Astronomorum positionibus. Qui docent, Solem, superiorem esse Venere; & hanc Mercurio; & hunc Lunæ. Si ita est, & Venus, & Mercurius, a sole haud multum discedentes, parte ea corporis, qua solem aspiciunt, eius radijs illustratur. Ea vero, quæ a sole est auersa & eum non respectat, non possunt ab eo illuminari, neque eius lumine lucere. Quæ res in luna valde est manifesta. Quæ ea parte qua solem aspicit, ab eo collustratur, auersa vero, vel tenebrosa est, vel colores quosdam suos ostentat. In Venere autem, & Mercurio idem euenire, subiecta figura fit manifestum.

In qua id fit euidens hæc duo astra in parte superiore a sole illustrati ad C. D. ab inferiore vbi A. B. non illustrati. At hac etiam parte semper lucent. Propriam ergo lucem habent, & ea lucent. Ergo & astra reliqua, cum eiusdem sint naturæ vniuersa, & densiores cæli partes, proprijs lucibus lucebunt. Quæ eorum corpora singula, tota occupent ab eorum centrīs ad vniuersas circumferentias. A solis vero lumine ita illustrentur, vt nostrates ignes. Qui quidem, & noctu, & interdiu, sui natura toti lucent luce propria. Noctu enim a sole non attinguntur, & interdiu, tamen attinguntur, & magis illuminentur: non sunt tamen negandi proprijs quoque lucibus fulgere. Quia & stellas eas, quæ nebulosæ dictæ sunt ab Astrologis, & obscuræ, sol etiam si illuminet, non tamen lucentes facit. Ergo cum neque his lucem indat, nec Venere, nec Mercurio: stellarum nulli lucem indidit, aut indit. sicuti neque ignibus, vllis siue aereis siue terrenis conspiciamus e proximo dari lucem vllam a solis lumine. Quod si hæc corpuscula, materialia, impura, summus opifex & natura proprijs lucibus donauit & adornaui, quanto magis verissimile est, & veritati, & potentia factoris consonatius, ingentia illa, materia carentia corpora, purissimaque præstantissimo lucis donasse dono, quo vniuersum mundi corpus, ornatum redderent & vitale. Vita autem omnis a spiritu, & igne est. Ignis autem omnis lucet: neque non lucere sui natura potest. Quæ ratione, Veterum Græcorum sapientiores inducī, & crediderunt, & tradiderunt, non solum astra, sed etiam cælum totum, & æthera vniuersum, quoniam lucentes, esse ignes. Quod Periparī magister, non semel est attestatus. Quod scilicet alij crederent ignea esse astra, quia superiorum corpus ignem esse dicerent. Idq; non vt ipse putat, absurda ratione. Sed eadem qua ipse e quinta essentia quadam, astra esse ait, e qua cælum est, quia illa densiores huius essentia sint partes. & nihil prohibet cælum esse,

FRANCISCI PATRICII,

esse, e quinta essentia, & esse ignem; non qualis est nostras ignis. Sed qualis cælo competit; Itaq; si cælum ignis est: & astra cæli densiores partes sunt, nimirum efficitur, vt ignis densiores partes sint, & ignea. Esse autem ætherem, & cælum ignem, Anaxagoram putasse affirmat alibi. Sed huic Plutarchus addit alios Thales Anaximemem, Empedoclem. Quibus nos & Heraclitum addemus, & Platonem. Qui affirmat, Opificem diuini corporis plurimam ideam ex igne confecisse, vt lucentissimum esset, & visu pulcherrimum. Quem ignem cauillator hic, de cælo. vbi visibilis, & erat, & adhuc est, detraxit, & sub cælum, vbi nemo eum vniquam vidit, reposuit, sensum secutus nullum. De qua re postea suo loco. Parmenides quoque vetustiorum sententiam comprobauit, Cuius carmina in hanc rem, quia rara sunt inuentu apponimus.

Tim.

*Ἄστια δὲ κρίνατο δέμας, ἢ σήμα, ἔθεντο
Χηρίς ἀπ' ἀλλήλων, τῆ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ
Ἡσίων ἀν' ἀναγκασίον, ἄλαφρόν, ἑαυτῶ παύσσει
ταυτέν.*

- » Contra posuit faciem, & corpora posuit.
- » Scorsum a se ipsis. hæc quidem flammæ æthereum ignem.
- » Lenem, valde rarum, leuem, sibi vndique eundem.

Æther ergo vniuersus ex veterum Græcorum sapientia, ignis est. Ex quo æthere, densiore facto, cum astra omnia sint facta, ignes esse ipsa astra, ex hoc dogmate nemo dubitabit. Nam & solem esse ignem, idem cecinit Parmenides.

- » *καὶ καθαρῶς, εὐαγέος ἠελίοιο, λαμπράδες.*
 - » Et puræ, sinceri solis, lampadis.
- Dogma autem hoc vetustissimorum Zoroastreorum Magorum prius fuerat. E quorum Oraculis, hæc, quæ a paucis leguntur ob raritatem, huc adscribam. De stellis.

*Ἐπῆξε δὲ πολὺν ὁμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν.
Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.*

- » Compegit multum cœtum stellarum inerrantium.
- » Ignem ad ignem cogens.
- » Solem quoq; ignem esse voluit, dum canit.
- » *Ἐξ ἀναγκάσας ζώνας ἑβδομοῦ ἠελίου.
Μεσομβολήσας πῦρ.*
- » Sex suspendit Zonas, septimum solis.
- » Medium ponens ignem. Quem etiã vocat.
- » *πῦρ πρὸς ἐξοχίτανμα, ἢ πρὸς ταμίαις.*
- » Ignis, ignis deriuatio, & ignis pœnu.
- » Eundem solem Philo, Iudæorum doctissimus, ait.
- » *Φλογὸς ὃν πλίημα πολλῆς, Οὐδρομότατος
γέγονε τῶν ὄντων.*
- » Flammæ cum sit compactio multæ, Ocyssimus entium est factus.

Chaldæorum ergo prius, Hæbræorum postea Græcorum postremo sapientiorum hoc dogma fuit. Ignea esse astra, & solem. Idque rectissima, vt diximus ratione, quando nimirum: cælum quoque, cuius partes densiores, ipsa astra sunt, sit ignis. Ignem autem cælum esse Moses quoque asseruit, ipsa vocis, qua cælum nominat significatione. appellatur enim *asciamain*; hoc est igneum & aqueum. Illud quod luceat, hoc verò quod transluceat. & ante Moysen Chaldei, cælum purum esse lumen, seu lucem docuerunt. idq; totius cæli esse substantiam. Lucem autem & ignem pro re eadem acceperunt, ob eam rationem, quam post innumera secula Plato postea explicauit, quando ait.

Deum ex igne & terra cepisse mundi corpus constituere. Cur autem ex igne rationem reddidit, dum inquit.

» Separatum ab igne, nihil vnquã visibile fiat.

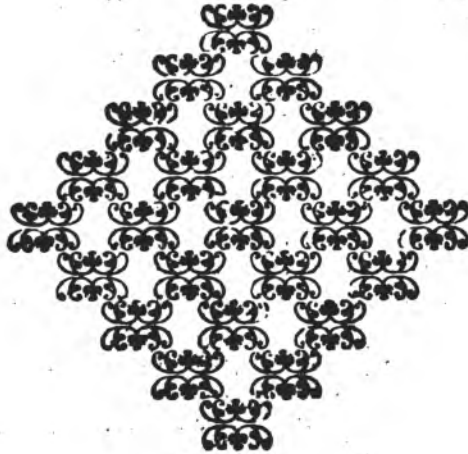
Hunc autem ignem qualis esset expressit. Lucem φῶς, accendit Deus circa secundam a terra circulationem. De sole intelligens, quem & λαμπρότατον ἢ λευκοτάτον, fulgentissimum, & candidissimum appellat. Quasi ignis & φῶς, lux, & sol, & fulgor, & candor eadem res esset.

Sed quia ignis, non solum lucem, verum etiam calorem habet innatum, de calore quia postea erit agendum, demonstrationes reliquas, quod astra ignea sint, in illud tempus differamus. Hoc tantum memoria retinentes, vetustissimos illos, rerum contemplatores, Aristoteli nondum addictos, ignem, lucem, astra pro eadem re accepisse. rationibus ijs quas adduximus, aut alijs permoti. Et veriore longe sententia, quàm sit in Peripato; qui docet calorem & lumen fieri in aere, atriato aere, ab aëtherum latione. Namque id, & in aere, & in æthere est falsissimum. Quis enim aer in æthere ateritur? Quis in aere aer ateritur, ita vt luceat? Nam & noctibus tenebrosissimis etiam luceret, & longissimis; quandoquidem ijs nõ minus quàm interdiu, astra circumferuntur. Sed hi sententiam præ cæteris professi, plerumque nullo sensu, sepissime contra sensus omnes philosophantur. Astra autem ignes esse, ipse ostendit sensus, ex ignium nostrorum effectibus. qui tyderum effectibus sunt vniiformes: Nam flammæ nostræ, & anthraces accensi, si non proxime, sed spacio aliquanto conspiciantur, figuram orbicularem, radijs coronatam representant, ita vt stellæ appareant re vera. Quando item vel anthraces, vel lecythi extinguuntur, dum in eo extinctionis actu sunt, ad instar stellæ radiusculos emittunt. Sed & calor, qui a sole ad nos descendit & radijs vehitur, rem eandem

dem comprobat. Solem scilicet, & astra omnia, præter vnã forte Lunam, esse ignes. Sed de calore, vti diximus, postea. Concludamus ergo, longe quàm Astronomi, quàm Peripatus, & verius & firmitus, sydera omnia, proprijs quæque lucibus corruscare. & in proprijs iace re lucibus. & quod ex his sequitur, Omnia in luminibus quoque iacere alienis, at tamen socijs, atque cognatis. Totus enim æther, omnium siderum luminibus impletur, & collucet. Non enim sol tantum vnus æthera vniuersum suo replet lumine. Sed stellæ quoque singulæ proprium a se in æthera fundunt lumen quaquaversum. & circa se, & supra & infra se. Nihil enim huic fusioni, aut diffusioni obstat. Nam sicuti sol, in partes omnes, ad latera, ad supera; ad infera omnia, vltra etiam terram, & aerem, lumen suum porrigit cur-

non idem reliqua astra faciant, proprijs luce- tia lucibus, nullum ibi corpus alienum, nulla ratio vera verat ratio, cum præsertim sole ipsa non sint multo minora, & nulla re impedi- te. Quot ergo sunt stellæ in æthere, tot sunt etiam lumina ab eis effusa. quæ se se inuicem non aliter quàm apud nos plurium candelarũ lumina, & commista, & separata se se per- tinent, se ipsis vniuersum æthera replent. In lumi- ne ergo, imò in luminibus, totus æther iacet, omnium scilicet astrorũ. & omnia astra, in luminibus etiam iacent, tum proprijs, tum reli- quorum omnium alienis, tum etiam in lumi- ne totius ætheris proprio. Nihil enim aliud ætheris substantia esse potest quam purum lu- men. Quod dogma Chaldæorum sapientum antea fuit. Ergo vniuersus corporeus mun- dus, & intus in lumine iacet, & extra.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANAVIGIAE
LIBER OCTAVVS.

DE LVCE ET LVMINE SVPERCOELESTI.

DE luce, radijs, lumine, so-
ciisque rebus, quæ sub vi-
tum caderēt, satis a nobis,
& quidem liberiore, & li-
beraliore philosophia li-
bris præcedentibus est di-
sputatam. Nunc eaquæ rec-
ta ratio ab his ducta indicare possit, perquiramus
altiora: & quæ supra hylæum, æthereum-
que mundum posita videri queant. & osten-
damus utriusque huius mundi molem, super-
cœlesti lumine, non solum esse circumdatam,
sed etiam permeatam. Itaque dicamus si ex
vtroque hylæo, & æthereo, mundus vnus con-
stitutus, infinitus mole est, frustra docebitur,
extra mundum nulla esse corpora, nulla loca,
nullosque motus. Sin vero finitus mole sit, &
superficie extrema circunvolutus, quæstiones
hæc rite proposita fuere olim, & nos spacium
extra mundum esse, recte, & docuimus, & ad-
huc docebimus, illudque vacuum corpori-
bus. Nam & Peripatus qui corpora ibi esse ne-
gavit, vacuum ibi spacium esse non negavit.
In quo spacio sane substantiæ illæ, quas supra
mundum habitare asseruit, æternoque æuo,
beatissimam vitam degere, quid sint qualesq;
quibusque viribus polleant, in præsentia om-
mittamus inquirere, suo loco id referuantes.
Ad eas enim contemplatio nostra, nos veluti
manu ducet. Sane si modo concesserimus opti-
mas ibi, incorporeasque substantias æterno
æuo beatissime viuere, consequetur necessa-
rio, spacium illud, non omnino esse vacuum.
Sequetur etiam eas viuere ibi, vel in tenebris,
vel in lumine, vel in re alia, quæ neutra harum
sit. Quæ res, est in præsentia perquirenda.

Si optimæ, optimam ibi vitam degant, ratio
suadet, eas ab omni talis vitæ impedimento
esse liberas, omnique tristitia vacare. At si te-
nebras ibi locauerimus, rem pessimam, omni-
que hominum, deorumque generi exosam,
infensissimamque, beatissimis dabimus. quæ
eas mœore atque horrore perpetuo obrutus
teneat. Abigendæ itaque sunt illinc tenebræ.
Nam & rationes aliæ non esse illic tenebras
demonstrant. Tenebræ enim in opaco, & ab
opaco sunt. Opacum autem non aliud in mun-
do apparuit esse, quam quæ dixit us tria, vel
quatuor, lunam, nubes, terram, terra. At in
supera illa regione nullum tale habitare cor-
pus, iam est itatutum. Ergo ne opacum qui-
dem corpus vllam ibi erit. Nec terreum ergo,
nec terram, nec nubem ibi esse certum est. Vm-
bram vero lunæ non eò vsque porrigi, ratio su-
perior demonstrat. Nullæ ergo tenebræ ex-
tra mundum a mundo porriguntur. Neque ibi
vllæ aliæ vel esse, uel habitare, vel vagare pos-
sunt. Neque ibi sedebunt, quia luminis sint
priuatio, nec quia lumen sint minimum. nec
qua lumini contrariæ. Hæc enim omnia vel
corporea sunt, vel e corporibus exeunt; Cor-
pus autem nullum ibi esse opacum, iam est cõ-
stitutum. Neque, etiam si verum sit, vt oracu-
la cecinerunt, ibi plurimum esse ignis, ibi vel
anthrax, vel flamma, vel fauilla est vlla. At si
tertia ignis species, lux, & lumen ibi est, quod
& asserimus, & probabimus, non tamen, vel
se ipsam, vel sibi congenerem opacat. & si opa-
cat, non tamen obscurat, quando & si noster
ignis alium ignem, quamuis obtegat, non ta-
men obscurum reddit. Et ignes nostrates,
quamuis transpicui non sint, nullas tamen
tenebras

tenebras proijciunt, neque vllas in se habent. Sed tori, vel lux sunt, vel luce circumtegentur, & lumen ex se, quaquauerſum emicant. Si quis ergo ignis, non tranſpicuus, ſupra mundum concedatur eſſe, non ideo tenebræ vllæ ibi concedentur eſſe. Concludendum ergo in vniuerſum, nullas ibi prorfus aut eſſe, aut eſſe poſſe tenebras.

Quid vero aliud quippiam ibi erit? Quod nec tenebra ſit, nec lumen? Equidem ſi res talis quæppiam ibi ſit, vel media inter hæc, vel vltra vtraque, erit aliquid. Quod neque imaginatio, neque cogitatio, neque ratiocinatio, neque intellectio vlla capit, aut aſſequitur. Si talis ſit, quam neque mens, neque ratio, neque vis alia noſtra cognitrix capiat, non eſt nobis in ea inquirenda, fruſtra laborandum. Sin autem media inter lucem ſit, & tenebras, vel ea extremorum negatione, nihil lucis, nihil tenebrarum habebit; vel vtriuſque particeps, composita quædam media erit dicenda. Si prius ſit, eam nec luminis, nec tenebrarum quicquam habere, tertia res quædam erit, vltra vtraſque. Talem autem nullam mente capimus. Eſt ergo ommittenda. Si vero media eò modo ſit, vt & luminis, & tenebrarum partem habeat, ne fingi quidem poſſe videtur, vt vbi tenebræ nullæ ſunt, aut eſſe poſſunt, ex tenebris aliquid conſtetur. Si vero quis dicat nullas quidem ibi tenebras eſſe puras, eſſe tamen ex iis, & lumine miſtum quippiam, interrogandus erit, quo modo ibi ſit, miſti ea pars, quæ tenebrarum ſit? Aliunde enim eam eò migrare erit neceſſe. Id ſi fateatur, vnde nam illuc aſcendiſſe potuit, aut continue aſcēdat, reperire eſt neceſſarium. De quatuor enim opacis illis, nihil eò poſſe ſurgere eſt demonſtratum, aut alia quoque eſſe, cogetur oſtendere. Et ſi forte oſtendat: neceſſe fuerit ea ita prope extrema mundi ſita eſſe, vt eorum tenebræ ad ſpacium pertingant, quod extra mundum eſt. Ex eiſque & lumine, miſtio illa fiat media. In mundo quidem, media luminis, & tenebræ, cognoſcimus umbrationem, umbrā, & lumen creperum matutinum, ac veſperinum. Si quod tale medium extra mundum in ſpacio ſit, neceſſe eſt, opaco à corpore proficiſci. Quod nullum ibi eſſe eſt demonſtratum. Stabiliendum ergo eſt, in ſpacio extra mundum, nihil horum omnino vel eſſe, uel eſſe poſſe. Quid ergo nos lumen ibi eſſe, dicere audebimus? Audebimus ſanè, ſi quæ vniquam humanæ rationis vis vlla, quicquam perſuadere valeat. Nam & ea quæ ibi beatiffimam vitam degunt, in pulcherrima re, iucundiffimæque degere, rationi eſt & æquitati valde conſentaneum. Luce vero, & lumine nulla neque pulchrior, neque iucundior. Præſtan-

tiſſimas quoque ſubſtantias, in re eis ſimillæ præſtantiffimæque, æuum agitare ſuadet ratio. Et potentiſſimas, quæque omnem mutationem ſuperent, in potentiſſima. quæ vniuerſum penetrando, nullam ſentiat ipſa mutationem, & quæ corporibus vitam præſtat omnibus, imò quæ vita vna corporum ſit omnium; in vitali maxime re habitare, nulla tam obruſa mentis acies fuerit, quæ neget. Hæ rationes, ex mentis vi deductæ. Aliæ ex vi ſenſus.

Sol quem cernimus, lumen ſuum vſque ad terram propagat. Et, ſi tolleretur obſtans terræ denſitas, atque opacitas, viſibiliter vſque ad centrum penetraret. Quid dico ad centrum vſque? Totum terræ globi locum, quaquauerſum permearet, atque impleret, non aliter ac ſcintilla in cetro globi vitrei poſita, totum lumine ſuo replet. Neque id dubium eſſe poteſt, quando cælorum ſol inferiorum corpora, & aeris, & aquæ, tota impleat? Quando, ſolida, & dura, glaciem, vitra, cryſtalla, gemmas, adamantesque denſiſſimos, duriffimoſque ſuo lumine, momento temporis tranſuerberet? Quando totum ſpacium, aerisque molem, vſque ad oppoſitum lunæ globum, momento eodem tranſeat. Lunæ globum totum, orbem duos, Mercurij, ac Veneris. & trium ſuperiorum, vſque denique ad inerrantia aſtra lumen ſuum ſol profundat, illoque ea perfundat. Cuius ſpacii pars, a ſole ad terram commenſa, videatur. Astrologis ferè immenſa. Eorum enim acuriores quidam, nobis ſuadent, vt a terræ ſuperficie, vſque ad lunæ concauum Mill. paſs. ſint. 109037. Craſſities orbis lunæ ſit Mill. paſs. 109056. Craſſities orbis Mercurij Mill. paſs. 370479. Veneris M. 3413755. Solis M. 339102. Martis M. 27339375. Iouis Mill. 19775497. Saturni M. 29474573. Firmamenti denique M. 80942471. Cui vniuerſæ longitudini addatur diametri terræ M. 7159. & vltra terram vſque ad ſolis oppoſitam partem totidem. & inde ruruſ vſque ad extremam firmamenti ſuperficiem, aliud tantum. Ex quibus omnibus diſtantiis, numerus millium paſſuum, inenarrabilis conſicietur, & pene infinitus. Quæ omnia ſolis vnius lumen, illuminat ac replet. præter exiguum id, quod terra, & luna, ſuis locis occupant. Summa autem, excepta terræ diametro, totius numeri ſuprapoſiti ſunt M. 323. 753. 849. Qui numerus ſi a ſole, ad ſuperam firmamenti ſuperficiem extendatur, ſupra eam in ſpacium illud vacuum protendatur M. 166. 221. 933. Cumque Astrologorum computis atque rationibus, totius vniuerſi ſoliditas ſit M. 384. 365. 443. 816. 687. 500. Tota ſolari lumine illuſtratur atque repletur, præter eam quam

FRANCISCI PATRICII,

diximus terræ, & lunæ opacitatem. Si ergo solis lumen tantam vniversi soliditatem implet atque illuminat, & tanto spacio, quanto diximus extra mundum, circumquaque protendatur: quanto magis videbitur protendi, si ratio spacij, nullo obstaculo impediti computetur. Quid enim vetat, lumen illud solis, quod per corpora, rara, densa, mollia, duraque, & vt par est aliquid obstantia, tâta spacia intra mundum penetrans compleat: extra quoque mundum, vbi nullum opponitur obstaculum, in tantum saltem spacij, quaquauerfum diffundi ac spargi? Vbi, si nihil itidem obijciatur, nihilque impediatur, quid prohibet etiam vlterius progredi? Sed quo vsque tandem? Quo vsque nimirum nihil impediatur. At nihil vsquam toto spacio impedit. Toto ergo spacio lumen solis diffundetur. Spacium vero totum infinitum est, vt aliàs probauimus. Totum ergo infinitum spacium, solare lumen implebit. Et si quid desit, quò id non pertingat, addatur ei lumina Martis, Iouis, ac Saturni. Quorum corpora, si Astrologis danda fides, tam magna sunt, vt eorum lumina, eum defectum facile adimplere queant. Martem enim asserunt in se continere terræ, magnitudinem semel cum dimidia. Iouem vero, eandem continere nonagies quinquies, & dimidiam: Saturnum autem nonagies ac semel, cum parte vna octaua. Quæ magnitudines simul computatæ, terræ, corpora, globosue, continebunt centum octuaginta octo, cum parte octaua. Cumque solis corpus, terras centum sexaginta sex cum tribus octauis, contineat, solem alterum integrum tres illi Planetæ conficiant ac terras viginti & vnâ cum dimidia, & amplius parte. Atque ideo tantumdem extra mundum spacij lumine replebunt, ac tanto vltra solaris luminis confinia, quanto ipsi sunt extimæ mundi superficie, quàm sol propinquiores. & spacio illi de quo agimus, proximiores. Quorum trium cum firmamento simul crassitiem antedictam colligamus, summam efficient M. 157. 531. 916. Tanto ergo interuallo plusquam sol extra mundum sua lumina emittunt. Quibus luminibus si addantur lumina stellarum maximarum xv. quarum vnaquæque centies septies terra maior est: & earum omnium magnitudo simul sumpta possit alios X. decem soles serè integros conficere, quanto credemus in spacium illud sua lumina profufuras? Hisce si addamus lumina stellarum magnitudinis secundæ, quas dicunt esse XLV. & singulas nonagies terram superate profectò conficiant soles integros XXIII. & vnus LXVI. partes amplius. His vero si lumina iungantur CCVIII. stellarum magnitudinis tertiæ, quarum quæ-

que LXXII. terræ globos cum parte tertiâ adæquant. Soles XC. efficient cum XXXVI. vnus partibus. Addamus his stellas alias CCCCLXXIII. magnitudinis quartæ. quarum singulæ LIIII. terræ globis æquales sunt, soles confecerint integros CLIIII. & partes vnus XXXII. Apponamus his lumina stellarum CCXVII. quinti ordinis. quarum quæque XXVI. terreos globos implet, soles perficient XLVII. & vnus partes X. Postremo si hisce adijciantur lumina stellarum LXIX. ordinis sexti, quarum vnaquæque; XVIII. terræ corpora adæquat, soles constabunt. V. & amplius LII. partes vnus. Quos quidem soles, si cum partibus in summam redigam exhibunt soles CCCI. spacio illi supramundano proximi. Vt in nullum numerum ponamus, aut Veneris, aut Mercurij sidera, nec computemus stellas nouem, quas obscuras, aut quinque, quas rubreas appellant, vel nebulosas. nullo etiam numero habeamus infinitas alias, quæ sexto ordine sunt minores. Itaque in hunc modum ratiocinemur. Si sol vnus mundi omnia spacia, præter lunæ, ac terræ globulos, illuminat, & vniuersi mundi intercapedinem, & extra mundum per innumerabilia millia lumen suum extendit, quid dicemus CCCI. Soles integros, nullis ibi obstantibus impedimentis posse implere? Nempe totum id, in quo nihil obstat. At in toto illo infinito spacio, obstat nihil; totum ergo infinitum spacium implebunt lumine. In infinitum ergo lumina extendi ratio hæc nostra, ex sensu, & ex Astrologorum decretis ducta, satis demonstrat.

Sin contrà dicatur, corpora stellarum ingentia quidem esse, totque soles constare posse, attamen non luce sua lucere, sed a sole lumen omne accipere: atque ita sui parte ad nos versa lucere opposita non lucere, atque ideo non extra mundum lumina suamittere. Deinde si opposita quoque luceant parte, non posse lumen proiici in vacuum. Tertio, quamuis etiam proiiciatur, non proiici posse in infinitum. Finiti enim corporis finitam esse virtutem. Atque inde fieri, si mundi totius finita virtus est. finiat partem cuiusque virtus, necesse est. Præterea, si detur lumen in infinitum propagari spacium, quid prohibet, mundum quoque infinitum dici? quando mundus id sit, quod omnia contineat? & cui nihil desit? At mundum finitum esse, sapientibus est iam, & persuasum, & confessum. Ideoque perfectum. Quòd si lumen extra mundum diffundatur, mundus non omnia continebit. deerit illi lumen id quod extra illum porrigitur:

Et autem carens nulli dubium iri, mundum esse imperfectum.

Magna equidem sunt hæc obiecta omnia. Sed nostræ sententiæ officere nequaquã possunt. Nam & stellas omnes suis fulgere lucibus, & eas ignes, flamasque esse, indubie est demonstratum. Ideoque toto corpore lucere eas est necesse, & nulla parte opacas esse. Itaque obiecta illa priora, nullum locum habent. Cur autem lumen in vacuum projici non potest? Nulla profecto res alia, in vniuerso tanta corporum varietate cõflato, lumini intercludat viã, nisi vna opacitas. Lumini corpora omnia reliqua, rara, densa, mollia, duraque cedunt viam. In spacio illo vacuo, opacitas nulla est. Si hæc alia corpora ibi essent, transitum sine dubio lumini præberent. Cur ergo spaciū quod nulli rei resti sit, nulli obsistit, eidem lumini transitum non dabit? Cur eidem non cedat vacuum, quod nullam antitypiam, queat opponere? An vero vacuum, an vero spaciū sui natura, erunt opaca? Ratio sanè valida est reddenda, quo modo opacitas in spacio vacuo habitet? & res quæ nulli rei mundanæ, aut eadem, aut similis sit, & ferè nihil est, cum densissima opacitate conferre propè amentium est. & asserere tantam habere resistentiã id quod nullam habet, quantam corpora opaca, per se ad resistendum nata, dementia est iam plena. Nisi hæc valide soluantur, demonstratioque asseratur valida, pro somnio relinquatur. Lumen in vacuum projici non posse, quod etiam corpora omnia præter duo illa opaca, penetret suis viribus, & permeet. Quod vero dicitur non projici in infinitum quoniam solis, ac siderum corpora sint finita, viresque habere finitas, nullius est momenti: Lumen etenim, non est corpus tale, qualia omnia alia sunt corpora. Atque ideo cur & finitum dicitur ipsum, & finitæ ei vires attribuantur, etiam si a finitis promicet? Extra enim finita postquam est, si a nullo opaco coarctetur, finitorum conditiones habere non est necesse. Nam si id lumen, quod mundum replet, quandoque languescit, id ei vti docuimus contrariorum viribus, umbrarum, obscuritatis, tenebrarum, opacitatis accidere, visus etiam cognoscit. At extrã mundum, quid nam dicemus esse lumini contrarium, vbi nulla opacitas, vbi nulla opacitatis proles? Hoc si adducere nesciamus, aut nequeamus, nullis contrariis ibi lumen languescere, nullisque terminis finiri posse, est affirmandum. At mundus, quartò obijciebatur, sic infinitus ipse quoque esset. Hæc res nulla alia obstat, nisi sapientum authoritas. Nos vero rationibus, philosophamur non autoritatibus. Quas suo loco explicandas, maneat nos lectores.

Et satis sit eis modo demonstrasse, & conclusisse lumen a sole, a stellis, a cælo ipso extra mundum hunc quem putant finitum, in infinitum progredi, ac protendi. (Quod aliàs in libello de spacio physico demonstratum, & mihi concessum fuit a Dominis superioribus.) Atque hoc lumen, illud est quod cælum empyreum, nostrates Theologi vocauerunt. In quo Deum, beatas mentes, animasque felices habitare tradiderunt. Cuius essentia purissimus sit ignis, vnde nomen quoque habeat. Ignis inquam, non prima specie anthrax, non secunda specie flamma: Sed tertia, Timei, Platonis, Theophrasti, Platoniorum nobiliorem omnium. Lux & lumen, sitque Zoroastri, Ζωροάστριον πῦρ. Vitifer ignis. Neque vero Theologi nostrates primi fuerunt, qui hoc dogma empyrei cæli induxerunt. Sed ante eos Parmenides de eo esse locutus. Cuius verba raritatis eadem causa, oportuit asserere. Sunt autem.

καὶ τὸ περιέχον δι τὸ πᾶν σοιχῆτον δίκην σερᾶ-
ρου σερῶν εἶται πρώτῃ πυρὶ, μαθ' οὐ αἰθέρα,
εἰ ἄρα, μεθ' οὐ ὕδωρ.

„ Et id elementum quod ambit hoc vniuersum
„ sum coronæ instar, esse solidum primo
„ igne. post quod æthera, deinde aerem,
„ post quem aquam. Et addidit.

Πῦρ θᾶς καθαρόν, οἰκεῖ ἐν γύρατον.

„ Ignis, lux, lumenque purum habitat in cælo.
„ Cælo in quam eo quod supra ætherem esset
„ primus, ut dicebat ignis. Deinde.

Πῦρ αἰθῆρ. φλοῦ, φῶς.

„ Ignis, æther, flamma, lux, lumen.

Præponens semper ignem primum illum, empyreum. A quo, ut a corpore diuiniore, corpora æther, flamma, lux, & lumen corporeum ducit originem. Et a quo stellæ, sol Planetæ, luces (uas habent, luminaque nobis largiuntur, & illuc vnde hauserunt a principio, refundunt. Sed ante Græcum Parmenidem, dogmata hæc in oraculis fuisse Zoroastri, primi totius humanæ sapientiæ, vel reperi totis, vel doctoris.

Is oraculo quodam suo cecinit.

καὶ γὰρ τίς πυρὸς ὄγκος ἐν ἑτέρῃς, τὰ δὲ πάντα.
Αὐτοῦργων, ἴνα σῶμα τὸ κοσμικὸν ἐκτολυ-
πειθῆ.

„ Namque ignis moles erat altera. Ista omnia,
„ Per se efficiens, ut corpus mundanum perficeretur.

In quo satis aperte dixit, aliam ignis ab æthere esse molem, a qua, & æther, & ætra, & aer, & aqua, & terra efficerentur & perficerentur. Hanc molem, eandem alio loco proprio nomine mundum empyreum appellat in hæc verba.

Πηγᾶον ἄλλον ὃς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἀγει.

FRANCISCI PATRICII; LIB: VIII.

Fontanum alium, qui Empyreū mundū agit. Alio quoq; ignem eundem nominavit.

Ἀρδην ἐμψυχούσα, φῶς, πῦρ, αἰθέρα κόσμους.

Abunde animans, lucem, ignem, æthera, mundos.

Hoc oraculum Proclus, qui omnia ea vidit, & quæ in tanta habuit admiratione, ut θεοδο-
τα, & θεοπαράδοτα, a Deo data, & a Deo tradi-
ta appellauerit, referente Simplicio, in hunc
modum exposuit: Sed afferam eius verba,
quæ ab interpretibus, cum non intelligeren-
tur, sunt verba perperam.

Δύο νοήσωμεν σφαίρας, τὴν μὲν φωτὸς ἑνός, τὴν
δὲ πολλῶν σφαιρῶν, ἴσας ἀλλήλαις κατὰ τὸν
ὄγκον. Ἀλλὰ τὴν μὲν ἔδρασον ὁμοῦ τῷ κέντρῳ,
τὴν δὲ ἐμβιβάσας εἰς αὐτὴν, ὅλον τὸ ὄψι τὸν
κόσμον ἐν τόπῳ, ἐν τῷ ἀκίνητῳ φωτὶ κινούμε-
νον. ἢ τούτων καθ' ὅλον μὲν αὐτὸν ἀκίνητον,
ἵνα μμῆται τὸν τόπον κατὰ μέρος δὲ κινούμε-
νον, ἵνα αὐτὴ ἐλάττω ἔχει τοῦ τόπου. Καὶ ἀπὸ
τῶν λογίων δὲ τῶν Χαλδαίων ἐκδοθέντων τὰ
περὶ τῆς πηγῆς ψυχῆς ἐρημένα.

Ἀρδην ἐμψυχούσα φῶς, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους.
τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ φῶς τὸ ὑπὲρ τῆ ἐμπύριον,
μονὰς ὅν πρό τριάδος τῆς τοῦ ἐμπυρίου, ἢ αἰθ-
ρίας, ἢ ὑλαίου.

Quas mente concipiamus sphaeras, alteram
luminis vnīs, alteram ex corporibus mul-
tis; æquales adinuicem mole. Sed alteram
colloca insimul cum centro, alteram in eā
indens, vniuersum conspicies mundum, in
loco immobili lumine morum, & eum to-
tum per se immobilem, ut locum imitetur:
per putes vero motum, ut hoc minus ha-
beat quàm locus. & ab oraculis quoq; quæ
a Chaldæis sunt edita, ea quæ de anima di-
cuntur, fontana.

Abunde animans, lucem, ignem, æthera, mundos.

Hoc enim esse lumē, quod supra empyreum
est, vnitas ante trinitatem, Empyreī, æthe-
rei, materialis. Addit hæc Simplicius.

Δοκεῖ δὲ ἢ τὰ κέντρα τῶν κόσμου παντός, ὡς ἂν
τούτω πεπηγέναι. εἰ γὰρ τὰ λογία, τὰ κέντρα
τοῦ ὑλαίου κόσμου ὑπεράνω ἐν αἰθέρι πέπη-
γῆν, κατὰ τὸ ἀνάλογον ἀναβαίνοντας τοῦ ἀκρα-
τάτου τῶν κόσμων, ἐν τῷ φωτὶ τούτῳ, τὰ κέντρα
φησομεν ὑδρῶσαι. μηδὲ δὲ τὸ φῶς τοῦτο, ἀπὸ
τον εἶναι, εἰκὼν τοῦ πατρικοῦ βυθοῦ. ἢ διὰ τοῦ-
το ὑπερκόσμιον, ὅτε ἢ ἐκείνος.

Videntur autem, & centra mundi totius,
in hoc esse fixa. Nam si oracula, centra
materialis mundi, in eo qui supra eum est
æthere infixere, proportionē ascendentes,

supremi mundorum in hoc lumine dice-
mus esse stabilita.

Num vero, lumen hoc primum, imago est
paterni profundi? & ob id supramundū
danum sit, quoniam & ille.

Post aurem nonnulla etiam hæc adiungit.
Μάλιστα δὲ ἐκ τῆς θείας παραδόσεως, εἴπερ ἢ
τὸ ἐμπύριον διὰ τοῦ αἰθέρος, ἢ τὸν αἰθέρα φησί,
διὰ τοῦ ὑλαίου χωρῆν, ἢ εἴπερ αἱ τετράδες, ἢ
αἱ ἑβδομάδες αἰ νοεραὶ παρὰ πηγῶν ἔχουσι
τάξιν. ἢ διὰ τοῦτο ἐμπύριον τὴν ἐπιστάσιν.
συμπεριέχονται ὁμοῦ τοῖς κόσμοις, ὡς ἢ τοῦ
ἐμπυρίου διὰ πάντων χωροῦντος.

Maxime verò ex diuina traditione. Si qui-
dem & empyreum per ætherem, & æthe-
ra dicit per materialem penetrare. & si
quaternitates, & septenitates omnes in-
tellectuales fontanum habent ordinem,
& ideo empyream præsentiam, conti-
nentur nihilominus mundis, ut pote em-
pyreo per omnes permeante.

His annectit deinde hæc alia.

Πῶς οὖν τὰ λογία φησι. ἑπτὰ γὰρ ἔξανγκάσε πα-
τήρ σφαιράματα κόσμων. εἰ μὴ δὲ δυσωπεῖ, ἢ ἴο-
μῃ ἂν ἀτελεῖς εἶναι τὰς σφαίρας ἀψίδας μόνον,
φύρας, ἢ οὐκέτι σφαίρας, εἰ ἀχρὶ τοῦ κέντρου,
χωροῖεν.

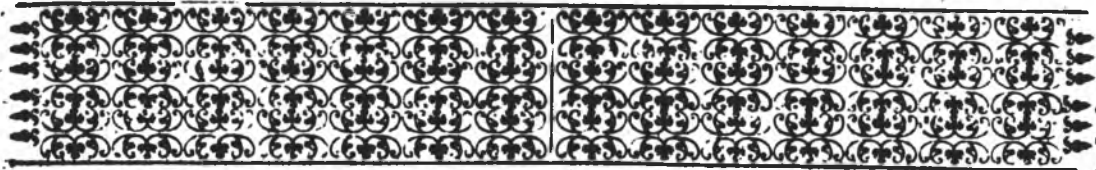
Quo modo ergo oracula affirmant.

Septem in moles duxit pater, firmamenta
mundorum si non odit, non esse sphaeras,
imperfectas, sed fornices tantum esse, &
non sphaeras, nisi ad centrum vsq; pertran-
seant.

Hæc ex oraculis Zoroastri ac Chaldæorum,
de empyreo mundo, innumeris philosophan-
tium incognita, veluti ex tenebris eruius in-
lucem. De cuius empyrei per reliquos pene-
tratione, cum de eo singulatim agemus, ali-
quid amplius palam faciemus. Satis in pre-
sentia fuerit, supra ætherem, & supra mundum
hunc ostendisse rationibus, & auctoritatibus
confirmasse, ignem seu lumen esse tantum, ut
mundum alium constituat quem dicimus æ-
lum empyreum, in quo ex Aristotelis, etiam
traditione, substantiæ diuinæ, diuinam vi-
tam degant, & Deus ipsemet, ex nostrorum
dogmatibus Theologorum, & mentium bea-
tarum ordines, & animarum. Idq; recta ratio-
ne Zoroaster posuit. cum quoniam, ante mo-
bilem æthera, immobile aliquid esset. natura
id ferente. sicuti etiam fert, ut simplex omni-
no, composito sit antiquius, & anterius. Com-
positum autem esse æthera, cum ad eum tra-
ctatio nostra venerit, ostendemus.

FINIS OCTAVI LIBRI.

FRAN.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER NONVS.

DE LVMINE INCORPOREO.

Sed lumen hoc, quod extra finitum mundum in infinitum protendi ostendimus. Quodque cælum, seu mundum empyreum esse interpretamur, cum corpus sit, a corpore ne alio procedit, ac pendet, & inde essentiam habet, sicuti ab eo esse habent luces & lumina ætherea omnia? An ab incorporea causa est productum? Nant lumina omnia, quæ hæcenus sunt a nobis examinata, & corporea simul sunt, quoniam a corporibus emicant, & corporeas quasdam patiuntur passionnes. & sunt simul incorporea, quoniam incorporeas quasdam edunt operationes: & mediam inter corporea & incorporea obtinent naturam. Vnde euenit, vt sicuti a corporibus, corporeas habent passionnes, ita ab incorporeis habeant incorporeas actiones.

Ergo totum hoc æthereum & empyreum lumen, neque a corporibus habent ortum suum, neque in se consistunt, sed necesse est vtrumque ab incorporeo lumine alio originem duxisse. Æthereum quidem empyreo mediante; hoc vero immediate ab alio, eoq; incorporeo. Omnis enim actio incorporei est. Nullum enim corpus actionem sui natura habet vllam. & si quid corpora agere videantur, per incorporeum quid, quod in ipsis est, id operantur. Quod suo loco clarius fiet. & verissimum esse apparebit. In præsentia supponatur. Cum ergo actio omnis ab incorporeo proueniat, productio autem empyrei actio sit, incorporei alicuius esse, erit necesse. Cui rei, Veterum meliores, & sapientiores, dedere

assensum. Quoniam vero ætherea lumina multa sunt; multitudo autem omnis ab unitate nascitur: necesse fuit illa multa ab vno empyreo prouenisse. Hoc autem empyreum, tametsi vnum est, corpus tamē quia est, ab incorporeo, & eo quidem vno, necesse fuit originem duxisse. Incorporea autem appellamus ea, quæ vt sint nullis omnino egent corporibus. Talia autem sunt, quæ essentia sua nullam habent dimensionem, suntq; prorsus indiuisibilia. Non quidem vt punctus, qui spacio eget in quo sit, sed modo alio indiuisibilia dicuntur, quia ad id quod nullas habeant partes, & diuidi nequeant, nulla, vt sint, re alia egent quàm seipsis, & in se consistunt, & per se constant, & in se subsistunt, & se se sustinent. Huiusmodi vero ea sunt, quæ nomine communi diuina nuncupantur: Animæ immortales, Mentis, Angeli, Deus ipse summus ac primus, quem vnum, bonumq; appellamus. Itaq; luces, luminaq; corporea & diuisibilia cum per se consistere nequeant, neq; a se sint, aliunde originem habuisse est necesse. Ab vno nimirum atq; incorporeo. Illo fortasse, quod Simplicius ex Proclo, atq; oraculis Zoroastreis attulit. ad illud carmē, quo dictū est.

Ἀρδὴν ἐμψυχούσα φάος, πῦρ, ἀθέρα, κόσμους.

„ Affatim animans lucē, ignē, æthera, mūdōs.
„ Hanc enim esse lucem (subdit) quæ supra
„ empyreum est, quæ unitas existis, ante
„ trinitatem, Empyreï, Æthereï, & Hylæi.

Et inquit, lux empyrea, lux ætherea, lux hylæa & materialis, ignium nostrorum. Ante has tres luces, & supra empyream, necesse est lucem vnā esse, quæ prima sit, atq; anterior tribus illis. Quæ prima lux subdit.

FRANCISCI PATRICII,

Μηποτε δὲ τὸ φῶς τοῦτο πρῶτον, τ' εἰν εἰκὼν τοῦ
 πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ δια τοῦτο ὑπερκόσμιον, ὅτι
 καὶ ἄκείνως.

» Num forte lux hæc prima, est imago pater-
 » ni profundi. & ideo supermundana, quo-
 » niam & illud, scilicet supramundanum
 » est.

Ait lucem hanc, quæ imago sit paterni pro-
 fundi, esse supramundanam, sicuti & exem-
 plar eius supramundanum est. supramunda-
 na autem ea sunt, quæ essentia suæ præstantia
 mundana corpora omnia, & excedunt, & ex-
 cellunt. hoc est incorporea sunt. Itaque lu-
 men hoc primum & supra mundum est, & in
 corporeum est. Ad cuius contemplationem,
 Platonis auditor, eorum librorum author,
 qui sub Ægyptiæ sapientiæ titulo, circumfer-
 runt; quem hoc semper nomine, quoniam
 proprium non habemus, nominabimus. nos
 adhortatur his verbis.

» Maiore ramen studio, in mundi eius qui
 » cœlesti superior est, quàm in ipsius cœlestis
 » ; contemplationem incumbendum.

Est autem incorporeum hoc lumen, quia
 simplicissimum est, & igni empyreo simpli-
 cius. Quia ignis hic, & corpus est, & lucet,
 & calet. Lumen autem primum non aliud
 est quàm lumen. Itaque ut simplicius, ita su-
 perius est empyreo & excellentius. Cuius
 effectrix, sicuti & animatrix videtur anima
 fontana; a qua animatur, simul cum igne, &
 ethere, & hyle. Quam affirmat idem Zoroas-
 ter opificem esse inferiorum: cum ait.

Ὅτι ἔργατις, ὅτι ἐκδ' ὅτις ἐστὶ πυρός ζωνφόρου.

» Quoniam opifex, largitrixq; est, ignis viti-
 » teri.

Per omnia scilicet inferiora fusi, Quæ dum
 animat, calorem, lumenq; vitamq; eis largi-
 tur. Id autem facit potestate ei data a patre;
 ut ipsa sit ignis lucidus. Ait enim oraculo
 alio.

Ὅτι Ψυχῆ, πῦρ δύναμι πατρὸς οὐσα φανόν.

» Quoniam anima, ignis, potentia patris exi-
 » tens fulgidus.

» Quæ potestate dum operatur anima, ait.

Μιγνυμίνων δ' ὀχετῶν, πυρός ἀφθιτου ἔργα τε-
 λούσα.

» Missis canalibus, ignis incorruptibilis ope-
 » ra efficiens.

Omnia namq; mundi corpora & supera, &
 infera, animæ Fontanæ opera sunt, partim si-
 bi proxima, partim instrumentis alijs media
 tibus operans. De quibus postea suo loco;
 Nunc propositum de incorporeo hoc primo
 lumine peragamus. Lumen hoc primum in-
 quam, incorporeum est, & ideo imago pater-
 ni profundi, quod profundum, & ipsum in-
 corporeum & supramundanum est. Necessè

enim est, lumen hoc primum, incorporeum,
 & supramundanum, vel a proxima supramun-
 dana essentia provenisse, anima scilicet Fon-
 tana; vel a superiore aliqua per mediam ani-
 mam. Supra autem animam Mens est se-
 cunda; ante secundam prima; ante primam
 pater. Qui quidem pater dicitur.

Πάντα ἐξέτελεσε πατήρ, καὶ τῷ παρέδωκε δευ-
 τέρῳ.

» Omnia perfecit pater, & menti tradidit
 » secundæ.

Quæ paternum illud est profundum. &
 quam Platonis auditor vocat principem es-
 sentiam. eamque esse lucem infinitam. Sic
 enim scribit.

» Rursus igitur, ad institutum regressi dica-
 » mus, principem essentiam, quæ lux est in-
 » finita, nulla ex parte interire. Ideoq; ab
 » illa illustrari perpetuo orbem eum, qui cœ-
 » lesti est superior, & ab hoc cœlestem.

Orbem nempe empyreum, qui supra cœ-
 lum est. Addit mox eodem loco.

» Porro intelligibilem mundum lux prima-
 » ria conseruat, illeq; cœlestem. Hic vero
 » infimum, qui in sensum cadit. Inter quæ,
 » & ipsum intelligibilem, medius est.

Itaq; princeps essentia, ut Platonico modo
 loquamur, Archetypus atque Idealis mundus
 est, qui lux est infinita; Idearum lucibus om-
 nium plenus, ideoque recte Paternum profun-
 dum, nuncupatus.

A quo inquit, illustratur orbis, qui cœlesti
 est superior, hoc est empyreus. Lumen au-
 tem quod primum diximus, & imaginem pa-
 terni profundi, infinitæq; eius lucis, non co-
 gnitum ab hoc auditore, videtur fuisse. Qui
 alioqui diuina Platonis præceptoris doctrina
 imbutus, infinitam illam lucem, per inferior-
 rum gradus omnes lumen deduxit. Quam
 deductionem operæ precium est ascribere. Li-
 bro ergo 10. cap. 2. ita scribit.

» Itaque inter essentias omnino primaria est
 » ipsa mens. Quæ iccirco princeps dicitur.
 » Quamquam eadem cum Dei verbo, atq;
 » cum eo, quod primæ formæ est subiectum.
 » Eademq; ut genus summum, omnes sub-
 » stantias illustres, absolutasq; & puras. sub
 » se continet.

Ipsam ergo Dei verbum, & Mens prima-
 ria, quam Zoroastres secundam nominavit,
 infinita est lux. A qua luce, incorporea, in-
 corporeum illud primum lumē emicat, quod
 imago est paterni profundi. Huius ipsius Dei
 verbi, & mentis primariæ imago. Quod lu-
 men ab ea luce productum funditur primo,
 per omnes substantias, veras, quas illustres ap-
 pellar ideo, quia eo primo lumine illustran-
 tur. & ab eo continentur.

Huic

Huic verbo, ac menti primariæ ex dogmate Zoroastri subordinat ipse intellectum secundum, primæ mentis quasi speciem, in quæ, lumen illud, a prima luce, ait descendere. Inquit enim.

- 13 Huic vero lumen inest, ab intellectus radice profectum, non aliter quàm crystallo radius a sole reflexus.

Primo ergo loco a luce infinita, lumen, eius lucis imago emicans, substantias in ea contentas illustrat. Secundo vero intellectum secundum. Tertio ab hoc intellectu, lumen descendere ait debilius in animam ratiocinantem. Ait namque.

- 14 Cuius lumen tenue est, & crepusculo matutino persimile. Quarto vero loco,
- 15 Amplius ex lumine animi ratiocinantis manat natura animi sentientis, in quo minus lumen est, quam in superiore.
- 16 Ex huius vero lumine. (quinto gradu) profluit natura animi in plantas cadentis. Quæ quoniam a luce pura, perfectaq; longo intervallo seiuncta, crassior est relicta.

Itaque incorporei luminis, per hunc authorem a primaria, atque infinita luce emanati quinque sunt species. Lumen substantias in se contentas illustrans; lumen intellectus; lumen animæ ratiocinantis; lumen sentientis, lumen vegetantis. Atque hæc omnia vera esse, suis quæq; locis demonstrabimus.

Quoniam vero Mens primaria, & Dei verbum, est lux infinita, non solum quinque hoscæ incorporei luminis gradus extra se producit ex dogmate Zoroastri superiore. (Scio & teneo tamen opera ad ex tua esse a tota trinitate, quemadmodum, & in sequentibus & intelligo, & teneo.) Sed quinque etiam alios gradus luminis corporei, effusi in spacium primo infinitum, in Empyreum in Ethereum mundum, inque Hyleum vniuersum, & in particularium ignium naturam. Quod iam antea est explicatum.

Quibus dogmatibus, omnium maxime admirandis, quoniam persimilia tradit Philo Iudæorum doctissimus, quæ huic nostræ philosophiæ nisi attexerentur, maximum admisisse piaculum non putaremus, ea inferamus. Dum itaq; mundi creationem explicat, scribit in hæc verba.

Καὶ ἐπὶ πᾶσι ἑβδόμῳ φωτός, ὁ πάλιν ἄσματος ἢ νοῆσιν ἡλίου παράδειγμα ἢ πάντων ὅσα φασφώρα ἄστρα κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐμελλε συνίστασθαι.

- 17 Et ad omnia septimum lucis. Quæ rursus incorporea, & intelligibilis, fuit solis exemplar, & omnium quocumq; lucent astræ per cælum erat constituturus. Addit.

Τὸ δὲ φῶς ὅτι ὑπερβαλλόντως καλὸν, τοσοῦτον γὰρ τὸ νοῆσιν τοῦ ἑρατοῦ λαμπρότερον τε ἢ α-

γοιδέστερον ἐσμεν ὁ ἥλιος οἴμα σκότους, ἢ ἡμέρα νυκτός, ἢ τῶν αἰδηλικῶν κριτηριον ὁ νοῦς, ὁ τῆς ὅλης Ψυχῆς ἡγεμῶν, ἢ σφαιρικὸν σωματος. τὸν δ' ἄρατον, ἢ τοῦτον λόγον, ἢ θεοῦ λόγον, εἰκόνα λέγει θεοῦ. ἢ ταυτὸς εἰκόνα τῶ νοῆσιν φῶς ἐκείνο ὁ θεοῦ λόγου γέγονε κκῶν, τοῦ δημιουργησαντος τὴν γένεσιν αἰθοῦ. ἢ ἐστὶν ὑπερρῶντος ἀσφρ πηγῶν τῶν αἰδητῶν ἀστέρων. ἢ τοῦκ ἀπὸ σκοποῦ καλίσσιν ἀνίς παλαιγενεῶν, ἀφ' ἡὸ ἥλιος, ἢ ἡ σελήνη, ἢ οἱ ἄλλοι πλανήτες τε ἢ ἀπλανεῖς ἀρῶνται, καθ' ὅσον ἐλάσφ δίνυα μετὰ ἀπτορῆσ ἀβήγη τῆς ἀμυγῶς, ἢ καθ' ἄρῆς ἐκείνης ἀνυγῆς ἀμυρῶν μίνε, ὁ ἀρ' ἀρ' ἡσπῆσ πε δμ κατὰ τὴν ἐκ τοῦ νοῆσιν, φῶς ἀιδητον μετὰ βολὴν ἐκκρινέσ γὰρ οὐδὲν τῶν ἐστ' αἰδητῶν.

- 18 Lumen vero, quia supramodum pulcrum est. Tanto enim intelligibile lumen, visibili est, splendidius ac radiantius, quāto ut quidem puto, sol tenebris, & dies nocte; & totius animæ dux mēs, sensum in dicatorijs, & oculi corpore. Inuisibile autem & intelligibile diuinum verbum, ac Dei verbum imaginem Dei. appellat; & huius imaginis imaginem intelligibile illud lumen quod diuini verbi factum est imago. Quod verbum opifex generationis eius fuit. Et est supercœleste sidus, sensibile siderum. Quam non procul a scopo appellauerit quispiam Panaugiam. A qua sol, & luna, & reliqui planetæ, & inerrantes, hauriunt quantum cuiq; vitium est, congruentes sibi fulgores. In commisso illo, & raro radio, tunc obscurescente, cum cœperit per mutationem ab intelligibili, in sensibile verti. Sincerum namq; nihil est eorum, quæ sub sensum cadunt.

In quibus summi viri verbis, illa sunt notatu dignissima. Quod diuinum verbum, & Dei verbum, vocat Dei imaginem. & huius verbi rursus imaginem lumen ipsum intelligibile. Cuius luminis opifex fuerit ipsum verbum. In hoc tantum differt Philo a Platonis Auditore. Quod hic ipsum verbum esse lucem infinitam dicat, Philo vero, verbi imaginem esse lumen.

Hoc tale lumen a luce verbi Dei emicans nomine vocat appositisimo Panaugiã; quasi omniluculentiam. Eò quòd fons sit omnium lucium cœlestium, & inferioris mundi luminum, a cœlestibus effusorum. A quo nomine, nos qui de vniuersitate tota lucium ac luminum disputamus, hiscæ libris Panaugiæ nomen dedimus.

Ante Platonem, & ante Platonem, eiusq; auditorem, Hermes Trismegistus, videtur in eandem de his rebus sententiam philosophatus. Namq; in Pœmandeo, ait.

FRANCISCI PATRICII, LIB. IX.

καὶ ἄρῳ θέαν ἀόριστον, φῶς δὲ πάντα γεγενημένα,
ἠδίοιτε καὶ ἡλαρόν.

” Et cerno spectaculum immensum, lumenq;
” omnia facta, suave, & hilare. & μοῖα.

” Ἐκ δὲ φωτὸς τις λόγος ἅγιος ἐπέβη τῇ φύσει καὶ
” πῦρ ἀκρατον ἐξεπήδησεν ἐκ τῆς ὑγρᾶς φύσεως
” αἰῶν εἰς ὕψος.

” Ex lumine autem verbum quoddam sanctum
” incubuit nature: & ignis purissimus exiit
” ex humida natura sursum in sublime.

” Quibus statim annectit.

” Τὸ φῶς ἐκείνο, ἔφη, ἐγὼ αἰμί νοῦς, ὁ σὸς θεός,
” ὁ πρὸ φύσεως ὑγρᾶς τῆς ἐκ σκότου φανείσης.
” Ὁ δὲ ἐκ τοῦ φωτεινοῦ λόγος ἦς θεοῦ.

” Lumen autem illud, inquit, Mens Dens tuus.
” qui ante naturam humidam, quæ ex tene-
” bris apparuit. Verbum vero fulgens, quod
” ex mente, Dei filius.

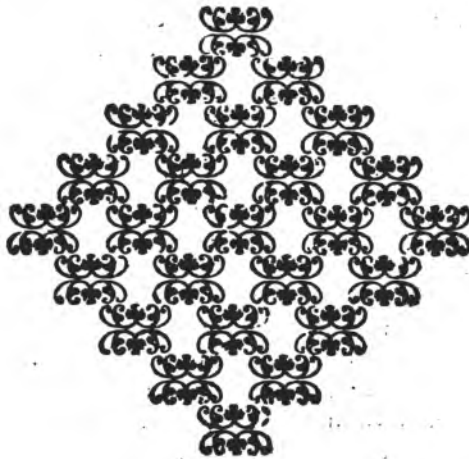
” Ex quibus omnibus, per totum serè concor-
” didibus, concludamus, lumina omnia inferioris
” mundi, esse a cœlesti luce. Hanc esse, ex Zo-

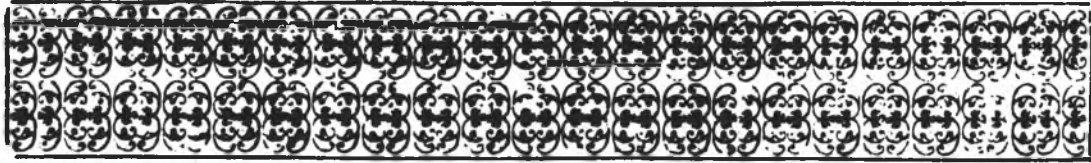
roastri sententia, ab Emphyreo, ex Philone a
Panaugia. Hanc a Dei verbo: Hoc a luce pti
ma Patris ex Hermete. Ex Platonis vero au-
ditore, Lumen vegetantis animæ, est a lumine
sentientis. Lumen huius a lumine, ratioci-
nantis. Lumen huius a lumine Mentis, lu-
men vero mentis a luce infinita Mentis pri-
maria ac Dei verbo. Adijciamus hinc Fals-
bii testimonium. Qui de Theologis, Zoroas-
stri vt puto asseclis scribit.

Lib. 4.
cap. 3.

” In quatuor igitur genera exquisitissimæ fa-
” cultatis Theologi, non Theologiae mo-
” dum quendam, vt in superioribus, sed
” quasi subiectum ipsum partiuntur. In pri-
” mis enim Deum patrem atque regem lo-
” candum putant. Deinde aliorum Deo-
” rum multitudinem sequi contendunt.
” Tertio loco dæmones. Quarto Heroas
” ponunt. Quos omnes lucem esse, & ap-
” pellari autumant. præter malignos Dæ-
” monas, qui tenebræ appellantur.

FINIS NONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANAVGIAE

LIBER DECIMVS.

DE FONTE, AC PATRE LVMINVM.

SVMME Deus Opr. Max.
soli ne omnium hominū
Aristoteli, mentem es lar-
gitus? Nemo ne aliorum
hominū philosophari sci-
uit, ipse solus sciuit omnia?
Viri hi, quos attulimus,

Chaldæorum, Ægyptiorum, Hæbræorum,
Græcorumq; scientissimi, & humanæ totius sa-
pientiæ capita, delirarunt ne, dum de luce,
lumineq; sunt locuti, & corporeo, & intelli-
gibili? Pronunciarunt hi, pronunciauit ille:
neutri asserta sua, demonstrationibus proba-
runt. Dixerunt illi, ea quæ exposuimus. Di-
xit iste.

Calorem & lumen fieri attrito aere ab astro-
rum latione. Rem sane falsam, ac fatuam.
Lumen etenim etiam in cælo visitur, vbi nul-
lus aer. Astra noctu quoque lucent, nullum
tamen lumen in aere faciunt. Hieme neque
calorem aeri iadunt. & quæ longissime ab
aere absunt, quomodo aerem terant? In cubi-
culo ad lucernæ lumen sæpe, & hæc ipsa scri-
bimus, vbi nulla aeris attritio. Vel & hoc lu-
cernæ nostræ lumen, a latione fit astrorum.
Tam paucis verbis, tam magni Philosophi, tot
falsitates, totq; fatuitates? Deus bone, & in tā-
ta habetur admiratione? Ipse quidem propo-
sitionis huius suæ nullam attulit, aut afferre po-
tuit probationem, qua cognosceremus, aerem
ab astris aeri, & lumen ob id produci. Illi
vero Deo afflati sunt locuti. Nos vero eorum
sententiam, aliquot probauimus rationibus,
ijsq; vt remur non inualidis. Quod autem illi,
Dei afflatu sint locuti, Græcorum summus ac
vetustissimus Orpheus est attestatus, dū canit.

Αὐτὸν δ' οὐχ ἄρα, ποί γὰρ νόθος ἐστὶν ἡμεῖς·
Λοιτὰν ἡμεῖς, γασσιν δὲ δέκα πύχαι ἀνθρώποιαι·
Οὐ γὰρ κινεῖ τις ἴδοι θνητῶν μερόπων κραινοντα;
Εἰ μὴ μωνογενὴς τις ἀπορραξέει φύλου ἀναθεῖς.
Χαλδαίων, ἴδρις γὰρ ἦν ἄστροιο πορείης.

- » Ipsum non cerno, circa enim nubes fir-
mata est.
- » Relicta mihi. stant vero decem inuolu-
cra hominibus.
- » Neq; enim quisquam vidit mortalium,
regnatorem.
- » Nisi vnigenitus quidam, ortus tribu su-
pera.
- » Chaldæorum, sciens enim erat astrei iti-
neris.

Quibus carminibus clare affirmat; nullum
hominē illum vidisse vquam. præter vnum
Chaldæum. in cuius notitiam peruenit ex
Astrologia. Quod quidem de Abramo affir-
mat Philo. & facta Biblia narrat, Deum Abra-
mo fuisse locutum. Eadem dicunt, eum exis-
se de Hur Chaldæorum. Sed quoniam nihil
scripsisse videtur Abramus, non potuit eius
sapientia ad Græcos peruenire. Zoroaster ve-
ro Chaldæus, & ipse fait, & Abramo contem-
poraneus, & Astrologiæ & Magiæ, hoc est sa-
pientiæ primus repertor. Qui de rebus om-
nibus voluminum multa millia scripsisse fer-
tur. Hunc ergo Orpheus designauit potius,
quam illum. Sed quid vetat, vtrumq; vti viri
sapientes inter se solent, conuersationem ha-
buisse? & hunc ab illo multa de Deo didicisse?
quæ Deus Abramo reuelauerat? Certum est,
Proclum, Assyriorum, & Chaldæorum Theo-
logiam, & oracula, quæ sæpe citat, asserere a
Deo fuisse traditam. Atq; inter alia, commen-
tarijs

FRANCISCI PATRICII,

tarijs suis in Timæum, in hæc verba scripsit.

*Καὶ μὲν, ἢ ἡ τῶν Ἀσσυρίων θεολογία τὰ αὐτὰ πα-
ραδίδωσι θεῶν ἐκφανθέντα.*

» Et sane Assyriorum quoque; Theologia eadem
» tradita, a Deo reuelata. Alio quoque.

Οὕτω δ' ἢ ἡ θεοπαράδοτος θεολογία φησίν.

» Hic sane etiã a Deo tradita Theologia inquit.

» Loco alio iterum.

*Οὕτω δ' ἢ, ἢ ὁ ἱερός λόγος, ὁ παραχάλδαίων σω-
ἀπην τοῖς Μηναίοις Καναχισμοῖς τὸν αἴρα, τὸ
πυρὶ τὸν οὐρανὸν ἀποπέμπει.*

» Ita sane, facit quoque sermo apud Chaldæos

» coniungit lunaribus fonis aerem, igni cœ-
» lum tribuens. Alio item loco.

*Πρῶτον μὲν ἴσosan, ὅτι, ἢ Ἀιγύπτιοι, ἀπὸ αὐ-
τῶν τηρήσει χησάμενοι, ἢ ἐτι πολλῶ ἀγρίτε-
ρον χάλδαίοι, ἢ ἀπὸ τῶν τηρήσεων ὑπὸ θεῶν δε-
δαχθέντες.*

» Primo quidem sciant, quod Ægyptij quoque; an

» te ipsos obseruationibus sunt vsi, & multo

» ante Chaldæi, qui ante obseruationes, a Dijs

» quoque sunt edocti.

Loquitur autem Proclus semper de rebus ijs
quas superiore libro exposuimus. Deos autem
intelligit, eas mētes, quas nos Christiani, cum
ipsi Chaldæis, Angelos & Archangelos voca-
mus. Scribit item.

*Τὸ ὄν, φαίνεται ἂν ἐκ τῶν ἴσων υπερῶριον θεοσοφίας
ἀρμημένον, καὶ τὰ πάντα διαερυμένον, εἰς
ἐμπύριον, λιβερισκόν, εἰς ὑλάων. ἢ μόνον τὸ μωφα-
νὲς ὑλάων καλοῦτων, τὰ δ' ὑπὲρ τὸν κόσμον,
εὐρεώματα.*

» Quid autem quis dicat de x ijs qui peregrina,

» diuinaque; sunt sapientia imbuti, & cuncta

» diuidunt, in Empyreum, in Æthereum, in

» Hyleum. & solum quod cernitur, hyleum

» vocant. ea vero, quæ supra mundum sunt,

» firmamenta.

Nec vero solum refert Proclus illorum tra-
ditiones a Deo fuisse profectas, verum etiam
se illis fidem præstare, profiteatur.

*Κατὰ δὲ τούτων τὸν λόγον, ἢ ὁ ἅλιος υπερκοσμος
ᾧν, τὰς πηγὰς ἀρίστην τοῦ φωτός, καὶ οἱ γε μυ-
στηριώτατοι τῶν λόγων, ἢ τὴν ὁλοήτητα αὐτοῦ, ἴσων
εἰ ἴσων υπερκοσμίοις παραδιδωκασιν. ἔπειτα γὰρ ὁ
ἅλιος κόσμος ἢ ἴσων φῶς, ὅς αἰς χάλδαίων
φημαι λεγουσιν, ἢ ἐγὼ πείθομαι.*

» Secundum hunc sane sermonem, etiam sol

» supermundanus cum sit, fontes emittit lu-

» minis. Et mysteriosissimi etiam sermo-

» num, vniuersitatem eius in supramundanis

» tradiderunt. Ibi enim solaris mundus est,

» & vniuersum lumen. sicuti Chaldæorum

» fama asserunt, & ego sum persuasus.

In qua persuasione attestatur Pfellus, cum
Proclo, Plotinum quoque, Porphyrium &
Iamblicum fuisse. Pletho vero addit, & Py-
thagoram, & Platonem. Nam Pythagoras,

vni Malchus, qui Porphyrius est, in eius vita
scribit, in Chaldæa cum Zabracō versatus est,
& eorū dogmata ab eo hausit. Chaldæo-
rum ergo dogmata, superius relata, pro tradi-
tis a Deo, habita sunt a viris ac Philosophis,
omnium maximis. Sed & Hermetem Trifine
gistum D. Augustinum maxime admiratur,
quo modo de Deo patre, & filio, & spiritu san-
cto sit in suo perfecto sermone clarissime lo-
catus. statuitque; illum eodem spiritu afflatum
ea pronuisse, quo afflata Sybilla de Christo
multa prophetauerit. De Mose vero nemo
dubitauerit, Dei spiritu plenum scripsisse ea
quæ de mundi creatione scripsit. Quæ cum
ita sint, quis virum viro conferendo, & singu-
los hosce & simul omnes, vni Aristoteli non
præferat? Horumque a Deo reuelatum de lu-
ce & lumine philosophiam, falsæ illi ac fa-
tuz Aristotelicæ non anteponat?

Ad rem ergo nostram reuertamur. vsq; ad
Dei verbum ic siliū de lumine in lumen a-
scendendo, lumen iam protendimus ac lu-
cem. & cum Hermete, Deum quoque pa-
trem, lucem esse referēbamus.

Zoroaster vero patri ignem quoque; tribuit.

Οὐδ' ἔν ἐν δυνάμει τοῦ ἀκείνας ἴδιον πυρ.

» Neque in sua potentia: mentali claudit pro-
» prium ignem.

Cum autem a patre Deo omnia sint produ-
cta, alio oraculo cecinit, ab igne esse producta.

Εἰσὶ πάντα πορὸς ἑνὸς ευγαυῶτα.

» Sunt omnia igne ex vno genita.

Hunc ignem paternum alibi vocauit lucem
& lumen, cum canit.

Χρῆσι σπινδιῶν ἀπὸς τὸ φῶς, ἢ πατρὸς ἀυγῆς.

» Oportet te festinare ad lucem, & patris ful-
» gorem.

Alio loco, patris splendorem dixit.

Σωφροῦνται γὰρ τὰ φυσικὰ ἔργα.

Τὸ τοῦ ἡμῶν φέγγος τοῦ πατρὸς.

» Coexistunt namque; naturalia opera.

» Intellectuali splendori patris.

Iterum vocauit patrem ignem primum.

Ὅτι γὰρ εἰς ὑλην πυρ σκευηται τὸ πρῶτον.

Καὶ δυνάμει καὶ ἀκλείει ἐργαῖς, ἀλλὰ τόσ.

» Non enim in materiã ignē illum primum.

» Et vim, includit operibus, sed Menti.

Non includit, inquit, suam vim ac primum
suum ignem pater sine medio vllō in mate-
riam. neque; in eam immediatē operatur. Sed
includit proximæ a se genitæ menti. Cui via
cta, a se prius perfecta tradidit.

Air enim alio oraculo.

Παντα γὰρ ἐξέλειπες πατήρ, ἢ τὸ παράδωκε.

Δυνάμει, ὄν ἀπὸ τὸν κληίσειαι τῶν γίνος ἀνδρῶν.

» Cuncta enim p̄fecit pater, & mēti tradidit.

» Secundę, quam primam vocat, omne genus
hominum.

Idem

Idem ergo Zoroastro est, etiam in patre, ignis primus, lux, lumen, & splendor, ignis inquam, quem alibi Ζωροάστριον vitiferum appellauit, vitā cunctis ferens, atque inferens. Hunc ignem Hermes, vti vidimus, φῶς, lucem vocauit. Moses autem ait, Deum dixisse, Fiat lux. Verbum scilicet Dei lucens. Cuius Mosis auctoritas, non apud Hebræos solum antiquitus plurimum valuit, deinde apud Christi Ecclesiā Sacrosanctā, verum etiam apud Orpheum Græcorum sapientum primum, ac summum. Post enim Chaldæum illum ita canit.

Αυτὸς ἑπουράνιος, καὶ ἐπὶ χθονὶ παντὶ θελευτῆ.
 Αρχὴν αὐτὸς ἔχων, αἶμα καὶ μέσον, ἢ δὲ θελευτῆν.
 Ως λόγος ἀρχαίων, ὡς υλογενῆς δὲ βλάξεν
 Ἐκ θεοθεν γνομῆσι λαβών, κατὰ διπλακα θεοσμοῶν

Ἄλλως οὐ θεμιθον δὲ λέγειν.

Ipse supercelestis, & in terra cūcta perficit. Principium ipse habens, simul, & medium, atque finem.

Vt sermo veterum est, vt materigenius disposuit.

A Deo mente accipiens in duplici tabula legem.

Aliter non est fas dicere.

Non est ergo fas aliter dicere, ac docuerit Moses, qui duplici tabula legem θεῖθεν a Deo accepit. At Moses docuit, se Deum vidisse in rubo ardenti, in ignea columna. Vnde forte accepit Plato, suam luminis, vt ostendimus, columnam.

In libris autem Mosis Hebræorum, sapientes, quos Cabalistas nominant, atchanam quandam sapientiam viderunt. In quā suprema Deitas, eorum lingua vocatur, En Soph, quā dixere infinitatem; principium, medium, & finem. sicut & Orpheus. Appellarunt etiam, Lucem Adonai. Quæ in remotissimo, suæ diuinitatis recessu habitans, & in Abyllo fontani luminis, a suo fulgore non recedens simplicissima est vnitas. Quæ cum vellet se de suo abyfso promere, & manifestam facere amicta lumine, decem assumpsit indumenta (δέκα πηλοῦς, vocauit Orpheus) vt essent lumen, de lumine: & ea quæ in se erant, luce sua explicauit. Mundum scilicet produxit, quem vocauerūt Micantem. Qui Panaugia illa Philonis dici potest. Ergo & Mosis, & Hebræorum ab eo profectorum, archana sapientia, Deum summum, Lucem vocat, & abyfsum fontani luminis, quæ forte paterna profunditas Chaldæorum est. Quæ de se mundum Micantem fulgentemque promit, Archetypum scilicet illud Dei Verbum.

Apollo quoque Delphicus, quisquis is fuerit vel malus Dæmon, vel bonus loci Genius, siue Angelus, vt ipse se nominat. Deum in igne

habitare est contestatus. Laetantius namque responsum quoddam eius affert, in hæc verba.

Αυτοφῆς, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀεμφέλικτος
 Ουνομα, μηδὲ λόγῳ χωρουμενον, ἐν πυρὶ γαίων
 Ταυτὶ θεός. μικρὰ δὲ θεοῦ μερὶς ἀγγελοῦ
 ἡμεῖς.

Per se natus, non doctus, sine matre, immotus

Nomen, neque in sermonem cadens, in igne habitans.

Hic Deus est. Parua vero Dei portio Angelus nos.

Multa quoque in hanc sententiam possent ex sacris Biblijs adduci, sed illud sufficiat Danielis.

Aspiciebam donec Throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Vestimentā eius candidum veluti nix, & capilli capitis eius, quasi

lana munda. Thronus eius flamma ignis.

Rotæ eius ignis accensus. Fluuus igneus, rapidusque egrediebatur a facie eius.

Huic, illud consonat.

Lucem habitat inaccessibilem.

Et illud Diui Petri in Epistola.

Qui de tenebris vocauit in admirabile lumen suum. Et Iacobi illud.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. De quo Ioannes.

Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. sicuti & ipse est in luce.

Rursus in Euangelio.

In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. Iterum quoque.

Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. Et addit.

Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine, Erat lux vera, quæ illi

luminat omnem hominem.

In Apocalipsi quoque multa sunt in hanc sententiam, rerum lucidarum, flammæ ignis, candelabra, aureæ Zonæ, capilli candidi, &

stellæ. & facies eius sicut sol lucebat. Chorus quoque Apostolorum vniuersus in Symbolo, de Christo cecinit.

Deum de Deo, lumen de lumine.

Diuorum ergo hominum veterum, & Deo afflatorū. & Christi etiam ipsius verbi Dei, ac filij testimonijs quando dixit.

Ego sum Vita, Veritas, & Lux. &

Ego sum Lux mundi. & eorum qui cum eo, conuixerunt, & Sacrosanctæ Ecclesiæ dogmatibus, quibus impie, Aristotelica fatuitas de lumine præferatur; & Pater Deus, & Filius, & Spiritus S. ignes, & luces, & lumina sunt.

Non qualia oculis conspicimus. Sed qualia, diuinitus reuelata, mente percipimus.

Ad quos, vt ad purissima rerum omnium principia, eorum lumine, nobis prælucente, via

FRANCISCI PATRICII, LIB. X.

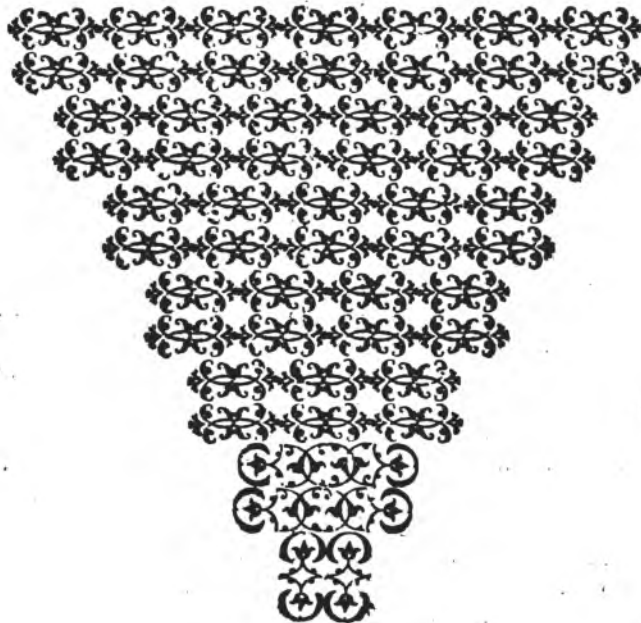
te, via ac scala luminum, ac lucium ascendimus. A lumine scilicet hylæi mundi, ad lumen, lucisque æthereas: ab æthereis, ad Empyreum scandentes, ab Empyreo ad φάος, ad Panaugiam, ad supermundanum solem, ad lucem, verbi ac filii, & ad lucem patris infinitam. A lumine quoque incorporeo animi vegetantis, ad lumen animi sentientis. Ab hoc ad lumen animi ratiocinantis. Ab hoc iti-

dem ad lumen primariæ essentiæ. Et ab hoc denique ad lucem, ac lumen, patris luminum, ac primarium lucis fontem, atque abyssum. Apud quem deinceps, aliquandiu philosophando immoremur, in eoq; & consistamus, & confidamus.

ἡ γὰρ πυριθαλής ἔγνοια θεόθεν φάος ἔξει.

Calens enim igne mens, a Deo lumen habebit.

FINIS DECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAE.
DE RERVM PRINCIPIIS
PRIMIS.

Libri Octo.

AD ILLVSTR. ET REVER. VINCENTIVM LAVRVV
S. R. E. Card. Montisfregalis Eruditiss.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permisso.

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
VINCENTIO LAVRO,
MONTISREGALIS
CARDINALI S. R. E.

ERVDITISS.

Vn primas paginas, huius nostrae nouae philosophiae legisses, petisti ad Alexandro Burgio, Modiana presule, viro eruditiss. & nostro, inter primos amico, ut tuo nomine a me postulares, ut uniuersum hoc opus ad te transmitterem. Petiitio hac tua, visa est significationem dare, non male, de nostris his laboribus, te mente concepisse. Hoc vero conceptu tuo, concepi & ego, felices hosce labores meos futuros, quando vir, quotquot orbis caput Roma, quotquot orbis totus haberet doctissimus, eos dignaretur & cuperet. Quis enim virorum, etiam in omni doctrinarum genere selectissimorum, tibi, non dico praefatur, sed conferatur? Itaque maximam animo meo spem concepi, si tibi tali, ac tanta dignitate viro, index ille primus tantum placuisset, fore ut & caetera tibi, & caeteris sapientia deditis hominibus, aut placerent prorsus, aut prorsus non displicerent. Itaque hoc tam prospero auspicio, cum opus vix imprimi cepisset, quae indies excudebantur, ad te per singularum hebdomadarum tabellarios, mittere ceppi latus. Et in eo ad te mittendi officio debito, ad hanc usque diem perseveraui. Quod tibi, frequentibus tuis litteris gratissimum esse significasti. Mihi vero, quid unquam, aut gloriosius aut fortunatius poterat contingere, quam scripta mea, a te summo & nostrae, & praeteritarum aetatum Philosopho, ac summo Theologo, summaque rerum omnium summarum eruditione, non solum ornatiss. sed etiam praestantiss. in tanta haberi exsultatione, ut ea, & sponte peteres, & habita legeres, & lecta laudares, & mihi gratias etiam referes. Hoc unum Card. Sapientiss. tranquillitatem animo meo, & parare debet, & iam parauit, & parat, contra obreclatorum morsus. Sunt enim sciorum, & reprehensorum plena omnia, qui non nisi suas quisquillas, qui non nisi Aristotelica, amant, lau-

dant, efferunt. Efferunt autem ignari; & philosophia multam falsitatem, & impietatis, magna copia venenum. Iam diu enim, in orbe nostro, in publicis omnibus gymnasiis, desit, libere, ac per philosophandi ratio, qua tanta olim apud Chaldaeos, apud Magos, apud Brachmanas, apud Aethiopas, apud Lybios, apud Aegyptios, apud Hebraeos, apud Phoenicas, apud Phrygas, apud Thracas, apud Grecos, apud Gallos, apud etiam Romanos, in Platonis denique & scholis, ingenti fama, & gloria floruit. Ab Auen Rois autem seculo, qui circa. M. C. Scripsit annum, ad hanc usque aetatem, nescio quo malo fato, totius Europa ingenia, soli uni Aristoteli, se se alligarent, ut apud eum in compedibus, altercando tantum, sedere, & aetatem maline consumere, quam libere per orbem, per natura miracula, contemplando vagare. quam natura authorem Deum cognoscere, & in eius contemplatione, & amore, & veneratione, & adoratione versari. Hac nobis ingeneravit unius Arabis, tum ignorantia, tum arrogantia, tum etiam ignavia nostra, ut eo, quem nobis liberum Deus donauit intellectum, neque sciamus, neque audeamus, neque velimus vi. Quam autem perperam, quanto damno, quanta pernucie nostra, id a nobis fiat, facillime, & agnosces, & cognosces is, qui ex eo ergastulo, mente a vinculis soluta, libros Panarchia nostra, omnes quidem, sed precipue priores octo, quos tibi sacri Senatus Senatori optimo, ac sapientissimo dedicamus accurate perlegat. In quibus, illud quoque intelliges, quam possint humana ingenia, etiam aliter, quam apud solum Arist. philosophari, & melioribus vii demonstrationibus, & contemplando sublimius, quam ille fecerit, attolli. Hosce igitur octo, non metaphysicos, quo nomine Peripatus, non satis Graeco; non satis rei accommodato; non satis preceptoris sententiam explicante, quosdam eius libros appellauit. Sed qui de principio uno, quaerendo, inueniendo, stabiliendoque, sunt nobis institui. Quos omnium philosophorum tibi, & sapientia, & dignitate, & authoritate eminentissimo, donamus, & sacramus. Eos igitur & me, eorum authorem, tua benignitate, in tuam clientelam recipe. Es nos tuere, & protege. Hac enim tua, tibi innata beneficentia philosophantium studia, maximo affeceris beneficio. *Vale. Ferraria.*

Tibi addictiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS,
LIBER PRIMVS.

IN VNIVERSITATE, AN SIT ALIQVTD PRIMVM.

Rationum lumine, & Dei ipsius numine, nos ducente, ad patrem luminum ascendimus. Sed pater luminum is, an rerum aliarum etiam sit pater, nondum factum est manifestum. Itaque rem hanc Philosophice, aggrediamur, & persequamur. Anaxagoras sane, dormientibus reliquis de Ionia philosophis, & materias tantum volutantibus, primus omnium, mentem quandam primam vidit, materij cunctis præidentem. Sed ea quid vixium in illas exerceat videre oblitus, obdormijt & ipse, & in materias quasdam alias, præceps est deuolutus. Eius sententiam Aristoteles est secutus. Et quod ille pronunciauit tantum, rationibus probare est annixus. Esse nempe, mentem quandam inter entia primam. Sed quoniam vt ille nesciret, quid operis ei daret in res, eam in summo cæli vertice ociosam sedere iussit. Vt ibi vti bonum appeteretur, & ad se cælorum substantias motrices inuitaret. De reliquis nihil ageret. Plato supra mentem hanc sese exulit, & in quoddam vnum, quod & bonum appellat, rerum omnium originem, & conseruationem, & reatum contulit. Tribus methodis ad id inueniendum, & comprobandum usus. Prima per negationes in Parmenide. Secunda per solis analogiam in Republica. Tertia in legibus, per motum. Aristoteles motum tantum sumpsit, in suo primo motore inueniendo. Sed eum inuertit, & peruertit, & de verissima methodo, fecit falsissimam. Quid enim falsius hoc fundamento? Omnia quæ

mouentur, ab alio mouentur. Hac enim falsitate pro principio posita, quæ nam potuit esse consecutionum veritas? Per quas tamen, & motum cæli, & ipsum cælum, & ipsum denique mundum, æterna esse deduxit. Quæ falsitas, non Aristotelem solum tenuit, sed vti verissima, & inter veras præcipua Theologis quibusdam, si Deo placet, etiam nostris, placuit, & ad demonstrandum Deum esse est reuenta. Nos vero & via motus, sed veriore, & alijs utemur, ad vestigandum, non quidem primi cæli motorem primum (qui tamen in via nobis occurrit) sed primum statorem; & primum rerum omnium constitutorem. In eam ergo ingrediamur, & dicamus.

Entium, necesse est, alia esse in motu, alia esse immota. Eorum quæ in motu sunt, necesse est, vel ab alio moueri, vel a se ipsis. Hæc Græci *αὐτοκίνητα*, se mouentia, illa *ἰσποκίνητα*, alimota, vt ita dicam, nominauerunt. Hæc plenior, & verior est distinctio. In tria partita membra, alimobilium, se mouentium, & immobilium. Secundum quæ, tria substantiarum genera necesse est, in vniuersitate reperiri. Corporum nimirum, quæ semper sunt alimobilia. Nam & si, quid mouere, aut agere videantur, vitibus incorporeis, quæ in eis latent, agunt. Quæ vero immobilia sunt, contraria ratione, incorporea esse est necesse. Media quæ se mouentia appellamus, necesse quoque est, in vniuersitate esse, ne ad extrema saltus fiat per vacuum. Et vtriusque sint participia. Quæ nimirum, & stent, & moueantur. Et dum stant, & mouentur, & se moueant, & alia; & moueant

FRANCISCI PATRICII,

alia & stare faciant. Hæc diuisio firma esto. Sed illa *ἰτεροκίνητα*, alimobilia, si moueri debent aliquo egent, quod illa moueat. At hoc, quidnam est? Non id quod tantum est alimobile. Nam moueret quoque. Neque id, quod est immotum. Oporteret enim ipsum moueri prius, vt illud moueret. At immotum sui natura est. Igitur, si τὸ ἰτεροκίνητον alimobile, ab alio moueri debet, non ab alio mouebitur, quàm a se mouente, & a se moto. Hoc enim solum de propositis relinquatur: quod *αὐτοκίνητον* est appellatum. Hoc autem corpus esse nequit. Moueretur enim tantum, non etiam moueret. Necessè ergo est, hoc mouens sui natura extra corpus esse, & per se esse, & ex se stare. Et in se ipso subsistere: Et se mouere primo; alia mouere secundo. Hunc motum motorem, nos cum Platone, & Platonicis, incassum Peripato reclamante, Animas vocamus. Quæ se ipsas quidem primo mouent, & a se primo mouentur; Secundo deinde opere, corporibus, quibus præsent, largiuntur, vt se mouere videantur. Quis enim non videt, animalia per se moueri? Ab anima nimirum mouetur animatum corpus. Cadauer idem factum, non mouetur. Anima ergo id corpus mouet, ipsa se ipsam mouet, vt illud moueat. Ait Peripatus. Puer a pomo, bruta a gramine mouentur. Ergo ab alio mouentur. Sic & elementa, sic & eorum partes, sic & cælum, a bono vt sine proposito cuique, motiones cient suas. Quis hanc ferat philosophiam, quæ contra leges suas, de genere vno causæ efficientis, in aliud causæ finalis genus, tam facile in re tanta transeat, & tam grande æquiucocum committat? Perstent in eodem causæ genere, quid necessàrio sequatur, animaduertent. Non mouetur puer ad pomum; non brutum ad gramen, nisi eorum anima, in se desiderium, pomi, graminis prius excitet. Id nimium est euidens. Socrates enim, ad pomum non mouetur, aut quis alius puero sapientior, aut grauior, quia anima eius, id pomi desiderium non excitauit. Anima ergo pueri, de se desiderium id, profert in se. Eo ipsa prius mouetur. Et motu sui, corpus pueri secum mouet. Motus hi omnes, ab efficiente eos animasunt. Principium ergo horum motuum, non aliud quàm anima est. Idem de elementorum, & de cæli motu, si mouetur, erit dicendum, quatenus ipsa per se ipsa, vt corpora sunt, potestatem se se mouendi nullam habent. De quibus suo loco amplius. Nunc tantum ostendendum, corpora omnia, non a se, sed ab alio moueri? Natura, vel Anima. Hanc autem principium esse corporaliū motuum omnium. Quod ratio sensata ostendit.

Corpora enim vel natura, vel vi mouentur. Si natura, a natura, mota ab anima mouetur. A qua anima, clarescet postea. Si vi mouentur ab Anima itidem per corpus suum, corpus aliud vnum pluraue, vel impelluntur, vel trahuntur, vel vehuntur, vel proijciuntur. Siue id per animata, siue per inanima fiat instrumenta, semper ab anima, motus eius principium pendet. Principium ergo motus corpori omnis, anima est procul dubio. Ab alio ergo corpora mouentur omnia. Anima vero non ab alio, sed mouetur a se ipsa. Se ipsam ergo mouens prius, per se ipsam mouet corpora. Natura vero, inter animam & corpora, media: motus principium est dicta. Si ab anima nascatur, & animæ sit aliquid, vt ostendetur, ab anima moueatur, & ipsa est necessè. Si vero corpora a Natura: Natura ab anima mouentur, necessè quoque est, naturam corporibus esse priorem, & potentiozem. Animam vero, vt natura & corporibus esse, & anteriorem, & potentiozem. Supra naturam ergo est anima, natura est supra corpora. Et vtraque est, suo gradu, corporibus & prior, & antiquior. Atque hinc sequitur necessàrio. Si cæli mouentur, vela natura proxime, vel ab anima, natura mediante, eos moueri. Non autem ab intellectibus, aut intelligentiis. Est enim id etiam impossibile. Quia cæli corpora sunt trinè dimensa, intellectus vero incorporei sunt omnino. Contrarij ergo sunt. Contraria autem inter se iungi nequeunt, nisi prius contemperentur. At quæ contemperatio in incorporeis, cum corporum sit propria. Ergo primus ille primi cæli motor, anima fuerit, & non intellectus: Et multo minus, est summus Deus. Quo superius nihil esse voluit Aristoteles. Et tamen sibi contradicens, quædam alia supra cælum posuit, quæ vitam optimam, & sufficientissimam agitent, non in tempore, sed in æuo. Quid ergo, prima illa, primi cæli motrix anima, Primum illud quod querimus & rerum summus apex erit? In hunc modum contemplemur.

Animæ cælestes, quæ lumen, & calorem circumferendo, mundum hunc ornatum reddunt, ratione ne aliqua vtuntur? an sine ratione agunt? Si sine ratione, nihil pulchrum in rebus erit, nihil ordinatum. At & in cælis pulchritudo ingens, & in terris. Et illic circuitus lucis ordinatissimus. Et in elementis temporum vicissitudines suos habent, & certos terminos. Ergo ratione agunt. Contrariorum enim effectuum, contrariæ sunt causæ, & eorundem eadem; & similibus similes. Si ratione illæ animæ agunt, rationem igitur habent. Et eam quidè non accidentariâ quia nõ accedit, nec recedit, sed perennè. Ergo essen-

essentialem. At omnis ratio ab intellectu est. Intellectum ergo hæ animæ habent. Si hoc, vel a se ipsis, & essentialem habent, vel ab alia mente participatum. Si essentialem dicamus, necesse fuerit, talem, omnem animam esse. At sunt quædam animæ a mentes, aliz irrationales. Ergo Mens in animabus, nõ est essentialis, sed participatione. Si hoc, ergo a superiore Mente alia, quæ suo esse, & essentialiter sit, Mens, & intellectus. Duplex ergo est intellectus, in anima participatus. Alius per se, ipsa met per se Mens, siue intellectus. Hæc enim duo nomina, rem vnã nobis significant. Et quia omnem motum ab anima, ut a proprio principio esse, est demonstratum, Mens hæc per se superior erit, vt anima, sic motu omni. Erit ergo immota. At quia Mens sui natura intelligit: qui vero intelligit, necesse est, vt prius viuat. superior, & anterior erit vita. Et quia omne quod viuat necesse est prius esse, anterior vita, erit ens, & essentia. Et quia ens, esse nõ potest, nisi sit vnum, quod essentiam vnã, necessario, antè ente, erit vnum. Et quia vnã esse non potest, nisi per vnitatem, quam habet. vnitas anterior erit, quam vnum enti essentiali. Et quia omnis vnitas per vnum est, quod sit simpliciter vnum, & vnum tantum, & non aliud quàm vnum, hoc vnum antè etiam est vnitate. Igitur ante omnia quæ diximus, & supra omnia, hoc tale vnum est, quod tantum vnum est, & non aliud quàm vnum. Hoc autem vnum, a se ipso non videtur factum. Fuisset enim, antequam fieret. Neque a non vno, siue a multitudine est factum, cuius ipsum est origo. Ita enim effectus anterior quàm causa fuisset. Ergo ante, & supra hoc vnum, nihil est. Ergo hoc vnum, primum est omnium, & ante omnia, & supra omnia. Nimirum ante vnitates, ante vnum quod est in entibus, ante entia, ante vitas, supra Mentis. supra primum motorem illum, animam primæ cælli motricæ, supra naturam, supra corpora omnia, & si supra, etiam ante. Ergo ante omnia rerum genera. Ergo omnium entium primum, atque supremum. Ergo motus via, melior, & verior Aristotelica, supra primum suum motorem, & ante eum, rerum gradus sex sunt adinuenti. Mens, Vita, Essentia. Vnum essentiali, Vnitas, Vnum primum.

Sed & via alia idem moliamur, vt Aristotelicæ, & eorum qui eum in hac re sunt secuti doctrinæ falsitas appareat. Et rerum veritas magis elucescat.

Quæcumque sunt, vel ita vnum sunt, vt nullam in se habeant multitudinem. vel ita sunt multitudo, vt in se nihil omnino habeant vnũ. vel & vnum sunt, & multa simul, vel nec vnum sunt, nec multa. Necessaria hæc est di-

uisio. Singula eius membra contemplemur separatim.

Si neque vnum sunt, nec multa; neque inter ea venient, quæ dicuntur esse. Ergo tria reliqua speculemur.

Ac primo ponamus singula entia ita esse multa (sicuti quidam veterum videntur voluisse) vt nihil in eis sit vnum. Horum multorum, singulum vel aliquid est, uel nihil est. Si nihil est, neque multa esse potest. Si multa ergo est, aliquid est. At si hoc multum tantum est, infinities erit infinitum. Nam singulum, quod est multa tantum, & multa erit, & ex multis constitutum. Ex his multis quoduis, quia vnum non est, erit multa. Ex secundis his multis vnumquodque multa erit quoque. Atque ita per singula, semper multa in infinitum abibimus. Et ex his infinitis quodcumque summas, redibit in idipsum. Atque ita infinita hæc multitudo, infinities euadet infinita. Nam & horum quæque pars, erit talis. Et multitudo nullibi susteretur, sublata ab ea vnus natura. Et sequetur, entium nullum vel esse, vel inueniri, vel cognosci posse. Et præterea cum singulum sit infinitum, eo infinito, aliud infinitum erit maius. Et quod minus est infinitum, respectu maioris infiniti, erit finitum. Atque ita, idem & finitum erit, & infinitum. Hæc autem omnia, impossibilium omnium sunt maxima. Secuta autem sunt ex eo, quod entia singula multa tantum, & sine ullo vno essent. Non est ergo id concedendum, entia singula, esse multa, sine vlla in se vnitatem.

E contra, si singula entia, vnum tantum sunt, (quod itidem veterum quidam docuerunt) absurda alia sequentur non minora. Nam si singula vnum tantum sunt, nullum in rebus erit totum: nullæ totius erunt partes. Totum enim omne, pluribus vna, constat partibus. Et partes cuiuscumque totius, non vna sunt, sed multæ. Neque vllum ens erit, quod principium habeat, & medium, & finem. Nam si quid hæc habeat, partibile in ea est. Quod autem vel partiri potest, uel partitur, in multa non vna, partitionem suscipit. Si hæc ergo in natura sũt rerum, vt verè, sunt, entia non erunt vnum tantum sine multitudine vlla. Ergo cum singulum entium, neque multa sine vno esse possit. neque singulum, vnum tantum esse queat; necesse est, entia singula, & vnum esse, & multa. Quæ erat reliqua diuisionis necessariæ pars. Sed si ita concludamus, necesse iterum est, vnum id quod in singulis est, aut particeps esse multitudinis; aut multitudinem participem esse illius vnus; aut vtrumque; vtriusque; aut neutrum neutrius. Si neutrum neutrius, eadem

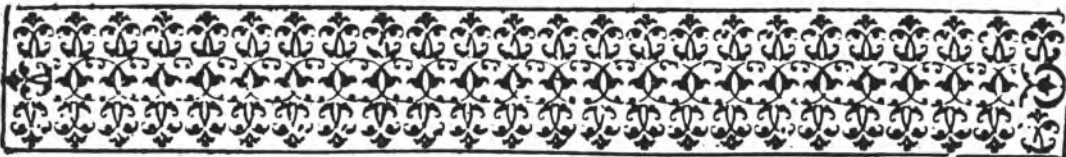
FRANCISCI PATRICII,

quæ prius, sequentur impossibilia. Ergo necesse est, vel vnum esse particeps multitudinis. vel multitudinem esse vnus participem. vel vtrumque vtriusque. At quid prohibet hoc esse? Quod si sit, necesse iterum est, esse naturam quandam tertiam, quæ neque vnum sit, neque multa. Nam mistis inter se vtriusque, causam huius misionis præexistere aliam, est necesse. Quæ & vni multitudinem coniungat, & multitudini vnum. Omne enim mistum, aut contemperatum, misionis, & contemperacionis causam præhabet, si casu nõ est facta. Est enim hæc generatio noua quædam. Generatio autem omnis est, a genitrice causa. Sed in misione hac, neque id vnum quod eam ingreditur multitudinis internæ causa est. neque multitudo causa est eius vnus. Itaque necesse est, tertium quid esse, ante ipsam misionem, & ante mista. quod eam misionem vtriusque efficiat. Nam cum mista inter se veluti sint opposita: neque alterum appetit alterum. Neque per se in misionem coeunt. Ergo alio indiget, quod ea commisceat. At, quid hoc aliud erit? Si dicatur casus. ueniet tempus aliquando, quo se se ab inuicem separent. Et seorsum fiat vnum, seorsum multitudo. Atque impossibilia illa priora redibunt omnia. Quid enim prohibet, si olim casu in idem mistum coierunt, ut quandoque casu eodem separentur? At neque se ipsa in eam misionem coniecerunt. Quandoquidem neque vnum multitudinis illius causa est; neque multitudo, vnus. Causa ergo misionis huius, potentior, & prior, quæ nam fuerit? Sane, vel vnum fuit, vel non vnum. Si dicatur fuisse vnum, eadem recurrent absurditates. Eadem quoque, si dicatur esse multitudo. Atque ita in infinitum abierit inquisitio. Sistendum ergo alicubi. Sed in quo nam sistetur? In eo ne vno, quod cum multitudine in singu-

lis entibus est coniunctum? & quod alterum est mistorum? vel in alio vno, quod ab illo sit seiunctum? & quod multitudini non sit iunctum? In hoc sanè, quod vnum sit tantummodo, & vnum simpliciter; & aliud nil quàm vnum. Fit hoc, esse misionis illius causam. Quæ misionio, cum in omnibus, & singulis sit entibus. & per eam sint entia omnia: Vnum hoc superius, & ab ea separatum, & simplex, misionis eius est causa. Si misionis, essentia quoque singulorum entium esse causam, necessario est dicendum. Et si singulorum, etiam omnium. Vnum ergo, quod vnum tantum est, & non est non vnum, entium, & rerum omnium, & totius vniuersitatis est causa. Hoc autem vnum non est corpus, quod sui natura, & vnũ est, & multa. Non natura, quæ circa corpora diuiditur, & cum eis, & vnum, & multa est. Non anima, quia in se ipsa habet multitudinem. Non intellectus, qui itidem multitudinem patitur, quia & intellectus, & intellectio est simul, & intelligibile. Non vita, est; quia motio interna quædam est, & in essentia. Non ens, quia, & vnum, est & ens est. Non vnitas, quia multæ sunt entium vnitates: tot nimirum, quot & entia. Ergo vnum hoc, quod tantum vnum est, & non etiã aliud, primum inter entia omnia est. Igitur, diuersa hac, a motu methodo; & via a motu alia veriore, quàm fuit Aristotelica; in entibus esse aliquid primum comperimus. Et hoc primum, non corpus non naturam, nõ animam, non intellectum, non vitam, non essentiam, non vnum in essentia, non vnitatem esse, certissimis adinuenimus rationibus. Et hoc primum vnum tantum, & non aliud esse quàm vnũ, certo nunc scimus. Quod, quia non aliud, quàm vnum est, ab aliis omnibus est segregatum: neque aliis ullis, uel connumeratur, uel commisceatur.

FINIS PRIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS, LIBER SECVNDVS.

AN SIT RERVM, ALIQVOD, PRINCIPIVM.

Verum, vnum hoc, quod primum omnium esse inuenimus; quod ante res omnes, supra; res omnes a rebus omnibus est separatum, quid nam est? Aut quid nā agit. Hoc prius, peragimus. Ex eo forte, illud quoque innotescet. Quid nam ergo, vnum hoc, magno labore, & perquisitum, & inuentum, agit? Vel enim agit aliquid, vel agit nihil. Si nihil agit, id fit, vel quia agere non potest; vel quia nescit agere: vel quia agere non vult. Si dicatur agere, non posse, id accidet, uel quia sit impotens, uel quia impediatur. Si impotens est, viribus caret. Quod his caret, neque est omnino. Omne enim quod est, vires habet aliquas. Si impeditur, debilius est, impediēte. At hoc impediēs vel superius ipso est, uel ei est æquale, vel est inferius. Si superius est vno, unum iam non erit primum. Atque ita, omnis nobis peribit, ante actus labor, & rationes, quæ creditæ sunt necessariæ, futiles euadent omnes. Vel hæc certæ, sua stant firmitate, & verè, nihil est superius, aut prius vno. Si vero æquale esse dicatur, hoc impediens, iam neque ita, vnum erit primum. Cur enim vnum, potius primum sit, quàm quod est ei æquale. Aut cur non vtrumque æque erit primum? Si hoc, non vnum, sed duo erunt prima. At vnum esse primum iam est demonstratum. Ergo nihil ei erit, æque primum. Est ergo eo inferius, quod ipsum agere impedit. At quo modo, inferius magis polleat superiore? Hoc contra rerum est naturā. Si vero agere nesciat: iam peius est entibus omnibus, etiam infimis inanimatis. Quæ, saltem naturæ scientia, ducuntur ad suum opus peragendum. Sin autem agere non vult, id fit, vel quia dedignatur, & est arrogans. vel quia

ei non expedit, quoniam fieret in agendo debile, vel quia ocio frui mallit, & est iners. Quæ omnia ingentem in eo arguunt imperfectiōnem. Et præter id, iam non amplius vnum est, sed est hæc alia quoque. Atque ita concluditur. Si vnum nihil agit, nihil ei cum rebus esse; nihil rebus cum eo. Et labor noster, in eo inquirendo, frustra est exhantlatus. Si vero agit aliquid, quid nam agit? Necesse est, ipsum, vel vnum quippiam agere, uel plura. Si plura, ea vel pauca, vel pleraque, vel omnia. Si dicamus vnum tantum aliquid agere: & non etiam plura; id iam uel quia nequeat, ei accidet; vel quia nesciat, vel quia nolit. Atque ideo priora illa redibunt omnia. Si vero plura agat, & ea pauca, ita quoque redeunt priora. si pleraque tantum, & non omnia, itidem redibunt illa. Si vero omnia agat, certe, & pleraque, & pauca, & plura, & vnum quoque ager. Securius ergo, ut tot absurda fugiantur, & fugentur, ipsum, omnia agere, est fatendum.

At quæ nā omnia? Hæc ne quæ interris, vel & quæ in aquis, & quæ in aere sunt? Nam si quæ in terris solum, & non & hæc alia, redibunt priora omnia. An uero, & cœlestia agit? Nam si non & hæc, redibunt illa omnia. Si & hæc, an & supercœlestia? mentalia illa, uitalia, essentialia, unialiaq;? Nā si nō & hæc, redibunt illa omnia. Omnia ergo agit, rerum omnem uniuersitatem (facit. Facit ne, aut fecit? Si facit, cur non, & fecit? Nam si non & hoc, redibunt illa omnia. Si uero fecit, cur non, & facit? Nam si non & hoc, redibunt illa omnia. Igitur, & omnia iam olim fecit, & in præsentia facit; & faciet in futurum. Nam si non & hoc, redibunt illa omnia.

Vnum ergo, quod vnum tantum esse comperimus, & nō aliud quàm vnum, & primuentium omnium; rerum uniuersitatem cum-

FRANCISCI PATRICII,

Etiam & fecit, & facit, & est factum. At hoc dicere, ipsum vnum, principium rerum esse, est dicere. & fuisse principium ab initio, & futurum esse.

Bone Deus. Quod nos rationes detulere? & quidem necessariz.

At est ne reuera, aliquod reru principium? vel res ipsa per se, & fuere antea, & nunc sunt, & futuræ sunt etiam postea? Hoc uidetur in primis esse querendum: & exactissime perquirendum; ne in tanta rerum varietate, in tanta pulchritudine, in tanta luce, oculos habeamus, & ceteri tamen ambulemus. Hoc ergo Inquisitionis tantæ, initium esto.

Rerum vniuersitatis, vel fuit aliquod principium, uel fuit nullum. Si nullum dicamus fuisse rerum principium, falsum fuerit, quod inter initia; vniuersa huius nostræ quam condimus philosophiæ, audenter satis pronunciauimus. A principio esse omnia. Atque ita, icu vno, vniuersus noster corruet labor. Id ne fiat, philosophando, ita succurramus.

Principium absolute, id esse dicimus, ante quod nihil est, in quo, & a quo, & post quod omnia sunt. tum in rerum vniuersitate tota: tum in vniuersitatis singulis generibus. Iteru

Tale principium vniuersitatis, uel fuit aliquod, uel fuit nullum. Si dicatur fuisse nullu, neq; primum in ea erit vllum. Si nullum fuit primum, neq; fuerit secundum, neq; tertium, neq; aliud deinceps. Vel forte primum, & principium, non sunt idem. Hoc ergo prius querendum, an hæc duo idem sint omnino? an vero sint inter se diuersa? An vero etiam, & diuersa sint, & idem sanè, quò primum alia tantum antecedit. Principium, & antecedit, & efficit. Atq; ita, Primum, ordinem solum respicit. Principium, & ordinem, & efficientiam. Ergo sub principij nomine, & antecedentiâ, quæ primi est: & efficientiam, quæ principij est propria, comprehendamus in disputando.

His ita propositis, & expositis, iterum queramus.

In rebus, principium ne aliquod fuerit, a quo res ipsa primo, atq; ordine sint effectæ? An vero tale principium fuit nullum? & res omnes, ex se, & per se ipsas, ab initio constituerunt, & adhuc constant? Si dicatur rerum vniuersitas, ex se, & per se ab initio constituisse, principium sanè habuit nullum. Necessaria enim hæc est diuisio. Res omnes vel a se sunt, uel ab alio. Necessaria & hæc inde ducta argumentatio. Sed res a se fuere, & a se sunt, ergo neq; fuere, neq; sunt ab alio. Ergo omni principio, & carere, & carent. Hoc ergo disquirendum. An reuera, res & entia omnia a se fuere, & pullo alio, ut essent, egeret?

Res & entia, necessario, aut finita sunt, aut

infinita. Cum finitum dico, & essentia, & viribus, & actionibus finitum esse intelligo. Itidè & infinitum, & essentia, & viribus, & actionibus esse infinitum. Locum enim non habuerit horum trium comistio, si dicatur, res essentia finitas esse, viribus vero infinitas: aut finitas viribus actionibus esse infinitas. Neque aliter. Res essentia esse infinitas, viribus, & actionibus esse finitas, Neq; viribus infinitas, actionibus esse finitas. Ex priorè illo membro, Aristotelica illa mundi corruiet æternitas. Quæ corpus finitum cœli, viribus natura sua finitis, actione motus, facit infinitam, sed nos ad rem nostram. Res & entia necessario, vel & essentia, & viribus, & actione sunt finita. vel his tribus omnibus sunt infinita. Si infinita dicantur, & res singulæ, & mundi corpus vniuersum, infinita erunt. Et totum ex infinitis partibus, singulis, erit infinitum. Quod vtrumque Aristoteles idem proffigauit. & rationes nostræ antecedente libro proffigarunt id ipsum, & ratio alia etiam nunc proffigat. Sequeretur namque partem aliam, pars alia, ut est maior, essentiam infinitiorem, maius cœlum, quàm terra, esse quoq; infinitius. & mûdus, qui est totum partibus singulis, quæ infinitæ supponuntur, quia sit maior, esset quoq; vel infinitior, vel singulis partibus æqualis, & musca æqualis esset mundo, quia & ipsa est infinita. At hoc ridiculum. Illud absurdum, quia infinitum, non est alio infinito maius. Et præter has absurditates hæc alia consequerentur, quòd totum esset partibus suis singulis æquale, & quòd totum parte vna non esset maius. Namq; si singulæ infinitæ sunt, infinito autem nihil maius: omnes & inter se, & cum suo toto, erunt æquales. Quæ omnia impossibilia, sequentur ex ea positione, res omnes esse infinitas. Res ergo non sunt infinitæ. Sunt igitur finitæ. Si finitæ, & essentia, & viribus, & actionibus sunt finitæ. At nullum ens finitum, a se ipso est, aut a se esse potest. Ratio id probat validissima. Actio enim omnis a viribus venit: Vires ab essentia, hæc omnes finitæ, si ergo res a se essent, per propriam essent actionem, ergo actionem prius haberent, quæ essentiam, & essent prius, quàm essentiam acquirerent. Quod contra rerum ordinem est.

Et virium, & actionum, essentia ipsa est principium, & fons. Ergo neq; vires, neq; actiones vllæ a se sunt, sed ab essentia, & a principio quæq; proprio, eoq; finito. At essentia rerum, cum finitæ sint omnes: a se ne ipsis potuerunt esse? Non potuerunt. Eæ namq; duplices sunt æternæ, & corruptibiles. De secundis hisce, nemo dubitat, ex se, & a se non esse, sed ab aliis, & esse, & viuere, & pendere, & conseruari, & etiam corrupti. Priores, quæ æternæ putantur, elementa tota sunt, cœlestes

cœlestes orbes, cœlestia sidera, mundus vniuersus. Hæc a se sint: an & hæc ab alio, ita perquirere pergamus. Si horum partes corruptibiles sint; totum ne quoque facient corruptibile? Elementorum equidem partes omnes, separatim sunt corruptibiles: Quod nemo negat, & inductio probat. Ergo elementa per partes singulas sunt corruptibilia. Ergo & tota per omnes partes corruptioni sunt subiecta. Idque sui natura. Ergo sui natura elementa non sunt æterna. Si æterna sui natura non sunt; neque etiam a se sunt. Ergo sunt ab alio. Ergo a principio. At elementa, mundi partes sunt, inter principales: & sunt corruptibilia, cur ergo non & mundum in corruptionem secum trahent, si quando in corruptionem ipsa ruant? Nam sine elementis, mundus, quomodo amplius erit mundus? Aut quo modo, magna parte perdita imperfectus factus, perfectus amplius erit? Quæ conditio ei tribuitur propriissima. Si dicatur, elementa non iri corrupta, atque ideo neque mundum iri corruptum: id sane præter naturam est, ac violentum. Violentum autem, nullum perpetuum. Natura enim sua corruptioni sunt obnoxia. Atque tantumdem est, dicere, elementa sunt natura sua corruptibilia, non tamen corrumpentur: ac si dicamus. Ignis natura sua est calidus, numquam tamē est, aut fuit, aut erit, calidus. Aqua natura sua humida est, numquam tamen hume facit. Ergo si elementa corruptum non eunt, id non suæ naturæ, sed potentioris causæ est munus. principis illius a qua pendent. & a qua fuerunt. Igitur & mundus, si corruptibili haud parua eius parte, corruptioni ipse non datur, id non suæ naturæ, sed muneri principis, a quo est, & fuit, & a quo pendet, est tribuendum. Ergo per se corruptibilis mundus, a se non est; a se non fuit; a se non erit. Si totus a se non est, quomodo cœli, quæ partes eius sunt a se fuere? Si neque totus, neque partes a se sunt, igitur, sunt ab alio, igitur a principio. Si quis dicat, cœli æternè durant, astra æternè lucent, ergo a se sunt. Id urgeamus. Si partes cœli, astra, nascuntur, & intereunt, æterna sui natura nequaquam sunt. At intereunt, & nascuntur. (quod experientia pluries ostendit, & nos suo dimonstrabimus loco) & cœli partes sunt. Ergo & totum, cum partibus, interitui est obnoxium. Et si æternò durat: id alterius est munus: non naturæ suæ. Ratio alia. Cœli & astra, corpora sunt, essentia, & mole finita, viribusque finitis; actionibus quoque finitis necessario erunt. Ergo æternitatem, quæ infinita est, a se non habebunt. Si non a se, ergo ab alio. Si ab alio, actionem motus æternam habent, ab alio quoque vires habebunt æternas. Si & vires ab alio, etiam essentiam ab alio æternam habent.

Igitur, & essentiam, & vires & actiones, si æternæ erunt, ab alio habebunt. Ergo & essentiam simpliciter & reliqua simpliciter habebunt ab alio. Non enim æterna ab alio, a se vero simpliciter erunt. Sunt enim corpora. Corpora omnia sunt trinè dimensa. trinum omne, tribus finitur, ergo corpora sunt finita, & essentiam finitam habent. Ergo & viribus & actionibus, sunt, & erunt finitis. Ergo non æternis, Si nō æternis, ergo corruptibilibus. Ergo non a se. Ergo ab alio. Ad hæc, Corpora sunt. Corpus sui natura nihil agit, vt est antecedente libro ostensum. Si nihil agunt, neque se ipsa agunt. Si se ipsa non agunt; neque se ipsa egerunt. Et ad hæc, si se ipsa egissent, fuissent ante quā essent. Ergo non a se fuere. Ergo ab alio fuere. Si ab alio, ergo a principio. Ergo principium aliquod rerum fuit, corporearum. & corporum vniuersitatis. Quod caput erat, alterius partis nostræ quæstionis.

Hoc ipsum, quoniam maxime refert ad hanc philosophiæ nostræ partem stabilien-dā, quæ reliquæ totius, est primum ac princeps fundamentum, alia itē methodo confirmemus.

Rerum vniuersitas substantiis constat, & accidentibus. Accidentia, neque a se sunt, neque per se stare, aut esse possunt. Substantiis enim opus habent, e quibus & nascuntur: & eis innitantur. in quibus, & sint, & stent. & eis accident, & accedant, & ab eis iterum recedant. Accidentia ergo, in vniuerso, & in vniuersum omnia, tot numero, & tam illustria, e se esse non poterunt: Per se stare nequeunt.

At substantiæ quæ dicuntur duplices videntur a philosophis omnibus cognosci, & concedi. Corporeæ quas cernimus, & incorporeæ quas non cernimus. De corporeis primum.

Corpora ingentia, immensaque illa cœlestia molibus suis, e se esse, in se, & per se stare posse forte videantur. Quo enim alio, tantæ moles indigeant, cui innitantur? aut a quo sustineantur? Elementa, putauit quispiam, & centro vniuersi, circa quod sunt, egere, vt sint, & a cœlis ipsa circundantibus contineri, & sustineri. Esto. Igitur, elementa a se non sunt, a se non pendent. Alienis viribus, & ope, egent, vt sint, centro scilicet, & cœlis.

At inter cœlos, qui minores sunt, a maioribus continentur, & sustentur. Vnum inter eos maximum, alios quidem continet, ac forte sustinet, ipsum ab alio maiore nullo continetur, nec sustentur. Forte tamen ab inferioribus, & se minoribus, cœlis & elementis, vsque ad centrum dispositis, sustentur. Si id de rur, non a se sustentur, neque per se stabit. Ergo neque a se est. Ergo neque a se fuit ab initio. Ergo ab alio fuit. Atque ita principium habuit, a quo est effectum.

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS. LIB. II.

Si hæc ita sint : & vt rationibus sunt probata, ita concedantur, iam omnis cessat principij quæstio, & inquisitio. Sed si contentionum studio non concedantur; e se ne ideo, cælum primum fuit? Per se ne stat? Si per se stat, & e se fuit, nõ ab alio fuit. neque principium habuit. Si a se fuisse, ratio cõuincat, principium etiam nullum habuisse cõuicerit. In id ergo incumbamus. An e se fuerit, cognoscamus. Idque in primis cõfessu philosophantiũ omniũ corpus esse statuamus. Corpus inquã non artificiale, nõ mathematicum, quæ cogitationis, quæ manuum nostrarum dicunt esse opera, sed corpus naturale. Hoc autem Physicorũ probatissimi, longitudine, latitudine, profunditate, atque antitypia constare deffinierunt. Hæc vero quatuor quo nam ordine, a natura disponuntur? Nullo alio, quàm quo sunt a nobis recensita. Resistentia ergo hæc, & antitypia, vt corpus perficiat naturale, tribus illis, vt se præcedant opus habet. Illis ergo eget. Ergo antitypia nõ a se, nõ e se corpus naturale conficit. Sed nec profunditas in opus exit, nisi duo reliqua antecedat? & latitudo, longitudine opus habet, vt se præcedat. Ergo lögitudo sola, e se esse posse videatur, quia ab alijs nõ pendeat. At sola ipsa corpus naturale non constituit. & per se sola quantitas est. Quãtitas vero accidens est. Accidens subiecto indiget. Ergo & longitudo e se non est: & vt corpus cõficiat naturale, alijs tribus eget. Ergo harum quatuor rerũ, nullæ; e se, aut a se, aut per se sunt. Ergo neque corpus ex eis constans, e se, aut a se, aut per se vel est, vel esse potest. Sed & alia idem probemus via.

Corpus naturale, vel totum est, vel non est totum. Si totum non est, pars totius aliqua est. Si pars est, toto suo eget, vt pars sit, ac etiam vt sit. Ergo corpus, qua pars est, non e se, aut a se, sed a toto est. Sin autem corpus totum sit. totum autem partibus constat, partibus ergo vt sit, indiget. Igitur e se, & a se non est. Aliter. Corpus naturale omne, sensibile est. sensibile omne, sensibus est subiectum. atque ita vel color, vel sonus, vel odor, vel sapor, vel tactilis qualitas est: Atque ita qualitas, seu quantitas sub sensibili cõmuni, sensibile facit omne corpus naturale. At qualitas & quãtitas accidentia sunt. Accidentia subiecto egent. Ergo corpus naturale, qua sensibile est, subiecto eget vt sensibile sit. Ergo a se non est sensibile. At subiectum hoc, forte per se fuerit, & a se. Si nudum maneat, corpus naturale non constituet. Quod si constituerẽ debet, aliud acquirat est necesse, quod formã vocauerẽ, cum qua iun-

cta subiecto, corpus naturale constituetur: subiectum ergo hoc, forma indiget ad corporis, constitutionem. Et forma itidem subiecto indiget, vt ex vrisque corpus confletur. Ergo corpus tot rebus indigum, e se, & a se esse, nec potuit, nec potest. Si a se, neque sunt corpora neque constant per se, necessarium iam erit, ea ab alio esse, & ab alio pendere. Quæ res, cum tot rationibus verissima sit demonstrata, verissime concludetur, corpus omne ab alio, essentiam suam habere, sicuti & motum ab alio habere est antea probatum. Quod si id corporibus omnibus necessario euenit. Primum quoque cælum, vt corpus naturale est, non e se, non a se, non per se fuit, sed ab alio. De quo, singulæ supra rationes, nec tamen eadem possunt methodo: idemque concludent. Ergo cælum, essentiam suam, a se non habet. Si non essentiam neque vires, neque actiones a se habebit. Ergo hæc tria omnia ab alio. Quod & Aristoteles, non solum credidit, sed etiam modo suo probare est conatus. Motorem quemdam illi assignans: a quo perpetuo motu moueretur. Motus autem hic eius actio est. Si ergo a motore actionem habet, vires quoque habet ab eodem. Si vires, etiam essentiam. Et quia motum cæli, dicit, inferiorum esse vitam. Vita vero actio est, & viribus agitur: inferiora corpora, si per cæli motum viuunt, per eundem, & viuere poterunt, & esse. ergo inferiora, a cælo sunt. Sed quoniam supra extimam primi cæli lationem, quædam, optimam, & sufficientissimã, agitant vitam. a quibus aliorum esse, & viuere, ipse pendere affirmat: ab eis, & cælo, & elementis, & mistis omnibus suo testimonio, pendet & esse, & essentia, & viuere & vita. Ergo neque cælum a se est, neque elementa, neque corpora alia vlla, Ergo ab alio sunt corpora omnia. Ergo & mundus vniuersus ab alio est. Igitur a principio. Ergo principium aliquod vniuersitatis corporum fuit. Ergo & corporeorum. Sed principium corporum, eis proximum, naturam appellamus. Natura hæc ab anima est; anima a mente; mēs a vita vita ab ente. ens ab vnitæte, vnitas ab vno, vti suis ostendetur locis. Hæc autem infra vnum hoc primum, substantiæ sunt incorporeæ. Ergo neque corporeæ, neque incorporeæ substantiæ a se sunt, sed ab alio. nempe ab vno primo. Ergo fuisse, & esse vniuersitatis rerum aliquod principium inuenimus, & firmissimis rationibus confirmauimus. Id scilicet vnum, quod anxia indagatione, anteceditẽ libro, sumus assecuti.

FINIS SECUNDI LIBRI.

FRAN-

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS, LIBER TERTIVS.

AN PLVRA VNO, PRINCIPIA ESSE QVEANT.

Questioni huic occasionem veterum dedere multi. Nā præter materialia rerum principia, Chaos, Homœomerias, Atomos, ignes, aquas, aeres, infinita, materias informes, plura efficiētia principia, eaque varia posuerunt. Thales Deum, Pythagoras vnum & dicitatem. Parmenides vnum, & ens. Empedocles, sphaerum, Litem, Amicitiam. Democritus Mentem, & mundi animam. Anaxagoras Mentem. Stoici spiritum. Ignem Deum, & distinxisse videntur; & videri possunt non distinxisse. His factum adiungere, Epicurus casum addidit. quē Aristoteles non omnino respuit, sed priora alia, eaq; multa posuit principia. Inferiorum horum præter materiam primam, formam, & priuationem. Et tertium naturam. Quam quidem, non satis claro explicatu, vniuersalem videtur definiisse, Principium motus, & quietis, cœlestibus, & elementalibus communem; quam tamen dum explicat, ad particulares istorum materiam, & formam videtur restrinxisse. His casum quoque adiungit. Supra has naturas, (nam vniuersalem illam, nullibi vel ipse, vel sui declararunt) cœlestem motum efficiens principium generationum, & corruptionum inferiorum omnium esse statuit. Quē etiam, vitam eorum esse asseuerat. Motuum vero cœlestium variorum, varia incorporea principia esse docet, tot scilicet numero, quot cœlorum sunt orbis. Quot autem ij sint, Astrologis relinquens inquirendum; ipse determinare non est ausus. Motores autem hosce orbium, αρχας principia quoque nominauit. Horum principem esse ait, eum qui primum

mouet orbem, primumque ideo appellauit motorem, quem & Deum, & intellectum nominat. Et quamuis hunc & primum, & supremum dicat esse principium; attamen alibi nō sibi constans, supra extimam, vti diximus lationem, alia esse statuit, quæ tamen non nominat, vitam viuētia beatam.

Θθεν ἢ τοῖς ἄλλοις ἐξηρηται τοῖς μὲν ακριβεστερον, τοῖς δ' αμαυρότερον, τοτε ἴσαι, χω' τό ζῆν.

„ Vnde etiam aliis dependet, aliis clarius, alijs obscurius, ipsum esse, & ipsum viuere.

Si ab his dependet, aliorum & esse, & viuere, cui dubium, hæc aliorum entium, & viuētium esse principia. At de his non vti de vno, sed vti de pluribus toto eo loco est locutus. Itaque ex Aristotelis sententia prima principia, & plura sunt, & æqualia. Omnibus enim eadem tribuit attributa, in his verbis.

Διόπερ οὗτ' ἐν τότῳ τάλει πέφυκεν, οὔτε χρόνος αὐτὰ ποιῆ ἡνωσκήν, οὔτε εἰν οὐδενός οὐδεμία μεταβολή, ἢ ὑπὲρ τὴν ἐξωτάτω τεταγμένων φερῆν, ἀλλ' ἀναλλοίωτα ἢ ἀπαθῆ τὴν ἀρίστην ἐχόντα ζῶν, ἢ τὴν αὐταρκεσάτην διατελοῦ τὸν ἅπαντα αἰῶνα.

„ Quamobrem, neque in loco ea quæ ibi nata sunt, neque tempus ea facit senescere.
„ neque est vllius vlla mutatio eorum, quæ supra extimam ordinata sunt lationem.
„ sed inalterata, & impassibilia optimam habentia uitam, & sufficientissimam degunt tota sempiternitate.

Si ergo omnia quæ ibi sunt, æque, nec in loco sunt, nec senescunt, nec mutantur mutatione vlla, & sunt ordinata, & non alterantur, nec patiuntur, & vitam æque degunt optimam, & sufficientissimam, & tota æternitate omnia, quis non videt omnia esse æqualia? Quibus

FRANCISCI PATRICII,

bus etiam annectit. *αναγκαῖον εἶναι πᾶν τὸ πρῶτον, ἢ ἀκρότατον.*

„ Necessarium esse, omne primum, etiam supremum. Omnia ergo hæc, & prima sunt, & suprema. & plura sunt, & non vnum, & causæ aliis tum essendi, tum viuendi. Ergo & primo motori causæ sunt, & essendi, & viuendi. Ergo primus motor non est primum principium. Sed Aristoteli erat Deus. Ergo Deus eius sententia, nec principium est, nec primum, & est factus, & ab aliis pendet eius & essentia, & vita. Ergo primum cælum a primo motore non mouetur; motus enim vel vita est, vel vitæ effectus. Et primum cælum ab illis primis factum est, & cæli reliqui omnes, & eorum motus, & substantiæ illorum motrices, & essentiam a primis illis innominatis habent, & vitam, & motum. Et si a cælesti motu. elementorum motus, & alterationes fiunt a primis illis, primo fient. Et Natura si quæ est vniuersalis, inde quoque est. Ergo ex mente Aristotelis, Principia rerum plura quidem erunt, sed non ea quæ ipse labore maximo adstruere est conatus. Non primus motor, non Deus, non Mēs, non reliqui cælorum motores, non primum cælum, non cæli reliqui, non eorum motus vlli, non natura vniuersa. Quid ergo huic tam inconstanti, tam sibi non constanti facias philosopho? Quid item facias tribus illis suis principiis, formæ, priuationi, casui? Nam principium, primum quoque est; forma vero prima non est. Prior enim est materia, deinde forma ei aduenit, vel aliunde, ab effectore aliquo in eam inducta. vel e materiæ, vt loquitur Peripatus, ventre educta. Sed hæc forma, nō principium, sed pars est compositi. Pars autem principium nullo modo totius dici potest, aut debet. Nomine ergo etiam est abusus. præterquam quod generatorum hæc forma est, mundi totius nullam vnumquam formam, aut assignauit, aut nominauit, nec Peripati magister, nec Peripatus vniuersus. Quid vero priuatio formæ inter principia, fuit numeranda? Quæ quia nihil est, nihil potest, nihil efficit. Quæ suo confessu ens non est. Nullas ergo habet vires, nullasque ideo actiones. At principium, efficientiam nisi habeat, minime est principium. Quid vero casum, principium rerum esse dicemus? Quem Epicurus in totam rerum vniuersitatem, quæ & tota casu facta sit, & casu etiam num constet: Aristoteles vero, in naturalium partem induxit, & partis principium hic, ille totius esse dixit. At si quis ambos interroget, quid nam iste casus sit, respondere nesciant aliud, & nequeant, quam quod sit, quædam vel non causa, vel causa per accidens. Quæ dum propria causa non est, non est causa. Nos enim dicimus, omne quod factum

est, omne quod fit, a sua causa determinata, & propria factum esse, & fieri. Non ergo a non causa. Non ergo a causa per accidens, quæ vniuersalis esse possit dici. Adde; Quod & casum hunc in mundo ponunt, & in elementorum mutationibus: non autem aut ante, aut supra mundum. Nos autem principium querimus, quod & ante mundum fuerit, & mundum constituerit. Non ergo casus, hoc principium esse potest. Iam vero, qui uel ignem, uel aerem, vel aquam, uel horum media quædam, mundi principia esse voruelunt, ad materiale principium, sicut & Chaos, & atomos, & Homœometrias, ea omnia retulerunt. Nos vero principium modo indagamus, quod mundi fuerit opifex, & effector. Stoicorum vero fatum, nostro seculo, nomine magis notum est, quàm vel opere. vel viribus, uel essentia. Quæ enim de eo, hinc illuc sparsa dogmata leguntur, tam varie sunt relata, ut scire certo nesciamus; quid ea schola fati nomine sibi uoluerit. Si vero, quod relatorum maior pars uelle uideretur, fatum sit *εἰρμός* causarum series, & cathena, unde sit *εἰμαρμένη* dicta, concedemus huius cathenæ summum, rerum omnium esse principium. Totam uero causarum cathenam, non vnum principium, sed multa esse dicemus, sibi inuicem subordinata; & omnia principia esse potius, quàm principium, quod supremum sit eius cathenæ, ac primum. Eorum uero quæ præcedente libro examinauimus nullum esse cunctorum principium, & tunc clarum fecimus, & breuibus etiam nunc confirmemus. Mundum, rerum quæ in eo sunt, putarunt quidam esse principium. Mundus autem corpus est, Corpus omne trinè est dimensum. Dimensum omne est diuisibile. Diuisibile omne, est sui natura, si continue diuidatur, corruptibile. Corruptibile nullum, non corruptibile esse potest, principium. Sed & ostensum est antea, nec elementa, nec astra, nec cælos, nec denique mundum, esse posse principium primum. Ergo neque corpus vllum. Est igitur ad incorporeas res confugiendum. Eæ non vna sunt. Pauciores non sunt, quàm sint nostratium rerum species. Multitudo hæc earum, vel est confusa, vel est ordinata. Confusio imperfectionem arguit magnam ita, vt neque in res natura factas, habere uideatur locum. Ordinata igitur est. Ordo duplex, vel coordinationis equalium, vel inæqualium subordinationis. Vtrumque in Aristotele agnouimus. Priorem, quando dixit, supra extimālationem, ordinata esse quædam æqualia, & ea æque prima, & æque suprema. Alteram in subordinatione earum substantiarum, quas credit, singulos mouere cælestium orbes. At has omnes, non posse rerum principia esse,

ordo,

ordo ipse earum facit manifestum. Namque vltima non est prima, non item secunda, aut tertia, aut aliarum vlla, vltque ad eam quam primū appellauit motorem. Principiū enim, debet esse ipso docente, ante alia. docente itidem Platone. At ostensum ex eius iam est sententia, primum hunc motorem, non nisi motus esse principiū, primi celi. Atq; huius ipsius, cuius maxime videbatur, demonstratum itidem est principium non esse. Sed est & alia rerum incorporearum subordinatio. Quæ est perpendenda, an videlicet in ea primum principium reperiat. Quarum infimus videtur esse gradus ipsa natura seu particularis ea sit, seu vniuersalis. quæ dicta est, principium esse motus, & quietis. Forre hæc, corporibus simplicior, & formarum in eis effectrix principium rerum fuerit. Sane si hæc natura per se staret, & non in ipsis esset composuit, & illis non egeret, vt esset ipsa, principium quod querimus fortasse esse potuisset. Sed quamuis ad corporum constitutionē aliquid ipsa conferat: attamen & illis eget vt sit. & ab ipsis pendet & illa priora sunt, & sine ipsis esse nequit eorū principium esse, nec potuit, nec potest. An vero forte vis quædam alia simplicior quam natura, quæ ipsa quoque inest in corporibus, ea tamen neque nutrit, neque auget, neque simile generandi eis virtutem tribuit. Sed superius natura quiddam est, & vitam eam vocamus, principium hoc erit? Sed quia & ipsa a corpore est inseparabilis, & eo egens vt sit & ipsa non videtur illud principium primum esse posse. Itidem his rationibus conuicetur, si quis dixerit, irrationalem animam tale principium esse, siue sensitiuam dicat, siue appetitiuam. Nam etsi hæc, per cognoscentes, & appetentes eius actiones videatur a corporibus magis separabilis, & in ipsa corpora imperij aliquid habere, nichilo minus & hæc est eis quodam modo illigata, neque ab eis separari vilo potest modo. Neque enim potest sentiens anima se se in se ipsam conuertere, aut de se iudiciū ferre ullum. Operationes namque suas omnes habet corpori committas. Quod si has ita habet etiā vires ei tales sunt, & essentia quoque talis. Quæ res profecto clarissima est in brutis, nec minus forte in hominibus plerisque, quorum ingens numerus, circa ea quæ extra se sunt, & ad corpus pertinent versantur; idque tantum cogitant, totique in eo sunt in consulendo & in exequendo. Adeo vt non solum anima ipsorum irrationalis, sed rationalis etiam tota in eo fixa videatur, & corpori, veluti seruire: quod tamen natura sua & inferius & deterius est quam illa. Quod si animæ rationales quæ suapte natura sunt liberæ imperium corporis patiuntur, & in ipsum

immersæ sunt plerumque: multo magis id ipsum patientur irrationales, sentiens, & appetens, & multo minus a corpore erunt liberæ. Namque illa cognitrix numquam in se reuoluitur, neque se ipsam cognoscit, neque proprias iudicat actiones. Appetens vero in voluptatem ruit tota: eam totis sequitur viribus & a dolore fugere, omnis eius est conatus; Vtroque autem & dolore & voluptate & ipsa afficitur, & corpus. Ergo corporea & ipsa est & vt suas edat operationes, corpore indiget. Si has in corpore habet, etiam vires habet corporeas, si veres etiam essentiam. De sentiente idem, eadem ratione dici debet. Igitur, vtraque animati corporis est, & animi vt ita dicam incorporati: tamen in earum actionibus animæ natura euidentior appareat, quam corporis, sicuti in naturæ & vitæ operationibus magis corporis apparebat vis, quam animæ. Attamen vtræque hæc, quoniam in alio sunt, & corpore se ipsis deteriore indigent, nequaquam principium quale querimus esse potuerunt. Adde quod in animalium tantum sunt corporibus: nos vero principium corporum omnium, & vniuersitatis rerum perquirimus.

At vero rationalis animæ, quæ in se stare videretur, potuit ne tale principium esse? Anima sanè nostra, suas ipsa operationes, & nouit, & iudicat, & se ipsam corrigit. Hoc non faceret, nisi ad se conuerteretur. Neque hoc faceret, nisi separabilem a corpore haberet, & vires & essentiam. Non ergo corpore eget ipsa vel vt sit, vel vt agat. Num igitur ipsa principium quod inquirimus erit? Nequaquam. Est enim in nobis tantum. & si quæ sunt alia rationalia animalia. Quæ parua forte pars sunt vniuersi. Nos vero vniuersitatis totius principium indagamus.

Quid vero de anima mundi, quæ & ipsa rationalis est credita: & quam Democritus, & post eum Plato mundi conditricem asseruerunt. & etiam reatricem? Sanè hæc ad actiones suas edendas, ad motus corporeos ciendos, tempore videtur indigere, & eas edere successe suas. At principium quod vestigamus nullam pati videtur posse indigentiam.

Sed ante animam hanc, & aliam rationalem omnem, essentia alia quædam est quam, mentem & intellectum nuncupauerunt; & quam, & Democritus, & Plato, & ante eos Zoroaster, animæ isti coniunxerunt. Quæ tum tota essentia, tum viribus, tum actionibus omnibus, & vita tota, & vniuersa cognitione est immutabilis. An hæc forte quæsitū erit principium? Nam & Aristoteles cum ad intellectum hunc peruenisset, primum principium putauit se reperisse. Eumque primum motorem, vt iam dictum,

FRANCISCI PATRICII,

ctum, nuncupauit. Sed intellectus supra animam tamen positus sit, quatenus intelligit, & est intelligibilis, & intellectus, non vnum est sed multa: & totum quid est, & suas habet partes: & in eo quaedam prima sunt, quaedam media, quaedam postrema, atque sunt multitudo. Multitudo autem nulla primum est. Principium autem vult omnino primum esse. Multitudo quoque hæc quæ in intellectu est, mutua inter se eger ope intellectio: nimirum & ipso intellectu vt agente: & ipso intelligibili, vt obiecto. Principium autem, nullius esse egenum debet: Nec quia dicatur, intellectum hunc esse etiam vnum, hoc vnum non est per se vnum, sed vnum cum pluribus. Quæ vero multipliciter in se habent, indigentiam quoque in se habent, saltem vnus, quod eam ne dispergatur vnitas: In principio vero, nulla esse debet indigentia.

Hæc sane omnia, quæ hætenus duabus subordinationibus, recensuimus, principia quidem, quaedam sunt, & rerum quarundam; Sed non omnium. Alia namque vnus tantum compositi, vt forma, alia motus, vt natura. Alia viuendi, vt vita; Alia sentiendi, vt sensus: Alia appetendi, vt vis appetitiua: Alia ratiocinandi, vt rationalis anima. Alia regendi, vt anima mundi. Alia intelligendi, vt mens de qua modo loquebamur. Sicuti cælum principium est inferiorum horum motionis, & alterationis. Animæ, quas intelligentias, inconsulto eorum principe, Peripatus nuncupauit, principium, si forte ita sit, motus sui quæque orbis sunt. Atque ita, in rerum vniuersitate; verè multa principia esse possunt, sibi inuicem subordinata. Quorum connexionem fatum forte liceat appellare, quod tamen in inferioribus nullam importet necessitatem, fortunam tamen & casum quæ Aristoteles magnificè, funditus de medio tollat. Quæ tamen principia vt multa sunt, & multitudo omnis ab vnitatem quæque sua ortum habet: vnitas autem omnis, & omnis vnitatum multitudo, ad vnum fortasse, necesse est reduci. Hæc ergo diligentissime perquiramus, si quo modo multitudinem illam Aristotelicorum, quæ supra extimam viuunt lationem, principiorum primorum & summorum, vel veram esse, vel falsam, vel vtrumque & veram, & falsam deprehendamus. Cuius ingentis, & hætenus inaudita indagacionis, exordium hinc sumamus.

Necesse est, Principium primum, vel vnum esse tantum, vel plura tantum esse, vel vnum quod in se multa contineat, vel multa, quæ vnum participant. Singula hæc membra perpendamus. Si principia, multa tantum sunt, ab ipsis nihil fiet vnum. Quod nam enim multorum principiorum, hanc curam suscipiat, vt entia

ab eis producta, vna fiant? Nam cur hoc principium potius id faciat, quàm illud? Vel enim eadem est in eis omnibus bonitas, idem velle, eadem potentia, qua operentur, vel sunt in singulis, hæc singula diuersa? Si eadem bonitas, vna bonitas est in multis, atque ita bonitatis multitudo, ad vnam bonitatem reduceretur. & si entia ab onitate sunt, ab vno erunt principia. Atque ita principium, vnum & non plura erit. Si itidem eadem in omnibus voluntas, & eadem potentia, per quas operentur, & entia efficiant: vna sunt hæc in multis, atque ita vnum erit principium necessario, & non multa. Si vero alia bonitas, alia voluntas, alia potentia est in singulis principijs: diuersitas hæc tanta, quid nam ponet? Diuersitas hæc, vel in concordiam reduceretur, vel discors perseverabit. Si redatur concors, concordia est diuersorum vnio: vnio vero ab vno: ad vnum ergo omnis diuersitas reduceretur. Atque ita vnum iterum erit rerum principium. Quod vnum si sufficiat ad entia procreanda, frustra erunt alia: & diuersitas illa, vel nulla amplius erit; vel agent nihil. si agent nihil, principia non erunt. Principij namque proprietates est, efficiencia. Itaque si principia sunt, agent necessario, si non agent, principia esse nequeunt. Si vero discordia & bonitatum & voluntatum, & virium perseveret, & ipsa sint principia, agent inter se discordia, discordes effectus singula, singulum, & sibi proprium aliquod ens: vel singula efficient entia plura: vel singula efficiet entia omnia. Si hoc tertium dicamus, in infinitum abierimus: & illud infinites infinitum, iterum recurret. Si secundum, quo singula principia, plura etiam efficiant, modus est dicendus, quo, hoc principium hæc entia, illud alia illa efficit. iuxta ne cuiusque proprietates? an aliter? At proprietates principiorum horum, vna omnium est, quia omnia, multa tantum sunt & si aliquo inter se differunt, suo proprio, ab alio diuerso different. Non ergo multa tantum sunt. Alioqui & entia a singulis producta, multa tantum essent. Atque ita infinitates illæ minores; maioresque iterum redibunt. Necesse enim est, productum, productoris ferè similitudinem. De tribus; primum forte verum erit, singula principia, vnum ens tantum producerent, & non plura. vnde entium, sicuti & principiorum diuersitas seruabitur. Quod quomodo verum sit: & quo modo falsum sit, multa esse prima principia, suo loco declarabitur, hoc tantum hic inuendo, principia hæc omnia, ad vnum primissimum omnium reduci.

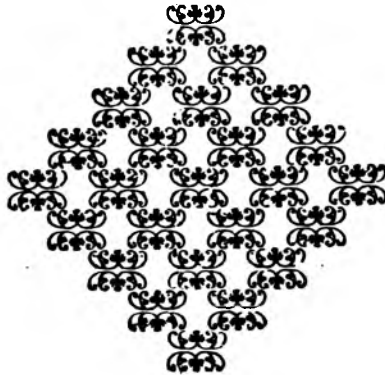
Si vero multa sint principia, vnum participantia; vnum inter ipsa erit ordinatum. Oportet autem vbique id quod participat, inferius

ferius esse participato. & id quod ordinat, antiquius eo, quod ordinatur. Ergo vnum antiquius est ipsis, & potentius, quia vim habet, ea in ordinem agendi. Ergo hoc vnum ea cogens, erit principium: quia ante est, & primū, & non ipsa multa quæ sunt posteriora.

Tertio, si vnum sit principium, in se tamen multiplicatum, vnum erit, & non vnum. At oportet in omni genere principium esse purū, & cum aliis non mixtum, ut ab eo fieri pos-

sit mixtum. Et quia primum sit, etiam sit superius. & non per contrarij admisionem, remissionem patiatur, & summitatem perdat. Cum ergo ex ante posita divisione, principium nec multa tantum sit: nec multa vno participatia; nec vnum multiplicatum, relinquatur necessario, vt vnum quod vnum tantum sit, primum sit principium. Non ergo plura sunt rerum principia prima.

FINIS TERTII LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS.
LIBER QVARTVS.

QVIVD PRINCIPIVM.

Is ita resolutis, ad principij, atque ad vnus ipsius naturam cognoscendā prōpius accedamus. Ita ponimus, Principium id esse, quod ante omnia est. in quo omnia; a quo omnia, & post quod omnia. Sed ita posuisse, philosopho non est satis. Declaranda, & comprobanda sunt hæc omnia. Sed duo extrema, iam sūt, & declarata, & comprobata. Prius enim illud. Ante omnia. Cum primo commune habere est iam priore libro demonstratum. Et de Principio Hermes ita loquitur.

Ἀπὸ ἀρχῆς οὐδέν, ἀρχὴ δ' ἐστὶ οὐδένος, ἢ αὐτῆς.

” Absque principio nihil. Principium uero ex nullo, quàm ex se ipso.

Et hunc secutus Plato.

Ἀρχὴ δ' ἀγέννητος. ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγχει τὰν τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι, αὐτὴν δὲ μὴδ' ἐξ ἐνός.

” Principium uero, ingenitum. Ex principio enim necesse est, omne quod gignitur, gigni; ipsum uero, ex nullo.

” Et utrumque secutus Aristoteles parumper inuertens.

Δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς μὴδ' ἐξ ἄλλων ἢ μὴδ' ἐξ ἄλλων, ἢ ἐκ τούτων πάντα.

Oportet enim principia, neque ex se inuicem esse, neque ex aliis, & ex his omnia.

Postremum uero illud. (Post quod, omnia) Commune habet, & cum primo, & cum uno. Post unum enim esse omnia, est demonstratū. Et omnia a principio esse, quod erat tertium, tribus allatis authoritatibus erit comprobatū. Sed illud secundum. In quo omnia, nec uni, nec principio, conuenire uideatur posse. Seu, quod uerius est, hoc ipsum, omnium princi-

piorum, naturalis, & uera est proprietates. Quæ paululum declarata, erit forte, captu omnium facillima. Hoc ipsum igitur peragamus.

Rerum quæ in ortu, & in interitu uersantur, principia quæpiam sunt, sensibus subiecta. Semina nimirum, sicut quæque speciei, hominis, equi, uitis, reliquorum. In eo semine prius sunt omnia occulta, quæ postea in natis manifesta apparent. cor, cerebrum, hepar, radices, rami, folia, flores fructusque. Neque enim hæc, sine suis seminibus nacerentur. Neque semen ea produxisset, nisi prius in eo existissent. At quo modo in semine extiterunt? Dicam (si liceat ita fari) seminaliter. Eo scilicet modo, quo semini conuenit. Quo semen ea capit. Actu ne, an potentia? Peripatus rogabit. Respondemus actu. Nihil enim e se producit quicquam, quin, & producens sit actu, & productum itidem actu. Agit enim nihil, nisi quod est actu. Producit ergo nihil, nisi quod actu existit. Sicuti nihil patitur, neque producit, nisi in actu. Valeat ergo Peripati potentia quæ nil, nisi respectum futuræ rei significat. Est ergo homo in semine actu. Actum nimirum seminali. Qui actu extra semen, hominē itidem profert: respectu cuius, actus in semine Peripato est potentia. Quæ tamen nihil operatur, nihil profert. Nihil enim agit, nisi quod agere potest. Possit hoc, ab actu, & essentia prouenit. Essentia autem cuiuscumque est existentia in actu, vires habens, & a viribus, actiones. Et omne quod est, ipso esse est. Esse autē, est entis actus. Et uis, ab essentia quasi stante prouenit. & est in ea, & eius quædam extensio, & actionis interna quædam præparatio. prout actio est, uirium ipsarum ad extra protensio, & proprii operis adimpletio.

Actio

Actio hæc, actus quoque dicitur, per quem cuncta producuntur, viribus ea suggerentibus, quæ in essentia seminis, in actu erant seminali. Potentia ergo nihil hic habet actionis; Respectus solum est actus futuri, per quem res proditura e semine, actum extra semen est habitura. Valeat ergo e nostra philosophia, potentia hæc; aut in ea respectu tantum habitet. Sed redeamus.

Semini cuiusque speciei insunt omnia quæ inde postea prodeunt, & producta apparent foris. Et quidem actu insunt, sicuti per actum producuntur, & producta actu existunt. Sed in semine sunt actu seminali. Et prodeunt per actionem seminalem. Et actum, extra semen acquirunt eius speciei formalem: educum non è materia, vt Peripatus contendit, sed neque in materiam, aut primam, aut secundam inductum, vllam. Verum dum in exitu formatur, nutrimentum quo viuat, secum trahit, proprium scilicet, ac proximum humorem, quem in suam substantiam transformat. Sed hac de re, proprio postea loco. In semine ergo, cuncta insunt seminaliter, & actu seminali, ea, quæ ab eo postea prodeunt in actum formalem. Sed in eo insunt ita vnita, vt extra prodeunt distincta. Et vt hic apparent omnino distincta, ita in semine sunt prorsus vnita: nec vlla in eis apparèt distinctio. Atque ideo, in vno sunt actu omnia. Et si in vno actu, cur non etiam inter se mutuo, ita sunt commista, vt aliud sit in alio, & omnia in omnibus, & omnia denique sint vnum. & omnia itidem sint plura, vno, eodemque seminali actu. Actum nempe principem, actu principali, actu principij? Namque semen, eorum est principium? Quin imò illa omnia sunt, semen vnum: sicuti semen vnum, est illa omnia. Si hoc in re sensata: in re mutationi, interituique obnoxia, tam sensatum est, tam rationi consonum, vt ratio, nulla ei repugnare queat. quid de summo principio erit putandum? Quod si principium hoc rerum quoque; æternarum est principium, æternum, ipsum quoque esse, est necesse; & nulli subiectum mutationi. Tanti ergo principij tractationem resumamus. Illud ab alijs principijs distinguamus ita, ut a cunctis alijs fecernatur, & dignoscatur. Habet enim vna quæque rerum series sua propria principia, quæ in ea serie, & prima sunt, & ante omnia eius seriei reliqua. Et in quo, & a quo eius seriei omnia, & sunt prius, & postea producuntur, & iam producta sunt post principium. Et ita hæc, cuiusque seriei principia, sunt inter se diuisa, vt quod vnus seriei est principium, seriei nullius alterius, principium esse queat. ut quod cognitionum, est principium longa serie subordinatarum, lucis principium esse nõ

potest. Et quod huius principium est, cognitionum, aut naturarum, aut formatum, principium esse nequit. Sed hæc serierum principia, vocemus singularia, & particularia, & etiam specialia. Quæ quoniam a principio illo summo sunt producta, principiata quoque sunt reuera. Atque ita verum fuerit, plura esse prima principia, quæ serierum sunt principia: & sunt primæ vnitates, & ideæ de quibus postea. Et falsum quoque erit, principia prima esse plura. Vnitates enim hæc omnes, ab vno veniunt. Quarum comparatione, id quod inquirimus, principium principiorum, iure dici, & potest, & debet. Hæc uero alia, quoniam a principio illo summo sunt producta, & principiata sunt, reuera, & reuera etiam, multitudinis serierum omnium sunt principia. Summum autem principium, quia primum est, principiatum esse nequit. Summum igitur appellemus, & primum, & absolutum, & supremum, & vnum, quibus titulis, illud ab alijs principijs seiungamus. Huius conditiones, & proprietates diximus esse quatuor. Eas discutiamus. Prior illa, Esse ante omnia, principij ne est proprietas, qua principium est? An vero eius, quod primum dicitur, qua primum? At est hoc iam a nobis determinatum. Primum scilicet esse id, quod alia sui ordinis omnia antecedit. Si primum hoc, ordinem aliquem cum rebus habeat, primum recte dicitur, si eas antecedit omnes. Sin vero ordinem nullum ad res habeat, primum dici non poterit. At forte, non est rebus coordinatum rerum principium. Sed est super res omnes, & trans res omnes, & ultra omnes. Vel perperam est a nobis definitum, primum esse id, quod ante omnia est? Et veritatis amore, propria quoque dogmata erunt respuenda. Vel definitio quidem, vera est, sed particularium serierum est, & eis tantum, sed omnibus competit? Cum hoc uero principio, nihil habet rei, vel exigua ei respondet, & imbecilla proportione. Ita esto. At primum absolutum, & primissimum, quomodo definitum? Forte eo modo, quo principium absolutum, vt dicatur. Primum absolute, id esse, quod entia omnia antecedit. Esto. Sed & principium absolutum, omnia antecedit entia, non forte qua principium, sed qua primum. Nam vt principium, duas alias habet proprietates, quæ primo vt primo, forte non competunt. Non enim primo competit, vt in eo sint omnia, nec vt ab eo sint omnia. Vel & hæc primo competunt, eo modo quo, in vnitate dicimus omnem esse numerum, & ab vnitate omnem numerum profluere. Ita esto. Primum ergo, & principium, idem sunt, & sunt. modo principium efficientiam demus ad rerum productionem. Primo vero demus respectum ad re-

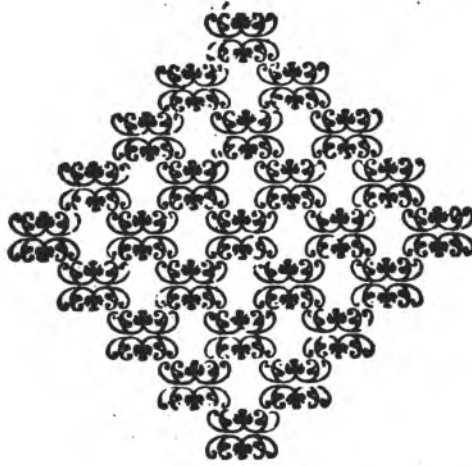
FRANC. PATRIC. PANARCHIAS LIB. IIII.

ad rerum progressionem. Vtrumque ergo, & idem esto, & non idem. & vtrumque, ante omnia. Sed illud longe maius.

Si principium est ante omnia, quo modo omnia sunt in principio? Nam si hoc detur, omnia simul cum principio, & principium cum omnibus, non autem, ante omnia erit. Et si in hoc persistatur, ante & simul idem sunt. Quod nemo forte dederit. An verius diceretur? Principium ante omnia esse, omnia tamen ea in se habere, quia ipsum in se ipso ea produxerit, & ante eorum productionem, ipsum erat? Vel verius etiam, sunt omnia in ipso, vt in semine cuncta. Et semen, illa cuncta est, & cuncta sunt illud semen. Ita & principium est illa omnia quæ in se sunt, & hæc omnia sunt ipsū. Sed vt hæc ita sint, quæstio non soluitur. Ita enim simul sunt, principium, & omnia, & nõ, principium est ante omnia. Vel verius vtrumque. Et principium ante omnia est: & omnia

sunt in principio, & simul cum principio. Ante omnia nimirum ea, quæ extra principium sunt ab eo producta, simul vero cum principio, & in principio, ea omnia sunt, quæ sua sunt: & intra se adhuc sunt, & nondum sunt producta. Nec forte, nisi ipso uolente producentur. Ita æquiuoco fugato, res clarissima reddita. Igitur principium, & ante omnia scilicet producta est. & in principio erant ante quam producerentur, & forte adhuc sunt, & a principio sunt producta; & omnia rursus nondum producta, sua illa inquam in eo sunt, & simul cum eo fortasse idem, & ipsum forte cum illis idem. Verum quia principium hoc, vnum etiam diximus, non plenè natura eius potest nota esse, nisi prius, natura etiam unius fuerit explicata. Id si faciamus etiam proprietates principij tertia. Ab eo omnia esse, fortassis innotescet.

FINIS QUARTI LIBRI.

2

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS,
LIBER QUINTVS.
DE VNO.

VNum igitur hoc, quod & principium rerum omnium esse alerimus, quid eius sit hyparxis, quantum fieri potest, cognoscamus. Ac primo vestigemus. An quia vnum est, principium est quoque? An e contra, quoniam principium est, est etiam vnum? Ita inquam, ut nisi unum esset, principium non esset, aut nisi principium esset, non esset vnum. Aut potius vtrumque. Et quia vnum est, principium. Et quia principium est, vnum quoque est. Hæc enim tria inter se differunt maxime. Et magni refert ad hanc nostram philosophiam, internoſcere, quod nam eorum, aut verum sit, aut verius. Si enim dicamus vnum esse, quia sit principium, quod de propositis fuit secundum: Vnum videbitur, principiatorum esse aliquid. Et principium sui natura, antecedit ipsum vnum. hoc autem sequetur. Atque ita ante vnum, aliquid erit aliud, & vnum, contra demonstrata, & contra rei naturam, non erit primum. Sin vero dixerimus, ideo principium esse, quia sit vnum: Vnum antecedit, principium ponere sequetur. Atque ita principium, iam non erit primum. Sed neque erit principium, si non sit primum. Et principium erit, quoniam est secundum. Hæc absurda, sunt fugienda, sunt fuganda. Tertium ergo fuerit verissimum, videlicet. Quia vnum est, principium etiam est. Et quia principium est, vnum quoque est. At quid est hoc, esse vnum. Nam quid sit esse principium, est ante declaratum. Nepe principium absolute esse id, quod ante omnia sit: in quo, & a quo, & post quod sunt omnia. Ergo, quid sit esse vnum, est a nobis declarandum. An vero, & hoc est iam expositum, quando dictum est, vnum id esse, quod non aliud sit quam vnum. Hoc autem id est, quod simpliciter est vnum, & quod non est, nisi vnum, & quod, non est multa. Si quid ergo in rerum universitate, sine multiplicitate inueniatur, id vnum, quod & principium sit, inuenietur. At quid nam, sine multiplicitate inuenietur? Id for-

tasse, quod simplicissimum est. Nam si simplicissimum fuerit, multa non erit. Si multa non erit, nec partes habebit, neque est totum. Nam totum omne, partes habet. Si neque totum est, nec partes habet, neque initium, neque medium, neque finem habebit. Si hæc non habet, terminos nullos habet. Initium enim, & finis termini sunt. Quoniam vero, terminos nullos habet, terminatum non est. Si terminatum non est, neque est finitum. Si finitum non est, infinitum est. Et sine caret, & initio. Si his caret, figuram nullam habere potest. Si nulla est ei figura, neque rectitudinem habet, neque est rotundum. At si tale sit, iam nullibi erit. Neque enim in alio, neque in se ipso. Non equidem in alio: ab eo enim ambiretur, uel circulo, uel rectis. Si his ambiatur, etiam contingeretur. Si contingeretur, etiam terminaretur, & figuram adipsiceretur. Contra demonstrata. Non ergo est in alio. Neque etiam in se est. Nam si in se esset, a se contineretur. At quod continetur, et ambiretur, contra demonstrata. Verum si neque in alio, neque in se est; neque stat, neque mouetur. Nam si moueretur, motu aliquo ceteretur, uel lationis, uel alterationis, quæ principium, & genus est densationis, rarefactionis, generationis, corruptionis, augmenti, & decrementi. Itaque si alteratur, alterum a se sit, & iam duo, uel plura est, & non vnum. Non igitur alteratur. Si non alteratur, neque villo alterationis motu mouetur. At neque mouetur latione. Nam vel recta, uel circulo, uel misto aliquo moueretur motu. Non circulo, quia super medio ferretur. At medium nullum habere, & nullibi esse, est demonstratum. Non recta, quia esset alicubi. Ergo neque circulo, neque recta locum mutat. Neque etiam misto mouebitur. At neque alteratio ne vlla. Ab omni igitur motu, est alienum. At neque stat. Nam si staret, ibi quoque esset. At nullibi ipsum esse, est ostensum. At si, neque mouetur, neque stat, numquam est in eodem. Si in eodem numquam est, neque idem sibi, aut cum altero est. neque alterum a se est, neque ab alio. Nam si alterum a se esset, non esset

FRANCISCI PATRICII,

vnum. Si ab altero, relationem ad eum haberet, atque ita non vnum esset. Si idem sibi, esset etiam in eodem. Neque idem cum alio, quia aliud illud, etiam esset. Si neque alterum, neque idem ullo modo est, neque simile, est alicui. Nam quod simile est, identitatem cum alio est passum. Ad idem nullo modo fuit, ergo neque simile est alicui. At neque dissimile. quia nullo modo, alterum est ostensum. At quod dissimile est, alteritatem ab alio passum est. Si neque simile, neque dissimile est, neque erit æquale, neque inæquale, vel sibi, vel alteri. Mensuraretur enim, & mensura euaderet, & mensuratum. & iam non vnum esset. Si neque æquale, neque inæquale est, neque iunius, neque senius, neque coæuum est cum aliquo. Si hæc non est, neque temporis est particeps. Tria namque hæc temporalia sunt. Si temporis non est particeps, neque fuit, neque est, neque erit. Hæc enim temporis sunt præteriti, præsentis, & futuri. Quod si neque fuit, neque est, neque erit, essentia omnis expers est. Et ens, & esse ei non conuenit. Si ens, & esse ei non conuenit, neque potest de eo dici. Est. Si de eo, est, nequit dici, neque poterit de eo dici. Vnum est. Esset enim iam ens, & duo. Vnum, & ens. Si ens non est, habitu nullo est præditum. Si hoc, iam nihil habet. Si nihil habet, neque nomen habet. Si nomen non habet, sermo de eo haberi non potest. Neque ergo nominatur, neque dicitur, neque cognoscitur. Si non cognoscitur, neque sensu percipitur, neque opinio, de eo habetur, neque scientia. Hæc autem omnia, ei inde eueniunt, quia vnum tantum est, & non aliud quàm vnum. Et quia non aliud est, quàm vnum, simplicissimum est. Et quia simplicissimum est, nõ aliud est quàm vnum. Si aliud non est quàm vnum, id profecto principium erit quod inquirimus. Namque hoc principium, nihil aliud videtur esse oportere, quàm principium. Primitivum namque principium, nihil aliud videtur esse debere, quàm principium. Hoc autem esse non potest nisi sit simplicissimum, & exactissime vnum. Ita enim ijs non egebit, quæ post se sunt: neque ullis quæ in ipso sint. Neque hæc illis, neque illa his egebunt. quia in eo neque hæc, neque illa sũt. Et ipsum nihil est aliud quàm ipsum. Neque sui habet quicquam, quia nullam in se, aut de se habet duplicitatem.

Tale ergo vnum quia omni caret indigentia principium erit, & sibi, & aliis. Sibi quia nullis indiget. Aliis quia ab ipso sunt omnia. Quæ autem sunt, entia dicuntur. Entia vero, ab vno, & per vnũ sunt. Omne enim ens, est. Omne quod est, per essentiam est. At essentia in

plurimas partes scinditur. Partes omnes hæc, totius esse partes, est necesse. Totum autem omne, vnũ esse est necesse. Essentia ergo tota, vno participat. Et partes eius singulæ, vnæ sunt. Ergo essentia, & toto sui, & partibus omnibus, vnũ participant. Atque ita vnum iunctum erit essentia, & essentia iuncta erit vni. Nõ quidem primo illi vni, quod ab omnibus est separatũ, & omnibus supereminet. Sed vni alteri, quod a primo in eam venit, & inde pender, neque essentia esse potest nisi vna sit, & vnum hoc secundum iunctum habeat. Et quot partes essentia habebit, tot etiam eius partibus siue speciebus, vnum aliquod erit coniunctum. Ergo nulla essentia pars, sine vno erit. Hæc partes entia dicuntur. Entia ergo omnia, vnum hoc essentialia habebunt. At entia, vt est demonstratum, sunt etiam multa. Ergo singula entia vnũ sunt, & multa. Et multa non essent, nisi prius vnum esset. Per vnum ergo essentialia, entia omnia, & vnũ sunt, & multa sũt, & sine vno, nec esse, nec multa esse possent. Entia ergo, vt verè entia dici possint, vno egent. Per vnum ergo entia sunt. Vnum ergo causa est entium. Et quidem omnium. Non enim hæc sine vno sunt, illa vero cũ vno. Omnia enim essentia sunt partes, cui vnum iunctum esse, est probatum. Vnũ ergo hoc essentialia, ab illo vno primo venit. Non enim vnum esse posset, nisi ab vno. Non enim a multitudine. Hoc ergo vnum primũ, causa est illius vnus, quod est in entibus. Et hoc quod in entibus est, causa proxima est, ut entia sint, quæcumque entia sunt. Primum ergo vnum ab entibus separatũ, causa est illius vnus, quod entia facit esse. Ergo primum vnum, eorum omnium est prima causa. Quatenus nempe producit illud vnum, quod ipsa vnũ, & vniendo esse facit. Ergo vnum absolutum, absolute causa prima est, entium omnium, & quatenus entia sũt, & quatenus vna, & quatenus multa. Proxima vero eorum causa est vnum eorum essentialia, quod proxime vna facit, & vnũ, & vt sint entia efficit, & vna, & multa simul. Et hoc uno sunt, quod sunt, & fiunt, quod fiunt, & hoc vno, entia omnia proxime seruantur, & sine hoc vno, in proprium ruunt interitum. Atque ita hæc vna esse, nõ solum eis bonum est, sed bonorum maximum: sicuti nõ esse una, & malum eis est, & malorum maximum. Nam non esse unum, est esse diuisum. Esse autem diuisum, ex propria extrahit natura, atque hyparxi. Vnum ergo esse singula, idem est, cum eorum bono, cum eorum optimo. At hoc unum, uenit eis a primo uno. Ergo ab eo uenit etiam eorum bonum. Atque ita primum unum entia, & bona facit. Vidit enim quæ fecerat, & erant ualde bona, & bonum eis omnium est causa. Igitur, & ipsum
primum

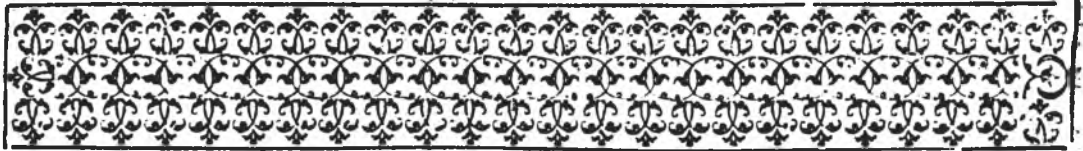
primum vnum, bonum est. Non enim a malo, aut a nō bonum, bonum prouenire, sui natura potest. Ergo & ipsum bonum est. Bonum inquam, & in se, & sibi, & aliis. Bonum hoc, primum vnum est. Ergo & primum bonum est. Ergo primum vnum, & primum bonum idem est omnino. Et qua vnum, entia facit. & qua bonum, bonum entibus facit. Et qua primum sunt, & qua faciunt, principium quoque sunt. Hæ enim duæ principij erant proprietates. Vt primum esset, vt efficientiam haberet. Ergo vnum bonum, principium, vna, eademque res est. Vt enim antea demonstrauimus, vnum, & principium idem esse. ita nunc, quia vnum, sit bonum, principium, & bonum idem erunt. Igitur hæc quæ videntur tria, vnum, bonum, principium, vna, eademque res est. Et quamuis tribus eam dicimus nominibus, vnū tamen, & idem sunt. Nullam enim fas est in vnum, quod vnum tantum sit, cadere distinctionem, aut differentiam. Non actu, ne vnum quod vnum tantum est, multitudinem in se habeat. Non potentia, ne vnum imperfectius sit, quàm ea quæ ab eo procedunt actu omnia. Nulla ergo in vnum cadit diuisio. Est enim omnium simplicissimum, & vnde quaque non nisi vnum. Et quamuis, & hæc tria ei tribuantur, & alia, vt sit, & causa prima, & primum, & simplicitas, & potentia, & perfectio, & alia: omnia tamen vnum sunt; & omnia ei, vti vni insunt, & vniter, & vnè, & indistincte. At hæc omnia, si vt vni ei insunt, inerunt ne ei quoque, vti principio? aut vti principiata?

Si ita, ipsum & principium erit, & principiata. Quod si sit, vel non vnum erit amplius, vel & vnum erit, & non vnum. Et quod vnum tantum esse debebat, vnum erit non vnum. Verum, & maius quiddam in dubium venit. Si vnum hoc, principium esset debet verè, principiatorum author, & effector sit, necesse est. Et principiata omnia, a principio erunt principiata. Quæ si ita sint, principium hoc, ultra ne omnem principiatorum numerum erit? An vnum erit, e principiatis? Si hoc detur, & principium erit, & principiatum. At si principiatum est, principium iam non erit. Neque etiam erit primum, & ante ipsum quia sit principiatum, aliud necesse est esse, quod eius sit

principium. Atque ita quæstio abierit in infinitum. Si hoc non conceditur, principium ita erit principium, vt non sit principiatum. Et sit ultra principiata omnia. At si ultra omnia est, quo modo, eo, omnibus non annumerato, nec connumerato, & ab eis absente, omnia dici poterunt omnia? Omnia namque, ea videntur esse, quibus nihil deest. At his principium deest, quia cum eis non est, neque in ipsorum numero est comprehensum. Vel ipsum, cum omnibus esse dicemus? Et inter omnia? vel omnia esse post ipsum, vt & omnia ab ipso? Sed si omnia ab ipso, & post ipsum: iterum quo modo sit ipso erunt omnia? aut simpliciter omnia? Ad hæc, qui dicit omnia, multa dicit, sed finita. Nam si infinita diceret, non verè omnia diceret. Nihil ergo ultra, & extra omnia, videtur esse posse. Neque ergo hoc principium, extra, & ultra omnia erit. Ergo cum omnibus, in omnibus, & inter omnia. At si hoc, etiam omnium aliquid. At si hoc, non iam erit omnium principium. Atque ita, nullum prorsus erit rerum principium: & omnia principio carebunt. Et in infinitum quæstio hæc nos ducet. Et omnia erunt sine principio. & si hoc, etiam sine fine, & si hoc, infinita.

Rursus omne quod est, vel principium est, vel a principio. Ergo & omnia, vel principium sunt, uel a principio. Si omnia, sint principium, nulla erunt principiata. Si omnia, a principio sunt, principium cum omnibus nō erit, sed extra omnia. Itaque cum omnibus neque est, neque cum eis in comparisonem venit. At si in comparisonem cum eis non venit, cum eo nihil habent rei. Si nihil cum eo habent rei, ipsa non erunt principiata. neque ipsum eorum erit principium. Verum dubitationes hæc, nostrarum cogitationum sunt imbecillitates. Ipsum autem principium, & ultra principiata est, & cum principiatis. & hæc in ipso sunt, & cum ipso, & ab ipso. Et modus est inueniendus quo ipsum principium, & vnum sit, & omnia. Aut forte pro impossibili est relinquendus? Vel non adhuc desperandum, sed disquisitio, etiam acrius, & pressius virgenda.

FINIS QVINTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS, LIBER SEXTVS.

VNUM, OMNIS MULTITVDINIS, ESSE PRINCIPIVM.

Andem ergo vrgeamus que-
stionem. Si in vniuerso. vl-
la est multitudo, forte &
vnum aliquod fuerit in vni-
uerso. At in vniuerso mul-
titudines sunt multæ; Mul-
ta rerum genera, multæ
species: multa indiuidua; Multa tota, multæ
totorum partes. Essentiæ multæ, vires mul-
tæ, actiones itidem multæ. Multitudo hæc
rerum tam multarum, uel ordine constat ali-
quo; uel ordine constat nullo? Si nullo, nul-
la causa, effectum suum præcedet. nullus effe-
ctus, causam suam sequetur. Genus nullum;
totum nullum, species, partesue anteceder
suas. Neque hæc sequentur illa. Neque actio
a viribus nascetur, neque vires ab essentia, sed
hæc erit post vires; & actio vires anteibit.
Cæli omnes in singulis erunt elementis. hæc
erunt in illis. & sublime corpus primum erit
infimum. & infima terra supremum erit, cœ-
lum. Omnia, per omnia erunt fusa. Omnia
in omnibus confusa iacebunt. At his omni-
bus contraria cernimus omnia, & experimur.
Si quis id non videat, aut non cognoscat, nec
philosophus dici debet. Neque, Mentis-ra-
tionis, sensuum, maximo defectu, philosopha-
ri se posse, sperare potest. Ergo res mundanæ
omnes, ordine constant aliquo. & sunt suis
numeris, formis, molibus, qualitatibus, & or-
natæ, & ordinatæ. At vbi ordo, ibi primum,
& secundum, & tertium est, & reliqua dein-
ceps. Ergo in rerum vniuersitate primum ali-
quod est. At primum hoc quidnam aliud est,
quàm vnum, si monas, quæ & a Zoroastre.

„ Μονάς πατρική dicta est. Monas paterna.

Et ab Hermete quoque.

„ ἡ γὰρ μονάς, πάντων οὐσα ἀρχὴ καὶ ρίζα.

„ Monas enim omnium existit principium,
& radix.

Sed nos authoritatibus, ornamento potius,
quàm fundamento philosophamur.

Rationibus ergo, si quas ad id comprobam-
dum reperire possumus, agamus: Atque ita, si
fas, & verum sit, dicamus.

Si rerum aliqua est multitudo, est etiam ali-
quod unum. Omnis enim multitudo, ab uno
est, Nimirum, ab vno sibi proprio. Hoc ergo
prius demonstremus. Si nullum in rebus sit
vnum, multitudo rerum per se consistet, &
duo, & tria, & quatuor, & reliqua multitudi-
nis nomina, erunt, antequàm sit vnum. Hoc
vero humana mens nulla capit. Si duo, tria,
& reliqua per se sunt, nullum erit vnum. Si
nullum vnum, duo, & tria præcedit, nulla duo-
rum, uel trium pars, una fuerit. Cui rei nullus
sensus, nulla ratio assentitur. Sed asserunt vter-
que unum, esse dimidiam duorum partem.
Trium quoque, unum esse partem, e tribus
unam. Itaque stellæ innumeræ, plantæ, bru-
ta tot generum, tot homines, si unum in se
non habent, si una, singula non sunt, non
erunt prorsus. Quod autem non est, nihil
erit. Et cum nihil sint erunt quoque, quia
sensus ea affirmat esse. Et simul non erunt,
quia ratio hæc, ea nihil esse, dicit. Igitur erunt,
& non erunt, & conuersim, nõ erunt, & simul
erunt. Et cum nulla sint, erunt quoque infi-
nita. Nam si eorum nullum vnum est, ne-
que finitum erit. Si non finitum, ergo in-
finitum. Rursus multorum quod uis, vel
vnum est, uel non unum. Si non unum,
vel multum est, uel nihil. Si nihil dica-
tur esse, multitudo quoque, ex nihilis
erit.

erit. Atque ita omnia nihil. Et quæ entia sunt, non entia erunt. & nihila totidem, quot sunt entia ipsa. Hæc quis sanus non stomachetur? Si vero, singulum entium, multa esse dicatur, singulum, ex infinitis constiterit infinitis. At infinito, nihil maius. Duo ergo, vel tria simul infinita, vno infinito non erunt maiora. Et etiam erunt maiora, quando singulum par est æquū, est vni illi infinito. Quoniam singulum, & infinitum est, & ex infinitis constat. Hæc omnia impossibilia sunt. Præterea rerum multitudo, si ab vno non pronascitur, earum numerus vnitatum collectio non erit. Ergo duo, vel tres equi, non erunt duo, nec tres. Non duo, quia cum vnitatis nulla in rerum natura sit, duo ex duabus vnitatibus non conflabuntur. Neque tres, ex vnitatibus tribus. At sanè vel cæci duos esse, & tres equos dignoscunt. Ergo rerum multitudo, quæ visitur, quæ tangitur, quæque auditur, & gustatur, & olfacitur, numerum de se conficiet. Numerus ex ea confectus, vnitatum est varia collectio. Vnitates per se singulæ vnæ sunt. Simul positæ numerus, & multitudo sunt. Ergo & vnitates, & multitudo sunt. Ut autem multitudo sunt, vel ex vnitatis vna profluent, vel altera ex altera pronascetur. vel nulla profluet ex altera, & singulæ per se subsistent omnes. Sin altera ex altera nasci dicantur, duæ quæ sunt in duobus, e tribus fieri poterunt. & tres, ex quatuor, & sex, ex decem, nihilo minus quam tres ex duobus, aut quatuor ex tribus. Atque ita quæ natura sunt posteriora, priora fiens, sicut & priora fiens posteriora. Quod nulla sana mens concesserit. Præter hæc. Si altera ex altera pronascitur, quæ in duobus est fecunda, ex priore fiet. Eaque vel intereunte, vel remanente? Si intereunte, iam non amplius duæ erunt in duobus, sed vna. & duo erunt duo, & non duo. Si remanente, & hæc fiat ex altera, vel ex priore alia, vel ex socia sequente. Si ex hac, contra naturæ ordinem, sit antèrius ex posteriore. Si ex alia priore, vel hæc, illud vnum quod quærimus erit, vel non erit. Si id non erit, tunc alia vnitatis præcedet, ex qua anteriore prima in duobus fiat vnitatis. Et hæc etiam, vel prima, quam quærimus est, vel non ea est. Si est, vnum quod quærebamus, consecuti sumus. eritque vna vnitatis, omnium vnitatum prima. Et vnum, omnium vnorum primum.

Atque in eo indagacionem hanc sistemus. Sin vero non est prima, & hæc etiam ex alia fiet. & hæc quoque ex alia. Atque ita indagatio abierit in infinitum. Quod si fieri nequit, & philosophantium concedit nemo: plusquam necesse fuit, aliquam primam ef-

se vnitatem, aliquod primum vnum. Quæ nec ex aliis fiant, & per se consistant, antequam multitudo ex eis oriatur. Et prima omnium vnitatum, erit ea vnitatis, & prior omnibus vnitatibus, quæ ad numerum concurrant constituendum. Et vnum, vnorum omnium primum, & prius omnibus vnis, quæ ad entium multitudinem conueniunt constandam. Et si entium multitudo, quæ & visitur, & sensibus omnibus sentitur, numerus entium est; & singulum entium, quæ hunc entium numerum constant, vnum est, necessario ad vnum primum, quod prius entibus sit omnibus, deueniendum. Iisdem enim rationum necessitatibus deducemus, vel singulum entium per se stare, uel ex alio aut fieri, aut factum esse. Eoque finito, vel infinito ente, & nihilo, quibus deducta sunt superiora in primum vnum. Vel enim entium singulum, vnum est, uel nihil. Nihil esse, nemo dixerit. Vnum ergo sunt singula. Ergo omnia, plura vnæ sunt. Horum plurium singulum, vel vnum est? vel & ipsum plura? Si plura, singulæ horum plurium partes, vel vnæ, & ipsæ sunt, vel plures? Si plures abierimus in infinitum. Ergo singulæ sunt vnæ: & ex pluribus vnis, vnum fiet totum. At hoc, vnitatis est numeri. Et hæc, vel per se constat, uel ex altera fit, vel nulla fiet ex alia. Atque ita eadem impossibilia, quæ prius, reuertantur. Concluditur ergo, plusquam mathematica necessitate, sicuti vnitates numeri omnis, atque omnis multitudinis, ad unam primitivam omnium vnitatem deducuntur. ita entium omnium, multitudinem, ac numerum, ad vnum primitivum necesse est reduci. An primitivum hoc vnum, de numero ne aliorum entium est? an & numerum eorum antecedit, & ex eorum numero non est. & inter reliqua non connumeratur? Ita contempletur. Vnitas illa prima vnum illud primum, ante ne numerum est? an cum numero, & in numero? Certe vnitatis est, vnum est, antequam duo fiant, aut tria. Neque enim hæc, aut alia in numero nasci possunt, aut fieri, nisi vnitatis, nisi vnum antecedit. Nam cum omnes numeri vnitatum, atque vnorum sint collectio, nisi vnitatis, nisi vnum ante sit, nulla vnitatum, nulla vnorum fiet collectio. Vnitatis ergo, & vnum, omnem numerum antecedunt. At quo modo antecedunt? An ut tantum ante sint, & sedeant ociosa? an vero principium sunt ut duo fiant, & tria, & quatuor, & reliqui numeri. Si dicamus, ea sedere tamquam in numerorum vestibulo ociosa, poterunt etiam inde abesse, sine ullius numeri maleficio. Et numeris nihil peribit, etiam si

FRANCISCI PATRICII,

e vestibulo discedant. Sin vero, & duo, & tria, & reliqui esse non possint, nisi illa in vestibulo sedeant. Ex quo si surgant, ipsi percant, efficiētiā vires, vnitas, vnumque, in eos habebunt. Atque ita principium numerorum fuerint, non ordinis tantum, ut ab eis incipientes reliqui procedant. Neque numerationis solius, vt ab eis incipiant numerari. Sed principium, vt uocant essendi, & essentia ipsorum, & constitutionis. Nisi enim vnitas, vnumque essent, nulli essent numeri. At essentia numerorum hæc, in eo ne consistit, vt duo, sint collectio duarum vnitatum, duorumque vnorum, Tria, trium vnorum, quatuor collectio vnitatum quatuor, & reliquorum eodem modo. An vero, nec duo fierent, nec tria, nec quatuor, nisi vnitas, vnumque eos procrearet. Ipsique ab eis procrearentur, per progressum eius aliquem ac motum. Ita vt antequam vnitas, & vnum in duo ueniret, & in tria, duo, & tria nihil erant. Vel partim erant, partim non erant. ita ut ea pars, quæ deerat, adueniente vnitate, unoque, est adimpleta. Vel antequam adueniret, erant & duo, & tria, est reliqui? Si erant ante, non erant unitatum unorumque collectio. Si hæc non erant, nec fuerunt, nec sunt numerus. At sunt numerus, & fuerunt. Ergo adueniente eis, vnitate, unoue, facta sunt numerus. Sed uel ex nihilo, uel ex unitate, unoue? Si ex hoc, uel adimplente aduentu suo, quod prius deerat, uel totum integrum numerum ipsa genuit, & mater ueluti est facta numeri. Qui antequam ex ea productus esset, non erat quidem parte, parte autem erat. sic enim ea quoque pars fuisset, antequam fuisset si unitatum, unorumue est collectio. Vel si hæc collectio non est, nec numerus etiam est. At si impossibile est, ut quid sit, antequam sit, necessarium fuerit duo, & tria, uel ex ipsa unitate, unoue fieri, uel ex nihilo. At si numerus aliquid est, quo modo ex nihilo, aliquid est factus? Id si nequit, necesse fuit, duo, & tria, ab uno, unitateue, producta esse. At id quo modo? ea ne in duo, his ingrediente, ter in tria? an uero se ipsam in duas scindente, & in tres, quo vnitas, unumue amplius non sint? Aut se se integris seruantibus, ex se duas alias uel tres, uel plures tamquam ex uentre uno, producere sunt dicenda? Si scindantur, uel in nihilum abibunt, uel in infinitum. Vtroque, esse suum peribit. Et nulla amplius erit vnitas, nullum unum. nulla unitatum aut unorum collectio, nullus numerus. Ergo necesse est, unitate, & uno se se integris seruantibus, de se, & duo, & tria, & reliquos

producere. Hic enim modus contemplationis huius, postremus uidetur esse relictus. Ergo unum, unitateue, principium, & causa est numerorum omnium, non uno quidem, ut numerorum doctores opinati sunt, sed modis pluribus. Principium enim numerorum est, id quod, sine quo non, appellant; Sine unitate namque, & sine uno, nullus numerorum constabitur. Principium ordinis. Vnitatem enim, unumque, consequuntur, duo, tria, reliqui, unus post alium omnes. Principium numerationis. Neque enim rite numerantur numeri, nisi ab unitate, unoque, numerandi initium sumatur. Principium productionis. Ab unitate namque, & uno producuntur; ex eisque profluunt. Principium constitutionis. Dum enim unitates, ab unitate unoque productæ colliguntur, numeri componuntur omnes, & constituuntur. Principium essentia. Non enim numeri essent, nisi essentialiter, unitates, & uni singuli essent. Principium ut materia ex qua. Ex unitate enim, & uno omnes fiunt, & omnes sunt. Principium quoque ut forma. Dux namque unitates, duo una, diuitatem formant, sine eum numerum, qui duo dicitur. Tres formant tria: sic reliquos. Hoc est dant, eis esse id ipsum, ut duo sint, & tria, & reliqua. Principium conseruationis singulorum. omnes enim unum fouet, & vnitas omnes conseruat. cum in eos sint unitas, & unum fusa, & eis superfusa. Vnitate namque aut uno, a quouis detracta, is in aliud mutatur, & quod erat, esse desinit. Principium incrementi. Addita enim singulis unitas, aut unum, & id ipsius quod prius erant, sunt adhuc: & id plus habent, quod ab eis, ad eos accessit. Principium perfectionis. Dum enim unumque aut vnitas partes cuius, numeri adimplent, causa sunt, ut nihil ei desit numero. Principium denique, sunt ut finis omnium. Omnes enim numeri ad unitatem, atque unum inhiant. Omnes in ea currunt. Vnum esse optant quam maxime. Vnum non esse, optant quam minime. imò totis uiribus non unum exhorrent, & refugiunt. Principium reditus. Omnes enim numeri, in unum atque unitatem redeunt, in eaque quando simplicitate opus habent resoluuntur, atque recurrunt.

Contemplatio hæc numerorum uniuersa, & unius, & unitatis: ad primum illud unum, & ad entium numerum, & multitudine est applicanda: & uidendum. An & ipsum primum unum, dicatur in uestibulo entium sedere ociosum. An uero, a se, & de se producat aliquid? Si ociosum sedet, nihil iam est. Nullum enim eorum quæ sunt, ociosum

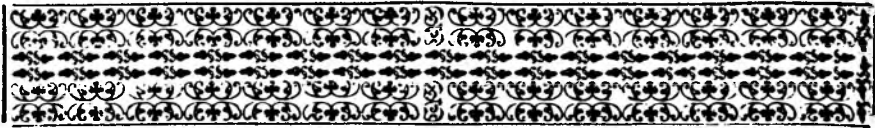
sum est. Habet enim vnumquodq; essentiam, eamque non vacuum, sed plenam viribus, & his etiam non incassum, sed vtilibus, & operatibus. Igitur, & ipsum illud vnum, & hyperaxin suam habet, & potest, & agit. At quid est? Quid potest, quid agit? Si vti vnitas, & vnum illud aliud, ad numeros, ita & ipsum, ad entium multitudinem se habet, eadem omnia, & illi, & entibus consequentur, quæ vnitati sunt, & numeris consecuta, vt scilicet principium multitudinis entium, atque ipsi entibus, modis iisdem omnibus dicatur esse, & ipsum vnū. Principium nimirum. sine quo non. Sine eo namque vno, entium nullum, aut constitit, aut constat. Principium ordinis, inde enim omnis entium ordo, suum ortum habet. Principium numerationis. Ab eo, enim entia numerati incipiunt. Principium productionis. Ab eo enim, entia producta sunt omnia. Principium constitutionis. Vnum enim illud quod in entibus, eis est essentiale, & quod ea, & vna, & entia facit, ab illo primo vno venit. Principium essentia. Omnis enim essentia, per vnitatem suam, ab vno prodit, vt postea patebit. Principium etiam, si ita de eo dari liceat, vt ex materia, Ex eo enim entia omnia prodierunt. Principium quoque vt forma. Ens enim omne, Idea suæ particeps est; Idea autem immediate est ab vno. Principium conseruationis. Entia enim cuncta, tandiu conseruantur, quādiu vna sunt. Vno ab eis ablato in interitum, ac forte in nihilum ruunt omnia. Vnum aut per quod seruatur a primo vno, vt a proprio fonte est. Principium accremēti. Quid enim habemus, quod ab eo non accepimus? De plenitudine enim eius omnes accepimus. Principium perfectionis. Ipse enim est Deus qui viuificat omnia, & omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. Principium, vt finis. Ipsum namque, & bonum idem sunt. Bonum autem omnibus entibus, vt finis est propositus. Principium denique reditus ad ipsum, & anagoges, & reductionis. Omnia namque ad ipsum redeunt, eique vniri, & eo frui, viribus omnibus exoptant, & adnituntur.

Sin vero non ita se habeat ad entium multitudinem, vt vnitas ad numeros, iam multitudo entium nulla erit. Multitudo enim, &

numerus profusus idem sunt. Si vero multitudo nulla est, entia iam nulla erunt. sicuti si numerus nullus sit, neque duo, neque tria nulla erunt. At sunt hæc, & numerus sunt etiam, & multitudo, & entia. Ergo & entia, & multitudo entium, sic se ad vnum primum habebūt, vt se numeri habuerunt, ad vnitatem, & vnum suum. Ergo omnia illud vnum consequentur entia, quæ numeros vidimus consequi, & vnitatem. Vnum ergo illud, principium est entium, ijs omnibus modis, quos nunc exposuimus. Principium sine quo nō. Principium ordinis, & numerationis, & productionis, & constitutionis, & essentia, & conseruationis, & accremēti, & perfectionis, & finis, & reditus.

Quid ergo, nulla ne erit, inter vnum hoc, & vnitatem numeri differentia? nulla ne diuersitas inter entia, & numeros? Erit sanē. Omnes enim numeri, præter primum, entia sunt. Primum autem numerum appellamus. Idearum vnitates, de quibus suo agetur loco. Qui super entia omnia est. Reliqui omnes numeri entia sunt. At non sunt forte entia omnia, si vni tantum quantitatis parti discretæ, numeri tribuatur. Entia namque ad essentias pertinent reliquas. & hoc plus, quā simpliciter habent numeri. Veluti homo, & anima rationalis, & vnum, & duo, & entia sunt. & conuertuntur. Entia enim sunt, & sunt entia, & duo, & vnum. Quid ergo differunt? Eō nimirum, quod, alterum plus habet altero. At quid hoc ipsum est? Forte sicuti ab vnitatem, profluxus numerorum, & cognoscuntur, & dignoscuntur. sic & entia profluxu ab vno, & cognoscuntur, & dignoscuntur. tum in se, tum ad inuicem, tum etiam in differentia quam ad numeros habent. Est igitur ante omnia peruestigandum hoc ipsum, quod de vno conclusimus, quo modo entium queat esse principium; & quo modo ab vno, entium forte infinita prodierit antea, & nunc prodeat multitudo. Hoc igitur primum omnium peragamus. ostendentes prius veram esse principij secundam proprietatem. In principio esse omnia. Idq; esse necessarium, si locus, veritati illius detur diuini oraculi. Nemo dat, quod non habet. Hoc igitur demonstrandum antea, in principio entia omnia præfuisse, antequā de principio, profluerent, aut prodirent.

FINIS SEXTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER SEPTIMVS.

AN IN VNO SINT OMNIA.

Atis superque ni fallimur, demōstratum hæcenus est, in rerum vniuersitate, necessario esse aliquid primū. Idque earum esse principium. Et hoc ipsum esse vnum. Et hoc vnum, esse Bonum. & hoc Bonum, esse Deum. Et hæc quinque, esse idem. Et simul probata est, prima principij proprietates, & postrema. Dux reliquæ, secunda, & tertia supersunt confirmandæ. Altera, In principio esse omnia. Altera a principio omnia esse. Quæ quamuis nobis fidelibus sint certissimæ, quia eas nos docuit, is qui eas optime scire poterat, diuinus spiritus. Quoniã ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Et omnia in ipso constant. Et quæ facta sunt in ipso vita erant: Attamen quia philosophorum greges, ijs non persuadentur, certissimis rationibus eas comprobemus. Prius priorem. Per quam, maxima videtur impossibilitas induci. Diximus enim in principio esse omnia. Principium, & vnum, idem esse. Vñ esse simplicissimum, & omnino non nisi vnū. Et modo inferimus, quia vnū sit principium, in vno, esse etiam omnia. Hoc autem philosophis omnium impossibiliū, esse impossibilissimū. Videtur vnum enim, & omnia, adeo videntur inter se contraria, vt non videatur, ea posse in vnum conuenire. Igitur, vel vnum non erit idem cum principio, vel in principio nõ erunt omnia, vel in vno erunt etiam omnia; & ita; ita vnum multa erit, & non simpliciter vnum, nec aliud non quam vnum. Quod nam igitur horum erit verius? Vel omnia hæc æque erunt verissima. Et vnum idem erit cum principio. & in principio erunt omnia, & in vno itidem omnia erunt. Sed manet adhuc quæstio. Si

vnum vnde quæque est, non nisi vnum: quomodo vel in eo erunt omnia? vel ipsum erit omnia? Nam si in eo omnia sunt, vnum erit multitudo. Si ipsum est omnia, multitudo itidem erit. Ergo vnum, & vnum erit, & multitudo. Multitudo autem omnis, ab vno prouenit. Ergo ab ipso, in se ipso: vnum erit multitudo. Et quatenus vnum est, multitudinem in se producet, & quatenus multitudo ea producta est, se ipsum producet, & erit principiatum, non autem principium. Vel, vt vnum, principium est. vt uero multitudo, principiatum. Atque in idem absurdum, & quæstio recidit, & ratio. Quid igitur dicendum? & quis modus inueniendus, vt vnum, & vnum sit tantummodo, & itidem sit omnia? Hic forte. Quod Omnia, nõ ubique sint multitudine distincta. Videtur enim multitudo numerum dicere. Omnis autem numerus, per singulas eius species, est necessario distinctus, & ab vnitatem suam procedit omnis, sæpius in se replicata. Itaque vnitas omnis, & ad sequentem multitudinem respectum habet. & ab vno deriuata, ab eodem pendet. Vnum autem apex quidam multorum est, sicuti vnitas distinctorum est apex numerorum. Qua vnitate, vnum ipsum simplicius est, cum nullum, neque ad se, neque ad alia respectum habeat. & vnitatem, ipsum producat. Sed si vnitas primum quoddam, & ipsa est, & est simul omnis numerus in se replicatus, ipsa quoque omnia est reuera, ea quæ a se, vel prodire possunt, vel prodeunt, hoc est, omnis numerus in se vna, comprehensus. Quæ tamen cum ab vno sit producta, aliquid est de multis, seu potius inter vnum, & multa media est, quædam hyparxis. Vnum autem vnitate, & simplicius, & prius, nihil est, de multis. Atque ideo si vnitas, quæ simplex adeo nõ est, omnia est quoque

Paul. ad
Rom. cap.
11. Colof.
1 Ioan. 1.

est quoque, multo verius vnum erit omnia. Simplicitate enim sua, omnia simpliciter comprehendit. Et in se, omnia vnum fecit, multo verius, quàm vnitas minus simplex omnia in se claudat. Proprium enim simplicitatis est, fontem omnium esse. Sed vt clarius dicamus, non vno modo, sed triplici, dicimus, Omnia. Nimirum. Omnia vniter. Omnia vnita. Omnia distincta, atque ideo multiplicata. Duo hæc secunda per se clara esse videntur. Primū illud abstrusius, nos ita declaramus. In vno omnia sunt, sed suo modo; sicuti suo modo alio, omnia sunt in vnitate. Modo uero tertio, & ei proprio, omnia sunt in multitudine. In vno inquam omnia sunt modo suo; nimirum, si ita liceat fati, vniter. *ivaios* Græci dicerent, quod Latini plenè non expriment. Vniter dixi, modo quo vni competit, indiscrete; indistincte, indiuisum, vnè. vt videlicet, omnia sint in vno, ita, vt quamuis omnia sint, vnum potius sint, quàm omnia. Omnia inquam, vt sint vnum. Namque vnum est per se, & sua natura, & hyperaxi, & primo; Omnia autem est quatenus ea in se habet indistincta, atque indiscreta, & vt diximus vniter, & vnè. & secundo, & quatenus omnium est causa. Verum, & hoc multiplicatam quandam, in eo ponere videtur. Quo ad nostram videlicet cogitationem. Quæ id non nisi vt multiplex concipit. Ipsam autem, eò quòd vnum est, omnia est. Et nihilominus, omnia supereminens, oportet ipsum omnium esse principium, per simplicissimam, (vt ita dicam) omninitatem. & per omnem simplicitatem, & per omnem vnionem. Quam rē, quia secum pater rapuit, veterum sapientissimi, nec nomen inueniri posse proprium docuere: Neque inter homines esse illius vllam ei respondentem animi, vel conceptionem, vel suspitionem. Atque ita esse nobis, non solum ineffabile, quia & nomine careat, & oratione explicari nequeat; verum etiam ferè penitus ignotum. Quia nec sensus, nec phâtalia, neque opinatio, nec ratiocinium, neque scientia ulla nostra eò pertingat. nec fere intellectus ipse noster. Sed ea quæ in intellectu, quasi eius apex est, vnitas; similis, si fas sit dicere, illi vni, facit vt simili quadantenus simile attingamus, & eius paucillum aliquid concipiamus; tamen vestigià quædam exigua, & ea qui dem vix percipiamus. Non ob eius sanè defectum vllum, ob quem notitiam nostram refugiat. Sed ob eius supereminentissimam supra entia omnia excellentiam. In qua, dum ueluti in sui luminis abyſso manet, aliquid de eo vix ariolamur. Nihilominus, summa reuerentia eius nomine, pie inuocato, & deprecato, de eo aliquid philosophice proferte audeamus.

Vnum itaque illud primissimum, de quo

nunc agimus: necessario, vel uerè unum est, uel non uerè est unum. Si non uerè unum sit, uel multa erit, uel erit nihil. Sanè nihil esse, nec ratio, nec pietas ulla, uel contendet, uel concedet, uel concipiet. Neque enim ex nihilo sit aliquid. & longe minus ex nihilo sunt omnia. Si nihilum non est, & uerè unum non sit, multa erit. Si hoc detur; iam in eadem quaprius, sumus difficultatum nauis. Non est igitur multa. Vnum ergo, uerè unum erit, & non aliud quàm unum. Et simpliciter unum, & suprema simplicitas. Si hoc, suprema etiam est absolutio. Nihil enim ei ad complementum deest. Si suprema absolutio, suprema est etiam perfectio. & est perfectissimum. Si perfectissimum, sibi quoque est sufficientissimum. Si sufficientissimum, etiam summe bonum, atque bonum supremum. At hæc, non ne iam multo sunt? Vnum, simplicitas, absolutio, perfectio, sufficientia, bonum? Ergo nos in eò ponimus senarium? Aut sanè, hæc sunt animi nostri non attingentis quidem, concipientis tamen, & oratione qualitercumque parturientis angores. Qui intelligere quidem aueat, & nequeat, eloqui tamen audeat. Senarius hic, vnum ipsum, in se ipso est, in mente uero nostra, & eloqui, senarius apparet. quoniam sex triplici modo non unè, non uniter, ipsum aut concipit, aut eloquitur. Verum si quis ita nos interroget. Quid unum? Respondebimus, Vnum. Quid unum? Simplicitas. Quid unum? Absolutio. Quid unum? Perfectio. Quid unum? Sufficientia. Quid unum? Bonum. Et conuersim. Quid bonum? Vnum. Quid sufficientia? Vnum, & reliqua. Hæc igitur apud nos sex, in uno unum sunt, & non plura. Et quæ in uno, sunt unum tantum, apud nos plura sunt. quoniam, & nos plura sumus. Et unum hoc, non nisi sub specie, & sub nomine plurium, aut concipere, aut intelligere possumus. Vnum autè ipsum, supra speciem, ac formam omnem positum est. quid enim, uel forma, uel figura indigeat, id unum, quod tantum unum, & non nisi unum est? Et quia unum est, ab uno suo, non desciscit: a se ipso, non discedit. Vnum ergo, unū est, & quæ sex in ipso cogitauimus, unione summa, unum sunt, atque idem unum sunt. Neque uero hæc sex tantum in uno, unū sunt, quia numeri, aut plurium, nulla ibi distinctio locum habet. Sed etiam, eadem hac ratione, Omnia quæ dicimus in uno, unum sūt. Entia inquam omnia, in uno, unum sunt. Quæ enim maior ratio, ut illa sex in uno unū sint, quàm ut omnia, sint in uno unum? Nulla enim ibi pluralitatis, aut numeri habitat ratio. Nam sex illa, unum in uno uniter sunt. Hæc omnia, item uniter. Illa unè, hæc itidem unè. Illa indiscreta, indistincta, indiuisa unum sunt

FRANCISCI PATRICII,

in vno. Hæc itidem entia omnia indiscreta, indistincta, indiuisaque in vno, vnum erunt. Nam si illa sex tantum, in illo, vnum essent, deessent illi entia reliqua. At carens reliquis omnibus, quo modo vel absolutum, vel perfectum, vel sufficiens, vel bonum esse posset? Atque hæc irrefragabilis est ratio, quia absolutissimum, & perfectissimum, & sufficientissimum est, nihil ei deest, materia cum nulla est; Omnibus ergo affluit. Ergo in se habet omnia. Ergo hyparxis eius sunt ipsa omnia. Et quia simplicissimam etiam est, & vnum: hæc omnia quæ hyparxin ei faciunt, vnum in eo erunt, vno suo, vna sua hyparxi, in vnum coactata, in vnum redacta, non quidem vi vlla, sed sponte suæ naturæ, quæ vires reliquas omnes & cohibet, & eas supereminet. Cum ergo in vno, omnia entia sint vniter, atque indiscrete, cognomina illa sex, apud nos ei sunt adinuenta, vnum, simplex, absolutum, perfectum, sufficientias, bonum. Sed extrema duo præcipue ei remanserunt, vnum, bonum. Vnum quidem, quia simplicissimum, & absolutissimum. Bonum autem, quia perfectissimum, & sufficientissimum. Et bonum, qua plenum sui, qua plenum omnium, qua plenum sibi, qua plenum omnibus. Vnum etiam, qua vnum sibi & omnibus, qua vnum omnia. Qua vnum omnibus. Qua omnia in vno, vniter, vna. Qua omnia, vno vna. Qua omnia in vno, vna sibi, vna omnibus, Sed hoc ipsum, in vno esse omnia, alia quoque demonstramus methodo.

Ante quàm entia fierent, vnum, vbi nam erat? Non enim erat, nihil. quod est ostensum. Si vnum, nihil non erat. Vnum ergo erat. Si vnum erat, erat ergo. Si erat, vbi nam erat? vel inter entia? vel inter non entia? Si inter non entia dicamus, in nihilo ergo erat? Namque non ens, nihilum est. Et nihilum est non ens. Vnum ergo, a nihilo circumdabatur, a nihilo terminabatur? Si e contra dicamus, vnum inter entia fuisse, quo modo id vel concipimus, si entia nondum erant? Ergo erat iterum in nihilo? Nullibi ergo erat. & tamen erat. Hac ingrediamur necessaria diuisione. Vel vnum erat in entibus, vel entia, nondum entia, erant in vno. Vel nec entia in vno; nec vnum in entibus. Vnum quidem in entibus non erat: nondum enim erant. Neque entia erant in vno, nondum enim erant. Ergo neque ipsum in illis, naque illa in ipso. Vnde ergo entia prodierunt? E nihilo? At e nihilo nihil fit. Ergo a se ipsis, & e se ipsis prodierunt? At contrarium est iam demonstratum. Et præter hoc, Prodire, actio est. Actio venit a viribus. Vires ab essentia. Erant ergo, antequam essent? Et qua ratione, vel concipi mente potest, entia a se, & e se ipsis prodijisse, si non erant.

Reliquum ergo est, quia neque a nihilo, neque a se ipsis entia prodierunt, omnia in vno fuisse, & ex ipso prodijisse. In vno quidem erant, per se, & sui natura, nondum entia. At quatenus erant in vno, iam entia erant. Per vnum enim entia omnia sunt, quod sunt. At, erant in vno, omnia, vel aliqua? Si dicamus aliqua, hæc vnde nam prodierunt? vel a se, vel a nihilo? At hoc absurdum, idem quod superius. Ergo in eo erant omnia. Entia ne, an etiam non entia? Vtraque respondet Hermes.

Ἐστὶν αὐτὸς καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα, τὸ δὲ γὰρ ὄντα ἐφανερώσῃ, τὸ δὲ μὴ ὄντα, ἔχει ἐν ἑαυτῷ.

Est ipse, & entia, & non entia. Entia quidem fecit manifesta; non entia vero habet in se ipso.

„ Vocat enim ea quæ non sunt, inquit Apostolus, tamquàm ea quæ sunt.

Omnia ergo entia in se, vnum continebat, antequam entia extra eum prodirent. Cumque omnia contineret, non dissipabatur, aut spargebatur in ea. Sed vnum remanens, ea omnia habuit, & ab eis non est habitum. Ea quorum etiam num habet, & ab eis non habetur. Et cum ea habeat, & non habeatur, nullum ipsorum entium est, in quo ipsum nõ sit. Nam si alicubi non sit, omnia non habet. Et si non sit vbique aliquid ipsum continet, vt neque esse vbique. Si id, ipsum continet, etiam ipsum terminat. Atque ita, quod minus est infinitum, infinitum terminabit. Et ipsum finitum faciet, & infinitum ergo a se, & finitum ab alio efficietur. Hoc verò impossibile est. At si verum est, ipsum esse vbique, falsum fuerit, ipsum esse tantum alicubi. Falsum fuerit, ipsum esse nullibi. Si ergo nullibi non est, a nullo abest. Si a nullo abest, erit vbique, & in entibus, & in non entibus. Et vbicumque sit, erit in se ipso, & omnia in ipso. Igitur, neque ipsum abest ab alijs neque ipsum est in alijs, neque ab vllò continetur, sed ipsum omnia continet. Et omnia sunt in vno, sed vniter. Et vnum vniter est omnia. Et vnum (liceat ita fari) est Vnomnia.

At vero, si vnum, continet omnia, & est Vnomnia, actu ne omnia est? an solummodo potentia? Vel & omnium actus est, & omnium potentia. Nam si non omnia in eo, actu sunt, & ipse omnium actus non est, quo modo, quod summus est actus, non actu, in se habet quod habet? Mens hoc nulla capit. Ergo vnũ, & actus omnium est, & actu habet omnia. Sed vnè, atque vniter, & modo vnissimo, nullatenus inter se discreta. Neque vlla est in eo potentia talia, qualem Periparvus actus contradistinxit. Omnia namque etiam quæ extra vnũ sunt, quodcumque sunt, actus sunt. Potentia autem,

autem, non nisi respectum, actus futuri alterius dicit. At in vno omnia sunt presentia, omnia ergo in actu. Alio vero modo. Vnum, potentia est omnium, & in ipso omnia sunt potentia. At qua potentia? An vt ab alio omnia reciperet? An vero, qua ex se omnia daret? Si, vt reciperet, dicatur, a quo nam recipere habuit, aut potuit? A superiore ne, & prior? At nihil vno superius, nihil prius esse iam est demonstratum. Quid vero a pari? At vni, par nihil est, nihil æquale. Quod itidem est ostensum. An denique ab inferiore & posterior? At quæ genita sunt, si gignant & ipsa, sursum genituram suam non dirigunt. Sed eorum est, deorsum ferri, & in multitudinem labi. Non ergo, vnum potentiam habuit, vt omnia ab alio reciperet: quod dignitatis est infimæ. Sed potentiam, qua omnia faceret. quod dignitatis est supremæ. Principij namque primi hæc est efficacia, vt omnia efficiat principia. Vnum autem principium primum esse, demonstratum est. Vnum ergo vt principium est, omnia fecit. Si omnia fecit, omnia proculdubio faciendi habuit potentiam. Potentiam ergo habuit omnium producendorum. Omnipotens ergo fuit.

Et quia vnum, primum quoque est, primam habuit potentiam. Et ideo omnium est potentissimum. Prima enim omnia sunt etiam suprema. Et quia fuit omnipotens, dignitate fuit summa & maxima. Et omnia quæ produxit, in ipso vita erant. Hæc ergo entia quæ, & cernimus, & non cernimus in ipso erant, & adhuc sunt. Est enim vbique. Et entia in eo erant, & non entia. Et quidem vtraque omnia. Omnia inquam entia, & omnia non entia. Non enim aliquid ipsius ita se habet, aliud aliter. Imperfectionem namque saperet. Neque totum aliter modo, aliàs aliter se habet: alterationem enim sentiret. At entia, & non entia simul, dum in eo essent, nullis terminis clauderentur. Quid enim illud fuerit quod ea includeret, aut concluderet, præter hoc ipsum, quod vnum dicimus? At quod nullis terminis, vel hyperxeos, vel potetia, vel actionis includitur, interminatum est his omnibus. Quod interminatum est, initio, & medio, & fine caret. Quod autem his caret, infinitum nuncupatur. Est ergo vnum, suprema, & prima potentia, & omnipotens, & infinitum, hyperxi, potentia, & actionibus. Est ergo non solum omnipotens, sed vltra omnia etiam infinitipotens. Nam si quis finitam eius potentiam dicat. a quo nam finitur? A se ne, an ab alio? At aliud nihil est potentius ipso. Non a se ipso. Nam vel se ipso qua finitum, vel qua infinitum est, finiretur. At infinitum, quo modo, infinitum finiat? Quo etiam modo finitum

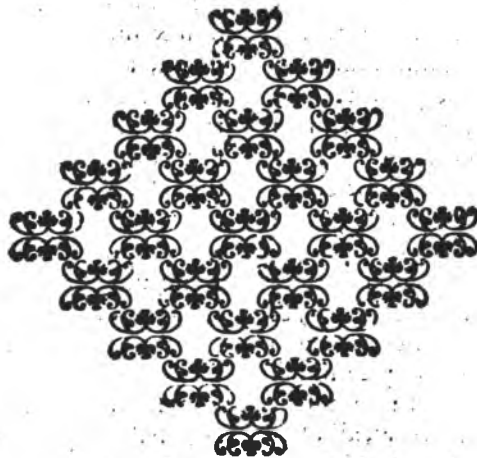
tum finiat infinitum? Cum ergo finitum non sit, infinitum est, & sicuti hyperxi infinita est, sic etiam potentia infinita est. Et sicut potentia, actiones quoque eius erunt infinitæ. Nullis enim terminis sistatur. Nullo impediuntur resistente. Namquam deficiet id, cuius ope, & opera, alia omnia & effecta sunt. & permanet, & non deficiunt. Infinitum quoque est, ratione hac alia. Quod vnum, non plus vno est. neque habet, ad quod terminetur, neque ad se nimirum, neque ad aliud. Ita enim duo esset, & non vnum, si in se, ad se terminaretur. Terminus enim esset, & terminatus. Neque ad aliud in se. Non enim in se aliud quam se habet. Illorum vero omnium quæ habet, nihil ei est par aut æquale, terminus aut terminatus equalis esse debet. Ergo interminatum est: ergo sine principio, sine fine, ergo infinitum. Sed & alia methodo. Vnum quatenus vnum, nullis terminis finitur. Nullo ante se, nullo post se, vel dicitur, vel numeri alterius. Tale autem interminatum, cur non fuerit infinitum? Et si infinitum hyperxi, cur non & infinitipotens? Non enim sui quicquam, tali potentia caret. In vno enim, inane nihil est. Quod si infinitum, & infinitipotens est, necessario, in se continet omnia, quia finita sunt. Et a nullo continetur. quia infinitum est. Nam si contineretur, continens contento infinitus, & infinitipotentius esset. At infinito, nihil infinitus. Ergo vnum quomam infinitum, & infinitipotens est, omnia, quia finita sunt, entia, & non entia in se continet. Finita autem alia omnia esse, partim sensus ostendit, partim ratio demonstrat. Finita vero cum sint, infinitipotentia non sunt. Finitam ergo habent potentiam. Si potentiam finitam etiam hyperxin habent finitam, a qua vires. Finitas etiam actiones, quæ a viribus veniunt. Initio ergo non caret, non caret sine. Initio ergo & sine sunt terminata. Ab infinito ergo facta sunt finita. Ab vno ergo infinito, infinitipotentem, sunt producta. Non hæc, aut illa: sed omnia. Cur enim hæc, & non illa? Non enim bonitatis, non voluntatis, non virium defectu. Omnia ergo produxit. Omnia igitur in se habuit. Nemo enim dat, quod non habet. Vnum igitur, omnia continuit, & continet. Et vnum est, & non vnum: sed ita non vnum, vt vnum vniter etiam sit. Et ante entia omnia, & entia erat omnia, & non entia omnia. Et ideo fuit, & est vnum, vt omnia esset. Et ideo omnia, vt esset vnum. & ideo vnum, vt omnia contineret. Et ideo omnia continuit, vt entia esset, & non entia. Entia in non entibus. Non entia in entibus. Entia non entia. Non entia entia. Et hæc omnia, vt vnum est, vt bonum est: & hoc solum est, & non

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS LIB. VII.

non aliud. Et hoc etiam aliud, & non hoc solum. Est quoque primum. Est quoque principium, tum qua vnum, tum qua Bonum. Omnia enim fecit, omnia facit. Hoc idem Primum, Bonum, Principium, Vnum, quinto nomine Deus appellatur summus, ac sexto nomine rerum Pater. Dei autem munus,

atque opus est inter percipua, & primaria, de se entia producere, producendo vnire, produ-ctis providere. Prius quidem qua vnum, postremum qua bonum, medium qua, & vnum, qua & bonum. Sed productio rerum, ad sequentem librum pertinet magis.

FINIS QVARTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS.
LIBER OCTAVVS.

AN AB VNO FVERINT, ET SINT OMNIA.

DEum, Primum, Vnum, Bonum, Principium, vnum idemque esse, satis superque videtur esse demonstratum. Duęque Principij conditiones, opere laborioso, satis explicatae. Principium scilicet, ante omnia esse. Et in principio, esse omnia. Tertiam vero, a principio atque ab vno esse omnia, quo modo, vt propositum est, adimplebimus? Profecto, a principio, esse principiatam, & principiatorum esse principium, nihil videtur esse dubium, modo constet, esse ea quę principiatam dicimus. Constat, autem satis, principiatam esse, si cõstet esse principium. Ita enim hæc sibi inuicem respondent, vt alterum sine alteris, & altera, sine altero, esse nequeant. At principium rerum esse, iam antea est ostensum. Sed vtrum principium sit vnum illud, de quo proximis libris egimus, id forte maximo opere, opus laboriosum fuerit demonstrare. sed non est, quantum vis magno in labore, animo deficiendum. Per quem præsertim, & Deo summo maior gloria sequatur, & philosophantibus vere, ad eum redeuntibus, callis patentior, & planior aperitur; & gloriose etiam aliquid, nobis pareretur. Vnum igitur primissimum, antecedente libro, Geometricis necessitatibus probauimus, omnia entia, & omnia non entia in se continuisse. & adhuc forte continere. Vel hoc ipsum in præsentibus versatur quæstione: an entia omnia adhuc in se contineant: an vero ea de se protulerit, & ipsa sit exinanitus? Et si id sit, an sint hæc quę cernimus, ea quę in eo fuerunt? An alia, quę non cernimus, & quę ratio dictauit, inuisibilia ante hæc visibilia extare. Magno enim hæc, ab illis differre, & toto genere dictare, vt pote corrup-

tibilia, & incorruptibilia, & consensus veterum, & rationes philosophicę comprobant. Itaque, cum constet, in rerum vniuersitate, rerum duo hæc summa genera esse, æternarum, & mortalium, quæsitum est a philosophantibus, vnde nam vtręque fuerint. In qua quidē indagatione, in varias abierunt sententias. Alij e nihilo factas esse asseruerunt. Alij casu, & fuisse, & esse. Alij non causa alia. Alij a causa aliqua. Alij denique numquam factas esse; a se ipsis semper, & fuisse, & esse. Hęc capita, etsi antea quoque discussa sint reperamus tamen breuiter. A nihilo non esse. Nihilum enim, quia nihilum, est, neque hyparxin habet, neque vires vllas, neque actiones, a quibus & per quas, de se quicquam producere queat. Et si quiret, iam nihilum, aliquid esset. Quod contradictionem sibi implicat. Neque fuere a casu. Eadem hac ratione, quod casus hyparxin non habet. neque vires ergo habet, neque agit quicquam. Neque sunt a non causa alia. Causa enim omnis ad effectum suum refertur. non causa vero, effectum nullum habet. Si igitur, non a nihilo, si non a casu, si non, a non causa res sunt, a causa aliqua necesse est, eas esse. Nempe, vel a se ipsis, uel ab alio. Non sunt vero a se ipsis, produxissent enim se ipsas. Productio, actio est. Actio a viribus, vires ab essentia. Fuissent ergo antequam essentiam habuissent. Quę impossibilitas manifesta est satis. Si a se non fuerunt, ergo fuere ab alio. Idque vel a multis, uel ab vno, vel ab vtriusque Non a multis. Quia & hæc multa, res aliquę fuissent. & de eis quæri posset, an a se ipsis essent? An a non causa? An a casu? An a nihilo. Et eadem redirent frustra quæstiones. Et si ab horum aliquo non essent, ab alio quopiam essent, eęque vel multo, vel vno, vel vtroque

FRANCISCI PATRICII,

utroque. Atque ita quæstio abiret in infinitum. Si res a multis non fuerunt, neque ab utroque esse potuerunt. Ergo necesse est, res omnes fuisse ab vno. Illud enim verissimum est entium principium, sine quo entia, nec esse potuerunt, nec esse possunt, & quod omnibus esse largitur. Id autem vnum est, sine cuius participatione, entia omnia ruereut in nihilum. Quia entibus cunctis optimum est esse vna. Et malorum maximum ipsidem est, non esse vna. Sed & aliâ ratione, ab vno omnis est multitudo. Nam si ab alio, multitudo esse diceretur, necesse esset, id vel vnum esse, vel non vnum, vel nihilum. Sed nihilum nullius causam esse posse, iam est aliquoties ostensum. Si vero id sit, non vnum, iam est multitudo. Atque ita multitudo, multitudinem parturisset. Et posset de parturiente hac, iterum quæri, a quo nam esset parta? A multisne, an ab vno? Et iterum in infinitum quæreretur. Necesse ergo relinquatur, ut multitudo omnis, & fuerit, & sit ab uno. Ergo multitudo omnis prius fuit in uno. Non enim vnum, multitudinem de se protulisset, nisi eam in se præhabuisset: Nemo enim dat, quod non habet. Multitudo ergo entium ab vno fuit illo, scilicet primissimo, quod vnum omnia uocauimus. Multitudo inquam entium, quorum duo genera distinximus, incorruptibilem, & corruptibilem. Horum autem utrum, ab illo vno est? Namque, entia illa, quæ in ipso diximus esse omnia, sint ne a duobus hisce entium generibus diuersa, aut sint eadem, in magno videtur esse dubio. Nam si hæc, illa sunt, vnum, ipsi est exinanitum. Atque ita imperfectum redditum, & non bonum. Si vero hæc, ab illis sunt diuersa, quo modo, verè dictum est, in vno entia omnia fuisse? An vero, utrumque verum est, & eadem esse, & non eadem. Eadem quidem, eo modo, quo causa, & effectus idem sunt. Non eadem vero, eo modo alio, quo causa & effectus, sunt inter se diuersa. Ita enim dicimus. Entia illa quæ in vno & fuerunt, & adhuc sunt, causam entium horum aliorum fuisse, & adhuc esse. Hæc vero effectus illorum esse. Sed quia duo genera hæc alia, sunt inter se diuersa valde, æque ne utraque primorum illorum in vno entium, sunt effectus? An vero, altera horum prior sunt effectus, altera posterior? At uter prior? uter posterior? Procedente sermone id aperietur, si prius aperiat modus, quo secunda hæc a primis illis prodierunt. Et qua de causa, & quibus gradibus, & quo ordine, & quo item tempore. Hæc enim omnia ad perfectam hanc scientiam, contemplatu sunt necessaria. De modo igitur prius. Qui duplex se se offert. Vel proprijs uiribus vnus, hæc secunda sunt:

de se prolata, vel proprijs ipsa uiribus ex uno euolarunt. Vel etiam utrisque. Si dicamus, entia per se inde prodijisse, & quasi columbas e peristereone, suis uiribus euolasse, iam vnum, ut peristereone nihil agens, principium entium minime fuerit, aut fuerit principium nihili. Quis enim illi bonitatis honos, si nihil aliud præstitit, quàm entia prius, in se continuisse, deinde euolare permisisse? Si hoc absurdum, quia omnipotens non fuisset: necesse est unum entia omnia produxisse suis proprijs, nullis ipsorum entium uiribus. Sed quæ tam, omnia entia produxit? Ea ne quæ in se habebat? An ab his alia? Si quæ in se habebat iam ea non amplius habet. Et est exinanitum, & imperfectum, & insufficient redditum. At hoc longe absurdus. Ergo ab illis alia produxit. Entia ergo hic, triplicia se se aperiant. Prima quæ in vno, & æternæ & sunt, & duo secunda genera, æterna, & corruptibilia. Horum duorum, priora ostensa sunt æterna, meritoque dicentur secunda, mortalia dicantur tertia. Ab vno ipsa quoque, sed per media secunda, quibus postea aperietur modis deriuata. Modo de secundis pergamus, & peragamus.

Secunda igitur entia a primis profluxerunt. Prima ea dictum est fuisse quæ iam diu, omnia, in vno, in vn' omnia, vniter, vnè, simplicissimeque fuisse asseruimus. Ea omnia, multitudo quoque ipsa est, sed simplicissima, & vniter vna, ingenitaque, & improducta, & prima, & suprema. Quæ in vn' omnia sempiternæ fuit, & est, neque vnquam ab eo, vel prodijt, vel prodibit: neque aliunde in ipsum venit. Sed ita est cum ipso vna, ut magis vnum nihil esse queat. A primissima hac & suprema, multitudo quæ in vn' omnia, & quæ vn' omnia est, secundam deducamus. Quia vnum, vn' omnia est, vnum est, & omnia. & singulum eorum omnium, & vnum, est omne. Idque, quia vnum, est ubique, & ubique dum est, est in se ipso. Et omne se, & omnia in se, se ipso implet. Sed hæc, uti iam sæpius dictum, ineffabilia sunt, & omnem humani ratiocinij transcendent conceptum: quoniam Pater se ipsum rapuit, & abyſſo sui luminis se operuit, ut ipsum per lumina sua agnosceremus quidem, sed cognosceremus minime. Verum quantumcumque id concipiamus, secundam entium multitudinem ab vn' omnia, per emanationem uenisse dicimus. Emanatio hæc, aliud est nihil, quàm secretio, & proditio quædam ab illo vn' omnia. Necesse ergo est, quia vnum, & omnia sit, vnum itidem, & omnia per eam emanationem de se proferat. Vno enim suo, hoc est se ipso, & sua hyparxi, unitatem primariam producit. Quia uero & omnia est, omnium

nium suorum hyparxi, primariam producit multitudinem. Omne enim quod suo esse producit, atque agit, suę ipsius essentię illi tribuit. Dat enim quod habet, non autem quod non habet. Hyparxis autem eius erat esse vn' omnia. Huius ergo vn' omnia, suę geniturę dedit, vt scilicet, vnitas esset & omnia. Sed cur, illum patrem, vnum dicimus, genitum vero vnitatem appellamus? (Iuxta doctrinam, & Procli, & Damascij Platoniorum, quamquā Theologi uerissime teneant omnia contineri in Deo, & non in filio distincto a Patre, & Spiritu sancto, excellentissimo modo) Apud Zoroastrem, quidem & Hermetem, etiam unum illud, monās appellatur. nobis uero doctrinę clarioris gratia melius uisum, vnum illud, hanc vocare vnitatem. Vnum quidem, quia tantum vnum, & independens. Vnitas uero, & dependet inde, & multitudinem respicit: In illo quidem vn' omnia, multitudo est, vniter vnā, & simplicissima. In vnitate uero multitudine est iam distincta, & in numerum effusa. Vnum, supra omnem se se rapuit relationem, & supra omnem transcendit multitudinis respectum. Vnitas uero numerum respicit, & ad multitudinem refertur. Vnitas ergo hęc primaria, ab vno primo est. Multitudo uero, quę in hac est vnitate, ab illius prouenit, vt ita dicam, omnitate. Sed qua de causa, Vnum illud omnia, vnitatem hanc omnia, de se protulit? Cur pater ille, filium hunc genuit? Qui alijs omnibus fecunditatem tribuit, sterilis ne esse debuit? Nec debuit, nec potuit. Debuit, quia bonus erat, & est. Potuit, quia omnipotens fuit, & est. Producere ergo habuit necessesse. Hęc necessitas, voluntatem fecit producendi. Voluntas, fecit necessitatem. Voluntatem enim Dei, necessitas sequitur, inquit Hermes. Ergo omnia ex ipso, & per ipsum. Qui rectissime quoque dixit.

*Τὸ αὐτοῦ θελήματι πάντα δημιουργήσας,
&
καὶ τοῦτο αὐτῷ τὸ ἔργον ἐστὶ πατέρα ἰθὺ. τοῦτου
ἐσιν οὐσία, τὸ κενεῖν πάντα, καὶ ποιεῖν.*

Et hoc ei opus est, patrem esse. Huius essentia est ut eio ferre omnia, & facere.

Alibi quoque ita docet.

*Πάντα γὰρ ὅσα ἐστὶν, ταῦτα ἐν πᾶσι θεῶ ἐστὶν.
καὶ ἅπασαν τοῦ θεοῦ γινώσκοντα, καὶ ἐκείθεν ἠρτημένα.*
Omnia enim, quęcunque sunt, in Deo sunt, & a Deo facta, & inde dependentia.

Deus ergo & pater omnium genitorum est & factor. At quo modo ea genuit, aut fecit? Per potentiam scilicet quam habuit, ea facienda. Deus enim, pater entium & genitor est. Entia uero ab eo facta sunt, & genita. Inter hęc duo media est potentia, per quam genitor producit: genita producuntur, Nisi enim ille

producere posset, hęc producta non essent. Est itaque potentia, progressio, & quasi excessio ab vno, & extensio in essentiam entium. Itaque ab uno, transitus per potentiam fit in essentiam. Ergo potentia hęc primissima, superessentialis est. Est enim ante essentiam, quando inter vnum, & essentiam est media. Et entia præcedit, & prima est ipsius Vnius genitura. Et ideo recte a Zoroastre celebrata. Potentia patris: & ab Hermete patris filius, vt paulo post videbimus. Redeamus ad modum. Si per vnus potentiam ab vno, transitus fit in ens, & quasi per vnus egressionem & progressionem. Ergo per motum quendam, ab uno gignitur essentia. Necesse enim est, aut per motum id fieri, aut per statum, aut utroque modo, aut neutro. Si neutro, neque utroque. Si nõ utroque, saltem alterutro. At statu ne, an motu? Ait Hermes.

Τὸ ὅ ἐν μένον ἔσκηκε, καὶ οὐ κινεῖται.

Vnum uero, manens stat, & non mouetur. Quod autem manet, non progreditur. Et e contra, quod progreditur, non manet. At vnum ipsum, manet. Non ergo progreditur. Progressio motus quidam est. Motus autem actio. Actio uero omnis aut in essentia, aut ex essentia. In essentia quidem, non uidetur progressionis, & productionis fieri motus. Neque enim entia, per eum motum inde existunt. Ergo ut exirent, motu ex essentia egresserunt. Seu potius ex vnus hyparxi. Hyparxis enim ei est, id, quod entibus essentia. Quid ergo exitu entium ex vnus hyparxi, vnum, entibus exinanitur? Absit. Non enim mouetur. Ergo statu prodierunt. At neque stat. Neque enim habet in quo stet alio, quàm in se ipso. Neque quo moueatur. Est enim vbique. Ait enim Hermes uerissime.

καὶ οὐδ' αὐτοῦ οὐδὲν ἔκτος, οὐδ' αὐτὸς οὐδὲν ἐν.

» Et extra ipsum, quidquam. & ipsum extra, quidquam. Sed quo modo tandem secunda produxit entia? Suo forte statu, ex se ea deprompsit. Illa uero ab eo sunt dimota, ipso manente? At depromptio, actio quędam est. Actio uero, motio. Ergo etiam mouetur. Motum ergo & statum in se habet? Statum ne prius? motum postea? Redit ergo in idem quęstio? Nequaquam. Sed in eo, statum mouetur, & motum stat. Et quod in eo mouetur, aut ab eo, stabiliter mouetur, & quod stat, mobiliter stat. Nempe manet ipsum. Manensque fecunditate sua de se omnia extrahens, & extra se proferens, promit de se ipso, manens ipsum quod erat prius. Quo enim modo, minus fiat, quàm vnum? Aut quo res, quas de se promit, extra ipsum abeant, cum ipsum sit vbique. Et producta omnia, adhuc in se contineat? Neque ergo exinanitur suis primis illis: neque se euacuat, vt minus fiat quàm vnum, aut minus, quàm omnia.

FRANCISCI PATRICII,

nia . Neque e se vno , aut plenitudine suæ omnitatis quòquam discedit , neque in multa scinditur . Lux sanè solis , radios e se emittit : neque tamen ipsa , lux minor euadit . Ignis pro mit de se calorem , non tamen minorem quàm prius , imo eundem sibi retinet . Ita Primum , ita Principium , ita Vnum , ita Bonum , ita Deus , nihil diminuta , aut primitate , aut principitate , aut vnitatem , aut Bonitatem , aut Deitatem suam , produxit omnia , nulla materia coadiuuante . Imo ex se , deprompsit ipsam etiam , & extra se protulit . Protulit autem , quia vnum : vt inde multitudo rerum gigneretur . Protulit ob bonitatem , ut multitudo , & numerus is , entia esset . & non entia , nequaquam esset . Nam hæc in se retinuit , vt quando vollet , proferat , & quando noluerit non proferat . Itaque vnum , in rerum secundarum productione , non progreditur extra se , neque mouetur . Sed dum illas profert , & illæ de eo progrediuntur , ipsum manet in se ipso . Illæ uero actione ex hyparxi illius prodeunt , & emanant . non aliter , atque aqua e suo emanat fonte , ipso quidem immoto , sed aquam proferente : aqua uero mota , & inde scaturiente . Quid ergo , si immotum est , & in se ipso manet , producere non videtur ? Productio , actio : & actio , motio est . Vel & mouetur , & non mouetur ? Et producit , & non producit ? & efficit res , & non efficit , modis suis scilicet ineffabilibus . Non efficit quidem , quia iam in se existentes , a se tantum discernit . Efficit uero , quia eas de se profert , & ipsæ ab eo profluunt . Videtur ergo prior quæstio redire ? Per se ne ipsæ , ab vno prodeunt ? An causam aliam suæ productionis habent ? Certe , vel a se ipsis , uel ab alio , uel ab vno ipso producuntur . Ab alio quidem , minime dicendum . Quid enim uno prius ? aut vni par ? Non a se ipsis , nisi quatenus producenti non resistunt . & assensum suæ productioni pandunt . Vnum tamen eas de se profert : bonitatis suæ necessitate ad id actum . simul alteras a se , & a sua omnitate efficiens , vt non identitatis horum cum illis , sed alteritatis harum ab illis , causa fieret . Quæ causa nulla alia fuit , quàm ipsa rerum ab eo progressio , & proditio . Omnis enim proditio , seu promanatio , cum secretione est . Omnis autem secretio ab vno , multitudinis est causa . Et quando in vno incipit multiplicatio , tum proditio succedit . Sed si vnum , non est id , quod secretionem faciat , a qua multiplicatio fiat , & ab hac proditio , quidnam , id fuerit ? Certe non alia quàm potentia ea de qua diximus , inter vnum , & ens media . Nisi enim hæc interueniret , productio non fieret . Sed quis hanc potentiam mouit , vt secretionem faceret ? Forte non aliud quàm bonitas . Nisi enim hæc illam moueret , ut

omnia a se secerneret , & omnia de se promeret , ut omnibus se se communicaret , inuidia tangi videretur . At quæ inuidia in simplicissimo ? Quæue passio in perfectissimo ? Bonum ergo ipsum non qua vnum , sed qua bonum , secretionis rerum secundarum ab vno omnia , & primis , primissima est causa . Secretio uero est causa multiplicationis . Multiplicatio progressionis . Exemplo id fiat manifestum . Centrum circuli , vnum & indiuisibile est . In eo vno termini sunt linearum omnium ab eo prodeuntium , inter se in ipso , minime distincti . Ab eo linearum prodeunt innumeræ , inter se iam distinctæ , ad circumferentiam vsque , quæ in centro indiscretæ erant omnes . Dum tamè a centro secerantur , multiplicantur : & dum multiplicantur , prodeunt ab vno ; prodeuntes , ab eo discedunt . Discessus hic , post centrum est . Eiusque causa , centrum non est . Sed ex illo fluxus quidam , quo linearum ab illo , & secerantur , & multiplicantur , & prodeunt , & discedunt . Neque discessus istius , ipsum causa est . Neque ipsum a se discedit , neque exinanitur , vt se se in lineas multiplicet . Sed post ipsarum discessum , centrum adhuc permanet . Neque ob linearum abitum , ipsum diminuitur , aut quicquam patitur . Linearum tamen ab eo exeuntes , ac prodeuntes , non amplius id sunt , quod in ipso erant . Sed sunt , & ab eo , & inter se distinctæ . Habent tamen ab eo id quod sunt , ipsumque illis , esse tribuit . Neque ab eo diuelluntur ; sed ab eo pendent . Manet enim omnis productionis causa . Et quod prodit in proprietate , & terminis suæ causæ manet . Ita , vt id quod prodiit , uideatur & in eadem causa esse , in qua prius fuerat , & inde etiam discessisse . Hoc sane modo , (si nefas non sit hac uti similitudine) ab uno omnia indiscreta , secerantur , & multiplicantur discreta prodeuntia omnia . Quid uero , in ea ab uno progressionem , aliquid ipsa , de uno ferunt secum ? An uero ipsum , eis aliquid largitur ? Vel & ipsum bonitate sua ea largitur . & ipsa , bonitate illa gaudentia , secum libentia ferunt ea , quibus ueluti sunt donata . At quænam ea sunt , quæ donata secum ferunt ? Vnum profecto secundum , ab uno primo , cuique in portionem datum , per quod & una sunt singula , & per quod etiam sunt multa . Et per quod etiam sunt entia . Neque enim esse possent entia , nisi una essent . Neque possent esse multa , nisi uenirent ab uno . Hæc itaque ab uno secreta , post unum omnia , sunt una simul , & multa . Et post principium ; quæ fuerat quarta principii , conditio . Et ab uno sunt , & a principio quæ conditio eius fuerat tertia . Neque enim hæc , aut ante unum sunt , aut cum uno , sed ab uno . At quæ ab uno , & post unum sunt , & multa , & distincta ,

distincta, ab eo esse est necesse. Et præterea, hæc non esse illud, neque illud hæc, est satis manifestum. Si ergo hæc producta, illud principium non sunt, erunt sane principiata, ab illo differentia: non solum quatenus non sunt illud unum. Sed & quatenus sunt unum. Non enim hoc eorum unum, quod productum, & posterius est, idem cum primissimo uno non producto, esse potest. Est ergo, & unum posterius, & non, illud unum primum. Cum autem non unum dicimus, negationem simplicem unius non dicimus, sed positionem eius, quod præter unum, est etiam quid aliud. Neque hoc ipsum non unum, ab uno distat profus. Sed in uno primo radices haber. Et quod in eo est non unum, seu multitudo, est ob unum. Ab uno enim omnis est multitudo. Et quæ in singulis sunt multa, ab uno sunt eo, quod est in singulis. Nam una essentia, multas in se vires producit, & extra se multas actiones. Vnum totum, partes multas. Non totum corporeum inquam, nec corporeas partes. Sed incorporea omnia. Sed & corporea post hæc omnia, & corporeas partes omnes, ab uno esse, tamquam a fonte necesse est fateri. Et unum, primariam omnium esse causam. Cuncta enim quæ sunt, ipso uno sunt. Et quæcumque fiunt, uno fiunt, & uno, entia omnia seruantur. Et si uno careant, in proprium ruunt, uti diximus, interitum. Sicutque omnia entia mista, ex uno, & multis. Et mistio hæc, ex uno, & multitudine, quam, non unum, præbet entibus, communio quædam, & unio est entium. Ens ergo, & unum, non unum, nullius alterius entibus est causa, quam ut sint una. Quod si huius, unum causa est, non unum,

maioris rei causa non erit. Ex quibus necesse est, multa esse unius participia? Et unum, non esse cum multitudine commistum. Et uno nihil esse præstantius, aut potentius. Sed hoc ipsum, multis esse causam, ut sint multa. Nam omne quod uno priuatum est, illico in nihilum, & in propriam disperditur corruptionem. Omnia ergo, & secunda, & tertia, quæcumque entia dicuntur, sunt ab vno, primo ut a causa. Et vno proprio in sua essentia consistunt. Hoc autem vnum etiam primum rerum omnium esse ostendimus. Nec solum primum, sed quatenus rerum est causa, & effector, etiam principii nomen ei conuenit, & Boni, & Dei, & Factoris, & Cōditoris, & Patris. Quæ nomina omnia, sacrosancta etiam ecclesia, & approbavit, & est amplexata. Sicuti Aristotelis philosophia, & nomina hæc eadem omnia, & secundum nomina ipsa munia, tum respuit, tum etiam irridet; & cōtra ea debacchatur. Et nihilominus cum de se, sibi magna persuadeat, non aduertit, se sine principibus tribus causis balbutire, nimirum, efficiente uniuersali. Quæ princeps causarum omnium est. Et uniuersali forma, & uniuersali suæ philosophiæ sine. Ad nullum enim unum finem Peripatetica Philosophia dirigitur. Nullam quoque uniuersalem formam mundo tribuit; tribuit, autem formicis, & blattis. Quid igitur, huic, nullum mundi agnoscēti cōditorem & tam grauiter balbutienti faciamus? Eam ne, sicuti patres nostri, quadringentis abhinc annis adorauerunt, nos quoque post tot impietates honoribus prosequemur? aut potius flocci eam pendemus?

FINIS OCTAUI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS.
DE SVMMATRINITATE,
AC DIVINITATE.

Lib. VI.

AD ILLUSTRISSIMUM, ET REVERENDISSIMUM
S. R. E. Card. Ampliff. ANTO. MARIAM SALVIATVM.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVST.^{M^o} ATQVE AMPLISS.^{M^o}

ANTONIO MARIAE SALVIATO

S. R. E. CARDINALI

I te, si mores tuos integerrimos, si probitatem summam, si modestiam, si temperantiam, si animi fortitudinem, atque magnanimitatem, si in rebus agendis, prudentiam incredibilem. Si Bononia studiorum mater. Si caput orbis Roma plenè non nouissent, unus Horatius Caponius, cliens tuus tuique obseruantiss. satis superque foret, ut te orbis uniuersus ingentesque virtutes tuas, & cognosceret, & admiraretur. Si id est, ut est, cur mirum videatur si vir unus idem hic, inter probos probatissimus, mihiq; amicissimus, tuis laudibus, animum meum repleuerit? Quas, cum vir, veritatis amans, uere proferet, viro mihi veritatis amanti, nihil mirum, si verissimas esse crediderim. Si crediderim, cur non etiam, toto animo sim amplexatus? Si sum amplexatus, cur non etiam sim admiratus? presertim in tanta nostri seculi, virtutum omnifaria penuria. Si sum admiratus, cur non etiam te, ornatumque virtutum tuarum, & pulchritudinem, amore ingenti sim profecutus, & sim profecuturus? Si vero id, cur non etiam id tibi significarent? At qua significarem significatione maiore, quàm ingenij mei partibus? Qua meliore, quàm diuinitatis contemplatione? rerumque diuinarum? Et qua diuturniore, quàm qua sui natura perpetua, labore nostro, fauore tuo, perpetuitatem sibi que tibi que, mihi que, polliceri posse videatur. Ea autem est Panarchie nostra libri sex, quibus titulum fecimus. De vno trino Principio. De secundo, ac tertio Principio. De Entium ordinibus De diuinis vnitatibus. De Essentia & ente, ac demum Dei vita. Neque enim maiore, aut meliore animi mei, erga, te tuasque singulares dotes, demonstratione, aut dono eminentiore ad te poteram accedere, quam Trino summo rerum principio, ac vita. Quos si cognosces, philosophicis tamen authoritati-

* 2 bus,

bus, tum rationibus, Trinitatis diuinæ mysterium demonstrari, quam Hebrei agnoscere nolunt, Maumetista spernunt, Christianorum Trinitarij, & veteres & recentes satis multi, pernegant, Heretici dilacerant, cur pro tua summa pietate, pro authoritate, qua in regendo Romano Gymnasio fungeris, cum antecedentibus, & sequentibus de diuinitate libris, ut publice legantur, & exponantur non institues? & si authoris, parum nota authoritas id dissuadeat, saltem vetustissimorum Zoroastri, Hermetis, Mystica, Platonicaque philosophia librorum piorum, & fidei catholica consonantium, aliquem legendum, & explicandum publice cura, ut nimirum, ij qui a fide sunt alieni rationibus verissimis conuincantur, & fideles contra eos armentur, & in fide ipsi, magis atque magis confirmentur. Ut autem id libentius, & audentius efficias, sex Hosee libros, mentis mea summam ac meliorem partem, non solum tibi mitto, verum etiam in omne tempus, Do, Dono, & Dico. Quibus, & vita perenni letus fruire, & me prope Caponium tuum, inter clientes tuos reponere.

Vale. Ferraria.

Tibi deuotiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER NONVS.

DE VNO TRINO PRINCIPIO.

Nemo igitur Peripateticus ; nemo Epicureus , Nemo Stoicus ; nemo denique , e quavis schola impius philosophus , templum hoc sanctissimum , aut adeat , aut ineat , nisi prius se rite purgarit , & expiarit . **K** itè expiabitur , si anime suæ sinceritatem restituat . Reddet autem eam sinceram , si ab ea venenum suæ sectæ , dogmatum , inibitum abluat , aut abradat . In impiam enim animam , non intrabit sapientia quæ sequitur diuinissima . Itaque solam , & puram animam huc afferat , qui voluerit hæc , & piè cognoscere , & sincerè , philosophice iudicare . Alioquin confusione obruetur : neque tamen amentiam deponet . Nos ergo hoc templum sacrosanctum pia veneratione ingressi , quæramus .

Dens , quo modo , & hæc tria faciat , vnire , producere , & prouidere , & quo modo reliqua omnia fecit . Iam diu namque affirmamus , a principio , ab vno , a Deo facta esse omnia . A principio quidem , quia Hermes ait :

Αὐτὸ γὰρ ἀρχὴς οὐδὲν . ἀρχὴ δ' ἔξ οὐδανότ, ἢ αὐτῆς .

Sine enim principio nihil . Principium autem ex nullo , nisi ex se ipso .

At principium , vt demonstratum est , vnum ipsum est . Vnum autem & Monàs apud eandem Hermetem idem sunt . Ait namque .

Ἡ γὰρ μονὰς πάντων οὐσα ἀρχὴ καὶ ρίζα , ἐν πάσῃ ἐστίν , ὡς ἀν ρίζα καὶ ἀρχὴ .

Namque monàs , omnium cum sit principium , & radix , in omnibus est . vt radix , & principium . De qua monade addit .

Μονὰς οὖν ἀρχὴ οὐσα , πάντα ἀριθμὸν ἐμπεριέχει , ὑπὸ μηδενὸς ἐμπεριχομένη .

Monàs ergo cum principium sit , omnem

numerum continet , a nullo contenta .

Quæ numerum omnem etiam generat .
Καὶ πάντα ἀριθμὸν ἑνὴ ὑπὸ μηδενὸς ἑνωμένην ἑτέρου ἀριθμοῦ .

„ Et omnem numerum generat , a nullo „ genita alio numero .

Monàs ergo , uel uniras , vel unum , & omnium entium numerum continet in se , ipsa a nullo continetur , & numerum omnem generat , ipsa a nullo genita . Eam , quia generatio ad patrem pertinet , Zoroaster Paternam monadem uocauerat .

Ὁ τοῦ πατρικῆ μονὰς ἐστίν . Vbi paterna monàs est

Sed quia paterna est , necessario generat . At quid ? Id nimirum , quod post ipsam primum est natura . Duo profecto . Duo ergo ante omnia , generat monàs . Ait enim .

Ταυτὴν ὄτι μονὰς , ἢ δύο ἑνὴ .

Et hoc ex carmine Zoroasteri (Secundum uero ueram Theologiam pater & filius , vt unum , principium spirant Spiritum sanctum .)

„ Protena est monàs , quæ duo generat . Quasi dicat , quando monàs protenditur , ultra se , & porrigitur , duo gignit , qui proximus sibi , ac primus est numerus . Duo autem hæc dyadem , nominat . Eamque apud patrem sedere ait .

Δυὰς ἢ παρὰ τοῦ ἢ καθίηται .

„ Dyàs uero apud hunc sedet .

Prima ergo genitura , dum monàs protenditur , producit duo , seu duitatem . At hæc , monàs & duitas , seu unum , & duo , tria sunt . Ergo dum monàs protenditur , in dyadem , fit trinitas . Quæ ubique splendet . Inquit enim idem

Πάντι γὰρ ἐν κόσμῳ λάμπει τριάς , ἢς μονὰς ἀρχεῖ .

Toto enim in mundo fulget triàs . Cuius monàs est princeps .

Hæc autem triàs , tria rerum principia euadit

FRANCISCI PATRICII,

dit, quæ tria hæc, vnum sunt principium. Quæ in mundo dominantur, vt omnia eis seruiant. Ait namque alibi.

Ἀρχαὶς γὰρ τρισὶ ταῖς ἑ, λάβοις δουλεύειν ἀπαντα.
 „ Principiis enim tribus hisce, accipias, ser-
 „ uare cuncta.

Sed tribus hisce principijs, non solum nomen dat principij, verum etiam, omnia producendi munus tribuit. Namque monadem illam, Patrem nominat sæpe. vt in his locis, (ne sine testimonio dicamus quicquam.)

Ἐαυτὸν ὁ πατὴρ ἤρπασεν. Se ipsum Pater rapuit.

Πάντα ἐξετέλεσε πατήρ. Omnia perfecit Pater.

Secundum vero Principium, Potentiam Patris nuncupat.

Οὐδ' ἐν ἑῷ δωάμει κλήσας ἴδιον πῦρ.

„ Neque in sua potentia clausit proprium
 „ ignem.

Vocat etiam robur. ἐξ ἀληθῆς πατρός.

Appellat quoque paternam mentem.

Ἔργα νοήσας πατρικός νόος αὐτογένεθλος.

Opera intelligens paterna mens, per se genita.

Cui efficientiam tribuit, quando ait.

Πᾶσιν ἐνέσπειρε θεσμὸν περιβριθῆ ἔρωτος.

Omnibus in seuit vinculum igni graue amoris. Et alio.

Σύμβολα γὰρ πατρικός νόος ἔσπειρε καὶ κόσμον.

Symbola enim Paterna mens seuit per mundum.

Tertium vero Principium mentem secundam nominat.

Πάντα ἐξετέλεσε πατήρ, καὶ τῷ παρέδωκε δ' ἀπέρω.

Omnia perfecit pater, & menti tradidit secundæ.

Secundam mentem vocat, quia illa auto-genethlos per se genita est prima.

Hæc secunda mens, terminus est paterni profundi. hoc est totius Trinitatis, Ait enim.

Ἔστι γὰρ πέρας πατρικοῦ βυθοῦ. καὶ πηγὴ τῶν χοερῶν.

Est enim terminus paterni profundi, & fons intellectualium.

Et si terminus, & finis sit profundi, non tamen ex eo, exijt.

Μητε ἀποῆλθεν, ἀλλ' εἰμυον ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ.

Neque egressa est, sed mansit in paterno profundo.

Dat vero, huic tertio principio quoque rerum, efficientiam. Et factorem uocat.

Καὶ ὁ ποιητής, ὃς αὐτουργῶν τεκτέναιται τὸν κόσμον ὃς ἐκ νόου ἔκταρε πρῶτος.

Et factor, qui a se operans fabricat mundum. Qui ex mente exilijt primus.

Hæc est quæ ex prima mente exilijt. Et hanc eandem ait fuisse artificem mundi empyrei. Canit namque.

Νοῦ γὰρ νοῦς ἐστίν, ὁ κόσμου τεχνίτης πυρίου.

„ Mentis enim mens est, ea quæ mundi ar-
 „ tifex est ignei.

Hæc enim ex prima mente cum exierit, iure mens mentis dicta est.

Sed & Hermetem audiamus, quàm diuinè de tribus his principiis loquatur. Hæc tamen differentia. Quòd Zoroaster, Patrem nunquam appellet mentem. Hermes vero & hunc intellectum nominat.

Ὁ ἰ νοῦς πατὴρ θεός. Mens vero pater Deus. Iterum & in his alijs.

Πάντων γὰρ κύριος, καὶ θεός, καὶ πηγὴ, καὶ ζωὴ, καὶ δωάμις, καὶ φῶς, καὶ νοῦς, καὶ πνεῦμα.

„ Omnium enim Dominus, & pater, &

„ Deus, & fons, & vita, & potentia, & lux,

„ & mens, & spiritus.

In quibus videtur, tres omnes hypostases complexus, sicuti & in his.

Ἐν μόνῳ ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ. καὶ ἦν αἰεὶ νοῦς φωτεινός. καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τοῦτου ἐνόησε, ἢ πνεῦμα πάντα περιέχων, καὶ ἐν ἑαυτῷ ὄν: αἰεὶ τῷ ἑαυτῷ τοῦ καὶ φωτὶ, καὶ πνεύματι πάντα περιέχων.

„ Vna sola fuit lux intellectualis, ante lu-
 „ cem intellectualem. Et fuit semper

„ Mens mentis lucida. Et nihil aliud fuit

„ huius vnio, quàm spiritus omnia con-
 „ tinens. Sempet in se existens. Sempet

„ sua mente, & luce, & spiritu, omnia con-
 „ tinens.

Nam quod ait. Fuit lux, ante lucem. Prior lux pater est; Lux vero secunda, est filius.

Huius autem vnio, scilicet cum patre, est spiritus, qui omnia continet. Sed de duobus clarius.

Ὁ δ' ἐκ νοῦς, φωτεινός λόγος, υἱὸς θεοῦ.

Ex mente (prima) lucidum verbum, filius Dei.

De quo verbo, sæpe loquès, iterum vocat filium. Ἐστὶ ἰ ἴ παντελείου, ἀφ' ἰγονος, καὶ τέλειος, καὶ γένιμος γνήσιος υἱός.

„ Est vero perfectissimi, prognatus, & perfe-
 „ ctus, & genitus, germanus filius.

Hunc a patre minime distare ait.

Οὐ γὰρ διίστανται ἀπ' ἀλλήλων. ἐνωσις γὰρ τούτων ἢ ζωὴ.

„ Non enim distant a se inuicem. Vnio,
 „ enim horum, est vita.

Vnionem autem hanc, dixerat ante esse spiritum. De quo ita est locutus.

Ὁ θεὸς ἀρρένοθήλιος ὢν, ζωὴ, καὶ φῶς ὑπάρχων, ἀπεκύησε λόγῳ, ἕτερον νοῦν δημιουργόν. ὃς θεὸς πυρός καὶ πνεύματος ὢν, ἐδημιούργησε.

„ Deus, mas femina existens, & vita, & lux,
 „ parturit verbo, aliam mentem opificè, quæ

„ Deus ignis, & spiritus cum esset, fabrefecit.

Hanc opificem mentem, uerbo confubstantialem affirmat esse.

Ἐπὶ δὲ τὴν ἰουδαίαν, ἐκ τῆς καταφερῶν σοιχῆων, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. εἰς τὸ καθαρὸν τῆς οὐσίας δημιουργήματα, καὶ ἠγάθη τῶ δημιουργῶ ὁμοούσιος μὴ ἦν.

Exiijt statim, ex deorsum latis elementis Dei verbum, in purum naturæ opificium. Et unijt se opifici menti. consubstantialis enim erat.

Si vero mens opifex, consubstantialis est verbo: verbum autem non distat a patre, ut vidimus: nimirum, & mens opifex non distat a patre, & ei est consubstantialis. Vocat autem opificem, seu conditricem hanc mentem, quia quasi proxime mundam fabricavit. De ea namque ait. Cum Deus ignis, & spiritus esset. Ἐδημιούργησε διωκῆτας τινὰς ἐπιτά, ἐν κύκλοις περιέχοντας τὴν αἰδητὴν κόσμον.

Condidit rectores quosdam septem, qui oculis continent sensibilem mundum.

Non tamen sine verbo, id eam fecisse ostendit. Ὁ δὲ δημιουργὸς νοῦς, σὺν τῶ λόγῳ, ὁ περιέχων τοὺς κύκλους.

Opifex vero mens, cum verbo, quæ continet circulos.

Imò & verbo assignat mundi fabricam.

Ἐκτε φωτὸς τίς λόγος ἅγιος ἐπέβη τῇ φύσει.

Ex luce, quoddam verbum sanctum, infedit naturæ. Iterum quoque.

Φύσις τοῦ νοστοῦ αὐτοῦ λόγου, φύσις ἐστὶ ἡμνητικὴ, καὶ δημιουργικὴ.

Natura intellectualis verbi, natura est generatrix, & conditrix. Et loco alio.

Ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ προελθὼν, παντάλως ὢν καὶ γόνιμος καὶ δημιουργός, ἐν γονίμῃ φύσει πεισῶν, ἐπὶ γονίμῳ ὕδατι, ἔγχευσε τὸ ὕδωρ ἐποίησε.

Verbum enim ex eo procedens, perfectissimum existens, in fecundam naturam decidens generatiuam aquam, gravidam fecit aquam.

Sed & patrem uocavit conditorem, & verbum, quasi eius instrumentum.

Τὸν παντὰ κόσμον ἐποίησαν ὁ δημιουργός, ὁ πατήρ, οὐ χερσίν, ἀλλὰ λόγῳ.

Uniuersum mundum fecit conditor pater, non manibus, sed uerbo.

Quis hæc tam clara, atque præclara de ineffabili Trinitate, uniuersorum conditricis ac domina, altero Chaldæo, altero Ægyptio, ueritissimis sapientibus ante Mosem, diuinè sunt pronunciata, accipientes ut diximus, ab sanctis patribus quibus reuelatum fuerat mysterium Trinitatis. Quos non solum Hebræis, qui eam non agnouerunt, sed etiam Græcorum philosophis omnibus, & Maometistis, & Trinitarijs opponemus. Neque enim, par horum authoritas omnium est, auctoritati duorum illorum totius sapientiæ patrum. Et hos tamen faciemus dogmatibus

Græcorum sapientiorum aliquot, philosophorum Gregi reliquo maiorum. Zoroastri enim, & Chaldæorum oracula, quæ uidentur (Damascius refert) sacrificanti cuidam fuisse a Dijs reuelata, a Iuliano quodam Chaldæo in Græcum sermonem uersa, Iamblichus maximopere est admiratus, & multo librorum numero, (Idem Damascius citat XXVIII.) explanauit. & eorum Theologiam perfectissimam, ut a Dijs traditam ambo cum Proclo simul celebrarunt. Θεοπαράδοτον, & Θεόδοτον, a Deo tributam, & a Deo datam nominantes. Cuius nos, plusquam CCC. oracula, per uarios auctores sparsa, collegimus, & illuistramus. Fuit autem Zoroaster Abrahamo contemporaneus. Uterque Chaldæus. In Aegypto uero Osiris dicitur, Chami filius fuisse. Cuius a consilijs fuit primus Hermes. Huius nepos, Hermes alius cognomento Trismegistus, Mose paulo senior fuit. Is multa librorum millia de omnibus scripsit disciplinis. Hi uero qui supersunt pauculi, diuinitus uidentur scripti. Namque eum, & Cyrillus, & Augustinus, affirmare non dubitarunt, diuino spiritu afflatum, multa didicisse. Notum est autem Orpheum, (ut ad Græcos ueniamus) in Aegyptum sapientiæ causa esse profectum. Unde & ipse hausit tres rerum esse conditores. Quos suis ipse nominibus appellauit, Phaneta, Uranum, Cronum. Testatur quoque Proclus, Pythagoreorum plerosque, & præcipue Philolaum, tres itidem Opifices constituisse. Plato, tres reges nominauit. Eius uero auditor, Aegyptiæ simul, & Platonice sapientiæ, quasi expositor, clarius multo est locutus. Scribit enim.

» Ea propter nos asserimus, quod Deus crea-

» uit intellectum primum, & constituit pro-

» creatorem rerum aliarum. Creauit autem

» eum, medio uerbo quodammodo.

» Neque enim inter Deum, & intellectum,

» aliud medium intercedit nisi uerbum.

» Quod certe etiã fuit coagens intellectus.

» Alio quoque loco de secundo intellectu.

» Si quidem omnes essentia formatæ, creatæ

» que ab intellectu diuino, sunt posteriores

» illo. ab illisque omnibus, is est abstractus.

» Produxitque mentem sui primariam, im-

» posuitque illi quaslibet entitates, sub ra-

» tione qua ipsæ considerantur.

» Rursus habet idem.

» Coniungitur porrò anima, intellectui agē-

» ti, quoniam existit ab ipso. Sicut ipse intel-

» lectus agens, a uerbo diuino. Cui iunctus

» continue, perseverat quoque continue.

» Si quidem tale uerbum, non format imme-

» diate, nisi intellectum. Neque, intellectus for-

» matur, nisi a uerbo. Intellectus uero agens

FRANCISCI PATRICII,

est proximus uerbo diuino. Quoniam non potest cogitari quicquam, prius intellectu agente, propinquius ipsi uerbo.

Appellat autem agentem hunc intellectum non quo sensu Peripatetici capiunt, sed ut exprimat illud Hermetis *δημιουργόν* (Melius uerfor, opificem uertisset.) Alibi uero nominat, Confubstantiam eius, quod erat apud Hermetem, confubstantialis, *ὁμοούσιος*. Hoc ipsum magis etiam confirmans, ait.

” Ideo quoque intellectus agens dicitur, uerbum creatum authoris primarij. Quoniam speculando ipse author semetipsum, exformat tale uerbum. Iterum.

” Quod si quispiam quærat, qui nam author existit intellectus primi agentisque? Respondemus, Deum authorem uerum fuisse, qui creauit eum, ante omnia alia. Cuique in seuit omnia. Intellectus quoque agens cum sit proximus ipsi Deo dicitur, uerbum ipsius expressum. Uerbum expressum, appellatur causa causarum. Atque hæc fuit opinio sapientum Babyloniz. Quoniam ab eo producuntur entia. Ipse etiam intellectus ab eo secundus. Id autem propter unionem uerbi huius cum authore primo, a quo ipsum, & omnia alia, uere existentia procreantur.

Babylonios autem appellat Chaldæos, a quibus ad Ægyptios hæc sapientia pro manauit. Inter quos tamen hoc interest, quod Chaldæi, Patrem Deum, numquam appellarunt intellectum. Quod etiam hic author sedulo obseruat, quamuis id Hermes non semel fecerit. Sicuti neque uerbi, neque filij nominibus sunt usi; quantum, tamen in oraculis, quæ collegimus apparet. In eo concordarunt, ut omnes res hæc hypostases, conditores rerum, & mundi opifices, esse docerent. Sicuti, postea, & Orpheus & Philolaus, & Plato, & hic ejus auditor. & quamuis Platonis philosophia, Athenis, & Alexandria legi publice, numquam sit intermissa, & multi in eius libros commentaria scriberent iugiter: quorum nos nomina plusquam LXX collegimus, attamen post eius obitum, annos DC. Alexandria, e baiulo, philosophus effectus & a sacco ferendo Saccus cognominatus Ammonius, uixit. Qui in Hermetis libros uidetur incidisse. Atque ex eis hauisse dogma hoc principiorum. De quibus Plotinus & Amelius ejus discipuli scripserunt. Post hos, horum discipuli Prophyrius, & Theodorus Asinæus, & horum auditores Iamblichus, & Syrianus, & huius Athenis successor Proclus Lycius, & post eum magnorum Platoniorum postremus ut uidetur Damascius, de iisdem tribus principijs scripserunt multa satis. Et quamuis aliquid inter se differrent, in eo tamen fuere concordēs,

ut tria omnino rerum omnium, ac mundi totius facerent principia, seu tres conditores. Quod & Christus, unus de tribus, cum apud homines esset, docuit. sancti Apostoli confirmarunt & Ecclesia stabiluit. Neque mirum est, Platonicos hosce postremos, in eam sententiam uenisse, quando iam Christi fides passim esset diuulgata. De quibus Augustinus scripsit. Platonici, paucis mutatis Christiani fieret. Sed illud maxime omnium, uidetur admirandum, quod ante Christi aduentum, ante Prophetas, ante Moysen, tam clare in Aegypto atque Chaldæa, dogma hoc de Trinitate palam fuerit. Nisi quis dicat, quia Zoroaster Abramo fuerit & conterraneus, & coætaneus, ab Abramo id habuisse. Cui Deus, dum cum eo loqueretur id totum reuelauerit. Idemque Abramus, quando in Aegyptum uenit, id ipsum docuerit. Vel totum hoc, a patre Noe fuisse profectum, per Cham filium. Qui & Aegyptum habitauit, & filium Osirim ibi regem fecit. Et eiusdem Chumi filius Chus pater fuit Nemrodi qui regnauit in Babylone, quæ ciuitas Chaldæorum caput fuit. Sed dogma hoc sacrosanctum, utcumque originem duxerit, haud multis post diluuium annis innotuit, & scriptis est commendatum, a duobus illis, quos diximus sapientiz patribus. tum ob ueritatem, tum ob rei magnitudinem, est maxima & admiratione, & ueneratione prosequendum. Quod tamen, ij qui Aristoteli, plus quam & Euangelio, & his sapientibus credunt, non receperint aut comprobauerint, nos libentes in lucem protulimus, ut pijs saltem, sed philosophis sint, unde contra impios, qui philosophos se profitentur, & Deum non norunt aut nosce nolunt, authoritates & arma. Sed quis non multo maxime admiretur, Aristotelem ipsum in eandem cum illis, de spiritu uenisse opinionem? quando suorum sectatorum id, vel subolfecerit nemo. Adducamus ergo ejus locum, ut qui eum tantum faciunt, sciant, se se in ejus libris ueris, sandis aut oscitare, aut dormire. Habet is libello de mundo hæc uerba.

Ἦν δὲ πάσαν καὶ θάλασσαν, αἰθέρα τε καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν διακοσμήσασα μία ἢ διαπάντων διήκουσα δυνάμις, ἐκ ἧς ἀμύπτων καὶ ἑτεροίων, ἀεὶρος τε καὶ γῆς, καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα.

” Terramque uniuersam & mare, ætheraque & solem, & lunam, & totum cælum, exornauit una, per omnia penetrans potentia, ex impermiscibilibus, & alienis aere, & terra, & igne, & aqua, uniuersum mundum condidit.

Quam potentiam omnia penetrantem ait mox, & solem mouere, & lunam, & totum cælum

lum circumducere. Et paulo post spiritum nominat in his verbis.

λέγεται ὃ καὶ ἕρπτε πνεῦμα, ἢ ἐν φύσιν τε καὶ ζῳῆς καὶ δια πάντων διήκουσα ἡμφυχός τε καὶ γόνιμος οὐσία.

20 Dicitur & aliter spiritus, ea quæ in plantis
20 & animalibus, & per omnia penetrans anima-
20 ta, & fecunda essentia.

Hoc autem Hermetis fuerat in his.

Τούτου τοῦ πνεύματος, οὐ πολλακις προήτον πάντα χηζῶν. Τὰ πάντα γὰρ βασάζον κατ' ἀξίαν ζωοποιῶν, καὶ πείθει, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγωγῆς ἐξήρτηται, ἡπίκουρος πνεύμασι καὶ ζῳῆς ἀπάσιν αὐτῶν πάρχων.

Hoc spiritu, de quo multoties ante dixi, omnia indigent; omnia enim ferens, pro dignitate uiuificat, & nutrit, & a diuino fonte pendet, adiutor spiritibus & animalibus cunctis semper existens.

Quæ omnia Io. Damascenus ante, & Gregorius Nazianzenus postea videntur confirmasse. Damascenus quidem libro 1. cap. 18. his verbis de Spiritu sancto loquens.

Πάντα τῆ οὐσίᾳ πληροῦν, πάντα σωζῶν, πλη-

ρωτικὸν κόσμου καὶ τῶν οὐσίᾳ, ἀχώρητον κόσμον καὶ τῶν δυνάμιν.

20 Omnia implens essentia, omnia conti-
20 nens, implens mundum per substantiam,
20 quem mundus non capit secundum po-
20 tentiam.

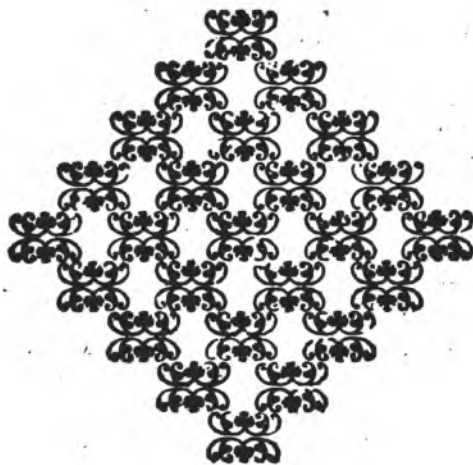
Nazianzenus vero. & hæc verba reperit, & addit alia, inter quæ, hæc.

Πνεῦμα τὸ ποιῆσαι, πνεῦμα τὸ γιγνώσκον ἀπαντα, ἐνεργῶν ὅσα θεός, παντοδύναμον δια πάντων χωροῦν πνεύματων, νοερῶν, καθαρῶν, λεπιοτάτων.

20 Spiritus qui fecit, Spiritus qui cognoscit
20 omnia. Operans quæcumque ut Deus om-
20 nipotens per omnes penetrans spiritus, in-
20 tellectuales, puros, tenuissimos.

Hæc vetustissimorum sapientum diuinissima de Trinitate dogmata Græcorum philosophis nullis præter Pythagoræ, & Platonicos nota, huc attulimus secundum veritatem philosophantes. ut posthac philosophia studioſi omnes sciant, posse humanas ingenia, & aliter, & altius quàm in Peripato, ut nunc omnis turba facit, philosophari, & rerum veritatem indagare.

FINIS NONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS LIBER DECIMO.

DE SECUNDO, AC TERTIO PRINCIPIO.

SI præter hæc, tot ac tam sancta vetustissimorum, ac sapientissimorum hominum testimonia; & ea quæ verbum ipsum nos docuit, & Ecclesia sacrosancta fide confirmavit, rationes etiam aliquæ philosophicæ, atque exactæ persuadere possint, & veritati fidei opitulati, cur non erunt amplexandæ? vt Hebræis, & Maumetistis, & Trinitarijs tum veteribus tum recentibus, & mens conuinci, & os occludi queat. Nam & philosophis sine forti addita ratione, de tam magna re, quicquâ persuaderi potest. & impius Arabs Auen Rois in Mosis narratione, rationes requisivit. Et reliqui de Peripato, & hunc, & Principem secuti, fidem hanc de trinitate, irrisione tanta prosequuntur, vt iam nomen philosophi, impietatis infame euaserit. ita vt si quis id profiteatur, aut eo nominetur, vulgo hoc additamento. Hic in Deum non credit, videatur. & simul etiam abhorreatur. Hoc autem nobis euenit, ob nimium in Aristotelem amorem, cuius impia, & confusa, & balba de Deo doctrina, omnia & publica & priuata gymnasia, & omnia monachorum cænobia impleuit, & in eis non solum magnis studiis, & legitur, & auditur, sed etiam, pro nefas, celebratur, & in admiratione ingenti habita, magnis laudibus ferè decantatur. Ea vt simul cum Epicureis, & Aristippæis, & Stoicis cunctis sileat iam, & euerfa iaceat: eiusdem Trinitatis, & Numine, & lumine piè imprecato, rationes certissimas, in hunc modum, ex demonstratis, nouis methodis, & longe quàm sint vllæ Aristotelicæ, exactioribus, prosequamur.

Vnum ergo illud primissimū, a quo entia om

nia esse demonstrauimus, ante quàm ea produceret: vel entium nullum in se habuit, vel habuit aliquod: Atq; hoc vel vnum, vel aliquot, vel omnia, Si dicatur, nullū in se habuisse, interrogabimus. Nullum habens, quo modo omnia produxit? Est enim verissimum veritatis illud eloquium, etiam in natura, Nemo dat, quod non habet. Non potest ergo dici. Vnum primissimum, procreatorum a se, nihil in se præhabuisse. Præhabuit ergo. Sed vel vnum, vel aliqua, vel omnia. Sed cur vnum tantum? Sed cur aliqua? Sed cur non omnia? Priora illa duo, imbecillitatem uirium, imperfectionem hyperxeos præ se ferunt. Vtrumque dicere, nefas. Omnia ergo in se præhabuit. Et quia erat bonum, ea de se proferre, habuit necesse. Hæc necessitas uoluntatem fecit producendi. Et uoluntas necessitatem. Voluntatem enim Dei, necessitas sequitur, inquit Hermes. Produxit ergo. Sed vel vnum, vel aliqua, vel omnia, ea quæ præhabuit? Bonitate quidem plenissima, non aliqua, sed omnia. Vnitatem uero produxit vnum. Vnum scilicet sibi simile; & natura proximum. Omne enim producens, sibi simile primo producit. Vnum ergo sibi simile, ac proximum primo produxit. Quod & vnum esset, & esset omnia. Vnum scilicet omnia. Vnum omnia quidem, sed vnum omnia productum. ideoque secundum. Productio autem ea vel intra, uel ad extra fuit? vtrumque. Productio enim actio est. actio uero duplex, vel intra hyperxin, & essentiam, vel extra hyperxin, extra essentiam. Si intra fuit, a productore nullo modo discessit. Idem cum eo remansit. Ad extra uero si fuit ecstasis fuit, & exitus a producente. Productione ergo hac primissima. & in uno mansit, quod est productum. & unum remansit. Et ex vno prodijt; & non

& non vnum euasit. Vnum ergo, & non vnum fuit. Si nō vnum, multa. Si multa, vel aliquot, vel omnia. Si aliquot, impotens, & productōr fuit, qui nō omnia producere potuerit. & productum, qui omnia suscipere non potuerit. At nulla ibi impotentia. quia nulla imperfectio. Non ergo aliqua, sed omnia. Vnum primum produxit, & vnum secundum suscepit. Et quia hoc ab illo exiit, & cum illo non est prorsus idem, alteritate ab eo distinguitur, uti filius a patre. Neque enim pater se ipsum produxit. neque producens, & productum, idem omnino esse potuit. Alteritas ergo inter eas intercesserit, per quam Pater alius sit, alius sit filius, Alteritas vero hæc, in quo nam consistit? In eo, quod ille genitor sit, hic vero genitus.

Sed quæ fuit ratio distinctionis huius? An quia ipse pater, non est, qui filius. Et filius non est, qui pater. Et inter patrem, & filium expressa est distinctio. An vero, & alia quæpiam distinguuntur alteritate? Alia nulla. Et per hanc eandem genitoris, & patris, Geniti, & filij, idē quoque sunt, identitate quadam alia, ab alteritate. Substantiæ nimirum, & essentiæ identitate. Hæc omnia rationes dicant arctissimæ. Sed & oraculum filij, ea confirmat.

Ego, & pater, idem sumus.

Sed & alia identitate idem sunt, & alia alteritate, alteri. Idem quidem.

Quia uterque omnia in se habet. Quod & rationes proximæ demonstrarunt, & ipsum verbum, affirmavit id ipsum.

Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et omnia quæcumque habet pater, mea sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea.

Alteritate quoque alia, sunt alteri. Quia in Patre vno, vniter sunt omnia, & indistincte vna. In filio vero, omnia sunt pluriter vna, & vna distincte. Sed hoc qua tandem ratione? Vel quia genitor in productione, cum genitū ipsum a se distinxit: tum eius omnia distinxit, tum eius omnia distinxit, a suis omnibus. Nō enim pat esse videbatur, aut esse potuit, ut producta eadem omnino essent, cum producentibus. Omne enim productum, secundum est a productore. Actus ergo productionis, videtur ea distinxisse. Actus inquam, non temporalis, non æternus, sed sempiternus. Actus nimirum productoris proprius, proprius bonitatis, proprius vnitatis. Quæ ut sit, genitor non eger. Genitum tamen, ut gigneretur, eguit genitore. Quidquid enim habet, a patre habet, Hæc ergo etiam alteritate genitus, a genitore est alter. Quod hic, illo non eguit, ille, eguit hoc. At quo modo, illum genuisse, hunc genitum esse est dicendum? Non equidem per motum. Omne enim quod mouetur, ad aliquid mouetur. Sed ante geniti genituram,

nihil erat, ad quod genitor moueretur. Genuit ergo sine motu. Forte motu geniti, qui e patre prodijt vi ea, ob quam Patris potentia est appellatus, & ob quam pater ipse dictus est πηγὴ πηγῶν, fons fontium. Fons enim aquam producere non videtur, sed aqua a fonte scaturire. Vel potius ratione alia, qua scilicet radij nullo solis motu, neque ullo ipsorum, emicant a sole. Itaque bonum, bonitatem suam, de se, extra se effudit, uti lux, de se, extra se, effundit radios. Ea tamen effusione, luci nihil perit. Sed integra, sicuti ante remanet. Sic, & genitor, geniti productione. & geniti ex genitore processione non imminuitur. Vel rectius dicendum, Genitorem genitum genuisse, ipso sui vno, & quo vnum est. Quod est, omnia produxit. Perfectissimus ergo sicut ante remanet. At & genitus, perfectissimus a genitore perfectissimo, necessario emanat. Nisi enim talis emanaret, indigus re aliqua esset, quod nefas est etiam cogitare. Nihil enim a genitore differt, nisi quod non ipse est, sed ab ipso. sicuti & radij nihilo differunt a luce, nisi quod non ipsa lux, sed a luce, sunt. Neque est genitus a genitore substantiæ alterius, sed eiusdem, sicuti & radii eiusdem sunt substantiæ, cum luce a qua profluunt.

Cum autem genitor, summum bonum sit, necessario adest genito. neque ab eo distat, neque ab eo discedit, aut diuellit. Sed uniti ambo perseverant, sicut cum luce radij. Et genitus cum genitore, semper esse coniunctus. Et in eum, qua parte ab eo exijt, omni desiderio fertur. Omnique amore, ei se se totum cupit iungere. Amor ergo hic, tertius inter duos interuenit. Qui non est, ut humani sunt amores, affectus, & passio, sed est hyperaxis ex illis procedens, ex eis, & inter eos sit tertia. Atque ita tres hypostasēs, & Trinitas beatissima, & tria, uti postea videbitur, principia. Hæc sane vna methodus. Alia vero, in qua, nec Aristoteles, qui Deum beatissimum prædicauit, inficias iuerit, beatitudine summa Deum frui. At quæ beatitudo eius esse queat, si solitarius permaneat? eum quo communicare queat, indigus. At in eo indigentia nulla. Ergo ad eam perfruendam, socium, quia nullum alium habet, sibi faciet. Si faciet, de nouo gignet. Si gignet, non de nihilo, non de materia, non de alia re, quæ nulla adhuc est. Ergo de se ipso. Duo ergo cum iam sint, uel odio se se prosequuntur, uel amore, uel tepidi inter se erunt. Si odio dicamus, id & mali est, & ob malum. At in summo bono, nihil malum. Si tepidos dicemus, id partim ab odio, & ideo a malo veniet, quod ibi nullū est. Ergo amore se se prosequuntur. Amor enim, & a bono, & ob bonū est, & boni. Amor ergo, hic tertius inter duos intercedit,

FRANCISCI PATRICII,

intercedet. Non quidem aut vanitas, aut passio, sed hyparxis, sed hypostasis tertia. Quid igitur ad hæc duas methodos Peripatus opponet? Terciam adiiciamus Zoroastream, sed nostris rationibus, & explicatam, & firmatam. Ait ille.

Τῶν Μονῶν ἐστὶν, ἡ δὲ δύο γενεᾶ,

Protenſa Monās est, quæ duo generat.

Quid sibi hoc ænigmate, sapientum pater ille voluit? Monās, dum in se manet, neque extra se progreditur, duplex ethymon ei conuenit. Tum quia *μῆτες* manet, tum quia *μόνη* sola est. Vnde illud Hermetis.

Τὸ δὲ ἐν, μόνον μένον ἐστὶν,

Vnum ipsum, solum manens, stat.

Sed quando ei libuit, de manentia sua, de se solo exire, primissima de se protensione, primissima sui extensione, tria fit, necessitate summa, Ipsa prima, quæ protenditur. protensio ipsa, & terminus ad quem protensio pertingit. Exemplo appositissimo, & declaratur, & comprobatur. Punctus sit, ubilibet in spacio. Fluat, quod Geometræ admittunt. Eo fluxu lineam format, seu rectam, seu curuam, terminatam. Ipse Vnum esto. Fluxus est secundum. Tertiū, punctus alius, in quem, & fluxus prioris puncti, & linea finitur. Fluxus tamē, & linea in medium inter duo puncta cadens, utrosque coniungit. Pater ergo Monās protenditur: ea protensio filium profert; atque in spiritum desinit. Qui per patrem, & filium producitur. Atque ita Monās se protensā, duo necessario, & primissima protensione, generat. Duo autem cū vno tria, & vnū, & duo tria sunt. Et hæc tria vnum sunt. Sed & quarta adsit methodus.

Cum pater, & filius, genitor, & genitus ita inter se coherent, ut numquam, vel diuellantur a se inuicem, nec diuelli possint, necessario alter alteri assistit. Ex assistentia hac, tertiū quid necessario nascitur. veluti ex vtriusque in se inuicem afflatur mutuo, ac vtriusque spiratione, & in se se mutuo inspiratione. Ex qua re, iam olim ab Hermete, hoc ipsum *πνεῦμα*, spiritus est appellatus. Quod nomen postea, verbum quoque apud nos habitās, & sacrosancta Ecclesia libentes susceperunt, & docuerūt. Spiritum, nec patrem esse, nec filium. Sed spirationem hanc, & inspirationem, & amorem illum quem pater habet in filium, & filius in patrem, a quibus Spiritus sanctus procedit, nec factus, nec genitus, nec creatus, sed ab eis tantum procedens. Ideoque Apostolorum chorus cecinit.

Qui a patre, filioque procedit. Sed Peripatus hæc respuit. Ad summam ergo methodum quintam veniamus.

Si vnum, principium (vti abunde est demonstratum) entium est, a principio erunt en-

tia omnia. Neque enim a se ipsis sunt, neque a principiatis, uel primis, vel medijs, uel postremis. Quo enim modo cælum fiat e luto, aut e musca? Si a principio sunt, ergo sunt a primo. Nihil enim est, ante principium. Neque enim media, aut postrema, priora sunt principio primo. Si a primo sunt, ergo sunt ab vno; Namque ante vnum, multa nec media sunt, neque postrema. Si ab vno sunt, ergo sunt a simplicibus. Neque enim composita vel media, vel postrema, simplices sunt priora. Si a simplicibus sunt, ergo sunt a sibi sufficiente. Nullum enim simplex additamento eget, vt simplex sit. Omne ergo simplex sibi sufficit. Si a sibi sufficiente sunt: ergo sunt a perfecto. Id enim, perfectum, & est, & dicitur, cui nihil deest. Ergo si a sibi sufficiente sunt, a perfecto sunt. Si a perfecto sunt, sunt a bono. Non enim bona media, bona postrema, esse possent a non bono. Si a bono, igitur, & a pulchro. Neque enim pulchra media, pulchra postrema, a non pulchro esse queunt. Si a pulchro, ergo etiam a vero. Verum enim est, quod sibi consonat. Pulchrum autem sibi omnino consonat. Si a uero sunt, sunt etiam ab existente, & ab hyparxi. Existente namque nihil verius. Si ab existente sunt, a potente quoque sunt. Neque enim potentia media, potentia postrema, fuerit ab im potente. Si a potente sunt, ab operante quoque sunt. Omnis enim potentia, in actionem exit. Operantia, aut media, operantia postrema, a non operante nequaquam fuerint. Si ab operante sunt, a viuente quoque sunt. Non enim viuentia media, viuentia postrema, a non viuente, & a mortuo fuerint. Viuere autem prima omnium est actio. Si a viuente sunt, etiam a producente. Omne enim quod viuat, in se, & ex se producit. Et productantia media, & productantia postrema, a non producente, quo modo dicatur esse producta? Si a producete, vel in se, uel extra se producente. Neque enim nullibi producet. Si in se producente, vel se ipsum producente, vel a se, aliud producente. Neque enim nihil producet. Si se producente, ergo se principium, se primum, se vnum, se simplex, se sibi sufficiens, se perfectum, se bonum, se pulchrum, se uerum, se existens, se potens, se operans, se viuens, se producens, se in se producens, se se producens. Si uero in se, a se aliud producente, aut se alterum, aut non se alterum producente. Si se alterum, eadem ergo omnia, quæ prius. Si non se alterum, aut idem sibi, aut non idem sibi. Si idem sibi, eadem quæ prius. Si non idem sibi, aut par sibi, aut impar sibi. Si par sibi, eadem quæ prius. Si impar sibi, ergo non principium, non primum, non vnum, non simplex, non sibi sufficiens non perfectum, non bonum, non reliqua.

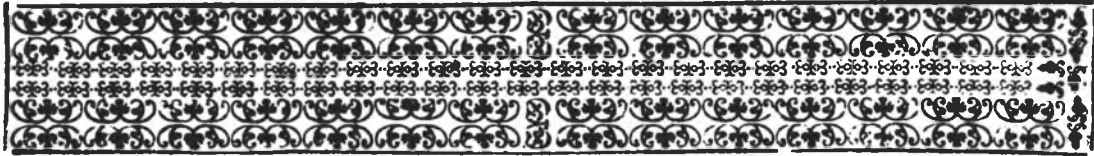
Ergo

Ergo non in se producente: non alterum, nec non alterum, nec idem sibi, nec non idem sibi, nec par sibi, nec impar sibi. Ergo nullo modo in se producente. Ergo extra se producente. Si extra se, aut se, aut alterum. Sed quo modo se, extra se? Ergo alterum extra se. Si alterum, ergo non principium, non primum, non vnum, non simplex, non reliqua. Si alterum, aut in se manens, aut in alterum transiens, Si in alterum transiens, ergo non principium, non primum, non vnum, non reliqua. Si in se manens, aut consubstantiale sibi, aut alienum. Si alienum, ergo non principium, non primum, non vnum, non reliqua. Si consubstantiale, aut parem sibi, aut imparem sibi. Si parem, ergo alterum principium, alterum primum, alterum vnum, altera reliqua. Si imparem, ergo non principium, non primum, non unum, non reliqua. Si non vnum, ergo aut duo, aut tria, aut aliquid de reliquis, aut omnia, Sed cur ab omnium principio, non alterum, par sibi producat? Si par sibi, cur non alterum principium, & omnia principiata? cum, & alia ab eo sint, & extra ipsam? Sed cur a primo, par sibi aliud primum, & omnia secunda, & reliqua? Cum, & alia, & extra sint? Sed cur ab uno, non & vnum par sibi, & omnia? cum & alia sint, & extra? Sed cur a simplici, non & aliud par sibi simplex, & composita omnia? cum & alia sint, & extra? Sed cur a sibi sufficiente, non & aliud sibi sufficiens, & sibi non sufficientia omnia? cum & alia, & extra sint? Sed cur a perfecto, non & aliud perfectum. & non perfecta omnia? cum alia, & extra? Sed cur a bono, non & bonum aliud, & non bona? cum & alia, & extra?

Sed cur a pulchro, non & pulchrum aliud, & non pulchra, cum & alia, & extra? Sed cur a vero, non & uerum aliud, & non uera? cum & alia, & extra? Sed cur ab existente non & existens aliud, & non existentia? cum & alia, & extra? Sed cur a potente, non & potens, & non potentia? cum & alia, & extra? Sed cur ab operante, non & operans, & non operantia cum & alia, & extra? Sed cur, a uiuente, non & uiuens aliud, & non uiuentia? cum, & alia, & extra? Sed cur a producente, non & producens aliud? & non producentia? cum alia, & extra? Ergo alterum principium, alterum primum, alterum vnum, alterum simplex, alterum sibi sufficiens, alterum perfectum, alterum, bonum, alterum pulchrum, alterum verum, alterum existens, alterum potens, alterum operans, alterum uiuens, alterum producens. Sed secundum a primissimo. Hic primissimi patris, filius primogenitus, omnis creatura, & unigenitus. Ideo cum ambo ferè idem sint, & genitus sit intellectus. proprium autem opus, intellectus sit, tum in se, tum in supera reflecti, seu conuerti, necessario genitus, tum in se, tum in patrem, intelligentia, siue intelligentione sua reflectitur, & in eius summam conuertitur bonitatem. Hac geniti in genitorem conuersione, & mentali reflexione, alius ex primo generatur intellectus. Qui cum, & ipse genitori producatur similis, ipseque sua ex illo procedentia ferat secum omnia quæ in auctore erant, ipse quoque necessario erit principium, nimirum tertium. Atque ita, tria constituta sunt rerum omnium principia.

FINIS DECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER VNDECIMVS.

DE ENTIVM ORDINIBVS.

DIV iam de vno, & modo de vno trino principio, varias agitamus quæstiones. Quibus ad id peruenimus, vt & exactissimis rationibus, & sapientissimorum hominum testimoniis, & diuinis insuper oraculis, vere sciamus, entia antequam fierent, in Deo fuisse omnia, & ex ipso, & per ipsum omnia esse facta. Et quæ facta sunt, in ipso vitam fuisse. Reliqua modo prosequamur, ac dicamus. Hæc uero omnia, quæ in Deo fuisse, & ab eo, & ex eo fuisse producta asserimus, necesse est, uel unum ens fuisse quod diceretur omnia, uel uno plura; uel omnia denique. Sed cur unum tantum? cur tantum plura? Cur non etiam omnia. Priora namque illa duo, imbecillitatem potentia, & imperfectionem hyperxeos præ se ferunt. Quorum, neutrum dicere est fas. Omnia ergo, ut iam probatum, in se præhabuit. Et omnia producere, habuit necesse. Bonitas enim uoluntatem fecit producendi, uoluntas necessitatē. Verè enim, ut iam dictum est, scripsit Hermes uoluntatem Dei sequitur necessitas. Omnia ergo ex ipso, & per ipsum facta sunt. Hæc uero omnia ex ipso, & extra ipsum producta, non iam cum ipso idem sunt. Atque ideo non sunt ipsum unum. Neque ipsa illa omnia, per quæ primissimum illud, unum omnia est appellatum. Effectus enim, a causa quidem semper uenit, non autem cum ea idem remanet. Hæc ergo producta, non sunt prima omnia, sed omnia secunda. Illic quidem uniter una cum uno. hic uero, & ab illis, & inter se distincta. Nam si uniter una non sunt, necesse est, ea esse di-

stincta. Et si distincta sunt, sunt multitudo. Sed quædam ne multitudo, & mutila? an tota, & integra multitudo? Si quædam tantum esset multitudo, pars esset multitudinis, & alia superessent multitudinis partes, quæ extra omnia essent. Atque ita omnia, non omnia essent. Et non omnia, essent omnia. Ergo dicendum. Ab uno, omnia esse producta; hoc est omnis multitudo, extra quam, & ultra quam, multitudo alia nulla sit, nec esse possit; ne unitas quidem ulla, præter primum unum. Multitudo autem hæc, quia non unum est, ab uno differt, & cum uno, non est idem. Nam si unum quod multitudine prius est, idem esset cum multitudine, prius, & posterius idem esset, & præterea unum, esset multitudo, & esset unum; & duo opposita essent idem, & causa idem esset cum causato. & causatum idem cum causa. At fas non est, hæc omnia confundi. Ergo fas nullo modo est, ut unum, idem sit cum multitudine, quæ illius proles est, & effectus. Effectum enim semper necesse est, causa remissioem gigni. Vel enim idem ambo sunt, uel non idem. Si idem dicamus, modo relata sequentur impossibilia. Non sunt ergo idem. At, causa, & prior est natura, & potentior, ut pote quæ suis uiribus id gignit, quod nec hyperxin, nec uires prius habebat. Hoc ergo firmum esto. Causatum omne, causa sua semper esse remissius. Ergo multitudo ab uno procreata, cum ipso uno, non est idem. Quid ergo, est ne ab eo penitus aliud? Si ita, erit ipsa ab uno omnino distinctans, nec uni ullo modo unita, aut coniuncta. Et inter ipsam, & unum; uacuum relinquetur interuallum. Oportet autem omnem entium

entium progressionem esse continuatā. Id autē fit per hyparxeon coniunctionem : Quæ fit per inferioris participationem a superiore. & est vtriusque communicatio, per vtriusque facta Sympathiam. Oportet ergo causam, cum causato, & idem esse, & alterum: ita ut eorum identitas non omnino sit integra. & sincera, Neque omnimoda sit in eis alteritas. Sed neque sint inuicem temperatæ, ut quantum sint idem, tantundem sint & alterum. Hoc autem modo similitudo & dissimilitudo simul, inter ea intercedet. Simile enim est, quod identitatis partem suscipit. Dissimile vero, quod partem suscipit alteritatis. Hoc est, particeps factum sit vtriusque. Si ita sit in omnibus causis, & causatis, omnis entium progressio, & a causis proditio, per similitudinem simul fiet & dissimilitudinem: Sed per illam prius, per hanc posterius. Prior enim hyparxis est, quàm passio. Causa autem omnis de sua hyparxi, & essentia, causato aliquid largitur. Dissimilitudo uero ei aliunde venit. quia in alteritatem cadit, per quam fit dissimile. Omnis ergo a causis effectuum progressus, per similitudinem prius adimpletur. Et omnis causa, effectum sibi similem prius producit, quam dissimilem. Quia identitatis suæ aliquid ei causa tribuit, quam effectus proxime suscipiens eam patitur, & similis euadit causæ. Dissimilitudo uero ei accedit, quia in alteritatem a causa cadit. Multitudo igitur prima, non quæ in vno est indiscrета. sed quæ ab vno est progressa, identitatem, & alteritatem ab vno tulit, & similis & dissimilis ab eo, euasit. Quia vnum de sua hyparxi ei dedit, & similem sibi effecit. Hoc est, particeps vnus est facta. Et quia in alteritatem quoque ab eo cecidit, dissimilitudinem acquisiuit. Similitudo autem in hac productione, prior effectus est, & potior, quàm dissimilitudo. Quid autem vni similis esse potuit, aut debuit, quam vnitas? Multitudo ergo hæc prima, quia omnis, & tota integra fuit, omnes euasit vnitates. Et est omnium vnitatum, omnis, & tota multitudo. Vnitas, quidem quia ab vno. Vnitates autem, quia omnis multitudo ab vn'omnia deriuās. Nisi enim ab vno, vnitas producta esset, productio hæc, per similitudinem non esset facta. Nisi itidem, ab vn'omnia, vnitates omnes prodissent, proditio hæc, per similitudinem non esset. Prima ergo ab vn'omnia productio, omnis fuit multitudo, quæ tota, vnitates fuit. Et quoniam in vn'omnia, vnum primas tenebat, omnia, secundas: necessario in hac productione, vni ipsi, vnitas aliqua primaria debuit respondere. Vnitates vero reliquæ responderent ipsi vn'omnia. Vni-

tas ergo quædam primaria, ab vno est generata; Reliquæ vnitates hanc, ut secundariæ sequuntur, & sunt ab ea proxima. Quia omnis multitudo, a sua est vnitate. Et quoniam vnum, omnia illa sua continuit, necesse est, ut vnitas hæc primaria vni ipsi similis, & ei correspondens, vnitates omnes in se contineat. Et ut vnum, omnia fuit; ita hæc vnitas vnitates omnes sit. Et ipsa sit Dei patris vnigenita, & primogenita filia. Quam sacrosancta Ecclesia, filium vocat vnigenitum. & est secunda in diuinis persona. eadem cum patre, alteritate tantum quadam ab eo distans, & secundum est rerum principium. Et eadem cum patre; bonitate, voluntate, & potentia præditum. Et est idea boni, quo nomine a Platone meruit vocari. Quam stulte stultus irrisit Aristoteles.

Quæ quidem boni Idea, ut amore essentia-li, in patrem vertitur, tertia de se, & de patre persona procedit, sibi & patri cōsubstantialis, alteritate tantum, ab ipsis distincta. Quæ tertium est rerum principium.

Eadem hæc boni Idea, quia bona est, sterilis esse nequit. Producit ergo & ipsa; At quidnam producit? An forte simul cum patre cui cōsubstantialis est, vnitates ipsas, per se vero sola entia, & rerum essentias omnes? Formas inquam veras, & simplicissimas Quarum vnitates, vel sumitates sunt & veluti flores. Vel etiam sunt ipsæ vnitates, super entia omnia, & superessentialia? Sed si sint superessentialia ita, ut cum essentis nihil communicent, tuac inter ipsas, & essentias vacuū relinquetur interuallum. Identitatis ergo suæ, vnitates singulæ, essentis suis largiuntur; & progressio hæc quoque necessario fit per similitudinem prius, dein per dissimilitudinem. effectum earum in alteritatem cadente. Similitudo autem hæc, per communicationem & participationem, inferioris fit a superiore. & vtriusque; sympathiam, & quasi contemperationem. Ita ut vnitas, suæ hyparxeos aliquid effectui suo tribuat. Hoc autem aliquid, unum sit, per quod in effectum existens, effectus suæ causæ fiat similis, dissimilis tamen, per casum in alteritatem efficiatur. Quæ alteritas, id quod ens, & essentiam vocamus, efficiat. Et ab identitate causæ, habeat vnum. ab alteritate vero, habeat multitudinem. Seu potius, sit, & vnum, & multitudo. Ita ut vnum sit in ente; & ens sit in vno. scilicet vno essentiali. Et per ipsum sit, in sua propria vnitate. Et per eam, in vnitate primaria. Et per primaria vnitatem, in primo vno. Sunt enim singula entia, seu singulæ essentia per vnum a propria sua vnitate sibi inditum, ita ut sine eo, nullum ens, nulla esset, aut cōsisteret essentia. Et eo suæ vnitati similis efficitur. & se ipsa,

FRANCISCI PATRICII,

quia multa est, efficitur dissimilis. Quoniam vero, a perfectissimis venit, ipsa quoque suo gradu erit perfectissima, si similis suis causis esse debet. uti est probatum. Si perfectissima, ergo & uiuens erit. Omne enim quod est, uel uiuens est, uel uita carens. At hoc imperfectio nem sentit maximam, sicuti uita sapit perfectionem. Sed & quia in Deo est, Deus autem uiuens in factis oraculis appellatur. Et ipse de se ait, uiuo ego dicit Dominus. Quid ergo in Deo uiuente, mortuum quid esse, audemus dicere? Nequaquam. Nam, & hæc, quæ conspicuntur, & quæ facta sunt, in ipso uita erant. Quod diuinus testatur spiritus. Ergo diuina illa essentia, uiuens est, & uita fruitur, optima, & sufficientissima. Quod Aristoteles etiam est attestatus. Sed & uita hæc, per similitudinem in essentia, & ab essentia est producta. Quia in simplici essentia, simplex etiam uita, & uita simpliciter. Et præterea uita aliud nihil est, quam essentia ipsa parturiens actionem. sicuti postea uidebimus. Quatenus ergo uita, est essentia quædam, similitudo est inter eas. Quare uero, in motum est progressa alteritatem induit, & dissimilitudinem est adeptæ. Per motionem autem hanc suam, cognitionem in se produxit. Dum enim mouetur, motu hoc suo uel in se reuoluitur, uel sursum uersus, prodiit. Vel enim sursum, uel in se, uel deorsum motum hunc tendere est necesse. Deorsum uero non retendit quia sub se nihil adhuc erat. Vel ergo in suam essentiam, & superas sui causas, uel in se ipsam, motionem protendit. Hæc autem primaria est cognitio, ut postea declarabitur. Talem autem uel in se, uel in superationem, & cognitionem, sapientes ueteres communi consensu. Mentem, & intellectum appellauerunt. Motio autem hæc, sicuti diximus est duplex. Vel in se, uel in supra. prior quia suæ essentia viciniore, primum procreat intellectum. Dum uero se intelligit, & in superas suas causas reuoluitur, secundum procreat intellectum. Quem Zoroaster secundum appellauit. Hermes autem, spiritum. Quod nomen sacrosancta etiam Ecclesia est dignata.

Sub patre ergo Deo, & a patre, Paternum est profundum. In quo unitas primaria, & in ea omnes unitates, quas nomine alio ideas appellamus. Essentia, & ens primarium, & essentia ueræ, & entia uera omnia. Vita primaria, & uitæ omnes. Intellectus primarius, & intellectus omnes. Et ipsa unitas prima Idea boni, hisce omnibus constat. Imò est hæc omnia, intra se hyparxi simul unita, proprietatibus uero distincta. Simplicitate enim hyparxeos existentia, & subsistentia, & substantia, & essentia, omnibus per omnia est transitus, & permeatio. Proprietatibus uero distincta ita, ut

nulla ibi sit confusio, nulla imperfectio. Inquit enim Zoroaster.

*Πάντα γὰρ ἔξετέλεσε πατήρ.
καὶ νό παρέδωκε δ' αὐτῶν.*

„ Cuncta enim perfecit pater,
„ Et Menti tradidit secundam.

Hanc secundam mentem duplici interpretamur significato. Priore, quia Mens prima, sit a patre secunda. Atque ita omnia in se, a patre perfecta suscepit. Altero quod ita perfecta, menti tradiderit secundam, quæ & a prima, & a patre procedit, & cum ambobus est consubstantialis. Ut proximus esset conditor eorum, quæ extra profundum debebant produci. Prima autem quæ ab intellectu hoc sunt producta, per sui similitudinem itidem sunt producta, intellectus scilicet creati. Nouem uti uidebimus gradibus distributi. Et ij quos intellectus participatos uocamus. Similes quidem intellectui conditori sunt, quia & ipsi sunt intellectus. Dissimiles uero sunt quia conditi. At sunt etiam hi participati, & ipsi conditores. Animarum scilicet. Nam ratio omnis ab intellectu est, & eius imago est dianoea, & ratiociniū. Si imago, etiam similis intellectui. dissimilitudo uero, quia non iisdem cum intellectu sunt, & in alteritatem ceciderunt. Sed hæc clarius suis locis. Simile quiddam sibi anima, quæ iam in corpus decidit, & ei est coniuncta, in corpus profundit. Quam nos, nomine fatismuro, sed significato satis ignoto, naturam appellamus. A qua in corpus itidem productus qualitas, quæ naturæ ueluti instrumentum seruit, in corpore, & eius partibus, alterandis, & disponendis. Et dispositis formam inducit. Per quam corpus in aliam, aut aliam speciem conformetur. Sed & qualitas a natura fert similitudinem, & ei est dissimilis. Et formas eadem fert a qualitate. Et corpus a forma, ijs non mirum modis, qui proprijs horum graduum tractatibus explicabuntur.

His autem post unum primum, nouem gradibus, rerum tota constat uniuersitas. Qui quidem gradus ordine sunt dispositi a summo ad imum ita, ut nullum inter eos uacuum sit reliquum, nulla locum habeat intercapedo. Gradus autem uocamus scalarum similitudine, quia viciniore ad primum Principium, & distantio re loco sunt ordinati. Atque ideo primum etiam rerum ordinem nuncupamus. Ordo enim omnis, ut ab initio diximus, priore constat, & posteriore, tum numero, tum loco. Propterea recte a Pythagora dictum, res esse sicut numeros, quoniam ab unitate viciniore, & longinquoire specie sunt compositi. Atque hæc ni fallimur, occulta hæctenus, causa fuit, cui numeri totius plenitudo decenatio comprehenditur. Ab uno scilicet descensus est per medios

medios omnes vsque ad corpus, omnium infimum. Et cur etiam, ab uno simplicissimo impartibili, in multitudinem semper maiorem, vsq; ad decadem laberetur, & labendo cresceret. Cresceret autem vno addito; quoniam vnum, omnibus sui imaginem, aliud atq; aliud vnum impartitur, vsque quo id quod recipit, ipsius sit capax, vsque scilicet ad postremum. Ad quod cum est peruentum iterum a summo vno, replicet oportet is, qui vltius velit numerando progredi. Atq; hic descensus, rerum methodus est cōpositiua per additionē facta, vnius. Ascensus vero methodus alia est principalis, quam resolutiuam in sua primogenia vocant, per eiusdem vnius facta subtractionem. ipso vno a multitudine se subtrahente, & in se redeunte. Sed & mirabile aliud in hoc numero, animaduersum est antiquitus, quodd videlicet Denarius, quaternario adimpletur. simul sibi partibus connumeratis. Inter quas primo est totius vniuersitatis pater, Vnū. Cui proxima ab eo veniens, est dualitas, secundam diuinitatis personam representans, Quæ in patrem versa, tertiam personam per spiritū sibi a patre spiratum, & a se in patrem respiratum producit, ternario representatam, quæ ex vno & duitate simul iunctis procedit. Et quoniam hi tres vnum sunt in sua vnione, & suo profundo, quaternarium comprehendūt, vnum, essentiam, vitam, intellectum. Atque hoc forte voluit Pythagoras, quando tetractym nominabat, & per eam, sacrosancto ac summo omnium iurabat iuramento. Et certe hoc voluit Apōstolus, quando dixit.

Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. de filio intelligens, Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Quoniā in ipso condita sunt vniuersa, in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia.

Prius quidem inuisibilia quæ diximus, vnitates, essentia, vitæ, Mentis, quæ nominibus ijs comprehenduntur, quæ subnectit.

Sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates.

Et post has, quæ his, participia sunt extra profundum, in cœlis, & in terra, visibilia iam facta, sive essentia, sive viribus, sive actionibus, animæ, naturæ, qualitates, formæ, corpora. Hæc enim omnia illorum participia sunt, a principio facta, & inde venere, & inde pendent. Atque ideo verissime ab eodem dictum Apōstolo.

Inuisibilia ipsius, a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Conspiciuntur quidē illa clarissime, quādo intellectus in anima iam a fordibus corporeis purgata, ad illa, quæ corporeis oculis sunt in-

uisibilia, erigitur; Cetero quin, intellectibus materiæ immerfis, Epicureis, Aristipis, Peripatericis, Stoicis. & id genus alijs brutis gregibus, tamen si philosophis, stultis semper questionibus, quæ lites tantum generant impliciti, sunt inuisibilia. Esse autem inter hæc inuisibilia, & hæc alia quæ facta sunt visibilia, communionem, & hæc ab illis continua cathena pendere, & ratio philosophica persuadet; natura non saltante, nec vacuum relinquentes; & autoritas Apōstoli confirmat, dum quæ fide ipse intellexit, scribit in hæc verba.

» Fide intelligimus, aptata esse secula verbo
» Dei, ut ex inuisibilibus, visibilia fierent. Verbo Dei, ac filio, vnitatem illa omnia comprehendente, aptata sunt, & ordine disposita secula, & quæcunque in seculis, hoc est, tum in sempiternitatis æuo, inuisibilia, tum in tempore visibilia. Vt scilicet ab illis fierent hæc, & ab eis per participationem, & continuatam communionem, & Sympathiam, hæc ponderent, & inde fouerentur, & viuificarentur, & in sua quæque specie generarent, & germinarent. Et omnia essent, quasi Iacobi scala, a cœlis ad terram protensa, nouem gradibus disposita, per quos, Angeli, & nuncij Dei, descendendo, sapientiam, & gloriam Dei; ad nos deferrent; & ascendendo, piorum merita, & impiorum de merita ad conspectum Dei referrent.

Gradus hi nouem, sunt primus rerum atq; entium ordo, in profundum, a summo ad imum ductus. Est alius ordo in latitudinem actus, in singulo quoque gradu. In primo nimirum productorum gradu, est vnitas primaria, & ab ea, & in ea vnitates omnes, eam ordinæ consequentes, nouem & ipsæ, vt hæc ratio dicat, in latitudinem gradibus distinctæ. ita vt primariæ vnitati, proxima Essentiarum sit vnitas, sequatur vnitas Vitarum. tertio sit loco, Mentium vnitas. quarto a nimarum. quinto Naturarū vnitas, sexto vnitas Qualitatum; septimo Formarum. postrema sit omnium vnitas Corporum. Ita sit, vt quot sunt in vniuersitate post principium rerum gradus in profundum, totidē sint etiam gradus, earum latitudinis. Quem ordinem sicut primum illum, gradus nominauimus, sic seriem proprio nomine appellabimus. In qua serie vnitatum in latitudinem, graduum singulorum latitudinem ratio persuadet esse locatam. Nihil enim in vniuerso, sine ordine certo putamus constare. Alioquin nec intelligibilis ille, neque sensibilibus hic mundus, perfectissimus esset, (quod omnes sapientes asserunt) si confusionem in essentialibus eius partes admittetent. Ita inquam sunt singuli in sua serie, rerum genera ordinata, vt in vnitatum latitudine, omnes, nulla excepta sunt vnitates, a primaria, & regina unitate, & in ea

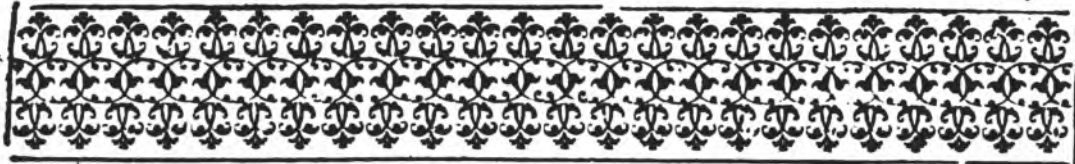
FRANC. PATRIC. PANARCHIAS, LIB. XI.

in ea productæ, & consistentes. In vnitate essentia, sic & primaria essentia, & essentia reliquæ nouenario conclusæ. In vnitate vitæ, sic & primaria vita, & vitæ reliquæ, nouenario itidem conclusæ. In vnitate intellectus, & primarius intellectus, & intellectus reliqui nouenario comprehensi. In vnitate animæ, & anima primaria, & animæ omnes nouem numero contentæ. In naturæ vnitate, & natura primaria, & naturæ omnes, nouenario conclusæ. Idem de reliquis tribus. In vnitate qualitatis, qualitas primaria, & qualitates in nouenarium contentæ. Et in vnitate formæ, forma primaria, & formæ alia septem. In corporis itidem vnitate, & primarium corpus, & corpora reliqua septem, aliis corporum generibus comprehensa. Ita ut extra has latitudines, nihil eorum ordine, aut serie sit relictum. Tertius itidem in longitudinem est ordo, quem catenam libuit nuncupare. Qui quidē est eiusdem generis, seu speciei, per gradus omnes transitus. Hæc exemplo appositisimo declaremus. Est lucis vnitas, & vnitatis lux. Est, & essentia lucis, & lux essentia. Et vita lucis, & lux vitæ, & Mens lucis, & lux mentis, & lucis anima, & anima lucis. Et natura lucis, & lux naturæ. Et qualitas lucis, & lux qualitatis. Et forma lucis, & formæ lux. Et lucis corpus, & lux corporis. Ita lux, per omnium graduum longitudinem ordine rectissimo percurrit. Est alius numero quartus ordo, quem soliditatis ordinem placuit vocare. Ex tribus enim illis longitudine, latitudine, & profunditate, sicuti corporum nascitur soliditas, & stabilitas, & firmitudo: sic ratio longe melior suadet, in rerum omnium vniuersitate, esse firmitatem, & stabilitatem, & soliditatem longe

quàm sit in corporibus, validiorem. Hanc autem soliditatem ita explicamus. Omnia superiora sunt in inferis omnibus, pro horum capacitate. Et infera omnia sunt in superioribus, pro horum excellentia. Vt unitas quidem est, in omni essentia, in omni uita, in omni mente, in omni anima, in omni natura, in omni qualitate in omni forma, in omni corpore. Per vnitatem enim, & unum hæc omnia, & constant, & consistunt. Sed & essentia, est in omni uita, in omni mente, in omni anima, in omni natura, in omni qualitate, in omni forma, & in omni corpore. Esse enim habent hæc omnia. Sed & uita, in omni est mente, in omni anima, in omni natura, in omni qualitate, in omni forma, in omni corpore. Sed & mens, in omni est anima, in omni natura, in omni qualitate, in omni forma, in omni corpore. Anima quoque, in omni est natura, in omni qualitate, in omni forma, in omni corpore. Natura etiam in omni est qualitate, in omni forma, in omni corpore. Et qualitas in omni forma, & in omni corpore. Et uice uersa, omne corpus est in forma, in qualitate, in natura, in anima, in mente, in uita, in essentia, in unitate, & per hanc in uno. Sic forma est, in qualitate, in natura, in anima, in mente, in uita, in essentia, in unitate, & per hanc in uno. Ita qualitas est in natura, in anima, in mente, in uita, in essentia, in vnitate, in uno. Natura itidem, in anima, in mente, in uita, in essentia, in unitate, in uno. Anima quoque est in mente, in uita, in essentia, in unitate, in uno. Mens etiam in uita est, in essentia, in unitate, in uno. Vita similiter est in essentia, in unitate, in uno; Et essentia, in unitate, & uno, & unitas denique in uno primissimo, in vn' omnia.

FINIS VNDECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS LIBER DVODECIMVS.

DE DIVINIS VNITATIBUS SIVE IDEIS.

SI Aristoteles, se se aduersus veteres philosophos omnes gessit tā valenter, quā aduersus Parmenideum vnum, & Platonicas Ideas, iam non solum tertia eius librorum pars, vt aiebat Epicurus aliena est, sed mera est garrulitas, & fatuitas. Nos certe puerilitatem hanc suam, aduersus Ideas, quas omnium antiquorum dogmatum maxime, & maxima iniuria exagitaui; tertio tomo nostrarum Peripateticarum Discussionum, satis, superque, & ostendimus, & e philosophia explosimus. Itaque criminationes illas omnes in presētia iacere iubemus. Rem ipsam totam discutiamus, vtrum re vera sint Ideæ: quas superioribus libris vnitates appellauimus. An verò, merum sint somnium, veri studio, philosophice, sedatè, perquiramus. Et vt quæcumque ad eas pertinere possint, vno, eodemque labore, expedire sit operæ præcium, integrum hunc librum eis dicemus.

Itaque de Ideis plura quærimus.

Nomen hoc, quod vniuersus Peripatus, tamquā monstrum horrendum ingens, horret, quid sibi velit.

An Ideæ sint re vera: vel sunt nihil.

Quid, & quales sint, & vbi.

Idearum quot sint genera.

Quarum rerum sint Ideæ.

Cur Ideæ dicantur exemplaria.

Quo modo Idearum fiat participatio.

Hæc singula examinando prosequamur. Et primo quo ad nomina, quæ apud Platonem tria sunt. apud vero Zoroastrem item tria. Idea, nomen est vtrique commune εἶδος. Et παράδειγμα sunt propria Platonis τύπος, & ἰδέε

sunt propria Zoroastri. ἰδέε, & εἶδος, formam seu figuram dicunt, a suis verbis ἰδέω, video, εἶδος scio. Quod veluti figura, & cernantur, & sciantur. Paradeigma vero, & exemplar, & exemplum, & Typus idem sunt, ad quæ respectans opifex, imagines illis similes efficiat. lynx, vero reconditum quoddam nomen est, quasi in delicijs, & illecebris habitum. Hæc breuiter de nominibus satis leuia. Rem ipsam ponderis grauisimi, sumamus in manus. Ideæ istæ vnitates, & exemplaria, sunt ne aliquid, vel sunt nihil? Secunda ergo est agitata quæstio, vtrum sint? Certe Aristoteles vel ipse falsus est, vel alios fallere studuit, cum inquit, Socratem, dum diffinitiones venatur, in vniuersalis speciei notionem venisse, atque ita speciem, & formam quandam in sua mente collegisse, & constituisse. Quam postea Plato altius euexit, & in abstractum sustulit, ideamque vocauit, eamque primus coluit, & in philosophiam induxit. Vtrumque falsum. Namque Socrates, iuuenis adhuc valde (quod est in Parmenide Platonis) cum Parmenide iam satis sene, & Zenone est Athenis congressus. Ante quem congressum non memoratur Socrates, cum quoquam alio de philosophicis rebus collocutus. In eo ergo primo colloquio, Socrates, ante quam vllas venaretur diffinitiones, Idearum contemplationem ipse cum diuinis illis viris primus intulit. Quod tamen dogma, ipsi iam familiare habebant. A Pithagora enim in omnes fluxerat Pythagoreos eius auditores, & in horū auditores Pythagoricos omnes. Quod sane videre est, tum libello Timæi Locri, De anima mundi, & natura, tum apud Iamblichum, in quibusdam illorum fragmentis. Ille, quidem ita habet.

FRANCISCI PATRICII,

Τὰ δὲ ξύμπαντα, ἰδέαν ὕλην, αἰδητόν, οἶον ἐκγονόν, τουτέων.

» Omnia vero Ideam, materiam, sensibile, quasi progeniem horum.

Nō ergo Plato primus Idearum inductor fuit. Sed ante eum, Parmenides eiusq; Eleatica schola, Pythagorei, atque Pythagoras. Qui fortasse ab Aglaophemo, ut Orphicum hoc dogma habuit. Multis enim in locis, Proclus, & Damascius, Orphei quædam carmina, ut de Ideis ab eo dicta, interpretantur. Sed quia sunt symbolice dicta, in eis non immoremur. Clara persequamur. Certe totum dogma a Chaldeis, & Zoroastre venit. Integrum enim de Ideis locum Proclus affert, tertio suo in Parmenidem commentario. Quem itidem integrum apponam, quo tota hæc res clarescat magis. Ait igitur.

Νοῦς πατὴρ ἐξέροιζε νοήσας ἀκμάδι βουλή, Παμμόρφους ἰδέας. πηγῆς ἢ μιᾶς ἀποπλάσαι Ἐξέθοραν. πατὴρθεν γὰρ ἐν βουλή τε, τέλος τε Ἀλλ' ἐμερίδισαν, νοερά πυρὶ μοιρηθεῖσαι Ἐἰς ἄλλας νοεράς. Κόσμος γὰρ ἀναξ πολυμόρφω Προῦθηκεν νοερόν τυπὸν ἀρτίον, οὐ χεῖ κόσμῳ Ἰχνος ἐπειγώδως μορφή. καὶ δ' ἄ κόσμος ἐφαῖθη Παντείας ἰδέας κεχαρισμένος. ὢν μία πηγῆ. Ἐξ ἧς ροιζοῦνται μεμερισμένοι ἄλλαι:

Ἀπλαστοί, ζήγνυ ἰδέαι κόσμου πᾶσι σώμασιν Ἀἰ πᾶσι κόλπους σμερδαλέους, σμῆνεσιν εἰκείαι Φορόνται πᾶτουςαι. πᾶσι δ' ἀμφὶ ἄλλιδυς ἄλλη Ἐννοιαί νοεραὶ πηγῆς πατρικῆς ἀπο Πολύδραπώδωμαι πυρὸς ἀνθος, ἀκοιμήτου χεῖνον, Ἀκμή ἀρχηγόνου ἰδέας, πρῶτη πατὴρ ἐβλήσε Τὰς δ' αὐτοθαλῆς πηγῆ.

» Mens paterna produxit, intelligens summo consilio.

» Omniformes ideas. Fonte vero ab uno euolantes.

» Exilierunt. A patre enim erat, consilium-que finis-que.

» Sed sunt diuina, intellectuali igni partita.

» In alias intellectuales. Mundo namque, rex multiformi.

» Præposuit intellectualem typum incurrptum. Cuius ad ornatum.

» Vestigium induxit formæ. Per quæ mundus apparuit.

» Omnifariam ideis gratiosus. Quatum vnus fons.

» Ex quo prodeunt diuina alia.

» Sine latitudine fluentes mundi per corpora.

» Quæ circa sinus ingentes, examinibus similes.

» Feruntur mutata, circaque, aliunde alia.

» Conceptus intellectuales, fonte a paterno.

» Multum, decerpentes ignis florem, in

fornis temporis.

» Summitas Principigeniæ Ideæ prima a patre scaturijt.

» Huius per se florens fons.

Quorum oraculorum idē Proclus sententiam satis explicat in hunc sensum, ne semper Græca inculcēm. Inquiens.

Per hæc declararunt Dii, & ubi sit idearum hypostasis, & quis sit Deus, qui fontem ipsarum, vnum illum contineat, & quo modo ex hoc fonte, prodit multitudo, & quo modo mundus factus est, secundum ipsas. Et quod omnium sint motrices mundanorum Systematum. Et quod omnes sint intellectuales per essentiam. Et quod per proprietates sunt omnifariam. Sed quispiam multa quoque alia, hæc diuina noemata interpretando, profunda inueniet. Sed in præsentia, id tantum satis est, quod etiam Dii, Platonis contemplationibus sint testes. Quandoquidem intellectuales has causas, ideas vocarunt. & ipsas typum mundo dedisse dicant, & eas conceptus patris esse affirmant. Manent enim in intellectibus patris, & quod prodeunt ad mundi opificium. ροιζοῖς enim est proditio ipsarum. Et quod sint omniformes.

Vt pote quæ omnium partibilium continent causas. Et quod a fontantis ideis, alia prodierunt, quæ per partes sortita sunt mundi opificium, & dicuntur, examinibus (apum scilicet) similes, quia sint secundorum genitricæ. His ergo tot testimonijs, Platonis, Pythagoræ, Orphei, Deorum inquit Proclus, si authoritatibus est pugnandum, facile vnus Aristotelis hac in re presertim, putrescentis authoritatem vicerimus. Si vero his, Diui quoque Augustini, & Diui Thomæ, & aliorum grauisissimorum Theologorum authoritatem sacrosanctam, addiderimus, fiet profecto, ut si quis e Periparo, musitare amplius contra ideas audeat, impietatis iam, multo merito erit reus habendus, Sed & alio loco Zoroaster de Ideis habet.

Νοοῦ ἰδέαι ἰγγες πατὴρθεν, νοέουσι καὶ αὐταὶ Βουλῆς ἀρθέγκτοισι κινούµεαι, ὥστε νοήσαι.

» Intellectæ Iynges a patre, intelligunt, & ipsæ.

» Consilijs ineffabilibus motæ, ita ut intelligant.

Sed nos, qui authoritatibus parum admodum, rationibus plurimum philosophari solemus: rationes quoque philosophicas addamus, quibus hoc ipsum dogma, Ideas esse comprobemus. Vel iam id quidē aliud agentibus, est nobis longe, lateque demonstratum. Quando scilicet mundum, non a se esse, non a se fuisse, non esse αὐθυπόστατον per se subsistentem demonstrabamus. Et eum ab alia causa fuisse.

sa fuisse ostendebamus. Id breuiter ad rem presentem resumamus. Non est a se mundus. Non sunt a se, eius partes. Ergo sunt ab alio. Non quidem a Natura particulari. Nō ab uniuersali. Non ab uniuersali uita corporea. Non ab anima irrationali. Non ab anima rationali. Non ab intellectu ab ea participato. Ab intellectu ergo non participato, & per se intellectu. Hic autem, a uita est superiore. Hęc ab ente. Ens, ab vno essentiali. Vnum hoc ab unitate sua quęq; Vnitates hęc sunt Ideę, a primaria, ac Regina Vnitate procedentes, quam Zoroaster ἀρχέγονον Ἰδέαν Principigeniam, Plato boni Ideam appellarunt. Quę a patre est proxime. Inquit enim.

Πρώτη πατρὸς ἰδέη. τὰς δ' αὐτοθαλῆς πύνη.

Primus, a patre scaturijt, huius per se florens, fans.

Prima igitur hac methodo fit, ut dum probamus mundum ab alio esse, in Ideas necessario incurramus. Sed & methodo hac alia, idem demonstramus, Ideas scilicet esse. Ab alio quidem factum esse mundum, dum probamus, ad intellectum vsque ascendimus. Hic ergo sistamus. atque dicamus. Intellectus hic, quando mundum fecit, uel se cognoscebat, uel se ignorabat. Non uidetur dicendum eum, se se ignorasse. Quis enim mundi partibus ordinem est largitus? Nam si se intellectus hic ignorauit, & mundum, & eius partes etiam, ignorauit. Si hoc, iam omnia essent inordinata. At sunt ordinata. ordo autem omnis, a sapientia. Sapientia in mente ac supra mentē domicilium habet. Si ab intellectu cognoscente, & intelligente ordinata sunt, ab eo etiam sunt facta. Si dicatur, ea quidem facta esse ab intellectu, ipsa cognoscente. se uero ignorante, tum intellectus hic, peior erit inferioribus, & participatis intellectibus, & animabus, quę se ipsa cognoscunt. At causa, quo modo potest effectus esse deterior, cum sui natura sit præstatiō? Ergo se ipsum cognoscens. Si ita. Ergo cognoscens, se quoque esse causam. Ergo cognoscens etiam ea, quorum est causa. Ergo comprehendit hęc quoque. Sed hęc uaria sunt: & non eiusdem inter se dignitatis, neque ordinis, nec virium, neque actionum. Quis ergo, & uarietate hanc, & ordinem, & locorum positiones disposuit, aut effecit? Hic idem intellectus conditor. Vel ignorans uel sciens? Ad idem reddit quęstio, & eandem uult solutionem. Non ignorans. Neque enim id diuinitatis est. Ergo sciens, & sui ipsius essentiam, & quod sit omnibus appetibilis, & ea omnia quę ipsum appetunt cognoscit. Atque hoc modo perfectissimo, hoc est determinate omnia. Nam hæc determinate, alia aliter cognoscere, nec scientiæ summæ est, & imperfectionem

arguit magnam. Sciens ergo, quę se appetunt. Sciens ergo etiam eorum causas. Si quidem in se, eas intuetur. In se enim eas habet. Si quidem in se rerum, & uitas, & essentias, & uinitates habet omnes. Nam si omnes non haberet, iam imperfectus esset. Quod si habet, non frustra habet. Ergo necesse est. eas causas, omnium posteriorum esse causas. Et ipsum, omnium immobilem esse causam. Ut pote qui suo esse, omnibus ordinem statuat. At suum esse, est in intelligendo se. Se ipsum ergo intelligendo omnium erit factor, & conditor. Si hoc, ergo ips quę in se ipso habet, ea quę extra se profert, similia faciet. Omnis enim in essentia actio talis est. ut ea quę ex essentia prodit, ab ea pendeat. Atq; hinc est, quod omnis causa, similem sibi producit effectum. Interiores ergo illę causę Ideę sunt rerum, quę similes ad extra ab essentia proferuntur. Itaque cum entia omnia, uarietate inter se distincta, intellectus conditor, intra se habeat, & per eam actionem quę essentię est, proferat actionem secundam, quę est ex essentia, quę per hanc fiunt, & ab illis fiunt, & ab eis pendent. Varietas ergo in mundo rerum, a uarietate est uinitatum, quę intra intellectum conditorem sunt, & Ideę sunt, earum quę ad extra producantur alię, de quibus paulo post dicitur. Vnitas autem mundi, ab illa vna primissima est uinitate, archegono Idea.

Tertia id methodo confirmemus.

Homo fit ex homine. Idque secundum naturam fatentur omnes. A casu enim fiunt, inquit ipsius casus Inductor, quę raro fiunt. Quę uero, aut plurimum, aut semper, fiunt a natura. Si ergo, non a casu homo gignitur, quo modo gigni est dicendus? E semine, inquit. sicuti e semine suo reliqua omnia. Esto. Sed hoc semen ex homine est. & hoc homo ex semine. Atque ita abibimus in infinitum. Quam rem, cum in omnibus, idearum hostis negarit, in hoc forte concedet libens, ne Ideę inducantur. At qui uerē est philosophus, non ad passionem animi, opinionem mutat. Et si mutet, res tamen ipsę non mutantur, & ipse non uerus est philosophus. Quo modo ergo sistet illa in infinitum seminis, & hominis abitio? Si interrogationem meam declararo. Non quęrebam hic, & ille homo, quo modo gigneretur. Sed quo modo, homo? Respondeam mihi. Ex semine, non ex hoc semine. Homo enim, & semen semper sunt. Hic uero homo, & hoc semen, non sunt semper. Homo ergo ex semine. Esto. In semine hominis, hominis ratio inest seminaliter, ut iam est dictum, & actu seminali. Sed hic actus imperfectus est. Quia ratio illa actu quidem

FRANCISCI PATRICII,

est ratio hominis, nondum tamen homo est. At ante omne imperfectum, perfectum aliquid existit, quod, illud ad perfectionem ducit. Quid nam est hoc perfectum? Non est matris vterus, qui infantem formet. Nō enim infans, similis fit vtero. Sed natura, quæ incorporea est, & principium horum motuum proximum. Si ergo Natura rationes, quæ in semine sunt actu feminali, in actum hominis, deducit; profecto ipsa in se, actu perfectiore incorporeo habet hominis rationes. Quod si hominum natura, rationes hominum, actu in se habet: non ne, & natura Leonum, rationes Leonum in se habebit? Et sic animalium reliquorum natura, eorum habebit rationes. Et singularum eorum partium, capitis, oculorum, dentium. Alioquin, si dens decidat, unde dens alius regeneratur, quā ex dentis illius ratione? Caro uero, quo modo & ipsa fit, & os, & unguis, nisi cuiusque intus insit ratio? Variæ sunt ergo in natura rationes, quæ uaria in animali membra efformant. Eadem enim, & in vna ratio, secundum idem, non potest tantam efficere uarietatem. Ergo in animalibus, natura cuiusque rationes, actu habet. Cur ergo non idem dicendum, etiam in plantis esse? Sanè, & earum generatio, & partium ordo, & uita secundum ordinatas gigni causas, persuadet. Ergo, & naturæ earum, ordinatas in se habent, & totarum, & partium rationes. Eodem modo, & lapides, & metalla, & reliqua naturæ opera, secundum ordinatas eorum fiunt rationes, quæ in singulis earum naturis insunt. Quod si hoc in quibusque terræ germinibus est. cur non idem fuerit ex proportione, in tota terræ natura? cum & animalia producat, & plantas sponte innumeras, tum nouas, tum renouatas, sine ulla hominis cura generet. Qui enim id fieri posset, nisi in se, & rationes, & uires horum genitrices haberet? Quod si a Luna, & a reliquo cælo, vniuersus regitur, hic generationis inferior orbis, non ne, & ibi erunt rationes, & uires, horum effectrices: Alioquin, uel nullæ ibi uires sunt: uel si sunt, non sunt frustra. Quod si in cælo, horum rationes sunt, cur non, & in mundo fuerint vniuerso, non horum, aut illorum rationes, sed omnium? Sicuti vniuersalis mundi natura, est omnium materialium mater. Si in mundi natura, rerum omnium sunt rationes, cur non eadem fuerint, sed modo præstantiore, in mundi anima? quæ naturæ illius est mater? Si & in anima sunt, cur non, & in eius patre intellectu participato? Si in participato, cur non, & in patre huius imparticipato? Si & in hoc, cur non, & in eius vita? Et in eius essentia,

& in essentiali vno? & in vnitate cuiusque, & in vnitate illa prima, mundi Idea? Atque ita ad easdem, hac quoque methodo recurritur necessario, Ideas primarias illas, & secundarias a primis progredientes, vti Zoroaster docuit, & tertiarias etiam, & quartarias, atque alias. Nam quæ vnitates, in se sunt Ideæ, in mente sunt *έννοια νοηται*; conceptus intellectuales. In anima, rationes: In natura, semina, in materia formæ. Quæ iam vastos mundi sinus implent. Quibus rationibus Ideæ, non sunt sub concavo Lunæ, ut quidam Buratellus, dum Platonium agit, somnauit; Neque in patre; sed sunt vbi primo idearum nomen acquirunt vnitates illæ, prima essentia, prima uita, primoque intellectu superiores, deinde sunt gradatim in essentiis, in vitis, in intellectibus, sibi propriis quibusque, Sunt deinde in animabus, in naturis, in qualitatibus, in formis materialibus, aliter pro singulis gradibus, atque aliter. Eo tamen inerrabili ordine dispositæ, vt superiores, proximarum succedentium sint causæ, hæ uero illarum, quantum pro gradus natura fieri possit, proximarum superiorum similes effectus. Atque hæc quidem tribus methodis, cōprobata, additaq; non obstinatis, nec iuratis, sed verè philosophis, satis ad primas quæstiones sunt.

De tertia uero, quid Ideæ sint, hæc pauca ex demōstratis sufficient. Omnia sunt ab vno. Ac proxime ab uno, est vnitas. Ab unitate primaria, unitates reliquæ. Nam & omne producens simile sibi prius producit. Et omnis multitudinis caput, & fons, est vnitas. Quot ergo in primo illo vno entia erant, vt est iam ostensum, (erant autem omnia) totidem sunt entia in vnitate illi consubstantiali. hoc est, totidem sunt ab uno, in vnitatem primariam, unitates transfusæ ab uno. Vnitas hæc, opifex, harum vnitatum omnium, proxima uno est. Vt ergo vnitates sunt ab illis, ita ipsæ, quod iam sæpius repeto, alia de se producunt, rerum scilicet essentias, uetas, stables, æternas, in eodem illo consubstantiali. Ab essentia prima, & alijs in se motis, prodeunt vitæ, a vita prima. A prima vita, primus intellectus. Quid ergo sunt Ideæ? Vnitates essentiarum uerarum capita, & causæ. Capita inquam, quia omnis essentia a sua est unitate, siue a suo vno. sine quo vt iam ostendimus, nequaquam esse possent. Igitur, & causæ illarum sunt. Et quia hæ, sequentium quoque rerum, & extra profundum productarum, causæ itidem sunt, earundem harū, & Ideæ causæ sūt, & quidem primariæ, sed minus proximæ. Et quia intellectus primus, intelligendo se ipsum, intelligit suas ideas, intellectione sua, & intellectus alios, & animas, & naturas, &

per

per horum media formas corporeas producit. De primo ad vltimum, Ideæ sunt formarū corporearum primariæ causæ, quamuis procul positæ. vt potè, quæ non nisi vnitates sint, formæ vero hæc, sunt multitudo. Dicuntur autem exemplaria, quatenus conditor, dum in se respiciens, illas intuetur: & secundum eas rebus a se productis illarum similitudinem, pro cuiusque captu infundit. Atque ita ad illarum exemplum res dicuntur esse effectæ.

Genera vero idearum, quot nam statuenda? Plato quidem in Timæo quatuor videtur statuere. Animalium cœlestium, aëreorum, aquatiliū, terrestrium. Idque sanè recta ratio ne. Nam sicuti ab vno fit diuitas: sic a diuitate protensa, fit quaternitas. Secundū quā sunt, quæcunque fiunt, in quatuor rerum generibus, nimirum intelligibilibus, intellectuabilibus, supramundana, & mundana. Cum autem dico supramundana, intelligo ea quæ, sub intellectibus sunt, id est omnis generis animas. Cum veto mundana, tum naturas, tum etiam naturales qualitates, & formas, quæ a superioris ideis huc descendunt per gradus quæq; suos, quos iam diximus. In mundo autem quæ fiūt, vel in cœlo, vel in aere, vel in aqua, vel in terra fiunt. Atq; ita sub quatuor nominibus omnes rerum generaturum species comprehendit. Sed aliter quoque quatuor sunt Idearum genera. Suprema generalissima, quæ per entia omnia meant. Quia sunt, essentia, indiditas, alteritas. Nihil enim est in rebus vniversalitate, quod his careat. Sunt vero alie Ideæ, specialissimæ, vt homo, equus. Hæc, vni tantum speciei causam præbent. Sunt inter has extremas, mediæ aliæ duplices; communiore, vt simile, dissimile, æquale inæquale, & aliæ generalissimis proximiores. Aliæ minus vniuersales specialissimis vicinæ, vt iustum, pulchrum.

Ab his ergo Ideis, quæ mundum constituunt primò intelligibilem, pluit quicquid in hoc sensibili est, vel genus summum, uel subalternum, vel species postrema naturalis. Nā cum mundus hic animal sit, animalia omnia completens, ab anima proximè, esse suum habet. Anima in mentem redigitur. In mentē necesse est, exemplar tale extare, & totius, & partiu. Exemplar hoc, mundus est intelligibilis. Qui omnipotentia pollens, cum ei adit, id quod ab eo suscipit, impediēte nullo, necesse est, vt hoc exornet, ipse vero exornetur. Postquā vero exornatum est, speciem iam, & formam ab illo discretam habet, in materia nimirum, alibi Solem, Lunam alibi. hic hominem, illic equum: Species scilicet singulas, & quantitates, & numeros, & qualitates, & generationes, & perfectiones, & actiones, & passionēs, & motus, & status, naturales nempe, & naturæ,

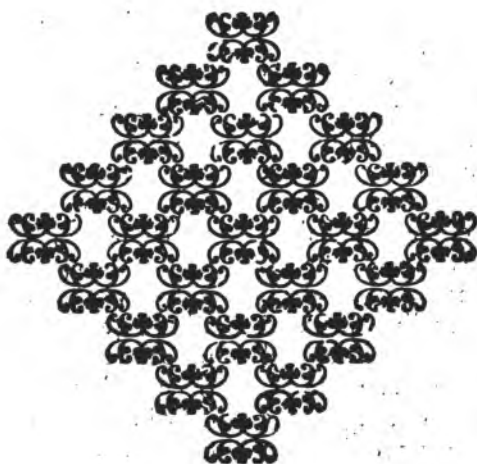
tum particulari, tum vniuersali consentaneæ. Quæcumque vero duabus his naturis consentaneæ non sunt, & ordinata, ea sunt extra hunc ordinem. Neque ibi eorum sunt Ideæ. Particularēs nimirum, vel indiuiduæ substantiæ, nisi quatenus vniuersalis atque æternæ earum speciei sunt participes. Quæ vero speciem quampiam consequuntur, vt artes, & imitationes hominum, hominis ratione ibi Ideam habēt, per se non habent. sunt enim accidentaria. sicuti plurima alia. quæ vel ex materia, vel ex loci differentia consiunt. Accidentium vero species naturales, quia perpetuæ sunt ibi sunt Ideæ. Quæ vero ab homine plerumque fiunt, non nisi hominis ratione. Hoc est in Idea hominis suas habent Ideas. Hæc de penultima quæstione. De postrema vero quid dicendum? Quid est celebris illa Idearum participatio? Per quam illæ quidem dicuntur participatæ, alia vero ipsi participare? Et per hanc participationem, hæc illis fieri similia? Hæc imagines esse, illa esse exemplaria. Quid inquam hoc est, & quomodo fit? Elapsis quædam, & collustratio, hæc participatio est. Per quam hæc ab illis collustrata, & fiunt, & cognoscuntur. Fiunt quidem ab illis essentijs. Cognobiles vero ab illa entis claritudine fiunt, de qua mox est disputandum. Sed exemplis tota res manifestior euadet. Si hoc prius distinxerimus. Alia esse participantia, alia participata, alia denique imparticipata. Participantia ea sunt, quæ participant, & partem ab alio habent. Participata vero, quæ participantur, & partem sui præbent ipsi, quæ participat. Imparticipata autem, quæ partem sui, neque dant, neque accipiunt. Si igitur quæramus, vnde sit natura; vnde sit cognitio? dicemus vtramque a suis causis venisse, & in suis etiam causis esse, proximis nimirum, & altioribus gradatim, vsque ad primam. easq; semper a suis gradatim effectibus participari. effectus vero suas causas participare, hoc est, a suis causis partē habere. Naturam itaq; a corporibus a se factis esse participatam: corpora vero eam participare, quia ab ea motum, & statum, imò potius vitam habent. Natura enim nihil est aliud, quam vna totius mundi vita. ab anima pendens, vt a sua causa. Cuius facta est particeps actu viuendi, & mundi corpus mouendi, & in statu tenendi. Anima autē a mente, vt a sua causa id habet, quod naturæ tribuit. Mens autem hoc ipsum quod animæ largitur, ut transfundat in naturam, habet a vita; cuius Mens effectus est. Vita vero id ipsum ab essentia, vt a sua causa, id ipsum recipit. Essentia tandem, a naturæ Idea, atque prima eius unitate. Quæ veluti, & flos, & fons est ipsius naturæ.

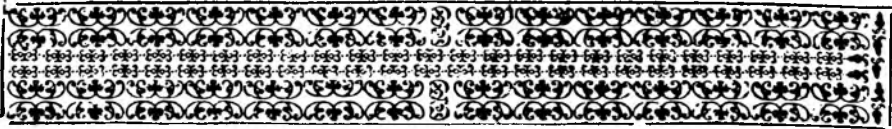
PRANC. PATRIC. PANARCHIAS; LIB. XII.

Hæc ergo vnitas, proprias suas vires, per essentiam naturæ, primam, per uitam eius primam, per mentem itidem eius primam; perque animam eiusdem primam, in naturam transfundit, quæ in corpore est mundano, & in eo habitat. Vires inquam corpus totum, suscipiendi, viuificandi, in se vniendi, vnum faciendi, vixibusque suis in partes, & totum simul diffusis, sympathiam, & harmoniam efficiendi: & partes eius vires singulas, & particulares naturas diffundendi, quæ tamquam vniuersalis vniusque naturæ ministræ, corpora particularia, moueant, alterent, generent, augeant, corrumpant, & in imperium Reginae suæ omnia referant, & in vnam concordiam conferant, ita vt ex tot mundi partibus, vna consuetur, & sympathia, & harmonia, sicuti, & ipsa vna est, ab vnitatem suam primam per eos gradus quos diximus deriuata. Quæ vnitas a primissimo vno fluxit. Idem de cognitione asserimus. Quæ & ipsa, ab vnitatem suam propria, per eosdem gradus fuit, vsque ad cognitiones infimas, vsque ad occultos rerum sensus, quibus ea quæ, singulis sibi, & profunt, & obsunt persentiunt, & percipiunt. Quæ cognitio, sicuti Aristoteles de esse, & vita dixit, alijs clarius, alijs obscurius esse, a primis illis, quæ extra cælum viuunt, & aliorum causæ sunt, esse datas; ita a suis causis gradatim usque ad primum eius fontem est varie contributa. Neque enim sensus anima-

lium cognitionis, est principium, neque phantasia, cum nihil in eis sit immateriale, & impartibile. Neque opinatrix, quæ non nisi effectus nouit, causas non nouit. Neque diuina seu ratio, diuim enim per terminos causarum, & effectuum res cognoscit. Neque totum simul percipit, neque in instanti, neque simpliciter, neque eodem modo semper. Quæ conditiones, tamen si Mentis sunt, attamen neque Mens primarius est cognitionis fons, quia multitudine intellectuum utitur, & uarietate intelligibilium ornatur. Vnitas ergo ipsius Mentis, per uitam, & essentiam suam, ab Idea cognitionis pendet, & cognitionis prima unitate. Quæ ab uno primo uenit. & fons omnis cognitionis est effecta, quæ per cognitionis essentiam primam, & eius primam uitam, in unitatem mentis defluens, & influens essentiam intellectualem, Menti est largita. A qua deinceps per inferiora uariæ sunt cognitionum species effusæ. Quod uero de duabus hæc rerum speciebus, natura, & notitia, exemplo declarauimus, id de speciebus reliquis omnibus, quæ in uniuersitate sunt, intelligi uolumus. In quo graduum, & causarum, & effectuum descensu, dicimus, ea quæ effectus sunt, participare. Causas uero participari. Imparticipari denique esse, simpliciter, id quod ab omnibus est segregatum, & omnibus supereminet, unum, Deum.

FINIS DVODECIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER TERTIVS DECIMVS.

DE ESSENTIA ET ENTE.

Essentiam vero, quid esse dicimus? Quid ipsum ens, esse dicemus? Quid vero aliud possit esse ens, quàm id quod est? Est autē, omne id, quod esse habet. Esse autem ipsum, quid aliud fuerit, quàm actus entis? Ens autem quam nam aliam secum inferet notionem quàm eam, quæ esse cuiusque rei significet? Aut ens esse id, quod cuique esse præbet? Et sicuti hoc verbum, Est, nominum, & verborum aliorum vinculum quasi est, ita ens vinculum erit formarum omnium. & singularum quasi radix, è qua, forma quæque enascitur. Et in qua fundata est omnis, præter vnum duntaxat, & vnitates. Quæ ente quoque simpliciores sunt radices. Forma autem omnis alia, potest vel agere, vel pati. Ideo si quis dixerit, ens esse id, quod agere, vel pati potest, ens ipsum verè circumscripterit. Quod si concedatur, (ut verè concedi videtur posse) ens, secum, & potentiam, & actionem vehit. Nam cum dicitur, (quod potest) potentia inferitur. Cum vero annectitur, (agere vel pati) actio. Agere enim, & pati, duplex est, & esse habet, & essentiam, & essendi actum, vires quoque & actiones, secum circumfert. Vires, quidem ad motum paratas, & actiones, naturale iam, & proprium opus adimplentes. Sumque vires, seu potentia, entis ipsius, quædam extensio, sicuti actio est extensio virtutum. At actionem, & vires, præcedentibus libris, non raro dedimus essentię. Essentia ergo & ens, idem ne erit? Vel cognatum quid, vel alterum, ab altero derivatum?

Ira sanè. Nam quod est, ens & est, & esse habet, & ab esse, essentia denominatur. Atque quodcumque horum dixeris, rē dixeris eandem. Sed non videtur, hoc omnino verum esse, in ijs entibus, quæ corporea sunt, & sensibilia. Horum enim plurima sunt accidentia. Substantia ex Peripati sententia, non plura quàm tria, Materia, forma, atque ex his compositum. Substantia vero, non videtur idem cum essentia esse, quamvis Archytæ ambo, senior, & iunior, & cum eis Aristoteles, *οὐσίαν* accidentibus contra distinxerint, *οὐσίαν*, autem nos essentiam appellamus. illorum vero sequaces Latini substantiam. Quæ per se subsistet, & accidentibus sit, & supposita, & quasi opposita. Hæc autem, de tribus illis, quæ substantiæ dicuntur, tertia est, compositum ipsum. Quæ quo ad nominis etymon, verius hypostasi respondet, quàm *ὄψια*. *ὄψιας*, enim rectissime vertetur, substantia, quia subsistet accidentibus. *ὄψια* autem commune nomen est omnibus essentijs, omnibus nimirum ijs, quæ sunt, & quæ entia nuncupantur. Quæ & substantias, & hypostases, & accidentia omnia comprehendunt. Et quàmvis Aristoteles, *ὄψια* sua lingua vocet eas, quas ipse putat cælos mouere; tamen si eæ nullis accidentibus subsistent, at tamen in magno dubio versantur aliqui, an aliæ *ὄψια*, aliæque substantiæ in rerum vniuersitate reperiantur, quàm hæc corporales, quantum accidentia eas obuestientia, sensibus percipiuntur. At sciunt rectius philosophantes omnes, & nos supra ostendimus, corporalia hæc omnia accidentia, sui natura esse corruptibilia. Et corpora etiam ipsa, quæ accidentibus sunt substantia,

interi

FRANCISCI PATRICII,

interi tui esse obnoxia. Quis autem e philosophis, aut credat, aut concedat, vno contrario in natura dato, alterum non dari? Si entia, si essentia, si substantia corruptibiles, in rerum vniuersitate reperiuntur, cur non, & non corruptibiles reperiantur? Id certe ratio verissima persuadet: & philosophantium rectè, nemo negat; sicuti, & hoc aliud. *Æterna*, caducis esse præstantiora, & nobiliora. Ita vt hæc ab illis toto distent genere, & nihil inter se, fere habeant commune, præter quàm quòd, & sunt, & vna sunt, & multa. Et caduca ab æternis, veluti a sua radice pendeant. Igitur sunt essentia quædam in rerum vniuersitate, incorruptibiles, & æternæ, & quidem corruptibiles, & caducæ, quæ ab illis veluti deciderunt. Et quasi ab ente vero abscissæ, & recisæ in nihilum fere abierunt, aut ad ipsum accesserunt propè, & medio quodam loco, inter ens verum, & non ens, seu nihilum consistunt. Namque dum existunt, & hyparxin habent, enti sunt similes. Postquam vero corruptionem subierunt, uel in nihilum abierunt penitus, uel ita se intra sinum eius abdididerunt, vt credantur in nihilum esse redactæ. Itaque postquam esse desierunt, non entia sunt facta. Dum uero entia apparebant, entia non entia verè erant. Omne enim id, quod non verè est ens, verè non est. Dumque est, ens esse videtur. Et quia verè non est, ens dici verè non potest. Est ergo ens nõ ens. Medium itaque inter verè entia, & verè non entia, hoc est nihila. Illa uero verè entia, & sunt, & dici debent, de quibus numquam falsum fuerit dicere, ea entia esse. & de quibus semper verum fuerit dicere, entia esse. Quod caducis minime contingit. De quibus antequàm oriantur falsum erit dicere, esse entia. Et postquam interierint, falsum erit dicere esse entia. Igitur caducæ res, nec veræ essentia, nec ueræ substantia, nec vera entia sunt. Sed a veris deciduæ, & inter veras, & nihilum interpositæ.

Neque videntur in caducis his, triplices esse substantia, quas Peripatus intulit, uel esse equiuocæ, & alia atque alia ratione esse. Nam ea quæ compositum dicitur, corpus est. Forma uero corpus non est. Materia quoque vel non corpus est, uel inter corpus, & non corpus media, & si non corpus sit, non eiusdem est, cum forma rationis, nec diffinitionis. Nam illa subest huic, hæc illi superfedet. Quòd si media inter corpus, & non corpus materia sit, non eiusdem iterum erit cum forma rationis. Quia hæc non corpus est simpliciter. Quomodo ergo tria hæc, materia, forma, compositum, sub eodem vniuoco sub-

stantia genere verè ponentur? Et si poni nequeant, iam æquiuocæ erunt substantia. Alia corpus, non corpus alia, tertia inter corpus, & non corpus media, Et substantia, contra leges posita, magis recipiet, & miuus. Magis enim substantia est corpus, quia substat accidentibus. Minus substantia est media inter corpus, & non corpus, ipsa materia, quæ formæ tantum substat. Minima substantia erit forma, quia, & non corpus est, & substat nemini. Igitur, & substadi ratione, hæc tria nihil inter se habent commune. Si nihil commune habent, neque genus est eis commune. Non ergo sub eodem substantia genere locabuntur. Non sunt ergo hæc tria omnia, substantia. Sed materia tantum erit substantia, quæ reuera substantia, & quæ æterna est. Forma uero, quæ ei superuenit, & ab ea discedit, cur fuerit substantia, si accidentis diffinitione comprehenditur? Accidens enim dicitur id esse, quod accedit, & recedit, sine subiecti corruptione. Talis autem est forma, Accedit enim & recedit, a subiecta materialine materia corruptione vlla, quam æternam esse autumant. Quòd si forma accidens est, neque ipsa substantia esse potest, neque compositum poterit efficere, vt sit substantia. Quomodo enim substantia fiat, ex substantia, & accidente? Itaque de tribus positis substantijs, duæ accidentia sunt tertia est reliqua, quæ verè, vel nihil, vel propè nihil est. Non ens. n. a preceptore ipso appellatur. Atq; ita eius doctrina, substantia vniuersa, aut accides est, aut nihil. Falsissima est ergo hæc de triplici substantia Aristotelis doctrina. Vt erior ergo vestiganda, & veræ substantia consideranda, & cognoscenda. Quæ nam autem hæ fuerint? Ex forte, quæ materia careant? Hæ sanè. At vbi nam hæ sunt? In loco vbi nulla sit materia nimirum. In mundo immateriali. In mundo, omni materia carente, & omni substantia, & substantia carente. Vbi, quidquid est in nullo alio est subiecto, in seipsis sunt, & existunt omnia Nam si in hoc mundo, quia materia substat formæ, & compositum substat accidentibus, causa est, vt nullæ earum veræ essentia, veraque entia sint: necesse a contraria ratione, vbi vera entia, & veras esse essentias, vbi nulla sit substantia, nulla substantia. nulla sit forma, insidens materię, nulla accidentia composito inequitantia. Tantum ergo abest, vt substantia Aristotelica verum, & primum sit ens, vt reuera, vbi vera entia sunt, ibi nulla sit substantia, quæ vel formis substat, vel accidentibus substat. Vera autem entia, quid nam sunt? Ea omnia, quæ in subiecto non sunt, vera entia sunt. Et ea, quæ id ipsum, quod sunt, sui sunt, & non alte-

alterius. Et quæ in se consistunt. Et quæ simpliciter sint essentia. Essentia autem veræ sunt, et omnes, quæ uera entia sunt. Ita ut verum ens, vera essentia sit, & vera essentia sit, ens verum. At ens, & essentia vera, unde nam sunt, & ubi? Ibi quidem ea diximus esse, ubi nulla est materia. At ubi nulla est materia? Ubi omnia sunt formæ simplices, nullo egentibus subiecto, in se consistentes, in se stantes, & in se substantes, & in se constantes. In mundo nempe intelligibili: In eo mundo, in quo Aristoteles met ipse, quædam supra cælum constituit, in æuo, vitam optimam, & sufficientissimam niuentia. In primo ente in prima essentia. Ubi si quæ materia sit, non ut materia sit, sed ut forma, & ut huius materiæ nostratis formalis idea. Ens autem primum, & prima essentia unde nam est? A se ne, an ab alio. Non equidem a se: fuisset enim, antequam fuisset. Ergo ab alio. A quo nam? A prima scilicet unitate regina. Omnis enim producens, & generans causa, ante dissimilia, similem sibi effectam, & producere nata est, & sibi coniungere. Namque si necesse est, entium productionem esse continuam, & nullum vacuum inter producens, & productum, ut est demonstrarum, intercedere: necesse quoque est, omne productum per similitudinē produci ad productorem, ijs modis, quos iam explicauimus. Ex quo sequitur necessario, omnem unitatem producere, numerum cognatum sibi. Quia omnis causa, formam, & proprietatem suam, suis effectis tribuit, & quæ in ipsa sunt producente unitate, occulte, & complicate, eadem in effectis sunt explicatè, & manifestè. Quæ res in numerorum unitate sit clarissima. Nam hæc omnes numerorum species in se prius seminaliter continens, ijs, qui ex se prodeunt numeris, alijs alias tribuit vires, & proprietates. Neque enim possibile est, id quod prodit omnem simul producentis identitatem se cum ferre: necesse tamen est, eorum quæ in causa insunt, secundam referre facultatem. Quibus rationibus sit manifestum, ab unitate, vnum omnino non posse provenire. Necesse ergo est, ab ea multitudine prodire, quæ unius illius causæ ostendet proprietates. Ut scilicet prodiens multitudo ostendat se diuisim esse ea, quæ unitas est indistinctè. Cum igitur ipsum vnum, sit omnium principium, a quo omnis hyperaxis prodijt, & existit, & subsistit, necesse est, ipsum produxisse multitudinem, ut ita dicam, unialem, & numerum sibi cognatissimum, & sibi maxime unitum. Hæc sunt unitates omnes. Neque enim aliter videtur fieri potuisse quandoquidem, & natura: naturalem producit numerum, & anima ani-

matium. Et mens mentalem, & quantum potest sibi simillimum. Ergo multo magis unum, uniformē produxit multitudinē: uniformis autem fuit quia unitates omnis fuit multitudinis numerus. Ita enim ipsi, unum factus est cognatissimus: & ideo ineffabilis, & superessentialis, & usque quaque illi simillimus. Ergo vnum ipsum, ante entia, quæ illi sunt dissimiliora, producit unitates sibi similiores, & præ cæteris, vnam sibi simillimam. Aqua, & a quibus, ens & essentia provenit, & inde pendet. Ens enim & essentia id est, quod indiget aliunde uniri: unitates autem, inter vnum, & ens positæ, entia cum vno uniant, & ad ipsum ea conuertunt. bonum ergo supra essentiam, & supra ens. Unitas est vnum maxime referens, & bonitas est idea, & aliæ omnes unitates sunt superessentiales. Unitas vero regina, ab vno primo genita, in se entia omnia tulit iam distincta, unita tamē, quæ in genitore erant uniter vna. Ita que ipsa, & vnum fuit, & multa. Vnum quatenus ab vno, vna fuit. Multa vero, quatenus ab omnibus entibus paternis, secum tulit omnes unitates omnesque rerum ideas. Quæ entium singulorum est veluti flos, & summitas, & centrum, circa quod entia singula consistunt. Sed hæc unitates, utrum & ipse sunt ab entibus imparticipatæ, sicut ipsum vnum? Vel ab entibus participantur? Nam si sunt imparticipatæ, quid ab vno differunt? Si vero participantur: quid illo plus, aut minus habent, ut illud non participetur, hæc uero participetur. Si dixerimus eas singulas, & unum esset, & multis entis proprietatem, in eas transferemus. Si vero eas singulas vnum tantum esse asseruerimus, quid ab vno primo differunt? Et cur illud, primum tenet locum; hæc uero secundum? Sed dicendum, vnum ab entibus segregatum, & longe supra entia positum, ab eis non participari, neque eis iungi. Unitates uero participari ab entibus, ita ut singula entia sint, per suam unitatem: & non solū sint, sed etiam sint vna. Et bonum suum habere in eo, quod sint vnum. Et quod per hanc unitatem primo unum, quadantenus iungantur, & ad ipsum conuertantur. Igitur entia, a suis unitatibus, atque ideis, primo gradu sunt vera entia, veræque essentia, de quibus loquebamur. Ab unitate quidem prima, primum ens, & prima essentia. Ab unitatibus reliquis, quæ in prima sunt unitate, entia sunt reliqua. & essentia reliqua, hoc est omnes. Quot enim sunt unitates, tot etiam sunt entia. Et quot entia, tot unitates, & sicuti in vna prima unitate, omnes erant unitates: Ita in primo ente, omnia debent esse entia. Et in prima essentia, quæ idem cum primo ente est, omnes essentia. Ordine enim hæc iræ, rationi ac naturæ est, consonantius,

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS, LIB. XIII.

eius, quàm cōfusione in diuina inducere. Itaq; sicuti primæ unitati vniuersali, & omnes alias continenti, primum ens vniuersalissimum respondet. ita in se reliqua entia, & reliquas essentias omnes continet. Nam sicuti ab vno, prima unitas, per vires vnus genita est, & omnia secum retulit, quæ in genitore vno erant entia, sic per primæ unitatis vires, ens primū prodijt, & secum entia alia omnia singulis illius unitatibus respondentia, veluti illarū germina reportauit. Hæc enim est primorum omnium proprietates ut in se omnia, quæ ex se proditura sunt seminaliter contineant. Igitur primum ens, entia omnia continet. non prædicatione inquam, sed comprehensione. Nihil enim ibi, aut vanum, aut posterius, aut falsum est. Omnia plena, omnia prima, omnia vera sunt. Sed quid opus fuit, ab unitate prima, primum ens; ab unitatibus reliquis, reliqua entia prodire? Id sane fuit necessarium. Nam & unitas prima, idea boni est, & vt bona, producere habuit opus. Et quia ei ipsa vn' omnia erat, nō hæc aut illa, sed omnia producere habuit necesse, nisi vel impotentia, vel inuidia culpam voluit subire. Et quia omne producens, vt ante est probatum, sibi simile prius producit: id primo produxit, quod sibi natura proximum, simileque futurum erat. Ens scilicet ipsum, & essentiam, quæ in se ipsis primo essent, & consistere nt, & deinde in reliqua omnia diffunderentur. Ita ut inde aliud prodiret nihil, quod non esset, quod ens non esset &, quod essentia non esset. Ens autem, non potuit, aut esse, aut aliunde prouenire, quam ab unitate proxima, & illa mediante, ab ipso vno. Nam quidquid est post primum, necesse est, (quod est probatum antea) vt & vnum sit, & multa. Vnum quidem, tum quia ab vno, tum quia nisi vnum esset, in nihilum abiret; tum quoque, quoniam vno tum est, tum bonum ei est, & bonorum maximum. Multa autem est, quia idem cum vno, esse nō potest. Si non idem, ergo alterum. At alterum ab vno est ipsa multitudo. Ens ergo omne, ab vno est, illo quidem primo unitate mediante, proxime vero, a sua est unitate, atque idea. Quæ illi vnum esse indit, & vnum esse facit: & facit etiam, esse multa, quia vnum tantum non est. Omne enim vnum, primum vnum, omniferum, & omnificum imitans, necessario est secundum. Secundum autem non alterius rei, quam multitudinis, tum in se. tum extra se. Nam cum omne ens sit hyparxis in se, & per se, id ipsum quod est, sui

fit, vnum primo esse, est necessarium. Idque tota latitudine, modis quatuor. Nimirum, Vnū essentia. Vnum toto, Vnū forma, Vnum subiecto. Multa quoque est oppositis quatuor modis. Multa proprietatibus. Multa partibus. Multa viribus. Multa mixtione cum alijs. Atq; hæc singula quatuor, singulis illis vnus ordine correspondent. Atque inde est, vt ens, quodlibet, & vnū, & multa, non esse, nequeat. Nam cum sit, quoniam existit, & statum in se habet, & motionem. Neque enim stare potest, nisi prius sit, & existat. Quatenus ergo est vnum, & existit, & concrecione sui ipsius constat, stat, & manet. Quatenus vero est multa, necesse est, vt moueatur, & intro, & extra. Intro quidem motione essentiali, & in essentia. Extra vero motu ex essentia. Motio uero illa interna sit, quia ob secunditatem, ad secretionē partus ex se præparatur, & properat. Est enim omne vnum, omne ens secundum. Imitans enim primum vnum, ob similitudinem quam (quantacumque ea sit) cum illo gerit, sterile esse non potest. Hanc igitur internam motionem, vim, & potentiam nominamus. Ex hac prodit actio, & operatio secunda, quam dicimus ex essentia, ad extra. Sed quoniam vires multæ sunt, & ex eis multæ prædeunt actiones, totidem scilicet, quot ipsæ sunt vires, quæ ab eis producitur multitudo extranea, necessario interne respondet multitudini. Atq; ideo integra essentia ea est, quæ in ipso sui esse, & vires habet, & operationes potest edere. Vnde plene definitur potest. Essentia, siue ens hyparxis est, potens, & operans. Respectu quorum trium, Ens poterit tertium dici principium, cum secundum sit unitas, & primum Vnum ipsum. Tertium inquam principium eorum, quæ post ipsum sunt. Varia enim essentialium sunt genera post ipsum, & ab ipso procedentia, varijs gradibus distincta. Ac prima, quidem est, essentia simpliciter, & simplicissima, quæ in mundo est intelligibili post ipsas entium unitates. Alia est essentia vitalis, proxime a simplicissima hac, deriuata, & ab ea pendens, & in ipsa existens, sicuti & ipsa in unitate prima existit. A vitali pronascitur, & pendet, essentia intellectualis, siue mentalis. Postquam est essentia animæ. Hanc sequitur essentia nature. A qua est qualitatis essentia, Et ab hac essentia formæ, & sub hac corporum essentia. De quibus omnibus, ordine, & dictū est breuiter, & suis locis dicendum est latissime.

FINIS DECIMI TERTII LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS.
LIBER DECIMVS QVARTVS.

DE VITA.

DVM Deus Verbum inter nos uersaretur, de se dixit. Ego sum uia, & ueritas, & uita. Via quidem, eaque rectissima, reditus hominum ad patrē. Veritas, quia nullum in eo, aut erat, aut est mendacium, nulla falsitas, nulla ignorantia, nulla denique ab eo, uel sermone, uel facto ullo deceptio. Sed & in se ipso, ueritas est ipsissima, uerissima rerum omnium scientia, certissima est patris sapientia. Rerum omnium simplicissima, & summa essentia, & entium omnium unio, & communio. Sed est, & uita. Nam cum summa sit ueritas; & dixeris, ego sum uita, plusquam necesse est, eum uitam quoque esse reuera. Sed ob id quoque, quoniam quæcumque in eo sunt, omnia sunt uita. Spiritus enim eius dixit. Quod factum est, in ipso uita erat. Neque enim aliter esse poterat, ut ratio quoque philosophica persuadet. Quo enim modo in uita, aliquid sit non uiuens? Necesse enim est ibi, uel omnia esse uitam, & uiuentia, uel aliqua uiuere, aliqua uita carere, uel carere omnia uita. Si omnia uita careat, quo modo ibi summa est perfectio? summa sufficientia? Quæ demonstrata sunt ibi esse. Nulli autem dubium, uitam morte, longe esse præstantiorem, perfectioremque. Si uero non omnia, sed aliqua ibi carerent uita, rursus: quomodo ibi summa est perfectio, ac summa sufficientia, ubi partem imperfectio habeat? ubi optimi sit priuario? Non ergo in uita illa, aliqua uita carent, aliqua uiuunt: sed uiuunt omnia. At uiuere, est uiuentibus esse. Totum ergo illud uiuit, & uita est uera. & partes eius omnes, quæ uera entia omnia sunt, uiuunt, & sibi quæ-

que est uita. & uerissime dictum. Quod factum est, in ipso uita erat; & nunc etiam uita est. At qualis uita? An forte prius, notio propria huius nominis est noscenda? Vita, quid significat? Videntur sane ea uiuere, & uitam habere, quæ quouis modo se se mouent, & principium motus in se habent. At motus principium ostendimus esse animam. Igitur ex hac notione uidentur ea uiuere, quæ sunt animata. Et ueterum multi animam dixere, ipso sui esse, ac præsentia corporibus uitam indere. Et inde in quatuor gradus, uitam distribuunt. In uergetalem, in sensitiuam, in motiuam, & in intellectualem. Et profecto, uita quædam uidetur ab anima in corpora deriuati, per quæ ipsa uiuant tamdiu, quandiu anima eis præsto est. & eius recessu, uel abolitu in brutis, & sturpibus, uitam quoque ab eis, uel recedere, uel aboleri. siue ea in nutritione consistat, siue in sensatione, siue in motu. Nam uita quædam his quoque nobilior, & superior eis uidetur inesse, per quam uiuere dicuntur, etiam si non sentiant, aut simile non generent, aut etiam non nutriantur. Sed neutris hisce uitis, quia sint fortis infimæ, uidetur esse locus in perfectissimo. Cuius uita, non uidetur ab anima, pendere: cum ipsum sit anima longe superius, & excellentius longe. Et anima ipsa uiuat, quia sicuti essentiam habet, ita uitam quoque ab eo necesse est habere. Sed & intellectus animæ datus, & alius hoc superior uiuere sunt dicendi. Vel enim uiuunt, uel sunt emortui. At mortuam rem, animæ uita perfectionem dari asserere, omnium est absurdissimum. Ergo intellectus ab anima participatus, uiuens est. Si uero hic uiuens est, multo magis intellectus eo superior, &

imparticipatus, viuens erit. Qua enim uera ratione emortuus queat dici, qui animario intellectu, longe est præstantior, & per se intellectus, & in se. & participati illius author, & causa. Ita enim si dicatur, effectus, ipsa causa erit nobilior. Quam rem, rerum natura minime fert. At si imparticipatus intellectus uiuens est, etiam primus intellectus uiuens erit, & uita. & quæ in eo sunt omnia, uita sunt, & erant, & ipse uita est uerissima, & summa, & optima. At uita, genere suo, duo uidetur significare, essentiam scilicet uiuentis, qua est uiuens, & eiusdem actionem. Vtramque Aristoteles quoque agnouit. Priorem quando dixit. Viuere, uiuentibus est esse. Secundam quando scripsit, uiuere est sentire, & intelligere. Harum duarum, quam dicemus primam uitam, in primo ente, primaque essentia? Vtramque. Nam uita, sicuti essentia proxima est proles: ita quoque prima est uiuens essentia. Neque enim primam, ac summam essentiam uidetur posse esse emortua. Viuit ergo, & uita est; hoc est, se se mouet, & se in se mouet, & quasi feruescit. Vnde à Græcis ζῶν quasi ζῆυσα feruens essentia, & ebulliens, & τὸ ζῆυρ τῆς οὐσίας uidetur dicta, essentia ebullitio. Quia sicuti quod feruet, in se mouetur, sic essentia quæ se se mouet uidetur feruere. Itaque uita, essentia feruens, seu essentia feruor uidetur dici posse. Quia nimirum ociosa non sit, neque iners, sed excitata, & expergefata. Nam sicuti essentia simpliciter, rem constituit, & facit existere, & subsistere, sic uita, eam essentiam excitat. & uel motus essentia est, uel in ea est causa motus. Omne enim quod mouetur, quia uitæ particeps est, mouetur. Neque aliud uera uita est, quam essentia in se ipsa motio. Igitur si essentia, & ens mouetur, per uitam mouetur sibi intrinsecam. Si intellectus si anima mouentur, per uitam eis mouentur innatam. Et si quæ corpora ab anima moueantur motus quorum, ipsam diximus esse principium, per uitam quæ animæ inest, reuera mouentur. Et reuera, ubique, siue in intelligibilibus, siue in sensibilibus, siue in medijs, & motus internus uita quædam est, & uita, est motus quidam internus. Et medijsfidius, essentiali sua definitione comprehendi potest, si dicatur, uita est essentia parturiens actionem. Nam dum essentia, & ens quodlibet per vires sibi innatas,

ad actionem se præparat, & properat, ea præparatio, & properatio, & motio quædam est intrinseca, & quam supra motionem in essentia appellabamus. & eam uitam esse dicimus. Se se enim mouet, & a se mouetur. Est autem uita multiplex sicuti, & essentiam multiplicem esse ostendimus. Et ubique est, inter ens, a quo uenit, & intellectum seu notitiam quam producit, media. Nam sicuti hæc tria, Ens, Vita, Mens ubique sunt. primo tamen, & essentialiter in ente. In quo, & essentia, & uita, & mens, & entium summitas: ita uita, est medium entis centrum, entis scilicet intelligibilis, intelligibilis, & ipsa, in intelligibili ipso, & ente, & mundo. Participans quidem ipsa essentiam, ab intellectu uero participatur. Prodit enim ipsa ex ente, profert uero ex se mentem. Omne autem productum, producentis fert secum proprietatem. Hæc ergo de uita intelligibili, ac prima, in qua uitæ omnes reliquæ intelligibiles, sicuti in primo ente, essentiaque; essentia, & entia reliqua. & in prima unitate unitates reliquæ omnes. Post quas intelligibiles uitæ, & simpliciter uitas, sunt uitæ alia multiplices, sicuti post essentias simpliciter, essentia alia multæ. Proxima quibus, est uita intellectualis, qua intellectus, & mentes uiuunt. Hanc sequitur, uita animaria, per quam uiuunt animæ. Alia est uita naturalis, qua Naturæ habent uiuere, & uitam. Alia uita est qualitatuum, alia formalis. Alia denique corporum. Et ubique uita, est essentia feruor, & actionum parturitio. Et omne quod ab ea constituitur uiuens, essentia est feruens, & cognoscens. Neque enim inferiorum quicquam est, quod sicut essentia est particeps, non sit etiam particeps uitæ, & cognitionis; cognitio autem omnis est ab intellectu. Quod mox palam fiet. Nunc uero colligamus. In prima, ac regina unitate, non solum alias esse unitates omnes, & rerum ideas, uerum etiam ipsas uerissimas essentias omnes, omniaque uere ensia. Sed & uitam primam, & uitas omnes ueras, inter se distinctas omnes simul, & unitas, ita ut omnes sint in omnibus, & singularæ in se ipsis. Et cum omnibus esse, etiam primum intellectum, & intellectus omnes absolutos, diuinasque. Quod libro sequenti demonstrabitur.

FINIS DECIMIQUARTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAE.

DE INTELLECTV ET
INTELLECTIBVS.

Libri Decem.

AD GABRIELEM PALAEOTTVM S. R. E.
Illustriſſimum & Reuerendiſſimum Cardinalem.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benediſti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permiſſu.

ILLVSTR.^{MO} ET REVER.^{MO}
S. R. E. CARDINALI
GABRIELI PALAEOTTO.

Notum me forte tibi, GABRIEL PALAEOTTE, Purpuratorum Senator optime ad te nunc munere cum hoc, venire, possem credere, nisi Alexander Burgius Modianæ Antistes tui cultor maximus, mihi amicus optimus, me suis litteris certiolem fecisset, tibi me non solum notum, sed etiam in non infima esse existimatione. Qua bonitate, ac benignitate tua, ita me tibi toto animo deuinxisti, ut neminem forte habeas, qui tibi, tam sit deuinctus. Accedit ad hæc, & maximopere, deuotionem animi erga te mei adauget, quod Camillus frater tuus, Senatorum Bononiensium scientissimus, multa ac magna me prosequitur beneuolentia, sicuti ego eum, non minore prosequor ueneratione. Amorem autem erga me suum, opere suo non vno, satis persensit. Quid igitur, quod me deceret, te non dedeceret, facerem? ut sensum aliquem, meæ erga ipsum gratitudinis, erga vero te, summæ uenerationis summæque obseruantia vobis darem? Specimen testimoniumque aliquod eius rei tibi exhiberem? Non illud quidem exiguum, sed quàm maximum possem. Possum autem de fortunis nihil. nihil de corporis bonis in munus tibi afferre. Possum tamen de iis quæ in me sunt optima, maximaque, Mentis, quæ nostri in summo folio sedet, aliquid tibi donare. Operam scilicet intellectus nostri, viro tibi. Summo intellectu ornato, de intellectu, intellectuibusque contemplationes offerre. & in conspectum tuum, in conspectum orbis totius, in conspectum ni fallor, posteritatis omnis etiam afferre. Tibi igitur Panarchiæ nostræ, posteriores libros octo, De intellectu nimirum & reliquos, afferro, offero, dedicoque. res sacras viro sacro. Quos si intellexero esse tibi & lectos, & intellectos (quod minime omnium dubito) spero fore, ut sentiam eos, tibi acceptos etiam fuisse. Et si acceptos, etiam laudatos. Cuius laudis amore (fatear desiderii mei

impotentiam) ingentem hunc nouæ philosophiæ condendæ laborem susce-
pi vniuersum. Quam laudem mihi exoptatam, a te, a præsentibus hominibus,
a posteritate omni, exhibitam nolem, præbitam respuerem; nisi labores hosce
meos, & pietati Christianæ, & studiosis veræ philosophiæ omnibus, profutu-
ros crederem. Quid enim, nonne profuturos sperandum, si de philosophia
falsitatem, de falsitate, erga Deum impietatem demere possint, non obsti-
natis? Si ita esse vir piissime cognoueris, tutelæ tuæ eos commendo. Eos tu
sapientia, sanctitate, autoritateque tua protege. Et sub vmbra alarum tua-
rum me quoque contege.

Tibi addiciss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS.

LIBER QUINTVS DECIMVS.

DE INTELLECTV.

IN vnitate primaria, aliarum vnitatum omnium fonte, ac regina, quam diximus apud Platonem, Ideam illā boni fuisse, quā tam vecorditer, vecors carpsit vel Aristoteles, vel eius filius Nicomachus, reliquas omnes vnitates, quæ rerum sequentium sunt Ideæ, tabernaculum habere est demonstratum. Et similiter in ea ens primum habitare, & essentias omnes. & vitam primam, & reliquas vitas omnes. Nec non ibi esse, & intellectum primum, & intellectus cunctos. Cum autem, & de vnitatibus, & de essentijs, & de vitis veris sit peractum, videtur esse reliquum, vt de intellectu, seu mente, etiam agamus, tum primo, tum secundo, tum etiam de intellectu in vniuersum.

Itaque dicimus a nobis ostensum esse, in verbo, & vnitate primaria, omnia esse, quæ sunt in uno patre Deo.

Πάντα γὰρ ἔχει, ὅσα ὁ ἁπλοῦς ἔχει.

Omnia enim, habet, quæcumque genitor habet. Inquit Damascenus. Et ipsum met.

Omnia mihi tradita sunt a patre meo.

In patre quidem, omnia erant vniter vna. In verbo vero, quod nos vnitatem primariam iam diu uocamus, eadem omnia. Sed iam inter se distincta. Non quidem subiecto ullo, sunt enim vnū, & idem subiectum omnia, quod est ipsa vnitatis. Sed sunt distincta proprietatibus. Sed hæc vnitatis omnia, quo modo facta est intellectus? Ipsa quidem, & vnitatis est primaria, & vnitates omnes; & essentia, & ens primum, & entia omnia, & vita primaria, & vitæ omnes. Quid igitur obstabit,

quin sit etiam intellectus primus, & intellectus omnes? Obstat sanè nihil. Sed quibus modis, & essentia, & vita factus sit, ostensum est; Ostendamus modo, quo modo factus sit intellectus. Emanauit a patre, & genitus est filius, & verbum. Dno hæc, vt Theologi nostri docent, emanationem intellectus secum ferunt. Recte admodum. Sed nondum modus innotuit. De quo nos aliquid. Dum a patre emanat verbum, eam sui emanationem sentit ipsum. Est enim, & ipsum patris sapientia. Nam si non per sentit, se a patre emanare, iam profectò imperfectum, & emortuum est. Per sentit ergo, se a primo emanare, & in essentia venire, & vitam. Ea per sentiscentia (vt ita vocem) in se vertitur, & in patrem, amore ardentissimo conuertitur. Ea versione, & conuersione, & se, & patrem agnoscit, & cognoscit. Hæc agnitio, & cognitio, amentia non est, sed mentis actio, & intellectio. Intellectio hæc, intuitus quidam est, in patrem. Intuitus hic, cuius nam alterius fuerit prius actio, quæ intellectus? Sanè non vitæ, non essentia, non vnitatis. Hæc enim est propria intellectus operatio, in se, & in causam suam conuersio. Et per suam essentiam intueri alia. Eò ergo intuitu, dum emanat, & conuertitur, intellectus est effectus, & quidem primus. Nemo enim ante ipsum, ea est usus actione. Sed ea conuersione, & præterea amore in Patrem, secundus processit intellectus, quem Spiritum appellauimus. Nam eodem emanationis actu a Patre in Filium, a Patre procedit, & per Filium eodem conuersionis, & amoris in Patrem actu, procedit Spiritus, ab eodem patre procedens, & per filium in eundem patrem re-

FRANCISCI PATRICII,

diens. Et unum, & idem cum eis factus, alteritate quadam ineffabili, alter ab eis euasit. quæ ideo, ex ea cum patre, & filio identitate exijt. Ita enim cecinit Zoroaster.

Μὴ ὅσπρωλλθεν, ἀλλ' εὐαφεν ἐν τῷ πατρὶ καὶ ἐν υἱῷ.

Neq; exijt, sed māsit in paterno profundo. Imo ipse, eadem illa sui in filium, & patrem conuersione, & amore, factus est intellectus, sed secundus. Cui, inquit.

Πατρὰ ἐξέτελεσε πατὴρ καὶ υἱὸν παρέδωκε δ' Ἀτίρω.

Omnia perfecit pater, & intellectui tradidit secundo.

Quæcumque ergo habebat pater, in filium sunt ab eo transfusa, iam distincta in ueritates, in essentias, in uitas, in mentes. Eadem hæc a patre per filium, sunt in spiritum fusa, iam etiam distinctiora, & ad exitum ex profundo propinquiora. Sed hæc suo loco. Nunc quæ de intellectu supersunt conficiamus.

Duobus Mentis, & Intellectus nominibus rem eandem significamus: Quam Græci nomen ditissimi, non nisi uno *νοῦν* habuerunt nominare. Intellectus omnium confesum intelligit. Et nisi intellectus esset, non intelligeret, & nisi intelligeret, intellectus esset minime. Manus ergo eius proprium, & opus, est intelligere, & intellectio. Hæc nulli dubia, sicuti neque hoc, Intellectionem, cognitionem esse quandam. Cognitionem autem quid nam sit, quis nam philosophorum explicauit? Dicamus nos aliquid, tum de cognitione in genere, tum de præstantissima cognitionum, intellectione. Vnde aliæ deriuantur cognitiones omnes.

Cognitio igitur quid nam est sui natura? Videtur sanè, non aliud quid esse, quam conuersionis, & intensio cognoscens in cognoscibile, studio ueritatis adipiscendæ. Hæc quidè cognitio est, in uniuersum. Prima autem cognitio est in intellectu primo. Quia hic primus omnium, amore veri intenditur in cognoscibile. Per quam intensionem factus est intellectus, & actum intelligendi est consecutus. Nam cum essentia illa primaria, in se ita sit uita, ut nullo modo a se fecernatur, sit ut id quod ab ea prodit, discretum sit ab ea, & secundo ab ea gradu distans. Quod cum in se iam consistat, & se ipso circumscriptum, in se ipso in causam suam quasi ad remedium suæ discretionis conuertitur, & ab ipsa ueritatis fulgore oppletur. Atque ita primus fit intellectus. Tum cognitionis suæ oculum, in se primum intendens, ut contemplatione eius a quo prodijt, in illud redeat. Et illud, quantum in iam discreto fieri queat, in se reducat, adnititur. Atque ita fit, ut cognitio, nihil sit aliud, quam Coitio quædam, cum suo cognoscibili. Vnde facile, e coitione, in cognitionem

nomen est conuersum. Græcis uero est forte, *γνώσις* cognitio quasi *πῶς γίνεσις*, noua generatio, & *νόσις*, *νόσις* intellectio, reditus sit quidam in ipsam essentiam. Sed hæc etyma, a re non distantia, sunt satis. Res uero ita se habent, ut *γνώσις* cognitio. & *νόσις* intellectio, hanc habeant notionem, ut utraque sit, reditus eius quod prodijt, ad id, unde uenit. Et quod a causa sua quasi abiit, egeat ad eam redire. In quo quidem eius reditu, non abolet distantiam eam, qua a causa sua, ente distat. Sed ipsum quod distat, qua distat, in id reducitur, a quo prodijt, & a quo distet. Itaque cognitio, dum cognoscens in cognoscibile, qua si suppetias petens uertitur, & in ea conuersione illustratur, dici potest collustratio quædã, & luminis a cognoscibili, in cognoscens immisio, & infusio, talis ut ei essentialis fiat. An uero potius, per hoc quidem sit cognitio: sed ipsa forte non hoc est? Quid igitur patitur cognoscens, quando nondum cognoscit? An forte cupit, ipsum cognoscibile, ut eo indigum? At quid nam est hoc cognoscibile? Ens forte est. Sed forsitan non qua ens, cognoscibile est. Ens enim qua ens, tantum est. Cognoscibile uero, in ente, forte est aliud. Vel fortasse hoc illi inest, non tamen quo differant, adhuc est notum. Forsitan hæc methodo noscetur. Ens est hypothesis siue substantia. Cognoscibile uero est eius claritudo. Nam & in materialibus formis, idem uidetur euenire. Aliud enim est substantia, aliud est sensibile. Hoc enim ab illa ueluti efflorescit: & ei, usque ad ensulum præluet. Sic & entis claritudo est flos quidam inde enascens, & splendor qui ei præluet, usque in cognoscens. Eique sursum intenso occurrens inditur, & ipsum perficit, & cupiditatem eius, luminis proprii repletionem saturat. Intellectus ergo, non cognoscit ipsum ens, sed eius efflorescentem claritatem. Vel etiam ens cognoscit, sed per eius claritatem, & per id quod in ente est cognoscibile. Appetit quidem intellectus ens ipsum, & ad id redire nititur, ut cum illo coeat, & illud coeat secum: unde coitio fiat, & cognitio. Adipiscitur autem id, qua cognoscibile est. Forte & appetitio hæc dicenda est fieri, per cognoscibile ipsum. Hoc confessum esto. Cōsecutio, & adeptio entis, cognoscenti intellectui fit, qua est cognoscibile. Hæc aut claritudo, non nisi a mente percepta quid nam fuerit? Nam per ipsam cognosci diximus ens. Ens aut ipsum, non per se cognosci. An uero, uerum fuerit, hæc claritudinem, effluxū atq; emanationem quãdã esse ab ipso ente. A quo ita effluit, sicuti a sole lumen hoc circumterranæ effluit. Et sicuti quis, solem ipsum intuens per claritudinem suam non superficiale tantum intuetur, sed totam, quæ

in toto est sole perspicit. Sic intellectus non emissam tantum ab ente claritatem, sed ei quoque intumam, perque totum ipsum ens meatem. Neque enim in eo quicquam est quod non resulgeat, & non properet, ad sese manifestandum. Sicuti diaphanum quoduis, apum fit visile, quia per totum ipsum natura visilibus diffunditur. Et nihilominus aliud est eius diaphanotis, per quam secundò corpus ipsum, uisitur. Sic & in ipso ente, naturalis, atque essentialis est ei claritudo. Et per hanc a mente prius cognitam, ipsum ens intelligitur. Igitur intellectus, qui ab ente per mediam vitam prodijt, factus est cognoscens illius a quo prodijt. Atque ad illud sua cognitrice vi, & actuali cognitione conuertitur, adipisciturque quod appetijt per suam cognitionem, quæ est intellectio. Et cum eo vnitus, & ei inexistens ipsum fecit cognitum. In quo tria hæc, Ens, Vita, Intellectus, ita vnita sunt, vt nihil sint distincta. nisi notione, & ratione hæc, ab illa diuersa. Dum vero vita, ab ente secernitur procreat intellectum, in quo iam sunt discreta hæc eadem. Et tria hæc alia, cognoscibile, cognitio, & cognoscibile. Sed hoc principale est. deinde est cognoscibile. Atque hinc est, vt quæcumque ab eo per catenam vsque ad infima deducuntur, & formæ sunt, & aliquam inexistẽtem habent cognitionem, quantacumque ea sit, pro formæ dignitate. Atque ita fit, vt apud nos, omnis forma viuens vel anima est, hoc est vita cognoscens. Vel animalis huiusmodi cadauer. quando scilicet passum sit priuationem & formæ viuens. & animalis. Pendent enim ab Idzis. Quæ intellectum se ipsis implent. Qui in se ipso discretus totus, per totum se ipsum, cognitor est factus, & cognoscibilis, & cognitio. Nam per secretionem ab ente cognitor est factus. Quæ vero est ab ente secretus, ad ipsum optat regredi, cognobilis est redditus. Hoc autem nõ nisi per mediam cognitionem. Neque tamen ideo intellectus, est factus ens; Neque ens factus est intellectus. Sed intellectus est per propriam hyperxin. Ens vero est per essentiæ participationem.

Volens ergo intellectus, postquam ab ente secretus fuit, ad illud iterum reuerti eique coniungi, collegit suam ipsius cognitionem, in cuiusmodi cognitionum omnium. Et cum ex omnibus, cognitionem vnã cõflasset, omnibus viribus ad primum cognobile contendit. Atque ex multa illa cognitionum vnione, veluti vnã essentia factus, enti se se applicuit. Et cum eo iunctus cognouit coniunctionem, non amplius vt cognoscens ad cognitum, sed vt essentiæ suæ, ad illius essentiam. Itaque reuertio ad illud essentialis potius est. Ad se vero

cognoscens magis. Quia vero appetijt reditum: & appetens omne, vt indigum, ignobilius est appetito, factum est, vt & cognobili, ignobilius sit cognosceus.

Concludamus, quoniam intellectus, enti iunctus, essentialiter est adeptus, & essentialiter est factus intellectus, non potentia, sed actu, semper est intellectus. Et eius intellectio non est aduentitia. Intelligit enim a se. Si a se, etiam ex se. Si ex se, etiam per se. Si per se, etiam in se. Si in se, habet ergo in se, quidquid intelligit. Essentia namque sese coniunxit. Et essentia ipse quoque factus est, etiam si eam per participationem habeat. Intellectus ergo in genere, ea essentia est, quæ vires intelligendi habet ab essentia venientes. & in actionem intellectiois exeuntes. Quæ quidem intellectio, non aliud est, quàm intuitus, tum in se ipsum, tum in propriam causam. tum etiam, per semet ipsum in posteriora, a se prouenientia. Cum igitur intellectio sit intellectus. utrumque simul erit, & actus, & actu. Actus autem hic, essentia illius est, cuius est, & actio: nimirum ipsius intellectus. Atque ita intellectus, & intellectio eadem res reuera fuerint. Intellectio autem, motio quædam est. Atque ideo circa aliquid versatur. Circa id nimirum quod ipse intellectus intelligit. Intelligit autem per intuitum, tum causam ipsius, tum se ipsum, tum ea, quæ a se sunt. Idque cum omni intellectui natura sua competat, necessario primus quoque intellectus, & causam sui videlicet, patrem Vnum, & se ipsum, & quæ a se sunt intelligit omnia. Sunt ergo & Pater, quem nemo nouit nisi filius, & ipse sibi, & quæ a se sunt illi intelligibilia. Et dum circa ea versatur, sunt ei intelligibilia, & intellecta. Et ipse tum est actu intelligens. At semper est in actu. Semper ergo hæc omnia intelligit. Et ipse, & intellectus, & intelligens, & intellectio, & intelligibile est, & intellectum. At, & vita est, & viuat. Et essentia quoque est, & vnitas summa, & Vnum. Hæc ergo sunt ei intelligibilia. Sed quoniam, omnia tradita sunt ei, a patre suo; & genitus in se habet, quæcumque habet genitor. Et in genitore erant entia omnia, & non entia. Ergo entia omnia, & non entia in ipso sunt, & sunt ei intelligibilia. Omnia ergo intelligibilia, ei sunt intrinseca. Et extra ipsum nihil est eorum, quæ sui natura intelliguntur, cum ipse ea sit, & omnia. Ita enim fiet, vt verè, & verus sit intellectus, cum omnia quæ intelligit, sibi habeat præsentia. Et ea opus non habeat aliunde quærere. Neque eorum obliuisci possit vnquam, aut opus habere eorum reminisci. Neque fallatur vnquam, aut falsum dicet. Neque aliunde scire quæret, aut fidem ab alio requi-

FRANCISCI PATRICII,

ret se scire villo, quàm a se ipso. Neque per coniecturam sciet. Neque scientia eius dubia erit, neque ambigens. Neque ab alio audiet, aut addiscet. Neque per syllogismū scientiam aquiret, neque per demonstrationem, aut aliam vllam argumentationem. Hæ enim quoniam in se dubiæ sunt, aliunde alia quærunt, & asciscunt, vt certitudinem aliquam vel fidem maiorem nanciscantur. Quæ si intellectus quæreret, vel dubius esset, vel ignorās. At impossibile est, Mentem, vel amentem esse, vel dementem. Mentis enim defectum pateretur, & a sua essentia recederet. Sed Mens, nõ humana quidem, dum mens est, quicquam patitur, quo a se ipsa abeat, & demens fiat. Neque sit dubia, vel amens. Si amens non sit, nec demens ipsa mens, ipse intellectus, nec diuinus, nec humanus, intellectus primus omnium, conditor intellectuum aliorum, in ignorantiam non cadit. Non ignorando, semper eum scire est necessarium. Si semper scit, semper actionem suam peragit, intellectionem scilicet. Semper ergo intelligit. Si semper intelligit, semper sua intelligibilia habet præsentia. Ergo ea in se habet. Nam si extra se alibi essent, quando, vel quo modo, eis occurreret? Vel se eis occurrisse sciret? Si eis non occurreret, ab intelligentia cessaret. Si ab hac cessaret, non intelligeret. Si non intelligeret, intellectus amplius non esset. & in ignorantiam caderet. Et si quando tamen eis occurreret extra se positis, idola rerum, & non res ipsas perciperet. Quæ enim extra intellectum sunt, idola rerum sunt. Et ideo cognitio eius, opinio esset, & non scientia. Et sæpe ideo falleretur, & falsum diceret, & se se, & alios deciperet; & vera mens non esset. Quibus rationibus, verò Zoroaster cecinit.

Οὐ γὰρ ἀνδρὸς ἐστὶ νοῦς, ἢ τὸ νοῦς τὸ οὐνοῦ χαρὶς ὑπάρχει.

Non enim mens est sine intelligibili. & intelligibile. Non sine mente existit.

Vnde sequitur, intellectum, dum intelligit impressiones nullas ab extraneis recipere, aut ei. Nam cum ipse intellectus primus, omnia sit entia, nisi ipsa intelligat non est amplius intellectus. Concludendum igitur verum intellectum, omnia intelligibilia, non modo hæc, modo non illa, semper intelligere. Omnia inquam sibi insita, (nulla autem sunt ei non insita) ne scilicet eorum obliuiscatur, neque aliunde quærat, quæ intelligere & scire debeat. Neque vt veritas sit in ipso. Sed sic ipse veritas ipsa. Neque entia disperdantur, aut extra illum dispersa iaceant. Sed in eo sedem habeant, & vuant, & intelligant, tum ipse, tum entia, quæ in eo sunt, singula & omnia. Et totus simul, singulisque suis patribus,

unus sit intellectus, quot sunt entia in ipso consistentia. Hoc est, omnes vnitates, omnes essentia, omnes vitæ, omnes intellectus, omnesque ipsorum proprietates. Atque ita primus intellectus, entia omnia erit, & entia omnia erunt id, quod ipse est. Et quia entia sunt, ordinibus distincta ordo entium omnium ipse erit. Et in se ordines habebit omnes. Quia vero, entia per vnum cuique essentialia, id sunt, quod sunt: ipse omnia illa vna, rerum omnium essentialia, in se habebit; imò ipse ipsa erit. Et quia omnia hæc vna, a sua propria quæque vnitates pendent, in eo erunt omnium rerum vnitates. Imò ipse omnes erit. Has Chaldaica Theologia, principia, & fontes, & ideas, ἀρχαὶ ἢ πηγῆς appellat: ipse in se habet rerum omnium principia, & fontes & ideas. imò ipse, illa ipsa erit. Ideas illas inquam omniformes, quas παραμορφους appellat, vti vidimus Zoroaster. Et quæ vti idem ait

Πηγῆς μὲν ἴσας ἀποπλάσσει, ἐξέθροον, Πατὴρ θὲν γὰρ ἔην, βουλή τε, τέλος τε.

„ Fonte ab vno volantes, exilierunt.

„ A patre enim erat, consiliumque, finisque.

Proxime ergo a patre prodierunt ideas, quæ vnitates ac fontes, & principia rerum sunt, reconditæ omnes in primissima ac regina, aliarum omnium vnitates. In qua tamen, vt ait:

*Ἐμπερίσθωον, νοεῖν πύρι μοιρῶν ἴσαι
Εἰς ἄλλας νοεῖας.*

„ Partitæ sunt intellectualem igne diuisæ

„ In alias intellectuales.

Quasi primarum harum: pedisequas & ministras, entibus proximiores. Sunt etiam diuisæ inter se, secundum rerum, quarum exemplaria sunt, proprietates. Vel potius res ipsæ a suis quæque fontibus per eorum, proprietates quas inde tulerunt.

Ita enim subnectit.

Κόσμον γὰρ ἀναξ πολυμορφῶ

Προῦθηκεν νοεῖον τυπὸν ἀφ' αὐτοῦ. οὐ καὶ κόσμος.

*Ἰχθὺς ἐπειγόμενος μορφῆς, καὶ ἂν κόσμος ἐφάνθη
Παντοίας ἰδέας κεχαρισμένος.*

Mundo enim Rex multiformi.

Proposuit intellectualem typum incoceptum, cuius ornatu.

Vestigium induxit formæ, per quæ mundus apparuit.

Omnimodis ideis gratus. Et addit.

Ὡς μία πηγὴ, ἐξ ἧς ποιεῖται μεμερισμένοι ἄλλαι.

„ Quarum vnus est fons, ex quo rotantur, partitæ valis.

Fons autem hic vnus in quo radicanter vnitates omnes, & ex quo rotantur omnes, inter se per proprietates suas distinctæ, est primaria illa vnitates. Quæ si omnia habet, quæ habet, quæ habet genitor, omnes vnitates, habet

(quod iterum reperimus) ea erit. omnes ideæ, omnes essentia, omnes vitæ, omnesque intellectus. In ipso enim vita erant, quæcumque per ipsum facta sunt. Atque ita principium erit secundum. Quod itidem reperimus. De qua Hermes.

Ἐκ μίας δ' ἀρχῆς τὰ πάντα ἔρτηται. ἢ δ' ἀρχῆς, ἢ ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου. καὶ ἢ μὲν ἀρχὴ κινῆται ἵνα τὰ λοιπὰ ἀρχὴ γίνηται. τὸ δ' ἓν, μόνον ἔσκει, καὶ οὐ κινῆται.

Ex uno principio, omnia pendent. Principium vero ipsum, ab uno, & solo. Et principium quidem mouetur, ut iterum principium fiat. Vnum autem manens stat, & non mouetur.

Ab uno principio inquit, manente, & stabili, pendent omnia, scilicet ut a principio primo. Secundum uero principium pendet a primo illo uno, quod quidem mouetur, quia uiuit, & uita est. Et quia intellectus est, & intelligit. Viuere uero, & intelligere, vel motus sunt, vel sunt in motu. Hoc autem principium secundum, qui primus est intellectus, Zoroaster, potentiam, & robur, & mentem appellat patris. Hermes & mentem, & uerbum, & filium Dei, (quod iam uidimus) nominat. Et principium quod mouetur, ut iterum principium fiat. Orpheus, sicuti Patrem uocauit Phœnetam, quia ex eo ἰσάμενος ἐταίρε, apparuerunt omnia, ita hoc secundum nomina uir Uranus, quasi entibus, sicuti cœlum stellis omnibus distinctum, & ornatum. Inter uero Pythagoreos Philolaus appellauit, Dyadem. Parmenides autem ipsum, τὸ ἓν ἄρ, Vnum ens, nuncupauit. Plato uero, & hoc nomen ei tribuit, & secundum Regem dicit, & etiam ducentem. Auditor uero Platonis, uerbum, & intellectum, & Dei filium. Platonici nobiles primū intellectum, mundum idealem, Mundum intelligibilem, mundumque archetypum, & exemplarem. Nos iam receptis hisce nominibus omnibus utamur. Mundum quidem dixerunt, quoniam sicuti hic mundus uisibilis, omnifariam sensibilibus formis est ornatus, sic ille omnifariam ideis est gratiosus. Quia omniformes ideas, formarum harum typos, & exemplaria continet. Vnum ens, appellauit eum Parmenides. (uideatur hic uesana Aristotelis in eum insectatio) quia quamuis omnia eantia intelligibilia, ipsum unum ens, esset. Et in eo omnia essent. Vnum tamen ens ipse erat, a regina sua unitate factum. Quis enim nescit in femine, in principio cuiusque rei, omnia esse ea, & quidem actu, quæ ab eo proueniunt.

Tum ergo hac feminali, & principali origine, tum quia ob simplicitatem in eo omnia entia erant, Vnum ens est appellatum, simplicitate eius una, & unitate. Sed hæc ita sunt.

At entia quæ in eo sunt omnia, quo modo, & ad ipsum se se habent? Et quam inter sese habent distinctionem? Hanc sanè, ut in eo alia sunt unitates, alia essentia, alia vitæ, alia intellectus, alia animæ, alia naturæ, alia qualitates, alia formæ, alia corpora; sed incorporea. Unitates quidem, ut ideæ, & fontes sequentium, extra profundem etiam productorum. immobiles, simplicissimæque. Sed quoniam sunt incorporea, ita se se inuicem penetrant, & permeant, ut mens sit, & uita, & essentia, & uita similiter, & sit, & intelligat. Ita ut uere dici queat, & singula in se esse, & in singulis aliis, & omnia in omnibus. Ita quoque eadem hæc omnia, in intellectu sunt secundo. Hic enim a primo, & a patre simul processit, & eis consubstantialis, & nihilo ab eis distinctus, præter quàm hoc uno, quod non sit illa. hoc est, nec genitus. nec genitor. Habet ergo & ipsa mens secunda, in se entia omnia; eodem modo quo sunt in mente prima, inque prima unitate, & uerbo ipso. Quatenus uero consubstantiales sunt, unum sunt, & ex duobus unus conficitur mundus intelligibilis, integer. Nihil enim uere est, quod in eo non sit. Nihil uiuit, quod in eo non uiuat, atque ideo sicuti primum ens & uiuens, ita primus est intellectus, ex entibus, ex uiuentibus, ex mentibus omnibus constans. Non enim ex non entibus est, non ex mortuis, non ex amentibus. Atque hic uniuersus est intellectus. Seu potius & unus & duo sunt intellectus uniuersus, primus ille idem cum secundo, ab aliis non participatus. Secundus uero, & ipse uniuersus, & cum primo idem, sed participatus, quia proxime ab eo res extra profundum prodeunt, & ab eo producantur, ipso participantes. Nam si omne producat, suæ hyparxeos aliquid producto elargitur, & ideo, ut est ostensum, similem sibi effectum producat prius quàm dissimilem, necessario, id quod a secundo intellectu, proxime fuerit productum, simile ei erit. Similitudo autem hæc, vel in essentia fuerit, vel in participatione, vel in utroque. Sane dicuntur a ueteribus, alia quoque innumeræ esse mentes, quæ essentia sua sunt mentes. Et alia quæ ab animis dicuntur participatæ. De quibus utrisque paulo post agendum. Sed prius ingens quæstio est excutienda, & si possumus, proximo libro persoluenda.

FINIS DECIMI QUINTI LIBRI.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS, LIBER SEXTVSDECIMVS.

AN DEVS PATER SIT INTELLECTVS.

Vid potuit esse causæ, cur Zoroaster non est ausus, Deum patrem, intellectum appellare? An forte, ne qui primus omnium sui natura esset, ipse tertium faceret? Hæc prorsus causa fuit.

Nam si paterna Monas, prima omnium est, eam sequatur *δύαμις*, potentia patris, & hanc *πατρικός νοῦς*, paterna mens; procul dubio, si patrem, mentem appellasset, secundi aut tertij proprietatem, primo tribuisset. Idem, alia quoque euenisset ratione. Nam cum ipse res superas in tres ordines distinxisset mētis iussu. *Εἰς τρία γὰρ νοῦς εἶπε πατρὸς τίμνεδχ ἅπαντα οὗ τὸ θέλειν κατένδυσε, ἣ ἢ δὴ πάντα ἐτίμητο.*
In tria enim Mens dixit patris, secari omnia Cuius uelle assensit, & mox omnia sunt secta.

Hæc autem tria sint rerum superarum tres ordines, primus *ἡ νοητῆς*, intelligibilium, secundus *ἡ νοητῆς ἡ νοερῶν*. Intelligibilium simul, & intellectualium. Tertius *ἡ νοερῶν*, intellectualium, Pater qui tantum intelligibilis est, fuisset, vel secundi ordinis, intelligibilium & intellectualium. vel tertij intellectualium. Quam confusionem ordinum diuinitas, uti perfectissima, nequaquam vel patitur, vel pati potest. Hos tres ordines, Platonicus Magni, ab Ammonio Sacco profecti, Plotinus, Porphyrius, Amellus, Theodorus Asinæus, Iamblichus, Syrianus, Proclus, Hermias, Damascius, Olympiodorus, sunt ad ammusim secuti. Et Deum Patrem, supra intellectus omnes stauerunt. Quod ante eos, Diuus Dionysius Areopagita, multis locis fecerat. Et Ioannes Damascenus fecit. Hermes autem vir ingens, Patrem Deum, uti vidimus, sæpe in Poemandro mentem nominauit. Postea tamen libel-

lo de Mente communi. & alio de intellectu, ne, numquam id repetijt. Neque villo ex his, aut alijs locis, quid mens esset explicauit, neque vires, aut actiones eius exposuit. neque genera distinxit. Trium tantum Mentium satis habuit mentionem facere, & mundi, ab eis factum opificium enarrare. Moses vero, qui re cunctate proxime Hermetem sequitur, tanto Reateucho, non uidetur Mentis mentionem fecisse ullam. Profetæ alij, non aliam, quam humanam, ut apparet agnouerunt, ut in eo loquatur, Equus, & mulus, quibus non est intellectus.

Inter Græcos uero sapientes, vetustissimus fuit Orpheus, qui cognomēto, Theologus est appellatus, si quid de mēte in Sermone Sacco dixit, in quo xxiiij. Rhapsodijs vniuersam, & intelligibilis & sensibilis mundi fabricam excinit, id totum sub fabulis fuit. Et id ipsum totum perijt. Aglaophemus, Orphicorum factorum in Lebethris Thracijs, quæ patria Orphei fuerit, post DCXL. annos Antistes, nihil videtur, vel scripsisse, vel Pythagoram, qui eius auditor fuit, de mente docuisse, quod memoria extet. Pythagore vero Sacer Sermo, integer perijt. sicuti & alius eiusdem liber ad Abaron scriptus, quos Proclus celebrat. Perijt quoque Arignotes eius filij Sacer Sermo alius, & alius item Cercopis eius auditoris. Perierunt denique omnes tot numero Pythagoreorum libri, præterquã libelli duo de Natura, alter Timæi Locri, alter Ocelli Lucani, & Archytæ senioris Categoriæ. Super sunt multa Politica, & Ethica frágmenta, ferè diuina. De quibus, quidquid Plato, quidquid Aristoteles de moribus, aut Repub. scripserunt, eruta sunt clarissime. De Mente tamen, tot ac tanti uiri, quid senserint, aut scripserint extat nihil. Plato quoque haud multa de Mente est philosophatus. Sed ea de

ea de Zoroastri fontibus deriuata, diuine protulit. Aristoteles vero, totam de mente scientiam & confudit, & corrupit, intelligibilibus inductis varijs, & inter se discordibus. Quorum precipuus is est, quem ait de foris venire. De quo, si quis, eum, aut suos interroget, unde veniat, aut quo modo respōsum, aut nulum audiet, aut nulla fultum ratione. Deinde alios quosdam inuexit, agentes, passiuos, possibiles, materiales, in potentia, in habitu, in actu, theoreticos, practicos. Neque tamen tot intellectibus, intellectum distinxit a ratione, a dianœa, ab opinatrice, a phantasia. Sed quod peius est, tam magnus philosophus, intellectuibus quibusdã, & brutis tribuit. Et is idem, Deum motorem illum primum suum, intellectum, & nominat, & facit. Tam magnis saltibus, in sua philosophia natura saltat. Cumque tot faceret intellectus, nullius tamen naturam, aut uires, aut actiones explicauit. Ex qua confusione partim, partim in silentio, factum est, ut nemo, quantumuis magnus eius interpres, quicquam huius rei clare, uel intellexerit, uel duocuerit. An uero Theophrastus aliquid de intellectu scripserit, comperit non habemus. Quæcumque uero Platonici supra citati, de mente scripserunt, diuinitus sane uidentur scripta fuisse. Scripserunt autem tam multa, ut dogma hoc totum, de intellectu, ipsorum uideatur esse proprium. Id autem ex primis Zoroastri fontibus, breuibus quidem illis, sed diuinis uidentur hausisse. Sunt enim apud ipsum non solum tres ordines, quos uidimus, sed natura Mentis plenè quasi explicata. Cuius aliquid, quod in oraculis eius extat, recenseamus. Is ergo intellectum unum, etiam intelligibilem esse dicit, hoc oraculo.

Καὶ ἑνὸς τοῦ, ἑ νοντοῦ.

Et unius intellectus, qui est intelligibilis. Is aut primus est intellectus. Qui ueluti caput, & fons metium aliarum, & productor est. Omnis enim multitudo, in quoque rerum ordine, est ab uno. Est aut hic intelligibilis sibi, & ipse se ipsum intelligit.

Οὐ γὰρ ἄνδ' ἄνευ νόου ὄντ' οὐ χεῖρ ὑπάρχει.

Non enim intellectus est sine intelligibili, non seorsum existit.

Et hunc uti Deum omnis alius intelligit intellectus, ait enim.

Τὸν δὲ νοεῖ πάντες τοῦς θεοῦ.

Quibus ipse sit το νοντοῦ intelligibile. Itaque primus intellectus, Deus est, sibi primo, deinde alijs, intelligibilis. Qui itidem ueluti cibus est intelligentibus.

Τροφή ἢ τὸ νοοῦντι, τὸ νοντὸν.

Cibus autē est intelligēti, ipsū intelligibile. Sunt autē hæc, non de patre Deo intelligenda,

sed de intellectu primo, quem & potentiam patris nominauit. Et de eo quem secundā mentem uocauit, & paternam. Atque hæc est, simpliciter, ut Damascius exposuit, ἡ νοντὴ τριῶν. Intelligibilis Trinitas. & τὸ ἀπλότ νοντ, & simpliciter intelligibile, sub quo est alius ordo de quo canit.

Τὰ μὲ ὄντ' νοντὰ, καὶ νοεῖν, ὅσα νοοῦντα νοεῖται.

„ Sunt uero intelligibilia, & intellectua-

„ lia, quæcumque dum intelligunt, intelligun-

„ tur.

Hæc aut sunt essentia, & hyperaxi sua mētes. Et intelligunt intelligibilia, ea, quæ sunt supra se: & ipsa quoque intellecta sunt, ab alio mentium ordine inferiore, qui est tantum νοερός, intellectualis. Qui infra se ordinem alium mentium non habet, qui hunc intelligat, nisi intellectum eum qui est ab animis participatus. Tres igitur diuinorum gradus fecit Zoroaster; Idque recta uideretur fecisse ratione. duos extremos, & quasi oppositos νοντ, intelligibile. & νοερόν intellectualem, & utrorūque medium utriusque extremi participem, νοντ ἢ νοερόν, intelligibilem. & intellectualem. A primo ergo illo intelligibili, & secundus processit ordo, & tertius. Inquit namque.

Ἀρχὴ πάσης τμήσεως, ἡ δὲ ἡ τάξις.

„ Principium omnis sectionis hic ordo est. Sectionem uocans, secretionem ab intelligibili, & progressionem. Quod declarans ait.

Ἠ νοντὴ, πάσης τμήσεως ἀρχή.

„ Intelligibilis (ordo) omnis sectionis principium præbet. Ab intelligibili enim paternoque profundo. (Id enim tantum est intelligibile) omnis fit sectio, & secretio in alia. Neque enim decēs erat, ut producta, eadem hyperaxi, & dignitate cum producente essent. Ergo a primo ordine, profectus est ordo secundus. Non tamen ita, ut profundi nihil retineret. Ideo, & ipsum, intelligibile est effectum, sed in noeron intellectuale uergens. Atque iterum hic facta est sectio alia, intellectualis tantum ordinis, qui secundo esset inferior. Sed & hic triplici ordine fuit distinctus, ut mox patebit. Post quos ordines, est intellectus ab anima participatus. Extra quem sunt illa prima: Ait enim.

Μάνθανε τὸ νοντ, ἐπει νόου ἔξω ὑπάρχει.

„ Disce intelligibile, quoniam extra mentem extat.

Extra mentem, inquit, tuam, quæ est a priori mente participata, in qua sunt uera intelligibilia, extra mentem tuam. Idque intelligere oportet.

Ἐστὶ τί νοντ, ὃ καὶ σε νοεῖν, νόου ἄνθει.

„ Est quoddam intelligibile, quod oportet te intelligere mentis flore.

FRANCISCI PATRICII,

Nam si adniteris tota cum mente concipere, nihil efficies.

Εἰ γὰρ ἐπεγκλίνη, ὡς ἀπ' αὐτοῦ, κακῆτος γένηται ὡς τὸ γῶν, οὐ κείνον νοήσεις.

Nā si adniteris, tāquā mēs, illud intelligere, Vt quid intelligens, illud non intelliges, Et rationem reddens, subdit.

Ἔστι γὰρ ἀλλῆς ἀμφιφανὺς δὴ ὡς αἶμα Νουραῖς ἀστράπτουσα τομαῖσι.

Est. n. roboris circūquaq; fulgentis potētia, Intellectualibus resurgens sectionibus.

Est inquit secundæ hypostaseos potentia, quæ suæ, & secundæ mentis sectionibus resurgit intellectualibus, quas diximus, ita circumquaque lucida, vt eam nequeas perspicere mentis vi, ac intentione.

Οὐ δὴ γὰρ σφοδρότητι γένηται τὸ νοητὸν ἐκείνο Ἀλλὰ τοῦτον τῶν αἰσθητῶν φλογῶν.

Non sane oportet nixu acti intelligere intelligibile illud.

Sed mentis protensæ, protensæ flamma.

Non nixu, inquit, virium mentalium. Sed mentis protensæ, per ratiocinia, protensæ flamma, & lumine protenso per res creatas. Namque alibi dixit.

Δυναῖς γὰρ παρὰ τὰ δὲ κἀθήναι, καὶ νοηταῖς ἀστράπτει τομαῖς.

Καὶ ἰοκυβερνᾶν ἰαπάνηα, καὶ ἰαθῆναι κασον, οὐ γὰρ χθὲν.

Duitas enim apud eū sedet, & intellectualibus fulget sectionibus.

Et gubernare cuncta, & ordinare, quod non est ordinatum.

Duitas scilicet ab vno producta, quæ cum eo triadem facit. Quæ intellectualibus fulget sectionibus. Quia quæ in ea sunt omnia, sunt distincta, & quæ inde per illius generatiuam potentiam, secerantur, & ea regit, & in ordinem redigit. Per quæ poteris mentem extendere, & per ea ad eum ascendere, iuxta illud Apostoli.

11 Per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Intellecta autem sunt per intellectum.

12 Quæ quidem tuæ mētis flamma, omnia menturat, præterquam intelligibile. Subdit. n.

Τῶν αἰσθητῶν φλογῶν, καὶ τῶν αἰσθητῶν φλογῶν, καὶ τῶν αἰσθητῶν φλογῶν, καὶ τῶν αἰσθητῶν φλογῶν.

Protenſa flamma, cuncta metiente, præterquā intelligibile illud.

Χρεὸν δὴ τοῦτο γένηται εἰ γὰρ ἐπεγκλίνης Σὸν νοῦν, κακῆτος γένηται οὐκ ἀκτενῶς.

Oportet sanè, hoc intelligere. Nam si inclinaueris.

Tuam mentem, etiā illud intelliges abūde.

Si mentem tuam inclinaueris humiliter neq; vi volueris ipsum agnoscere, ipsum quoque intelliges abunde, per res creatas. Nihil enim, vt Hermes verè est philosophatus, aut occultius in sui natura est; aut per res creatas, manifestius. Hæc igitur, in fragmentis isto-

ta est Zoroastrica doctrina de intellectu. Quæ forte Pythagoras integrius in Alsyría edoctus est a Zabratō, & in Græciam attulit, & charioribus suis tradidit. Quam forte a iuniore Archyta habuit Plato. Sed latenter eam scriptis suis inseruit. Seu potius eius semina, huc & illuc ita iecit, vt vetustiores interpretes sui, vix ea vel viderent, vel agnoscerent. Donec sub M. Aurelio philosopho, Iuliani duo, pater ac filius, Chaldæi, Zoroastri oracula, e sua lingua, in Græcam verterunt. Quæ postea in manus venerunt Ammonij Sacci, Alexandriæ, ob pauperiem baiuli. A quo sicuti olim Athenis a Socrate statuario, omnis fluxit philosophia) diuina fluxit quædā, & inaudita sapientia. Per quam, coactus est D. Augustinus fateri, Platonicos, quos philosophorum nobilissimos sæpe appellat, mutatis pauculis, Christianos fieri posse. Aperuit Ammonius, Alexandriæ (cholam, eo tempore, quo Clemens Alexandrinus floruit, circa Christi annū CC. Et præclarissima ingenia ad se audiendum traxit, Origenē (quantū virum) Plotinū, Erenniū, Olympiū, & alios plurimos. Plotinus eū secutus, sua scripta mēte illius repleuit. Quod, & Amelius & Parphyrus eius discipuli, & horū auditores Theodorus, & Iābilichus, Platonicoꝝ omniū, vt videtur, maximus. Qui Zoroastri oracula XXX. forsan libris exposuit. Damascius enim vt iam dixi, XXVIII. citat. Quæ & eius discipulus Syrianus, & huius, Proclus, commentarijs illustrarunt, & ijs sæpe pro præsentis, tamquam firmissimis sunt vti fundamentis. Sed hæc quidem de intellectu historia, ad nostram philosophiam, nec multum videtur pertinere. neque ab ea aborrere multum. Sed in eam libuit excurrere, vt tota de Mente, & origo & præstantia fieret notior, quā hætenus fuerit. Ad propositā ergo questionem tregrediamur. Vtrū Deus pater sit, intellectus. Diximus autem a Zoroastre, a quo omnis de intellectu fluxit sapientia, Deum patrem numquam intellectus nomine, fuisse appellatum, sicuti neque a Platone, neque a Platónico magno. quos ante nominaui, vlllo. D. vero Dionysius, qui annis circiter C. eos præcessit, idem visus est sentire, & hoc plus de tota pronouciavit Trinitate.

Ἦπερ τὸν καθόλου, καὶ οὐσίαν ἰδρυται.

13 Super mentem in vniuersum, & essentiam est constituta. Et alibi.

Τὸ μὲν ὑπερνοῦν, καὶ οὐσίαν τῆς θεαρχίας κρύβει.

14 Archanum, id, quod est supra mentem.

15 Et essentiam, Deitatis principium.

Alijs quoq; locis pluribus eādē confirmauit sententiam. Neq; vero Io. Damascenus, qui post Dionysium CCC. post Ammonium CC Annis floruit, & tot numero Dei nomina

ex vetustioribus Theologis nostratibus colligit, Trinitatem, aut Deum Patrem intellectū appellauit, vniquā. Quod forte, & alij fecerunt patres. Aristoteles autem, qui diuinitatē ferē penitus ignorauit, intellectus multiplices illos, quos vidimus, confinxit. Et tam præcipientes eos, per animarū potentias omnes dedit, vt et extra humanā speciē, brutorū animis quorūdam, eum donauerit. Et simul cum his, Deū, quem animal quoq; nominauit, intellectum esse fecit. Eum in hoc, sicuti, & in omnibus, secuti sunt, recentium Theologorū aliqui. Ommitto Zoroastrē, Ommitto Platonem, suosq; tot nobilissimos, Augustino bene notos, his vero penitus ignotos. Sed Aristotelim, diuinitatis prorsus nesciū, Dionysio, Damasceno, aliisque sanctissimis patribus anteposuisse, haud scio quid nam sapiat. Ex quo tota etiam diuina philosophia, de primissimis principiis, de rerum productione, de prouidentia, est penitus perturbata. Nam dum pro certo, ab illo, & ignato, & impio, arripiunt, Deum esse intellectū. Idq; nulla ratione, sed illius sola auctoritate contendunt, innumeras excitarunt quæstiones. Quæ tamen in infinitis, & in publicis, & in priuatis coenobiorum scholis fuerint agitata, & agitentur, contentiosę quidem illæ semper apparuerunt: semper etiam insolubiles euaserunt, & quarum, quasi tot labyrinthorum, nulli umquam exitus apparuerunt. Quis enim ex falsitatis labyrintho, inueniatur veritatis exitus? Profecto ingens hæc est quæstio. Quam nos rationibus philosophicis, ac maxime ex intellectus natura, discutere tentemus, & si possumus quā clarissime peragamus.

Si Deus Pater est intellectus, intelligit. Si etiam intellectum habet, intelligit. Sed si habet per participationem, habet ab alio; eoq; superior. At ipso nihil est superius, nihil prius. Nō ergo intellectum ab alio habet. Ergo si intelligit, ipsemet est intellectus. Si uero non intelligit, intellectus non est dicendus. Sin autē intellectus est, & non intelligit, Mens quædam amens est, & insipiens. Idq; ei accidere est necesse: uel quia intelligere nequeat, uel quia nolit, uel quia nesciat, uel quia ocietur. De quatuor hisce, tria priora, non posse, nolle, nescire, maximam inferunt in eum imperfectionem: quam omnem ab eo. abesse iam toties est demonstratum. Ociatur ne igitur? Idq; vel sponte, uel coactus? Si coactum dicamus, iam alium dabimus ipso potentiorum. At nullus est. Ergo non coactus. Quid ergo sponte? Neque id. Bonum enim ociari non posse, ostēdit ratio. Boni enim hyparxis est, bonū facere. Ergo dum bonum est, bonum facit. At semper bonum est, ergo semper bonum facit. Ergo semper operatur. Ergo semper in ope

ratione uersatur. Ergo ociatur numquam. Ocium enim inter mala ponitur, & est nihili frater. Si ergo Deus intellectus est, & non intelligit, est ne intellectu inferior? At nihil Deo superius. Ergo neq; ob hanc causam, non intelligit. Adde. Qui intelligit, necessario etiā uiuit. Si uiuit, etiam est. At Deum patrem, supra omnem uitam, supra omnem essentiam esse, & rationibus philosophicis ante, & Dionysij testimonijs, est modo comprobatum. Ergo Deus pater, quia uita, & essentia, est superior, etiam mente superior erit. Ergo intellectu nō inferior. Neq; hac ratione non intelligit. Sed hoc in primis urgeamus, An reuera non intelligat? An uero intelligat? Itaq; si intelligit, intellectus est. Et si intellectus est, intelligit per intellectionem. Et intellectio est ipsius actio, actus, energia. Intellectio uero ex potentia intelligendi uenit, & aliquid intelligit. Intellectus uero ea essentia erit, seu ea hyparxis, quæ & vires intelligendi habet, & in intellectionē tamquam propriam suam actionem exit. Omnis autem potentia cum in actum exit, ab eo perficitur. & per uicium, ac potentia perfectionem, perficitur etiam essentia, unde ambo erant. Intellectio ergo, & potentia intelligendi, & intellectus ipsius, est perfectio. Quid ergo imperfectus erat, antequam intelligeret? At hoc nefas est, & contra demonstrata. Si dicatur, hoc non sequi, quia sit semper in intellectione, & actu; rogabimus, an intellectio hæc, perficiat ipsum intellectum, ita ut si sine ea cogitetur, mancus ea sit, ideoq; , hac parte non perfectus? Hoc si admitratur, eadem recurrent nefaria, & impossibilia. Si uero ea intellectione, eum non perficit, quid ea opus habet? Nam si ea opus habet, iam est indigus. Et si indigus, imperfectus. Eademque recurrent nefanda. Si ea opus non habet, & eam agit tamen, superuacanea ei est, & frustranea. A summo autem bono, quid frustra fiat? Præterea intellectio hæc, actio, & energia quædam est. Ergo & motio quædam est. Si motio est, Deus ergo mouetur? Quod est contra demonstrata. Vnum enim non mouetur. Quid uero bonū, aliquo indigebit, quod per eam motionem sibi acquirat? Omnis enim motus, adaptionis gratia fit alicuius, & alicuius finis. Finis autē rationem habet boni. Bonū ergo, bonum quæret? Ergo bonum, quod bonum quærit, uel id bonum in se quærit, uel extra se positum. Si in se, cum id iam habeat, ad quid quæret? Si extra se positum, illo certe caret. & ad id mouetur, ut ipsum habeat. At bono summo, quid nam desit? Sufficientissimo quid nam desit? Sed hæc impossibilia sunt, & contraria demonstratis. Addatur. Si Deus pater intelligit, in eodem est ordine

Cum intellectibus aliis. Eadem enim actio, ex eadem prouenit potentia. Potentiaque in eadem est essentia. Hæc ita cum sint, quid sibi timuit uir diuinus Hermes, si de patre Deo non dixisset; *Ὁ γοῦς πατὴρ θεός.*

Mens pater Deus? Et etiam.

Τὸ φῶς ἐκείνο, ἐγὼ εἰμι γοῦς, ὁ σὸς θεός.

Lux illa, Ego sum, Mens tuus Deus.

Fortè timuit, ne Deus, Deus non esset, si non intelligeret? Vel ne minus esset felix? vel rebus procreandis nõ bene uellet? vel eis non prouideret iam creatis? Non erant hæc timenda viro, qui scripsisset de Deo,

οὐδ' ὁ θεός δῶαται ζῆν, μὴ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν.

Neque Deus potest uiuere, non faciens bonum, Et iterum qui dixisset.

Δι' αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντων αὐτὸν βλέπῃς. τοῦτο ὅτι τὸ ἀγαθὸν τὸ τοῦ θεοῦ τοῦτο δ' αὐτοῦ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸ φαίνεται διὰ πάντων.

Ob hoc ipsum omnia fecit, ut per omnia eum cernas. hoc est bonum Dei, hoc ipse est virtus, ut ipse cernatur per omnia.

Et alia huiusmodi ab eo sæpissime pronuntiata, eum timorem ex eo debuit eximere. Nam cū intelligentiam ei uult addere, additione hac ipsa ei demit. quod e superioribus rationibus expresse patuit. Multo minus audiendus est Aristoteles, qui summum Deum, non solum intellectum facit, & animal: uerum etiam eum supremo cælorum orbi affigit. Quasi si ibi affixus non staret, inde caderet, & liber ab eo, consistere non posset. Ignorauit hic, multa supra intellectum esse, quæ iam indicauimus. Ariolatus est tamen, supra extimilationem, & extra tempus, esse quædam, quæ uitam sufficientissimam, toto degerent æuo. Sed quæ ea essent, dicere nesciuit. Quo uero ad prouidentia timorem, nullus in Aristotele esse potuit, qui prouidentiam cognouit nullā. At ille summus, quid pauidus hæsit, aut sibi extimuit? Quasi ipsum bonum, sicuti entia omnia de se, bonitate sua, *αὐτὸς τὸ εἶναι*, ipso sui esse, ut Dionysius solet loqui, produxerit, & de se protulerit? eodem suo esse, non posset iam producta conseruare. Et quasi rebus conseruandis, sola sua præsentia, non sufficeret? de quo dixerat.

Χωρητικὸς εἶναι πάντων, καὶ σατήριος εἶναι ὄντων.

Capax omniū, & seruator entiū. Imo uero.

οὐδὲν ἐστὶν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, ὃ οὐκ ἐστὶν αὐτός.

Nihil est in toto mundo, quod non sit ipse & etiam.

Πάντα γὰρ εἶναι, καὶ οὗτος εἶναι.

Omnia enim quæ sunt, & iste est.

Neque timere debuit, ne rerum productione, quasi exinanitus, eum defectum intellectio suppleret. Neque timendum fuit, ne si

nõ intelligeret, minus foret beatus. Quasi bonitas ipsi sua non esset satis, & quasi manca fuisset, ipsa sua perfectio summa. Non cogitauit ergo dum Deum intellectū facit de summo eius folio eum detrahere, & subquartum gradum detrudere. Cum supra intellectum, & uita sit, & essentia, & unitas, & unum. Sed iterum hanc rem ipsam discutiamus.

Si Deus intellectus est, & non intelligit, munus suam obire, est impotens: Hoc autem nefas. Si ergo intellectus est, intelligit. Dum autem intelligit, vel se ipsum solum intelligit, vel & alia entia. Si dicamus se solum intelligere (quod Aristoteles suiq; somnariū) intellectionem sui ipsius habebit. Et ipse erit id ipsum, quod ipse intelligit. Tria ergo erit, intellectus, intellectio, & intelligibile. Quod Peripatus, & concedit, & docet, & contendit. Tria ergo Deus erit, & non unum, & vnū erit tria: & Tria unum. Et simplex erit cōpositum, & cōpositum erit simplex. Quibus nil absurdus. Præterea si intelligit se ipsum, intelligendo in se conuertitur. At cur cōuertitur? Cōuersionis huius, quisnam finis? Quid a se ipso quærens in se conuertitur? Quidue a se uolens? Vel se ipsum uolens? vel aliud a se ipso? Si aliud, ergo in se habet, quod a se ipso, aliud sit? Ergo cōpositus, ex se ipso, & re alia? Si se ipsum uult, vel assequetur, vel non assequetur. Si non assequetur, & impotens, & frustraneus erit. Si assequetur, iam duplus ipse fuerit, & non unum. An uero in se conuertitur, ut solummodo pulchritudinem suam contempletur? Ea contemplatione, ut amplius quid habeat? Seque ipse, se ipso imperfectionem fateatur? An uero ut ea contemplatione amplius nihil habeat? Frustranea ne igitur erit? Cur itē ea motione moueatur, id, quod nullum opus habet? Quodq; opere nullo eget? Cur ei opus addunt, quasi accusent quod non agat? Nullum autem opus ei esse, ratio dicat. Quoniā nimirum nihil ei expedit facere, cum ipse & sibi sufficiat, & omnibus. Neque ei, super omnia existenti, ultra se aliud est, vel quærendū, vel optandum. Nam dū est, quod est, & sibi sufficit, & alijs. Cui ob hoc ipsū neq; hoc uerbū est, competit. Nihil enim eo eget. Et si in sacris legitur. Ego sum, qui sum. Ad captū nostrū, id est dictū, & a secretioribus Theologis, ita est expositū, ut diceret ipsum esse. Ens & non ens. Ens in non ente. Nō ens in ente. Ens, nō ens, Non ens, ens. Supra. hæc omnia est. Quid etiam, se ipsum intelligendo cognoscet? An forte ut dicat. Ego sū? At sū, ei tam conuenit, quā non sū? Quid ergo ut dicat. Ego sum bonū? Ego sum unum? At bonum, & unum erat, antequam diceret, ego sum. Est enim, postquā unum, postquā

postquā bonum. Et si est, non est ante vnum, ante bonum. Si vero sine hoc, sum, dicat, bonum, vnum, sine dubio se ea esse intelliget. Itaque per esse, sum, sibi asciscet. Si vero non asciscet, sed nudum vnum, nudum bonum dicat; intelliget quidem hæc, sed hæc ipsi non aderunt, quia ipse sit id ipsum quod intelligit. Si vero aderunt, necesse est, eam intellectionem boni, vnus, ipsum bonum, & ipsum vnum esse. Quod si sit, non sui ipsius erit intellectio, sed boni, sed vnus. Et ipse, non erit vnum, non bonum, sed intellectio. Si vero intellectio boni, & vnus, alia sit res, a bono, & uno, fuerit sanè bonum, & vnum, ante intellectionem. Quod si ante hanc, bonum unum sit sufficiens sibi, hoc ipsum sibi sufficiet, neque ulla sui ipsius egebit intellectione. Itaque quatenus bonum, quatenus vnum, non intelligit se ipsum. Quod si quid ei adsit, simplex forte ei aderit intuitus quidam in se ipsum. Sed cum in eo nullum sit intervallum, per quod aliquid sui, a se ipso distet, aut differat, quid opus ei fuerit hic intuitus, quamuis simplicissimus? Vel quia, neque ipse a se differt, intuitus hic, aliud nihil erit, quam ipsum met bonum, ipsummet vnum. Itaque concludendū, Deum patrem, se ipsum non intelligere; neque ut sit vnum, neque ut sit bonum. neque ut sit beatus. neque ut sit Deus, neque ut rebus provideat: cum ipse per se sit, hæc omnia: neque ut intellectu, veluti additamento ornentur quodam. Nam & ratione alia, intellectus alteritatem quandam necessario inducit inter se, & intellectionem, & rem intellectam. Alteritas aut in ipso, vno, nulla est. Et ipsum est, ante, & supra omnem alteritatem. Verum, & identitatem intellectio inducit. Neque enim se ipsum ab intelligibili, atque intellectu separabit, aut distrahet. At ipsum vnum ante, & supra omnem est identitatem, quæ ut minimum spectatur in duobus. Nullo ergo modo, summus ac primus Deus pater intelligit, se ipsum. At vero, intelligit ne entia a se producta? Et hæc, an quædam tantum, an & omnia? Si non omnia, dicatur intelligere, ratioque Auentris addatur, ne ipse scilicet vilescat, vilia, quædam intelligens. Videndum, ne dum ei summam dignitatem seruare velimus, de maiestate sua summa eum deiciamus. Quid enim, aut quo modo vilescat is, qui summè est nobilissimus, quique nec ab ea nobilitate, mutatur, nec quo vis alio mutatur modo. Quique cum rebus non miscetur? qui nihil recipiat, vel a se, vel ab alio? Qui ex ipsius scholæ dogmatibus, sit impassibilis, sit immutabilis? Nonne hæc contradictio est, Deus est impassibilis, & vi-

litatem potest pati? Fatuus ergo hic quidam timor est, fatuusque qui eo premuntur Auentris relinquendus. Nos saniora dogmata, sanius tractemus. Itaque si Deus reuera intelligit, non quædam tantum sed omnia necesse est ut intelligat, Nam si non omnia, necesse est, id ei accidere, vel quia impotens sit: vel quia entia eum superant, aut excellentia, aut numero. Ad eorumque splendorem veluti ad solem noctua, ipse cæcuriat: vel quia, etiam si possit, nolit, & ea, dedignetur? Sed quomodo dedignabitur is, in quo nulla omnino passio? Qui summa sit bonitas? Et quomodo ad entia cæcuriat, qui fons sit omnis lucis, & luminis? Et quo modo entia, quæ ab eo facta sunt, factore suo excellentiora fuerint? Cum omne producens excellentius superiusque sit suo producto? Et omnis causa efficiens superior, & potentior suis sit effectis? Et quo modo impotens dicendus est is, qui omnipotens est probatus? quique infinitipotens est demonstratus? Concludendum igitur, si Deus entia a se producta intelligit, eum omnia intelligere.

At prius, & quæsitum, & denuo quærendum, vtrum intelligat? Et ex diuisione, vel se ipsum, vel alia? Ostensum autem iam est, eum, seipsum nequaquam intelligere. Ergo indagandum, an alia, vel intelligere queat, vel intelligat.

Si queat quidem, non tamen intelligat, potentia hæc iam frustra est. Quod neque Peripatus admittet; & admittet alius nemo. Si vero alia omnia intelligit, entia ea intelligit, quæ a se producta, ab ipso sunt diuersa. Si hæc intelligit, etiam cognoscit. Quod vero cognoscit, vel sensus est, vel intellectus, vel inter hos media facultas quædam. Sensus quidè recta fertur extra; neque in se reuertitur; neque agnoscit se cognoscere. Intellectus vero intelligendo, in se veluti circulo conuertitur, & agnoscit se cognoscere, & intelligit, se intelligere. Nam si non intelligeret se intelligere, non omnia intelligeret, & hac ipsa intellectione mancus esset. Igitur non prorsus esset intellectus. Intelligit ergo, se intelligere. Entia videlicet, vel extra, vel circa, vel intra se posita. Dum ergo extra, & circa se, sunt ea quæ intelligit, quomodo dicetur, in se conuerti? cum illa per lineam veluti rectam a se distent? Si vero illa intelligendo, ad se conuertatur, secum ea ferat intra se, est necesse. In seque iam inexistencia ea intelligat. Conuersione hac, quæ actio est, & energia, vnum cessat esse vnum. Et tria, immo plura multo euadit. Nam si entia extra se posita, intelligenda sibi sunt, necesse est ut prius ad ea porrigatur. Porre

ctione

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS. LIB. XVI.

ctione hac, duo fit: & simplex amplius non persistit. Tria uero fit, cum entia tangit. Quatuor, cum in se vertitur. Quinque, & amplius tanto, quot ipsa intellectu entia sunt. Igitur de vno simplicissimo, Deus intelligendo, & vnitatem suam ammirat, & fit multiplex. At hoc impossibile, & contra demonstrata. Non ergo Deus alia intelligit. At neque se ipsum intelligere, est ostensum. Ergo prorsus non intelligit. Præter hæc, intellectio, cognitio quædam est; cognitio autem omnis desiderium quoddam est, cognoscendæ rei, per indagationem, & quæsitæ, & adinuentæ, & occurrentis. Qui vero quærit, indigus est eius rei, quam quærit. At Deus, bonum ipsum perfectissimū, sufficientissimumque, & sibi, & alijs, quo nam egeat? Si non eget, quid nam quæret? Aut quærendo quidnam acquireret, quod iam uel non sit, uel non habeat? Sibi ne, an alijs quæret, & acquireret? Nec sibi, nec alijs. Non sibi, quia nihil aliunde accipit, cum ipse omnia sit, & sit in omnibus. Non alijs, sufficit enim ipse solus, alijs omnibus. qui omnia, & a principio produxit, & producta conseruat: eaque perficit, & ad se conuertit, & reducit. Nullo ergo modo Deus pater intelligit, nec cognoscit. quia nec se ipsum, vti est demonstratum, nec alia cognoscit, aut intelligit. Neque sensus habet, nec media est facultas, neque est intellectus, nec intellectum in se habet, neque intellectionem; neque ex intellectu est ordinæ.

Quid ergo, se ipsum prorsus ignorat? Ignorat quoque alia omnia? O altitudo diuitiarū sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis hæc scrutari audeat? Perscrutari

quidem, & peruestigare nequimus, scrutare tamē, & uestigare aliquid, sua ope audeamus, quando, & lumen eius, & rationes in idem cū fide sacrosancta nos deducunt. Non ignorat se, non ignorat alia, etiam si, nec se intelligat, nec alia, nec sensu, nec ratiocinio comprehendat. Quo modo ergo non ignorat, si his modis non cognoscit? Se ipsum, se ipso nouit. Se ipso itidem nouit omnia, supereminentissimo, & sibi proprio modo: Intuitu nullo, quāuis simplicissimo: Intellectione nulla, & nulla in se ipsum conuersione. Sed sapientia summa sua, quæ ipsemet est, & sui ipsius plenitudine, sapit, ac scit omnia. Sapientia uero hæc sua, nihil quærit, ut id sapiat: nihil uenatur, neque in se, neque in alium reuoluitur, quod facit intellectus. Sed in se habet, imo ipse est, eadem ea quæ sapit, neque vnquam ijs caret, aut ipse a sapientia cessat. Atque ideo verissime a vetere Diotima dictum est, Deus non philosophatur; nec cupit esse sapiens. Est enim, in se talis. Neque ratiocinatur, per rerum terminos, qui ipse sunt. Neq; intelligit quærendo eos aliunde, uel in se reducendo, quos iam in se habet. Hæc enim imperfectionem indicant. Dei ergo sapientia, opus non habet, extra se progredi, ut se cognoscat: Aut in se redire, ut cognoscat alia; Aut ad ea prodire, & ea in se per circuitum, aut rectam referre, quæ iam in se, & habuit, & habet, & ea est, & a quibus nō discedit; nec illa discedere a se patitur. Se ipso ergo, semet ipsum, & alia omnia in semet ipso, Pater Deus scit, & sapit. Et hæc est eius ineffabilis sapientia, & summa veritas, quam a se in omnes fundit intellectus, & ueritatem in eis ingenerat, & eos ipsa perficit.

FINIS DECIMISEXTI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

DE CREATIS MENTIBVS.

Nunc ad ea redeamus, quæ sine libri de intellectu in hunc locum reiecit, de innumeris ijs mentibus, quæ essentia sua sunt mentes. Nam de participatis mentibus, ab animis, suis etiã erit agendi locus. Sane si quis diligenter colligat, in D. Pauli epistolis, inueniet nominatos, Angelos, Archangelos, Principatus, Dominationes, Virtutes, Potestates, Thronos. Hos vero omnes D. Dionysius Noas mentes, & intellectus nominat sæpissime, & his adiecit, Cherubinos, & Seraphinos. Quæ duo nomina, Hebraica sunt, & ex veteri scriptura sumpta. Simul cum alijs, quæ Hebraicis nominibus, eosdem tres hierarchiarum ordines expriment, quos Dionysius, explicauit. Sunt autem Hebraica, in primo ordine, seu in prima triade, Cherubin, Seraphin, Chasmatim. In triade secunda, Hagor, Arabim, Tarschim. In triade vero tertia, Ophanim, Thephraim, Ilim, Dionysius vero Græce scribens, nomina non habuisse, videtur, quibus, Cherubim, & Seraphim exprimeret. Quos neq; Paulus nominauit. Reliquos a Paulo est mutuatus, & Thronos, primæ triadis tertios uocauit. Secundam vero dixit esse *κυριότητες* & *δυνάμεις*. Quas, Latini & Pauli, & Dionysij interpretes, Dominationes, Virtutes, & Potestates appellauerunt. Tertij vero ordinis Archas Principatus, Archangelos, & Angelos vterque nuncupauit. Quos vero D. Paulus sparsim, & sine ordine nominauit, christianorum, vti videtur, primus D. Hierotheus D. Pauli discipulus a preceptore hausit, & in tres ordines, seu triades distinxit, & discipulo suo, Dionysio tradidit. Quas, & ip-

se sub Hierarchiæ cælestis titulo, Timotheo latè declarauit. Cuius equidem doctrinæ sacrosanctæ, operæ precium fuerit summam retulisse, vt cuiusque triadis propria munia cognoscantur. Itaque ex Hebræorum eloquijs D. Hierotheus, & ex eo Dionysius docuerunt primum ordinem, Seraphinorum, qui calefactores, & incensores Hebraica lingua sonant, & Cherubinorum, qui sapientiæ fussionem; & Thronorum, qui itidem flammeorum, interpretatione habent; immediate circa Deum versari, & ordines inferiores perenni, ac diuina quadam cõmotione inflammare Dei amore, & reliqua omnia entia, calore illo efficacissimo, primo purgare, deinde illuminare. Postremo tractione quadam, & similitudine ad Deum attrahere. Hæc enim esse, illius ordinis tria precipua munia, vt calore quodam diuino, purgent a sordibus, entia inferiora. Deinde cognitionem cuiusq; propriam illuminent. Et harum vtraque illa perficiant, Omnia namq; entia summum bonum, a quo profluxerunt, appetunt sua natura. Et pro viribus, ad ipsum conuersa, eò nituntur, vt quã maxime possint ipsi, & iungantur, & eo fruantur. Quam rem Aristoteles quoq; aperte docuit, omnia summum appetere bonum inueniens. Hunc entium omnium appetitum, & ad summum bonum nixum, ordo primus maxime adiuuat. Id enim, non solum Dionysij, & Hebreorum authoritas persuadet, sed ratio etiam efficax ostendit. Sunt enim hi, summo bono, & essentia, & potentia, & actione proximi, & eius proxime participes. Itaque boni, & ipsi effecti, nulli entium sunt inuidi, & omnibus in bono, bonitate sua cooperari est necesse. Omnis. n. bonitas, sui quã maxime possit diffusiuæ est. Id autem efficiunt, operatione vt di-

FRANCISCI PATRICII,

vt diximus triplici. Et cuiusque notitiam (omnia enim sunt mentis participia) illuminando, & appetitiones purgando. Et illuminatas, & purgatas perficiendo. & ad Deum attrahendo. Per has autem easdem actiones, ipsæ quoque primæ Triadis mentes, proxime & iugiter a Deo illustratæ, & diuino igne inflammatae, ad ea operâ, & iuuantur, & suauitatem quadam ui impelluntur, & fiunt diuinæ prouidentiae primariæ ministræ. Quod ipsum munus, & secundus ordo, sed pro natura sua, vt ab opifice est remotior, remissius quam primus, obit. A Deo, & ipse per medium primum, ad perfectionem propriam redactus. Quæ perfectio in eo consistit, vt Dominationes, dominatum quendam in inferiora liberum exercent, & nulla vi coactæ, ea gratis suis donent, & illuminent, & purgent, & perficiant, & ad summum bonum ducant. Idemque stabilitate quadam sibi propria, & fortitudine faciunt Virtutes, Potestates autem ordinem in his agendis; ab omni procul confusione obseruent. Tertius autem ordo, videtur proxime, hominum generi providere, & Principatum, principum curam gerere. Archangelos vero, populorum, principibus subditorum. Angelos denique, hominum singulorum. Per quos, humanum genus totum, & quo ad intellectionem illuminatur, & quo ad voluntatem purgatur. (quibus id datum tamen est) Et quo ad vtraque perficitur: Neque enim decuit, supereminentem omnibus bonitatem, entia omnia procreare, & ea deinde casui relinquere. Aut a se ipsis aliena, disiuncta, & discrepata remanere. Sed si integra, & ipsa bonitas permanere debuerat, necesse fuit, & vniuersa simul coniungere, & a se iugiter pendere, & ad se conuertere, & ad primum fontem regredi, apta vt essent, efficeret. Sed id fieri nequaquam potuit, nisi suprema, mediaque, & infima entia vinculis quibusdam colligaretur. Quod harum mentium amore, & ministerio aptissime efficit potuit.

Sed Mentium harum dogma, quas Dionysius noas *νοῶς ὑπερκοσμίους, & ὑπερουρανίους*, supra mundanas, & supercœlestes appellat mentes, Chaldæi multis seculis ante videntur, & cognouisse, & docuisse. Et in tres generales ordines distribuisse, Michaelæ Psello referente. Nam post eam triadem quæ paternum consistebat profundum, constabatque Patre, Potentia, & Mente, addit.

Καλοῦσι δὲ ταύτας καὶ νοητάς.

Vocant autem has, etiam intelligibiles.

Alias quoque duas, ex ea rei natura diuisione necessaria, constituerant, medium, & secundum quendam diacosmum, & ordinem,

qui esset intelligibilium & intellectualium simul, canit enim. (Zoroaster.)

Τὰ μὲν ἐστὶ νοητά, καὶ νοερά, ὅσα νοοῦντα νοῶνται.
 „ Sunt intelligibilia, & intellectualia, quæcumque dum intelligunt, intelliguntur.

Et tertium *ἢ νοερῶν*, intellectualium tantum, qui vel intellectus esset vel haberet intellectum. Et Psellus post verba altata; subdit. *Μεθ' αὐτῶν ἄλλον διάκοσμον, ἢ νοητῶν ἅμα καὶ νοερῶν, πρὶν καὶ τοῦτον διηρημένον εἰς ἑνγγας, καὶ σωχίτας, καὶ τελετάργας.*

„ Post quas, alium ordinem, intelligibilium
 „ simul & intellectualium, Trine, & hunc
 „ diuisum, in Iyngas, & Synochas, & Te-
 „ letarchas. Et subnectit.

Μετὰ δ' ἢ μέσον διάκοσμον, ὁ νοερός ἐστὶ μιάν ἔχων, τριάδα πατρικῶν. τὴν ἢ ἀπαξ ἐπέκεινα, καὶ τῆς ἐκάτης, καὶ ἢ δὲς ἐπέκεινα, οὓς πηγαίους πατέρας καὶ κοσμοτρογούς καλοῦσι.

„ Post vero medium ordinem, intellectu-
 „ lis vnam habens triadem paternam, eius
 „ qui semel est trans. Et Hecates, & eius
 „ qui bis est trans. Quos fontanos patres,
 „ & mundi ductores vocant.

Sanè vt hoc obiter admoeamus, Intelligibilium primus ordo is dicitur, qui tantum intelligitur, & hic est supremus. Secundus, qui & medius est, intelligibilium simul & intellectualium. Hoc est eorum, qui & intelliguntur, & intelligunt. Vti Zoroastri allatum oraculum cecinit. Tertius uero intellectualium est, qui tantum intelligit, quia vel intellectus essentia est, vel intellectus participatione. Ex qua diuisione, facile comprehendimus supremum ordinem, supra intellectum esse, vt qui a mentibus medijs intelligitur. Medium vero, qui superioris est particeps. Mentibus tamen constans, quæ & superiora vti dictum est, & se ipsas intelligunt. Tertium vero esse Mentium, quarum munus est intelligere, & se ipsas, & superiora, & inferiora quoque, vt nos putamus. Nam Psellus horum, relator tantum est, non etiam declarator. Ad quos tres ordines, possunt fortasse hierarchiarum ordines accommodari. Nam Dionysius, non raro his etiam nominibus vtitur. Teletarchis nimirum, quibus Chaldæi vsi fuerant. Sed & Amiliatorum nomine idem Dionysius vtitur, quo et Chaldæi. Inquit enim Psellus.

Ἐτέρων δὲ τῶν ἢ ἀμειλίκτων πρῶν ὄντων, καὶ ἓνα ἢ ὑπεζωκότα. πηγαὶ δ' αὐταὶ ἐπὶ αὐτῶν. μετὰ δὲ τὰς πηγὰς ταύτας, οἱ ὑπεράρχιοι. εἴτα οἱ Ἀζωνοὶ ἔπειτα οἱ ζωνοὶ. Μεθ' οὓς ἄγγελοι, εἴτα δαίμονες. ἤρωες μεθ' αὐτοῦς, μεθ' οὓς ψυχὰς, καὶ λοιπὸν ὁ κόσμος ὁ σωματικὸς.

Aliam vero Triadem Amiliatorum, qui sūt
 „ tres, & vnū hypezocota. Fontes hi septem.

Post

Post quos fontes sunt Hyperarchij. Iade Azoni,
 deinde Zonei . Post quos Angeli, deinde
 Demones: Heroes post illos . Post quos Ani-
 me. Postremo mundus ipse corporeus.

Sed alius quidam author, quem in Cypro
 inuenimus, & forte fuerit, Georgius Plethos:
 qui & ipse, vti Pselhus, aliquot Zoroastri oracu-
 la expoluit, paulo aliter, rem hanc triadatum
 refert. Nam post triadem Paterni profundi, in
 qua ait esse, Patrem Potentiam, Intellectum,
 hæc subnectit,

Ἐἴτα ἐστὶν ἡ νοσητὴ Ἰνυξ, καὶ μετὰ ταῦτ' αὖ οἱ σωω-
 χεῖς, ὁ ἐμπύριος, ὁ αἰθέριος, καὶ ὁ ὑδαῖος. Μετὰ
 δὲ τοὺς σωωχέας οἱ πνεύμοι πατέρες, οἱ καλούμε-
 νοι, καὶ κοσμοπαιῶνες. ὅν ὁ πρῶτος, ὁ ἅπας ἐπίκουρος
 λεγομένης. Μεθ' ὃν ἡ ἑκάτη. ἤτα ὁ δὺς ἐπίκουρος,
 Μεθ' ἃν πρῶτος Ἀρχαῖοι, καὶ τελευταῖος ὁ ὑπε-
 ζυκνός. Σέβονται δὲ καὶ πυργαῖαν οἰαδὰ πίσιως, καὶ
 ἀληθείας, καὶ ἔρωτος.

Deinde est intelligibilis Iynx . & post hanc
 Synochus Empyreus, Æthereus, & Hylæus,
 Post Synoches uero sunt Teletarchæ . Post
 hos Fontani Patres, qui uocantur etiam mun-
 di ductores . Quorum primus is est, qui dici-
 tur, Semel trans. Post quem Hecate. Postea is
 qui bis est trans. Post hunc, tres Amilicti, & ul-
 timus, is qui Hypezocos est uocatus. Vene-
 rantur quoque Fontanam Triadem, Fidei, &
 Veritatis & Amoris .

Habent etiam alios quosdam fontes, & fon-
 tanos, ut idem author narrat. Solis scilicet,
 sensus, iudicij, fulminis fontanas summates,
 & materiales, & ipsius animæ, & fontanam ani-
 mam, & addit.

Μετὰ δὲ τὰς πηγὰς λέγουσιν εἶναι ἀρχαίς. αὐ-
 γὰρ πηγὰ ἀρχικώτεραι ἢ ἀρχῶν. Τῶν δὲ
 ζωογόνων ἀρχῶν ἡ δὲ ἀκρότατος ἑκάτη καλεῖται,
 ἡ δὲ μεσοῦσης ψυχὴ ἀρχικὴ. ἡ δὲ πρῶτα ἄριστη
 ἀρχικὴ.

Post uero fontes, aiunt esse principatus.
 Fontes enim principales, sunt principati-
 bus. Principatum uero uiuigenorum, sum-
 mitas Hecate uocatur, Medietas uero Anima
 principalis, Extremitas uirtus principalis.

Vtroque hoc nomine, fontium, & princi-
 patuum vsus est D. Dionysius non semel, imò
 in tertia Triade idem nomen ἀρχῶν principa-
 tium habet . Post quos Archangelos ponit .
 quorum non ignarifuere Chaldei. Idem. n. ait.
 φασὶ δὲ καὶ ἀρχαῖον ἦλιον, ὅπου τῆς ἡλιακῆς πηγῆς,
 καὶ ἀρχαγγελικόν.

Dicunt etiam Principalem solem, a solari
 fonte; & Archangelicum.

Sed & Orpheus Angelos nominauit.

Σὺ γὰρ ἐν θρονῷ πυροεντὶ παρεῖσσι πολυμοχθοῖ
 Ἀγγελοῖ.

Tuo enim Throno igneo adstant multila-
 bori Angeli.

Sed Dionysius ait alicubi .

Τῆς μῆς καὶ ἀλλῆς, καὶ αἰὶ ὁσῶτος ἰχθύος, καὶ
 ὑπερπλομῆτος πηγῶν ἀκτίνος.

Vnius & simplicis, & semper eodem mo-
 do se habētis & superextēsi fontani radij.

Fontium uero, & principatum, etiam Zo-
 roaster meminit in oraculis .

Πᾶσας πηγὰς τε καὶ ἀρχαίς.

Omnibus, & fontibus, & principatibus.

Esse autem hosintellectus, hoc alio exprimit.
 Καὶ τὸ νοῦν, αἰετὸν μίμνετε, ἀόκην τροφῆλυγν

Πηγῆς ἢ καὶ ἀρχῆς.

Et intelligere, semperque manere impi-
 gro verticillo

Fontelque & Principatus,

Alio uero, & Synoches, & Hecatem nominat.

Ὅτι ἐργάτης, ὅτι ἐκδοτικὸς ὄν πυρὸς ζωοφόρου.
 Ὅτι καὶ ζευγόνων πληροὶ τῆς ἑκάτης κάλων .

Καὶ ἐπιφέρει τοῖς ζωοχῶσι ἀλλήλῳ ζευγῶν πυρὸν
 Μίγα δωμαμένιοι .

Quia operatrix, quia largitrix est ignis vi-
 tiferi .

Quia & viuigenum implet Hecates sinum

Et influit Synochis robur uiuidonū ignis,

Magnipotentis .

Et sane videtur Hecate esse vnitas, & idea
 uirium, & uiuentium omnium. Sicuti Syno-
 ches, sunt intellectus, qui ab Hecate accepto
 influxu eius ignis, qui uitam donant, eamque
 empyreo, & ætherico, & hylæo mundo infun-
 dunt, eosque & continent, & conferunt, &
 regunt, motumque vitalem eis largiuntur.

Quid autem sit Iynx illa intellectualis alio
 oraculo declaratur, hoc carmine.

Νοοῦ βῆμα Ἰνυγῆς παρθεῖν μοσεύσι καὶ αὐταῖ.

Intellecte Iynge a patre, intelligit & cipse.

Non quidem a patre primo intellectu, qui
 intellectus non est, sed a patre suæ Triadis. Nā
 fontanos etiam patres vti uidimus posuere
 quosdam. Et uidentur Iynge esse idæ: secun-
 dariæ inter intellectus . Nam de eis loquens
 idem oraculum, ideas nominat.

Παντὸς ἰδέας καὶ ἀρχαῖς ἴδους. ἢ μία πηγὴ.

Omnifariæ ideis gratiosus, quarū vnus fons.
 Pletho, etiam Zoncos, & Azonos declarat.

Εἰσὶ δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ Ἀζωνοῖ ἑκάται, ὡς ἡ πρῶτο δ' ὄντι
 ἢ χαλδαῖκῃ, καὶ ἢ Κομάς, καὶ ἢ Ἐκκαλυτικῇ. Ἀζωνι-
 κοὶ δὲ παρ' αὐτοῖς θεοὶ, ὁ Σάραπις, καὶ ὁ Διόνυσος, καὶ
 ἢ Ὁσίριδος σείρα, καὶ ἢ Ἀπολλωνος. Ἀζωνοὶ δὲ κα-
 λουῖται οἱ ἐυλαῖος ἐν ἐξουσία ζῶντες, ἐνεξουσία ζῶν-
 τος ἢ ζῶντας, καὶ ὑπερδρυμένοι ἢ ἐκφανῶν θεῶν.

Sunt uero apud ipsos & Azonæ Hecates, vt
 est Triecdotis Chaldaica . & Comas, & Ec-
 clystica. Azonici uero apud eos Dij, Satapis,

& Dionysius, & Osiridis cathena, & Apolli-
 nis. Azoni aut uocantur (quasi nō prescināi)

qui libere in potestate uiuunt . Potest atem
 habētis in Zonas, & præsūt manifestis Diis.

Manifesti autem Dij, sunt cœli, & Planetæ, Et sunt hi, quasi illæ Aristotelicæ cœlorum motrices substantiæ. Sed quod ait.

In potestate eos uiuere, & potestatem habere, ἐν ἐξουσίᾳ καὶ ἐνεξουσιάζοντες, idem nomen est, cum eo, quod Dionysius in secunda Hierarchia tribuit ordini tertio τῆς ἀγίων ἐξουσιῶν Sanctarum Potestatum. Subnectit Pletho.

Ζωνᾶσι δὲ οἱ τὰς ἐν οὐρανῷ ζωνὰς ὑπελύτως πεισίσθητες, καὶ τὰ τῆς δεικνύοντες. Θεῶν γὰρ γένος ἐστὶ περὶ αὐτοῖς Ζωνᾶτος, τὸ κατατεταμένον τὰς τῆς αἰθῆρας κοσμοῦ μερίδας, καὶ ζωοποιόν τὰς αἰθῆρας ἕλατον τέκνον διακληρώσεις.

Zonæi uero sunt, qui cœlestes Zonas absolute circumuoluunt, & hæc nostratia gubernant. Diuinum enim genus est apud eos, Zonæum, quod mundi sensibilis sibi contributæ regiones habitat. & quod sorte sibi attributæ mundi materialis partes regit.

Quod muneris videtur Dionysius secundæ ac tertię Hierarchiæ assignare.

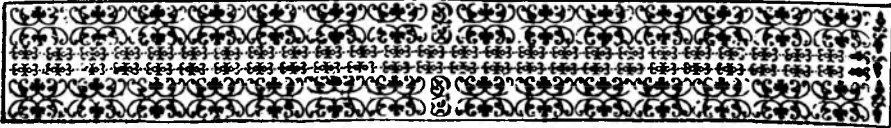
Sed & Damascius horum aliquot nominat. Εἴπερ ἐστὶν ἡ μὲν τῆς ὅλων πηγῶν, καὶ σειρᾶν πηγῶν μόνον ἀφίησιν ἀφ' ἑαυτῆς. Ἡ δὲ τῆς μερικῶν, καὶ πορεύσιν εἰς ἀρχάς, καὶ ἀχαγγέλους, καὶ ἀζώνους, καὶ ζωνὰς ὡς νόμος ἐστὶ τῆς πορεύου τῆς μερικῶν ὑμνουμένων πηγῶν.

Si quidem est hæc quidem, vniuersalium fontium, & catheram fontanam solum, demittit a se ipsa. Illa uero particularium. & progreditur in Principatus, & Archangelos, & Azonos, & Zonas, vt lex est, progressionis particularium qui celebrantur fontium.

Ex his sane locis omnibus non difficile est colligere conformitatem quandam hæc habere, cum Dionysij Hierarchiis; Quod tum nominibus Synocheon, Teletarcharum, Potestatum, Principatum, Archangelorum, Angelorum, Fœtium, & similitum aliorum; tum etiã munerum, per quæ & cœlos, & mundum hęc materiam, & etiam Empyreum, & uoluunt,

& regunt. Quæ dogmata, si Dionysius, ab Hierotheo, Hierotheus, a doctore suo Paulo, Paulus a Chamalie, & Illelo, & Hebræo alii Rabinis, hausta habuerunt, Hebræi dici possunt, hæc eadem a uicinis Chaldæis, & Ægyptiis haussisse. A Chaldæis inquam, quia Zoroaster contemporaneus fuit Abramo. Hic uero Mosem, a quo Hebræorum dogmata fluxerunt CCC. circiter præcessit annis. ab Ægyptiis autem, ob Sarapidis, & Osiridis nomina, quæ uidimus a Plethone recensita. Osiris autem Chami dicitur filius fuisse. Qui multis seculis ante Mosem in Ægypto & natū, & Ægyptiis dogmatis imbutum, fuerat. Atque ita videtur, hæc Hierarchiarum sapientia, inde usque a Noe, perennis quædam fuisse philosophia. Quam non dedignabitur Peripatus, qui cœlorum motrices, ἀρχάς, καὶ οὐσίας, Principatus & substantias, & tot quidem numero, quot orbēs sunt cœlestes, non equidem ab alijs Græcis traditas admisit, sed ipse inuexit. Quod si cœli, corpora sua sententia, natura æterna, motoribus intellectibus egerunt, qui eos mouerent, & per motum conseruarent. Quid mirum si Chaldæi, elementis etiam, corporibus per partes corruptibilibus, Synocheas & contentores, & perfectores attribuerunt. Elementorum enim natura, cœlis longe imperfectior, multo magis quàm cœli, incorporeis egent conseruatoribus. In mundo autem, sua etiam sententia, nihil esse debet imperfectum, elementa ergo suos etiam habent & contentores & conseruatores. Quos quia eis Aristoteles non attribuit, magis egentibus, hac parte, sua philosophia, manca esse, recta ratione dici debet. Quibus si nomina Chaldæi dederunt, ipse cœlestibus non dedit, nihil damni ob id in illorum infertur philosophiam, imo sua, hac etiam parte, quia nomina pronuntiare nesciebat, balba est reputanda.

FINIS DECIMISEPTIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS. LIBER DECIMVSOCTAVVS.

DE MENTIBVS DEI MINISTRIS.

Ed hæc, ex Chaldæorum, & Hebræorū, & diuinis Christianorū eloquijs accepta, & historice narrata, nisi argumentis probata fuerint, nec Peripatetici, nec Stoici, nec Epicurei, quorum ingēs est, inter literatos, & numerus & cumulus, non suscipient. Opus ergo est, quoniam, ignarum vulgus, pietati ac fidei non est contrarium: Sed omnis ei a sciolis istis venit oppositio, & oppugnatio, rationes adinuenire, quarum vi, ac robore, & persuasio illorum, & ignara sapientia conuincatur, & iaceat conuicta. Afferamus ergo mathematicas contra eos necessitates, & dicamus.

Entium a Deo productorum (cuius contra-ria dogmata, sunt antea late profligata) alia esse per se subsistentia, & vt Græci significantius dicerent, *αὐτοπόσατα*. Quæ propria sua hyparxi, & essentia, proprijsque viribus innixa, nullo, egent alterius vllus adminiculo, vt sint, quàm Deo productore, & creatore. Qui ea, vt produxit, ita conseruat semper, & continet, ne in nihilū abeant. Et ad se conuertit, & pro illorum viribus, & dignitate ad se reuocat. Hæc autem sunt omnia incorpora, quæ in mundo sunt Archetypo, Idææ & vnitates, essentia, vitæ, & intellectus, & etiam animæ, quod suo loco demonstrabitur. Alia vero sunt his opposita; in alio, vel per aliud subsistentia, & aliena virtute stantia, & in alio subsistentia, & existentia, quæ illi *ἑτερόσατα* appellarent. Qualia sunt corpora omnia, & corporea vniuersa. Nam quæ corporea sunt, quantitates, qualitates, harumque operationes, & passionēs, corpore egent tamquam fulcimento, sine quo, nec existerent, nec sub-

sisterent. Corpora vero ipsa, & loco egent, in quo sint, & materia in quam, formæ inducantur, & in qua subsistant. His ita distinctis in hunc modum inferimus.

Si *αὐτοπόσατα* per se stantia. Et *ἑτερόσατα* aliantia (liceat ita nominare) sunt inter se opposita ita vt iungi nequeant sui natura; necesse est media aliqua esse, quæ inter extrema interponantur. Quæ vel vnum sunt, vel duo vel etiam tria. Tria inquam, vt scilicet prior natura sit, primis illis affinis. Et hæc sit, mentium illi ordines nouem. Tertium sit, corpori mundano iunctum. & per ipsum fufum. Quam dicimus, Naturam. Et inter primum & tertium, sit medium secundū. Quod & cum mentibus, & cum natura iungatur, & hæc sit Animæ latitudo tota.

Hæc diuisione rerum facta, sic progrediamur.

Horum singula genera. Et essentiam habent, & potentiam, & actionem propriam. Quæ tria, per omnia descendunt genera, & per horum generum species cunctas, & per omnia speciebus contenta indiuidua. Corpora ergo quæ in se nō sunt, sed in alio, in Natura nimirum: in alio quoque potentiam suam habebunt, & actionem. Ita vt quidquid, vel posse, vel operari videantur, per naturam in illa fufam, & poterunt, & agent. Si in alio hæc habent, neque in se, neque in aliud, possunt agere nec agunt. Quod etiā ante est probatum. Si in se non agunt, neque agere possunt, neque etiam se se seruare possunt, nec se se conseruant. Si se non conseruant. neque se ipsa, viribus suis continent. Ergo ab alio, & continentur, & conseruantur. Eoque sane, non corpore. Corpus enim, cum se nequeat seruare, neque corpus aliud serua-

FRANCISCI PATRICII,

re potest. Ergo seruator, ab incorporeo. Et eo quidem toti sibi coextenso. Nam si aliqua in parte, sibi non coextendatur, ea parte non cõtinabitur, neque seruabitur. Vt igitur totum seruetur, seruatore egebit, toti sibi extenso. Si toti sibi sit coextensum, & intus, & extra erit coextensum. Hoc autem nos dicimus, naturam, toti corporis, quantitati, totique corporis illius materiæ coextensam. Natura autem omnes proprias secum fert qualitates. Easque per totum fundit corpus. De quibus suo postea loco. Sed nunc breuiter eas dicimus esse calorem, & humorem. Hunc quidem partes corporis conglutinantem, illum vero gluten in eo facientem, & conseruantem. Gluten autem in corporibus, vnius, & vniõnis est minister. Duorum horum concors actio, Sympathiam in toto corpore operatur. Discors vero actio, Dyspathiam, Asympathiam, & Antipathiam. Hæc vero glutinis dissolutionem, & molis totius solutionem, nisi ab alio, in officio cuiusque contineantur, & foueantur. Fotio autem hæc fieri minime poterit, nisi a fouente, fouentes vires hauriat continue. Inexhaustas ergo vires, necesse est habeat, id quod continue fouet. Hoc autem corpus esse nequit. Incorporum ergo erit necessario. Ille ni fallor.

„ Spiritus intus alens, totamque infusa per artus.

„ Mens agitans molem, & magno se corpore miscens.

Hanc, Naturam liber, & licet appellare.

De qua Zoroaster cecinit.

Νούτοις ἢ ἀμφὶ θεῶν, φύσις ἀπλετος ἠάρηται.

Ἀρχὴ δ' αὖ φύσις ἀκαμάτη, κόσμων τε καὶ ἔργων

„ Dorsum supra Deæ Natura indefesa attolitur.

„ Imperatq; natura indefesa, mundisq; operibusque.

At Natura, Animæ est progenies, eius radius in corpora infusus. Infidet ergo natura, mundorum, scilicet Hylei, Atherei, & Emphyrei: operumque, quæ in eis ab ea fiunt, dorso. Idque circa Deam, animam scilicet mundanam ait. De qua idem Zoroaster canit.

Ἀρδίω, ἐμφυχοῦσα, φάος, πῦρ αἰθέρα, κόσμους.

„ Affatim animans, lumen, ignem, æthera, mundos.

Mundos scilicet hos tres sublunates, æthera caelestium, ignem, Emphyreum, & lumen illud, quod & ostendimus, & ostendemus amplius, in infinito spacio, infinitum. Quæ quidem anima inquit.

Ψυχὴ γὰρ, ἡ κοσμήσασα τὸ μέγα

Οὐράνιον. καὶ κοσμοῦσα μετὰ τὸ πατρὸς.

„ Anima namque est, quæ ornauit magnum.

„ Cælum, & ornat, simul cum patre.

Cum patre scilicet productore suo intellectu.

Ψυχὴ πῦρ δωάμει πατρὸς οὐσα φαιρόν.

Ἀθανάτος τε μένει, καὶ ζωῆς δεσπότης ἐστὶ.

Καὶ ἔχει κόσμου πολλὰ πληρώματα κόλπων.

„ Anima ignis, potentia patris est relucens,

„ Immortalisque manet, & vitæ domina est,

„ Et habitat mundi, multas plenitudines,

„ sinuum.

Quæ quidem cum intellectualis sit.

Νῶ ἰδὲ κατέχει τὰ κεντὰ ἀἰθροῖν δ' ἐπάγει κόσμοις.

Νοῦ γὰρ μίμημα πέλει. τὸ δὲ τεχθεὶν ἔχει τὸ σώματος.

Μιγρομζων δ' ὄχεθ' ἑπὶ πυρὸς ἀφ' αὐτοῦ ἔργα τελοῦσα.

„ Mente quidem continet intelligibilia,

„ sensumque inducit mundis,

„ Mentis enim est imitamen, partum vero

„ habet quid corporis.

„ Mistisque canalibus, ignis incorrupti

„ opera efficit.

Anima, inquit, mente sua participata continet intelligibilia. Sed mundis sensum indit, & sensibiles eos efficit. Quoniam intellectum patrem imitatur producendo, corpora nimirum per radiū, intellige, suum qui est natura in corpora infusum, Variis quidem viis, quas canales appellat, instrumento caloris æterni omnia & operans, & perficiens. Supra animam sunt intellectus, quos ante commemorauimus qui mundorum curam habent. Nam & a principio mundos effecerunt. De vno ait:

Νοῦ γὰρ ὅς ἐστι κόσμου τεχνίτης πυρίου.

„ Intellectus. n. qui est mundi artifex ignei.

Sed factos etiam mouent, nam alio inquit.

Καὶ τὸ νοῦ, ὅς ἐστὶ ἐμπύριον κόσμον ἄγει.

„ Et intellectus, qui Emphyreum mundum ducit.

Sed & mouendo, etiam sustentant.

Ὡ πῶς, κόσμος ἔχει νοεροῦς ἀνοχῆας ἀκαμάτας.

„ O, vt mundus habet, intellectuales sustentatores, inflexiles.

Et sustinendo custodiunt.

Ἀλλὰ καὶ φρουροὶ τῶν ἔργων εἰσι τοῦ πατρὸς.

„ Sed & custodes operum sunt patris.

Cathena ergo hac pulcherrima, & plusquam aurea, Patris, Mentis, Mentium, Animæ, Naturæ, corpora quæ per se, nec constitui, nec sustineri, nec contineri, nec conseruari, nec custodiri possunt vt iteròsata, & alistantia, ab alio, & ab initio effecta sunt, & sustinentur, & conseruantur, necesse est ab intellectibus, & animabus & naturis, & efficiantur, & custodiantur, & conseruentur. eo modoquo antecedente libro est expositum, & quo ipsemet Aristoteles cælos a mentibus moueri, & in motu conseruari, & hæc inferiora omnia regi tradidit. & ab ijs quæ supra cælos sunt esse, & viuere omnibus uenire doguit. Sed vt nullam de his

de his rationē reddidit sic nullam a Chaldaeis, Periparus exquirere debuit, quando sine ratione, & causā redditione, non minus ipse quā illi laborarit. Et tamen philosophus esse voluit. Patiantur ergo, & illos ratione partē esse philosophos. Nos utriusque suppetias modo iuimus. ostendendo, Mentem opificem, influxibus superioribus Verbi, & Boni gratiam factam, sterilem esse non potuisse. & parere habuisse necesse, & parta continere, & custodire, & seruare, tum prima quæ a se prodierunt, tum quæ a se longius profluxerunt. Profluxerunt autem a se, entia prima. A primis secunda. A secundis tertia, A tertijs quarta. A quartis quinta. A quintis sexta. A sextis septima. A septimis octaua. Ab octauis nona. A nonis decima. ijs qui supra sunt expositi modis. Quibus verissimum euadit illud Orphei carmen.

Μήτου κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.

33 Consilia valida necessitate.

Omnia, & facta esse, & contineri, & conseruari. & alio item carmine.

Διηὶ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατεῖ.

34 Dura namque necessitas, omnia tenet.

Id autem factum est, quoniam.

Πάντα ἐξοτίλιστο πατήρ, καὶ τῷ πατρίδωκε δδότηρον.

35 Cuncta perfecit pater, & menti tradidit, secunda.

Quæ, proximus est rerum opifex. Deprompsit namque omnia pater de se, & per primam mentem sibi consubstantialem, ea transmittēs secundæ menti, quæ & ipsa, vt docuit Hermes erat Verbo, & Patri consubstantialis, tradidit. Cur autem, & omnia, quæ in se habuerat summe perfecta per primam mentem tradidit secundæ? An vt & ipsa omnia haberet, & per omnia perfecta esset? Ita profecto. Neque enim ipsa, utriusque consubstantialis carere villo potuit ente, ne carens, imperfecta relinqueretur. Perfectissima ergo cum, & ipsa esset, ociosa ne, & infœcunda esse, aut potuit, aut debuit? Tradiderat ne ei pater omnia, vt ea tantum haberet, & vt eis in se tantum frueretur, Deitatis modo sibi sufficientissimo? Et postea sederet iners, & sterilefceret? An vero ut Deitatis modo, & ipsa esset fecundissima. Ratio sane dicat, vt fecundissima, & ipsa esset. Nam si ὁμοουσίος consubstantialis est, cum Patre, & Filio, cum eis erit etiam ὁμοδύναμος, καὶ ἰσοδύναμος. compotens, & æquipotens; eiusdemque cum ijs potentia, & virium. Illi vero vt ostensum est, sunt omnipotentes. Hæc ergo erit etiam omnipotens. Quod & ex Nazianzena etiam patuit. At si compotens illis, & omnipotens, fuerit etiam cum illis ὁμοεργός, καὶ ἰσοεργός, cooperator, & æquicooperator.

& coefficiens, & efficiens, sicut & illi omnia. Quod Platonis auditor clarissime est contestatus. Tria enim hæc, vt sæpe dictum est, essentia, potentia, actio, tam arcte rebus in omnibus, & in principijs omnium maxime sunt unita, ut a se inuicem diuelli minime omnium queant. Nam ubicumque essentia rei est, ibi quoque est potentia, quæ vt iam docuimus essentia protensio quædam est, & extensio. Vbi vero potentia est, ibi necessario est, & actio, vel in essentia, vel ex essentia. Nam hæc protensio, & extensio tum potentia est, tum etiam essentia. Necessario igitur, Mens secunda, quia coessentialis sit Patri, & Filio; compotens quoque, & cooperans illis erit, & omnipotens, & omnia efficiens. At vbi ea efficiet? In se ne, an extra se? Non in se quidem, quoniam ea, a Patre, & Filio in eam sunt transfusa iam perfecta. Ergo extra se? An non in eos, vnde ea suscepit, & nulla productio, sit uertus supera. Ergo uel circa se, uel infra se. Circa se quidem intellectus, de quibus agebamus. Infra se uero, ea omnia quæ intellectibus hisce sunt natura, inferiora. Quæles anima, natura, qualitates, forma, corpora. Circa se quidem, an omnes intellectus, aut quosdam. Et infra se itidem, an omnia quæ diximus modo, animas, naturas, & cœtera; an uero tantum quædam? Si quædam dicatur, inferemus, uel quia impotens, & sic non omnipotens, contra demonstrata, vel quia noluit, & entibus, quæ promi poterant inuidit. At nulla in summum bonum cadit inuidia. Vel nesciit producere. & sic non amplius mens. Si enim nescit, neque etiam intelligit. Si non intelligit, non est intellectus. Igitur produxit omnia. Non in se, non supra se, vt est ostensum. Ergo circa se, & infra se. Nullus enim alius, aut fuit, aut potuit esse locus, quod entia, quæ in se habebat promeret. An vt ijs omnibus exinaniretur? An vero, ut omnia sua sibi retineret, alia suis similia proferet? Ita proflus, ratione quam sæpe commemorauimus. Omne producens sibi similia producere, ijs modis, qui sunt iam explicati. Hoc ergo merito maximo, quod circa se, & infra se omnia produxerit, τοῦτ' δημιουργός Mens opifex ab Hermete est appellata. Non quod sola, sed quia rebus extra profundum condendis, proximior fuit conditrix. Hanc autem, vt ita dicam, omnificentiam, quia sit cum Patre, & Filio consubstantialis, compotens, & coeffectior, necesse est cum illis communicare. sicuti & illi eadem ratione, quidquid habent, cum eo necesse est communicare. At erant præterquam omnipotentes, etiam infinitipotentes. Igitur & hæc Mens, sicuti omnipotens, ita etiam est infini-

est infinitipotens . Et quoniam , qualia essentia est , talis quoque est potentia , & qualis potentia , talis operatio . Et qualis operatio talia etiam ab ea eduntur opera ; Opificis huius , ut essentia , & potentia sunt infinita , ita infinita erit eius actio , & operatio . Ergo infinita necessario eius quoque opera erunt . Sed infinitate , auctoris infinitati , simili quidem infinita , sed inferiore . Inferiore inquam duplici ratione ; tum quia extra ipsum sunt producta ; tum quia omnis productio , non ad supra , sed ad infra , uel in circuitum progreditur . Infinitate ergo , a primis tribus infinitatibus essentiali , ac potenciali , & ut ita dicam actionali principiorum diuersa , ea constabunt producta , infinitate scilicet quarta quadam , in numero consistente . Numero ergo infinita , tum primus , tum reliqui duo opifices entia produxere . similia quidem ipsis , sed inferiora . Vnitates numero infinitas , essentias , vitas , mentesque numero infinitas . Mentis quidem alias circa se , sed minus nobiles , easque numero infinitas . Sed triplici , ut patet , distinctas ordine , triplici Productorum ordini respondentes . Alias nimirum Patri , alias Filio , alias Spiritui , proximo earum productori . Nam si tres sunt productores , & omnis productor sibi simile producit , necessarium fuit has Patri , illas Filio , istas vero Spiritui esse assimililes . Quam rem Zoroaster , & magorum cætus acutissime peruiderunt . Pfellus enim ita scribit .

Μίαν ἀρχὴν ἢ πάντων δοξάζουσι , καὶ ἐν αὐτῇ , καὶ ἀγαθὸν ὑπονοοῦσι . ὅτι πατρικὸν τινὰ θεὸν σέβονται , ἐκ τριῶν τριάδων συγκείμενον . ἡ δὲ τριάς . ἔχει πατέρα , δυνάμιν , καὶ νοῦν .

„ Vnum principium rerum omnium constituunt . Et id , animum , & bonum , concelebrant . Deinde paternum quoddam profundum uenerantur , ex tribus triadibus compositum . Quæque autem trias habet Patrem , Potentiam , & Mentem .

Quibus nominibus tribus , principia quoque prima nominantur ; & primum profundum . Quod tantum *νοῦτον* intelligibile nuncuparunt . Hanc autem secundam triadem Proclus , & Damascius sepe adducunt , & duplici nomine appellant , *νοητὴν* , & *νοερὰν* intelligibilem , & intellectualem . In qua is qui pater dicitur , primo patri respondet . Quæ dicitur potentia , Filio . Hic enim Potentia patris est appellatus . Qui uero intellectus nominatur , Intellectui secundo , & principio , tertio correspondet . De qua triade , Damascius protulit . *κατὰ τὴν χaldaϊκὴν ὑμενομένην τριάδα* secundum Chaldaicam celeberrimam triadem . Videlicet est unaqueque trium triadum distributa . Non est autem facile assequi .

(Incomprehensibilia enim sunt Dei , iudicia & inuestigabiles uia eius , & ineffabiles) quo modo e tribus his principijs , nouenarius mentium numerus sit ortus . Nos tamen id ita accipimus , ut Mens opifex , Patri quidem respondentem , summa excellentia primam triadem in primo ordine procrearit . In quo patrum ordo supremus , patri quantum posset , similis esset . Ordo secundus potentiarum , similis esset , quantum liceret , ipsi filio . Tertius uero qui est appellatus Mentium , sibi tertio principio , ac secundæ menti esset assimililis . Eodem modo , in secunda triade quæ filio responderet ; supremæ patrea appellati , essent quantum fieri posset , Patri primo , ac patribus primæ triadis assimililes . Potentiæ itidem quantum possibile esset , filio , & potentijs primæ assimilarentur . Tertiarum uero quæ Mentis dicitur sunt , sibi Menti , & mentibus , primæ similes prout posset , essent .

In tertia similiter triade , sibi menti respondente , essent patres , patri primo , & patribus duorum ordinum : & potentiæ filio , & potentijs , & Mentis sibi , & mentibus suis essent assimililes . Possunt alio quoque modo triades hæc distribui . ut prima scilicet tota , Patri , secunda tota Filio , tertia tota Spiritui conditori essent propriæ . Sed & utroque modo possunt accomodari , sine vlla diuinitatis labe . Imo maxima cum eius gloria , & potentia supremæ argumento . Quam potentiam adauger , quod est iam ostensum , in singularum triade , mentium infinitum esse numerum . Cur enim ab infinitis essentis , & infinitis potentijs , infinitæ etiam operationes non prodierunt ? Et ab infinitis actionibus , non etiã infiniti effectus non sunt effecti ? Cur item ab infinita bonitate , infinita bona extraneam non sunt progressa ? Quid enim opus habuit , ea in se continere , & retinere ? Cum bonitatis proprium munus sit , se se omnibus communicare . Et si omnibus , finitis se se communicat , cur non etiam infinitis omnibus ? Cum nulla ei obstat vel impotentia sui , vel entium , aut par , aut maior potentia ? Non igitur non potuit , ultra finita , se se infinita effundere . Neque vlla eam retinuit inuidia , per quam potius finita , quàm infinita producere uoluerit . Cur enim inuidit ijs quæ supra finita esse poterant , ut non essent ? Infinitæ ergo non quidem essentis , & potentijs , & actionibus , (ne suis conditoribus , aut pares , aut eadem essent ,) sed infinitate quadam , a summa illa conditorum degenerate , numeri nimitum , & multitudinis . Cui rei , multa possent ex sacris literis afferri testimonia ; quale illud . Multa nimis sunt castra eius .

Et numerus equestris exercitus vicies milies

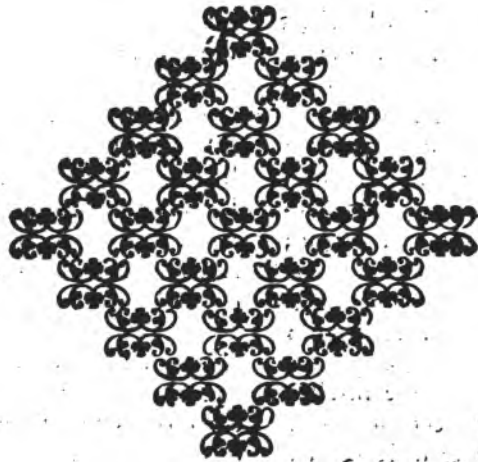
lies dēna millia. Sed quid illud est, quod intu-
limus, choros hosce mentium ab opifice men-
te, extra se, & circa se fuisse creatos, cum Apo-
stolus scribat de Verbo filio.

» Qui est imago Dei invisibilis, primogeni-
» tus omnis creaturæ. Quoniā in ipso con-
» dita sunt uniuersa, in cœlis, & in terra, visi-

» bilia, & invisibilia, siue Throni, siue Domi-
» nationes, siue Principatus, siue Potestates.
» Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, &
» ipse est ante omnes, & omnia in ipso con-
» stant.

Quæstio hæc in propriam sequentem refe-
ratur tractationem.

FINIS DECIMINONI LIBRI.

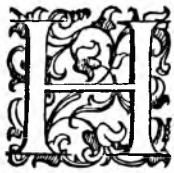

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS LIBER DECIMVS NONVS.

DE DIVINIS PROPRIETATIBVS.

Hæc de summa Dei Patris, ac que ineffabili sapientia dicta sunt. Quæ sanè eadem est i Verbo, ac Spiritu eius, alteritate tantum quadam ab illa descendens, in intellectu, atque intellectum, modis quos diximus, conuersa. Namq; in patre tantum uno, vniter omnia erant. Intellectio, quæ distinctionem secum habet, vniter una esse non poterat. Atque ideo in eum cadere non potuit. In Verbo uero, & Spiritu, vbi distincta iam erant omnia, cadere intellectio potuit, & vtrumque intellectum facere. Qui tamen suo modo, alteritate distincti, cù patris sapientia fugit idem, & eadem obeunt munia. Fuit autem sapientia, inter diuinas proprietates, a Theologis omnibus, tum Ethnicis, tum Hebræis, tum etiam Christianis connumerata semper. Vltra quam, sunt etiam aliæ eiusdem diuinitatis proprietates, celebratæ. Quæ quoniam ad prima rerum principia pertinent, inter Panarchias tractatus, non est eis locus uacuis relinquendus. Sunt ergo aut omnes, aut præcipuè huc uocandæ, & perpendendæ. Igitur dicimus, eas omnes toti paterno profundo, hoc est Patri, Filio, Spirituique, esse communes. A patre quidem incipientes, in Spiritu vero desinentes. Patrem autem duobus præcipue nominibus, quasi suis propriis, supra sæpius appellauimus. Vnum, Bonum. quod vnum idemque est, nostræ cognitionis modo, duabus quasi notis nobis distinguentes. A duabus hæc, proprietates, omnes, de quibus modo agimus, quasi in duos ordines detiuantur. Vtrumque ordinem consideremus, & pro virili expediamus. Igitur, quia vnum illud, Pater Deus, non nisi vnum est, sim-

placissimum esse, est necesse. Simplicitas hæc, simul cum vnitate ab vno genita, & ab vno procedens, in totum descendit patris profundum. & in omnes, quæ in eo sūt vnitates alias, & Ideas. Simplicitas autem hæc, illic habitat, quia nulla ibi habitat materia, nulla materialis species, nullum materiale genus, nulla materialis forma. nulla denique materialis qualitas, Neque simplex ea simplicitas est, eo modo, quo naturam simplicem esse dicimus. Natura enim per corpora protenditur: & ad partes eorum, etiam diuiditur. & per ea permeat, & eis multas impertit vires: est tamè corporibus simplicior. Commistam nihilominus suam essentiam, cum illorum uarietate habet. Excellentior quoque diuinorum est simplicitas, quam sit animæ simplicitas. Anima namque vti uidebimus loco suo, media quædam est essentia, inter incorporea, & corporea. Atque ideo vtrumque attingens, mista est quodam modo ex vtrisque. Simplicior etiam ea est simplicitas, quàm sit simplicitas intellectuum, qui extra profundum sunt. Est quidem intellectus omnis, essentia indiuisibilis, & vni formis. Sed quoniam ad ea, quæ extra se sunt respectum habet, quatenus ea in se, & circa se contemplantur, multitudo est quædam: quæ simplicitatem in eo esse summam, nequaquã finit. Recta autem ratione euenit, ut multiforium genitrix causa, sit simplex. Non enim potest effectus, idem cum causa esse, etiam si ei sit similis. Nam sicuti diuisibilibus indiuisibile est principium. & corporum principium est incorporeum, & mobilium, immobile: sic multiforium, & mistorum, principium vniforme, & simplex esse debet. Talis ergo est simplicitas eius diuinitatis, quæ Profundi paterni est propriissima. Si simplicissima illi est simplicitas,

aitas; proculdubio sequitur, ut eodem semper se habeat modo, tum hyparxi, tum viribus, tum etiam actionibus. Nam si simplicitas ibi est, mistio nullum ibi habebit locum. Si mistio ibi est nulla: nulla etiam ibi est alteratio. Si alteratio nulla, eodem se habent semper modo. Si eodem se habent semper modo, immutabiles ergo semper sunt. neque ibi est quicquam, quod vel recipiant aliunde, vel eis accedat, quod ea mutare queat. Hæc immutabilitas, cælesti immutabilitate longe est eminentior. Cælo enim euenire creditur, vt neque suscipiat aliunde, neque ei accedat quicquam, quod ipsum immutet. Id quamuis ita sit, non tamen natura sua, id habet. Corpus enim est, corpus autem omne, per partes prius, deinde toto, sui natura est corruptibile. Si corruptibile, etiam alterabile. Si hoc, etiam mutabile. Si vero non mutatur, non alteratur, id ab incorporea habet causa. Sed & animæ, quamuis essentialia, & viribus non mutantur, quia internæ sint, attamen actionibus, quæ ad extra vergunt, mutantur. neq; eodem se semper habent modo. Mentis quoque, quatenus intellectiones suas ad inferiora extendunt, non videntur penitus ad ea impermissæ, & ob specierum, & generum quæ contemplantur varietatem, non videntur, ijs actionibus eodem se habere modo, neque esse penitus immutabiles. Si ergo in Patris profundo, atque eius vnitate, & simplicitas est summa, & immutabilitas: erit ibi quoque summa veritas, quæ tertia est eius proprietas. Nam cum eodem semper persistent modo, nullum ibi est mendacium, nulla deceptio, nulla falsitas. Neque enim se se ipsæ decipiunt. Neque alijs succum faciunt. neq; ipsæ ab alijs falsitatem ullam patiuntur. Sed est inter eas vnio, & communio perfectissima, & indiuisa, & immutabilis: & verissima, & nihil aliud quam veritas. At si veritas est ibi summa. Sapientia quoque ibi est summa: non tamen omnis per intellectionem, vel est potius per intellectionem hyparxi. Non enim, quærit; aut venatur cognobile; uti ostendimus, sed plenitudo ibi est, omnis cognobilis, omnisque intelligibilis. Plenitudo autem hæc, cognitionis, ac sapientiæ, non nisi hyparxi ipsius Dei est, & profundi. Atque hæc quidem sunt diuinitatis proprietates, ab vno procedentes.

Sunt alia a Bono venientes, & a Boni Idea. Quarum prima est sufficientia. Bonum enim, & sibi, & alijs est sufficientissimum. Et quamuis mundus, quia totus ex totis sit compositus, & perfectus ex perfectis, & plenus proprijs suis bonis omnibus, sufficientes esse dicatur; attamen sufficientia hæc eius, partibus constat, & ex multis, in unum est conflata, & a causis superioribus eam participat. Sufficientia autem a

bono ueniens, quia & ab uno venit simplicissimo, neq; partes habet, neq; multitudinem; & se ipsa, non aliunde est talis. Sed, & animarius mundus, plenus est propriarum virium, ac virtutum: & propriæ beatitudinis mensuram nunquam deficientem, possidet. Verum tamen, & hæc eius sufficientia variis indiget viribus: quibus non semper eadem contemplatur intelligibilia. & præter hæc temporaria est eius contemplatio. Atque ita non tota simul, neque vniformis est. Sed & intellectualis mundus, sufficientes, & est, & dicitur, vt qui perpetuo vniuersum possideat in se bonum: & omnem simul suam comprehendat felicitatem. & nullius sit indigus, cum ei, tota eius vita præsens sit, & omnis eius intellectio. Sed sufficientia hæc, suæ competit hyparxi: neq; est cū profundi paterni sufficientia, comparanda, ut quæ secunda sit, & per participationem. Illa vero primum est bonum, & primo bonum, & per se bonum. Atque hæc quidem sunt ei propria quatenus sibi ipsi est sufficientes. Quatenus vero alijs quoque, omnibus sufficientes est, plenitudo est beneficentiæ: & beneficæ potentiæ, quæ ad omnia progreditur; & in omnia penetrat, & per omnia, eam extendit beneficentiâ. & vsq; ad infima diuinitatis suæ, ac bonitatis dona profert, & infert. singulisque pro eorum capu ea largitur. Ita vt nihil tam abiectum, aut vile est, quod eius non fiat particeps. Per quam potentiam, intellectuales essentia similia sibi constituunt. Animæ generare expetunt, & primam imitari causam. Et naturæ earum rationes in alia transferunt: & formæ, & cuncta alia essentialia generandi, & se se proferendi habent amorem. Quam quidem beneficentiâ suis quæque sensibus percipientes, necessario eam expetunt, & desiderio vnumquodque suo summo, in id feruntur. Ex quo recte quidem dictum, sed non satis explicatū illud fuit. Id bonum esse, quod omnia appetunt. Hoc enim tale bonum, non est, quale sæpe in sensibilibus apparet, ut aliquid sit quidem bonum, & ideo appetatur; sed inefficax, & sine ulla sit efficientia. quale est pulchritudo. Neque est tale, quale aliquando, & efficientiam aliquam habet, & in se conuertit ea, quæ eo participare queant, & a nobis tum ratiocinio, tum etiam mentis intuitu percipi potest. Sed id bonum, quod omnibus expedit, ineffabile est, & ante omnem cognitionem, in omnia protenditur entia. Et entia omnia id appetunt, & ad id conuertuntur, hæc sane magis, illa minus. Pro ut illi natura, & hyparxi, uel propinquiora, uel sunt longinquiora. Et ad se omnia tum inuitat, tum trahit, omnibus vbique præsens. Neque ullum, uel vilissimorum entium ordinem, destituens. Non aliter sanè, ac sol radijs suis omnia collu-

strans, oïum oculos ad se cōuertit, eosq; lumine plenos reddit. Et materia illa, quam primā, & fere non ens dixerūt in id bonum appetitu suo trahit, & eo tantū, quātū capere potest, impletur. Est ergo hoc appetibile, entium omnium quasi cētrū, circa quod entia omnia, tum essentias suas, tum vires, tum actiones, tum appetitus omnes suos reuoluunt, eosq; in extingui-biles, & perpetuos habent. Et tamen illa quid cupiant non cognoscunt, aut percipiunt, at-tamen, ipsum quasi ariolantur, & circa ipsum ve-luti tripudiant, idque amplecti, & sinu tene-re exoptant. Id tamen nō prāhendūt. Est enim ab omnibus entibus separatum: sed omnibus etiam est præsens, & ea præsentia, omnia circa se mouet, & sui cupidinem illis indit. Qua cupiditate, & motu, seruat cuncta, sua tamen su-pereminentia, ab omnibus se impermissum, in sua vnitate permanens, conseruat. Dum ve-ro se ipsum ita conseruat, seruat etiam alia, in se omnia statuens, illaque complectens. Estq; hæc huius appetibilis, propriissima proprietas; sicuti sufficientiæ secundæ, proprietas est, om-nia ad similitudinem excitare productionem. Ex quibus duobus tertia quasi componitur pro-prietas, quæ dicitur perfectio. Quæ, ea quæ producta per sufficientiam sunt, in suas causas conuertit, & ea congregat, & in eas reducit: vel ea sint intelligibilia, vel intellectalia, uel animaria, vel etiam naturalia, & corporea. Om-nia namque in suas causas, ut perficiantur, re-oluuntur; ab eisq; ad perfectionem red-ducuntur. Perfecta facta, ueluti in suæ ætatis flo-re, pulchra redduntur. Pulchritudo hæc sui na-tura est amabilis, & ab ea, & in eam amor exci-tatur. Amor ergo entium omnium, tum erga se inuicem, quia per perfectionem pulchra sūt effecta excitatur; tum etiam magis, erga huius pulchritudinis causam. Quæ proxima perfe-ctio ipsa est. Hæc vero, ex appetibili, & sufficiē-tia est conflata. Duo vero hæc sufficientia pri-

ma. Hæc vero Bono drimo, ac summo est con-iuncta. A Bono ergo prouenerunt proprieta-tes hæ, sufficientia prima, qua sibi sufficiens est, sufficientia secunda, qua sufficiens est en-tibus omnibus. Ab hac fit appetibile. ex vtri-squæ perfectio conflatur. A perfectione pul-chritudo. A pulchritudine amor. Amor autē maiore efficacia in bonum fertur, & quasi furo-re quodā in id agitur. Et est rectissime a Theo-logis dictus anagogus, & reductor ad ipsum bonum, ad ipsam scilicet rerum omnium cau-sam primam, ac principium primum. Reduc-tor alius, sed placidior, ac quietior est, verita-tis contemplatio, & quam uocamus philoso-phiam, & sapientiæ Amorem. Quæ quamuis placidiore in idem Bonum feratur motu, eodē tamen quo amor fertur. & amoris etiam ipsa sentit stimulos, quod nomine suo indicari Quid enim aliud est philosophia quàm amor sapientiæ? Quid vero aliud est sapientia, quàm ueritatis plena notitia. Veritate autē quid po-est, aut excogitari, aut repiri pulchrius. Ex pul-chritudine ergo ueritatis, & in ueritatis pul-chritudinē, & sciēdi amor, & philosophia, stu-dio maximo cōtēdit. Veritate autē, hoc studio. cognita, quis uel sensuū, uel quæ ratio, uel mēs ei non assentiatur? Assensus hic fides est. Fides ergo maxima, ubi maximus assensus. Assen-sus maximus, ubi maxima est cognitio. Cogni-tio maxima, ubi maxima ueritas. Maxima ueritas in Patris profundo. In profundum ergo Pa-tris, sensus, si possint, omnes intendamus. Si non possint hi, opinatricem. Si hæc nequeat, rationem, ac dianoeam totam. Si neque hæc plene possit, totam mentem, & Zoroastri mo-nitu, mentis ipsius florem, apicem, vnitatemq; dirigamus. Illud contemplemur; in ipsum mo-ueamur, in eo hac fide summa consistamus; summam ueritatem, summa fide cōplectamur. Fide ei uniamur; Per fidem namque iustifica-bimur.

FINIS DECIMINONI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS, LIBER VIGESIMVS.

DIVINITAS, AN SIT VBIQVE, AN NVLLIBI, AN ALICVBI,

HX eo igitur Apostoli testimonio, in Dei imagine, in primogenito omnis creaturæ, qui Dei filius est, condita sunt vniuersa, & in ipso creata sūt omnia, & omnia in ipso constant. De quo minime est dubitandum. Si ergo omnia sunt in eo creata, & in ipso constant, & is, idem sit cum spiritu. omnia etiam in spiritu fuerunt creata, & in spiritu quoque adhuc omnia constant. Et ex ipsa mentes, Throni, Dominationes, Principatus, & Potestates; & si hæc, etiam reliquæ, in eo sunt necessario. Cur enim hæc, & non aliæ? Et ipse ait vniuersa, & repetitis, omnia. Si ergo, & in Filio, & in Spiritu sunt creata, & in utroque constant, & hæc mentes, & reliqua entia, verum non fuerit, quod philosophabamur, extra, sed circa ipsum, hæc mentes fuisse creatas. Sed si quis penitius verba Apostoli introspiciat, cernet eum dicere. In ipso condita sunt vniuersa, sua lingua expressius leguntur.

Ἐν αὐτῷ ἐκτίθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐν τῆς γῆς, τὰ ὄρατα, καὶ τὰ ἀόρατα.

„ In ipso condita sunt vniuersa, ea quæ in cælis, & ea quæ in terra, visibilia, & inuisibilia.

Quid ergo, in ipso conditi sunt, & cæli, & sol, & lunæ, & stellæ? & terra ipsa, & montes, & lacus, & flumina, & maria? Et non solum hæc & reliqua in eo condita, & creata sunt, sed in ipso etiam num constant? Igitur ipse, hoc eum omnium locus est? & spacium, & superficies, hæc omnia ambiens, & locans? Minime gentium. Sed & verba alia Pauli eiusdem, illa.

„ Ex quo omnia. Videantur illis sub contra-

ria. IN. namque iatus sonat. EX. sonat extra. & hoc nobis fauet. Intus uero, & extra, quis nescit, esse contraria. Sed & illa euidentius uidentur sibi opponi.

„ Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Primum ex ipso, & tertium in ipso. Sed & alius est, apud eundem loquendi modus, hæc affinis, cum ait.

„ Vt sit Deus omnia, in omnibus.

Quo, non ex Deo, non in Deo, sed Deum esse in omnibus scribitur. Quid igitur dicendum? Omnia ex Deo, ut ex loco; omnia in Deo, ut in loco, Deum in omnibus, ut in locis esse? Hæc sunt diuinitatis miracula. & inuestigabiles uiræ eius, & opera eius ineffabilia. Hæc tamen si subcontrari sibi uideantur, uerissima tamen sunt omnia. Si Deus est in omnibus, Deus est ubique. Si in ipso sunt omnia, Deus est nullibi. Locus enim non est in loco. Si ergo, & extra Deum, iterum est nullibi. Cælum, & terram ego impleo, iterum est ubique. Sed si in cæli culmine, ubi æi cathedram posuit Aristoteles, sedet, est alicubi. Si item supra extimam lationem uitam degit, quam ei largitus est, idem Aristoteles, idem, est alicubi. Harum trium, quænam sententia uerior? Peripatus Principis sui præferet: duas reliquas irridebit. Catholici, duas præferent uerissimas, tertiam hanc uti impiam respuent. Philosophia, quàm Peripatetica uerior, quid nam inter has duas arbitrabitur? Sententiam arbitrariam, quàm feret? quàm præferet? Testis simul, ac iudex, omni exceptione maior, accedat Hermes sapientissimus, qui ingentem hanc questionem ex uero, atque æquo dirimat. Huius ergo

FRANCISCI TRATRICII,

viri prius testimonia, deinde iudicium proferramus. Testimonium primum hoc.

Πάντα γὰρ ὅσα ἐστὶν, ταῦτα ἐν τῷ θεῷ ἐστὶν.
 „ Omnia enim quaecumque sunt, hæc in Deo sunt.

Quid igitur, & ipse cum Paulo concors? In ipso omnia sunt, & constant. Maxime. Veritas enim veritati consonat. & vnus rei vna tantum est veritas. Sed & alio testimonio, idē confirmat.

Τὰ γὰρ ὄντα, ὁ θεὸς ἔχει. οὐδ' αὐτὸ οὐδὲν ἐκτὸς, οὐδ' αὐτὸς οὐδένος.

„ Entia namque Deus habet. neque extra ipsum quicquam est, neque ipse extra vllum.

Quibus, non solum idem quod prius confirmat. In Deo esse omnia. Sed & aliud addit Apostolo conforme. Deum esse in omnibus. Hoc idem comprobat secundo,

„ Et non est aliquid, quod generatur, aut quod generatum sit, vbi non sit Deus. Deus ergo est vbique, cum in omnibus sit entibus. Rationem huius addit.

Ὁ γὰρ ποιῶν ἐν πάνσιν ἐστίν.

„ Factor enim, in omnibus est.

Scilicet ijs quæ ab eo fiunt. Opera enim eius in omnia ea extenditur, & per omnia ea protenditur, & permeat. Qua ratione, recte infert. *καὶ τοῦτο ἐστίν ὁ θεὸς, τὸ πᾶν. οὐδ' ἐν τῷ παντί οὐδὲν ἐστίν, ὁ μὴ ἐστίν ὁ θεός.*

„ Et hoc est ipse Deus, ipsum vniuersum. Neque in uniuerso, quicquam est, quod non sit ipse Deus.

Vniuersum ergo hoc, Deus ipse est, quia scilicet ipse, ea omnia quæ in vniuerso sunt efficit, & efficientia eius, omnem, ac totum permeauit effectum, Ratione cuius efficientiæ, ipse omnia est, & vniuersum se ipso implet.

„ *Πᾶν γὰρ ἐστίν.* Vniuersum enim est, subnectit. De qua efficientia subdit,

Ἀυτοῦργος δ' ὢν, αἰεὶ ἐστίν ἐν τῷ ἔργῳ, αὐτὸς ὢν, ὁ ποιεῖ.

„ Per se effector cum sit, semper est in opere, ipse existens, id quod facit.

Nam cum propria bonitate, voluntas sua in opus moueatur, & voluntatem necessitas sequatur operandi, necessario semper erit in opere. Numquam enim bonum esse cessat. Numquam ergo cessat voluntas; Numquam ergo cessat necessitas operandi. Numquam ergo ab opere cessat. Et cum *αὐτὸς τῷ ἑῷ*, ipso sui esse operetur; & esse suum ipsemet sit id ipsum, quod facit, ipse est. Atque hinc est, quodd cum in opus perpetuum exeat, non tamē exit ex se ipso, quia ipse sit, id quod efficit. Et ideo necessario omnia illa, & permeat ipse, & capit, quoniam ipse se ipsum capit, & in se ipso est. Et quia semper in se ipso est, neque a se

abit, neque aboletur, & ipse ea quæ facit sit, seruator entium, seruator sui ipsius est. Atque ideo alibi.

Αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ἐστὶν, χωρητικὸς ἧ' πάντων, καὶ σωτήριος ἧ' ὄντων.

„ Ipse in se ipso stans, permeat omnia, & seruator, est entium.

Χωρητικὸς, illa vox, & penetrantem, & capientem, vtrumque sonat, *χωρῆν*, namque, & capacitatem esse, & penetrare significat. Quo nomine, neque significantius quicquam, neque efficacius efferi poterat, quod rem magis exprimeret. Sed dum, & capit entia, & omnia ea penetrat, ac permeat, necessario ea, & efficacia operis, & præsentia sua seruat. Qui si ab entibus separetur, proculdubio concidant omnia, & corruant in nihilum. Quam rem his verbis contestatur.

Εἰ γὰρ χωρίσθαι αὐτοῦ, πάντα μὴ συμπεσοῦντος, πάντα τὰ τεθνηξέως ἀνάγκη, ὡς μὴ οὕσης ζωῆς.

„ Nam si separetur, ab eo (quod facit) omnia concidere, omnia mori est necesse. tamquam non sit vita.

Sicuti ergo efficientia sua, & opere, quod, *αὐτὸς τῷ ἑῷ*, ipso sui esse operatur, omnia, & efficit, & ea capit, & ea permeat: ideoque seruat, & omnibus vitam largitur. & (vt Paulus quoque affirmat,) viuificat omnia. Et viuificando operatur, (vt idem inquit) omnia in omnibus. Ita quoque si ab eis omnibus, ipse suo esse, sua efficientia, sua presentia separetur, & ea destituat, necesse est, ut ipsa nihil operentur; nihil si operentur, neque etiam viuât. Sinon uiuant, mortua fiant, Si emoriâtur, concidant. At quo concidant? in nihilum nimirum. Vt essent ergo omnia, vt viuerent, vt operarentur, vt seruarentur, necesse habuerunt, & ipso Dei esse, & efficientia, & capitudine, & penetratione, & viuificatione, & actione. At cur Deus hæc, omnia entibus a se factis, est largitus? Rationem ipse, & finalem causam affert. *Δι' αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντων αὐτὸν βλέπῃς. Τοῦτο ἔστι τὸ ἀγαθόν, τὸ ἔστι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δ' αὐτὸ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸν φαίνεσθαι διὰ πάντων.*

„ Ob hoc ipsum omnia fecit, vt per omnia ipsum cernas. Hoc bonum ipsum est, ipsius Dei. Hoc eius virtus, vt ipse appareat per omnia. Testimonia ergo hæc, Hermetis, sunt etiam eius iudicia, cum dictis rationē addit. Cui subscribit D. quoque Hierotheus, Pauli quidem auditor, Dionysij uero doctor, quando in hæc uerba scribit.

„ Causa omnium, cum neque pars sit, neque totum. & totum, & pars. Et vniuersum in se comprehendens. Sed si hæc, diuina oracula, sint suscipienda, vt sunt verissima, modus est excogitandus.

dus. Quo & ipse omnia comprehendat. Et omnia sint in ipso, & ipse sit in omnibus. Neque enim forte localiter sunt intelligenda; & tamen non localiter, nō videntur posse intelligi. Si enim vniuersum, & partes eius omnes, corpora sunt, corpora autem omnia, aut locus sunt, aut sunt in loco; necesse videtur, qui vniuersum comprehendat, eum vbiuerso locum præbere. Et qui per omnia permeat corpora, ut in omnibus sit; omnia ei locum faciunt. Quid ergo verè, ac rite philosophanti erit dicendum? In hunc modū philosophice contemplemur. Deum, & vnum, idem esse, iam diu est nobis demonstratum. Demonstratum quoque est, vnum ita esse, vt sit non nisi vnum, & nihil aliud quam vnum, & simul esse omnia, & in eo, esse omnia. Vt hæc inconcussa maneant, dicendum, cum in ipso omnia esse dicantur, vnum in ipsa non spargitur, sed vnum remanens, ea omnia habet, non tamen ab eis habetur. Si ab eis non habetur, est ergo nullibi. Quoniam id, quod habet, habito esse videtur locus. At e contra, si ipse in omnibus est, erit vbique, & si vbique etiam alicubi. Pars enim hæc, totius pars est, loci. At ipse nec pars, nec totum est.

Non est ergo, alicubi. Si non alicubi, neque etiam vbique. Si neque alicubi, neque vbique, nullibi est ergo. Sed & totum est, & pars. Vt totum in alio, neque alicubi, & non alicubi, neque vbique. Si neque vbique, neque alicubi, iterum ergo nullibi est. Qua vero pars est, in toto est. Si in toto est, in alio est; si in alio, alicubi. Et si alicubi, cur non & nullibi, & etiam vbique. An uero hæc omnia, in eo vera sunt? An etiam falsa? An uero, & falsa, & vera? Ita consideremus.

Tria hæc aduerbia, vbique, alicubi, nullibi, ad locum pertinent; locus ad locatum spectat. Locatum autem vel corpus est, vel in corpore. At Deus, neque corpus est, neque in corpore. Ergo non locatus, ergo non in loco, ergo nullibi. Atque ita hæc prior loci attributio, fuerit vera. Sed & erit falsa. Quod enim nullibi est, in nullo est. At ipse est in omnibus. Ergo nullibi non est. Si nullibi non est, in omnibus est, & est vbique. Verum, ergo fuerit, eum esse vbique. At & falsum fuerit, eum esse vbique, locus enim non est locatum, At ipse locus est, in ipso enim omnia, sunt. Quatenus ergo verum est, eum esse vbique, verum quoque fuerit; eum esse alicubi. Quatenus vero falsum est, eum esse vbique, falsum quoque erit, eam esse alicubi.

Vel illa veriora erunt? ipsum esse incorporeum, atque, ideo locari non posse. Si

non locatur, locus eum non capit. Si locus eum non capit, nullus locus eum capit. Si nullus locus eum capit, non est vbique. Si non est vbique, nullibi erit. Si nullibi erit, non erit alicubi. Atque ita verum non fuerit, eum esse vbique. Rursus quid verat, verum esse, eum esse vbique. Est enim incorporeus. Si incorporeus, etiam est immaterialis. Si immaterialis, materia ipse sua non impeditur; Si non impeditur, penetrat, Si penetrat, etiam permeat, Ea nimirum, materiam habent, & sunt corpora, quorum penetrationem mutuam, natura non permittit. E contraria ratione, quæ immaterialia, & incorporea sunt, natura, in mutuam penetrationem, nō impediuntur. Nullā enim habent a materia, nullā a corpore resistantiam. Igitur incorporea, quia nullam habent mutuam resistantiam, mutuam habent sine vlllo impedimento penetrationem. Neque solum mutuam, sed eam quoque in sua contraria habent, ipsa scilicet corpora. Quæ quāuis, & materiam habeant, & ab ea resistantiam seu anteresin, resistere tamen incorporeis nequeunt, vllis. Quādo neque ijs resistunt quin ea penetrent, & vsque quaque penetrent, quæ in ipsis met corporibus perpetuum habent habitaculum. Qualitates nimirum omnis generis, saporis, odores, colores, calores, frigora, humiditas, siccitas, mollities, durities, reliquæ omnes. Nec non quantitates omnes, lineæ, superficies, profunditates. Nulla enim corporis vllius est pars, quæ lineam intus, & extra non habeat, quæ item superficiem, & internam, & extrinsecam non admittat. aut quæ profunditatem rejiciat. Hæc enim omnia quamuis in corpore suas teneant sedes, attamen corpus non sunt, nec habent cum corpore resistantiam vllam, per totum permeant corpus. Quod si anima, & vita faciunt, quæ vniuersum corpus intus, & extra se ipsis implent. Multo ergo magis, & facere possunt, & faciunt, ea quæ, & vita, & anima sunt diuiniora, mentes; vitæ, essentia; vnitates siue ideæ. Spiritus ipse sanctus, qui sua essentia vniuersum implet. Ipse filius, per quem omnia, & qui operatur omnia in omnibus. Et in quo condita sunt vniuersa & in eo constant. Et Deus ipse pater, ex quo omnia.

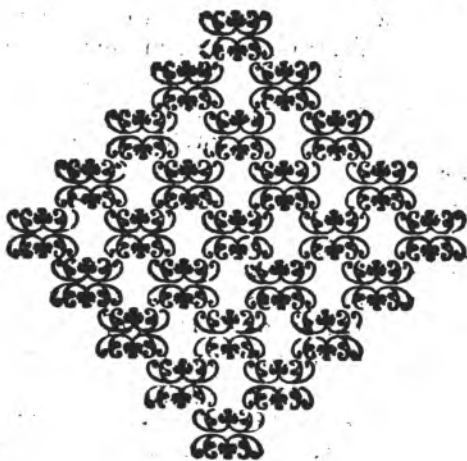
Concludendum igitur est verissime, Deum & vniuersam diuinitatem, quia immaterialis, incorporeaque sit, nullam a corporibus, aut materia pati resistantiam. Atque ideo verissimum esse, eam esse vbiq; ipso sui esse, ipsa sui potentia; ipsa sui operatione, et omnia tū efficere potuisse, tū effecisse, quæcumq; et in terra & in

FRANC. PATRIC. PANARCHIAS. LIB. XX.

& in vniuersis elementis, & in cœlis, & supra cœlos, sunt, & uisibilia, & inuisibilia. Et omnia uiuificare in omnibus, & omnia operari. Igitur Deus, modis hisce est ubique. non autem, vt Aristoteles uoluit, tantum alicubi, supra cœli culmen. & extra cœlum. Et est etiam nulli-

bi, quia nullibi est affixus, nullibi locatus. Sed per omnia means, ab omnibus est segregatus, & ab omnibus sciunctus, in suæ dignitatis, & supereminentiæ abyssos, se se a nostris sensibus, a nostris etiam cogitationibus, in altum rapuit.

FINIS VIGESIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII PANARCHIAS, LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

DE SEMPTERNITATE.

Verum, quando hæc, propè infinita entia fecit Deus? In tempore ne? An in temporis principio? An vero ante tempus? Et omnia ne simul produxit. An uero aliud post aliud præcrauit. Magnæ sunt equidem quæstiones hæc, & quæ multorum magnorum virorum, magna ingenia defatigarunt. Attamen, eodem numine adiuti, & eodem ducti lumine diuino, eas ne exhorreamus. Itaque dicamus, vnitatem, bonitatem, simplicitatem, sufficientiam, perfectionem, omnipotentiam, infinitatem ἀπειροδυναμίαν infinitipotentiam, vnæ trinæ Deitatis, a nobis esse iam, philosophicis rationibus, & mathematicis ferè necessitatibus demonstratas. Pergamus ergo his annexere, quæ deinceps, ad propositas, & expositas quæstiones consequuntur.

Equidem, quoniam vnatrina Deitas, est ἀπειροδυναμὸς infinitipotens, eam corpus esse, minime omnium est dicendum. Omne enim corpus, finitum est, finitamque habet essentiam. Si essentiam finitam habet, finitam quoque habet potentiam, ac vires finitas. Si potentiam finitam, finitam quoque actionem, operationemue habere est necesse. Hæc enim tria, vt iam dictū est sæpius ita se se iunctim consequuntur, vt vnum sine alio esse, nequeant. Itaque ridendus Aristoteles, qui hæc vidit, & tamen finitæ essentiæ, cælesti scilicet corpori, finitæque eius potentiæ, contra dogma suum probatum, infinitam tribuerit actionem. Motum videlicet æternū. Motus enim cæli, si ex hac secunda, primæ contra riam doctrina, æternus sit, nullis terminis finietur. Infinitus ergo, ex finitis, & viribus, & ef-

sentia. Sed incōstantia huius hominis omittenda. Nos ad rem nostram regrediamur. Vnatrina Deitas, & Essentiā, & potentiā, & actionem habet infinitas. Non ergo essentia, ὁπάρειξίς, eius corpus fuerit, quod tria omnia finita habet. Si corpus non est, vel ergo incorporea est, vel incorporea, & corporea, vel corporea incorporea. At in horum duorum numero non est, vt postea patebit. Ergo incorporea est prorsus. Si incorporea est, nulla est prædita quantitate. Omnis enim quantitas, vel ī corpore est pars eius, vel est corpus. Si nulla quantitate est prædita, est quoque immensa. Quod enim mensuratur, & quod mensurat, in genere est quantitatis. Si immensa est, nulla mensura mensuratur. Si hoc, neque etiam mensuratur tempore, vel toto, vel parte, quæ motus sunt mensura. Nam si tempore mensuraretur, etiam motu mensuraretur. cuius mensura est tempus. Si vero motu, etiam magnitudine. Omnis enim motus, fit super magnitudine: docente id prius Hermete, Aristotele deinde. Si tempore non mensuratur, neque etiam mensuratur æuo, cuius imago est tempus. Acuum autē id dicimus, quod Græcis est αἰὼν, quasi αἰεὶ ὄν semper ens. Quod Latini etiā seculum dixere. Si æon, & æuum semper est, αἰεὶ ὄν, de rerum numero est, quibus verbū hoc, Est, competit. Competit autē ijs omnibus, quæ entia nuncupantur. At omnia entia inter se distincta, & numerū faciētia, in spiritu, ac filio sunt, in patre uero vnō omnia erant, & cuncta entia supereminebant. Itaque cum æuum, vnum entium sit, in spiritu, ac filio erit, non erit in patre. Pater ergo supra omne æuū, supra omnē çona erit, & vt Platonici, Plotinus, Proclus, Damascius loquuntur, τὸ ἐν ἐπέκεινα τῷ ἐν ὄντος. τῷ αἰεὶ ὄντος, καὶ τῷ αἰῶνας ὄντι.

FRANCISCI PATRICII,

» Vnum, vltra, & trans vnum ens, & vltra
» semper ens, & vltra zona est.

Quam rem Hermes ita docuerat ante.

Ὁ θεός ὁ αἰών, ὁ κόσμος, ὁ χρόνος, ἡ γένεσις. ὁ θεός αἰῶνα ποιεῖ. ὁ αἰών ὃ ἢ κοσμον, ὁ κόσμος ὃ ἢ χρόνον, ὁ χρόνος ὃ ἢ γένεσιν.

» Deus, æon, mundus, tempus, generatio.

» Deus zona facit. Æon vero mundum. Mū-

» dus autem tempus, & tempus, genera-

» tionem.

Deus ergo est ante zona. æon ante mundum, mundus ante tempus, tempus ante generationem. Generatio inter nos versatur; tempus inter nos. & inter cœlestia. Cælum, & terra in mundo sunt, mundus in æone, in Deo. Cuius Dei ait Hermes.

Τοῦ ὃ θεοῦ, ὠπερ οὐσία ἐστὶ, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία. Τοῦ δ' αἰῶνος ἡ ταυτοτης τοῦ ὃ κοσμου. ἡ τάξις, τοῦ ὃ χρόνου ἡ μεταβολή, τῆς ὃ φύσεως, ζωῆς ἢ θάνατος.

» Dei vero veluti essentia est, bonum, Pulchrū.

» Felicitas, sapientia. Æonis vero idēritas.

» Mundi autem ordo. Temporis mutatio.

» Generationis, vita & mors.

Hæc quidem, quinque rerum harum est essentia. Vires, uero, & anima, vt idem ait.

καὶ ἢ αἰῶνος ἢ ψυχῆ, ὁ θεός. ἢ ὃ κοσμου ἢ ψυχῆ, ὁ αἰών. τῆς ὃ γῆς, ἢ ψυχῆ ὁ οὐρανός.

» Et æonis quidem anima est Deus. Mundi

» vero anima est æon. Terræ autem adima

» est cælum.

Hoc est, tamquam anima, ac pars melior.

Ex talibus vero, & essentiis, & potentijis actiones hæc proueniunt, & effectus hi. iuxta ipsum.

Ἐέργεια ὃ ἢ θεοῦ, τοῦς καὶ ψυχῆ. τοῦ δ' αἰῶνος ἢ διαμοιή, καὶ ἀθανασία. τοῦ ὃ κοσμου ἡτοιματάςασις, ἢ ἀντοιματάςασις. ἢ ὃ χρόνου αἰξήσις, ἢ μείωσις. τῆς ὃ φύσεως, ποιότης.

» Actio vero Dei, Mens, & anima. Æonis,

» permanentia, & immortalitas. Mundi

» vero circuitus, & regressus. Temporis,

» auctio, & diminutio, generationis, qua-

» litas.

De quibus effectibus, secundi tantum, permanentia, & immortalitas, ad rem nostram faciunt. De permanentia dicamus prius.

Permanentia, est duratio, seu perduratio, quædam, & perennitas. Communis autem est, tum temporis, tum æoni, tum æternitati, tum etiam sempiternitati. Namque ὁ αἰών, Græcis αἰὼν ὄν significat, quæ Latini dicunt, sempiternitatem, æternitatem, & æuum, & seculum χρόνος vero solum designat tempus. Quod tempus.

» Aristotelis definiuit, esse numerum seu

» mensuram motus per prius, & posterius.

- His paucis vero verbis, sex ac forte plures commisit errores. Primum, quod mensuram & numerum, quæ sunt cogitationis nostræ opera, genus essentiale fecit temporis, rei per se existentis, & suam hyparxin habentis, quasi nostra cogitatio, det esse naturali rei. Neque ei in mentem venit, quod alibi dixerat.

Τὸ ὃ τῆ νοήσεως πιστεύειν ἀτοπον.

Cogitationi vero credere, absurdum.

Itaque cogitatio nostra, ad essentiam temporis nihil pertinet. Et tempus duratio est sine vlla nostra, vel mensuratione, vel numeratione. Secundus error. Quod in differentia, motum tantum posuit. Tertius, quod statum prætermisit, cui duratio, & tempus, tam communis est, quàm motui, tanto enim tempore terra stat, quanto cælum mouetur.

Quartus. Quod durationem, quæ temporis est essentia propriissima, penitus ommisit.

Quintus. Quoniam motus mensurat tempus, potius

quàm tempus mensuret motum. Motus enim

solis, & vicissitudo luminis & tenebrarum,

mensurat temporis spacium. & partes eius

per horas numerat, Sextus. Quod prius illud

& posterius, ad temporis durationem, & rerū

permanentiam pertinent nihil. Tempus autē

reuera esse durationem, & statui, & motui cō-

munem, & non mensuram ullam, argumento

clarissimo fuerit, si quis aliquem in teterrimo

carcere, (quod multis mortalium accidit) ia-

cere consideret. loco quo lumen nullum pen-

netret, densissimæque tenebræ ibi resideant.

Et ab omni horarum, aut strepitus cuius vis

sono, procul absit. Certe, is motus nullius par-

tes, uel mensurabit, uel numerabit: neque vll-

lam motus partem vllius percipiet. Percipiet

tamen durationem, & tenebrarum in eo loco,

& suam, in tenebris iisdem. Numeret autem

alius quis iam, diem aut horam, quibus ille in

carcerem est trusus. Vterque sane durationem

eam cognoscet. Sed ille per statum, hic uero

per motum luminis & tenebrarum, & motus

partes numeratas. Eadem differentia est inter

duos. quorum alter in vrbe sit, alter ruri, vbi

nulla sint horologia, habirent. Ille quidem

horas numerabit, & per eas durationem per-

cipiet. Alter uerò hic ruri, eandem percipiet

durationem, tamen per partes mensurate ne-

queat. Idem si in alto mari nauiges, nec ullū

habeas horologium, durationem quidem diei

unius, aut noctis animaduertes, neutrum ta-

men numerabis. vnum, enim numerationis

principium, non autem numerus est. Duratio

ergo, & permanentia, motui, & statui commu-

nis, uera temporis est essentia; quamuis nemo

horas, aut dies enumeret circuitiois solis:

Terræ quoque perpetuus status, non minus

perdurat,

perdurat, quàm cœlestis, seu quiuis alius motus duret, & tenebræ in eo carcere stent, statuf que earum perseuerat, & durat. Tempus ergo aliud non est, quàm *μονή*, permanentia, & duratio corporum, rerumq; corporearum. Tempus autem ab æuo, seu æone, Aristoteles quoque distinxit. Quod tamen interpretes eius omnes, videntur ignorasse. Habet enim ipse verba hæc.

Ἐξω δὲ τοῦ οὐρανοῦ, ἂν δεικταὶ ὅτι οὐ γίνονται, οὐδ' ἔνδον ἔχεται ἡμίση σῶμα. Φανερόν ἄμα οὐτε τόπος, οὐτε κίνησις, οὐτε χρόνος ἐστὶν ἔξωθεν. Διόπερ οὐτ' ἐν τόπῳ τ' ἀκίνητον κενεῖν, οὐτε χρόνος αὐτὰ ποιῆσαι γινώσκων, οὐδ' ἐστὶν οὐδένος, οὐδέ μιν μεταβολὴ ἢ ὑπὲρ ἢ ἔξωθεν ἰσχυρῶν φερόμεν. ἀλλ' ἀταλλοίωσα, καὶ ἀπαθὴ τῶν ἀρίστων ἔχοντα ζῶν, καὶ αὐταρκεσάτων, διατελοῦντα ἀπαθῆ αἰόνα.

„ Extra uestro cœlum, demonstratum est quod
„ neque est, neque gigni potest corpus. Cla-
„ rum ergo, quod neque locus, neque vacuū,
„ neque tempus, est extra. Atque ideo neque
„ in loco ea quæ ibi sunt, nata sunt esse. Neq;
„ tempus ea facit senescere. Neque est vllius
„ vlla mutatio, eorum, quæ supra extimam
„ lationem sunt ordinata. Sed inalterata, & si-
„ ne passione, optimam habentia vitam, &
„ sufficientissimā degunt per totum æona.

Nam si extra cœlum, non est tempus, ea tamē vitam degunt toto æone, proculdubio, æon, & tempus, non sunt idem. Cum alterum ibi non sit, alterum vero sit ibi. Quæ res ita est perse clara, vt quamuis eam mox sibi contradicēs, ibidem confundat Aristoteles, rem tamen suā non iuuat, & inconstantiam suæ doctrinæ prodit. & Alexander eius interpretis, vt creditur summus in eo loco exponendo, stultescere videtur. Nam illud (extimam lationem) exponit, pro recto elementorum motu, ad quos extima sit luna. Cum tamen Aristoteles ibi quæstionem satis longam, & manifestam replicet. De ijs quæ supra supremum cœlum nō sunt, nec corpus, nec locus, nec tempus, at supra Lunam, & corpora multā sunt, & Loca, & Tempus in eorum motibus creatur. Sed stultitiam stultis nimium iuratis. relinquamus.

Cum autem supra extimum cœlum, Aristoteli nullum corpus sit, sed ea quæ ibi esse, nescius est varicinatus, incorporea sint, uerē dictum est, ea ob tempus non senescere. Tēpus enim eō non ascendit. Neque eis ulla est mutatio, sed inalterata, & impassibilia optimam vitam, toto æone degunt. Æon autem Græcis vti diximus, ob nomenclaturam hac in re inopiam, quatuor illa significat, quæ Latinis sunt æuum, seculum, æternitas, sempiternitas. Quorum tria, nobis pro rerum quæ ibi sunt triplicis naturæ diuersa, singulis singula placuit accom-

modare quartum, seculum tribus est, & etiam tempore longo, commune. Nempe vt æon sit, duratio, ac permanentia, Mentium creaturū de quibus mox. Æternitatis autem nomē proprium tribuimus primo, ac secundo intellectui. Sempiternitatē vero primo omnium principio, assignamus. tamquam supremæ, & æternitatis, & æonis est seculorum, & temporis causæ. Nam æon dicitur, αἰὼν ὄν, hoc autem nomen ὄν ens, nullo modo primæ causæ competit. Est ergo supra omne ens, supra omnem æona. Quorum omnium sit genus, veluti generalissimum *μονή*, Mansio, seu manentia. Cuius quasi subalternum genus *διαμονή* permanentia sit, quàm Hermes æonis actionem esse dixit, sitque etiam tempore communis. Sed hac differentia, vt æon dicatur perpetua *μονή*, ἢ *διαμονή*, manentia, & permanentia Tempus autem quod duratio corporū est, an & ipsum perpetuo esse possit, commodiore loco discutietur. Nunc rem præsentem prosequamur. His ita terminatis. Quid ad quæstiones respondemus? Hoc sane modo. Deus pater, si recte est a nobis ei sempiternitas tributa, habuit entia, & non entia in sempiternitate, & adhuc habet. Quæ vero in Filium deduxit, quia ipso sui esse, αὐτῷ τῷ ᾧ deduxit, non in tempore, sed in sempiternitate esse deducta dicimus. Quæ vero Filius in Spiritum effudit, ea asserimus in æternitate esse effusa. Creationem autē separataram mentium, quia a toto profundo sunt procreatæ, & in sempiternitate, pro ut a patre, & in æternitate, prout a Filio, ac Spiritu, dicimus esse factam. Quæ vero hæc inter se operantur, aut erga profundum, vnde prodierunt, eas in æuo, siue æone operari dicimus. Mundus vero, quod ad quæstionem pertinet, creatus est, non in principio temporis, non in tempore. Mundus enim, sui natura, prior est tempore, quia in mundi creatione, ordine naturæ, nullum adhuc tempus erat. Ergo mundus, cum sit tempore prior, neque in temporis principio, neque in tempore potuit creari. Quando ergo creatus fuit? in parte tum sempiternitatis, tum æternitatis est creatus τῆ βουλήσιν, ἢ τῷ θελήματι. Ἐ πατρὸς, voluntate, & ipso velle, Patris, inquit Hermes. Quid ergo mundus est sempiternus? est æternus? Minime. Non enim ab omni aut æternitate, aut sempiternitate est creatus, sed vtriusque, in parte, quādo scilicet trinitas illa, eum create uoluit. Et si opera Angelicorum ordinum in eo creādo intercessit, etiam in parte æonis est creatus. Tempus autem sui natura posterius esse mundo, ex Aristotelicis probamus fundamentis. Ex temporis nempe definitione. Tempus inquit ipse, est numerus seu mensura motus. Esto ita; Locus tamen esto, tot illis erro-

FRANCISCI PATRICII,

tibus. Sed quis nescit, mensuram sui natura posteriorem esse mensurato? Hoc enim vel corrupto, uel ablato, tollitur & mensura. Hac uero sublata, illud remanet. Aliter Tempus est mensura motus. Ergo motum antecedere est necesse, si mensurari debet. Motum autem præcedit, id quod mouetur; quod mobile appellatur. Necesse enim est ut natura id ante faciat, quod moueri queat; deinde ipsum uel a se ipso, uel a natura, uel ab alio moueatur. Et dum id mouetur, motus fit. qui a tempore mensuratur. Mobile autem in proposito motu, est primum mobile; hoc est cælum primum. Hoc autem, uel maxima, uel præcipua est mundi pars. Cælum ergo ut mobile, natura & dignitate, præcedit motum. Motus uero, natura & dignitate præcedit tempus. Ergo motus, ergo mobile, ergo cælum, ergo mundus, ante tempus sunt. & tempus tertio gradu est post mundum. Quo modo ergo Mundus, uel in principio temporis, uel in tempore potuit creari, si nondum erat, quando mundus fuit creatus? Quo loco mirari liceat, magnos quosdam Theologos in hanc sententiam pedibus iuisse, mundum in principio temporis fuisse creatum. Hæc de quæstione prima. De secunda uero, utrum omnia simul fuerint creata, an aliud post aliud, facile respondemus philosophice. Ostendimus enim ante, Deum, *αὐτὸς τὸ εἶναι*, omnia fecisse, ipso sui esse. Hoc est quia erat, & erat vnus, & bonum ideo omnia produxit. Hoc autem suum esse, non per uices exercetur, ut modo sit, & hoc creet. modo non sit, & nihil creet. Et post spatium aliquod, esse resumat, & creet aliud. Sed cum semper, & habeat hyparxin, & habuerit. & ea faciat quando libuit facere, omnia simul fecit. Simul ergo produxit omnia. Cumque Deus ille trinus summus, in suo esse sempiternæ, æternæque perpetuetur, immortalis quoque sit, est neces-

se, quæ altera fuerat, Hermetis conclusio. Et si immortalis est, & sempiternus, & perpetuus est, nullam omnino sentiet mutationem. Vbi nulla est mutatio, ibi nulla est alteratio. Quæ Aristotelis quoque sententia fuit, & a nobis est etiam antea probata. Vbi nulla est alteratio, ibi nulla sequetur debilitas. Vbi nulla debilitas, ibi integræ permanent, & essentia, & potentia, & actio. Neque ullius rei vnquam indiga sunt. Vbi indigentia nulla, ibi sufficientia summa. Vbi sufficientia summa, ibi etiam felicitas, ac beatitudo. Ac recte dictum ab Hermete, Dei ueluti *οὐσία* essentia est *ἡ εὐδαιμονία* beatitudo. Quod aliquando, sed quasi balbutiens scripsit Aristoteles. Itaque sicuti *ὑπάρξις* hyparxis perpetua illi est, tota sempiternitate, & tota æternitate, & toto æone: quibus tempus ab eo excluditur; ita illi optima quoque uita, ac summa *σοφία* inquit Hermetis sapientia est. Et si hæc illi sunt, potentia nullæ ei defuit, aut deerit umquam; aut ulla actio. Sempiternè ergo, atque æternæ, & fuit, & est, & erit omnia. Et omnia potuit, & potest, & poterit, & omnia fecit, & facit, & faciet. Et quæ nunc facta conspiciamus, ab eo etiam nunc facti, est affirmandum. Hoc est, omnia ab eo facta, in suo quæque esse, conseruantur, & fouentur, & inde pendent. Et perpetuo fient, & conseruabuntur, & fouebuntur; & inde pendebunt. Itaque uere admodum a uetere illo philosopho, interrogato. Quid Deus ageret; responsum est, Mundum creat. Et Plotino dictum uerissime.

Ἀλλὰ τί νῦν ποιεῖ; ἢ καὶ νῦν σάξει ἐκεῖνα, καὶ νοεῖν ποιεῖ, τὰ νοοῦντα, καὶ ζῶντα ἐμπνέον νοῦ, ἐμπνέον ζῶν.

» Sed quid nunc facit? Vel & nunc seruat
 » illa, & intelligere facit ea, quæ intelligunt,
 » & uiuere ea, quæ uiuunt; inspirans mentem,
 » inspirans vitam.

FINIS VIGESIMIPRIMI LIBRI.

FRANCISCI PATRICII
PANARCHIAS
LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

DE RERVM CREATIONE.

Nomen creationis, commodum venit Theologis Latinis, ut eam productionem significaret, quæ aliquid facit ex nihilo. Quæ in re nomen nullum est apud Græcos. Id enim, quod initio Pentateuchi Moſis legitur.

In principio creauit Deus: Septuaginta interpretæ Græce dixerunt.

Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεός.

In principio fecit Deus. Damascenus, author vetus, & nobilis, & Catholicus, pro creatione, & creatore, nominibus κτιστής, & κτιστοῦ vitur fabricationis, & fabricatoris. Quibus ante eum, & Paulus Apostolus, & Dionysius sunt vsi frequenter, sicuti, & his alijs duobus, δημιουργός, & δημιουργία, opifex, & opificium. Quæ sæpiſſime sunt apud Græcos Theologos omnes. Et ante eos apud Platonem, & ante Platonem apud Hermetem, frequens est eorum vsus. Sed nomen Creationis, significatione hac propria, ex nihilo facere aliquid, a vetere quadam glossa, ut D. Thomas annotat, ortum habens, eo significato, per nos maneat. Reliqua vero nomina quæ attulimus, sunt communia iis et rebus, quæ ab artifice quopiam, ex materia sunt aliqua, & ijs quoque quæ e nihilo fuerunt facta. Nam D. Paulus, τοῦ κτίστης ἢ δημιουργός, dixit, quæ, verba sunt: Artifex, & conditor Deus.

Nos emanationis, & prodictionis, nomine vsi sumus libenter, ad rerum processionem significandam, quæ ex Patre in suum facta est

profundum, ut eam a rerum creatione ad extra profundum facta, distingueremus. Sed hæc de nominibus satis, Ad res ipsas accedamus. Triplicem rerum multitudinem esse, diximus alicubi. Primam in Patre, quæ ingenita & improducta est, & virtualiter multitudo, neque ab eo prodijt. vñquam. Alia est in Verbo, quatuor gradibus distinctam, quos exposuimus. Hanc a Patre asseruimus fuisse emanatam. Et ab eo in paternum profundum prodijſſe. Quæ nullo modo creata potest dici. Non enim ex nihilo, sed ex omnium maximo est profecta.

Nam si in Patre prius erant, & ex eo in totum profundum suum sunt diffusa, Pater autem erat omnia; omnia non sunt nihilum. Non sunt ergo ex nihilo; Non sunt ergo creatæ. At quæ nam sunt quæ creatæ uerè dicuntur? Reliquæ omnes quæ extra profundum sunt. Eas Theologi nostri, quatuor dixerunt esse. Naturam scilicet Angelicam. Cælum empyreum, Materiam, & Tempus. Sed vbi mandum reliquerunt? Vbi Cælum? Vbi terram? Quæ in principio Deus creauit. Vbi lucem? Vbi firmamentum? Vbi aquas, vbi tot reliquæ in Genesi recensita? Nos vero, res extra profundum positas, aliter diuidimus, & quidem diuisione necessaria istius modi.

Entia necesse est, vel incorporea esse omnino.

Vel incorporea, & corporea simul.

Vel corporea simul, & incorporea.

Vel corporea penitus, & corpora.

R 2

Quæ

FRANCISCI PATRICII,

Quæ vero in profundo sunt, quamvis incorporea dicantur; atamen incogitabili nobis modo, atque ineffabili, hisce extra positis supereminent. Scimus communem esse rerum diuisionem, in corporeas simpliciter, & incorporeas. Nos tamen, ubi intermedia duo diuisionis membra locum habeant, suis locis indicabimus. Nunc ad rem præsentem.

Hæc quatuor generum entia quo modo a profundo profuxerunt.

Si illinc prodierunt; quo modo dicuntur ex nihilo creata? Sane sacra eloquia pronunciant. In ipso condita esse vniuersa; in cælis, & in terra; visibilia, & inuisibilia: & omnia per ipsum, & in ipso, *ἐκ τῆς* creata sunt, & iterum ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Quibus, ex ipso entia prodijisse omnia, satis confirmatur. Quo modo ergo ex nihilo? Hoc prius, & facile. Ex nihilo ita interpretamur, ut e nulla vel prima, vel secunda facta sint materia. Quæ omni factioni, omni fabricationi, omni generationi, omni denique opificio, artificio, necessario vel subijcitur, vel requiritur. Itaque quatuor harum rerum creationi, non opus habuit Deus conditor, materia vlla; ex qua, aut ex quibus, ea faceret, aut in quibus ea efformaret. Igitur dictum rectissime, & verissime, ex nihilo, quia non ex materia, res omnes Deus creauit. Nulla scilicet ad eas efficiendas substrata materia, nulla precedente. Sed quia omnia in ipso erant, ex ipso, & per ipsum facta sunt. Scimus fuisse quosdam, contra quos D. Basilus disputat, qui illud Pauli. Ex ipso, & per ipsum ita interpretarentur, ut illud (ex ipso) patri tribuerent, illud vero (per ipsum) filio, tamquam instrumento. Tertio autem (& in ipso) spiritui darent, ut loco, in quem omnia confluerent. Quos ipse redarguit, ostendens, voces hæc omnes, toti competere Trinitati. Et optima quidem ratione. Sunt enim vnum, & idem ipsi tres, quandoquidem sunt consubstantiales, & nullo inter se distinguantur alio, quam ut Damascenus solet loqui, ingenitura, genitura, processione. Et nos dicemus, *δημιουργοῦ* opificis, & conditoris, & nomen, & operam simul tribus omnibus cõuenire. Omnia enim perfecit pater, deinde menti tradidit secundæ. Quid ergo, non etiam primæ? Immo maxime. Non enim ea emanatio per saltum, a patre in secundam mentem facta est. Sed a patre, transitu per primam, in secundam usque profusus hic deriuatit, usque nimirum, ad vltimum sui profundi terminum. Ita intelligendus eo catmine est Zoroaster. Cum autem Pater, primum omnium principium sit: Filius sit principium secundum, Spiritus prin-

cipium tertium, entia quæ a primo in duos emanarunt, principiata ne dicemus? aut non principiata? Videntur, vtrumque dici posse. Principiata quidem, quia a principio primissimo. Non principiata, quia in principijs restituerunt. At ea, quæ extra profundum creata sunt, a patre creata sunt, a filio creata sunt, a spiritu creata sunt. Ab vno trino igitur creatore, & conditore.

Sed quo modo id factum est? Per verbum. Dixit enim; & facta sunt. Vt ergo verbum ex ore profertur, ita et entia, extra illum ab eo sunt prolata. Et cum extra illum prolata sint; non amplius tacta sunt, quæ in eo remanserunt. Quia scilicet secreta sunt ab vno, non amplius vnũ simpliciter sunt, sed multitudo, eaque varia, in multos diffusa, & gradus, & latitudines, & series, & catenas

Eius multitudinis, per omniferam, & omnigenam suam simplicitatem, ipse vnus trinus Deus principium fuit, & causa, & effector, & conditor, & factor. Et dum eam de se, extra se profert, illa quasi ab vno decidant, in multitudinem diffunduntur. Non ea quidem imperfecta.

Οὐ γὰρ ἀπὸ πάσης αὐτῆς ἀρχῆς ἀπέλεσεν τὸ προχέει.

Non enim a patre a principio, imperfectum quid rotatur.

Inquit Zoroaster. Neque confusa prodeunt. Confusio enim maxima quædam est imperfectio, sed ordine quæque suo quod est iam ostensum. Et nunc etiam affirmamus, & ostendemus: Primo nimirum incorporea, prodijisse. Secundo incorporea corporea. Tertio corporea, & incorporea. Quarto uero, corpora ipsa: Sed hæc corpora, siue corporea, materiam ne dicunt? Nam ea philosophantium quibusdam, corpus est, alijs non corpus, alijs inter corpora, & incorporea medium. Quæ res miris modis, philosophorum ingenia torfit, & ad huc torquet. Sed si nulla sit materia ea, quam nominauerunt primam, informem, infiguratam, inqualificatam, nonne omnis hic frustraneus eorum labor, & fuit, & est? Et forte in posterum quoque erit. Quod equidem nos pro certo habemus. Nullam enim talem materiam, in mundo arbitramur, aut fuisse, aut esse: Quod suo loco demonstrabimus. Et si vlla talis aut est, aut fuit, vel Deo fuit coæterna, ut autamarant, & autumant multi philosophantium greges, vel a Deo fuit condita. Si coæterna fuit, condita non fuit. Si condita fuit, coæterna minime fuit. At vtrum horum verius? Conditam fuisse. Id Hermes autumat, & ratio confirmat nostra. Illius verba sunt.

Ἐἴτε ὁ ὕλη, εἴτε σῶμα, εἴτε οὐσίαν φῆς, ἴδιον καὶ ταῦτας αὐτὰς ἐργασίας τῆς θεοῦ.

Seu

Seu vero materiam, seu corpus, seu essentiam dixeris, scito, & has ipsas effectus esse Dei.

Quem locum, ad hanc rem probandam, attulit olim Iamblichus, Platoniorum maximus, ut ex eo citat Proclus. Nostræ vero rationes, id ita confirmant. Materia hæc prima, vel nihil prorsus est, vel est ens, uel medium quid, inter ens, & nihilum; vt Aristoteles videtur voluisse, quando eam, non ens per accidens appellat. Si materia est nihilum, nihilum autem est non ens, a Deo est producta. In eo enim erant omnia, entia, & omnia non entia; Entia manifestauit, non entia, vt ait Hermes, in se retinuit, reliqua omnia præter hanc materiam, quam extra ipsum ponunt. Si ea, ens est, itidē est a Deo producta; omnia enim entia ipse, vt latissime est demonstratum, de se produxit. Si uero inter ens, & nihilum est, ex utrisque compositum. qua entis habet partem, cum entibus est producta. qua vero nihili partem habet, itidem ab eodem est producta. Præter hæc. Si materiam Deus non produxisset; vel quia impotens, vel quia nescius id ei accidit, vel quia noluit. At cur noluit, si bonum est? Et cur nescius, & impotens, si est perfectissimus? Et ad hæc, productor omnium, non erat dicendus. At hoc contra demonstrata est. Addimus, si materia prope nihil est, quo modo suis viribus substat, ita vt Deo sit coæua, quando corpora etiam præstantissima, & quæ diuina Aristoteles nuncupauit, cœli, sui natura, & per se, stare, vt est ostensum nequeunt: multo minus per se stabit, id quod serè nihil est. Materia ergo, si talis vlla in vniuersitate est, qualem Peripatus circumscriptus: per se non fuit Deo coæua, & creata est. Nos uero materiam, ex qua corpora omnia mundum constituentia constare dicimus, & corpus esse affirmamus, & qualificatum, & formatum, etiam si forte non figuratum, & a Deo creatum, pro certo habemus. Idque suo loco demonstrabimus. Nunc reliqua creationis prosequamur. Quæ res ergo fuit in causa, vt hæc tot, ac tanta, & tam varia entia, extra se Deus proferet? eaque ex nihilo, ex nulla materia crearet? Vna eius bonitas. Vna Patris bonitas. Quia enim bonus est Pater est; Quia vero Pater, etiam principium. Quia vero principium, etiam causa rerum est. Et quia rerum causa est, Deus est. Et quia rerum omnium causa est, omnipotens est. Hæc enim duo nomina, inquit Hermes, soli ipsi competent. Bonum, & Deus. Et quamuis ab omnibus vtrumque dicatur nomen, non tamen ab omnibus, inquit, intelligitur, quid sit Bonum esse.

neque quid sit Deum esse. Quid ergo est, Bonum esse, responderet idem scitisime. Quia Dei natura est, esse bonum.

Μία φύσις ἔστι τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθόν.

At bonum quid nam est?

Ὅτι γὰρ ἀγαθὸς ἀπαντα ἐστὶ δίδουσι, καὶ μηδὲν λαμβάνων. ὁ οὖν θεὸς πάντα δίδουσι, καὶ οὐδὲν λαμβάνει.

Bonus enim omnia dat, & nihil accipit.

Deus igitur omnia dat, & nihil accipit.

Et alibi.

Πᾶν γὰρ χωρηγοῦν, ἀγαθόν.

Omne largiens, bonum.

At quid nam largitur? Vt sint, omnia facere.

Τὸ γὰρ ἀγαθόν, ἐστὶ τὸ ποιητικόν.

Bonum enim est, esse factorem.

Τὸ γὰρ ἀγαθόν, ἢ πᾶσα δυνάμις ἔχει ποιεῖν τὰ πάντα.

Bonum enim est, tota potentia faciendi omnia.

Οὐδὲ ὁ θεὸς δύνάται ζῆν, μὴ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν.

Neque Deus potest viuere, non faciens bonum.

Ideoque vere dicit, Deum coactum fuisse omnia facere.

Παντὸς μὲντοι ἀναγκαζόμενος, ὑπὸ ἀγαθοῦ θελήματος.

Omnino necessitate coactus, a bona voluntate.

At quæ causa finalis, voluntatem hanc suam mouit? Profecto, vt cognosceretur, & manifestus fieret.

Ἰδίῃ γὰρ ἔστι ἀγαθοῦ τὸ γνωρίζεσθαι.

Propriū boni est, cognosci. At a quo vt cognoscatur? Ab homine.

Οὐ γὰρ ἀγνοεῖ ἄνθρωπον ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ πάνυ γνωρίζει, καὶ θέλει γνωρίζεσθαι.

Non enim ignorat hominem Deus, sed maxime cognoscit, & vult cognosci.

Quo modo cognosci? docet.

Διὰ αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντων αὐτὸ βλέπῃς. τοῦτο ὅτι τὸ ἀγαθὸν τὸ θεοῦ, ἔστι δ' αὐτὸ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸ φαίνεται διὰ πάντων.

Ob hoc ipsum omnia fecit, ut per omnia

eum cernas. Hoc bonum ipsius Dei est;

hoc eius virtus, vt per omnia appareat.

Hoc autem per omnia apparere, quid aliud in se posse, quàm gloriam ipsius Dei. iuxta illud Io: Apostoli.

Dignus es domine Deus noster, accipere

gloriam, & honorem, & virtutem.

Reddit rationem.

Quia tu creasti omnia, & propter voluntatem

tuam erant, & creata sunt.

FRANCISCI PATRICII
PAMPSICHIA
NOVAE PHILOSOPHIAE,
Tomus III.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCEPVM
SCIPIONEM GONZAGAM. Et S. R. E. Card. Reuer.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedic̃i Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} PRINCIPI
SCIPIONI GONZAGÆ.

S. R. E. Card. Amplifs.

Eminisse potes Illustrissime Princeps, atque amplissime .
Card. SCIPIO GONZAGA, cum adolescens studio-
rum causa Patauii esses, me, Iulio Strozio tibi intimo, in-
tercessore, te inuisisse, & iucundissima tua consuetudine
esse vsum . Adamaui tunc temporis, humanitatem tuam
singularem, suauissimos mores, incomparabilem mode-
stiam . Acre uero ingenium, & in ea ætate perspicax iudi-
cium, sum etiam admiratione profecutus . Ex eo, multo, quod intercessit
tempore, præ fortunarum mearum fluctibus non contigit, preter quàm hic
Ferrariæ semel te reuidere, aut amplius vilo honoris, ac reuerentiæ cultu pro-
sequi . Mansere tamen semper memoria infixæ, excellentes animi tui, quibus
tunc præcellebas, dotes . Quæ te tandem eo loci, inter Ecclesiæ proceres in-
ter fidei Catholicæ purpuratos senatores, non tam familiæ nobilitate, atque
splendore, quàm tuis propriis, maximisque meritis, euexit . Et quæ antea scin-
tillas quasdam de se dabat doctrina, procedente tempore postea toto orbe
eluxit, insignis tua in omni doctrinarum genere, & exquisitissima eruditio,
& rebus agendis prudentia summa . Tot igitur, tantisque in te cumulatis
omnis generis virtutibus, non me post tot annos excitabo ? Et vigiliarum
mearum, atque laborum, partem fructuum aliquam, tuo nomini non dicabo ?
Faciam

Faciam certe, vt & me tibi in memoriam reuocem, & aliquam erga te. meæ,
& uenerationis, & obseruantix summæ testificationem, tum tibi, tum uiuenti-
tibus, tum posteris cunctis præbeam. Itaque Pampsychiam nostram, quæ est
de animis tractatio vniuersa, quinque distinctam libris, nomini tuo, multis
nominibus illustrissimo Voueo & dico. Eos tu, vt a uetere, profecto cliente,
libenti animo suscipe, autoritateque tua, & doctrina incomparabili protege.
Vale Ferrariæ.

Tui cultor eximius.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PAMPSPSYCHIA.

LIBER PRIMVS.

V N D E S I T A N I M A S.

Vod Græci veteres vnico ψυχῆς, nomine significarunt, id duplici, Animi, & Animæ expressere Latini. In etymis eorum, errauere vtrique. Illi quod ψυχῆν, a uerbo ψυχάζω, refrigero deduxere. Contrario ab eius opere, significatu. Quoniam nullibi sit animus ψυχῆν, quin ibi calor quoque existat. Isti, quod a uoce Græca ἀνεμος, qui ventus est, parua admodum detorsione animum, & animam, deriuauere. Contraria maxime a vera re sententia. Nihil enim minus, quam uentus, animus est, & anima. Error hic uterque a respiratione venit. Nam ea, quæ confesso, animum habent, animantia sunt, & animalia. Hæc uero respirant. Respiratione fit uento, uentus internum refrigerat calorem. A uento animus, a refrigeratione ψυχῆν, sunt efformata. Hæc sanè non uidetur vulgi fuisse formatio. Qui cum animam nec uideat, nec percipiat an eam habeat, an ea uiuat, prorsus ignorauit. Sed sciorum vulgus, rerum naturas, sensu tantum, eoque non integro, uenatur. Rationes, a mente, a sensu ductas, penitus negligit. Saniores utroque, & res alias, & animum, & animam altius indagant, receptis tamen nominibus sunt vsi. Nos iisdem, quoniam in tam uetusta re, noua fingere non liceat, abutemur. Non

nomina, sed res ipsas sub nominum significato indagabimus. Hoc præfati, nos hactenus nominibus animi, & animæ, promiscue, & indistinctim vsos. Posthac distincte vsuros, ut anima dicat nobis humanam tantum animam. Animus uero, reliquarum rerum animos significet, plantarum, brutorum, & si qui sint in uniuersitate, alii. Id autem ea de causa facimus, quod humana anima, proprias quasdam, nec eas paucas habeat proprietates, quæ cum animis reliquorum, non facile communicantur, aut permiscantur. Atque ideo peculiare, exigit contemplationes. Quas ad humanæ nostræ philosophiæ initia differimus. Reliquis uero, quæ animata uidentur entia, animi nomen tribuamus. De animis ergo esto nobis in præsentiarum, contemplatio instituta. Hæc enim post Mentem atque intellectum omnis generis peractam tractationem, necessario uidentur consequi. Natura enim in suis operibus non saltat, sed ordine, a proxima causa, proximum producit effectum. At opus sanè, per arduum molimur, & apud sapientes omnes, usque a seculi initio, maxime controuersum. Non est tamen nobis, qui ueram atq; integram philosophiam condimus, aut desperandum, aut in opere quantumuis magno, atque arduo, desistendum.

Inde igitur usque ab initio huius nostræ philosophiæ, proposuimus, atq; uti uerissimum posui.

FRANCISCI PATRICII,

posuimus, a Mentibus esse Animos. Sed proposuisse, & posuisse, philosopho non est satis. Verum quod est, & in naturæ uniuersitate latet, ei est aperiendum, explicandum, & demonstrandum. Hanc ergo rem, Dei. Optimi, Maximi nomine, ac numine inuocato, nouo labore aggrediamur. Profectò, demonstratum iam nobis est, ab vno Deo, primissimo, omnia prouenisse, Primam scilicet Vnitatem, & in ea, & extra eam, omnes vnitates. Ab his, primam essentiam, & in ea & extra eam, omnes essentias. Ab his, primam vitam; & in ea, & extra eam, omnes vitas, & ab his, primum intellectum, & in eo, & extra eum omnes intellectus, siue dixeris Mentis. Si in uniuersitate, est rerum ordo: & ab ea semota est omnis confusio, necesse est, vt a Mente, & a Mentibus sit primus animus, & in eo, & extra eum, sint animi omnes. Siue is primus animus, sit mundi animus, siue etiam mundi animo superior. Quod rationes haud multo post, nobis patefacient. Nouem ab initio, atque etiam postea, in uniuersitate constituimus rerum gradus. Inter quos, animus, medium tenet locum. Supra animum quatuor esse demonstrauimus abunde, Intellectum, vitam, essentiam, vnitatem. Sub eo totidem sunt. Natura, Qualitas, Forma, corpus. Inter intellectum & animum, nihil intercedit medium. Superiorum nullum. Ad imperfectionem namque, eorum nullum properat, nullum ex eis descendit. In sublimi consistunt. De suis proprietatibus quasdam non tamen omnes inferis largiuntur. De sua dignitate non dimouentur. Nam neque Peripatus permittet, Primum illum suum, primi cæli motorem intellectum ad Saturni spheram mouendam descendere. Neque huius motricem, anonymam illam, substantiam, ad Iouem aut etiam inferius se se demittere. Neque Lunæ motricem concedat ad Venerem, aut Solem scandere. Sed suis quæque locis immotæ, stabilesque permanet. Superiorum ergo quatuor graduum, nullum, suum mutabit locum: neque infra animum cadet. At neque inferiorum quatuor, vllum supra animum ascendet. Non equidem natura ei proxima, minus qualitas, ab eo remotior. multo minus forma ab eo, longinquior. ac minime omnium corpus ab eo, natura remotissimum. Sed in suis quæque gradibus, quibus eas Optimus Maximus. Conditor mundi Deus locauit, in suo quæque munere, manere perseverabunt. Neque ergo superiorum, quatuor, quicquam: neque inferiorum quatuor itidem, quicquam, in-

ter intellectum, & animum, se se interponet. Neque entium gradus vllus alius inter eos sedebit. Neque enim alius vllus, præter ostensos illos nouem, in uniuersitate, aut est, aut esse potest. Quod etiam magis, haud ab hinc longe, demonstrabitur. Cum hæc ita sint, & antea sit multis, validisque philosophicis rationibus demonstratum, Animum, in rerum uniuersitate, (quod tamen Theophrastus, ac Democritus voluerant) neque esse primum omnium, neque omnium principium, necesse esse, fuit demonstratum, supra animum aliud ens esse, quod Mentem & intellectum appellauimus. Modo ita progrediamur.

Nullum entium Dei bonitate caret. Quæcumque enim fecit. fuere ualde bona. Si bona sunt, Dei bonitatem quatenus poterunt, imitabuntur propria eorum bonitate. Bonitatis omnis, proprium est benefacere. Facient ergo aliquid. Factio, hæc, actio est. Actio omnis a viribus. Vires ab essentia. Essentiam ergo beneficam cuncta entia ad vsque minima, & uilissima habent. Et quia essentia omnis benefica, in se prius uires parturit. & per uires, actiones parturit ad extra. Et prægnans prius est in se, & extra se necessario fecunda. Bonitatis enim primi boni cum sit particeps, sterilescere non potest, & fecunditatis quoque, necesse est vt sit particeps. Nullum ergo ens, sterile est. Omne ergo ens fecundum est. Si fecundum etiam prægnans. Si prægnans, etiam parturit. Si parturit, etiam producit. Quid enim essentia cuiusque careat viribus? Minime. Vires hæc, an erunt ociosæ? Si a bono sunt, si boni illius participent, ociosas esse, est impossibile. Si ociosæ non sunt, sunt igitur in motu. In motu, vel interno, vel ad extra? Vtroque. Ille quidem intra essentiam est, & vitam ei præbet. Ostensum enim est vitam veram, motum infra essentiam esse. Hoc vero, quia vita, nihil est aliud, quam essentia parturiens actionem, tum in se ipsa, tum ex se ipsa. Si in se ipsa, actionem edit, ea actio, e se non exit, in se fit, & in se manens, nihil edit aliud, quam se ipsam. Si uero ex se ipsa actionem profert, ea actio non est ociosa. Si ociosa, non est, & motus ipsa est, & motu eo, & se ipsa, aliud a se efficit. Cuius ipsa sit causa uti uocant immediata. Vires uero, quæ eam actionem ex essentia efferunt, causa sit anterior. Essentia autem quæ uirium, & actionis radix est, & fons, de se parti effectus, primaria sui ordinis est causa. Causa autem omnis, uti est antea demonstratum, & prior est, & potentior, causato suo. Ut quæ proferat, id quod prius non erat.

vero

Si vero causa, omnis, & prior, & præstantior est causato, causatum necessario, & posterius, & impotentius, quàm sua causa est. Sed proprietates tamen omnes suæ causæ fert secum, remissiores at tamen. Non enim easdem prorsus. Idem enim cum sua causa esset. Neque præstantiores. Sic enim ad supera fieret propagatio. Demonstratum autem est nobis, eam fieri ad infera. Neque etiam æquales, quia effectus, causæ suæ non est par. Alioquin cur potius effectus quam causa esset dicendum? causa sua impotentior? Proprietates enim, nihil sunt aliud, quàm vel essentia ipsa rei, cuiusque, vel vires ipsæ, quæ in actionem exeunt. Quæ si exitu suo, proprietates æquales, viribus, a quibus prodiit, efficeret, quid aliud, quam viresmet ipsas vnde venit ipsa, recurrendo ad supera, produceret? Et cur æquales potius quam easdem? Cum vna eademque eius efficientia æque polleat in vtrisque. Neque igitur sua origine præstantiores. Neque suæ origini æquas proprietates actio vlla potest producere, sed remissiores omnes. Ita tamen, vt suæ origini sint similes, & ab ea etiam sint dissimiles. Non enim productum ullum, idem est cum producente. Sed identitatis eius, vt est iam demonstratum, ea aliquid ab eo aufert, & secum defert. Effectus enim, a causa semper venit, non tamen cum ea idem remanet. Sed effectus omnis, non eodem cum causa gradu, non idem cum eo, sed simile & minus.

His ita demonstratis, ad rem propositam regrediamur. Quærebamus vnde Animi essent? Diximus a mentibus, vt a proximis sui causis, ab immediatis eorum productricibus. Sed supra mentes a vitis. Supra vitas, ab essentibus. Supra essentias ab vnitatibus, ab ideis. Supra vnitates, ab vno Deo, omnium fonte primissimo. Nam si in eo animi, non fuissent, non in eo præfuissent, ipsum non omnia fuisset. Sed his carens, quæ tamen inter entia sunt, & numerantur, non vn' omnia fuisset. Ergo dum e se, principem generaret vnitatem, cum vnitatibus in ea reliquis, animorum quoque vnitatem in illam transfudit, Et dum primaria vitas, in se vnitates omnes continet, si vnitatem animorum caruisset, non omnes continuisset vnitates. Atque ideo hac manca fuisset, & imperfecta. At demonstratum est, omnia in ea esse, quæ in vn' omnia, præserant. Et essentia primaria, dum in se essentias comprehendit omnes, nisi animorum quoque, comprehendisset essentias, non omnes fuisset essentiarum. Si primaria vitta, in se vitas omnes est complexa, si animorum vitam non esset complexa, iam non omnes vitas complexa fuisset. Neque

omnes vitæ, ipsa esset. Si mens princeps, in se mentes cunctas amplectitur, non & animorum mentes amplecteretur, iam ipsa non omnes mentes esset. Et hoc eius, defectu, perfectissima mens non esset, quod est iam demonstratum. Animi ergo, & in mente fuerunt, & in vita, & in essentia, & in unitate, & in uno. Ergo ab uno animi uenerunt, vt a primissimo principio. Et ab unitate communi illa, ac sua, & ab essentia communi, & a sua, & a vitta communi, & a sua, & a mente communi & a sua, vt a causis superioribus, & anterioribus descenderunt. Et quia effectus, ut est demonstratum, proprietates causæ suæ, secum fert, sed remissiores, Animi a superis causis descendentes, & mentis sunt participes, ac vitæ, & essentiarum, & unitatis, & unius. Ita ut quisque animus, & unus sit & in unitate habitet sua. Et sit ens, & uiuat, & intelligat. Seu intellectus, & intellectio nis partem habeat, ut pote, quia a mente proprietates omnes, sed remissiores secum deferunt, a qua sunt producti. De animis cæteris, non de humana anima nunc loquimur, de cuius salutæ, sancta ecclesia fatagit plurimum, & de qua proprio loco proprias illi, uti diximus, habebimus contemplationes. Sed de animis aliis, mundi, cæli, sphaerarum, siderum, elementorum, bratorum, stirpium, & si qui sunt alii, sermo præsens est nobis institutus. Quos sacri Theologi, cognitos de eis tractare non curarunt. Vt qui ad fidei sacrosanctæ negocium minime pertinerent. Ad animos igitur hoc reuertamur. Hos dicimus ab intellectu, proxime esse productos. Primo vero a Deo omnium conditore. Id autem, ad ea quæ dicta sunt, ita demonstramus. Mens uel intellectus. Vel est ens, uel non est ens. Ens non esse, non est dicendum, cum & essentiam habeat, & intelligendi vires, & intelligat, & uiuat. Quæ omnia iam sunt antea demonstrata. Neque amplius in dubium reuocanda. Modo, omne ens quia a Deo factum est, Dei bonitatis particeps est factum. Quæ enim fecit, omnia ualde erant bona. In suo scilicet genere perfectissima. Mens ergo, ut ens est, boni est facta particeps, & in suo genere perfectissima. Bonitatis autem omnis proprium est, quod & iam ostensum est, se se propagare in alia fundere, beneficiis suis replere. Mens ergo bona, & in suo genere perfectissima, cum sit, uel nihil ager, uel ager aliquid. Si nihil ager, iam non bona est, iam non perfectissima. Ager ergo aliquid. Id uero, uel in se, vel extra se. Si in se tantum suas actiones sem

FRANCISCI PATRICII,

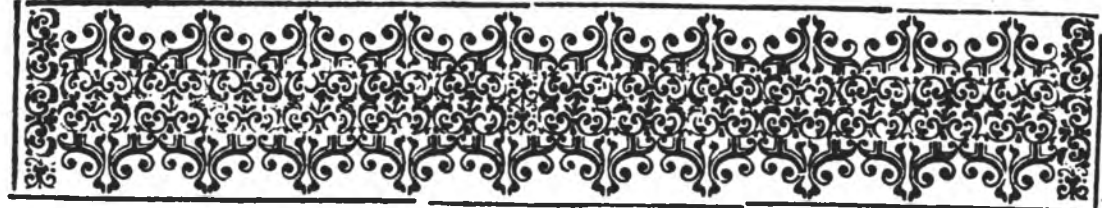
Per replicet, actum ager semper. Si non & extra se, iam non bona, non perfectissima. Immo iam & imperfecta, & inuida, atq; ita mala. Mala aut bonitas, quo modo erit? Ager ergo aliquid & extra se. At quid ager? vel essentiam aliquam edet necessario, vel vires, vel actionem. Si actionem tantum dicamus, quomodo, actio ea sine propriis, unde proveniat, viribus, edetur? Ergo si actionem edet, & vires eius actionis productrices edet. At vires omnes ab essentia. Ergo & essentiam aliquam, ante vires, ante actionem producet. At quam nam essentiam, mens extra se producet. Non eandem sibi, ex iam demonstratis. Sed a se alteram. Neque tamen ita alteram, ut identitatis causae suae secum aliquid non auferat, in alteritatem tamen a causa cadat. Ut nimirum per identitatem secum ablatam, similis productori fiat. Per casum autem in alteritatem, a productore fiat dissimile. Similem ergo, & dissimilem sibi mens productrix, de se proferet essentiam quam Animam vocamus. Et quatenus sibi similis euadit, de proprietatibus suis ei largitur. Proprietates autem suas, a superis causis habet & ipsa, vitam, essentiam unitatem, vnum. Et quae eius est essentia, intellectio, cognitionem, optimam, ac summam. Ergo animo quoque a se producto, sui aliquid, intellectiois nepe tribuet. Et cum intellectio, etiam virium intelligendi. Et quia virium, etiam essentiae suae intellectus nimirum ac mens. Hoc enim philosophica, & necessaria dicitur ratio. Habet ergo Animus ab intellectu, & essentiam suam, estque intellectus, & intelligendi vires, & intellectiois actionem. Sed omnia remissiora, similia scilicet illi, & dissimilia. A superis uero, habet Animus, vitam per quam uiuit, & essentiam per quam est. Et cum essentia uires, & actiones. Et unitatem sibi essentialem habet, per quam unius est particeps. Sed haec omnia superiorum beneficio unius est particeps, unitate mediantem. Unitatis, mediante essentia. Vita & Mente.

Essentiam, per mediam vitam & mentem. Vitam per mediam mentem. Mentem, ab ipsa metemete, sui productrice proxima. Et igitur Animus partus mentis, genitrici, & similis, & dissimilis. Similitudo uero haec, & dissimilitudo, sequenti libro, erit amplius explicanda. Sed cuius nam Mentis aut intellectus, dicendus est Animus esse filius. Primi, ne an secundi intellectus? Nimirum eius, qui proximus est rerum extra paternum profundum conditarum. opifex, In quo, & a quo, intellectus quoque, quos extra profundum esse diximus, proxime sunt conditi. At hic, idem cum primo est intellectu, & ambo idem cum Deo patre, inter se non alio quam ea quam diximus alteritate diuersi. At hi tres unus (ut est ostensum) sunt Deus trinus. A Deo igitur uno trino, Animus est conditus. Quo autem modo est conditus? An qua a Deo? An uero qua, ab intellectu? A Deo ut ab omnium conditore. Ab intellectu, ut a conditore proximo. A cognoscente scilicet essentia, & intelligente, essentia cognoscentem, & intelligens. Quid. n. cognoscentem non cognoscentem produceret? vel non intelligens, intelligentem. At intellectio, essentia est intellectus. Et omne superius ipso sui esse producit. Ergo intellectus proximus Animi conditor, intellectio sua, & intelligendo, animum produxit. In hac sententia non solum magni Platonici. Plotinus, Iamblichus, Proclus, Hermias, Damascius, & Olympiodorus, & fuerunt & perstiterunt: uerum etiam Aristoteles in sua Mystica a Platone accepta Aegyptia, Chaldaicaque philosophia. Idque multis in locis, sed praecipue in uerbis hisce quae sunt lib. 3. cap. 6.

„ Praeterea sciendum, quod anima existens,
 „ actu causata est ab intellectu. Intellectus
 „ autem, etiam existens actu, productus est
 „ a principio primo. Qui immittit animae
 „ formam potentiamque receptam ab ipso
 „ principio primo inferente rerum produc-
 „ tibilem uniuersitatem.

ANNOTATIO R. P. IACOBI DE LVGO.

Sic loquendum est de diuinis, ut nulla erroris occasio detur. Quare cum philosophi utantur nomine alteritatis, & diuersitatis, posset dari occasio errandi: sicut etiam si uteremur nomine differentiae, quae dicit distinctionem aliquam secundum formam, quae non est ponenda in diuinis: cum forma Dei sit diuina natura. Nomen uero alteritatis dicit differentiam accidentalem, & cum in diuinis nullum sit accidens, ibi etiam non erit alteritas. Hoc nomen diuersitas, quae dicit essentialem diuisionem, tollit unitatem essentiae, quam confitemur nos dicendo unum esse Deum: Quare si inueniatur dictum, et apud philosophos; & apud patres diuersum, seu differentem, vel altera ex patre diuersitatem, differentiam, seu alteritatem, pro distinctione, dicendo, Distinguitur persona patris a persona filij, & persona filij a persona spiritus sancti non alteritate, sed relatione personali, & utemur uerbis Athanasii, aliam esse personam patris, aliam filij, aliam spiritus sancti.

FRANCISCI PATRICII
PAMPSPYCHIAE,
LIBER SECVNDVS,

QVIDSITANIMVS.

Nter veteres philosophantes, qui sensu & mente fuerunt obtusiores, Entium unum tantum summum genus constituerunt. Corpus nimirum, & cuncta entia corpora esse sunt arbitrati. Qui vero animum, corpus non posse esse, rationibus peruiderunt, supra corpus incorporeum aliud entium genus esse asseruerunt. Ab his philosophorum plurimi, summa entium genera duo esse statuerunt. Incorporeum & corpus. Nos vero iam antea, inter hæc duo, veluti extrema, & sibi maxime contraria interseruimus. Alterum incorporeis vicinum incorporeum corporeum. Alterum corporibus proximum corporeum incorporeum. Ita ut entia uniuersa, horum è quatuor sint aliquod necessarium. Itaque animus, si ens sit, si è numero sit entium, horum aliquod necesse est esse. At horum quatuor, ex quo sit genere, videndum. Id autem cognoscetur, si eorum proprietates essentialia cognoscantur. Corporis igitur, quod sensibus est notius, proprietates indigemus. Est ergo in Panarchia iam ostensum, corpus non esse *αὐτοπόσατον*, per se subsistens: Sed *ἑτεροπόσατον*, consistens per aliud, & alio ad subsistentiam suam egens. Est quoque demonstratum, corpus esse *ἑτεροκίνητον*, alimobile. ita ut ad motum, actionemque suam edendam, non a se, sed ab alio, necesse est moueri. Mouetur autem in tempore. Motus hic actio est. actio venit a uiribus, vires ab essentia. Ergo si

corpus in tempore mouetur, motus hic temporarius est, & est actio. Actio ergo corporis est temporaria. Ergo, & vires temporariae, & essentia temporaria. Essentia autem, ideo est temporaria, quia est partibilis. Id autem quia diuisibilis. Hoc autem quia trine est dimensum. Trine autem dimensum corpus est, & corpus est trine dimensum. Hoc autem quia moles est, & mole constat. Hoc itidem quia sine spacio esse nequit. Hoc item quia spacio constat. Id vero, quia e spacio fit. Hoc etiam quia spacium, corporum omnium primum est principium. Hinc ergo est, ut omne corpus spacio constet, & in spacio habitet, & mole constet, & moles sit, & trine sit dimensum. Et totum sit, & partes habeat, & in eas sit diuisibile, & diuidatur, tum essentia tum viribus, tum actionibus, seu potius passionibus. Passiones namque corporum sunt actiones. Nihil enim aliud agit corpus, quam patitur. Quia vero patitur, etiam alteratur. Si alteratur, etiam mutatur. Si mutatur ab eo quod prius erat, non est amplius quod erat. Si non est quod erat, ea parte, non entis suscipit appellationem. At est id in quod mutatur. Hac ergo est, illac non est. Et ens ergo est, & non ens est, & a se fit dissimile. Si igitur corpus, cum hisce omnibus proprietatibus in vniuersitate reperitur, necesse est in eadem vniuersitate, contrarium ens, cum contrariis omnibus proprietatibus reperiri. Contrario namque vno in rebus posito, poni necesse est & alterum. Ergo reperietur in vniuersitate ens aliquod, quod sibi semper sit simile.

FRANCISCI PATR.

mile . Quod ens sit semper . Quod non ens, nunquam vel sit, vel fiat . Quod semper sit id quod erat . Quod semper sibi sit idem . Id autem quia non mutatur . Hoc, quod non alteratur . Hoc uero, quia non patitur . Hoc autem, quia tantum agit . Hoc item quia agendi solum vires habet . Hoc uero, quia talem habet essentiam . Hoc autem, quia non diuiditur . Id uero quia partes nullas habet . Id quoque, quia trine non est dimensum . Hoc itidem, quia moles non est . Nec mole constat . Nec è mole fit . Nec mole indiget, ut sit, aut spacio in quo habitet . Hoc quoque, quia *αὐθιγός* est, & per se subsistat . Hoc quoque, quoniam est incorporeum . Hoc quoque, quia corpori est contrarium . Colligamus igitur hæc, & in series digeramus . Incorporeum corpori est contrarium . Per se subsistat, in spacio non habitat . Mole non indiget . Mole non est . Non est trine dimensum . Nullas habet partes . Non diuiditur . Indiuiduam habet essentiam . Indiuiduas vires . Indiuiduas actiones . Non patitur . Non alteratur, non mutatur . Semper idem est sibi . In non ens non abit . Numquam, non ens dici potest . Verum ens est semper . Contrarias his proprietates corpus, omne habet . Non per se subsistit . In spacio habitat . Mole indiget . Mole est, Trine est dimensum . Partes habet . Diuiditur, Diuiduam habet essentiam . Diuiduas vires . Diuiduas actiones . Semper patitur . Alteratur, Mutatur . Nunquam idem est . In non ens abit . Semper non ens dici potest . Verum ens non est unquam . Quid ergo tali corpori, contrarium suum, ut contrariis utriusque iungi posse dicitur? Vel uerius iungi dicitur non posse, nisi contraria eorum omnia temperentur . Sed quomodo incorporea temperentur, quæ numquam vel patiuntur, vel alterantur . Quæ cum semper agant, corpora semper patiantur, inter utrumque nulla uideretur esse posse communicatio, nulla contemplatio, aut commissio . Et si quæ sit, illa, in corpus semper ager . Hæc ab illis semper patietur, semper alterabitur, semper mutabitur, donec in non ens totum abeat . Non igitur incorporea corpori iungi poterunt, sine corporis corruptione . At ut corpus seruetur : mundus conferuetur, uniuersitas rerum constet, quousque placitum illi fuerit, qui uniuersa condidit, numquam incorporea, corporibus iungi oportet . Corpus autem per se non stat, non est *αὐθιγός* est *ἑτερός*, ab alio stans . A quo nam igitur stabit? Ab eo nimirum, quod ipsum stare faciat . Id autem erit, quod vires id faciendi habeat, & ab eis actionem in corpus intendat, & extendat, quæ ipsum sustentet, sistat, subsistere, & consistere, & stare faciat . Hoc autem corpus esse nequit . Iisdem enim administrandis, ac sulcris ipsum . Hæc autem si corpo-

ra essent, progressum hunc de corpore ad corpus in infinitum abire esset necesse . Neque ita incorporeum est . Tum quia corpori est contrarium, eique iungi nequit . Tum quia eius actione corpus in nihilum regeret . In idem ergo recidit quæstio . Quid igitur illud erit, quod corpus seruet, et seruare queat? Aliquid nimirum, quod in corpus salutem hanc operari queat . Eamque corpori indere . At hæc sine actione, nequaquam fiet . Actio autem omnis per quendam fit contactum . Continget igitur ipsum corpus, id quod ipsum seruare debet . At id, corpus nequaquam est, ut est ostensum . Neque itidem est incorporeum, rationibus modo deductis . Præter autem duas hæc naturas, corpus, & incorporeum, veterum pluri ignorarunt . An uero, & tertia quædam in uniuersitate erit natura, non corporea, non incorporea . sed utrumque & incorporea, & corporea, ita ut media quædam sit inter utramque . Incorporeo suo, ab incorporea pendens . Corporeo uero ad corpus vergens . Et sit proprietatum utriusque particeps, ita ut uideatur, non quidem ex extremis mista, non ex contrariis temperata, non è partibus composita, sed mirando quodam modo, hæc omnia sit . Et mista, & non mista, temperata, & non temperata, composita, & non composita . Ne iterum, dum mixturem, temperationem, compositionem ex duobus illis querimus in infinitum amandemur . Necesse ergo est, quia incorporea sit, incorporeorum proprietates teneat . Non simplicissimas illas, quales in uere incorporeis sunt, sed gradu inferiore . Omne namque productum (quod toties repetimus) non idem cum producente est, sed ei est simile, quatenus ab illo indentitatis suæ aliquid aufert . Et quia ab illo in alteritatem cadit, fit etiam ei dissimile . Similitudinem ergo quandam ueræ incorporealitatis habet . Sed non est sicuti superiora, uere incorporea . Illa ab omni corpore longe absunt . Hæc quia ab illis cadit, corporibus iungitur . Ut autem similis incorporeis sit, indentitatis illorum, necesse est fieri participem . Fit autem talis, si sui aliquid incorporeum habeat quoad illa accedat proxima . Summitate nempe sua . Quæ & mole careat, & sit ideo impartibilis . Et ideo indiuisibilis, & ideo impassibilis . Et ideo inalterabilis, & ideo immutabilis, & ideo ut sit ens semper, & in non ens nunquam decidat . Qua uero corpori iungi potest, corpori sit assimilis est necesse, ut eius nimirum aliquid in non ens decidat : non semper sit ens : sit mutabilis : sit alterabilis : sit diuisibilis, sic partibilis : sit in mole, & circa molem uersetur . Et sicuti in prioribus proprietatibus, quemadmodum superiora est in æuo, & in æternitate . Sic his secundis

proprietatibus, corpori proximis sit, tēpora-
ria est necesse. At si essentia sua, vt corpus, sit
temporaria: & vires, & actiones tempora-
rias habebit. Atque ita in non ens abire ali-
quando, ac perire poterit. Atque ita nihil
incorporei: nullas ei similes habebit proprie-
tates, & tota erit corporea. Quod est con-
tra demonstrata. Si uero, & essentia eius, &
vires, & actiones, incorporeæ fuerint, aut in-
corporeis similes, nulla sui parte corporibus
hærebit. Necesse ergo tria hæc essentiam, vi-
res, & actionesque, ita partiri, vt alia sit incor-
poreis similis, essentia nimirum, alia sit simi-
lis corporeis, nempe postrema, quæ est actio.
Inter quas primam, & postremam, mediæ
sint vires. Quæ uti iam sepe est demonstrat-
um, & ab essentia veniunt, & in essentia ha-
bitant, & ab eis, intra & extra essentiam, pro-
feruntur actiones. Atque ita uerè medium sit
hoc ens, quod incorporeum corporeum nos
appellamus. Et animum nuncupamus. De
quo uerissime cecinit Zoroaster.

Νοῦ γὰρ μίμημα πάλαι. Τὸ δὲ τεχθὲν ἔχει τὴν
σώματος.

„ Mentis namque imitamen est, partum uero
„ habet quid corporis.

Imitamen quidem, quia similitudinem
cum mente habet, a qua proxime est produ-
ctus, & dum producitur, identitatis mentis ali-
quid secum abstulit.

Quod uero ab intellectu partum est, actio-
nes uidelicet, habent quid corporis. Quia cor-
pus ipsæ producitur, corpus formant. In cor-
pus porriguntur per corpus protenduntur, in
corpus agunt. Corpus uiuificant, uitæque do-
nant. Corpus mouent. Motus autem omnium
in tempore est. Temporariæ ergo sunt animi
actiones. Essentia uero eius in æuo habitat.
& est illi similis: inde nimirum ueniens, &
ab eis omnibus, quæ in æuo, & æternitate ha-
bitant, intellectus, cuius est imitamen & sim-
ulacrum, & similitudo. Vitæ, essentiæ, uni-
tatis, est particeps. Omne autem quod par-
ticipatur, uel se ipsum, uel sui aliquid parti-
cipanti largitur. Ab unitate igitur sua, habuit
ut sit unus, & ut unitas, omnia in se conti-
neat. Nam sicuti essentia primaria, ab uni-
tate primaria, & unitates omnes suo gradu
& essentias omnes habet, ut est antea demon-
stratum. Ita uita primaria, essentias, & uni-
tates omnes ab essentia obinuit primaria. A
uita uero primaria, intellectus primarius, &
uitas, & essentias, & unitates omnes conti-
net, Vnde necesse est, intellectum, enti-
um superiorum, quandam esse uniuersita-
tem, intellectualem scilicet. Et sicuti est re-
rum inferiorum conditor, proximusque ani-
mi, in quæm suas transfundit proprietates u-

niuersas, Animum uniuersitatem facit ani-
mariam. Et quia per animum, naturæ quo-
que est conditor, Naturam quoque uniuersita-
tem facit naturalem. Et quia per animum
& naturam. Qualitatis conditor est; quali-
tatis quoque uniuersitas quædam erit, ut ita
dicam, Qualitatiua. Et quia per qualitatem,
formarum corporearum conditor est, Forma
corporea, uniuersitas erit quoque, formalis
scilicet corporea. A qua proxime, & a supe-
ris, qualitate, natura, animo intellectuque
cum corpus efficiatur: Corpus similiter uni-
uersitas erit corporalis. Sed hæc omnes uni-
uersitates, suo quæque gradu stant atque or-
dine. Sunt tamen, omnes in omnibus, supe-
ræ in inferis. Inferæ in superis, & quæ in se-
ipsa ita, ut nec alias confundat, neque ab aliis
confundatur. Sed ad animum regrediamur.

Animus igitur, a conditore suo, intellectu
Deo, proprietates quidem illius omnes,
sed quales ipse capere potuit, secum tulit.
Uniuersitatem rerum uidelicet omnium, suo
tamen gradu, atque ordine. Id autem præter
ea quæ iam ostensa sunt, ita denud demon-
stremus. Animus uel nihil a productore
suo tulit, uel tulit, aliquid. Si dicatur
nihil tulisse, id contigit, uel quia conditor ei
largiri non potuit, uel quia noluit, uel quia
nesciit. At intellectum nescisse, & impossi-
bile, & nefarium est asserere. Si noluit, inui-
dita est tactus. Non igitur bonus. Si non
potuit, non igitur perfectus. Quæ quia im-
possibilia sunt: potuit igitur, ac uoluit, & sci-
uit. Tulit ergo aliquid. At hoc aliquid, quid
nam fuit, unum ne aliquid, uel plura, uel
plurima, uel cuncta? Sed ut cur unum? Quia
reliquit, uel non potuit, uel noluit, uel nesciit.
Atque ita eadem recurrunt impossibili-
a. Eadem ratione, si plura cur non pluri-
ma? Eadem quoque ratione, si plurima, cur
non etiam omnia? Omnia igitur, ut absur-
ditates illæ fugiantur, ac fugentur. Deus
ergo intellectus conditor, dum animum conde-
ret omnes suas in eum transfudit proprie-
tates. Identitatis suæ, illi tribuens, quantum
animi in alteritatem casus, ferre secum potuit.
Factus igitur est animus, rerum uniuersitas
tota, sed animaria, sicuti intellectus uniuersitas
fuerat intellectualis, & uita uniuersitas
uitalis, & essentia uniuersitas essentialis. Et
unitas, uniuersitas (licet ita fari) unialis. At
in intellectu, rerum formæ omnium fuerant
suo, modo. Ita in animum eadem omnes
rerum formæ ab intellectu descenderunt. Per
quas sicuti intellectus, intelligibilis, & intel-
lectualis mundus erat, sic Animus factus est
mundus animarius, rerum formis omnibus
repletus.

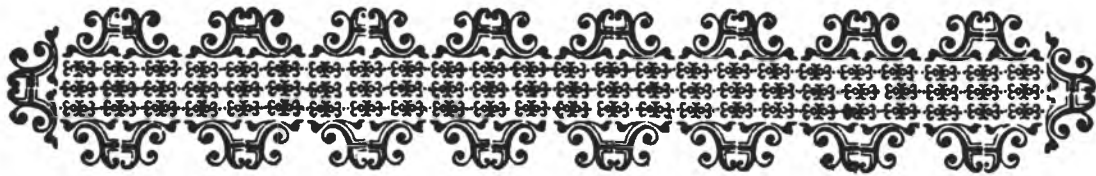
FRANCISCI PATRICII,

repletus non equidē accidentariis, sed essentialibus. In superis .n. essentiis nullum habitat accidens. Nihil enim eis de foris accedit, præter quam a causis, a quibus & esse habent & vires, & actiones. Quærumque proprietates hauriunt, & earum fiunt particeps, nō extrinsecus, sed tota intrinsecus essentia. Animus igitur, omnia entia est; Superiora equidem, tamquam eorum imago. Inferiora uero, ut eorum exemplar. Et essentia sua tota uniuersitas entium est, modo nimirū animario. Est igitur & unum ab unitate sua, & essentia, ab essentia intelligibili. Et uita, a uita itidem intelligibili. Et intellectus, ab intellectu conditore. Et quamuis omnia hæc a superis causis habuerit, & ab eis continue pendeat, & sine eis cōsistere nequiverit. Postquam tamen est productus, & in se unus est, & unita-

tem habet, & in se est, & essentiam habet, & in se uiuit, & est uita, & in se intelligit, & est intellectus, & est ratio, & est rationalis, & rationes rerum omnium essentielles sibi habet inditas. Ab ideis enim, per essentiam, per uitam, per intellectum, in eum descenderunt, & ex eis suā essentiam constituerunt. Similem quidem illis, quia identitatis illorum aliquid secum abstulit. Dissimilis quoque illis, quia in alteritatem ab illis cecidit, aliusque ab eis est factus. Sicuti, & quæ ipse, e se producit, quamuis eius identitatis aliquid auferant secum, propter casum ab eo in alteritatem, alia ab ipso euadunt. Vti suis locis palam fiet. Concludamus. Essentia animi una est, uiuens est, intelligens est, rationalis est. Rationum uniuersitas, ab intellectu proxime uenientium.

F I N I S.

FRANCISCI PATRICII PAMPSYCHIAE, LIBER TERTIVS.

QVOTVPLEX SIT ANIMVS.

Ed hic animus, vnus ne est? An sūt in vniuersitate animi plures? Necesse enim est, animum, vel vnum tantum esse, vel plures, tantum; vel & vnum, & plures simul. Vnū esse tantum, nō videtur fieri posse. Nam & Peripatus, cœlo eiusq; orbibus, ac sideribus animos tribuit, cuique ipsorum vti videtur proprios. Et omnes homines arbitrantur, & se se, & animalia cuncta, & stirpes omnes, singula suis animis esse prædita. Itaq; non est dicendum, animum esse tantum vnū. Quid vero deinceps, quando omnis multitudo, ab vnitae sua prouenit, necesse videtur esse animorum multitudinem, ab vno animo deriuasse? Vel enim hoc in omni multitudine verum erit, eam ab vno suo deriuare. Vel id erit falsum. Si falsum esse dicatur, iam animorum multitudo per se existet. & nullum erit in animis vnum, & multitudo quædam, sine vnitae reperietur, & singula multitudinis pars, & ipsa vno carebit. Atq; ita singula erit infinities infinita. Quam sententiam late profligauimus antea. Ne ergo vetus illa quæstio redeat iterum, necesse est si multitudo animorū vlla est in vniuersitate, eam ab vnitae sua prouenire. Haud sane aliter, atq; ante demonstrabamus, ab vno principio omnia prouenisse. Ab vnitae vna, vnitates omnes. Ab vna essentia, essentias omnes. Ab vna vita, vitas omnes. Ab vna mente, mentes omnes. Aqua mente, cum animus proxime fuerit productus, vti est paulo ante demonstratum, necesse est vnum tantū animum ab eo fuisse productum: Aquo cum reliqui animi veniant, in eo animos omnes habitare est necesse. Rerum enim a Deo Opt. Max. procreaturum ordo exposcit, vt quem admodum, in Mente aut intellectu vno, omnes sint intellectus. Et in vita vna, omnes vitæ,

& in vna essentia, omnes essentia. Inq; vnitae vna, omnes vnitates. Et principio entium vno, omnia entia. Ita in animo vno, omnes esse animos est necesse. Vti in proprio proximoq; fonte, ac domicilio. Nam, vbi nam alibi habitent, si non in proprio? si rerum ordo non sit cōfundendus? Non est autem confundendus, a nobis ordo is, quo Deus mundi conditor, mundum ornauit. At vero, si mentes extra paternū profundum productæ, nouem grandibus erāt distinctæ; an & animi, sicuti & illæ aliquot erunt excellentiæ gradibus distributæ? Cur vero non erunt, quando & tota rerum vniuersitas, in nouem gradus est dispersita? Hoc igitur peruideamus. Bina igitur primo, distinctione vtamur. Alios nimirum animos, esse su pramundanos, alios intramundanos. Nimirū alios esse, supra mundum hunc corporeum, in mundo intelligibili. Alios vero in mundo corporeo, hoc est esse in corporibus, & corporibus condiuisos, atque, condimentos. Illos necesse est sine corpore vllō esse. Nullum enim ibi corpus habitat. Hos vero itidem est necesse, & in corpore esse, & per corporum partes condimentos. Concedent philosophantium pleriq; hos esse in vniuersitate Illos negabunt; eadem qua nos vsi sumus ratione. In mundo supero, nulla corpora habitare. At animos sine corporibus esse non posse. Itaque ibi nullos esse. Nos vero negamus in primis, animum non sine corporibus esse posse. Neque enim id verum est, quod Exotericus Aristoteles affirmat, omnem animum esse actum corporis physici organici potentia viuētis. Verum tñ esse, quod Aristoteles idem, sed mysticus asserit, a corpore physico organico, posse animum separari, Sed & rationes aliæ conuincunt, in intelligibili mundo, inter alia entia vera, esse etiam animos veros, simplices, puros, perfectos. Simplicia namque compositis

positis sunt priora. pura, impuris, perfecta imperfectis. Animi autem in corporibus, neque simplices sunt, nec puri, nec perfecti. Et si hi in vniuersitate sunt, necesse est, illos quoque in vniuersitate esse. Posito namque vno cōtrario, poni necesse est & alterum. At hoc alterum in corporibus non est. Est igitur extra corpora. Inter entia scilicet incorporea. Qualia & alia sunt in mundo incorporeo. Nam si animi tales ibi non essent, mundus ille perfectissimus, neque perfectus esset, neque mundus. Quia nō omnia entia contineret. Sed si intellectus, animi cōditor ibi est, cur non sit ibidē animus ab eo conditus? Si ibi vita est, quæ animo vitam indit, cur non sit ibi, & animus viuens? Si ibi est essentia vera, quæ animum, ens esse facit, cur non ibi erit animus, sua hyparxi, & existentia? Et si ibi vnitas est animi, & eius idæa, cur non & animus ibi sit eius imago? Et hæc animi idea, cur non recte animus quoque primarius & idealis vocetur? Et essentia animi vera, cur non sit animus essentialis? Et vita vera animi, cur non est animus vitalis? & Mens animi vera, animique productrix, cur nō animus mentalis dici potuit? Et animus quoque ipsemet, in se consistens, nullique corpori coniunctus, cur in mundo purissimo, sincerissimo, nullis corporum sordibus inquinatus, non habitet? Atque hi quidem, animi sunt supramundani. Inter quos, primissimus est animus, in quo reliqui consistunt animi cuncti.

Εγκομίλων vero, mundanorumque animorum, corporibus scilicet coniunctorum, varios viri magni Platoni Animos distinxerunt. Nimirum, alium dixerunt esse Mundi totius animum, Angelicum, Dæmonicum, Heroicum, Humanum. Sed nos huius tractationem in tēpus aliud, & locum alium distulimus. Quatuor reliquos breuiter perstringamus. Dixerunt ex quinque rerum omnium elementis, omnia, & inter hæc animum constitui. Nimirum, Essentia, Eodem, Altero, Statu, Motu. Hisce varie complicatis, varia animorum genera formari asseruerunt. Si in animi constitutione, essentia aliis dominaretur, diuinos animos effici. Si dominaretur idem cum essentia, prouenire animos Angelicos. Si idem tantum præualeret fieri animorum genus Dæmonicum. Si vero idem simul, & alterum, progigni Heroicum. Si vero alterum tantum in prædominio esset, produci humanum. Ex eorum, & Platonis, & Pythagoreis fundamentis, hæc recte admodum videntur disposuisse. Nos vero ex Zoroa-

streis, ac Dionysiacis dicimus, Angelos in postremo Mentium creatarum ordine fuisse collocatos, & quasi in confinio mentium atque animorum, esse constitutos, Ita vt nihil mirum sit, si superiorum iussu, angelus aliquando corpus assumat, posse eum inter supremos mundanos animos connumerari. Dæmonicos autem animos, eiusdem cum angelicis naturæ ab intio fuisse creatos etiam sacrosancta Ecclesia iubet credere. Ob peccatum tamen fuisse a Deo conditore in infera detrusos. Infera autem hic philosophice quis, corporis intelligat naturam, cui sint perpetuo alligatæ si piaculū commiserit, ecclesiæ decretis stato. Heroicos vero animos ab humanis non esse specie differentes, & hominum & Peripateticorum vulgus credit. Eos nimirum qui virtutem actionibus, Heroicę virtutis habitu acquisito, Heroes dici meruerunt? Sed quamquam Peripatus recens, multa decertet, de Heroica virtute, nec quid ea virtus sit, nec quis animus Heroicus, determinare nouit. Platonici vero, veterum Aegyptiorum, Chaldæorumque dogmata secuti, proximum quidem humano, superiorem tamen Heroicum constituunt animum. Sed nos cum de humana anima philosophari instituemus, hac quoque de re nostram afferemus sententiam. Hermes triplicem asseruit esse τὴν ψυχῶν, animum. θεῖαν, ἀνδρωπεῖν, ἀλογον. Diuinum, humanum, & irrationalem. Sed quid nomine animi diuini intelligi vellet, non satis aperte docuit. Possunt enim, & supramundani animi omnes, ea appellatione significari. Et animus cœli, & stellarum, quæ iam sunt intramundani. Sicuti intramundanus est is animus, quem ipse, & post eum alij multi, Græcorū philosophi mundi animū appellarūt. De quo in hæc uerba in Clauē scribit. Οὐκ ἤκουσας ἐν τοῖς θητικοῖς, ὅτι ἀπὸ μιᾶς ψυχῆς τῆς τοῦ παντός, πάσαι αἱ ψυχῆαι εἰσίν. αἰτε ἐν τῷ παντὶ κόσμῳ κελυθούμεναι, ὡσπερ ἀπὸ νεμεμηκῆαι.

» Nonne audisti in genericis, quod ab vno
» animo, eo qui est vniuersi, omnes animi
» sunt. Et quæ in toto mundo volutantur,
» veluti abscissæ.

Et in Asclepio iterum.

» Totus itaque quibus formatus est mundus,
» elementa sunt quatuor, scilicet ignis,
» aqua, terra, aer. Mundus vnus, anima vna.
» Deus vnus.

De quo mundi Animo, sequenti libro integram peragemus quæstionem.

Finis Tertij Libri Pampsychia.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PAMPSYCHIAE, LIBER QVARTVS.

AN MVNDVS SIT ANIMATVS.

Nter diuinos animos, principem locum philosophorum multi, mundano animo assignarunt. Vt qui eorum omnium præstantissimo, perfectissimoque vitam, cognitionem, motionemque præstaret. Inter hos, de schola Ionica, omnes forte videntur numerandi. Thales, Heraclitus, Anaxagoras, Archelaus. Et de Italica Pythagoras, eiusque cuncti sectatores, Parmenides, Zeno, Empedocles. Plato denique cum suis omnibus. Et Stoici forsitan vniuersi. Contra iam hisce viam ingressus est Leucippus, & cum eo Democritus eius auditor, & post hos, & cum hic Epicurus. Et de tanto philosophantium in Græcia numero, tres hi soli mundum negarunt animatum esse. Sed si verè Plutarchus scripsit, de Democrito, primus ac postremus, soli, in ea sententia permansere. Verba illius hæc sunt.

Δημόκριτος, γούν τὸν θεόν, ἐμπυροῦ δὲ τῷ τοῦ κόσμου ψυχῷ.

Democritus, Mentem Deum, igniformem mundi animum.

Duo ergo illi solitarij, tot ac tantis viris, comparati, nullis erunt viribus. Nisi rationes afferant, tam validas vt nos persuadere valeant, in mundo regendo casum, quem pro Deo coluerunt, animo potentiolem esse. Post hoc mundi cadauer, Aristoteles, dū Platoni amicus esset, ex eius ore excepit, mundum hunc animal esse. Et animo etiam rationali præditum, idque in sua mystica Philosophia literis mādavit sæpe. Hostis vero postquam ei est factus, & a Platone, & a se ipso etiam discessit, & suum quoddam dogma in philosophiam intulit, non mundum vniuersum, sed mundi partem esse animatam. Cælum scilicet animatū esse, elementa uero nō esse. Quoniam vero, maxima Peripatē-

pars, hanc eorum principis sententiam esse nesciunt, eius verba huc afferamus.

Ἡμῖν δ' ἐπιπέδ' ὄρισται πρότερον, ὅτι ἐν τοῖς ἔχουσιν ἀρχῶν κινήσεως, αἱ τοιαῦται δυνάμεις ἐνυπάρχουσιν. Ὁ δ' οὐρανὸς ἐμφυχὸς, καὶ ἔχει κινήσεως ἀρχῶν, δὴ ἄλλο ὅτι ἔχει τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω.

Nobis uero quoniam determinatum est antea, quod in iis quæ habent motus principium tales facultates insunt. Cælum uero animatum est, & habet motus principium, clarum quoddam habet sursum, & deorsum.

Intelligit autem hic, cæli nomine, non mundum vt altera eius significatione ante vocauerat, sed cælum ipsum proprie, quod in circulum mouetur. Quæ res tota ea ibi, contra Pythagoreos disputatione patet.

Partibus quoque cæli, aëtris nimirum, animatum, & eum rationalem vti videretur, tribuit. Hæc enim sua sunt.

Ἀλλ' ἡμεῖς ὡς αἰεὶ σωματῶν μόνον αἰτῆς, καὶ μορῶν ἰσότητος, μὴ ἔχοντες, ἀψύχων δὲ πάμπαν διανοοῦμεθα. Αἱ δ' ὡς μεταχίτησιν ὑπὸ λαμβάνειν πράξεως καὶ ζωῆς.

Sed nos, tamquam de corporibus solum, & unitatibus tantū, ordinē quidē habentibus, inanimatorū uero prorsus cogitamus. Sed oportet de eis existimare, vt quæ participant actione, & vita. Et infert.

Διὸ δ' αὖ νομίζεν, καὶ τῷ ἡδ' αἰσρων πράξιν ἔειπεν τοιαυτῶν, οἷα περὶ ἡδ' ζώων, καὶ ἡδ' φυτῶν.

Oportet uero putare, aëtorum actionem, & lem, qualis animalium est, & plantarum.

Qualis autem plantarum, atque animalium actio est? nimirum viuere, nutriri, sentire, moueri. Sine. n. vita, actio nulla obiri potest. Vita in his nōn permanet, nisi nutriantur, vt uero nutriantur, cognoscere alimenta debent, cognita, motu querere. Sua ergo sententia, hydera & animo sunt prædita, & viuunt, &

FRANCISCI PATRICII,

nutriuntur, & sentiunt, & mouentur motu, ut animalia progressiuo, quo ad actionem suam prodeant. An vero hæc omnia dum in vetustioribus repræhendit, in sua philosophia sibi consent, suo loco discutietur. Verum & sphaeras cœlestes singulas, animatas esse paulo post subdit.

Νοῦσαι γὰρ δὲ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκάστης, πολλὰ ὑποχλῶν ἢ τῆς πρώτης, πρὸς τὰς ἄλλας.

Intelligere oportet, vitæ & principij cuiusque, multam excellentiam esse, primæ ad alias.

Vitæ manifesta sit hic mentio; corpus proculdubio viuere, sine animo non potest. Ergo ex Aristotelis satis claro dogmate, & totum cœlum est animatum, & sphaeræ eius singulæ, & astra earum omnia. Quid ergo mundum hunc, quem suis omnibus partibus, & toto, perfectum esse, & philosophi omnes, & cum ijs ipse autumant, monstrum esse dicemus? Ut dimidius, cœlo scilicet sit animatus? dimidius, elementis nimirum, animo careat? Et sit quasi Marinus Glaucus partim piscis, petra partim? Nullibi enim exactus hic philosophus, elementis videtur, aut animum assignare aut vitam, nisi forte hanc alteram, sed contra metaphoricam leges suas. Ut quando de cœlesti motu ait.

Καὶ τοῦτο ἀθάνατον, καὶ ἀπαύσον ὑπάρχει τοῖς οὐρανοῖς, ὅσον ζωὴ τις οὐρα, τοῖς ἕρσει σωτῆρας πᾶσι.

Et hoc immortale, & incessabile existit, entibus veluti vita quædam existens, natura constantibus cunctis.

Inter vero omnia, quæ natura constant, sunt etiam elementa. Quibus, quasi vita est cœlestis motus. Sed vitam ostendimus nos internum esse entium motum. Motus autem cœlestis, elementis est extrinsecus. Ideo eis vita, non nisi metaphorica est. Quando vero alibi asserit, Necesse esse mundum hunc inferiorem, superis lationibus esse continuum, eiusque omnes vires inde gubernari. Inferre proculdubio videtur, elementa a se nullas habere vires, per quas, vel esse, vel viuere dici queant. Quibus, & aliis forte quæ perierunt, Plutarchus scripsit, Aristotelem, neque animatum, neque sentientem, neque ratione præditum, neque intellectu: neque providentia regi, inferiorem hunc mundum, docuisse. Et cœlestia his omnibus esse participia, αἰγυγνα vero, quæ circa terram sunt horum nihil habere. Hoc præceptoris dogma Theophrastus videtur secutus, quia ut Proclus refert.

Ὁ μὲν Θεόφραστος, οἰκώτως ἀρχὴν κινήσεως, ἢ ψυχῶν οἰκῶν.

Theophrastus quidem, reuera ratione cum

principium motus animum dixisset.

Ἐμψυχον ἢ αὐτὸς ἦ δίδωσι τὸν οὐρανὸν, καὶ δυνά τοῦτο θεῖον. Εἰ γὰρ θεῖος εἴη φησὶ, καὶ τὴν ἀρίστην ἔχει διαγωγὴν, ἔμψυχος ἐστίν. Οὐδὲν γὰρ τίμιον ἀνὰ ψυχῆς.

Animatum & ipse, esse concedit cœlum,

& ob id diuinum. Nam si diuinum est, in-

quit, & optimam degit vitam, animatum

est. Nihil enim præciosum, sine animo.

Nam & Aristoteles in primo loco allatis verbis dixit.

Ὁ δ' οὐρανὸς ἔμψυχος, καὶ ἔχει κινήσεως ἀρχὴν.

Cœlum vero animatum, & habet motus principium.

Ipsam scilicet animam, & non naturam, quam principium motus esse definierat. Vel ergo hac in re, Aristoteles non sibi constat qui, & naturam, & animam, duas res inter se, valde diuersas, principium motus esse dixit vel has duas esse idem esse necesse. Quod tamen ipse sæpe negat: Sed inconstantia hæc, in eius philosophia satis iam est a nobis patefacta. Ad rem redeamus. Cœlum vniuersum, singulasque sphaeras, astraque Aristoteles animata esse affirmavit. XII. tamen metaphy. supremo cœlo, non animum tribuit, sed mentem, ergo ibi animus, & mens tam celebri philosopho, eadem res sunt. Quis hoc, nisi bardus ferat? Reliquis vero sphaeris, animi vel dubius, vel pauidus; non est ausus, an mentes, an animi essent pronunciare. Sed archas & vsias, vti aliàs diximus nuncupavit. Alexander, Aristotelicorum interpretum vti creditur, coryphæus, & principem, & primarium auditorem secutus, ipse quoque rationibus satis validis, & multis, animatum esse cœlum comprobauit. De schola eadem Philoponus, & Simplicius, rem eandem confirmarunt. Et hic addidit, astra, non solum esse animata, verum etiam sensitiuo animo prædita esse asseruit. Non equidem vti nos proxime, ex verbis Aristotelis deducta ratione. Sed Homeri, & ante Homerum Orphei carmine in ea sententia confirmatus.

Ἡλῖος δὲ πάντα ἑώρα. ἢ πάντα ἑπακούει.

Sol qui omnia conspicit, & omnia exaudit.

A principe ergo eorum, dogma hoc in Peripateticos descendit. In principem autem, a præceptore Platone venit; tum per mysticam, ab illo exceptam, a se vero conscriptam philosophiam. In qua multa est animi mundani mentio. Vt ibi.

Deus summus, simplex, & omnium perfe-

ctissimus, intellectui primo dat vitam,

deinde animo, postremo naturæ.

Ab agentibus secundis in quibus est, intel-

lectus, animus aliâque simplicia principia.

Sed

Sed & in Exoterica sua philosophia Plato animum mundanum bis explicat. semel in Philebo, secundo in Timæo late satis. Quod tamen ex Timæi locri libello, cuius in suo Timæo quasi paraphrastes Plato esse voluit, desumpsit. Nam is & libellum suum de animo mundi inscripsit, & hæc in super habet verba, de mundo loquens a Deo producto.

Ἐταμοροζήνη, τέλειον, ἔμφυχον τε καὶ λογικόν.

Unum, vngenum, perfectum, animatum, & rationalem.

Plato vero sic eandem rem extulit.

Διὰ δὲ τὸν λογισμὸν τὸν ᾧ, νοῦν ἔν ἐν ψυχῇ ψυχῶ δ' ἐν σώματι σωμαίως.

Ob hanc ergo ratiocinationem, Mentem in animo, animum in corpore constituit.

Sed verba hæc videtur Plato ex Zoroastri oraculo quodam exscripsisse. Ait namque.

Κατίθετο γὰρ.

Νοῦν ᾧ ἐν ψυχῇ, ψυχῶ δ' ἐν σώματι ἀργῶ.

Mentem quidem in anima, animam vero in corpore inerti.

Ante quæ verba dixerat.

Μετὰ ᾧ πατρικὰς διανοίας, ψυχῇ ἐγὼ ναῶ.

Θεῖμῃ, ψυχούσα τὰ πάντα.

Post vero paternas cogitationes anima ego habito. calida animans cuncta.

Vocat autem calidam, quia dixerat alibi.

Ὅτι ψυχῇ, πῦρ δωμαίει, πατρὸς οὔσα φανόν,

ἀθανάτος τε μένει, καὶ ζῶης διαπότις ἐστίν.

Καὶ ἔχει κόσμου πολλὰ πληρώματα κόλπων.

Quod anima ignis, potentia patris, existens lucidus,

Immortalisque manet, & vitæ domina est.

Et tenet mundi multas plenitudines sinuum.

Hermes quoque mundanum animum agnoscit, quando ait.

Οὐκ ἤκουσας ἐν τοῖς θείοις, ὅτι ἅπ' μᾶς ψυχῆς τῆς τοῦ παντός, πάσαι αἱ ψυχῶ εἰσίν.

Non ne audisti in Generalibus, quod ab vno animo vniuersi, omnes animi sunt.

Τὸ ᾧ, πᾶν τοῦτο σῶμα ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σώματα ψυχῇ πλήρης τῷ νοῦ, καὶ τῷ θεοῦς, ἐντὸς ᾧ αὐτὰ πληροί, ἐντὸς δὲ περιλαμβάνει ζωοποιούσα τὸ πᾶν.

Vniuersum hoc corpus in quo omnia sunt corpora, animus plenus mente & Deo intus quidem ipsum implet, extra vero am-

bit, viuificans vniuersum.

Quam sententiam vetustissimus Græcorum, Orpheus, ab Hermete hausit, De eo enim lamblichus ita testatur apud Stobæum.

Εοικε γὰρ μὲν αὐτὸς Ὀρφεὺς χάρις ἰσχυραμβάνων, ᾧ καὶ μίαν τιμὴν ψυχῶν, ἀφ' ἧς πάλαι μὲν τῆς διαίτησης, πολλὰς δὲ καὶ μέσας ἐπινοίας καθήκον ἐπὶ τῶς μορτικῆς ψυχῆς ἅπ' τῆς ὅλης ψυχῆς.

Videtur sanè ipse Orpheus separatim

existimare, esse vnum animum. A qua multæ sint diuisiones, & multas, & mediæ aspirationes venire in particulares animos, ab vniuerso animo.

Itaque a præstantissimis sapientibus, atque vetustissimis, Zoroastre, Hermete, & Græcis Orpheo, Pythagora, Pythagoreis, Platone, vetustissimo dogmate traditum est, mundum esse animatum. Quod & Thales, & Heraclitus, & Democritus, & Stoicorum vniuersa secta docuerunt. Inter hos, duo quasi ridiculi Philosophi, Leucippus, & Epicurus, mundum omnino animo catere asseruerunt, eumque veluti cadauer effecerunt. Inter hos media via ingressus Aristoteles, mundum qui ei perfectissimus rerum omnium est visus, monstrum fecit, dimidia parte animatum, dimidia inanimum. At prior illa sententia sapientissimorum præstantior hisce duobus tanto est, quanto animatum præstantius est inanimi, & animal perfectum, præstantius est uel monstro, uel cadauere.

Theologi vero nostri, & ueteres, & recentes, hac in re trifariam sunt diuisi. Nam alij, Aristotelicum monstrum præferentes, dixerunt, cælum & astra esse animata. Vt inter ueteres, Origenes, Hieronymus, Augustinus. Inter recentiores, Aureolus, Scotus, D. Thomas, Caientanus. Alij uero e contra, id ipsum negauerunt, Damascenus, Lactantius, Basilus, Ambrosius, Cyrillus. Alij uero in ea re incerti ac dubij fuerunt. Et quod prius dixerant reuocarunt. Quod Augustino, & Hieronymo, & D. Thoma uidetur euenisse. Diuo quidem Augustino, quia cum duobus locis scripsisset Mundum esse animatum, & magnum quoddam animal reuocauit id, non equidem ut falsum: Sed quia id nec esse, nec non esse, non haberet comperit, temere a se scriptum fuisse affirmauit. D. uero Hieronymus, cum prius scripsisset, solem uocari Spiritum. Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra &c. quia essent animata, attamen alibi, Origenem confutat, qui dixerit Solem & Lunam, & astra cætera esse animata. Aut non hoc quidem, sed quod addiderit, propter astra sicut propter homines, Christum esse passum. Et quod Angeli, animandis astris essent addicti. Quod sanè merito est reprehensum. Nobis enim est demonstratum, Angelos, non animos, sed mentes seu intellectus esse. Et hoc nomine, eos cum reliquis choris sepe noas nominat Dionysius. Sed mentes sui natura, nulli addicuntur corpori. Neque ergo cælis, neque astris sunt addicti. Et si addicti essent non ideo sunt astra, & cæli colendi & adorandi, etiam si ab Angelis mouerentur. Quod quidam scholastici intulerunt. Sed hic nimius est Aristotelismus.

Quoniam

Quoniam putarunt, Aristotelem docere, cœlorum motrices illas, quas ipse principia vocat, & substantias: Mentis esse, Quod de prima sola ille dixit, hi de omnibus etiam astris arripuerunt, & angelos nuncupauerunt. Ex qua, Aristotelica aut ignorantia, aut ambiguitate, illi quasi necesse inde luxissent, Aristotelis cæco amore, & quæstiones satis multas, sed fatuas omnes, nexuerunt ita, vt inextricabiles, nodo Gordiano magis, sint effectæ. Extra rem quoque sunt, aliæ illæ ipsorum quæstiones. An cœlorum, & syderum animæ sint beatæ, an non beatæ. An peccarunt, an non peccarunt. An pœnas sint daturæ, an contra. Confundunt enim Angelos, cum animabus. Inter quæ magna est naturæ differentia. Neque eadem esse potest quæstio vtrorumque. Nam si Angelorū pars peccauit, nemo veterum, vel Theologus, vel Philosophus, cœlestes animas, peccasse affirmavit. Neq; id vllibi, sacra pagina, aut negat, aut affirmat. Sed istorum quæstionantium maior pars, Aristotelis, vti dicebamus, nimium amatrix, & sine quo, non sibi videntur philosophari potuisse, Fidem catholicam, cum impia illius commiscerunt philosophia, susque deque terram cum cœlo, vbique versant. Et quod alias ex alijs necesse ambages, & nugas, inferunt. Si Angelus est anima cœli. Ergo motus circularis erit, non solum cœlo, sed etiam Angelo circularis. Satis fatua sequella. ex Aristotelis tamē supinitate deriuata. Oportuit enim prius, constituisse, Angelum esse animam. Cœlum esse sphericum, cœlum in circuitum moueri. Quæ omnia sunt controuersa. Sed hosce supinos philosophos ommittamus. Sacra quidem Biblia (ni memoria fallat) nullo loco, vel negant, vel affirmant, cœlum, stella sue, aut mundum, animata, vel inanima esse. Atque ideo sine piaculo, aut impietatis periculo, potuerunt Theologi, hac in re, in diuersas ire sententias. Nobis quoque liceat, quæ ad maiorem Dei gloriam, magis faciant; Fidei catholicæ non repugnent, animarum saluti non officiant, contempleri. Itaq; dicamus, non solum astra, & sphæræ (si modo sphæræ vllæ in cœlo sunt) & cœlum totum esse animatum, nō Angelis, qui Mentis sunt, sed animis. At ne môstrum cum Peripato mundum faciamus, cum Aristotele met ipso, saniore doctrina, cum Platone, senioribus cunctis, & Græcis, & Ægyptijs, & Chaldæis, mundum totum anima esse præditum affirmamus. Vnde sequitur, non solum cœlos, partesque eorū, sed elementa etiam quotquot sunt omnia, partesq; eorum singulas, a totis suis non auulsas, animata esse. Sed positionem hanc Peripatus non admittit. Sed multis rationibus, vti illis videtur, satis acerbis eam oppugnant. Aiunt namque ex Præceptoris præ-

scripto. Si animatus est mundus, animam eum habere est necesse. At anima est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis. Mundum autem, & corpus, & physicum esse concedunt, organicum, & viuentem, esse negant. Hæc ergo duo discutiamus. Animi hæc Aristotelica definitio, non videtur, nisi ad animum plantarum pertinere. Hæc namque sua, & omnium confessione, & viuunt, & organici habent corpus. Organici nimirum talibus, per qualia, vitæ beneficium suscipere, & vitæ munia queant obire. At ad animalium animos, & ad humanas animas, nequamquam pertinet hæc definitio. Nam & hæc viuunt sanè, & viuere possunt, & instrumenta corporis habent, ad vitam obeundam. Qua in re, & bruta, & homines, cum stirpibus communicant. At bruta Aristotelico dogmate, præter vitam, & instrumenta, & motum habent localem, & sentiunt. Quorum, neutrum, in definitione est comprehensum. Homines vero, supra bruta, & gloriæ desiderio tanguntur, & rationem, & intellectum possident, idq; per animam. At nulla horum in definitione fit mentio. Definitio ergo hæc, in animis etiam noris, tam misella, tam manca, nihil animo mundi oberit. Ne igitur eam nobis obijciant. Addamus. Cœlum, sphæræ cœlestes, astra, sunt animata, & viuunt. Hoc Aristoteles docuit. Theophrastus, & Alexander confirmarunt. At quæ nam habet cœlum organa, ad suam vitam necessaria? Recentiorum, e Peripato, non pauci, contra duos illos suos veteres, Philoponum, & Simplicium, multas argumentationum forma nugas, confluxerunt, vt destruerent, astra, non audire, non videre, nullos habere sensus. Hæc præcipua est. Quia organa videndi, audiendiue, aut sentiendi, nulla tenent. Si organa, ad sentiendum, & viuendum, tam sunt necessaria. & cœlum, & sphæræ, & astra, nulla habeant organa, qua philosophica ratione principi suo concedunt, illa esse animata, & viuere, & actiones obire, quales animalia, & plantæ obeunt? Vel principem ergo errasse, vel se errare fateatur est necesse, dum cum illo non conueniunt. At vtrum, vel se se, vel illum, cum Peripati magnis illis, quos appellauimus, Coryphæis, in errore versari eligant, non tamen conficient, ad vitam omnem, instrumenta esse necessaria, quando astra, sphæræ, cœlum, quod negare nō audent, viuunt, organa tamen habere vlla ipsi pernegant. Sed viuunt, & anima quæque, & animus quisq;. Viuunt, & intellectus omnes. Viuit, & ipsamet vita prima, & in mundo intelligibili vitæ omnes, & omnes essentia. Et quæcumq; in Deo erant vita, & ea, quæ ipse asserit supra extimam lationem vitam degere optimam, & sufficientissimam toto æone, nullis ta-

men prædita esse affirmare audeat instrumentis. Cū ergo tot entia, & supramūdana, & mūdana sine organis uiuant, cur in mūdo, vitæ organa requirant? Si in mundi permaximis partibus, cœlo, sphaeris, astris uitam ponunt, non ponūt instrumenta, cur in mundi corpore toto, instrumenta exposcunt? Si in cœlo, in mundo toto, organa uiuendi, non sunt necessaria, cur nam in elementis, si uiuere debeant, erunt necessaria? Si uero neque in illis, neque in his sunt necessaria, cur elementa negantur, aut uiuere, aut uiuere posse, hac sola ratione, quod uiuendi instrumentis careant? At, & quo modo id sciunt, elementa organis carere uitæ? Non enim omnia uiuentia, uentres habent, aut corda, aut iecinora. Sed sua cuique sunt proportionata. Nam & Plantæ his carent, & tamen uiuunt. Et animalia itidem multa, sine his, aut similibus uiuunt instrumentis. Omne enim eorum genus, suis formis, suis actionibus, suis uiribus, suisque essentiis ea habent proportionata. Quid ergo vetat, quin elementa etiam sibi habeant uiuendi instrumenta proportionata? Quæ, nos quidem non cernamus, nec cognoscamus, ipsa tamen habeant. si ad vitam sint necessaria? Aut si non necessaria, non habeant, cur frustra a nobis exiguntur. Sed Peripati rationes hæc, cum nihil concludant veri, & ex manca illa, animi definitione sint profectæ, nullius sunt hac in re, momenti. Nam & alias longe ueriores habemus, illis contrarias, quibus mundi animatio confirmetur. Mundus, corporum omnium est perfectissimum. Ergo & formicarum, & blatrarum corporibus est perfectius, & aliarum, istismodi, sine numero mundi quilibet. Quæ animatæ sunt, & animo, sibi proprio, quæque uiuunt. Cur ergo corpus perfectissimum omnium, animo careat, & sit cadauer? Elementa, quæ mole sua, quæ perfectione sua, & mundi molem replent, & perfectionem adimplent. cur suis animis carebunt? Optime Theophrastus pronunciauit,

Sine animo nullum corpus est honorabile, aut preciosum. Et Alexander, præstantius esse animatum corpus, corpore inanimum. Si elementa careant anima, nullius precij, nullius præstantiæ fuerint. Et mundi corpus totum, parte altera perfectum erit, parte altera imperfectum. parte uiuens, parte emortuum. atque ita monstrum euadet. Elementa igitur ipsa quoque, seu organica sint, seu inorganica, & uiuunt, & sunt animo, suo singula prædita. Ad hæc, si blattæ illæ, si reliquæ quisquiliæ, si plantæ, si Zoophyta, a mundo, & esse & vitam obtinent: Et nemo det, quod non habeat: cur mundus animum det, quem prius non habet ipse? Cur terra præbeat id quod caret ipsa? Cur aqua,

cur aer, uitam indant, aliis: ipsa nequaquam eam possideant? Si respondere cōtra, nihil ueri queant, rationibusque his cedunt? dubitent attamen, an vnus tantum sit mundi animus, & an per partes singulas principes, singuli sint animi rogent, respondebimus cum Hermete, cum ratione, vnus mundi, vnum esse animum. Partes quoque eius principes proprios sibi habere animos affirmare non dubitabimus, ab illo vno ueluti euulsos, Aliosque ab his mimus principales, & ab his alios usque ad minimos. Exemplisque id confirmabimus. Nā in animantibus, in stirpibus, animalia alia innascuntur quædam, animis propriis prædita. vermes, scilicet, muscæ infecta, non unius generis in boue, in equo, vermes innascuntur sæpe. Dum in eo uiuunt, bouis, equi, animo uiuere, dici posse uideantur. Sed inde excreti, uiuere aliquandiu extra etiam conspiciuntur. Non sane amplius bouis animo, a quo sunt longe posita, sed proprio. Quid ergo si exemplis huiusmodi innumeris experientia docet, posse animum, ut ita dicam, minorem, in maiore animo bouis generari, & uiuere, nonne etiam ratio ex his experimentis ducta, formari potest simillima, in mundo animato suo proprio animo, partes eius singulas, singulis suis animis esse animatas. Sus una, sæpe decem, sæpe plures in se generat suillos. Dum a conceptu illi paulatim efformantur, sicuti alimento matris, aluntur, augetur, & membrorum figuras, sensum acquirunt, animo matris uiuere uidentur quoque. Sed membris iam figuratis proprio quisque animo iam uiuit, quod partus indicat. Venit tamen ab initio, ab vno matris animo, vnusquisque. Sed diligentius loco commodiore, ob quasdam quas habet in se dubitationes, res hæc eadem erit tractanda.

Quid uero illa quam Zoroaster, sui que fontanam animam uocauere, eadem ne est cum hac mundana? An forte hæc ab illa est diuersa? Sane quæ retulimus oracula.

Οτι ψυχή, πῦρ δυνάμει, πατρὸς οὐσα φανερὸν,
ἀθανάτος τε μένει, καὶ ζωῆς δεσπότις ἐστὶ.

Καὶ ἔχει κόσμου πολλὰ πληρώματα κόλπῳ.

» Quod anima ignis, potentia patris, existens lucidus,
» Immortalisque manet, & vitæ domina est.
» Et tenet mundi multas plenitudines sinuum.

De mundana uidentur esse pronunciaia, Quoniam eius sinus multos dicitur replere. De fontana uero dicantur alias illa.

Μετὰ δὲ πατρικῆς διανοίας, ψυχή ἔγῳ γαιῶ.
Θερμὴ, ψυχούσα τὰ πάντα.

» Post uero paternas cogitationes anima
» ego habito. Calida animans cuncta.

Conceptus paterni Zoroastro sunt ideæ, quæ

FRANCISCI PATRICII,

quæ cum sint in paterno profundo, anima statim post ideas ibi habitat, hoc est, animæ idea, essentia, vitæque & mens ipsius animæ. Atque ita videtur hæc anima, non mundana, sed supramundana esse. diciturque animare, non mundum, sed vniuersa. ea nimirum etiam quæ supra hunc corporeum mundum sunt, qui creditus est terram in sui medio positam circumquaque, summa sui octauæ cæli superficie ambire. Sed supra hunc alia cognouit esse Zoroaster, nimirum lumen & ignem, quæ etiam a fontana anima animarentur, simul cum aliis. Canit enim de ea.

Ἀρδλυ ἐμψυχούσα, φάος, πῦρ, αἰθήρα, κόσμος.

» Abunde animans, lumen, ignem, æthera,
» mundos.

Quid autem hæc sibi velint, haud ab hinc procul paulo post fiet manifestum. Satis hic esto, differentiam ostendisse, mundani, atque fontani animi. Si quis autem aiat. Mundus nõne est corporum omnium perfectissimum? hoc nemo inficiatur. Nonne etiam corpus perfectissimum est in se, & sibi sufficiens, cum nullo egeat aliunde corpore? omnia cõcedemus. præterquam, quòd etiam si nullo egeat corpore, ideo nulla re alia indigere. Esse namque, & seruari, & in conseruatione perseuerare, sui ipsius natura, minime potest. Demonstratum enim iam antea est in Panarchia, corpus nullum, corpus mundanum ipsum, agendi vires nullas, patiendi tantum habere vires. Per quas continue diuidi ad minima usque possit. Non ergo uti corpus est, sibi sufficit. Vt seruari ergo in sua essentia posset, superiore ac potentiore natura alia opus habuit. Incorporea nimirum, quæ tamen in ipsum non dedignaretur penetrare. ipsumque per singulas partes, & principes, & minus principes, & minutas etiam particulas contineret, uniret, uinciret, omnium esset vinculum indissolubile. Corpus namque omne, & mundanum etiam, sui natura est & diuisibile, & partile, & partes habet a se inuicem solutiles, spar-

files. Si singulæ mundi partes spargerentur, nec mundus totus, nec partes eius consistere-
rent. Vt autem consistere opus habuerunt, se se quæque in sua essentia conseruare. A sparsilibus se ipsis, id consequi non potuerunt. A non sparsibili ego alio id beneficium fuit adipiscendum. A corpore ergo alio, nequaquam, nisi in infinitum abire uoluit: Ab incorporeo igitur, quod tamen esset corpori accommodabile. Accommodatio hæc, vnio quædã est, incorporei cum corpore. Hanc autem esse, non aliam rem quam animum, est antea demonstratum. Mundi ergo corpus, ut mundi corpus esse, & esse perseueraret, animo opus habuit, qui ei iungeretur. Animus autem ipso sui esse, suæque præsentia, tria efficit. Animat, viuificat. mouet. Nisi enim adesset corpori, ipsum non animaret. Si non animaret; uitam ei non præberet. Si uiuum ipsum non redderet, neutiquam moueret. Si non moueret, partes eius non uniret. Si non uniret, neque eas insimul vinciret, Si non vinciret, neque uinculum earum esset. Si uinculum earum nõ esset, Sympathiam inter se, mundi partes non haberent. Si Sympathiam nõ haberent, inter se inuicem non paterentur. Si non paterentur, neque etiam in se se inuicem agerent. Si non agerent, nulla mundi pars generaretur, nulla corumperetur. Nulla ergo esset rerum generatio, nulla corruptio; nulla etiam mutatio, nulla alteratio. Corpus tantum iners iaceret mundus, ac uere cadauer. Si animus eius eum totum non ita circumspiraret, & inspiraret, & introspiraret, & prosperaret totum, singulas eius partes magnas paruas ue vniuersas, non aliter ac animus brutorum, eorum corpora, perspirat omnia etiam minima, & ita ea & animat, & viuificat, & mouet, ipso sui esse ac sua præsentia: ut nulla sui pars non animata, non uiuens reperiatur. Animus ergo mundanus, ita mundano corpori est connexus, ut mundum efficiat tam ornatum, vnde κόσμος meruerit appellari.

Finis Quarti Libri Pansychia.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII
PAMPSYCHIAE,
LIBER QUINTVS.

DE ANIMIS IRRATIONALIBVS.

TRia animorum genera posuerat, Hermes, Diuinorum, Humanorum *ἀλόγων*, Alogorum, ratione scilicet carentium. A quo fonti fluxit ad posteros philosophantes omnes animorum ea distinctio, ut anima, alia esset rationalis, alia irrationalis. Communi hac omnes vsi sunt partitione. Platonici soli, primam partem, quod iam dictum est, sunt repartiti in Angelicas, in Dæmonicas, in Heroicas, in Humanas. Reliqui humanas tantum eo membro collocarunt. Cui contraria aut contraposta omnis alia esset, anima, irrationalis; brutorum scilicet animalium omnium, nec non etiam earum quæ stirpibus vitam præberent.

Nobis uero distinctio hæc animi rationalis, & irrationalis minime probatur. Nullum enim animū sui natura irrationalem esse existimamus. Neque enim rerum ordo a nobis constitutus, eam admittere uidetur posse. Quia nimirum omnem animum ab intellectu esse est iam demonstratum. A mente ergo productrice, quo modo res amens prorsus, sine medio præfertim prouenire potest?

Vel si aliunde quàm a mente erunt, a mundano animo esse, est necesse, quod Hermes docuit. Neque tamen, irrationalis ullus animus euadet, quia sit principis mundani animi pars quædam, vel reuulsa. uel recens geni-

ta. Ille enim cum omnium mundanorum animorum sit maxime rationalis, & totus per totum ratio existens, quo modo a se reuellâ partem patietur irrationalem? Vel quomodo reuelli poterit ab eo id, quod in eo non erat? Neque ea reuulsione, reuulsa pars, in diminutionem essentia: abicit, atque ideo in irrationalem essentiam non abicit. Si uero recens dicatur in eo, & ab eo genitus. cadet eadem a suæ causæ identitate in alteritatem, sed identitatis aliquid, quod toties est demonstratum, secum auferet. et similis illi, & dissimilis euadet, eiusdem nimirum cum sua causa naturæ, sed gradu demissiore. Ergo rationalis minus. Sed minime erit irrationalis, & ratione uacuus. Clamabant hic illico Peripatetici uniuersus omnes litteratorum greges. Clamabunt non minus scholasticorum Theologorum forte scholæ omnes. Tolli hoc dogmate differentiam inter animas hominum, ac brutorum. Fore bestiarum animas etiam immortales. Misceri, usq; deq; antiquissima dogmata, sapientibus omnium gentium comprobata. Fidei quoq; catholicæ aliqua fortasse in re, aliquatenus derogari. Cû Theologis nostris, bonis ac sanctis uiris, prius & placidius agamus, Nostra positione, si nihil eorū quæ obiciuntur succedat: fidei vel minima in recula nullum fiat præiudicium. Animæ humanæ dignitas integra seruetur: maior Deo gloria resultet candido animo uiri, cur eam non admittant? Quid ex eius admissione succedere queat,

ex presenti disputatione erit manifestum.

De animis brutorum multa est in sacris Bibliis mentio. Nusquam tamen (res miranda) eos irracionales appellari reperies. Nimirum vel quia spiritus Domini, cuius dictatu Biblia sunt exarata, illos spreuit, uel ad salutem animarum humanarum, pertinere non putauit, an ii rationales, vel irracionales essent, aut nuncuparentur. Dictum quidem est.

„ Equus, & mulus, quibus non est intellectus. Idque verissime dictum.

Sed intellectus, & ratio, res sunt inter se diuersissimæ. Quod Aristoteles in exotericis, haud satis certus, aliquando innuit. Quando ait intellectum terminos cognosci. Sed id ipsum postea confudit, quomodo ratiocinationes, intellectus appellat, cognominibus variatos, passiu, possibilis, materialis, & reliquis, quibus rem hanc uniuersam penitus confudit. Quam tamen mysticus clare aperuerat. Intellectus partum esse rationalem animum, atque eius rationem sepius replicando. Intellectum brutis sacra pagina negat, rationem negat nusquam. Si id ita sit liceat nobis, de brutorum animis ex nostris fundamentis philosophari. Quando præsertim de his animis, nulla est Theologis cura commissa. Nos igitur, cum philosophis, si qui forte se se opponant amplius condisputabimus. Quid ergo dicitis philosophi. Brutorum animi, sunt ἀλογον irracionales. Nonne? Ita. Quo modo id probatis? Vobis namque si philosophi sitis, sententiæ uestræ ratio est reddenda. Cur ea res ita se habeat, causâ est afferenda. Quam igitur uel rationem sententiæ, uel rei causam assertis? Si respondeatis, ita omnes philosophantium sectas sensisse, ac docuisse. Dicemus nos, id non esse ad scientiam satis. Arbitrium illorum, non rei causam assertis. Arbitrium autem nostrum, Rei uel essentiam, uel uires, uel actiones, non minuit. Aliquid igitur est afferendum, quod nos doceat, animos brutorum reuera, uel inessentia, uel in uiribus, uel in actionibus uacare ratione. Sed antequam in hanc arenam descendamus, æquiouoca, in hac disputatione, fugiamus illaque omnia, ex ea fugemus. λόγος Græcis, rem dat duplicem. Orationem uerbis prolata, & rationem, intrinsicam, ut ait Plato, cum se ipsa animæ dialogum, Dianæque per terminos, negantes, affirmantes, colligentes, separantes, temporarios discursus.

Ἀλογον, contraria duobus hisce, nobis dare debet. Nimirum quod oratione creat, quodque careat ratione, dialogoque animæ intrinsicæ.

Latini sicuti λόγος, duobus ualde inter se

diuersis nominum significatis exprimunt oratione, & ratione. Ἀλογον, non nisi uno uidentur posse exprimere, irrationale si dicant, rationi tantum, contrarium dicunt, non itidem contrarium orationi. Aliud quoque Græci dicunt ἀλογον, id quod non est λογικον secundum rationem factum. Oratio hic nihil habet rei. Ἀλογον igitur triplici apud Græcos est significatu. Quod oratione careat, quod careat ratione, in animæ dialogo. Quodque caret ratione in actione aliqua. Irrationale priori non est contrarium. Contrarium est secundo, ac tertio. Quando igitur Hermes, Animi tertium genus posuit Ἀλογον irrationale, hæc tria potuit inferre. Quid ergo ait? Brutorum animos omnes, omnibus hisce carere tribus? An duobus? An uno? Id enim necesse est ut sequatur, si brutorum omnis animus sit ἀλογος, uel uno, trium horum carere tantum, uel carere duobus, uel carere tribus.

Hæc igitur singula perpendamus. Esto primo unum quod & euentius uideatur esse in brutis animis ἀλογον, quia careant oratione. Vel neque hæc carentia orationis, brutis omnibus inest. Omnia uidentur, sua lingua loqui, præterquam pisces, & reptilia, quæ omnia muta esse existimantur, unde & adagium, pisce taciturnior. Nullam enim hæc de se uocem, emittere uidentur, sine qua oratio, aut locutio formari nequit. Ranæ tamen, & Tritones loqui etiam uidentur. Hi quidem artificio quodam concha adhibita. Illæ uero natura ita crocitant, ut & inter se, & nobiscum etiam loqui uideantur, quando frequentius crocitando, nos pluias cauere admonent. Non hanc esse locutionem oportet Peripatus, quia uox non sit, in syllabas, & in nomina dearticulata. At neque nos inferebamur, ranas humana lingua loqui, sed sua. Hæc enim eorum definitio, sermonis tantum est humani, speciei scilicet unius. Et ne æquiouoco, quod fugere studebamus, implicemur sapius, generalius dicimus. Locutionem esse animi sensus per uocem expressionem. Si ranæ igitur, animi sui sensum crocitu illo suo, semper exprimunt, ea erit ranarum locutio. Si quæ repulio sibilo utuntur (uruntur autem & plurima, uel omnia, speciei tamen differenti) & is sibilus illis sit semper uel amoris uel odii, & iræ expressio, tum inter se, tum contra nos, cur non iuste dicitur, eorum esse sermo? Quadrupedum uero, fere nullū oīno mutum esse. Suaque in specie, suos habet latratus, hinnitus, boatus, balatus, mugitus, rugitus, simileq; alias uoces, quibus animi sui passiones, ita inter se se exprimunt atque homines, inter se suo sermone. Ac forte etiam com-

commodiore, & generaliore, quam inter homines, sermonis usu. Boum enim una species, variato nusquam boatu suo, per vniuersum se se intelligunt orbem. Equi itidem omnes suo nitritu, Leones rugitu, Sues grynitu, ubique terrarum vtuntur suo. Homines, ad loci paruum variationem noua opus habent sermonum disciplina. Ac saepe talium, vt suauius habent pecudes, quam homines loquantur. Quorum multi, plurimis regionibus, & veteris, & noui orbis, uoces suas vel nulla, vel fere nulla dearticulatione flectant. Flectant autem aues quaedam eam ita, vt longe sit humana quauis dearticulatio, variaque suauisque magis. Quam ipsae non minus toto orbe intelligunt, quam homines quique suam, & dulcius resonant. Cur autem Aues quaedam, & homo solus, vel etiam Hiena, uoces suas in articulos varios flectere, ac scindere sciant; id in causa esse remur. Quod oris palatum superiorem, quem anatomici, ob caeli similitudinem vraniscum vocant, in fornicis figuram habent concameratum. Qua spacii concauitate, lingua nostra liberior est ad motum, & in omnes partes, flexionem. Quae res in homine est manifestissima, tum in iis aibus, quae suo naturali garritu vario, atque cantu, inter se colloquuntur, tum in iis, quae humanam effingunt locutionem. Reliquis, quae id non possunt, vel ut nostrum non est satis concameratum, uel lingua breuitate, longitudine uel, crassitie aut tenuitate, ad eam evolutionem est inepta. Sicuti brutis reliquis, vraniscus est pressus nimium, & nulla camera formatum. Haec de primo alogi significatu. De quo si Hermes voluit dicere, non satis plene, verum videtur attingisse.

De secundo uero, animae dialogo, & interno ratiocinio quid dicendum? Nullis animantium animis conuenire. τὸ ἄλογον irrationale. Omnes enim animantes ratiocinio in se uidentur aliquo vti. Quod, ex actionibus eorum veteres multi, & comprehenderunt, & comprobarunt. Inter quos, grauis auctor Plutarchus, & eum secutus, grauior philosophus Porphyrius, innumeris omnium animalium generis, comprobarunt experimentis. Aereorum, Marinorum, Aquazilium, Terrestrium, quadrupedum atque serpentium. Quorum fere nulla species est, quae non sit ostensa, ratiocinio vti, tum ad vtilium cuique rerum adeptionem, & conservationem, tum ad vitiationem, & fugam earum, quas noxias sibi esse senserint. Tum etiam ad virtutum quarundam ostensionem, fortitudinis, temperantiae, castitatis, atque similitum aliarum. Et ingenii mirandas qual-

das vires, tum in sentiendo, tum etiam in praesentiendo. Et actiones ostentant pleraque & actus quosdam animi, longe sagaciores, quam vir ullus quantumuis cordatus, & vaser in opus vnquam dederit. Quae res quidem omnes ostendunt animos brutorum, non solum dialogos in se ipsos facere, verum etiam, vt Plutarchus ait, syllogismos. Quales, nedum vulgus hominum, sed aliquando philosophi quoque exercitati necesse non habeant in promptu. Exemplis huc ex vtroque auctore transcribendis, non immorabimur. Inde, vbi plurima sunt, si quis cupiat, sibi capiat. Nos cum ipsis, & cum antiquiore Pythagora ita concludimus. Animalia, quae vel προφορικῶ λόγῳ, prolatiua oratione, vel ἐνδιαθέτω intrinseca ratione vsantur, ea minime, esse posse irrationalia, ἄλογα. Ea autem esse ea omnia, quae sensu, & memoria sint praedita. Memoria autem nulla sunt, sunt, qua aliqua, non polleant. Omnia namque, & proficuum, & nocuum recordantur. Hoc autem nihil aliud est, quam prioris termini, sensu percepti, cum posteriore, collectio, & coniunctio. Hoc autem ratiocinii est opus, & animi intra se ipsum syllogizantis munus. Sensus autem, qui se in in memoriam fundit, & sua imagine eam figurat, cognitio proculdubio est. Omnem autem cognitionem ab intellectu primario, in res inferas omnes descendere, iam antea est ostensum. Ab eo namque cognitionis, notationis quidem sit influxus in essentiam, vltimamque primas. Qui in intellectu perficitur ita, vt non solum sibi ipse sufficiat, sed in animum a se productum, eam transfundat, non eadem uti docebamus, quae in ipso erat, excellentia sed gradu inferiore. Omnis autem animus. (excipimus nunc, ob causas quas diximus humanum) intellectus est proles, uel mundani animi, est portio. Quocumque id intelligatur, modo, omnis animus est rationalis. Sed homines, id sibi dici dedignantur. Quia uideantur bruta sibi comparari. Ita & principes cum plebe. Diuites cum pauperibus, scientes cum ignaris dedignantur colloqui. Quasi ipsi propria amittant dignitatem illi, sibi surrepta dignitate, ea augeantur. Ita fiet inter homines, & bruta, vt si haec quoque rationalia sint, homo de dignitate sua deiciatur. Sed philosopho non sunt haec exhorrenda, si uera sint. sin' falsa, penitus sunt abolenda.

Questionem igitur repetamus. Bruta animalia putantur, ἄλογα irrationalia esse. Quod careant oratione. λόγῳ, scilicet προφορικῶ, oratione prolatiua. Quod itidem careant, λόγῳ ἐνδιαθέτω ratione interna, & animi dialogo, & syllogismo. Vtrumque hoc esse falsum,

sum innuneris experimentis viri illi demonstrarunt. Loquuntur enim præter pisces, & quæ diximus reptilia, animalia omnia. Non quidem humana lingua, nec tum forte dearticulata, loquuntur tamen sua specie quæque, prout ei sermonis instrumenta sunt tributa a natura cuique. Voce enim, & lingua, eas animi passiones exprimunt, quæ intus latent. prout & nos facimus, & Scythæ & Indi, & reliquum omne hominum genus. An vero quia sermonem illorum non intelligimus nos, non concedentur ea loqui? At hac eadem ratione, quotuquisque hominum est, qui plura duobus, aut tribus, aut etiam quatuor idiomata calleat. Quia reliqua totius orbis innumera, non percipiat, homines illi non dicentur sermone uti? Vana hæc est ratio, nisi forte ita intelligatur, ad sermonis humani comparationem, bruta non videri loqui, neque quo ad de articulationem, neque, quo ad significationum claritatem, & amplitudinem, quibus tam varias artes, tam varias tractamus scientias. Quod illa nequeunt, Esto. Sed hæc non est in eis, aut orationis, aut rationis omnimoda negatio. Sed maiore tantum differunt, & minore. At alia ex parte, quotus quisque hominum est, qui sine disciplina, & ea quidem laboriosa, aut aliam, aut maternam linguam, aut scientiam calleat? aut artem. Quæ omnia sine disciplina vlla, bruta animalia, & callent, & operantur. euidenti satis ratione. Nam opera, quæ animus bruti peragit, duplicia videntur esse. Vel enim agit, circa seipsum, & quasi in se ipso, vel extra se ipsum. Circa se ipsum dico, eum animum agere, quando ipse, corpus sibi ipsi fabricat, & quasi domicilium sibi constituit, in quo habitet. Quam rem longa satis disputatione, Plato atque Aristoteles Mystici comprobauerunt, corpus inquam suæ speciei proprium, sibi quisque fabricat animus. Vt si animus, non equi corpus, neque Leonis animus Asini sibi corpus domicilium construit. Et se eo quasi circumuoluit, illud tamen uiuificat, nutrit, adauget, conseruat. At quo, Deus bone, artificio? qua arte? inerrante, inerrabili fere, stabili certoque, & pro materiæ copia, & qualitate, semper ordinato, seriatimque contexto. Nam aliter sane ac cernamus vermes illos sericeos, eodem semper tenore, & partem suam sumere, & ei indormire tot dies, deinde filamenta ex se producere: exinde nere incipere, vesicis se se obducere tam densis, ut perspiramento aeris excluso, in eis tandem emoriantur. Et in volucrem versi inde erumpere: & prolem, in annum maturam fructum, de se relinquere. Hæc ipsis oculis percipimus. Alia in ventribus cæcis, atque

in archanis vteris, eadem opera, idem opus efficiunt, summa ratione omnia confecta. Secundum operis brutorum genus est, quando scilicet extra se, aliquid summa itidem ratione operantur. Ut aues plurimæ suos nidos ita efformant, ut humana ars nulla, id queat vel imitari, vel assequi. Quid fœtuum partus, tutamina, nutrimenta, curas enumeres? si possis. At hæc quoque admiratu potius, quàm obseruatu quis possit consequi. Quæ omnia summa effecta esse ratione, nemo sanus videtur negare posse.

At tamen duo sunt etiam antiquitus ad hæc rationes obiecta. Alterum, quod videtur axioma. Vno contrario in naturaposito, poni est necesse, & alterum. Itaque si rationale animal detur, homo, daemon, Angelus, necesse est etiam irrationale animal in natura reperiri. Alterum, quod, quæcumque a Pythagoreis, a Plutarcho, a Porphyrio, dicta & adducta sunt ad demonstrandum brutis animalibus rationem inesse, id totum naturæ, & non animi opus esse.

Ad quorum primum respondemus. Verum ut plurimum esse, duo contraria in rerum vniuersitatis generibus reperiri. Non tamen in omni. Nam verum est, reperiri rationale non tamen verum est inter animalia reperiri irrationale. Alioquin necesse esset, quoniam animal viuens reperitur, reperiri etiam animal non viuens. Animal sentiens, & animal non sentiens. Animal quod nutriatur, & animal quod non nutriatur. Et animal quod senescat, & aliud quod non senescat, & similia alia concedere, esset necesse absurdissima. Est tamen in rerum natura aliquid irrationale. Ea nimirum omnia, quæ a sua integritate auulsa, & diuulsa, non amplius beneficium quod prius habebant, sentiunt. Quæ ideo e mortua etiam debent reputari. Sed quando cum suo toto viuebant, quia nihil in integra natura caret ratione: ratione nimirum sua propria, & uiuebant, & nutriebantur, & sentiebant, & pro eorum natura etiam intelligebant. Verissimum enim illud Stratonis physici dogma fuit. Nihil viuere sine sensu. Nihil sentire, aut cognoscere sine intellectu. Omnis namque cognitionis fontem primum demonstrauiamus iam antea, esse intellectum, sicut vitæ, ipsam vitam, & essentiam ipsam essentiam. Et vnitatis, ipsam cuiusque Idealem vnitatem. A quibus superis principiis, in inferiora omnia, Animos, naturas, qualitates, formas, corpora, descendunt, propriæ cuique & vnitates, & essentia, & vitæ, & montes, & animæ, & naturæ, & qualitates & formæ. Quibus ornantur corpora, & pulcherrimum efficitur, hoc vniuersum. Quæ autem

autem illinc descendunt, ratione, ratione carere possunt dici? Sed secundum illud hoc loci obiecient. Ea quæ in brutis a ratione atque animo uideantur proficisci, non animi esse opera, sed naturæ. Hæc ratio ex Peripato frequentissima uenit. Sed qua ratione ueniat non satis notum. Naturam enim, quid sit ignorant. Natura inquitur, est principium motus, & quietis, in eo in quo est. Principium hoc duplex. Materia, & forma. Quid ergo Materia ne in causa est, cur vulpis, in transitu fluminis, gelu obducti, Syllogizet an tota eius aqua sit concreta, an uero non; & Syllogismo factò, ut Plurarchus ait, uel transit uel regreditur. Pecus autem cur non eundem faciat Syllogismum, aut Animus, materia est in causa. At his omnibus proxima materia est caro, humores. Media, ipsa elementa, primissima materia eorundem ea erit, quam primam uocant, & omnibus subiectam faciunt. Sed materia non uidetur tam exactam differentiam in hæc animalia posse facere. Ergo eam faciet altera natura, forma ipsa. At animalium forma, quid nam aliud, quam animus ipsorum est? Vulpinus animus, vulpus est forma. Equinus equi, Leoninus leonis, ex communi uidelicet philosophantium schola. Secus est apud nos, sicuti postea patefcet. Vel ergo animus brutorum dicatur illa edere opera, quæ uiri illi recensuerunt, siue natura ipsorum efficere soleat, A sine ratione fieri, nullo modo poterunt dici. Nam & natura, recta admodum ratione opera sua cuncta peragere uidetur. Vnde illa tot Aristotelica fere axiomata. Deus, & natura nihil frustra faciunt, hoc est nihil sine recta ratione. Natura semper ad aliquem finem agit. Eorum quæ a natura sunt, nihil est inordinatum. Natura semper intendit, & facit optimum. Natura nihil facit casu. Natura semper melius desiderat. Natura nihil

agit temere. Et his similia non pauca. Quæ cum ita sint reuera, & ea omnes fateantur, quid nam horum, sine ratione, aut irrationale poterit dici? Si horum, nihil est irrationale, cur uenit in mentem Philopono, atque Simplicio, & aliis Aristotelis interpretibus, & concedere, & asserere Naturam esse, *πᾶγμα ἀλογον*; rem irrationalem? Sed miror magis Proclum, qui quamuis de magnis esset Platonis, qui omnia ratione ab opifice facta esse contendunt; in eandem uenisse sententiã, ut Naturam fateatur esse *ἀλογον*, irrationalem. Sed quæstio hæc, non ante finiri potest, quam cognitum sit, & demonstratum, Quid ipsa sit natura. Quam nos ab animis uenire, usque inde ab initio, posuimus. Et eius tractationis foret legitimus locus, iste, post animas proxime, si satis sine correlatiuis suis intelligi posset. Diximus enim superius, inter entia, alia esse incorpora penitus, alia penitus corpora, media uero inter hæc esse duo, incorpora corporea. Et in hoc genere esse animum. Alterum esse corporeum incorporeum. In quo Naturam reponimus, & qualitates, & formas. At sicuti non cognito corpore non satis animorum adhuc explicata ratio, quia dictum sit, eos corpora, & attingere, & ingredi, & uiuificare. Multo minus naturæ atque aliorum, quæ corpus necessario habitant, & sine eo esse nequeunt, Nō satis eorum & essentiæ & vires, & actiones poterunt cognosci, nisi prius explicata corporis totius, & essentia, & proprietate. Neque id fieri uidetur recte posse, nisi corporum principia cognoscantur ante. Non ergo rerum ipsarum, ordinem nobis peruersit, Sed docendi ratio cogit, ut a proposito ab initio ordine, paululum discadamus, ita tamen ut ab eo, quamuis alia agere uideamur, minime discedamus.

ANNOTATIO R. P. IACOBI DE LVGO.

Non admittunt Theologi ut ea quæ sunt ab intellectu animum habentia, non possint esse irrationalia, nec uult ratio adducta a philosophantibus, dicentibus, intelligentiam habere esse aeternum, cum sit rationalis, non tamen est necesse, ut producat talem effectum, qualis ipsa est: Quoniam differentia est inter agens naturale, & agens per intellectum in hoc, quod agens naturale agit talem effectum qualem potest, agens uero per intellectum, sicut decet, & uult, & quando. Non enim Medicus dat medicinam infirmo, quantum potest, nec semper, sed quantum uult, & quantum expedit; cum igitur intelligentia, animus, uel mens sit agens per intellectum non est necesse, ut agat effectum, quale est esse suum sed ut apprehendit esse decens, & expediens.

Verum

ANNO TATIO R. P. IACOBI DE LVGO.

Verum est postea, quod in sacris litteris non reperitur hac uox, Anima brutorum sunt irrationales, & utantur hoc uocabulo, reperitur tamen aliquod uerbum equipolens irrationali videns Iuda Apostolici dicentis, Quaecumque naturaliter, tanquam multa animalia norunt, corrumpuntur. Declarant sacri scriptores, ut per hac uerba significetur eorum cognitionem expertem esse ratione, & cognitione. Naturalis dicitur prout diuiditur contra rationem.

Theologi uolunt quod ubi est intellectus, ibi sit, & ratio, & contra, & negatiua quomodo glos. si Dauid dicit in equo, & mulo, non esse intellectum, concedetur ibi esse rationem? exponunt Latini. Nolite fieri sicut equus, & mulus, sequentes appetitum sensitium, & uiuentes uita bruta in quibus, non est intellectus per quem possunt refrenare appetitum sensitium, Expositores uero hebraicam litteram sequentes, quae ait, non este equus, & mulus, non intelligentes in loro, & freno os suum ad claudendum, quoniam equus, & mulus si intelligerent causam huius, clarissimis gauderent. Equitari enim ab homine multum nobilitatis aquirunt ergo non sunt rationalia, bruta ipsa.

Non negant sacri libri animalia bruta habere aliquam intelligentiam, ut est scriptum in libro Iob. cap. 38. Quis gallo intelligentiam dedit? Vbi uolunt sacri scriptores, ut intelligentia sumatur pro quadam estimatione secundum quam gallus animal notus, & domesticus, ad modum intelligentis queretur, quoniam ipsa eius naturalis estimatio ab intellectu diuino datur; si hoc autem, uidetur gallus quandam similitudinem intelligentiae habere, quod determinatis horis in cantu prorumpit ac si cognosceret proportiones corporum caelestium.

F I N I S.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAE.

MVNDI CORPOREI
PRINCIPIA
ET CONSTITVTIO.

Lib. VIII.

AD AVGVSTINVM VALERIVM, S. R. E.
Cardinalem Amplissimum.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} ATQVE REVER.^{MO}
AVGVSTINO VALERIO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

Inde vsque a Lazari Bonamici tempore, Patauii eloquentiam, magno cum honore, publice profitentis, AVGVSTINE VALERI, te noui. Nam eloquentiæ studiosiss. cum esses, cum eo familiarissime versabaris. Ei perpetuus eras affecla. Philosophiæ etiam, sed politio re methodo quàm cæteri, operam dabas. Profectus magnos in vtraque faciebas. Ego & studia tua, & profectus demirabar. In amicitiam tuam me insinuauì. A Bonamici obitu, in patriam redisti. Bernardus Naugerius affinis tuus, vir doctiss. & maximis in Repub. honoribus functus. S. R. E. Cardinalis est creatus. Tu pro ætate magnis in eadem Repub. honoribus euehi cepisti. Inter eos, me non dedignasti. Scriptorum tuorum, qua in scribendo florebas eloquentia, aliquid mecum communicabas. Ea non poteram, magnopere non laudare. Inter eos honores, ad Veronensem Episcopatum es sublatus. In eo regendo, ad populum concionando, verbum Dei explicando, Vitæ innocentissimæ exemplis, atque opibus. singulos iuuando: scriptis publicatis, Religioni Catholicæ opitulando, quantum promerueris, satis indicat tua a GREGORIO XIII. in S. R. E. Cardinalatum euectio. Veronæ in episcopatu honoris gratia, aliquoties te adii. Cardinalem, cum Romam Ferraria transfires, bis te inuisi, bis sum veneratus. Memor tu, veteris meæ erga te obseruantia perhumaniter me excepisti. Modò cum Romæ resideas, quo te honore prosequar? Eò nimirum, qui a me proficisci queat, omnium maximo. Dicatione, scilicet consecrationeque, contempla-

templationum nostrarum, nouæque nostræ philosophiæ, partis non exiguæ. non, ni fallimur, contemnendæ. Librorum scilicet octo, nostræ Pancosmiæ primorum. In quibus, & principia corporei huius mundi sunt non solum explicata, & disputata, verum etiam. Geometricis, vt remur necessitatibus demonstrata. Et ipsius totius mundi, constitutio, & formatio exposita. Materies contemplationis quidem sublimis & perarduæ, sed ingenio, sed doctriinæ, sed iudicio tuo, nullius difficultatis. Tu pro tua singulari, & humanitate, & benignitate, hilari fronte, atque animo eos excipe. Si non meo vllò erga te merito, saltem eorum merito non exiguo. Quòd mundum hunc, contra plerorumque philosophorum, etiam in Ecclesia philosophantium, dogmata, a Deo esse factum, atque creatum, rationibus demonstrant necessariis. Quæ res, sacrosanctis Catholicæ fidei dogmatibus consona, cum sit, piis hominibus non profutura non potest videri. & impiorum sensus, tum in hac re, tum in aliis perstringere, aptissima videri potest. & multas ab eorum animis impias opiniones euellendas accommodatissima. Hoc meæ erga te veteris, atque eximiæ obseruantię, & venerationis testimonium, e corde, e mente profectum, habe, & retine. Vale, mei memor, Ferraria.

Tui cultor eximius.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER PRIMVS.

DE SPACIO PHYSICO.

Vid autem illud fuit, quod summus opifex primum omnium extra se produxit? Quid aut debuit, aut expedit prius produci, quàm id quo omnia alia, vt essent eguerunt, & sine quo esse non poterunt, ipsum autem sine aliis esse poterat, & aliorum nullo eguit vt esset. Id enim ante alia omnia necesse est esse, quo posito, alia poni possunt omnia: quo ablato, alia omnia tollantur. Nam sine quo aliorum nihil est, & id sine aliis possit esse, necessario primum est, inquit Aristoteles quoq; Id autè ipsum spacium est. Omnia namque & corporea, & incorporea, si alicubi non sint nullibi sunt, si nullibi sunt, neque etiam sunt. Si non sunt, nihil sunt. Si nihil sunt, neq; anime neque naturæ, neque qualitates, neque formæ, neque corpora erunt. At hosce esse rerum gradus extra profundum, iam antea est dictū. Si hæc non sint, iam nulla rerum extra profundum erit vniuersitas. At id contra sensum, contra omnem est rationem. Ergo hi rerum gradus sunt; Si sunt, nullibi nō sunt. Sunt ergo alicubi sunt ergo in loco, sunt ergo in spacio, aut longo, aut lato, aut profundo, aut in duobus horum; aut in tribus. Spacium ergo ante hæc omnia est. Et eo illa vt sint indigent, ipsum vero, vt sit, illorum indiget nullo. Amici quidam nostri è Peripato, cum duos a nobis libellos editos de spacio legissent, suauiter nos subsannarunt. Quoniam nihil tale scripsisset eorum princeps. Ridiculi sane, ac bardi homines, & scriptorum sui principis ignari. Quid enim illi, aliud est locus, quam spacium, longum, latumque? tamen si in loco profundum, qui proprie magis locus est, ipse ridicule ommiserit?

Quid aliud illi est magnitudo, super qua ei sit motus omnis, sursum, deorsum, in latus, in circuitum? An non credunt, a terra ad cælum esse spacium? Sed hos ommittamus. Qui quoniam Aristoteles de nouo orbe nihil dixerit, orbem nouum esse, minime sibi persuaderi sinunt. Alijs quàm talibus ingenijs philosophemur, sensuumque testimonijs, rationumque probationibus vtamur. Nulla magna nomina exhorreamus. Res ipsas, verumque in rebus, verique causas vestigemus. Veritatem, veritatis gratia inquiramus. Ad rem igitur regrediamur, De corporibus quidem, nihil videtur, cuiquam posse esse dubium, ea esse in loco, hoc est in spacio. Quoniam corpora circumquaque intus & extra, spacio & circumdantur, & occupantur. Formæ vero toto corpore extensæ, eandem trinam occupant dimensionem. Qualitates, calor, frigus, humidum, siccum, molle, durum, reliquas, quis non videt, & extra, & circa, & intra corpora esse protensas? Si vero, natura, de qua postea, per corpora, & ipsa protensa esse reperiatur, & eorum externa attingere, & interna habitare, ipsa quoque in spacio esse erit dicenda. Vita itidem & ea anima, quæ sensitua dicitur, si per instrumenta corporis sit distributa, per spacia erit distributa. Sin vero ratio, & mens animæ corpus informer, (quod uidetur Aristoteles voluisse, & quod nobis hæcenus maxime est dubium) sicuti formæ alia per corpora erunt extensæ. Sin vero anima sit in corpore, non ut forma, sed ut formatrix, quia corpus in spacio est, ipsa quoque erit in spacio. Sin uero corpus sit in anima, hæc si diuisibilis sit, in spacio erit diuisibili. Si indiuisibilis sit, in spacio erit indiuisibili. Sed si diuinitas uniuersa indiuisibilis sit, ut est, in spacio erit indiuisibili, & a diuisibili

sibili spacio circumque erit obuoluta. Si nullibi item sit, sine spacio non cogitatur, si sit alicubi, vel in cœli culmine, vel supra cœlum, in spacio certe erit. Si vero sit ubique, in spacio, non esse nequit. Sunt ergo entia cuncta, & ea quæ supra entia sunt, in spacio. Et in spacio, non esse nequeunt. Igitur antequam entia extra profundum prodirent, spacio egerunt, quo ipsum est circumuolutum, vt extra ipsum prodirent, & consisterent, si entia esse aut debuerunt, aut potuerunt. Itaque spacium, a primo vno, ante entia alia omnia est profusum, & veluti spiritu oris eius efflatum atque difflatum in finitum, atque infinitum. Non ergo amplius quærendum an spacium in rerum sit vniuersitate. Sed indagandum, an spacium sit aliquid.

Communis quædam omnium hominû notio, spacium, & esse, & aliquid esse videtur voluisse, cum nomina hæc, vel talia formarer, Dimensio, Distantia, Interuallum, Intercapodo, Spacium, Diastasis, Diastema. Consensus hic Latinorum Græcorumque a sensu videtur ortum habuisse. Quis enim non cernit, cœlum a terra, in mundo distare? Orientem ab Occidente? pedes a capite in se ipso? in capite oculum ab oculo? ab ore nares? Si quis has distantias, seu interualla, siue spacia non discernat, hæc legere, aut intelligere, non laborat. Cernentibus enim, & mente prædictis nostra scribimus. Cessauit ergo, primo statim speculationis huiusce ingressu, quæstio illa. An spacium sit. Sed forsân non cessat alia illa: An spacium sit aliquid? Forte enim spacium quidem fuerit, sed nihil fuerit. Hanc rem, ita discutiamus. Ens, & non ens, idem ne sunt, vel non idem? Si idem, ergo aliquid & est, & non est. Hoc autem impossibile esse, consensus Philosophorum omnium declarauit, Sicut & hoc aliud. Si est aliquid, ens est. Si verò non est, iam nihil est. Hoc enim è numero entium excluditur, sicut illud inter entia connumeratur. Non ergo spacium, & erit aliquid, & in entium numero: & simul non erit aliquid, & è numero entium reiectû. Ergo spacium, & distantia, quæ in homine à ad pedes est; de numero entium est, & est aliquid. Et ita de cæteris interuallis quibuscunq;.

At hoc ens, hoc aliquid, quale nam est? Amplius namque de eo licet ambigere. Ita consideremus. Consensus veterum communis, tria spacia esse docuit. Longitudinem, siue lineam. Latitudinem, seu superficiem. Profunditatem, quam cum illis duabus vocauerunt corpus. Ita, vt Mathematici, qui se se nusquam errare profitentur, docue-

rint, longitudinem siue latitudinè, primum spacium, seu manis interuallum esse. Latitudinem secundum; profunditatem tertium. Ita tamen vt latitudo, considerari nequeat nisi præcedente, & coniuncta longitudine, neque profunditas per se consistere queat, nisi duæ illæ antecedant, & sibi coniungantur. Et sicut illa prima, lineam per se sola efficit, sic duæ coniunctæ superficiem conficiunt; atque ita tres simul iunctæ corpus formant, quod vocant mathematicum. Physicorum verò probatissimi, dixerunt, corpus naturale esse, quod constat, ex longitudine, latitudine, profunditate, & antitypia, quod est resistentia. Itidem, Corpus est, quod habet tres diastases (hoc est distantias) cum antitypia. Item aliter. Corpus est, quod trium interuallorum distinguitur dimensione, cum antitypia. Denique. Corpus est ex congerie, magnitudinis, & figuræ, & resistentiæ. Magnitudo autem, & figura, non sine aliqua, uel una, uel duabus, vel etiam tribus distantias iam dictis constare potest. Itaque tria spaci genera sunt, vel tres species, siue illæ mathematicæ, siue physicæ sint per se solæ consideratæ, Longitudo, siue linea. Latitudo, siue superficies, & profunditas, siue corpus. Quas ita exposuerunt in corpore physico, vt longitudo aliquando acciperetur, maximum, quod in corpore aliquo spacium appareret; aliquando autem id, quod esset, superne deorsum. Latitudo autem esset medium in corpore spacium, siue quod esset a dextris, ad sinistram. Profunditas verò, vel minimum. quod in corpore esse spacium, vel quod est ab ante, retro. In corporibus ergo singulis, qualiacumque illa sint, vel mathematica, vel naturalia, spacia tria reperiuntur, quæ & mente, & sensu percipiuntur. Quis enim non cernat in corpore quouis obuio, distantiam, quæ est superne deorsum? Et eam, quæ est à dextris ad sinistra, & eam similiter, quæ est ab anteriore eius parte, ad posteriorem? Hæc, respectu nostri aliquando mutantur, vt supera fiant infera, dextera fiant sinistra; anteriora fiant itidem posteriora. In qua tamen mutatione, nihil harum perit distantiarum. Namque, longitudo, & latitudo, & profunditas perdurant, vsque ad corporis illius corruptionem. Tres hæc ab omnibus cõfessas dimensiones, corpori naturali cuique inesse, & cuiq; proprias, nemo amplius dubitauerit. Verum addimus nos, eas inesse rebus corporeis omnibus; hoc est iis quæ p corpora protenduntur, vel tota, vel per eorum partes, vnâ, vel plures. Corporeas autem res eas appello, quas vocant qualitates, calorem, frigus, albedinem, nigredinem, & reli-

nigredinē, & reliquas. Vel. n. tota corpora int^o, & extra occupant, vel partes eorū. Hoc est, vel superficies operiunt, vel etiam penetrant profunda; atque ita per tres illas dimensiones, ac spacia, ipsæ quoque protenduntur. Itaque concludemus, dimensiones has, atque distantias, & per eas, spacium simpliciter, in corporeis rebus, hoc est, per corpora protensis, reperiri sicuti in corporibus ipsis. Sed in hoc different hæc ab illis, quod illæ sint corporum propriæ, hæc verò, qualitatibus sunt alienæ. Qualitates namque non sunt quantæ, aut magnæ, aut longæ, aut latæ, aut profundæ per se, & sui naturæ, sed sunt tales ex accidenti, quia nimirum per corpora quæ, & quanta sunt, & magnitudinem habent, & trinè sunt dimensa protenduntur. Est ergo in iis, spacium, sed alienum. Est itidem in corporibus omnibus, sed proprium.

Sed spacium esse, & esse aliquid, & trinum esse, & in corporeis, corporibusque omnibus reperiri, proprium, & alienum, satis est superiore sermone demonstratum. Verum non in hoc forsitan quæstio hæc versatur, an corpora in se spacium habeant. Sed in eo potius, An vllum sit aliud spacium, quàm quod singulis inest corporibus. Quod scilicet nulli corpori sit proprium? Quam quæstionem in hunc modum discutiamus. Tria illa spacia longitudo, latitudo, atque profunditas, loco etiam tributa sunt, sic enim de eo, apud veteres scriptum est alicubi. Diastemaia quidem habet tria, » longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quibus terminatur corpus omne. » Impossibile autem est, spacium esse corpus.

Quibus verbis, loco, tria spacia illa, tributa sunt, quæ omnia corpora terminant, & locum esse corpus, dicitur esse impossibile. Locus ergo tria spacia habet, quæ habet omne corpus, & tamen locus non est corpus. At si locus non est corpus, quid ergo est? Linea quidem nequaquam est, hæc enim vnum spacium solum habet, & non tria. Quid ergo est? Nempe incorporeum quiddam, corporis dimensiones omnes habens, neque tamen corpus existens. Verum Aristoteles, qui loco tria spacia dederat, quasi oblitus sui, quod confessus prius fuerat, negavit postea. Negat enim cum ait.

» Necessè est locum esse, terminum contentis, » nentis corporis, quo contingit contentum. Quo sermone superficiem ambientis corporis designat locum esse. Assertionem hanc illi contrariam, vel illam contrariam isti, uti contrarias nihili pendamus, sed veritatem rei exactissimè perpendamus. Duæ sunt sententiæ, Altera, quæ asseuerat; Locus tria habet interualla. Altera, quæ ait; Locus duo habet interualla. Vtra harum verior? Certum iam factum

corpus, quod locatur, tres habere distantias. Locum verò sententia priore tres itidem habere, posteriore, duas. Primo sanè intuitu, cuique hominum, verisimilius videri potest, vt tres locati corporis dimensiones, in tribus loci talibus distantias, locum habeant. Si quis contra sentiat, rationem validam, veramque afferat oportet, qua ostendat, quo pacto, tria interualla, locentur in duobus? Deinde, quoniam assertor ille idem, inter loci condiciones posuit, locum, nec maiorem, nec minorem loco corpore esse; vt demonstrat esse necesse, quo nam pacto, superficies tantum, è duobus constans interuallis, corpori è tribus constanti, æqualis esse queat? Et quomodo locus, si superficies est, corpus ita locet, vt locus aliquis sit, qui corpus non locet? Non enim à superficie, profunditas locati corporis locatur. Et quo item modo corpus aliquod sit, quod maximè profunditate constat, & non sit in loco sua profunditate? Inter loci itidem condiciones hæc alia est posita, vt locus contineat locatum. Totum ne interrogo continere debet? an partem, vel partes aliquas extra relinquere. Si pars aliqua extra relinquatur, iam locus, non continet locatum, vt asseueratur. Totum ergo necesse est, ut locus, contineat locatum. Et si totum continere debet, profunditatem etiam locati, necessario continebit. At quo modo superficies, quæ locus esse dicitur, cum duas tantum habet dimensiones, longitudinem, & latitudinem, locabit longitudinem, & latitudinem, & tertiam præterea locati corporis profunditatem? Si non continet, & hæc, neque hæc locata est, neque locus continet locatum; neque locus æqualis est locato, nec locatum æquale loco est. Si verò continet, quo pacto locatum corpus seposita profunditate, ex corpore superficies euasit? Ad hæc, si in loco est id corpus, quod aliud corpus extra se habet, quod locatum ambiat, quærimus, an ambiens corpus inde moueatur, secum auferat suam superficiem, quæ locus dicitur, an verò ibi relinquat? Si relinquit, iam corpus datur sine superficie, quod cacinis subsannandum est. Sin verò secum auferat, quo modo seruabitur, alia conditio illa, qua ab eodem assertore dicitur. Vult enim immobilis esse locus? Præterea quo modo immobilis erit locus, si corpus locatum ex eo discedat? Neque enim locus ipsum sequetur si immobilis sit, & immobilis cum sit, locus amplius non est, cum nullum amplius contineat locatum. Vel ergo vacuum ibi fiet, quod ab eo non est coactum. Vel superficies confundetur; & in vna molem cum suo corpore coibit, atque ita immobilis non erit. His ergo omnibus rationibus falsum esse apparet, Locum, duobus tan-

FRANCISCI PATRICII,

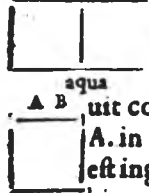
tum constare interuallis; Et verum esse, constare ipsum, interuallis tribus, quibus tria corporis locati interualla capiuntur. Ita vt longitudo loci, longitudini locati, & latitudo, & latitudini, & profunditas profunditati, & correspondant, & omnino sint inter se æquales. Locus ergo integer erit, non superficies ambientis sola, sed profunditas etiam, intra superficiem existens, simul cum illis. Sed quid nam? Ambiens, corpus est; quod locatur, corpus itidem est, corpora ne duo, profunditatis suis, se se penetrabunt? & corporum penetratio concedetur? Id verò impossibile est. Locatum corpus, profunditatem suam, locum ingrediens, & inde egrediens, secum semper gerit. Locans verò corpus profunditate sua, locati profunditatem, & recepit prius, & dimisit postea, vt secum auferret. At quo nam locantis profunditas abierat, dum locati profunditas reciperetur? Id ne imaginari quidem licet. Ergo necesse est, vt locans corpus, dum locatum recipit, ipsum totum inde discedat, & spacium quod ibi immobile est, relinquat se ipso vacuum, vt ingrediente corpore impleatur. Et hoc itidem recedente toto, spacium illud ipsum, quod ibi est immobile, aliud ingrediens recipiat corpus. Atque ita spacium illud, idem semper, & immobile semper, longum, latum, & profundum stare necesse est, vt egredientia omnia dimittat, & ingredientia omnia recipiat corpora. Vel corporum penetratio dabitur. At hoc impossibile est. Illud ergo est necessarium. Hac ergo mutatione, & spacij semper eiusdem mansionis, liquido constat, locum aliud esse à corporibus locatis. Manet enim ille, hæc verò alia, atque alia, & ingrediuntur, & regrediuntur, nihil illo dimoto. Vnde communes hæc loci notiones, ab omnibus philosophantibus confessæ, & concessæ; Quòd locus aliud sit à locato; & quòd locus maneat immobilis; locata verò corpora ex vno loco, in aliud moueantur. Cum autem dicitur locum esse aliud à locato, ita est accipiendum, vt locatum omne, corpus sit: Locus autem sit non corpus, ne scilicet duo corpora se se inuicem penetrent. Ergo locus, quia corpus non est, necessario erit spacium trina dimensione præditum, longitudine, latitudine, atque profunditate, quibus corporis locati longitudinem, latitudinem & profunditatem in se recipiat, & capiat. Et spacium tale trinum, verus est locus, aliud à locato, immobile per se, & locato corpori quæquam uersum æquale. Locus ergo proprium spacium habet, diuersum à spacio corporis proprio. Imò spacium ipsum trinum, verè est locus; & locus verè est spacium trinum, neque spacium loco accidit, sicuti corpori accidit. Proprium

enim corpori naturali, qua corpus naturale est antitypia illa est, & quam vocant naturalem. Hoc est resistentia, & renitentia. Quæ renitentia, trinum illo spacio opus habuit, vt subsisteret. Qua ratione tres distantia, sunt fere corpori, tam alienæ, quam fuerant corporeis. Loco verò ita propria sunt, vt ei non accidant, aut ei aliunde accedant, sed ipse locus, non sit aliud, quam distantia illa. Et spacium, verus sit locus. Et locus, verum sit spacium. Ita verè dictum fuerit. Loci potentiam admirabilem quandam esse, & omnium primam. Locus enim natura, ante corpus ita est, sicut corpus est, ante corporea. Nam sine quo aliorum nihil est, & id sine aliis possit esse, necessario, primum est.

Verum locus, non ne relatione dicitur ad locatum? sicuti relatione ad filium pater dicitur? Id ita esse consensu omnium est firmatum. Verum sicuti pater, si relatio cesset ad filium, est etiam vel animal aliquid, vel homo, ita locus, sine locati relatione, potest aliquid per se esse. Id autem veteres vacuum vocauerunt; hac scilicet altera ratione, vt spacium idem, si corpus contineret, locus appellaretur. Si verò nullum contineret corpus, vacuum nominaretur. Re autem vera eadem res essent, vacuum, spacium, plenum, & locus. Qua plenum corpore est, esse locum. qua vero sine corpore est, esse vacuum. Atque ideo vacuo huic necesse est, communes esse tres illas dimensiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, sicuti & loco. Et vacuum ipsum, non aliud esse, quàm trine dimensum spacium. Quid ergo, spacium ne in rerum natura reperiretur, quod vacuum sit re vera, & nullo corpore plenum? Hac sanè de re, variæ veterum sententiæ fuere. Alij namque eorum, neque in mundo, neque extra mundum, vacuum esse spacium vllum asseruerunt. Alij non esse in mundo, extra mundum esse. Alij verò extra mundum non esse, in mundo esse posse. Nos autem circa hæc ita philosophemur. Vacuum corpore spacium, si alicubi sit, vel in mundo necesse est esse, vel extra mundum. An extra mundum sit, postea considerandum. Nunc verò, an sit vllum in mundo spacium, quod corpore sit vacuum, videamus. Plerique sanè veterum, in hanc sententiam descenderunt, vt nullum esse in mundo vacuum affirmarent. Idque reperiri prorsus negarent. Alij sola contenti negatione. alij verò, rationibus etiam annexi sunt probare. Sed ijs vt videtur non demonstrantibus quicquam, quod sensus ipse refellere non valeret. Rem igitur hanc in hunc modum perquiramus.

Vacuum esse in mundo, tripliciter quæri potest.

test. Primò, an in mundo ingens aliquod sit spacium, quod mundi ipsius magnam occupet partem, in eum scilicet modum, quo vulgus totam aeris regionem vacuum esse existimare solet, quia dum aeris nullam sentiunt, ut aliorum corporum, resistantiam, nullum ibi esse corpus sibi persuadent. Secundo, an in mundo, paruum aliquod spacium vacuum dari possit. Tertio an minima quaedam inter corpora veluti spaciola, vacua concedantur. Sanè priore illo modo, nullum inane in mundo esse, negantibus assensum damus. Duo verò reliqua, & parua, & minima, in mundo inania posse esse, spacia, non solum non negamus, verum etiam maximè contendimus. De tertio prius ita agamus. Sicuti inter arenæ particulas, aer minutim est interspersus, ita cogitandum est inter aeris particulas, spaciis inanis portuunculas esse interspersas. Id ipsum esse inter aquæ etiam particulas, & reliquorum omnium solidiorum corporum. Quæ res etiam sensu non cernatur, ratione tamen à sensu orta, ita esse probari videtur posse. Sensu enim comprehendimus, aquam, & rarefcere, & densari; Idem facere, quamuis non tam perspicue aerem. Aqua si densetur, in vacua spacia sibi interspersa necesse est, ut resideat, vel corporum penetratio concedenda erit; res tantopere à veteribus oppu-

gnata. Etenim si aquæ pars A. quæ corpus est, densetur in partem aquæ aliam B. quæ itidem corpus est, iam corpus penetravit corpus. Et trina dimensio corporis A. in trinam dimensionem corporis B. est ingressa. Quod si negetur, interroga-

 bimus quo nã abiit dimidia pars aquæ videmus enim molem, quæ dupla erat in simplici esse redactam, & dimidia parte minorem esse eam, quæ est densata, quam fuerat, antequam densaretur. Quo factò, necesse est fateri dimidiam penetrasse, vel spacia multa exigua vacua, aquæ interspersa. At corruptam non esse, ostendit, quando eadem dimidia in glaciem densata, calore, vel solis, vel ignis resoluta, in eandem qua prius erat, duplam molem redit. Penetratio autem dimidiæ in dimidiam non conceditur. Necessariò ergo tertium relinquitur, ut in spaciola vacua sibi interspersa se se receperit, atque ita sit densior effecta. Aer itidem quando in eo, locum muto, corpori meo cedit. Eccessione, vel corrumpitur, vel in proximas alias sui particulas se se recipit. Et ita vel altera, alteram penetrat, vel in spacia vacua sibi interspersa concedit. At corruptam esse, nulla præcedente alteratione, non est dicendum; Neque concedendum aeris partem, in aeris partem penetrasse. Ergo in vacua spacia proximi sibi aeris se se contulisse, est neces-

sariò consistendum. Atque in hunc sensum, veterum sapientissimi quidam, & rerum naturæ goari, asseruerunt densum, & ratum in rebus ratione vacui fieri: & motum corporum, per inane fieri: cedente scilicet obvio, & in proximi inania spaciola se se recipiente. Cui sententia fucum fecit Aristoteles, qui ne se sapientior videretur alter, vetustiores omnes fatuos, atque insanos etiam vocavit: quasi illi affirmassent, in mundo magnam vacui molem reperi, per quam corpora mouerentur, magnisque cavillationum aggeribus hanc sententiam, quæ à nemine, vel lata, vel prolata fuerat, annus est pessum dare. Quos cavillos si quis ad rectam rationem à nobis modo expositam revocet, & fucum sophismatum facile cognoscet, & vanitatem hominis agnoscat. Sed ad rem revertamur. Quia ratione ostendimus aquam, & aerem densari; eadem ostendi potest aliorum corporum condensatio. Quæ tunc densantur, cum partes ipsorum in poros, qui inania sunt spaciola, se se recipiant. Rursus verò rarefcunt, cum ex vacui recessibus illis, in priora itidem loca, quæ recesserant partes, redeunt. Cumque, & liquida corpora, & solida, quæ omnia porosa sunt, inania illa spaciola sibi interspersa habeant, cur non poterimus affirmare, tantundem in mundo vacuum esse, quantum sit plenum? Non est enim à ratione alienum, naturam ex æquo utrumque providisse, quando utrumque ex æquo, rebus suis, usui esse posset; dum ex densis rara efficit, & rara, quæ sunt, ad densitatem redigit; quibus modis duobus, generationes omnes suas peragit. Omnia autem recta cum ratione, naturam ægere, omnibus philosophantibus est iam concessum. Atque hæc de minimis vacuis à natura rebus interseminatis dicta sunt. Ad alterum illud transeamus, ad maiora scilicet vacua. Fieri namque, ut aliqua, atque arte adhibita, spacia vacua maiora, interdum sensus ipse declarat. Exemplis hoc declaremus. Sphæram lamineam conficiamus, stamno fulo, vndique optime occlusam, in eamque foramine vno siphonem lamineum immittamus ad mediã usque. Eam proculdubio aere plenam esse est dicendum. Tunc ote Siphoni admoto, internum aerem attrahamus, proculdubio multum extrahemus, atque ita necessariò vacui multum relinquetur. Præterea, Clepsydra illa hortensis, qua vacuum non dari, multi conati sunt astringere, contrarium ostendit, inane scilicet in ea posse fieri. Nam si ipsa in fundo parvula habeat foramina, digitoque osculum superius comprimatur, aqua non effunderetur quidem per fundi illa foramina. Atque ita videtur vacuum non admittere. At si foramen unum, vel plura in fundo sicut magna, aqua per ea
 sine

FRANCISCI PATRICII

sine dubio effluet; & antequam tota effluat in parte eius vacuum intrus remanebit. Hanc autem rem experientia ostendit. Quinimò, per paruula illa foramina, si Clepsydra impleatur arena, hæc illico, vti aqua grauior decideret. Idè, & mel, & oleum faciet. Si itidem vas aliquod aqua repleamus, vel oleo, vel vino, ad amussimque occludatur, deinde Ioui frigidissimo in hyeme exponatur, liquor ille in glaciem concreset. & vasis partem vacuum efficiet. Hæc omnia per se quisque experiri potest. Contrariis ergo pluribus his experiētis, quod priore illa negabatur, vacuum spacium dari posse confirmatur. Quod hac alia quoque patebit. Si vtris aqua plenus, pressus aquam effundat, compressus remanebit. Tunc os eius per quod aqua est effusa, quàm arctissime obligetur. Hoc facto, venter vtris, manibus extendatur, sequetur ille manus, atque ita internum spacium amplum fiet, in quod, cum nec aer, nec aqua, nec aliud corpus, per os obligatum, ingressum est, cui dubium posthac erit, totum illud spacium omni corpore esse inane. Et natura ergo, & arte adhibita, esse, & posse esse in mundo vacua, & inania spacia, sensus ipse, & experientia, & ratio ex hisce ducta clarissimè demonstrauit.

Extra autem mundum vniuersum, inane spacium esse, nihil obstant Aristotelis aut aucthoritas, aut rationes. Quibus extra cælum, locum, vacuum, corpus, motum, tempus nullum esse contendit. Neque enim negauit, spacium inane ibi esse. Sed negauit, tale vacuum esse, quod corpus caperet, & locus fieret. Et si maximè negasset, spacium ibi esse, neque tamen rationibus id demonstrasset; nihil nobis obstaret, quin spacium ibi esse, rationibus ostendere possemus. Probemus itaque, non quidem sensu, qui illuc non pertingit, neque vllius auctoritate, quam tamen aliorum veterum, Aristotelicæ contraponere habemus. Sed rationibus ferè sensatis, extra mundum spacium esse, illud inane demonstramus.

Dicimus ergo inter stellas fixas, duodecim esse signorum Zodiaci figuras, cum aliis non paucis. Signum vnum integrum sumamus. Esto Arietis. Hoc Astrologi, rerum cælestium gnari, longum esse ponunt gradus xxx. latum xij. sicuti Zodiaci signa reliqua. Longitudo hæc Arietis, est in intima cæli superficie: est, & in cæli corpore profundo, atque interna mole: Cur non sit etiam hisce continuata, & correspondens in cæli eiusdem extima superficie, & suprema? Vel enim ibi superficiem cælum habet, vel non habet? Si dicatur non habere, ridiculum fiet, vt vel cælum non sit corpus, vel sit corpus, sine superficie. Quæ si falsa

sunt, necesse est, vt cælum extimam quoque superficiem habeat, & necesse est eam longam, & latam esse, vel xxx. illos, & xij. gradus, vel maiores, vel minores alios. Si ergo signi in ea superficie longitudo est, & latitudo, necesse

est alterum tantum, spacij illius inanis ei contiguum esse, xx. scilicet gradus longum, xij. latum. Et quanto a cæli superficie extimæ lineæ Arietem includentes, magis protrahantur, semper maius, ac maius spacium comprehendent. Hac in re Ariete exti-

mo demonstrata nemo dubitet, quin in reliquis signis xj. idem fieri possit. Xij. ergo Zodiaci signa, in suprema cæli superficie, tantum demum spacii inanis, contiguum sibi singula habebunt, quantum ipsa sunt. Longum nempe tota longitudine gradus ccclx. latum verò xij. Si vero a principio, & sine cuiusque signi lineæ per superficiem cæli eandem, vsque ad vtrumque polum protrahantur, instar peponis cuiusdam. eam in xij. partes æquales dispartiet. Quarum partium singulæ, totidem spacij inanis illius partes sibi contiguas necessario habebunt. Atque ita vniuersum cælum, ac mundus vniuersus extimo spacio circundabitur necessario. Quæ res ita clara modo facta est, vt si quis de ea dubitet amplius, dubitem an compos ocnlorum, & mentis fiet. Verum si quis amplius amet audire, audiat; & hæc. Veterum elegantissimi quidam Physici autumarunt, mundum hunc cõflagraturum. Si in vapores, vel in fumum resoluatur, rum centies millies, & forte amplius, maiorem occupabit locum. At locus hic, spacium illud fuerit inane, quod corpore replente, locus nuncupabitur. nunc nullo implente corpore, inane tantummodo est spacium. Idque cogitatione comprehendunt ij, qui hoc dogma intulerunt, non absimili ab ea abstractione, qua Physici alij in mathematicum intellectu vtuntur. Et sicut his nihil sequitur absurdum, ita illi cogitationi cõflagrationis, absurdi sequetur nihil. Sicuti neque huic aliz. Si mundus vniuersus mente cogitetur suo loco moueri, inane illud spacium, necessario replebit, locumque in eo sibi efficiet. quod nunc, quia corpus nullum continet, spacium tantummodo est inane. Præterea si mundus etiam hic, in minorem a Deo contrahatur molem, eius loci, qui nunc est, vacuum remanebit spacium, vt omittamus, quæ, aliqui de homine in supremo cælo stãte, vel brachio extra potrecto cogitatione admiserunt. Esto hisce rationibus comprobatum, extra mundum spacium inane esse. Quod, locus non est quidem, sit autem cogitatione locus, & re ipsa for-

te, aliquando locus fiet.

Spacium hoc, quod mundum vniuersum, vnde quaque extrinsecus amplectitur, veterū alij finitum esse dixerunt, infinitum alii: Sunt etiam qui rerum omnium maximum dixerūt. Hoc qui asseruit, a vero non aberrauit, Thales Milesius, rationemque dicti sui optimam attulit. Interrogatus quid nam maximum esset, locus, respondit. Alia namque omnia, mundus continet; locus vero mundū ipsum. Optime inquam respondit, si pro loco hoc maximum, inane extra mundum spacium intellexit. Posidonius vero, infinitum non esse docuit, sed tantum, quantum sufficiat ad capiendum mundi resolutionem in ignem. Stoici vero alii infinitum esse affirmarunt; sed quibus rationibus id confirmarunt, nequaquam constat. Nos alia ingredientiē via, dicimus, spacium quod est extra mundum, & finitum esse, & infinitum. Finitum quidem ea parte, qua mundi extremam superficiem contingit, non quidem proprio, & naturali sine suo, sed mundi terminis. Qua vero digreditur a mundo, ab eoque procul abit, in infinitum transit. Idque ita esse, his rationibus probamus. Si alicubi in eo abitu, & discessu spacium illud finiretur, vel proprio finiretur termino, vel alieno, vel vtroque, vel neutro. Proprio quidem terminari, ratio non videtur suadere posse. Etenim qua terminaret, alterius esset naturæ ab ea, qua terminaretur, & fieret idem & terminus, & terminatum, ac veluti idem locus esset, & locatum. Hæc autem nulla rerum permittit natura. Dissimilitudo itidem hæc, quo modo, a seipso genita comprobabitur? Terminari namque passio quædam est, terminate vero actio. At quo pacto aliquid, & agit, in seipsum, & à seipso patitur respectu eiusdem? Si id fieri nequeat (quoniam qua patitur in potentia est, qua vero agit iam actu est) dicendum si spacium illud terminatur, ab alio terminari aliquo. Veluti eiusdem spacij ea pars, quæ mundum proxime ambit, a mundo patitur, & terminatur. At procul a mundo, quod est positum longissime, quo modo a mundo terminari poterit, cum termini eorum qui se se mutuo terminant, & terminantur, contigui, & se se contingentes esse debeant? Non ergo mundus, spacium, quod a se distat longissime, terminare potest. Neque ergo a se ipso, neque a mundo, spacium, quod a mundo est procul, terminatur. Neque etiam ab alio ibi terminari potest. Vel enim corpus illud esset, vel incorporeum aliquid, vel medium aliud tale, quale est spacium ipsum. At si tale medium dicatur, & à spacio reliquo, nihil dissimile, cur non potius idem eo diceretur? atque ita a se ipso terminaretur? Cuius contrarium est, ostensum. Neque

etiam a corpore villo ibi terminari potest. Omne enim corpus intra mundum est. Deinde si corpus etiam aliquod extra mundum asseratur esse, quæremus nos, an id corpus spacium occupet, ut locum? Si respondeatur non occupare, quia spacio vniuerso superficie aliqua sui finem imponat, tum dicemus nos id non esse corpus. quia trine non sit dimensum. At si trine dimensum esse supponatur, necessario spacium occupat. atque ita spacium aliud extra vniuersum spacium erit, quod ei finem imponat. Deinde quæremus, an & spacium hoc aliud, & corpus ipsum occupans, finitum sit, vel infinitum? Si finitum dicatur, a quo nam finitur? Per easdemque interrogationes, ad hanc ipsam, infinities recidemus. Si infinitum respondeatur esse, iterum rogabimus, cur nam, ut vni infinito finis statuatur, infinitum aliud frustratingatur? A corpore ergo nullo, vel finito, vel infinito, spacium illud primū, a mundo abiens terminatur, aut terminari potest. Quod si incorporeo aliquo asseratur spacium primum finiri; Quæremus nos, an incorporeum hoc, terminos & ipsum habeat, quibus spacium terminet, vel non habeat? Si non habere dicatur, tunc inferemus nos, id non posse terminare. Omne enim quod alia terminat, suis ea terminat terminis. Si asseratur terminos habere, iam & vel linea est, vel superficies, vel corpus. At linea, & superficies quo modo profunditatem etiam spacii illius terminabunt? Et præterea, & lineam, & superficiem, non nisi in corpore, aut in spacio trine dimenso reperiri: Corpore autem, vel spacio, non finiri spacium, iam est demonstratum.

Cum ergo, nec corporis terminis, nec spacii alterius, nec sui, nec incorporeis finiatur, necessario concluditur, spacium illud a mundo recedens, in infinitum recedere, & infinitū esse. At qua nam infinitate? potentiali ne (ut ita loquar) an actuali? Sane si potentiali diceretur, sequeretur necessario, ut nunc finitum esset, postea infinitum fieret, & quidem in potentia adhuc. Quod si dictū sit absurdum, nos spacium illud, actu infinitum esse concludemus. At infinitum, lineis ne? an superficiebus, an etiam profunditatibus? Sane omnibus. Nam si infinitum vno sit, omnibus etiam necessario est infinitum: præterquam vbi mundum tangit, uel mentis nostræ conceptione terminatur. Sed hic terminus naturam eius non mutat, nec ab infinitate sua dimouet.

De Spacio vero, quod mundum capit, & quod mundi est locus, & in quo mundus est, & quod in mundo, quid aiemus? Eiusdem ne est naturæ, cum exteriori illo infinito, vel naturæ alterius? Et eius profectō est, & alterius. Eiusdem

FRANCISCI PATRICII,

Eiusdem quidem est, veterum testimonio, qui omnes dixerunt, idem esse spacium inane, & locum. Locum quidem tunc vocari, quando corpore est plenum; quando verò corpus non continet, vocari inane. Cui dogmati, rationes aliquot addamus. Neutrum ipsorum, corpus est: vtrumque corpus recipere est aptum. vtrumque corpori cedit: vtrumque trine est dimensionum; vtrumque corporum dimensiones penetrare potest. Neutrum corporibus resistit, vtrumque corporibus motis, locum & cædit, & præstat. & sicuti corporis propria est resistentia, & renitentia, & antitypia, quæ vt corpus naturale sit, ei causam præstat. Sic spacij vtriusque proprium est, cessio corporibus, eorumque motibus præstita. In eo tantum differunt, vt alterum, quod mundum locat, sit plenum mundi corpore; alterum vero, sit corpore omni vacuum. In eo etiam, differt hoc ab illo; quod illud, & finitum est, & infinitum, hoc autem totum est finitum. Et à medio sui, vnde quaque æquale. Si enim a centro ipsius, quod est mundi centrum, quaquauersum lineæ protrahantur, vsque ad mundi conuexam superficiem, æquales erunt omnes, sed finitæ. Si vero etiam, atque etiam protendantur, quousque protrahi possunt, æquales itidem, sed infinitæ erunt, possunt enim per vniuersum, extra mundum positum spacium infinitum, protendi. In medio ergo vniuersi infiniti spacii; centrum spacii est. Et spacium quod circa centrum est, vsque ad mundi conuexum, medium vniuersi spacii est. Diuersum quoque ab exteriori illo, mundanum hoc medium, ac finitum est rationibus aliis. Illud enim inane, ac vacuum totum est, quatumcumque est. Hoc vero plenum mundo est, ac mundi corporibus omnibus. minutis tantum inter corpora interualli vacui distinctum: quæ tamen vacua interualla tanta, ac totidem sunt, quanta, & quot sunt pleni spacia reuera. Plenum tamen vulgo, & sensui vocatur; vacuum est vti ostendimus, rationi. Et qua plenum est, non equidè ad eius pertinet essentiam, sed plenitudo ei accidens est; a corporibus nimirum plenitudo illi accedit, quæ ab eo natura sunt diuersa, ita, vt spacia, quæ propria corporum superius diximus, accidentia fere sunt illis, essentia vero eorum, in antitypia illa, & renitentia consistit. Quare si plenum esse, spacio huic mundano accidit; vacuum esse ad essentiam eius pertinebit. Nam, & dimidia mundani spacii pars vacua est, & vniuersum illud extra mundanum est inane. Quæ res etiam si ita sit, attamen magnam vim, erga se se implentia exercet corpora. ita, vt ea cuncta, nihil resistentia, eorū resistente, aut obstaculo nullo penetret. Et è contra, intantum viribus caret, vt à corporibus omni-

bus, nihil eo profus renitente penetretur. Diuidat etiam corpora omnia: & à corporibus omnibus diuidatur. Nullum corpus lædat; à nullo corpore lædatur. Nullum tamen impossibile inde sequatur. Non est enim eis simile; non est eis contrarium. Neque enim eis repugnat: neque ab eis repugnatur, & dum illis resistere nequit, omnibus tamen sese indit. Atque illis sua puncta, suas lineas, suas superficies, impertit & profunditates, se seq; his neuti quã priuans, illis largitur, vt illa sibi habeant, quæ sibi retinet ipsum. Atque ita euenit, vt dum qua plenum est, omnia penetrat, & ab omnibus penetratur; Omnia item comprehendat, & ab omnibus comprehendatur. & dum omnia terminat, ab omnibus terminetur. Cum vero hæc omnia, & faciat, & patiat, & corporibus omnibus largiatur, vt sint, vt agant, vt patiantur, cur omnis corporum essentia, actionis, ac passionis non dicatur esse principium? Et cum corpora omnia finiat, cur corporum etiam finis non existimetur? Atque hinc, & principium rerum, & finis itidem esse non asseratur? & cum finitum, & infinitum sit, cur, & principium, & finis, finita, & infinita non dicentur? Quorum pleraque præstantissimi veterum dixere, vel forte dicere voluere.

Corporeas qualitates, quas per corpora diximus protendi, corporibus ipsis esse posteriores, nemini dubium videri debet. Sunt, n. ipsæ, quæcunque, & quotcunque sint, accidentia; corpora vero substantia sunt, substantias autem accidentibus priores esse, nemini dubium itidem esse potest. Corpora ergo qualitatibus suis sunt priora. Corporibus vero priores sunt loci. Nam si locus, prius corpore non esset, tunc corpora non essent in loco, quod impossibile esse philosophis omnibus est confessum. Atque ideo dictum est veterum cauillatori.

„ Admirabilis quædam est loci natura, &
 „ prior omnibus. Nam sine quo, aliorum
 „ nullum esse potest, & ipsum sine illis potest esse, necessarium est, primum esse.

Nam si corpora fierent, & locus eis non esset præparatus, vbi nam locarentur? si arbor aliqua modo è terra pullulet, ac crescat, quomodo nam crescat, si locum non reperiat ibi esse paratum? locus ergo vere, corporibus, corporeisque, natura & tempore est prior. At si locus non nisi quatenus corpus locat, locus dicitur, sui autem natura, ante quàm locus sit spacij totius pars est, spacij hæc pars ante locum est. Et quia pars & totum natura simul sunt, spacium etiam vniuersum ante locum est natura. Si item locus & vacuum idem sunt, & vacuum natura & cogitatione plenum præcedat, locus autem quatenus locus est, plenum esse? vacuum certe ante locum, & prius loco debet esse.

esse. At spacij proprium est, vt vacuum sit, spacium ergo natura, & tempore prius loco est, At cum entia nulla alia in natura sint præter hæc quatuor, spacium, locus, corpus, qualitas; corpus aut qualitate prius est; & corpore locus, & loco spacium, spacium nimirum rerum omnium primum est. Mundus itidem prior omnibus quæ in eo sunt locis, corporibus, qualitatibus est. Spacium autem ante quam mundus est: spacium nimirum, mundanorum omnium primum erit. Quin etiam prius ipso mundo. Nam si mundus prorsus corrumpatur, atque in nihilum redigatur, quod veterum non ignobiles fore tradidere, spacium in quo nunc mundus vt in loco est, inane prorsus remanebit. At si iterum, cælos novos, terramque nouam, Deus reficiat, quod sapientum multi; & diuino viri afflati spiritu pronunciarunt, spacium præexistit, quod novos capere possit cælos, terramque nouam. Ante quam hic quem incolimus mundus a Deo esset fabricatus inane erat, in quo vel atomi volitabant, vel chaos volutabatur, vel materia informis, motibus inordinatis voluebatur. spacium ergo ibi erat ante mundi formationem. Est ergo spacium sui natura mundo prius, primumque rerum omnium mundanarum; ante quod nihil fuit: & post quod omnia fuere.

Spacium ergo hoc, quod ante mundum fuit, & post quod mundus est, & quod mundum & capit, & excedit, quidnam tandem est? Aptitudo ne simplex ad capienda tantum corpora est, & aliud nihil? Suscipit quidem spacium hoc corpora omnia, sed non videtur, aliud nihil esse, quam aptitudo. Sanè, si quicquam rerum sit, vel substantia est vel accidens. & si substantia est, vel incorporeum quid est, vel corpus. Si verò accidens, vel quantitas, vel qualitas, vel aliud quid tale. Profecto dicimus nos, spacium per se ipsum, cum mundum præcedat, cumque extra mundum sit, nihil rerum esse mundanarum, præter eam eius partem, quæ mundum capit, aut quod mundus suo corpore occupat. verum alia res a mundo diuersa est. Mundus enim corpus est, spacium vero corpus minime est, nulla ergo categoriarum, spacium complectitur, ante eas omnes est, extra eas omnes est. Quid ergo est? hypostasis, diastema est, diastasis. etalis est, extensio est, interuallum est, capedo est, atque intercapedo. Ergo quantitas? Ergo accidens? Ergo accidens ante substantiam? & ante corpus? Architas vterque, & senior Pythagoræ auditor, & iunior Platonis amicus, & qui eos secuti sunt scriptores categoriarum, hoc spacium non cognouere. Sed sunt categoriæ in mundanis bene positæ, spacium de mundanis non est; aliud quam mundus

est, Nulli mundanæ rei accidit, siue ea corpus sit, siue non corpus, siue substantia, siue accidens, omnia hæc antecedit; omnia illi vt accedunt, sic etiam accidunt; ita vt non solum quæ in categoriis numerantur accidentia, verum etiam quæ ibi est substantia, illi sunt accidentia. Itaque aliter de eo philosophandum, quam ex categoriis. Spacium ergo extensio est hypostatica, per se substans, nulli inherens. Non est quantitas. Et si quantitas est, non est illa categoriarum, sed ante eam, eiusque fons & origo. Non ergo accidens dici potest, neque enim cuiquam accidit substantiæ. Quid ergo substantia ne est? Si substantia est, id quod per se substans, spacium maxime omnium substantia est: Substans enim per se, nulli innititur vt sit; nullius eget, quo sustineatur, sed ipsum, substantiis sustentationem præbet, easque vt sint sustentat. Si substantia est, quod per se existit, spacium omnium maxime substantia est; quia maxime omnium per se existit. Si substantia est, quæ aliis substans, spacium maxime omnium substantia est; omnibus enim substans aliis naturæ rebus. Si substantia est, quæ nulla aliarum rerum eget ad esse, spacium omnium maxime substantia est; nullo enim aliorum eget, vt sit; reliqua omnia, vt sint, egent spacio. Si substantia, primum omnium entium est, spacium maxime omnium substantia est. Primum enim aliarum rerum omnium esse iam est probatum. Hisce ergo rationibus omnibus patuit clarissime, spacium maxime omnium substantiam esse, sed non est categoriæ substantia illa. Neque enim indiuidua substantia est, quia non est ex materia, & forma composita. Neque est genus, neque enim de speciebus, neque de singularibus prædicatur. Sed alia quædam extra categoriam substantia est: Quid igitur corpus ne est, an incorporea substantia? Neutrum, sed medium vtriusque. Corpus non est, quia non est antitypos, aut resistens, aut renitens, non visui, non tactui, sensuum nulli obiicitur, aut subiicitur. Incorporeum rursus non est, quia trine dimeritur. Longitudinem, latitudinem, profunditatemque, non vnâ, non duas, aut plures habet, sed cunctas. Itaque corpus incorporeum est, & non corpus corporeum. Atque vtrumque per se substans, per se existens, in se existens, adeo, vt etiam per se stet semper, atque in se stet: neque vnquam, neque vsquam moueatur, neque essentiam, neque locum mutet, nec partibus, nec toto. Quod enim mouetur, per hoc spacium mouetur; hoc autem spacium supra se non mouetur, neque aliud vsquam est supra quod moueri queat. Neque etiam, vel in ipso, vel extra ipsum terminus vllus est vnde moueatur,

FRANCISCI PATRICII

ueatur, aut quo moueatur. Neque pars eius vlla, hinc illuc migrat: per partem namque sui ipsius migraret. & duæ spacij partes, altera esset in altera, & supra alteram, & locus illius quæ discederet, spacio vacuus remaneret, atque ita spacio seipso vacuum esset. Itaque nec toto, nec partibus mouetur. Est ergo & immotum prorsus, & omnino immobile.

Quid est quod aio? Stat toto spacio? Stat partibus? An partes habet? Totum ne dici potest? Partes quidem habet duas, ac totum dici nequit. Pars altera spacij ea est, quæ mundo plena est. Altera quæ mundo est vacua, extra mundum est. At totum ex his partibus conflatum, dici minime potest. Nam totum omne, partibus constat, omnibus finitis, quibus & ipsum finitum esse necessarium est. At spacio, parte mundo plena, mundi finibus finitum, & æquale est. Parte autem mundo vacua, extra mundum posita, finitum infinitumque, vti docuimus, est simul. Sed vtra nam partium harum, maiores habet agendi, vel patiendi vires, infinita ne, an finita? vel æquales habet vtraque, vel nullas? Rationabile videtur, infinitam partem maiores habere, quoniam æquas habere finitum & infinitum, non est rationi consonum. Multo minus, si finita, & minor pars, maiores habere dicatur. Sed prius de infinita. Si ea vires habeat vllas, eas vel in sese exercet, vel in partem finitam, vel in mundum ipsum, eiusque partes. Si in sese eas exercet, alia eius pars, iis viribus prædita, ager in aliam eius partem, quæ vel eadem vires habebit, vel maiores, vel minores, vel etiam nullas? Si eandem, quomodo ab æquis viribus patietur? aut quomodo in æquas ager? Multo minus possibile videtur, si patiens pars, maioribus sit viribus. Hæc enim potius ager in minores, quam ab his patietur quicquam. Si vero minoribus sit patiens pars prædita, poterit a maioribus forsitan pati aliquid. Sed quisnam inæqualitatem hanc vicium, rei tribuit prorsus sibi simili? & alteram ab altera dissimilem fecit? Non videtur a se ipso, hanc partium dissimilitudinem, spacio illud acquisuisse. Ergo ab alio. At a quo nam? cum nihil aliud sit, quam ipsummet? Nihil ergo dissimilitudinem vicium ibi creauit. Quid igitur, nihil ager, nihil patietur? Ita prorsus. Non enim vires alia, vires alias ibi superant, cum dissimiles non sint, neque inæquales. Ab alio ergo forte patietur.

A chaos forte illo, vel materia informi, vel atomis, quæ per illud spacio volitabant, ac volutabantur antequam mundus formaretur, vel a mundo, postquam est formatus? Recipiebat quidem & illa, recipit & hunc. Recipio hæc, actio ne est, an passio? vtraque videtur, & neutra. Neutra quidem, quia nulla ibi fuit alteratio, quæ vel ab actione, vel a passione solita est provenire. Vtraque autem, quia recipere, est agere, vbi autem actio, ibi & passio videtur esse necessario. Has ergo recipiendi vires habere videtur. An vero solas? an & socias alias? Nimirum videtur vim habere, id quod recipit, & intrinsecus locandi & extrinsecus vnde quaque ambiendi. Sicuti, & illa, & hunc mundum, & locauit, & ambiuit. Et hæc quidem de infinito illo. At finitum quod in mundo est, & tres illas recipiendi, locandi, ambiendique vires obtinet, & præterea corpora omnia penetrandi, & sese cum propriis illorum spaciis vniendi. Et ad has corporum motibus locum dandi. Oportet enim quod mouetur corpus, vti sapientissimus Aegyptiorum Hermes tradidit, per immobile aliquod moueri, immobile autem in mundo nihil est, præter spacio ac terram. Non autem motus omnes super hac fiunt, piscium, auium, sublimium reliquorum. Habent vim præterea corpora mundi principalia, vt suo locentur quæque loco, atque ordine. ab eoque non dimoueantur. Atque ita euenit, vt mundi centrum, in spacij centro semper sit, & terra semper eodem spacio circa centrum maneat immobilis: & aqua suo, & aer, & cælum vniuersum. Quod si sic est, mundi corpora, cælum nempe & elementa, partes spacij sibi proprias a principio occuparunt, quibus locarentur, ac perpetuo obtinerent. Quæ sicuti inter se differunt natura: sic spacij partes, eorum singulis subiectæ, possunt videri inter se se differre: differentia hæc, cum a locatis proveniat corporibus, per accidens illis accidit, nisi probetur spacij eas partes ita ab initio dispositas fuisse, vt quæ terram caperet, aerem non caperet. & quæ aquam, cælum capere aut aerem, aut terram non valeret. Sed propria sibi corpora, vnamquamque cepisse. Quod si concedatur, iam hæc proprietas, a vi alia superiore, necessario cuique illarum indita est. Sed vis hæc cuius fuerit, & quæ, suo loco perquiretur.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SECVNDVS.

DE SPACIO MATHEMATICO.

Anteriore libro, est a nobis demonstratum, spacium, actu esse infinitum, & actu esse quoque finitum. Nunc ea, quæ hæc positiones consequuntur, annectamus. Inter quæ primum esto, spacium quod infinitum est, quia infinitum, nullas habet vires, vt maius fiat, aut vllam in partem se se amplifict. In omnes enim æque fufum est. æque scilicet quaquauerfum infinitum est. Cum autem maius se ipfo fieri nequeat: mundo vero, aliisque cunctis maius fit, & simpliciter maximum, & maximum omnium est. Maximum enim id reuera est, quo aliud maius esse nequit. Sin autem ipfo maius nihil omnino est, ipsum maximum omnium est. Et si se ipfo maius fieri nequit, maximum simpliciter est. Id enim omnibus rationibus maximum est, quo maius nec est, nec esse potest. Itaque spacium hoc, & est id omne quod est, & est id omne quod esse potest. At si maximum hoc, est in rebus: in rebus etiam erit minimum. Altero namque contrariorum posito, poni necesse est & alterum. At quidnam hoc minimum est? Contraria opinor innotescet ratione. Nam vt maxime magnum est, ita minimum est maxime paruum. Et prout maximum id est, quo maius nihil esse potest. Ita minimum illud est, quo minus esse nequit. Et sicut maximum est infinitum: sic, minimum erit finitum, Et vt maximum, maxime diuidi potest, ita minimum minime diuidi potest. Atque hoc vtrumque de spacio est intelligendum, Et sicut illud infinitum spacium, diuisibile est in infinitum, sic finitum, diuisibile est in finitum. Atque ita falsum, vetus illud dogma apparet, omnem quantitatem seu quan-

tum diuidi posse in infinitum. Et contrarium dogma esse verum est necesse, vt scilicet finitum spacium, eo usque diuisibile sit, vt diuisio ea ad minimum spacium perueniat. Ita vt si amplius diuidatur, ammittat vt sit spacium: neque iam spacium esse queat. Sed aliquid in spacio minimum, & diuersum a spacio sit: hoc est non spacium. Atque hoc est, quod veteres Geometræ, punctum appella- uere, Punctum & nos appellemus. Qui sicut non spacium est, ita nullam habet dimensionem, & ideo non habet, quia contrarium eius, spacium scilicet, omnes habet. Et quia hoc partes omnes habet, punctus partes habet nullas. Et quia nullas habet, impartibilis sit, & indiuisibilis. At qua indiuisibilis est, cur non etiam erit vnitas? quæ & ipsa nequaquam diuidi potest. Dixere veteres, momentum temporis, momentum motus, esse indiuisibilia. Sunt, sed puncto sunt posteriora. Tempus enim post motum, vel cum motu est. Motus post corpora, & cum corporibus; corpora post dimensionem trinam. Hæc post binam. Bina post vnam. Vna vero post punctum. Punctus ergo ante omnia hæc est, quia in spacio, omnium primus, positus est. Qui itidem vnitas est. Verum cum essentialiter ambo idem sint; nomina, ad aliud relata, sunt sortita. Punctus relatione ad lineam, vnitas relatione, ad numerum. Est enim punctus principium lineæ, sicut vnitas numeri principium est. Si vero principium quoque dicatur relatione rei productæ, linea proxime a puncto erit producta. Ad si productionis nomen inducamus, motum inducemus, quem quinto gradu distare a puncto modò dixeramus. Non ergo motus attingit punctum. Si non motus, nec productio; Si non productio, nec principium

FRANCISCI PATRICII,

lineæ punctus erit. Quid ergo si linea a puncto non producitur, linea non erit? Erit sanè, sed non producta. Nec erit linea punctus fluens; quod veteres aliqui autumant. Quid ergo linea est. Pars ea spacij quæ inter duo puncta, interiacet. Sunt enim puncta, & vñi, & plura, imo omnia, in spacio. Quandoquidè extra spacium nihil vel est, vel esse potest. Linea ergo est spacium duobus punctis interceptum. Cum autem duo puncta dico, iam & numerum induco. Et sunt in spacio duo puncta actu. Itaque numerus actu vñà cum continuo est. Neque numerus ante lineam est, nec linea ante numerum. Nec iam posteros quæstio illa vexet, quæ veteres male torfit: Vtra nam, vel continua, vel discreta quantitas, natura antiquior esset, ac prior. Simul enim sunt. Neque est altera ante alteram, nec altera sine altera est, nec esse potest. Ac veterum scientissimi Pythagorei rectè dixerunt, binarium qui primus numerus esset, lineæ respondere. Ternarium qui secundus, respondere superficiei. Quaternarium qui tertius, respondere corpori. suadente, cogenteque quamuis tacitè, rerum natura. Quæ nec ultra quatuor numerum, (ex quo denarius, numerorum vltimus conficitur) nec ultra corpus passa est, continuum progredi. Idque ipsum intra quatuor.

Etenim sicuti, quæ inter duo puncta spacij pars interceptitur, linea est, & quæ inter tria, prima est superficies triangulus, sic quæ inter puncta quatuor spacij pars continetur, (vno in eodem posito) primum corpus efficitur Pyramis. Post quod si quinque punctis spacium comprehendatur, si sex, si aliis pluribus, non aliud quam corpus absoluent. Hoc est trinam dimensionem, longum, latum, & profundum. Quibus partes spacij infiniti (nam totum ut infinitum non metimur) dimetimur. Magnaque admiratione prosequendum est, duo puncta lineam, tria superficiem, quatuor corpus, tres spacij partes includere; neque ultra progredi posse, ad speciem aliam, præter corpus formandam: intraque eadem quatuor, numerus perfectissimus Denarius consistat. Ultra quem, replicatio sit eorundem, non alterius formæ productio. Nec minore admiratione dignum, alio etiam modo, ex continuis primum illud corpus constituētibus, denarium gigni. lineas nempe sex, superficies quatuor, tria scilicet Pyramidis latera & basin. Inter quæ tamen puncta & lineas, & superficies, etiam si longe plures in formandis corporum figuris constituantur, non nisi tria spacia, longum, latum, ac profundum, corpus vñum, at-

que omne conscientia, concludi posse. Itaque rectè a veteribus. Pythagoreis dictum est; tria includere omnia, atque ideo esse perfecta.

Igitur, natura nos per rerum gradus, ordinè ducente, in puncta, in lineas, in superficies, in corpora, in vnitatem, in numeros deducti sumus. Hæc autem scientiarum, eam, quæ mathematica à veteribus est nuncupata, vniuersam constituunt. Cumque hæc omnia in spacio illo infinito iacere comperta sint, idque sit actu infinitum, ea quoque ibi infinita, & actu infinita esse, est necesse. Quod a veteribus non bene cognitum, non est planè negatum, nec plene traditum. Puncta enim infinita in magnitudine esse, lineam posse in infinitum diuidi: lineam posse in infinitum protrahi; numerum in infinitum posse augeri, asseruerunt. De quibus quatuor asserionibus, primam neque fatemur, neque negamus. Secundam & fatemur, & negamus. Tertiam, partim negamus, partim fatemur. Lineam enim negamus, a nostra mente, aut arte in infinitum posse produci: attamen eam quæ punctis finita est, iis liberata infinitæ dinem sui natura, fatemur subire. Quartum vero fatemur partim, quia scilicet numerus sui natura infinitatem subit, negamus vero partim, quia scilicet nostra opera, id posse fieri intelligatur. Sed secunda illa maxime est nobis controuersa. Fatemur enim infinitam lineam, quæ punctis libera, infinitudinem subijt, in infinitum posse diuidi. Sed in linea punctis terminata ac finita (sicuti veteres acceperunt, & docuerunt) id vero maxime pernegamus. Quæ illorum assertio, quoniam ingentes peperit absurditates, magnisque ingeniorum aciebus est in pugnam deducta, est a nobis quoque maxime perpendenda. Itaque primo dicimus, Aristotelem qui maxime inter veteres, videtur huic sententiæ fauisse, nullo veritatis, multo contentionis studio, in quo, ne se sapientior alter videretur, totus fuit; in astruētioni huius ingressu, multifariam impexit; deinde in progressu maxima peperit monstra. Missa in præsentia facimus ea quæ contra Leucippi, ac Democriti atoma corpuscula agitauit, quia nec eius sententiam construunt, nec posteam destruunt. Ea diluamus, in quibus eam adstruere visus est voluisse, cum ibi, tum proprio libro ad hoc dicato, cui titulum fecit, De Insecabilibus lineis. Quæ quoniam vtrouique eadem fere sunt, omnia in hunc locum reiciemus. Itaque illud primo asserimus, ipsum nullo tot librorum suorum loco, tot locorum numero, vllis rationibus probasse, continuum, seu magnitudinem, in infinitum diuidi posse. Nam vbi de infinito disputat ex proposito, nullo modo id probat, sed a Mathematicis suppositum, assumit tantum. At probanda

banda erant, & demonstranda ea, quæ & alij negarant, & res ipsa negat. & nos quoque pernegamus. Itaque eo loci, nulla ei fides esto, apud veritatis quæsitores. Postea vero, Cū continuum velle videtur deffinitæ, imposturam facit lectoribus. Neque enim quid sit cōtinuum nos docet. Sed continua deffinit ea esse, quorum extrema sunt vnum. At continua ista duo, vel plura, erant ne continua, antequam eorum extrema in vnum conuenirent? vel cōtinua non erant? Si continua non erant, vbi nam extrema habebant, antequam coirent? Nam si ipse dum contendit, rogat, ex indiuisibilibus punctis, quomodo diuisibile fiat? nobis ipse respondeat, ex non continuis, quomodo continua sunt facta? Non continuorū, ostendat nobis extrema. Quid sunt extrema non continuorum? Sin vero affirmet, vtrumque illud continuum fuisse; extrema habuisse: eaque in vnum iunxisse, atque ideo continua facta esse, vel continua esse. Nihil horum nos vrgemus. Sed illud ab eo rogamus, vt non plura continua. Sed vnum tantum continuū nobis deffiniat. Sat enim id nobis fuerit; plura illa ei donamus. Igitur, quid est continuum? An respondebit, quorum extrema? vel cuius extrema sunt vnum? Si inquiet, quorum extremam etiam ridebimus. De vno namque continuo quærimus. Si respondeat secundum, Continuum scilicet id esse, cuius extrema vnum sunt, id vti falsissimum refutabimus. Extrema enim & lineæ, & cuiusque magnitudinis, duo sunt ad minus. Neque in vnum coeunt vnquam: sed maxime a se inuicem semper distant. Ergo nisi aliam continui deffinitionem afferat, hanc sibi habeat, cum omnibus inde secutis. Si vero nesciat, aut nequeat, deffinitionem aliam afferre continui, iubebimus eum de continui diuisione in infinitum, loqui desinere. Qui enim nesciat, quid continuum sit, quo modo scire potest, continuum in infinitum posse diuidi? Aut quicquam de continui diuisione loqui eum, qui afferat hoc etiam, in continuo, partes esse priores toto, vt sequentia quædam adstruat? vnde sequitur ei sophisma putidum, magnitudinem in ea diuidi ex quibus est composita. Linea namque magnitudo quidem est, sed nullis ex aliis composita. non enim ex punctis, quod etiam ipse negat: Nisi forte bene longam lineam, ex lineis minoribus componi dixerit. At minores istæ, & lineæ sunt, & continuæ ipsæ quoque, Quarum cōtinuitatis deffinitionem, ab hoc continuorum deffinitore petimus. Quam nisi nobis afferat, asseremus, quæcunq; ex palliata illa continuorum deffinitione consecuta est strues; eam penitus ruere, cum Zenonio motu illo, non minus ridendo. Quæ

vero integro alio libro, contra Platonis & Xenocratis, vt videri vult, atomas linas, sunt ab eodem hoc magistro deffinitionum, disputata, non maiore labore diruemus. Nam quæ contra illorum rationes (quæ ad nostra tempora non peruenerunt) agitauit hoc loco, putamus ex more suo, non sincere eorum mentem retulisse; sed cauillis & sophismatis diuexasse. Verum ipsius argumenta satis multa, quibus continui diuisionem in infinitum adstruere, & lineas atomas destruere est annexus, destruere facile: Ex eo initium sumentes, quod ipse contendit: Lineam non esse compositam ex punctis. Quo dogmate solo de XXIIL eius argumentis ruunt sane XVI. Neque enim quisquam veterum, ne dum Plato, aut Xenocrates, quantum ex antiquorum testimoniis liqueat, id asseruit. Neque etiam ex linearum atomarum positione, id consequi potuit. Neque vero negamus solum, lineam scilicet ex punctis esse compositam, verum neque ex aliis rebus vllis, aut partibus, sed simplicissima rem, eam esse affirmamus. Ex quo aliæ eius rationes ruunt quoque non paucæ. Negamus autem maxime omnium, quod maxime omnium, & ipse, & Geometrarū affirmarunt filij. Lineam semper, atque in infinitum diuidi posse, vel diuidi posse in semper diuisibilia. Hoc vero negamus, tum quod nec ipse, nec Mathematici vlli id vllis rationibus comprobauerunt. Et quod sensus ei repugnat, & rei natura ipsa, & mentis humanæ captus. Quod & ipse fatetur quoque. Neque enim talis diuisio in actum est deducta vnquam, nec in posterum deduci potest. Præterea procul est a re, quam & ipse, & Mathematici tractant, finitas nempe magnitudines præ manibus habent, & contemplantur semper. Præterea impossibilia multa, hoc dogma consequuntur. Quorum primum est, quod omnes lineæ, inter se erunt æquales. Quatenus enim in infinitum diuiduntur, æquales omnino esse, necesse est omnes. Infinitum enim infinito, nec maius est, nec minus. Ergo linea pedalis, æqualis erit lineæ centipedali, infinitum enim æquale, vtræque subeunt. Non enim qua in infinitum diuiduntur, minor illa est, hæc maior, ergo æquales ambæ. Imo vero utraque hæc, æqualis est lineæ protractæ in infinitum. Nam & hæc, sicuti & illa in infinitum diuidetur. Quinimo minima linea, quæ ferè magnitudine punctum vix excedat, æqualis erit lineæ maximæ, qua maior esse nequeat, hoc est infinitæ. Nam & illa, puncto vix maior, sicut & hæc, in infinitum potest secari. Imò pars lineæ æqualis erit toti, nam & pars cum linea sit, sicuti & tota secatur in infinitum. Præterea, esto pedalis linea vna, esto bipedalis altera, certe ex sensu communi,

FRANCISCI PATRICII

communi, ex Geometrarum omnium consensu, hæc dupla, erit maior quam pedalis. In bipedali medium signetur nota. Tunc dimidium eius æquale erit pedali. Secentur, & tota hæc, & dimidium illud in infinitum, cumque ipsæ æquales sint, sectio earum in infinitum, æqualis erit altera, alteri. Cumque sectio infinita sit, bipedalis sectio, maior erit pede uno, pedali sectione. Atque ita vnum infinitum altero infinito, vno pede erit minus. Atque ita duo infinita, non erunt ad inuicem æqualia. Sed erunt alterum minus, alterum maius. Hoc autem esse impossibile ratio hæc conuincit. Nam quod infinitum, altero infinito maius est, vel per finitam partem, vel per infinitam maius erit. Si dicatur esse maius per aliud infinitum ei additum, tunc infinite maius etiam seipso euadet. Et per eam infiniti additionem, etiam minus infinite se ipso euadet. Quod impossibile esse, nemo sanus non videt. Tum etiam, vbi ea additio fit, terminum vtriusque necesse est esse. Vel enim continua sunt, vel non continua. Si non continua dicatur, tunc linea non erit quantum continuum, sed discretum. Si continua est vtraque, & infinita iuncta simul, tunc dicemus terminum extremum vtriusque, in ea coniunctione esse. Continua enim illa sunt, quorum extrema, ex magistri definitione, vnum sunt. Extrema autem quid aliud sunt quam termini, & fines? Ergo duo hæc infinita iuncta simul, & finita sunt, & infinita. Quod est ridiculum. Si vero alterum infinitum, altero infinito maius sit additione finiti; totum finitum euadit, & erit finitum, & infinitum. Ergo additione magnitudinis, minus sit quam prius erat. Erat enim infinitum, modo finitum est. Finitum autem minus est infinito. Quod apprime est ridendum. Ad hæc omnia. Duæ lineæ quæ in infinitum secari possunt, actu sunt diuisæ in infinitum. Atque ita potentia, & actus idem erunt. Lineæ enim illæ, actu lineæ sunt. Diuidantur. Tunc partes vtriusque, actu quoque lineæ erunt. Et diuisione in infinitum procedente, partes semper infinite sectæ, actu quoque lineæ erunt. Ergo nihil in eis partibus actus differet a potentia. Ergo potentia & actus idem sunt. Ergo etiam duo infinita, actu erunt infinita. Ergo etiam infinitæ illæ partes, finitæ quoque sunt. eæque infinitæ, atque ita vna linea infinitæ erunt lineæ. Quæ omnia, cum absurda, & impossibilia sint, id etiam absurdum & impossibile erit, a quo hæc profuunt. Dogma illud scilicet, per quod omnem lineam, & omne quantum, in infinitum diuidi posse, asserabatur. Quæ vero alia adiicit argumenta, nullius sunt momenti. Nihil enim obstat, quin atomæ & minime lineæ definitio,

lineæ in genere, & rectæ & curuæ, in specie, competat. Etenim minima, & atomos linea, ipsa quoque longitudo est sine latitudine. Et si recta sit, quod inter duo puncta breuissima sit extensio, & quod ex æquali, sua interiacet puncta. Neque obstat quicquam quin atomos linea, media sit duarum superficierum minimarum; non aliter ac maiores lineæ, mediæ sunt maiorum superficierum. Et nullum est incoueniens, omnes lineas generis eiusdem, quatenus lineæ sunt, esse symmetras, & magnitudine & potentia, si non quidem simplici numero, sed congeneri (vt alibi ipse docet) mensura, mensurantur. Neque prohibetur, quin ex minimis tribus lineis, minimum fiat triangulum, aut ex quatuor talibus, tale quadrangulum: eadem met ratione, qua ex maioribus lineis, maiores fiunt figuræ. Quod si in minimo isopleuro, non possit minima cathetus basin secare, non ideo, pernicies inde Geometriæ creatur vniuersæ. Quin etiam ex pluribus minimis simul iunctis, maiorem lineam fieri, nihil vetat. Imo id necesse est euenire, sicuti & maiorem hanc, in minimas resolui. Neque impossibile vllum sequitur, si ex talibus indiuisibilibus lineis, diuisibilis linea proueniat, eadem met ratione, qua ab eo docemur, ex materia, & forma, quæ corpora non sunt, corpus effici. Ex hisque non grauibus nec leuibus corpus, & graue, & leue: Ex iisdem non magnis, non paruis, corpus magnum, & paruum. Linea minima, præter nudum nomē, etiam proprium aliquid habet. Vt scilicet diuidi nequeat, nedū queat diuidi in infinitum. Quod si indiuisibilis vt punctus ipsa quoque vocetur, quid tum? si diuersa est eorum indiuisibilitas. Punctus enim indiuisibilis est, vti terminus, ipsa vero vt terminata. Et punctus minimum est in spacio. ipsa vero est spacium minimum. Et ex eiusmodi minimis lineis, & superficies minima, & corpora minima efficiuntur. Et hæc in tales forte resoluuntur, certe diuiduntur. Neque ad hanc rem facit illa temporis illatio. Neque enim se se inuicem mensurant: nec sunt generis eiusdem; nec recte cum magnitudine tempus confertur. Quod est a nobis in discussionibus Peripateticis probatum. Nihil etiam obstat, sicuti recta minima datur, circularem quoque minimam dari. Neque sequitur inde, punctum esse corporis partem, etiam si corporis pars sit linea minima. Neque ob id, puncta erunt corporis elementa. Si quæ vero alia argumenta contra Democritum allata sunt, ex iisdem nostris etiam destruuntur. Quæ si quis ad hanc trutinam conferat, nullius esse robotis cognoscet. Omnes ergo viri illius machinæ, quibus lineam indiuisibilem & minimam veluti scorpionum

pionum sophismatis conatus est pessumdare, cum vere futiles apparuerint, mirandum est quo modo, res tam nulla, tantos in philosophia, & mathematicis excitare potuerit tumultus. Ergo ea fictio, hic fucus, & schola veritatis explodantur.

Nos vero ex veritate dicamus demonstrata, spacium illud primum a nulla naturæ, a nulla humanæ mentis vi diuisum esse. Fuisse tamen a natura, in eius partibus continuis, diuisa corpora collocata. A mente vero, quando cumque libet, dinisum cogitari. In eoque omni, lineas, superficies, corpora, incorporea illa scilicet, & numero, & magnitudine actu infinita esse, hoc est longitudes, latitudines, profunditatesque, sine vlllo numero, sine vlllo fine, re ipsa esse. Hæc tamen cuncta, a nobis finita imaginari. Mentemque nostram finita sibi in opus sumere, quæ spaciis mundanorum corporum possint accommodari. A quibus corporibus non per abstractionem, mens ea separat, vt quidam contenderunt. Quoniam ea spacia non sunt primo, & per se in mundanis corporibus. Sed sunt ante corpora, actu in primo spacio. Neque etiam in phantasia, aut dianœa nostra, (vt quidam alij viri admirabiles tradiderunt) veluti in subiecto, dimensiones illæ & quæ inde formantur reliqua, subsistentiam habent. Sed mens è spacio illo primò vi sua, eas partes defecat, quæ sibi sunt, vel contemplationi, vel operi, vsui futura. Eatque omnes, vel continuas, vel discretas. Continuum autem asserimus esse, id quodd extenditur. Discretum vero, quod de continuo defecatur. Et continuum semper actu est; a mente vero, nec actu, ne potentia diuidi, sed diuisum imaginari tantum. Et sicuti continuum primum, actu maximum est, sic in eo, minimum actu esse quoque, est necesse, quia sit necesse, in natura, ac rebus, vtraque contraria existere. Et sicuti maximum continuum est id, quo maius esse non potest, ita minimum continuum illud erit, quo minus esse nequit. Et sicuti maxima magnitudo, ea est quæ nec maior esse potest, & id omne ac totum est, quod esse potest. Ita quoque minima magnitudo ea erit, quæ minor esse nequit. Et quæ in paruitate id totum est, quod esse potest. Neque tamen id, est punctus, quem supra dicebamus esse, minimum in spacio. Minimam autem magnitudinem dicimus esse, minimum spacium, siue spacij minimum. In quo sistetur necessario illa continui diuisio credita in infinitum. Neque mirum videri debet, eam sensu non comprehendendi, quando nec totum ipsum spacium primū, nec eius partem vllam paruum, magnamue

sensus percipit. Certe ratio, vt spacium illud vniuersum adinuenit, atque argumentis multis comprobauit; ita proximæ rationes cum superioribus, spacium etiam minimum repererunt, & confirmarunt. Paruit quoque, continuum sui natura, omni diuisione antiquius ac prius esse: cuius diuisio, ac defectio, humane cogitationis vi facta, numerum procreasse. Atque hinc etiam sit manifestum; cur numerus discreta quantitas a veteribus diuinantibus potius, quam causam scientibus, sit appellatus. Patet quoque continuam quantitatem a natura esse, numerum vero humanæ mentis esse opus. In mundanis autem corporibus inter se diuisis, esse etiam a natura. Clarum quoque euasit, continuum antiquius esse discreto. Quoniam discretio nulla fieri posset a vi vlla, nisi continuum antecederet. Soluiturque hinc quæstio illa, apud veteres, recentioresque ardua. vtra prior esset natura, continuorum ne scientia, quam ab agrorum dimensionibus non ex rei natura, Geometriam appellauerunt: an discretorum, quam Arithmetica dixerunt. Hanc scilicet diximus ex illa nasci, atque ideo secundam esse. Cumque spacium sit rerum naturæ omnium primum, eius Scientiam vtramque, & continui & discreti, ante materiam esse, est manifestum. Neo satis ad rem Pythagoreos dixisse, dum numeros tantum ante materiam statuerent. Eandem hanc rationem consequitur, vt mathematica anterior sit quam physiologia. Media quoque est, inter incorporeum omnino, & corporeum omnino, non qua ratione veteres dixerunt, per abstractionem a rebus naturalibus incorpoream quasi fieri, Sed quia reuera spacium sit corpus incorporeum, & incorporeum corpus. Vnde sit vt corpore suo, cum naturæ rebus, corporibusque affinitatem habeat, quo ad eorum dimensiones. Incorporeo autem suo, incorporeum quod vere & simpliciter est, quadam tenus referat. sitque illi proximius, quam corpus naturæ vllum. Eadem hac rationum progressionem sit manifestum, naturæ rerum contemplationem ingredienti, spacij scientiæ prius, & habendam, & tradendam esse, quam vel naturalem, vel eam quæ hominum actiones, passionisque comprehendit. Nam & hæc, naturæ operibus posteriores sunt; & hæc ipsa opera spacio itidem sunt posteriora. Rectæque foribus scholæ diuini Platonis fuit præfixum. Geometria nescius, ingrediatur nemo. Rectæque a Pythagoreis dictum est, ex finito, atque infinito omnia ortum habuisse, quando de spacio primū id intellexisse comperiantur. Illud quoque est animo aduertendum, Geometriæ atque Arithmetice, quædam esse simul communia quædam vero

FRANCISCI PATRICII,

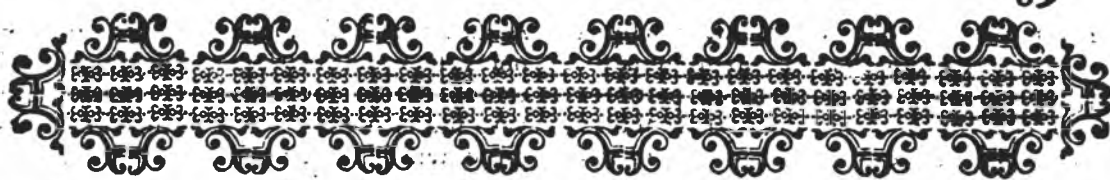
vero propria cuiusque, ita vt alteri minime communicentur. Quædam etiam esse talia, vt alteri ab altera possint communicari. Communia quidem asserimus esse æqualitatem, inæqualitatem, diuisiones, compositiones, resolutiones, similitudinem, dissimilitudinem, proportionem, conuersiones, permutationes, rationes, ordinem, comparationes, excessus, defectus, sectiones, Theoremata, Problemata. Geometriæ vero propria esse, positiones, contactus, figuras, magnitudinesque lineares, superficiales, corporales. Arithmeticæ vero propria, vnitatem, dualitatem, reliquos numeros, par, impar, rationes item multiplicium, super particularium, super partientium, & reliquorum. Arithmetica vero, a Geometria, mutuo habet figuras quasdam numerorum, qui lineares, plani, solidi, cubi, & alij tales appellantur. Arithmetica vero, mutuo dat Geometriæ Symmetrias quasdam bipedales, tripedales, & similes, & præterea seminomina quorundam triangulorum, quadrangulorum, & eiuscemodi alia. Oriuntur autem ab his duabus, scientiæ aliæ, & illæ quidem, nec paucæ, nec ignobiles, cum rebus aliis naturæ iam coniunctæ. Quarum prima, & spacio coniunctior, est Actinographia, de qua Democritus iam olim scripsit, radiorum scilicet luminis scientia. Est enim lumen, & spacio natura proximum, & primum quod spacium impleat, vt

postea ostendetur. Quam sequuntur Gnomonica, Meteoroscopica, Dioptrica, Optica, Caroptrica Sciographia, & si quæ alia est, quæ radios, lumina, vmbraque contempletur. Et post has corpora iam contemplans unde lumen prouenit, & mutationes ex eorum motibus patitur, astrologia vniuersa, eiusque partes. Hæc sequitur, quæ circa aerem proximum cælo corpus, & contempletur, & operatur, Pneumaticæ & Musicæ, & quæ aquam in opus profert Hydraulicæ omnis, eique si qua est coniuncta. Post quas ea quæ circa terram versantur, rationemque dimensionum eius habent Geographia, Agrimensoria quæ superficiem. Stereometria quæ profunditatem considerat. & postrema est Barymetria, quæ pondera considerat, omnisque æqueponderantium, & centroponderantium scientia. Quarum scientiarum, si quæ est in hominum vita utilitas, ea omnis in illas duas principes, vt ad fontes, harum autem duarum origo, ad spacium primum, eiusque scientiam hisce libris a nobis omnium primis exaratam est referenda. Vnde falsam fuisse Aristotelis assertionem, qui mathematicas sine, & utilitate carere docuit. Hæc de mathematico spacio, mathematicisque in vniuersum communi quadam notione præfata sunt. Hosce autem libros, sequantur ij, quos de Noua Geometria adiungemus.

FINIS.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TERTIVS.

DE PHYSICI AC MATHEMATICI SPACII, AFFECTIONIBVS.

Euclides Megarensis vetustissimorum Geometrarum, ut omnibus visum, facile princeps, rogatus a Ptolemaeo Lago, an via aliqua Regia esset in Geometria: negavit ullam esse. Post eum Geometrae alij, puncti nullam esse scientiam asseuerarunt. Vtrumque falsum. Falsitatem hanc secundam prius ostendamus. Prior illa demonstrationum vi seu per se patefcer.

De Puncto.

Quicumque ergo veterum, dixit, puncti nullam esse scientiam, procul fuit a vero. Scientia, namque triplex; prima, definitione essentiae rei, secunda demonstratione proprietatum rei essentialium, tertia effectum a suis causis deductione. Tribus hisce methodis omnibus, puncti scientia haberi potest. Primam ostendit Euclides, quando punctum definiit. Esse id, quod partes non habet. Sed ipse hoc ipsum supposuit pro principio, quod tamen demonstrari poterat. Et quod nos demonstrauimus, repetiro quod libris de spacio ostendimus. Punctum id esse, quod in spacio sit minimum. Id autem minimum, in spacio, est etiam primum. Nam si punctus primum non esset, ante minimum, aliud minimo minus esset. Minus autem minimo esse non potest. Punctus ergo quia in spacio minimum est. Est etiam primum. Et quia primum est, simplex quoque est. Nisi enim simplex esset, compositus esset. Compositum autem omne, ex praecedentibus componitur. Punctum autem praecedit nihil quia primum est, & ante primum nihil. Punctus ergo quia

primum, & non componitur, est simplex. Et quia simplex est, est quoque indiuisibilis, non enim diuiditur in partes, cum non sit compositus. Est ergo indiuisibilis: Et quia indiuisibilis, totum neque est, neque dici potest. Totum enim est quod partes habet, ex quibus componitur, & in quas diuidi potest. At punctus neque compositus est, neque est diuisibilis, totum ergo non est. Si totum non est, partes nullas habet. quia si partes haberet, ex eis componeretur, & in eas diuideretur. Quod nequaquam fit; nullas ergo partes habet. Atque ita quod Euclides uti principium supposuerat, punctum partes nullas esse, uti principiatum est demonstratum. Punctus vero quia partes nullas habet, non est partibilis. Si partibilis non est, non est etiam diuisibilis. quod idem est, cum demonstrato indiuisibili. Quia vero diuisibilis non est, quantus quoque non est. Quantum enim omne diuisibile est. Quoniam vero quantus non est, minor fieri non potest, neque potest fieri maior, neque aequalis. Atque ideo cum nullo quanto in comparationem veniet. Atque ideo, neque cum linea, neque cum angulo, neque cum superficie, neque cum corpore. Haec enim quatuor, quanti species sunt. Quoniam vero cum eis in nullam venit comparationem, cum eorum nullo erit commensurabilis. Si commensurabilis cum eis non est, neque ea mensurabit. neque ab eis mensurabitur. Haec quidem compositiua methodo sunt demonstrata. Per haec eadem resolutiua, ad principium recurri potest. Quia punctus, a nullo quanto mensuratur, nullum etiam quantum mensurat ipse. Et id, quia cum nullo est commensurabilis. Et id, quia cum nullo in comparationem venit. Idque, quia nec aequalis vlli, nec maior villo,

FRANCISCI PATRICII,

nec minor villo quanto est. Id autem, quia ipse quantus non est. Id autem, quia diuisibilis non est. Id autem, quia partibilis non est. Id quoque, quia partes nullas habet. Id vero, quia non est totum. Id autem, quia est indiuisibilis. Id vero, quia simplex. Id etiam, quia in spacio primum. Id quoque, quia in spacio primum. Hæc autem fuit puncti definitio essentialis quatenus est minimum. Quatenus vero in spacio est, situm esse in spacio est necessarium. Et quia situm in spacio habet, ibidem positionem etiam habet. Et quia positionem habet respectum, ad alium, vel vnum, vel plura puncta habebit, & lineas, & angulos, & superficies, & corpora, quæ quatuor omnia in spacio sunt, & spacia sunt. De puncto ergo scientiam habemus, non solum definitione, sed & causarum ad suos effectus deductione, & per necessarias demonstrationes. Per quas, & per subiectum in quo est, spacium inuariabile, inter scientias mathematicas primum habet certitudinis gradum. Quam rem veteres omnes videntur ignorasse. Ex qua sanè puncti scientia, vti ex principio demonstrato, reliqua omnia continui quanti Theoremata ordine continuato, deduci possunt. Quam rem opere ipso, aliquatenus demonstremus.

Punctum qui in spacio est, & in eo situm, positionem habet, & respectum habere diximus, tum ad alium punctum vnum, tum ad plures, tum ad quatuor illa quanti genera, quo modo ad vnum se punctum habeat contemplerur primo.

Punctus vnus in spacio positus, punctum alium respectans, necessario illum vel tanget, vel non tanget. De tangente ergo prius. Si ergo duo puncti se se tãgant in spacio a spacium non occupant. Si namque spacium occuparent, minimi in spacio non essent, sed essent quanti. At & minimos in spacio esse, iam est demonstratum. Non ergo spacium occupant. Et quia spacium non occupant, in vnum ambo coeunt, ita vt vnus fiant punctus. Si duo vnus ita fiant, vnum fient, & tres, & quatuor, & centum, & mille, & innumeri, & infiniti, vnum fient. Cur enim illa, & non etiam hæc, cum & hæc nullum occupent spacium, neque super spacio extendantur. Et quia nullum occupant spacium, neque super spacio extendantur, magnitudinem nullam sibi acquirunt. Atque ideo, magnitudinem ex se non procreant. Nemo enim dat, quod non habet. Quod si magnitudinem ex se non creant, longitudinem, quæ prima est magnitudinis species, ex se non creant. Si vero longitudinem de se non creant, lineam de se non faciunt.

Atque ita methodo longe alia, demonstratum nobis est, quod veteribus est ostensum, lineam ex punctis non componi, non generari. Quia vero plures puncti se se contingentes longitudinem de se non creant, neque lineam faciunt. neque latitudinem creabunt. Si neque latitudinem faciunt, neque angulum etiam facient. Et quia neque latitudinem, neque angulum de se faciunt, superficiem quoque de se non facient. Si non superficiem, neque corpus facient. Corpus enim omne superfiibus clauditur, ergo, duo, aut plures puncti, se se contingentes corpus de se non producant, quia neque superficiem, quia neque angulum, quia neque lineam, quia neque longitudinem, quia neque magnitudinem. Idque quia magnitudinem non acquirunt. Idque quia super spacio non extenduntur. Idque, quia omnes plus vno, spacij non occupant, idèd quod punctus, & puncta illa omnia minimum sunt in spacio. Quod antea est demonstratum.

De Linea.

Veterum quidam dixerent lineam nulla esse scientiam. in eoque longe à vero discessere. Quæ falsitas per sequentes, tum contemplationes, tum faciles demonstrationes facillime apparebit.

Duo puncta in spacio posita, si sese non tangant spacium inter ea intercedit. Nam si spacium inter ea non intercederet, se se tangerent, & ea omnia ei consequerentur, quæ de punctis se se tangentibus sunt demonstrata. Sed supponimus ea se se non tangere. Spacium ergo intercludunt. Spacium illud nõ erit punctus. Si enim punctus esset, spacium non esset. At spacium est. Omne autem spacium necessario, vel minimum est, vel maximum, vel inter hæc duo, medium. Necessaria est enim, & inenitabilis hæc diuisio. Contemplerur ergo primo, spacium minimum. Si hoc spacium, minimum sit, erit etiam primum spacium. Nam si primum non esset, minus minimo spacium inueniretur. At minimo, in nullo rerum genere, minus aliud esse potest, ergo etiam minimo spacio, minus spacium esse non potest. ergo ante ipsum, nõ aliud spacium. Et si ante ipsum non aliud, spacium minimum, erit spaciũ primũ.

Et quia spacium minimum, spacium primum est. & quia primum, simplex quoque spacium erit. Quia vero simplex est, ex partibus non erit compositum. Si ex partibus non est compositum, id spacium partes nõ habebit. Si partes non habebit, non erit partibile. Si non fuerit partibile, neque erit diuisibile.

Si non

Si non erit diuisibile, erit necessario indiuisibile. Inter ergo duo puncta spacium, indiuisibile, non diuisibile, non partibile, non habes partes, non ex partibus compositum, simplex, primumque intercedere potest, id spacium primum erit longitudo. Longitudo namque & spacii quatuor iam dictis, primum omnium est. Et quia longitudo est, erit linea. Et quia, & primum spacium est, & minimum, & linea. Ea linea erit linearum minima. Et quia minima linea est, & prima, & simplex, & non composita, & partes non habens, & impartibilis, & non diuisibilis, ea erit linea non diuisibilis, hoc est indiuisibilis. Et si non diuisibilis, & indiuisibilis est, ea non erit diuisibilis in infinitum. Quod si minima linea, non est diuisibilis in infinitum, neque media linea erit diuisibilis in infinitum. Quia huius diuisio, vsque ad minimam lineam necessario est peruentura. atque ita cum amplius diuidi non possit, media linea non erit in infinitum diuisibilis. Et quoniam minima, & media linea non sunt in infinitum diuisibiles, neque maxima linea diuisibilis erit in infinitum. Eademmet ratione, quia eius diuisio ad minimam perueniet, in qua diuisio sistatur. Cum ergo, nec minima, nec media, nec maxima linea sit diuisibilis in infinitum, nulla linea erit diuisibilis in infinitum. Falsum ergo antiquorum dogma fuit, ab omnibus mathematicis receptum, omnem lineam in infinitum esse diuisibilem, Et verissimum contrarium nostrum dogma est, nullam lineam esse diuisibilem in infinitum. Ex quo absurda omnia tollentur, tum in contemplatione, tum in operatione, quæ ad positionem veterum consequebantur, ergo nulla linea diuisibilis est in infinitum. Quia maxima non est diuisibilis in infinitum. Et id, quia media non est diuisibilis in infinitum. Et id, quia minima non est diuisibilis in infinitum. Et id, quia non est partibilis. Et id, quia sine partibus est. Et id, quia è partibus non est composita. Et id, quia est simplex. Et id, quia est prima. Et id, quia est minima. Sed ad lineam redeamus. Spacium a duobus punctis quæ longitudo, & linea est, interceptu, vtrinque ab ipsis tangitur. Nam si non tangeretur, & ipsam lineam, & spacium duo alia comprehenderent, duo ergo vel tria, & non vnum contra suppositum. ergo vtrinque ea tangunt. Si eam vtrinque tangunt, eius extrema vtrinque fiunt. Si extrema, etiam termini. Si termini, lineam efficiunt terminatam. Si terminatam, etiam finitam. Si finitam, non ergo infinitam. Si

non infinitam, ergo vtrinque potest protrahi. Si vtrinque protrahi, vtrinque etiam semper longior fieri. Si semper longior fieri potest, in infinitum longior poterit fieri. Atque ita demonstratum a nobis est, quod pro principio Euclides sibi concedi petijt. At quia linea sui natura, protrahi potest minima quoque; linea poterit protrahi. Si protrahi, etiam media fieri. Si media sit, non amplius minima est. Sed maior se ipsa facta est. Et quia maior se ipsa fieri, mediæ lineæ æqualis fieri potest. Si vero æqualis, etiam æquali maior. Si æquali maior, etiam maiore æqualis. Et si maiore maior, crescere poterit quousque maxima fiat. Resoluamus. Maxima autem semper potest fieri, quia semper maior potest fieri, quia media, æqualis maiori fieri potest. Quia & mediæ alteri, cuiuscumque, æqualis. Quia se ipsa maior fieri potest, quia media potest fieri, quia minima, fieri potest media. Quia linea sui natura, potest protrahi. Quia protrahi potest in infinitum. Quia vtrinque protrahi potest. Quia duo puncta eam vtrinque finiunt. Quia eam vtrinque terminant. Quia vtrinque ei sunt termini. Quid vtrinque ei sunt extrema. Quia vtrinque eam contingunt.

De Linea recta.

Dixere veteres, lineam rectam eam esse, quæ æque inter sua puncta iacet. Dixere quoque. Linea recta est, quæ inter duo puncta est breuissima. Quæ quidem vera sunt. Sed nos addimus. Linea recta ea est, quæ inter duo puncta vnum tantum claudit spacium. Vnum autem spacium, id est, quod nullam intercipit latitudinem. Linea vero curua ea est, quæ non solum longitudine, sed etiam latitudinem spacii intercludit. Sed de recta prius, de curua suo loco postea. Linea recta, quæ vnum tantum inter duo puncta intercipit spacium, inter ea, est breuissima. Et quia est breuissima, inter ea æque iacet. Et quia inter ea æque iacet, tota æque iacet. Et quia, tota æque iacet, oēs eius partes æque iacent. Et quia omnes, etiam singulæ æque iacebunt. Et quia singulæ æque iacent. singulæ quoque recta linea erunt. Et quia singulæ recta linea sunt, tota sibi ipsi erit similis. Et quia tota est sibi similis, etiam singulæ eius partes ei erunt similes. Et quia toti sunt similes, singulæ inter se quoque erunt similes. Et quia, & tota, & partes omnes & singulæ sunt, & tota, & inter se similes, erit tota & sibi, & partibus similis. Et quia similis, etiam vniformis. Et quia sibi vniformis tota, et partes, & omnes, & singulæ sunt inter se vniformes. Et ob id vna, & tota, & partes vna comprehéduntur diffinitione. Et quia id, cuiusque eius parti, totius definitio conueniet.

FRANCISCI PATRICII,

Et quia id, essentia quoque omnis recte lineæ erit. Et quia id, proprietates quoque essentialis omnium rectarum linearum, eadem sunt. Et quia id, omnes recte lineæ eiusdem sunt speciei. Et quia id, in eadem specie perseverat. Et quia id, a sua specie non variant. Et quia id, a sua specie non exeunt. Et quia id, a suo situ non dimouentur. Et quia id, omnis recta, omni recte adaptabitur, & supra ponetur, neque vlla ab eodem situ demouebitur. Et quia id, erunt omnes inalterabiles. Et quia id, neque inter se commiscebuntur, neque cum alia. Et quia id, simplex erit. Et quia id, simplex conseruabitur. Et quia id, regula erit, omnis non recte, quæ ad eadem puncta terminat. Resoluamus. Omnis recta, regula est non recte, quæ ad eadem puncta terminat. Et id, quia simplex, & conseruatur, & est. Et id, quia cum non recta non miscetur. Et id, quia non alteratur. Et id, quia recte omnes sibi inuicem adaptantur. Et id, quia & tota, & partibus eundem seruat situm. Et id, quia nulla, ab alia euariat. Et id, quia eiusdem est speciei. Et id, quia essentialis proprietates omnium rectarum sunt eadem. Et id, quia omnes recte, eiusdem sunt essentia. Et id, quia vna omnes comprehenduntur definitione. Et id, quia partes, & totum sub eadem sunt definitione. Et id, quia & tota, & partes sunt vniformes. Et id, quia tota sibi toti est vniformis. Et id, quia tota est similis. Et id, quia partes, & tota sunt similes. Et id, quia partes omnes sunt lineæ recte. Et id, quia partes inter sua duo puncta æque iacent. Et id, quia omnes inter duo totius puncta æque iacent. Et id, quia tota inter sua duo puncta æque iacent. Et id, quia inter duo puncta est breuissima. Et id, quia unum tantum inter ea duo puncta, spacium intercipit. Atque hæc affectiones, ita sunt recte lineæ propriæ vt, neque lineæ in genere, neque lineæ curuæ villo modo competunt.

*DE RECTIS LINEIS SE SE
non tangentibus, respectum tamen
aliquem habentibus.*

Respectum voco eum situm, quem vna linea recta ad aliam vnam, pluresue habet, & non sese tangunt.

Respectus hic quatuor habet positus.

Primum, quando duæ, aut plures recte lineæ sese in longitudinem sequuntur. Has consequentes voco. De quibus veteres nihil prodiderunt.

Secundum. Quando duæ pluresue recte lineæ latitudine tantum quadam inter se distant. idque bifariam.

Altero, quando æqualiter inter se distant.

veteres parallellas vocauerunt; parum tamen de eis sunt locuti.

Altero autem, quando non æqualiter inter se distant, eas nos inclinatas appellamus. De quibus veteres nihil.

Quarto. Quando nullo modo prædictorum, inter se distant, quas diseparatas nominamus. Et quas veteres non videntur cognouisse. De primis ergo prius agamus.

Inter duas pluresue rectas lineas consequentes, spacium iacet. Nam si spacium non interioret, eæ sese contingunt, nec sunt amplius consequentes. Quia vero inter eas spacium iacet, inter earum proxima extrema iacet. Et quia inter proxima extrema iacet, inter proxima earum puncta iacet. Et ob hoc, poterit per spacium id, a puncto ad punctum linea duci, eaque linea breuissima erit. Et ideo recta. Et ideo etiam eiusdem speciei cum prioribus, sese consequentibus. Et ideo, vna cum iis est facta. Atque ideo omnes ei proprietates conuenient, de quibus cum de recta linea ageremus, diximus. Et resolui possunt ita, quia vna cum eis est facta, eiusdem est speciei cum illis. Ideoque est recta, idque quia breuissima. Et id, quia inter proxima consequentium puncta, fuerat ducta. Et id quia poterat ad ea duci. Et id, quia spacium intercedebat. Et hoc, quia non sese contingebant.

De rectis Parallellis.

Veteres, parallellas definiere, eas lineas esse, quæ in eadem superficie, vtriusque productæ, numquam concurrunt, sed quia definitio hæc demonstrari potest, pro principio per se noto, non est ponenda. Atque ideo dicimus.

Lineæ parallellæ eæ sunt, quæ in latitudine inter se positæ omnibus sui partibus oppositis sunt æquidistantes. Aequidistantiam hanc intelligo, quando partes oppositarum nulla ab altera, vel procul abit, vel prope accedit. Et quia parallellæ, & rectæ, & curuæ esse possunt de rectis nunc agamus. Quas diximus omnibus suis partibus æquidistantes. Et quia partibus omnibus æquidistant, sunt parallellæ. Atque ideo totæ ipsæ etiam æquidistant. Et conuersim, quia totæ æquidistant, omnes quoque earum partes æquidistant. Atque hinc fit, vt si vtriusque in rectum protrahantur, partes quoque protractæ æquidistant. Et ideo si in infinitum quoque protrahantur, etiam erunt parallellæ. Et quia protractæ partes sunt parallellæ, nunquam sibi inuicem propinquabunt. Atque ideo nunquam concurrent. Quæ res, vt principium posita, a veteribus, a nobis est demonstrata. Et resolui etiam demonstra-

monstrationes hæc possunt, si dicamus. Parallelas nunquam concurrere, quia earum partes nunquam propinquant. Et hoc, quia protractæ partes sunt parallelæ. Id vero quoniam in rectum protrahuntur. Et id, quia partes earum priores sunt parallelæ. Et hoc ipsum, quia partes primarum inter se æquidistant.

De rectis Inclinatis.

Linea rectas inclinatæ diximus nos vocare, eas, quæ a latere sibi positæ, partes non habent æquidistantes. Suntque duarum specierum. Priores, quando extrema earum ab vno viciniora sunt, quàm ab alio. Secundæ, quando extremum alterius, mediæ alteri propinquat. Atque ideo euenit, ut altera tota, alteri toti non æquidistant. Et conuersim, quando non æquidistant, sunt necessario inclinatæ. Et si totæ sunt inclinatæ, etiam partes omnes sunt inclinatæ. Sed propinquiores magis, longinquiores minus. Si vero hæc longinquiores in rectum protrahantur, protractæ partes magis ac magis distabunt semper. Atque ideo concurrent nunquam, neque coniungentur. Quare demonstratione hac ostenditur, hoc ipsum, nunquam concurrere, non esse solarum parallelarum proprium, sed & inclinatorum commune. Quod veteres non animaduertent. Si vero e contra, ab alteris extremis, quæ sunt propinquiora, protrahantur in rectum, minus ac minus semper distabunt, semper ergo magis propinquabunt. Atque ideo, si adhuc protrahantur, concurrent tandem. Et ubi concurrunt, etiam iunguntur. Iunguntur autem, (resoluendo) quia concurrunt. Ideo, quia magis semper propinquat. Et id, quia semper minus distat. Et id, quia ibi a principio distabant minus. Et id, quia eo inclinabant? Sicuti e contra a parte altera, quia magis distabant protractæ in rectum, nunquam concurrerant, quia magis protractæ, semper longius discedebant. Quia partes, aliam plus, aliam distantem minus habent. Id vero, quia partes non sunt æquidistantes. Id vero quia tota toti non æquidistant. Id autem quia sunt inclinatæ.

De rectis Disparatis.

Rectas lineas disparatas eas vocauimus, quæ nec consequentes, nec parallelæ, neque inclinatæ sunt, respectum tamen mutuum aliquem habent. Eum scilicet ut neque in longum, neque in latum sint sibi inuicem positæ. Si vero in rectum protrahantur vel parallelæ fiunt, vel inclinatæ. Si vero parallelæ vel omnes parallelarum proprietates nanciscun-

tur, & nunquam coniungentur, sicuti etiam fiunt inclinatæ, inclinatorum omnes acquirunt proprietates. Atque ideo & concurrere, ab vna parte queunt, a parte altera nequeunt.

De rectis quæ sese contingunt.

Quia vero ab altera parte, & inclinatæ priores, & hæc inclinatæ ex disparatis factæ coniungi possunt, coniunctio hæc est contemplanda. Itaque.

Si ab vno puncto, in spacio posito, ad duo alia puncta in spacio posita, duæ rectæ lineæ signentur, aut in directum, aut in non directum signabuntur. Si in directum signentur, consequentes lineæ efficiuntur, de quibus est peractum. De signatis ergo non in directum, est agendum. Si ergo ab vno puncto in spacio ad duo alia puncta duæ lineæ trahantur, inter punctum, & lineas spacium interciperit.

Nam si spacium non interciperetur, consequentes essent. Non sunt autem ex demonstratis. Ergo erunt, vel parallelæ, vel inclinatæ. Sed parallelæ nunquam iunguntur. inclinatæ vero ab vna possunt iungi parte ad punctum illum vnum poterunt signari inclinatæ. Sed si ab altera parte inclinatæ sunt, a distantiore necessario refugientes signabuntur. Sed poterunt, & non inclinatæ, & non refugientes signari, idque in earum medio. Mediaque erit inter fugam & inclinationem. Quæ autem ita mediæ sunt, numquam non mediæ erunt; atque ideo numquam eum situm mutant. A quo & inclinantes, & refugientes, magis ac magis a medio poterunt discedere. Atque ideo aliquando tantum discedent, ut altera alteri possit superponi. & vna fieri linea, neque amplius inclinari. Refugientes quoque, tantum aliquando poterunt refugere, ut altera alteri in rectum ponatur, & fiant consequentes. Quæ speculatio potest, & ipsa ab hac postrema, per media ad suum principium resolui, aut regredi.

De Angulo Rectilineo.

Quoniam non solum duæ rectæ lineæ, sese in puncto tangentes, de se eas quas percurrimus demonstrationes, edere possunt, quæ ad inclinationem, & fugam, & mediætem pertineant, sed etiam in eis angulos formant, de Angulis necessario est modo agendum. De quibus multa veteres supposuerunt, nihil tamen de anguli natura demonstrarunt. Eum quoque diffinierunt. Angulus planus est inclinatio alterna duarum linearum, quæ sese in plano contingunt, & in directum non iaceat. Nos vero aliter. Angulus est spacium,

ciū, a duabus lineis ad contactum earum interceptum. Angulus autem rectilineus est spaciū a duabus rectis lineis ad earum contactum interceptum. Nam si ad contactum nullum spaciū interciperetur, vna tantum essent factæ recta linea. At recta vna non sunt; ergo spaciū ad contactum intercipitur. Si vero eæ duæ lineæ fuerint, altera alteri perpendicularares, angulus is inter inclinationem, & fugam erit medius. Fuitque is à veteribus angulus rectus nuncupatus. Quia vero hic medius, vti est demonstratum, numquam variat. semper ergo erit rectus, Et conuersim, si reclus fuerit, semper erit medius & a duabus perpendicularibus interceptus. Et per consequens, quia semper rectus est, situm suum numquam variat. Atque ideo, nec minor fiet. ergo est semper sibi æqualis. Ergo omnes recti anguli, sunt inter se æquales. Ergo qui recto angulo non est æqualis, rectus angulus non est. Ergo qui angulus rectus non est, nec recto æqualis, vel minor, vel maior recto erit. Ergo neque a duabus perpendicularibus interciperetur. Ergo vel ab inclinatis, vel a refugientibus interciperetur. Esto prius ab inclinatis interceptus. Inclinans autem linea recta ea est qua a contactu duarum perpendicularium inter eas protrahitur. Quæ cum inter ambas protrahatur, ad vtramque erit inclinata. Nisi enim inclinata esset, vel perpendicularis esset, vel refugiens, quod contra suppositum est. Quia vero inclinata est, ad vtramque duos inter eas facit angulos, qui necessario prioris anguli recti erūt partes. Et ideo recto ipso minores. Sunt autē illi duo suo toto recto, acutiores, necessario omnis angulus acutus, minor erit omni recto. Et quanto magis inclinata illa media ad alteram perpendicularem inclinauerit, tanto angulum eum efficiet minorem, ideoque acutiorem. Alterum vero sibi socium efficiet necessario maiorem. Inclinans autem illa acutiorem semper faciendo angulum, & minorem, tantum poterit inclinare, vt aliquando angulum efficiat minimum. Minimum autem illum vocamus, quo minor esse nequeat. Alter vero socius, intra duas illas perpendicularares, erit acutorum angulorum maximus, Minimum autem ille si adhuc sua linea inclinet cum perpendiculari proxima vna atque eadem fiet linea, & angulum relinquet nullū. Id autem, quia cum altera illarum, vna eademque fieri potest. ideo quia ei adaptari potest. Idque, quia a minimo angulo inclinare potest. Id vero, quia minimum potest formare angulum. Id quoque quia omnis acutus angulus omni recto angulo, est minor. Id vero est, quia rectus est. Id vero est, quia rectum in duos diuidit. id quoque quia ab inclinata ad per-

pendicularares est formatus. Id autem, quia inter eas est protracta. Id vero, quia inclinata ea est quæ inter perpendicularares trahitur. Linea vero refugiens, a perpendicularium contactu, non ad intra, sed ad extra refugiet. Atque ita proximiorē perpendicularē, inter se & alteram collocat mediam. Ad eamque angulum recto extrinsecum. Atque ita inter se, & distantiorē perpendicularē, duos format angulos. Qui quidem anguli duo, maiores erunt vno recto. Si vero media perpendicularis e medio tollatur, vnus fiet angulus recto angulo maior. Qui obtusus à veteribus est appellatus, eumque maiorem recto supposuerunt, quod nos demonstramus. Quoniam ergo angulus obtusus maior recto est, omnis obtusus angulus omni recto angulo erit maior. Si vero linea a perpendiculari refugiens inter se, & illam minimum relinquat spaciū, hic minimus obtusorum omnium erit angulus. Si vero refugiens magis a media recedat, obtusum angulum minimo maiorem faciet. Atque ideo quanto magis refugiet, tanto, angulum obtusum faciet maiorem. Ergo tantum poterit refugere, vt angulum obtusorum omnium maximum, efformet. A quo si magis etiam refugiat in directum distantiori perpendiculari situm assumet. Et tunc nullum angulum efformabit, & eadem cum altera fiet. Potest ergo, vt hanc etiam resoluamus; linea a perpendiculari altera refugiens, cum altera, eadem fieri. Et id, quia potest cum ea nullum angulum formare. Id vero, quia in directum ei descendit. Hoc, quia ab angulo obtuso maximo refugit. Id quoque quoniam angulum obtusum maximum potuit efficere. Hoc etiam quia quanto magis refugiebat, tanto maiorem angulum faciebat. Atque hoc itidem, quoniam a minimo obtuso angulo refugiebat. Id autē, quia a proxima perpendiculari, minimum spaciū discedens, minimum obtusum angulum efficiebat. Et id quoniam recto maiorem angulum obtusum efformabat. Et hoc, quia media sublata, e duobus angulis vnus remanebat, & maior recto priorē. Et id, quia inter se & distantiorē, duos angulos efficiebat. Et id, quia inter se, & proximam angulum formabat. Et id, quia proximam inter se, & alteram locabat. Idque quia a contactu illarum, ad extra refugiebat.

De rectis cadentibus subtensis.

Cadentem rectam lineam vocamus eam, quæ super aliam rectam lineam cadit, & altero suo extremo, eam inter extrema tangit. Vel, Cadens linea ea est, quæ inter alterius extrema eam tangit. Hanc autem quæ tangitur,

cus, subtensam appellamus. De quarum neutra veteres separatim nihil sunt cōtemplari. Itaque si eadem linea, subtensam inter extrema tangit eam in duas partes dividit, quæ partes, ipsæ quoque rectæ lineæ sunt, & cadenti vtrinq; positæ. Angulosque duos format, vel rectos ambos, vel alterum acutum, alterum vero obtusum. Si recti sunt ambo, tum cadens erit perpendicularis, & partes subtensæ illi erunt perpendiculares quoque. & conuersim si perpendiculares sibi inuicem fuerint, angulos utroque efficiunt rectos, atq; ideo sibi inuicem æquales. Et eos, & eas omnes eæ proprietates consequentur, quas ante vidimus, & perpendiculares lineas, & rectos angulos consequi. Si vero cadens linea perpendicularis non fuerit, anguli illi duo recti non erunt. Et conuersim, si recti non sint, cadens ad perpendicularum nõ cadet. Sed subtensæ alteri parti inclinabit, ab altera refugiet. Atque ideo ab hac obtusum angulum efficiet, ad alteram acutum. Atque ita, eorum angulorum hic quidem recto minor, ille vero erit maior. simul vero sumpti, duobus rectis erunt æquales.

De rellis se se interfecantibus.

Lineas rectas se se interfecantes eas nuncupamus, quæ se se inuicem inter vtriusque contingunt extrema. De quibus quidem Thales prius, & ab eo Euclides sumens, non amplius vno fecerunt Theorema, nos vero sequentia omnia.

Interfecantes ergo lineæ rectæ, a contactus mutui puncto, quatuor de duabus efficiuntur, quæ rectæ quoque sunt lineæ. Quarum quatuor duæ inter se erunt vel perpendiculares, vel inclinatæ, vel refugientes, tantum duæ quoque aliæ erunt. Et quatuor inter se angulos efficiunt. Si perpendiculares sibi inuicem fuerint, anguli omnes quatuor recti erunt. Et conuersim si hi recti omnes erunt, illæ omnes erunt mutuo perpendiculares. et quia omnes illi anguli sunt recti, omnes quoque sunt sibi æquales. et quia omnes inter se sunt æquales, etiã duo consequentes inter se erunt æquales. Consequentes autem voco duos eos, qui vel supra, subtensam, vel sub ea remanent. Sed & contrappositi duo qui dimidia pars illorum inter se æqualium sunt, erunt quoque æquales. Contrappositi autem ij sunt quorum alter, supra, alter vero infra subtensam sunt locati ab vno latere tamen ambo. Sic & qui duo sibi mutuo sunt coalterni, erunt sibi æquales. Subalternos autem hoc nomine et veteres nominarunt quorũ, alter qui supra, alter infra subtensam sed non ab eadem sunt siti parte. Si vero cadens linea subtensam interfecet, non ad perpendi-

culum, ab utroque latere tantum inclinabunt quantum ab alio utroque refugientes erunt. et tunc dicuntur oblique se se interfecare.

Quatuorque angulos itidem intercipiunt ad intersectionem: Qui quatuor rectis angulis sunt æquales, sed duo acuti erunt, duo vero obtusi. Atque ideo ij qui consequentes dicuntur sunt, alter acutus, alter est obtusus. et ideo, et contrappositi etiam, alter acutus alter obtusus est. Atque ideo tum hi, tum illi duobus rectis sunt æquales. Ideoque inter se sunt etiam æquales. et præterea, coalterni sunt inter se æquales. Quorũ ij qui acuti, sunt quidem inter se æquales, sed duobus rectis minores, sicuti obtusi coalterni inter se itidem sunt æquales, & duobus rectis maiores. et id quia acuti coalterni, sunt inter se æquales, sed duobus rectis minores. et id, quia coalterni sunt inter se æquales. et id quoniam tum contrappositi, tum consequentes æquales inter se sunt. et id quia separatim horum singuli duo, sunt duobus rectis æquales. et id quia contrappositi alter acutus, alter est obtusus. Et id, quia e quatuor obliquis, duo acuti, & duo sunt obtusi. Et id quia quatuor rectis sunt æquales. et id quia duæ lineæ, se se interfecantes, ad duo latera sunt inclinatæ, & a duobus oppositis lateribus, sunt refugientes.

Dua recta parallela ab vna recta interfecata.

Recta vna linea, duas rectas lineas interfecans, aut est vtrique perpendicularis, aut vtrique obliqua, aut alteri perpendicularis, alteri obliqua. et qualitercunque eas interfecet ad intersectionis puncta, octo format angulos. Si perpendiculo secet, omnes octo anguli recti erunt. Atque hinc sequetur, vt eas omnes proprietates habeant, quas supra de angulis rectis speculati sumus. Si vero vna illas parallela interfecet, nullus ex octo angulis rectus erit, sed omnes simul octo rectis sunt æquales ex demonstratis. Quatuorq; ex ijs acuti erunt, quatuor obtusi, duo intrinsecus, duo quoque extrinsecus. Atque ideo duo consequentes extra, duo intra. Duos itidem vtriusque contrappositos. & per se singulos, quatuor rectis æquales. et itidem inter se æquales similiter, & coalternos æquales eis. Horum vero quatuor acuti inter se æquales sunt, sed quatuor rectis minores, sicuti, & obtusi, quatuor rectis maiores, sed inter se æquales. Et si intrinseci coalterni sint inter se æquales duæ illæ rectæ erunt parallelæ. tum etiam si alter intra, alter extra coalterni, sint inter se æquales, eadem rectæ erunt parallelæ. Et si duo anguli ab vna parte sunt duobus rectis æquales eæ itidem erunt

FRANCISCI PATRICII

erunt parallelæ. Tum quoque si alter intra, alter extra cœalterni sint inter se æquales, tunc duo interni ab eodem latere, duobus rectis erunt æquales.

De vna recta, duas inclinatas secante.

DE his quidē lineis veteres dixere nihil. Si ergo vna recta duobus rectis alteri inclinata, alteri perpendiculari incidens eas secet, omnes eas sequentur proprietates, quæ antea de inclinatis, & perpendicularibus contemplati sumus. Et præterea duos angulos extrinsecos versus inclinationem alterum obtusum, alterum rectum. Qui quidem duobus rectis sunt maiores. Intrinsecos vero, alterum acutum, alterum rectum, qui duobus rectis sunt minores. A parte vero opposita inclinationi ad intra, alter erit obtusus, alter rectus, & ideo duobus rectis maiores. Extrinsecos vero alterum acutum, alterum rectum, ideoque minores duobus rectis. Si vero nulla perpendicularis fuerit, sed inclinata ambo, eas recta interfecet, ambo extrinseci ad inclinationem erunt obtusi, duobusque rectis maiores. Intrinseci vero, acuti erunt, & duobus rectis minores. Ab opposita vero parte intrinseci obtusi erunt extrinseci acuti; hi minores, illi maiores duobus rectis, nullusque rectus erit, omnes tamē simul, octo rectis erunt æquales.

De triangulis rectilineis.

TRansacta tractatione trium nostræ Geometriæ principiorum, puncti, lineæ, atque anguli, singulariumque earundem proprietatum, consequens videtur esse, vt de quarto principio, superficie scilicet, siue figura, habeatur sermo. Quam veteres desinere.

Figura est id, quod vel vno, vel pluribus terminis continetur. Figura recti linea, ea est, quæ a rectis lineis continetur. Sed nos, iuxta principia a nobis posita, dicimus.

Superficies seu figura, est spatium, longum, latumque clausum. Atque id tripliciter aut a rectis lineis, aut a curuis, aut a rectis, & curuis simul.

Sed de curuis agendum erit postea. Nunc de figuris rectilineis esto sermo.

In quo genere, cū vna aut duæ rectæ lineæ nequeant spatium vllum claudere, & figuram conformare, prima, ac simplicissima rectilinea figura, ea erit, quæ tribus ad minus, rectis lineis contineatur.

Hæc autem a veteribus, & a nobis etiam triangulus vocatur. De quo illi non pauca sunt speculati.

Sed nos, & numero plures, & meliore ordi-

ne, & concaethenato magis, de eis tractationem instituemus.

Initium ergo, a punctis sumamus. Quæ principium commune sunt, & linearum, & angulorum, & superficierum, & corporum.

Itaque dicimus, sicuti duo puncta lineam intercluserunt, tria angulum, hæc eadem tria primam superficiem formabunt. Hoc ergo de monstramus.

Si tria puncta, seorsum, & non in directura in spacio posita, a quouis ad quoduis recta signari potest. Nam si a puncto ad punctum linea signari non posset, duo puncta, lineam nõ interciperent. Eam autem interciperi iam est demonstratum. Si vero a quolibet ad quodlibet linea signetur, cuiuslibet duæ rectæ coniungentur. Et inter eas angulus comprehendetur. Atque ideo tres angulos, tres ipsæ comprehendent, ad tria nimirum puncta. Atque ita inter puncta, lineas, & angulos spatium claudetur. Idque longum, latumque. Atque ideo id spatium erit superficies, atque figura, ex earum nimirum definitione. Quæ quoniam, tres angulos habet, veteres eam triangulum nominarunt. Tres vero lineas, quæ ipsum claudunt appellarunt latera. Ex quo euenit, vt quoniam, a tribus punctis, tribus lateribus, tribusque angulis est figura hæc clausa, cuique lateri, angulus sit oppositus. Et e conuerso, cuique angulo, latus vnum opponitur. Si vero puncta illa tria, sint inter se æquidistantia, latera quoque eis opposita inter se erunt æqualia. Ideoque hic triangulus, æquilaterus est a veteribus vocatus. Et e conuerso si latera omnia tria sint æqualia, anguli eis oppositi omnes erunt, sibi inuicem æquales. Ideo dicitur quoque triangulus, non solum æquilaterus, verum etiam æquiangulus. Is vero triangulus, qui non tria omnia puncta, sed duo tantum habeat æquidistantia. duo quoque, & non tria latera, & duos tantum, & non tres angulos habebit æquales. Et a lateribus, æquilaterus, & Isosceles a veteribus fuit nominatus. Et duos angulos, duobus æquis lateribus oppositos habebit æquales. Quæ sane; V. Euclidis propositio fuit. Et V. I. eiusdem, huic conuersa. Is triangulus qui duos oppositos triangulos æquales habebit, duo quoque latera eis opposita habebit æqualia. Hinc sane sequi est necesse, vt qui triangulus, nullum latus, inter se æqualia habeat, eum neque angulos vllos habere æquales. Et e conuerso. Qui triangulus angulum nullum æquum habeat, neque latus vllum æquale habebit. Talem autem triangulum veteres Scalenum vocitarunt. Quibus et rebus, ea quæ veteres de triángulis omnibus vti principia supposuerunt, a nobis sunt demonstrata. Ex his autem demonstratis illa quoque sequitur,

etur, vt in quoque triangulo, minus latus minori angulo opponatur. Et minori lateri, minor angulus. Et per consequens maior angulus, maiori lateri opponetur; & è conuerso maius latus, angulo maiori. Quæ duz fuerunt Euclidis xviii. & xix. Ex quo necessàrio sequitur, si quod latus, maiore minus. minore maius fuerit, etiam angulo, minore maioris, & maiore minoris opponetur. Et è conuerso, medius hic angulus medio opponetur lateri. Vnde, illud quoque consequitur, quod omnis triangulus, & angulos lateribus oppositos. & latera angulis opposita sibi inuicem correfpondeant, & sint proportionata.

Hæc quidem, nouæ nostræ Geometriæ elementa sunt primaria. Si vero ætas, Dei Opt. Max. beneficio nobis suppetat, reliqua de triangulis, quæ desunt, & figurarum aliarum rectilinearum, quæ ex triangulis omnes componuntur, vsque ad decennarium, persequemur. Si vero non suppetat, hanc a nobis primis, Regiam in Geometria methodum, acutiores posteri secuti, haud, ni fallimur, difficulter, adimplere poterunt. Et vniuersam curuilinearum figurarum tractationem atque scientiam ad finem poterunt perducere. A nobis, quod in magnis infortuniis, præstare potuimus, æquo animo suscipiant.

Finis Tertij Libri Pansœmia.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS.
LIBER QVARTVS.

DE PRIMAEVO LUMINE.

Peracta vniuersa vniuersi spacij, eiusque proprietatibus tractatione, vltius ordine progredi est necesse. Sane dictum est, id primum, extra paternum profundū necessario fuisse productū.

Sine quo alia nequirent esse, neque consistere. Id autem spacium fuisse est iam demonstratum. Quod reliquis entibus omnibus, in se locum daret. Reliqua post se entia omnia, in se reciperet. Quod nam autem ens recepit primo? Ita contemplerur. Spacium necessario, vel vacuum est sui natura. vel est sui natura plenum. Quod plenum est, vel seipso plenum est, vel re a se alia. Sed res alia nulla adhuc in spacio apparuit. Plenum ergo est seipso, suisque dimensionibus, & proprietatibus, quas præcedenti libro sumus persecuti. Se ipso autem plenum esse, tantundem est, ac si dicamus, re omni alia vacuum esse. Sed plenitudinem eius quærimus. Qua igitur re, a se ipso alia, potuit spacium impleri primo? Ea nimirum, quæ ipsum replere potuit. At replere potuisse videtur primo, quod per ipsum fundi potuit facillime. Quid autem facilius fundi potuit per spacium, quam lumen? At vnde, & a quo fonte, lumen id in spacium est fufum? A patre nimirum, ac fonte luminum, a Deo. Qui Deus lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. Lux autem è se lumen non emittere, non potest. Neque lumen aliunde, potest emicare, quam a luce. A prima igitur luce, est lumen primum. Et lumen primum est a luce prima, sicuti a secundis lucibus sunt secunda lumina. Et a tertiis, tertia; atque deinceps.

Emicuit ergo a Dei luce, lumen primigeniū. At id, ante ne fuit, quàm ipse diceret? Fiat lux? & facta est lux. An dum id verbum pronunciareret? Si dicamus, dum id pronunciareret verbum. Quid ergo, ante eam iussionem lumen ne erat in spacio? an tenebræ? an medium quid, inter tenebram & lumen? Sin tenebram dicamus, A quo nam opaco, ea oriebatur? Omnis enim tenebra, est ab opaco, & in opaco. At nihil tale in spacio adhuc vacuum erat. Si dicamus medium quid in spacio fuisse, necesse est id, ex tenebra & lumine fuisse compositum, ac temperatum. At demonstratum modo est, nullam ibi potuisse esse tenebram. Ergo neque ex ea temperatum. Excluis igitur tenebra, & temperato, tertium ibi fuisse lumen est necessarium. Verissimeque dictum; Deum, lucem inhabitare inaccessibilem, id est in seipso qui est inaccessibilis nõ solum, postquam eam iussit in mundo fieri, sed perpetuis antea seculis, & tota eius sempiternitate. Nam si hoc nõ detur, iterum, iterumque; redibit quæstio, modo profligata, de tenebris, & temperato, & cessabit nõquam. Ergo Deus, tota sua sempiternitate, quæ, quod & lux est, & lumen, inhabitauit, & adhuc habitat, inaccessibilem. At ab ipso nemet prodeuntem? vel ab alio factam? At a quo nam alio factam? cum nec ante ipsum quicquam fuit, neque sit ei quicquam compar. Si vero a quopiam posteriore, id lumen dicamus esse productum. author ergo rerum, author luminis, ente a se producto, indignuit, vt bene esset? Rem hanc, ratio nulla philosophica ferre potest.

De Deo ergo luce primaria, lumen primigenium emicuit. Ab vna luce, lumen vnum.

Ab infinita luce, lumen infinitum. est enim Deus, uti iam ante, est nobis demonstratum ἀπὸ τοῦ ὁμοίου infinitipotens. Ab infinita potentia, infinita prouenit actio. Ab infinita actione, infinitum quoque effectum, necesse est prodire. Nam si finitum effectum ab actione infinita, dicamus produci, tum necesse erit, actionis infinitae, finitam partem exisse in opus. reliquam, quae in infinitum vergit, inertem & frustraneam sedisse, & nihil esse operatam. Et hoc necesse est euenisse. vel quia nesciit prodire tota, vel quia noluit: vel quia nequijt. Nescisse non est dicendum. Summa enim sapientia, quae eam edebat, quid nesciat? Neque itidem dicendum, noluisse Summum, enim bonum, nulla tangitur inuidia. Neque bonitatem suam supprimit, quo tota non exeat in opus. Nequijse multo est dicendum minus. Quo enim modo infinitipotens actionis author, atque omnipotens, non potuisse argueretur? Si & sciuir, & potuit, & non noluit infinitipotens, infinitam edere actionem, in luminis effusione, per eam actionem, infinitum effectum prodire fuit necessum. Luminis nimirum, a diuina luce effusi in infinitum. Ab infinita ergo luce, ac summe perfecta, finitum tantum lumen, non fuit expectandum. Sed utrumque & infinitum, & finitum. Hoc enim illius est pars. Infinita ergo Dei lux, infinitipotens, tota sese effudit in actum, atque infinitum produxit lumen. In quo lumine inaccessibili habitaret ipsa in se ipsa, & reliqua habitarent entia omnia, potius quam vel in tenebris. vel in umbra.

Atque ita verum fit, id quod mysticus scripsit Aristoteles in his.

„ Princeps essentia, lux est infinita. Ab illa quoque illustratur, orbis caelesti superior. Et ab hoc caelestis. Sed addubitet aliqui. Deus lux quidem dicitur, sed non proprie: Ipse enim incorporeus est, & substantia, siue essentia, siue etiam cum Dionysio omnem superat, & essentiam, & substantiam. Lux autem corporis est accidens, & in corpore haeret. Dicitur est igitur Deus lux, non ut habeat illam tamquam sibi inhaerentem: sed essentialiter secundum quandam perfectionem modo diuino. Dicimus nos e contra, lucas alias, esse lucas, quia sint luci Dei similes. Effectus enim, ex toties demonstratis, similes causis dicuntur, & non viceuersa, causae similes effectibus. Deus igitur, reuera est lux, sed non nostro, non creaturatum modo, sed suo, sed ineffabili Deitatis suae, atque nobis incogitabili. Repetent. lux est accidens. Deus est substantia. Hic iam est Aristotelismus. sine quo, philosophi esse non audent. Nos melius cum Dionysio, Deus est ὑπερθεῶν superessentialis. Omnem excellit

substantiam. Ergo vana est haec, istorum in Deo distinctio, substantiae atque accidentis. Neque ergo lux in Deo, accidens est, neque in eo, uti in subiecto iacet lux. Sed lumen quod a Dei luce, in spacium dicimus esse fufum, alio Aristotelismo; ita diuidunt. Vel spirituale fuit, vel corporale. Si spirituale: per omnia potuit sine villo impedimento permeare. atque omnia illuminare. Id nos totum concedimus: At corporale necesse est fuisse, quia per spacium est fufum. quod trina dimensione, totum est corpus. At nos dicimus. Origine quidem spirituale fuit hoc lumen, & incorporeum penitus. Sed postquam a fonte suo digressum, per spacij partes atque dimensiones fundi coepit, corporale euasit. trine scilicet dimensum. Atque ita, & incorporeum, & corporeum simul. Illud tum origine, tum per omnia penetratione. Hoc vero extensione, & in infinitum proensione. Et quod in Panaugia est demonstratum. Lumen corpus est incorporeum, & incorporum corpus. Per vniuersum, modo addimus, spacium fufum. Necesse enim est, vel per vniuersum spacium a principio fuisse fufum, vel per spacij partem aliquam. Si dicamus per partem: tunc necesse est ipsum, vel infinitae summi boni actioni restitisse, vel sibi ad fusionem non suffecisse: vel impedimento, & sine aliquo in spacio interposito, vterius non potuisse progredi. Restitisse, nec pieras, (quis enim Dei resistat voluntati) nec ratio philosophica admittet vlla. Quo enim modo lumen, quod resistantiam nullam habeat sui natura, vlli rei, ne dum Deo, resistere queat? Neque sibi lumen ad fusionem, non suffecisse est dicendum. A luce enim fonteque infinito profuebat. Neque in spacio, vel obice, vel sine opposito, in infinitum fuisse fufum est dicendum. Neque igitur a conditoris bonitate, neque sui resistantia, neque sui insufficientia, neque alterius obfistentia, lumen primaeuum in infinitum fundi non potuisse, aut dici, aut cogitari potest. At equidem spacio eguit per quod funderetur in infinitum. Neque enim lux infinita, lumen infinitum, potuit non-emittere. Non equidem coacte, sed sponte sua. Est enim etiam bonitas infinita; Bonitas autem, haec sua munera, in bonis non coarctat. Lux igitur infinita, bonitate sua infinita lumen infinitum, non potuit, non emittere. Sicuti neque lumen infinitum, potuit a luce infinita non prodire. et a luce emissum, non potuit, per spacium non fundi. Nihil. n. luminis, alibi residere potuit, quam in spacio. Neque spacium hic, aut ibi, & non vbique recepit. Nullus enim obex ei obstitit. Quia nullus in spacio adhuc vacuo, obex erat. Vel frustra eadem redibunt quaestiones impotentiae,

FRANCISCI PATRICII,

rentiæ, inuidiæ, quæ iam sunt a nobis profligatæ.

Sed & alia methodo si possimus, id ipsum confirmemus. Dicamurque, spacium vniuersum, quod intra, quodque extra mundum veterem in immensum extenditur, bonitati Conditoris non expedit vacuum remanere. Repleri ergo spacium debuit. At qua nam re? Rerum vniuersitate ea, quæ in vno, latens fuerat ante. Bonitas enim conditoris, sterilis esse, neque potuit, neque debuit, neque voluit. Spacium igitur, rebus omnibus fuit replendum. At qua nam prima re, a se aliena? ea proculdubio, quam ante alias omnes spacium in se potuit recipere. Et quæ ante alias omnes, spacio se se potuit indere. Maxime autem omnium, spacio indi potuit, quæ maxime omnium ei cognata esset. Ita enim rerum Naturæ est comparatum vniuersæ, vt quæ sunt inter se cognata, se se facile amplectantur. Affines se se soueant. Similes, se se conseruentur. Atque inde fit, vt hæc omnium facillime simul conueniant, atque coniungantur. Diuersæ vero, sese auerferunt. Contrariæ se se fugiant, fugentque. Ergo res, quæ omnium maxime affinis, similisque spacio fuit, ante alias omnes, inde vsque a rerum initio, ei se se indidit, eique se se insinuauit. Cumque spacio similis esset, nihil in spacio, ei potuit resistere. Per vniuersum ergo spacium eam necesse fuit effundi illudque replere vniuersum. ei autem rei, affinitas cum spacio, in his quæ sequuntur intercessit. Nimirum, quod & ipsa, sicuti spacium, esset simplicissima. Quod vt spacium in immensum extendi posset. Quod vt spacium, posset per vniuersa fundi. Quod vt spacium, per vniuersa penetrare posset. eaque vniuersa, vt spacium implere. Nulli rei, sicuti spacium, posset resistere. Omnibus vt spacium cederet. Ab omnibus vt spacium posset penetrari. Ab omnibusque sicuti spacium permeari. Denique vt spacium, & corpus esset, & incorporea. Talem autem rem, in tota vniuersitate, nullam omnino aliam, præter vnã, cæteris vetustissimam existere putamus. Eamque rerum omnium euidentissimam. Rerum omnium pulcherrimam, Rerum omnium suauissimam, Rerum omnium optatissimam, Rerum omnium efficacissimam, Rerum omnium maxime admirandam: Lumen scilicet ipsum primigenium. Quod vbi tamque inter corpora sit, primæ, ac summæ bonitatis, summa ac prima est imago. Summæ ac primæ pulchritudinis, summa est imago. Summæ ac primæ sapientiæ summa & prima est imago. Summæ ac primæ beatitudinis, summa est imago. Quid enim, & debuit, Summa bonitas, post spacium, quod entibus omnibus locum da-

ret producere secundum quàm id, in quo primo, iucunde habitarent, & incorpora entia, & corpora omnia? Quando, & summa bonitas, lumen inaccessible habitare non dedignatur. Quid enim res, vniuersitas rerum ipsa habitet potius in tenebris? Re molesta, horribili, miserissima. Et cur Deus, rebus è se procreatis, tenebras aut offundat, aut circumfundat? Et si tenebræ in eo non sunt vllæ, quo modo tenebras, quas non habet, rebus omnibus circumfundat? Atque hic luminis huius in infinitum fusi, primus finis, esto. Secundus vero, quia lumen hoc sit illa Dionysij *πηγαία ἀκτίς*, fontanus radius. Et Philonis ille supercœlestis aster, fons sensibilibus, vt vidimus aliorum. Quam Panaugiam vocauit. A qua affirmat, & Solem & Lunam, & alios Planetas, & inerrantia sydera, quantum quisque potest, sibi conuenientes hauriunt fulgores. Quam etiam *ἄλλου παράδειγμα* Solis exemplar nuncupauit. Totum autem hoc Philonis dogma, non aliud infert, quàm lumen hoc primigenium, esse veluti materiam, ex qua Sol & ipse, & cætera sydera omnia, cæteræque omnes luces, sint constitutæ. Quam sententiam textui Moysi primo, applicando, præcipui nostrorum Theologorum, Basilii, Nazianzenus, Theodoretus, & Augustinus, videntur comprobasse, quamuis alij in diuersa abierint. In qua quæstione, si quicquam ad fidem pertinet, Ecclesiæ decretis standum. At quidam alij, qui sine Aristotelismo, philosophi esse non audent, obiciunt nobis. Quo modo lumen, in spacio adhuc vacuo consistit? aut consistere potest? Omnium facillime. Non enim eget corpore, quo vel fulciatur, vel vehatur. Aut quod ipsum fulciat, aut vehat. Lumen enim non est accidens quod Peripatus, & credit, & contendit. Sed est actus a luce quidem fonte suo prodiens, non tamen ab eo discedens. Continue inde manans, sed per se, & in se existens. Non enim prima lux, primi luminis productrix lumine, producto, lumen desijt producere. Quando nec ipsa, productione illa exinanitur, nec esse desinit. Sed dum ipsa est, ab ipsa lumē prodit, & in se quoque consistit: neque in nihilum euanescit: in quod res euanescit nulla. Est ergo lumen primum, primæ lucis actus, ab illa defluens quidem, sed non effluens, e se non fluens, e se non diffuens, nec se circumfluens, neque in se refluxuens, Sed essentia, viribusque actionibusque propriis, & vita propria in se consistit. At quo modo inquiet quis iterum, ab incorpora luce, lumen corporeum? Lumen namque, non incorporum tantum est, verum etiam corporeum. Corpus quidem est, qua trine dimensum per totum spacium, quaqua uersus effunditur.

Incor-

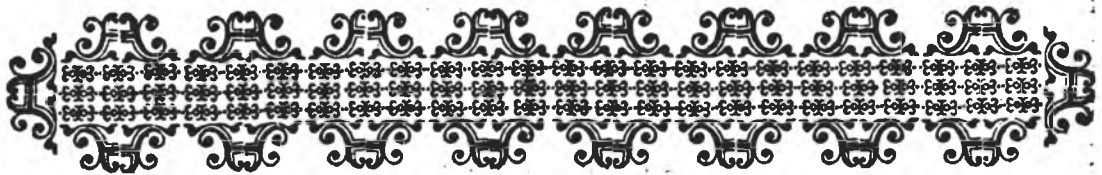
Incorporum rursus est, quia nulla ei est anti-
typia. Idque quia est immateriale. Sed manet
adhuc dubitatio. Ab incorpora luce, quo mo-
do incorporum, & corporeum simul lumen
prodijt? Necessaria equidem ratione. Omne
enim productum, producente suo est remis-
sius. Quia vti iam sæpe dictum ab identitate,
in alteritatem cadit. Attamen illius est imago.
Vtrumq; ergo, & incorporum, & corporum,
necessario a luce, lumen euasit: medio inter
incorporam lucem, & corporea entia statu.
Vt nimirum, & ipsum, fontis sui particeps es-
set. Et sequentibus corporeis sui participatio-
nem largiri posset. Perq; omnia, & qua incor-
porum, & qua corpus posset meare, & calore
secum cum rerum seminibus in omnia vehe-
re, qui rebus cunctis præsto esset; omnia foue-
ret; omnia intus & extra nutrirer, conserua-
retque, & ad primum eorum fontem, omnia,
quatenus sequi possent, & reuocaret, & redu-
ceret. Lux enim illa, paterni profundi, in quo,
& in qua, entia omnia summo sunt gradu, ste-

rilis esse non potuit. Ideoque lumen hoc e se
produxit quod profundi essei imago. Imago
autem esse non poterat, nisi a luce aliquid ha-
beret. Et ab identitate illius in alteritatem ca-
deret. secum tamen feret imaginem. Illa au-
tem primam, omnia entia continebat, imagi-
nem ergo omnium entium lumen secum re-
tulit: ijque factum est grauidum quæ suo mo-
do postea pareret per calorem in fluore. vti po-
stea præbit. Si hæc ita esse, demonstrabimus,
& partim sunt iam demonstrata, non ne meri-
to in Panaugia, lumen a nobis, vti maximum
optimumque Dei Opt. Max. instrumentum,
fuit celebratum? Vt quod & iucundissimam
entibus omnibus præstaret habitationem, en-
tibus omnibus esset grauidum, luces omnes
corporeas e se pareret. In omnia calorem, &
cum calore rerum semina veheret: per quem,
omnia & essent, & bene essent. Id autem ita ef-
se, deinceps ordinatim est demonstrandum.
Cuius demonstrationis hoc Zoroastri oracu-
lum initium esto.

ANNO TATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

De Deo luce primaria lumen primogenium, & ab vna luce lumen vnum, bene dicit modo intelligat.
Illud lumen primogenium, & vnum esse secundam personam in diuinis filium scilicet qui est lumen
de lumine ante quem nullum aliud lumen emicuit, nec bene sonat vt illud lumen primo genium di-
cat materia in qua sol, sidera veteraque luces constituta sunt, sed potius & melius dicitur sapientia
patris, per quam sol & cuncta entia sunt producta iuxta illud psal. omnia in sapientia fecisti.

Ab infinita luce, lumen infinitum, verum quidem est, si intelligamus filium, qui est lumen increatū
quem nunquam desinit produceret & semper est productus; quem ad modum presente sole aer sæper
illuminatur, & semper est illuminatus, ad significandū ergo presentialitatē & permanentiam aterni-
tatis dicitur semper nasci filium ipsum, dicitur & melius semper natum, vt si semper designet per-
manentiam eternitatis, & si meus perfectionem geniti, iuxta illud. Hodie genui et. Si autem illud infi-
nitum pro lumine creato, ad quod concurrunt omnes tres personæ, & vnum principium, intelligat, non
est necesse a luce infinita oriri lumen infinitum: cum Deus non sit agens a natura producens toto suo
posse. sed liberum voluntarium producens pro vt vult, nec hac de causa eum tangit inuidia quoniam
agit sapienter, vt sibi expediens nideretur, & conueniens vniuerso quare etiam non est necesse vt tota
sua bonitate exeat in opus exterius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER QUINTVS.

DE PRIMARIO CALORE.

Ἰσὶ πάντα πῦρ ἐνὸς ἐκ-
γεγάστα.
Sunt omnia igne vno
genita.

Potest id oraculum, du-
plici, & vtroque ambi-
guo accipi sensu. Nam & pro conditricē vni-
uersi causā, quasi opera ignis sint effecta om-
nia: Et pro materiali causā, quasi ex eo sint
omnia procreata. Quo eum modo Heraclius
rerum generationi videtur supposuisse.
Sed de materiali agendum postea. Nunc effe-
ctorem illum consideremus.

Zoroaster idem, humanæ totius sapientiæ pa-
ter, diuinitati vniuersæ ignem videtur tribuisse.
Nam & Deum patrem ignem nominat,
quando ait:

Ἐαυτὸν ὁ πατὴρ ἤρπασεν, οὐδ' ἐν ἑῷ.

Δωάμει νοῦρ κλείσας, ἰδίον πῦρ.

Se ipsum pater rapuit, neque in sua
Potentia intellectuali, claudens proprium
ignem.

Pater inquit proprium ignem, non clausit
in potentia sua intellectuali, in primo nempe
intellectu, qui ab ipso, vti iam sæpe vidimus,
potentia patris, & paterna nominatur. Sed si
hunc suum ignem, pater non clausit, quo cum
effudit, aut diffudit? Et in mentem primam, &
in secundam, & in Ideas, & in mentes alias, &
in animos, & in corpora omnia vsque ad cen-
trum. Horum testimonia afferamus. De prima
quidem mente ita canit.

Οὐ γὰρ εἰς ὕλιν πῦρ, ἐπέκεινα τὸ πρῶτον.

Εἰώ δ' ὡάμιν κατακλείει ἔργοις, ἀλλὰ νόῳ

Non enim in materiam, ignem vltaneum
primum.

Suam potentiam, includit operibus, sed
Menti.

Pater, inquit, suum ignem primum qui vlt-
tra, & trans omnia est, eiusque est potentia,
non includit in materia, eiusque operibus,
sed in Mente. Scilicet prima, quæ potentia
patris est vocata. Deinde hunc ipsum ignem,
secunda Mens, sibi induit. Ait namque.

Ο: ἐκ νόου ἐκθαρῶ πρῶτος.

Ἐσαάμμος πυρὶ πῦρ σωδίσμων, ὄφρα κεράση.

Πηγαίους κρατήρας, εἰς πῦρ ἐνθὸς ὀπιθῶν.

Qui ex Mente exiit primus.

Indutus igni ignem vincientem, vti im-
pleat.

Fontanos crateras, sui ignis florem im-
mittens.

Vt eo igne repletet fontanos crateras, Idea-
les scilicet vnitates & essentias. Hanc autem
secundam Mentem, Hermes, alter sapien-
tiæ pater. Deum ignis & spiritus nuncupa-
uerat, Sed & multis sacrorum Bibliorum lo-
cis legere est, Deum, ignem nominari. Sed
sufficiat locus vnus Danielis. In quo scripta
sunt.

Thronus eius flamma ignis. Rotæ eius

ignis accensus. Fluius igneus rapidusq;

egrediebatur a facie eius.

A quo forte loco, si eum legit Orpheus
sumpsit.

Σὼ ἢ θρόνον πυρόεντι παρασᾶσι πολύμοχοι. Ἀγ-
γελοι.

Tuo throno igneo, astant, laboriosi Angeli.

Sed & Apollo Delphicus, oraculo quo-
dam suo, a Lactantio adducto, cecinit de
Deo.

Ἐν πυρὶ ναίων.

In igne habitans.

Singulæ ergo Trinitatis personæ, & simul
omnes non diuisim, sunt nomine ignis appel-
latæ, & in igne habitare & sedere. Sed & Ideas
igneas, Zoroaster facit, cum canit.

Ἀλλ' ἰμεριθεύσαν νοσρῶ πυρὶ μοιρηθεύσαι.
 20 Sed in partes, mentali igne sunt diuisæ.
 Et alio loco.
 Πολυ δραπέδωμαι πυρὸς ἄνθος.
 20 Multum decerpentes, ignis florem.
 Mentium quoque creatarum, is ordo qui
 Seraphinorum est, igneus, & flammeus est, co-
 gnominatus. et ezechiel vidit ignem inter
 Cherubinos. Itaque & mentibus Dei mini-
 stris, ignis est tributus. Sicuti fecerat suis no-
 minibus idem Zoroaster.
 Ὅτι ἔργατις, ὅτι ἰαδότης ἔσ' πυρὸς ζωφόρου.
 20 Quia operatrix, quia largitrix est ignis vi-
 tiferi. Et
 Καὶ ἄλλοι τοῖς Σωχοχούσι ἀλλὰ ζῆδουρο τυ-
 ρός.
 Et influit Synocheis, robur, vitidonum
 ignis.
 Καὶ ὑπεζωκός πυρὸς ἄνθος.
 Et Hypezocos ignis flos. Et alibi.
 Τοῖς ὃ πυρὸς νοσρῶν, νοσρῶς φησὶν ἄ-
 παντα.
 20 His vero ignis mentalis, mentalibus ful-
 20 minibus omnia.
 Sed & intellectui, ab anima participato dat
 ignem.
 Ἀλλὰ, νόου ταταῶν, ταταῶν φλογί.
 20 Sed Mentis extensæ, extensa flamma.
 Et animam ipsam appellat ignem.
 Ὅτι ψυχῆ, πῦρ δ' ἡ ψυχῆς πατρὸς οὐσα φανερὰ.
 20 Quia anima, ignis, potentia patris exi-
 20 stens lucidus.
 Et opera eius nominat ignea.
 Μηνυμέναν δ' ἄχρηστὸν πυρὸς ἀφ' αὐτοῦ ἔργα τα-
 ρούσα.
 20 Mistis canalibus ignis incorrupti opera
 20 efficiens.
 Sed & calidam Animam nuncupat.
 Θερμὴ, ψυχῶσα τὰ πάντα.
 20 Calida, animans cuncta.
 Sed & mundum igneum habet.
 Νόος γὰρ ὅς ἐστιν, ὁ κόσμου τεχνίτης πυρῆν.
 20 Intellectus. n. qui est mundi artifex ignei.
 Et canales etiam igneos quosdam.
 Μὴ δ' ὀπισθοῖται ἐμπυρῶσι ἀποράδων ὄχρητος.
 20 Neque incedere super empyreis (parfira
 20 canalibus.
 Sed & ignis molem aliam esse ait, huius
 mundi fabricum.
 Καὶ γὰρ τίς πυρὸς ὄγκος ἴω ἄτερος, ὅς τὰ ὃ
 πάντα.
 Αὐτοῦργον, ἴω σῶμα τὸ κοσμητὸν ἐκτολυ-
 πῶν.
 20 erat enim quædam ignis molem alia; quæ
 20 hæc omnia.
 20 efficiebat, ut corpus mundanū euolueretur.
 Hunc autem ignem ait a superis huc de-
 fluere per canales.

Ἐν δὲν ἀρδῶν θρῶσται γένεσις πλουτοκάλου ὕ-
 λης.
 Ἐν δὲν σφρόδωτος φησὶν ἀμυδροῖο πυρὸς ἀ-
 ζος.
 Κόσμον ἐνθρῶσται κοιλώμασι.
 20 Hinc abunde cadit, Genesis multiuariæ
 20 materiæ.
 20 Hinc tractus præster, tenuis ignis flos.
 20 Mundorum cadens in cauitates.
 Alibi quoque ait, vsque ad centrum, hunc
 ignem penetrare.
 Ἀναθεν δεικνόντος, ὅτι τὸ καταπτικρὺ
 Διὰ τοῦ κέντρου τῆς γῆς, καὶ πῆμλον μέσου
 ἄλλου.
 Πυρὸχον, ἴνδα κάτωσι μέχρι ὑλαίων ὄχρη-
 τῶν.
 Ζωφόριον πῦρ.
 20 Desuper penetrans, ad oppositum.
 20 Per centrum terræ, & quintum medium
 20 alium,
 20 Igneum, vbi descendit vsque ad materia-
 20 les canales.
 20 Viuifer ignis.
 At & Solem, & astra ignes facit.
 Ἐπηξὶ ὃ πολὺ ὄμιλον ἀστέρων ἀπληκῶν.
 Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀνὰ γῆρας.
 20 Compegit multum cœsus astrorum in-
 20 terrantium.
 20 Ignem ad ignem cogens.
 De Sole vero.
 Ἐξ αὐτοῦ ὑπέκτισον, ἕβδομων ἡλιαίου
 Μισομβολήσας πῦρ.
 20 Sex eos constituit. Septimum solis
 20 In medio iecit ignem.
 De quo iterum.
 Πῦρ πρὸς ἐξοχίτῳμα, ἔκ πυρὸς ταμίας.
 20 Ignis, ab igne deriuatio, & ignis dispen-
 20 sator.
 Animæ quoque nostræ ignem dedit.
 Πένδοταν ἀπλάσιν ψυχῆ πυρὸς κωία τοῦ-
 νου.
 20 Undecunque non ficta anima, ignis habe-
 20 nas tende.
 Ignis ergo hic superans, a patre Deo, per
 finum profundum primo protensus: Deinde
 extra profundum per omnes rerum gradus,
 incorporeos & corporeos, vsque ad muni-
 di omnes cauitates & vsque ad centrum terræ
 eum extendit. Sed quid sibi vult hic ignis?
 An forte, lumen illud quod anteriore li-
 bro a Deo prodire demonstrauiimus. hic
 idem ignis est, quem modo persecuti su-
 mus? Omnis enim ignis in se lucidus
 est, & de se lumen emittit. Et omnis
 lux, calida est; & omne lumen calet.
 Ita vt vere videatur dici posse, ignem
 hunc nihil esse aliud, quam lucem. Et
 hæc quatuor tandem esse eam, ignem &
 calorem,

FRANCISCI PATRICII

calorem, & lucem, & lumen. Ratione quidem inter se distincta, subiecto vero idem esse omnia. Itaque ubique lux est, ibi & lumen est, ibi & ignis est, ibi & calor est, & ubi eorum unum est, ibi sunt & reliqua. Sed eorum, duo videntur in se consistere, lux, & ignis. duo vero alia, extra ea prodeire, lumen, & calor. Et sicuti illa duo, semper sunt sibi iuncta, ita hæc duo, nunquam a se inuicem disjunguntur. Neque vero duo hæc, ab illis duobus, aut diuelluntur unquam, aut auelluntur. Neque duo hæc, illa duo non producere, possunt. Neque enim lux, de se lumen non emittere potest. Neque ignis non emittere de se, calorem potest. Neque lux calida, non esse, potest. Neque ignis, non esse lucidus. Sed cur ignis, & lux, sunt a Zoroastre, ab Hermete, a Prophetis, a Sanctis viris, Deo tributæ? Philosophicam rationem aliquam, si possimus adhibeamus. Inter corporeas res, igne nihil efficacius. Calore nil vitalius. Luce nihil euentius. Lumen nil blandius, nil iucundius. Et quidē ignis est, calor corpulentus. Calor, ignis fere incorporeus. Idem sunt quoque ignis, & lux. Ignis est lux calida. Lux est calor lucidus. Per calorem entia generantur, & viuunt, & constant, & augescunt, & conferuantur, & generant, & perficiuntur. Per lucem vero, & lumen, & cognoscuntur, & cognoscunt. Et ijs oblectantur, & libentissime fruuntur. Quoniam igitur, lux, & ignis, & horum proles, calor, & lumen, corporearum rerum sunt præstantissimæ, humana mens non habuit illustriora nomina, quibus, Dei aliquā notitiam, vel ipsa susciperet, vel alijs præberet. Vel maiore Deum honore in sermone afficeret, quam his nominibus. Ignis præsertim. Qui est per se, & in se lucet, & extra se lumen spargit, & calore vitali omnia replet. Deus namque sui natura, & supereminencia, tam alte positus est, ut omnes nostras cogitationes, & mentis conceptiones transcendat, ut humano intellectui sit penitus ignotus. Atque ideo dictus est, se ipsum a nobis rapuisse. Ignis igitur, quatenus sui natura est calor, entibus omnibus dat ut sint. eisque essentiam, & vitam largitur. At hæc ipsa, a Deo esse, iam est demonstratum. Et sic Deus, ignis dicitur. Ergo dictum verissime est.

„ Ab vno igne, omnia esse progenita. Nihil enim hic ignis significat aliud, quàm summi Dei virtutem illam, infinitam, omnipotentem, per quam entia omnia sunt ab eo creata. Et de illo uti de proprio fonte educta. Igne nimirum hoc procreatore, & rerum generatore, in suum profundum prius sparso. Deinde in ministras suas mentes, atque animos conuerso, & distributo, omnia sunt a Deo, igne vno, progenita, & viuendi viribus donata. Ideoque a

Zoroastre eodem, ignis hic *Ζωνόπρσι*, & *Ζωνόπριον*, vitifer, & vitam ferens, & *Ζηδωρον*, viuidum est appellatus. Igitur, a summo Opifice, per mentem per se genitam, per mentem secundam, per Ideas, per Dei ministros Hecaten, Synocheas, Teletarchas, per animum mundanum, per caelos omnes, per mundum hunc Hylæum usque ad terræ centrum, & ultra, calor vitalis, & ignis vitam ferens omnibus, penetrat, & permeat. Namque tamen, a D. Paulo dictum sit.

Deus, noster ignis consumens est. Ad Hebræos scribens tunc, ad id retulit, quod in veteri lege, ob eorum peccata, sæpe experti fuerant, quando per ignem pœnas luerunt. Et forte sensu aliquo alio, quem Theologis relinquimus. Deus inquam, non est ignis ut hic nostras, comburens omnia. Neque etiam qualis est cœlestis, per radios solis, ac lumen ad nos protensus. Qui tamen causa quædam sit generationis rerum nostratarum. Sol enim, & homo hominem generat. Et calor qui in animalibus est, elemento respondeat stellarum: at tamen si quando diutius nos ferit sol, res a se genitas etiam consumit. Et ab Hippocrate scitissime est pronuntiatum. Idem calor, qui nos constituit, etiam consumit. Sed animi rerum, calor, ignisque, vigor nempe viuificus, quo rebus omnibus, quibus ipse iungitur, vitam tribuit, & animationem, *δερμν*, *ψυχουσα τα παντα*. Calens, animas cuncta, longe est excellentior, & suauior cœlesti, ne dum quouis elementali. Hi enim, & comburunt, & consumunt. Ille vero animarius, nulli accedit rei, quam non illico viuificet, animet, nutriat, & cætera tribuat munera, quæ animalium, animatarumque rerum sunt propria. Namque elementarium calorum, is qui subterraneus est, superterranei est proles proxima. Hic vero calor cœlestis est proles, & imago. Cœlestis autem calor, proles & imago est, calor Empyrei, Empyreus vero, calor & ignis, proles, & imago est, luminis eius, quod vniuersum infinitum spacium ostendimus primo repleuisse. Huic animus primarius, ac fontanus præsidet. Ipsiusque progenies, & imago, est lumen illud cui blandissimum calorem suum inluit Mens secundæ. Mens autem hæc, quæ Deus ignis dicta est, a Mente prima, & a patre rerum omnium auctore, & fonte, retulit. Non enim calor, subterraneus, aut superterraneus, principium, calorum, & ignium omnium est. Sed hic veluti fex est superiorum, tum eius qui in aqua, tum in aere, & in sole, & in astris, & cælo est, & ipsius denique Empyrei. Nam quod ante de natura, de cognitione, deque lumine nostratibus ostendimus: idem est de calore, atque igne faciendum. Hosce nimirum in suam primitissimam ideam, & vnitatem per gradus resolvendos

uendos. Nam calor qui in terra, in aqua & in mistis est, ab aereo pendent. Hic a cœlesti. Is a sole, & astris. Hic vero ab empyreo. Empyreus a luminis calore. Hic ab Animario. Hic ab intellectu, hic a vitali primario. Hic quoque a primario essentiali. Hic itidem ab Ideali. Qui in Deo habitat, & a Deo patre est deriuatus. Ignis igitur, & calor, patris, & ipsius profundi virtus ipsa rerū conditrix omnium est, viuificatrix, seruatrix, & perfectrix. Inuisibilis sui natura, sed per visibilia lumina per ignem Empyreici cœli, per ignes astrorum ac solis, & per calorem cœlestem, in elementa diffusum, per canales (vti loquitur Zoroaster) vsque ad vniuersi centrum propriis quasi vehiculis est deuectus, ad vitam omnibus largiendam. Qui quidem calor, & ignis, Deus ille forte est, quem Hermes, Deum ignis & spiritus nuncupauit. Ac forsitan spiritus ille, quem Moses, super aquas ferri dixit: eas nimirum in omnes efformans rerum formas: & per omnia means, omnia fouet, omnia generat, omnia nutrit, omnia conseruat. Quo dixit Hermes omnia animata egere. Et quem Democritus, animum appellauit mundi. Et Stoici, mundi spiritum per omnia meantem, & omnia viuificantem. Et cum eis Aristoteles vocauit spiritum, & potentiam omnia penetrantem, & stirpibus, & animantibus spiritus præbentem. et vt Vergilius cecinit.

22 Cœlum ac terras, camposque liquentes
23 Lucentemq; globum lunæ, Titaniaque
24 astra
25 Spiritus intus alit. Totamque infusa per
26 artus
27 Mens agitat molem, & toto se corpore
28 miscet.

Et alio item carmine.

29 Deum namque ire per omnes
30 Terrasque tractusque maris, cœlumque
31 profundum
32 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne
33 ferarum,
34 Quemque sibi tenues nascentem arcescere
35 vitas.

His forsitan, illa Damasceni, & Nazianzeni consonant, quæ ante attulimus.

Πάντα τῆ οὐσίᾳ πληροῦν. πάντα σωέχορον, πληρωτικὸν κόσμον καὶ τὴν οὐσίαν.

36 Omnia essentia implens, omnia continens, impletiuus mundi per substantiam. Cui consonum & illud.

37 Spiritus domini, repleuit orbem terræ.

Sed cur orbem terræ tantum? non & orbem aquarum? & orbem aeris? & orbem cœlestes omnes? & orbem empyreum? Et orbem luminis primarij? Quem necessario sua præsentia replet. & vti spiritus, & vti lux, & vti ignis, &

calor. Qualia voluit etiam extra profundum quaquaversum extendi. Nam cum ignis in profundo, ignis esset idea, atque ideo luminis & caloris, necessarium fuit, extra profundum, ab eo ignem formalem esse, lumen scilicet & calorem. Atque ita lumen procreatum, calore sibi congenitum, a causis primis traxit. Vel enim hæc duo, in suis causis fuere, vel in causis non fuere. Si dicamus non fuisse, iam Deus non erit omnium causa, omnium conditor. At hoc, & nefas est dicere. & est contra toties demonstrata. Tria ergo hæc sunt, primo consequentia, spacium infinitum, in eo lumen infinitum. & in lumine calor. At hic finitus ne? An & ipse vti comites sui, infinitus? Hoc est rationibus discutiendum. Demonstratum iam est, lumen esse per totum spacium diffusum. Neque vllam esse spacij partem, in qua non sit lumen. Neque in parte vlla lumen, vbi non sit etiam spacium. Calor autem lumini congenitus, si toti lumini est congenitus, per totum spacium necessario erit fusus. Horum. n. alterum ratio dicitur esse necessarium. Vel enim lumen totum, calorem habet comitem. Vel pars tantum via luminis est a calore comitata, pars vero alia non est ei comes. Si hoc detur, lumen non erit sibi toti simile. Quia parte habeat calorem comitem. parte alia non habeat. Atque hoc obstaculo aliquo eueniet? At quod obstaculum ibi ab initio, huic rei fuit, vbi nullum erat obstaculum? Et lumen quod ibi erat, sui natura obstat nemini. Ergo sublato impedimento, lumen totum omnibusque sui partibus, simile sibi fuit. Partium igitur singularum vires quoque erunt similes. Omnibus ergo luminis partibus, calor erit congenitus. Ab omnibusque similis emitteretur. Calor igitur, quia sit toti lumini congenitus: lumen autem congenitum spacio, necessario erit infinitus. At cum omnibus luminis partibus calor sit congenitus, & æque ab omnibus emittatur, in quæ nam emitteretur, vel corpora, vel loca? Extra spacium nequaquam. Nulla enim extra spacium, sunt vel corpora, vel loca. Extra lumen iterum, nequaquam. Totum enim lumen in spacio est. Et non alibi. Intra ergo & spacium, & intra lumen. Et intra etiam se ipsum, quia illis ambobus, ipse coextenditur. At emissus, quoquoversum hic calor, ociabitur ne, an aget aliquid? Ociari enim nescire cernimus. Aget ergo aliquid. Idque necessario, vel in se ipsum tantum, vel tantum in lumen, vel in spacium tantum, vel in horum duo. Vel etiam in tria semetipsa vnita, spacium ergo calet. lumen ergo calet. Calor ergo calet. At nulla res, sui natura, in se ipsam agere videtur. In aliud ergo aget. At non in lumen a quo vt a proxima prouenit causa. Neque quicquid

FRANC. PATRIC. DE PRIMARIO CALORE.

in suam causam agere videtur posse. Neque igitur in spacium, a quo, & si non proxime, & in quo essentiam habet. In quam igitur rem ager, si ibi, præter calorem, lumen, & spacium alia est nulla? Necessum igitur fuit, aliud quid; in spacio, & in lumine esse quod calorisationem suscipere posset, & ab ea aliquid pati. Id autem tale, necesse est esse, ut per spacium fundi possit. Per totum ne spacium, an per eius partem aliquam? Si partem dicamus. quantitas & magnitudo eius partis erit assignanda. Et causa etiam afferenda, cur non per totum fundi queat. Idque necesse sit, vel virium suarum debilitate accidere. Vel obstaculo, vel conditoris voluntate. At conditoris summa bonitas, cur per totum fundi nolit? cum ei maior gloria inde sequatur, quam si per partem

dicatur fundi? Spacij quoque obice non impeditur, eius effusio, cum in eo adhuc nil fuerit, quam lumen & calor. nullis obstantibus prædita viribus. Hæc res, si natura sua, fusilis & ipsa sit, ut lumen, ut calor, cur se ipsam dicitur impedire, ne fundatur? Et dum aliud possit nihil, quam fundi, quomodo dicitur, non posse fundi? Fundetur ergo quocumque locorum per spacium, per lumen, per calorem, quousque impediatur. At ab hisce tribus, nulli impeditur. neque a bonitate Conditoris, neque a se ipsa. Per tota ergo tria illa fusionem faciet. Perque illa tota infinita, fusionem infinitam, nullis terminis, aut propriis, aut alienis terminatam. Sed quid hoc tandem est? Sonat ænigmaticum. Sequenti igitur libello erit aperiendum.

Finis Libri Quinti Pancosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

1 Cum dicit in hoc libro, pater non clausit ignem in potentia sua intellectualem, id est in filio, dicimus quod clausit & non clausit. Clausit quidem in filio ignem essentialem & increatum, id est illum quem habet in se generando illum: Non clausit quia simul cum ipso filio & spiritu sancto, quem vocat mentem, eum effudit & diffudit in creatas res creando illas.

2 Nominat profundum paternum compluribus hic, & præcedente libro, necnon & in aliis suis scriptis cum inquit ibi, extra paternum profundum, spacium fuisse necessario productum, hic cum ait, ignem procreatorem, & rerum geueratorem in suum profundum prius sparsu, & recte, quoniam diuinam essentiam, & quicquid habet pater, totum infudit in filio generando ipsum. quare per profundum paternum intelligitur filius in diuinis. ideo in Euangelio Luca ipse Christus sibi vindicauit, omnia sibi tradita fuisse a patre. Pater enim generando filium communicauit illi essentiam suam, & dedit illi naturam diuinam, & cum natura diuina tradidit ei omnipotentiam, & quicquid Dei est, absque aliqua transmigratione.

3 Theologi tamen non admittendum eum profundum paternum scilicet filium, necessario fuisse productum spacium in vniuerso, quoniam negant Deum agere de necessitate nature. Sed quemadmodum (ut ait Diuus Thomas) se habet artifex per suam artem & voluntatem ad artificjata, ita Deus per scientiam & suam voluntatem se habuit ad creatas. Possimus tamen dicere, Deum produxisse necessario conditionaliter, id est supposita determinatione voluntatis diuina, necessario agit ad extra, Verbi gratia si intelligamus Deum esse ignem perficientem, magis deseruit nostro proposito & materia de qua tractamus, cum in scripturis consumpti accipiatur etiam pro perfectione iuxta illud Pauli ad Hebræos Aspicentes in consummatorem Iesum, id est perficientem.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SEXTVS.

DE PRIMÆVO FLVORE.

Sunt corpora omnia per spacium congenita, sunt trine dimensa sunt corpora. Si per lumen sunt visibilia. Si per calorem, & constant, & uiuunt, magno merito hæc tria corporum omnium dicentur elementa esse. ex quibus ipsa constant, & in quæ resoluuntur. si resolui eis contigat, vnquam, ita esto. Corporum vero antitypia, seu antæresis, seu dicas resistentia, vnde nam fuerit? Trinam quidem dimensionem a spacio habent congenito, quod spacij primæui, pars est quædam. A lumine, vt sint vel lucida, vel diaphana, vel etiam opaca, vt partim est ante demonstrabitur postea. A lumine habent etiam calorem, a calore essentiam, & vires, & actiones. Antitypiam, a quo nam habebunt? A re nimirum, quæ resistentiam vel indere, vel inferre possit. Eam nos, suorem, seu humorem, nominamus. Veterum multi, dixere aquam. Eamque vel principale elementum posuerunt, ex quo omnia fierent, vel vnum e quatuor esse voluerunt; quæ mundum hylæum, constituunt: & quæ corpora omnia mista conficiunt. Thales, quidem, inter Græciæ sapientes nominis magni, Princeps elementum, aquam posuit. Sed altior huius dogmatis est origo. Homerus enim cecinit.

Ωκεανόν θεῶν γένεσιν, ἢ μητέρα τῆθω.

Oceanum, Deorum genituram, & Matrem Tethya.

Deorum scilicet qui sub cælo sunt omnium.

Sed is suæ stirpis vetustissimum Orpheum esse secutus.

: Qui multis seculis ante, id ipsum docuerat.

Ωκεανός ἀσπὴρ γένεσι πάνταςί τίτυνται.

Ωκεανός ἀσπὴτος, καλλιέρου ἤρξαι γάμοιο.

Ὅσα κραιγιούτιω, ὀμομύτορα, Τηθῶ ὅπταιν.

„ Oceanus, qui genitura cunctis est

„ Oceanus primus, pulchritudas cœpit nuptias.

„ Qui sororem eadem matre genitam Tethya iniit.

Sed nullo mystica fabularum velamine, aliter cecinit.

Ἐστὶν ὕδωρ ψυχῆ, δάνατος δ' ὑδάτων ἀμοιβῆ

Ἐκ δ' ὕδατος γαῖα. τὸ δ' ἐκ γαίας πάλιν ὕδωρ

Ἐκ τοῦ δὴ ψυχῆ, ὄλον αἰθέρα ἀλλάσσοισα.

„ Est aqua animus. Mors aquis est permuatatio

„ Ex aqua, terra. ex terra vero, rursus aqua.

„ Ex quo, animus totum æthera mutat.

Hanc doctrinam videtur Orpheus in Aegypto didicisse. Est enim apud Hermetem, in hanc sententiam. Tenebras mutatas in humidam quandam naturam.

Ὡς ἰκᾶσαι μὲ εἰδὸτα μεταβαλλόμεν τὸ σκότος εἰς ὑγρὰν τινὰ φύσιν ἀφάτως τεταραγμένω.

„ Vt viderer me videre tenebras mutari in humidam quandam naturam, indicibiliter turbatam.

Quasi idem hoc sit cum illo Mosis. Et tenebræ erant super faciem abyssi. Profundissimæ nimirum aquæ. Fit & alia aquarum mentio a Mose satis multa.

„ et spiritus domini ferebatur super aquas,

„ et. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.

Deus bone, Quid hoc rei est? Diuinus Plato, diuino huic oraculo, nulla ratione adhibita, assensum libentissime dedisset. Peripateticus Auen Rois, e contra nullam ei fidem habuit. Quia Moses, vt ipse aiebat, multa diceret, probaret nihil. A. que idcirco, tribus, vt solet ipse dicere, loquentibus in lege, nihil credidit. Rationem in omnibus requirit, sed non aliam quam Aristotelicam. At hoc non magis philosophicum est, quàm sine ratione loqui. Quid igitur nos dicemus? Ex ante demonstratis, sepe numero Aristotelica dogmata, radicitus euulsimus. Si ea Auen Roicus quispiam non restituat, post hac arida iacebunt. & in præsens iaceant. Oraculum sane Mosaicum, verissimū putamus. Sed Theologorum nostratum, tum vetustiorum, tum recentiorum, opinionum varietatibus, & expositionum, ita in se dissidens, ac discerptum, vt satius longe sit ipsum integrum, iudicij ipsorum, ac sacrosanctæ Ecclesiæ relinquere decretis. Nobis vero, nostra demonstrata, quæ fidei Catholicæ non repugnant secutis, satius est ea deducere, quæ, ad mundi vniuersi constitutionem posse facere videantur. A Deo proculdubio, & ex Deo, ijs modis quos ante aperuimus omnia entia prodijisse, per medias suas vnitates, atque ideas, per essentias, per vitas, per Mentem, & per animas, satis superque est ostensum. Et sicuti illic, & spaciū veniunt, & lumen, & calor; sic venit etiam inde vniuersalis Fluor. Omnis aqua, humor est. Et non solum tres habet sibi connatas proprietates, quas e scholasticis quidam, ex Aristotele plus æquo sibi amico, arripuit, per spicuitatem, frigiditatem, & grauitatem habet. Verū propriam ei maxime fluxionem. Hæc enim ab aqua est inseparabilis, nisi concreseat, illæ tres non semper aquæ natura hærent. Omnis enim naturali statu aqua, fluit, non omnis est transpicua. Nulla sui natura est frigida. Aliqua sui natura est etiā leuis. Quod in progressu philosophiæ huius, fiet suis locis manifestum. Omnis igitur aqua, sui natura fluit, estque fluida. Omnis humor vel aqua est, vel aqueus. Omnis igitur humor fluidus est. Forte alia quoque resperiantur, in natura, quæ, neque aqua dici possunt, nec humor, quæ tamen fluunt, & sunt fluida. Generali ergo hoc nomine vtamur, floris, ad omnia ea significanda, quæ vel fluida sunt natura, vel fluunt, seu aquæ sunt, seu humores, seu quid aliud tertium, aut vltra. Fluorem igitur dicimus nos, esse supra firmamentum, esse sub firmamento. Quæ positio si comprobata fuerit, omnis tolleretur, Theologorum controuersia. Id autem vt demonstramus ita primo ponimus. Lumen primæuum fluor est. Nam si actionem fluendi habuit, (quod est ostensum) etiam vires habuit fluendi.

Et si vires, etiam essentiam in fluore habet, seu fluor est. Calor a lumine primæuo progenitus fluor est. Nam si propria actione fluit, etiam viribus fluendi est præditus. Et si viribus, etiam essentia eius est fluxa, & fluor. Calor enim a suo primo fonte lumine, & fluxionem, & vt sit calor, habet. At lumen, & calor, Empyreus est mundus, vt proxime ostendetur. Cælum igitur seu mūdus empyreus fluor erit, & essentia, & viribus, & actione. Et conuersim; si actione, etiam viribus, si viribus, & essentia. Empyreum autem mundum fluorem esse, inde constat liquido, quod ardeat. Flamma illa blandissima, & suauissima, & vitalissima. Omni autem flamma, fluit sui natura, & fluida est, & fluor. Quia calore, & lumine constat primordiali. Æther, si sit cum Empyreo idem, quod mox discutietur, ardet & iple, & est fluor. Si sit ab empyreo diuersus, cælum scilicet, fluor est itidem; calet enim, et luminosus est. Sidera illa in supremo, vt vocant orbem, & planetæ, quia ignes sunt, (vt demonstrabimus) & flammæ, fluores sunt. Nihil enim ardorem aut flammam concipit, nisi fluor sit, quod suis locis, itidem patet. Planetarum orbem, si orbem sint, ostendemus esse fluores. Si non sint orbem, ostendemus itidem esse fluores. Lunæ sidus, Fluorem, sed concretum esse asserimus. Quod palam itidem faciemus. Si vlla sit, inter elementa, ignis sphaera, seu sit hypæcauma, fluorem esse necesse est. Superiora hæc, dictatu rationum, ac demonstrationū, erunt tractanda. Inferiora his, sensibus sunt iam cognita. Nam aera liquidum, quis non videt esse fluorem? Quæ in aere sunt, vapores, nebulæ, nubes, niues, pluuix, grandines, fluores esse nemo ignorat. Si quis, ignes, in aere, ac censos, fluores esse dubitet cū ad eos philosophando peruenerimus, omnem eximet dubitationem. Iam mare, iam lacus, stagna, fluminaque, riuos, & fontes quis non videt esse fluores? Semina animalium, omnium membræque ex seminibus atque humoribus formata, fluores esse concretos, qui considerando non assequitur philosophari desinat. Mentemque alio conuertat. Plantas omnes fluore cōflari, gigni ac crescere, nemo tam bardus fuerit philosophus, qui ignoret. Lapidem quoque omnes, & metalla omnia, & quæ recenti voce, dixere mineralia, omnia sunt vel fluores, vel e fluoribus compacta. Terram ipsam generabilem matrem, florem esse concretum, suo loco demonstrabimus. Omnia ergo corpora, incorpora, atque corporata entia, vel fluor sūt, vel e fluore sunt conflata. Vniuersitas ergo rerum, extra Patris profundum procreata, fluor est. Magna equidem, & seculis omnibus inaudita, sunt quæ pronunciamus. Sed philosophis,

phis, non est satis pronunciare. Est rationibus construendum, & experimentis, quantum liceat comprobandum. Sequentibus igitur demonstrationibus, fundamenta prima iaciamus, vel per se nota, vel nota ex iam demonstratis. Demonstratum autem iam antea est, omnem cuiusq; generis multitudinem, a sua vnitatem prouenire. Quæ assertio, ab axioma per se noto, haud multum distat. Vnitas autem cuiusque multitudinis. Idea sua est. A qua omnes multitudinis gradus, ortum habent; & ab ea descendunt, & ad eam ascendunt iterum. Quod exemplis, luminis, & cognitionis, & naturæ iam ostendimus. Id ipsum dicimus de fluore hoc primæuo. Fluores enim, qui sub terra, vel sunt a principio, vel in dies generantur, non sunt omnium fluorum primi. Sed postremi. Ante eos, & causa illorum est, fluor aqueus. Huius causa fluor æreus. Huius item causa est fluor æthereus. Huius item cælestis fluor; Huius fluor empyreus. Et huius fluor, caloris. Huiusque fluor luminis. Huius tandem prima ac proxima causa est fluoris idea, atque vnitas. Ab idea igitur sua, fluor hic apparuit primo, & ab ea inter rerum primordia est enatus. Ita, vt, si eo vniuersitas caruisset, nulla fuisset extra Patris profundum rerum vniuersitas. Corpora namque omnia, necessario, aut liquida sunt, aut sunt solida, aut inter hæc duo sunt media. Si liquida sunt, fluida quoque necessario sunt. De Principibus mundi partibus, duobus, sensus ipse pandit. Aqua, & ære. Solidam quoque esse terram, testatur idem. De medijs status corporibus multa mista, nullum eorum quæ dicta & credita sunt simplicia, videntur numerari posse. Si ignis sphaeræ vltus sub luna, supraque ærem sit, is liquidus erit necessario. Cælestes vero orbis, nullo sensus testimonio, vel solidos, vel medios, vel esse liquidas affirmare possumus. Rationes ergo suis locis erunt exquirendæ. Prisci poetæ Orpheus, & Homerus, solidum cælum sunt arbitrati. quando ipsum *χάλκεον* æreum, serreumque cognominarunt. Nos è contra, liquidum esse arbitramur. Sed quæstionis huius determinatio pender è multis, quæ prius sunt quantum fieri possit, ad veritatem cognoscenda, quæ Astronomorum, atque Philosophorum mentibus, ita occalluerunt, atque obdurerunt, vt magnis rationum machinis vix, non dico expugnari, sed oppugnari queat. Sed prius, quam præ manibus habemus rem propositam, de fluore primæuo expediamus. A primigenia sua vnitatem atque idea necesse est fluorem hunc primo fluxisse, ad corporum productionem omnium faciendam. Conditor quidem vniuersorum Deus, ver-

bo tantum suo effecit omnia. In quo verbo, rerum omnium vt est ostensum, sunt ideæ. Sed cerum ordo postulat, vt alia sit anterior natura, alia sit natura posterior. Corpora ab idea corporis veniunt, & a corporum uita, & a corporum Mente, & a corporum animis. Sed e qua nam re corpora constare debuerunt? Ex qua nimirum constari potuerunt. Eam incorpoream penitus esse, non fuit necesse. Et corporea penitus, non potuit esse. Fuisse enim corpus, antequam fuisset. Mediam ergo inter vtrumque esse fuit necessarium, corpoream scilicet & incorpoream, ex tria igitur, spacij dimensione, primo esse, fuit necesse. Omne enim corpus tria habet spacia, longum, latum, & profundum. At tria hæc spacia, vel vacua fuere, vel fuere plena. Si vacua fuere, ab initio, & non sunt re alia, quàm spacio repleta, quàm se ipsis scilicet, corpus naturale, esse non potuerunt. Naturale autem corpus, Physicorum præstantissimi definire, quod præter trinam dimensionem, haberet etiam antensiam, renitentiam, resistentiamque, & antitypiam, quæ tactui, aut non cederet, aut cedendo repugnaret; aut repugnando, non repugnaret tandem. At hæc quod faceret, lumen primigenium spacio ingenitum esse non potuit. Nulli enim rei resistit, cedit omnibus. Quid vero calor ab eo vectus? Neque hic vllam in rem, vllam habet renitentiam. Plenior ergo res; necessaria fuit, quæ tria illa spacia corporis repletet & suo esse renitentiam daret aliquam. Eaque talis, vt posset tum longitudinem, tum latitudinem, tum etiam profunditatem corporis subire, seque ipsa omnes illas replere. At subire, nulla poterat, nisi quæ in omnes eas distantias sese posset insinuare; insinuare autem sese in omnes, nulla poterat, nisi quæ in omnes flueret, omnesque insufleret. Fluore ergo opus corpora habuerunt, vt præter trinam dimensionem renitentiam aliquam acquirerent; & naturalia ob hanc euaderent. Qui quidem fluor ita esset in se dispositus, vt & densari, & rarefcere, & in se cogi posset, & concrefcere, & iterum in fluorem fundi. Ex eoque summus Conditor, omnium generum corpora formari posse voluit. Vti mundum hunc finitum, & infinitum, omnibus ornatum ornamentis conspiceremus. Concludendum igitur, fluorem primæuum, quartum esse corporum omnium principium, atque intrinsecus omnibus inesse, veluti elementum. Totam hanc disputationem de primæuis quatuor corporum, vel principijs, vel elementis, in hunc modum concludamus corpora omnia, quæ vel ratio, vel sensus nobis ostendunt. quatuor hisce, intrinsecis constant. Spacio, lumine, calore, fluore. Spacio

FRANC. PATRIC. DE PRIMAEVO FLVORE.

cio quidem , quia non nisi spacio con-
fiunt, neque sine spaciis tribus illis, vel ab ini-
tio constiterunt, vel modo, aut fieri , aut con-
stitui, aut consistere possunt . Omnia autem
naturalia corpora , antitypia aliqua debent
esse prædita , si naturalia sunt vocanda . Anti-
typiam autem hanc a fluore necessario habet .
Non enim a lumine , neque a calore . Duo
vero hæc , quid corporibus præstant ;
quidque in corpora operantur ? Lumen qui-
dem caloris est vehiculum . Calor vero cor-
poribus, & constitutionem præbet , & essen-
tiam conficit, & vires indit, & actiones tum in
se agit , tum extra se egerit , & vitam pro-
priam exercet . Sine enim calore, corpus na-

turale non fieret ; Neque fluor flueret, neque
fluor in se densaretur . neque in se vel coge-
retur, vel concreceret, neque rursus funde-
retur. Neque corpus vllum , aut solidum , aut
liquidum, sine calore, aut factum est vnquam,
aut fieri potuit, aut potest . Vbicumque igitur
est fluor, ibi etiam est calor . Vbi calor, ibi a lu-
mine est veetus . & hæc omnia in spacio con-
currunt; et in omnibus corporibus, ita sunt, ut
sine eis omnibus , nullum corpus, aut, ab
initio rerum constitit ; aut nunc consistere po-
test, aut in posterum gigni , aut consistere est
possibile . Merito igitur, quatuor hæc, primæque
sunt , corporum omnium intrinseca princi-
pia, & elementa .

Finis Sexti libri Pancosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

*Decepti sunt, nonnulli antiqui philosophi opinantes gradatim a Deo processisse res creatas, si ab eo
processerit prima creatura, quæ induxit aliam & sic inde usque ad creaturam corpoream . At enim,
in hoc libro sumam faciens dictorum in alijs suis libris . A Deo proculdubio, & a Deo ijs modis quos
ante aperuimus omnia entia prodierunt per medias suas unitates atque ideas , per essentias, per vitas,
per mentes , & per animos satis superque ostensum est, quod falsum est, cum omnia immediate produ-
cta sint in prima rerum productione? ut bene Moyses in primo capite libri Genesis enarrauit . Vniuer-
sa enim & incorporea & corpora proxime sunt a Deo creata ; Qui fecit calum, & terram, mare, &
omnia que in eis, ait psalmus.*

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SEPTIMVS.

DE MVNDO EMPYREO.

HActenus, vt mundi vniuersi corporei, constructionem recto ordine institueremus, Principia omnium corporu primæua, quæ nam essent, & proposuimus, & demonstrauimus. Nunc ad vniuersi ipsius facturam, ac Cosmopœiam propius accedamus. Et nostro more, a vetustissimis ordiamur. Inter Zoroastri oracula, hæc quoque leguntur, quæ a summo ad imum, vniuersum videntur comprehendisse.

*Ἐπὶ δὲ γὰρ ἕξ ὡγκοῦ πατὴρ στερώματα κόσμου
τὸν οὐρανὸν κερτὰ χήματι περικλίσας
Πῆξεν ἢ πολὺ ὁμιλοῦ ἀστέρων ἀπλανῶν
Ζῶων τε πλανωμένων, ὑφίστηκεν ἐπὶ ἀδά.
Γλῶ δ' ἐν μέσφ' τιθῆς, ὕδωρ δ' ἐν γαίᾳς κόλποις
Ἡέρα δ' ἀνωθε τοῦτων.*

- » Septem in molem formauit pater firmamenta mundorum
- » Cælum curua figura circumcludens.
- » Compegit multum cætum astrorum inerrantium.
- » Animaliumque errantium, constituit septenarium.
- » Terramque in medio posuit, & aquam in terræ finibus.
- » Aerem desuper his.

Ordo quidem corporum vniuersorum ab Aplane, usque ad terram videtur recte positus. Sed numerus septem firmamentorum, non videtur rei respondere. Sunt enim aplane vna, septem planetarum orbis, deinde elementa tria, quæ numerum vndecim conficiunt.

Verum quomodo essent septem, PSELLUS annexus est aperire.

Ἐπὶ δὲ φασὶ κόσμους σωματικούς. Ἐμπύριον ἓνα καὶ πρῶτον, καὶ πρῶτος μετ' αὐτὸν αἰθερίους, ἔπειτα πρῶτος υδατικούς. Ὁ ἀπλανῆς κύκλος, τὸ πλανωμένον, καὶ δ' ὑπὸ σελήνῳ τόπος. καὶ τὸν μὲν πρῶτον, ἀφορίζουσι καὶ τὸν οὐρανόν. τοὺς δ' αἰθερίους καὶ τὴν ψυχὴν, τοὺς δ' υδατικούς, καὶ τὴν ἕρσιν.

- » Septem vero dicunt mundos corporeos.
- » Empyreum vnum & primum. Et post eum tres æthereos, deinde tres materiales. Inerrabilem circulum, erraticum, & eum qui sub luna est locus. Et primum quidem diffiniunt, secundum mentem.
- » Æthereos vero, secundum animam, Materiales vero, secundum naturam.

Sed PSELLI magis est laudanda voluntas, in huius loci explicatione, quam ipsa explicatione. Neque enim nisi duos æthereos enumerat, & vnum hylæum. & locus sub luna nullo modo potest pro æthereo intelligi. Sed vt nos tenuit voluit dicere, Chaldæos, septem corporeos mundos constituisse. Vnum ac primū omnium; Empyreum; quem Menti assignarunt; Tres æthereos, a planetam, loca Planetarum. & Lunæ orbem. Et hos animæ subdiderunt. Et tres alios elementales Aerem, Aquæum, & Terreum, quos Naturæ tribuerunt. Diligentius Proclus, referente Simplicio, rem hanc eandem est persecutus. Ad illud oraculum.

Ἀπλῶν ἐμφυχούσα, φῶς, πῦρ, αἰθέρα, κόσμους.

- » Abunde animans, lumen, ignem, æthera, mundos.

Ad quod in hæc verba scribit.

Τοῦτο γὰρ τὸ φῶς, τὸ ὑπὲρ τὸ ἐμπύριον, μόνος

FRANCISCI PATRICII

πῶς ἐν τῇ τριάδι, τῆς τοῦ ἔμπευρου, καὶ αἰθερίου, καὶ ὑλαίου.

» Hoc enim esse lumen, illud supra empyreum. Quod monas est, ante triadem, Empyrei, ætherei, & hylæi.

Lumen ergo illud a fontana anima animatum, quod in carmine primo loco est positum, de quo nos egimus, per totum infinitum spacium fufum, supra empyreum quoque mundum Chaldæi, focabant. Quod uti vidimus Philo fopercœleste aſtrum vocavit, & Panaugiam, quæ fons eſſet ſenſibilium ſyderum, a qua & Sol & Luna, & errantes, & inerrantes itellæ, quantum quæque poſſit proprias haurirent lucēs. Et Proclus de eodem ſcripſit.

Ὁ ἥλιος ὑπερκόσμιος ὢν, τὰς πηγὰς ἀφίσει τοῦ φωτός. καὶ οἱ γε μουſικώτατοι ἦν λόγων, καὶ τῶν εὐλογῆται αὐτοῦ τῶν ἐν τοῖς ὑπερκόσμοις παραδιδάσκαι. Εκεί γὰρ ὁ ἡλιακὸς κόσμος, καὶ τὸ ὅλον φῶς. ὡς αἱ τε Χαλδαίων φημίαι λέγουσι, καὶ ἐγὼ πείθομαι.

» Sol ſupramundanus exiſtens, fontes emit tit luminis. Et maxime myſtici ſermones, vniuerſitatem eius, in ſupermundanis eſſe tradiderunt. Ibi enim eſt ſolaris mundus, & vniuerſum lumen. Ut Chaldæorum ſamæ dicunt, & ego ſum perſuaſus.

Vniuerſitas ergo tota luminis, quæ & ſupercœleſtis aſter, & ſupramundanus ſol, & ſolaris mundus eſt dictus, eſt ſupra empyreum cœlum. Quod equidem dogma comprobauit etiam Euſtathius Antiochenus epiſcopus, dum ſacram geneſin exponens, hæc ſcripſit verba.

Ἐξῶθεν ἢ τοῦ οὐρανοῦ φῶς ἦν ἀσκίατον, καὶ ἀφθαρτον, καὶ αἰώνιον, ἐν ᾧ ἄγγελοι διακρίθεται. φεῖ οὐ φησὶ Σολομών. φῶς δικαίως διὰ παντός. Εἰς δὲ καὶ οἱ καλῶς βιωſάντες ἀναπαύονται. Νοήſας ἢ τοῦτου τῶν οἰκονομίαν, ἐξ ἐναργούς παραδείγματος. Ὅτι φῶς ἀβέβρον, τὸν ἐξωχῶρον φελακμη τοῦ οὐρανοῦ. Τὸν δ' ἐσωχῶρον φελάχη ἀπὸ τοῦ φηνηθῆναι τὸ φῶς.

» Extra vetò cœlum, eſſe lumen vmbra carens, & incorruptibile, & æternum, in quo Angeli degunt. De quo Salomon. Lumen iuſtus in æternum. In quo Et qui bene vixerunt, requieſcunt. Intel liges autem huius œconomiam ex manifeſto exemplo. Quòd lumen inextinguibile, exteram cœli regionem circumluſtrat. Internam vero caligo obtinebat, antequam lumen eſſet factum.

» Hoc autem lumen ſupra omnes ſeptem Chaldæorum mundos, ait Proclus, veluti vnitatem, & monadem fuiſſe ante Trinitatem Empyreï, æthereï, hylæi. Omnis enim

multitudo a ſua eſt vnitatem. Sed totam hanc rem ex eius ſententia explicemus. Simplicio referente Commentariis ſuis in Ariſtotelis tractatum de loco.

Δοκεῖ ἢ καὶ τὰ κέντρα τοῦ κόσμου πῶτος. ὡς ἐνός ἐν τούτῳ πεπηγέναι. Εἰ γὰρ τὰ λόγια, τὰ κέντρα τοῦ ὑλαίου κόσμου, ὑπερ αὐτὸν ἦν αἰθέρο πεπηγόν· καὶ τὴν ἀναλογον ἀναβαίνοντες, τοῦ ἀκροτάτου ἦν κόσμον, ἐν τῷ φωσὶ τούτῳ, τὰ κέντρα φηſομὴν ἰδρῦθαι. Μήποτε ἢ τὸ φῶς τοῦτο πρῶτον, ἐστὶν εἰκὼν τοῦ πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ὑπερκόσμος, ὅτι καὶ ἐκείνος.

» Videntur autem, & centra mundi totius, tamquam vnus in hoc eſſe fixa. Nam ſi oracula, mundi materialis centra, in eo qui ſupra eum eſt, æthere infixere, proportione aſcendendo, ſupremi mundorum centra in hoc lumine dicemus eſſe ſtabilita. Num vero lumen hoc primum, imago eſt Paterni profundit? Et ob id ſupramundanum eſt, quoniam & illud?

Post autem nonnulla hæc adiungit.

Μάλιστα δ' ἐκ τῆς θείας παραδόσεως. Εἴπερ καὶ τὸ ἔμπευρον, διὰ τοῦ αἰθέρος, καὶ τὸν αἰθέρα φησὶν διὰ τοῦ ὑλαίου χωρῶν. καὶ εἴπερ αἱ τετράδες, καὶ αἱ ἑβδομάδες. αἱ νοεραὶ πασαι, πηγῶν ἔχουσι τάξιν, καὶ διὰ τοῦτο, ἔμπευρον τῶν ὀπταſίαν, ſυμπεριέχονται ὁμοίως τοῖς κόσμοις. ὡς καὶ ἢ ἔμπευρου διὰ πάντων χωροῦντος.

» Maxime vero ex diuina traditione. Si quidem & Empyreum, per ætherem, & æthera dicit per materialem penetrare. Et ſiquaternitates, & hebdomadæ omnes intellectionales, fontanum habent ordinem, & ideo Empyreum habeat præſidentiam, continentur nihilominus mundis: vnusque empyreo per omnes penetrante.

De qua re iterum Simplicius hæc habet.

Δύο νοηſομὴν ſφαῖρας, τῶν μὲν φωτός ἐνός, καὶ δ' ἐκ πολλῶν ſομάτων, ἴſας ἀλλήλαις καὶ τὸν ὄγκον. Ἀλλὰ ἢ μὲν ἑδραſον ὁμοῦ τῶν κέντρων. τῶν δ' ἐμβιβῆſας εἰς ταῦτα. ὅλον τε ὄψιν ἢ κόσμον ἐν τόπῳ ὄντα, ἐν τῷ ἀκινήτῳ φωτὶ κινουμένον. Καὶ τοῦτο καθ' ὅλον μὲν ἑαυτὸν, ἀκίνητον, ἵνα μμῆται τὸν τόπον. καὶ μέρος ἢ κινουμένον, ἵνα ταῦτα ἐλατῶν ἔχη τοῦ τόπου.

» Duas cogitemus ſphaeras, alteram luminis vnus. Alteram ex multis corporibus, æquales inter ſe mole. Sed alteram collocaſimul cum centro. Alteram vero in eam inde: Vniuerſum conſpicias mundum in loco exiſtentem, in immobili lumine moueri. Eumque ſecundum ſe totum immobilem, ut locum imitetur. Per partes vero moueri. ut hæc ratione minus habeat, quam locus.

Et

Et concludens hanc rem totam, hæc sub-
nectit.

Πῶς οὖν τὰ λόγια φησὶ.

Ἐπὶ δὲ γὰρ ἐξώγκασε πατὴρ στερώματα κόσμων.
εἰ μὴ δὲ δυσωπῆ, καὶ τὸ μὴ ἀτελής ἴδ) τὰς σφαι-
ρας, ἀΐδαι μόνον οὐσας, καὶ οὐκ ἔτι σφαιρας, εἰ μὴ
μέχρι τῆς κέντρον χωροῖεν.

» Quo igitur modo oracula dicunt.
» Septem enim in moles formavit pater fir-
» mamenta mundorum, nisi recipiat non
» imperfectas esse sphaeras, si sic fornices
» solum, & non sphaeras. nisi usque ad cen-
» trum permeent.

Admiranda hæc dogmata, in Græcorum,
præter quam Platoniorum scholis audita
numquam, diuinitus fuisse tradita, Proclus
multoties asserit, & ita esse credit. Summa au-
tem eorum est hæc. Supra septem mundos
corporeos, Empyreum, tres Aethereos, tresque
Hylæos, esse lumen, de quo nos disputabamus
antea. Quod sit Paterni profundi imago.
Ideoque sit vnitas ante trinitatem, Empyreï,
Aetherei, Hylæi. Et sit etiam supramūdanum.
Sicuti & profundum supramundanum est.
Hoc est supra omne id, quod mundi corporei
appellationem potest suscipere. Et quod Pa-
naugia est, & sidus supracæleste, & sol supra-
mundanus. A quo stellæ omnes, suos hauriūt
fulgores. Sed præter hæc docuimus nos, ipsū
per totum infinitum spaciū esse solum. Ideoque
esse infinitum. Et nunc addimus, quoniam sit
imago Profundi in se infiniti, nec esse esse in-
finitum quoque esse. Tum quia nullis, aut suis,
aut alienis finiatur terminis, necessario esse in-
finitum. Quod si ita est, non fuerit forte, Altera
illa sphaerarum a Proclo propositarum. Hoc
enim lumen supra empyreum extenditur in
immensum. Sphaeræ autem illæ erant mole,
sibi æquales. & solidæ ita ut mererentur ab
oraculis, στερώματα firmamenta nuncupari.
Neque essent, sicuti cælestes creduntur esse
concauæ, & fornicatæ. Ita enim non essent
sphaeræ, sed orbis, si soliditas earum usque ad
centrum non permearet. At quomodo usque
ad centrum permeabit vtraque nisi, sese inui-
cem penetrent? Attamen clare dicit.

Τὴν μὲν φωτὸς ἐνός, τὴν δ' ἐκ πολλῶν σφα-
ματων ἴσας ἀλλήλαις καὶ τὸν ὄγκον.

» Alteram luminis vnus, alteram ex multis
» corporibus æquales ad inuicem, secun-
» dum molem.

Quæ res rursus, si ita est, dubium vel
maximum pronascitur. Nam si lumen hoc,
sphaericum Empyreï cum contentis, molis
sphaericæ est æquale, cur toties dictum est,
supracæleste, & supramundanum? ὑπε-
κοσμικόν, ὑπεουράνιον. Si namque supra
mundum est, supra empyreum quoque

mundum est; qui vnus est e mundis se-
ptem. Si supra eum est, eum quoque
mole superat. Si superat, non est ei æ-
qualis. Vel hæc quidem æqualitas, mo-
lem respicit. Supramundanitas autem illa,
respicit rei naturam excellentiorem, & na-
turæ ordinem? Nimirum lumen, cum sit
ens secundum, extra patris profundum, &
eius imago; etiam prius natura est, quàm
calor, & quàm ignis. Calor enim, non
nisi a lumine. Ignis non nisi a calore. Em-
pyreus non nisi ab igni. Lumen, ergo vt
horum causa, eis est superior. Omnis enim
causa, & superior, & diuiniore est suo ef-
fectu. Proximiore enim est diuinitati. Sed
obiciunt philosophi hi nostrates; Ergo
datur corporum penetratio? Nam lumen
ipsum vt est trine dimensum, corpus est;
& per sphaeras Empyreï, Aetherei, & Hy-
læi penetrat. Empyreus quoque dicitur æ-
thereos penetrare, æthereus hylæos. & em-
pyreus omnes usque ad centrum penetra-
re. Corporum ergo datur penetratio. Mi-
sella philosophia, quæ post solutas hæc
eius ambages, in easdem nugas recidit.
Demonstratum namque iam antea est. Pe-
netrationem hanc corporum, vetari in an-
titypis corporibus, & materiatis. Hæc au-
tem quæ modo tractamus, corpora qui-
dem sunt, sed incorporea, hoc est immate-
riata, & antitypa. minime. Rarissima su-
pra omnem antityporum raritatem; tenuis-
sima, supra omnem horum tenuitatem. Et
confessa igitur, & concessa inter sapientio-
res illos, fuit hæc corporum horum scilicet
penetratio, & usque ad centrum per-
meatio. De lumine namque ita canit ora-
culum quoddam.

Κέντρον ἐπιπέτρων ἰαυτὸν, φωτὸς κενάδου-
τος.

» Centro incitans se ipsum, lumine stre-
» pente.

De igne vero seu calore, seu Empyreico ita
iterum.

Ἀνωθεν διήκοντος διημπαξ. ὅτι τὸ κατατα-
κρῶν.

Διὰ τοῦ κέντρον τῆς γῆς, καὶ πέμπτον μῆκος
ἄλλον.

Πυρίοχον. ἄνω κατὰ τὴν μέγαν ὑλαίων ὄχι-
των.

Ζωηφόριον πῦρ.

» Desuper penetrantis, per vniuersum, ad
» oppositum

» Per centrum terræ, & quintum medium
» alium.

» Igniferum. Vnde descendit usque ad ma-
» teriales canales

» Vitiser ignis.

Sed cur, iterum lumen dicimus supra-
mundanum, cum ipsum, mundi infiniti
purs melior sit, & sit etiam animatum.
Nam de fontano animo ita canit oracu-
lum.

Ἀρδῶ ἐμψυχούσα θάος, πῦρ, αἰθέρα κόσ-
μους.

„ Abundè animans, lumen, ignem, æthe-
ra mundos.

Animat, inquit, hæc fontana anima, primo
lumen. Deinde ignem, Empyreum mundum
scilicet. æthera uniuersum in tres distinctum,
vti diximus, mundos, & mundos tres alios,
hocce materiales, & hylæos. Anima namque
sui natura animat tam lumen, quam sequen-
tes mundos. Esto igitur sanè hac ratione lu-
men hoc mundanum. Priore illa esto supra-
mundanum. Suo enim calore, sibi que pro-
prio, Anima hæc animat cuncta. Cecinit
enim. Θερμὴ ψυχούσα τὰ πάντα. Calida ani-
mans cuncta. Cur autem vocata sit calida, iam
est antea dictum.

Ὅτι ψυχὴ, πῦρ δωάμην πατρὸς οὔσα φαν-
ροῦσα.

Ἀθάλας τε μέγην, καὶ ζωῆς διαπόρις
ἔστι.

Καὶ ἔχει κόσμῳ πολλὰ πληράματα κόλ-
πων.

„ Quia animus, ignis potentia patris exi-
stens, lucidus.
„ Immortalis manet, & vitæ dominus
est.
„ Et tenet mundi, multas plenitudines si-
nuum.

Hæc de entibus, Empyreo mundo superio-
ribus, satis sunt. Nunc ipsum Empyreum
vti proposuimus aggrediamur. Hic quidem a
Christianis Theologis, libentissime est susce-
ptus. Non equidem vti sphaera solida, sicuti
Chaldæi, sed vti orbis, qui supra cælos æthe-
reos positus, illos complectitur. In quo di-
cunt Deum, beatas Mentis scilicetque ani-
mas, a corpore hoc solutas, habitare, & per-
petua apud Deum frui beatitate. Neque ve-
ro Chaldaicum tantum hoc dogma fuit.
Sed etiam Aegyptium. Iamblichus namque
scripsit Hermetem Trismegistum, de Em-
pyreis Diis, libros C. reliquisse. De Aethe-
ræis totidem. De Cælestibus mille. Ex
quo testimonio, inferimus nos, Hermetem
quoque has tres substantias inter se differen-
tes cognouisse & docuisse. Sed modo em-
pyreum prosequamur. Lumen illud primæ-
uum a Dei luce fuit seminibus rerum omniū
prægnans. A lumine hoc fuit calor primæ-
uus. A calore primæuo, primæuus ignis, Em-
pyreus scilicet mundus. Sed quis eum con-
struxit? Respondet Zoroaster.

Νοῦ γὰρ, ὅς ἐστιν ὁ κόσμου ἰεχνήτης πυρίου.

„ Mens namque, quæ est mundi artifex
ignei.

Est quidem a mente opifice scilicet constri-
ctus, ea quæ proxima est rerum conditrix. In-
tellectum autem hunc, qui artifex empyrei
mundi fuit, vocauit fontanum.

Πηγαῖος ἄλλος, ὅς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἐ-
γει.

„ Fontanum alium, qui empyreum mun-
dum ducit.

A quo proxime omnia & incorpora, & cor-
pora sunt fabricata. Et a quo ipsi mundo
empyreo lumen primum est obuolutam.
& quo lumine, & calore eius comite, iste in-
tellectus eum ducit. Hoc est regit. Non enim
empyreum duci, aut moueri putamus. Sed sta-
bilis permanet in loco, sicuti & lumen. Et
quoniam illa Procli verba, quæ ad hanc rem
attulimus, videntur aliter sonare, sunt exa-
ctius perpendenda. sunt autem.

Ἀλλὰ τῷ μὴ ἔδρασον ὁμοῦ τῷ κέντρῳ. Τῷ δὲ
ἐμβιβασάσας εἰς ταῦτῳ, ὄλον τε ὄψαι τὸν κόσ-
μον ἐν τόπῳ ὄντα, ἐν τῷ ἀκίνητῳ φωτὶ κι-
νούμενον. Καὶ τοῦτον καθ' ὄλον μὴ ἑαυτὸν
ἀκίνητον, ἵνα μιμῆται τὸν τόπον καὶ μέ-
ρος δὲ κινούμενον, ἵνα ταύτῃ ἔλαβον ἔχει τὸν
τόπου.

De duabus illis sphaeris loquitur, lumi-
nis, scilicet & ea quæ ex multis composita
est corporibus Empyreo, Aethereis, Hylæis.
Ait igitur.

„ Alteram colloca simul cum centro. Alte-
ram in hanc impone, uniuersum vide-
bis mundum in loco quidem existere,
& in immobili illo lumine, moueri.
Et hoc quidem per se totum esse immo-
bile, vt locum imitetur. Per partes ve-
ro moueri, vt hoc minus habeat, quàm
locus.

Quibus verbis dicitur locum mundi, hoc
est spacium, & lumen ipsum replens, esse im-
mobile: Mundum autem in spacio seu lo-
co, & lumine positum, totum quidem esse im-
mobile, ut locum imitetur; per partes vero
moueri. Empyreus cum sociis, ut totus qui-
dem est immobilis. Partes autem circumdatæ,
tres ætherei mundi, & tres Hylæi, mouentur,
& eorum partes locum mutant. In ipso sci-
licet Empyreo, ut creditur circumuoluti.
Nam & Theologi nostri, & Astronomorum,
qui ipsum pro undecimo orbe receperunt, im-
mobilem esse, cælum empyreum statuerunt.
Sicuti autem ipse ex lumine, & ex calore, ignis
& empyreus est factus. Sic ipsum in causa
fuisse, canunt oracula vt mundus reliquus,
Aethereus, & Hylæus, sit conformatus. Nam
de opifice cum loquerentur, aiunt.

Ποιητής, ὃς αὐτοῦργῶν τεκταίνεται τὸν κόσμον.
Καὶ γὰρ τις πυρὸς ὄγκος ἐπὶ ἕτερος, τὰ δὲ πάντα
αὐτοῦργῶν, ἵνα σώμα τὸ κοσμικὸν ἐκτολυτῶθῃ
κόσμος ἵνα ἐκδηλος, καὶ μὴ φαινεται ὑπόθεσις.

- » Factor qui per se agens fabricat mundum.
» Etenim, quædam ignis moles erat alia,
» hæc cuncta efficiens per se, ut corpus
» mundanum euolueretur,
» Mundus ut manifestus, & non appareret
» membraneus.

Ne scilicet omnia transpareret. Quæ autem alia hæc ignis moles erat, præter ipsum Empyreum? Qui cuncta in inferioribus fabricavit ita, ut apparerent manifesta. In summam reducamus. et concludamus. Extra paternum profundum ab eo, primum est diffusum spacium in infinitum. Deinde in spacio lumen. Mox in lumine calor. et calore & lumine Empyreus mundus, inferioris faber, fuit immobilis. Neque hic clamet Peripatus, entia sine necessitate multiplicari. Summa enim hic necessitas est, uti spacium ponatur primo, in quo

entia omnia quasi in loco locarentur. Deinde ipsum lumen impleret, secum ferens rerum omnium corporearum primordia, quæ in opus educeret per calorem, & in fluorem induceret, ex quo res omnes formarentur. Multiplicata quidem sunt in Peripato, nulla cogente necessitate, intelligentiæ illæ cælestes, & primus motor. Et ea quæ supra primam lationem vitam degunt beatam: Quæ quamquam ibi reuera sint, attamen quia sine ulla ratione, sine demonstratione ulla, illuc sunt inducta, verè sunt sine necessitate multiplicata, sicuti, & materia illa sua prima. et potentia, & priuatio, & forma, & natura, & fortuna, & casus, & alia multa. De quibus locis suis. Sed hæc Chaldæorum illa est philosophia, quam Peripati maximus Corypheus, Arabs Auen Rois dixit, ita fuisse aliquando perfectam, & absolutam, sicuti tempore Aristotelis. Sed in hoc falsus, in illo verum pronunciauit.

Finis Septimi Libri Pancoſmia.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER OCTAVVS.

AN MVNDVS SIT FINITVS.

Dest tot sæcula, quæstio hæc, An mundus sit finitus, an infinitus, nobis reuocatur. Idque non sine ratione. Inuitum enim, multoties iam, non solum nominamus, verum etiam adstruimus. Et veterum Græcorum non pauci, mundum esse infinitum asseruerunt: multi è contra esse finitum. Qui infinitum dixere, partim quia principia essent infinita, ipsum infinitum quoque contendere. Cuius sententiæ Anaximander fuit. Seleucus vero, ipsum per se infinitum esse mundum affirmavit. Diogenes, mundum distinxit ab vniuerso. Hoc infinitum illum, finitum esse censuit. Stoici, τὸ πᾶν, vniuersum simul cum vacuo, infinitum esse docuerunt. τὸ ὅλον, Totum vero, absque vacuo esse mundum, esseque finitum. Quibus autem rationibus sua dogmata firmarent, est in ignoto. Scripta namque eorum petiere. Et qui eorum sententias retulere, non plene, sed concisim retulere, Plutarchus, Aetius, Laertius, Helychius, Stobæus. Nos vero, quid ad quæstionem hanc dicemus? Et ad veritatem asseremus? Equidem vtrumque. Mundum videlicet, & infinitum esse & finitum. Infinitum esse probemus prius. Pronunciauit Aristoteles. Quorum contrariorum alterum est natura, & alterum est natura. Finitum est natura. Infinitum igitur, quod finito est contrarium, erit quoque natura, necessario. Natura namque ut idem ait, nullibi est clauda. Neque ergo in hac finiti, & infiniti contrarietate clauda erit existimanda. Et vtrumque sibi suo geret. Aiet Peripatus.

Falsus est magister, finita omnia esse actu? Negauit infinitum vllum actu reperiri. Et si quod reperiat, potentia infinitum esse reperietur. Idque in duobus solis. numero scilicet augendo; Et magnitudine minuenda. Et tertio in motus, ac temporis successione Duo vero illa infinita, nusquam sunt, numquam erunt. Non sunt igitur potentia, qualia dicuntur esse, infinita. Contrarietas ergo hæc, non est plena. Et natura, in ea est clauda. Et si sint potentia, itidem natura esset clauda, & contrarietas vana, & axioma falsum. Contraria enim, si ambo actu non sunt, contraria non sunt. Mortale, immortale. Corruptibile incorruptibile. Calidum, frigidum, humidum siccum actu sunt, ideoque contraria sunt. Si alterum actu non sit, neque contrarium esse, aut dici potest. Inse ramus ergo nos, quia in vniuersitate contrarietas finiti, & infiniti conceditur, eam ex æquo, vel actu, vel potentia, reperiri. Atque ita si finitum sit potentia, etiam infinitum erit, potentia. Si vero alterum actu sit finitum, etiam alterum, actu sit infinitum. Et equidem infinitum, sui natura necesse est prius esse; finitum sui natura posterius. Est namque totum, natura, & dignitate, & tempore, & existendi conuerrentia prius partibus. Finitum autem infiniti est pars. et infinitum, infinitas in se continet finitas partes. Finitum vero nullum, continet infinitum, aut infinita, neque actu vilo, neque potentia vlla. Continens autem contento, natura est prius. Sicuti totum natura prius est partibus. Partes quæ finitæ sunt mole, infinito toto mole, esse debent posteriores. At quomodo, finitum & finita sunt in infinito? Longe equidem facilius

facilius, & secundum naturam magis, finita sunt in infinito, quàm infinitum sit in finito. Quod nusquam fert natura. Finitum namq; , vt falso creditum est, & mathematicis, & philosophis, nõ diuiditur in infinita, aut infinitũ. Hoc vero, & diuiditur in finita actu equidem semper, & diuisibile est potentia in infinita. Multoq; id naturalius, quàm e contra, finitũ sit diuisibile in infinita. Et finitum, quod est, tũ potentia, tum actu finitas tantum habet partes. Infinitũ vero, & potentia & actu, & finitas, & infinitas habet. Nulla igitur, Aristotelicarũ rationũ, huic dogmati obitabit. Falsum enim sumit, quando ait. Infiniti quæque pars est infinita. Est etenim contrarium. Finita est quæq; infiniti pars. Sophisma deinde est quod ait. Quia infinitum diuidatur in partes infinitas numero, inferre hinc eas infinitas esse magnitudine. Reliqua eius argumenta, recte contra hoc sophisma ostendũt, nullum corpus sensibile eorum scilicet quæ ei mundum constituunt esse posse infinitum. At non ideo ostendunt, mũdum vniuersum, infinitum esse non posse. Ridicula vero ea sunt, quæ contra Anaxagoram disputat. Nam infinitus mũdus, qualem nos esse asserimus, cum locum alium nullum habere queat, nemo sanæ mentis dubitaret potest, eum necessario in se ipso consistere, & nõ in alio vllõ se maiore, aut minore. Hæc, ex aliena, tum ex communi quoque philosophia, manifesto demonstrant mundanæ molis infinitudinem. Nos vero ex nostra, quid adducemus ad rem eandem confirmandam? Sequentia. Deus vniuersi conditor, & hyperaxi sua, & potentia infinitus est ostensus. Infinitus quoque bonitate. Talis cum sit, cur in mũdo producendo, dicendus est fuisse, aut finite bonus, aut finite potens? Quis enim eius bonitatem finijt? Quis potentia eius finitum terminum posuit? Vel alius ipso superior, uel par, uel inferior. Vel ipse met, suas vires finire voluit, aut casu finijt. Et bonitati limitem imposuit. At nemo superior, nemo par, est iam demonstratum. Inferiorem, in eum nihil posse, itidem est demonstratum. Ipse met ergo limites suæ potentia, suæ bonitati, suæque gloriæ imposuisse erit dicendus? Minime. Si limitem potentia imposuit, ex infinita, finitam fecit. Si finitam, terminis finitam. Internis ne, an externis? Quibus externis, si extra ipsum nihil? Quibus internis, si in ipso sunt omnia? Et cur potius hoc, pro termino statuit quam illud? At ex omnibus internis quisnam hic terminus fuit? Si dicatur potentia iam eam diminuit, & si hæc diminuit, hyperaxim etiam suam diminuit. At hoc vel suspicari, omnium est nefandissimum. Si dicatur terminus fuisse voluntatis, quia sic voluerit. Dicemus nos, vo-

luntatem, non sine bonitate esse. Neq; ipsum quicquam velle nisi bonum. Bonitas autem eius est infinita, neque vllis terminis coarctatur. Voluntas quoque in bono erit infinita. Cur igitur hæc in mundo creando, non integræ se se dederunt in opus? Sed sponte sua se se minuerunt, Et de infinitis, factæ sunt finitæ? An quia finitum perfectius sit infinito? An quia ex finito, maior eis gloria erat securura? At neque finitum infinito est perfectius. Et maior eis gloria futura erat, ex toto quam ex parte. Ex vniuerso, quam ex vniuersi portione vna. Ex omnibus, quàm ex quibusdam. Ex vtroque infinito, atque finito, quàm ex altero, finito tantum, minusque præstanti. Bonitas ergo infinita, & eius comes voluntas vtrũque potius infinitum, & finitum mundum, & producere voluerunt, & produxerunt. Nam quo modo, infinitæ vires, in finitam actionem exire debeant, ne imaginatu quidem videretur esse possibile. Non per se, sui que natura, non bonitate, non voluntate. Neque etiam alio vel cogente, vel impediante. Quis enim plus possit, potentia infinita? omnipotentia? Infinitarum ergo virium, bonitatis, voluntatis, actionem quoque in creando mundo infinitam fuisse est necesse. Actio vero infinita sibi correspondentem parturiit effectum. Sui que imaginem. Ostensum namque, plusquam milies iam est, omnem effectum, similitudinem suæ causæ secum ferre. Si id omni causæ est datum, cur primissimæ omnium causæ, & causarum omnium causæ, id denegetur? Finitudo effectus, finitudinem arguit actionis. Actionis finitudo, virium, & potentia arguit finitudinem. Potentia vero finitudo hyperaxeos quoque finitudinem conuincit. At in prima causa hæc admittere, & nefarium est, & contra toties demonstrata. Contrarium ergo est concludendum. In infinita hyperaxi, infinitam esse potentiam. Hanc, infinitam edere actionem. Hanc quoque sibi correspondentem producere effectum, est necesse. Infinitum nimirum! Præsertim, cum in eo, finitum comprehendatur. Et qui illud produxerit, produxerit hunc quoque. At non vice versa, qui finitum procreavit, infinitum quoq; procreare poterit. Summa ergo potentia, summa bonitas, summa voluntas, ad summam Dei gloriam. ad summam suæ hyperaxeos, summum testimonium, infinitum creauit mundum, ut in eo finitus quoque mundus comprehenderetur. Hæc ex primariis nostræ philosophiæ fundamentis, necessario sequuntur. At, & ex secundis in Pæcosmia demonstratis hæc tenus, eadem sequuntur. Nam si mundum, seu vniuersum id appellamus, quod omnia continet, mundum procul dubio erit infinitus propria mole sua. Nam spaciū,

FRANCISCI PATRICII

spacium, omnia continere, & incorpora, & corpora, & corporea est iam a nobis demonstratum. Si ergo spacium continet omnia, & mundus itidem continet omnia, mundus, & spacium, eadem res erunt, quo ad capacitatem rerum, & ad locum. At spacium, hac ipsa capacitate, ac loco est infinitum. Mundus ergo his conditionibus erit infinitus. Iterum. Si mundus est rerum omnium ornatus, lumen autem omnia ornat, & est infinitum, mundus hic, ut ita dicam, secundus erit infinitus: Si lumen, specierum omnium, indiuiduorumque semina, & primordiales gerit virtutes, & per vniuersum secum vehit, eas quae mundum ab initio exornarunt, & in dies amplius exornant, & replent; mundus hic idem luminarius, hac quoque ratione erit infinitus. Si rerum semina, si vires hae, per calorem infinitum mole, blandissimumque viuificantur, & germinant, calor, rerum corporearum proximior artifex, mundus alius erit infinitus, quia infiniti luminis est comes, infinitumque cum eo spacium

replet. Si rerum species, & indiuidua per calorem in fluore procreantur, & fluore est infinitus, quartus hic mundus etiam diceretur infinitus. Si empyreus mundus, primus ignis, seu primus igneus est, & omnis ignis e fluore, per calorem, in lumine ardet, empyreus quoque mundus, ex infinitis quatuor compositus, spacio, lumine, calore, fluore, infinitus non esse, non poterit. Mundus igitur hisce omnibus, mathematicis rationum necessitatibus, esto infinitus. Totus sphaera solida, & usque ad centrum, spacio, lumine, calore, fluore, empyreo, repletus. In qua locum non habeat, cauta illa. Stoicorum distinctio, cum vacuo vniuersum dici, sine uacuo dici totum. Non enim, vacuum id, quod ipsi supra caelum statuebant, & nos antea cum eis, vacuum est amplius. Sed lumine primo est repletum; calore deinde, & postmodum fluore, postremo empyrei ea parte, quae aethereos, & hylaeos mundos usque ad centrum non penetravit. Haec de mundi infinita mole, sunt nobis philosophata.

Finis Octauis libri Panchosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Ad probandum vniuersum esse infinitum optime et ingeniose procedit author in hoc, ex rationibus nonnullorum philosophorum, quos ipse sequitur, & primo, quod si datur finitum actu, dabitur etiam infinitum actu, ex maxima illa. Posito vno contrario, necessario, ponitur et reliquum. Secundo Deus est potentia bonitatis, & voluntatis infinitae, ergo vniuersum ab ipso productum erit infinitum, per regulam. Effectus similitudinem suae causae secum fert. Tertio mundus continet omnia, & corpora, & incorpora, ergo erit infinitus, cum spacium quod continet omnia sit infinitum, & mundus, & spacium sint idem.

At ex sacris libris nos docemus oppositum. Nam ex dicto illo sapientiae 11. omnia in numero pondere, & mensura disposuisti domine Deus creator caeli, & terra, admonemur omnia sub certo numero, determinato pondere, finitaque mensura. Ex hoc nec multitudo infinita esse potest, quoniam omnis multitudo est in aliqua specie multitudinis, & species multitudinis sunt species numerorum, nulla autem species est infinita, cum quilibet numerus est multitudo facta per vnum; Item omnis multitudo in rerum natura existens est creata, & omne creatum sub aliqua certa intentione creatantis comprehenditur, quoniam innatum agens non operatur. Ideo sub certo numero omnia creata comprehenduntur. Igitur impossibile est, esse multitudinem infinitam in actu.

Ad primam rationem respondent Theologi, & maxime Gaietanus in primam partem Diui Thomae in fine articuli 4. quaestionis 7. Quae non ex defectu diuinae potentiae, bonitatis, voluntatisque prouenit quin infinitum actu detur, sed ex impossibilitate rei factibilis: Et ad illud, quod posito vno contrariorum poni, & reliquum necesse est, dicimus, modo non repugnet rei factibili; Ad illud etiam, quod effectus similitudinem suae causae fert secum, satisfacit D. Thom. q. 35. art. 2. ad secundum ponens differentiam inter potentiam agentis vniuoci, & agentis non vniuoci, illud manifestat totam suam potentiam in suo effectu, sicut potentia generatiua hominis, tota manifestatur in generatione filij; Potentia autem agentis non vniuoci non tota manifestatur in sui effectu productione, sicut potentia solis, quod est agens non vniuocum, non tota manifestatur in productione muris ex putrefactione generati.

Manifestum modo est, Deum non esse agentem vniuocum, nihil enim aliud cum eo conuenit, unde effectus eius est minor quam potentia. Quare non est necesse ut manifestetur sua potentia in producendo infinitum, sufficit enim quod res assumetur Deo, ut ens per participationem.

Ad tertium, dicimus, mundum continere omnia quae faciunt ad suam perfectionem, & cum superius ostensum sit, spacium productum non posse esse infinitum, similiter nec vniuersum, ea etiam quae continentur nequeunt esse infinita, neque secundum multitudinem, neque secundum magnitudinem; Nec minor gloria ei prouenit ex eo, quod non datur infinitum quam, si daretur, quoniam quod non est factibile, non erit ad gloriam creatoris.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER NONVS.

DE ÆTHERE.

AT idem hic infinitus mundus, quo modo etiam erit finitus? Vel enim, vnus idemque est mundus is, qui infinitus simul est & finitus, vel duo sunt inter se differentes. alter infinitus, finitus alter. Non enim videtur, vnus, idemque, eodem tempore in se posse, contrarietatem hanc recipere. Ex Chaldaeorum quidem allatis dogmatibus, facilis est huius rei solutio. Empyreus enim, ad externa in infinitatem expanditur. Ad intera uero, qua, è tribus primis æthera contingit, eo contactu finitur, atque est finitus. Aether vero, qui ab eo contingitur, cælum dicitur, Quod in octo, aut nouem diuisus orbes, ad externa, qua empyreum tangit, & qua tangit elementa, finitum mundum facit. Atque hic est, cum elementis, totus plerisque aliis philosophis mundus. Possumus autem nos, in hac quaestione libere versari, quoniam sacri veteres Theologi Iustinus, Basiliius, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Lactantius, Theophylactus, & Procopius Gazæus, in diuersa ab Astronomis, philosophisque abierunt. Quoniam nullus esset in sacris Bibliis locus, qui vel de cælorum numero, vel de eorum motu, aut rotunditate certum aliquid pronuntiaret. Igitur, cum Astronomis, & eos secutis philosophis cæli contemplatoribus, cælestia contemplemur. Et quæ in discussionem venient, perpendamus.

Οὐρανόν cælum philosophi appellauerunt id totum, quod Chaldaei, in tres æthereos distinxerant mundos. Sed etymon ætheris apud Græcorum philosophos, non idem fuit. Namque Anaxagoras, a uerbo *αἴθερ*, ardeo de-

duxit æthera. Quoniam putaret, astra non aliud esse quam ignes, quibus totum arderet cælum. Plato, quamuis de astris sentiret idem, & quod cælum ignis esset, non ab igne aut ardore, sed a uerbo alio, *αιθήρ* quod est, semper curro, etymon deriuauit. Aristoteles, Platonis sententia comprobata, Anaxagorea reiecta, ipse pessimam, nullis sensibus, nullis rationibus suffultam introduxit. Cælum, non ignem, non ærem, non aquam, non terram, sed ab his, quintam quandam essentiam esse dixit. Orpheus sanè Græcæ sapientiæ pater, & a Chaldaeis, & a suis videtur dissensisse, cum caneret.

Αἴθερι πάντα περίχ' ἀράτῃ λαβε. πῶς δ' ἐνὶ μέσῳ οὐρανόν, ἐν δὲ γαίᾳ ἀπείρητον, ἐν δὲ θαλάσσῃσαν.

„ Aethere cuncta circum ineffabili prehendit. Inque medio cælum, intraque terram infinitam, intraque mare.

Si æthere cælum comprehendit opifex, unde quaque cælum æthere est circumuolutum. Ergo videtur æther hic Orphicus, idem cum empyreo esse. Qui cælum, totamque trium ætherorum molem amplectebatur. Neque uero nominum utriusque, significatio id negat. Nam Empyreus ab igne dictus est, æther ab ardore. Ardor ignis est species. Sed ulterius progrediamur. Cælum Astronomi, in orbes octo prima partitione distinxerunt. Chaldaei in tres ætheres. Vtri melius, ac uerius? Vtrum rursus quam utriusque, & melius, & uerius, hac eadem de re philosophari possumus? Si in Empyreo, siue Orphico æthere, alienum nihil reperiat. cum eo nihil commiscebitur. Si nihil ei commiscetur, simplicissimus erit empyreus mundus. Si simplicissimus, etiam sibi sufficiens, & perfectus, & nulla

FRANCISCI PATRICII

la a se externa re indigus. Nam quod tres ætheres Chaldaicos, & tres hylæos, quasi in suo ventre gestet, & per eos usque ad centrum omnium transeat, id non suo, sed contentorum beneficio facit. At supremum, ac primum suum æthera, qua ratione, & quo interstitio ab empyreo diluinxit? Et quo secundum a primo? & tertium a secundo? Vel enim unum corpus sunt & continuatum, tum inter se, tum cum empyreo, vel sunt, & ab hoc, & inter se separati. Videtur quidem Zoroaster, cum empyreum ab primo æthere segregaret, in id respexisse, quod Empyreus, arderet totus, & totus esset ignis, sibi ubique similis. Aether autem primus, non totus arderet. arderet tamen per intervalla, innumeris eius partibus, atque flammis inter se, & magnitudinibus, & coloribus, & fulgoribus longe diversis. quæ eius faciem non totam faceret similem, sed varietatibus plurimis dissimilem. Quæ res eadem fecit, ut suum secundum ætherem, in quo non nisi sex lydera, conspiciebat, a primo illo distingueret. Sicuti tertium a secundo, quia in hoc sex, in illo unum tantum sidus, idque ab aliis omnibus opacitate, nitoreque potius quam splendore longe diversum. Ratio namque, ex tali sensu eruta, persuadere videtur, uti quæ partis unius natura ferret, alia non ferret, ex essentia diversa, diversitatem ferret effectuum. Non aliter ac terra, quæ ferat alia quam aqua. Et hæc alia quam aer, testimonio est, tria hæc corpora differentium esse substantiarum. Est hæc fuerit, satis ut videtur, valida Zoroastri ratio. At non minus valida, hæc est alia, confinia terræ, & aquæ, & aeris, sunt satis diversitate, densitatis & raritatis euidencia. Inter ætheres confinia duo; interque primum & empyreum nulla apparent. At forte respondeat ipse. Aer a Peripato, a Stoicis, in tres regiones, eadem analogia est dispersitum. Quoniam infima, pruinas, & rores generat. Media res ab his diversas, nubes, pluuias, similiaque. Supera vero, ignes & cometas gignit. Atque ita, non essentia, sed effectibus in oris genitis esse differentes. Neque ob id confinis, aut suismet, aut alterius naturæ inter eas interpositos, determinantur. Sed unum est corpus, totus aer, continuatum, nullis aut suis, aut alienis terminis interruptum. Ita esse de æthere, totum, unicum esse corpus, nullis aut cognatis, aut alienis interstitiis dispersitum: sed regionibus tantum, supera, media, inferaque, & stellarum tum numero, tum fulgoribus, tum etiam motibus, cogitatione tantum nostra, non natura sua esse diuisum. Sed reclamabunt hic Astronomi omnes, & omnes insimul philosophi. Cælum quidem unius, simplicitque esse naturæ, sed esse in eiusdem naturæ orbibus plu-

res, ac forte plurimos distinctum. Quibus haud procul hinc occurreremus, si prius discusserimus, utrum æther, seu cælum, corpus simplex sit, an compositum. Simplex esse dixere omnes, eò quod esset incorruptibile. An vero compositum esset, fatigauit neminem. Nos vero ita dicimus. Si cælum corpus simplex est, vel totum simplex est, vel partibus plerisque; vel partibus multis, vel vna. Si vna tantum simplex sit, simplex dici absolute, minime poterit. Tantumdem erit, si uel multis, vel pluribus dicatur esse simplex. Vtrum igitur totum simplex reuera dici potest? Si cælum simplex sit vna tantum res quoque est. Si vna res est, similis tota sibi est. Si similis tota sibi est, unam tantum ostendit faciem, & dissimilis nequaquam est, ac cælum unam ostentare faciem non uidetur, tot stellarum varietate distinctum. Non est ergo simile. Non est ergo res vna. Non est ergo res simplex. Si simplex non est, compositum est ex pluribus, tot nimirum, quot in eo facies apparent. Aut etiam pluribus, quæ præstantia a nobis nimia non apparent. Ruit ergo hic tota prisorum philosophia de cæli simplicitate. Cælum igitur, compositum corpus est. Quam compositionem, Orpheus indicauit quando, aplanem terram appellauit, Saturnum aquam; Iouem, aerem; Martem ignem, & viceuersa Solem nuncupauit ignem, Venerem, dixit aerem. Mercurium aquam. Et Lunam iterum terram. Sed hæc poetico forte, ac mystico sensu aliquo; aut ob stellarum quendam præcipue similem colorem. Sed stellæ nondum constat, an cæli partes sine essentielles. An corpora diuersæ a cælo naturæ, in cælo habitantia. Quam rem sequens disputatio expendet. Modo de cælesti corpore toto, contemplatio est instituta. De quo Platoniorum pars nobilior, Iamblichus, Syrianus, Proclus aiunt, elementalium qualitatum, summitates, cælo inesse purissimas. Igneum tamē a prædominio esse cælum. Plotinus vero, non esse aliud, quam ignem. Hic Chaldaeos, illi Orpheum, ni fallimur, secuti Aristoteles elementorum qualitates & essentias omnes cælo ademit. Non alia de causa, quam quod, incorruptibile esset, & toto, & partibus, & in circulum moueretur. Elementa vero, mouerentur in rectum & partibus saltem esse corruptibilia. Sed utroque fundamento est falsus. Demonstratum enim iam nobis est, si partibus elementa corrumpuntur, etiam toto corrupti. Non moueri autem in rectum, nisi sint præternaturam disposita, suis locis demonstrabitur. Sed quantumuis susceperit laborem, quo qualitates Elementales de cælo detraheret, frustra suscipit. Mollitiem namque & duritiem non solum ei reliquit, sed etiam labore alio nomine

minore

minore, construxit. Hoc ipsum demon-
stremus. Tactu quidem, qui molliciei,
& duritiei proprius est iudex, cælum
non attingimus. At visu quo cælum spe-
ctamus duo hæc non iudicamus. Ad ra-
tionem ergo confugiendum, quia ipse vi
verissima est usus. Eam de cap. iij. libri
de cælo 12. expromamus. In quo, post-
quam, ut sibi visum, probavit cælum esse
rotundum, subdidit hæc verba.

Καὶ τὸ συνεχὲς ἀεὶ ἐκείνῳ. Τὸ γὰρ τῷ σφαιροειδῶ
συνεχὲς, σφαιροειδὲς.

„ Ergo & id quod ei est continuum, (rotun-
„ dum scilicet est) melius dixisset conti-
„ guum. subdit deinde.

Ἐσαυτὸς ὅ, καὶ τὸ πρὸς τὸ μέσον τούτων.
Τὰ γὰρ ἄνω τοῦ σφαιροειδοῦς συνεχόμενα, καὶ
ἀπώμα, ὅλα σφαιροειδῆ ἀνάγκη ἔσθαι. Τὰ
δὲ κάτω τῆς ἡλίου Πλανητῶν ἀπῆται τῆς ἄ-
νω σφαίρας ὥστε σφαιροειδῆς ἂν εἴη πάσα
φορὰ. Πάντα γὰρ ἀπῆται καὶ συνεχῆ ὄντα ταῖς
σφαῖραις.

„ Similiter vero, & ea, quæ ad medium,
„ horum. ea namque, quæ a sphærico
„ continentur, & tanguntur, sphærica
„ esse est necesse. Ea vero quæ infra
„ Planetas sunt, contigunt superiorem
„ sphæram. ita ut omnis latio sit sphæ-
„ rica. omnia enim contingunt, & contigua
„ sunt sphæris.

Hæc Aristotelis sententia est, Quia supre-
mum cælum sphæricum est, id quod proxime
ab eo continetur, atque ab eo tangitur sphæ-
ricum esse necessario. Et ita deinceps vsque
ad lunæ sphæram. Qua, in sua philoso-
phia ignis continetur. Qui ideo sphæricus.
Ab hoc aqua ideo sphærica. Sic enim paulo
post scribit.

Λάβοι δ' ἄντις, καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς τὸ μέσον ἰδρυ-
μένον σώματων ταύτων τῶν πῦρ. Εἰ γὰρ τὸ
μὲν ὕδωρ ὄντα αὐτῆς τῶν γῆ. Ὁ δ' αἰὲρ αὐτῆς τὸ
ὕδωρ. Τὸ δὲ πῦρ αὐτῆς τὸν αἶρα, καὶ τὰ ἄνω
σώματα ἔσθαι τὸν αὐτὸν λόγον. Συνεχῆ μὲν
γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπῆται δὲ τούτων. Ἡ δὲ τοῦ ὕ-
δατος ὀρθάνεια σφαιροειδῆς ἔστι. τὸ δὲ τῷ σφαι-
ροειδῶ συνεχὲς, ἢ κείων αὐτῆς τὸ σφαιροει-
δῆς, καὶ αὐτὸ, τοιοῦτον ἀναγκασίον ἔσθαι. ὥστε
καὶ διὰ τούτου φανερόν εἴη, ὅτι σφαιροειδῆς ἔστιν
ὁ οὐρανός.

„ Accipiat vero aliquis, & a corporibus
„ circa medium positis, hanc eandem fi-
„ dem. Si enim aqua est circa terram,
„ aer vero circa aquam, ignis vero circa
„ aerem. Et corpora supra, secundum
„ eandem rationem, continua quidem
„ non sunt, tangunt tamen hæc. Superfi-
„ cies autem aquæ est sphærica, id ve-

„ ro quod sphærico continuum est, aut
„ positum circa sphæricum, & ipsum
„ necesse est tale esse. Itaque & pro-
„ pter hoc, clarum est sphæricum esse cæ-
„ lum.

An nonne hæc, primo circularis est osten-
sio? Qui a supremum cælum est rotundum,
rotundat interiora omnia, primo proximi-
um, deinde reliqua vsque ad aquam.
Et rursus: Quia aqua rotunda est, aer qui
circa eam positus est, rotundatur. & suc-
cessive, orbes reliqui aere superiore. Mira-
biles sanè, admirandi Aristoteles rationes,
sibi inuicem contradictoriæ. Quærimus
causam, cur Saturni cælum sphæricum sit?
Respondet Aristotelis, quia conformatum
est, ad sphæricam primi cæli figuram. Qua
ratione id, aut qua vi? Quia continetur
hoc secundum a primo. eique est conti-
nuum. Accipio. Sed necesse est, secun-
dum cælum, primo vel cessisse, vel resti-
tisse. Si restitit, quo modo, ad illius figu-
ram, conformatum est. Ergo ei cessit, si eius,
viribus ad suam figuram est conformatum.
Si cessit ergo secundum, mollius primo.
Molle namque id esse docuit Aristoteles
quod in se cedit. Si vero secundum resti-
tit, durius primo fuit. neque in se cessit.
Qua igitur vi, sua ne, an aliena est con-
formatum? Si sua, non opus habuit primi
cæli circumplexu, ut sphæricum euaderet.
Si aliena, ei cessit, & opus habuit. Im-
pressio primi, actio est. cessio secundi
passio. Hæc molliciei est. Μαλακὸν γὰρ
τὸ ὑπέκκον. Molle enim est quod cedit.
Primum ergo cælum tantum habet duri-
tiet; uti possit mollitudinem secundi
comprimere ita, ut illi sphæricam figuram
indat. Secundum quoque tantulum habet
duritiet, ut hanc eandem sphæricam ter-
tio imprimat. Atque ita singulos orbes su-
periores vsque ad lunæ orbem duriusculi
tantum erunt, ut inferiorem sibi proximum
rotundum faciant. Atque ita fiet ut primum
cælum, omnium sit durissimum. Lunæ
cælum, omnium sit mollissimum. A quo
mollissimo ignis comprimitur in rotundum.
Ergo suo compressore mollior. Aer eadem
ratione mollior erit igne. Aere quoque
mollior erit aqua. Hoc primum mon-
strum. Alterum quod ignis, in Peripato
sic cessimus, sit etiam humidus, quia
mollis. Mollities enim ab humido est.
Tertium, terra ambitur ab aqua. ergo ab
ea in rotundum agitur. ergo terra mol-
lior quàm aqua. Si vero aduersis gradi-
bus ascendamus. Aqua est rotunda. ergo & aer

FRANCISCI PATRICII

eam ambiens. Aër rotundus est, ergo, & ignis ambiens. Ignis rotundus, ergo & lunæ orbis ambiens, ergo & orbis superiores usque ad supremum. Hic contraria omnia eueniunt. Nam inferiora, quæ prius molliora fuerant duriora sunt effecta. Ad quorum duritiem superiora sunt conformata. Et orbis extremus omnium ante durissimus, molliissimus euasit. Quia Saturni orbi duriori circumfusus, ad eius figuram conformatur. Et lunæ orbis molliissimus, prius, durissimus sit effectus, quia superiorem circa se molliorem in rotunditatem sua duritia conformauit. Inconstantiam hanc in eodem subiecto, Peripati cauillis, ac saluationibus relinquamus. Illud teneamus, Aristotelem qui e cælo omnes voluit qualitates detrudere, molliitudinem, & duritiem, non potuit extrudere. Sed mollitudo, humoris est filia, sicuti durities siccitatis. Ergo in cælo, præter mollitiem, & duritiem, & humor est, & siccitas. Atque hæc elementalia. Nulla enim in sua philosophia alia sunt, aut humiditas, aut siccitas, aut durities, aut mollitudo, quam eæ quæ in elementis primo sunt, & ab his, in rebus mixtis. Ergo cælum non est quinta vlla ab elementis essentia. Quam tantopere studuit adstruere.

Verum nos ex nostris principiis, quid cælum sit ad finem deducamus. Fuerunt autem nobis corporum omnium principia intrinseca, quæ corpora omnia constituerent, & ex quibus omnia constarent, & in quæ, (si quando resoluantur,) resolverentur. quatuor illa simplicissima. Spacium, lumen, comes luminis calor, blandissimus vitalissimusque. Et fluor liquidissimus: Ex quo, & in quo, tamquam ex materia, & in materia, corpora omnia deinceps antitypa, & renitentia, in spacio ut in loco, lumine, & calore effectoribus formarentur. Horum autem corporum, primum ostendimus fuisse empyreum mundum ad externa infinitum, ad interna finitum. Qui in fluore, & ex fluore, calore, & lumine indicibili suauitate, & blandore arderet. Et prima esset, flammatarum corporearum veluti incorporea. Quæ nisi se lucem, non daret. Et se lumen tenuissimum emitteret. Ideoque esset inuisibilis. Intra quam alius esset æther utraque ex parte finitus. Qui non totus quantus est arderet, sed totus quantus est, partibus arderet discretis, & numero innumero distinctis. ijs videlicet, quas mortales, stellas, & alia, & sidera appellauerunt. Nam si in empyreo continuatus est ardor ille primus, & continuo discretus quantitas est opposita, vi naturæ

hanc quoque ardorem de se dare oportuit discretum, flammis quidem ingentibus, sed innumeris. Nam continuo infinito ad extremam partem, ardente empyreo Constructo, decuit, ad partem quoque intimam, discretum, finitum quidem, sed pene infinitum supremum condere conditorum. Sidera ergo numero forte infinita, in fluore, an densiore, an rariore, nondum notum, calore, & lumine accendit, visui pleraque subiecta humano, ut hac quoque ratione, contrario vno a conditorum posito inuisibili nempe empyrei ardore, alter visibilis cerneretur ardor. Et quod mens nostra in numero accretione infinito, ariolatur, alicubi actu pene reperiretur, inter corporea. Et sicuti in empyreo toto, ad externa spacio infinito fluor extensus, & ei coextensus tenuissime erat. In æthere idem fluor, conglobatus esset in partes immensas, & innumeras. Qui sicuti in empyreo raritate, & tenuitate caleret blandius, & arderet lenius, sic in æthere, coactione sui, caleret acutius, & arderet vehementius. Et visibilis flamma fieret, quæ in empyreo permanet inuisibilis, sed Astronomi, audacia quadam sua, infinitas fere stellas, incertum numerum redigere sunt conati. Sex enim magnitudinum obseruatas, non plures quam M. XXII. esse, ausi sunt pronuntiare. Sed quas vel ob paruitatem, vel ob distantiam a nobis nimiam, cum numerare non possent, prope infinitas esse proferre timuerunt. Nam sereno aere, hieme concreta, nocteque concubia, ad omnes quidem ætheris partes, sed præcipue ad Septem triones, infinito numero auctas, minutissimasque visus conspicit non lippus. Quam rem per se manifestam, ne suas M. XXII. stellas, numero creuissæ concederent, Astronomi somniarunt, frequentiore numeratarum eo tempore micatione, visum alucinari cum concedant, aerem tunc purgatorem a vaporibus esse. Et visum liberiore intuitu cernere. Nullam tamen causam afferunt cur frequentior in cælo fiat micatio. Et si aliquam afferrent, ea certe ab aeris depuratione non penderet. Quid enim elementa agent in cælum, quod ei est impassibile? Concludamus nos ex nostris principiis, cælum, atque ætherem Chaldaicum, esse eam totam infiniti mundi, finitam regionem, in qua habitant sidera. Eamque esse, non quintæ, vniuscusque essentia, sed

sed fluorem, infiniti illius primi floris im-
mensam portionem, calore supero prædi-
tam, & aërorum flammis, quæ item fluor
ardens sunt, penè infinitis, pulcherrimis

que pulcherrime distinctam, atque orna-
tam. ut merito & æther, & *αἰθήρ*, &
διακόσμος, & mundus potuerit, & debue-
rit appellari.

Finis Libri Noni Panoſmi e.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Mirum valde est, quod philosophi qui procedebant lumine naturali habuerint aliquam notitiam de cælo Empyreo; cum ex ratione naturali non possit inuestigari; Quoniam ea que de cælis cognoscimus per motum ex visu habemus, cælum empyreum non subiacet visui cum multum distet, nec motui cum immobile hac de causa dicitur intellectuale: quoniam et si in se sit visibile; tantum intellectu capitur. Satis facit huic dubitationi egregie D. Thom. prima parte. q. 200. art. 3. in situ corporis. Et inquit; referendo Diuum Augustinum decimo de ciuitate Dei. cap. 9. error quo Porphyrius a demonibus angelos discernebat; ut aerea loca essent demonum, ætherea vero & empyrea angelorum. Porphyrius tamquam Platonice cælum sydereum & æthereum igneum existimauit, & quoniam empyreum dicitur igneum. Dicebat cælum ætherem esse Empyreum, non sine eo modo quo nos nominamus cælum empyreum distinctum ab aliis supremum omnium, extra omnem immobilitatem, locum capacissimum splendidum quietum contemplationi conuenientem & gloriæ beatorum.

Quod cælum Empyreum non inuenimus positum nisi per auctoritatem Strabi, & Bedæ & Basilij. Et quid mirum si per auctoritatem Ptolomæi credimus cælum cristallinum esse multis temporibus, si antea incognitum, scilicet vsque ad tempora ipsius Ptolomæi qui illud inuenit esse necessarium. Cur non erit credendum prædictis patribus ponentibus cælum Empyreum esse locum necessarium, ob contemplationem beatorum. Quare dicit Strabus vir auctoritate dignus per cælum in principio a Deo creatum non firmamentum, sed cælum empyreum intelligi 2. dist. c. 2. prout refert Petrus Lombardus, & Glosa ordinaria. Gen. primo. Quod approbat Alphonsus Tostatus vir eruditissimus dicens quod per illa verba in principio creauit Deus cælum &c. Cælum solum Empyreum secundum veram positionem intelligi, quia non ponitur de materia illa communi creatum, cum in prima sui creatione habuerit vltimum sui complementum, ut Thom. ait disti. 2. d. 12. art. 5. quartum & manifestum est consideranti ordine verba illa in principio creauit Deus, &c. At verba illa in hoc libello posita, id est quod cælum empyreum nihil alienum accipit. Suus sano modo intelligenda. quomodo cum sit receptaculum animarum post mortem. & ubi fabricauit fuit spiritibus angelicis est repletum. Antiqui ignorauerant hanc receptionem non valentes ratione nobili hoc adinuenire, crediderim eos intellexisse cælum illud non recipere aliquid alienum id est virtutem ab alio corpore superiore. credentes & continentes illud cælum empyreum esse supremum cælum. quod modo est falsum. cum adinuentum sit cælum cristallinum nonum traditum. Et a patribus vniuersis cælum decimum, de quo cælo verum est dicere nihil alienum recipere, id est ab alio corpore virtutem aliquam & fortasse, nec a sole, sed suum splendorem habet immediate a Deo conditore.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DECIMVS.

DE COELI ROTVNDITATE.

Ed nondum patuit, quo interstitio in parte supera ab empyreo separetur; neque a parte infera quo alio disterneretur; ab ignis sphaera, quam Aristoteles de empyrei loco videret infra celum detrusisse. At forte, haec palam fient, si discutiatur prius, an celum sit rotundum. Verum cur discutiamus, quod tam Astronomi omnes, & philosophi fere omnes, pro comperto, ac certo iam diu habuerunt, & adhuc habent? Id quamquam ita credant, quia Theologi magni, & multi satis, Iustinus, & Basilus, & Ambrosius, & Chrysostomus, & Theodoretus, & Theophylactus, & Procopius, & maxime omnium Lactantius, id ipsum pernegant, sunt nobis, quam possimus exacte, Astrologorum, ac philosophorum, rationes examinandas. Ac videtur, nobis omnium maxime res haec discutienda, qui celum, fluorem esse asseruimus. Fluor autem sui natura videatur consistere non posse, neque vllis suis, & non nisi alienis terminis, a fusione listi posse. Neque figuram vllam, nisi quae ei a proximo indita fuerit, posse habere. Rationes autem Aristotelicae, quae maxime visae fuerant validae, anteriore libro, nullarum virium euasere. Itaque in hanc quaestionem est nobis ingenij viribus omnibus incumbendum, ut quo nos philosophicae rationes deducant cognoscamus.

Dogmatis huius, celum esse rotundum, videtur Zoroaster, primus author fuisse. Dum enim, septem mundos corporeos constitueret, εὐκρινε. α. γ. δ. ε. ζ. η. θ.

Τὸν οὐρανὸν κυρτὸν χήματι περικλήσεις.

» Coelum curua figura circumcludens.

Sed nobis, qui, ut saepe iam diximus, nullis praeterquam diuinis autoritatibus, & philosophicis rationibus, & experimentis philosophamus, non sunt haec tam facile admittenda. Et praesertim quod κυρτὸν χήμα, curua figura, non illico est sphaerica. Nam & conica, & cylindrica, & ovalis, & alius formae alicuius esse potest. Si vniuersum mundum, quem nos parte externa infinitum esse demonstrauiamus, sphaericum esse dicerent, nihil amplius ab eis exquireremus, quia in infinito, omnes lineae a centro ductae, infinitae sunt, ideoque aequales & rotunditatem necessario in eo efficiunt, sed nullis, aut suis, aut alienis terminis circumscriptam. Sed mundi partem intrinsecam, coelum, nulla centri, nulla linearum aequalitas, esse cogit sphaericum. At multas inuenient Astronomi, adducemus ad id probandum rationes, & experimenta multa, omnibus iam admissa, & credita. Quibus dicemus nos, si philosophi sint, philosophice nobiscum agant. & rerum causas vnà vestigent. Eorum ergo rationes, reuocemus in examen, deinde experimenta perpendamus. Philosophantiū, qui coelum dixere sphaericum, partim vacuo ipsum circundederunt ut Stoici. Alij circundederunt nihilo, Pythagorei, Plato, Peripatus, qui extra coelum, ne vacuum quidem videntur posuisse. Priorum, alij sphaericum fecerunt, alij conicum, sicuti alij ouale. Posteriores omnes sphaericum. Rationes duas attulit Timaeus. Ut sibi simile esset, ut omnes caperet figuras. eadem has causas repetijt Plato. Eis tertiam addidit, ut perfectissimum animal, omnia in se posset capere animalia reliqua. Ac dicimus

nos,

nos, cur non & cylindrus, & lenticularis reliquas non capiat figuras? Et Ouum Zoroastro, & Orptheo omnes continuit Deos, hos eosdē qui intra mūdum sunt. Sed & quid oportuit, cœlum sibi simile totum esse? quando, etiam si rotundum sit, sibi simile totum non est. Quę enim lactę similitudo tam sibi dissimilis cū partibus cœli reliquis? Quę similitudo, diaphanarum partium cum opacis ijs, quas veteres, & recentēs Astronomi, in obscuris sideribus, & nebulosis obseruarunt? Quę item similitudo cum iisdem diaphanis habent nigre in cœlo maculę ad antarcticum, & nubeculę eum cingentes? Quę tandem similitudo earūdem cum astris ipsis, non diaphanis vllis, fulgentibus fere omnibus? Et inter hos fulgores, quę nam est similitudo, cum tam variarum specierum sint, quot sunt ipsi. Cum igitur, tanta sit in cœlo ingentium partium dissimilitudo, quę necessitas ipsum coegit, vt in sola rotunditate sibi simile esset? Dixere alii vt Archetypō, vnde prodiit simile esset. Vbi nullum principium, nullus finis, sicuti neque in rotundo. Sed omnia ab Archetypo proderunt, cur non omnia rotunda? Itaque hęc ratio etiam ab Astronomis est reiecta. Sicuti & illa, vt omnia caperet. Potuit enim & ovali, & alia quoque omnia capere. Sed Aristoteles alia est ingressus via. Perfectissimo corpori, perfectissimam conuenire figuram. Sphæricam autem, omnium esse perfectissimam in solidis sicuti in planis circularem. Quoniam eis, aliunde addi nihil potest. Quę perfecti est conditio: Rectę autem lineę, semper additio fiat, ideoque imperfectionem semper lapit recta, & omni figurę omnes, quę ex rectis fiunt, angulose. Deinde alio argumento. Primo corpori prima, competit figura. Hęc autem rotunditas est, quia vna constat, vel superficiei. Vnum autem prius est, quàm plura. Recta autem plura est, quia additiones plures ei fieri queūt. Sed hac in re sophismate nos fatigat, eo, quo de genere vno, in aliud transiunt genus, a curua lineā, ad rectā. Et alio. Cur enim, recta, vna non est? Et ante additionem, & post additionem, si est cōtinua posterior cum prior? Nam si vna non est, plures est, antequam addita ei sit alia. Nō ne, & circulus sit additione? arcuum, & segmentorum tot, quot eum adimpleant? Sed cœlum cur dicit esse corpus primum, vir ille, qui vti ostendimus, & sphæricitatem eius, a sphæricitate deducit terrę, aquę, aeris, & aliorum, his superpositorum? Hac enim ratione, non primum, sed vltimum fuerit corpus, superum cœlum. Deinde si rotunditas prima est figura in solidis, & vbi ea sit, primum corpus facit. Non minus aqua corpus erit primum,

quam supremum cœlum. Aquam enim, & ipse sphæricam fateretur. Et terra quoque hac eadem sphæricitatis ratione, primum corpus erit, & non minus quam terra, aer. & non minus ignis, quam aer, & non minus orbis lunę, quàm ignis. & corpus lunę, non minus quam orbis eius. Est enim luna tam rotunda, quam orbis suus. Idem cœteri sunt planetę, cum orbibus suis. Et stellę alię, cum stellata sphæra. Itaque si rotunditas primo datur corpori, XII. ad minus erunt, æque prima corpora. Elementa quatuor, cœli octo. Adde his, epicyclos, deferentes, eccentricos, concentricos, seu Callipeos illos, & Eudoxios orbis, omnes erunt prima corpora. Si planetarum, & fixarum corpora ad dideris, sine numero iam corpora prima erunt. Tam valida fuit tantarumque virium hęc Aristotelis demonstratio, vt pro vno primo corpore, pene infinita corpora, nobis pepererit. Enge. Quid illa perfectionis demonstratio? Eadem fecunditate, totidem, ac forte longe plura perfectissima parturiet nobis corpora. Non enim sola octaua sphæra, corpus perfectum est, quia ei aliunde addi nihil possit. Sed & septima, & sexta, & quinta, & alię deinceps, tam sunt in se perfectę, vt ad perfectionem sibi competentem addi possit nihil, & eis nihil ad suam essentiam desit. Quid vero aeri, vt aer sit, desit aut quid aquę, & terrę, vt aqua, & terra sint vel deest, vel addi potest? Lunę quoque vt sit luna? Mercurio vt sit Mercurius? Veneri, vt sit venus? Soli vt sit, quid aut desit, aut adiungi potest? Sed eadem ratio, de planetis est reliquis; Eadem de singulis sideribus. Quid egent re alia vlla, vt id sint quod sunt? Aut quid singulis superaddemus, vt ea reddamus perfectā? Perfectio, & quęcumque a natura, apud nos fiunt, ex elementis, vt creduntur mixta, non ne omnia, (nisi si quę vel manca, vel monstruosa nascantur) suā nascuntur perfectionem. Neq; mihi quicquam forte desit, ut ego sim, sicuti neque aliū vlli homini, aut bruto, aut stirpi, aut lapidi, aut metallo? aut alię rei naturali vllie Tot ergo corpora in se perfectā, numero superant, ea quę prima esse ostendimus. Maxime virtute Magnanime Aristoteles qui cōfertacem nobis parturisti philosophiam. Talia namque vt plurimum rectis argumenta, vt plus reddant, quam tu promittas. Astronomi, alię de suo ingenio addunt rationes, easque non paucas. Sphæra inquit circa centrum reuoluta eundem semper occupat locū. Quid vero sum? Nam & cylindrus, & conus, & ouū idem faciunt. Pręter hoc, necessitatem quandam, vt ipsi sibi persuadent, maximam addunt. Nisi cœlum rotundum esset. impossibilia duo consequerentur. Alterum quod locus aliquis

aliquis esse vacuus. alterum, quod corpus esse posset, non in loco. Nam dum cœlum circumuoluitur, si angulare esset, anguli eius, in vacuo exteriori (quod tamen ipsi non concedunt) locarentur. Et rursus anguli corpus, non esset in loco, qui extra cœlum nullus est omnino. Ita docent ij, qui de mundi sphaera, vel compedia, vel commentaria scribunt satis multi. Sed hic Aristotelismum inducunt, sed eum falsum. Nam negavit ipse quidem extra cœlum, nec corpus esse, nec locum, non tamen negavit ibi esse vacuum, nec negare potuit. Quam rem mos, libello priore de spacio demonstrauimus. Sed argumentum hoc sphaeristis istis validissimum, nihil concludit aliud, quam, cœlum non esse angularem. Non tamen illico est rotundum. Quia & ouale potest esse, & conicum, quod veterum quidam asseruerunt. & lenticulare, & cylindricum. Futilitatem rationum harum, cum Astronomi cognouissent, alias quasdam introduxerunt. Nimirum a motu cœli in circuitum. A motu orbium inferiorum contrario, ab horologiis solaribus, ab apparentis aliis; ab instrumentorum Astronomicorum usu, quæ omnia sunt circularia vel sphaerica. Sed hæc omnia nullo negotio soluantur. Quo namque ad instrumenta, nulla possunt tam exacte efformari, ut veritatem ostendere queant. Quam rem Astronomorum quidam non ignobiles, aperte demonstrarunt. Nam & visus oculi qui per foramina instrumentorum perspicit, & sui ipsius variatione, & aeris puritate, vel vaporum in eo densitate, fallitur. Horologia vero solaria, vera ad amulsim esse si concedamus, cursui solis rotundo id concedemus, sic & alias planetarum atque syderum fixorum apparentias. Neque vero, aut hi circulares stellarum motus & planetarum, ad cœli rotunditatem quicquam faciunt, aut eorum æqualis a nobis perpetua distantia. aut inferiorum orbium contrarius motus. Hæc enim omnia sunt adhuc dubia. quæ ipsi pro clarissimis vsurpant. Quod enim pro indubitato sanunt, cœlum in circuitum moueri, id maxime omnium est incertum. Et si negetur, vix ullam aliam rationem afferent, quam stellarum in corpore cœli infixarum. De vtraque re hæc, mox dicemus. Illud quod maxime omnium ipsi vsigent experimento, cœlum esse rotundum, videri namque si circumspiciamus, & oculos attollamus, circumquaque in fornibus rotundæ modum concameratum, tum núbulo, tum

sereno aere, tum noctu, tum interdum. Idque oculis omnibus, vel etiam lippis. Sed si rei huius causa in oculis sit, non erit cœli rotunditati tribuenda. At oculorum videtur verè propria esse, visualiumque radiorum. Quos optici docent, non nisi ad certum terminum, rectos produci posse, deinde incuruari. Cui incuruationi, cur non poterit concameratio hæc recte assignari. Sed & eorundem radiorum rectitudini idem effectus ascribi potest. Nam sicuti, in quantumcumque spacio, a centro linearum æquales quoquo versus ductæ, circumferentiam extremitatibus suis efformant circuli. Sic ab oculo, tamquam a centro visualium radiorum profecti, æqualitate sua concameratione nedum in cœlo, sed sub nubibus et representant. Quæ res aere, vndique nubibus obducto, apparet manifestissima. Itaque oculorum ea concameratio est, non autem ipsius cœli. Igitur fallente visu, qui solus rei huius index esse poterat, etiam non fallente, radiorum visualium æqualitate, rotunditas hæc ipsorum est, non cœli ipsius. Nam si radius in gyrum circumuoluitur, circumferentiam circuli formabit. Ad quam a centro oculi radii ducti, æquales erunt omnes. Cumque sibi circumferentiam obuoluant, necessario euenit, ut in eo aeris profundo, quod versus cœlum a terra est vndequaque, quaquaersum circumuolati, tum radiorum uti diximus æqualitate, tum incuruationis similitudine fornibus representent in aere, quam in cœlo, quod non cernitur, esse putent. Et tamen autumant optici, nubes interdum, non ultra quinque miliaria. & quando plurimum circiter quinquaginta supra nos attolli. Quod vero aiebant, de stellarum æquali semper ad nos distantia, ad radios eisdem est referendum. et præterea ad stellarum radios. Quorum tametsi alij sint maiores, alij minores pro astronomorum magnitudine, cuspidè tamen sua, omnes ad terram desinunt, quocumque circumuolantur. Ideoque semper suam propriam quæque ad terram distantiam, & seruant, & seruare apparent. Nullæ sunt ergo & Astronomorum, & philosophorum rationes, quibus cœli rotunditas adstruebatur. Cœlum igitur nostris demonstrationibus nullo modo aut est, aut dici potest sphaericum. Modo eaque rationum maxima semper est visa, a cœli circulari motu, & planetarum contrario, ad integram huius rei contemplationem erit nobis discutienda.

Finis Libri Decimi Pansofia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VNDECIMVS.

DE CIRCULARI COELI MOTV.

OElum confessione Astronomorum, & Philosophorum, omnium nationum, ea est mundi tota regio, in qua habitant sydera. Hanc regionē totam in circuitum moueri, iidem omnes, inde usque a sapientiz initijs, vniuersim affirmarunt consensu. Et quoniam ea, circulo moueretur, intulerunt etiam, ipsū esse sphæricum. Quæ nostra fuerat, quæstio proxima. et adhuc est, motui tamen annexa, & vt illi volunt: ab eo pendens. Dixere namque, non posse modo ullo, circuitu circumuolui, nisi rotunda esset figura. Sanè hæc argumentatio, si non sunt in ea iocati, satis prodit, eos aut nihil, aut parum admodum, vlos esse sensibus. Innumera namque instrumenta ad varios usus ars conficit, quæ in circulum mouentur, & non sunt sphærica. Quæ plurimis locis, si quis rei certitudinem optet, obseruare poterit. et manibus etiam suis, quidquid angulosum libuerit in gyrum rotare. Quid item prohibet, Pyramidem, cubum, octaedrum, do-decaedrum, Icosaedrum, si axis figantur circumuolui? Cylindrus nonne rotari potest, nonne conus? Helix certe in gyrum voluitur; voluitur & cochlea, & alia huiusmodi. et sphærica minime sunt. Quid uero uetat innumerabiles, irregulares figuras axis imponere, & in circuitum mouere? Hæc si non aduerterent Astronomi, & Philosophi, quæ ante pedes, quæ in manibus sunt, obtuse sunt philosophati. Quid igitur de rebus, tam longe, tam alto positus credi uolunt? Motus igitur in circuitū, nullam infert necessitatem ei corpori quod circumfertur, vt sit sphæricum. Sed & ipsi

quando angularem figuram in cælo sangebant duo quidem, quæ ostendimus impossibilia inducebant, non tamen aliunde, quàm ex circulari motu quem supponebant in figura illa angulari. Cognoscunt ergo & ipsi, angulare corpus, moueri posse in circulum. Hoc si cognoscunt, cur nobis fallacias struunt, persuadentes, quodd circulo moueatur cælum, necessario esse rotundum? Apagant igitur è philosophia, tam futilia, tam sibi contradicentia dogmata. Sed clamant iterum, iidem omnes, visu ipso cognosci, euidenti patere experimento, eoque perenni. Quis enim stellas in circulum moueri non cernat? Vbi enim vesperi, vel oriuntur, vel occidunt, sequenti vesperè eadem, iisdem locis, & oriri, & occidere conspiciamus. Stellas autem omnes cælo esse infixas, sicuti nodi, tabulis sunt infixi. Nos quidem prius illud negare forte non audebimus. Negare audebimus tamen hoc secundum.

Vniuersa igitur hæc de cæli rotunditate, de cæli circulari motu quæstio huc deducitur, vt cognoscamus, an stellæ sint cælo infixæ, vt nodi in tabula. (exemplo enim & di-sterio hoc vtuntur) an vero liberæ ab omni fixatione, per cælum vagentur, ac suos motus agerent. Rem hanc ad exactum si possimus, perducamus. Quærimus igitur, in præsentia, Principali quæstione, vtrum sydera seu stellæ, quas in cælo habitare diximus, cælo hæreant infixæ, vt nodi sunt fixi tabulis. Profecto, locus est in sacris Bibliis in quo apparet, rem omnino, secus sese habere. Scriptum enim est apud Salomonem, in hæc verba.

„ Oritur sol, & occidit, & ad locum suum
„ reuertitur: ibique tenascens gyrat, per meridiem,

FRANCISCI PATRICII,

ridiem, & flectitur ad aquilonem. Lu-
strans vniuersa in circuitu pergit Spi-
ritus, & in circulos suos reuertitur.

Liberum hic locus facit solem, & nulli ta-
bulæ fixū. Quem & spiritum ideo vocat, quia
spiritus, siue ignis sit, siue aer, siue ventus, siue
qui in animantibus est, liber est omnino; &
natura sua, neque infixus vlli rei est, neque
infigi potest. Huic loco, quædam Zoroastri
oracula contrarium dicere videntur.

Πῆξε ὃ πολὺ ὄμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν.

Compegit vero multum cærum astrorum
inerrantium.

Sed verbum hoc *πηγνυμαι, πηγνύω, πηγνυμι*,
non tam figere, quam componere, concre-
cere, coagmentare, congelare, & condensare, &
alia istiusmodi significat. Qualem autem com-
pactionem vellet ipse significare alio loco ex-
pressit.

Ἐπιξε ὃ ἢ πολὺ ὄμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν

Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

Compegitque multum cærum astrorum
inerrantium.

Ignem ad ignem cogens.

Compegit inquit astra, ignem ad ignem
coagmentando, & ignem cum igni compo-
nendo. Quia scilicet astra ex eius sententia
sunt ignes. Ignem autem quis vniquam vidit
vtri nodum in tabula, rei vlli infixum? Hæc igitur
astrorum fixio, ex Zoroastri dogmate, ni-
hil est aliud, quam ignis compactio, & coa-
gmentatio. Quem locum si Chaldæi eius suc-
cessores, a quibus videtur, omnis Astrologia,
in Aegyptios, ac Græcos deriuasse, recte in-
tellexissent, nequaquam tradidissent, stellas
cælo esse infixas. Si tamen ab eis hæc opinio
venit. Sed fuerit hæc vel non fuerit Chaldæo-
rum sententia, ad præsentem rem haud multū
facit. Res est ad suam naturam reuocanda, at-
que ea discutienda, vtrum reuera stellæ sint
cælo fixæ, vel vt nodi in tabulis, vel alio mo-
do villo. Hanc igitur disquisitionem ingredia-
mur, dicentes, Aetheris, siue cæli corpus ne-
cessaria diuisione, vel liquidum corpus est, vel
solidum, vel inter vtrumque medium. Hæc
omnia membra discutiamus. Sanè si liquidū
sit, vti poetæ quidam cecinerunt, ad fixationem
omnem est ineptissimum. Quo enim modo
quis, vel fingere mente possit, in æthere ipso,
vt videtur aere puriore, tenuioreque, aliquid
posse infigi? quod perpetuo, vnde quaque ar-
ctè coactum vinciat? In aere hoc nostrate
infimo, aeris totius parte crassissima, quis vn-
quam quicquam infixum vidit? Neque etiā si
nebula interueniente fiat crassissimus? Quid
dico in aere qualicumque, quando nec in aqua,
nebuloso aere, longe crassiore, & densiore, ni-
hit vel a natura videmus infixum, vel huma-

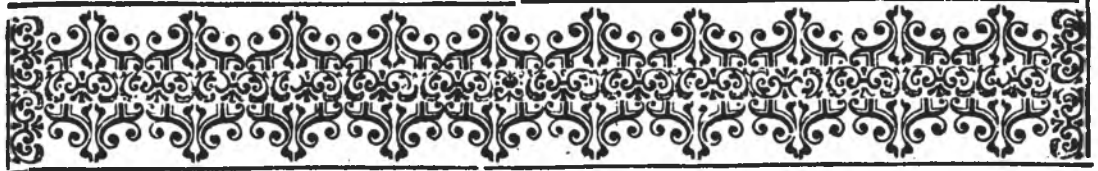
no ingenio, aut artificio villo infigi posse
Oleum concretius est aqua. Lac, oleo, mel la-
cte, pix melle. nihil tamen eis infigi potest
Neque enim hæc & talia, se ipsa vllis terminis
continere possunt, nedum alia contineant.
Imo sit necesse, si consistere debeant, vt ipsa a
solidis corporibus contineantur. Si ergo nec
aer, aut tenuis aut crassus, nec aqua, liquida
corpora, neque crassissimi humores, oleum,
lac, mel, Pix, Bitumen, qui inter liquida, & so-
lida, naturam videntur tenere mediam, sibi
infigi, solidiora corpora patiuntur, ita vt
eis manendi in se vim afferant, quid dicendū
erit de æthere, si aere etiam purior esse compe-
riatur? Si talis sit, quomodo, extima illa, quam
putant sphaeram, vel octauam, vel nonam, vel
etiam decimam in mundum empyreum qui
extra æthereum cælum est, non effunderet?
Quo modo, etiam ad nos non decideret, si in-
ter liquidum & solidum sit medium? Quo itē
modo, tam vehementi, ac citissimo rotatu, &
tam perenni non dispergitur? Quo modo in-
gentia tot corpora terra etiam, vt asserunt ma-
iora, tam liquidum & inconstans, & fluidum
corpus vel paruum aliquando per aera ferat,
haud multo post dimittit; illud deciderit, & suū
locum petit. Folibus aer diuerberatur; statu
etiam oris pellitur; illa ineffabili, incogitabi-
lique rotatu, atque perpetuo infixæ rei aere
tenuiori, permanebunt? Lapilli in aquam ia-
ctus, in circulos eam dimouet innumeros, la-
pis tamen ille, ibi non figitur. Itaque cum in
liquidam apud nos rem, & in mediam quoque;
fixio nulla fieri possit, in liquido æthere quo-
modo fiet? Quomodo in perpetuum perseue-
rabit? Duobus ergo prioribus membris nullo
modo stellæ cælo infixæ esse possunt. Tertio
inquiet possunt. Quia cælum, non liquidum,
non medium, sed solidissimum est corpus.
Quod Orpheus, & post eum Homerus sunt te-
stati, quando *χαλκοιοὐρανόν*, æreum seu fer-
reum dixere cælum. Hanc quoque positionē
consideremus. Supputant Astronomi tantam
esse firmamenti in æquatore velocitatem, vt
hora vna conficiat milliarum 42398437 cum
dimidio. Quam celeritatem, inquiunt, si apud
nos, Auis aliqua nanciscatur, vnius horæ spa-
cio, totam sub æquatore terram 1884. vicibus
circumuolabit. Et plusquam septies, circuibit,
tanto tempore, quanto vna salutatio angelica
peroretur. Quæ velocitas profectò, ita inge-
nij humani captum omnem superat, vt neces-
se sit, eam impossibilem haberi. Attamen si ve-
ra sit, quæ nam ærei, aut ferrei cæli soli-
ditas tanta sit, vt tam rapida & continua ver-
tiginē non distrūpatur, & in frustra non abeat?
Quæ tanta cæli fuerit vel ærea, vel plusquam
centies millies ferrea, quæ tanta commotione,
non

non perfringatur? non disperdatur. Si noluerunt nos credere, extra cœlum esse vacuum, quod locum corpori possit dare, cur hæc tanto impossibiliora proponunt, & uerissima esse contendunt? Sed præter hæc, nos ab eis quaeremus. Vnde cœlo sit tanta vel ærea, vel ferrea soliditas? Aristoteles enim suus, dum cœlos in figuram sphericam conformaret, satis molles esse confirmauit, quando sibi inuicem cederent, & impressoris figuram reciperent. Quid vero, si uerum sit, soliditatem omnem, vel terram, vel terram esse. vel aqueam concretam dicemus ne, in cœlo, & aquam, & terram esse? Orphei sanè, & Platoniorum maiorum sententiam iam antea retulimus, non hæc sola duo ibi esse, sed duo quoque reliqua aerem, & ignem. Plotinum autem diximus, cœlum igne esse statuere. Si hæc sola vera sit, iam cœlum non est solidum. Si quatuor ibi esse, uerum sit, non poterit ibi tanta esse soliditas, quin tantæ celeritatisque perenni rotatione non frangatur. Aristoteles, a seipso, ut semper varius, quin tam quandam essentiam, ab elementis quatuor longe aliam, nullisque horum præditam qualitatibus, cœlum esse asseruit. Sed qualis, & quæ, ea quinta essentia, neque aperire, neque aperire potuit. Sed qualiscumque tandem ea sit, tam mollem fecit, ut figuram sphericam sibi imprimi sit passa non difficulter, quod iam est ostensum. Sed & hac alia methodo, rem eandem contemplerur. Cœli corpus, vel simplex est, uel mistum. Si dicamus esse mistum, dicendum quoque erit, ex quibusnam sit mistum. Vel ex quatuor scilicet omnibus elementis, igne, aere, aqua, terra, vel ex eorum summatibus, ac ueluti floribus. At Peripatus & Astronomi hoc ipsum negant. Omnia namque elementis mista, uel perfecta, uel imperfecta in elementis habitare asserunt. Horum nihil illuc ascendere. Si vero ex nostris fundamen-

tis, è spacio, ex lumine, ex calore, ex fluore, tamquam ex communibus rerum omnium elementis, cœlum dixerimus esse compositum, uerum equidem dicemus, sed non tanta posse esse duritie, ac soliditate, ut tam uehementi rotatu, non dispergatur. Si uero cœlum, quod Chaldæi docuerunt, solum est lumen, lumini; nulla est soliditas, nulla durities. Si uero caligo aut ignis est, ut Plotinus contendit, absque uilla est, soliditate. Si uero fluor est solus, quem Moses, aquam, Hermes forte, humidam dixit naturam, omni etiam caret, & soliditate, & duritie. At qui hæc asseruerunt, cœlum, non iam mistum corpus esse, sed simplex crediderunt, & uti simplex considerant. Vtrius modo id sint contemplati, duri ac solidi in eo, nihil compererunt. Si nihil in cœlo est durum, si nulla est in eo soliditas, nullam profecto fixationem, uel nodorum, uel stellarum potuit suscipere. Omnis enim fixio, ut sensus ipsi contestantur, fit solidi in solidum, seu duri, in durum. Tales enim tabularum nodi sunt. Hæc ratione clauis, lignei, ærei, ferrei, in ligna, in lapides forte aliquos; in metalla omnia, in terras varias figuntur; in carnes animalium, in ossa. Atque huiusmodi alia si quis reperiatur, fixationem fieri uilam, duri corporis, in durum corpus, eam fieri cognosceret. At cœlum nullam esse potuit, aut potest esse, uel soliditate, uel duritie. Stellæ, quia ignes, quia flammæ sunt, ut mox demonstrabitur nulla sunt duritie, nulla soliditate. Nulla ergo inter cœlum & stellæ, aut accidit iam olim, aut modo est, fixio. Neque igitur, stellæ, cœlo sunt infixæ. Neque cœlum stellis. Neque cœlum stellæ sibi fixas gerit, aut circumuoluit. Toto ergo errarunt cœlo & Philosophi, & Astronomi omnes, qui stellæ cœlo fixas, uti nodos tabulis esse docuerunt.

Finis Undecimi libri Pansofmiae.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DVODECIMVS.

DE COELORVM NUMERO.

Hæc sola equidem positio, stellas cælo esse fixas, Astronomos in innumera egit deliramenta: non solum in cælorum numero monstruoso, sed in monstruosiore eorum locatione, et in mundanarum partium monstruosissima situatione. Sed a Theologis, prius nos expediamus. vt liberiore certamine, cum Astronomis queamus depugnare. Chrysofostomus asserit vnum fuisse in principio a Deo creatum cælum. Sicubi vero pluri in scriptura fiat mentio vt, cæli cælorū. Aquæ, quæ super cælos sunt, & his similia loca, locutionem esse Hebraicæ linguæ propriam, (etiam recentiores asserunt) quæ in hoc nomine, numero careat singulari. Vnum ergo tantum, Chrysofostomo est cælum. Iustino vero, & Theodoro duo. Basilio tres. Hæc sententiæ in id feruntur. vt testimonio sint, nullo in sacris literis loco, certum cælorum numerum esse proditum. Libere ergo cum Astronomis agamus. Quorum omne studium, omnisque labor, & iam olim fuit, & etiamnum est, cælestes apparentias, vt loqui solent, saluare. Apparentiæ autem omnes, primo a syderibus visui obiectis, secundo ab eorum motibus obseruantur. Sydera autem, plurima Astronomorum pars pro certo habuerunt esse cælo infixæ. Hac positione, plerique omnes nixi, Chimæras innumerabiles in cælo cõfinxerūt. Sed ad hanc rem commonstrandam, ordine a vetustissimis, ad nouissimos progrediamur, summa capita recensentes. Chaldæi omnium qui memorantur primi syderum fuere spectatores. Eorum caput Zoroaster cecinit.

Πῆξ ὁ πρῶτος ἄμιλον ἀστέρων ἀπλανῶν

Ζῶον ὃ πλασμαμένον ὑφέτησεν ἐπ' ἀδά.

» Compegit multum cætum astrorum inerrantium.
» Animaliumque errantium substituit septenarium.

Pater igitur hic sapientum, cum Planetas animalia vocet, liberum profecto, eis tribuit motum, nec vllis orbibus eos fixos facit. Hanc Zoroastri sententiam Plato & Aristoteles sunt secuti. Ille quidem quoniam astra tum inerrantia, tum errantia, animalia esse docet. Inquiens.

Ἐξ ἧς δὴ αἰτίας, γέγονεν ὅτι τὰ ἀπλανῆ τ' ἄστρων, ζῶα θῆα ἔντα. καὶ διὰ ταῦτα ἐν ταυτῷ σφραγίσματα αἰετῶν δυνάμει. τὰ ὃ πρεπόδημα, καὶ πλάνη τριώστη ἔχοντα, κατ' ἐκείνα γέγονεν.

» Ex qua sanè causa facta sunt, quæcumque inerrantia sunt sydera, animalia, diuina sunt. & ob id in eodem reuoluuntur semper potentia. Quæ vero versantur, & errorem talem habent, secundum ea sunt facta.

» Liberum autem motum planetis antea dederat.

Κατὰ ταῦτα δὴ, καὶ τούτων ἕνεκα ἐγρηθήσθη ἄστρων, ὅσα δι' οὐρανοῦ πορεύονται ἔχει προπάς.

» Secundum hæc sanè, & horum causa genita sunt syderum quæcumque per cælum incedentia habuerunt conuersiones.

» Quem motum incessus, reliquis etiam tribuit.

Ἐπεὶ καὶ πάντες ὅσοι τε σφαιρολοῦσι φανερῶς καὶ ἔσοι φαίνονται θεοὶ, καθ' ὅσον ἐν ἰδέλωσι γένεσιν ἔχον.

» Quandoquidem & omnes, quicumque circumueunt

„ cumeunt manifesto, & quicumque appa-
 „ rent Dij quantum volunt, generationem
 „ habuerunt.

Deos enim vocat, sicuti prius, animalia di-
 uina ipsa astra. & voluntatem eis tribuit & in-
 cessum in circuitum. Aristoteles quoque ferè
 manifestius, stellis, & animam, & actionem, vt
 animalibus tribuit, quando scribit.

Διὸ δ' εἰ, νομαίζων, ἢ τλω ἧ' ἄστρων ἀρᾶξιν, ἦ) τοι-
 αῦτω, οἱ ἀπερ ἧ' ζων, ἢ ἧ' φυῆ'.

„ Ideo oportet existimare, astrorum quoq;
 „ actionem esse talem, qualis est animalium
 „ & stirpium.

Actionem autem animalium, nemo nescit
 esse incessum liberum. Sed vt est varia huius
 viri philosophia, addidit actionem stirpium:
 quæ fixæ in solo manent. Ita vt videatur, vno
 eodemque dicterio, stellis motum liberum &
 dedisse, & ademisse. Stirpes enim actionem
 nullam habent, præterquam viuendi, sese nu-
 triendi, & sibi simile generandi, ut & anima-
 lia, quæ præter hæc, & sensum, & progrediendi
 motum habent. Sed viuere quidem astris,
 etiam nos tribuimus. An vero eis, nutritione,
 & similis generationem concedat ipse viderit.
 Quæ tamen astra eadem longa ante disputa-
 tione statuerat.

Λήπεται τοὺς μὲ κύκλους κινῆσθαι δ' ἄστρα ἠρε-
 μῆν, ἢ ἀναδεξιμένα τοῖς κύκλοις φέρεσθαι.

„ Relinquitur, orbis quidem moueri. Astra
 „ vero quiescere, & alligata orbibus ferri.

Sed rationes eius paulo post discutiemus.
 Nunc historiam apparentiarum ἧ' φαινομέ-
 νων prosequamur. Hermes vero si loca omnia
 in quibus hac de re loquitur, in vnum conse-
 rantur, non plus affirmabit, quàm negabit,
 stellæ esse cælo infixas. Non possumus ergo,
 vetustissimis sapientiz patribus, dogma hoc
 Astronomorum adscribere. Qui id, vel non
 docuerunt, vel in dubio reliquerunt. Sed A-
 stronomorum, proprium est hoc inuentum.
 Quod, quibus rationibus ex cogitarint pergam-
 mus summatim reddere manifestum. Ex ap-
 parentia hac vna, quòd stellæ, quas in octauo
 orbe dicunt esse, semper in eadem inter se ap-
 pareant distantia, eas illi orbi fixas esse statue-
 runt. Non enim eandem seruare posse credūt,
 si per se mouerentur. Apparentiarum secunda
 visitur, quòd stellæ omnes ab oriente per me-
 ridiem in Occidentem ferri videantur. Ergo
 inquirunt stellæ omnes, quæ nobis oriuntur, &
 occidunt, infixæ sunt cælo. Et ad eius mouen-
 tur motum, tamquam clauus ad motum rota-
 tæ, vel nodus ad motum tabulæ. Huic appa-
 renti experimento rationem addunt. Quia si
 stellæ per se mouerentur, non essent semper
 in eadem distantia, & ordine, & situ inter se,
 neque vniformi semper motu procederent:

Sed aliquando vna, præcederet aliam, præfer-
 tim cum ipsæ inter se sint inæquales, & circulo-
 los describant inæquales. Huic rationi addū-
 aliam. Quia scilicet, temere viderentur asser-
 rere, minores stellæ, eandem vim motricem ha-
 re, quàm maiores, eo nimirum Aristotelismo,
 in maiore quanto, maior est virtus. Sed ne
 confusio, ex apparentiarum, ac rationum
 sermoni nostro, officiat. singulas singula-
 tim perpendamus. Veræ sunt, quas recensui-
 mus apparentiæ. Sed rationes sunt infirmissi-
 mæ. Cur enim, si stellæ per se munerentur, nõ
 eandem distantiam, & ordinem, & situm in-
 ter se seruarent? Aristoteles quidem hanc A-
 stronomorum hallucinationem, & illatione,
 volens nolens soluit quando scripsit.

Ἄλλ' ἡμῆς ὡς ἀπὸ σωματῶν μόνων αὐτῶν ἢ μοι-
 αῶν τὰς ἐν μὲ ἔχόντων, ἀψυχῶν ἢ ἀσπᾶται δια-
 κρούμεθα. Δεῖ ἢ ὡς μετεχόντων ἰσολαμβάνειν
 ἀρᾶξιν, ἢ ζῆς. οὕτω γὰρ οὐδὲν παράλογον ἦ)
 δοξῆν τὸ συμβαῖνον.

„ Sed nos tamquam de corporibus solum,
 „ ipsius, & unitatibus, ordinem quidem ha-
 „ bentibus, inanimatis tamen penitus co-
 „ gitamus. Oportet vero, existimare ea par-
 „ ticipare actione & vita. Sic enim nihil
 „ præter rationem esse videbitur, quod ac-
 „ cidit.

Astronomi igitur de astris ita cogitant quasi
 inanimata essent. Quod si cogitarent, ea par-
 ticipia esse, & actionis & vitæ, absurdum mi-
 nime videretur, ea per se moueri, & tamen
 eundem situm, & ordinem, & distantiam ser-
 uare, & in gyrum moueri. Hæc enim tanta cū
 ratione facta, non fortuito, non casu, ab inani-
 mis corporibus fieri sunt existimanda: sed a
 motricibus substantiis ratione præditis non
 errante. A diuinis vt Plato vocat Astrorum
 animis, & eorum animorum intellectibus.
 Probatum, est enim testimonio Zoroastri pla-
 netas esse animalia. Hermes autem eos διοικη-
 τὰς, rectores, & administratores appellauit.
 Hæc vero munera, non sine ratione, non sine
 intelligentia possunt obiri. Demonstratum
 autem iam est, ordinem omnem, ortum a men-
 te habere. Si ortum, cur non & medium & fi-
 nem? Ordo igitur inter sydera, & situs, & di-
 stantia, ab aïo, ab intellectu, syderum, & nõ ab
 vlla eorū in cælo fixatione venit. Quia animalia
 sunt, & quidem diuina. Animo scilicet, & ra-
 tione, & mente prædita. Et quia sunt, vitæ, &
 actionis, vt reliqua animalia, participia. Quod
 apertissime Plato & Aristoteles docuere. Sese
 ergo mouent. Et eo motu errare nequeunt. Et
 per suos motus regunt reliqua. Tum quia con-
 ditor eorum Deus, spiritus & ignis vt Her-
 mes uocat. eum situm ordinemque & motum
 eis ab initio indidit. Et in posterum permisit,

vti circulo reuoluerentur. A quo impulsu, & permissione, neque opus habent recedere, neque a Conditoris voluntate discedere. Hæc igitur, & plures, & potiores sapientissimi motuum hominum, causæ sunt quam vlla, Astronomorum infixio, cur stellæ eas quas diximus apparentias edant. Tenere autem huc illata est: maior vis, in maiore stella. Nihil enim ad rem facit, Tam enim minima, quam maxima, propria sibi habet, & animum, & vitam, & mentem, & actionem, & proportionatum sibi vectorem spiritum. His nostris rationibus, non solum hæc prima astronomorum, sed & reliquæ omnes, quas afferunt, possunt esse. Eadem enim opera, secunda eorum soluitur ratio, per quam aiunt. Stellæ iuxta polum Arcticum, vniuersim circa ipsum continue moveri, describendo circulos, in eadem semper & a polo, & a se inuicem æquali manere distantia. Voluit. n. Conditor ab initio eas ibi esse. Neque locum mutare vniuersim. Quia scilicet ita rerum expedire vniuersitati. Et ipsæ rationali animo, & mente ab eo donatæ, non errante, motum suum eodem loco exercent perennem. Sed videntur Astronomi, astris obseruandis nimium intenti, idem passi, quod in Thalete ancilla risu sit sua. Qui ea quæ ante pedes essent, non animaduertisset. Videre Spartani, videre Thebani, videre Athenienses, videre Macedones, videreque Romani, ordines exercituum suorum recta regula institutos, Qui quamuis, ex hominibus constarent, quorum voluntates, & animi pauores sunt mutabiles, attamen singulis milites, a loco, in quo a Lochago, a Ceotusionæ suo erant ab initio locati, stando, in eodem modo, reuoluendo, circumuoluendo, pugnando non dimouebantur. Quid dico de hominibus, qui rationis sunt præditi? quando videmus grues, quæ ratione imitam habere videntur, dum per aera longum iter volant, ordinem ad amulsim, & constituere, & seruare, & restituere. Elephantorum, & Ceruorum greges, ordinatim ducem sequuntur suum. Thynni in mari, & Pelamides & alia quædam piscium genera, ornatisime natant, & sua itinera peragunt. Quid igitur boni Astronomi dubitarunt, ne mundi ordo in Chaos reueteretur, si stellæ vti clauos in tabulam, cælo non infingerent? aut eas inanimes potius quam animatas cogitarent, & rationales, & intellectuales? Aut timuerunt, earum animos in hamis illis combustos iri, & viuere non posse? & eis memoria excidit, & Pyrausta, & Salamandra? Fatuitates profecto sunt hæc, & non mathematicæ aut philosophicæ, vel obseruationes, vel argumentationes. Tertium experimentum, recentior quidam assert, viz quam vocat lacteam, quæ vti credunt, est infinita minutarum

stellarum multitudo. Eam eorum cælum circundare aiunt. Cuius motus regularis: ab ortu in occasum, ad motum cæli efficitur. Ratione eadem nimirum, quia per se moueri, inquit ille, nequit. Et nos rationibus iisdem, stellæ illas, si stellæ sunt, quæ lacteam conficiunt) dicimus animis rationalibus, & intellectualibus, a Deo conditore esse præditas, & spiritu vectore, in gyrum volui. Tam facili responso, inuictum vt putas argumentum, eluimus. Is idem auctor, quarto experimento in idem nititur; quod scriptum sit a quodam Peruang habitatore. Prope polum Antarcticum nigrorem quendam, plerisque, in locis cæli apparere ac si cælum quodammodo esset perforatum. Quos putat rariore esse cæli partes: quæ simul cum aliis stellis ab ortu in occasum vniuersim ferantur. Quod fieri non posse existimat, nisi si nigrores vti stellæ in cælo sunt infixi. Huic dicimus primo, Neque Americum Vespuccium, neque Andream Corsalium, neque alios nauas, qui diligentes res Antartici notauerunt, vllam de his nigrorebus fecisse mentionem. Sed sunt ibi. Astronomi omnes, fatentur in cælo, nebulosas stellæ esse quinque obscuras nouem. Non est igitur mirum, si nigrores istellæ quoque obscuræ esse dicantur. Et iisdem animis suis & spiritibus sicuti & aliæ circūferri. Quam autem rationem pro Achille suo prædicat est omnibus ridenda magis. Aut videri planetas, eorumque octauæ spheræ, moueri motibus. Nō posse, aut corpus vltimū idem numero, eodem tempore diuersis motibus cieri, & præsertim oppositis, nisi ad motum variorum orbium in quibus sunt infixi, deuchantur. Nos vero negamus, planetas, aut in opposita, aut in diuenta agi, sed videri id, non cogitantibus velocitatem, & tarditatem eorum variam in causa esse, cur alius ante, vel tetro videatur, præcurrisse, vel recurrisse. Tarditatem autem, & velocitatem hanc, & motus alios planetarum animi, atque mentes variis temporibus conficiunt, quia intelligunt, naturæ rerum tunc ita expedire, & tunc se se ministros summi Dei, providentiæ, obsequentes præbent. Hæc Astronomorum fixationis stellarum in cælo strues, eis visa est validissima. Quam nos nullo negotio deiecimus. Quæ vero signa, huic strui superedificauerunt ostendere prosequamur. Eaque a memoratu vetustissimo ordine pergamus recensere.

Inter Græcos igitur Astronomos Thales, & Pythagoras primi omnium sunt habiti. Ille ab Aegyptiis, hic, & ab his, & a Zabæo Assyrio, eâ sapientiâ tuere imbuti. Sed Thaletis liber de spherâ, videtur simul cum ortu, interitum tenuisse, tam nihil de eo memoriæ remanet. Pythagoras & eius sectatores, cum in eadem

dem essent sententia stellas omnes cœlo esse fixas, viderent tamen alias tarde, al as velociter moueri. has præire, illas retrocedere, & quandoque stare loco, & alias ad nos quasi de scendere, & maiores videri solito, iterumque a nobis altius attolli, & videri minores, perualiquæ essent, stellas ipsas, per se eos motus facere non posse, beneficio cœlorum in quibus essent fixæ, fieri ius arbitrati. Ideoque ante alios omnes memorantur, eidem planetæ orbē non vnū, sed plures tribuisse, mūdo eccentricos, & in eisdem, orbis quosdam respectu maiorum exiguos, quos ea de causa epicyclos nominarunt, in quibus planetæ corpus esset fixum, & ab eo deferretur. Post hos viros Eudoxus, simul cum Platone in Ægypto apud sacerdotem Astronomiæ operam dedit; sed eccentricos, & epicyclos risit, ipse plures mundo concentricos cuiq; planetæ assignauit orbis. & ad X X V I. numero adauxit. Callippus paulo post, concentricos, & ipse addidit septem, vt omnes numero essent XXXII I. quos deferentes appellauit. Aristoteles Callippi amicus, his XXII. addidit, quos reuoluentes nominauit. Quorum officium esset, ne deferentium superiorum motus, ad inferiores perueniret. ne confusio inter omnes oriretur aliq; quas effecitque hac additione, vt omnes cœli orbis numero essent L V. Sed hæc animi diuini protulit; dixitq; standum esse eorum sententiæ, qui exactius hæc fuerint contemplati. Sed hanc totam Eudoxi, Callippi, Aristotelisque traditionē Hipparchus reprobaui, deinde Sosigenes multis argumentis confutauit. Et Pythagoreorum Eccentricos, & Epicyclos in vnum reuocarunt. Quos Ptolemæus est secutus. Qui cum vel rotos integros orbis, vel altera superficie eccentricos fecissent, cum epicyclis, XXX. confecerunt orbis. Quos tamē pro planetarum numero septem tantum numerant quasi alii, horum essent partes. Ptolemæus vero præter hosce, octauæ sphaeræ, nonam superposuit. Eò quòd sibi vitus est obseruasse stellas, quas vocant fixas, non perfectū circulum suo motu circumscribere. Neque ad idem redire punctum in ortu secundo, a quo in primo quæque fuerat digressa, vt quasi in spiras circunduci viderentur, & spacio annorum. C. gradu vno ad latera mouerentur. Qua ratione. XXXVI. annorum millibus totam istius modi completerent reuolutionem, quam magnum annum vocauerunt. Atque ita duos octauæ sphaeræ motus esse conclusit, alterum diurnum in longitudinem, alterū hunc obliquū in latitudinem. Sed enim vi alterius superioris sphaeræ fieri existimauit qui esset nonus quia orbis vnus sui natura non nisi motum vnum cieat. Sed Proclus, & ipse mathe-

maticus ingens, commentario suo in Timæū tertio. & hunc motum, & hanc sententiam cōfutauit. Tebitius vero quidam Arabs, supra nonam sphaeram, obseruationibus quibusdā suis persuasus, decimum orbem supra nonū fabrefecit, & ipsum mobilem. Sed Auen Rois philosophus vti habetur magnus, hæc omnia figmenta risit, & est conatus profligare, asseruitque non nisi octos esse cœlos eosque concentricos omnes, & tot esse propter stellas eis infixas. Post hunc, alius Arabs, nomine Alpetragius, sustulit, & ipse eccentricos & epicyclos, & octo cœlos, eosque concentricos esse docuit, negauitque stellas fixas in spiras volui. Posuit attamen nonam, quæ octo inferiores, tamquam anima, & mens vniuersi, circumuolueret in occalum. Post hos vero omnes nostra ætate, tres surrexerunt nouæ de sideribus opinionibus, valde tum a veteribus, tum inter se differentes. Namque Aristarchi Samii reuocans opinionem Nicolaus Copernicus, & vetustiorum Astronomiam vniuersam, & vniuersi ordinem inuertit. Posuit namque solem in mundi centro, circa quem Mercurium, supra hunc Venerem. Supra hanc orbem quendam magnum qui, terram, & elementa, & lunam circumferret. Martem, Iouem, Saturnum, & octauum, vtii alii. Et dum hæc iste vir fabricat, duo Veronenses Io: Baptista Turrius, et Hieronimus Fracastorius, homocentricos illos veteres in memoriam atq; vsum reuocauerunt, sed eos ad numerum LXXV I I. orbium adauerunt. Viuit adhuc ni fallor. Vir Danus, nomine Tycho Brae. qui aliam ex propriis, modo factis obseruationibus vniuersi instituit hypotyposin, a Copernico diuersam. Octauam & tres superiores, eodem ordine collocat, sed eccentricos. Sed Martis orbem, interfecare ait orbem solis duobus locis. Supra Solem vero ponit Mercurium, deinde Venerem in paruis circulis duobus, hoc maiore, illo minore, qui ambo circa solis corpus reuoluantur, & solis orbem, vterque duobus interfecare punctis. In centro vero vniuersi collocat terram. circa quam sit orbis lunæ. a solis quidem orbe circundatus, sed quem orbis Mercurij & Veneris non circumueant.

Hæc sunt Astronomorum, vt nobis quidem videntur deliria, summatim huc relata. Necessè enim est, vel omnia esse vera, vel omnia falsa. Vel quædam vera, quædam falsa. At vera esse omnia, tam inter se discordia, tam rebus repugnantia, tam soluta facilia. Falsa igitur omnia erunt potius, quam vera omnia. Sicuti omnia sunt monstruosa. Fatètur enim cœlum esse simplex corpus. In corpore simplici, vnde tot, ac tantę diuersitates? Si vero ea partiamur,

vt quædam vera esse dicamus, quædam falsa, videndum erit, quæ sit ea, quam veram esse affirmare audeamus. Si ad motuum calculos, si ad tabulas, atque ephemeridas respiciamus, verustiores omnes, iam sunt obsoletæ, neque vllæ præsentibus respondent apparentijs. nullæ nouis obseruationibus. Quibus vna tantum Copernici positio calculorum regulas, recentiores isti astronomi omnes supputant, & veras tabulas se se ex eis conficere contendunt. Sed si Tychonem hunc nouum astronomum spectatorem audiamus, in multis illa quoque manca est & diffectuosa. Quam ipse corrigere videtur esse aggressus. Et tamen nullæ vetustiorum positiones tam sunt monstruosæ, quàm hæ duæ. Cunctæ tamen, & hæ duæ & illæ veteres, ex vnica illa positione. Quod stella in cælo, vt in tabula nodi aut clauis sunt infixæ, ortum habent. Ad hanc enim fixationem, & orbis octo primo sunt excogitati. Et quia non sufficerent apparentijs saluandis, addita tot deliramenta tot fuerunt monstrata. Et totius orbis, susque deoque perturbatio, & quasi nouum aliud Chaos. Quæ vnæ & vana, & impossibilis positio, si ex Astronomia dematur, omnia erunt plana. Et liber per cælum sideribus cursus dabitur, & apparentiæ omnes saluabuntur. Si intelligantur astra, vt reuera sunt, spiritu proprio vehi, animo moueri, intellectu ordine regi: Et conditoris obsequio, quia ita rerum vniuersitati in dies expediat, vel nonos ciere, vel transactos repetere, atque renouare motus. Non enim, corpora, vt appellat antiquitas, diuina, sine animo esse est possibile. At neque solo mundi animo, esse animata. Sed & hoc, & suo quæque stella proprio. Et ita propria & communi viuere vita, & proprio, & communi intelligere intellectu. Et proprio, & communi vehi spiritu. Cuius, quia iam sepius mentionem facimus, suo loco, tractationem instituemus. Concludendum igitur, sidera, quia sunt animalia, & quidem diuina, & diuinum animum, & diuinam vitam, & diuinum intellectum habere esse necesse. Qui intellectus cum sit mundi intellectui coniunctus & in eo sit. Et sit ite in primo intellectu, necesse est, vt a superiorum nutu, omnis eorum pendeat voluntas, neque ab eo discedat vquam, omniaque ordine exsequantur, quæ illum vel voluisse ab initio, vel in dies velle intelligant. Atque ita, si veræ temen sint omnes quas referunt apparentiæ, & non sint instrumentorum errata (quod non pauci ex ipsa met Astronomiæ Schola, contenderunt) interdum velocius alias tardius incedere aut regredi, stare loco, artolli, demitti videantur. Et triplex ille octauis orbis stellarum mo-

tus, si tamen verus sit, (quod Proclus), & alii magni viri pernegarunt, eadem ob causas fieri est credendus.

Sed maximopere, & contendunt, & clamant Astronomi, stellas non esse possibile per se moueri. Argumentaque non pauca, neque vt videtur inuolida deducunt in hunc agonem. Ea igitur, & recenscamus, & perpendamus.

Primum potentissimumque aiunt, non posse vnum corpus, contrarijs motibus moueri, nisi altero eorum, a vectore aliquo vehatur. Quæ res in planetis visitur, qui contrarijs, orbis stellarum motibus mouentur. Sed huic argumento, iam respondimus, videri eos ita ferri, sed reuera non ferri. Verum vel tardiore, vel citiore ipsos proprio moueri, & videri vel antesse, vel a tergo esse relictos. Huic ergo tanto argumento tam facile fit satis. Sed & Aristotelem pro se propugnatores, in agonem hunc asserunt. Eius igitur rationes expendamus. In disputationis ingressu, asserunt, & astra & cælum totum, loco mota conspici. Id fieri necessario, vel quia ambo quiescant, vel ambo ferantur, vel quia alterum feratur, quiescat alterum. Sed si in hoc ingressu ei occurramus, & alterum fateamur, sidera scilicet mutare loca, alterum negemus, loca mutare totum cælum. Quo modo vel ipse, vel suorum aliquis id comprobabit? Cælum enim visus noster non cognoscit, astra tantum conspicit. Qua igitur ratione, vel ipse vel astronomorum vllus, cognouit cælum mutare loca? Nisi per hanc falsam imaginationem, stellas quas moueri cernunt, in cælo esse fixas. Hanc deponant, astra mouebantur, cælum quiescet. Ita de falsis falsissima nequero non desinunt. Deinde subnectat. Si & astra & cælum moueantur, absurdum erit, eadem velocitate, & astra moueri, & orbis. Eadem laborat falsitate. Quis enim vidit vquam orbium velocitatem? Et falsissimum est quod addit.

φαίνεται γὰρ ἅμα τοῖς κύκλοις καθιστάμενα πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ.

Apparent enim simul cum orbibus redire, rursus in idem.

Non re apparent, simul cum orbibus, redire. non enim uisuntur orbis, aut redire, aut non redire. Sunt enim inuisibiles. Astra cernuntur sola redire in idem. Quamobrem quæ hinc infert satis multa, omnia sunt falsa necessario.

Aliam deinde diuisionis partem sumit. Vel orbis, quiescunt, astra uero mouentur.

Absurda eadem, hanc quoque sequi ait. Scilicet citius moueantur exteriora. Et velocitates

citates esse iuxta orbium magnitudines . At quo modo , hoc absurdum est , si est necessarium? neque aliter fieri possit , quàm , quæ astra maiora spacia obeunt , velocius ea obire , quàm quæ obeunt spacia minora , & eodem tempore in idem redeant?

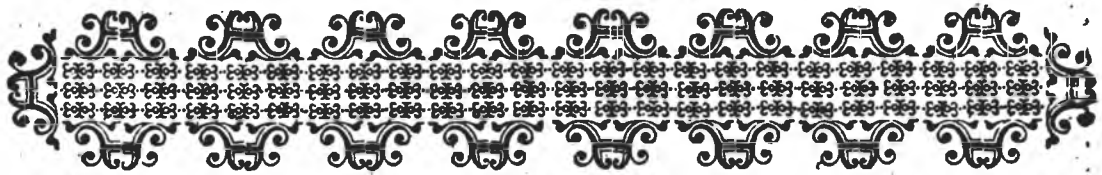
Neque ex hoc sequitur quod infert . Non esse rationabile , vt vtraque moueantur , & non alterum solum . Et ideo relinqui , vt orbis mouentur , astra quiescant , & orbibus alligata ferri . Nam si alterum tantum moueri nõ est εὐλογον , rationabile , quo modo alterum orbis scilicet mouebuntur , astra quiescent . Inaudita hæc est , inde vsque a logices initio omnibus logicis consecutio . Absurdum est , alterum moueri . Igitur orbis mouentur , Infert deinde , hoc tantummodo fieri vt cælum non scindatur , quod totum est continuũ . At continuus est etiam totus aer : continua , est tota aqua . Scinduntur vtraque , ille ad auium volatum , ad corporum proiectum . Hæc ad piscium , ad hominum , brutorumque naturam . Ad nauigiorum quoque nauigatum , & remigatum . Nullum tamen eis accidit vel impossibile , vel absurdum . Neque vniuersum de salute periclitatur ; neque philosophia it pessum . Recurrunt enim scissa in se illico , & scissuram semetipsis resarciunt , & redingrantur partes quæ discesserant . Cur ergo & astra , modo eodem per cælum , aut non volent , aut non natent , aut ad horum instar , loca nõ mutant , quiescente cælo ? Nusquam enim isti vel philosophi , vel Astronomi probarunt , cælum esse durum aut solidum ita , vt scindi nõ queat . Et si scindatur , partes in se non redeant ; aut abeant in frustra . Hoc enim ante omnia probare erat necesse . Et donicum non probent ; sinemus nos sidera per liquidum volare cælum . Sed annectit magister scientiarum idem . Astra esse Sphærica . Idque nulla ratione , nullo argumento ostendit . Sed ait , ab aliis dici , & ibi confessum *ὁμολογούμενον* . Hanc non probationem , nos non probamus . Sed astra sunt sphærica . Tunc infert . Sphæricorum duos esse motu . *κύλισιν ἢ δίνησιν* , volutationem seu rotulationem , & vertigine vterentur , in eodem manerent . At locum mutant . Esto vtrunque . Sed neque volutari ea inquit , esse manifestum . Nam quod rotatur , volui oportet . At lunæ facies semper apparet non ergo voluitur . Non ergo reliqua uoluuntur . Negamus vtrunque . Facies enim in luna nõ semper apparet . Et in coniunctione a nobis est auersa .

Sed esto , appareat semper . Quæ ratio hæc hæc est in reliquis , quorum nullum est lunæ

simile : Et vmbra in se nullam habent , quæ in astris diuersitatem substantiæ ostendat , & volui possunt , & volutio non comprehendit , quia tota sint sibi similia . In dissimili ergo luna , locum similitudo nullum habet . Sed sphærica , cur non sine volutatione , & vertigine , possint moueri præsertim si sint animata , & super eodem sui puncto incedere ? Cur hęc tertium motum astris ademit , quæ actionis , & vitæ fecerat participia , vt animalia ? Sed ridiculum est absurdum quod subinfert . Naturam astris nullum ad motum dedisse organum . Qui enim ipse in tanta distantia id recognouit . Sed & cur orbibus motum ipse donat , quibus nullum natura organum dedit ad motionem ? Et si dedisset iam de orbibus non orbis effecisset . Sed ratio eadem astris fauet , quam ipse orbibus addit ; Ideo res , moueri , quæ sphærica figura sit ad motum vtilissima . Astra enim & ipse sphærica vult esse . Et falsum est , figuram hanc ad motum ad anteriora esse inutilem . Eadem enim utilitate in hanc mouebitur sphæra , qua in partes alias , quamuis ei nihil promineat , sicuti quæ perse mouentur corporibus . At cur vel cælum , uel astra animalibus nostratibus conferuntur ? æterna mortalibus ? simplicissima compositis ? Sed huius viri hic mos in argumentando , omnia confundendi , & de genere in genus contra leges suas transfiliendi , est a nobis sæpenumero profligatus . Sed non minus bella est totius huius quæstionis conclusio postrema , in qua scribit .

„ Postea quam oportet cælum moueri motu
„ in eodem , alia vero astra nõ progredi per
„ se , rationabiliter vtrumque fuerit sphæri-
„ cum . Sic enim maxime alterum mouebi-
„ tur , alterum quiescet .

Quia ambo inquit sunt sphærica , alterum scilicet cælum mouebitur , alterum scilicet sidera quiescent . Si sphærica figura alterum impellit ad motum , cur eadem , & alterum ad motum non impellet ? Cur impellet ad contrariam quietem ? Eadem causa eiusdem respectu eodemque tempore contrarios Aristoteli proferet effectus ? Res tantopere , totiesque ab eo reiecta , & confutata ? Aristoteles ergo Astronomorum propugnator , & Achilles , tam argutis tamque validis argumentis , Astronomis nihil profuit , nihil conclusit , vel orbis moueri , vel astra non moueri . Cum tam magno igitur protectore , tam magno cælorum numero , tam magnis contra dictionibus , tam magna vniuersi inuersione , & peruersione , tota hæc tam magna Astronomiæ obseruatio , & scientia , rideatur , & derideatur .

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TERTIVSDECIMVS.

COELVM AN SIT VNUM.

Verum nos qui Astronomorum tot homocentricos, tot eccentricos, tot epicyclos, tot sydereos, tot syderibus carentes, seu orbes, seu cœlos, vti deliria sumus ridere ausi, quid de nostro ingenio, in hanc philosophiam asserre audebimus? quod illi non rideant, & quod reuera non sit ridendum? Res forsitan temere derisa, est nobis vel restituenda, vel compensanda. Vtrumque vt apparet per ardui laboris. Sed est nobis labor omnis superandus, ne leuitate animi, sed veritatis studio, illa ruisse videamur. Quid igitur agendum? Non assentiris inquit, in tot orbes cœlum esse diuisum? Id ne, ratione numeri, an ratione diuisionis? Ratione equidem vtraque. Neque enim numerum cœlorum probamus. Neque cœlum esse diuisum consentimus. Vnum igitur est cœlum? Vnum profecto. Nam quod Theologi possent obijcere, in sacris Bibliis, legi, cœli cœlorum. Aquæ quæ super cœlos sunt, & similia; Theologi ijdem facile diluunt, Hebraicam esse phrasin. Eò quod sacra lingua, singulari cœli numero careat. Et semper plurali proferat. Itaque hos teureamur. Cum philosophis modo agamus. Non octo esse cœli orbes, non plures contendimus. Vnum tantum esse cœlum asseueramus. Illudque integrum, & totum sibi continuum, in nullos diuisum orbes. Id autem ex nostris demonstratis: exque impossibilibus, quæ diuisionem consequuntur, & absurditatibus aliis, in probationem deducemus. Ac primo ex nostris fundamentis ita dicimus. Mundus, corpus est. Id fatentur omnes. Corpus omne, suis constat principiis intrinsecis, vel vti vocant elementis. Talia principia, atque elementa corporum omnium, esse

quatuor, & posuimus, & demonstrauimus. Spacium, quo trino, omne corpus constat, Lumen, quod corpora omnia se ipso inficit. Fluor, qui corpora omnia constituit. Et calor, qui corpora omnia è fluore constituta, & format, & viuificat. Hæc singulis suis locis omnia sient manifesta. Quatuor hæc, ad extera, esse infinita demonstrauimus, ad intera atque ad centrum esse finita. Spacium vniuersa occupat. Tria reliqua vniuersum occupant spaciū. Ad centrum omnia pertingunt. Ad extera per spacium totum, quaquauersum extenduntur. In spacio hoc, e fluore per calorem lumenque primum corpus probauimus fuisse constitutum, Empyreum mundum. Qui omnia quatuor hæc esset. Quatuor hæc totus essent empyreus mundus, qui ea in se veluti absorberet. Et illis sese, & constitueret, & nutrireret, & conseruaret. Et illa itidem in se aleret, & seruaret. Et mutua sese, & nutritione, & conseruatione fouerent. Et sicuti spacium sui natura, & partibus & toto, est immobile lumen quoque, & calorem, & fluorem vniuersos immobilia esse fuit necesse. Quo enim abirent? Et ideo Empyreum quoque esse loco immobilem est necesse. Nullus enim locus alius superest, in quem transeat. Nam si moueretur, vel in se, vel extra se moueri esset necessariū. At vt extra se abeat est impossibile. Locus enim nullus est, ad quem moueatur, aut ad quem peruenire possit. Totum enim spacium occupat. Spaciū autem occupat omnia. In se vero cur moueatur? aut quomodo? Partibus ne, an toto. Non toto. Vbi enim in se, toti sibi locum inueniat. Non partibus. Quæ aut toti, & sibi ipsis sunt similes: aut sunt a toto, & inter se dissimiles. At quomodo sunt dissimiles in primæua empyrei natura, quando adhuc nihil in eo aliud

illud sit, quam ipse solus. Sunt ergo partes, & toti, & sibi inuicem similes omnes. Si similes, altera in alteram agendi nullas habet vires. Si in se inuicem non agunt, neq; se se pellunt, neq; se se trahunt, aut vehunt, aut proijciunt. Si hæc, aliæ non agunt, aliæ non patiuntur nullæ a loco sibi proprio discedunt. Si nulla discedit, nulla etiam mouetur, aut dimouetur. Immobiles ergo sunt omnes. Immobiles ergo totus est empyreus, & ad extera, & ad interna ad cætrum vsq;. Quod si forte rationes demōstrent cælū siue ætherē Chaldaicū. (nam de Orphico iam constat esse idem cum empyreo) esse se empyrei partem, demōstratum quoq; erit, eum non moueri, eum esse immobilem. Et si immobilis sit, non moueri in circuitum. Non moueri ab oriente, in occidentem; Non recedare. Nullis contrariis motibus ceteri ab occasu in ortum: Non velociter, non tardè; Non antrorsum, non retrorsum: Non præcedere, non regredi, non stare loco. Non deprimi, non attolli. Et si quid tale in cæli regione fieri appareat: id stellarum, non cæli, neque ætheris esse opus. In id igitur, totis mentis viribus incumbamus, si quo modo vestigare possimus, cælum, in quo astra diximus habitare, partē aliquam empyrei esse. In id opus, hac ingrediamur. Si cælum, empyrei pars est, ea necessario est, vel toti empyreo continuata. & quo loco est, ei coniuncta. Vel in toto, est a toto sepatata, & ab eo disiuncta. Si dicamus eam sepatatam ab eo esse, tunc necesse erit, vel casu a toto suo esse auulsam: vel vi aliqua aliena: vel propriis viribus, se se ab eo sepatasse; vel ab empyreo veluti reiectam, ab eo discessisse: vel deniq; a Conditorē Deo, scilicet esse seorsum in se stare, & in empyreo locari. Quacumq; de causa id euenerit, necesse est, cælum propriam habere superficiem, & in supere, & in infero, quibus terminetur. Omne enim corpus finitum, superficie terminatur. Necesse quoq; est empyreū ipsum, qua parte cælum æthereum contingit, esse propria sua superficie finitum, & quasi clausum.

Sed prius effectrices, quas attulimus, sepatationis huius causas expendamus. Casu non esse factam constat. Casum enim ex vniuersitate iam dudum expulimus. Via veto aliena, quæ tam potuit esse tanta, quæ immensum opus, in immēsis corporibus efficeret? Si tamen fuit aliqua, ea necessario, vel corporis fuit, vel in corporei. Sed incorporea, sui natura nulli vim inferunt. blandè omnia tractant, a suo munere nõ discedunt: Corporis ergo oportet eā fuisse. Sed corpora, vti multoties est iam demōstratum, agunt nihil, patiuntur tantum. Neque igitur a corporis vi vlla, ea scissio est facta. Et si a corpore fieri potuit, a quo nam corpore &

cum adhuc non nisi vnum empyrei corpus esset inter corpora illa quatuor incorporata, & antitype quasi medium. Ipsum ergo sibi, vim nullā attulisse ratio dicitur. Et si actualis, aliena vis non fuit, sed propria. Si igitur vis vlla allata est, propria vel empyrei, vel ætheris, vel vtriusq; est allata. Sed ab vtro vis, aut ab vtroq; , cur dicatur esse allata? Vel quia inter ipsos dissidium sit ortum? vel animo concordiam fecerunt diuulsionem? Sed discordia nulla inter eos intercessit, quādo adhuc totū, partibus erat simile, & partes toti. Inter similia vero nulla vniquā oritur dissensio. Sed cōcordi animo, cur dissidium faciant, cum vni esse, longe sit melius, quā multis. Dum enim vna, entia sunt, essentiam obtinent. Si in multitudine scindantur, si ea talis sit, vt quæque eius pars vno caret, in nihilum abeant omnia. Si vnum retineant, media inter nihilum, & vnum remanent. At longe satius est, summū vnum esse, quā aut medium, aut postremū. Satius ergo est empyreo, summū vnum esse, & primissimi vnius, quasi imaginem, quā se in multitudinē secari. Ad solum ergo res redigitur Conditorē. Eū scilicet voluisse, vel sepatatos eos creare, vel creatos iam, dissecatē. Hanc causam contēplemur. Est iam prouerbio inter philosophos dicitur. Deū, & Naturā nihil frustra facere. Quæcūq; faciunt, ad optimum finem dirigere. Si igitur Deus Conditor empyreum, & cælum, vel creauit sepatatos, vel creatos distinxit, id nimirum voluit. Voluntatem. n. Dei sequitur necessitas. At voluntas finem aliquem respicit. Ob finem igitur aliquem, eos voluit sepatatos. Finis hic, bonus est necessario. Dei namq; voluntas, & bonitas eadem res est, & non nisi bonū vult. Boni ergo alicuius causa, Conditor eos se gregauit. Bonum hoc, & finis hic, quina fuit? An quia vniuerso, ita expedit? Est. At qua ratione expedit? Quid enim hæc sepatatio, vel est operata, vel etiam num in die operatur? Forte, vt cælū moueri posset per se, & empyreum non traheret secum, & partes eius frunderet, confunderetq;. Traxisset autē, & confudisset, si continui ambo, & continuatā perseverassent. At motus hic cui finis, qui rei, in seruire debuit? Nepe, vt vel sibi cælum aliquid acquireret, vel ut aliis prodesset, vel vtrūq; efficeret beneficium. Vel neutrum. Hęc, n. plena, ac necessaria est diuisio. Si neutrum dicamus, iam is motus frustra est. Frustra autē Deus nihil facit. Ergo trium reliquorum aliquod. Primum prius expēdamus. Motu suo, quid sibi cælū acquirit? a se, ne ipso, an aliunde? A se ipso, ne fingi quidē potest. Oīa. n. sua, in se habuit, & hēt. Et ipsū in se ipsū ageret. & idem esset respectu eiusdē, & agēs, & patiēs. Si perfectio ei deerat aliqua, vel a supis suis causis, vel a se,

FRANCISCI PATRICII

uel ab inferis necesse habuit petere. Sed ab inferis imperfectioribus, quam acquirat perfectionem? A se quoque ipso, quam nam potuit nancisci? Vel enim eam habuit, uel non habuit. Si habuit, non erat quaerenda. Si non habuit, sibi eam dare non potuit. Nemo enim dat quod non habet. A superioribus ergo quaerenda erat. Esto: At cur per motum potius, quam per quietem? Quies, status est. Status identitas. Identitas perfectio est. Motus, indigentiam, & sentit, & indicat, & in alteritatem tendit. Alteritas a suo esse dimouet; A perfectione ergo in imperfectum cadit. Caelum, si in sua natura perfectum est, quiescet. Si imperfectum, mouebitur, non ut a se ipso eam perfectionem quaerat, quam non habens, nec sibi, neque aliis dare potest. Sed ut aliunde eam adipiscatur. Non ob inferis, ergo a superioribus. At quo modo per motum potius, quam per quietem adipiscatur? Forte, uel quia uicinius fiat superioribus, uel quia ad id per motum se se preparat. & ad suscipiendum aptius fiat? At uicinius quam sit, superioribus non accedit. Deus enim est ubique. Neque per motum se se praeparat. Praeparatio enim omnis per alterationem: susceptio omnis per passionem est; At iam dudum antea, qui philosophi caelum in motu esse docuerunt, inalterabile, impassibileque esse contenderunt. Sed nos, cur caelum imperfectum fuisse creatum concedemus? Qui scimus, quaecumque conditor Deus fecerat, fecisse in sua quaque specie, ualde bona. Caelum igitur, moueri non est dicendum cum eo motu sibi acquirat nihil. Neque quod possidet, per eum motum, aut tueretur, aut conseruat, aut adauget. Quis enim ei uim inferat, ut quae habet, uel surripiat, uel in eo contumpat? Sui ergo causa nulla, caelum est in motu. Sed & motus repetitio, cur ei est tribuenda? An ut semper se se repararet de eo, quod ei nunquam periret? An ut iugiter, imperfectiorem semper uertat, quae ei accedit nunquam? Cur perpetua uertigine, infinites petit id quod nunquam nanciscitur? Frustraneus hic motus, qua ratione dicetur, a conditore, qui frustra nihil facit, ei tributus? Si tantarum absurditatum nulla philosophica reddi ratio potest? Cur tantopere, in hoc uano motu, docendo, persuadendo, philosophi omnes laborauerunt? Concludendum igitur, caelum, sui uel perficiendi, uel reparandi, uel tuendi, uel seruandi, uel adaugendi causa, nullo modo, ullo ceteri motu. Sed sua sorte contentum, perpetuo quiescere. Si igitur hoc primo, nihil efficit, neque utroque, efficiet quicquam, quod tertium erat diuisionis membrum. Secundum igitur peruenit ad id. An scilicet motus ei sit tributus, ut aliis prodesse queat. Si id sit, necessario uel superioribus proderit, uel aequalibus, uel inferioribus. Su-

peris quid proderit, corpus incorporeis? effectus, causis: productum productoribus? Aequales caelum nullos habet. Proderit ne ergo inferioribus? Hanc partem tutatus est Aristoteles quando dixit. Eum motum ueluti uitam esse omnibus natura constantibus. Atque iterum. Mutuum hunc necessario continuum esse superioribus, & omnes eius vires inde gubernati. Idem tutati sunt philosophi alij plerique omnes. Sed Aristotelis duo illa loca, nullam caeli faciunt mentionem. Eos motus, & lationes sideribus nos damus. Et si quid haec inferiora a superioribus lationibus beneficij nanciscuntur, asseremus nos, non a caeli, sed a siderum motibus id nancisci. Colligamus rationes superiores. Caelum neque sui, neque aliorum beneficio moueri. Sed & quod reliquum fuerat consideremus. Qua superficie alter concava, empyreus: alter conuexa aether propria continerentur, & concluderentur, si sint a se inuicem seiuerti. Empyreum diximus esse totum sibi simile. An ergo superficies eius illa qua ab aethere seu caelo separatur, similis est cum partibus reliquis, an dissimilaris? Si dissimilarem dixerimus, unde contra demonstrata ea uenit dissimilitudo? A se ne, an ab alio? At quid in empyreum possit, praeter Deum conditorem? Praeter eius animum? At Conditor, nullum infert cuiquam maleficium. Animus a Conditore uitae & conseruationis causa retribuitur, & simplicibus, & compositis. Si igitur superficies ea non est reliquis dissimilaris, sed similis. eiusdem ne saltem cum partibus reliquis erit naturae, uel diuersae? Si diuersae, unde ea sit diuersitas necesse est dicere. Si eiusdem, cur ei contigit esse superficiem, reliquis esse internam, trinamque, dimensionem? Vtraque haec absurda sunt. Nulla est ergo in empyreo uersus caelum superficies. Si nulla in eo, nulla quoque erit caelo uersus empyreum. Sed continuum, atque unum sunt corpus necessario, quando terminos corporum nullos habent. Sed si dicatur, caeli aliqua esse. tunc istidem quaestionibus perquiremus: A se ne eam habet, an ab alio? Si ab alio dicatur, authorem rogabimus exhibeant. Conditorum, rationibus allatis minime proferent. Neque empyreum. Quia nullam habere est modo demonstratum. Per caelo nullum habent. Inferius nullam tanta uis afferre possunt. A se igitur habebit, si modo habet. At caelum corpus aiunt esse simplicissimum. Si simplex, necessario simile. Unde ergo illa superficies ab aliis partibus dissimilitudo? Si auctorum proferre non habent, nulla ergo in caelo uersus empyreum est superficies, qua ab eo disseparetur. Quod si ibi nulla est, cur intra caeli corpus, tot concavas, tot conuexas, tot eccentricas, tot concentricas & philosophi, & Astronomi conseruerunt? Nimirum

rū ab astrorum, a Planetarum latione. At profecto vnū est mare. Per id vnū pisces omnes, puſilli, ingentes, medij natant, & maria tranāt. Vnus est aer. In eo aues omnes, ſuſq; deque peruolant, & magnas eius regiones tranſuolant, ignes magni, maioreſq; cometæ, quin & nubes ingentes idem faciunt, nullum inde ſequitur impoſſibile. Ignem videbant natura ſua, mobiliffimum eſſe, id etiam docuerunt. Per aera varios ignes cernebant ferri: ſidera eſſe, luce, ac calore, igni ſoli, rei nulli aliæ, eſſe ſimilia, cur vel ignes, vel ignibus ſimile aliquid eſſe ſidera, vt crederent induci non poterunt? Cur qui ſidera ignes, Plato, Anaxagoras, Heraclitus, Zoroalter, eſſe, & facti ſunt & docuerunt, eis motum, & non cœlo inuiſi tribuerunt? Si per eorum motum, ſciſſionem timuerunt cœli, timor is uanus fuit profecto. Nam & aqua, & aer, ad motum corporum alienigenarum ſcinduntur, & tamen natura non peſſumit, vniuerſum ſalutem ſuam non amittit. Sed & illa impoſſibilia pro cœtis, eos habuiſſe, an mirandum, an miſerandum, an ridendum magis fuerit incertum habeo. Cœlum primum, corpus immenſum, & quo non aliud maius, ſuper duobus polorum indiuiſibilibus punctis, tam pernicioſo rotatu circumuerti, dogmatum ſuorum penitus oblitū, Docuerat enim Ariſtoteles ante, omnem motum ſuper magnitudine cieri. Poli nulla ſunt magnitudo. Docuerat Hermes oē quod mouetur, in maiore aliquo moueri. At cœlo primo, corpus maius nullum poſuere. Circa centrū, inquit cœlum circumnoluit. At & centrū faciunt indiuiſibile. In ſuis ergo dogmatibus, nec ipſi perſiſtunt, nec poſſibilia docent. Nam & Planetis, & eorum eccentricis, & epicycliſ, polos alios, quibuſque ſuos, & eos etiam indiuiſibiles, nulla neceſſitate, largitate ſuperflua donauerunt.

Sed & illud nō minus eſt impoſſibile, perſua dere cōtra ſua dogmata conantur, orbium ſuperficies, eſſe contiguas quidem, ſed non continuas, admittunt tamen inuiti, & ignari ex ſuis poſitis, eſſe continuas. Aiunt enim. A centro trahatur linea, per orbem lunę vſq; ad interiora orbis mercurii. Tunc neceſſe eſt, eam lineā, & conuexam ſuperficiem orbis lunę, & concauam mercurii tangere, in punctis indiuiſibilibus. Tunc duo illa puncta non concedunt eſſe ſeparata, ſed ſimul vtrumq; coincidere, & ratione quidem duo eſſe, re aut vera eſſe vnū, quoniā ſe ſe tangunt, ſecundū ſe tota. Nos vero dicimus, ſi duo, vnū facta ſunt reuera, ratio duorum, nihil amplius in ea habet iuris, ſed vnū ſunt omnino. Si vnū ſunt, cōtinuā faciūt vtrāq; in qua erāt ſuperficiem. Docet namq; Ariſtot.

ἢ Σωχῆν μὲν ὅτι τὰ ἑχάτα ἐν. Continua ſunt,

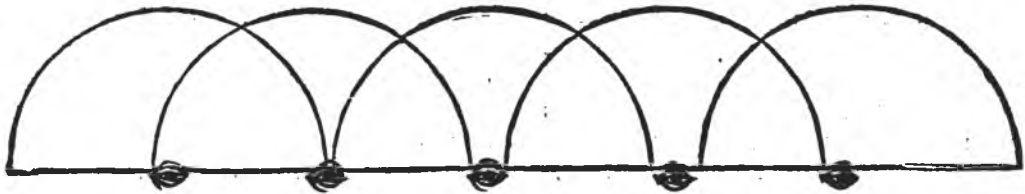
quorū extrema vnū. Ad horū punctorum inter ſtar duæ quoq; illæ ſuperficies, in quibus duo illa erant puncta, e duabus vna facta eſt, quia ſimul cum punctis, & ipſæ contulerunt. Erant aut, quæz; earum, ſui orbis extenderunt. At quorum extrema vnū ſunt, cōtinua, & non cōtingua ſunt. Orbis igitur lunę, connexa ſuperficies, cum concaua Mercurii, coincidentes, vna ſiunt, & orbis ſuos neceſſario continuos, & non contiguos faciunt. Vnus ergo & continuus orbis eſt, quieſcente duos eſſe aſſertabant. Eadem demōſtratio eſt de reliquis. Omnes ergo cœli orbis, quouot poſuerunt, continuum, & vnū corpus ſunt, ſuis met rationibus, ſibi ipſis contrariis. Ergo cœlum non eſt in octo, aut plures orbis diſtinctum. Sed vnū continuumq; corpus eſt, volentibus, & ſimul nolentibus, & Altrōnomis, & philoſophis. Sed & illud non conſiderarunt, quando octauam vel ſuperiores ſphæras, rapere inferiores docuerunt. Raptus hic, & nomine, & re, violentus eſt? Violentum aut nullum eſt perpetuū. At raptum hunc, perpetuum eſſe volunt. Sed his tam ſibi non conſtantibus, quid facias? Verum & quomodo, ſe ſe inuicem rapere orbis poſſent, conſiderare debuerunt. Aiunt octauā ſphæram, naturali motu ſuo diurno ab ortu ad occaſum rapere ſecum orbis planetarum omnes, qui in contrarium nitantur ab occaſu in ortum. Naturali motui, non alius contrarius eſt; quā violentus. At violentorum motuū, Ariſtoteles quatuor fecit genera, tractionem, vectionem, pulſionē, proiectionē. Si raptus hic, nullus horū ſit, quintus violenti motus genus erit. Si e quatuor ſit, proiectio quidem non eſt. Neq; impulſio. Qui enim impellit, ſe repellit, nō ſecum deſert. Tractione vero ſi dicatur, & trahens, & tractum anſas habeat oportet, quibus tractoria inſtrumenta accommodentur, qua trahant. In nullę anſæ, nulla tractoria, uel trahenti cœlo, vel tractis cœlis, a natura tributa. Omnes eis prominentias, & Plato, & Ariſtoteles negarunt. Ergo neq; octauus orbis inferioris trahere poteſt, neq; hi ab eo trahi queunt. Reſtat, ſi e quatuor ſit aliquis, vt ſit vectatio. Qui vehit, vel ſuper ſe vt equitem, vel inira ſe, vt nauis merces vehit. Horum prior cœlo non dabitur. Dabitur ſecundus, quia octauum, intra ſe reliquos continet. At nullis vel uector, uel recti præditi ſunt prominentiis, uel anſis, ut eis uehi, vel queant vehere. Raptus ergo hic quintus aliquis erit motus, adhuc ignotus, & nondum ab eius celebratoribus explicatus. Donec eam explicent, nos eum, ut falſum, e rerum natura, e philoſophia detrudemus, reducturi ſi quando explicabitur. Violentiam tamen ſemper ſentiet, & amque non perpetuā. Si igitur

FRANCISCI PATRICII,

tur nullus est in cœlo raptus, & rationes nostræ cæteræ, & veritati, & sibi consent, nulli orbis, seu rapti, seu raptores erunt in cœlo. Corpus ergo cõtinuum & vnum, est ipsum cœlum, ipse æther. Neque vllis superficiebus, vel concavis, vel connexis est diuisus.

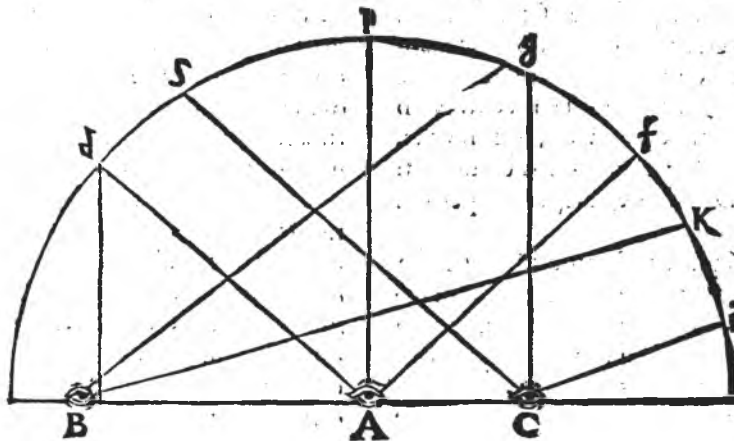
At inquit, saltem ætheris regio, in qua luna habitat, concavam ad nos habet superficiã. Nam & visus, id conspiciere videtur, quando sereno aere, in cœlum suspicimus. Id si ita est, qui eo loci, cœlo fecit superficiem, is idem eidem cœlo fecit in summo superficiem conuexam, & empyreo concavam. Et intra eas, in orbis diuisit cœlum. Sed cœlum, versus nos cur fornicatum, & cameratum appareat, causam ante diximus. Ab oculo enim nostro, tamquam a centro, visuales vel radios, vel lineas

exire, & quaquauerfus, recta extendantur æquales esse, vel incuruentur post aliquod spacium, vel non incuruentur. Eadem fornices figura eadẽ de causa nobis apparet in nubibus, quando toti cœlo sunt obductæ, imo Horizonte, circum latera, in summo vertice. Quæ autem causa fuerit probabilis, vt nubes in cameram vere formentur? Apparentia est hæc, & non vera fornix, non vera cœli, aut nubium concava superficies. Tot enim fornices, tum in cœlo, tum in nubibus formantur, quot, oculi, paulo inter se distantes, & sursum suspiciãr, & circumcirca, visum voluunt. Figuris res fiet manifestior subiectis. Sunt quinque oculi in plano eodem, modicum inter se distantes, vt in sequenti apparet.

Quinque profecto fornices sibi quisque subefformabit. Quæ ex re, falsi sunt Astronomidum affirmant, e quocumque loco, hæmisphærium cœli conspici. Quemque locum, suum habere Horizontem, nec non meridianum, & punctum verticalem. Hæc omnia namque

ad fornices oculi cuiusque, & non ad cœlum referuntur. Nam si cœlum fornicatum esset, vnicam haberet fornix. Quod si esset, non omnes lineæ, a cuiusque oculi protractæ ad fornices essent æquales. Quæ res hoc alio manifestat exẽplo. Vnius fornices, oculorũ plurium.

In quo quidem exemplo solæ lineæ à medio oculo tractæ sunt inter se æquales. A D. A E. A F. Reliquarum nulla, vel hæc, vel alijs est æqualis. Tres enim ab oculo C. ad fornixem protensæ, C H. C G. C I. & illis, & inter se sunt inæquales. Similiter, & tres aliæ B D. B G. & B K. sunt & illis omnibus inæquales, & sibi inuicem nõ æquales. Si refugiant Astronomi, quo confugere sæpe solent, terram vniuersam respectu cœli esse veluti punctum, ex

eo asylo eos extrahemus. Respectus enim hic terræ ad cœlum, rem ipsam non variat. Non definit terra hoc respectu, ea esse magnitudinis, qua est. Quæ magnitudo sane magnitudinẽ cœli sua proportione responderet, vt magnitudinem. Non aut, vt indiuisibile ad magnitudinẽ. Sed & hæc Astronomorũ suppositio, eiusdem est farinae cũ alijs illis, quibus dicebant, cœlum supra puncta polorum, & centri circumuerti.

Finis Tercidecimi Libri Panoosmia.

FRANCI-

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIÆ.

DE AETHERE, AC REBUS
COELESTIBVS.

Lib. XIII.

AD HIPPOLYTVM ALDOBRANDINVM S. R. E. CARD.
Et Penitentiarium Summum.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
HIPPOLYTO ALDOBRANDINO.
S. R. E. C A R D I N A L I
E T S V M M O

Pœnitentiariorum.

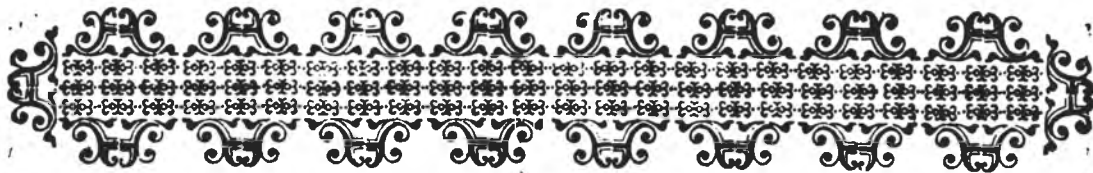

*U*m e legatione tua Polonica HIPP. ALDOBR. que tibi fuit honorificentissima redires, & Ferraria esses transiturus, litteris Horatij Caponij, viri integerrimi, atque doctissimi, clientis tui, e Bononia sum admonitus, ut Marcellum Nobilem summa eruditionis virum, sibi que charissimum, adirem, eumque cognoscerem. Et eo intercessore, te et salutarem, & venerarem. Quod postquam nos adisti, libentissimo præstiti animo. Perhumaniter me excepisti. Sed non licuit, humanitate, atque affabilitate tua diutius frui. Una enim tantum nocte, es apud nos moratus. Eas tamen mihi perire nolui. Memoria seruavi. Et mihi ipsi in memoriam inde reuocaui, te filium Syluestri Aldobrandini fuisse viri, consilio, & prudentia singulari, Græcarum, Latinarumque litterarum, & iuris utriusque peritissimi. qui leguleiorum barbariem inter primos exornauit. Qui in Repub. summa fuit olim auctoritate. Memini quoque te fratrem Iohannem habuisse Card. & Summum Pœnitentiariorum. qua dignitate tu quoque nostro tempore, tuis summis meritis, es ornatus. Sed quod mea erga te obseruantia primum caput est, in memoriam venit, Thomæ fratris tui, humanioribus litteris, & Græcis, & Latinis, & philosophiæ ornatissimi, meo satis diu, Patauij amicitia familiarissime esse usum, & Francisci Serfrancisci, qui tum apud eum viuebat, & si memoria non fallit, te quoque eodem tempore adolescentulum adhuc cognoui. Fratrem tuum postea Romæ, sub Paulo. IIII. vidi. Hac recordatio, animo meo post discessum tuum, semper hæsit. Te semper hac fratris recordatione, mente gessi. Te semper toto animo colui, tibi semper summa sum ominatus. Quid si archani huius,

huius, atque animo meo sedentis cultus, testimonium aliquod, ex animo propterea in apertum, & studiosis omnibus, nunc uiuentibus, & qui in posterum sunt uicturi proferam, quo intelligant, quanta te prosequar reuerentia. ueneratione quanta. Non solum ob ea quae supra sunt a me commemorata, uerum etiam, ob singulares animi tui uirtutes, quae nominis tui celebritate, non tantum aures meas repleuit, sed hominum celebriorum omnium. Cum uirtutes nominino, non unius generis intelligo uirtutes, sed extra litterati uulgi consuetudinem, eas etiam omnes, quas a natura tulisti tecum; quas continua bonorum morum exercitatione, excoluisti, animumque tuum ornaſti. Et quas ciuiliu rerum, patris tui exemplis, rebusque agendis prudentia summa, tibi comparasti. Et quas rerum naturae caelestium diuinarumque contemplatione es assecutus. Et quas nostra schola purgatiua, ab affectibus passionibusque animi purgandis nominat. Et quae his perfectiores sunt, quas animi purgati nuncupant. Tanto enim supra humanas perturbationes, audio animum tuum extulisti, uisere sanctificatorias attigeris, quas procedente aetate sperandum est ita te tuas facturum, ut per eas, Deum ipsum attingas, eique iungaris. Has trita philosophorum schola non agnoscunt. Ex archana ueniunt philosophia. Ea, in te qui operationibus, factisque tuis eas es consecutus, sunt agnoscenda, sunt celebranda, sed loco, & tempore commodiore. Nunc huiusce rei testificanda causa, caelestes nostros XIII. libros omnes, ab Aethere, usque ad Aerem, nomini tuo consecraui, doctrina, auctoritateque tua, eos a detractorum protege calumnijs, & Marcellus Nobilis tuus, hac in re tibi esto comes, & mihi adiutor.

Tibi Deuotiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER QVARTVSDECIMVS.

AN AER CUM COELO SIT CONTINVVVS.

Vid igitur cælum atq; æther, saltem intima sub luna, superficie non finitur? Est ne igitur cum ignis elemento, aut aere continuum? Et si cõtinuum, etiam vnum? Et si vnum eiusdem quoque naturæ atque essentiæ cum igne, vel aere? Magnæ sunt mehercule, quæstiones hæ, in quas superiores nos coniecerunt rationes. Equibus, modis quibus, nos exsoluemus? Forte, si repetamus, empyreum mundum, totum esse spacium, totum lumen, totum calorem, totumque fluorem. Ex quibus quatuor totis ipsam constare. Hæc aut ad extera esse infinita, ad interna finiri centro. Mundus ergo empyreus hoc totum est. Itaque si æther, seu cælum spacium, & lumen, & calor, & fluor, ipse quoque est. Empyreus proculdubio est pars. Si pars, necessario ei quoque vnita est. Si vnita, ei quoque continua. Quis enim partem, dum pars est, vel ratiocinio, vel re, a suo toto diuidat? Si æther empyrei est vnita, & continua pars, eiusdem etiam est naturæ. Quid ergo Chaldæi, vnum empyreum docuerunt esse mundum, tres æthereos, & tres hyleos? Empyreum primo per æthereos, deinde per hyleos vsq; ad centrum penetrare. Deinde æthereos per hyleos vsque itidem ad cẽtrum permeare. Penetrationem hanc consideremus: eo modo, quo in Peripato est disputatum, corporum non dari penetrationem. Quam veram esse nos quoque dicimus, in materiatis, atque antitypis corporibus. In carentibus autem materia ista crassa, empyreo, æthereis, quasi incorporeis, nihil vetare eam posse etiam per hyleos qui materiati sunt per transire. Cur enim non materiale, per materiata non tran-

seat, quando & materialia quædam, qualitates, & formæ, transeant per tota corpora, vti colores, sapes, & similia? Sed cum Chaldæis agamus, qui de immateriata egerunt penetratione.

Si empyreus vsque ad terræ centrum penetrat, rationes, & causæ sunt inueniendæ, quibus id queat facere. Nam vel essentia, vel virtus, vel actionibus penetrat. Si actionibus dicamus solis, cur non addemus etiam viribus? Cum actio nulla, non nisi a viribus fiat. & nulli actioni sit, aut esse possit, vbi non sint vires. At neque vires ab essentia sua sciunguntur vnquam, aut aliò ab ea amandantur. Ita vt ipsæ procul sint ab essentia, aut essentia procul a viribus. Igitur vbicunque empyrei actio est, ibi etiam eius vires sunt, & vbi vires, ibi etiam essentia. Nescit igitur est, si empyreus vsque ad centrum penetrat vniuersi, his omnibus eum penetrare, essentia, viribus, actionibus. His ergo viribus, in ætheribus est tribus, est in tribus hyleis. At quæ nam est empyrei essentia, quæ vires, quæ actiones? Nomine suo, hæc omnia prodit. Empyreus enim dicitur, quia sit ignis, vel igneus, vel ignitus, vel igne constans. Idque rectissima ratione. E quatuor enim, e quibus est constitutus elementis; duobus ignis est, lumine, & calore. Omnis enim ignis hæc duo est lux, & calor. E luce lumen emicat. Empyreus non lucem, sed lumen damus, rationibus iam expositis. Reliqua duo, spacium est, & fluor. Hæc quatuor, quæ empyream constant essentiam: vires quoque ei indunt, & actiones, tum in eo, tum ex eo edunt. Et penetrationis vim habet ingentem. Nihil enim igne penetrantius. Nam & essentia, & viribus, & actionibus cuncta penetrat. Idque ab elementis suis tulit. Spacium namque omnia penetrat

netrat. Idque ab elementis suis tulit. Spacium namque omnia penetrat corpora. Nullum enim corpus est, quod & extra, spacio non cōstet, & intra nō penetretur. Lumine vero quidnam penetrantius? Quod diaphana corpora omnia, quibus vniuersum maxima ex parte constat, omnia transuerberat, & si in opaca incidat, ea cōmite suo penetrat, & se se cum eo, occulte insinuat, seque illa intingit, & coloribus, hoc est se ipso, opacitate eorum paululum alterato, ea inficit. Calor autem nullo excepto, aut diaphano, aut opaco, omnia ingreditur, & tota permēat. Sed & fluor eadem penetrat omnia, vel potius ea omnia constituit. Pusilla namque parte, sola terra excepta, ac forte luna, vniuersum totum, fluor est manifestus; & hæc ipsa duo, vti postea ostendetur, e fluore sunt cōnata. Itaq; si empyrei essentiam constituentia elementa, penetrationem per omnia habent, ipse quoque ratione recta videtur, habere eandem. & si per omnia, etiam per terram, vsque ad centrum penetrabit. Spacio namque terra tota constat; constat & lumine, colorata tota. Tota etiam calore, vt ostendetur est interfusa: & fluore etiam sensibili, aere, & aqua, & liquoribus vbique est perfusa, & interfusa innumeris. Si ita se res habeat, vti partim iam est demonstratum, & partim ad sua loca demonstrabitur; nemini ratione recta philosophanti, iam dubium fuerit, empyreum, per æthereos tres mundos, perque tres hylæos vsque ad centrum penetrare.

Sed illæ nos ab huius libri initio propositæ reuocant quæstiones, an æther, ignis sphaeræ, aut aeri sit continuus, & vnus, & essentia sine eiusdem. Ad eas recto calle accedere posse videmur, si essentiam ætheris prius expediamus. An eadem cum empyreo sit, an alia? Sane ostensum est antea empyreum in fluore, & e fluore, calore, & lumine, blandore ineffabili ardere, & flammatum corporeatum primam, veluti incorpoream ipsum esse. & præ tenuitate eius summa, inuisibilem. Si æther, in se vbi nulla sit stella, præ tenuitate flammam visibilem nō edit, forte idem cum empyreo fuerit. Ostensum enim iam est ætherem quamuis Chaldæi ipsum in tres diuiderent, non esse in tres diuisum. Neque vllis superficiebus, aut propriis, aut alienis, aut ab empyreo, aut a se ipso in se distinctum. Sicuti ergo æther totus, vnū atque idem corpus est, quia superficiebus nō determinatur: sic quoque vnū atque idem, cum empyreo est. Quia cum ipso continuus est, & nulla ab eo diuiditur superficie. Atque inde est, vt eiusdem sit essentia, earundem virtutum, earundem cum empyreo actionum. Flammaque & ipse sit blandissima, & tenuissima, & inuisibilis, & transpīcua. Ideoque a Chal-

dæis iisdem, dictum est. Omne quod supra lunam est, purum esse lumen, quod sit ætheris, ac cœli substantia, ætheris inqueam illius, qui inter stellas interponitur. Nam astrorum essentia, & ab eo est alia, & inter se differentiam habent essentia, vti paulo post patebit. Distinxerunt autem hunc ætherem Chaldæi, in tres, non superficiebus; sed vti diximus, naturæ eius feracitate, maiore, & minore. Quandoquidem in suprema eius regione, numerus stellarum est penè infinitus, eademque semper, eodem inter se distant intervallo. Media, non nisi sex tulit, eademque adhuc fert, in qua variis volitant cursibus. In infima vero, nō nisi vnā, & colore, & aliis multis, ab aliis omnibus diuersam. Sed si æther vnū idemque cum empyreo, eiusdemque essentia corpus sit, quæ de causa iisdem Chaldæi, dixerunt per tres æthereos penetrare mundos? Si per eos penetrat, naturæ ab eis est diuersæ. Nos ita dicimus. Necesse est, & ætherem, & empyreum, vel differentis, vel eiusdem esse naturæ; vel & eiusdem, & differentis. Differentis quidem sunt, quia empyreus nullum apparet, quod nos cernamus altrum ferre, ætherem ferre innumera. Eiusdem rursus, quia æther iisdem quibus empyreus constat elementis, nullis terminis, nullis superficiebus determinatur, continui sunt, vnū corpus efficiunt, illudque simplex, tenuissimum, transpīcū, luminosum, inuisibile. Et eiusdem igitur, & differentis sunt naturæ. Modo quæstiones ab initio positæ ad se nos vocant. Quando camera, fornix cœli vera fornix, vera camera non est, sed vti est demonstratum apparet tantum; æther vt ita dicam lunaris continuus ne est, cum inferiori, vel hypocaustate, vel aere? Hoc quanta possumus animi aduersione expendamus. Aristotelem in adiutorium aduocemus. Is ita scripsit.

Ἐστὶ δ' ἐξ ἀνάγκης συνεχὴς πᾶς οὗτος ἢ ἀνωθεν φεραῖς, ἢ ἐκ πάσης αὐτῆς ἢ διαίρειν κυβερνάει, ἐκῶθεν.

» Est vero necessario, continuus quodam modo, iste (mundus) superis latioribus. Ita vt omnis eius virtus gubernetur inde. Hac igitur positione vtamur, & alia capite sequenti, in hisce verbis.

Τὸ πῦρ πῦρ τῆς ἀνω στοιχείου, τῆς δ' περιτῆς ἀνω στοιχείου ὅτι.

» Ignis quidem, supero elemento, igni vero aer est continuus. Pro elemento supero, cœlum intellexit, quod paulo ante, circulo ferri dixerat. Huic ergo, inquit, ignis est cōtinuus. igni vero aer. Ignem tamen hunc non ignem esse docet.

Ἄφητε καὶ ὁ διασυνήθειαι καλοῦμαι πῦρ, οὐκ ὅτι ἢ πῦρ. ὡς βαλὴν γὰρ δερμῶν, καὶ ὅταν ζέσας ἔσται πᾶσιν αὐτοῖς.

» Aer

25 Aer & quem, ob consuetudinem vocamus
26 ignem, nō est autem ignis. Ex celsus enim
27 calidi, & quasi ebullitio est ignis.

Quem sequenti capite, aliter vocat.

Δοκίμῃ νοῦσαι, οἷον ὑπέκκαυμα τοῦτο ὁνομαστέον ἄπο μὲν ἄπο μὲν
σῦρ.

28 Oportet autem intelligere quasi hypocausta
29 ma hoc quod nunc diximus ignem.

Ignis igitur hic non ignis, sed hypocausta, ut
ait, supero elemento est continuus. sicuti aer
ipsi continuus est. Nomen enim *συνεχῆς* con-
tinuum dicit, & non contiguum, ipsemet do-
cente, initio physici V I.

Συνεχῆς ἢ ὅτι τὰ ἔχοντα ἐν. ἀπόμειμα δ' ὡς ἀμα-

30 Continua quidem, quorum extrema vnū,
31 tangentia vero, quorum simul.

Non est autem hic vsus nomine *ἀπομειμων*, tan-
gentium, quia significare noluit, hypocausta
eis superficiem superam tangere tantum ele-
mentum circulatorum. sed vsus est, & priore,
& secundo loco, nomine continui, ut signifi-
casset superficiem vtriusque extremam esse vnā,
& reuera continua esse hæc duo corpora.

Igitur sua sententia hypocausta cælo est con-
tinuum. Si continuum, corpus quoque vnū
cum eo est. Si vnū, eiusdem etiam cum eo
naturæ, ergo & simile, nisi dissimulare esse
ostendatur. Dissimulare autem nulla apparet
parte. Ergo simile cum cælo est, sicuti est, &
simplex, & tenue, & transpicuum, & intuisile.
Ergo hypocausta, quod calidum, & siccum
esse ait, eiusdem est cum cælo cumque æthe-
re naturæ. Ergo & cælum calidum, & siccum.

Ergo non quinta essentia. Si ut hoc ridendum
sui non admittant, sui dicant, vocem *συνεχῆς*
non pro continuo esse positam, sed pro *συνε-*
χῆς, contiguus, qua utitur aliquando; dice-
mus nos, vel eos, nobis fucum facere, qui ali-
ter interpretatur, quàm magister eos doceat.
Eumque accusare, quod contra leges suas in
philosophia metaphoris, & vocibus utatur
impropriis, quæ confusionem, in te tanta, quā
ta hæc præsens est, possit parere. Vel ipsum,
nobis fucū facere Aristotelem, qui scientiam
suam, vocum improprietas confundat.
Verum quomodocumque; eis abutatur, nihil in
hæc te efficit. Neutram enim rem demonstrat.

Neque enim probat, hunc suum ignem non
ignem, cælo esse aut continuum, aut conti-
guum. Vtrum vis dicat, sumit tantum pro li-
bitu. At hoc philosopho non est satis. Neque
etiam ostendit, aerem igni illi non igni, vel
continuum esse, vel contiguum. Quin imo
hypocausta hoc, aeris esse supremam partē
autumat. Qui aer, ut ipse ait, cum calidus, &
humidus sit, a superiore circulari motu etiam
magis calefit, & exsiccatur. Ita sentit in his.

Τὸ μὲν γὰρ ἄνω, καὶ μετὰ σελήνης, ἕτερον ἔστι σῶμα

φαίμα πῦρος το καὶ ἄβρος. οὐ μὲν ἀλλ' ἐν αὐτῷ γὰρ
τὸ μὲν καθαροῦτερον ἔστι, τὸ δ' ἥπιον ἰλιμνιτικόν, καὶ
διαφορὰς ἔχον, καὶ μάστιγα ἢ καταλήγουσιν πρὸς τὸν
ἀέρα.

32 Supera enim, & vsque ad lunam, aliud es-
33 se corpus dicimus ab igne, & aere. Sed in
34 eo, purius hoc esse, illud sincerum minus,
35 & differentias habere, & maxime vbi desi-
36 nit ad aerem.

Alio quoque loco, proximo, scribit.

Ἀλλὰ δεῖ νοῦσαι, ἢ λεγομένου, καὶ παλουμένου ὑφ'
ἡμῶν ἄβρος, τὸ μὲν ἄλλ' ἢ γὰρ οἷον ὑγρὸν καὶ θερμὸν
ἔστι. διὰ τὸ ἀμιζῆν τε, καὶ ἀναθυμιάσειν ἔχον γῆς,
τὸ δ' ὑπερ τοῦτο θερμὸν ἢ δὴ καὶ ξηρὸν.

37 Sed oportet cogitare, eius qui dicitur, &
38 vocatur a nobis aer eum qui est circa ter-
39 ram, esse veluti humidum, & calidum. eō
40 quod enaporationem, & exhalationem
41 habeat terra. Qui vero est supra hunc, ca-
42 lidum iam, & siccum.

Quale dicit esse ipsum hypocausta. Quod si
superum corpus vsque ad lunam, nō sit ignis,
non sit aer, sed quinta illa sua essentia, aer suo
confessu, cælum attingit. Et eō loci, ob cæli
vertiginem calidior fit, & siccescit. Et ideo hæc
eius pars, hypocausta, quasi ab exustione, est
ab eo nominatu. Vnum igitur corpus aer cū
hypocaustate est, & continuatum, quod &
ipse dixit. Non enim aer esse desinit, ignis hic
non ignis, etiam si calidior, & sicciior est fa-
ctus. Sicuti is qui circa terram, aer, etiam si
humidior, & veluti, ut ait *ἀμικς* vapor sit fa-
ctus, desinit ob id aer esse. Igitur Aristotelis
sententia, quamquam inconstanti, totum id
quod a terra vsque ad cælum est, vnū est
aeris corpus, per partes, qualitatibus tantum
a se toto differens. Id & nos probamus, sed il-
le cælo enim facit modo continuum, modo
cum suis contiguum. nullam tamen causam,
nullam rationem, aut huius, aut illius affert
nullo signo, nullo comprobato argumento, aut
experimento. Nos vero quid ad id dicemus?
Aer hic totus idem ne cum cælo corpus est,
an ab eo corpus aliud? Sanè per ardua est quæ-
stio, & quod nos sciamus, a nemine vel tacta,
vel tractata. Est tamen aliquid de ea dicendū.
Et Aristotelico vtendum monitu.

Περὶ τῶν ἀθανῶν τῆ ἀίδησει, νομιζομένων ἰκανῶς
ἀποδείχθαι καὶ τὸ λόγον ἔαν τις τὸ δῶματον ἀνα-
γάγωμεν.

39 Eorum quæ sensibus non sunt manifesta,
40 potestis sufficienter esse demonstratum
41 secundum rationem, si ad possibile dedu-
42 camus.

Aer igitur infimus, terræ circūstius & aquæ,
vaporosus est, & quasi aqueus. Nullo is vel su-
perficiei suæ propriæ interstitio, uel alterius
corporis iuteruentu, a media quæ uocatur
aeris

aeris regio separatur, neque media hæc regio ab infima est segregata. At neq; media hæc, ab hypocaustate calido illo, & sicco est seiuncta. Nulla enim talis seiunctio, vel apparatus, vel ratio vlla est demonstrata. Si ita sit, vnũ & cõtinuum, & eiusdem sunt naturæ corpus. Et si quid differant, qualitibus different solummodo. Vnum autem esse totum hoc corpus, his argumētis ducimus. Quod nulla in eo separatio cernatur. Totum sit fluidum. Totum enim nubibus, imbribus, niuibus, aliisq; vel decidentibus, vel peruolantibus locum cedit, iterumque in se coit. Et in superto hypocaustate, cursibus igneum diuersorum, caprarũ, trabium, cometarum, aliorum plurium, eodẽ modo cedit. Si enim resisteret, transcursus hi non fierent. Totus ergo est liquidus. Totus simplex, totus tenuis, totus rarus, totus diaphanus, ac forte inuisibilis, nisi quatenus diaphanitatem esse visilem demonstrauimus. Hisce ergo omnibus, inuisibilitate, transpauitate, raritate, tenuitate, liquiditate, simplicitate, quia omnia in cœlo apparent similia, & nulla appareat inter eos segregatio secute satis concludi videtur posse, aerem, ignem non ignem, cœlumque cõtinuum, vnumq; esse corpus. Etenim, quæ nam alia potentior hisce septem causa, quæ vel vetare, vel contradicere queat, quin aerem, & cœlum, continuum verè, & non contiguum, quo nos lusit Aristoteles, corpus esse affirmemus. Et si continuum etiam vnum, & si vnum, quia simplex, etiam naturæ eiusdem. Nam & cœlum inuisibile est, & diaphanum, & etiam liquidum, quia planetarũ cursibus dat locum. Nam si durum, etiam resistens esset. & si resistens ii cursus, ii motus per cœlum fieri nequirent. Sed hos ita fieri nõ dũ constat, inquierent, non dum est demonstratum. At mox demonstrabitur, si prius ex nostris hisce rationibus concludamus, Aerem, & cœlum, continuum & vnũ, & eiusdem naturæ esse corpus, & nullo modo, esse corpora separata. Et qui poetæ, cœlumque profundum aerem dixere, vere cecinere. Et qui alii, per liquidum æthe-

ra, aut aues dicit volare, aut Dedalum, & Teorum volasse est fabulatus, a vero non discessit. Cœlum igitur, æther & aer, & ignis non ignis, idem corpus vnum sunt. Et qui argumentis a simplicitate, a tenuitate, a raritate, a liquiditate, a diaphanitate, ab inuisibilitate, a nulla eorũ euidenti separatione, non mouetur, vel philosophari desinat, vel meliores afferat rationes. & donec afferat, nos hæc non dimitemus. At demonstratum iam fuerat quoq; , cœlum, & empyreum mundum, nullo interstitio seiungi, & ideo continuum, & vnum, & eiusdẽ ambos esse naturæ. Et si quid differrent, eo differrent, quod empyreus nostro sensui, nullum ostendet astrum: cœlum ostendet plurima. At modo per secundas argumentationes, aer, & cœlum, & æther, idem corpus nobis euasit, & æther cum empyreo idem. Aer igitur & empyreus, idem. Vnum ergo corpus, totum est vniuersum, partium locis tantum, in se differens. Nimirum quod pars quæ ad centrum proximat, aeris nomine est appellata. Empyreus ea, quæ in infinitũ, ad extera protõditur. Inter has duas, partẽ mediam, ætherẽ, & cœlũ vocauere.

Cum igitur hæc, quæ tria putabantur, vnũ idemque esse persuadere rationes, locum non habet Chaldæorum, ætheris in tres ætheres distinctio. Neque empyrei per tres hosce penetratio per aerem, qui de tribus hylæis vnus fuerat. Si quæ vero penetratio, per reliquos duos hyleos sit, ea per aquam, perque terram dabitur. Et reuera datur. Nulla enim aquæ pars est, nulla terræ, in qua aeris pars non sit penetrata. Aer autem & æther est, & empyreus. Ratione quoque alia penetratio hæc, & empyrei, & ætheris, & aeris in duos illa fieri est credenda. elementorum scilicet, primæuorum, spaciũ, luminis, caloris, & fluoris. Quæ in omnes aquæ partes, in omnes terræ partes pertranscunt. Huc nos rationes, vt videntur veræ deduxere. Quibus Platoniorum axioma adiungamus; τὰ αὐτὰ χωρῆσι διατρεῖν ἐνύλων. Immaterialia penetrant per materialia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Theologi tenent cœlum empyreum idest igneum dici, non ob ardorem, sed a splendore, quia habet lumen, & claritatem, & est immobile, vt locus esset locatis apertissimus: consistit enim beatitudo nostra in clara Dei visione, quæ summa gloriæ claritate beatorum perfundit, & in cõtẽplatione Dei cui sunt charitate affixi: At quibusdam videtur satis probabile, vt cœlũ empyreũ immobile ordinatũ ad statũ gloriæ non habeat influentiã in inferiora corpora quæ sunt sub alio ordine, vt pote ordinata ad naturã reũ decursũ, D. Tho. tamen videtur probabilius oppositũ prima par. q. 66. ar. 3. in fine corporis; Quoniam sicut supremi Angeli qui assistunt Deo immediatius habent influentiã super meliores, & vltimos qui mituntur, quamuis ipsi non mitantur secundum Dionisium cap. 8. de cœlesti Hierarchia. Ita cœlum empyreum habet influentiã super corpora quæ mouentur, licet ipsum non moueatur: Hac de causa possumus dicere, & bene, rationabiliterque cœlum empyreum influere in primum cœlum quod mouetur, nõ aliquid transiens, & adueniens per motum: sed aliquid fixum, vel stabile, vt puta virtutem continendi, & causandi, vel aliquid huiusmodi ad dignitatem pertinuens.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER DECIMVSQVINTVS.

AN SIDERA SINT IGNES.

Vod paulo ante dictum est, nondum constare astra in cœlo moueri, vti promissimus demonstrare aggrediamur. Vt autem demonstratio recta methodo procedat, astra quid sint, prius videtur esse cognoscendum. Hoc enim cognito, facilius, an ad motum apta sint nata, & ab hoc, an reuera moueantur innotescet. Itaque hoc ante perquiramus. Profecit, inter Græcos veteres, astra omnia, ignes esse & flammæ, non pauci sunt arbitrati, Thales, Anaximenes, Heraclitus, Xenophanes, Parmenides, Empedocles, Anaxagoras, Diogenes, Archelaus, Plato, Aristoteles, Cleanthes. Ducti nimirum, vt id crederent, ipso visu, ipsoque tactu. Nullo quod viderent sidera non aliter lucere, ac lucet noster ignis. Hoc quia solis calor, tactu sentiretur haud secus, quam calor nostratis ignis. Fatebuntur ni fallor Aristotelici, omnes quos nominauimus, ita sensisse. Sed Principem suum, qui id videtur impugnasse, inter eos connumerari, non permitterent. Si nos non audiunt, aut obaudiunt, audiant Plutarchum.

Αριστοτέλης προσύτατο ἢ τὸ κενόν, ἢ τὸς ἄκωσμον, ἢ ἄτι ἀναπνῆν τὸν οὐρανόν. ἢ γὰρ αἰτῆρ πυρρῶν.

„ Tantum esse vacuum extra mundum, vt
„ cœlum respiret. Id namque esse igneum.
Sententiam postea mutauit, quod & in Exoterica sua Philosophia fecit, contraria nimirum suæ Mystricæ. Idque solum vt Platoni contradiceret. Est autem ea res, a nobis ostensa alibi, In quintam inquam, essentiam quan-

dam, cœli substantiam mutauit. Quæ a se nullo sensu, sed contra sensum, nulla ratione, est conficta. Sed de cœlo est nobis iam tractatio peracta. De sideribus agamus. Dogmatis huius, astra esse ignes, dictum iam est, primum autorem fuisse Zoroastrum. Cecinit enim.

ἔπνευ ὁ πολὺ ὁμιλον ἀστῆρων ἀπληθῶν.

Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

„ Compegit multum cœtum astrorum iner-

„ rantium.

„ Ignem ad ignem cogens. Et de Sole.

Ἐξ ἀναγκράσας ζῶνας, ἢ ἑβδομον ἡλίου

Μεσομβολήσας πῦρ.

„ Sex suspendens Zonas, septimum Solis.

„ In medium iaciens ignem.

Et rursus de eodem.

Πῦρ πυρὸς ἐξοχῆται, ἢ πυρὸς ταμίης.

„ Ignis, de igne deriuatio, & ignis pœnu.

Parmenides autem de Sole eodem ita cecinit.

Εἶσι δ' αἰθερίας τε φύσιν, τὰ δ' ἐν αἰθέρι πάντα

Σύμματα, ἢ καθαρῶς εὐάγους ἡλίου

Λαμπάδος ἔργα ἀρίδουλα.

„ Scies ætheream naturam, & quæ in æthere

„ re cuncta

„ Corpora, & puræ fulgentis Solis,

„ Lampadis, opera egregia.

Hoc secutus est Philo, qui Solem esse dixit, φλογὸς πλῆρη πολλῶν. Flammæ compaginem multæ. Cum his, & superioribus illis (a quibus vt Aristoteles dissentiret, visum & tactum abnegauit) sensu, rationeque distant, etiam nos sentimus. Præsertim quod & Damascenus, & Augustinus, & alij nostri Theologi consenserunt, cœlum esse ignem, Ex quo astra, aliaque cœlestia lumina esse facta tradiderunt.

FRANCISCI PATRICII

derunt. Sed quoniam nos, non virorum auctoritatibus, sed sensuum, mentisque demonstrationibus philosophamur, ratio est nobis eaq; valida reddenda, cur ita sentiamus. Eam itaque in hunc modum contemplemur. Astra, vel igne sunt, vel non sunt ignes. Si non sunt ignes, quid ergo sunt? Non enim terra sunt, non aqua, non aer, non nubes. Quid igitur. Duplex ni fallor in Peripato responsio. Altera, e quinta sunt essentia. Altera, sunt densiores cœli partes. Priorem prius. Quinta illa essentia, vel simplex corpus est, vel est compositum. Si compositum dixerim, Principi suo contradicunt. Qui sæpius, totum cœlum, elementum vocat. Omne autem elementum Aristoteli est simplex. Deinde si compositum est, ex quibus nam est compositum? Non ex elementis quatuor. Ab his enim, magister eorū, ipsum prorsus facit alienum. Et præterea, nullum aliud corpus, præter hanc essentiam, & quatuor elementa Peripatus non novit. Et cœlum ex elementis his, nequaquam est constatum. Aliud corpus ex quo constari queat, non reperitur. Cœlum ergo non est compositum, simplex ergo est. Si simplex, etiam unifornie; si unifornie, etiam simile. Si simile, cur ergo docuit, uti præcedente libro vidimus, hæc verba.

Ὁ μὴ ἀλλ' ἐν αὐτῷ γι, τὸ μὲ καθαρότερον ἴσ), τὸ δ' ἢ πον εἰλικρινές, ἢ διαφοράς ἔχειν ἢ μάλιστ' ἢ κατὰ κλίμα γι πρὸς τὸν ἀέρα.

„ Sed enim in ipso quidem, hoc purius esse,
 „ Hoc verò minus sincerum, & differentias
 „ habere. & maxime ubi definit versus aerē.
 Nam si simile, & unifornie est, nullas habet differentias. Si has habet, non est unifornie, neque simile. Igitur neque simplex. Ergo compositum. At unde ei hæc compositio? si non ab elementis? si non a se ipso? si non ab aliis corporibus? Necesse enim est, ut hæc compositio ei adsit, vel a se ipso, vel ab alio. Ab alio nequaquam, quia non ab elementis, non a corpore alio. A se ipso minime. Nihil enim sui ipsius causa est, docente Aristotele, dicente ratione. Esset enim antequam esset. Et partes haberet, antequam esset totum, ex quibus componeretur. Si hæc sunt impossibilia, falsa illa est doctrina, cœlum vel esse simplex, vel habere differentias. Altera enim, cum astra pugnat. Sed & cur dicitur, has habere differentias, maxime in ea parte, qua definit ad aerē? Nihil enim in lunæ regione, aut Mercurij, vel purius reliquis, vel minus purū cernitur. Neque ratio id vlla suadet, nisi forte hæc afferatur vna, impuriore partes, uti grauiore, deorsum vel tendere, vel et tendisse; Hæc autem contra dogmata sua est. Quoniam cœlo, omnes detrahit elementorum

qualitates, inter quas, & grauitatem, & leuitatem. Verum & aliter sensui repugnat. Nam præter quam quod, nulla puritas, nulla impuritas, ea qua dixit parte apparet, in opposita, in supera nimirum, apparet maximas. Tantus nempe siderum cœtus, tanta distinctus varietate. tanta lucum differentia, ut in rerum vniuersitate, alio loco nullo, tanta appareat diuersitas. Sed aient, hic iam sermo, de stellis est, & non de cœlo. Esto. Mitramus igitur cœlum. Astra erant in quaestione. Quid nam essent. Respondebat Peripatus. E quinta sunt essentia. Quæ cœlum ipsum totum est. Cuius astra densiores erant partes. Densitas ergo est in cœlo, est quoque raritas. Hæc in ipsius toto corpore, illa in astris. At hæc raritas, & hæc densitas, elementorum quoque sunt qualitates. Cur igitur has cœlo concedit, alias omnes aufert? Hoc est ad libitum philosophari. Esto in cœlo raritas, in astris esto densitas. Vnde nam hæc sunt? Vnde tanta lucum siderearum, fulgentia, remissio, obscuratio? vnde in eis nebulæ, nigroresque. Si quis e sua philosophia nesciat, aut nequeat eius rei causam afferere, desinat velle in philosophia, inter philosophos esse princeps. Qui horum causas, rationum demonstrationibus, sensuum testimoniis, & vestigare, & reddere nouerit, cur non in aliquo philosophorū erit numero? Igitur causas hæc perquiramus, Aristotelico monitu.

λαμβάνοντες τὸ ὁμοιον ἐκ αὐτῶν παρ' ἡμῶν γιννομένων.

„ Sumetes simile, ex iis quæ apud nos fiunt.
 Igitur in hunc modum contemplemur prius.
 Si astra, e quinta essentia sunt, hæc vero nihil cum elementis habet commune, cur astra, ut ignes nostri lucent? Cur, colores varios ut ignes nostrates, ostentat? Cur ut ignes nostri, stellarem figuram de se formant. Cur, ut ignes nostri, rotunda apparent quædam? Cur, ut ignes nostri micant. Cur, ut ignes nostri lumen, de se propagant? Cur ut ignes nostri, cum lumine calorem proferunt? Profecto, hæc septem sunt experimenta eorum quæ apud nos in igne, & ab igne videmus fieri. Sentimus etiam, hæc omnia in astris esse. Sumamus igitur suo monitu, simile in illis, ex his quæ apud nos fiunt. Septem hæc similia, in astris, & in nostris ignibus conspiciamus. Cur ergo, vel ignes non sint astra, vel astra non sint ignes? His septem alia addantur quinque. mobilitas summa, quæ in vtrisque conspicitur. tenuitas, acuties, penetratio, raritas. Quid enim perniciousius astris? quid velocius igne? Quid tenuius, quid acutius, quid penetrantius, quid rarius, non astra flamma? Quid item mobilius, vel tenuius,
 vel

vel acutius, vel penetrantius, vel rarius radiis; Qui aliorum, vel proles sunt proxima, & simillima, vel etiam astra sunt in longum protensa. Hisce omnibus similibus, ita nos inferimus, vel astra sunt ignes, vel ignes sunt astra, vel vtrumque, vel neutrum, vel & neutrum, & vtrumque. Vtrumque sanè, similibus illis omnibus. Neutrum vero, quia cœlestis ille, purus est ignis, & sincerus, & immaterialis, & immortalis, & diuini, & intelligibilis ignis, proximior imago. Nostri vero, materiales sunt ignes, & impuri, & corruptibiles. Et quod sunt illius sunt participatione. Cum igitur tria sunt, ignium genera, summus, ac primus est diuinus, & idealis. Eius simulacrum est ignis cœlestis; Noster vero huius participatio; recte hos nostros cum cœlestibus, & idem esse, & non idem, & neutrum, & vtrumque affirmare verè licebit. Astra igitur ignes sunt, verè, sed inter diuinum, & nostrum, medii. Nam & lucent sicut nostri. Color quoque illorum similis est nostro in varia materia accenso. Figura quoque eadem apparent. Nam si hic flammam eminus cernamus, tamen rectè sursum tendat; radiata tamen sicuti stella cernitur. & vtrorumque hi radij rotunditatem in summo ostentat quandam. Et hic noster radiatus ita micat, sicuti & illa. Procul ergo omni dubio, astra, ignes sunt. At quales ignes? Fria enim, & Plato, & Aristoteles, & Theophrastus ignium apud nos genera esse docuerunt. Anthracem accensum, flammam, ac tertium φῶς. Quæ vox, & lucem, & lumen dicit. Quos supra nominauimus Græcorum philosophi veteres, qui astra ignes esse dixerunt, hæc in te non vna fuisse sententia. Thales namque γῆδ' ἴσ' ἐμπύρα ἔτα ἀστρα. Terrea quidem, sed ignita esse dixit. Simile quid & diuersum, Anaxagoras pronunciauit, cœli scilicet vertigine, raptos de terra lapides, & accensos, esse facta astra. Diogenes pumices inflammatos esse astra credidit. Archelaus laminas ferreas cadentes, ea esse asseruit. Xenophanes vero altius nescio quid cogitauit, esse ea nubes inflammatas, quæ interdum extinguitur, noctu reaccendantur. Anaximander vero compages aeris globosas atque accensas, Parmenides, & Heraclitus, compages ignis, sed qualis ignis anthracis ne, an flammæ in quæstione reliquere. Quod & Plato, fecit. Erante omnes ipse Zoroaster. Nos igitur id, si queamus, peruestigemus. Si solidum, ac densum aliquod ibi corpus sit, quod accendi, aut igniti possit, forte, antraces accensi astra fuerint. Si tale sit, vel terreum erit, vel mistum ex elementis aliquot corpus erit. At hæc omnia, sui natura quiescunt, & lo-

co suo non mouentur, nisi præter naturam sunt disposita, & deorsum semper tendunt. supera numquam petunt. Et si quando petunt. Quod & Anaxagoras, vertigine attractos lapides esse censuit. At verrigo hæc cœli, cur est hodie, & ante hunc diem, per tot sæcula, similes lapides, & pumices, & laminas ferreas non rapuit, nec rapit? Non est ergo horum quicquam, quod in cœlo potuit, aut possit sidus fieri. At potest ne aliquid densum in cœlo, aut ab initio fuisse, aut etiam nunc esse? Videtur potuisse & posse. Luna enim ibi est, terreum quid sapit. Sunt ibi veterum observatione, stellæ nebulosæ quinque, obscuræ nouem, quæ eandem cum luna videntur habere naturam. Sunt Neotericorum obseruata, versus antarcticum, & maculæ quædam in cœlo nigre, & nubeculæ ad nigredinem vergentes. Sed quia & hæc ad lunæ naturam accedere videntur, cum de ea nobis sermo erit institutus, eas quoque contemplabimur. Lucentia astra speculemur. Neceffe est ea, postquam ignes sunt, genus aliquod ignis esse, vel anthracem, vel flammam, vel φῶς, lucem. Anthaces si sunt, densum quidam sunt, & solidum. Si id sint, duo contraria in cœlo erunt rarum, & molle ipsum cœlum, densa, & dura ipsa sidera. Hæc densitas, hæc durities, vnde eis venit, vnde in ætherem sunt ingressæ? A Conditore nimirum Deo, qui ea talia voluit esse. Sed e qua materia ea efformauit? E fluore nimirum, ex quo cœtera cuncta efformauit corpora. Nihil enim, aut mirum, aut impossibile est, in eodem corpore, & durum esse & molle, rarum, atque densum. Id in nobis ipsis cernimus, & in aliis innumerabilibus. Quid ergo cœlum compositum corpus est? Iam quæstio hæc, sepius renouata, etiam est soluta. Cœlum sideribus interpositum, simplex corpus est. Si cum sideribus computetur, corpus est compositum. At sidera ipsa, simplicia ne sunt, an composita? Composita triplici videntur ratione. Ex quatuor illis nostris, cunctorum corporum elementis, spacio, lumine, calore, fluore. Quibus cœlum etiam constat. Si solida sunt, composita videntur potius quàm simplicia. Tertia ratione, fulgorum in eis varietas, non vniuersimodi est, materia constare, arguere videtur. Sed hoc non arguit singula ex pluribus constare materiebus, sed omnia simul, ex pluribus. Vel neq; hoc ipsum, ex pluribus constare ea materiebus tam arguit, quàm ex vna varie temperata. Singulaque sua temperie propria,

FRANCISCI PATRIGII

propriam quoque acquisiuisse lucem. At utrum horum, probabilius fuerit, certi nihil pronunciari potest, nisi prius quaestio absoluat, an dura, densa, ac solida sint astra, & anthracas, an e contra, mollis sint flamma. An etiam mollior sint lux. In hanc disquisitionem toto incumbamus pectore. Idque monitu Aristotelico, similia in astris venantes ijs, quae apud nos fieri conspicimus, Igitur si dicamus, Astra esse anthracas, inepta ea faciemus ad motum, imò immobilia castatuemus. Anthracas enim apud nos in foco, prorsus stant immobiles. At astra, motus & quidem citatissimi, speciem nobis quotidie praebent, dum ab ortu in occasum supero haemisphaerio, & ab occasu in ortum infero, incredibili spacio transcurso, redeunt. XXIII. horis tantum in eo immorata. Quod Astronomorum, aut philosophorum, aut etiam è vulgo hominum nullus aut negat, aut non contendit. Trium apud nos ignium, secundus, flamma ipsa in motum semper fertur, etiam minima, velocius ascendit maior. velocissime maxima. uti quae maiores in se habeat vires. & eas in actionem effert citissime. Ex similibus his apud nos effectis, argumentari licet, sidera esse flammam, & non anthracas. Sed & simili alio, atque alio, id ipsum confirmari potest. Flamma namque haec nostras, etiam si dum prope sumus, sursum tendere videamus: a longe tamen si cernatur, & radiationem illam stellis propriam, & rotunditatem repraesentat. Quam rem cum Astronomi non considerassent, a Luna quae rotunda visitur figura, sunt argumentati, stellas omnes esse rotundas. Rotundas quidem esse posse, non negamus. Nam & cometæ ipso corpore rotundi visuntur. Et nos anno 1577. Mutinae, non admodum a terra procul in sublimi, ardentem globum noctu spectauimus, hac & illac modo citò, modo tardè, per aera discurrentem, ascendentem, descendentem, & transuersim aliquando sese ferentem. Qui quidem in duos globos primum est diuisus. minor quasi a maiore, partus. Ac minor semel est extinctus, & non diu post reacensus, cursu deinde in septentrionem citato, ambo euauerunt. Neque tamen inquam duarum horarum, quibus arserunt spacio, vel comam, vel caudam, vel barbam promiserunt, aut in longum sunt extensi. Nihil ergo obstat, sidera quoque tametsi flammæ sint, etiam rotundas esse. Sed Aristotelica ratio.

Διὸ καὶ εὐλόγον ἐν δόξῃσιν ὅτι ὅλος οὐρανὸς σφαιροειδὴς ἔστω, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀστέρων.

Et ideo recta ratione, videatur, & totum cælum esse sphaericum, & singula astra.

Nullius est momenti. Nam & nodi in arboris ligno, aliquando sunt rotundi, aliquan-

do uales, alterius aliquando figuræ. Et claud in rotis, quæ rotundæ sunt, & rotundi, & quadrangulares, & aliarum figurarum sunt multæ roties. Sed ad nostras sidereas reuertamur flammam. Astra flammæ si sunt, & si non rotundæ sint, etiam si sursum tendant, nihil obstat, quin exemplo nostrarum, procul aliquanto spectatæ, & rotundæ appareant, & radiatæ. Nam & sol, & rotundus visitur, & radiis circumdatus, Nostræ quidem flammæ sursum tendunt, non quia leues sint, quod Peripatus decantat: Sed quoniam a suo contrario fugiunt, terra scilicet, quæ eis etiam sese opponit. Et quia ad propria principia, sicuti res aliæ omnes, redire nituntur, & originem suam repetunt, & simile sibi appetunt. Principium autem nostrarum flammarum, ab astris & a sole fuit, sicuti Ægyptius Vulcanus, ignis inuentor primus, Diodoro narrante, est contestatus. Et specula, & crystallæ alia, flammam excitantia, etiam nunc experimentis innumeris attestantur. Sursum ergo flammæ nostræ tendunt, ad solem, ad astra, ad empyreum, unde originem duxerunt. Nihil ergo mirum fuerit, si & astra, quia flammæ sint, ad primam eorum originem, ad empyreum nimirum sese erigant, tametsi nobis, ob distantiam, & sphaericam ostendent faciem, & radiatam. Sed unde nam sidereæ flammæ sunt accensæ? Et in quo ardent? Causæ huius rei sunt iam exponendæ, & ex principiis primis a nobis positis sunt eruendæ. & similitudine nostrarum flammarum deducendæ.

Dicimus igitur flammam nostram, confessio, ne omnium fumum esse ardentem. Fumus autem, non aliud quam vapor est, e materia igni subdita, elicitus. Vapor autem aliud nihil est, quam humor in ea materia imbibitus. Humor autem, aliud iridem nihil est, quam fluor. Fluor autem, quid aliud, quam è quatuor corporum nobis positis principiis, vnum? Fluor, hic eam a Conditore proprietatem est sortitus, ut & rarefieri, & densari posset. Rarefieri quidem, non magis, quam ab initio, a lumine, & a calore, & a Conditore est constitutus. Sed ab eo statu, in densitatem, agi magis, atque magis posset. Et a variis densitatibus, in raritatem usque primam suam, posset redire. Quam proprietatem suam, ita per corpora omnia effudit, & in singula diffudit, ut nulla esse possent corpora, quæ ea non essent participia. & non rarefactione, & densatione, fierent, & consisterent, & gignerentur, & corruperentur, & conseruarentur, & etiam perficerentur. Quæ res experimentorum inductionibus, nostrisque demonstrationibus suis quæque locis palam fiet. Hoc igitur posito, ex eo deducimus, sidera vel flammam esse, vel esse lucem coagulatas, atque insimul compactas.

Demon-

Demonstremus prius, ea posse esse flammam. Eodem quo prius monitu, e nostris rebus simile sumendo. Atque hoc a principio dicimus, flammam esse ardorem. Ardor autem omnis in fluore est. Et res alia nulla ardet, quã fluor. Nam & fumus ipse, fluor est, & va por fluor est, & humor fluor est, & sulphura, & bitumina, & olea, & vina, & pinguedines, & pices, & quæcumque alia ardent, fluores sunt. Et si ligna ardent, si stipulæ, si stuppæ ardent, fluor, atq; humor, & pinguedo quæ in eis est ardet. Si lapides ardent, si cãpi, si colles, si mōtes ardore etiam perpetuo, Aetna, Tenarisse, Hecla cum fociis, tot alij in nouo orbe Vulcani, uti suis locis ostendetur, ardent a fluore. Itaque sidera, fluoris illius primæui infiniti, finitæ partes, lumine, & calore itidem primæuis, accensa esse & ardere, nihil fuerit, aut absurdum, aut impossibile.

At quomodo, & cur ipsa ardent, reliquis vero, non ardet æther? Quia nimirum, lumen & calor, toto cœlo summa tenuitate, nimium diffusa, nimiumque amplificata, & quasi de sua vi effusa, & diluta languent, ita ut ipsum accendere nequeant. Rarior namque remansit, quàm ut accendi atque ardere posset. Astra vero, quæ ardent, ætheris partes sunt densiores a Conditore factæ, & ita compactæ, ut ardorem concipere, & flammam edere, & densitate etiam retinere possent. Densiores autem quomodo, & cur sunt factæ? Quoniam oportuit, raritate, luminis, caloris, atque fluoris, in natura posita, poni etiam in eisdem, contrarium alterum densitatem. Densitatem inquam, luminis, caloris, & fluoris. Nihil enim aliud flamma videri possit, quàm lumen densius. & lumen non aliud quàm flamma rarior. Calor quoque non aliud, quàm ignis rarefactus atque diffusus, & ignis non aliud, quam calor densatus. Quibus ergo partibus, primæuis ille fluor, a Conditore densior est factus, eæ calore, & lumine concepto, flammæ videntur esse factæ, & astra. Nam fluor, si rarissimus sit, nullam videtur flammam posse concipere. Si vero densius quid fiat, eam concipit & ardet. Cuius rei multa sunt sensata testimonia. Aer equidem si solus sit aer, nullam concipit flammam, quia rarissimus est. Densius quid, ut vapor, ut fumus eam concipit. Dum quidem fumus ardet, & flamma est, ea quæ proxima succo vel snori est, densior est, rarefcit deinde, ardore eam rarefciente, ardet tamen vsque ad summum apicem, a quo deinceps nimium rarefactus fumus, amplius non ardet. A qua illa, quam e putri vino, per destillationem elicitam, Aquam vitæ vocant, medium quid inter aquam & aerem est. Dum enim aquæ speciem fert, aperto vasis orificio illico in aerem

vertitur. In eam si quis linteolum immergat, ignique propinquet, statim flamma corripitur, quæ lambendo humorem depascit vniuersum, sine vlla telæ combustione. Talia multa circulatorum circumferunt miracula, multo vulgi stupore, ut multa flammis ardere faciât, vrere nequaquam. Fluor ergo flammam concipit, & ardet aliud nihil, quàm fluor. Si è tali fluore sint astra a Conditore constituta, ea ardere & flammam esse nihil fuerit mirum. Atque ita verum Philo dixerit de sole, *φλογὸς πύλημα πολλῆς* flammæ compagem multæ eum esse.

Sed si tertium ignem *φῶς*, lucem dicamus esse astra, simul scilicet compactam, quibus, apud nos similibus id comprobabimus? Si alicubi lux sola congregetur, & sui vel flammæ etiam, faciem ostendet. Experimentis multis norunt id, qui noctu nauigant. Nam vbi remi in salum immerguntur, innumeræ ibi apparent stellulæ. Plures sub puppi, vbi remor equam findit, omnes calore nullo, nedum ardore. Mira res in Cypro nobis accidit. dum in agro Callopsiæ versaremur sub vesperam. Tum nubes nigerrima ab horizonte Austriano, ad medium fere cœlum est protensa, tempestatem minabatur magnam. Tunc versus equis domum reuertebamur. Illa in medio itinere in imbrem magnum est soluta, sine vento, crebris micationibus. Is imber, nos obruit. Videbam ego quidem in summis equi auriculis & crinibus, guttulas eius multas, quæ frequentibus nobis fulgurationibus, lumine plenas. E pileo nostro pendentes alias non paucas. Et e pallio quo eram inuolutus, alie tales sine numero. Iurarunt postea, socius & famulus, se certo credidisse, dum id viderent, me totum combustum iri. Tales luces veteres nauarum & poetarum, fratres Helenæ, lucida sidera, nominarunt. Nostrates, Sancti Hermi appellant lucem. Contigit etiam eadem in insula, ob nimios die calores, noctu iter facere. Stellam lucidissimam, earum quas cadentes vocitant, ante pedes cadere conspeximus, inter herbas sole iam arefactas. De equo statim descendimus, eoque vbi ceciderat accurrimus. Ambusti, aut adusti illius sceni, nihil vidimus. Tam rara ea fuerat flamma, ut luceret tantum non etiam vreret. Ad fauces Arsiæ fluuij, qui finis est Italiæ & Liburniæ, supra piscatores quosdam flamma ingens in sublimi apparuit. Quæ paulatim descendens, & eos, & nauiculam cooperuit. Paulisper morata euauit, nihil eis vel pannorum, vel capillorum, nedum lignorum adussit. Postridie illac iter facienti mihi, rem narrarunt, multisque confirmarunt iuramentis. Interrogauimus, an quid sensissent caloris, exiguum valde, responderunt. Experimenta

FRANCISCI PATRICII

menta duo priora, lucem probant aquæ indi, in eaque veluti coagulari. Duo hæc posteriora, probant eandem tenuissimo vaporibus. At omnes, lucem in alio corpore, veluti accidens esset, collocant. Idque non mirum, quia & anthracem apud nos & flammæ, in alio sunt corpore, ligno, & fumo, quia materiales sunt, & mortales. At cælestes ignes, & immortales sunt, & immateriales. Et hæc sunt ab illis participata. Et veluti, ab identitate, in alteritatem decidunt. Et nos in Panaugia iam probauimus, lucem esse sui naturam, substantiam, & per se stare. Id & nunc repetimus. præsertim cælestem lucem id a Conditore ab initio obtinuisse. Atque hinc sequi, ut sidera lux coagulata, & quasi compacta esse queant, & loco Philonici illius dicti, de sole eum esse, *φλογὸς πύλημα πολλῆς* Flammæ compago multæ, dici queat, *φωτὸς πύλημα πολλοῦ*. Lucis compago multæ, de astris omnibus. Sed si recte experimenta illa allata, considerentur, simul cum aliis similibus innumeris, & flamma lux est densior. uti iam dictum. & lux flamma est rarior, & pro raritatis, & densitatis ratione ac portione, vel calent magis, vel calent minus; vel calent insensibiliter. vel calent feruide. Nam & radij, qui cõfessione omnium sunt lux, & calent, & calent magis, & calent minus. Et lux quæ in guttulis circa remos, & fratres Helenæ nautis apparet, & nos circumdederunt, quamuis pusillum nihil obstante aqua de se proferunt teporem. Fluor. n. omnis ille primæuus, per omnia sparsus sicuti lumen, ita & calorem sibi imbibit, & sine eo esse nequit.

Sed unde tanta est & siderum, & siderearum lucium varietas? Et magnitudinum differentiarum & positionum atque interuallorum diuersitas? Causa quidem harum rerum effectrix, sicuti & aliarum omnium. est Conditoris, & bonitas, & sapientia, & potentia, qui entia cuncta, ab initio, numero, pondere, & mensura effecit, & disposuit optimis. Neque enim meliora, aut melius, vel effici, vel disponi, & in ordines suos digeri potuere. Formam vero cuique stellæ ita propriam indidit, ut nulli aliæ communis esse posset. Quarum forma cum lux & flamma sit, eam propriæ indidit materiæ, partibus scilicet tot, quot ipsæ sunt, fluoris illius primæui, quem materiam corporum esse diximus omnium, densati & rarefacti tanta proportionum varietate, quantum in sidereis lucibus spectamus. Similia namque apud nos quoque fieri conspiciamus. Et quidem quotidie, & in vna eademque flamma ac luce. Lecythus enim nostræ lucernæ ad quam hæc scribimus, dum ardet, ad imum unde flamma oritur, obscurior est, quia olei materiam proxime sorbet, & ea intingitur.

Altius euecta flauior atque lucidior est. In summum dum assurgit, & inde in fumum abit, quia densatur ibi fumus veluti ad subsidium sibi accurrens stipatur, in rubedinem magis tendit. Sæpe ad focum hyeme sedentes, ex variis lignis aridioribus, minusue aridis, aut humectis magis, vidimus flammæ, cyaneas virides, flauentes, rubentesque, alias pallidas, alias obscuriores. Id sibi quisque obseruare potest, ne rem fatigem, nimium manifestam. Id aut euenit, quia in his omnibus, non vnus est fluor, sed multorum varie temperaturum est commistio. & vnusquisque pro sua temperie, munus suum exsequitur. Simile sed purius est in sideribus. Quorum nulla varia flamma lucet, sed singula atque omnia propria lucent flamma, varie a Conditore, non quidem temperata, & cum aliis fluoribus permixta, sed varie vel densata, vel rarefacta, tanta equidem rarefactionis, & condensationis diuersitate, ac pulchritudine, ut nulla in re alia, & sapientia, & potentia eius sint magis admirandæ. Idque summa sua bonitate effecit, quia rerum vniuersitati id expedire, & perfectionem addere cognouit. Ad Antarcticum vero polum lucentissimas omnium posuit. Quod vero in mentem venerit nostræ ætatis Astrologo insigni, Clauio, ut diceret, in Polo Antartico nullas esse stellas? Nisi forte intelligat, in ipso Poli puncto. Namque Americus Vespucius qui quatuor nauigationes eo peregrit scribit.

„ Cælum decentissime exornatur sideribus
 „ quibusdam, quæ sunt nobis incomperta.
 „ Quorum ego consignatissime memini,
 „ percensui ferè XX. tante claritudinis,
 „ ut apud nos Venus & Iuppiter,

Deinde addit.

„ Propterea pro comperto habui, maioris
 „ esse magnitudinis quam autument mortales.
 „ Et in primis Canopus tres conspicatus sum.
 „ duos claros admodum,
 „ tertium obscurum, & dissimilem aliis.

Et mox.

„ Quæ vero ipsum (polum) ambiunt tria
 „ sunt, quæ figuram præ se ferunt trianguli
 „ orthogoni. Quorum id quod medio loco
 „ visitur, nouem gradus & medium circumferentiæ
 „ habet. Et vbi hæc exoriuntur,
 „ a læua conspicitur Canopus albicans,
 „ eximie magnitudinis, quod vbi in medio
 „ cæli deuenit infra scriptam præsentat figuram.

„ * His succedunt tria alia præclara
 „ sidera quorum medium, habet

„ * diametrum circumferentiæ duodecim graduum cum dimidio. Et in medio eorum alter Canopus cernitur albus.

Hunc

Hunc sequuntur sex alia conspicua sidera quę claritate cunctis octauę spherę sideribus præsent. Quorum medium in superficie firmamenti diametrum circumferentię habet graduum XXXII. Hęc alstra concomitatur Canopus ingens, sed niger. Quę omnia cernuntur in uia lactea. Et ubi ad lineam peruenierint meridionalem, infra scriptam referunt figuram.

* * * * * Andreas uero Corsalius

* scribit duas nubeculas

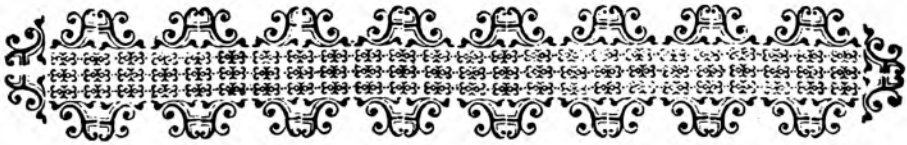
* satis magnas circa polum

uersari, & inter eas stellam esse a polo gradibus circiter XI. distantem. Supra quas cerni ait crucem admirabilem, inter quinque stellas, quę eam circundant, cum aliis stellis quę cum illa reuoluuntur procul a polo grad. XXX. Quę tantę sit pulchritudinis ut nullum cęleste signum ei possit comparari. Alij quoque earum nauigationum nauatę, de Cruce hac, quam uoce Hispanica Cruserum uocant, mentionem fecerunt. Hęc de fulgorum siderorum differentiis. Magnitudo uero a duabus potest prouenire causis. A fluoris scilicet copia, & multitudine, ad stellam formandam confluxa. Vnde sex illę stellarum magnitudines ab Astrologis obseruatę, quarum maximam dicunt terra esse maiorem centies

minimam uero vicibus XVIII. Minores his, instrumentis suis, non comprehenderunt. Sunt tamen innumerabiles quę hyeme, præsertim sereno cęlo conspiciuntur. Maxima autem omnium ea sorte est quam Vespucius obseruauit gradum XXXII. circumferentiam habere. Altera magnitudinis causa est maior a nobis recessus atque minor. Sicuti enim, Venüs quando est nobis proxima interdum etiam conspicitur; quando uero longissime a nobis distat, apparet longe minor. Quod & reliquis planetis accidere Astronomi docuerunt. Idem est de iis quas fixas uocant, reputandum. Nam quę hyeme conspiciuntur, maximo etiam apparent a nobis, sed inter se impari abesse interuallo. Ac forte alię sunt, quę nostrum uisum fugiunt, & ita empyreum recesserunt. Hos autem recessus & propinquitates eis Conditor assignauit, quia uniuerso cognouit expedire. Deus enim nihil frustra facit. Disposuit quoque & positionibus eas, & interuallis, certis numeris & mensuris, nobis quidem ignotis, ipsi uero notissimis, ad uniuersi nimirum beneficium, & perfectionem. Atque hęc omnia fecit, ut cęli gloriam eius enarrarent, & laudem annunciaret firmamentum. In quo siderum habitacula esse iussit.

Finis Decimiquinti libri Pansofmice.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER SEXTVSDECIMVS.

DE LACTEA.

Lacteam Græci veteres vocauerunt, quod Latini lacteā viam, vel circulum lacteū, vel cingulum appellauerunt. Eius tractatio, tractationi siderum coniuncta esse debet: quia & inter sidera visitur, & sidera in se continet, quibus est interspersa; & sidus quoddam ingens, ipsa videtur, totum cœlum quasi cingere. De ea, magna fuit inter veteres, controuersia, quid esset, & vbi esset. Nam alij, eam in cœlo, alij in aere locauerunt. Et Pythagorei quidem crediderunt, cadente e loco suo sidere aliquo, qua cucurrit, totam incendisse regionem, incendijque illius, quasi reliquias ipsam esse. Sunt qui tradiderint, curram patris solis, aurigante Phaetonte, extra solis vias omnia conflagrasse, idque signum remansisse. Metrodorus, iam olim, solem illac latum. Alij solis radiorum esse reflexionem. Parmenides, densi & rari esse mistionem quandam, quæ ei lactis dederit colorem. Anaxagoras, vt ei Aristoteles adscribit. Lucem esse siderum quorundam, vt vero Plutarchus, vmbra esse terræ, quando sol sub terra est, & non omnes cœli partes illuminat. Democritus, vt Aristoteles, lucem esse siderum quorundam. Vt vero Plutarchus, multarum paruarumque, & vicinarum stellarum, ob densitatem esse colustrationem. Qui vero in aere eam posuere, dixerunt, pars, circulum esse quasi nubem in aere circumuentam: Et quia sit albus, lacteum appellari. Aristoteles tandem docuit esse multarum, & continuatarum exhalationis incensionem. Sed Aristotelis, admirator omnium maximus

Auen Rois, quique eum nihil sine forti dixisse ratione contenderat plerumque, in hoc dogmate eum deseruit, & transfuga est factus. & ipse alias intulit opiniones. Dixit enim vel apparentiam tantum esse. Vel reflexionem luminum, multarum stellarum in ignem sphericum, in quo lumina commisceantur. In debilitatem quoque visus retulit, qui paruas illas stellas nequeat comprehendere. Vel etiam partem cœli esse dixit, quæ a stellis illis paruis lumen recipiat quod multiplicetur ob earum multitudinem, & lumen earum quasi conduplicet, & commisceat. Post hunc e Peripato alij, duplicem eius rei attulerunt causam, orbis spissitudinem, & paruarum multitudinem stellarum. Recentiores Astronomi, partim Democriti sententiam sunt secuti. Partim vero aiunt firmamenti esse partem continuatam atque latam aliis cœli partibus densiorem, minus tamen quam sidera, ita vt media quadam sit inter astra. & cœli corpus densitate. Candorem autem illum esse lumen solis, quo sicuti alia sidera, vt ipsi credunt illuminantur.

„ Diuino vero vir ingenio, amicus noster
„ Telesius putat, lacteum circulum, supremi cœli esse portionem, quæ vel eandem
„ lunæ sortita dispositionem, lunæ ritu, solis ad nos remittat lucem. vel paululum
„ quid magis, quam lunam in se ipsam condensatam, per se visibilis est, lucidaque.

Nos autem quid nam de tam magna, atque ardua questione, au debimus profari? aut efferre? Audendum namque est aliquid, Neque a nostris principiis atque demonstrationibus iam peractis est recedendum. Itaque dicamus, hunc circulum. (si tamen circulum, aut cingu-

cingulum est, vel potius duæ sunt in æthere, nequaquamque circulari, viz, sese extremitatibus iungentes vel empyrei, vel ætheris, vel aeris esse necessario portionem. Aeris non esse certo sunt argumento, eadem semper eius positio. Ab eisdem enim asterismis discedit numquam, Cassiopea, Cygno, Aquila, Sagittarij sagitta, Scorpij cauda, Centauro, Argo, Geminorū pedibus, Heniocho, & Perseo. Neq; partes eius locos mutāt, & eadē semper latitudine, quāuis alibi maiore alibi minore, conspiciuntur, & lucem clariorem hic, minus claram alibi nūque variat. Res vero quæ in aere sunt, vel sūt, in dies mutantur. & nulla certa obtrinent loca, tā eæ quæ e vaporibus dicūtur generari, quā eæ quæ ab exhalationibus gignuntur. nubes, ignes varij, cometae. Neq; potuit Aristoteles rationabili vlla ratione asserere, eū in locū aeris cōtinuē exhalationē multā aggregari, quia in cœlo supra eū locū, maxima & fulgentissima sunt astra, & plura, & crebriora. Hoc. n. prorsus falsum esse Aronomorum tabulæ indicant. Per quas videre est, tota ea circuli, & longitudine, & latitudine non plura quā α β γ δ ϵ ζ η θ ι κ λ μ ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω esse sita, & primæ magnitudinis, non nisi duo. Secundæ vero non plura quā ν ξ \omicron π ρ σ τ υ ϕ χ ψ ω . Reliqua omnia, infra hanc esse magnitudinē, & maiore eorum partem, esse quartæ, & quintæ, & sextæ magnitudinis, & aliqua obscura, & nubilosa, vt minime dici queant, & fulgentissima, & maxima, & plura, & crebriora. Quid igitur huic homini faciamus, qui eadem semper, & diligentia, & negligentia philosophatur. Non est igitur hic circulus exhalatio in aere, sub maxima, plurimaq; cœli sidera congregata. Nō est ergo hic circulus in aere. Supra vero ætherē in empyreo nō esse, valida videtur constare ratione. Namq; empyreū, immotū esse demonstrauimus. Galaxia vero, moueri apparet in circuitū. Quæ res duo nobis indicat. Ipsam scilicet in æthere esse, & stellarū esse naturæ. Quod & cādor eius indicat limpidus. Hūc autē candorē, vel a seipsa habet, vel ab alio. Si ab alio, vel a sole, vel ab astris. Si a sole eum habet, ita quoque conuincitur astrorū eam esse naturæ quia, vt astra (quod astronomi putarunt omnes) a sole illuminantur. At a sole non illuminari astra, quia flammæ & lucis per se sunt, iam est demonstratum. Si non a sole illuminatur, ab astris ne illustrabitur? Si ab eis lumen accipit, a quibusnam accipit? Ab ijs ne, quæ extra ipsum, prope ipsā sunt, vel ab iis, quæ ab ea procul sunt positæ, vel etiam sunt in opposito. Vel etiam ab iis, quæ intra suam sunt latitudinem, & quibus est quasi resperfa? vel ab horum parte aliqua, vel ab omnibus? Sanē si rationes a sensu ductas simili, sectari nobis liceat, dicemus ab astris omnibus lacteam viam posse collustrari. Lucent

enim, & cœlum vniuersum, suis illuminant luminibus. Sed cur cœlum non totum, vt in lactei parte luceat, causa est inquirenda. Et in hac totus noster versatur labor. Nam cum in hac luceat parte, non luceat in aliis, profectō, non sine causa, id fieri est existimandum. Quæ igitur causa ea esse potuit? Quæ nā alia, quā ea, per quam in ea tota cœli regione, reliqua lucent sidera. Ostendimus autem ea lucere, eō quod, vel lux conspissata sint, vel flammæ sint ardentes, vel vtrumque. Nam Salomon flammæ esse scripsit in sapientia, ita

„ Nec siderum lympidæ flammæ, illuminare poterant illam noctem horrendam.

Sidera ergo flammæ sunt; & ideo illuminant, quia & lux sunt, & ignis. vt iam est ostensum. Itaque lacteam candore fulgere necesse est; vel quia tota sua longitudine, & latitudine, lux sit densior, & flamma ardens, vel etiam vtrumque, vel etiam neutrum. At neutrum esse fieri non potest. Nihil enim lucere conspicitur, vel apud nos, vel in aere quāuis ignes. Cur igitur non, & in æthere id fiat, vt demonstratis? Vtroq; igitur, sed longe puriore igne etiam in æthere lucent, & astra, & quæ lucēt reliqua. Lactea igitur lucet. vel quia lux est, vel quia flamma, vel quia vt diximus est vtrumq;. Lux. n. flamma est. Et flamma est lux. At quo modo est ibi vel congregata lux, vel flamma accensa, & non æthere toto alibi? Quia Conditor, vt cœli gloriam eius magis enarrant, eam ibi condensam esse voluit. Necesse autem fuit, eam non esse nullibi. Sed loco aliquo lucere. Elegit igitur eum locum, quo sita est, sua ineffabili sapientia. Cuius Thesauros, quia cognitione nulla attingimus silentio veneremur. Philosophia enim nulla, tam alte scandit. Sicuti nec apud nos, cur ignis calefaciat, vestigare est potens. Sed cur, non tam viuide? Et non eodem vbique modo lucet? Sed hic clarius, ibi languidius? Et modo latius ea sese fundit lux, modo minus late spargitur, & per anfractus veluti quosdam, & ordine nullo, latitudinem suam effundit? Id vero Cōditoris consilium fuisse, necesse est iudicare. Cuius iudicia, sunt nobis inscrutabilia. Illud tamen, ex demonstratis possumus nos dicere, lacteam lucere in æthere, ætherem non lucere: quia hic sit rarissimus, & tenuissimus. Illa vero non tam sit tenuis, nec rara, sed æthere ipso, sit densior vbique, & conspissatior. Non tamen tantopere fulgere, quam pleraque astra, quia sit eius flamma, astrorum flammis tenuior, & rarior: astra vero sint densiora, & compactiorem suam habeant densitatem. Media ergo inter æthereā, & sideream, tum raritate, tum densitate. Et vt æthere densior est, ardet, vt vero sideribus

FRANCISCI PATRICII

rarior, ardet languidius quàm sidera. Et qua parte ipsa fulget clarius, ea putandum est esse densiorem. Vbi fulget remissius, ibi esse rariorem. Sed & illud adhuc in quaestione remanet. Sidera quæ in ea visuntur, & minima, & maiora, & maxima illa, quæ apud Antarcticũ Vespucius narrat, omnium quæ in cœlo sunt lucentissima in ea esse, an reuera in lactea sint, & eius quasi partes? An vero infra eam versus nos, vel supra eam versus empyreum? Id putamus, nullo sensu comprehendi posse. Ratio tamen dicitur, posse stellas, & supra eam esse, & in ea, & etiam eam infra. Vespuciana autem illa, quando tam valide luceant, duplici id ratione fieri videtur posse, vel propria ipsarum magnitudine, vel quia nobis sint proximiora, quam ea quæ lucent minus. Sed si lactea, aut flamma, aut lux est, vt cœtera astra, cur non vt cœtera astra, aut micat, aut radiationem non ostentat? Non quidem micat, vt planetæ, ad nos propinquitate. Sed quia rarior est eius flamma, quam sit astrorum flamma, raritas aut illa, inefficior est, quam vt micationem edere possit. Nam & inter astra reliqua, quæ delu-

tiore ac debiliore sunt luce, minus micant. Et apud nos flammæ, in tenuiore materia ardentes, minorem, edunt micationem. & si in palea, aut stipula sit, aut stupa, aut minimam, aut prorsus nullam edere visuntur. Sed & si in agro, demesso frumento, palea quæ solo fixa remansit, noctu accendatur, longam accensionem ostendet, sed micantiam ostendet nullam. Eadem hæc est ratio in lactea, quæ in longum latumque ardens, nihil micat. In utroque huius rei causam nos esse arbitramur, si quæ pars, aut micare queat, aut etiam micet, eam non cerni quia, reliqua flamma eam absorbeat, & conspici non sinat. Quod manifesto experimento probari videtur posse. Nam si candela ardens magnæ opponatur flammæ, vel etiam soli, & nos procul aliquanto spectemus, profecto, neque ipsa apparet, neque nos eam discernimus. Sed cur stellæ, quæ in ea apparent esse, micationem suam non amittunt? & a nobis discernitur? Quia & maiores sunt, quam candelæ flammula; & viuacius, ardent, & viuacius micant, præsertim quæ maiore sunt magnitudine.

Finis Libri Decimifexti Pansosmia.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

DE ASTRORV M MOTV.

Quoniam cœlestium, quas ha-
ctenus agitauimus qua-
stionum, maxima nobis su-
perest, eaque non simplex
peragenda. Capita eius re-
censeamus prius, deinde
singula persequamur. Pri-
mum omnium, si stellæ nulli orbi sunt infixæ,
vti est demonstratum, quomodo in æthere
pendent? Quo deinde modo per se mouen-
tur ipsæ? Quomodo in motu eandem semper
inter se distantiam seruant. Si flammæ sunt,
quomodo, comam, vel barbam, vel caudam
vti cometæ faciunt, per se non trahunt? Qua
ratione tam citato ferri possunt cursu? Et qua
tandem de causa, non in rectum, vt flammæ
cæteræ, sed in circuitu reuoluuntur? Maxi-
mæ profectò ad nostra demonstrata, hæc se-
quuntur dubitationes. Ob quas, tametsi illa
sint probatissima, vix consistere videntur pos-
se. Sed eas pro nostra virili, expedire ac sol-
uere adnitamur. Ac primo loco, primam.
Quam igitur rationem excogitabimus, vt cre-
dibile fiat, stellæ nullo orbi infixas, in æthere
suis viribus pendere? Facillimam sanè, eorum,
quæ prope nos fiunt simili sumpto experimē-
to, quod Aristoteles & admonuit, & in opus
duxit. Cernimus quotidie, nubes paruas ma-
gnas, ingentes, tantaque magnitudine, vt cœlū
operiant totum: tantaque densitate, vt solis
lucem radiosque lumenque nobis adimant.
alicubi etiam Cimerias obducant tenebras, in
aere pendere, non solum horis, sed & diebus,
noctibusque integris. Per hyemem etiam
mensibus, & sub septemtrionibus etiam annis.
Aequiore igitur ratione, quærat quis, qua cau-

sa id fiat, cum nubes graues sint, & grauitate
sua deorsum ferri debeant, quàm is qui quæ-
rat, Cur flammæ quæ natura sua supera pe-
tunt, in superis maneant? Videmus etiam eos
ignes, tam varios qui in aere generantur, in
eo etiam pendere, & aliquando eodem loco
stare, aliquando eum mutare sensim aliquan-
do etiam velociter transcurrere. Nulla autem
horum maior ratio est, cur pendeant in aere,
quàm siderum, cur pendeant in æthere. præ-
ter quàm quòd sidera videntur, æterno ibi
esse tempore, flammæ autem hæc ac nubes
esse temporarias. Sed hæc temporis, aut æter-
nitatis ratio, nihil ad horum, aut illorum pen-
dentiam confert. Vim autem naturæ assert
nullam, quòd sidera pendeant. Non equidem
magis, quàm naturæ eidem vim afferat terra,
quia in aere pendere videatur circumfuso. id-
que seculis omnibus. Sed nullo miraculo vel
terra, vel sidera, hæc in æthere, illa in aere pen-
dent, quia in proprio ac naturali sibi sunt lo-
co. In quo, nihil vel graue est, vel leue. Et si
graue quid vel leue dicatur, id in alieno, non
proprio patitur loco. Terra natura sua, centro
suo innititur, circaque ipsum conglobatur,
partibus eius cunctis, ad id vergentibus, ac
nitentibus. Quid igitur vetat sidus singulum,
in proprio ac naturali consistens loco, centro
suo itidem niti, circaque ipsum conglobari,
quando & rotunda omnia esse, credita a phi-
losophis, & tradita etiam sunt ab Astronomis?
& rotundæ manifesto appareant figuræ. Si ve-
ro Orphei & Heraclidæ, & Pythagoreorum
quorundam sententiæ locus in philosophia
concedatur, singula astra, esse mundum quen-
dam, qui & terram, & aera, & æthera in se con-
tineat;

FRANCISCI PATRICII,

tineat, cur non & rotundum esse cōcedemus, & centro suo inniti. Et eadem qua diximus ratione, nulla naturæ vi, aut miraculo pendere. Multo certe maiore & vi, & miraculo, quāuis exiguo æternitatis respectu, nubes, quæ graues confessione omnium sunt loco præter naturam, non rotundæ, nullo innixæ centro, pendent. Si ergo contra naturam nubes alieno in loco pendent diutius, cur non sidera secundum naturam loco proprio, non manebunt. At non ut terra, manet inquiet aliquis, sed mouentur vel moueri apparet. Si mouentur, quomodo mouentur? Theophrastus, in Peripato fere principi par, scripsit ὅτι αὐτῶν γὰρ κινεῖται τὸ πῦρ. A seipso enim mouetur ignis. Non id quidem de anthrace dictum est, sed de flamma, & luce, cuius radij per se mouentur. Sed huic quæstioni iam videtur superius factum fuisse satis, quādo diximus Solem testimonio Salomonis esse vel nominari spiritū. philosophicis testimoniis pluribus, astra omnia esse animata, & intellectu prædita. Igitur, per se quidem mouetur sui natura flamma omnis, spiritus omnis per se mouetur. Anima principium est motus, quod & Aristoteles cogente veritate est falsū aliquando, & Theophrastus procul omni dubio confirmauit. Quid igitur mirandum, si sidera ut flammæ per se mobiles, si spiritus prædita, si prædita anima, per se moueantur, a nullo vectæ, a vehiculo, nullo aut rota, aut orbe circumlatæ moueantur? Sed modus est quærendus. Si flammæ sunt, res tenuis, raraque, in motu vel non disperguntur tam rapido. vel non rarefunt magis, atque indies magis, ita ut ad summam redactæ raritatem, non amplius luceant, & in cæli vnde conflata sunt, diaphanitatem non transeunt? Non autem sparguntur, neque extinguuntur, neque euaneſcunt, quod in flammis nostratibus, & iis quæ in aere accenduntur, euenite sæpissime videmus, quoniā vno in natura contrario posito rerum Cōditor, gloriæ suæ ergo, & sapientiæ, & potentiæ testimonio, voluit cōtrarium quoque alteram consistere in vniuersitate. Ita ut in natura vna igniū, alij essent perpetui; alij essent temperarij. Id si dixerimus rē verissimā affirmabimus, sed supernaturali ratione. Naturali vero hac alia. Quod sicuti corpus aliud est corruptibile, aliud æternū. Sic in ignibus nihil mirum fuerit, ut alius corrumperetur, alius dureret perpetuo. Alius quidem corrumperitur, quia ut sit, materia eget, in qua accēdatur. Et ex qua ut Theophrastus ait, seipsū generet. & qua deficiente, deficiat & ipse: & quasi seipsum det interitui. Aeternus aut ille, nulla indiget materia, ut sit, aut alimento, quo nutriatur, aut seipsum regeneret. In se. n. ipso consistit, & de substantia sua sese nutrit, quæ

non consumitur. Et si consumitur, in proximū sese vertit ætherem, ex quo si refectione opus habet, tantundem attrahit, quantum ipsi deperijt. Atque ita sese perpetuo, & generat, & regenerat. Et ex qua substantia est genitus, ex eadem etiam alitur. Atque ideo in raritate ætheris, atque perspicuitatem non vertitur. Quia dnm reficitur, in seipsum tedit. Et qui prius erat, esse quoque; in posterum perseverat. Et dū idem esse perseverat, e suo loco non dimouetur, neque ex prisca eius vicinia discedit, Hæc tertia inter propositas fuerat quæstio. Sed cur barbam, aut comam, aut caudam sicuti cometæ singula sidera secum, neque alunt, neque trahunt? quæ fuerat quarta. Ea profecto res, nec necessaria est, neque possibilis. Non necessaria, quoniam & alij ignes in aere accenduntur, præter cometas. Chasmata, foueæ, domus ardentes, recessus, globi, & alia similia, quæ quāquam moueri, oriri & occidere appareant, numquam tamen ignes alios secum trahunt.

Sed nos forte frustraneum suscipimus laborem, dum passiones sidereorum motuum perquirimus. Ipsa autem sidera, fortasse stant immota, & mouentur minime. Si quis enim dicat, ætherem illum in quo non erratiles stellæ habitant, ideo firmamentum nuncupari, quia firmum stat, & nullo mouetur motu. Et stellæ quæ in eo sunt, nullo itidē moueri motu. Ratione vero contrarij alterius, quod natura in singulis atque omnibus requirit generibus, esse ætherem alium, ab eo contentum, qui per partes moueatur, stellæ autem quæ in eo sunt, & toto & partibus moueantur, nullis orbitibus infixæ. Moueatur itidem aer, moueatur, & aqua, moueatur quoque terra & toto & partibus omnis, solum firmamentum & toto, & partibus stet omnibus. Magna sunt hæc omnia. Maiora merito erunt, si vera fuerint. Sane enim pleraque seculis omnibus inaudita. Ea ad veritatem si possumus, discutimus. Sensus quidem de tam longe positis, plene iudicare, nō videtur posse: at tam a sensu ductis rationibus, ea vestigare, & quod verius appareat stabilire, non prohibemur. Ita que dicimus.

Sensus, & experiētia, & ratio ostēdūt, breuius spaciū facilius posse pertrāsiri, quā spaciū lōgius. Multo. n. facilius, Centū passus ambulamus quā passus mille. Idem faciunt animalia cuncta. Et si quid vi, aut arte fiat, longe fit probabilius, ut lapidem manu, aut sagittam arcu, per XX. passus iaciamus, quā per centū. Hoc docētibus sensu, experiētia, ratione, quis negare audeat, possibile, & facilius, & rationabilius, & credibilius esse, ut millia passuum. 795. vna hora pertranſeantur, quā millia passuum. 42398437. hora eadē. Quis non rideat hominē, qui alleuerit hæc innumerabilia, possibile, transiri, quāquam

quàm illa pauca? Et nihilominus, nō solū, non ridemus, nos ēt doctuli, sed maxime ēt admiramur, innumeros homines, qui creduntur sapientes, qui id nobis inculcāt quotidie, & nō solū conātur persuadere, verū ēt persuaserūt ita, vt nec dubitare, neq; hiscere audeamus contra. Astrologos dico, & qui eos secuti sunt phisicos. Tāta, n. magnitudine firmamentū faciūt, & tantū eius circuitū in extima circūferentia, vt æquator eius, si XXIII. horis debeat circūuolui, necesse sit, tanta eum velocitate ferri, vt vniushoræ spacio, ea millia passuū q̄ diximus, 42398437. circūuoluantur. Quā velocitatē, superaddūt, si posset auis quæpiam cōsequi, & circa terrā volaret sub æquatore, vna tantū hora totā terram circuiret 1884. vicibus. Qua re, impossibilius, aut incredibilius excogitari potest nihil. Lōge maior sequetur impossibilitas, si cōputetur motus, nonæ, quàm fixerūt sphę rē. quæ firmamētū eo circūagat modo; & ipsa motu eodē circūlata a sphæra decima, quæ & ipsa moueatur, & reliquas omnes, secū rapere, & circūferre dicitur. Lōge ergo nos, & possibilius, & facilius, & credibilius, supra docuimus, æthera ac cęlū, nō moueri, quia sit cū empyreo immobili. cōtinuatū corpus. Sed esto, cęli ea pars, quā modo firmamētum appellauimus, sit immobilis. At sidera quæ in eo habitāt, nonne vidētur, circulo moueri? Si circulo reuera moueātur, nōne idē sequetur impossibile, vt eadē hora vna, eadē millia passuū 42.39.84.37. cōficiant. Quid ergo, quia hoc sit impossibile, impossibile quoq; fuerit stellas in circuitū reuolui? Profectō, vt impossibile hoc vel fugemus, & fugiamus, vel demōstremus sidera verē moueri, ratio aliqua est quærēda, quæ vtrumlibet horū nobis persuadere queat. Vna hęc esto. Nō esse sidera, omnia in cōuexa cęli superficie. seu vt nos docuimus, in nulla ibi superficie sunt, cum nulla ibi sit, sed neq; omnia tā lōge a nobis sunt collocata. Sed rota cęli crassitudine sunt sparsa, hæc vicinius ad nos, illa longinquius. Crassitudo aut cęli huius, ex eorū computis millia est passuū 809424.71. & amplius. In tāta igitur crassitudine, quæ sidera sunt sparsa, necesse est, nō eadē velocitate moueri omnia, sed varia prout, vel summis, vel infimis sūt proximiora. Quę. n. eodē tēpore minora spacia obeūt, tardius mouētur; quæ vero maiora, velocius. Quod & Phisici, & Astronomi, & fatētur, & asserunt. Non ergo omnes stellæ ea tot passuū millia, hora vna mouebuntur. Sed quæ nobis sunt proximiores lōge cōficiant pauciora. Sed non adhuc tollitur dubitatio. Nā quæ longissime a nobis distant, si verē mouentur, non poterūt illud impossibile non subire. At impossibile nullum admitti potest; & ex eorū motu oritur, impossibile ergo est illas moue-

ri. Ergo nō mouentur. Vel illæ quidē sup̄remę immotę permanēt; viciniore hęc mouētur. At apparent moueri cūctæ, quia semper eodē tēpore ad idem redeūt, & eandem seruare inter se videntur distantia. Quid ergo apparētia tantum est hic motus? Nā & alias apparētias adducunt astronomi, in quibus sensum nostrū falli autumāt, vt in innumero illo stellarū, quę hyme cęlo sereno apparent numero. Et quādo sole Oriente, aut terra, aut mari, in horizonte, non curua, sed recta linea secatur, aiunt visum in eo decipi. sicuti etiam in cęli illa, quam ostendimus camera, & in aliis pluribus. Quid igitur dicemus, hunc siderum motus apparētiam tantum esse, an vero, reuera eas moueri? Si moueri negemus, multo sensu fallimur. Sim e contra, moueri eas fateamur, impossibilia illa vti possibilia admittimus. Qua igitur ingrediemur via, vt id dignoscamus?

Tentemus, si possibile sit, terrā mouere, & vultissimorum Nicetę Siracusani, Philolai, inter Pythagoreos facile principis. Et de eadem schola Heraclidæ, & Ecphanri, & Seleuci Mathematici, & Aristarchi Samij, quorū auctoritas, Aristotelis & Ptolemei auctoritatē facile obruat. Quibus accedit nostræ ætatis Astronomus sūmus Nicolaus Copernicus, qui omnes cęlū sidereū stare simul cū stellis, terram vero moueri autumarūt. Si igitur tāta hęc cōtrouerfia, huius motu possibili conciliari queat, est omni diligentia perpendendū. & quę impossibilia ex terrę motu oriātur peruidendū. Sed ante omnia hac vtatur diuisione. Quoniam stellę circulo moueri videntur, necesse est, eas vel cęlo infixas ab eo circūferri, vel ipsas per se, in circuitum sese circumferre, vel terram nos rotatu suo circumferre in gyrum. De tribus autem hisce modis, primus prorsus impossibilis videtur. Secundus vero quo ad suprema sidera impossibilis. Quo vero ad media, fortasse possibilis. Possibilis aut ad ea quę nobis sunt propinquiora. Sed supremorum impossibilis fugienda. Terram vero reuolui, quamuis a magnis, contrarium sit traditum viris, & oculi nostri sibiipsis persuaserunt, neque se, neque terram verti, tamen longe videtur rationi esse consonantius, eam potius quam vel cęlum, vel suprema astra circumuolui. Nam terræ circumferentia, vli Ptolemæus, (qui falsa omnia in cęlo est imaginatus) tradidit millia passuum 22500. non excecit. Quæ summa si per XXIII. horas diuidatur comperietur, terram sua vertigine, vna hora conficere, non amplius, quàm millia passuū, 937. Si vero fides maior recētioribus nauis ac Geographis habeatur, qui terrę ac maris ambitum, non semel obnauigarunt, non plura continere millia passuum reperere, quàm

FRANCISCI PATRICII

19080. Cuique cœlesti gradui, millibus passuum 53. computatis. Modo si totus hic ambitus, in motum XXIII horarum distribuat, qualibet hora, circulatione sua, non plura milliaria cōficiat, quàm quæ ante diximus, 795. Quod spacium, tamen ad nostram, aut auium velocitates comparatum, vix fieri posse videatur, longe tamen possibilis est, & verisimilius, quam vt firmamentum, aut suprema in eo sidera, eodem temporis spacio, hora quolibet, passuum millia 42398437. conficiant.

Hanc veri similitudinem, ac possibilitatem, experimenta multa adiuuant. Nam si quis, in flumine, nauicula vehatur, aut littora in mari legat, videbit ripas, & littora retrocedere, se se vero, & nauim non moueri. Quod & Virgilius scite cecinit.

„ Prouehimur portu, terræque, vrbesque recedunt.

Si quis item de proximo loco, vel domus culmen, vel turris cacumen spectet, & super eas vento ferantur nubes, videbuntur, & domus, & turris moueri, nubes vero stare. Si quis itē eminus, nauim plenis velis euntem aspiciat, videbitur eam stare (mouetur tamen velocissime. Tantum visus etiam in distantia debita decipitur. Quanto facilius est eum falli, in stellarum, aut cœli motu, quæ immenso a nobis interuallo absunt. qui in tot rebus aliis decipitur mani festo. Verisimile ergo hisce exemplis sit, ut nobis idem eueniat, noctu stellas intuentibus, ut putemus, quæ sicuti ripæ, & littora immotæ stant, moueri, & nos qui terræ rotatu vehimur, firmos stare. Sed sunt Astronomorum, & Aristotelis argumenta, vero itidē similia, quæ contrarium persuadeant. terram nempe stare, moueri sidera. Ea recenscamus vt si non certi aliquid, in tanta re, ac tam magna controuersia venemur, saltem, quod possibile, & uerisimilius sit cognoscamus. Aristoteles igitur, prima sua ratione, ait, Si terra moueatur, ui & præter naturam eam moueri. sed nulla ratione, assumptum probat. Et si hæc ei est probatio; simillima erit, & hæc alia. Si cœlum mouetur, si mouentur alia, ui, & præter naturam mouentur. Et tantundem hæc quantum illa ualebit. Vel ergo æquipollent, uel utraq; futiles sunt manifesto. Ait secundo. Si terra mouetur, partes quoque eius, natura eodem mouerentur motu. Concedimus id. Circumferuntur enim cum ea, omnes eius partes, non minus, quàm ipse putet, ad motum orbis moueri sidera. Si uero a terra pars aliqua auellatur, motu præter naturam fertur, non aliter ac, si a cœlo stella auelleretur aliqua, motu ferretur præter naturam. Sed mirabilis est eius ratio tertia, qua asserit, terra ideo duobus motibus uariis ferruntur. Hanc tam

bellam rationem quis nam e sua schola logicus, ulla includat argumentandi forma? multis, & nullis terminis connexam? Planetæ quidem uariis mouentur motibus, non tamen uel inter se, uel cum firmamento iisdem. cum sint tamen, sua doctrina eiusdem cum reliquo cœlo, essentia. Quid igitur mirum, terram substantiæ a cœlo diuersissimæ, si moueatur, diuersis a cœlo motibus cieri? Sed unde illa uenit illatio, ut duobus moueatur? Quæ cum a præmissis ullis uenerit, nec aliter fuerit probata, futilia erunt ea omnia, quæ ipse inde contendit sequi. Quod amplius dicit, terram totam, natura ferri ad uniuersum medium, non est uerum. In uniuersum enim medio eam dicerent consistere, & super eo stare firmam ponderibus libratam suis, non tamen uetari, quim & circulo circa ipsum moueatur, non aliter, ac cœlum dicunt Astronomi circa idem centrum, & circa polos suos circumuerti. Neque recta argumentatione colligit, quia terra sit in medio, eam esse omnino immobilem. Potest enim in medio esse, & ab eo discedere nusquam, aut sursum, aut deorsum, aut ad latera, atque hisce motibus esse immobilem. non prohiberi tamen, eam circa medium circumuolui. Neque illa ualentior est ratio, quoniam partes eius aliquæ, sursum ui proiectæ, ad eundem redeunt locum, ideo eam non circumuolui. Nam sicuti, & ipse, & altronomi autumant, firmamentum motu raptus, in ferio res cœlos secum trahere, & non solum cœlos, uerum etiam ignis sphæram, & supream aeris regionem, eadem rationis ui, dici poterit, terram circumuolui, & aquam, a se uectam, & aeris infimam regionem, intra montium cacumina comprehensam, secum circum uehere. Arque ideo proiecta illa eum aerem non excedere, & cum eo circumuolui, & ad eum recidere locum. Ridicula autem illa est argumentatio, qua cōtendit impossibile esse, a medio, aut extra medium, & partes eius, & eam totam ferri. Neque enim id, quisquam aut asseruit umquam, aut nunc asserit. Quam uero ab Astrologis affert rationem grauitatis, eam totam, & partes ad centrum niti. Esto uerum, non tamen id prohibet eam circulo etiam, circa centrum moueri eundem. Astronomi recentiores quidam, asserunt, si terra circulo moueretur, nubes, & aues, contrario motu cererentur ferri. Quæ sequella ridicula uidetur. Aues enim pro libitu, quaqua uersum uolant, & aerem seu stabilem, seu circumlatum, seu uentorum ui agitatam, findunt, & nulla aeris ui rapiuntur. Nubes uero, uel immotæ stant loco eodem cum aere circum uectæ, uel mouentur uentis, quoquot, & e quibus horizontis, aut aliis stent partibus. Et is idem aer, ab

eis diuerberatus potest cum terræ uertigine circumuehi. Metuunt deinde, ne eo motu, ædificia ruant, & eos obruant. Qui timor, vanus equidem est. Quoniam ut sunt graua, ijs locis ubi sunt firmata, quasi terræ partes, & cū ea ferè substantiæ eiusdem, ad centrum, & ipsa nituntur. Cur etiam ædificiorum timent ruam, hoc tam lento motu? & non timent, ne in frustra frangatur cœlum, motu tam impossibilis celeritatis? Addunt. Motus hic terræ in circuitum, ei præter naturam est, cum alium, in rectum, & deorsum habeat naturalem, corporis autem simplicis, vnus tantum est simplex motus. simplex autem corpus terra est. Sed simplex corpus esse terram, inueterata quadã, & vana, & falsa opinione sumunt tantum, non tamen probant, neque probare possunt, & dū probasse sibi credunt, sensibus carent omnibus. Omnibus enim sensibus repugnat, & suis præterea positionibus, asserere terram corpus simplex esse. Nam quod simplex est, non nisi vnum est; nullas habet partes, ex quibus componatur, terram autem, frigidam, & siccam ponunt, necesse autem est, alteram harum qualitatem a proprietate essentia, longe alia, venire, quam veniat altera; E duabus ergo essentiis terram componunt. Si componunt, simplicitatem ei prorsus adimunt. Sensibus autem omnibus hæc simplicitatis positio repugnat. Quoniam in terra, tot colores, tot sapes, tot odores, tot sonitus, tot durities, tot mollitudines, raritates, densitates, & tot qualitates, quas vocant secundas in se continent. Tot itè terrarum genera, tot floues, tot lapides, tot metalla, atque metallica. Summa mentis amentia, ac summa sensuum carentia est, affirmare, & ad clamores vsque contendere, corpus simplex esse, quod sit, tot essentialibus, totque accidentalibus differentiis compositum. Ruit ergo hoc a simplicitate terræ argumentum, nõ posse eam duobus moueri motibus, nixu ad centrum, & circulari. Et quando deetur, eam corpus esse simplex, dicitur, eam circulo naturaliter moueri, nõ minus quam ipsi contendunt, cœlos, ignem, aerem supremum, circulo moueri. quæ corpora simplicia esse etiam contendunt. Et axioma est Ptolemæi, corpora simplicia; suis sita locis, vel circulo moueri, vel quiescere: hoc terræ tribuens, illud cæteris. Sed ideo inferitur, si terra incircuitum moueatur, eam vel nõ quiescere, vel duobus moueri motibus. Omnibus enim partibus, suo loco positis, quiescit, quæ nunquam per se inde locum mutant, tota vero rotatur. & hoc vnico mouetur motu, quoniam nixus partium ad centrum non est motus; nõ enim hinc, illic mutat terminos. Sed loco suo positæ, in eo permanent, vt in eo seruentur. Nam

rectus ad medium, neque toti terræ est naturalis, neque partium eius, naturali sitarum loco. At inferunt amplius, si super axem alium, ab vniuersi axe moueretur terra, non eosdem semper circulos, circa mundi polos facerent vrbes. Sed hac ratione, concludunt nihil. Nã si regularissimo ab occasu in ortum asseratur ferti motu, nullum aut impossibile, aut absurdum consequitur, ad firmamenti phænomena. iisdem seruariis, tum in ipso, tum in terra circulis imaginariis, æquatorem dico, tropicos, Zodiacum, alios. Quando igitur, rationes veterum Aristotelis, & Ptolemæi, & recentiorum qui eos sunt secuti, nullæ obstant, & contrariæ multæ persuadeant, & impossibilitatē illam firmamenti, uel supremarum stellarum motus, ostendant, & facilitatem motus terræ maiorem, videtur recta, ac philosophica ratione concludi posse, firmamentum & eius stellas omnes stare. terram vero circulariter moueri. Quando vero, monitu Aristotelico, in rebus sensui non manifestis, ratio ad possibile ferat, rationabiliter ac sufficienter conclusum esse, est putandum. Hisce addimus moueri posse terram, non circa ignem, aut antichthona, vt Philolaus, & Oecetes existimarunt. Neque, vt Copernicus in orbe lunæ. Quod ei absurdum accidit quia putauit, planetas, sicuti alia astra, orbibus innoxos ferri. Quæ opinio, mala omnia in Astronomiam, & in physicam inuexit. Sed in medio mundi positam, super centro, non sibi proprio Heraclides, Ecphantus, sed vniuersi centro, quod etiam eius centrum sit, moueri circulo, ab occasu in ortum, quod & hî putarunt. At a quo nã mouebitur? A natura nimirum sua. Non enim motus hic est violentus. Natura autem omnis vti postea videbimus, est animi proles, sicuti animus est proles intellectus, & hîc proles opificis intellectus. A quo, proles hæc, iussa capientes, & a principio sunt operatæ, & in præsens operantur, & in posterum sunt operaturæ. & cathena hac plusquam aurea connexa sunt omnia, vsq; ad terræ, atque vniuersi centrum, ita vt nihil sit timendum, motu hoc circulari, aut partes eius ruituras, vel grauitate sua moueri sit desitum. Continentur enim ac seruantur, a suis naturis, animis, & mētibus, quæ sunt illi Chaldæorum, Zonei, & Azoni, & Synoches, & Téletarchæ, quorum mentio est iam facta. Predicta ergo omnia persuadere facile posse videntur, terram in circuitum moueri. Sed & anteriora, quæ attulimus stellis motum inesse, æque videntur posse persuadere. Quandoquidem planetæ in motu sunt manifesto. & eiusdem sunt cum stellis aliis naturæ, atque essentia, quod contendere omnes. Et si essentia, etiam virium. & si virium etiam actionum dabitur

FRANCISCI PATRICII

dabitur ergo & stellis superis, motus. Nam eas flammas esse diximus. impossibile autem est, flammam quiescere, & non moueri. Impossibile autem illud, velocitatis supremarum, ita temperari videtur posse, si ipsarum ab ortu in occasum motum, & terræ ab occasu in ortum, simul componamus, ita ut huius possibilitas, impossibilitati remedium afferat, & quod impossibile videbatur, possibile hac temperie reddatur. Sed quæ adhuc superest quæstio, etiam est soluenda. Si stellæ flammæ sunt, cur non in rectum, sed in circuitum feruntur? Vtroque feruntur motu. Sursum quidem quando, stellæ quædam ita a nobis recedunt, ut euanescere videantur. Deorsum vero quando a summitate illa iterum, ad nos ita accedunt, ut visibiles fiant. Quales olim Chaldæi dicuntur obseruasse, certis temporibus apparentes, aliis se se occultentes. Et quod de Hipparcho scribit Plinius, Nouam stellam, & aliã in æuo suo genitam depræhendit, eiusque motu, qua die fulsit ad dubitationem est adductus, an ne hoc sapius fieret. Et non modo an obirent nascerenturue. sed an omnino aliqua transirent, mouerenturue. Item an crescerent, minuerenturque. Quæ sane nouæ stellæ genitura (si verum sit quæ in cælo sunt, ingenerabilia, incorruptibiliaque, esse) nihil aliud fuisse est existimanda, quam noua suo æuo eius stellæ apparitio. Apparuit autem, quia ex immensa cæli altitudine, in qua oculis nostris non visebatur, sese demiserit, & nobis facta sit propinquior, ita ut conspiceretur. Multi quoque ut Clavius testatur, ex recentioribus, complures auctoritates, & historias adducunt, sapius stellas huiusmodi, longis temporum intervallis, in cælo exortas esse. Sicuti & proxime, quam nos sæpe magna spectauimus admiratione, anno M. D. LXXII. in Cassiopea noua stella apparuit, & per bienniũ ferè luxit, semper minor facta, tandem euauit; hoc est primo de altitudine sua descendit, deinde in eandem se se recepit. Non aliter sane quam dicantur planetæ, modo esse in Apogæo, modo in Perigæo, quamuis epicyclis ferri dicantur. Quod nos de nostris minime dicimus. Sed eas & natura, & spiritu, & animis, & intellectibus suis ferri, prout Conditoris Dei, prouidentia iubentur, & prout mundo expedit ut moueantur. Quæ ratione, si veri sint motus illi trepidationis, stellarumque tum in Septentrionem ab eccliptica, tum in meridiem in modum spiræ, & non circuli, & reliqui omnes si qui sunt alij, qui stellis tribuuntur non errantibus, saluari (ita Astronomi loquuntur) possunt longe facilius, quam ratione aliã vlla. Nimirum, uti sunt sidera, & spiritu, & animo, & mente prædita, ita mouen-

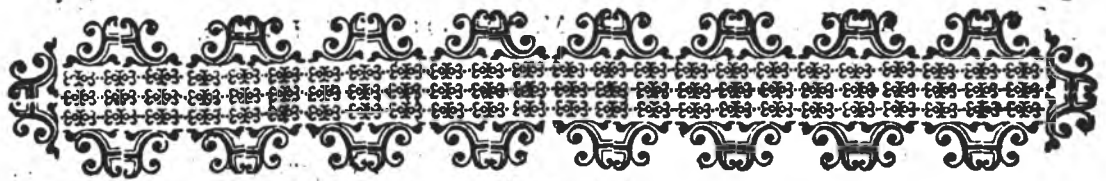
tur, quoniam vniuersitati ita expedire cognoscunt, & in eo sunt Dei prouidentia ministræ. Concludamus igitur, & sidera moueri ab ortu in occasum, Et quia velocitas ea impossibilis est visa, terram quoque necessarium fuit moueri, motu contrario ab occasu in ortum. Atque ita fiet, ut vno contrario in natura posito, ponatur, & alterum, & impossibile illud tolleretur, & possibile hoc admittetur. & temperatis motibus, velocitate vnius cum tarditate alterius, recta constituetur harmonia & perfectæ. & tertius dabitur planetarum quasi mixtus motus, qui ab Oriente oriatur partim, partim oriatur ab Occidente, prout sequenti contemplabimur libello. Verum adhuc vna superest quæstio. Quam ob causam, tum astra, tum terra non in rectum, sed in circulum moueantur. Ignis enim natura sursum petere videtur, terra deorsum? Motorum suorum motum intrinsecum imitantur. Natura namque uti est animi progenies, & omnis progenies productricis causæ similitudinem secum defert, animo, quantum effectui licet, similis euadit. Animus autem rationibus iisdem, quia est mentis progenies, uti menti similis, mentis motum imitatur. Mentis autem motus intrinsecus, confessione philosophantium, est circularis, vbi enim incipit, ibi quoque desinit. Incipit autem a se ipso, & omnia sibi intrinseca entia intellectione sua transcurrens in idem desinit. Animus quoque motu sibi intrinseco in circulum mouetur. Idem & natura facit. Hæc autem, & animus, motionis corporum sunt causæ. In gyrum ergo natura, naturaliter sua mouet corpora. Animus eas vires naturæ largitur, & ut eas largiri possit, sortita est ab intellectu a se participato. Omnia ergo corpora, naturali statu ac loco, in gyrum circumferuntur. Et quæ eorum partes sunt, naturali statu ac loco, & cum eis circūuoluuntur, & in eis immotæ manent. Sed cur astra circuitum ab oriente cōficiunt in occidentem? Terra vero e contra ab occidente in orientem? Vel hæc apparentia est reuera; res aut vera est minimè. Nobis quidem ita apparet, & nostri respectu, & orientem dicimus, & occidentem, sed reuera in mundo per se toto, nullus est, aut ortus, aut occasus vlllo loco determinatus. Quod et Astronomi fatentur. Esto sane ita. Sed cur astra & terra cōtrariis motibus cietur? Quia Deus cōditor, in corporum vniuersitate, oia ex cōtrariis cōstare voluit. Ita enim, & sapientiã, & potentiã suã manifestauit magis. & quia ita vniuersitati rerum expediit, ut cōtrariis cōtraria temperarentur, ne vel essentia, vel viribus, vel actionibus, aut in nihilum abirent, aut infinita euaderent. Oia namque certis numero, mensura, & pondere construxit, ut his terminata, & essent & viuerent, & conseruarentur.

Ex dicto Salomonis in Ecclesiasticis libro allegato hic ab auctore post principium. Pergit spiritus, id est sol secundum suam virtutem, quia ibi sol nominatur spiritus, sumpserunt nonnulli, solem & stellis esse spiritus, non dico habere spiritum. At Diuus Paulus in epistola prima ad Corinth. cap. 13. refutat hanc opinionem, appellans solem, lunam, & stellas, corpora caelestia, terrestria vero arbores & reliqua vegetabilia; Non sine ratione tamen aliqua, sol nominari potest spiritus propter eius subtilitatem: quoniam nomen spiritus imponitur ad significandam subtilitatem alicuius naturae. Aer enim & ventus dicuntur spiritus ex scripturis sacris, & etiam apud physicos subtiliores vapores per quos diffunduntur virtutes anime in partes corporis, dicuntur spiritus.

Alij vero quos nominat D. Th. 1. part. & quest. 60. art. 3. Ex hoc dicto Salomonis senserunt solem & lunam atque sydera esse animata, ut Platonici Origenes etiam. Nec non & D. Hieronymus. Exponens hoc dictum Salomonis; D. Basilius vero, & D. Damascenus sunt contrariae opinionis, intelligentes nomine spiritus non ipsum solem, sed animam caeli vel naturam angelicam praesidentem esse soli. Augustinus in 2. Gen. ad literam in neutram partem declinans sub dubio reliquit. ideo teneat. Vnusquisque quod sibi magis placet, modo non neget caelos, solem, lunam esse corporea; Non est tamen hic ommittenda observatio Diui Thomae sedantis hanc controuersiam loco citato, huiusmodi distinctione; sidera inquit ceteraque caelestia corpora esse animata siue animantia, bifariam intelligi potest, aut vniuoce: hoc est anima informante quae sit corporis forma, quales sunt animantium anime, & hoc modo videtur intelligere prima opinio, cum qua auctor huius libri. Aut equiuoce, hoc est anima assistente vel praesidente, quae corpori unitur tamquam mouens mobili, ut rotae quae mouetur unitur & praesidet figulus; Basilius, & Damascenus non reprehendunt eos qui iuxta posteriorem intellectum credunt astra esse animata vel animalia, ut verissimile est sensisse Philonem atque Diuum Hieronymum forte etiam Origenem; sed eos duntaxat resellunt qui stellas animatas & sidera docuerunt esse animalia iuxta priorem intelligendi modum.

Sit autem animatus sol quouis modo, sensus literalis verborum Salomonis. est ut sol lustret & circumdet & circumspiciat vniuersa per circuitum pergens spiritu suo, per quamdam virtutem naturae occultam qua omnia inuisibiliter nutrit, vegetat, & vnumquodque ad certum finem legitimum perducit, ut optime declarat auctor huius libri loco suo. Et hoc pertinet ad excellentiam solis.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER OCTAVVSDECIMVS.

DE PLANETIS.

Magnam quandam Astronomi, ætheri ac cælo fecere mundi partem. In qua non nisi septem dixeré habitare astra. Saturnum, Iouem, Martem, & quæ variè locauerè, Solem, Venerem, Mercurium, Lunam. Cuius regionis totius, a summo ad imum, profunditatem ausi dimetri pronunciarunt esse passuum millia. 38821837. atque amplius. Per quam sidera illa septem, huc & illuc errabunda discurrere tradiderunt. A quo errore Latine erroneas, Græce planetas nominarunt. Primus omnium, hunc eorum numerum videtur notasse Zoroaster. Cecinit namque.

Ζῶων τε πλανωμένων ὑπέσπασεν ἑπτάδα.

» Animaliumque errantium substituit septenarium. Et

Ἐξ αὐτῶν ὑπέσπασεν, ἑβδόμον ἡελίου Μεσεμβολήσας πύρ.

» Sex eos substituit, septimum solis

» In medio iaciens ignem.

Hunc securi sunt Astronomi, & philosophi omnes physici. Sed vt nostra fert sententia, iniuria maxima solem affecerunt, dum inter errantes eum connumerant. Nulla enim, aut in cælo, aut alibi est res, quæ in motibus suis erret minus qua sol ipse, vt qui numquam ab orbita seu linea sua, quam eclipticam vocauerè, ne latum quidem, aut deflectat, aut discedat vnguem. Nec minus errauerè Astronomi, dum Lunam inter astra collocant, quæ ab aëstris diuersissima est essentia, vt suo loco demonstrabitur. Neque ergo Sol, erro aut Planeta est. Neq; Luna inter astra est numeran-

da, quamuis errare videatur. Sed modo, hæc duo seponamus. De quinque reliquis agamus. Planetæ quidem appellati sunt, atque erroneas, quoniam & citra, & vltra eclipticam, solisque viam, variis meant motibus. Modo enim a solis orbita ad septentriones, modo ad meridiem deflectunt. Et modo tarde, modo velociter citantur. Nunc stare, nunc præcurrere, nunc retrocedere apparent. In quibus sane motibus, quamuis nobis errare videantur, ipsi minime errant. Conditoris enim sequuntur iussa. Deus autem, & natura nihil frustra faciunt. Si vero natura nihil facit frustra, neque motum vllum ciet frustra. Si nullum frustra ciet, omnes ad finem dirigit. Si ad finem dirigit omnes, sunt quoque per sua initia, per sua media ordinati omnes. Si omnes ordinati, in nullo errat. Si in nullo errat, neq; in horum aëstrorum errat vlllo. Si in horum errat nullo, qua de causa erroneas, atque planetæ sunt nominati? Perperam sane, nomen hoc eis est tributum. Nostro equidem arbitrio, & errore errant, eorum vero culpa nulla. Neque enim natura eorum errare potest. Est enim animi proles, animi inquam rationalis, & intellectu præditi, quorum neutrum in cælesti regione, errare potest. Neque propria culpa, neque corporis quod animat cælestis, & vt Plato & Aristoteles dicerent, diuini. Sunt. n. & hi Planetæ (vfitato iam atque recepto vtamur, nomine) sicuti & cætera astra flammæ ac lucis, eademque ignis constant essentia. Suntq; non vt Astronomorum, & philosophorum plerumque vulgus existimauit, corpora inanima. Sed sunt, vt vere eos appellauit Zoroaster, et post eum Plato, & Aristoteles, animalia. Igitur,

tur,

tur, & natura quæ actiones eorum peragit, & spiritu, qui eorum est vector, & animo, qui motus eis dat initia, & intellectu, a quo omnis rerum venit ac pendet ordo, ipsa viuunt, & feruntur, & agunt, & Conditoris nutibus obtemperant, & vniuersi harmoniam contemperant, & vt mundo expedit, cursus obeunt, & actiones alias suas peragunt, & generationis tam variæ rerum nostratum, semina, atque spiritus influunt. Magnitudine autem eos inter se differre astronomi autumant. & miras quædam, & incredibiles prædicant. Aiunt namque eum qui Iupiter dicitur inter eos esse maximum. vt qui magnitudine sua, terræ totius magnitudinem, non agies quinquies cum dimidia contineat, seu 95. integras terras & dimidiam adæquet. Proxime Saturnum mole sua dicunt, nonaginta & vni terris, cum parte eius octaua esse æqualem. Martem vero esse vniuersæ terræ æqualem, & eam insuper sui dimidio superare. E contra terram esse Venerem maiorem plusquam partibus XXXVII. hoc est si terra in 37. partes diuideretur, vna earum partium, Veneri esset æqualis. Mercurium autem stellarum omnium esse minimam asserunt, & ob paruitatem raro conspici. Et tam pusillæ eius esse molem, vt si terra in frusta 21952. scinderetur, vnum solum, Mercurio æquale futurum. Sed & differunt lucibus, eiusque coloribus. Nam Saturnus visitur pallidior. Iuppiter fulguranti atque hilari fulget luce. Mars rubicundior, & ignis specie, ideoque a Græcis πυρρός igneus est appellatus. Venus lucidissima est. Mercurij color veluti est plumbeus, & in cæruleum vergens. Hæc autem colorum differentia, vnde nam est? Nimirum a raritate ac densitate flammæ, ac lucis, ex qua singuli sunt constituti. Si rarior namque sit, dilutionem reddit lucem, si densior viuidiorem. Quæ ratione, nostratibus experimentis multis comprobata, Saturni minus valida lux, ad raritatem ætheris eam ostendit declinare, ita vt si rarefceret magis in ætheris transiret raritatem, & diaphanitatem prope subiret, & languidissime, vel non amplius luceret. Modo quia compactior ea est raritate, licet, sed lucet luce languidior. Rara namque flamma, apud nos etiam, minus fulget valide, quam si sit densior. A qua raritate recedit magis Iuppiter, & densior est, atque ideo fulget clarius. Mars vero Ioue est compactior, quod igneo suo colore prodit. Nam & nostrates flammæ in crassiore ac densiore materia accensæ, & rubentiores apparent, & sentiuntur calentiores. Venus vero stellarum, omnium pulcherrima, clarissima lucet flamma. sed quàm duo superiores minus. Et vt nos quidem arbitramur inter densitatem, & raritatem æque media, Nam si

flammas aut in foco, aut in lucerna spectemus, attente, cernemus, eam eius partem, quæ prope vel lignum, vel oleum, aut ceram est, reliquæ fere radix, subobscuram & fere cæruleam esse, materiæ huic vicinitate, & quasi materiæ: Quæ ardore ipso attenuata, & in mediis sui accensa est clarissima. Deinceps in rubedinem vergit parte superiore, vbi fumus in se se recipit, & quasi suppetias sibi laturus cogitur, & fit densior. Media ergo flamma omnis est luculentissima, eò quod inter extremas duas crassiores, æqualiter est media. Venus, ergo, qualis apparet, tali etiam inter raritatem, & densitatem temperie media constare est credenda. Mercurius autem cæruleo suo colore prodit se se quasi fundum esse flammæ, sicuti Mars rubedine sua summitatem, Quæ res ad situm quoque eorum videtur pertinere. Non desuerunt enim inter philosophos atque Astronomos, qui, sub Marte Venerem locarēt, sub hæc, Mercurium. In quo quidem situ, atque ordine eorum, non minor fuit inter siderum contemplatores discordia, quàm fuerit in reliquis, quæ iam commemorauimus inter Astronomos. Nam Crates Philosophus, & Metrodorus putarunt, Solem ac Lunam, omnium supremos. Democritus, Solem superiorem Mercurium locabat. Maxima vero Astronomorum pars, sub firmamento collocarunt, primo Saturnum, deinde Iouem, Martem postea. Sub quo Alpetragius Venerem locauit, Solem deinde, sub quo Mercurium, postremam Lunam. Plato vero, postremos omnium Solem ac Lunam, quem Aristoteles est secutus. Sed hic Mercurium sub Marte, & supra Venerem. Martianus autem Capella, supra Solem primo Mercurium, Venerem supra hunc, & infra Martem. Quem secutus est, recens author Tycho Brahe Danus. Omnium vero diuersissime eos collocauit Nicolaus Copernicus. Nam solem in centro locauit vniuersi, supra quem Mercurium, & proxime Venerem. Et supra hos Iunam, & tellurem in orbe eodem. Hæc tanta sententiarum discordia, non aliunde ortum habuit, quàm reliqui Astronomorum quos commemorauimus errores, quod crediderint planetas quoque, sicuti & sidera reliqua, orbibus quibusdam infixos ferri. Et præterea quod nullam haberent, hunc ordinem vestigandi methodum. Quam præcipuam triplicem esse autumant. Diuersitatis aspectum, velocitarem motus, eclipses. Priorem farentur ipsi, Martem, Iouem, & Saturnum non attingere, nihilque de iis tribus statui posse certi. Colligunt autem eorum ordinem ex motus velocitate ac tarditate, Aiunt enim, quanto motus est tardior, tanto maiore via atque circuitu mouetur, quanto velocior, tanto mi-

FRANCISCI PATRICII,

nore. Igitur Saturnus qui tardissime fertur, longissimum iter habet; atque hoc supremo conuenit, igitur omnium summus est. Luna quia citissime, infima. Iupiter quia secunda mouetur tarditate, subest Saturno. Mars, quia tertia, subest Ioui. Sed fatentur iterum, hac ratione nihil de Sole, Venere, ac Mercurio statui posse, qui prope eadem feruntur celestitate. Sed duo non aduerterunt; Alterum, quod quicquid celerrime omnium octaua quam vocant (sphaera, suum perficit motum XXIII. scilicet horarum tempore, infra etiam lunam esse debere. Qua celeritate, cum etiam planetae ferantur, & non ferantur, uti est demonstratum motu raptus, Planetae inter stellas erunt interpositi, & nullus altior fuerit alio, nisi certiores afferant rationes. Alterum autem non cogitarunt in eodem spacio viae, posse a duobus tardius & citius iter confici, pro virtutum cuiusque robore, quod apud nos, tum in animalium conspicitur cursibus euenire, tum in nauibus eodem vento, aut non eodem euntibus; & pro nauis mole, & velorum magnitudine. & remigum, tum robore, tum multitudine. Nihil ergo ex motus tarditate, & velocitate, de quatuor planetarum ordine conficiunt. Tertia eclipsium methodo conficiunt, & non conficiunt. quatenus scilicet Luna, Solem, Venere, & Mercurium eclipsibus operit. At non conficitur, certi quicquam, an sol supra ambobus sit, an infra ambos, quod Plato, & Aristoteles sensere. An vero sit Venus altior Mercurio, an hic Venere altior. Itaque cum haec sint incerta omnia, non est Astronomorum decretis standum. Quid igitur in tanta quaestione audebimus pronunciarere? Profecto, si visui, & apparentiae credamus. (Credere autem hac in re, alij sensui nulli est par) modo cum haec scribimus, Saturnus ex eorum computis, ex visu ipso, lucet in Geminis. & clarissime discernitur. Iupiter in Scorpione. Mars in Sagittario, Venus in Ariete, nullus tamen horum inferior stellis eius asterismi reliquis apparet, sed in eadem cum eis altitudine conspicitur. Neque item alius alio, aut altior, aut depressior spectatur. Igitur verior fuerit, quam modo referebamus, sententia, eos inter reliqua habitare sidera. Interque ea suos cursus motusque alios peragere. Et nullos esse, aut orbis, aut caelos eorum proprios, qui non nisi vna referantur stella. Atque ideo recta racione, simul cum eis, XXIII. horarum spacio, diurnam conficere circumuolutionem. Neque ad instrumenta sua Astronomi confugiant, quae omnia & oculos eorum, & iudicia fallunt, multis quidem fallacis aliis, sed duabus his euidentissimis, Altera quod eorum caetera cum mundi centro coincidere supponunt, cum ta-

men eis integro tertae semidiametro. Millibus passuum tribus mille, atque amplius quingentis superstant, quae distantia non est spernenda, quantumuis caelum a terra distet, & quanti, non autem puncti, uti iam diximus, cum eo habet proportionem. Altera vero quod instrumentis eorum, credunt integrum caeli medietatem supra horizontem dimetiri, quod esse falsum iam ante, dum de caeli ageremus fornice, demonstratum est. Motibus autem aliis cuique propriis pluribus moueri, quorum summa est, ut ipsi in contrarium nitantur, sideribus reliquis, & uti loqui consueverunt ab occasu in ortum, qui nulli in mundo sint, sint tamen nostri respectu. Et praeter hunc, aliis agi quibusdam satis multis. Quinque scilicet illi, quos proprie planetas nos appellauimus. Directione, & tunc velocius mouentur. Duplici statione, in quibus videtur stare, & nullum cedere motum. Retrogradatione, quando scilicet mouentur tardius. In qua ab ortu in occasum videntur ferri, sicuti in directione, ab occasu in ortum. Et dum hisce cidentur, modo ab ecliptica ad Septentriones feruntur, modo versus meridiem, terminum tamen, ultra sex gradus vltimumque non excedunt. ita ut tota latitudine gradus XII. non exeant. Sed & minores se ipsis interdum apparent, interdum maiores quoque, quasi a locis suis, sursum vel ascenderint, vel ad infima sua descenderint. & tunc maiores apparere, sicuti in ascensu minores. Quoniam vnum idemque corpus, quam pius nobis locetur, apparet maius, quanto vero procul magis, tanto apparet minus. Sed Astronomi haec omnia eccentricis illis suis atque epicyclicis adscribunt. nos vero, eorum naturis (spiritibusque, & multo magis, animis eorum ac mentibus; a quibus per hos motus reguntur, & diuinam exequuntur prouidentiam, & vniuersi conseruant harmoniam. Hi sunt ergo planetarum motus, qui ad actiones ab Aristotele astris tributas pertinent. Modi autem quibus mundi harmoniam efficiant, haud procul hinc patebit, si passionum eorum quasdam prius explicemus, & Solis lunaeque naturam exponamus. Passiones autem quas dico, in alteratione quadam consistunt, quam corruptio etiam sequi posse videtur. Experimento id constat. D. namque Augustinus, ex M. Varrone refert Ogygij Regis tempore, Venere stellam, mutasse colorem, & magnitudinem, & figuram, & cursum. Quae res a quo etiam nostro accidit anno M. D. LXXVIII. Romaeque visum id est die XVI. Nouembris. In Germania vero die Decembris XXVI. Perque totum eum annum, sub vesperam, Sole nodum merito, visa est magnitudine insolita, figura vero, modo triangula modo

modo quadrangula, modo rotunda: & splendore maximo, & rubedine maiore, quam sic Martis rubedo. Cursum tamen non mutauit. Si stellæ immutabiles essent, duo hæc tam magna non euenissent accidentia. Euenerunt. Horum euentuum, quæ nam causa est dicenda? Stellæ omnes flammæ sunt, rarefactione, ac condensatione fiunt, tum clariore, tum minus claræ. Copia vero, vel maiores, vel minores sunt. Quam rem apud nos fieri quotidie cernimus. Et ex iis quæ apud nos contingunt, admonuit Aristoteles, ea quæ sensibus non sunt manifesta, nos debere venari. Iuxta quam rationem dicimus nos, alterationem illam veterem, quæ Ogygis tempore euenit, quia de colore nulla fit mentio, non posse nos quicquam diuinare, sicut neque de magnitudine, maiore vel minore, vel etiam figura. Hæc enim omnia tacentur. Sed de secunda, viderur posse aliquid dici. Videlicet splendorem illum maximum, & rubedinem, ex condensatione prouenisse. Ostendimus enim, quando vel fumus, vel fluor qui ardet, densatur magis, in rubedinem eum tendere. Figuras aut mutasse, dum vel magis, vel densatur minus, ab omnibus partibus non æqualiter. Si vero magnitudo illa insolita intelligatur, pro

paruitate, euenit sane ex densatione maiore. Eadem enim moles, dum rarefit, maior; dum densatur, apparet necessario minor. Si vero creuisse magnitudine intelligatur, proculdubio id euenisse est existimandum, quia, vel alia ex æthere ei accesserit materies, vel quia eadem, quæ prius erat, rarior sit facta. Cursum autem veterem illam mutasse, nihil est mirum. Nam & stellæ reliquæ, mutare locum non videntur. Et stella noua, quæ anno 1572. nata est in Cassiopea, sedem suam, toto XVI. mensium tempore serpauit. Rarefactione autem, in ætheream diaphanitatem est mutata & euanuit. Vel quod antea diximus, iter sursum arripuit, ita ut oculi nostri eam non potuerint sequi visu. Haud aliter ac Mercurius, qui dum in Apogæum sui epicycli dicitur scandere, omnibus oculis, nisi acutissimis fit inuisibilis. Itaque hæc nouæ stellæ occultatio, vel extinctio, & euanescencia. & in ætherem conuersio fuit, vel maior a nostris oculis ascensio. Et quod de his Veneris, & nouæ stellæ mutationibus diximus, possunt, de aliis quoque similibus, ac debent intelligi. Sicuti de stella alia illa recens Hipparchi tempore nata, & de Solis, quam postea dicemus luce languidiore.

Finis Libri Octauidecimi Panoctis.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER NONVSDICIMVS.

DE SOLE.

DE Sole autem, quem cum Luna ab aliis seposueramus proxime, tam magno Summi Dei opificis instrumento & primario luminari, quid nobis dicendum? Hic mundi, vt refert Plinius, totius cor, & animus, & mens creditus est. & principale naturæ regimen, & numen. Hic reliquorum siderum rector, ea & occultat, & iterum reuelat, lucem eis aufert, & iterum restituit. Cæli tristitiam discutit, aeris, humanæque mentis nubila serenat, Præclarus, eximius, omnia videns, omniaque exaudiens, vt principi literarum placuit Homero, quem Orpheus, *πρωτοεις εχον αιδιον ομμα*, Omnia cernentem habens æternum oculum, appellauit. Hic a plerisque, & veteris & noui mundi gentibus, pro sensibili Deo, pro maximo Deo, & habitus est & cultus, & habetur etiamnum & colitur a multis. Ab hoc. n. ab ipsis reputato Deo omnia sibi beneficia, putarunt, & putant prouenire. Ab eo plantas, animalia cuncta, hominesque produci crediderunt. Vitæ, alimentorum, accrementi, perfectionisq; omnis auctorem esse existimarunt. Hic a Platone, summi boni quasi proles, & sensibile simulacrum est appellatus. Et, quas ille in intelligibili mundo, vices gerit, hunc dixit in mundo visibili vires habere asseruit. Et quomodo bonum, ad intellectum, & ad intelligibilia se se habet; sic sol in visibili mundo se habet ad visum, & ad visibilia. Et sicut bonum, omnis intelligentiæ ibi causa est, & omnis veritatis: Sic & Sol in mundo hoc. omnis visionis causa est, & omnis quæ per visum cognoscitur veritatis. Hinc

tantum, & tot operum effectorem, quis vquam pro dignitate laudauit? aut laudare queat? Aut quis vquam de eo scripsit, præter Iulianum Cæsarem; Quem solum, de Sole librum scripsisse comperio, secundum tamen ea, quæ de ipso Phœnicum Theologia tradiderat. Quo libro, & qua Theologia postquam caremus, tentandum nobis, si quid de tanto rerum sensibus subiectarum moderatore, ac benefactore, Physicis rationibus dicere possimus. Quid nimirum sit, & qualis, & quantus, & quo loco habitet, & quo motu agitur, & quid agat, & quid etiam pati queat. Sol igitur, qui claritate sua omnibus se prodit, eamque rebus omnibus communicat, quidnam est? Græcorum philosophorum, maior pars, satis simpliciter, ne dicam fatue, de eo sunt locuti. Anaximander namque caeam fornacem esse igne plenam affirmavit. Xenophanes, esse vel nubem accensam, vel igniculos, ab humido ascendentes, & in solem coagmentatos. Anaxagoras, Democritus, Metrodorus ignitam esse petram docuerunt. Antipho, Hecateus, & Diogenes, esse pumicem, ab æthereis, accessum radiis. Heraclitus, accensionem esse ex mari, quæ in Oriente accendatur, in Occidente extinguatur. Philolaus, duplicem esse lucem. Primam per se, & supra mundum, quæ, per vitreum aliquod, qui sit sol, refrangatur, & per id ad nos lucem transmittat secundam. Vel Solem esse ignem in cælo, qui lumen, alium scilicet ignem ad nos transmittat, & esse tertiam luminis refractionem. Cum Philolao, videtur Empedocles, ferè sensisse idem. Nam duos dixit esse Soles, alterum archetypum, alterum hinc quem cernimus archetypi imaginem. Anaximenes

menes & Parmenides, esse quid igneum, Euripides ignem. Plato ex plurimo igne. Aristoteles ex quinta essentia cœlesti. Zeno Stoicorum pater, & ipse ignem esse dixit. Stoici quidam, Heraclitum potius, quæm autorem suum secuti, accensionem esse à mari illuc sublatam. Epicurus terrestræ quid in modum pumicis excauatum, rotundum, & ab igne ardens. Fornices, petras, pumices, vitra, nubes, e mari vapores, vti fatuas mittamus. Aristotelem, donec nobis dicat quid illa sua quinta essentia sit, nullum faciamus. Reliquos ignes, igneos, ignitos amplectamur. Nam & cum re ipsa, & nobiscum consentiunt, & vetustissimo Zoroastri dogmati, assentiuntur, qui cecinit.

Ἐξ ἀνακρεμῶσας ζώνας, ἔβρομον ἠελίου

Μεσεμβολήσας πύρ.

„ Sex suspendit Zonas. Septimū Solis.

„ In medium iecit ignem. Et iterum.

Πῦρ πυρὸς ἔξοχῆ τῶμα, ἢ πυρὸς ταμίαις.

„ Ignis, ab igne deriuatio, & ignis dispen-

„ sator.

Sol inquit, ignis est, & ab igne est deriuatus, & ignem dispenfat, hunc scilicet nostratrem. At a quo igne est deriuatus? Ab archetypo illo Empedocleo, a prima illa Philolai supramundana luce. Quam nos primæuum appellauimus lumen, a quo & empyreum ostendimus esse constitutum, & in æthere lucas, ac flammæ, & faces omnes, quas astra, stelhas, ac sidera nominamus. Et quod *ὑπερουρανίος ἀστὴρ* supercœlestis astrum fuit Philoni, solisque exemplar. Horam virorum authoritates tam insignes, authoritati Aristotelis vnice, proculdubio sunt anteferenda. Sed & rationibus, & multis, & validis a luce, a lumine, a colore, a micantia, a figura, a radiatione, & a calore antea demonstrauiamus, astra omnia esse ignes, flammæque, luceque a lumine, per ætherei fluoris densationem accensas, & triplices esse ignes, & diximus, & dicimus, primæuum illud lumē & empyreum. Stellas & Solem. Et ignes reliquos elementales, hos corruptibiles illos incorruptibiles, æthereos hos, illos hylæos. Concludamus igitur indubie, cum stellis omnibus, præter Lunam, Solem esse ignem. At qualis ignis, vti stellas mittamus nunc, est ipse sol? Carbo ne accensus, an flamma? Nam qui Græcorum, vel petram, vel pumicem, vel vitrum, eum esse dixerunt, carbonem esse sunt opinati. Qui vero nubem, vel e mari vaporem accensum, flammam esse voluerunt. Alij ignē simpliciter nom inarunt. Sed qualem non experirentur. Nam triplcem ignem philosophi multi esse voluerunt. Carbonem, flammam, φῶς, quod & lucem, & lumen dicit. Viuit ergo adhuc quæstio, Carbo ne, an flamma, an lux sit Sol? Sanè in æthere, nulla videtur, crassa esse

materia. Carbo igitur non est, vel ex petra, vel ex pumice, vel ex vitro. Neque ibi est fumus vllus, aut vapor, aut e nube, aut e mari. Igitur sol non erit flamma. Flamma enim fumus ardens est. Solum ergo lumen & lux, erit sol? Quid ergo dixit Philo, φλογὸς πύλημα πολλῶς, Flammæ compactio multæ? Vel vtrumque locum in Sole habuerit, & flamma, & lumen? Si flamma est, ergo fumus ardens est, inquit Peripatus. At ibi nullus fumus est, neque hinc illuc ascendit. Si neque ibi est, neque ascendit, ergo ibi nulla flamma. Ergo sol flamma non est. Vera conclusio, si flamma omnis, fumus ardens esset. Sed si flamma, sine fumo esse queat, vera non erit, & in æthere flamma esse poterit. Hic enim apud nos, sæpe cernimus flammam esse, & sine fumo esse, ardere tamen in fluore, vti in vno stillatitio linteolum ardet, nullo inde surgente fumo. Ardet ipsum stillatitium per se vinum. Olei, picis, bituminis, sulphuris superficiem flamma lambit. Flamma, quæ meum pileum & pallium, vti supra narratum, arsit in nullo fumo, sed in imbris guttulis est accensa. Falsum ergo est, flammam esse ardentem fumum. Est aliquando, non est semper. Sed & illud ridiculum, quod Peripatus asseuerat, fumum esse exhalationem siccam. Sed hoc postea, rem modo nostram. Experimentis hinc, & fumus, & fluor ardet, flammamque facit. Fumus & fluor apud nos, in æthere fluor solus. Quod si verum est, vti vere est, quid prohibet solem cæteraque sidera, non e fumo, sed e fluore, flammam esse, non quales nostras, quæ ex postremis sunt, & fumis, & fluoribus, sed æthereas ex fluoribus primæuis, ac lucibus. In fluore ergo æthereo, Sol, flamma est. φλογὸς πύλημα πολλῶς. flammæ coagulum multæ. Quod & effectibus prodit multis. Radij eius ardentissimi ab iis sentiuntur, quos proxime ad æquatorem aspiciunt. Et aquæ ibi rarissimæ, & campi, & montes arentes. & animantia præ calore æstuantia, & homines cute nigerrimi. De quibus postea. Sol ergo flamma est. Sed cur, non sit etiam anthrax? Nam apud nos, quanto vel anthrax, vel flamma est in materia densiore, tanto sunt τὸ διασπικτὸν, ἢ τὸ διαμετικόν. Diuidit enim & distare partes facit. Sed Sol præter hæc, occultam quandam possidet virtutem, eamque admirabilem. De qua Salomon hæc scripsit.

„ Quod enim ab igne, non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum, tabescebat.

Potentior ergo solis radius, quàm ignis est, quia spiritum secum vehit, rerum omnium vectorem, & effectorem, vti loqui solent, immediatum. De quo postea suo loco. Itaque quoniam sol, & calore, & colore suo prodit,

sele

FRANCISCI PATRICII

fele ardentissimum esse, necesse est eum, vel anthracem esse, vel compactam, & densatam valde flammam, vel compactam, & densatam valde lucem, vel horum duo, vel omnia. Esto sane omnia, sed quomodo, aut qua ratione? Anthrax quidem est, non ligneus, non lapideus, non pumiceus, non vitreus. quales sunt apud nos anthraces. Sed anthrax æthereus, ex fluore primigenio, in æthere admodum compactis. & calore, & lumine primævis accensus, & in densissimam coactus lucem. Quæ eadem, & anthrax sit, & flamma, & flamma sit & lux, & anthrax. Et anthrax, & lux eadem & flamma. Ardere autem hunc anthracem, non similem nostratibus, sed æthereum, duo quæ apud nos fiunt, satis ex monitu illo Aristoteleo, contellantur. Anthraces nostri exiguam præbent flammam si habeant longe lateque diffundunt lumen. secundum, quod dum flamma est, tremere non desinit, unde & lumē, quod ab ea emicat, ad vbrarum confinia, tremmit quoque. Ita si Sol anthrax tantum esset accensus, pro magnitudine sua, luceret longe minus quam nunc lucet, & radios non tam longe iacularetur, & lumine non impleret vniuersum. Quæ opera flammatum, non anthracum, sunt propria. Tremere autem modo nostratis, solis flammam, duo sunt manifestissimo argumento. Alterum quod radius eius, per foramē in domum ingressus, ab ingressu totus tremere videtur in aere. Alterum, vbi solum ferit, ad vbrarum confinia, etiam tremmit. Et tertio si foramē, introitum det angustum, in solo radius totus tremmit. Si det latiore, in medio non tremmit, luminis copia eum tremorem interimente. Sol igitur, fluore æthereo densissimo compactus, anthrax lucis & flamma est factus, sicuti & astra, sed compactione, & maiore, & densiore, atque ideo ardentiore. Quid vero ita? Quia Conditoris sapientiæ & prouidentię ita visum. Vt id scilicet corpus, quod corporibus omnibus, lucere debuit, & calorē, & vitam, & bona, omnia præstare, muneri suo sufficeret. Nam in tenui materia, tenuis quoque flamma est, & tenue ex ea lumen emicat, & tenuis calor ita, vt in longinquum minime possint pertingere. In densiore uero e contra, & lux, & calor maior, & flamma vehementior. & lumen & calor inde promicantes longius porrigitur. Hac ergo finali causa, summus solis opifex, qui nihil frustra facit, ex densissimo æthereo fluore, eum compilauit. vt nõ immerito Peripateticus Albertus; sed quo casu nescio (neque enim in Peripato hæc docentur) protulerit, solem corporum omnium simplicium esse densissimum. Et si densitas id possit efficere, a reliquis stellis substantia longe esse diuerse. Sed non ea ratione, quam ipse

affert, scilicet quod solus sol luceat, stellæ ab eo lumen accipiant & luceant. Omnes namque stellæ ostendimus nos lucere per se, vna excepta luna: atque esse flammæ, & nunc addimus, etiam anthracas. Concludamus ergo hanc de solis substantia, quæstionem. Solem sine dubio esse æthereum ignem, in fluore primigenio, a lumine & calore primigeniis accessum, omnium simplicium densissimum & vere πυρρα coagmentationem flammæ plurimæ, ideoque lucidissimæ, & lucentissimæ, & ardentissimæ, & calientissimæ. Et de eo vere dici potest. Sol est carbo, flamma, lux. Et flamma, lux, carbo; & lux, carbo, flamma. omnium maxima, ratione triplici, mole, lucis vigore, & vigore caloris. Nullo enim alio in corpore, tanta lux conspicitur, nulloque calor efficacior, vt vere dixerit auctor libri Sap. cap. 16.

„ Quod ab igne non poterat exterminari,
 „ statim ab exiguo radio solis calefactum,
 „ tabescebat. vti iam diximus. De cuius luce, satis superque diximus in Panaugia. Nunc de magnitudine dicendum aliquid, sicuti de calore, paulò post erit agendum. Igitur dicamus.

Solem terra esse maiorem Optici facile se demonstrare posse confidunt, & eos secuti astronomi, ea demonstratione vti certissima vtuntur. Aristarchus Samius, nescio, an primus, huius rei demonstrator, ait. Si sphaera lucida, atque illuminans, sit illuminatæ sphaeræ æqualis, ab hac in oppositam partem, proicietur vmbra columnaris in infinitum. Si illuminans sit minor, illuminata maior, tunc vmbra proijcietur calathoides semper latior in infinitum. Si vero illuminans sit maior, tunc vmbra semper angustior in progressu desinet in conum. At sol, proculdubio sphaera lucida est, terra, opaca sphaera est. Terra a sole illuminata, vmbra noctu iacit, quæ in conum desinit. Ergo sol, terra, est maior. In conum autem eam vmbra desinet, ex lunæ eclipsi probant, quæ in eam vmbra incidens eclipsin sui luminis patitur. At demonstratio hæc, partim nulla est, partim est aliquid. Est quidē aliquid, quia in vmbra luna, quæ lumen propriū nõ habet obscuratur. At eadem obscuratio ei accideret, si in vmbra vel calathiam, vel columnarem ingrederetur. Si tota in vmbra incideret, tota obscuraretur, si in collaterales vmbrae lineas ingrederetur, tanta parte, quanta in vmbra remaneret, quanta vero extra eas esset, non eclipsaretur, quod in conoide sola, primo errore, dicunt ei euenire. Cuius non magis propria est, quàm duabus etiam aliis sit communis. Nulla autem est demonstratio, quia secundo errore, conicam esse terræ vmbra, non demonstrat. Addunt, tertio errore,

pro

pro argumento, ideo conicam esse, quia in orbe Mercurij, aut etiam Veneris desinit, cum ab hac dux in infinitum, quarto errore, abeant. Conicam, quinto errore, in his orbibus putat desinere, quia nec Mercurius, nec Venus eclipsantur. Id autem quia in eam non incidunt. Non incidunt autem, quia illa esse desit. Desit autem, quia in cono desit apicem. Sed his omnibus falluntur, præter quàm quòd desierit. Nam desit ea quidem, non qua ipsi aiunt ratione. Sed quia luces Mercurij & Veneris, tantum lumen de se, & circa se effundunt, ut eam umbram vincant, & diluant. nec amplius umbram esse sinant. Lumen enim, & umbras & tenebras etiam superat; non autem tenebræ vincunt lumen, & umbra multo minus. Id quotidiano videmus experimento, pusilla candela flammula in tenebrosum cubiculum illata. Veneris autem tantum lumen est, ut tenebræ osissima nocte, usque ad nos pertingat, & itinere viam illuminet. Mercurij lumen numquam vidimus, sed luna ipsamet dum in eclipsi est, quod dicimus verum esse prodit. Umbra enim, in qua est, ea parte qua est rubicunda, ea rubedine ita superatur, ut non impediatur, quin a nobis cerni queat. Et si magis super se esset luminosa, nullam umquam pateretur eclipsim. Et si sol eam pati dicitur, id non quia obscuretur sit, sed quia luna opacitate sua, eius lucem nobis occulit. Itaque tot erroribus sulta demonstratio, quomodo ostendet, aut persuadear, solem esse maiorem terra? Et si in tanta, & tam evidenti re Astronomi, omnes sunt decepti, quibus eorum demonstrationibus, aut instrumentis credere possimus, aut debemus, solem esse non solum terra maiorem, sed maiorem ceteris sexagesies sexies? Nos vero, quid de solis magnitudine audebimus physice proferre? Sane certi nihil, præter quàm hoc unum, eum esse ignem maximum. Qui possit, & elementa omnia, nec minus æthera totum illuminare, & calefacere. Lumen enim & calorem sensibus haurimus. Ratio autem dicit, si tam longe lumen & calorem suum diffundit, & in corpora a se longe diversa, qualia sunt elementa, eum facilius in proximiora, & similia sibi, id ipsum facere. & longe magis, quia nullo videtur obice impediri. Tam longe scilicet lateque, quàm in Panau-gia est a nobis declaratum.

Sed non minor est de situ solis incertitudo. Inter enim veteres philosophos, Zoroaster, uti vidimus, in medio sex planetarum collocavit. Hermes vero, illico supra lunam eum posuit, quem & Plato, & Aristoteles sunt secuti. Ducti ni fallor, quòd eiusdem ferè viderentur esse magnitudinis. Et ex calore, quem ab eius radiis sentiebant, eum non procul, ut

cætera astra esse existimant. Antè Platonem vero Anaximander, & Metrodorus & Crates, supra etiam stellas fixas solem ponebant, & sub eo lunam. Aristoteles ad Alexandrum scripsit, supra solem esse Venerem. & supra eam Mercurium. Astronomi vero posteriores medium inter planetas locum ei deputarunt, demonstrationibus partim puerilibus, partim ab aspectus diversitate ductis. Pueriles illæ sunt, quando aiunt, eum uti astrarum, & Planetarum regem in medio sedere debere loco. Cuius veluti consiliarius sit Saturnus, Iupiter iudex. Mars exercitus dux, Venus, uti materfamilias, Mercurius uti scriba, Luna uti nuncius. Quibus, in re tanta, quid nugacius? Simile huic, quando eum cordi medio comparant, reliquos membris aliis animalium. Neque enim cor in medio est corporis, neque membra sunt aliis comparanda. Diversitas autem aspectus, per instrumentorum fallacias, in neutram nos partem, certitudine vlla inclinatur, atque ideo certi nihil pronunciamus. Hoc unum dicimus, si verum sit, quod Proclus, & Damascius crediderunt, Chaldæorum Theologiam, fuisse *θεογραφία*, a Deo traditam, cum ea sentiemus, solem inter planetas, medium stare. Si vero ex simplici Astrologia, Zoroaster ita pronunciauit, ex calore, & magnitudine, & luce viuacior, & radiorum viribus, Platonis sententiæ assentiamur libentius. Quoniam tria hæc, longe maiorem, quàm Astronomorum discordantium instrumenta, certitudinem nobis promittere videntur. Quo veto ad motum eius (quinta hæc fuerat ab initio proposita quæstio) quæ prima est eius actio, pauca. Mouetur, ut planetæ, motu diurno, & annuo, contrariis, seu potius altero retardante, uti de illis docuimus. Sed actiones eius reliquæ, minus manifestæ sunt, perscrutandæ. Sunt autem eæ, vel cum stellis aliis communes, vel suæ sunt propriæ. Communes quidem sunt lucere, illuminare, calere, calefacere. Hæ namque omnibus, uti sunt ignes competunt. Et qua ignes etiam mouentur. Mobilissimus enim, & mouentissimus rerum omnium est ignis. Sed motum circularem, & retardantem, & in latera, & velociorem, & tardior, & reliquos antea commemoratos, habent a spiritu, ab animo, habent ab intellectu, habent a Dei prouidentia. Habere ab intellectu, etiam Peripatus contendit uniuersus. Quid vero non solum pluribus, sed etiam contrariis, tum stellarum cæterarum, tum etiam suis planetæ, & sol cum eis, ferentur motibus? cum corporis simplicis natura vnus tantum, & simplex est motus? Non quidem a

FRANCISCI PATRICII

natura iis ferentur. Sed ea, potentioribus redente, & nihil repugnante, animalium exemplo, ferentur a spiritu, ab animis, a mente, intrinsecis, & a providentia extrinseca. At eodem tempore, & pluribus, & contrariis ceteri motibus, repugnat naturæ. Si naturæ repugnat corporum, non repugnat incorporeis, animo & menti. Non spiritui inter corpora & incorporata medio. Contrariorum namque, sicuti essentia, sic etiam vires, sic etiam debent esse contrariæ actiones. Non est igitur impossibile stellas omnes eodem tempore vel pluribus, vel contrariis ferri motionibus, quando non corporis natura feruntur sola, sed ab incorporeis, quando & animalia saltu feruntur tribus, aut pluribus, iisque contrarij, sursum, deorsum, ante, retro, ad latera. omnibus supra corporis naturam, quæ deorsum tantum habet moveri.

Sed ad proprias solis actiones accedamus. Vti flamma est, lumen e se emicat & calorem, in æthera primo totum, sicuti & alia sidera. quandoquidem quin id faciant, vetat nihil. Hæc communia. Sed Sol, astris ne omnibus, ea sui luminis iaculatione, lumen suum tribuit, eaque lucere facit? Tribuit quidem omnibus, sed lucere nequaquam facit. Nam & ipsa flammæ sunt, & sua essentia lux sunt, non minus. & suis viribus lucere possunt, & lucent. Sed lumen suum, eis sol addit, lucemque eorum reddit lucidiorem. Lucem ergo eis non indit, sed insiram adauget. At cur præfente sole, stellæ non cernuntur? non lucent? Num eis e contra lucem adimit, eamque ita diluat, vt lucere nequeant? Id non solis, non stellarum culpa fit, sed oculorum nostrorum, hic est defectus. Qui in tam amplo, apertoque solis lumine radios suos visuales qui & ipsi vt patebit postea, lucidi sunt, & intra oculum & extra, ita debilitat & reddit languidos. vt lucēs alias discernere nequeant etiam aliquando vicinas. Lumen enim maius, vt est in diætherio, offuscat minus. Experimenta id comprobant. Flamma satis magna ad Petram-malam in Hetruria, emicat e terra. Qui illac iter noctu faciūt, & sub auroram, a longe eam conspicunt. Sereno vero die, interuallo itineris eodem, vix discernitur. ob solaris luminis copiam ac vigotem. Si vero radij visuales congregentur in profundo puteo, sursumque suspiciant, tunc sidera cernuntur. Id & Astronomi quidam confirmant, & experientia docet. Non igitur sol, stellis, lumen adimit vquam. Si candelæ & faces interdiu accendantur. Et solis lumini, vel opponantur, vel etiam intra lumen ponantur, languent, & fere a nobis non visuntur, non tamen extinguuntur. Si flam-

ma hæc nostris in tenuissima fuerit materia, per rarefactionem maiorem, extingui aliquando continget. Eadem noctu lumine maiore, nobisque propiore, etiamsi lumen suum vsq; ad nos non porrigit, lucem tamē suam, etiam in tenebris ostentat. Ita est de stellis. Sed cur, lucēs illæ, cum suum quæque proprium lumē emicet noctu, æther tamen illuminatus non apparet? Magnam quidem, res hæc dubitationem afferat, quando solis lumen etiam tunc fulgens, interdiu in æthere cernitur, cur non & astrorum lumen non discernitur noctu? Id euenire existimandum, quia tanta sit æther raritate, vt lumen neutrum concipere ita possit, vt ostentare queat, neque interdiu solis, neque astrorum omnium noctu. At cur, solius vnus solis lumen, aerem totum implet, & totam vt videtur aquam: tot autem astra, lucēs ostentare noctu satis habent, lumina autem aerem non implent, ne dum aquam? Contrariorum, contrariæ sunt causæ. Sol magnitudine sua, quam ostentat proxime, id videtur posse facere. Illa & paruitate, quæ apparet, & longinquitate, quæ, vt creditur, & demonstratur, & apparet oculis, id non posse facere videntur.

Sed lumen solis, nemo non videt, nemo non fatetur, totum aerem, totam forte aquam, & totam terræ superficiem illuminare. Verum calorem eius cum lumine, & in lumine descendere, multi negarunt antea, multi in præsentia negant. Dubij sunt non pauci, incerti plerique omnes. Hanc rem, quæ secunda est præcipuarum solis actionum, e tenebris eruere adnitamur. Sensuum testimonij vtamur, ex demonstratis rationes afferamus.

Mirum cogitatu sanè est, quomodo Peripatetici magister, numquam in sole, semper in vmbra deambulauerit. neque se a radiis solis calefieri senserit: neque id senserit eorum vllus, qui in gymnasio suo sese exercuit.

Nam qui calor, eos in sole forte ambulantes in cuti adfuit, nigricantesque reddidit, non a radiis solis fuit, vt eorum fert opinio, sed ab aere, astrorum latrone atrito. Et si radij quid in causa rei huius sint, non sint, nisi in solido corpore refracti. Primum profecto illud tam stultum est, vt stultius, queat esse nihil. Stultitia auget, quod magister dixerit, non calorem tantum, sed etiam lumen, in aere ab astrorum latrone atrito generari. Sanè astra, vt tunc opinabantur homines vniuersi, diu, noctuque ferebantur, æstate, hieme, autumno, vere. Cur ergo, noctu etiam lumen in aere non generabatur? cur noctes omnes frigidiores non erant diebus? An quia noctu, ferri cessabant astra? Stultior veteribus Peripateticis factus est recentior Albertus, cui cognomen magni, haud scio
quo

quo merito, sui tribuerunt. Is summa, an fatu-
rate, an sagacitate excogitauit, lumen per se
non posse calere. Sed dum a sole descendit,
ab eo partim rapi, partim a solis latione trudi
ignis elementalis partem, vsque ad terram,
quæ ea sit, quæ calorem cum lumine nobis af-
fert. Hoc dogma in scholis docetur, eoque au-
ditores infatuantur. Nam si latio astrorum,
ignis particulam, deorsum trudit, cum latio
semper fiat, cur semper eam particulam ignis
non trudit, aut detrudit? cur non noctu æsta-
te? Cur hyeme, non die? Cur sub septentrio-
nibus numquam? vt ibi faciat calorem. Sed
hæc figmenta, quia rebus ipsis non consen-
tiant, acurulorum sunt deliramenta. Tota
igitur hæc res, ad exactum est perpendenda.
Astrorum latio sanè, & perpetua, & perennis
est, nec vniquam cessat, quod & Peripatus con-
tendit. Ab ea latione, inquit Aristoteles, duo
generantur, lumen & calor, aere ea latione at-
terito. Omnia hæc esse impossibilia demonstre-
mus. Fixorum vti vocant siderum latio, ab æ-
re abest lógissime, & eū atterere minime om-
nium potest. Distat autem ab hypeccaumate,
ex Astronomorum, quos ipse in rebus cœlesti-
bus, sibi etiam ipsi præfert, sententia M. Pass.
788 1837. Tanta enim est tota orbium, qui
planetas deferunt, vt ipsi aiunt, crassitudo. Per
quam, impossibile est astra fixa, aerem attinge-
re, aut atterere. et per crassitudinem orbis, so-
lius lunæ, quæ est 109056. M. Pass. impossibile
est a Planetis sex aerem attingi, aut atteri. A
luna quoque idè impossibile est, ob crassitudinē
ignis elementis, quā M. Pass. 115567. esse aiūt.
Nullo ergo modo possibile est aerem, ab astro-
rum latione, aut attingi, aut atteri. Quæ enim
se se atterunt, necessarii prius se se contin-
gunt. Deinde, aer quomodo atteritur. Quæ
atteruntur, ea solida sunt, & dura vtraque, æ-
ther mollis est, aer mollis, & tenues vtrique,
si res durior per aerem feratur, aut aer ab ea
quouis modo diuerberetur, turbatur quidem
& confunditur, & dispergitur: teritur, aut at-
teritur minime. quando nec aqua, aere cras-
sior, attritionem nullam patitur. Itaque neq;
astrorum latio, aerem attingit: & si attingat nõ
terit, quia tenuis & mollis æther est. & aer
nullo modo atteritur. Falsissimæ ergo hæc duæ
priors assertiones. Tertia eiusdè est falsi-
tatis. Nam etiã aer atteri possit, ex ea attritio-
ne lumen nequaquam generatur. A sole in
quo iam ante lux est genita, & in ea luce lu-
men, & toto æthere prius ab ea fufum, in aerē
diffunditur, nulla noua eius generatione. Haud
sane aliter, ac in cubiculi aerem candela illata,
totum suo lumine replet. Lumen ergo in æ-
rem a sole funditur, non autem in aeris attri-
tione vlla generatur. Sed & quarta falsitas his

it comes. Nimirum ab eadem astrorum latio-
ne, per eandem aeris attritionem, calorem in
aere generari. Nam si astrorum latio aerem: at-
tingit nõquam, aer ab ea non atteritur. Si nõ
atteritur, vt est ostensum, ab eo non attrito,
nullus calor generabitur. Sed alia occurrunt
via. Non calere solis radios, nec aerem, aut
corpus aliud calefacere, dum de cœlo descen-
dunt, sed postquam in corpus solidum inci-
derint, ab eo refractos in se resilire. & ea re-
densiores factos, aerem atterentes, & frican-
tes calorem in eo excitare. Et de eius materiæ
potentia deducere in actum. Si id pro vero
astruunt, rationem reddant, vnde eueniant,
quæ modo recensēbimus? Si quis hieme fu-
gidissima, sole Oriente, nulla adhuc refraçtio-
ne facta, manū, aut faciem radiis opponat, cap-
lidos sentiat? Si quis penes murum soli expo-
situm, qui tota die radiis sit verberatus, ambu-
let, ea parte faciei, quam radij tūc feriunt, plus
caloris sentiat, quàm parte alia, quæ ad murū
versā, manet in vmbra? etiam si murus caleat?
Si quis per herbida prata ambulet, nulla ibi
refractione facta, caput si radij feriant, & facies,
& pectus, calorem percipit? Cur in summis na-
uium malis, nauta in specula positus, calorem
radiatorum non ibi refractorum sentit, & pau-
cis horis cute nigrescit? Quod non patiuntur
nautæ alij tam cito, in tabularis sedentes, vbi
radiatorum tota sit refraçtio. Sed dum hæc sol-
uunt, nos liberius, & verius philosophemur.
Radios solis vti ignis prole, a patre diuulsam
numquam, per se, & in se calere asserimus, &
alia quæ tangunt calefacere, vel lucido, vel tem-
pore aliquantulo interposito. Arida ab eis etiã
igniuntur. Trans aquam rotundo vasi insu-
sam, permeantes, aqua non dum satis concale-
facta, escam accedunt. Per crystallum concauū
transfuentes, ignem in opposita esca creant. A
speculo concauo resiliētes, in arida re ignem
accendunt. Hæc omnia ignis sunt opera, etiã si
dicantur in his omnibus vniri, & quasi paru-
lus sol facti, lucidissimi, & feruentissimi si-
mul sunt. Quia nimirum lux & ignis idem
sunt & lumen producunt & calorem, & a si-
mul iunctis vti sunt iuncti ipsi, lux & ignis.
Calor igitur perpetuus est luminis comes.
Neque lumen vniquam sine calore est, etiam si
calor, aliquando sine lumine reperiat: Quan-
do scilicet re aliqua a lumine cōcalefacta, ipso
abeunte, calor ibi remanet, vel sedes suas pon-
nit. Id autem fit, quia lumen omne, sed sensibi-
lius solis lumen, non aliud est, quàm flamma
rarissima. sicuti flamma densissimum est
lumen. Et sicut flamma, omnis vti est ignis, ca-
let, & calor fit, sic lumen cum sit flamma, ca-
lor quoque est. Sed vt lumen, flamma est te-
nuissima, & rarissima, sic etiam eius calor est

FRANCISCI PATRICII,

lenissimus, & suauissimus, vt potius tepor dici debeat, quàm calor, tepor tamen e genere est caloris. Sol ergo corporeorum ignium, ignis est primus, imago empyrei, primæuiq; & luminis, & calor, lux compactissima, ignis que feruentissimus, atque ardentissimus. Radij vero eius, sunt ab eo ignes secundi, recti, acuti, penetrantes, vrentes, quasi a densa solis mole estuantes. Lumen vero a radijs, ignis est tertius, & flamma in exilissima quasi materia leuiter succensum. Et quamuis in nostratibus flammis, lumen a calore, diuersum quid esse vindatur, quia calor alicubi sit, vbi non sit lumen, neque calor in lumine, neque lumen in calore esse videatur, nihilominus in sole corpore purissimo, necesse est hæc omnia, lucem, lumen, ignem, flammam, caloremque idem esse. Nec minus idem sunt in radijs, gradu tamen secundo, & in lumine gradu tertio. Talis ergo cum sol sit, & radij ab eo micantes, & lumen ab his emicans, quid ille per hæc duo veluti sua instrumenta in aere operatur, aut in aqua, aut in terra? Nimirum uirtutes suas omnes per ea in hæc transfundit, sunt autem uirtutes eius admirabiles. Est enim vti Dionysius affirmat, a summo bono, & bonitatis corporea imago, & bonitatis illius, quantum corpori licet in corpora omnia transfusor. Nam sicuti a bono, in lumen illud primæuum, femina rerum omnium sunt transfusa, & ab hoc in solem, sui simulacrum itidem sunt transfusa, sic a sole, rerum femina eadem, per radios. perque lumen in inferiora transfunduntur. Cooperante id in eo, intellectu suo, animoq; suo, & spiritu. Ostendimus enim supra, stellas, & solem animata esse, & anima quidem sibi congrua intellectuali. Spiritum autem diuina eum eloquia appellant. vt eo loco. Oritur sol & occidit. & subdunt. Iustrans vniuersa in circuitum pergit spiritus, &c. Sicuti autem intellectus, seipsum intelligendo, species & ideas, quæ in se sunt intelligit; & intelligendo operatur, ac facit, hoc est in animum sibi adiunctum, & species eas, & earum notitiam transfundit. Et animus idem operetur, in spiritum, qui rerum vector est omnium, vt postea ostendet, sic spiritus, species, in corporum, tum essentias, tum vires transfundit, vnde actiones omnes prodeunt, & prodeundo, res ipsas ad sui imitationem generant, sic dicendum est de Sole. Cuius intellectus dum ideales species in se reuoluit intelligendo, & spiritus in corpus; & corpus per vires, & actiones extra se fundit, & res quæ a sole dicuntur gigni. (Sol enim & homo, generant hominem) generat omnes. Sunt autem solis vires, lumen & calor, & rerum femina, a lumine suo uecta, & in corpora hæc deuenta, & a calore inuenta, &

fota in causa sunt rerum generationis omnis. Lumen enim lumen, sicuti delator est feminæ rerum, sic eorundem est mensura, & numerus, & fomes. Dum enim illuminat, & quæ inepta sunt, subiens, & ea permeans calore comitem, tum separat, tum congregat & purgat, & mouet, & generat, et nutrit, & adauget, & perficit, & renouat, & viuificat, & continet; ita vt cuncta corpora illum expetant, vti genitorem, vti motorem, vti calefactorem, vti illuminatorẽ, vti denique vitæ datorem, eiusque conferuatorem. Omnia enim hæc, corporibus omnibus tum influit, tum indit, tum manifestis luminis viribus, tum occultis, & spiritalibus actionibus, qualem supra ex libro Sapientiæ attulimus. De quibus occultis, suo loco postea. Vnum hoc concludamus, tria hæc lumen, calorem, femina, solis vera esse instrumenta, ad ea omnia efficienda, quæ in tribus hylæis mundis efficiuntur. Aristoteles, cum lumen soli negare non posset, ne cæcos videretur, negauit calorem, & pro eo motum substituit, dixitque supra, lumine & motu agere in hæc infera. Nos vero etiam motum soli damus: non quòd ad aerem, aut aquam, aut terram motus pertingat, sed quòd solis sit quantum quoddam instrumentum, quo tria illa lumen, calorem, & femina, quacumque it, secum circumferat. & hylæos mundos totos iis impleat, qui quidem cum duplicis sint naturæ diaphanæ & opacæ, diaphana tribus omnibus penetrat, lumine, calore, feminibus. his occulte, euidenter illis: opaca non nisi duobus calore & feminibus. Atque ita, quæ sui natura, vnita videbantur, separat opacitas. Alia etiam ratione in diaphanis lumen & calor videntur separari. Quia vtrumque aeri permiscetur, lumine tamen abeunte, hieme quidem abit & calor: ætate vero lumine abeunte non abit calor. Vel dicendum verius, calorem hunc restantem, non esse luminis perpetuum comitem, sed a luminis calore aeri impressum, & alium factum ibi remanere, lumine suum calorem secum semper asportante. Namque aer, suscipere quidem vtrumque potest, retinere tamen potest neutrum, sed alterius tantum prolem in se relictam. Quod ipsum, & in aqua, & in terra fieri est necesse. Aqua nimirum, vtrumque & lumẽ calorem eius comitem suscipit: neutrum retinet, sed calorem sibi a calore luminis inditum eo vsque retinet, donec a luminis contraria tenebra, frigus secum ferente, vel ab ea diuellatur, vel in ea extinguatur. In terram vero vt opacam lumen, luminisque calor non videntur posse penetrare, sed quo loco ferijt, prole de se relinquit, penetrat tamen spiritus a lumine & calore uectus, & in intima penetra, secumque rerum femina defert, qui & naturalem

ralem terræ calorem, & fouet, & excitat, & uiuificat, & sese in eo multiplicat, & semina rerum variarum pro terræ naturæ capacitæ huc atque illuc diffundit, & ibi multa commouet, alterat, concoquit, extenuat, incrassat, & mutat, & fecunda facit, & noua generat, & uetera corrumpit. Vnde tanta rerum mistarum, sub terra uarietas, & tanta supra terram. Sed hæc loco magis proprio diffusus. Hoc modo concludamus, solis radios ac lumen, calidos sua esse natura, utpote igneos. Quas secum ipse trahit & circumfert, quocumque eum fert spiritus in circuitum. Atque ita uerum fuit, eum lumine & motu in hæc inferiora agere. Motu quidem ut radorum, & luminis delatore; lumine uero ut delatore, caloris, spiritus, seminumque, sine quibus generatio fit, nulla. Hic autem luminis calor, dum in opacam terram penetrat simul eum spiritum & hominibus, calorem terræ in se insumit recreat, & omnes uas, quæ ibi sunt renitentia, rarefaciunt, liquant, fundunt, mouent; concoquunt, densant, urit, siccant moderantur, nutriunt, & coloribus, qui luminis sunt proles, propriis exorant singula. Sed hæc ut diximus melius postea concludamus semel. Has esse summarias, summi huius, Dei ministri actiones. Ut scilicet motu suo se se mundo circumferat, secumque in se & calorem, & spiritum circumferendo, mundo infundat, et quæ a superioribus rerum seminata se receperat, in mundum radiis suis disseminaret, eumque totum, tanto rerum ornatu efficeret fecundum.

Sol uero iste, pati ne aliquas potest passionibus? An est omnis omnino passionibus expertus? Quod Aristoteles scribit.

» In omni præterito tempore, iuxta traditâ rerum memoriam, nihil fuisse mutatum cælum, neque toto, neque partibus.

Videtur esse omnino falsum. Fuerat enim a Platone in Politico memoria proditum.

Τὸ ἦ παντὸς φορὰν, τότε μὲν ἐφ' αὐτῷ κινῆται φερέσθαι. τότε δ' ἂν τ' ἀναντία.

» Vniuersi latationem, aliquando ad ea, ad quæ nunc circulari ferri, aliquando in contraria.

Et quæ ibi sequuntur in hanc sententiam multa. Quæ etiam si Plato mystico forte sensu scripserit, attamen in motu, mutatio nem totius cæli fuisse, memoriz fuerat proditum. Quin imò Aegyptij; (quod Pomponius Mela retulit) quater cursus suos mutasse sidera, dum Aegyptij sunt, obeliscos suis insculperant. Et ipsomet Aristotele referent, nonne a Pythagoreis quibusdam fuerat traditum, Galaxiam esse uiam quandam, quam in Phaetontis casu, stella aliqua cadens coniecit. Atque, solem iam olim illum, cursum suum fecisse? Memoria er-

go lapsus est Aristoteles. Dicent sui, pro fabulis hæc ipse habuit. Esto fabula utraque, simul cum tragica fabula Thiestæ. In qua dictum, ante eum natum fuerat, solem retro cursum suum uertisse. Sed cur quod possibile fuerat negauit, & more suo derisit, ne Deum illum suum, summo cæli culmine sedentem, de sede daret præcipitem. Sed Conditor uniuersi Deus noster sicuti mundum condidit pro libito, etiam ita regit. Et mentes, & animos, quas corporibus regendis dedicauit, suo nutu temperantes facit. Inde fuit, ut ad præces Iosue, sol cursum suum retardauerit. Idem passus est pugnant Gedeone. tertio pro Ezechie salute. Sed has historias, uel non legit, uel non credidit. Quia Deum suum seruum fecerat, nulla uoluntatis libertate. Sed cur non legit a Græcis suis scriptam historiam, Castore quodam & Adrasto Cyziceno, & Dione Neapolita, mathematicis nobilibus. Qui referente D. Augustino ex M. Varrone. Ogygis temporibus, qui multis ante Aristotelem seculis, Thebis regnauerat, in cælo mirabile extitisse portentum. Stellam Venetis nobilissimam, mutasse colorem, magnitudinem, figuram & cursum. Post Aristotelem, Hipparchus Astronomus prius, obseruauit in cælo nouam stellam esse natam. Qualem & nostra ætas uidit in Cassiopea, & multis mensibus spectauit. Profecto noui orbis Mexicani in suis historiis habuerunt, solem quater extinctum, & quater fuisse natum. Sed rudium ingeniorum esto hæc credulitas. In nostris historiis habemus, ut Petrus Messias refert. Iustiniani Cæsaris tempore, maiore anni parte, aere sereno, nulla uelato nube, sol tam exiliter luxisse, ut uix lunæ splendorem, lux eius superaret. Ex quo aiunt euenisse, ut totum fere orbem famis inuaderet. Ex quo euentu nos ita conuicimus, exiguum illam lucem, exiguum etiam calorem emisisse, ita ut fata maturescere nequirent. Exilis autem lux illa facta est, quod ex nostris fundamentis, flamma solis, & etiam anthrax, rariore eo tempore sint facti, ita uolente Deo. Sicut enim in densa, flamma, & lucentior est, & calentior, ita in raro, & minus lucet, & minus calet. Rarefactionem ergo, eo tempore sol est passus, sine dubio: Dei nimirum iussu, & eiusdem Conditoris iussu, iterum flammam suam & anthracem densauit, ut aut plusquam antea, aut more solito luceret. Neque enim memoriz mandatum est, antea fulsisset magis, an postea uel æque. uel magis uel minus. Sed & Paulus Diaconus refert anno 790. obreuebratum esse solem, & radios suos diebus XVII. non dedisse. Quod ex eadem accidit raritate. Quam raritatem, & densitatem, Venerem quoque & Ogygis temporibus, & nostris uti retulimus; passam

FRANC. PATRIQ. DE SOLE.

passam fuisse est necesse. et noua Hipparchi stella orta est, quia æther in flammam fuerit condensatus. Sicuti quando noua, nostra æta te est nata. Quæ deinceps post menses aliquot rarefcens, tandem post fere biennium rarefacta omnino euauit. Sol ergo, & stellæ, & cœlestia reliqua, & passa sunt, & pati possunt, & alterationem, & ortum, & interitum, & naturali causa, & diuina conditoris voluntate.

Quæ nihil frustra, & extra ordinem bonitatis facit. Quod Plato, & ante eum philosophi multi, & post eum Theologi plures, confirmarunt. Et ratio a superioribus nostris deducta demonstrationibus confirmat. Solus Aristoteles, quia Deum suum, seruum fecit, cum sua omnibus, falsis & fundamentis & consecutionibus innixi, obstinatè, & impie perneant.

Finis Libri Decimnoni Pancosmia.

ANNOTATIO R. P. M. IACOBI DE LVGO.

Cum in principio huius libri narrat solem fuisse adoratum ab antiquis, inter alios fuere Athenienses, credentes illum esse Deum quendam, ideo ut refert Diuus Augustinus octauo de ciuitate Dei. Anaxagoras factus est reus apud ipsos Athenienses, quia dicebat solem esse lapidem ardentem, negas per similia verba solem esse Deum, vel aliquid animatum; Nos autè Christi heredes & ante nos Iudæi. non debemus credere aliquid diuinitatis esse in sole, luna, & stellis, unde sint creatura pura. Ideo Dominus cognoscens a pulchritudine solis ex eiusque excellentia posse induci homines ad sui honorem, admonuit Deuter. 4. huiusmodi verbis. Ne forte eleuatis oculis ad cælum, videns solem & lunam, & omnia Astra cæli. & errore deceptus adores ea, & colas quæ creauit Deus in ministerium cunctis gentibus quæ sub celo sunt.

Quod autem magis arget, est id quod refert Augustinus contra Faustum, Manichæos, scilicet ex illo psalmi dicto. In sole posuit tabernaculum suum: excidisse in adorationem solis, quoniam cū Christus (ut aiunt ipsi) in cælum ascenderet, corpus suum reliquit in globo solis. inde vero solam animam secum supra cælos ad dexteram patris euexit; Ad quos Manichæos dicimus, ista esse figmenta, quoniam iuxta illud Pauli Apostoli primo pater Deus constituit Christum Iesum, corpus & animam, iuxta expositionem omnium patrum supra omnem principatum & potestatem. Et quo ad dictum psal. Littera Hebraea habet. Soli posuit tabernaculum suum in eis cælis, scilicet cum sit ex medio planetarum dicitur solem habuisse a Deo tabernaculum suam & habitationem in eis cælis; si vellemus requirere sensum allegoricum dicemus in sole iustitiæ posuisse ecclesiam suam. Nihilominus solem cælestem non esse adorandum, neque astra colenda cum ex diuino statuto creata sint potius, & sint nobis in signa, tempora, & annos quàm ut colantur a nobis. Clarum est.

Non est certum an liber Sapientiæ sit Salomonis, sed ob elegantiam stili creditur fuisse cuiusdam Philonis Iudæi, qui Græcæ linguæ fuit valde peritus.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS.

DE LVNA.

Vm sole, lunam, secundum
luminare in propriam se po-
suimus antea contempla-
tionem, eò quòd cum reli-
quis sideribus, qui planetæ
nominantur, nulla condi-
tione videretur conuenire. Cum sole vero
duabus, tantum molis æqualitate, & figure roun-
ditate. Neque enim luce, neque radia-
tione, neque scintillatione, neque lumine, ne-
que calore, neque colore cum aliis conuenit.
Fusca enim, & splendida simul, sed alia, atque
alia parte, tantummodo conspicitur. Quibus
in rebus, ne obscuris quidem, aut nebulosis
quæ dicuntur stellis, est similis. Quæ fulgorem
quidem habent quendam sed subterbidum, &
& ad instar nebulae nigricantem. Quare sicuti
aliæ omnes a reliquis singulis specie inter se
differunt, ita luna, quoque differt ab aliis cae-
lestis. Verum de ea operæ præcium fuerit, eandem
considerare quæ de sole sumus contemplati.
Quid luna sit omnino, qualis, quanta, quo cæ-
li loco, quas habeat vires, quas actiones, quid-
que tandem pati possit. Ac de prima quidem
harum quæstione, omnium cælestium rerum
rem difficillimam præ manibus habemus, &
quo ad veterum placita, & quo ad essentiam
eius variam contemplandam. Veteres quidem
Græci philosophi, nulla in re alia tam fuere
discordes, quàm in hac vna. Namque eorum
veratissimus Orpheus de ea ita cecinit.

Μήσατο δ' ἄλλω γαῖαν ἀπείρατον, ὡς τε οὐ-
ρανῶν.

Ἀθάνατοι κλέζουσι, ὀππὸς θύοι δὲ το μισῶν.

Ἦ' πολλ' οὐρα ἔχει, πολλὸν ἄστρον, πολλὰ μέ-
ληθρα.

- „ Molitus est aliam terram infinitam, quam
- „ selenem.
- „ Immortales vocant, terreni vero Me-
- „ nem.
- „ Quæ multos montes habet, multas vrbes,
- „ multas domos.

Quam sententiam videtur Thales esse secu-
tus, qui terram esse lunam affirmavit. Pytha-
goræi quidam senserunt idem, eamque ani-
malibus habitari asseruerunt, maioribus quam
nostra sint, quindecies, Plantasque louge no-
stratibus habere pulchriores. Democritus in
eandem iuit sententiam cum Orpheo, quòd
terreum esset quiddam, in quo campi essent,
& montes, & vallium anfractus. Anaxagoras
quoque ad superiora addidit, inæquali eam
esse constitutione, & terram esse, & frigidam,
& præterea admistam cum terreo, caliginem
habere quandam. Heraclides & Ocellus, terram
esse dixere, caligine obductam, sicut & Hera-
clitus, esse terram caligine circumdatam. Dio-
genes vero physicus pumiceam censuit esse,
Iō vitraceam, transparentem, & partim et obscuro. Py-
thagoras e contra cum aliis non paucis igneum corp^o
esse dixit, ex Chaldæorum puto dogmatibus, qui-
bus a Zabracō fuerat institutus, esseque quasi
speculum quoddam. Anaximenes vero & Par-
menides Pythagoram sunt secuti, igneamque
esse crediderunt. Sicuti & Berofus semiigneam
sphaeram. Zeno Parmenidis auditor igneam
astum esse, mente præditum, & prudens, & ar-
tificio confectum. Cleanthes & ipse igneam
scripsit. Empedocles censuit esse aerem nebu-
losum, ab igne compactum, & ei commistum.
Hunc bona Stoicorum pars, sunt secuti, nam
mistam esse ex igne & aere tradiderunt. Xenophanes

phanes

FRANCISCI PATRICII,

phanes, autē nubem esse compactam & ignitam. Idem ferē Chryssippus sentit, namque accensionem esse ex dulcium aquarum vaporibus collectam, & a sole accensam. Mathematici vero quidam, compositum quoddam & difforme esse corpus, & inæquale. Sicuti enim nubes partibus quibusdam sunt rariore, quæ a solis radiis collustratæ, splendidiore visuntur, quàm quæ densiores sunt, quæ minus lucent. ita esse in luna, Nam quæ in ea, rara sunt, luminosa fiunt, quæ vero compacta, minus fulgent. Aristoteles solus in sua permanit sententia, ex quinta illa sua eam esse essentia. Sed si quis eum interroget, cur igitur, uti sol, uti reliqua sidera, ex eadem conflata essentia, non luceat? Necessè esset, eum differentia huius tantæ, aliquam afferre causam, si philosophorum culmen esset uoluisse; Quam quoniam non attulit, & sui omnes, & differentiam hanc, & eius causam reticent, reliquorum dogmata sup præferimus. Videntur enim omnes, causam aliquam afferre uoluisse, omnesque ab ipsiusmet lunæ apparentiis uariis, eam videntur deprompsisse. Sunt enim in luna, partes obscure, ut terra est, & nubes, & caligo. Sunt & aliæ lucentes ad ignis instar. & opacæ utraq; & luminis solari nullum transitum concedentes. Quæ res in solari eclipsi perquam sit manifestum. Est ergo luna sine dubio toto corpore opaca, & minime diaphana, opacitate autem, ut apparet, non uniformi, sed varia, tota tamen nulli luminis peruia. Mirabilibus enim modis, in propriis eclipsibus, in horas variat colores. Nam si primo uespere deficiat, veluti carbo leuiter accensus principio visitur. Deinde horribiliter nigra per horas amplius tres, apparet. Si uero in medinoctio defectum patiat, & subpuniceum & igneum quendam in pyropi speciem mittit colorem. Post uero horam septimam, rubeum suscitatur. Si uero sub auroram patitur, colorem emittit cyaneum, & glaucum. A quo Empedocles glaucopim eam appellauit. Cum uero in nouilunio apparere incipit, ea parte qua non splendet, ostendit quidem circulare corpus, sed fusco quodam colore tinctum. A qua die, in dies, color hic semper redditur obscurior, usque ad plenilunium. In quo nullus iam is apparet color, sed facies eius, fere tota splendet, præter eas quæ maculæ appellantur, quæ eius faciei, pars est non parua. Ex quibus omnibus colligere licet primo, quod, uti dicebamus, sit opaca tota, & nulli peruia luminis. Secundo quod nullum proprium tota habeat colorem. Tertio quod per partes variis sit coloribus infecta. Quarto quod umbram & eam quidem obscuram satis pro opacitatis ratione, de se emittat. eamque in eclipsi solis ad nos porrigat, non aliter ac terræ, solis

lunæ opposito, eam uersus suam umbram iacit, eamque obscurat, sicuti eius umbra obscurat terram. Itaque hac umbræ obscuritate, & sui corporis opacitate, terræ est persimilis, Nec ei est dissimilis, duabus reliquis qualitatibus. Terra namque & ipsa, nullum proprium tota colorem habet. Et per partes habet uarios, sicuti & luna. Neque uilum dubium nobis est, si quis nostrum, in lunam ascenderet, terramque inde prospectaret, eadem illi in terra apparitura, quæ nobis hinc in luna appareret. Unde non immerito, Orpheus, Thales, & Heraclitus. & alij quos recensuimus, lunam, alteram terram esse crediderunt. Et quàm ideo Oecetes Pythagoreus, & Philolaus, non immerito, Antichthona uocauerunt, quasi terræ huic nostræ, terram alteram contrapositam. Quorum omnium sententiam Aristoteles, solitus ueteres omnes acriter carpere, hac in re, uel sui moris immemor, uel animi maxime dubius, nec illos ausus est reprehendere, nec ipse aliquid de suo pronunciarè. præter quàm quòd eam inter astra connumerauit. Astra autem quintæ illius essentia suæ, partes densiores esse tradidit. At nostra quidem sententia, tanto merito potest luna astrum nominari, quàm a ueteribus quibusdam, terra quoque, astrum esse nominata. Non enim hæc aliter in aere, ac luna in æthere pendet. Non aliter ac luna rotunda est. Non aliter ac luna, & opaca est, & umbram usque ad lunam iacit, sicuti & luna, usque ad terram, Neque non & ipsa sicut luna, & obscuras habet partes, & luminosas. Obscuras quidem omnes quæ ab aquis extant. Luminosas uero omnes, eas, quæ uniuerso mari, lacubus, stagnis, fluminibusque operiuntur. Non enim minus aqua, superficie sua splendet a solis lumine, quam splendet pars ea lunæ tota, quæ eius maculas, tum circumdat, tum intercurrit. Id ei fiet clarissimum, qui maria alta nauiget, & malum ascendat. Longe enim circumquaque maria splendescere circumspectabit. Idem cernet si quis situm ad mare montem, conscenderit, longe lateque splendens pelagus, circumspectiet. Quam ob rem, non forte procul a uero fuerit, lunæ globum, alterum esse terræ globum, simul cum aqua tota conglobatum. Globum scilicet æthereum, sicuti hic nostras, globus est hylæus. Et quæ lunæ pars, lumine solis splendet, eam esse aquam ætheream alteram. Quæ grauitate suâ non equidem ad nos cadit, Non enim centrum hoc, lunæ est centrum; ad quòd aqua illa tendit ita, sicuti nostra aqua ad centrum istud tendit, & partes similiter aliæ lunaris terræ, sicuti partes terræ nostratis. Quid uero etiam mirum fuerit, si ibi sint, sicuti in terra nostra, planities, & montes, & conualles? Et in eis gentes tum hominum, tum aliorum

anima-

animalium inhabitare? quæ & maiore sine statura quam nostraria ut in puro æthere, & diutius etiam vitam producant. Et ibi sint etiam plantæ nostris pulchriores. Conformitates enim, quas utriusque recensuimus, nobis id persuadent potius, quam ut quintæ tantum essentia eam dicamus, aut vel igneam esse, vel quid ignitum. Tamen Olans Magnus, sub poli Arctici elevatione graduum LX. tradat, ab initio Maij vsque ad Augusti initium, nullâ aspici stellam, (planetam credo intelligat) præter lunam. Quæ in plenilunio vicina horizonti, eo temporis spacio videatur magnus quidam anthrax ardens, qui & stuporem & terrorem omnibus incutiat: Artamen putamus nos, cum colorem tunc eam ostentare, ob vapores qui densissimi in ea terra eleuantur. Neque aliter, ob eos igneam apparere, quam in eius eclipsi, sæpe numero se se ostentat aliquibus partibus ignita. Umbra namque tenet, sicut ibi vapores eam quasi caligine quadâ obducunt, ultra quam ignis speciem præbeat. Itaque terram eam putamus potius quam ignem. vel uerius utrumque, sed aliquibus partibus terream magis, aliquibus magis igneam. aliquibus ex æquo temperatam. Sed igne, non tam, ut cætera sidera puro, cum nec luce, nec colore, nec micantia, nec radiatione sit illis similis. Nec uero nubem tantum concretam, & ignitam cum Xenophane consentimus. Etiam si quod in ea splendet, cum albis nubibus conueniat colore quidem, sed non splendore. Nam & sæpe aliàs, & modò cum hæc scribimus, bis iam sole Occidente, nubes eam atra operiebat, in Oriente uero magni nubium altissimarum montes, conspiciuntur. Quæ nullo modo, radiis solaribus, aut lumine, sole iam in occasu, & nigris nubibus obducto, attingi poterant, nullum tamen splendorem. vel ad nos emittebant, neque ullo in se fulgebant. Neque uideamus interdum, ob candidas nubes, in aere pendentes, præsentem sole, lucidior fieri diem. At lunæ splendor nocturnus, & lumen inde ad nos emissum, claro argumento est, lunam non esse nebulam. Etiam si interdum, neque ipsa præsentem sole diem reddat candidiorem. Quod neque tanta stellarum multitudo, nec planetarum præsentia facit. At luna, a sole ne lumen recipit, ut Astrologi autumant? vel per se ipsam eum splendorem habet qui in eius partibus conspicitur, a quo splendore similis? A sole eam recipere, uideretur primus tradidisse Thales, & eodem tempore Pythagoras. Post quos & Parmenides, & Empedocles, & Anaxagoras, & Metrodorus. Proprio uero lucere lumine asseruit Anaximander, & Antipho, & Xenophanes, & Berosus. Et si Stobæa credimus etiam Aristoteles.

Profecit, qui eam ignem, vel igneam esse dixerunt, necesse habuerunt asserere, eam propria lucere luce. Ignis. n. sua natura, ubi cumq; sit locorum, lucet semper. At qui eam igneam esse asserunt, ut Parmenides, Empedocles, Anaxagoras, non uidentur, in suis perstitisse fundamentis, quando non proprio, sed alieno dixere eam lucere lumine. Quid uero nos de proposita dicemus quæstione? Equidem certi nihil habemus, quod respondeamus. Nam in tanta lunæ a nobis distantia, non nisi (monitu Aristotelico) similitudine quadam, sicuti de cæteris astris fecimus, philosophari licet. Similitudine ergo hac, non egre dixerim, lunam & proprio, uti igneam, lumine lucere. Alieno uero, uti & terream, simul & aqueam. Nam & terra, & maria nostra, non suo, sed solis lumine splendent. Solari ergo lumine, inter astra omnia, sola luna splendet. Cur autem lunam, terram alteram dicamus, persuasibili non caret ratione. Nam quid mirum est, in æthere partem unam feculentam constitisse, & crassissimam. In quam ueluti feces ætheris omnes, Conditoris legibus, qui omnia certis numero, pondere, & mensura fabricavit, confluerint? Sicuti & in parte mundi hylæ, sex omnis in unam hanc nostram terram confluit unde quaque. Luna ergo, ætherea terra esto. Et terra nostra, elementalis esto luna. Neque duæ hæ terræ, siue duæ hæ lunæ, a Conditore frustra sunt conditæ. Similitudine enim mutua, altera alteram fouet, & sibi inuicem fauent, & influxus, quibus & ipsæ, & utriusque partes, tum uiuant, tum conseruentur, altera ab altera suscipiunt. Quandoquidem ad Lunæ motum, ac lumen, & plantæ, & animalia multa, & humores omnes, tum commouentur, tum alterantur. Quæ res ita per se est manifesta, ut nemo sanus, eam negare, aut debeat, aut queat. Quin & tota nostra maria, ad lunæ aspectus varios, certum est, uarie commouentur. Et fluxus maris & refluxus, & cæteri ætus ferè, a lunæ lumine trahuntur, & retrahuntur manifestissime. Hæc autem omnia minime fieri possunt, nisi permagna inter eam & nostraria, intercedat Sympathia. Hæc autem Sympathia, non nisi in magna est, tum uirium, tum actionum conuenientia. Uirium autem conuenientia, non nisi in essentia similitudine consistit. Pro ratione namque essentia, uti toties dictum, rei vires insunt, & ab ea proueniunt. Et pro ratione uirium, actiones quoque eduntur necessario. Qua uirium & actionum conformitate, audentius iam asserimus, lunam esse terram alteram ætheream, & ætheris uniuersi fecocissimam partem, & eius fecem. Sed quid de stellis illis XIII. obscuris & nebulosis poterit dici? Quæ

FRANCISCI PATRICII

cum lunæ obscuritate, atque etiam splendore, similitudinem habere videntur quandam. Nam ut sunt obscuræ, terreum sentiunt. Ut vero fulgorem habent aliquem, igneum quid sentiunt. Sunt ergo & ipsæ ex terreo, exque igneo commistæ, & lunæ naturam videntur habere. & si naturam, cur non etiam vires? Et si vires, cur non etiam actiones? tamen ob distantiam, multo nobis ignotiores lunariibus. Nam cum Deus, nihil frustra fecerit, frustra non fecerit corpora tam ingentia, quanta Astronomi dicunt esse siderea, quorum minima, longe terra maiora esse asseuerant. Quod & de Canopo illo obscuro, quem Vespucius ad Antarcticum esse affirmat, erit dicendum. & de nigris illis maculis quas in Australi cælo, obseruasse virum quendam Astronomiæ peritum, Clavius retulit. Quas necesse est feculentæ; & crassæ, & terree ætheris materiæ esse conflatas, longe etiam luna, & terra nostra obscuriores. Hæc de lunæ substantia, qualitatibus, viribus, sunt exposita. Magnitudinem vero, iam etiam antea exposuimus ex Astronomorum sententia esse tantam, ut terræ sit XXXIX. pars. Facile quidem terra minorem esse probatur, eò quod in terræ umbra interdum occultitur tota. Et ammisso lumine eclipsin patitur, sicuti ab ipsa eclipsin patitur sol, & nos eius umbra obtenebramur. Et quidem ut minor luna esset quam terra, fuit rationi consonum fuit. Quia æther longè quàm hylæus mundus purior, minus fecium haberet. Et hæc in plura corpora, quasi in sentinas conflueret plures. In lunam scilicet, in stellas illas obscuras & nebulosas. Quarum singulæ, multo quàm terra sunt maiores. Et præterea in maculas illas ad antarcticum nigricantes, & Canopum illum Vespucij ingentem, artamen fuscum. Nigror enim hic horum omnium, nõ aliud est putandus, quam feculenta, qualis lunaris est, totius ætheris defecatio. In plura corpora dispersa, pro magnitudinis, ipsius ætheris molis ratione. Cui non vna ad suscipiendas feces satis habuit sentina. Sed pluribus, vna luna, longe maioribus, videtur opus habuisse; ne scilicet, si vna non caperentur, aut duabus, nõ amplius per æthera diffunderentur. ipsum multis in partibus inquinarent. Et si Aristotelis illud monitum, ea quæ a sensibus sunt procul, rationibus, ad possibile sunt deducenda, & ad nostratum similitudinem reducenda, profecto ratio alia nulla, vel possibilis, vel vero similis harum ætherearum nigredinum, & obscuritarum, adduci potest, quàm ea quam nos afferimus. Si enim æther simplex esset corpus, purum quoque esset; nec tot, nec tantas in se

haberet colorum; lucium, opacitatum diversitatem. nec tantam in tam multis, & tam magnis partibus obscuritatem. Sed quoniam æthera fluorem esse demonstrauius; necesse est, cum fluorum aliorum, qui oculis subiciuntur, similitudinem habere aliquam. Horum autem nullus est, qui secum, & secum nõ gerat, & fere continue non deponat. Sed quoniam, aliæ illæ obscuritates, partim sunt a nobis remotissimæ, partim recens obseruatæ, in Astrologorum veterum non venere notitiam ad lunam sermo noster redeat. Eam Astronomi annexi sunt probare, esse terra minorem. Quanto autem minor sit quam terra etiam præscribunt. Nimirum triginta nouem lunas, cum tertia vnus parte, vnã terram posse adæquare asserunt. Quorum demonstrationibus, si non, ut in multis aliis quibus fidet, maxime falluntur, fuerit per nos standum. Moueri autem lunam, nemo non videt. Sed in epicyclo affixam ferri, uti in ceteris planetis risimus, ita in hac ridemus. Nihil enim solidum ut ipsa de se ostentat, in liquido potest infigi. Sicuti neque e contra, liquidum & fluidum corpus, qualis astorum flamma est, solido vlli infigi posse, ne imaginari quidem potest quisquam. Quo igitur modo, solidum & crassum corpus, in æthere stat liquidissimo? Eo nimirum modo, quo nubes in aere pendent. Quo ipsa in eodem aere pendet terra. Idem de obscuris illis, & nebulosis sideribus erit dicendum. Et de maculis, & de Canopo illo fusco. Hæc enim duo in rerum natura, maxime Cõditoris sunt, & sapientiam, & potentiam produunt. & admirationem humanæ mentis omnem superant. Et quia feculenta corpora, torpidissima, sui sunt natura, & ignobilissima, necesse habuerunt, ut præter ea quæ a sole, beneficia hauriunt, sese propriis, luna & terra mutuo iuuant, altera alteri vires suas influendo. Qua in re, quid terra in lunã agat, sicut est nobis ignotum, sic est ferè nobis cognitum, quæ luna agat in terram. Aquas scilicet, & humores omnes commouet tum oceani, tum plantarum, tum animalium, certis quibusdã legibus, salutis cuiusque accommodatis. Moueri autem in circuitu ipsam quoque; nihil prohibet. Diximus superius, terram hanc nostram ferri ab occasu in ortum 24. horarum spacio, hora qualibet, M. Pass. 795. Luna vero, quæ 39. terræ pars est, ambitum sui corporis habebit non maiorem quam M. Pass. 489. Ad quam rationem, qualibet hora M. Pass. conficiet non amplius quam 209. At moueturne ab Occidente in Orientem ut terra? an uero contra? Sanè ratio similitudinis nos commonet, eam quoque ab occasu in ortum ferri. Sed cum nec ipsa, nec terra ignes sint, cur in circulum mouentur? Virtute quidem nulla naturali,

naturali, sed diuina conditoris prouidentia. Torpere namque & ociosa esse entia, a se producta, ne vilissima quidem finit. Nullum enim ens, vt Hermes docuit, est in mundo ociosum. Motus autem ocio & torpedine est contrarius. Motum ergo tum lunæ, tum telluri per animam perque spiritum cuiusque indidit, qui motionem intellectus imitaretur. & naturæ etiam contrarius non esset. Motum eum nimirum, qui a deputata eis sede, nõ discederet, neque locum alterius occuparet. Occupasset autem, si hinc illuc, motu retro cierentur, & mundi ordinem inuerterent. In sua ergo quæque sede, & has duas, & astra omnia oportuit moueri. Id autem non aliter fieri potuit, quam vt in circulum mouerentur. Ab animo scilicet cuique proprio, qui per mentem sibi additam, cum mente sibi præside absoluta, & per eam opifici mēti, & mundo Archetypo, & summo patri annecterentur, ab eoque penderent. Motus autem illos varios, ob quos & ipsa luna, dicta est sidus errans, ab eodem ipsius animo necesse est ferri, & a spiritu. prout de sole a Salomone est dictum. Secundum scilicet prouidentia leges, ut cum reliquis planetis, inter stans cœlum, & terram volubilem, harmoniam, qua & ætherei, & hylæi mundi machina, temperatur & continetur, tum iuaret, tum etiam pro sui parte adimpleret. Quibus harmonicis motionibus, tam varias nobis facies singulis mensibus ostendit. nouam, dimidiatam, plenam, dimidiatam rursum, & rursus arcuatam, seu cornutam, ex qua non visitur, & rursus se se ostentat, apud nos eadem die numquam, in qua cum sole coire dicitur. Vespucio tamen, vt ipse testatur, bis eadem est conspecta die ultra æquinoctialem. Id autem non uidetur aliter fieri potuisse, quàm aere, multo quàm apud nos a vaporibus libero, ac puro. Cumque ipsa sola eas facies ostentet, sol alter potuit appellari. Sed eas ita ostendit, vt ratis quibusdam legibus

tum nos, tum solem, tum sidera aspectet veluti amans. Quid autem his suis motibus in alia agat, sicuti maiore ex parte nobis est ignotum, ita superis animis, & mentibus ratio dicitur esse notum. Agere autem multa est necesse, quia eorum motuum nullum, frustra fieri est dicendum. Deus enim nihil frustra facit. In terra quidem, & aqua, & aere, multa efficit, partim nobis nota, partim ignota. Sed quæ liquido cernuntur & cognoscuntur fluxus maris sunt & refluxus. Quos lumine suo & splendore quem eius pelagus esse diximus æthereum, radiis suis, suaque similitudine secum trahit, certissimis naturæ legibus & horis. Aquasque omnes, & humores, tum qui in terræ visceribus occuluntur, tum qui in summo eius, & plantis & animalibus, tum aqueis, tum terrestribus commouet, & stas legibus gubernat. De qua re suis postea agetur locis. Cumque tam varia luna agat, duas ipsa patitur passionēs. Alteram qua ornatur, alteram qua deformatur. Prior illa est ab illuminatione, tum siderum, tum solis. A quo dimidia sui parte semper ad solem versa illustratur, & splendores illos varios, quos paulo ante diximus, per varias eius ad solem distantias, ostentat. Posterior, qua splendores hos ammittit, & obscuratur tota, & horribiliter deformis redditur per eclipsin. Aliquando non tota id patitur, sed parte interdum maiore, interdum minore quam dimidia. Id autem ei euenit, quando terræ umbram vel tota, vel iis partibus incurrit. Sed etiam tertia ei accidit passio, in solis coniunctione. Quando ad eum omnino tota facie versa, nobis vniuersa occulitur. Hæc in cœli regione. Sed in aeris regione, præ vaporum varietate, alias pallidior, alias rubentior apparet. Circundatur aliquando lumine quodam claro, interdum, fuluo interdum etiam, ad rubedinem vergente. Quibus coloribus creditur semper aliquid prænunciare. De quibus alibi sermo habendus.

Finis Libri Vigésimi Panoctia .

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

AN STELLAE ALIQUID AGANT.

Stellæ animalia sunt, vt Zo-roaster, & post eum Plato docuere, recta ratione Aristoteles, eas & animatas fecit, & vitam eis, & actionē etiam tribuit, vti ante commemorauimus. At qualem nam haberent actionem non declarauit. Nisi forte suorum quis dixerit, eam tunc ipsum declarasse, quando dixit cælum, motu & lumine in hæc agere inferiora. Nam motus actio est quædam: & sine motu, actio fit nulla. Sed cum postea stellas orbibus infixit, dicimus nos, immobiles rursus ipsas per se reddidit, & omnes omnibus ademit actiones. Easque cælo tribuit, cui & motum dedit. Sed cælum rursus, lumen non emittit, stellæ quæ lucidæ sunt, lumen emicant. Itaque cum aiat, cælum motu, & lumine in nostratia agere, vtrumque comprehendit. Et cælum agere motu: & stellas agere lumine. Verum motu hoc, & lumine quid agunt? Declarare id videtur voluisse, quando *V I I I. physico scripsit.*

„ Motum veluti vitam esse omnibus natura
„ constantibus. Sed verius hic locus, non de
„ cælesti, sed de motu in genere est ei scri-
„ ptus. Primo meteoro clarius. Necessario,
„ mundum hunc continuum superis esse la-
„ tionibus, ita vt omnis eius potentia gu-
„ bernetur inde.

Sed iam est a nobis demonstratum, neque cælum moueri, neque astrorum motum huc pertingere. Motus quidem, in circuitum defert astra, vel potius ipsa spiritu & animo suis vecta, & circumlata, eum motum cient. Is tamen motus, mundum hunc inferiorem non

attingit. Si nõ attingit, neq; in eum agit. Omnis enim actio, fit per contactum. Falsum ergo multis partibus est hoc dogma. Cælum motu in hæc agere. Quid ergo e duobus, motu vno secluso, solo agit lumine? Lumen enim huc pertingit. Atque ideo dixit alibi. Sol & homo generant hominem. Sed modum quo id vel lumen faciat vel sol, nequaquam docuit. Nam: etsi, loco alio dicat.

„ In omnium semine inesse calorem qui ea
„ faciat fecunda. Atque hunc non esse ignē,
„ neque igneam vim vllam, sed spiritum qui
„ continetur in semine spumoso, & in eo
„ spiritu natura insit, quæ sit analogia stella-
„ rum elemento.

Clarum tamen nihil docet. Et si clare doceret, de iis doceret tantum, quæ spumosum habent semen, animalibus scilicet, & his non omnibus. Nam multa sine semine generantur. Zoophytis, plantis, lapidibus metallis, hic locus non accommodatur. Sed & quæ analogia inter naturam illam, & stellarum elementum sit, explicare debuit. Et quando satis tam pauculis videatur explicata, lumen certe non est. Non enim lucis & ignis essentia aut elementū est ipsum lumen, sed proles. Et quando lumen stellarum sit elementum, & elementum solis, quo modo cælum, & sol in hæc nostratia, agunt lumine? Res pulcherrima, res in tota philosophia excellentissima dignissimaque quæ sciretur, nutu breuissimo, eoque confuso, & obscurissimo, non debuit a tam magno philosophatore tractari. Et si ei detur, his tam spinosis, plenè hanc tractationē esse executum, non tamen nisi animalium ex semine generationem exposuit, Ad res vero alias innumeras,

ea expositio minime facit. Hunc ergo tam exilem ac ieiunum dimittamus. Astrologos genethliacos aduocemus, qui nobis de altris eorumque actionibus plurima pollicentur, & adimplent pollicita. Qui vsque a vetustissimis Belo Aethyrio, & Zoroastre Chaldæo orti, per omnia æui sæcula, a plerisque hominum, in magna sunt habiti admiratione, & diuinis fere culti honoribus. Propterea quod, multa prædicabāt hominibus futura, ex naturis & motibus præcipue planetarum. & inter hos Saturni & Solis. Quos interpretes siderum aliorum nominabant. quoniam illorum influxus significationibus suis interpretabantur, partim per ortus eorum & occasus, partim per varios colores. Interdum ventorum prænunciantes magnitudinem, interdum imbrium, aut æstiuū excessus, aliquando etiam cometarum apparitiones, & Solis, Lunæque eclipses, & terræ motus. & summatim omnia, quæ ex circumstanti aere, ac cælo possunt contingere, vel noxia, vel utilia, non solum gentibus, & regionibus, sed etiam regibus, & priuatis quoque hominibus. Hæc prædicendi ex altris vel sciētia vel ars, apud omnes postea gentes innotuit. Nam a Chaldæis in Persas, & ab his in Indos penetrauit. A Chaldæis in eam ad Aegyptios permanauit, & ab his ad Lybias, ad Aethiopas, atque etiam Græcos. Et quamuis omnibus ætatibus sit verisimile, eam exercitam fuisse, Romanorum tamen Imperatorum temporibus, maxime videri Romæ, & innotuisse, & floruisse. Multa enim in historiis leguntur, quæ a Chaldæis & præuisa sunt & prænunciata. Quæ euentibus sunt comprobata. Sicuti, multa alia falsa cum euaderent, multis Chaldæi derisui fuerent. Quare multis occasionem etiam præbuere, qui scriptis eam artem falsitatis redarguerent. Inter quos, præcipuus videtur Plotinus fuisse, Platoniorum eo tempore præcipuus. Quem postea, viri magni duo Marfilius Ficinus, & Ioannes Picus. Qui maximus ingenij viribus, in Astrologos hocce diuinatores, sunt inuecti. Sed his confutationibus in id maxime incubuit Plotinus, vt significari quidem a planetis posse futura concederet, fieri tamen non concederet. Atque in tria præcipue capita, omnem hanc suam disputationē est partitius. Nimirum. Non posse planetas, vel diuitias, vel inopiam, aut alia fortunæ vel bonæ vel malæ, aut adimere, aut largiri. Non posse, in corporibus humanis, propter eam aduersamue ingenerare valetudinem. Multo minus posse, animo turpia, aut honesta, aut vitia, aut virtutes indere. Quæ omnia planetis Astrologi, & tunc tribuebant, & nunc etiam tribuunt. Idque propterea quod, ipsorum alij natura sunt mali, vt Saturnus & Mars. Boni alij, lupi-

ter & Venus Neutri, Sol Mercurius, & Luna. Mutari autem hanc eorum & naturam, & vires & actiones, pro variis, temporibus, & locis, & motibus, & aspectibus eorum, tum inter se, tum cū stellis fixis. Nā his omnibus, ipsi vel bene, vel male affici dicuntur. Et pro affectione vires, & pro uiribus actiones, & pro actionibus ex affectione illa pendentibus, varios, & bonos, & malos, & neutros euentus prouenire. Hæc Astrologi summatim. Plotinus e contra. Stellæ vel animatæ sunt, vel non animatæ. Si hoc, vel calidæ, vel frigidæ. Si calidæ tantum, non nisi calorem in inferiora fundēt. Si frigidæ etiam frigus, Si ita, non nisi ad nostra corpora, actiones suas propagabūt, vt ea calidiora, aut minus calida efficiant. Vnde multa corporum accidit diuersitas. Aqua non efficitur, vt tales, aut tales, vel fratres, vel filios habeamus: neque vt citharædi potius, quàm grammatici euadamus, aut sapientes siamus, aut insipientes. Neque vel diuites inde siamus, vel pauperes. Vel regno potiemur, vel cademus in seruitutem. Hæc enim a corporum temperie, quam solam astra inanima efficere in nobis possunt, nequaquam veniunt, aut inde pendent. Si uero astra sunt animata, tunc consilio utentur. Si hoc, & diuina sunt, & diuinum locum habitant, cur nobis quotidie, nihil a nobis læsæ, aut iniuria affecta, malefacient? Neque vt Astrologi asserunt, consentit Plotinus, planetas, locis, & figuratationibus, aut naturas mutare, aut hæc facere posse. Si enim hæc in causa essent, semper eadē facerent, quando in eadem venirent loca. Nō faciunt autem, non igitur naturam mutant, neque cum in angulis sunt, neque quando ab eis declinant. Neque modo lætantur, neque aliās morēnt. Et si morēnt, cur nobis malum inferant? Si lætentur, cur bonum, aut e contra? Si namque diuina sunt animalia, tranquillo animo sunt, & perpetuo fruuntur bono. Vita enim cuiusque in se ipso consistit. Id autem ad nos nihil pertinet. Ridiculum quoque hoc aut illo aspectu, trino, festiliue lætari, opposito, quadratoque tristari planetas. Quæ enim ipsorum, aut qua de re potest esse discordia?

Similia alia multa tradunt Astrologi quæ vanitatem manifestam sapiunt, & sunt tum rationibus, tum euentibus ridenda. Sed & illud, cur Saturnum dicunt frigidum, quia a nobis longe distet. Lunam quoque frigidam dicunt ijdem, cum nobis sit tamen proxima? Cur item alium dicunt delectari die, alium noctu, cum supra lunam perpetuus sit dies. Hæc omnia quo ad rerum effectiones, & euenta, ab altris, aut esse vana. Concedit tamen ab eis euenta significari posse. Id autem, quia omnes mundi partes, sunt inter se connexæ. Atque ideo

ideo aliq̄ alijs seruiunt . & mutuus est rerum ordo . E quo signa aliqua sunt per se manifesta . Alia sapiens ex alijs elicit, sicuti in augurijs, & alijs animalium præfagijs . Nā sicuti in his quæque pars , suam proprium habet munus, sic & in vniuerso, singulæ eius partes, singula sortiuntur opera, per quæ inuicem, & patiuntur , & agunt . & cuique accedit aliquid, quo illud vel adiuuetur, vel offendatur . Neq; tamen id temere . Neque quodlibet a quolibet, sed hoc ab illo tantū, atque ita deinceps . ex communi scilicet mundanarum partium σύμπνοια conspiratione , & sympathia . Hæc Plotinus . Ficinus vero, Plotini sensa latius exposuit, & facundius est persecutus . Vtrosque imitatus est Io: Picus , sed latissime, tum artē Astrologicam, tum eius & fundamenta, & rationes omnes funditus euerrere est conatus . Non tamen effecerunt, quin adhuc innumeri, velint esse astrologi, sintque in futurum exituri; Tanta est animis humanis insita, futura præsciēdi auuiditas . Sed astrologos istos, & eorum tum olores, tum amatores missos faciamus . Rem nos nostram agamus . Quæstio est nobis proposta , vtrum stellæ aliquid agant . Hæc quidem vniuersalior est, quam vt ad homines solos, vti hi tres magni fecere viri, redigatur . An scilicet stellæ, hominum tantum, vel curam gerant, vel ipsis solis boni, vel mali influant aliquid . Sed in amplius, est quæstio fundenda , vtrum omnino agant aliquid stellæ? Actio hæc, vel inter eas versatur, vel per totum extēditur cælum, vel per partes eius omnes, & singulas vagatur, & proximas, & lōginquas, & procul maxime positas . Vel etiam in superum mundum empyreum porrigitur, vel in inferiorem hylæum descendit , & per aerē peruadit vniuersum, & aquam , & terram occupat vniuersas . tum horum partes . Nec non etiam, an quid in metalla , in tot generum lapides, in plantas in Zoophyta , in tot animalium species, non minus quàm , an in homines tantum agerent, considerare si non Astrologi, qui pecuniarum suam artem fecerunt aucupium, philosophi saltem debuerunt, quibus, veritatis vestigandæ proprium est munus, & rerum causas inquirendi . Nos igitur ita dicamus . Astra confessione rum astrologorum, tum philosophorum omnium, corpora sunt . Corpora aut̄ oīa, sunt substantiæ . Substantiæ aut̄ omnes vires habent suas . Vires in actiones sibi proprias exeunt . Siderum substantiam iam antea sumus cōtēplati . Vires modo eorum, & actiones sunt cognoscendæ . Astra a Deo sunt creata . Deus nihil frustra facit . Igitur, astra, corpora tam insignia, tam ingentia, tanto numero, quis dixerit eū fecisse frustra? Neq; igitur vires eis indidit frustra, neque ex ijs viribus,

frustra exeunt actiones . Et quamuis Platonē, & Aristotelem, tam magnos rerum indagatores, & his verustiores multos, & horum posteriores longe plures philosophos, videamus hac de re, ne verbum fecisse, rei vt nos putamus difficultate, ac forte etiam impossibilitate deteritos, attamen quātum possent in eam incumbere, & penetrare debuissent . Quod ipsi cum non fecerint, nos aliquid attentemus . & ex demōstratis, quantum eruere possimus, periclitemur . Igitur, demonstratum antea est, stellas esse ignes, luces scilicet, & flammæ influore, & ex fluore singulas compactas, & a lumine, & calore primæuis id ipsum quod sūt, esse . Diximus quoque ab Ideis rerum formas; per essentias, per vitas, per mentes, per animum fontanum in spacium esse fusas, quæ rerum generandarum essent semina . Quas spacium, & recipere primo, & in se continere postea deberet, & continendo in se seruare . Quoniam vero spacium mōstrauimus immotum stare, lumen autem per ipsum totum fundi . Fundi autem sine motu nequiret ; necesse fuit lumini ea semina in hære, quorum vector ipsum esset . & quasi seipso, vehiculo vsū, quaquauersum difunderetur, ea semina deferret . Per spacium primo vniuersum, qua ipsum funderetur . Per calorem postea sibi comitem, perque fluorem, ex quo, seminum illorum vi, corpora omnia, formæque corporum omnes efficerentur . Itaque primum corpus, qui mundus fuit empyreus, spacio, lumine, calore, & fluore conformatum, constans, seminū eorum omnium plenus fuit . Vel enim, pleniū ijs fuisse, vel vacuum est necesse . Si vacuum dicamus, perfectissimum mundum, imperfectissimum esse concedemus . Quis enim nescit, vacuum, nihili esse fratrem? Neq; esse inter entia numerandum : imperfectionemque ipsissimam, maximamque omnium esse . Longe ergo satius est fateri, plenum seminibus fuisse . At plenum ne totum? vel partibus, aut parte plenum, alijs vacuum? Si aliquibus vacuum, eadem redit imperfectionis, parte vacui ratio . Et erit empyreus perfectus, partim imperfectus . Et ad hæc ratio est excogitanda, cur parte aliqua, semina spargi non potuerint? Vel fatoris impotentia, vel negligentia, vel inscitia, vel inuidia . Atque ita profligatæ iam toties illæ absurditates iterum redibunt . Vel in empyreo impedimentum aliquod interfuerit, cuius obiectu, & viribus semina, spargi per totum non potuerint . At aliud in eo tale, nihil adhuc fuit, Lumen enim, & calor, & fluore cedit omnibus vti est demonstratum . Nulla ergo obsuit causa, cur semina totum non implerent empyreum . Sed ea semina, frustra ne ei Conditor indidit? At hic, nihil

hil frustra facit. Non sunt ergo ea semina in empyreo frustranea. Si non frustranea, neque ociosa. Si non ociosa, in motu erunt. Si in motu, etiam in vita. Si in vita, etiam in viribus. Si in viribus, etiam in actionibus. Si in actionibus, fecunda erunt quoque. Si fecunda etiam parturient. Si parturient, etiam producant, ac germinant. At quid producant? Emphyreos nimirum partus, emphyrea animalia, Zoophyta, plantas, lapides, metalla, reliquorum enim genera, emphyreo conuenientia, emphyreo propria. Non enim aut aquea, aut terrea. Non. n. hæc, illius sunt loci, sed loci huius. Sed illa manus sensus non attingit, non conspicit. Cõspicit tamen ea, & attingit humana ratio, & quidem vti deduximus ex demonstratis, plusquam probabili, ferè necessaria. Sed si æther, si cœlum, emphyrei pars est, atque hic, eius fuit effectus, ea semina, eosque effectus illi, a suis tamen remissiores effudit. Omnis enim effectus sua causa est remissior. Si vero cœlum emphyrei pars non est, neque est ab emphyreo effectus, nihilominus tamen Idearum eadem vis per essentias, per vitas, per mentes, per animi fontanum pertransiens, & spacio, & luminifese se infundens, & in calorem, & in fluorem effundens, & in emphyreum etiam se se vti diximus effundit, & per ipsum se se diffundit in mundum cœlestem, siue æthereos tres illos Chaldaicos, quos vnum æthera, vnumque cœlum constituere ostendimus. Et quot sunt in Archetypo Ideæ, & vnitates, tot inde sunt & essentiales, & vitales, & mentales, & animales vires, seu dixerimus rationes, seu rerum semina, quæ mundum omnem corporeum impleant, vt spiritus ex eis, vt nature, vt qualitates, vt formæ, ut corpora efformarentur, & constituerentur, & conseruarentur. Semina ergo hæc in cœlum descendunt. Id vero, vel per totum, vt seminibus sit plenum, uel per partes, alix plenæ, alix uero ipsi sint vacuæ. At vacuas dicere, nihilum in eis habitare, est dicere. Inter entia autem nihilum non admittitur. Et præterea, quo priuilegio, pars alia sit eis plena, alia sit vacua? Aut quo conditoris defectu, aut ætheris obstaculo, non in omnes cœli partes ea semina sunt disseminata? Ne igitur toties reiecta illa impossibilia redeant, & ne nobis, rebusque ipsis negocium faciant frustraneum, non est admittendum, partem in cœlo vllam esse rerum feminibus, atque rationibus vacuam. Si uero cœlum totum plenum eis sit oēs quoque; eius partes eis erunt plenæ. Si partes omnes, etiam astra, cœli eiusdem partes, eis seminibus erunt plena. At singulane singulis? an singula omnibus? An omnia omnibus? An uero, semina omnia incorporata sunt corpora? Neque enim aliter in

lumine, in calore, in fluore corporibus incorporis, videntur posse consistere. Dicendum ergo, eodem modo ea quo in emphyreo, etiam in æthere, ac cœlo consistere. Si in cœlo etiam in stellis. Et quia corpora incorporata sunt, vno gradu ab incorporis decidunt: sicuti hæc vno eodem gradu ab incorporis penitus Ideis, essentialibus, vitalibus, mentalibusque feminibus infra cadunt. Si ita rerum ordo constat, ratio dicat, in stellis singulis, singula esse semina. sicuti in Ideis, in essentijs, in vitis, in mentibus omnia erant in omnibus. In animo vero fontano incorporo corpore, sunt in singulis omnia, in lumine, in calore, in fluore, in emphyreo, corporibus incorporis, singula in omnibus, ita in stellis singulis semina erunt singula, ita vt in omnibus stellis, semina sint omnia. Distributio enim hæc quadripartita, & necessaria in se est, & sapientix Conditoris, & conditarum rerum generibus est conueniens. Per stellas ergo, perque cœli intermedias stellis partes, singularia sunt sparsa semina, vnique stellæ, vnius modi semina dicata. At vnum ne semen, vni stellæ, an plura? Et vnum, & plura. Vnum essentia, specieiue. Vitibus plura, pluraque actionibus, quatenus in speciei eiusdem indiuiduos secantur effectus, qui ab eis pronascuntur. Nõ enim, stellæ ociosæ sunt substantiæ. neque ociosas habent vires, aut ociosas actiones. Agunt igitur. Quid vero agunt? Actiones, quæ singulis illis competunt, quæque propriæ sunt cuique. notas partim, partim nobis ignotas. Notæ quidem sunt, ardere in se, calere, lucere, lumen effundere, calefacere. Si verum sit, solem, & hominem, hominem generare, cur non verum fuerit, solem, & bouem, solem, & equum, solem, & quercum, solem, & platanum, generare, bouem, equum, quercum, platanum? Id si uerum est, cur non uerum fuerit, specierum aliarum omnium indiuidua. solem generare? Esto sane eadem inductione id uerissimum. Sed si id sol facit, cur non faciat Saturnus, cur non faciat Iupiter, sole paulo minores? Cur non idem faciant, Mars, Venus, & Mercurius, etiam si sole sint minores? Eiusdem omnes sunt substantiæ, ætheri scilicet anthraces accensis, flammæque; luceisque æthæreæ? Si enim ab una eadem natura effectus unus prouenit, sicuti ab homine, homo, ab equo equus. cur non idem in cœlestibus, æthereisque fuerit? Sed illa prius. Stellæ, semina quæ habent singulæ. Vel in se ipsas iaciunt, uel in focias mutuo, uel enim ea iaciunt, uel non iaciunt. Iacere hoc, sæcundare intelligimus. Si non sæcundant, ociosa, & semina sunt, ociosæ & stellæ, & frustra a Conditore cõditæ sunt. At id dicere est nefarium. Fæcundant igitur. Id uero, uel in se ipsis, uel

extra se & in se & extra se. In se quidem, ut modo quo illis cōuenit, fecundentur, & prolificent. At sensus noster id non cognoscit. Cognoscit tamen ratio. Dicitur enim, Deum stellas nō frustra fecisse. Frustra autem essent, si operarentur nihil. Semina ergo quæque sua in se fecundant primo. Atq; ita Pythagoreis assentiendum illis, qui singulas stellas singulos esse mundos affirmarunt. Qui suos aëres, suas aquas, suas terras continerent, & animalia in eis habitarent puriora, nostrisque diuiniora. Idque longe est probabilius, quam putare, aut asserere, tot, ac tanta, & tam pulchra corpora, vel frustra esse a Conditore fabricata, aut quasi frustra. Aut si hoc nulla admittit philosophia, necesse est illud admittere, aut aliquid simile, ut scilicet, & ipsa sidera, mundi sint cœlestes, spiritu, animo, mentēque propriis viuentes, & viuentes mundi totius vita communi, ex communi tum mente, tum animo, tum spiritu. Extra vero se, agant procul, quam procul lumina sua iacere possunt, & cū luminibus etiam seminum vires, quibus se se mutuo foueant, & sibi mutuo faneant, & inter se inuicem conspirent, & sibi inuicem, & toti, bona inspirent, & bonitate, sibi a Conditore data, omnia perspirent, & in vnum ita cōspirent, ut harmoniam illam diuini artificis, omnia consonent, & personent. Non eam quæ facte in Pythagoreis irrisit Aristoteles, sed eam, quam & ipsi in cœlestibus, & nos in vniuerso, diuinae necessariae rationis esse, & asserimus, & contendimus. Nam si stellæ in se tantum agere dicerentur, frustra quidem non esse factæ dicerentur, sed quasi frustra, si dicerentur, non in se mutuo quicquam agere, & non ope mutua, se se iuuare. Aut si tanta in hyleum mundum lumina tot numero funderent, quæ ad eum vix pertingunt. Aut si solius tanta terræ gratia factæ esse crederentur. Ad quam, lumina ipsarum, aut non, aut vix pertingunt. Ac certe ratio affirmare, aut credere non audet, tam ingentia corpora, terra multo maiora, tot numero, & pulchritudine tanta, fuisse a Conditore Deo, vnius tantum, & tam exigui, & tam deformis corporis, qualis terra est, gratia procreata. Sed cum lumine agant, & calore, & seminibus ab his delatis, lumina autem, & calor stellarum terram non attingunt, attingit autem eam, vnicus sol, & lumine, & calore, & seminibus, quia solus videtur omnium generator. Quid igitur? Impossibile ne fuerit, aut non verisimile, sidera cuncta, in solem unum, in lunam vnam, & lumina, & calores, & semina sua iacere? Et his duobus, vti generationum regionibus aëri, aquæ, terræ propioribus, suis quasi vicariis vti atque administris, Et verum esse id, quod Phi-

lolaus dicebat, solem primæ lucis esse receptaculum, & secundam esse lucem, & per eum tamquam per vitrum tertium, & lumen ipsum, usque ad terram pertransire. Nos vero & primum lumen illud primæum, & secundum quod est in sideribus, in solem unum effundimus, & per eum, tum in lunam, tum in hyleum totum fundi. Et quoniam primum lumen vector est caloris, & calor, & lumen vector est, & seminum, & fluoris, hæc omnia in sidera esse ab eis deuenta, & a sideribus, in solem quidem, & lumen, & calorem. In lunam vero fluorem esse asserimus distributa. & a sole, & a luna, eadem ad nos esse contributa. Unde omne lumen omnem calorem a sole esse sentimus, omnem nouarum rerum generationem, & veterum renouationem esse cernimus, certis quæque temporibus, prout sunt sol, & luna, temporum tum effectores, tum moderatores, tum etiam distributores. Per quæ tempora, omnes fiunt e suis seminibus rerum generaturæ, & renouationes. Suis inquam seminibus tum manifestis, tum occultis. Manifestis quidem animalium, plantarumque, occultis vero lapidum, metallicorum, aliarumque rerum, quas cernimus quidem fieri, unde autem fiant nō cernimus, & pro miraculis habemus. Sed horum quæ sensibus sunt obiecta, sensibus etiam percipimus. Quæ vero sensus non cognoscit, ratio dicitur ex demonstratis, ab occultis provenire seminibus. Aut enim a se ipsis fiunt, aut ab alto. Non a se ipsis. Nihil enim est causa sui. Quia fuisse, ante quam esset. Ab alio ergo fiunt. Quod si sensibus non apparet, semen occultum, atque specificum nominamus. Nam & ea semina, quæ cernimus, quæque tangimus, per se nihil sunt efficacia, nisi occultum in eis semen ea faciat fecunda. Semen autem hoc occultum, in omnibus manifestis est seminibus, in humore scilicet illius habitans, qui a lunæ luminibus, humorem cœlestem deferentibus dum fouetur, vitalis est, & conseruatur, donec calor humoris illius comes a lumine solis fetus illud fouet, & spiritum in eo, uel præexistentem seruat, uel nouum generat, uitalemque facit, & fecundat. Sed de his suis locis postea. Modo concludamus. Sidera non esse ociosa, nec frustra facta. In se prius agere, seque ipsa fecundare, ijs quæ sibi conueniunt. Conueniunt autem, quæ desuper, ab empyreo, a fluore, a calore, a lumine, a luce, ab animo, a mente, a uiris, ab essentiis, ab Ideis, in ea defluxere. Agere quoque ea extra se, tum in astra alia, tum in solem, tum in lunam, tum in hyleum, eadem dona, quæ sibi a superis uenerunt, in infera transfundendo. Quid uero si astra ita agunt, cœlum astris intermedium, frustra erit, & nihil in se, extra se nihil

nihil ager? Non est tam absurda rei assentiendum. Sed eadem quae a superis in ipsum defluerunt, tum in se fecundat, tum in alia usque ad nos transfundit. At quia fluorem simplicem, hunc esse diximus, quid si ita distribuamus. Ab astris lumen & calorem, in solum transfundi solem, & cum his etiam, quae in astris latent semina. Fluorem vero, quae in intermediis hisce caeli partibus est, in solum transfundi lunam? Et sicuti sol, lumen, & calorem, & cum his semina, in hylæum transfundit, ita lunam in eundem transfundere, celestem fluorem, unde humorum atque humiditatum nostratum dicta sit mater, nutrix, atque moderatrix. Ita sane nostra sententia esto. Qua distributione rationi, demonstrationibusque longe consonantior fiet, ut non sidera a sole, sed sol a sideribus lumen accipiat, & ab eis, uti Zoroaster eum vocavit, *τὸ πῦρ ταμίαν*, ignis pœnu, & quæstor, efficiatur. Et luna *καταχυσμῶν*, uti idem ei tribuit, effluxionum, atque

effusionum sit mater. Omnia tamen simul, Mente, animo, spirituque, naturaque, tum propria cuique, tum totius mundi communi, ita viuunt ut omnia Sympathiam, & *συνομιλίαν*, cognationem & concordiam, inter se mutuam, induant, & ita consonent, ut nulla in eo sit dissidantia, nulla discordia, quæ ad uniuersum, tum ornamentum, tum perfectionem, tum conseruationem, non conferat. Idque efficiatur totum, per lumen, per calorem, perque insensibilem quandam teporem, omnia penetrantem, omniaque viuificantem, & semina, cuique propria per omnia gestantem, atque spargent em: a quibus, omnia propriis quæque locis, fecundentur & germinent, pro seminis locique temporisque proprietatibus. Atque hæc de caelis, de sideribus, deque eorum essentia, viribus actionibusque, longe aliter, quam ab aliis, aut astronomis, aut astrologis, aut philosophis reliquis, sunt nobis philosophata.

Finis Libri Vigésimi primi Panoosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS SECVNDVS.

DE IGNIS ELEMENTO.

Eragrata contemplando vniuersa aetherea regione, & tota eius tractatione peracta, est modo in hylæum mundum specularum descendendum. Quem Zoroaster, vti

retulimus, triplicem fecit, Aerem, Aquam, Terram. Situmque eis in orbe assignauit.

Πῦρ δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαίᾳς κόλποις, Ἡέρα δ' ἀνωθεν ἰούσαν.

„ Terram in medio posuit. Aquam in terrarum sinibus,
„ Aerem supra hasce.

Tria ergo tantum in mundo hylæo collocat corpora quæ posteri vocarunt elementa. Hermes vero inter sapientissimos tempore secundus, de re hac ita loquitur in Asclepio.

„ De cælo cuncta descendunt, in terram, & in aquam, & in aera. Ignis solum, quod sursum versus fertur, viuificat, quod deorsum, ei deseruiens.

Quatuor ergo mundi videtur statuere elementa. Sed eo sensu, quo alio oraculo, ante ipsum Zoroaster, & post eum Orpheus expresserunt, ille.

Τὸν ὅλον κόσμον

Ἐκ πυρός, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς, καὶ παντοσφόρου αἰθέρος.

„ Vniuersum mundum
„ Ex igne & aqua, & terra, & omnia nutrienda aethere.

Subintelligamus, constituit Conditor. Aetherem autem intelligit cælum, ita vt mundus vniuersus sit constitutus, ex terra, aqua, aere, & aethere, qui omnia nutriat, quod Hermes dixit, Viuificat ignis. De qua nutritione

postea. Orpheus vero, eadem de re ita canit in Ioue.

Ἐν δὲ δευτέρῳ βασιλείῳ, ἐν ᾧ ἴα ὅ πάντα κυκλίζονται.

Πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆ, καὶ αἰθήρ, νύξ τε καὶ ἡμέρα.

„ Inque vultus regius, in quo hæc omnia
„ circulantur,
„ Ignis & aqua & terra, & aether, noxque
„ diesque?

Pro quarto & hic, ponens aethera. sicuti Hermes ignem superum viuificum. Tres ergo hi sapientiarum, Chaldaicæ, Aegyptiæ, & Græcæ patres. Mūdum ex quatuor corporibus hisce constituunt. Ocellus vero Lucanus, Pythagoræ auditor, omnium quos sciamus primus, sub luna, & supra aerem ignem statuit, ita vt mundus ex quinque constituatur elementis, terra, aqua, aere, igne, cælo, siue aethere. Quorum quatuor priora, versari in generatione docet. Lunam vero esse quasi sepem,

Ἰθμός γὰρ ἀθανασίας, καὶ ἡλικίας, ὁ πᾶσι ἴσως σελεύων δρόμος.

„ Sepes enim est immortalitatis, & generationis, cursus is qui lunæ est.

Deinde addidit.

Τὸ μὲν οὖν πῦρ, καὶ ἡ γῆ ἀκρα, τὸ δ' ὕδωρ, καὶ αἰθήρ μεσότητες.

„ Ignis quidem & terra, sunt extrema, aqua
„ vero & aer medietates.

Hanc sententiam Empedocles est secutus. & post eum Hippocrates. Sed Aristoteles, ipsismet Ocelli verbis, nulla eius facta mentione, eam transtulit, & suam fecit. Itaque vniuersus post eum Peripatus, inter lunam, & aerem,

rem,

rem, ignis elementum, & sphaeram statuit, & ita esse, & credit, & contendit. Hæc res an ita se habeat, operæ precium veritati fuerit, diligenter examinare. Tam magnum namque corpus, quem Aristoteles aerem decuplo superare, videtur statuere. & quod Astronomi, uti retulimus, crassum esse asserunt M. Pass. 115567. cum nulli sensui pateat, & multis repugnet rationibus, non est oscitanter prætermittendum, neque veritatem vestiganti negligenter concedendum. Præsertim, cum & primi illi sapientes, & post eos multi, inter quos Plato & Græci alij, & Latini, partim eum ignem non agnouerint, partim etiam pernegarint. Quærendum ergo utrorum sententia sit potior. Hoc igitur opus aggrediamur.

Aristoteles in hoc dogmate, sicuti in ple-riusque ferè omnibus constituendo, varius & inconstans. modo ignem ibi ponit, modo aeris supremam partem. Quam quia a cælorum motu & incalescat, & uratur, modo hypocausta, modo non ignem vocat. Ignem inquam non reuera, sed qui ex consuetudine ignis. Hæc omnia sunt iam a nobis & indicata, & explicata. Non sunt ergo hic iteranda. Illa vero discutiamus. Si ex sua confessione, ignis non est reuera, iam ibi nullus est ignis. Si ibi nullus est ignis, iam nullum ignis est elementum. Non sunt igitur quatuor elementa, sed tria illa Zoroastrea, Hermetica, Orphica, aer, aqua, terra. Si ignis ex consuetudine, ibi esse dicitur, quia hominum cogitationes, aut appellationes, nihil constituunt in natura, nullus ibi est ignis; nullum est ignis elementum. Tria ergo & non quatuor. Si ibi ignis non ignis est, eadem omnia sequentur. Si ille ignis, aer tantum est adustus, & nondum in ignem uersus, ignis ibi non est. Ignis ergo, quartum non est elementum. Tria igitur tantum in hylæo mundo elementa. Hæc ex Aristotelis inconstantia. Modo rem ipsam perpendamus, & ex veritate examinemus. Aristoteles met ipse, tres ignis species facit. Ita enim v. Topico scribit,

Οὐ γὰρ ἓς ἐν ἑν εἶδος τῆς πυρὸς. Ἐπειὸν γὰρ ἔστι τὰς εἶδει ἀνθραξ, καὶ φλόξ, καὶ φῶς. ἕκαστον αὐτῆς πῦρ ἐστίν.

„ Non enim est una species ignis. Aliud enim specie est, anthrax, & flamma, & lux, & numquodque eorum ignis exiitens. Et repetit.

Καθάρων δὲ τῆς πυρὸς τὸ λεπτομερέστατον. Λεπτομερέστερον γὰρ ἔστι τὸ φῶς, τῆς ἀνθρακος, καὶ τῆς φλογός.

„ Sicuti in igne id quod subtilissimarum est partium. Subtiliorum enim partium est lux, & anthrace, & flamma.

Tres has easdem ignis species ante eum

Plato in Timæo constituerat, & post eum, eius discipulus Theophrastus confirmavit. Ad hos ergo ignes, ignis elementum excutiamus. Si carbo sit, & sit ignis, necessario erit accensus. Nam si extinctus carbo sit, non amplius erit ignis. Si accensus sit, lucebit. Luceat enim sua natura ignis omnis. Si lucebit, etiam lumen emicabit, lucis enim, uti iam multoties dictum, proprium est, lumen emittere. Si lumen emittet, illuminabit inferiora, & superiora forsitim. At neque accensum esse carbonem sub luna, aut supra aerem, nec uisus, nec sensus alius uisus percipit. Neque ibi lucere quicquam conspicitur. Neque inde lumen ullum ad nos venit, neque nos, neque infera hæc illuminat. Non igitur ignis elementum, carbo est accensus. Sed & alia methodo. Si carbo esset accensus, & caleret ipse in se, & proximum calefaceret aerem, & per aerem, & aquam, & terram. Et quia semper ipse est, semper & caleret, & calefaceret, proxima. Semper ergo aerem calefaceret. Aer ergo nunquam frigidus esset. At sæpissime frigidissimus ita est, ut frigus omne, in alia videatur emanare. Non ergo carbo accensus est, ignis elementum. Prima ergo ignis species, eum locum non occupat. Et si occuparet, iam ætæum esset de nobis, de terra, de aqua deque aere. Omnia enim iam combussisset. Quam combustionem, longe est rationabilius, nobis esse timendam, quàm timenda fuit Aristoteli, veterum positio, cælum esse ignem. At enim, si cælum esset ignis, iam omnia essent exusta. Sed ignis hic, si carbo accensus esset, & magnitudine, & proximitate, totum aerem, qui minimam habet resistentiam, & calidus est, in ignem conuertisset. Nam inter habentia solum, facilis est transitus mutuus, docet magister idem. Facilitate ergo transitus huius, & proximitate, sunt enim uel continui, vel contigui, Et magnitudine, est enim sole longe maior, nullo negotio, nulloque labore suo, aerem totum in ignem conuertisset, & per aerem, aquam, & per utraque terram. Esse autem sole maiorem facilis est demonstratio. Metiti enim sunt Astronomi, solem centies sexagies, esse terram maiorem. Aristoteles autem illis longe acutior, & melior magister, metitus est, aquam decuplo esse maiorem terra. Aerem decuplo, quàm aqua, centies quàm aqua, millies, quàm terra. Si ergo sol, tanto minor, interposita lunæ sphaera, & ignis huius, & aeris sphaeris, Aethiopiæ, & Lybiæ interiores regiones ita suo calore adurit, atque exurit, ut deserta omnia reddat? Quanto timendum magis esset, carbonem plusquam octingenties sole maiorem, & nobis proximiorē longe, cuncta in cinerem fuisse iam olim redacturum.

FRANCISCI PATRICII,

Sed neque id euenit, neque id time-
mus, neque ab eo calefimus, neque il-
luminamur, neque lumen ab eo vllum emi-
cat, neque lucet. Secure ergo concluden-
dum, nullum ignem vti carbonem sub luna,
supraque aerem esse.

Quid vero si flamma dicatur esse? Si
flamma sit, necessario ardet, si ardet lu-
cet; si lucet, lumen de se dat, si lumen
dat illuminat, si illuminat, etiam calo-
rem de se reddit. Alia methodo, Si flamma
est, ardet; si ardet incendit, si incen-
dit adurit, & comburit. Et longe quidem,
& facilius, citius, flammam videmus apud
nos hæc omnia facere, quam anthracem,
qui sensim, & occulto se se lignis & mate-
riabus infert, & insinuat. Flamma vero,
& manifeste, in materias insilit, easque
corripit facillime, & citissime etiam de-
pascit, & pascendo, alia se ipsam auget
si liceret, vsque infinitum. Multis ergo
iam seculis, flamma hæc tam ingens, &
sole plus quam octingenties & terra, mil-
lies maior, omnia nostratia, omnia ele-
menta ita reliqua, nedum in cineres,
sed in nihilum vertisset. At adhuc per-
stant, qualia a Conditore ab initio sunt
constituta. Non ergo supra aerem, infra
lunam, ulla est edax flamma. Neque enim
conspicitur, neque alio sensu, sentitur ullo.
Neque vllum de se apud nos edit effectum.
Nulla ergo ibi flamma.

Si vero dicatur, flammam quidem esse,
sed non edacem, non consumptricem, qualis
flamma, ex vetustissimorum dogmate est æ-
ther; iam est dicemus nos, vel æther alius,
vel æthereæ naturæ, ætherearumque, & qua-
litarum, & proprietatum. Si alius æther est, cur
non idem cum reliquo est æthere? Ratio se-
gregationis naturæ eiusdem a se ipsa fuerit,
saltem probabilis reddenda. Si alius æther
non est, sed æthereæ, & naturæ, & qualitarum,
& proprietatum, iam duo ætheres erunt. Ille
quidem priscus, & de se protulit, & gerit, &
nutrit astra. Hic vero iunior, quid facit? Ocio-
sum ne corpus tantum, sedet? At nihil ocio-
sum fert, aut suffert natura. Et qua ratione, eis-
dem & natura, & qualitatibus, & proprietati-
bus, non etiam æthereas edet actiones? Astra,
si non aliud, saltem gerat. At nulla gerit. ocio-
sus ergo. Ociosum ex entibus eximit natura,
eximit Conditor Deus, qui nihil frustra fecit.
nihil facit ociosum. Nullus ergo supra ae-
rem, infra lunam, est alius æther, nulla alia æ-
theris natura. Neque tertius est ignis, *φῶς*,
lux. Luceret enim, & lumen ederet, & nos il-
luminaret. Cumque aerem dicatur in supre-
ma eius superficie conuexa circumplecti, id-

que semper, nulla in aerem obscuritas, nulla
nox ingrueret, nullam nos noctem, nullas
tenebras sentiremus. At quotidie, nox aerem
ingruit, nos obtenebrat, nullus ergo aerem
ignis lux ambit nullus infra lunam ignis lux,
lucet. Si neque ibi anthrax, neque flamma,
neque *φῶς*, quæ tres erant ignis species infra
lunam, supraque aerem rationes hæc satis &
multæ & validæ demonstrarunt, reperiatur
nullus ignis ibi erit. Et ex supra allatis Ari-
stotelis inconstantiis, illa uerior fuerit, nul-
lum reuera ibi ignem esse, sed ex consuetudi-
ne ignem appellari tantum.

Sed quoniam corpori huic supra aerem, &
infra lunam vti ipsi crediderunt posito, & O-
cellus, eius primus author, & Empedocles, &
Hippocrates, & post eos Aristoteles, element
nomen, sicuti aeri, & aquæ, & terræ tribuere,
secunda velitatione, an is ignis, quando ibi
esse reperiatur, elementum esse possit, cogno-
scamus. At elementum, quidnam est? Ele-
mentum Aristoteles, definiuit, non vno mo-
do; hoc tamen semper significatu, ut elemen-
tum diceretur id, ex quo primo inexistente,
res ipsa constar. Aliter. Elementa dicuntur,
ea in quæ vltima corpus resoluitur. Quod ea-
dem cum priore sententia dicitur. Nos vo-
ro duplex elementi munus agnoscimus. Vel
enim compositionis pars est, uel pars est mi-
stionis. Empyreus, æther, aer, aqua, terra, mun-
danæ compositionis sunt elementa, in se in-
tegra. In quæ vltima, vniuersum partiri potest.
Eadem forte, in mistis corporibus, sunt mi-
stionis elementa. Corpora autem mista, voca-
uere veteres, quatuor non integris, sed refra-
ctis ac retulis constare elementis, & eorum
qualitatibus terræ, aquæ, aeris, ignis huius de
quo agitur. Nos uero & mista ex elementis
hisce, quæ vocantur corpora, & elementa ipsa,
& æthera præterea, & astra, & empyreum, non
simplicia, sed & ipsa dicimus esse mista, ex præ-
mæuis illis nostris elementis quatuor, (spacio,
lumine, calore, fluore. Et primam horum mi-
stionem esse in empyreo, secundam in æthere,
atque aere, tertiam in astris, quartam in aqua,
quintam denique in terra. Sextam in mistis
cæteris, sed variis gradibus distributam, ut suo
loco demonstrabitur. Modo ex dogmate alie-
no, sunt mista, ex communibus hisce ele-
mentis, non quatuor, sed tribus reliquis.
Namque ignem hunc sphæralem, aut compo-
sitionis, aut mistionis elementum esse, nullus
sensus, nulla ratio indicat. Cæli quidem ignes
cernimus, locum ubi sunt æthera dicimus.
quia iis ignibus ardet semper, & quia in eo
semper curritur. Ignis sphæram sub luna, quia
nec videmus, nec vlllo sensu, percipimus, &
rationes tot pernegarunt, mundanæ compo-
sitionis

tionis partem, dicere nō audemus. Sed cum rationibus, audenter pernegamus. At cur nos tam magni viri, Ocellus, Empedocles, Hippocrates, & cum eo Galenus, & medici ceteri, & Aristoteles cum reliquis de Peripatoluis, non certos faciunt, quo modo, aut quibus dioptris, aut instrumentis aliis, ipsi ignem ibi esse depræhenderunt. An uero ideo, ignis ille elementum dicitur, quia mistionem corporum cum elementis aliis ingrediatur? ita esse docent. At si id uerum esset, ad mistionem ueniret, & cum aliis misceretur. Aer, aqua, terra, mistionem videntur ingredi facile posse, quoniam eam inhabitant regionem, ubi mistio fit omnis, ubi mista reperiuntur omnia corpora. Ille ignis tota aeris crassitudine a nobis distat, quæ centies terræ crassitiem superat. Neque potest de tanta altitudine cum his misceri. Et si misceri deberet, vicinum aliis fieri esset necesse. Descendere ergo huc necesse haberet. At descendere, neque uisus est umquam, neque a quoquam vel philosopho, uel Astronomo est depræhensus. Et si ipsi id vel uiderunt, vel depræhenderunt, doceant nos, eos quæsumus, quo modo, & quibus organis, elementalis hic ignis, tam alte residens, in hæc mista, aut uenerit umquam, aut in præsentem, ueniat quotidie. Quoque modo in aquea descendat mista, & non extinguitur? Quoue in terrea, & non obruitur, non suffocatur? Si uenit, & ea ingreditur, profecto descendit. Si descendit, vel præter naturam descendit, uel natura eum ducente? Si natura duce, quo modo, docuit nos magister, vnus simplicis corporis, vnum simplicem esse motum? Nam hic ignis, qui simplex est in Peripato, & ascendit natura, & descendit itidem natura. Naturales ergo duos & non vnum, eosque, si Diis placet, etiam contrarios habebit motus. Si hoc per Peripati positiones, impossibile est, ignis ille, vel non descendit, vel descendit præter naturam. Mistionem ergo præter naturam ingreditur. Et quia in mistionem omnem ingreditur, mistio omnis præter naturam erit. Si uero a natura descensum habet, grauis erit. Et quia natura ascendere etiam dicitur, ascensum autem docent esse leuium, ignis hic, & leuis erit, & grauis quoque. Qua Chimæra, quid ridendum magis? Sed si leuis est, & natura ascendit, quando descendet. At si descensus hic perpetuus sit, quia perpetua est rerum mistio, & perpetua generatio, natura rerum mater, non sponte sua, sed coacte, opera sua peraget coacta semper. & perpetuam patietur violentiam. Et perpetuum patietur esse aliquid, quod contra leges suas, perpetuum perduret. Et permittet, semper fieri, quod fieri semper uetat. Et omnis rerum generatio inui-

ta fiet natura? Apage has fatuitates a uera philosophia. Non minora his absurda consequentur, si descensum huius ignis, uel factum esse dicant. Nam si uel descendit, a quo nam hanc vim patitur? Motus enim uolentus quatuor est generum. Vel impulsio, uel iactus, uel attractio, uel uelocitatio. His motibus uel a se ipso, uel a superioribus, uel ab inferioribus mouetur. Si a se ipso, iam non uolentem, sed naturaliter mouetur. Quid enim sibi ipsi vim inferat in natura? Si a superioribus, non nisi impulsu, moueri uidetur posse. At quo modo truditur deorsum, ut neoterici quidam inquirunt. si cæli motus iuxta eorum dogmata, non nisi in gyrum uoluitur, nullumque rectum habet motum. At qui impellit, ipse sequitur quod impellit. Et cæelum ergo descendet? Summa fatuitas. Si qui impellit, non sequitur, iactu utitur, parte corporis & ipse sequitur. Si cæelum igitur, aut impellat ignem, aut iaciat, uel tuto, uel parte sui ignem sequetur. Cæelum igitur, descendet, & ipsum? Fatuitas maior. Idem fiet, si cæelum huc usque uehat. Hi motus a superioribus uolenti. Ab inferioribus attractio. At quis eum trahet? Aer ne, an aqua, an terra? Sed non libet, cum talibus philosophis altercari. Eos illud tantum interrogem, totus ne ille descendit ignis, an uero eius partes aliquæ? Si totus uenit, totus illic locus uacuum relinquitur. Si partes, partium earum locus uacuum relinquitur. Aer enim uel aeris partes, illuc non ascendent, nec locum sibi a natura assignatum deserent, ut uacuum alterum aperiant, aut non proprium operiant. Si asserant tractorem esse, occultas quasdam inferæ naturæ uires, qualis cernitur in magnete. Dicemus nos, hunc effectum, & similes alios cerni. Ignis uero illius attrahendi, vim nullam uel apertam, uel occultam cerni, effectum talē, nullum conspici. & si asserat a se conspectum, indicet & nobis, si uerè sunt philosophi. Non. n. minus sapientiæ, quam beneficentiæ philosophi esse debet amatores. Itaque nisi aliquid dent in conspectum, aut demonstrationem rationis nullam asserat, eos de ueritatis schola, de philosophandi recta ratione extrudemus.

At forte non minor alia illa fuerit fatuitas, omnem ignem dicere esse leuem. Omne leue sursum ferri. Attamen sphaeralem ignem esse moueri in circuitum cæli raptu. Id contra præceptoris est axioma, vnus simplicis corporis, vnus esse naturalē motum. Et quia ignem sursum ferri docuerat magister, non sunt ausi sui, hunc circularem, contra naturam esse, dicere. Sed tertium quid de suo inuentu repererunt, ut dicerent, secundum naturam ferri. Quasi, natura, naturaliter, & secundum naturam, non idem

FRANCISCI PATRICII

idem significarent. Ita rideri malunt, & nova monstra, vt Africa, aut olim Musica quotidie parere, quàm præceptorem noluisse saluare, uideri. Probare prius oportuerat, ignem istum ibi esse. Dein motus isti an ei tribuendi essent cogitare. Nunc uero quod ponunt, nequaquam probant. Aiunt eum circulo moueri, quia uideant Cometas circulo reuolui. At Aristotelimet ipsi, ad id sufficit, vt aer summus ita feratur. In eo enim cometas gigni ait, & non in igne. Neque usque ad hæc secula monstrarunt, ignem illum, & nostratem eiusdem esse naturæ, vt & ille feratur sursum. Neque distinguere nouerunt, de tribus nostris ignibus, quis sursum feratur. Anthrax hic iacet. Lumen & deorsum, & sursum, & quaquaversum protenditur. Flamma igitur sola, si vera eorū sit positio, sursum ciebitur. At ignis ille, uti est ostensum, flamma non est. Non ergo sursum fertur. Postquam ergo, nullo sensu id quauerunt demonstrare, duabus rationibus, persuadere sunt annixi. & multis philosophari nesciis, persuaserunt. A motu nostratis flammæ ad supera, & a primarum, ut vocant qualitatum, combinatione. Hæc duo perpendamus. Flammam, inquit omnem, uidemus sursum tendere. Id primissime falsum est. Nam multæ, in aere accensæ flammæ, deorsum feruntur, feruntur in latus, feruntur saltu, feruntur in circuitum, cadentes stellæ, capræ, cometæ, & quas nos Mutinæ, piscatores ad Arsiam conspexere. & sine ordine multi, ignes fatui quos uocant. Aliæ quo loco natæ sunt, eodem usque ad obitum persistunt. Domus ardentes, trabes, aliæ. Primum ergo hoc axioma vanum, ac falsum est. Et si uiderint nostros flammæ, quas solas id facere non bene, non plenè conspexerunt, cur uniuersalissimum axioma ex hac particularissima construxerunt, omne leue ferri sursum. Et in incerto adhuc sit, an flamma leuis sit reuera. Id si nesciunt, cur affirmant. Sed de leuitate, & grauitate, alius erit disputandi locus. Nunc flammam persequamur. Flamma in ligno, aliaue materia accenditur. Lignum Peripati confessione, mistum corpus est. Et quod in eo accenditur, uel humor, uel aer est. Eam Aristoteles desinit, πνεύματος θερμὸν ζέσις. Venti sicci accensio, Sui quasi sapientiores, corrigunt, rectius dixerit. flamma est fumus ardens. Vtraque uera est descriptio. Fumus tamen non est corpus simplex. Et si ex humore flamma est, corpus graue est, doctrina sua. Quo modo ergo supera petit? Fumus humor est, e ligno exhalans. Neque sursum semper fertur, nisi in camino. In eo quoque non raro fertur deor-

sum. Flamma in latus, humi etiam quærit materiam. Si in aperto flamma accendatur, non attollitur, nisi quantum spiritus, cum aer sit, dum non exit, aut non euanescit, eam sustollit. Quo absumpto, spargitur illico, non aliter, ac e camino egressus. Si totalitati suæ, vt aiunt, natura vniri appeteret, cur natura, hoc desiderio, a se illi indito, semper eum frustratur? Numquam igni illi supero coniungitur. Tantam ergo naturæ frustrationem, tantam eius nequitiam, Peripatus aduertit numquam? An sine oculis philosophatur? Præceptoris uerba tantum audit? numquam cum rebus confert? Si confert & cognouit, cur in tam stulto dogmate persistit? Motus ergo flammæ non est simplex, neque in simplici corpore, flamma est accensa. Quo modo ergo ignis spheræ, flammæ est totalitas? Flammeus ergo ignis, neque simplex est, neque est pars illius totalitatis, neque eam appetit, neque ad eam mouetur, neque simplici mouetur motu, neque recto, neque leuis est. Tota ergo hæc Peripati doctrina est falsissima. Accedat nunc illa altera combinationum ratio, qua docent. Quia primæ qualitates quatuor, calor, frigus, humidum, siccum, quatuor tantum modis possunt, binæ copulari. Frigus cum sicco, aiunt terram constituit. Aqua frigore terræ iungitur, & humida est. Hac secunda, aeri aqua annectitur, qui sit humidus & calidus. Reliqua est combinatio, caloris & siccitatis, quæ quarto corpori necessatio datur. hoc est igni. At ignem hunc nostratem negant elementum esse, aut mista constituere posse. Hoc quidem recte. Ergo inferunt, necesse est alium esse in natura ignem. Hoc autem pessime. Hæc Ocelli Lucani, fuere inuenta. Aristoteles, sine sui nominis commemoratione, Ocelli uerbis, pro suis venditauit. Sicuti & Hippocrates. Sed errore, & in medicina, & in philosophia errorum maximo. Id ut pateat ita dicamus. Quis docuit Ocellum, quatuor hæc primas esse qualitates? quas ipse non qualitates primas, sed ἐναντιότητες contrarietates appellauit. Quod nomen etiam Aristoteles usurpauit. An primæ non sunt, quæ reliquas præcedunt? e quibus reliquæ enascuntur? Primæ certe ex suis etiam dogmatibus, calor, & humor sunt. frigus post calorem, siccitas post humorem sunt genita. Ergo frigidum & siccum, non prima sunt, quia post duo illa, calorem & humorem nata sunt. Nec sunt forte secunda, quia inter hæc & illa, aliud quid sit medium de quo postea. Nunc ita esto. Demus Ocello, demus Aristoteli, hæc quatuor, primas ex æquo,

æquo, esse qualitates. Et eos interrogemus. Quæ necessitas Naturam impulit, vt elementis, primis vt putarunt corporibus, eas compariretur in binas? Neque enim omnes omnibus accommodantur, neque singulæ singulis binæ. Neque enim terra sicca est, neque aqua frigida. Neque necesse fuit, corpus quod natura non admisit fingere, cui siccerum & calidum accommodarent. Nam Ocellus, calorem & frigus, efficientes esse ait, humidum & siccum esse patientes. Si ita erat, vt & Aristoteles confirmauit, nonne terræ satis erat siccitas, aquæ vero humiditas, vt pati possent. Cælum vero, quod vterque in eas agere satentur, calore agere, cur non dixerunt? Aerem vero frigore, vt post eos Stoici. quem primum frigidorum esse aiunt, & sensus videtur eis contestari. Quid ergo opus fuit, quartum sub luna, pro cælo ponere corpus? Sine vilo sensu testimonio, sine vilo rationis iudicio? Eadem & sensuum, & rationis obtusitate Aristoteles, terræ, & simpliciter, & duas attribuit qualitates. Terram enim, nõ esse corpus simplex, sensus ostendunt omnes, imo mistorum corporum omnium, eam maxime mistam esse ostendunt. Tanta in ea intus & extra rerum est varietas, colorum, saporum, odorum, frigorum, calorum, siccitatum, humiditatum, densitatum, raritatum duritierum, mollicierumque, & aliarum similibus passionum, quanta in corpore alio vilo quantumuis permisto. Et quam ei frigiditatem tribuerunt, Aristoteles ademit postea, quatuor aut etiam pluribus a se scriptis verbis. hisce.

Ἐπιπέδιον δ' ἐν τῇ γῆ πολὺ πῦρ, καὶ θερμότης.

„ Est vero in terra multus ignis, & multa
„ caliditas.

καὶ γὰρ τῶν ἀναθυμιάσεων διαφέρειν ἀναγλυῖον, καὶ τὸν ἥλιον, καὶ τῶν ἐν τῇ γῆ θερμότητων ταῦτα ποιεῖν.

„ Etenim exhalationem differre est necessarium, & solem, & quæ in terra est, caliditatem ista facere. Et

Ἐπιπέδιον τε γὰρ, καὶ γῆ ξηραίνονται, ὡς ἴσ' ἐκ αὐτῆς θερμότητος.

„ Nam post pluuiam, terra exsiccat, ab eo
„ qui inest calore. Et rursus.

καὶ ἴσ' ἐν αὐτῇ πυρρὸς.

„ Et eo qui in ipsa est igne.

Si terra natura est frigida, in se calorem, & ignem, quomodo habet? Dicent per accidens. & in superficie. Inquimus nos. Quod rei semper inest, non est per accidens. & terræ calor non accedit, nisi is qui a sole est ei superficialis. Internus vero perpetuo ille inest. Si terra, frigida a natura est, a primordio constituta, & calor ei accessit postea, præter naturam id fuit, Et frigiditatem naturalem, vel ex-

pulit, vel retinuit. Si expulit, non amplius est frigida. Si retinuit, vel calorem non habet, vel habet vtrumque. Si vtrumque habet, quo modo ei frigiditas est adscripta? Et si vere adscripta est, natura, quo modo tantam vim perpetuo patitur? si uiolentum nullum Aristotelis oraculo est perpetuum? Absurditatum harum duæ sunt causæ. Altera, asserere, terram simplex corpus esse. Altera vni simplici corpori duas tribuere qualitates. Quarum hæc, priorem destruit, & prior posteriorem. Nam si simplicia sunt hæc corpora quatuor, quæ prima esse dixerunt, vnus tantum sunt naturæ. Omne enim unum primum esse est nobis iam dudum ostensum. Vnum enim ante omnia est. et omne primum itidem est vnum, & itidem ante omnia est sequentia. Et omne vnum, & omne primum, simplex etiam est. Et omne simplex, & primum est, & vnum. Si igitur quatuor hæc prima sunt corpora, etiam per se, sunt vna. Et si una etiam simplicia. & si simplicia, duplicia neque sunt, neque esse possunt. Si duplicia non sunt, neque duas habent qualitates, neque habere possunt. & si duas habeant, duplicia sunt. Si duplicia, simplicia non sunt, si simplicia non sunt, neque sunt vna. Si vna non sunt, neque etiam sunt prima. Igitur ex hisce necessitatibus qua ratione se se eripient, vt dicant verè, ignem esse calidum & siccum, & ideo necesse fuisse, corpus quantum coningere, cui tribuerentur? Quod & simplex esset, & primum & elementum, tum mundanæ compositionis, tum etiam mitionis vniuersæ. Idque naturæ necessitate nulla, contradictionibus, & absurditatibus, sibi inuicem pugnantibus, quas recensuimus multis. Hoc ipsum quod de igne dicimus, de tribus reliquis dicendum. Nam si aer duplicem, si aqua duplicem, si terra duplicem habent qualitatem, neque simplicia, neque vna, neque prima corpora, aut esse, aut dici queunt. Sed ignem illum phærealem, præter tot impossibilia quæ eum comitantur, etiam frustra, etiam superflue excogitarunt. Nihil enim ad mundanam compositionem facit, nihil ad mitionem. Mundus enim empyreus, æthereus, cum tribus hylæis aere, aqua, terra, ad omnem, & compositionem, & mitionem suffecerunt. Et si sensibilis mundus, suprema sui parte ætherea, ignis numero innumeros, & magnitudine immensos, eosque perpetuos habet; Media subinde, magnos alios, paruosque & durabiles, & momentaneos, infima denique terra, alios temporarios, alios æternos, eosque innumerabiles: Quid opus habuit natura

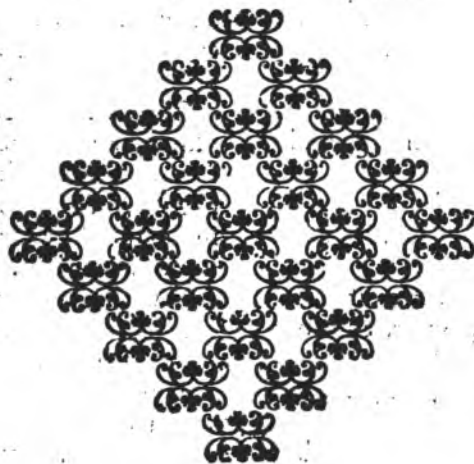
FRANCISCI PATRICII

natura hac amplius ignis sphaera præfertim singulis cæteris maiore? An natura, quæ nihil frustra facit, opus habuit, aut est coacta, entia sine vlla multiplicare necessitate? Ignem igitur hunc sphaeralem, vt tandem concludamus, quia naturæ nulli vsui, qui non compositioni mundi: non rerum mixtioni, inseruit. qui per falsissimam qualitatum combinationem tantum est inductus. quia nulli vnquam hominum est conspectus, nullo sensu cognitus, nullo ratiocinio colligitur: multis rationibus exploditur de sphaera sua, in omnem posteram perpetuitatem deturbemus.

Quid ergo inquiet Periparus, nullus in vniuerso ignis est, qui mundi pars integra sit, & in mixtionem rerum se se inferat? Imò vero est in vniuerso calor, e secundis rerum causis vnus, Zoroastreus ille vitifer ignis, Ζωροάστρου πυρ. Quem nos luminis comitem, per omnia docuimus penetrare ab empyreo vsque cælo, vsque ad mundi centrum. Vnum e quatuor

nostris elementis, quæ primæua constituimus, spacium, lumen, calorem, fluorem. Quæ longe verius elementa nos vocamus, quàm antiquitas, ignem, aerem, aquam terram. Quæ mixtis tantum hylæis inseruiunt, & hylæum tantum mundum constituunt. Nostra vero omnibus insunt corporibus, & hylæis hisce, & æthereis, & empyreo. Spacium quidem, quia, corpora omnia spaciiis tribus, trineque sunt dimensa. Lumen quia omnia sunt vel lucida, vel luminosa, etiam ea quæ videntur obscura. Calor vero, quia omnia sunt calida, etiam ea quæ frigida videntur. Fluor, quia omnia sunt fluida, etiam ea quæ siccissima sunt visa. Hæc elementa corporibus omnibus communia, omnibus accommodantur, primis, secundis, tertiis, centenis etiam, & millenis, si per tot gradus, aliud post aliud reperirentur. Sed hæc ante nos, nemo cogitauit, nemo vidit. Quæ contemplatione procedente manifestiora se se pandent.

Finis Viginti secundi Pansosmia.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAE.

DE AERE. AQVIS.
TERRA.

Libri Decem.

AD ILLUSTRISSIMUM ET REVERENDISSIMUM
S. R. E. Cardinalem SCIPIONEM LANCIOTTVM.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} ET REVER.^{MO}
S. R. E. CARDINALI
SCIPIONI LANCILOTTO.

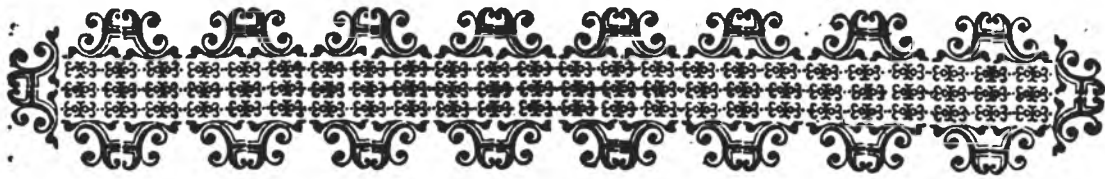
Nno ab hinc LIIII. SCIPIO LANCILOTTE magna est orta inter duas nobiliss. Ciuitates Ferrariam & Bononiam disceptatio, de flumine Reno, a loco in quo in Padum nunc influit, amouendo, & in locum alium transferendo. Ea apud Summos Pont. aliquot, est agitata. Eorum iussu, præfulles multi loca inuiferunt. Cardinales non pauci, & visendis locis, & vtriusque partis, iuribus audiendis sunt præfecti.

Senatores, equites, architecti, iureconfulti hinc, inde, sententias suas scriptis mandarunt satis multi. Nihil ab eis conclusum, nihil confectum. Nouissimus tu, Cardinalis LANCILOTTE, anno ni fallor ab hinc quarto, fide integra, scientia perexquisita, iudicio peracri, a Sisto V. Pont. Max. ad visenda loca, ad iura audienda, es missus. Vidisti diligentissime. Audisti patientissime. Dum in eo vtriusque fluuii versareris negotio, cum Serenissimo Alphonso II. Ferrariæ Duce, &c. inter alia, naui ad loca videnda non semel es vectus. Memini, semel in eadem tecum esse naui. Incidit, cum præfulibus, qui tecum erant honoratissimi. litteraria non vna quæstio. Interfui & ego. Ea occasione. & doctrina singularis tua, & animi moderatio, & prudentia, & grauitas, & singulares alię animi tui, cognitię sunt, virtutes. Eas ob causas me tibi addixi. Te ab eo tempore, animo meo non solum gessi, sed etiam honore ingenti colui. Cuius rei testificandę, nulla mihi ante hunc diem, oblata est occasio. Eam ardenti animo arripui. Qua te, summo quo possem prosequer honor. Inter ergo nouę meę Philosophiæ disputationes, magna vniuersi aquarum intercidit contemplatio. & ei coniuncta aeris, & terrę speculatio, perdifficilis, & multis difficultatibus obuolutę. Tibi ergo, aquarum nature, & scientissimo, & peritissimo, vniuersam eam tractationem dicare volui. Quis enim te, inter cæteras quas cales omnifariam scientias, hisce de rebus, tum philosophię, tum iurisprudentię, tum ex-

perimentorum rationibus, iudex melior, iudicium exactius ferre queat ? Labores ergo hosce meos, magna rerum difficultate decem libris explicatos, obseruantia, & reuerentia erga te meam, apud viuentes, & posteros homines, testimonium, nomini tuo dedicatos esse volo. Tu eos, & eorum authorem libenti animo, in clientelam, atque tutelam suscipe. Vale. Ferrariae.

Tui nominis obseruantiss.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS TERTIVS.

DE AERE.

HActenus equidem, partim sola ratione, quia sensus eò non pertingeret; partim sensuum solo visu quia eò reliqui non attingerent, & a visu ducta ratione, philosophati sumus. Deinceps ad reliquos sensus propius accedamus. Et secundum eos, & ab eis ductis rationibus philosophemur.

Aeremque primo loco contemplemur, qui inani similis, nostra omnia, & tangit, & circumdat, & etiam penetrat. Et in quo, præter visum, etiam tactum, & auditum, & gustum, & olfactum exercemus. In eoque continue versamur. Aerem ergo qui sensibus omnibus, & rationi cognitus est, speculemur. Et quid sit videamus, & quantus & qualis, & quas vires habeat, & quas edat actiones, & quas, & a quibus patiatur passiones, & qua mundi regione sit, & quo pertingat, & quid in se vel comprehendat, vel admittat consideremus. Et si quid tale aliud, in natura eius reperitur cognoscamus. Itaque a primo propositorum capitum initium facientes, quid aeris essentia sit inquiramus. Et quare ab æthere differat, discernamus. Inter philosophiæ huius initia, Aerem e quatuor diaphanis corporibus posuimus secundum, cum primum æther esset, aqua tertium, quartum aquea. Et quia diaphanus sit, & perspicuus, nõ minus quàm æther poetæ multi eum æthera vocarunt, neque alterum ab altero distinxerunt. Alij eum pro æthere, quasi cum eo idem esset posuerunt, inter quos ipse sapientiæ pater Zoroaster, dum canit.

Τὸν ὅλον κόσμον :

Ἐκ πυρός, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς, καὶ παντοσφόρου αἰθέρος.

„ Vniuersum mundum : (constituit)
„ Ex igne, & aqua, & terra, & omnia alente
„ æthere.

Et alius sapientiæ Græcæ pater Orpheus cecinit.

Πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γῆ, καὶ αἰθήρ, ἡ δὲ γῆ καὶ ἡμεῖς.

„ Ignis & aqua, & terra & æther, noxque &
„ dies.

Vterque ignem pro cælo ponens, æthera pro aere, iisdem & uerbis, & verborum ordine. Aliis quoque philosophantium non paucis visum, eandem substantiam aerem esse cū æthere, perspicuitatis ni fallor, & transparentiæ similitudine ducti. Sicut enim per ætheris diaphanitatem astra noctu cernimus, & interdiu solem & lunam, sic per eandem transpicuitatem quæ in aere est, & hæc eadem perspicimus, & alia quæ infra lunam sunt, ignes, cometas, colores, nubes, & similia. Eadem ergo in vtrisque, & aere, & æthere actio, eandem arguit vires, eandem vires, eandem quoque essentiam. In eadem Plinius fuit sententia, dum vult inter terram cælumque, eodem, spiritu pendere septem sidera, quæ ab incessu vocamus errantia. Cælum nunc vocans, quod aera ignium summum, vnde tot stellarum colucentium illos oculos. Itaque aer, & æther nihilo inter se differunt. Alij differre valde asseruerunt. Eo quod æther & loco aeri superster, & natura. Quæ incorruptibilis, & immortalis sit, & toto & partibus in æthere; in aere vero, si non toto, saltem paribus corruptione patiatur. Distinctio quoque Zoroastri, triplicis ætherei mundi, & triplicis hylæi, idem videtur voluisse. Nam in hylæo vii sæpe iam vidimus, primum posuit aerem, & sub

FRANCISCI PATRICII

eo aqua m atque terram. Ocellus quoque scripsit.

Ἰθμὸς γὰρ ἀθανασίας, καὶ ἡμῶν, ὁ περὶ ἡμῶν σελήνῃ δρόμος. Τὸ δὲ γὰρ ἄνωθεν ὑπερταύτης πάντων, καὶ τὸ ἑπαναυτῶν θεῶν κατέχει γένος. Τὸ δ' ὑποκάτω σελήνης, νείκους καὶ φύσεως.

- » Sepes.n.est immortalitatis, & generatio-
- » nis,cursus lunę. Ná quod supra ipsam est,
- » & ad eam pertingit,Deorum tenetgenus.
- » Quod vero infra lunam,contentionis &
- » naturę est locus.

In quo subnequit, φύσις τε καὶ γένεσις ἔχουσι τῷ δωασιάν.

- » Natura & generatio habent imperium.

Si ita sit, vt supra lunam,natura & generatio non imperent,is locus non erit naturalis, neque corruptibilis, neque materialis. (Væ omnia sunt in hylæis) æther profecto, longe erit aere perfectior, & nobilior. Esse autem æthera, nobiliorem aere, etiam Pythagoreis, aliis cum Ocello placuit, & Platoni, & Aristoteli, & Cythio Zenoni, & reliquis, de eorum omnium schola, omnibus. At si uerum sit, quod Ocellus, & hi omnes asserunt, vbi generatio sit, & materia, ibi naturam dominari, æther hac conditione, aere præstantior non fuerit. Ostendimus enim ex historiis, & partim nostra vidit ætas, Veneris stellam valde passam. Et solem cursum suum, aliquando retinuisse. Et nulla eclipsi esse obscuratum, & sæpius sereno cælo, lucem languidam, ostendisse diu. Quæ quidem omnia, passiones, & dispositiones Ocellianæ materię sunt. Quinimo, & generatio ibi non semel locum habuit, in Hipparchi noua stella. Et anno 1411. (quod in annalibus Ferrariensibus legi) inter VII. & VIII. noctis horam apparuit stella splendore tam magno, vt cælum ardere videretur. Et multi cometæ, vt postea diceretur, in æthere, supra lunam scilicet, sunt & geniti & extincti. Quod & stella noua æui nostri fecit. Sed ostensum iam est a nobis, ex varietate lucium siderarum, splendentium, fulgurantium, obscuratum, nebulosarum, macularumque, & Galaxiæ tanta diuersitate, & lunæ tanta difformitate, & sæpe deformitate, ætherem non esse simplex corpus, non esse sine passione, sine alteratione, generatione, & corruptione. Eiusdem ergo æther cum aere est naturæ? Non videtur. Nam & aqua hæc omnia patitur, & terra, non tamen idem vel inter se sunt, vel cum aere. Ergo neque aer cum æthere, eiusdem est naturæ. Et eos hæc ratio distinguit. At quo, & qua differentia recte distinguet? Minore equidem, atque maiore passione. At magis & minus, speciem non variant. Sed cur non variant, cum in æthere rarissima sunt quæ fiunt, in aere frequentissima. Varietas vero substan-

tiarum quæ in æthere sunt, qualis ab initio a Conditore facta est, talis sine mutatione vltæ permanet. In aere e contra, quamuis ignes raro appareant, at tamen & hi, frequentiores, quàm æthereę nouitates fiunt. Nam in aere, Natura νείκος contentiones suas exercet. In eo præcipue secum pugnat. In hoc tonitrua, fulmina, nubes, imbres, grandines, imbres, procellæ, turbines, & plurima mortalium mala. In hoc imbres decidunt, nebulæ subeunt, vapor ex alto cadit, rursùmque in altum redit. Venti ingruunt inanes. iidem cum rapina remeant. Sic vltra, citraque comeat natura, inter se in aere pugnans continue. Quia stare pugnæ minime licet, sed assidue raptâ, conuoluitur. Et circa terram immenso rerum globo quasi furit. Hoc vëtorum furentium regnum, hoc procellatum. Neque id raro, sed quotidie, sed continue, & sentimus, & experimur. Differentiæ hæc raritatis, & frequentię, si a natura materiæ fiant, nulli dubium, quin æther, & aer sint inter se diuersi. Sed non videntur a materia fieri, quoniam ipsa passiones omnes æque recipit. Sed sunt a forma ea, quæ vtriq; ipsorum a Conditore totius materiæ, propriæ cuiusque parti indica fuit. Parti inquam materiæ totius, in qua, & ex qua, essentia cuiusque tota formaretur. Materiam dicimus, fluorem illum primæuum. Fluor namque solus, & contrahi & dilatari, & rarefcere, & densari, & cogi, & extendi potest. Qui cum continuus sit, & per spacium vniuersum ad centrum vsque protensus, sua continuatione efficit, vt integralia mundi corpora, Empyreus, ætheres illi tres, & tres hylæi, omnes sint vnum cõtinuatum corpus. Et quo ad fluorem, materiamque, omnes vnus eiusdemque sint naturæ, atque essentiæ. Quo etiam ad vniuersalem ipsorum locum, qui spacium est, nullibi alter ab altero dirumpitur, aut segregatur. Nec minus quo ad formam vniuersalem, quæ per omnes hosce mundos est extensa, continuati sunt. Formam autem hanc, vel solum lumen, vel cum lumine calorem simul, esse putamus. Si vero formam præstantiorem hisce, vniuerso demus, ea erit mundanus animus. Qui nullam vniuersi corporis partem destituit, sed per omnes se se, suasq; vires, actionesque, vitamque vniuersam fundit. Nam si animus, est corporis seu organici, seu non organici, entelechia, & energia, & forma, cum nulla ἐναργικὴ βρα, & actuosior animo mundano sit, ea profecto erit vniuersi, vniuersalis forma. Atque ita verum fuerit, quod superius conabamur adstruere, ætherem empyreo esse continuum, neque in orbem esse difflitos. & ætheri aërem, & vnus, & eiusdem esse naturæ, quo ad ea, quæ continuationum barum, causæ erant, tum materiales, tum for-

males,

males, tum efficientes. et nunc addimus, Finales cuiusque partis, non eandem esse. Ad alium enim finem Conditor, Empyreum formavit, ad alium singulos tres ætheres, ad alium singulos tres hylæos. Et pro cuiusque sine, cuique etiam propriam indidit formam; per quam esset, & sibi idem, & ab aliis alter. Sicuti ergo Empyreus formam, lumen & calorem, omnium purissimos, & ut Zoroaster solet loqui, *αἰθέριον*, mores, luminis & caloris, corporumque omnium rarissimum lenissimum, blandissimumque esse voluit; ita & ætherem primum illi continuum, quem & cælum, & firmamentum libuit appellare, empyreo densiorem esse voluit. Ratio id enim dicitur, tum quia lumine suo, empyreum nobis occultit, tum quia flammæ, tum molibus, tum numero fere infinitæ, densata quædam esse corpora, in quibus calor, & lumen, in lucē coacta flagrent, & flammæ eorum nutriat. Nam, & flammæ ipsæ, & obscura illa in eo corpora, & nebulæ, & nigres quidam, & maculæ, densitatis proculdubio sunt opera. Duos reliquos huic subditos ætheres, eadem dicitur ratio, primo æthere esse densiores, in quo Saturni, & Mercurij, & Lunæ plumbago, & Martis, & Solis quasi rubens color, id produnt manifesto indicio. Et Iouis, & Veneris, media raritatis, & densationis temperies. Et quia densiores partes in his sunt effectæ, argumento est, totum quoque esse densiorem. Cuius densitatis tota veluti fex in lunâ confluit. Sub æthere uniuerso, primarij fluoris pars alia, prioribus continuata, substitit. In qua, Natura, bella sua exerceret, exercitus, quos recensuimus, instrueret, pugnasque committeret. Qui exercitus, quoniam variarum formarum, ac figurarum, quo melius sua obirent munera, consilari debuerunt, densiorem æthere fieri oportuit, quo melius, & sustinerentur, & sustinerent. Verissimum enim est, quæcumque a suo principio longius recedunt loco, essentia quoque perfectione, & dignitate, longius recedere est necesse. Conditor autem incorporeus est, in corporibus, quæ ad incorporea magis accedunt, Conditori sunt proximiora. Rariora autem quæ sunt, incorporea quoque magis sunt, & minus corpora. Sed & alia ratione in idem res deducitur. Inter corpora enim, incorporeum maxime omnium est spacium, quia est rarissimum. Lumen secundo loco rarum, primo densius. Calor, etiam lumine densius, fluor calore. Empyreus fluore. æther primus, empyreo; æther secundus, primo; æther tertius, secundo. aer summus, æthere infimo; aer secundus, aere summo, ita ut iam in nubes concreseat. aer infimus, aere secundo, nebulosus iam, & vaporosus, & fere iam aqueus. Et hoc densior, quæ iam est aqua.

Et hac aqua terra, corporum densissima. Si vero verum sit, quod philosophantium plerisque placuit, elementa ubi se se mutuo tangunt, similitudinem naturæ aliquam habere, quam ipsi Symbolum appellarunt, idem sentire, a ratione alienum non fuerit sentire, ubi cælum sit empyreo continuum, empyreæ raritatis aliquid habere, empyreum, aliquid item, de cæli densitate. Et ubi cælum, secundus attingit æther, hic, cælo similis sit, cælum ætheri. Secundi vero, æther tertius habeat aliquid, & secundus tertij. Et aer ubi tertium hunc æthera contingit, raritatis illius sit participes. æther vero ad aeris densitatem quadantenus accedat. Et aeris media regio, eadem ratione, summa sui parte, ad infimam summæ sit similis, sicuti infima sui, sit similis infimæ regionis parti superioræ. Sicuti hæc tertia, sui parte infima, minus rarus est, & densior, & crassior ita, ut sit quasi aqueus. Sicuti & aquam verisimile est, superiore sui superficie aeræ raritatis esse participem, Et incrassescere deinceps, ita ut eius parte infima, qua terram contangit, densissimam esse, & quasi terræam, non aliter ac terra ibi aquea est, & fere fluida. Incrassescit deinde & ipsa sensim, ita ut in centro, ubi maxime ab empyreo, & a corporum principiis natura distat, densissima esse uideatur necessario. Itaque aer totus, sicuti materia primæua est fluor: Forma vero, & essentia aer, sic constitutione tota, æthere densior est putandus. Sed suprema regione, ætheri quam fieri potest, raritate simillimus. Inde postea discedens, & descendens densescere, & crassescere, rationibus ipsidem esse necesse, ut ad aquam prope, sui crassissimus, & densissimus euadat. Atque hæc de essentia, consistentiaque & substantia eius satis sunt, ac de eius in mundo situ, atque regione. Post essentiam, essentielles proprietates & qualitates sunt cognoscendæ. Essentiales eas uocamus, quæ ad essentiam rei concurrunt constituendam, vel ab ea pronascuntur. Quibus si careret aer, aer iam non esset, Sunt autem, eius raritas, & fluiditas, & mobilitas, & partium tenuitas, & perspicuitas. Alias dicimus, in essentia & ab essentia esse. Quæ vires verius dicuntur, quia per eas, essentia in actionem exeunt, & rem aliam, extra se, tum efficiunt, tum afficiunt. Qualis in aere caliditas, & humiditas. Et quales essent in elementis reliquæ illæ qualitates, si verè, & appositæ eis fuissent tributæ. Eas Aphrodisius Alexander, & Galenus essentias elementorum esse dixerunt. Quam rem Peripatus posterior, & medicorum non pauci, dum non intelligunt, multas, easque ridiculas obierunt altercationes. Quibus videlicet modis, qualitates hæc, quas putant accidentia esse, possent essentielles esse forme. Sed

FRANCISCI PATRICII,

ad aerem redeamus. In eo Aristoteles, maxime omnium est absurdissimus. Tam enim de eo varie loquitur, & inconstanti est sermone, ut mirum sit, cum in tāta haberi veneratione. Nam cum prius dixisset aerem esse calidum & humidum, ita deinde scribit.

Αλλά δεῖ νοῆσαι, τοῦ λεγομένου, καὶ καλουμένου ὑφ' ἡμῶν ἀέρος τὸ μὲν περὶ τὴν γῆν, οἷον ὑγρὸν, καὶ θερμὸν ἔχει. διὰ τὸ ἀτμίζειν τε καὶ ἀναθυμιάσειν ἔχειν γῆς. τὸ δ' ὑπερ τοῦτο, θερμὸν ἔχει, καὶ ξηρὸν.

» Verum cogitare oportet, eius qui a nobis dicitur, vocaturque aer, quod uaporem referat, terræque exhalationem habeat, partem eam quæ circa terram est, veluti humidam & calidam esse. Quæ uero superior hac est, calidam iam esse & siccam.

Quasi dicat, non sui natura, & ex combinatione illa primarum qualitatum, Sed quia exhalationem a terra habet, calida est. Quia uaporem, humida. Subnectit enim.

Ἐστὶ γὰρ ἀτμίδος μὲν φύσις, ὑγρὸν καὶ θερμὸν.

» Est enim uaporis natura, humidum & calidum.

Est ergo hic circa terram aer, non sui natura, neque ex illa quam prius docuerat, qualitatum combinatione, sed alterius rei, uaporis nimirum admittance. Imò, quem prius totum calidum fecerat, & humidum sui natura, partem eius superam modo, calidam & siccam esse affirmat. Id quoque non sui natura, sed quia a terra exhalationem habeat. Illico enim subinfert.

Καὶ ἐστὶν ἀτμὶς μὲν δυνάμει οἷον ὑδρὸς ἀναθυμιάσεις ἢ δυνάμει οἷον πῦρ.

» Sed est uapor quidem potentia quasi aqua. exhalatio uero, potentia quasi ignis.

At si hæc exhalatio illuc non ascenderet, cuiusnam naturæ aer illæ esset? Ignis inquit esset, ait namque.

Τοῦ μὲν οὖν ἐν τῇ ἀνω τότῃ μὴ σωίσασθαι νείη, ταύτῃ ὑποληπθὲν αἰτίαν ἔχει, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀηρόμενον, ἀλλὰ μάλλον πῦρ.

» Cur uero supero in loco, non consistunt nubes, hanc esse causam existimandum est, quoniam non est aer solum, sed potius ignis.

Aer ergo superus ille, aer non est, hoc est humidus, & calidus, imò potius ignis, hoc est calidus & siccus. Talem enim in copulatione qualitatum ignem esse dixerat. Sed inconstantiam viri huius, nos quidem admiramur, non ut sui, veneratione ingenti, sed modestissima stomachatione. Nam rursus, quem hic ignem esse vult, paulo ante ignem esse negat.

Περὶ ἃ ταῦτα, καὶ τὰ ἐχόμενα τοῦτων, ἀήρ τε, καὶ ἢ διασυνήθειαν καλοῦμεν πῦρ. οὐκ ἔστι ἢ πῦρ.

» Circa uero hæc, & quæ his annectuntur, aer, & quem ob consuetudinem vocamus ignem, non est autem ignis.

Sed & mediam aeris regionem, quam cum toto antea fecerat calidam, rursus ait esse frigidam. Quoniam in ea nubes, frigore illius in pluias concresecunt. Itaque aer totus, quartum mundi elementum, Aristoteli perijt. dum & ignis calidus & siccus sit. & aqua humidus, frigidus, & vapor calidus & humidus. Nos uero essentielles aeris qualitates quas esse dicemus? Fluiditatē calorē raritatem, tenuitatem, diaphanitatem. Hæc essentiam eius constituit, ut iam dictum. Per qualitates uero, obtusum corpus est, cedens, tenerum, diuisibile facile, facile ductile, facile spargibile, facile discerptibile. Sed e quatuor a teneritate, tenuitas, a cessione, cessione a raritate, raritas a uacui atomis intermissis. Quibus si careat, maxime resistit. Carebit autem, si uel ipsa ex eo expellantur, uel ipse in ea compellatur. Vtrumque fiet alterius aeris, ubi clausus sit superuentu, & compulsionem. Quod inter alia in follibus, in utribus, in pila lusoria maiore, uisitur, si inflentur. Tunc. n. tantum non cedit, uerum etiam magnopere, & resistit, & renititur, & retropellit, & ictus ualenter recipit, & potius, quàm ictibus scindatur, aut dispergatur, integer uolat, & natat, & uehit. Quinimò & pondera sustinet, quæ in aperto non sustineret. Sed & in aperto, moles ingentes magno fert spacio, gestante uento, qui nihil est aliud, ut suo dicitur loco, quàm in se intentus, & a se contentus aer. Præter hæc, non solum leues mouet aquas, sed maria immensa commouet, & conuoluit. & per ea vastas nauium moles, non tantum impellit, sed ut quasi uolent, efficit. dum in Carbasia illatus, impletis omnibus uacui poris, in se ipsū intenditur, & intumescit. Et quod sæpe stupent homines, arbores magnas, saxa grauissima, rupes ingentes, e montibus diuellit: terras cum montibus concutit, motat, concussat, aperit, sursum iacet, tecta, murosque & magnas cum populis vrbes, & cum totis maria litoribus non solum quatit, sed per reliquum fert aera. Tanta vis est aeris inani similis, compressi, & se ipsum impellentis. Quid uero? Tantarum virium est aer, ut non immerito, veterum quidam philosophantium, terram uniuersam pendere in eo tradiderint. Adimus nos, eam undique, ab eo ita contineri, ut ne uel in partes discerpatur, uel tota aliò se conferat, & locum mutet prohiberi. Ausim etiam asserere, terram circa medium uniuersi centrum sisti, ibique manere immobilem, non minus, imo etiam magis

magis, in causa esse aerem, quam gravitatem. Quam nullam in rerum natura esse, postea ostendemus, dummodo, & tota simul, & partes eius locis naturalibus consistant. A quibus si auellantur, graues fiunt per accidens. Sed esto, a rerum Conditore Deo, circa medium uniuersum centrum, terra est collocata. Naturaque ei illa indita, ne inde partes eius, nisi vi discedant. Aer ne tota loco suo dimoueat, non paruam affert opem. Nam præter Conditoris prouidentiam, præter Mentem, præter animum, præter spiritum ei tributum, elementa omnia, opem sibi mutuo præstare, est valde rationi consentaneum. Vt mundi totius partiumque Sympathia, *συνοικείωσις*, cognatioque conseruetur, & sibi partes omnes conlent. Atque aer, ut sua munia obeat facilius, id a Conditore habuit, ut partium & totius constitutione qualem diximus, per aquam, perque terram, perque omnia mista, meet, seque ipso impleat; Ea penetratione, sibi ipsi extra posito ita annectit, ut mutuo complexu diuersitatis efficiat nexum, ut & terra, & aqua, in medio uniuersi spacio, facile librentur, & pendeant. Cedendi ergo, & impellendi, & sustinendi, & aliis contrariis viribus, mira Conditoris sapientia aer constitutus, per eum quasi per suam machinam, omnia in uniuerso hylæo ministrantur; & vegetantur, & vitalia fiunt, & sæcundantur, & producantur, & nutriuntur, & augentur, & perficiuntur, & conseruantur. Ex quibus Zoroaster, non immerito, aerem *παντοκρίνον αἰθρῶν*, omnialentem ætherem nuncupauit. Quia nimirum corporum omnium hylæorum ætheri simillimum, ætheris ipsius, & lumina, & calores, & seminum influxus ab eo recipiens, in inferiora hæc desert, & veluti eorum auriga sit, & uector. Sed priorum illarum, tum actionum, tum passionum, densatio, & rarefactio partium, causa est primaria. Harum uero secundarum, calor natiuus ille primæuus, a Conditore toti inditus, itidem primaria est causa, uerum & siderum calor, & lumen ei superuenientia, calorem illum uiuidum reddunt, & eum fouendo, rerum semina, & influxus ipse fons fouet, eisque fauens, per omnia meando, omnibus illa infert, grauidaque & sæcunda reddit. Verum sicuti aer calore suo primæuo, calet totus, & fluidus est & tenuis, ab æthereis concalesfactus & adiutus, omnium generationum machina est, & organum. Sic etiam in aduentitiis sibi alias aduentitias

patitur passiones. Nimum namque interdum incalescit. Et è contra frigus aliàs imbibit siccescitque humescitque, ut quæ per proprias & vires & passiones, nona generauit entia, per hæc alias eadem corrumpat, & ducat ad interitum. Veterum nonnulli, aerem esse frigidum dixere. Addidere, de Porticu sapientes, cum summum esse frigidorum. Perperam utrumque. Frigus enim in aere, sicuti a cælo calor, accidentales sunt qualitates, accedunt enim ei, & ab eo recedunt. Quod æstas & hyems indicant clarissime. & dies, noctesque singulæ. Vnde aut calor in aerem veniat, nemini non notum est. Vnde uero frigus, nemini notum, vel est, vel fuit. Dicemus nos, quando uenerimus ad terram. Siccitatis quoque & extraneæ humiditatis suscipit interdum impressiones. Vnde in eo putrefactio. Et ab eo, plantis, animalibusque putredines, pestesque induntur. Siccitas illi accedit uniuersalior, vel a diuturna radiorum solis diuerberatione, vel a ventorum quorundam perseverantia. Quibus humiditas in eo aduentitia, vel desiccatur, vel alio pellitur. Humiditas hæc, vel a uentis, apud nos australibus, alibi aliis. vel pluuiarum frequentia, vel aquarum stagnantium uaporatione. Quibus & nimum humescit, & etiam putrescit. Vel uerius in eo, hæc ipsa humiditas, has patitur passiones. Nihil tamen uetat, ipsum aerem totum esse corpus ætheri simile. Neque uerum est, inferam eius regionem esse, uaporibus calidam & humidam, Sunt enim accessorij. & ipse non raro siccus est, & frigidus. Qualis aut media eius sit regio, in incerto uidetur positum. Neque enim ibi, nubes, nubiumque proles a frigore gignuntur, uti Peripatus asseruit. Id nos suo loco palam faciemus. Interim totum calidum esse dicimus. Situm eius in uniuerso, exploso illo sphericali igne, sub luna esse nemo ignorat, usque ad mare, ad aquas, terrasque, ita ut æthera, atque has connectat, ima & summa sic separet, ut tamen iungat. Separet, quia medius interuenit. Iungat, quia utriusque per eum inter se consensus uehitur, vimque siderum in nostratia transfundit. Et terræ sic appositus est, ut statim ibi futurus sit, unde illa discessit. Tum & aquas, & terras partibus suis penetrat. Et illico ubi illæ desint, eo mouetur, & earum uacua loca adimplet. Neque id tantum, sed per minimos etiam utriusque poros meat. Neque uacuum, ullum relinquit locum præter atoma illa, quæ sibi sunt commissa.

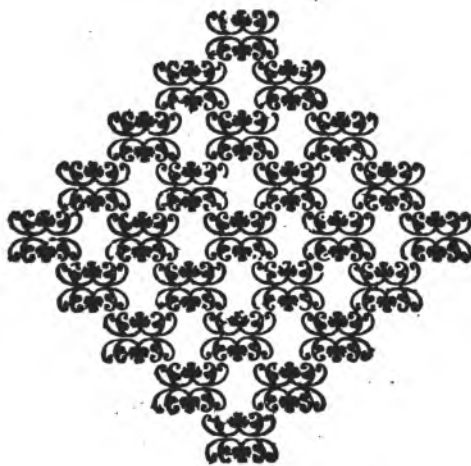
Magnitu-

FRANC. PATRIC. DE AERE.

Magnitudinem autem, atque vniuersam eius molem, Vitellio, & cum secuti multi, demonstrasse sibi persuadent. A terra namque ad nubes vsque, non amplius quàm vnum & quinquaginta circiter millia passuum ait extendi. Superam autem non vltra quàm CC. ad summum M. Pass. attolli versus ætherem, Aristoteles centies terra esse maiorem, Nos vero, totam ei regionem etiam damus, quam ignis ille fictitius creditus est tenere. An vero tanta hæc eius moles sit, penes astronomos opticosque eorumque instrumenta fides esto. Vitellionis autem, sententiã incerta esse vide-

tur, Nam inter fortunatas insulas in Atlantico, in Tenarife vt nautæ asserunt, est Mons nomine Pichus qui se se usque ad 72. M. Pass. extollit, semperque in summitate nubibus est obuolutus. Alij supra etiam nubes attolli semperque ardere flammis, eius traditur cacumen. Quod si verum sit, nubes illæ longe altius attolluntur, Et si supra nubes, ardet cacumen, iam is vel in hypæcaumate, vel in æthere ardet, Et longe vicinior, quàm Astronomi putarunt, est nobis æther. Vnde omnes, ex distantia stellarum ab eis constructæ demonstrationes, pessum ire est necessarium.

Finis Vigefimi tertij Pancosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

DE AQVA ET MARI.

Quam, medium, inter aerem & terram elementum fluorem atque humorem esse, nemo sanus dubitauerit. Id enim omnibus iam sensibus notum est, visui, tactui, auditui, gustui, olfactui. Fluor inquam aqua est, & humor: qui & fluere maxime omnium percipitur. & quæ tangit, vel in superficie, vel intra aliquantum, vel etiam tota, humida reddere cognoscimus. Hæc prima eius essentia, & prima eius essentialis proprietas & actio. At & densior aere est, quantumuis crassissimo, rarior tamen quantumuis fluida terra. Sed & superficie, & toto corpore terra continuatior, & ideo tenacior, & conglutinatior, Pars enim fluens partem alteram secum trahit, nec sponte ab ea distrahitur, ita vt parte fluere, vel effluere e vase aliquo cœpta sequatur tota quantumuis minimo duriore obiectu, disrumpitur, & in plurimas discedit facile partes, & quamuis tenax sua natura sit, non tamen ita in se consistit, vt propriis terminis sisti queat, quin fluat & dilatetur, quousque durioris rei terminis coerceatur. Atque ideo est a veteribus scite dictum, Humorem id esse, quod propriis terminis non continetur, sed alienis. Itaque omnis aqua, etiam tenera dici potest, quia minime est dura, & tactui cedit, sed non tamen mollis proprie dici potest; si molle id sit, quod non tactui tantum, sed cui-cumque duriori cedit, & eo ammoto, ad suum locum, quæ cesserat pars redit. Est præterea omnis aqua, si naturali consistat statu, tota sibi ipsi similis, tota similis. Certum est quoque,

eam compingi posse, & concrefcere, tum frigore in grandines, in glacies, in crystalla. tum calore, in plurimos fluores, in sales, in lapides in plantas. & reliqua, quæ appellantur mista, quo modo ostendemus postea. Nunc elementum ipsum agitemus. Cōpingitur aqua, etiãsi non concrefcatur, & in se ipsam constringitur, dum aqua eadem durat, nec in aliud vertitur: Quæ res multis est experimentis cognita. Nam & riui, & fluuij, lati prius, in angustias acti, nihilque altiores sæpe facti, per eas eodẽ labuntur cursu. si altiores fiant: etiam citatiore. Et quæ a fontibus, aut fluuiis, aut lacubus ad vsus humanos, per subterraneos tubulos, vel lapideos, vel lateritios, vel plumbeos ducitur: compertum est, quæ duorum palmorum diametro prius fluebat, si vel ventus, vel aqua alia a tergo impellat, eam in se redactam, per diametrum vnus transire palmi. Id autem ratione vlla fieri non posset, nisi densaretur, & in se coiret. Densari autem & coire, alia ratione nulla potest, præter quàm quod vel aerem per atomos sibi intermistum in alias pellat partes, vnde spuma fit. vel in atomos vacui sibi inter mistos, interim resideat. Quos dilatata, & rarior facta, mox aperiat. Hanc condensationis, ac rarefactionis quæstionem, magnis ingeniorum conatibus in Peripato agitatam, non aliter sane, quàm ad hunc modum, quem cum vetustioribus quibusdam, post Heronem Mechanicum, nos primi, ni fallimur renouamus. Quam dum de spacio egimus diligentius expendimus. Aqua ergo, cum aere sit densior, & terra, rarior, interque horum in medio

FRANCISCI PATRICII,

medi o sita, non solum loco, verum etiam natura, & corporis sui constitutione, rata simul & densa, non immerito vocabitur, Quo fit, vt densitate sua, nec loco pellatur, tam facile quã aer, nec diuerberetur, nec scindatur, nec dispergatur. A raritate vero habet, vt hæc omnia facilius quàm terra patiatur. Ab vtraque vero simul & raritate, & densitate, tenacitate aliqua prædita vt sit obtinet. Et vt continuatione, & fluxu, in se, non consistat, neque natura sui, loco sistatur, ideoque alienis terminis opus habeat, si sisti velit. nisi ad exiguum altitudo eius corporis redacta sit, vt videatur in plano fere superficies tantum facta. Vnde fit, vt altitudinis tantum ratione, in depressiorem locum fluxus fieri videatur. Quæ res, fluminibus, & maris fluxibus magnum est fundamentum. de quibus ita non multo post. Eadem hæc aquæ raritas & densitas, quæ ei, & tenaces, & tenues partes tribuunt, in causa sunt, vt lentius quidem quam aer, in terram aqua sparfa, poros eius subeat. & sursum turbine vel tubulis tracta, in aerem tollatur. Sed hoc quidem vi; continuatione tamen partium, natura coherentium sequitur. Illud vero natura, non tam quodd centrum petat gravitate, quàm quodd, suis terminis nequiens contineri, alienos vt quiescere queat, petit. Sin vero, poros subiens, aquam aliam intus præexistentem reperiatur, in ea vt sibi simili re conquiescit. A raritate, densitateque iis, & vt calida sit habet, & ut frigida. Nam ex Anaximenis vetustissimi doctrina ἢ μαρότης θερμόν. Raritas calidum. Omne scilicet quod rarum est a calore tale est, & calidum sui natura est, quod & Aristoteles est falsus dicens.

Πάντα γὰρ ὅσα πεύρωται ἔχου δυνάμει θερμότητα ἐν αὐτοῖς.

» Omnia quæcumque ignita fuere, habent
» potentia calorem in ipsis.

Et è contra, quæcumque densa sunt, a frigore densa sunt. Itaque & aqua, quia densa est, frigida tactui nostro apparet. Verum hæc quæstio. An aqua calida, frigidaue sui natura sit, magnopere, & a veteribus, & a recentibus philosophis est agitata. Frigidam esse aquam sui natura inter veteres dixere Ocellus, Hippocrates, Aristoteles. dum scilicet primarum qualitarum combinationes versantes aquæ humiditatem, frigiditatemque adscribere. Aristoteles tamen, suæ positionis oblitus, alibi, & in hac. maris quæstione, mare dicit esse calidum verbis apertissimis. ante, supra allata scriptis.

Καὶ θερμὴ γὰρ ἡ θάλασσα διὰ τοῦτο ἔστι.

» Et calidum sane mare, ob id est.

Quia nimirum a calida exhalatione cum terra adusta, in sublime elata, in mare decidit, &

ea terra calefcit. Sed nos hanc questionem non ita agimus quæramus, an aqua alterius vel actione, vel admistione, vel calida fiat, vel frigida. Quis enim nescit, si aqua igni sit apposta, eam concalefieri, ita etiam ut in vapores tota abeat? Sicuti eadem frigori exposita densatur, & fit gelu. Sed illud quærendum philosophis esse ducimus. An ex inditis a natura aquæ principiis essentiamque ipsius constituentibus, calida ne dicenda sit, an frigida? Ocellus profecto, & eum secuti Hippocrates, & Aristoteles, e nullis principiis vel per se notis, vel sensu cognitis, vel demonstratione vlla comprobatis, combinationes illas qualitarum, pro arbitratu coagularunt. Ideo, & sensibus omnibus, & plurimis rationibus, & ipse repugnant, & sunt ab aliis oppugnata. Nos vero è nostris corporum principiis, non prohibitu positis, sed clarissimis demonstrationibus confirmatis, & sensibus postea comprobatis hanc soluamus quæstionem. Corporum Principia primissima, posuimus, spacium fluorem, lumen, calorem. Nullum enim corpus est, quod ex hisce non confletur. Quod iam in empyreo, in cælo, seu æthere, in aere, satis superque probauimus. Idem dicimus de aqua. quoniam & trinæ dimensionis corpus est, ob spacium sibi innatum. Et ob fluorem fluida est, & humor. Ob lumen vero diaphana. Itaque & ob calorem, calida fuerit necessario. Calore inquam illo primæuo, calida primo est aqua. Calore quoque secundario, a primo illo ortum ducente, calida itidem est. Omnis enim secundarius, & tertiaris, & millenarius si fieri possit calor, a primo est calore. sicut color, a primo lumine. sicut humor a primo humore, & distantia omnis a primo spacio. Et vniuersim in omnibus, vel corporibus, uel incorporis rebus, omnia quæ post primum sunt. Quod autem de calore aquæ secundario dicimus, id ita exponimus. Aqua omnis, in natura sua constituta, in duo genera prima diuisa est, vt alia salfa sit, alia sit dulcis. Salfa quidem omne mare cui amaror, nomen etiam dedit. Dulcis autem omnis aqua reliqua, tum perpetua, tum temporaria. Perpetuam uoco, aquam lacus, fontes, fluuios, puteosq; perennes. Temporariam uoco, pluuiam. Scio, lacus quosdam, & fontes, & fluuios, & puteos, esse amaros. alios etiam alterius saporis. At hæc quidem omnia ex accidenti aquæ sunt. De qua re, non est nobis præsens sermo. Amaror hic, & dulcedo aquarum, natura ne sua, aquis infunt, & sunt earum, qualitates essentielles? an aliunde eis accedunt? Sed illud prius. Vt æther vna essentia est, vt aer itidem vna, ita etiam aqua, vna ne essentia erit, an vero duæ? Si duæ, aqua non vnum, sed duo erunt elementa.

menta. Si hoc absurdum sit, tota aqua vnum erit elementum. At quo modo vnum, si dulcis & amara inter se non conueniunt. Mare quidem, aliud a dulcibus videtur esse aquis. Et Aristoteles videtur ita distinxisse, mare ab aliis, quod non suo naturali loco esset positum, sed aquę locum occuparet. Hoc primum sane, ac magnum, in hoc elemento incommodum philosophia patitur. Cui additur secundum. Dulces aquas, tenere quidem lacus plurimos, qui si mari conferantur, parui sint omnes. Fluuios etiam si sunt lacubus longe plures, eis tamen etiam minores esse. Fontes vero & putei, ridicula res fient, Oceano comparati. Itaque mare, loci magnitudine, & aquarum copia, & molis immensitate, videtur inter aquas principatum obtinere. Sed & tertium aquarum genus, sese nunc offert. Omne illud scilicet, quod in subterraneis cavernis latet. Quas existimant, non solum ingentes replere spelũcas: verum etiam fossoribus metallosum, curiosisque aliis, fluuij aquarum sub terra sunt auditi, & interdum etiam visi. Accedit & Tartarus Platonis, inique nimium, ab Aristotele sugillatus. Hęc subterraneę, aquę, an & ipsę salę sint, an vero dulces, an & alterius saporis, si comperit fuerit, vel alteri accedent parti, vel tertium genus per se constituent. Si ita euaserit, ut sint tres aquę veluti primarię partes, sic tria etiam genera: quod nam horum trium, aquę dixerimus elementum? Si mare, cur non & omnia dulcis superterranea aqua? cur non & subterranea? Si secundam, cur non & prima & tertia? Si tertia, cur non & secunda, & prima? Si tota tria simul, quo modo tam diuersa inter se genera, genus vnum constituent? Sciunt logici, supremum substantię genus, supremum itidem quantitatis, in duo primum genera, esse diuisa. Qualitatis vero genus in quatuor distingui. An vero potius, id enumeratio, & non diuisio est? In re physica, cur logice argutamur? Aqua vnum genus est. Hoc in superterraneum, & subterraneum duo prima genera diuidatur. Primum rursus in duo alia, Mare, & dulces aquę. Hęc plures sunt. & mare non est vnum. Non ea ratione, qua Geographis est diuisum, in Oceanum & Mediterraneum. Nam utrumque Oceanus vnus est; si quidem Mediterranea maria omnia, Persicũ, Erithreum, nostrum hoc in plura disceptum, Balticum, Botnicum, Liouonicum, & si quę talia alia sunt, proles sunt Oceani, & partes, intra terras per angustias influentis. Ac & maria tria alia nouimus ab vniuersali separata. Galilæum, Mortuum, Mircanum, quod tamen Plinius, & Dionysius Afer, tradiderunt, ab Oceano per apertum in Scythiam influi; & veteres Geographicę mappę, qualem nos vnã ha-

bemus, id ostendunt; Non aliter ac Orpheus antea, se per Meotim in Oceanum Argo ipsa transisse canit. Sed comperit postea est, Hyrcanum circum circa motibus clausum. Quod Scaliger, ex Strabone diuidit. Sed hęc ad Geographiam magis pertinent, de qua suo loco. Totum ne ergo aquę genus, tripliciter diuisum, elementum aquę erit, an tria erunt, aquę elementa? Ita distinguamus. Elementum bifariam videtur dici, compositionis, quod iam docuimus, & mixtionis. Nam & ut est, totius vniuersi pars earum vna, quas integrales solent appellare, quales diximus nos, esse empyreum, æthera, aerem. Quandoquidem & Aristoteles & Plato, cœlum vniuersum elementum nomine aliquando significarunt. Et quales, nos cum aliis omnibus, aquam & terram esse dicimus elementa. Alio modo, quod philosophorum nemini est ignotum, elementum mixtionis dicitur elementum, dum scilicet in mixto corpore consistendo, suam ipsam priorẽ non retinet formam. Secundo modo, aquã elementum esse, siue ea dulcis, siue sit salis, nullo videtur dubio laborare. At an & compositionis sit elementum, non est facile determinare. Difficultates enim eadem recurrent, cur hoc potius, quàm illud? aut cur tria tam diuersa genera, vnum faciant genus. Ne autem diu in hac hæreamus quæstione, ita audebimus proferre. Omnem aquam, vbi cumque ea sit, elementum aquę totum constituere. non aliter ac Peripatetici dixere, aerem in tres distingui regiones, infimam, mediam, supremam & ante eos Chaldæi ætherem unũ intres diuiserant ætheres, quorum alius supremus, alius medius, alius infimus necnon fuit. Quę diuisio etiam in aquam cedit, subterranea est infima. Mare medio loco, lacus plerique & flumina, supremo. Omnia namque flumina finẽ cursus sui, habent mare. Qua ratione, etiam Aristoteles dixit, Mare potius finem aquarum esse, quam principium. At cur dicat mare, non suo loco stare, sed loco aquę, vel nulla causa est, vel ea ridicula. Tantum enim esset dicere, aeris mediam regionem, non suam, sed aeris, nempe totius, locum occupasse. Corpora hęc principalia, suis locis stant omnia. Empyreus suo, æther suo, aer suo, terra quoque suo. Superis, mediis inferisque partibus suis locis collocatis. Igitur & aqua, infima sub terra est, media mare est. Suprema fluuialis omnis, quę ut è loco supero, in inferius tota se exonerat. Mare ergo suum proprium a natura habet locum, neque alienum vllum iniuria occupat. Neque assentimus iis, qui se solos dum credunt esse philosophos, uerentur, mare fateri, elementum esse, quia ex salitudine, opinantur, illud corpus esse compositum, & non simplex,

FRANCISCI PATRICII

plex, quale voluit elementum omne esse, quã tamen simplicitatem, in nullo repperunt elemento, non in terra, non in aqua, nõ in aere, nõ in æthere, non deniq; in firmamento. Forte in empyreo, & in primũ illo fluore nostro, simplicitas fuerit summa. quia prima corpora sũt, reliqua omnia partim composita, partim mista. Dum illi inquam putant, mare quia mistũ appareat, non esse elementum, nec elementi partem, flumina potius, & puteorũ aquas elementi nomine insigniunt. Nos vero aquæ elementum esse asserimus, totam simul aquam, in tres, quas diximus diuisam regiones. Cuius tamen elementi, principalissimam partem, esse Oceanum aurumamus. A quo, & subterraneæ omnes, & superterraneæ deriuentur, & propagentur. & sit reuera Oceanus Temetinda, vt Scythica vtamur voce, hoc est aquatũ mater. & non Meotis, quod accolæ putabant, ac forte adhuc putant. Qua sane ratione, nulla falsedine impeditur, quin Oceanus, non sit aquæ totius elementum. quando aliæ omnes, proles, eius sũt, & propagines, ac veluti solis radij. Verum lõge aliter senserunt, qui de fontibus, atque eius origine quæsierunt. E diametro namque nobiscum pugnant. vt qui dicamus, omnes aquas ab Oceano, oriri. Illi vero dicãt, Oceanum, ab aliis aquis ortum ducere. Moses sane, vir sapiens, non solum Ægyptia, sed & si Philoni fides danda, & Aethiopica, & Lybica, & Hebraica, & Arabica, & Chaldæa, & Græca instructus, a nobis stat. Siquidem ait Conditorum mundi Deum, iussisse omnes quæ sub cælo essent aquæ, in vnum congregari locum. congregationesq; aquarum, appellasse maria. Locus autem hic vnus, non alius putandus est, quam terra, & eius cavitates. seu vt Zoroaster inquit, sinus.

Γῆ δ' ἐν μέσῳ πιδεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαίης κόλποις.

„ Terram in medio posuit, aquam vero in „ terræ sinibus. Idque patrem fecisse dicit. Quod & Hermes cõfirmavit, dũ ait Poemãdro „ Ex luce, verbũ quoddã sanctũ superfedit na „ turæ. & ignis sincerus exiliit ex humida na „ tura in sublime, quia leuis erat, & acutus, & „ efficax, & aer leuis, & ipse securus est spiri „ tũ, ascenditq; vsque ad ignẽ, a terra, & aqua, „ vt videretur ipsum pendere ab illo.

Γῆ ἢ ἢ ὕδωρ ἕσθαι καθ' ἑαυτὰ συμμεμιγμένα.

„ Terra vero & aqua remansere inter se ipsas „ commistæ. Itaque a primordio rerum & mundi constitutione, aqua & terra in infimo remanserunt, inter se ita cõmistæ, vt aqua sinus & cavitates impleret terræ. Et quæ maximam terræ cavitatem replet, mare fuit, a quo reliquæ infra terram & supra terram pronascerentur, vt a sole radij, vt a trunco rami. Quod & veterum philosophorum quidam Aristote-

tele referente, tradiderunt.

Εἶναι γὰρ τὸ πρῶτον ὕγρον ἀπαντα, τὸν δὲ ἕκαστον γλυκὺ τόπον.

„ Esse namque primum humorem omnem „ in loco circa terram.

„ Sed nihil opus habuerunt ποιῆν αὐτῆς γλυκὺ „ νεοῖν. facere eius generationem.

Neque Græcorum Theologis, vt ait, ποιῆν αὐτῆς πηγῆς. facere eius (scilicet maris) fontes. Ita enim ab initio factum est mare, sicut & cælum, & terra, & aer, & sidera. Quid enim illis in mentem venit, maris originem quætere, & fontes, terræ autem, aut aeris, aut cœli ortum, non itidem quæsiuerunt? Equidem Bernardinum ego Telesium nostri seculi, ingens ornamentum, rebus ab illo scriptis omnibus, vti physicum maximum admiror maxime, qui propriis inuentis, philosophiam e Peripateticorum compedibus primus exemit, in hac maris inquisitione admiror minime. Nulla enim necessitas naturæ, eum impulit, vt generationem maris inquireret; & assereret, id assidue generari, a solis radiis terra in fundo posita, in mare uersa. Cur enim non, quomodo & terra, quomodo aer, quomodo cælum, quomodo sol, uel facta sint a principio, & quomodo ad præsens assidue fiant, aut fient postea indagauit? Sane axioma illi cum veteribus commune est. Primorum, priores causas non esse inquirendas. Neque enim, cur ignis calidus sit, aer fluidus, terra frigida & solida, quæsiuit aut quætere debet quicquam. Aquæ ergo omnes, a rerum primordiis, in terræ sinus sunt congregatæ & maria appellatæ. Maria autem sunt aquæ amaræ. Omnes ergo aquæ a primordio fuere amaræ. Et ita sane est: sed postea dulces factæ sunt, eo quo dicemus modo. Sed Aristotelem prius discutiamus. Qui longissimis tribus capitibus de mari disputans, quædam pauca recte, plura docuit perperam. Inter hæc disputatio de maris falsedine, & amaritudine, est. De qua re primo dicit. A sole tenuiores, & dulces, potabilesne partes, sursum tolli ob leuitatem, salus relinqui ob grauitatem.

Τὸ δ' οὖν πῶτιμον, ἢ γλυκὺ πᾶν ἀνάγεται διὰ κορυφότητα, τὸ δ' ἀλμύρον ἑσθόμενον διὰ βάρος.

„ Quod potabile quidem est, ac dulce, totum sursum ducitur ob leuitatem. Salsum vero restat, ob grauitatem.

Quam sententiam, vti sibi placentem, nõ obliuio, obliteraret, repetit sapius. At hoc non est, reddere causam, propositæ quæstionis. Cur mari salugo insit. Interrogari enim potest. Id ipsum salsum quod remanet, quam ob causam salsum est? A principio ne ita fuit, an postea ei inditum? Aduentitia ne maris qualitas est, & non innata? Si innata esse

esse

esse dixerit a principio. Causam frustra & vane querit. Si aduentitiam dixerit; recte causa ei erat indaganda. Sed causa, eius falsitatis, non est ea quam reddit, quia falsum remanet. id enim foret, principij petitio. Vidit hoc sagax homo. Ac primo aliorum opinionem recensuit, dein suam induxit. Si aliunde causa venit, dicimus nos necessario, vel a caelo, vel ab aere, vel ab alia aqua, vel a terra eam venire, vel ab horum pluribus. A terra venire, sensisse quosdam refert, sed non nominat.

Ἀλλὰ μὲν, καὶ ὅσοι τινὲς γινώσκουσιν αἰτιῶν τῆς ἀλμυρότητος. ἐμμειγμένῳ γὰρ ἔχουσιν πολλοὺς χυμοὺς αὐτῶν, ὡς ἐκ τῶν ποταμῶν κατασφραγισμένῳ διὰ τινὲς μίξιν, ποιοῦν ἀλμυρῶν.

» Sed enim, & quicumque terram causam esse putant falsitatis. immistos enim ipsam habere dicunt sapes multos, ita ut a fluminibus delati, ob mitionem faciant salsum. (mare.)

Quam quidem sententiam facile redarguit. Cur enim fluuij eam deferentes, salsi non sunt? Suam deinde apponit, ex duplici illa, vaporis humidi, & exhalationis siccae, eleuatione in aerem per solis attractionem. Inquit enim. Nos vero dicamus.

Ἐπεὶ γὰρ κῆται διπλῶν ἢ τινὲς ἀναθυμιάσιν, τινὲς ἢ ὑγραῖς, τινὲς ἢ ξηραῖς: δῆλον ὅτι ταῦτις οἰητίον ἀρχῶν ἢ τῶν τινούτων.

» Nam positum iam est, duplicem esse exhalationem, hanc quidem humidam, illam vero siccam, clatum est, quod, hoc esse principium talium rerum putandum est.

Nos vero siccam exhalationem nullam in natura fieri posse ostendemus. Salsitas ergo maris, ut ipse vult, a sicca exhalatione, quae nulla est, non proueniet. Sed veritatis cognoscenda causa donemus eam exhalationem fieri posse, & fieri. Quid tum postea. Addit.

Παρατίον δὲ εἶναι τινὲς αἰτίας, καὶ περὶ τῆς ἀλμυρότητος. φανερόν ἢ διὰ πολλῶν σημείων, ὅτι γίνονται τινούτων ὁ χυμὸς, διὰ σύμμιξιν τινά.

» Tentandum dare causam, etiam de falsedine. clarum vero est permulta signa, quod talis sapor fiat per commissionem quandam.

Idque probat, exemplis sudoris, cineris, urinae. Esto. Infert ergo ex his.

Ὡς περὶ γὰρ, καὶ ἐν τοῖς ἐρημέτοις, οὕτω καὶ ἐν τῷ ὄλφῳ, ἐκ τῶν φουμένων, καὶ γυγνομένων καὶ φούσιν, αἰεὶ δὲ οἶνον ὡς περὶ ἐκχυρομένων, τὸ λοιπὸν ἴσθον τοιαύτων ἢ τινὲς γινώσκουσιν.

» Nam sicuti in dictis, sic & in vniuerso. ex ijs rebus, quae nascuntur, & sunt secundum naturam: semper oportet cogitare, tamquam ex adustis quod reliquum sit, talem esse terram. Et modum subdit.

Μειγμένους δ' οὐσίας, ὡς περὶ οἶνον, τῆς τε ἀτμίτουδους ἀναθυμιάσιν, καὶ τῆς ξηραῖς, ὅταν σιωπῆται ἐκ νέφου καὶ ἢ ὕδατος, ἀναγκῶν ἐκπελαμμένας, τὴν πλῆθος αἰεὶ ταύτης τῆς διασάμωσιν, καὶ συγκαταφάσιν, καὶ ἐν τοῖς ὑδατοῖς, καὶ τούτῳ αἰεὶ γίνονται καὶ τὰ ξιν.

» Nam cum sit mista, uti diximus, vaporosa exhalatio & sicca, quando conflantur in nubes & aquam, necesse est, in simul compræhendi, aliquam multitudinem semper humius potentiae, & deferri rursus in imbribus. » Et hoc fieri semper ordine.

Itaque rem totam concludit.

Ὅθεν μὲν οὖν ἢ γίνονται ἴσθον τῶν ἀλμυρῶν ἐν τῷ ὕδατι οἶνον.

» Vnde ergo generatio inest salsi in aqua, dictum est.

Et quae post scripta sunt non pauca, id ipsum uti censuit probant. Sed nos dicimus, non minus facile, hanc sententiam confutari, quam ipse veterum illam doctrinam refutauit. Inquit enim. Cur fluuij eam terram mistam deferentes in mare, ipsi prius non sunt salsi? Ita & nos ab eo ragamus. Cur non & imbres, qui eam falsedinem, aut mitionem in mare deferunt, & ipsi non prius salsi sunt? Hanc objectionem, nec vidit, nec dissoluit ipse. Superstas ei inepte satis it, Iul. Caesar Scaliger, vir acutus. Imbres aliquando esse falsos. Ut sint, an ijs, & pauci, & rari, tantam falsedinem mari, Oceano toto indent? Quis nescit aquam pluuialem omnem, natura esse dulcissimam, Sed esto tota ac omnis salissima. Quo modo non pluet etiam in fontes? in puteos, in riuulos? Si in hos non fluere dixerit quis, stultitia summa laborat. Si in hos quoque pluit, cur non falsos efficit? Imò omnium salissimos, quia minus ibi est resistentiae. Cur etiam fluuij omnes non salsi redduntur? praesertim si ad fontes pluerit, & diu? Quemadmodum compertum est, ad fontes Nili, quotannis ante incrementum per multos pluere dies. & dum etiam crescit. Cur ergo Nilus non fit falsus? praesertim cum in Africa tota, ut est calida terra, & sicca, plurima sicca attolli debeat exhalatio. Cur lacus omnes, cur etiam stagna omnia non sunt falsa? quandoquidem nulla pluuiam non sentiunt? An uero dicet, in eos qui salsi non sunt, numquam pluuiam decidere? Fatuitas. quidem haec fuerit, si causam non afferat. Si ergo in omnes aquas, quas sol aspicit, pluit, cur aquae haec omnes, ab pluuiis non sunt falsae? At & qua ratione, pluuias, quae maiore an in parte nulla est, & quando est, non semper magna, nec semper diuturna sufficiens fuerit tantum Oceanum, tot mediterranea ac tanta maria, falsa efficerent? & fluuiolos paruos, riuulos, fonticulos, falsa.

FRANCISCI PATRICII

falsa reddere, non sufficere? Cur non potius, innumera flumina, parua, media, maiora, maxima, continua, perennia, lata, profunda, quæ toto anno sese in mare præcipitant omnia, longe facilius dulcem fecerint Oceanum? quàm pluuiæ salsum? At non ob ea dulcescit, multo ergo minus a pluuis amarescet, aut falsescet. Quæ ut experimentis omnibus comperitum est, sunt insipide, vel eo modo dulces, quo amarum sint contrariæ. Si tales sunt, ut reuera sunt, cur potius, simul cum fluminibus falsedinem maris in dulcorem non immutant? Idque longe minore opera, quàm solæ ipsæ, nequaquam falsæ, falsitatem mari indant. Cur ergo Aristoteles uti ridiculâ ueterû sententiâ ittiderit: ipse tante sapientiæ vir, ridiculosiorem longe proferês? Sed iterum. Sunt omnes pluuiæ salis, amaræque omnes in mare cadant, erunt ne cum tanta Oceani mole comparandæ? Non magis sanè quàm formica cum elephanto. Ergo si quid amaroris in mare afferat id in superficie remanebit. Non enim guttæ ultra superficiem meant. At mare, & in superficie, & in medio, & in fundo, totum salsum, totum amarum est. Negat id Scaliger, contrarium asserit, mari nempe in fundo aquas esse dulces, superficiem non dulcem. Quia ut inquit pro comperito ac uero habeatur.

„ Idque quia utinatores in vitreis uasculis
 „ extulerunt. Quia demissus cantarus cum
 „ operculo cattiterinus: idque operculum
 „ sublatum funiculo, ac mox impleto uase
 „ ori restitutum. Et hoc in locis profundis.

Cur non potius vit, acutus sanè, sed qui pro Aristotele, contra manifestam ueritatem etiâ peietate libens sustinuerit; dixit id apud Aristotelem quo allegat problemate legisse, quam uillo experimento cognouisse? Neque uero ab eo problemate, quod sperarat habet. Neque enim hæc, quæ ibi uerba scripta sunt, quæ ipse uult, uolunt.

Διὰ τὴν τῆς θαλάσσης, τὰ ἀνω ἢ ἐν τῇ βάθει ἀλμυρώτερα, καὶ θερμώτερα.

„ Cur maris superiora, iis quæ sunt in pro-
 „ fundo salisiora, & calidiora.

In quibus non affirmat, quæ in fundo sunt, esse dulcia, sed tantum, minus amara. Neque, ea quæ subdit experimentis puteorum correspondent.

Ὁμοίως ἦ, καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμους τὸ ἐπιπολῆς ἀλμυρώτερον ἢ εἰς βάθος.

„ Similiter uero, & in puteis potabilibus,
 „ quod in superficie est, salisius eo quod in
 „ fundo.

Hoc autem non esse uerum, tam facile est cuique cognoscere, ut facilius nihil. Illud uero prius, cum apud utrosque uiros hosce in Cypro legissem, cum inde anno M.D.LXVIII.

navigatione redirem, inter Creticum & Aegyptium, freto medio cum mare staret placidissimum, nec itineris tantillum nauis conficeret, nullo spirante uento, experiri libuit, uase cattiterino eiusmodi, quale ipse describit, fani longissimo alligato, quem nauæ, scandaglium uocant, & altero leuiore funiculo, operculo accommodato, ita ut attractus illud aperire posset. Itaque manibus propriis utrumque funem in mare demissimus. Vas cum plumbo Pilotico, sensim ad fundum peruenit altissimum, passuum scilicet CXLVII. Cum sensim terram tenere, minorem funem traxi, operculum reserui. Extraximus opertum, mari plenum, salso amaroque, haud maiore falsedine vel minore, quam quod in superficie positum, uase alio gustabamus comparado. Testes huic rei nauarum non paucos adhibuimus, & nauigantium aliquot: Inter quos Philippum Mocenicum, quem honoris & perpetuitatis rei causa nonino, tunc Cyprî Archiepiscopo Primite. Mare ergo totum quantum est, salsum amarumque est. Neque ipsum pluuiæ, aut exhalationes siccæ ultra pluuiis admittæ, amarum aut salsum reddunt, aut reddere queunt. At amaror hic, natiuus ne illi est, an aduentitius? Causam enim Aristoteles requirit. *λεπτότης καὶ αἰθια*. Ea ipsa causa est, quam & ipse posset reddere, cur ignis calidus sit, aer tenuis, terra solida. Quorum si nullam reddere ipse potest, & in igne etiam uetuit aliquando inquirere, cur esset calidus, liberis nobis cõcedat, si parem ipsi reddiderimus. hoc est nullâ: præter eam unicam, potentissimamque & uerissimam: quia amarum nimirum in rerum primordio, a Conditore summo conditum mare est. At cur tale ab eo factum est, & non potius dulce atque potabile? Causam afferemus nos, quam ipse fortasse reddere, aut nequiret, aut nesciret. Salsum quidem mare opifex rerum summus, ab initio condidit, ob hæc unam finalem causam summam, ut corpulentius ac crassius, & terrestrius, densiusque efficeret. *τὸ γινώσκεις* hoc, in mari etiam Aristoteles agnouit, terrestrius scilicet esse quam dulces aquas. Crassities postea hæc, ut multis uisibus, naturæ foret. Inter quos ille præcipuus, ut facilius in se, & consisteret, & coiret, & tenacius esset, ne totam nimirum operiret terram. & animantibus hominibusque uiuendi locum, & habitaculum præstaret. Alius usus, ut ea crassitie & uiscositate comode pondera sustineret: quæ Conditor præuiderat, homines nauibus per æquora uecturos, ut sibi mutuo, qui longius distarent, opitulari possent, & comoditati eximie alteris alteri essent. Præterea, ut minore opera in se posset concrefcere; ex qua concrefcione, fecundius, & ad rerum procrea-
 tionem

tionem esset aptius, & plantarū innumerarum specierum, lapidum, Zoophitorum, animaliumque fecundissimum efficeretur. Vnde & Orpheus concretilem vnam mare vocauit.

Κύμασι βεναιδω ταγαρη βαρυχίος άλμης.

„ Vnda irroret concretili, graue sonantis
„ maris.

Qua ratione Oceanum omnium genitorem vocat.

Ωκεανός, ὁ παρ' γένεσις πάντεσσι τίθηται.

Ωκεανός ἀρχὴ, καλλιπέου ἤρξε γάμοιο

Ὅσα κασιγνητῶν ὁμομητορά τῶν ἔπυεν.

„ Oceanus qui, generatio omnibus est factus.

„ Oceanus primus, pulcherrimas cepit nuptias

„ Qui sororem vterinam Tethyn iniit.

Quibus quidem carminibus, docere uoluit; nullius rei generationem fieri posse, sine Oceani aquis, & iis quidem salis. Sal enim omnium rerum semen esse primarium alibi ostendemus. E semine etiam omnia ortum ducere, non est difficile persuasum. Mare autem facile in se coire, & corporefcere & densescere, sales ex eo concreti indicant aperte, & quod Scaliger asserit, spautam, Hyrcani partem ad quingentos interdum passus prope litus in salem concrefcere. non tamen exurere ut Strabo dicit, Gallum militem qui ibi fuit, retulisse. Ostendemus autem postea nos, quæcumque in mari tam variarum specierum sunt ex maris concretionem fieri. Præterea salum factum est mare ideo, ut terram subiens in sales facilius conuerteretur vnde tot mineralium, fluorū, lapidū, metallorumq; species cōfuerent. Quorum omnium sal primaria est origo. Deinde ut per terras percolatum, potabileque factum, dulcibus omnibus aquis ortum daret. lacubus, fontibus, fluminibus, puteisque, ut iis, quæ sub terra vitam ducerent, tum etiam iis qui super terrā uiuerent, vsui esse possent. Hisce ergo omnibus de causis Oceanus totus & mare quodcumque a Conditore summo salum vsque a principio factum est. Neque fontes ullos habet, sed ipsum fons & scaturigo reliquarum aquarum omnium est. Neque e terra a solis radiis soluta assidue, mare gignitur. neque ab exhalatione vlla sicca, terrestriue salum fit, aut amarum. Neque alieno loco residet, sed suo. Neque finis tantum est aquarū, sed etiam principium. Ita ut vniuersitas aquarum, & elementum, tum compositionis, tum mixtionis quoque, longe merito sit habendum.

At si mare, aquarum vniuersitas est, calidum ne an frigidum fuerit dicendum? Hoc enim maxime ad essentiam eius videtur pertinere. Et est hac de re, quæstio tum a veteribus, tum a nostratibus philosophis magnopere agitata, & a nobis ante paulo propolita. Itaque eam

exequamur. Ocellus equidem, tantum protulit, aquam esse frigidam & humidam. Rationem apertam nullam addidit, qua id confirmaret. Combinationi qualitarum quatuor reliquit implicatam. Decuit Ocellum, ut qui Pythagoræ auditor fuisset, per profata philosophari: iuxta illud αὐτός ἴσα. præceptoris. Mos hic, & Hippocrati, & eius coætaneo Democrito fuit, ut per aphorismos breues, ille medicos, hic ad vsum vitæ, morumque, mentis cogitata traderent. At Aristotelem, qui philosophiam, ex ænigmatis professus est eximere, non idem decuit. Aquam frigidam esse, tantum proferre, rationem prolata nullam reddere. Sui satis habuere, magistrum hoc dixisse. An verum dixisset, querere neglexerunt. In Ocelli sententiam iuerat prius Empedocles, aquam scilicet esse frigidam. Quod hoc carmine est contestatus.

Ἥλιον μὲ λαμπρὸν ὄρα, καὶ θερμὸν ἀπάνη

Ὀμβρον δ' ἐν πᾶσι δροφερὸν ἴσθι μεγαλόττ'.

„ Solem quidem lucidum vide, & calidum

„ prorsus

„ Imbrem vero in cunctis, atrumque, frigi-

„ dumque.

Frigoris autem cum sit coagulatio quædam, Idem poeta aquam χεδύλω φρότητα, amicitiam quæ senium coeat, solitus est appellare. sicuti contrarium aquæ ignem, cuius opus videtur segregatio ρήκος οὐλόιδμον, litem perniciosam. Strato vero physicus, scholæ Peripateticæ alumnus, in Aristotelis sententiam pedibus iit. & addidit, aquam non solum frigidam esse, verum etiam frigidorum omnium primum, & summum. Quod dogma posteriores de eadem schola omnes, sine villo discrimine, sine dubitatione vlla sunt amplexati. Inscite ac perperam vtrumque. Non enim huic sententiæ fauet id, quod ipsi, maxime eam cōstituere putauerunt. Quod videlicet viderent, eam in glaciem, in crytalla, in grandines verti, quæ tactui summe esse frigida viderentur. Nam per hæc, contrarium potius & credere, & concludere debebant. Non enim hæc, aquæ aut essentia, aut vires, aut actiones erant, sed passiones, per quas aquæ essentia, viresque & actiones, quæ præcipue in fluxione, ac primo existunt, in essentiam, vires alias, atque alias actiones inuerterent, fluxionem scilicet adimerent. Hæc opera quidem in se frigida sunt, nemo negat. At aqua, ea nequaquam agit. Sed ab alio patitur. Nihil enim in natura est, diulgato iam axiome, quod a seipso patitur: ut itidem nihil est, quod in se ipsum agat. Itaque horum frigiditas illa summa, in aqua, in sua natura constituta, non est, sed in aliud ens acta. Neque est aquæ propria vel frigiditas illa, vel concretio. Sed multis entibus sunt communes

FRANCISCI PATRICII,

omnes utraq; Nā & plantarū, & animalū, quæ porosiora sunt, frigore ita in se coeunt, ut nō solū spiritu intercluso, emoriantur, verum etiam leui opera frangantur. Id Theophrastus, in Peripato summus, est contestatus, pisces scilicet quosdam in Paphlagonia ni fallor, ita frigore densari, ut si in terram cadant, non aliter quam glacies in frusta abire. Vasa quoque figulina, hieme a frigore, dum nimium in se coeunt, confringi. Et Plutarchus refert, in Parnaso accidisse, ut qui montem Thyadibus opem laturo ascendissent, vestes eis frigore tam rigidas esse factas. ut si vel extenderentur, vel complicarentur, etiam disrumperentur. Quod lineis, hieme sæpissime accidere, vetulæ nostrates omnes sciunt. Compingi ergo, etiam si frigoris sit opus, non tamen id aquæ propria actio est, sed ipsius, cum rebus multis aliis passio communis. Quam tamen passionem ipsa patitur. Sed vel ab aere ambiente, quod Stoici senserunt: vel a terra, ut tradiderunt alij, qui terræ summam tribuerūt frigiditatem. Argumento est certissimo, si aqua a se ipsa, & suo proprio frigore congelasset, flumina, non in superficie tantum, sed in fundo etiam gelu fierent. Maria quoque Balticum, Liuonicum, Finonicum, Botnicum que. & in fundo, & in superficie congelarentur. At non nisi in superficie id videntur pati. Non ergo fluuiorum, non eorum marium aquæ a proprio frigore gelu fiunt. Sed ab aeris frigiditate, eam patiuntur passionem. Aqua ergo, quibus maxime fidebant rationibus, & experimentis, non est per se frigida, nec primū, nec summum frigidorum. Sed ab aere, vel a terra eam patitur frigiditatem. Ergo inquit, per te aer frigidus est, qui calidum ponebas. Hæc sane quæstio posterius est discutienda, quando quid frigus, vnde veniat, & reliqua disputabitur. Præsens quæstio est, an aqua frigida sit sui natura, & an summum sit, & primum frigidorum. Si ad ea quæ iam, tam multis rationibus, tamque sensatis experimentis sunt a nobis profligata, addat Peripatus, manibus frigidam sentiri, tactuique id patere: inferemus nos, cur non & hoc quoque sit aduentitium, aut ab aere, aut a terra, aut ab umbra. Nam & putealibus aquis, hieme calorem, æstate frigus, tangimus inesse. Ab aere ergo id vtrumque esse fatentur omnes, siue ea sit antiperistasis, siue fuga quædam a contrario, siue in angusta concentratio. Nam si calor hieme ex aere fugam capit, & in tuta sese recipit, curidem de frigore non erit, cum eadem ratio sit contrariorum. Ut frigus nimirum æstate ex aere concalescens fugiat, & in latibula se se condat? Frigus ergo & calor, æque in aquam ab aere se se induunt. Si vero aliud frigus, & nō

hoc fugæ tantum, dicant manibus sentiri. Ita aqua dicemus nos id fieri, sub dio quidem, sed non in sole posita. Itaque ab eodem aere refrigerari. Nam si in sole non sit, certe in umbra erit. Si in umbra sit, certe refrigerium id quod & nos, ipsa quoque suscipit. Omnis enim umbra, quod vel cæcis notum est, refrigerat. Itaque frigora hæc omnia, hæcenus recensita, ab aere in aquam veniunt. Amplius. Adente aere summa æstate, aqua sæpe manus, & faciem lauamus, refrigerationis causa, thalamos etiā irroramus, fonticulos vel singimus, vel addimus umbrosos. At non in sole, sed in umbra. Nam & Poeta hoc ipsum innuit.

„ Ante focum, si frigus erit, si messis in umbra.

Verum si & hoc, aquæ demus, & refrigerationis gratiam omnem ei referamus. Illud tamen euicerimus huc vsque. aquam primum ac summum frigidorum, nequaquam esse. Fuerit ergo frigidorum secundum, vel tertium, aut quorumcumque, quandoquidem frigidum sentimus. Sed hoc qui dicit, nescit sane quid inter se differant, natura, & per se, ab eo quod accedit aliunde, & per accidens, & quasi per accedens, est alicubi. Nauigantes in æstatis æstibus, noctu aquam in mare vasculis non demittunt, ut frigus ab eo reportet, sed in aere suspendunt. dein ante solis ortum, in reconditissimam nauis umbram abdunt, ut frigida, vsque ad prandium aut cœnam conferuetur. At si aqua per se frigida esset, ab aere frigus non captarent, sed e mari extraherent, si diei calore concalescens esset. Si respondeant, non in mare ponitur, quia mare calidum, eorum docente magistro; at ponitur in puteos refrigeranda. Huius iam causa reddita est, in aere, in fugam, in antiperistasis. Itaque id frigus in puteos aliunde accedit, per accidens est. Alia tamen ratione, atque euentu, salnitrum, quod calidum natura sit, aquam, si ei iniiciatur, frigidam reddit. Eo nimirum modo, quo & aeris motus, si verum esset quod Aristoteles asserit, in eo calorem excitaret tantum, ut sagittarum plumbum liquefaciat. Experientia namque docuit nos, si phialam vino, aut aqua plenam, follis vento diuerberaueris, vinum refrigerabis. Si itidem eadem funiculo alligaram, in gyrum per aerem velociter rotaueris, refrigerabis. Illud vero Aristotelis, motum calefacere aerem, nulla ut puto experientia asseruit. Nam & contrarium docuit in his verbis.

Διατί ἀήρ ὁ ἐλάττων θερμότερος ἢ πλείονος; Αἱ γὰρ στενοχωρίαι, ἀλθεῖ νοσήσαι. Ἡ δὲ διὰ τὴν κίνησιν ποιεῖ ψυχρόν. σημαῖον δὲ τοῦτου ὅτι κινουμένα ψύχεται τὰ θερμά.

„ Cur aer paucior, calidior copiosior? nam
 „ locorum angustiae, calentiores. An quoniam
 niam

6. niam mouetur magis, copiosior? motus
 7. autem facit frigidum. Signum huius est,
 8. quoniam calida, si moueantur, frige-
 9. scunt.

Quid apertius? quid contrarium magis illi
 priori? Sed & flabellum quo æstate vtimur,
 huius sententiæ falsitatem conuincit, illius
 veritatem comprobat.

Hæc sunt experimenta, & testimonia, & ra-
 tiones, quæ dogma nostrum validissime con-
 firmant. Aquam sui natura non esse frigidam.
 Quibus addamus etiam alia. In balneis, vbi
 lauamur, calidissimus est aer, locus anterior
 in quo spoliatur, & ipse calidus est. Qui ergo
 hunc, e via prius ingrediuntur, calidum sen-
 tiunt. Qui vero loti, in eum egrediuntur sen-
 tiunt frigidum. Id cõparatione maioris & mi-
 noris fit caliditatis. vt quæ minor est calidi-
 tas, frigus videatur. Sic manus nostræ quæ in-
 narum calorem habent magnum, aquæ mino-
 rem calorem, pro frigore habent. Sed & vinũ,
 & acetum, & oleum, & mel, & pix, quæ natura
 calida, sine controuersia sunt, si manu tangas
 frigida senseris. Plantæ quæ calore viuunt, &
 serpentes, & alia forte animalia, præsertim cru-
 stacea, si manu tangas frigida iudicabis. Quæ
 omnia Peripatus minime considerans, in præ-
 ceptoris, & Ocelli dogma præceps abiit. Nec
 ex eo præcipitio extrahi, machinis rationum,
 experientiarumque, sensus quoque, testimo-
 niis vllis, potest. Sed ipsum in sua ignauia, re-
 linquentes, tentemus, si quomodo possimus,
 Aquam omnem natura sua esse calidam de-
 monstrare. Profecto, Bernardinus Telesius
 vir admirandus, & Franciscus Mutus, auditor
 eius, satis superque id videntur comprobasse.
 principia ab eo inuentæ philosophiæ secuti.
 Nos quoque nostra secuti corporum princi-
 pia, rationes quæ idem probare possint produ-
 camus. Itaque. Nullum corpus natura sua
 frigidum esse audenter satis profiteamur. Om-
 ne corpus natura sua, esse calidum autuma-
 mus. Hoc autem totum, a principiis nostris
 pendet. Nam sicuti nullũ corpus est, quod spa-
 cio careat, quodue ex fluore non sit constitu-
 tum, & quod non lumine siue puro, siue infe-
 cto, non sit præditum: sic nullum est, quod ca-
 lore, aut efficiente, aut indito non sit effectũ,
 præditumque. Quod quidem iam a nobis est
 probatum in empyreo, in cœlo, sideribusque,
 in æthere, & in planetis, & in aere. Quid ergo
 inquit, frigus nihil est? non alicubi est? non
 aliquid efficit? De frigore postea, ac siccitate.
 Itaque & aqua tota, spacio est dimensa, &
 fluor est, & lumine diaphano splendet. Ergo
 & calorem habet innatum. Et quæcumque a-
 qua, quæ mare est, omnis, ac tota calida est,
 etiam Aristotelis confessione, vt iam est osten-

sum. Dulcis quoque aqua omnis calida est?
 Dulcedo namq; omnis, caloris est progenies;
 Quod philosophorum, etiam Peripaticorũ,
 quod medicorum etiam, nemo negat, docent
 omnes. Itaq; cum tota aqua in hæc duo genera
 diuidatur: & hæc calorem habeant: aqua tota
 & omnis, procul omni dubio, calida erit. Quæ
 scilicet sincera aqua sit. Quæ vero rebus aliis
 fuerit commista, iam etiam per accidens cali-
 da erit omnis, nulla enim in rerum natura,
 mistio sit, nisi a calore. Et quæcumque e terra
 emergunt, aut sub terra inueniuntur aquæ, vel
 simplices sunt, vel mistæ. Si simplices, item ca-
 lidæ. Ex aere enim non solo subterraneo, qui
 calidus natura est, fiunt secũdum Aristotelem,
 secundum vero sententiam nostram ex mari
 omnes ortum habent. Si mistæ, eadem calidæ.
 Vel enim vaporibus miscentur, vel succis; ac
 fluoribus, vel adhuc fluentibus, uel iam cõcre-
 tis, ut metallorum, ut lapidum. hæc autem
 omnia a calore fiunt: Clarissimum iam
 est, omnes aquas esse calidas. Nam & sul-
 phurosæ, & salis, aluminosæ, ferreæ, æneæ,
 tales omnino horum metallicorum admistio-
 ne fiunt. Hæc autem omnia calida sui natura
 sunt, vel a calore effecta. Hæc aut Arist. docet.
 Πάντα γὰρ ὅσα περὶ ὕδατος, ἔχει δυνάμει θερμότη-
 τα ἐν αἰθέρι.

„ Nam omnia quæcumque ignita fuere, ha-
 „ bent potentia calorem in se ipsis.

Neq; nostræ sententiæ obstat, quod hic, po-
 tentia dicantur, habere in se calorem. Dicitur .n.
 est ad sensum. Quasi dixerit. Etiam si tales actu
 non sentiantur, attamen in se calorem habent.
 Calidam quoq; sui natura esse aquã, illud argu-
 mēto est manifesto, quod citissime ab igne ca-
 lescat, a frigore tardissime densetur. Omne .n.
 agens, citius in propinquius, vel natura, vel lo-
 co agit, quàm in distãtius. Distat autem aqua,
 a frigore magis, quam a calore. Cuius frigoris
 passione, vt contrarij corrumpitur, & in aliam
 abit naturam, glaciem nimirum. Itaque altera-
 tio eius hæc, indicat aquam esse calidam. Quin-
 imo & generatio, quæ ab ea fit, sine calore effi-
 ci non potest, neq; ipsa sine calore generari. Et
 quã habet perspicuitatem, a partium est tenui-
 tate, caloris autẽ opus est attenuare. Splendor
 quem habet in superficie, lucis species, ac lu-
 minis proles est. Lux autem, & lumen omne,
 calor ipse est. Motus quoq; calorem ei inesse
 manifesto prodit. Quæcumque .n. mouentur,
 per calorem mouentur. Mate vero plusquam
 decem motibus, natura sua mouetur. Dulces
 vero aquæ, veng, putei, fontes, flumina, vel mo-
 uentur, vel ad motum prona, ac prompta
 sunt, & si obstaculo sistantur alieno, haud
 multo post putrescunt. Summa. Calor om-
 nem causat rerum generationẽ; Calor omnia gene-

FRANC. PATRIC. DE AQUA ET MARI.

gène rata nutrit, adauget, seruat. Aqua vero, tot, tamque varias plantas, tot, tamque varia Zoo phya, tot, tamque varia animalia in se genera: tot pisces, tot cœte, tot monstra. Si frigida esset, quomodo tam uariis rebus essentiam, aut vitam daret, quando Aristotelesmet ita scribat.

Πᾶσι μὲ οὖν ἡ φθορὰ γίνεται διὰ θερμότητος ἔκλειψιν.

» Omnibus sane corruptio fit, ob caloris defectum, sicuti e contra mox

γένεσις μὲ οὖν ἐστὶν ἡ πρώτη μίθεξις ἐν τῷ θερμῷ τῆς θεοπηκῆς ψυχῆς. Ζωὴ δ' ἡ μόνῃ ταύτης.

» Genitura quidem est, prima participatio in calore, nutritiæ animæ. Vita vero, mansio eiusdem. Et alibi rursus.

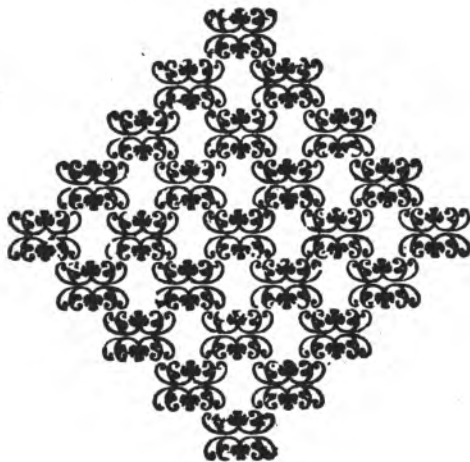
Ἀνάγκη τοίνυν ἀμα τοῖα ζῶν ὑπάρχειν, καὶ τῷ ἔθερμου τοῦτου σαφῆραν, καὶ τὸν καλούμενον θάνατον ἔθ' ἴσῳ φθορᾶν.

» Necessarium ergo, & ipsum viuere simul inesse, & caloris huius conseruationem.

» Quæ vero mors vocatur, esse huius corruptionem.

Calor ergo aquæ innatus, tot in ipsa animalia gignit, nutrit, auget, conseruat. Caloris priuatio, ad mortem adigit. Priuatio autem caloris, nulla maior quam frigiditas. Frigida ergo aqua sui natura, minime omnium est dicenda. Atque hæc in vniuersum, de aquæ elemento, natura, & essentia, & essentialibus eius qualitatibus dicta sunt.

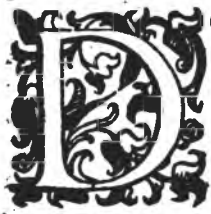
Finis Vigésimi quarti *Panicosmia.*

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS QVINTVS.

DE AQVAE ROTVNDITATE.

DOcent, & Geographi, & Astronomi, & cum eis philosophi terram & aquam, vnum conficere globum. Et præter hoc, aquam per se, sui quæ natura esse rotundam. Sicuti & terrâ. Nam si totum ex utrisque constans, rotundum est, & partes, qua altera ab altera segregantur, rotunditatem eandem habere, est necesse. Argumentum hoc, quamuis firmum non satis videatur, quia tota fere omnia alterius cernamus figuræ a partibus, & partes a toto, vt & in nostro, & in reliquis corporibus omnibus, & ipsius etiam terræ: attamen, quibus aliis rationibus id probent, expendamus. Prius ergo aquam per se positam, dein terram, mox utramque simul iunctas contemplemur. Plinius igitur, non aliud in rerum natura aspectui manifestius putauit esse, quàm hoc ipsum, aquam esse rotundam. Aspectui tamen non satis confusus, argumenta ad id comprobandum adhibet. Ex Aristotele primum aquæ guttas affert, & suspensas, & pulueri, & frondium lanugini illatas, in se paruis conglobantur ait orbibus, & absoluta rotunditate cernuntur. Experimentum hoc, præterquàm quòd falsum est, ridiculum etiam est. Quid enim guttulæ ad Oceani, ad lacuum, ad fluminum rotunditatem fidei afferant? Sed & falsum est, eas absoluta rotunditate cerni. Nam parte, qua vel pendent, vel pulueri, vel frondibus insident, planæ sunt, & non rotundæ. Et gutta eadem, si in rem humectam, aut aquam cadat, non conglobatur. Sed vel diffunditur,

vel in bullam efformatur, quæ tota, tangente humorem parte, plana remanet. Quæ extat, pars rotunda est. Sed & in aere imbrium guttæ, dum cadunt fiunt rotundæ. Sed etiam non rotundæ fiunt. Quam rem facit manifestam, quando, quæ & rotundis guttis, & non rotundis, sed uariarum figurarum deuehitur: & est tamen ex imbrium guttulis concreta. Quæ vero absoluta visuntur rotunditate, fugæ ratione in eam coeunt. Quoniam dum in alieno sunt elemento, ab eo refugiantes, in se coeunt, & a se salutem quærunt, partibus in vnum coactis, & quàm maxime fieri possit, vt conseruentur, vnitis. Virtus enim vnita, fortior est dispersa. Secundum vero assert, quod in poculis repletis, media maxime tument. Quod tamen facilius ratione, quàm visu deprehendâ ait. Id vero aspectui, vti profitebatur, non est manifestum, fatente ipso. Neque si asserat, verum esse deprehendetur. Non enim media tument, sed quæ labra poculi circum circa tangent. Quæ vt plurimum sicca sunt; eam siccitatem, aquæ refugit tentisper humiditas. Quæ si humida sient, quod eminere visebatur effluet illico. Quod vero his verbis subdit.

„ Mirum in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere, quod supersit, & effluere. Contra euenire, ponderibus additis ad vicanos sæpe denarios.
„ Cur id fiat ipsemet docet. Quia scilicet
„ Intus recepta humorem in verticem attollunt. At cumulo eminente, infusa dilabuntur.

Sed hæc ad rotunditatem aquæ nihil faciunt profusus, & si quid faciant, ad aquæ illius faciunt;

FRANCISCI PATRICII

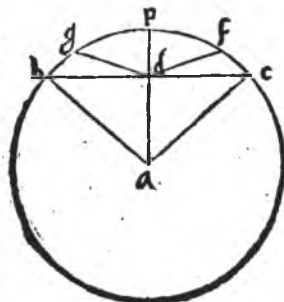
cient; Ad aquarum vero vniuersitatem comparata, ridicula, vanaque euadunt. Et quamuis particulæ hæc, sint cum tota aqua homogeneæ, atque ob id sint, cum tota, naturæ eiusdem, multis tamen rebus aliis, & a maiore, & a tota aqua differunt. Nam nec pondera sustinent, nec vllò cientur motu. Quæ si ineant, illico effluent, & disfluent. Nec magna aqua, aut in puluere, aut in foliis, aut in pelui intumescet, aut pendens rotundabitur. Nec idem centrum, aut hæc, aut illæ, cum aquæ vniuersitate habent. Itaque ineptiæ sunt hæc, pueriles satis. Ad maiora actedamus quæ his verbis subiungit Plinius idem.

» Causam quærentes, propter quam e nauibus terra non cernatur, e nauium malis
» conspicua? Ac procul recedente nauigio, si
» quid quod fulgeat, religerur in mali cacumine, paulatim descendere videatur, & postremo occultetur?

Hoc sane validissimum, hac de re scribentibus omnibus, visum est semper argumentum, e clarissimo ductum experimento; quod Geographi vsurparunt omnes vt persuaderet, aquam non totam, sed aquæ superficiem esse rotundam. Quod quia plurimum virum habere est creditum, in vltimum examen reiciamus, & prius Astronomorum, & Geometrarum, & Geographorum rationes alias excutiamus. Quas maxima constare necessitate, & ipsi sibi credunt, & aliis persuadere conantur. Quorum omnium fere, labores omnes in vno locum, viri nostra ætate celebris Christophorus Clavius adnixus est conferre, & confirmare, vt vno suo labore, studiosis harum rerum omnibus consuleret. Multa sane hoc conatu laude dignus. Sed longe dignior, pace eius id dixerim, si rem ipsam contempleremur. Quam authoritates illorum sequi, malluisset. Sed argumenta & authoritates illius, nos prius expendamus, & simul rem ipsam contempleremur. Is igitur vir, dum in spherâ commentaria scribit, ad guttæ, & mali duas rationes tertiam ex Aristotele adducit. Hoc primo assumpto.

» Aqua sæpè natura, confluit ad loca decliuiora. Decliuior autem locus est, qui centro est vicinior. Axioma sane hoc, si hæc conditio absit, vt locus alter altior sit, alter decliuior, falsum est. Nam si in plano aqua sit, nusquam confluit, sed eodem loco immota manet. vt in stagnis, in lacubus, paludibus, fossis, puteis, peluibus. Quæ omnia, æqua esse superficie, & sensus ipse docet, nullo in medio tumore, & aquarum libratores. Qui libella æquissima adhibita, experiuntur, an alicubi solum decliuus inueniatur, quo vel paludè exsiccet, vel riuum, vel fluitium alio deriuent. Si nullibi decliuitas reperiatur pro certo habet, eam aquam alio non posse duci. Itaque vel opus non incipiunt, vel a cepto desistunt,

quando aqua eos non sequatur. Dicimus itaque Aristotelicum axioma in locis, quorum alter decliuior sit, elatior alter, esse verum. Falsum vero esse in peluibus, in puteis, in fossis, in paludibus, in stagnis, in lacubus plerisque. Et ex his verius concludetur, mare, atque Oceanum esse vt appellatione produnt, æquiora, quam rotunda. Idque alio eiusdem Aristotelis axioma. Elementa in suis locis non moueri, sed natura quiescere. Quorum partes si vi e naturali loco dimoueantur, ad ipsum quam citissime possunt, redeunt, & in eo aquiescunt. Non ergo aquæ elementum, cum sit in loco sibi naturali, ab altiore in decliuiorè confluet locum. Si non confluet, altiorè locum in se nullum habet, nullum decliuiorè. At haberet, altiorè, si in medio esset rotunda. Haberet & depressiora omnia quæ mediū circūdarent. Itaque a medio in ea conflueret. At non confluit. De eo confluxu modo loquimur, qualem Aristoteles & Clavius proposuerunt. Nam motus alios, Maris & Oceani alius erit disquirendi locus. Quam vero ambo figuratam proponunt demonstrationem, magno æquiuioco, & fallacia laborat. Ea est huiusmodi.

Inquiunt. Lineam A, D, minorè esse reliquis tribus ab eodem centro ad circumferentiã ductis. Quia D, sit centro vicinior, & ideo decliuior. Igitur per axioma, aqua ad decliuem locum tam diu fluert,

quousque; ad E assurgat, vt ipsis B, C, fiat æqualis. Vt hoc alibi concedatur, in mari magno atque Oceano non concedetur. At nec concedetur alibi, nisi aqua, a superiore loco, & extra eam circumferentiã posito ad D confluat. Non. nam B, aut a C, aut ab E illuc fluert. quia cum sint in eadem spherâ, & inter se a centro æquales, nullum eorum, locum suum relinquens eo confluent, si locus D, non sit aqua vacuus. Non. nam aqua cum sit corpus, aquam penetrat. At Oceanus aqua sua iam plenus est, & planus. Neque aqua, ea quæ litus Africæ, aut quæ littora Brasiliæ lambunt, ad mediū quod est aqua plenum confluent. Si vacuus esset, eo confluerent. Non confluent autem, non quia sint rotunda, sed quia in eadem sunt planitie in æquore eodem. Idem est in reliquo Oceano toto; in mediterraneis omnibus maribus. Ergo demonstratio, quæ necessitate Geometrica concludere illis est visa, & per se ad mare collata vana est, & experimentis confutata. Si dicant sensum falli, neque eum posse rotunditatem illam percipere quod & dicunt: demonstrationem vero, veram esse & Geometricam.

Dicemus

Dicemus nos, Geometrica esto, physica certe non est, nec vera. Nam si uera esset, in omnibus aquis uera esset. lacubus, stagnis, paludibus, fossis, puteis, peluibus. At in his quæ sub oculis habemus, eam rotunditatem, nec cernimus, nec experientia respondet. Nam si peluis usq; ad summa labra impleatur aqua, dein rore si ligno quo frumeti, leguminumq; mollia eminentia abradimus, rotunditatem aquæ in medio abraderetentabimus, ridiculi euademus. Esto ergo Geometrica hæc demonstratio, certe non est physica. Quia physice considerata B, & C, non sunt altiora D. sed in eodẽ cum eo sunt plano. Vnde aqua in D ab eis non confluet. Confluet tamen si sit aqua in F, aut in G. Quia lineæ ab his tractæ ad D. ostendunt, ea loca esse altiora, D. uero esse declinuius. Ex priore hac quaestione, de aquæ rotunditate in superficie, quasi eam abfoluisset, aliam Clauius aggreditur. Vtrum ex terra, & aqua vnus fiat globus. Sed uos priorem expediemus prius, & dicamus.

Omnis aqua in superficie, necessario est, uel plana tantum, uel rotunda tantum. uel & plana, & rotunda. uel nec plana, nec rotunda. Necessaria est hæc diuisio. Nec planam habere, nec rotundam, non uidetur posse dici. Eminentias enim nullas habet, præterquam in uadis, uentorum uicommotis. At nobis de uolenta superficie non est sermo. sed de naturali, & nulla uicommotata. Naturalis ergo aquæ superficies, nec plana, nec rotunda, dici non potest. Sed neque & plana, & rotunda potest dici, vna eademque. Cõtrarietatem enim eodem tempore non admittet. Neque vnã esse planam, aliam esse rotundam, est dicendũ. Est. n. aqua uniuersa homogenea, simulariumque partium omnium, si in naturali suo sit statu. At homogenea non esset, si partium alia, plana esset, alia rotunda. Ex plena ergo diuisione, necesse est eam totam in superficie, uel planam esse, uel rotundam. Alterutro horum demonstrato, alterum excludetur. Ostendamus non esse rotundam, rationibus, & experientis uis clarissimus.

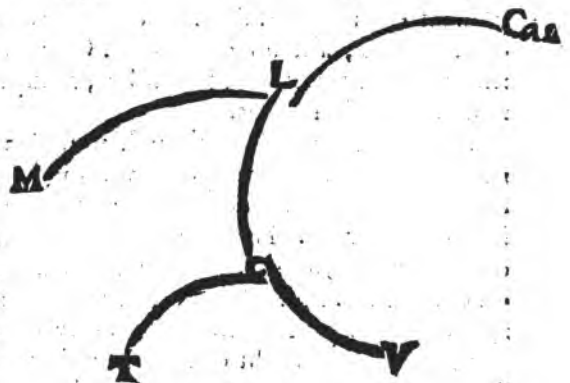
Apud Oppidum Comaclum, stagnum sane permagnum est. Per id stagnum, anno ab hinc tertio, e Comaclo, Cymbula soluimus ut Ostelatum peteremus. Fundus itinere ferẽ toto, clarissima aqua, minus duobus pedibus altus, est conspicuus. Initio discessus, vrbs tota conspicua. Itinere procedente, ima domorum primo, sensim e visu tolli cõpta, mox altiora. Tandem & humiliora culmina nondum sex M. Pass. itineris confectis. Turris sacra, alta pedes LXXII. a medio sui supereminet uisilis. Ea quoque ad X. M. Pass. e visu est sublata. Hic Geographos rogamus, an tam breui spacio,

quo totus fundus duobus pedibus, minusq; pressus, & conspicuus cum esset, an mare illud, potuerit in medio, ad V. scilicet Pass. M. pedes LXXII. in rotunditatem attolli? Ita ut minus duos pedes, & pedes LXXII. aqua super fundum, attolleretur? Aut Mons sub aqua pedes LXXII. est. At e tanta terræ subiectæ & aquæ altitudine, littora id stagnum circumstantia, multo uisã essent depressiora. At uicuntur stagno altiora. Non ergo in eo medio, aut terræ, aut aquæ ullus est mons, nulla eleuatio, nulla rotunditas. Hoc primum experimentum. Alterum in mari alto. Anno M. D. LXII. nos in Cyprum nauigaturi, e nauis magna, adhuc ad Venetum litus, anchoris alligata, sub solis ortum, supra maris superficiem, montem in Liburnia Auferro imminet, clarissime conspeximus nigricantem. Distat autem e Venetiis Pass. M. amplius CC. Orto sole, non amplius est uisus. Modo si tanto spacio, maris superficies, in medio tumida fuisset, uel totum montem, uel maximam eius partem, nostro uisui ademisset. At totus in diluculo conspicietur, post solis ortum nullus est conspectus. Anno deinde M. D. LXXIII. e Ienua in Hispaniam nauigabamus. Ultra Tolonem in Gallia sub aurora uelo ibamus. Corsicæ insulæ montes, imò tota ipsa insula, uti nauis, qui ad eam, familiarem habebant nauigationem affirmabant, conspiciuntur & ipsa nigricans tota. Distabat autem a nobis ex longitudinis littorum computo M. Pass. plusquam CCC. Sole orto ab oculis euanuit. Neque tamen ante ortum, mare planum fuit, aut post ortum in tumorem est auctum in medio. Experimenta hæc, & similia multa, nauis assidue sub oculis uersantur, quæ debuunt Geographi obseruasse. Et causam fortasse reperissent, cur in maris rotunditate tantopere fallerentur. Experimentis addamus rationes, ex hisce axiomatis. Aqua tota, homogenea est. Aqua suis terminis contineri nequit. Aqua alienis continetur terminis. Hæc tria posita & sensui patent, & sunt ab Aristotele tradita, & ab omnibus cõprobata. Ex primo ita argumẽtatur. Aqua, si sui natura rotunda sit in superficie: Quæque eius pars, & tota rotunda esset, quod & guttatum, & poculorum productores & ferebantur, & concludebant. At partium nulla rotunda est. Neque ergo tota sui natura est rotunda. Aient, totam cerni posse, quæ sit in multas partes toto orbe dispersa, & sub terra latis multa occulatur. Sed ex partibus, quæ rotundæ esse cernuntur, quia sint homogeneæ, totius rotunditatem necessario concludi, Tota non cernitur. Esto. At partes ueniamus. Paruas, magnasue? Vtrasque. Paruulæ ut guttæ, quarum reddita iam causa est, omittantur. In

populis dixit Plinius, ratione potius, quam sensu id cognosci. Secunda hæc vera, sensu id nõ cognosci. Prior falsa. Neque enim ratio dicat id ita esse. Cur vero ad orificia, videatur paululum elata, est iam a siccitate ostensum. In medio uero nullus tumor, quod & ipse fatetur visu cernitur, quamuis oculus exactissime id medium collimet. In pelui vsque ad labra pleno, tumor in medio nullus. Nullus in alio vilo maiore vase. Flumina, ne effundantur, ripis natura, arteue factis coercentur, & continentur. Si quis ima altera ripa prostratus collimet signum in ima altera ripa positum, sine dubio conspiciet, nulla in media rotunditate impediende. Quando flumina pluuiarum aut niuium aquis ita turgent, vt a summis ripis vix contineantur, cur in medio non cernuntur elata? Vtroque casu, tantum abest vt sint elata, vt quæ rapide feruntur, in medio caua videantur. quia in mediũ omnis supernatans immundities delabitur. Sed neque lacus in medio tument, testante id visorum in ripis signorum experientia. id ipsum fit in stagnis. Sed ad maiora etiam accedamus. Sunt enim & magnæ aquæ partes, toti aquæ homogeneæ.

Quia mare aqua est, propriis terminis non continetur. Continetur alienis, terræ scilicet littoribus. Quæ erant axiomata duo reliqua. Ex quib⁹ ita dicimus. Si quæ rotunditas in mari est, ea necessario erit, vel in medio, vel ad vnũ, vel ad vtrumque littus. Si ad vtrumque littus erit, mare ibi erit altius, in medio erit declinuius. Ex Aristotelico ergo axioma ab littoribus in medium declinuius confluet, illudque replebit & complanabit. Id si fiat, planum totũ fiet, nullibi erit rotundum. Si vero ad littus tantum alterum ea erit rotunditas, altius ibi erit. Igitur inde fluet in medium, & ad littus alterum vbi est declinitas, eamque tum in medio, tum in littore altero complanabit. At hæc nusquam visuntur. Ad littora ergo, aut alterũ, aut vtrumq; nulla erit rotunditas. Igitur si qua est, ea in medio inter littora erit, quod & asserunt Geographi. At si in medio fiet hæc rotunditas cui dubium ad littus vtrumque esse declinuitatem. Et si sit, mare a medio ad littora cõfluere debere donec ambo loca repleat, eaq; complanet. Si enim non complanabit, neque etiam defluet a medio. Si non defluet, altior non erit. Si altior non sit ibi, nulla est rotunditas. Si ibi est rotunditas, & non defluit, axioma Aristotelicum falsum redditur. Falsum redditur & illud, aquam propriis terminis non contineri. Continetur enim dum rotunditas, & altitudo, in medio permanet. At nullam permanere, nullam aquam suis contineri terminis, nautarum nemo conspexit vnquam.

Ergo in medio, sicuti neque a lateribus, nulla est, aut vnquam fuit naturalis rotunditas in mari, nulla in Oceano, nulla in aqua vlla. Falsum igitur, totum est hoc dogma. Addimus. Si mare inter littora, in rotunditatem surgeret, nauigia dum a littore altero soluunt, primo ascenderent. Graue igitur (vt sunt omnia graua) contra naturam ascenderet. Atque ideo tardius moueretur. Et cum ad rotunditatis summum peruenissent, ad alterum littus, veluti ferrentur in præcep. Quæ res, vt nullo experimento constat, ita est impossibilis, vt graua scilicet sursum ferantur. Sequerentur etiam impossibilia alia non pauca. Nam si inter omnia bina littora, mare in medio attollitur, inter insulas frequentes, vt sunt in Dalmatia ad laderam, & vltra Epidaurum; vt sunt in Aegeo, vt sunt in India ad Maldiuarem, & alibi sæpissime, frequentes etiam essent inter eas, quaquauersum rotunditates sibi ipsis interdum contraponitæ. Exemplis id exponamus. In Adriatico e regione oppidi Thermularum, tres sunt Diomedæ insulæ quas hodie Tremidi appellant. Si quis igitur, a Thermulæ ad proximiorum, quam Caprariam dicunt, nauigio soluat, inter littus illarum, ac littus huius, rotunditatem inueniret, si vero alius ab Oppido Vico, quod est in Italiæ littore eandem peteret Caprariam, alio situ, stare rotunditas. Sunt Thermulæ vbi T. Capraria vbi C. Vicum vbi V. Tunc vna rotunditas ab Africo ad Septentrionem inter T. & C. intumesceret, alia ab Euro in Corum inter C. & V. situ stare diuerso. Item alia a Capraria C. ad Lissam L. insulam a meridie ad Septentriones, a Lisso L. ad Casolum Cal. ab occasu ad ortum. Lisso ad Melisselum alia. Hæc subdita ostendit delineatio.

Qua rotunditate tam varia delineatione, nihil ridiculosius. Nam hæc omnes tum inter

ter se sunt differentes, tum ab aliis different, quæ a Melifello ad Anconam, aut ad Sanctum Archangelum, aut ad Polæ promontorium, aut Venetias protenderentur. Si vero quis, ne in risum res uersa uideretur, diceret. In magno pelago rotunditatem esse, inter proximas insulas non esse; interrogarem nos. Cur in magno, & non etiam in paruo? Cum tota aqua sit homogenea, & eiusdem naturæ, atque ideo figuræ etiam eiusdem; quod guttularum, & pocolorum allatores autumabant. Cur in eadem natura tanta diuersitas? Si dicant, hæc non in paruis spectari maribus debere, verum in Oceano. Si causam non reddant, ridendi erunt. Sed esto in Oceano experiamur. Maximo omnium tractu, & nullis insulis impedito, per gradus CCXXX. ab Ambone insula Orientali, vsque ad Magellanicum fretum. Medium itineris huius sub insula fuerit Madagascare. Ibi, si verum sit Oceanum rotundum esse, ingens mons aquæ fuerit. Si ergo a Magellanico nauis soluat uersus Ambonem cui dubium, eam a decliui littore, uersus aquarum cumulum ascendere? Quo casu, & grauius sursum ferrentur, & egerime ferrentur. Ad summum cumulum cum perueniret, media uelocitate in eo uersaretur. Inde ad Ambonem in decliue, ac ferre in præceps ferretur uelocissime. Quorum nihil nauis experiantur. Imo uelocitati huic tertie, contrarium experiantur. Semper enim Oceanus ille, ad Magellanicum fertur occisime. E contra alia nauis ab Ambone si soluat, difficile ascendet ad Oceani usque cumulum, a cumulo citissime descendet. At contra euenit. Eadem enim uelocitate, fluxuque Oceanus eodem ab ortu in occasum perpetuo feruntur. Non est ergo Oceano in illo aquæ mons. Neque alibi uilibi. Non ergo uerum est, mare, aut Oceanum, aut aquam ullam in conuexam superficiem ac rotundam surgere. Sed neque concaua sunt in medio, magis quam ad ripas, aut littora. Illuc enim ab altioribus confluerent. Cum ergo neque rotunda, neque concaua uillis in locis maria sint, necesse est, ea mediam inter has tenere superficiem, planam scilicet & æquam, & nomini æquoris respondentem.

At cur nauis, e littore soluens, e malo littus cernit, e nauis non cernit? Quod primum ac maximum Geographorum argumentum, in postremum locum, a nobis fuerat reiectum. Id modo soluamus, solutione ab experientia petita. Dictum

nobis iam est, Montes Auseri, & Cerni, per longissima spacia sub aurora cerni, ortu sole, non amplius cerni. Patet id nauigantibus cunctis, non solum in his, sed, si obseruare uelint, etiam in montibus omnibus horis eisdem. Si mare intermedium rotundum esset, neque ante ortum cerni possent uilli, neque potuissent illi. Quia in longiore spacio, maior esset rotunditas. Ergo maris rotunditas in causa non est, cur non cernantur, quod Geographi asseriebant. At cernuntur, ergo maris nulla rotunditas. Alia ergo est causa querenda, cur post ortum Solem non cernantur. Eæ uel in uisum nostrum est referenda, qui longinquiora minus percipit. Vel in uapores e mari eleuatos. Quos continue inde arfolli in altum, & nemo negat, & experientia comprobatur. Vel in solis radios, qui in polita, ac leui aquæ, & æquoris superficie, reflectuntur, & sursum resiliunt, uisumque nostrum reddunt debiliorem. uel etiam in duas, aut tres hæc omnes causas effectus hic est referendu. Priorem illam & tertiam nemo est qui neget. scilicet, longinquitate uisum nostrum hebetari. Hebetari eundem maiore luce, nemo nescit. Solis quoque radios a planis & leuibus resiliere, ignorat nemo. Eisdemque, si quis intente inspiciat uisum debilitare. Sed & aliter. Si prope terræ, aut maris superficiem uisus intendatur, hebes reddetur. Quam rem etiam Aristoteles ex parte annotauit. Problem. XI. sect. XV. in his uerbis.

Ὅτι ἡ ὀψις ἕσσ' τὴν γῆν, ἰδὲν λίαν φέρεται, ὁλίγη δὲ τὸ ἐνοπίριον προσπίπτει. Ὅστι ἀνακλαμίνη πρὸς τὰν ἕσσαν ἀσθενῆς.

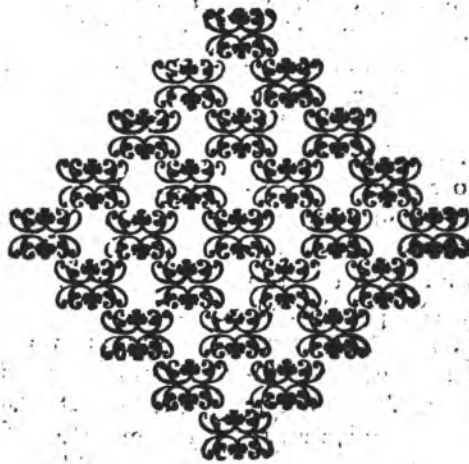
Quædam uisus, cis terram si multum feratur paucus in speculum incidit. Itaque refractus ad omnia erit debilis. Est autem maris superficies, diurna luce, quid aliud, quam speculum quoddam, a quo solis radij refranguntur, qui uisum debilitent nauigantibus. Cum ergo uisus noster in nauis ima, inter radiorum refractiones, & tremulum quoddam lumen, quod e maris superficie, sursum ferri cernitur feratur, in longiore spacio, facile promontoria, aut res alias in littore ad maris imam superficiem positas, non discernit. Quæ e summo malo, quo refractione, & lumen tremulum non pertingit, conspiciuntur. Esse autem uere solis radios, in causa, qui nobis multa

FRANC. PATR. DE AQVAE ROTVNDITATE.

multa a visu adimant, satis est probatum matutino illo Aufferensis montis, & Cyni infusae experimento. Quae in crepusculo cernebantur, radiis vero obortis, & totum hemisphaerium implentibus, oculis nostris sunt adempta. Vaporés quoque huic rei impedimentum afferre, nemo est qui ignoret, qui semel saltem in caelum, nubilo aere aspexerit. quando fulgentissimam solis lucem nubes nobis occultant. Nubes autem non aliud sunt quam uapores coagulati. Nauigabamus ante annos aliquot secundo iam itinere e Cypro. Mane summo, densissima nebula, nullo spirante vento, nauem operuit. ubi locorum esse minus ne diuinare quidem poteramus. Ad meridiem iam rarefcente nebula, cacumen montis altissimi prius, conspici coeptum.

Magis etiam rarefcente, & cacumen clarius, & montis pendix videri. Nebula dispersa tandem, agnouimus Cretae montem, ad austrum versum, qui a nautis Gambela nominatur. Id euenit, quia nebula in summitate prius sit dilapsa, deinde sensim euauit tota quam rem confirmat, quod refert Andreas Corsalius in nauigatione, a Mozambico ad Indiam nebulas: quasdam horis vicinas eleuari quae conspici non sinant stellam vllam, quae minus quam sex gradibus sit eleuata. Hae ad solutionem argumenti Geographorum validissimi dicta sunt. Priora illa ad aquae & marium, & Oceani rotunditatem destruendam & complanandam sunt, & rationibus, & experimentis demonstrata.

Finis Vigesima quinti Libri Panoemiae.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER VIGESIMVS SEXTVS.

AN AQVA ET TERRA VNVM EFFICIENT GLOBVM,

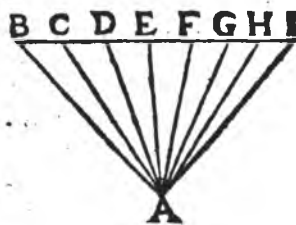
A Priore de aquæ rotunditate, dicebamus Clauium, aliam non minorem ingressum esse questionem, Geographicis, & Astronomicis, tum etiam philosophis communem. Vtrum scilicet, ex terra & aqua, vnus esset confectus globus. Id omnes hi, pro certissimo habent. ita, vt certius fere videatur eis nihil, fatentur tamen iidem omnes, non ad amulum, & Geometricæ, esse sphericum hunc globum, quia montibus altissimis, profundissimisque vallibus, & rumeat terra, & deprimatur locis innumeris. Ratione naturali id probant vniuersa. Quod gratia omnia vt sunt terra & aqua, ad vniuersi centrum vnum, partibus earum omnibus & inclinent, & nitantur. Indequè euenire, cum partes omnes eo propèrent, vna circa ac supra aliam ita aglomerentur, vt necessario rotunda earum conformetur figura. Hæc ratio non est sincera. sed aliquot in se continet fallacias. Nam id si verum esset, terra tota vti aqua, longe grauior, aquis subsideret, aquæ ei toti superharent. At maria a terra superantur. Tertia ipsa superatur montibus. Maria imas terræ cauitates, occuparunt tantas, vt reliqua terra non sint minores. Quia igitur dici potest, terram grauitate sua, partiumque suarum, pendentiaque ad centrum, rotunditatem acquisuisse? cum plusquam caua sit, dimidia emineat altissime. In ea vero quæ eminet, quatuor generum sunt partium situs. Vel enim montes sunt, uel conualles, uel colles, uel planities. Nulla harum est, quæque marium

superficiem non emineat. Ab eis enim omnibus, si aquæ decurrant, tamquam ab eminentiore, in mare tamquam ad declinius, confluent. Vnde factum axioma, Flumina omnia ad mare deuoluuntur. Et aliud, finis aquarum mare. Superficie autem marium, declinior semper est fundus. Fundus autem maris, declinissima est terræ pars. Eaque, aut ferè dimidia, aut verè dimidia, aut etiam plusquam dimidia. Hac igitur medietate, in rotunditate terra nullam surgit. Non ergo est tota per se rotunda. Huic fundi maris dimidiæ, si eius quæ exerat, lacuum, stagnorum, fluminum, & profunditatem addamus, huius quoque medietatis, si non maior, saltem multa pars, aquarum fundis est dedicata. Elatiores his omnibus sunt planities. Quæ in omnibus, tum habitati, tum deserti orbis partibus, sunt plurimæ; Earumque pleræque sunt ingentes, immentæque. Harum aliquot enumeremus, & ad reliqua terræ elatiora conferamus. Earum prima esto, illa, quæ a Scythico vsque Oceano, ac sinu Graduico qui est sub L. X. latitudinis gradu, per Moscouiam vsque in Tauricam Chersonesum per gradus XXI. extenditur. Quæ totius latitudinis ab arcto vsque ad æquatorem pars est ferè quarta, & si cuique gradui demus M. Pass. LXII. cum dimidio iuxta Ptolémæum continet Pass. M. MCCCXII. Secunda esto, ea quæ a Moscouia per Asiam ultra Imanum vsque ad Qamfai protenditur gradibus CXXXVI. hoc est M. Pass. 8500. & amplius. Tota item Africa, quanta a Nili fontibus est vsque ad exitum gradus latitudinis comprehendit C. hoc est M. Pass. 6250. In longitu-

FRANCISCI PATRICII,

gitudinem vero Africa eadem, a fontibus Nigri fluvij qui sunt sub gradu LX. vsque ad exitum eius in pelagus Atlanticum, qui est sub gradu V. quod spacium graduum est LV. tota plana est per M. Pass. 3439. Memorant in orbe nouo, a portu formoso qui est in latitudine citra æquatorem gradu. V. vsque ad fretum Magellanicum, quod vltra æquatorem est sub gradu LII. totam. Peruanam regionem a montibus Andis ad mare, vsque planam esse. Spacium autem hoc graduum LVII. Pass. M. implet. 3562. Supr. & in superiore ad septentriones noui orbis parte, planities ingentes atque immensæ ita, vt nauigantibus nulli conspiciantur montes. Sunt in nostra Europa, Vngaria tota planissima, tota Polonia (vnde illi nomen lingua eius gentis inditum) vsque ad mare, tum Euxinum, tum superum Liuonicum, ac Finonicum. Hæc tum longitudo, tum latitudines, non sunt dicendæ, vix esse sensibiles respectu totius terreni globi. At si tantæ ac tot numero sunt in superficie terræ, planities, qua ratione, aut est rotunda terra? aut vere dici potest rotunda? Neque ei rotunditatem montes efficiunt, cum tot conuallibus sint, & inter se inæquales, & anfractuosi. Et ad planities iam dictas, & alias innumeras, vix ferè sunt sensibiles dicendi. Ad hoc enim, sensibilitatis asyllum, & Clavius, & eius magistri Astronomi, solent consugere, cum eis, montes, valles, scopuliq; obiciuntur. Ajunt enim, terræ rotunditatem non impediunt, quia non sunt, sensibilis momenti. Quæ fuga vt eis concedatur, certe in planiciebus non est concedenda. Nam sunt maxima terrenæ superficiæ pars, quæ rotunditatem eius impedit. Quæ n. ratione, eadem terra subiecta, eodem loco, eodemque tempore, dup. contraria in se recipiat, planum, & conuexum? Imo in maris in Oceani, in aliarum aquarum fundis, & conuexum recipiat & concauum? Aquarum autem fundi plusquam dimidia superficiæ terræ sunt pars. et planicierum prior numerus, tum graduum, tum Miliorum, a Septentrionibus versus æquatorem, quarta fere est pars. Cui si Nili latitudo addatur, plusquam duas totius a Polo ad Polum latitudinis tertias partes comprehendit, sicuti & Peruana, fere tertiam aliã complectitur. At Africana Nigritis longitudo, graduum est LV. Asiana vero cum parte Europæ plusquam gradus CX L. continet. Itaque non possunt dici insensibiles respectu globi totius. Neque etiã eo possunt confugere si dicant, fidem non esse habendam, aut Marco Polo, aut Hispanis, aut Polonis, aut Paulo Iouio, aut alijs qui earum planitierum memoriam scriptis reliquerunt, quod vel sponte, vel errore sint mentiri. Nam etiã si detur, quod

non datur, hos falsos esse mentiuiculis, natura ipsa non mentitur. Si enim tantæ regiones planissimæ non essent, sed in medio ad rotunditatem, ac tumorem surgerent, Boristhenes, Tanais, Volga, Nilus, Nigri, Danubius tanta terrarum spacia non decurrerent, aut in ascensum, inde in descensum current. Non enim flumina vlla prius ascendunt, postea descendunt. Sed totus eorum cursus, ex axioma, tum Aristotelico, tum Clauiano, descensus est ad decliuiora. Et igitur flumina hæc per plana decurrunt, inclinata tamen tantum versus maria, vt in ea ferri possint. Neutra ergo, terra & aqua, cum non sint rotundæ, quibus machinis Astronomi, & Geographi, ex vtraque globum vnum consecerunt? Eumque ita rotundum, vt vnam eandemque habeant superficiem conuexam, vti autumant. Qui enim vna eademque esse potest conuexa superficies, valis imæ, cum montis aut pendice, aut cacumine? aut huius cum planicie supposita? aut cum maris plano? Certe multi sunt inter alpes lacus, inter montes alios altissimos, quo sensu, quæue ratione, Geographi, aut Astronomi deprehenderunt, lacuum superficiem eandem esse cum imminentis cacumine montis. Cum hic ad cælum attollatur, illa in imo resideat? Sane Chimæræ sunt hæc & non mathematicæ demonstrationes. Neque illorum ratio ea, quæ asserunt, quia singulæ & terræ, & aquæ partes centrum expetant, vtramque in vnum globum conglobant. Vtramque enim in loco a natura deputato, vti est Aristoteli demonstratum, quiescere est necesse. Et earum partes etiam si ad centrum vergant omnes, id in suo quæque loco, sine vilo motu faciunt, nec ab eo discedunt, neque descendunt. Neque se se de loco trudent, neque in decliue fluunt, nisi pars inferior vi e suo loco abstrahatur. Exemplo

Clauio, alia in causa proposito id fit manifestum. Nã si vnum tantum est centrum A. terræ aut vel aquæ partes in plano constitutæ. B. C. D. E. F. G. H. I. omnesque ad ipsum vergant, & incli-

nationem habeant, neque a suis abibunt locis. Et si summotæ pars inferior fuerit, suo quæque itinere, non autem omnes ad perpendicularum descendant. Nam si omnes suis in locis, ad perpendicularum vergerent, ad centrum sane non vergerent. Quam rem exemplum hoc aliud clarissime ostendit, Attamen in tantum sunt, imaginatarum demonstra-

BCDEFGHIKL

A

monstrationū a-
matores, vt lineas
ad catherum in-
murorum cōstru-
ctiōne ductas, ad
centrum omnes
tendere contē-
dunt. & muros
inter se aliquam
habere inclina-
tionem, quamuis
non sensibilem autumant. At nos non id que-
rimus, aut hic, aut in superioribus, an sensibi-
lis vel non hæc inclinatio sit. Vel an aquæ tu-
mor, aut mōtes, aut valles, sint sē sui nostro cō-
præhensibiles, quasi sensus noster corrigere
naturam, aut queat, aut nequeat. Sed an re-
uera ita se res habeat, & vera sit. Non esse au-
tem hæc ipsorum demonstrationes veras
Euclidis Geometrarum patris, demonstratio
demonstrat. Quæ est libro xi. Prop. vj. vbi ait.

„ Si binæ rectæ lineæ, in eodem plano ad
„ angulos rectos fuerint, parallelæ erunt
„ ipsæ rectæ lineæ.

Quod de binis hic ait, de omnibus intelli-
gi debere Geometrarum nemo dubitauerit.
Sicuti dubitauerit nemo, parallelas nunquam
concurrere. Non igitur ad centrum tendent.
Non igitur ab vno plano partium tendentia
& inclinatio, parallelarum rotunditatem eius
plani poterunt efficere. si Euclidis demon-
stratio vera est, etiam quæ inde deduximus,
vera sunt. & illæ aliæ Clauianæ demonstra-
tiones falsæ erunt. Vel si hæc veræ sunt, quis
amplius Euclidi, aut mathematicorum fidat
asserit. Itaque tota hæc prior Clauij dispu-
tatio, an ex terra & aqua vnus fiat globus, in se
vana, contra eos, in quos est instituta, est fru-
stranea. Quam uero ipse, ad id probandum
instituit, tota ex eadem principij pender falsi-
tate. Ait namque.

In quacumque orbis parte, per eandem om-
nino aeris lineam, terra & aqua non impedi-
tæ, sed libere demissæ descendunt. Vt hoc sit,
aut non sit verum, ad rem propositam, non fa-
cit. Non enim hoc ait agimus, an præter
ipsarum naturam loco sint positæ, & ea-
dem linea descendant. Sed an naturali
loco sitæ tumeant in medio, & sint sphæ-
ricæ totæ, potius quam planæ. Esto vni-
uersi centrum tantum vnum. Ad eum om-
nes aquæ, terræque partes tendant, sed
non omnes ad perpendicularum. Sed suo
quæque e loco. Nec sunt istius vergen-
tiæ lineæ omnes æquales. prout æquales
non sunt, quæ in Africa a montibus Lu-
næ, aut a monte Amara, qui omnium
altissimi feruntur, & ab imis eorum con-

uallibus ad centrum vsque ducuntur.
Quod si vera Plinij relatio est, montes esse
quosdam, qui L. millia se se attollunt, si ve-
rum sit Tenariffem LXX. millia excedere, si
Andes, si Caucasus, si alij innumeri, rotundi-
tati totius terræ magnam auferunt partem, si
tot planities, si tot maris fundi conca-
uitate, idem faciunt, qua ratione alia,
rotunditate, aut terræ, aut Maris, aut
vtriusque simul asserere andebunt? nisi con-
caua velint esse conuexa, & plana esse
rotunda? Sed quam postea explicat ra-
tionem, Solem, stellæque aliis citius,
aliis tardius oriri, & singulis XV. gra-
dibus, hœc vnus spacio variari in ter-
ra, & idem in Oceano fieri. Hoc au-
tem fieri non posse nisi maris superficies
continuaretur. Ad rem nihil facit. Quis
enim negat, terrarum & maris superfi-
ciem continuari? Continuitas autem,
rotunditatem minime facit. Quo vero
Ad poli altitudinem, quod subnectitur,
nauigantibus e Lusitania ad Canarias, al-
titudinem poli, singulos gradus deprimi.

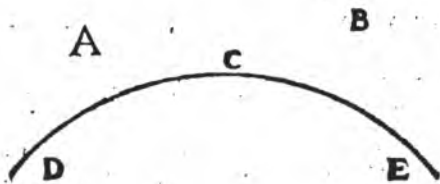
I · H · G · F · E · D · C · B

Si concedatur esse
verum, non tamen
probat, aquæ ro-
tunditas. Idem e-
nim etiam in pla-
no accidit. Figu-
ra hæc, id ostendit.
Quis enim
non videt, Po-
lum A. maxime
elevatori iis qui sunt
in B. Ad perpendicularū. n. & ad angulos rectos
eis superstare? Quāto vero a B, distendit magis
C. D. & reliqui, tāto acutiores fieri angulos vi-
sus. Ideoq; polū eis videri depressiore. Præfer-
tim quia visus, non vltra 40. millia, vt probant
optici, rectus procedit. Idq; eo magis euenit,
quia plures, atq; plures e mari vapores eleuantur,
qui tandē e cōspectu prorsus auferunt. iis
qui sub æquatorem nauigando peruenerunt.
vltra quem, paulo progressis polus noster oc-
cultitur, sicuti antarcticus non cernitur, his qui
ad æquatorem non peruenerunt. At si vera sit
Oceani rotunditas, sub æquatore culmen eius
esse videri potest. Is enim visum poli alterius
adimit, alterius aperit. At qui sanus oculus
concedat, ex altissimo loco, quæ eleuata sunt
cerni peius? aut omnino eorum perire vi-
sionem? figura id etiam ostendit. sunt A, B,
vterque polus. C, esto Oceani culmen. D,
E, loca vtrimque decliuiora. Qui in C,
sunt, proculdubio vtrumque polum cernent.
Qui vero in D. E. alterum tantum. Sed in tan-
ta Oceani latitudine, præceptis & vtrinque,

Qq sed

FRANCISCI PATRICII

sed aliquandiu perdurat. Igitur non illico poli alterius visio ammitteretur. Sed utrumque aliquandiu conspiceretur. Sed ammitteretur illico transgressis. Alia igitur est huius rei causa querenda. & non rotunditas aut

planities Oceani causanda. Nam si planus sub æquatore Oceanus esset utrumque polum inde conspicerent, non minus, non magis, quàm qui essent in culmine; Eam rem, quam nos in causam referemus? Aliam sane nunc non videmus, quam maximam distantiam, & in ea distantia, vel visus debilitationem, vel maximam vaporum eleuationem inter visum & polum interpositam, vel hæc tres omnes. Quod vero ad conclusionem rationis huius affert, ferri non potest. Aquam eandem cum terra habere superficiem conuexam a Septentrione in Austrum. ita ut neque terra, neque mare magis attollatur.

Quis enim ferat, altissimos Noruegiæ montes. Montem sub polo, Slotum, mundanorum omnium eminentissimum, eiusdem esse cum subiecto mari, superficiem? Aut Lunæ montes, cum subiecto lacu, unde Nilus exiit? Mons Aussero imminens in Liburnia. Cyra insula, manifesto nobis ostendere, montes superficiem maris super stare. Neque vnam eandemque esse. Eclipsim lunæ præterea Clavius affert. In qua ait,

Vmbram aggregati ex terra & aqua, rotundam esse, in quacumque cæli parte contingat eclipsis. Igitur necesse est, terram & aquam vnum componere globum. Quia lunæ partes quæ nondum sunt eclipsatæ, corniculatæ sunt.

Sunt ita. At aggregatum hoc, siue globus, eam cornicationem minime facit. Aqua enim cum non sit opaca, umbram facere, nequaquam potest. Sed eam facit natura umbræ, quia sicuti lumen omne, ita & umbra omnis rotundatur. Est enim umbra luminis extremum, quod iam antea probauimus. Umbra ergo sui natura se se in rotundum co-

gens conum, & non quia a rotundo corpore exeat, illius in luna apparentiæ causa est. Nam si eius rei, aggregati globi rotunditas in causa est, eadem eiusdem globi rotunditas, solem in horizonte, dum vel oritur, vel occidit, corniculatum ostenderet necessario. At hoc minime fit, etiam Clauio fatente, & sensu demonstrante. Sed corpus eius ab horizonte linea recta semper scinditur. Cui rei ut occurreret, ait,

„ Sensum nostrum in hoc mirum in modum falli.

„ Cur autem fallatur, causam affert ridiculam.

„ Quia terra, sensui maior appareat, quam sol.

Nam, nonne eadem, maior etiam quam luna apparet? In luna corniculatas partes fatetur, cur non easdem etiam in sole, ab eadem causa fatetur? Et visus noster, quo modo in sole fallitur, non fallitur in Luna? Nam sol nonne terra, ex sua astronomia, maior est? Cur ergo dicitur, Propter quantitatem nimiam terræ, recta ea linea videtur? Multo magis eadem nimia terræ quantitas in luna, quæ, quàm terra multo est minor, idem non facit? Neque solis, aut terræ, portiuncula circuli maximi dici potest linea illa, quæ solem recta scindit, primo oriri incipiente, circuli corda dein maiore; denique toto solis diametro. Est enim solis diameter, longe terræ diametro maior. Quod & ipse probat.

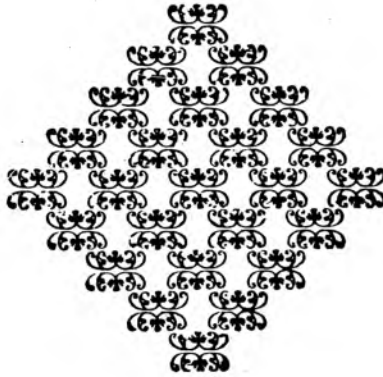
„ Et si uerum est quod subdit, sensum hallucinari; in eo quod cælum uti furnum credat: cur non etiam hallucinatur in multis aliis astronomorum obseruationibus? & cælestium apparentiis? Cur non æque in his omnibus, atque in illis errat? Ratio huius fuerat querenda, & causa reddenda. Sed hæc me hercule, meræ sunt fugæ, & meræ nugæ.

Verum nos, ex hac ipsa solis in horizonte, recta sectione, seu ea fiat, primo oriri incipiente minore corda, dein maiore. denique diametro, & post diametrum corda alia diametro minore, deinde alia minore cum semper a recta linea scindi; conspiciatur, arguimus horizontis planitiem, seu sol emari cernatur surgere, seu a terra. Idem apparet, in lunæ ortu & occasu, dum est in horizonte, vel in mari nauigantibus, vel iter terra facientibus, vel loco stantibus. Idem quoque ex hac concluditur, terræ, & aquæ superficiem, non esse rotundam, sed vere planam. Nam si rotundæ essent, in ortu & in occasu, tum lunæ, tum solis, ea sectio corniculata appareret; non aliter, atque ab umbræ rotunditate, in eclipsi, corniculata lunæ pars nondum eclipsata, visitur, & corporis lunæ rotunditas simul

mul ostenditur. Et in Solis eclipsi, quando non totus eclipsatur, & corniculatus apparet, & rotunditas, tum ipsius, tum lunæ, cernitur manifesta. Ea autem corniculatio efficitur, quia a rotundo corpore ea fit sectio. Quæ si a plano fieret corpore, minime talis apparet. Concludamus partem hanc. Sicuti a rotundo, seu curuo, sectio lunæ, & solis fit corniculata, sic a plano, ac recto, in eis fit sectio, & plana, & recta. At fit ab horizonte, a-

quæ & terræ separatis, Eadem fit etiam a coniunctis. Igitur, & aqua in se, & terra seorsum, planam, & non sphericam habent suam quæque superficiem. & simul vnum corpus si efficiant, aut vt vnum considerentur, id aggregatum, globum vnius, eiusdemque superficiæ non formabunt. Atque ita Astronomorum, & apparentiæ, & Geographorum rationes, prorsus euaserunt nullæ.

Finis Viginti sexti Libri Pansosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS SEPTIMVS.

DE MARIS VNIVERSI MOTIBVS.

Nius corporis simplicis, vnum esse naturalem motum, & cre didit, & tradidit Aristoteles. Et aquam, quæ elementum simplex fit, naturali motu ad decliua ferri tantum. Atque ideo mare, quod aquæ locum occupasse scribit, a septentrionum altiore térra, ad decliua fluere. Meotim scilicet in Pontum. Pontum in Aegæum. Hoc in Siculum, Sardonicum, & Tyrthenum. Quæ sint omnium profundiissima. Hunc vnicum, tam magnus magister, naturalem mari assignauit motum. Alium, deinde, non vniuerso, sed ei qui sit in fretis inter duas terras, angustis tribuit. Qualis est Euripus Cnalcidicus, qui septies in die currat, atque recurrat. Eum nec naturalem, nec violentum appellauit. Nam cum eius motus causam, vti ferunt, in exilio diu esset contemplatus, nec eam inueniret, præ fastidio ac cœtore, se præcipitem in eum coniecit. Dubius sane, si naturalem dixisset, causam dicere se debere, cur toties sibi ipsi contrarius esset. Si violentum, causa erat dicenda, cur perpetuus esset. Sed nã, Aristoteles, qui ignorantiam atque ignauiam veteribus philosophis omnibus, vt solus sapere videretur, obiicere nunquam destitit, de multis aliis maris motibus, solus hosce duos ipse cognouit, reliquos ignorauit omnes. Nam nec si qui alij in mediterraneo essent, cognouit. & de Oceani motibus, ne verbum quidem fecit. Vel potius, fluxum cognouit & refluxum maris, non est tamen aulus eius rei causam vestigare, vel eam scribere est oblitus. Neque. n. dici potest eam non

cognouisse, quando mentionem eius aperte faciat in his verbis, quæ scripta sunt libro II. Meteoro cap. VIII.

Ὡς εἰσω γίγνεσθαι πάλιν ἢ ῥύσις, ὡσαύτ' ἀμπωτίς εἰς τὸναντίον, τῆς ἐξέθεν πλημμυρίδος.

„ Ita interdum fit rursus fluxio, sicuti refluxus
„ in contrarium fluxui ab extra.

Sed Aristotelem omittamus. Viderunt posteri maris motus quosdam. Sed neoterici, mediterraneis omnibus, & toto Oceano obnaugatis, multos & varios agnouerunt. Hos omnes annitamus nos colligere, & cum effectibus causas coniungere tentemus. Itaque primo dicimus, maris huius nostri Mediterranei plures esse motus, eosque varios. Et in Oceano, alios esse non paucos, partim ab his diuersos, partim genere eisdem. Eos omnes, ante omnia bifariam diuidamus. In uiolentos motus, & in naturales. Vtrorumque iterum dicimus, alios esse incertos, atque inordinatos, alios vero statos, & certis temporibus ordine recurrentes. Violentos prius expediemus, notioresque ignotioribus præponamus. Violenti sunt omnes maris, atque Oceani motus, qui a ventis excitantur. Ventus enim, cum vel aer sit motus, vel sit in aere, extrinseca a mari causa est. Et quia extrinseca etiam violenta. Horum violentorum ij inordinati sunt, qui nullis anni statis temporibus, mare commouent. Sed modo Boreas, modo Auuster, modo Euris, modo Corus, modo hic, vel alius ille, hoc vel illo loco; vel per se solus, vel cum aliis, non raro etiam contrariis, vel e partibus diuersis mare perflant, & in vndas tollunt. De qua re Virgilius.

Vnà, Eurus, Notusque ruunt, creberq; procellis Africus. Horum alij tantum.

Vastos voluunt ad littora fluctus. Quod fit sæpiissime. Alij vero, quod rarius fit, etiam mare inflant, atque extollunt, vt solitas excedant metas, & terras inuident. Quod Veneti sciūt optime, & nos ibi non semel vidimus, Euro flante, mare ita excreuisse, vt supercanalis in vrbe canalium ripis, & per plateas, & per vias omnes, Cymbis sit nauigatum. Cisternæ omnes salæ factæ, & merces præciolæ multæ, in terraneis apothecis & cellis corrumpuntur.

In Belgico vero, historiis est proditum, eorum interdum tam flauisse vehemēter, ac diu, & Oceanum inflauisse, vt arginibus ad mare, omnibus vel disruptis, vel superatis, vrbium magnum numerum, præsertim in Selandia, & Holandia, cū multis mortaliū millibus absorbisse. Quarum vestigia etiā quædā tranquillo mari conspici narrant. Id euenisse etiam in Baltico mari, in historiis eius regionis legitur. Quod & alibi euenire est rationi consonum. Ex hisce ac prioribus illis maris commotionibus, motus alius maris, circa promontoria surgit. Quem nos in mediterraneo nauigantes, sæpius vidimus, & nauæ quotidie fere experiuntur, quas vocant currentias, alias simplices, quando iam cessante vento, fluctuque, aquæ impetus ab eo in fluxum commotus, cum eo qui ultra promontorium quietem egerat, luctatur. Alias vero contrarias, quando venti duo, hinc & inde circa promontorium contrarij spirauerint, & in fluxum vterque mare impulerit. Currentia vtraque hæc, periculosa ex maris lucta est, sed periculosior secunda. Hi quatuor ventorum motus violenti, pro ventorum instabilitate, sunt incerti omnes. Alij vero statim, vel certis anni temporibus, vel certis annorum interuallis. Priores dicti sunt Etesis, quoniam quotannis, certo anni tempore, flant uenti quidam, qui mare commouent. Noti fuere antiquitus, & nunc etiam sunt, æstate a ponto in Aegæum flantes venti, vsque in Aegyptum pellentes vndas. Fauonij sunt alij, ab occasu, aut a Coro, qui totum mediterraneum, ad Syriæ vsque littora conuoluunt, multosque dies æstate perdurant. Quos nauæ, Prouenzas, Ponentales, & Maestrales vocitant. In Oceano, Columbus primus, in littore Lusitanico obseruauit, ventum quandam statis anni temporibus ab alto flare. Vnde coniecturam fecit, eum illinc ab humefacta terra prouenire. In qua sententia tam constanter persistiti, vt nauigia, orbem nouum quæsiturus a variis peteret Regibus, & vix impetrarit. Eumque ingenti totius orbis beneficio, ingentique sua gloria adinuenerit. Statæ etiam annuæ sunt, Persici atque Indi-

ci maris tempestates, quas nauæ Lusitanæ, vocant, Motiones. Persicum quidem, dum Sol Australia percurrit signa sit quotannis tempestosum. Et quando ad Sagittarij finem peruenit ingenti tempestate commouetur. Indicum e contra, dum Persicum agitur, quiescit. Illo acquiescente ipsum maximas patitur commotiones, præsertim cum sol Cancrum petit proximum. Sunt & alij maris violenti motus, qui libello de mundo recensentur in hanc sententiam. Strabo namque in hæc verba scribit.

Καὶ γὰρ κατακλισησὶ, καὶ σεισμοὶ, καὶ ἀναρροήματα καὶ ἀποδύσεις τῆς ὑφάλου γὰρ μεταρρίζουσι, καὶ τῶν θάλασσαν, αἱ δὲ σεισμοὶ τακτικῶσιν, αὐτῶν.

» Etenim diluua, & terræ motus, flatuum
» eruptiones, & tumores subiti terræ, quæ
» subest mari, ipsum extollunt, quando vero
» ro subsident terræ eadem, mare deprimuntur.

Hoc autem toto mari, vbique locorum fieri potest. sicuti iam olim magna eius parte, Atlantica illa ingens insula, subsedit tota. Rem hanc eandem testatus est Aristorelis libro de Mundo in hanc sententiam. Fieri in mari quoque hyatus & Chasmata, & recessus locorum, & vndarum incursiones sicuti in Helice & Bura contigit, & ignis in mari spiramenta, & fontium emanationes, & fluminum eruptiones & arborum enascentiæ, & fluxus, & vortices, similes iis qui a ventis sunt, aliis in pelago medio, aliis in Euripis, & in fretis, multas quoque repulsiones, & eleuationes, per lunæ certa atque ordinata tempora. Et hi omnes inter uiolentos maris motus sunt connumerandi.

Aliæ vero sunt Marium turbationes, quæ aliquot annis interpositis recurrunt, vt in Narbonensi singulo septennio tempestas maxima regreditur, quam superioris ætatis Veneti nauæ. Mar de бага appellabant. Recentes e Prouincia nauæ, & Hispani, obseruationis annos videntur ommississe; mare tamen ipsis magna parare naufragia non est oblitum. Hæc omnes maris turbationes, ab externa maricau sa sine dubio sunt, a vi scilicet ventorum. Quare non recte, a quodam nostræ ætatis de maris fluxu scriptore, causa reiecta est in Persici, & Indici maris crassitudinem. Hæc enim nec se ipsam facile, aut multum commouet, nec ventorum rabiam concitat, sed eam sustinere satis habet. Est alius non annuus, sed horarius maris motus, in Euripis, quem Talantofin videntur Græci veteres appellasse. Cuius causa in ipso mari esse partim, mari esse externa. Videturque reuera is motus mistus quidam, ex naturali atque uiolento. Sed effectus

FRANCISCI PATRICII,

Ætus prius descendus, causa postea vestiganda. Non in omnibus fretis, aut Euripis is motus fieri videtur. Fretum appellamus inter proximas vtrinque terras, per augustum interfluens mare. Quæ tamen angustia latiuscule pateant. Euripum autem eum dicimus, qui angustior magis, ac magis sit. Qualis est ad Thracium Bosporum, cuius D. passuum tantum est latitudo. Apud Abydum maior est, septem nimirum stadia. Ad Chalcidæ vero Eubææ, vtrumque littus ante iungitur. Fretum vero latius est, quale Siculum XIII l. v. aiunt Pass. M. larum. Herculeum vero, M. Pass. VII. Magellanicum vbi minimum sex. At neque in Thracio, neque in Abydono, nulla in Herculeo, nulla item in Magellanico, fit maris talantis seu libratio. Fit tamen in Chalcidico, fit in Siculo, sed varie. Nam in Siculo, bis tantum in die reciprocari dicitur mare. In illo vero septies. In Liburnia vero ad Ausserum oppidum, angustissimus est Euripus, isque manufactus, ideoque caua appellatus. In quo plusquam vicies mare conspeximus quotidie reciprocari, dum ibi aliquando per plures dies, observandæ huius rei causâ, ociosi sederemus. Est autem longitudo eius circiter passuum quinquaginta, latitudo x. passuum non attingit, profunditas pedum circiter v. r. Reciprocationis huius atque librationis causam, quam Aristoteles in Chalcidico, diutius speculando, & non inueniendo, mortem sponte opetit, nos minore longe, & speculatione, & desperatione repetire, non desperare, non desperamus. Mare ad ora Euripi cuiusque vtrinque latius panditur. In ea latitudine, profunditas maris quoque maior quàm in Euripo, & maior atque moles. In mole maiore, maior etiam virtus. Hæc virtus in calore est, mari innato. Calidum vero mare esse etiam Aristoteles fateatur. Itaque mare suapte natura calidum & humidum non feruere non potest. Feruendo spiritus in se generat. Spiritus vapores tollit. Vapores dum attolluntur, aquam etiam attollunt. Quæ res Lebethis ad ignem appositi, & bullientis exemplo fit manifestissima. Tumidius, atque altius factum mare, breuem in Euripo fundum incurrit facile. Aqua enim omnis, vti vidimus, e sublimiore, locum petit inferiorem. Indeque in partem alteram excurrit. At ibi alium suo similem feruorem, similesque spiritus, vapores similes, & similem nanciscitur tumorem. Qui ad incursum illius parumper cedit, mox relumptis viribus eum repellit. Repulsus autem retrocedit in Euripum. Ille sequitur, & in alteram excurrit partem. A qua & ipse repellitur. Idque fit non aliter ac duo arictes, qui frontibus se se incurfant, & recurfant. Aut athletæ duo, dum lu-

ctantur, alter alterum per vices, & motat, & suspendit, & librat, non tamen alteri cedit alter. Nam, quam assignauit Aristoteles causam, in maris grauitatem, & lancis similitudinem, ridicula videtur. Mare enim in suo loco, ex suomet dogmate, graue non est. Grauitas ergo cum in mari non sit, librationis maris & talantoseos causa esse nequit. Modus ergo hic est perpetuæ huius reciprocationis in Euripis. Causa vero, perpetuus feruor, a perpetua atque ingenito mari calore. Cur vero Chalcidicus septies tantum in die naturali, Ausserensis vero plusquam vicies currat, atque recurrat, in causa esse remur, quod in illo, mare ab vtroque ostio, & latius sit, & profundius, aut quod in Euripo altior sit aqua, ita vt tanta moles difficilium & asturgat, & cursu se se cieat & recurso. In Ausserensi vero, mare vtrinque nec tam latum, nec tam profundum, & in ipso breuissimum sit reuera. vt tam parua mole, facilius, atque ideo sæpius motum cieat. Quando vero ventorum vis fortior, ab vtraque parte, mare concitat, in vnam tantum, in quam vis impellit, fluit partem. Hæc igitur misti huius motus, & modi sunt, & causæ.

Nunc ad naturales maris pergamus motus. Eorumque historiam primo, deinde causas perquiramus.

Mirabamur olim dum pueri natate disceremus, quid causæ esset, cur dum pedes in prima littoris breuissima aqua, sentiremus placidum quandam ipsius circa pedes circuitum. Et dum stare videretur, accederet tamen, & pedes obtegeret, & iterum recederet, pedesque nudaret. Effectum hunc eundem, multis annis postea, apud Strabonem cum ipsius causa, legimus. Eius verborum, quoniam ad propositam quæstionem pertinent, huc afferamus sententiam, ne semper Græca sine necessitate obtrudamus. Sententia eorum igitur, hæc est, libro primo scripta.

„ Sicuti enim animalia continuz spirant &
 „ respirant, eodem modo & mare ex se, &
 „ in se continenter, reciprocum quandam
 „ mouetur motum. Clarum id fit ei, qui in
 „ littore stans in vnda, simul mari reguntur
 „ pedes & nudantur. Iterumque reguntur,
 „ atque hoc continenter.

Hæc ad nostram puerilem illam admirationem. Maiora ipse addit.

„ Huic fluctuationi, & vnda superuenit ac-
 „ currens, etiamsi sit placidissimum, & ha-
 „ bet vim quandam maiorem. Nam omne
 „ ne alienum in terram eiecit, multamque
 „ extra mare propulit algam. Magis vero
 „ hoc fit, si flet ventus. Attramen etiam in
 „ malacia, & spirantibus e terra ventis. Ni-
 „ hil enim minus ad terram vnda, vento
 etiam

- » etiam aduerso, quasi proprium quendam
 » motum, quo ipsum concitetur. Tale illud
 » poetæ est. Extremaque littora circum.
 » Curuuium attollitur, saleque respuit algam.

Iterum quoque.

- » Littora reboant, eructante mari extra.

Vndæ ergo accessio, vim quandam habet
 vt aliena expellat. Quam rem purgationem
 quandam maris esse aiunt. Qua & cadauera,
 & naufragiorum fragmenta in terram efferuntur.
 At recessio, tantam vim non habet, vt vel
 cadauer, vel lignum, vel suber leuissimum
 ab vnda eiectum, vnda recurrens sic secum rapiat,
 quin in terra non remaneat. Et si quis e
 vitinis locis in mare decidat, a fluctu relinquitur
 & terra egesta, cum turbida ipsa aqua,
 etiam grauitate adiuuetur, ut prius subfidat,
 quam ut pelagus protrudi possit, fluctu tamen
 egeritur. Nam & fluuiorum vis cessat,
 ac ostia est egressa.

Hæc sane omnia experimenta, quibus & alia
 addi possent, illud probant, maris vniuersi,
 proprias quasdam esse vires, quibus quæcumque
 aliena (modo ne sint grauissima, aut in altissimo
 iaceant pelago) in eo reperiuntur, extra se
 eiciat. Quæ res non est ita pelago propria,
 vt non sit aeri, quoque & terræ communis.
 Aer namque, quidquid in eum aliunde veniat,
 aut in eo generetur, vel suo motu dissipat,
 vel eicit, vel finit cadere. Siue ij vapores
 sunt, siue exhalationes. Quas res, quia dum
 tenues sunt, in ipsum subeuntes, non recipere
 non potest, aut aditum eis negare, cum similitudine
 sui, & quadam veluti cognatione subeant,
 at tamen eas sensim densiores facit, & in
 aliam commutat naturam vt facilius, impetu
 in eas factis, vel accendat, & ardore consumat,
 vel in nubes coactas in pluias soluat, & in præceps
 det. Vel si neutrum queat, in furorem ipse
 actus, toto suo campo in furorem itidem actis,
 id persequitur, quod in se ferre non sustinet,
 eumque furorem ventum appellamus. Terra
 quoque aliena omnia quæ ventrem suum
 aggrauant, modo radices non egerint, seu aer
 illa sint, seu aquæ, seu ignes, ita concutit,
 & se ipsam tandiu quatit, quousque vel
 scissione sui, vel elatione, vel hyatibus de se,
 & in se factis, omnia si possit, e se eicit. Verum
 de aeris & terræ motibus suis postea locis
 latius differetur. Ad maris motus redeamus.
 Mare igitur, hosce duos primum naturales
 habet motus, ut leuiter, veluti respirando ad
 littora accedat & recedat, idque perpetuo: Se
 se paululum attollendo, & reprimendo, vel
 exerendo & se se comprimendo. Et alio, vehementiore,
 eiusdem tamen generis, aliena omnia e se
 eiciendo. Motus hi, actiones duæ eius sunt;
 Actiones omnes a viribus ve-

niunt, vires omnes ab essentia. Essentiales
 igitur sunt hæc maris motiones, & ab essentia
 nascuntur maris. Essentia autem eius est, vt &
 humor sit, & calor simul. A primævis illis, &
 calore & fluore originem ducentes. Vterque
 autem & humor & calor, & mouendi, se se, &
 a se emouendi nocua, vires habet. Humor enim,
 omnes sordes & luit, & abluit. Calor
 quoque & penetrandi, & incidendi, & heterogenea
 separandi habet vires. Quod bulliente lebe
 te quouis manifesto apparet. Mare autem
 humorem esse, nemo non videt. Calorem
 quoque habere iunarum, tum quod aqua sit;
 tum quod sit salsum indicio certo est. Aristoteles
 quoque, vti retulimus, esse calidum, clare est
 confessus. Quid ergo mirum est, si mare
 semper ferueat, ac ueluti bulliat, & saliat,
 & resideat. vt aqua & fluor omnis in lebe
 te bulliens? Quid item mirum, si mare sui
 natura fluor est, fluat & refluat, vel sensim
 & occulto, vel manifesto? Quid item mirum
 est, si feruendo, spiritus & vapores in se
 creet? & eos continue, & emittat, & novos
 regeneret; quibus genitis attollatur, & emis
 sis resideat. Quos spiritus etiam Strabo vidit.

Λοιπόν οὖν αἰτιάσθαι τὸ ἕδαφος, ἢ τὸ τῆς θαλάσσης ὑποκείμενον ἢ τὸ ἐπικλυζόμενον. Μᾶλλον ἢ τὸ ὑπόγειον, πλὴν γὰρ εὐκρινέστερον, καὶ μεταβολὰς θάλασσας δεξιὰς δυνάμενον τὸ ἐνυγρον. καὶ γὰρ τὸ πνευματικόν, τὸ πάντων αἴτιον ἢ τοιοῦτων πλέων ἐνταῦθα.

- » Reliquum ut causa dicatur esse solum, vel
 » id quod mari subiacet, vel quod inunda
 » tur. Potius vero id, quod mari subest. Mul
 » to enim mobilius est, & mutationes citas
 » suscipere potest, quod humidum est.
 » Nam & spiritus, qui omnium alium causa
 » est, copiosior ibi est.

De quo spiritu, ante eum, & Polybius, &
 Posidonius, & Athenodorus, vt ipse refert
 meminerant. Et ante hos omnes Aristoteles
 generalius.

Γίνεται δ' ἐν γῆ, καὶ ἐν ὑγρῷ τὰ ζῶα, καὶ τὰ φυτὰ. διὰ τὸ μὲν ἐν γῆ ὑπάρχειν ὑγρὸν. ἐν ἢ ὕδατι πνεῦμα. ἐν ἢ τούτῳ παντὶ θερμότητι ψυχικῶς ὡς πρόπαν τινὰ πάντα ψυχῆς εἶναι πλήρη.

- » Fiunt in terra & in humida, animalia &
 » plantæ, eò quod in terra inexistat humor,
 » in aqua vero spiritus. in hoc vero omni,
 » calorem animarium. ita vt quodammo
 » do, omnia anima sint plena.

Sed & calidum esse mare, Aristoteles idem
 eodem loco.

Ἡ ἢ θαλάσση ὑγρὰ τε καὶ σωματώδης πολλῶν μᾶλλον ἢ ποτίμου, καὶ θερμὴ τινὲ φύσιν εἶναι, καὶ κοινοῦν τε πάντων ἢ μορίων, ὑγροῦ καὶ πνεύματος καὶ γῆς.

- » Mare vero & humidum est & corpulentum,

21 tū, multo magis quàm aqua potabilis, &
 22 calidum natura est, & particeps est om-
 23 nium partium, humoris, & spiritus, & ter-
 24 re.

Sed et Strabo maris cognouit calorem,
 dum scribit.

Πολύς ἔστι ὁ θάλασσαν θερμότης ἀπὸ τῆς
 ἀλῆος τῆς ἐξ ὄθεν παλαιᾶς πικρῆς καὶ παχύς.

25 Multus etiam Thunnus compellitur huc, e
 26 calore externi maris veteris, pinguis, &
 27 crassus.

Concludamus igitur, vtrumque hunc ma-
 ris vniuersi motum alterum sensibilem, ac fe-
 re insensibilem alterum, esse proprium, & natu-
 ralem. Et eorum causam esse, tum soli sub-
 diti calorem, tum calorem mari proprium, &
 essentialem. Qui dum ipsum feruere faciunt,
 & spiritum in eo generant, per quem attolli-
 tur, & eo exeunte, & euaporante residet. Rur-
 sus alio mox generato, iterum eleuatur, ite-
 rumque perpetuis vicibus etiam in summa
 tranquillitate, & resedeat, & intumescat, & vn-
 dam ad littus leniter pellat. Hæc de vniuersi
 maris motibus duobus, vniuersalibus. Nam
 & in mediterraneis omnibus, & in toto ocea-
 no reperiri pro comperto nostra ætate habe-
 mus. Sed sunt quatuor aut etiam quinque; alij,
 naturales iridem maris motus. Quorum prior
 diurnus est, alter hebdomadarius, tertius est
 mensstruus. Quartus semestris. Quintus an-
 nuus. Quis credat tantam in vno corpore na-
 turalium motuum varietatem? Apud veteres,
 referente eodem Strabone, Posidonius quin-
 que horum, motus tres cognouit, diurnum
 menstruum, annualem. Per quos inquit ma-
 re, cæli motus imitari. Sympathia quadam
 quam cum luna habet. Diurnum autem ma-
 ris motum vocat, eum, qui actus, & receptio-
 re voce, fluxus & refluxus nominatur. De
 quo, quia multas ambages habet, in sequentē
 librum disputationem differamus. Reliquos
 hoc libro ordine prosequamur: motum eum
 quem Posidonius Menstruum appellauerat,
 nos hebdomadariū nūcupamus, quoniam,
 per singulas mensis fit hebdomadas, neque
 totius mensis, moratur absolutionem. Eius
 sententiam Strabo explicat his verbis.

Τὴν ἑμηνιαίαν, ἣν μέγισται μὲν αἰ παλιρροῖαι γί-
 γνονται περὶ τὰς σινοδούς, ἧλα μειοῦνται μέχρι
 διχοτόμου. πάλιν δ' αὖξονται μέχρι πανσελιώου.
 καὶ μειοῦνται πάλιν ἕως διχοτόμου φθιναδος. Ἐπὶ τα-
 ῖς ἡμερῶν σινοδῶν αἰ αὖξήσεις, πλοῦν ἄξεν, καὶ ἡρόν, καὶ
 ἡλάται τὰς αὖξήσεις.

28 Menstruum vero, quoniam maximi fiunt
 29 refluxus, circa coniunctiones, deinde mi-
 30 nuuntur vsq; ad dimidiatam lunam. Rur-
 31 sus augentur, vsque ad plenilunium. Ite-
 32 rumque minuuntur, vsque ad secundam

28 dimidiatam. Deinde vsque ad cōiunctio-
 29 nem iterum crescunt, & incrementa hæc
 30 se se, & tempore, & velocitate, superant.

Hi autem motus non tam menstrui sunt,
 quàm hebdomadarij. Fiunt quidem intra vnū
 mensem omnes, sed per hebdomadas diuidū-
 tur. Hoc enim est longis nautarum observa-
 tionibus deprehensum, vt die vna ante lunæ
 cum sole coitum, & coitus die, & duobus se-
 quentibus, mare in alto pelago maxime intum-
 tumescit, & maxime detumescit. Et tunc ma-
 ris fluxus ad terram, & refluxus a terra fiunt
 velocissimi. Ob hæc tum tumoris, tum cursus
 incrementa, ijs quatuor diebus, mare viuum
 appellant. Quarta a coitu die, minus crescit,
 minusque decrescit. Et fluxus, & refluxus mi-
 nus sunt celeres. Quinta die omnia minus.
 Sexta quoque minus omnia. Septima vero,
 quæ est vna, ante lunæ quadram. Et sequenti
 octaua, qua fit dimidiata. Et nona quæ est vna
 post quadram, die. (Quod Plinius in Euripo
 Euboico tantum annotauit) mare totum, nec
 intumescit fere, nec detumescit, nec fluit, nec
 refluit. Ideo nautæ per tres hosce dies, aquas
 mortuas esse dicunt. Post quos iterum incre-
 mentum suscipit ita, vt decima a coitu die, sex-
 tæ respondeat, vndecima respondeat quintæ,
 duodecima quartæ, & incrementis æquali-
 bus, & decrementis, & fluxibus & refluxibus.
 Terriadecima vero dies post coitum respon-
 det diei quæ coitum præcessit. Quartadecima
 in qua est plenilunium respōdet diei coniun-
 ctionis. Quintadecima respondet, diei secun-
 dæ a coniunctione. Sextadecima tertiæ, in
 quibus quatuor maxima fiunt iterum incre-
 menta, & decremēta maxima medio in pe-
 lago. Et per consequens, ad littora, fluxus ma-
 ximi, & celerissimi reflūxus. Ab hoc sextodeci-
 mo die, decimus septimus, in diminutione
 respondet quartæ a coitione diei. Decimo-
 octaua quintæ, Decima nona sextæ, vigesima
 septimæ post hanc. 21. 22. 23. quieti dātur.
 Sequentes quatuor incremento 24. 25. & 26
 & 27. Vigesima vero octaua prima iterum est,
 summi augmenti ante coniunctionem. Vige-
 sima autem nona dies, dies est cōiunctionis.
 Aqua, eadem ordine recurrunt vices, ita vt hi
 maris motus, summa quadam constant har-
 monia. Nam summæ plenitudini bis quater
 dantur dies. decremento bis tres, quieti itidē
 bis tres. incremento bis quatuor. Quæ sane
 vir harmonicus possit, ad harmoniarum redu-
 cere rationes diatessaron, diapente, & diapaf-
 son replicatas, & per hebdomadas distribu-
 tas.

Menstruus vero Posidonii motus, non nisi
 ille est, qui in coniunctione fit, quem ait, &
 celeritate, & tempore, alios superare. Quod

si verum

si verum sit, motus ille qui circa plenilunium ipsdem quatuor increfcit diebus, & qui quatuor illis coitus respondent, minor aliquanto his fuerit. quamuis fit crescentibus maior. & hic descentibus; & hic itidem quietis, & motus sit plenior. Hic ergo ratione, & hebdomadarius, & mensruus maris motus sunt declarati.

Semestrium vero motuum Posidonius nullam fecit mentionem, neque post ipsum Strabo. Eius tamen Corn. Tacitus meminisse verbis.

» Mox impulsu Aquilonis simul sideræ æquinoctij, quo maxime tumescit Oceanus. Duo autem esse æquinoctia nemo non nouit, sexque menses alterum ab altero distare. Quæ rem a Nautis Oceani obseruatam, confirmauit Ludouicus Guicciardinus. Alius ergo hic a præcedentibus omnibus est maris Semestris motus. De annuo vero, quem tertium numerauerat Posidonius, Idem Strabo ex eodem scribit.

Τὰς δ' ἐνταυτίς παρὰ τῆς ἐν Γαδίροις πρυθέου φησὶ, λεγόντων ὡς καὶ θέριας προπας μάλιστα αὐξοῖτο, καὶ αἱ ἀναχωρήσεις, καὶ ἐπιβάσεις. Εἰπάξει δ' αὐτὸς ὑπὸ τῆς προπῶν μειοῦσθαι ἕως ἰσημερίας. αὐξοῦσθαι δ' ἕως χειμερινῶν προπῶν. ἔτα μειοῦσθαι μέχρι εἰαρινῆς ἰσημερίας. ἔτ' αὐξοῦσθαι μέχρι θεριῶν προπῶν.

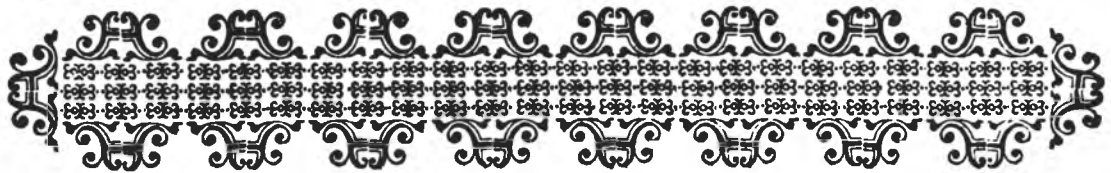
» Annuos vero a Gaditanis se audisse ait, qui dicere, quod circa solstitium æstiuum maxime crescerent, & recessus maris, & accessus. Se vero coniectari a solstitio hoc minui vsque ad æquinoctium. augeri ve-

» ro ab eo, vsque ad solstitium hiemale. deinde minui vsq; ad æquinoctium vernum, crescere inde, ad solstitium æstiuum.

Quam Posidonij traditionem, quamuis nõ satis probet Strabo, refert tamen ex eodem Seleucum quendam e Rubro oriundum mari tradere, cum litta circa æquinoctialia decurrat signa, æquales hos motus fieri. Cum circa solstitialia inæquales, & quantitate, & celeritate. Sed hic motus annuus iam non est, sed vel semestris, vel etiam trimevris. Sicuti & ille Posidonij. Igitur mare, & diurnum habet motum, & hebdomadatum, & mensruum, & trimestrem, & semestrem. An vero, & annuum habet aliquem? qui ordine sit sextus? Sane habet. Obseruauimus enim nos, in Liburnia, Mense Ianuario, qui circa brumam est, magnam littorum partem denudari solitam, & siccam remanere, magis quam tempore alio villo. Atque ita, per dies aliquot persistere. Id an ibi tantum fiat, an etiam alibi, aut vbique, compertum non habemus. Hos ergo vniuersi maris motus sex esse concludamus, diurnum, seu quotidianum, hebdomadicum, mensruum, trimestrem, semestrem, atque annum. Et ante hos perpetuos duos quos recensuimus, priorem, respirationi similem, secundum validiorem, & maris purgatores. Videtur autem hi octo omnes, misti quidam esse, non ex violento, & naturali, vt Euripeæ talantoses. Sed ambobus naturalibus, tumescencia nimirum, & depressione, & cursu simul, & recurfu. Dum enim intumescit, intumescendo ad littora currit; dum vero detumescit, a littoribus simul recurrit.

Finis Vigefimi septimi Libri Pancosmiae

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS OCTAVVS.

DE MARIS AFFLUXVS, ET REFLUXVS VARIETATE.

N contemplationem nunc veniat, diurnus maris motus, quem in hunc librum, quia multas haberet ambages, & summorum philosophorum, authorumq; plurimorum ingenia torserit, reiecit. Fluxum vocant, & refluxum. Nos affluxum, magis proprie dicemus. Fluxus. n. omnibus aquis currentibus nomen est commune. Affluxus vero hic vere est, quo mare senis horis ab alto ad littora affluat. Senis aliis a littoribus ad mare refluat. Vtrumq; bis horarum 24. spacio. Homerus, Timæus historicus, Plato, Aristoteles, Heraclides eum, & cognouerunt, & nominarunt. Sed Aristoteles, si Plutarcho, Aetio, & Stobæo credimus, causam quoque eius reddere est conatus. Eum scilicet a sole fieri, qui plurimos moueat ventos, & circumferat. Si dum in Atlanticum mare ingruunt, mare impellere, & affluxum eius efficere. ijs cessantibus mare descendere, qui descensus sit refluxus. Triplex hic est error. Quod a sole, quod a uento, quod in Atlantico tantū fiat. In Iōgino vidit, quod in Aegæo, & Athenis fieret, non uidit. Ventus nullus tā ordinate spirat ut senis horis flet, Senis aliis deflet. Ventus sepe multis diebus flat incessanter, non tamen iis, unus tantum sit affluxus, vnus refluxus. Sol uentos, & comouet sæpe, & sæpe nō commouet, sed & perpetui, & quotidiani effectus, cur causam tum uiolentam, tum non quotidianam attulit philosophus is, qui uiolentum, nullū perpetuum esse docuit? Si mare, motibus aliis natura sui mouetur affluxui, & refluxui similibus, qualis Euripeus ille, qui ei mortem uti dicitur, intulit; cur & hūc naturalem esse noluit? extrinsecam eius causam quæsiuit. Sed esto, suo seculo, historia

huius motus, nondum plenè fuit cognita. Et quando iam notior fuit, & nunc, quando est iam notissima, cur & philosophi, & Astrologi, & nauarum, & scriptores eius omnes, in uolètas causas, & non in maris naturam; hunc motū retulerunt? Alios quos cōmemorauimus, quorum pars noti eis fuisse, naturæ tribuerunt? Sed res hæc tota est diligenter perquirenda. Perquiri autem non potest, nisi prius cognoscatur. Cognosci nequit, nisi eius historia quantum fieri potest uniuersa, prius exponatur. Vt autem exactius exponi possit, maria sunt in sua quasi genera partienda. Itaque maris primum genus illud est, quod undequaq; terra clauditur, neq; ullum habet exitum. Quale est mare Caspium, Palus Mætiana, Lacus Asphaltites, & si quod aliud est tale. An hæc maria tria affluxū sentiant, nec ne authores, nec ueteres, nec recentes tradidere. Secundum marium genus est, quod uel introitum, uel egressum angustum habet unum, ut Mæotis palus, mare Eritheum, uel habet, utrumq; ut Pōtus Euxinus, Propontis, quæ ingressum, & egressum habent angustissimos. Horum nullum, affluxum, & refluxum pati, authores tradunt præter Erythrei partes duas. Tertium genus, duo habet maria, Mediterraneum nostrum, & Persicum, ab Oceano per ampliores fauces intra terras incurrentia. Horum Persicum affluit, & refluit, quod & nostrum maiore parte facit: non facit in Tyrtheno, in Ligustico, in Gallico, & parte Hispanici. Quartum mare, est ipse ingens Oceanus, bifariam quasi diuisus in Eoum, & Australem. Ille ab Indicis insulis usque ad Americæ, & noui orbis continentes. Hic a continente hoc latissimus occiduos, ad insulas usq; eadē, extensus. Per Oceanū utrūq; uariis locis uariis sit affluxus, & refluxus. Eos per locorum uarietate, modo quo clariore

clariore colligere poterimus, explicemus.

Iraq; extra Herculeum, & Gaditanum fretum, si ad dexteram, & ad Arctos te volueris per totam Hispaniæ Oram, perq; Gallicam, & Belgicam, & Britannicam, & Germanicam vsque ad Baltici maris fauces, magnus ad littora fit affluxus, plerisq; locis non minor pedū 15. In Belgico littore pedum plerūq; 18. Vbi vero arctas fauces ingreditur, multo etiā plus attollitur. Nam in Britannia ad Bristolum pedes extollitur 60. in Gallia vero ad S. Michaelem, & S. Malon, etiam 90. Quantum vero per Noruegiæ littora occidua, aut arctoa, & mare Scythicum attollatur, est nobis ignotum. Sicuti etiam, an omnino fiat pariter ignoramus. Neque enim regionum illarum descriptores littoris id mandatunt. Ab eisdem Herculis columnis ad occasum exiens, si per Africæ occidua littora iter torseris, Oceanum inuenies quorundam sententia, affluxum eadem altitudine vsque ad caput Viride habere quanta est in littore Lusitano. Sed Lusitanus quidam sine nomine Nauta (Pilotum vocant) qui vt videtur satis accurate, iter suum ad insulam vsque S. Thomæ descripsit, narrat, a freto Herculeo, secus Africæ oram, vsq; ad Cancricum, fere insensibile esse maris incrementum. A quo Tropico vsque ad Nigiris, aut Senegæ fluuij ostia, quæ ultra caput Viride 11 gradibus citra æquinoctialem sunt, Oceani incrementa sentiri. In ostiis vero fluuij, maiora esse. Nam & in se recurrit fluuius, & affluxus similis est Lusitano. Aloisius vero Cademustus refert, ad eiusdem fluminis oram, fluxum vehementissimum esse ita, vt quatuor horis subeat, octonis vero refluat. Ad insulam vero S. Thomæ inquit ille, non maiorem quam Venetijs esse, pedibus nimirum quatuor minorem. Aliis navigationum relationibus constat tota Australi Guineæ, & Africæ ora, Oceani incrementa esse parua. Incapitæ Bonæ Spei qualia sint, compertum nō habemus. Petrus Martinez Sacerdos Iesuita, in syrtibus quæ in medio pelago, inter fere Medagascar, & Caferiæ cōtinentem sunt, vocanturq; Bassi del Iudeo, vbi ipse naufragium est passus narrat, affluxū, vsque ad hominis vmbilicum esse. In continēte vero e regione posito, altiozem homine nō esse. Vbi ait, dum affluxu accedit mare, inter saxa rumpi. dum vero recedit non rumpi. Ex Lusitanorum relationibus, scimus, hic vsq; ad fretum sinus Arabici, esse fluxum, & refluxū, sed qua altitudine nescimus. Neque enim, id perscripserunt. In faucibus vero eius sinus, maior est quàm toto eo mari reliquo, sed quantum vtrobiq; attollatur, Io: Barros, qui diligentissime illud mare videri voluit descripsisse, nullam eius rei mentionem fecit. Sicuti apud

neminem legimus quantum in Arabiæ littoribus ad meridiē versus crescat. In sinu vero Persico, Nicolaus Comes Venetus, ait nō esse maiorem quàm Venetijs. Sed in Indico mari circa Calecutium, iam talis est, qualis in Lusitania. Circa Cambaiam vero tantus, vt dum te fluit, 12. & 15. miliaria fundū maris denudet. Ad Taprobanem tam altus est, quā altus circa Britāniam. Eadē altitudine, & in sinu maximo Bengalico, & circa Malacam, est, & per Sinarū littora vsque ad Giaponas. Hæc sunt, quæ de affluxu, & refluxu in orbe vetere, tum intra, tum extra in Oceano, nobis in notitiam venerunt, quātacumq; ea potuimus diligentia vestigare. Quæ tam varia sunt, vt nō sine magna possint legi admiratione.

In orbe vero nouo, varietas est non minor. Eam a locis Arctico polo subiectis initio sumpto percenseamus. Supra Groenlandiam, Normoriam, Biarriamq; , vbi polus non amplius, quam 10. gradibus eleuatur, vt in Mercatoris, & Posteli Geographicis tabulis est videre, noua quædam terra, ab Anglis anno 1570 est inuenta, quam incolæ Suctam Zemgliam, hoc est sanctam terram nominant. In tres insulas, & vnam Chersonensam, quasi circulo dispersita. In quarū prima ad orientē est mōs nomine Stolpus, mundanorum, vti tradunt, montium altissimus, ideoq; ab indigenis mūdi columna appellatus. Insulæ hæc tres, & chersonesus, ab octuagesimo latitudinis gradu vsque ad 87. versus polum protenduntur, & quatuor maximis vel fretis, vel Euripis, vel maris fluminibus separantur, qui in perpetuo sunt, sex horarū fluxu, & refluxu. Quod vero latitudinis reliquis tribus, vsq; 90. gradibus continetur, mare ocepit veluti circuli quædam area, & quasi est Euriporū quoddam receptaculum. In cuius cetro, montē esse aiunt altissimū rotundū, & quasi in pyramidē cōformatū, ad perpendiculū suppositū, totūq; e magnete cōstantē. Circa quem tota ea maris circulari areæ gurgitē esse dicunt incredibilē, qui per Euripos, influentes aquas totas ab sorbeat atq; ingurgitet, & post horas sex regurgitet atq; euomat, & per eisdē impetu rapidissimo reddat. Quorū vnus in fretū Anianicū qui Abam a nouo orbe determinat rectā ferē vsq; ad Giaponas q freto Herculeo vidētur esse antipodes, effluat. Alter ad meridiē nostrū versus Groenlandiæ summū caput ferit, vbi oppidum est S. Tho. & inter Islandiam, & Nornaica littora ad Farem, ad Helandiam, & Orcadas recta fluxū suo tendit, & Scoriā, & Angliam totam mediam intercipit. Atque efficit, vt bifariam fluxus hic diuisus, orientior, Daniæ, & Frisiæ littoribus retusus, in occidentem cursum suū fleat. Altera vero occidentior eius pars,

Hebridis, & Hyberniam intercipientis Gallicis, & Hispanicis ea plaga littoribus impeditus, in canalē qui inter Angliam, & Belgium est, retorqueatur, atque ita socio ab ortu venienti, supra Hollandiam occurrat contrario, vbi in occurſu aliquandiu luſtati, vterque vnde veniat regreditur. Euripus vero tertius qui occidentem verſus oceanum illabitur ſupra occiduum Groelandiæ caput, terram quæ recentibus nautæ, Corterealis appellant, incurſit. A cuius littoribus repercuſus in occidentem curſus eius vertitur, & tum ſupra, tum inter, tum etiam infra inſulas Laboratoris, Balaos, Terræ nouæ, & Canadæ, labitur, & inde per Norumbergæ, & nouæ Franciæ, & Floridæ longiſſima littora, vſque in intimum Mexicanum ingentem ſinum diſcurrit. In quo toto tractu, ex Ioannis Verrazzani Florentini, & Jacobi Carterij relatu locus quidam eſt ſine vllō vel fluxu, vel refluxu. Ad inſulā vero Brionē valde magnus vterque. Ad caput itidem S. Aloii, magnus, vbi ſub latitudinis gradibus circiter. L. fluxus alius in Borream, fert, alius in occaſum. Et inter eas multas inſulas, magni, varii ſunt, & inſtantes, quatuor pedū altitudine. Ad ſanguenai vero flunium, tam altus, quantus eſt in Armonico littore ad Galliam Burdegaliam. Et in flumine ipſo ad ſex pedes. Toto vero eo quem diximus vſque in Mexicanum ſinum tractu, non maior eſt quā cubito. Circa Hispaniolam mare non creſcit, neque in ſinu quem vocant Cariai. Circa vero Cubam, & omnes illius ſinus inſulas idem fere contingit. & in medio eius pelago ad Syres Alacranas vbi Alonſus Zuazus naufragium fecit, vſque ad hominilis vmbicum aſcendit. In intimo vero ſinu vſque ad Floridam cubito nō eſt maior. Ad Vrabam vero, ad S. Martam, ad Pariam, tota Braſilica ora vſq; ad Magillanicum fretum. æſtus, quidē eſſe dicitur, ſed exiguus, & qualis ad Barcinonem. In freto vero ipſo, dixerē quidam continuum eſſe fluxum ab ortu in occaſum, nullum eſſe refluxū. Sed id falſum eſſe experientia docuit. Nauis enim Aluari Meſchitz, poſtquam fretum ſuerat ingreſſa, a refluxu bis in altum eſt retracta narrante Maximiliano, qui iter illud littoris commendauit. At inuenere, ibi maiora eſſe maris incrementa quam decrementa, quod impoſſibile videtur. Ultra quod fretum in altera Oceani parte, quam mare del Sur vocitant, quodque vſque ad Eoas extenditur inſulas, non vniuſmodi eſt. Nam ſi id fretum egreſſus ad dexteram flexeris, & Peruana littora legeris, vſq; ad mare aliud illud, quod Vermerium ſeu rubrum Hiſpani appellant, ingentem fieri narrant acceſſum maris, & reſeſſum. At ab eo rubro, ad Borrheam nullum. Ad vrberem

vero Temiſtitanum, quæ in medio eſt Mexicani regni continente, duo lacus ſunt, alter dulcium aquarum, alter ſaluſ, atque hic fluxum habet & refluxum, alter illē non habet. Hæc Marini æſtus tam varij, notitia a centum circa circiter annis per navigationes innotuit. Quæ cum & Homero, & Timæo, & Platoni, & Ariſtotele, & Heraclidæ ignota fuerit, & poſt eos Pythæ, & Poſidonio, & Athenodoro, & Plinio, & Auentoi, & Albumaſſari, fruſtraneo ſatis labore cauſas affluxus, & reſſus conati ſunt perueſtigare. Sed præcedenti hitoriz, obſeruatorum recentiorum etiam aliam addamus. Biennio ante nos natos Federicus Chryſogonus, vt videtur primus libri de fluxu, & refluxu maris edidit, eiſque cauſas conatus eſt reddere. Sed nos hitoriam prius colligamus, deinde cauſas perpendemus. Air is vir, Sole, & Luna cōiunctis, duos maximos maris tumores vna die fieri, alterū ſub luminariſ, alterum in oppoſita ipſis parte, quæ Nadir luminarium eſt vocata. Locis vero per 90. gradus a luminariſ, & Nadiro, diſtantibus, duas maximas maris eā die fieri depressiones. Et præter hæc cerni, aliàs mare velociſſime fluere, aliàs tardius pro locorū, ac temporum ratione. Nam a coniunctionis die vſq; ad ſeptimam, minus, & attolli, & lenius quotidie fluere oſtēta vero, & nona die, motum maris eſſe inſenſibilem. Rurſus augeri vſque ad oppoſitionem. Inde minui vſque ad Lunæ quartam ſecundam. Iterum inde augeri ad aliam vſq; oppoſitionem. Addit 15. a coniunctione diebus fluxum paulatim creſcere, 15. aliis iterum decreſcere. Superaddit, quādo ſol in ſigais a Cæcro in Capricornum eſt, mare per ſex meſes ab Auſtro in Septentrionem fluit. Reſluit autem a Septentrione in Auſtrum ſex meſibus aliis, Sole a Capricorno ad Cancrum redeunte. Quam rem, & Annibal Raimundus aſſerit.

Poſt hunc, Federicus Deſſinus Mathematicus de fluxu eodē ſcripſit, & refluxu. Et Chryſogoni hitoriz ſubſcripſit nihil de ſuo addidit in hitoria, addidit in cauſis, de quibus poſtea Iulius Cæſar Scaliger, Auguſtinus Cæſareus, Io: Maria Benedicteus, Hieronimus Borus, Annibal Raimundus, & pleriq; omnes qui de hoc æſtu aliquid ſcripſerunt, ab hac hitoria non recedūt. Neq; ab ea recedunt nautæ, ſed ſpecialiora quædam addunt. Qui quoniam noua nomina vëtis dederunt, in re nautica, nominibus nauicis, nobis quoq; liceat vti. Qui igitur veteribus venti fuere, ſubſolamus, Circius, Aquilo, Caurus, ij nautis ſūt, Leuantes, Græcus, Tramōtana, Maëſtus. Qui vero olim Eurus fuit, nūc eſt Siroccus. q. Auſter Oſtro, q. Africus, & Garbin°, q. deniq; Fauonius; modo

modo Ponentes appellatur, singulis his ventis diei naturalis, tres horas tribuunt nautæ. His notitiæ gratia positæ, nautarum obseruationes perstringamus. Petrus igitur de Medina, docet. Tum mare incipere suum tumorem cum a Nonilunio, luna fuerit in Græco & in Grabino. Esse autem lunam in Græco ante eius ortum horis tribus, & tunc mare in summo esse incremento. Tribus aliis ab ortu horis mare pergit decrescere, donec luna in siro-cum venerit. Exinde per tres horas intumesceat. & cum luna ad meridianum, seu Ostium peruenerit, erit mare in dimidio incremento, donec in Garbinum veniat vsque ad summum, increuet. Decrescere deinde incipit, donec per tres horas vsque in Ponentem luna descendat in dimidia mare erit diminutione. Et tribus horis aliis minui pergit. Et cum peruenit in Maestrum in imo est decremento. Inde discedens per tres horas in tramontanam venit. Et mare tunc ad dimidium increuit. Tribus horis aliis, illa ad Græcum accedit, & mare in summo est tumore. Addit idem author, fluxum quotidie, quatuor horarum quintis partibus accessum suum postponere. Ita ut si hodie venit hora prima, cras veniet eadem hora prima, & quatuor quintis horarum sequentis, quatuor quinta, die qualibet, usque ad dies XXX. addendo.

Nicolaus vero Sagrus, omnium ut videtur nautarum diligentissimus, addit. Die coniunctionis post mediam noctem horis tribus luna erit in Græco. & mare plenum. Die sequenti quatuor quinta postponet, ut in Græcum veniat. & mare sit plenum. Atque ita singulis diebus, si quatuor quintas horarum partes addamus, mare erit plenum. Sed hæc tota historia, tum a Medina, tum a Sagro in mari Oceano tantum, & ab Herculeo freto, circa Hispanias & Gallica littora & Belgica, vsque in Selandiam est obseruata. A Sagro quidem in hunc modum.

In die coniunctionis Lunæ cum Sole, post medianoctium hora vna cum dimidia in freto Herculeo fluxus erit. & a Tariffa quæ finis freti est ad dexteram in sinum voluendo vsque ad Ruttam, eadem hora ueniet. A Rutta ad caput S. Mariæ accedet hora secunda cum quarto. A capite hoc, ad caput S. Vincentij, & ad dexteram flectendo toto Lusitano littore ad caput finis terræ, & inde ad Orientem per totam Cantabricam oram, & etiam Gallicam, vsque ad regis insulam. tribus post medianoctium horis mare erit plenum. Ab hac vsque ad insulam Hechas in mari medio ad decimum fere milliarium, quod nautæ uocant derotam, mare erit plenum hora tertia, cum tribus quartis. Sed in littoribus, hora quarta cum dimi-

dia. Ad Hebas usque ad ingressum Canalis Anglici, a qua plena, hora quinta, & quarto vno in derotta. In littoribus hora sexta cum tribus quartis. Toto vero littore Normandico, vsque ad Caletum, & Neuportum aqua plena hora nona. In derota horæ vni⁹ tribus quartis. in Canali vero medio hora duodecima in eadem lunæ coniunctione. Horarum hæc varietas stuporem nobis incutit, qua ratione, in eodem mari, eodemque canali, eodemque coniunctionis tempore, aliter ad littora, aliter a littoribus miliari decimo., aliter medio in Canali accidat affluxus. Quo fit ut fluxus, qui sex horarum est tantum, vbi nona hora accidit in decem milliis distantia, duabus horis cum quarto vno iam defluerit. A Calere vetò ad Grauelingen extra Canalem Anglicum, in derotta plenum sit post mediam noctem, vna hora cum dimidia, qua plenum erat uti vidimus ad Ruttam, hæc in gradu longitudinis est nono, Grauelinge uero in gradu XXIII. ut distent gradibus XV. Ab hac vero vsque ad Selandiam quæ in XXVI. longitudinis gradu est, mare plenum ad littora hora tertia est. qua eadem vidimus mare plenum fuisse toto Lusitano littore, quod in gradu est VI.

Itaque in eadem Lunæ coniunctione, eadem hora tertia plenum est in duabus regionibus, quæ XX. gradibus in longitudine inter se absunt. Sed & illud adnotat Sagrus non minus mirum. Si a Selandia quis ad caput Angliæ Dobra, nauiget mare plenum erit a medianoctio tertia quidem hora, sed eodem itinere, fluxus aquæ obuius fiet, per horas duas cum dimidia, donec flacescat, quod nautæ dicunt aquam fieri stancam.

In qua re contrarietas est magna, crescit enim ibidem mare & decrescit tempore eodem. Quod simile videtur fluminibus. Quæ affluxu maris obuio, turgescunt simul ita ut retro fluant, & nihilominus in mare fluere pergunt. Simile & illud, quod Venetiis obseruarunt multi, dum ad urbem, & toto stagno adhuc affluxus crescit, ad duo tamen castella, inter quæ mare in stagnum influit, plus semipede decreuit.

Adnotat idem Sagrus & alij, in mari & Oceano alio fluxum & refluxum fieri nautas non negare. Sed non cognosci aiunt. Cognosci vero ad littora, qualiacumque ea sint, seu portus, seu golphi & sinus, seu freta, seu canales. Duo illa ex itum non habent duo hæc fretum quod angustius est, & canalem qui est latior, & ingressum habent & egressum, & ab vtraque parte mare. In hæc duo, obseruauit Sagrus, a quacumque parte apertius mare sit, & mole maiore ab ea affluxum ingredi; ab opposita incipere refluxum. Si vero ab vtraque parte

te mare æquali sit mole, ab vtraque affluxum influere, & in medio valde crescere. deinde ab vtraque æque etiam refluere. Sed quod addit, admirationem magnā pariat, in fæto Herculeo, fluxum a mediterraneo incipere, decrementum uero incipere ab Oceano. Quæ res contraria priori est. Nam si a maiore maris mole affluxus in freta incipit fluere, ab Oceano influere deberet, qui longe maior mediterraneo est. In quo ut in opposita parte & angustiore, & mole minore, initium refluxus capere deberet. Addit his Augustinus Cæsareus. In Oceano plenum mare esse quando luna est in Græco & in Garbino. & quando est in Siroco & Maestro esse uacuum. E contra in Mediterraneo, in his luna existente esse plenum, in illis esse vacuum.

Hæc vniuersa summam est maris affluxus & refluxus, ex nautarum obseruationibus collecta historia. Huic modo annectamus historiam aliam breuiter, de affluxus & refluxus causis, ex sententia, & dogmatibus philosophorum & ex nautarum traditionibus. Pytheas igitur, ut videtur primus in lunam huius ætus causam retulit.

Quem & Posidonius & Plinius inter vetustiores, & Auen Rois, & Albumassar, inter medios: & Albertus Magnus, & Rubertus Lynceniensis inter recentes, sententiarum tamen inter se aliqua diuersitate, sunt secuti. Pytheas equidem, dum luna lumine impleretur, affluxum maris ad littora fieri putauit, luminis minutione, a littoribus refluxum. Retulit id Strabo, sicuti & hoc. Posidonium sensisse, quando luna signo Zodiaci vno, supra horizontem attolleretur, mare intumescere quousque ad cœli medium perueniret. Inde ea declinante, mare paulatim abscedere, donec vno ab occasu signo distaret, tunc motum eius sisti. Atque hunc esse diurnum marini ætus circuitum, Plinius noui hoc attulit, æstum triduo in mense sisti, septima, octaua, nonaque luna. Auen Rois, lunam, motu ac lumine suo, mare calefacere, & eo calore, exhalationes in eo generare. Quæ si, dum luna ad cœli culmen ascendit, generabatur, fluxum fieri, si dum a culminæ descenderet, fieri refluxum. Hanc sententiam latini nominis duo illi sunt amplexati, sed Albumassar, eam irritis, aliam intulit ipse. Quando Luna ab Orientis puncto ad meridiem scandit per sex, & paulo amplius horas, ipsa mare extollit. Inde dum descendit ad occasum vim maris attollendi ammittit. Idemque fieri in hemisphærio inferiore. Alpetragius Atabs & ipse, motui primi mobilis maris ascripsit æstum. Alij soli tribuerunt, qui radiis suis mare bullire faceret, atque ita attolleret. Fuisse inter ueteres qui dicerent, mūdum magnū

animal esse, dum respirat fluxum facere, dum inspirat refluxum. Alij, quia mare fluxibile sit, dum in vnam impetum cepit partem fluxum facere, cum repellitur refluxum.

Quidam, quia luna humori omni dominetur, dum est Oceano ad perpendicularum fluxum commouere scripserunt. Alij lunæ motui tribuerunt, quia ad eius motum cresceret mare, & decresceret, atque hos motus variaret ex aspectuum suorum cum sole diuersitate. Singularum harum sententiarum falsitatem, non est animus confutando persequi. Per se enim ex sequentibus patebit. Hæc de causis fluxuum & refluxuum fuere opiniones, antequam per nauigationes eorum varietas esset cognita. Post uero cognitam, in lunam eandem, quos recensuimus omnes, Chrysoyogus, Delphinus, Cæsareus, Benedictus, Medina, Guicciardinus, & Raimundus, & Borrus. Sed aliter atque aliter retulerunt. Et adhuc nautæ omnes referunt. Tres aliæ inter recentissimos fuere sententiæ quæ cum his non consentiunt. Prior Gonzali de Ouiedo est, nihil hic lunæ tribuit, causam varietatis fluxuum, fundi ac littorum situm ac figuram esse ait; nihil de situ hoc amplius aperuit. Secūda est Iulij Cæsaris Scaligeri. Qui ait, ducem Oceani lunam, dum ab ortu in occasum fertur, Oceanus secutus decurrit. Et quandiu nullus est obex, sequitur. At si obstructu littorum, retunditur, cogitur inde regredi. Sex horis inquit luna secum ducit aquas, totidem maris ponderi esse datas. Quo repulsam a terra, se ipsum premendo, recumbit in sedes priores.

Paucos ante menses editus est liber, titulo Causa ætus maris, magno sane apparatu, sed causæ redditu ut uideretur & exitu ridiculo. Ait, omnes aquas ad quaslibet fauces naturali cursu properare. Oceanum, a Laboratoris terra, ad Magellanicas fauces decurrere. Tum etiam ab Oriente easdem ad fauces accurrere. Per quas cum transire nequeat omnis, inde retro regurgitat, & æstum, in Africæ, atque Hispaniæ littoribus excitat: aqua, aquam proximam impellente; & ea palpitatione in opposita parte intumescente. Sed quot nam horis, aut diebus, aut hebdomadibus, aut etiam mensibus ea palpitatione retrocedat? Cur item in proxima, faucibus illis Brasiliæ ora, tam paruum facit incrementum? tam magnum autem facit, in longinquissimis, Lusitano. & a uerbis etiam Gallico, Britannico, ac Belgico? Sed cur etiam Sardoum, Cynicumque pelagus ad fauces Herculeas ingruens non regurgitat, & in Narbonensi & in Ligustico, fluxum non facit? Si duæ hæc insulæ arctis sunt faucibus vicinæ cur Tyrrhenum, cur Siculum mare ab eis, & palpitationem retro agens, æstum, ad earum

earum littora non concitat? Nullæ toto mari angustiores sunt fauces, quàm ad Bizantium Bosporum; Pontus in eas ingruit. nullum tamen fluxum aut refluxum sentit, nullum Propontis, quæ ad Abydum per angustissimum fretum, in Aegæum exoneratur. Hoc vero, cum Ionio toto latissime fusa sentiunt. Sentit & Adriaticum, nullo coangustatum fretu. Neque igitur hæc sunt. Sed & causa illa altera, mare cursum stellarum ab æterno imitari. atque ideo circa terrarum orbem, perpetuo cursu ferri, vera esto. Sed quæ subnectitur, est falsissima. Nimirum, quia sol medium terræ globum illustrat, mare ad partem sui, a sole exinanitâ, depressioremque factam accurrere, & damnâ refarcire. Damnum autem cum per ordinem cursus solaris fiat, per eundem ordinem, damnum refarciri fuisse necessarium. Per iter vero si impediatur in fluxum & refluxum concitatur. Ridicula & hæc sunt. Sol enim in eodem terræ hemisphærio dimidio, cur damnum non facit, Ponto, Propontidi, Tyrreno, Ligustico, Narbonensi; cur non Hircano & mortuo, idem damnum infert?

Sed de Scaligeri, viri uti creditur, magni, magnique aliorum irrisoris, Aristotelis solius admiratoris sententia, quid dicendum? Maris fluxus plures, eum confundere, & eos dum recenset, etiam ignorare. Ait namque Mares ab India in Occidentem fluere, atque ob id nauas xx. diebus ab India ad Madagascarem peruenire. Inde autem non regredi, nisi tribus mensibus. At hic fluxus, præter quàm quod falsum esse navigationes variæ conscriptæ conuincunt, non est is sex horarum fluxus, de quo modo disquirimus. Hic vnus error. Secundus, in mediterraneo asserit, secundum Africæ littora Orientem uersus pene perpetuum esse fluxum. Id tamen vnus scripserit, nauæ omnes negent, attamen huic cum eo de quo agitur permiscet, & cum eo qui a Ponto fluit perpetuo. Quem itidem cum fluxu atque refluxu commiscet. Sed & in alijs versatur erroribus. Quis enim ferat hunc irrisorem, affirmantem, meridianum Venetiarum esse Tripolim? Nam Venetiæ in gradu longitudinis xxxij, cum dimidio sunt sitæ. Tripolis, vero Africana in gradu xxxviiij. Syriaca in gradu lxviiij. Quis item ferat duos illos mediterranei quos recensuit fluxus, ab altero ab ortu, occasu altero, in concursu, facere aquarum cumulum ad lunæ perpendiculum. Id si verum esset, in medio vtriusque itinere, circa Melitam & Siciliam is fieret cumulus, at eum nauarum nemo vnquam vidit, authorum nemo scripsit. At quo modo a Syria sex tantum horis. M. cccc. milliaria ad Melitam usque decurrat mare? totidemque retro recurat. Idemque faciat

is, qui ab Herculeo fretu, a luna, ut loquitur, aueritur fluxus. Hæc enim distantia, M. cccc. Pass. M. in sex horas distributa, cuilibet horæ, ccxxxij. assignata forent decurrenda. At & quæ acutie dictum est? hunc aquarum cumulum, ad lunæ fieri perpendiculum? Mediterraneum namque totum, citra Cancræ tropicum plusquam gradibus xj. ia cet. Luna autem, eius tropici limitem, excedit numquam. Sed non minus acuta philosophatur, cum scribit. Suam ducem lunam, suoque amorem, secutus Oceanus decurrit. Et quædum obex nullus est, sequitur. Vbi retunditur obiectu littorum, cogitur inde regredi. Flebitur autem maxime, ab eo litore quod penè orbem secat, a terra deductum Laboratoris, ad fretum usque Magellanicum. Hinc sententiam nos ita perpendimus. Aqua a Lusitana ora, a sua duce luna fluxum ad littora noui orbis horis sex decurrit. Post quas ab eis reflexa, aliis sex horis cogitur in Lusitaniâ regredi. At spatium hoc, millium est quater millium ducentorum. Qualibet ergo hora aqua illa currens atque recurrens. M. Pass. conficiet DCC. Quæ ridenda, & deridenda vetus hic irrisor, in suis labyrinthis consarcinauit, quis ei amplius fidem præstet, in causis affluxus & refluxus assignandis? Sed & illud non minus irridendum, dum asserit, Africana littora nostris esse depressiora. Cur enim ab Italiæ tota ad meridiem ora, a Galliæ, & a parte Hispaniæ, mare Tyrrenum, Gallicumque illuc non confluit, nostraque littora non denudat? quæuis etiam ab eo credantur profundissima. Sed has insanias (ita ipse hic irrisor loquitur) missas faciamus.

Borrus porro, Maris fluxum, lunæ ortum sequi ait, usque ad semicælum. Inde vero ea ad occasum tendente, mari resluere. Sed cur sub horizonte eodem ordine fluxus fiat, causam refert in cæli partem, lunæ oppositam. Quæ cum nullo lunæ tangatur lumine, eadem tamen cum luna marium mouendorum vim habere asserit. Id vero minime omnium est probabile. Nam si lunæ id munus proprium esse docuit, qua ratione, rem a luna longe diuersam, & pene contrariam, & cum ea habentem commune nihil, & ab ea loco distantem longissime, eadem cum ea vires habere potest asserere? Sed & nullus est in cælo locus, qui secundum lunæ cursum, non sit aliquando lunæ oppositus. Totum ergo cælum easdem cum luna habebit vires? Telestus vir ingens, qui proprii viribus ingenii nouam cudere est aulus philosophiam, quem ea de re, nos maxime admiramus, quæstionem etiam hanc, omnium optime videtur persecutus. Mare inquit sui natura calidum, pronum est in motum, quo & seruetur, & oblectetur. Et quo solis actione fugiat,

FRANCISCI PATRICII

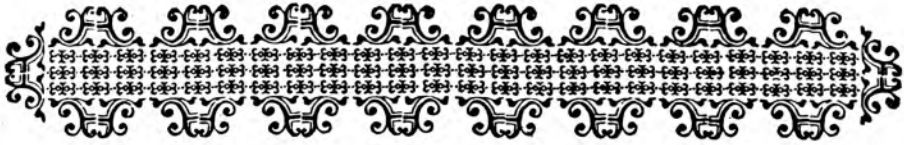
fugiat, ne ab eo iusto plus soluatur in vapores. Pars prior verissima est. Secunda hæc non placet. Cur enim omnia maria, ea fuga non cientur? Cur aquæ dulces nullæcum & tenuiores sint, & solutu faciliores. Sed & causa hæc communis motibus maris omnibus est. Fluxus vero & refluxus propriam dicit esse, quia sol in mari ingeneret vapores, qui egressum molientes, a mari superposito prohibiti, ipsum attollunt, & agitant. Idque vere & Autumno maxime, quia medius sol, plurimos crassioresque educit vapores. Sed causam reddat, cur in Aremoricis, & Belgicis, quæ a medio sole longe distant, par æstus sit, ac in Taprobana, quæ æquinoctiali & medio soli est subiecta? Et cur ibi tam magnus, ad S. vero Thomæ insulam, quæ eidem æquinoctiali subiacet, nõ maior sit quam Venetiis? Aestate inquit, minor sit, quia sol tenuissimos vapores gignit qui facile elabuntur, & ipsum non attollunt. At & æstate, æstus hic æque attollitur, atque aliàs. Hieme item, inquit minus, quia sol languidissimus per paucos ingeneret, qui sint mare attollere impotentes. At & hoc falsum est, hieme æqualem aliis temporibus, æstum non fieri.

In Pleniluniis, inquit, maior, quia multa a luna resiliens lux, multos educit vapores. At quæ nam lunæ lux resilit, in nostra maria, cum luna est apud antipodas? In nouiluniis, ait, quia refrigerato aere, internus maris calor, se se colligens, valentior factus, plures facit vapores, & emittit. Sed si a superposito mari prohibiti egressu ipsum attollunt, quo modo eos emittit? Et si emittit, quo modo egressu prohibentur, & attollunt? In lunæ quadratis, addit, non multa a luna resiliens luce, nec proprio maris calore in se collecto, minime attollitur. At cur non saltem dimidio attollitur, ut & lux ei est dimidiata a plenilunio? & calore dimidiata in se collecto? Hæc fluxus ei viro causæ funi. Refluxus vero hæc aliæ. Nimirum, quia

vaporum copia elapsa, mare resideat, non aliter, ac lebeti subtracto igne aqua bulliens in se residet. Idque in mari æquali tempore euenire, quia in parte alia, vapores illi dum generantur in parte alia euaporant. At idem mare quod ad littora ascendit dum altum perstat, a vaporibus sustinetur. Et dum sustinetur, illi non euaporant; & si euaporant, non alia in parte, sed eadem euaporant, & eadem, & ibidem, mare residet. Subdit. In freris celer est motus, quia ab eo, quod ingredi nequit, impellitur id quod præcedit. Hanc verissimam, nõ & nos fallimur, protulit causam. Infert. Non æque autem vniuersum attollitur mare, quia a non æque reflexa luce, non æque vniuersum incalcescit. Atque ideo alibi plures, alibi pauciores, & tenuiores, & crassiores generat vapores. Atque ita magis hoc loco, minus alio attollitur. Sed esto luna in æquinoctiali, & quidem plena, medio inter Taprobanam, & S. Thomam itinere, æqua ab utraque reflectetur lux, cur igitur non æquus utrobique æstus attollitur? Cur in Belgico ubi lux eadem sed non æque ut ibi reflexa, fluxui S. Thomæ maior, æquus Taprobanae sit fluxui? lumen ergo lunæ, aut eius reflexio, nullo modo fluxum causare posse apparet. Addit insuper, vbi mare breuius est, a cuius fundo robustior resiliat lux plures vapores gignit, vbi profundius pauciores. vbi quoque crassius plures, pauciores vbi tenuius. Sed cur in Britannico canali, vbi mare plerumque pedes altum est CLXX. & attollitur pedes XV III. in Adriatico vero vbi multo breuius est, attollitur non plus I V. In Mexicano vero, vbi mare crassius est, quàm in Lusitania, cur non, aut vix attollitur, in Lusitania vero vbi tenuius, pedes XV. intumescit? Harum ergo differentiarum, aliæ querendæ sunt causæ, sicuti forte, & æstus huius vniuersi prius.

Finis Viginti octavi Libri Pancosmia.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER VIGESIMVS NONVS.

DE CAVSIS AFFLVXVS, ET REFLVXVS MARIS.

Aufas quidem cur mare affluat, & refluat, anteriore libro, ex aliorum sententiis recensuimus. Nunc eas breuiter in summam colligamus. Fuere autem Sol, Venti, fundi, ac littorum situs, & figuraciones. Oceani decursus, obices, refractio, in cumulum concursus, reflexio aquarum, palpitatio, regurgitatio, calefactio, frige factio, cœli in circuitum imitatio, cœli partes lunæ oppositæ, lunæ cursus, lunæ radii, luminis resiliio, vapores, lunæ aquarum ductio, lunæ tractio, lunæ auctio. Lunæ ortus, lunæ per ventos decursus, lunæ ad meridiem ascensus, lunæ descensus ad occasum. In tanta, & rei ipsius, & in tanta sententiâ diuersitate, quid nos audebimus, vel asserere, vel profertre? Ita primo pronunciamus. Neque omnes quas retulimus fluxus causas, esse omnino veras, neque omnes, prorsus esse falsas. Secundo, in quæstionem hanc ita descendamus. A non causa, a non causis, affluxum marium, tam variarum, & a se discordem, nequaquam fieri dicimus. Omne enim quod fit, ex concessis iam, & concessis, fit a causa aliqua efficiente. Efficiens causa omnis essentia est aliqua. & proprias habet in essentia, & ab essentia vires, quas tum in se, tum extra se in actiones profert. Itaque, & affluxum marini, & refluxum ab essentia aliqua, per vires eius, perque eius actiones veniet. Causa hæc, & essentia necessario, vel in æthere est, vel in aere, vel in mari, vel in terra. Si in æthere est, vel æther ipse est, vel astra, vel Sol, vel Luna, vel horum plura vno, vel pars maior, vel omnia. Non negamus quod prius docuimus, mundi partes omnes inter se

gnationemque habere, & conspirationem, & sympathiam, tum quia ab vno fonte sunt, ab vnitâ vna, ab vna essentia, ab vna vita, ab vna mente, ab animo vno, ab vnoque spiritu, ab vna natura. Ignem, & calorem, & fluorem primæuos a summo, ad centrum vsque penetrare. Atque ita cuncta entia, cuncta corpora, uno vinculo esse colligata. Sed hæc omnes, vniuersales sunt causæ, nos vero, præsentî indagatione affluxus, & refluxus marini propriam, seu proprias si plures sint, quærimus causas. Sicuti ergo vniuersales illas libenter profitemur, solemque generalem quandam esse causam confitemur, sed solam lunam propriam huius rei causam esse non fatemur quin etiam diffitemur. Hanc negationem rationibus fulciamus. Si luna, uti aiunt, dux aquarum esset omnes aquas æque duceret, non aliter ac ignis, omnia comburere vtilia. Sol omnes discutit tenebras, luna ipsa omnia maria, omnes lacus, stagna omnia, amnes omnes, quando lucet, suo collustrat lumine, at non omnes ducit aquas. Nullas enim dulces ducit, nullos fontes, nullos lacus, palustres nullas. Non est ergo aquarum omnium dux, non tractrix omnium, non auctrix. Hæc prima nostræ negationis confirmatio. Hæc secunda. Aient, marinarum ducem esse aquarum. Si ita esset, omnes marinas æque duceret aquas. At non omnes ducit, non omnia trahit maria, non omnia auehit. Cur non Hyrcanum ducit? Non Mantianum, non Mortuum. Non Moeotim, non Pontum, non Propontidem, non Tyrthenum, non Ligusticum, non Narbonense? Non quod reperit Verrazzanus? Non Rubrum in sui plusquam dimidio. Maria hæc vndecim, magna, ingentiaque suo lumini exposita. Postremum suo etiam cur-

FRANCISCI PATRICII

sui, intra Cancrum, suoque corpori suppositum ad perpendicularum cur non ducit? Hæc tertia confirmatio. Si luna marinarum dux esset aquarum, ea maria quæ mouet affluxu, at que refluxu, cur non tota mouet? mouet partes? Rubrum quod diximus, initio, & sine affluit, & refluit, plusquam dimidio, in medio hoc ætu abstinet. Mediterraneum, continuatum, atq; vnum mare, in Africis littoribus æstuat omnibus, Africani fratres veterini, eique coniuncti, nulla te ab eo seiuncti Tyrthenū, Liguliticum, Gallicum, pars Hispanici, illius æstus, nihil sentiunt. Quarta hæc comprobatio. Si luna marinarum dux esset aquarum, ea maria quæ tota mouere dicitur, cur non quæ omnia affluxa attollit? Sed hoc altius, depressius illud? Adriaticum intimo in sinu ad Venetias, ad quatuor vsq; pedes intumescit, reliquū maiore parte, ad Spithamas nō amplius duas. Qua mensura, & Ægæum sua incrementa capit, & Ionium, & Creticum, & Cyprium, & Syriacum, & Ægyptium, & Africum, ad Gerbas, vsque & Portum Farinæ. Sed a mōte pulcro, (Nauticis vtimur nominib; & quia notiora, & quia vetera obsoleuerunt vsq; ad Herculeum fretum, ad duos, & amplius pedes crescit. Extra fretum vero hoc, vnus idemque Oceanus, per Lusitana littora, per Cantabrica, perq; Gallica ad 15. vsque pedes inflatur. Per Belgica, & Britānica ad pedes vsq; 18. In sinib; Bristolii illinc ad 60. hic S. Michaelis ad 90. Per littora vero Atlātica, & Æthiopica vsque ad Manicongū, non altius sit quam in Adriatico. Ad insulas vero Maderæ, Canarias, S. Tho. ad Venetam ascendit altitudinem. In orbis vero noui, citeriore ripa, a florida, & sinu Mexicano, & Pariana, & Brasiliāna ora, per leucas plusquā tres mille, ad Magellanici vsq; fretū quod & diximus iam, ad duos circiter palmos crescit. In vltiore vero ad Panamam, & totis Maris Australis littoribus ingētes attollit fluxus, quod & in Cabaico, & Indico, & Taprobanico fieri diximus maribus. Hæc probatio quinta. Si luna marinarum dux esset aquarū, & Mediterraneū, & Oceanū, suo per ventos cursu, eodē, moueret vtrūq; affluxu atq; refluxu, in ventis iisdē. At id nō facit. Mediterraneum nāq; vbi æstuat, in Adriatico, Ionico, Siculo, & ceteris, æstus ad terram affluit quādo luna est in Sirocco, & in Maestru. refluit vero quando ea est in Græco atq; Garbino. Et contra Oceanus turget quādo luna in Græco est, atq; Garbino. deturget vero, quando eadē per Siroccū decurrit, atq; Maestru. Confirmatio sexta. Si luna marinarum dux esset aquarum, omnibus in locis, iisdem horis fluxus cieretur, aliis iisdem cieretur refluxus. At vidimus ex Sagri relatione, eadem a medinoctio hora cum di-

midia, & tertia hora, loca littorū inter se 15. & 20. gradibus distantia affluxu inondari. Intermediis vero horū graduū locis, semper horas cognouimus variare. Septima methodus. Si luna marinarū dux esset aquarum, eadem aquæ superficies, eadē a luna duceretur hora. At obseruationibus nautarū constat ad littora Normādicia, & Picardicia, Caletū vsq; affluxū accedere hora a medinoctio nona. Decima veso a littore millario, non plena hora. Vigesimo vero, & sexto inde millario, in medio scilicet canali, & sub eodē meridiano, hora 22. Methodus probationū octaua. Si luna, marinarū dux esset aquarū, affluxus eodē tempore, & qualibusq; horis cresceret, & qualib; decresceret. At Venetijs, aliquādo septenis, atq; octonis accedit; plerumq; senis, totidēq; recedit. Circa Senegæ fluminis orā in Atlantico quaterenis in littora insluit, octonis defluit. Idē circa Garūnz ostia septenis accedit, quinis recedit auctore Scaligero. Nona confirmationis methodus. Si luna marinarū dux esset aquarū, lumine suo, eas duceret, traheret, auheret. Lumine. n. eas cōtingit, & actio ois fit per contactū. Lumine suo tātum ea maria in æstum, de quo loquimur, concitaret tū, cū ea lumine tangeret. At in medinoctio, cum maxime a mari bus nostris lumē eius est auertum, maria non minus æstuant, quā si id eis sit præsens. Et a medinoctio, ante ortum, quando nōdum ea suo ferit lumine æstuant aquæ, ac postquā ea ferire cœpit. Idem lumen, dum hæc nostra collustrat, Antipodum maria, quæ nondū collustrat, in æstum excitantur, non minus quā si eis præsens esset. Methodus decima. Si luna marinarum dux esset aquarum, eodē lumine præsentē, eodem actore agente, vnum eundēq; produceret effectū. At contrarios duos producit. In ascensu ad meridianū, affluxū attolit. paululū a meridiano digressa, defluxum ciet, & depressionem efficit. Methodus confirmati vndecima. Si luna, marinarū dux esset aquarum, & lumine eas duceret, quando ea nō lucet, nec lumen emittit, non eas duceret. Contrariæ enim causæ, contrarios producerent effectus. At iidem effectus affluxus, & refluxus, in lunæ coniunctione, quando maria nulum eius aspiciunt lumen, efficiuntur, ac in plenilunio, quando plenissimo eam spectant lumine. Vtroq; enim tempore maria in rumorem maximum citatissime ferūt. Duo decima probandi methodus. Si luna, marinarum amor esset aquarum, lumine, veluti femine suo, maria vterum gestarent, quando eam vel cornuta, vel dimidia, vel ferē tota luceret facie. At tunc minus maribus, & Oceano, turget venter, quā cum ab eis tota auersa, cum sole solo, suos exercet amores.

Adamus

Ad damus hilce, si luna 39. pars est terræ, facies eius 19. pars esset vultus aquæ, quæ dimidiam terræ obuclat faciem. Quæ ergo ratione in minore quanto, maior est virtus, quàm in maiore? Alia & hæc. Quando luna, australia percurrit Zodiaci signa, & iis qui sub arcto habitant, paululum supra horizontem accensus, & horridus appareret carbo; & nullis radiis septentrionalem percutit Oceanum, sed eum in quasi præterlambunt, & transuolant, cur maria ea æstuant? Adiungamus. Si luna amor esset Oceani, & lumine suo cum eo coit, & pregnantem facit, & tota sua mensis lunatione cum eo amores suos agit, cur quatuor mensis diebus, Oceanus ociosus resideret, & lunæ agitationi continuz, suo agitato non responderet. Tanta varietas ab vna profecto causa non venit. Vna eademque vniformisque causa, vnum, & eundem, vniformemque, in vno, eodemque & vniformi subiecto, effectum parere debuit luna; si Oceani esset dux, & amor, At non parit eundem; Luna ergo sola, tam variorum effectum non est causa. Eadem absurda consequenter eos, qui in vnum solem tot æstuum causam retulerunt, aut in motum primi mobilis, aut in cæli quartas, aut in cæli partem lunæ oppositam. Quæ ergo aliam lunæ causam vti sociâ addemus? An forte solem? Ita sanè solem. Sol enim calore suo, radiorum suorum, luminisq; calore, calores omnes rebus nostratib. inditos primæuos, tum cõseruat, tum viuificat, tum excitat; tû in opus deducit. Calore viuificato, & viuificatè, omnia ad motû, idonea redduntur, & reddita cientur motu, quasi vita altera ab interna, in exteriorè prodeunt vitam. Sicuti enim primaria vita, in essentia motio, & actio fuit essentia, & secundaria vita, motio, & actio ab essentia ad extera, ita maris calor primæuus, a solis calore fatus, & excitatus in motum fert Oceanum, & in exteriorè quandam vitam. Luna vero, quam terram, & aquam alterâ ætheream, esse demonstrauimus, humores omnes hos terrenos, tum fouet, tum seruat, tû viuificat, tum nutrit, tum in motionem excitat, & concitat. Et sicut ipsa solem variis aspectib. quasi amores suos indies, in horas intuetur, & ab eo seminibus æthereis, horis in corpore, & idealibus, grauida redditur, sic ipsa Oceanum, amores suos aspectibus variis inq; horas, inq; dies conuertur, ipsamq; reliquosque humores hosce terrenos, iisdem, quibus a sole grauida est facta seminibus, grauidos fecundat. Id autem sine sui motione, sine luminis diffusionè, sine influxuum seminumque effusione nequaquam fiat. Igitur ad lunæ motum, ad lunæ cum sole, cum terra, cum Oceano aspectus, ad eius lumen, ad

eius etiam tenebras, quas minimum esse lumen, iam ante ostendimus, ad seminum influxum, humores nostrates omnes fecundantur, vitam concipiunt, ventrem gerunt, parturiunt, fructus pariunt, eosque alunt, & ad vitam, & motionem concitantur. Et comouentur, & alterantur. Hæc autem omnia similitudine ætheris terræ, & aquæ, quæ luna est, ad terrenam lunam, & aquam, quæ terrestris hic, & aqueus seu globus sit, seu corpus qualecumque, necesse est fieri. Similitudinem *συμπαθείας* sequitur, & cognatio, & quedam veluti consanguinitas. Ab his oritur sympathia, a sympathia fauor, fauorque mutuus, & fatio. Ab his actio, & commotio, humorum omnium. Si ita est, ubicumque in terra sint humores, & quidem qualescumque, lunæ subditi sunt; luna summum in eos habet imperiû. Dulces, amarus, acres, acidos, austeros, salios, aliosq; oēs impetio premit. Non tamen omnes eius imperio æque parent, æque comouentur. Neq; enim omnes eadem sunt substantiæ consistentia, aut æquali vel raritate, vel densitate. Neq; eodem omnes sunt calore, aut equali. Experimenta id docent innumera. & philosophis in confesso est omnibus, aquas dulces, fontium, fluuiorum, lacuû, tenuiores, rarioreq; esse, minusq; corpulentas, quæ sunt salis aquæ, quam sint marinæ, quam sit totum ipsum mare. totusque Oceanus. Itaq; has facilius nauium pondera susserre, illas his sepiissime supernatare. Si ita est, & luna in omnes aquas imperium habet, cur non omnes æque comouet? Quia omnes æq; ei parere non sunt paratæ. Cur nullæ dulces, tot motibus, tamq; variis cientur, quot cientur maria, Differentia hæc non a lunæ solius est imperio, non a solis concitatione, quæ vniuersales quedam sunt causæ. Sed particulariores sunt, & inquirendæ, & adinueniendæ causæ, cur salis cientur, dulces cientur minime. Sed quid verat maris propriæ naturæ hoc tribuere? Nam sicuti stellas propria natura, ab intellectu, ab animo, a spiritu, in æthere ferti docuimus, planetas quoque eisdem causis ferti, solemque lunamque, & sub eis aerem, quid miraculi est, mare, quoque pluribus natura sua, non aliter, ac planetæ motibus cieri? inter quos & affluxus sit, & refluxus? Ab intellectu nimirum, ab animo, a spiritu suo. Sed cur, & dulces aquæ eisdem non mouentur? Et hæ suos motus habent, & his carere possunt. Neque opus fuit iisdem eas moueri, quando essentia quæq; proprias habet vires, & a propriis viribus proprias actiones, a reliquis omnibus diuersas. Neque eum in æthere, sol, & luna eisdem habent motus, & planetæ singuli, suos habent proprios, qui-

FRANCISCI PATRICII,

bus, & ipsi conseruarentur, & mundi harmoniam concinarent, eaq; seruarent. Motus tot talesque mari, eisdem ob causas fuere necessarii, tum quia rerum pater, iuxta Orphei sententiam, futurus erat Oceanus. Nihil enim sine sale fit. Sal sine mari nō fit, & dulces aque, dū in eo sunt, cum eo simul agitantur. Quæ vero per terras, ab eo secretæ vagantur, ab eo ortæ sunt, & eius sunt proles. sed degeneres, sicuti, & quæ alios induerūt sapores. Oceanus ergo ad rerum generationem, est a summo Conditore destinatus, vt patebit postea. Dulces aquæ, ad earum nutritiones, & augmenta. Vtrasque ergo has aquas, proprios motus habere fuit necesse. Dulces, suos, mare quoque suos. tot, quot recensuimus, perpetuum, diurnum, & horarium de quo agimus, hebdomadarium, semestrem, menstrum, semiannum, atq; annum, nec non alios quos explicabimus. Sed proprietates hæc, tot motibus moueri, vnde nā est præter dictas? A causis duabus. Altera communi omnibus, fluiditate, a fluore primæuæ orta. Altera propriissima mari, falsedine, a primæuæ calore originem ducente, sibi que insito. Falsedo igitur propriissima est causa, nulli alij communis natura, cur mare tot motibus agitetur. nulla enim dulcis, nulla alterius saporis aqua, tot agitur; nulla affluxum, & refluxum, de quo agitur, patitur, præter vnā falsam. Salitudo ergo motuum marinorum proxima, & interna, & propriissima est causa. At hæc quo nam suo merito, qua ve ratione? Vti ne est falsedo? aut qualitate alia, qua sit præditæ? Vtroque. Nam vti falsedo, calorem in se habet maiorem, quàm dulces habeant. Et quamuis in omni humore insit spiritus, vt ostenditur postea, & copiosior, & potentior, in falso est humore. A spiritu ergo hoc, mari falso inexistente, vti a proximo instrumento, & intimo, mare tot motibus agitur. Inter quos, vnus est affluxus eius, & refluxus. Per hos motus, mare, quasi terrenus quidam æther, æthereos stellarum imitatur motus. Idque merito. Siderum enim variis motionibus, in solem, vires, seminaque rerum vti ante docuimus, veluti confluunt. A sole in lunam desluunt; a luna in aerem, inque Oceanum insluunt. Nā & aer, a sole, a luna, suos habet motus. Oriente namque sole, in aurora, lenis quædam aura spirare solet, veluti solis nuncia, & præcursor. Orto eo, eadem ad cæli plagas videtur eum vel præcurrere, vel sequi ad meridiem vsque, in eo, quasi requiescens aliquandiu sistitur; deinde refurgit. Et solem vsque ad occasum comitatur. Quam rem nauæ familiarissimo norunt obseruatu. Quod & nos sæpiissime notauimus, cælo sereno, & ventis maiotibus trāquillis. quorum plagas, situsque mundanos,

in gyrum aura illa circuit. In Narbonensi, noctu, auram eandem lunam sequi obseruauimus. Imperium enim noctu luna, sol habet interdiu. A luna ergo, & a sole in mare astrorum motus veluti imprimuntur, tum eorum quæ perpetuo, vni formique circumeunt mundum motu, tum eorum, quæ variis multiplicibusque feruntur. qualibus, & maria feruntur, & Oceanus. Sed suo modo. Nam illos quidē non assequitur, sed emulatur. Planetarum quæ vocantur, directiones, velocitates, retrogradationes tarditates. Stationes, stationibus quatuor dierum, suis apogeos, eleuatione, perigeos depressione. Horatio solis horas; Diurno eiusdem circuitum. Hebdomadario, planetas emulatur, semestri, plenilunia, menstruo nouilunia, semiannuo, solis per signa sex decursionem, perpetuo incertantium stellarum imitatur motiones. Inesse autem plures falsedini spiritus, multa docent experimenta. Dina donec turbida fuerint, semper bulliunt. Fece resistente requiescunt. Fex autem salsa est. Sal vbi coquitur, plus alia aqua feruet. Salina ad Cythium in Cypro, pluuiali aqua repleta non monetur. Sole per æstatem, fundum incallescete, bullas attollit, & in salem vertitur. Sed maxime omnium id confirmant lacus duo qui ad Temistitanum sunt, alter dulcis, alter falsus, a dulci deriuatus. Qui a fundo falsus factus, fluxum patitur, & refluxum, alter quiescit. Sed si falsedo, propria est marinorum motuum affluxus, & refluxus causa. Cur non omnia maria, hocce motus duos sentiunt? Hanc questionem persequamur. Mare Caspium, si verum sit nō intumescere affluxu, & refluxu detumescere, quod tamen in incerto est, ob duas id fuerit causas. Ob minorem scilicet aquæ falsedinem. & ob ingentem eius profunditatē. Hæc secundam Ambrosius Cōtarenus refert. Illam priorem, 80. flumina, quæ in illud, cum quinque lacubus non paruis exonerantur, faciunt. Inter quæ ingentia, Ochus, Oxus ab oriente, ab occidente Cyrus, Araxes, qui 40. ostiis in id insluit, ab Aquilonibus Volga qui 72. ostiis, restante eodem Contareno, id mare ingreditur. A quibus tot, & tam magnis necesse est ipsum dulcius reddi. Cui rei fidem facit quod ī eo Sturio, & Murena quæ dulces amant aquas, magna copia capitur. & quod ad littus quoddam in salem sponte concrefcit; Qui sal, dulcibus admistis aquis facilius cogitur. Probat id salina ad Cythium quam diximus, ex aquis pluuiis, & fundo falso. & vbi falsa aqua admista dulci, coquitur. Profunditas autem in causa est, vt noui spiritus, & vapores, cum solis radii, & lunæ ad fundum nō pertingant, vel nihil, vel minore copia, & vitibus generantur, ij magna mole pressi, neq;
se, neq;

se, neq; mare superpositum queunt attollere. Mantiana vero palus si non affluit, & refluat (nihil enim hac de re, a quoquam traditur) duæ hæc forte causæ fuerint in causa. Vel tertia etiam hæc, quæ in Asphaltitæ certo comperitur, aq; crassitudo nimia. Quæ nihil in se mergi patitur. & ob eius crassitiei gravitatem attolli nequit. Adde quod & bituminosa est. Et ob id non amplius salsa, sed amara. Nos autem falsedinem causabamur, & in Rubri maris sinu intimo, sit affluxus ob fundi falsitatē. In faucibus vero ab Oceani est influxus. In medio vero, si non fiat, (nam & hoc quoque in dubio est) ab aq; eius tenuitate, accidet, contraria, proxime dictæ, causa. Scribit enim Io. Barros, ex Io. de Castro experimentis, eius aquam longe esse repertam tenuiorem, & Crystallo similiorem quam ea sit, quæ extra eius fauces, in Oceano hauriebatur. Quam tenuitatem etiam eius perspicuitas ostendit. Toto enim fere eo mari fundus clarissime conspicitur. Tenuitas autem hæc, & paucos, & debiles tum vapores, tum spiritus gignit, qui uel inde expirant, uel impotentes sunt eam aquam sustollere. Mæotis autem, & Pontus, & Propontis, cur affluxum & refluxum non patiuntur? Vel fluxum quidem patiuntur perpetuum, refluxum non patiuntur. Fluit enim Mæotis in Pontum perenniter, ex altiore loco in depressiorem; Pontus itidem in Propontidem. & hæc in Ægeum eadem de causa. Quod & Aristoteles est contestatus. Refluunt vero numquam, aut hæc in Pontum, aut Pontus in Mæotim. Ab inferiore scilicet loco in superiorem, aq; non fluere habent necesse. Ad hanc causam, addimus Mæotim a Tanai, atque aliis fluuiis effectam, necessario esse salis minus. Signo id probamus. Quod Sturionum, & Murenarum est seracissima. Hæc autem dulciores uti dictum amant aquas. Pontus uero & ipse tales habet. Nam ex Arriani descriptione magna flumina recipit L II. inter quæ, Istrum, Hypanim, Beristhenem, Thanain, Phasim ingentes amnes, quibus eum dulcescere est necesse. vel falsedinem eius ita temperari, ut ea spiritus de se dare nequeat, quibus mare intumescat, & qui forte gignantur, altitudine aq; ita premantur, ut etiam opprimantur. Strat quoque dulcissimam esse aquam est attestatus. Esse autem Pontum profundissimum, testimonio sunt Bathea, veteribus Plinioque cognita, vadis numquam repertis. & quod nunc habet agnomen Nigri maris. Nigredo autem maris a profunditate nautis est, sicuti viriditas a breuitate. Propontis cum suas a Ponto habeat aquas, eodem dulcore necesse est, esse præditas, & a propriis aucto amnibus. Si verum sit quod dicunt, Balticum cum sociis

Liouonico, Finonico, Bornico, non affluere & resluere, profunditatem in causam asseremus vnam, quam testatur Olaus esse immensam. Et præterea, quia in ea maria, lacus exonerantur dulcium aquarum LXXX. flumina vero plusquam LX. Quibus dulciora necesse est fieri, & facilius frigidibus congeliantur, ut glacie quoque pressa, attolli nequeant, Ac forte, bituminosa in fundo sunt, quod succinum bituminis speciem, magna copia in littora fluctibus conuolunt. Sed mirius multo est, cur Tyrrenum, Ligusticum, Narbonense, non in crescant, neque decrescant. cum & continua sint Africo affluenti & resluenti: neque magni in ea amnes præter vnum Rhodanum, neque multi excurrant. Quia tamen confessione omnium sunt profundissima, quam vlla alia maria, hæc sola fuerit causa, cur non æstuent. Hæc de maribus quæ non æstuant, cur non æstuent dicta sunt. Sed ea quæ æstuant, cur alia magis, alia attolluntur minus. Quatuor sunt, maria quæ omnium maximæ attollantur. Vnum, quod Europam ab Herculeo fretto in extera parte circumfluit. Quod Lusitanum, Cantabricum, Aremoricum, & Gallicum, & Belgicum & Britannicum, & Germanicum, per littorum partes nuncupant. In orbe vero nouo Australis Oceanus esto secundus. Cambaicus, & Indicus, quia continuati, esto tertius. Quartus is qui Taprobanam circueit. Ut a postremo incipiamus, refert Plinius circa eam insulam mare interesse vadofum, senis non amplius altitudinis passibus, esseque peruiride & arboribus fruticosum, ut iugas earum, gubernacula deterant. Et recentes authores aiunt, ob vada breuia, quotidie dilatate fines, mari recedente. Quæ res ex Io. Barro sit clara. Ex qua historia & superiore, colligimus, sicuti quæ maria ob profunditatem non intumescunt, ita quæ breuissima habeant vada, maxime omnium intumescere. A contrariis enim causis, recta ratione, contrarij proueniunt effectus. Illud addamus quod experientia docet, quocumque in loco, vel aqua, vel mare in canalibus, in syrtibus incurrens, iis impeditur, quasi ita ardentius factum concitatur, & citatius, & velocius fertur. ea velocitate maiorem aq; vim secum trahit, & ea magis atollitur. Hac eadem de causa maximopere turgescit, in Cambaico littore quia vada ita breuia sunt & impedita ut in refluxu mare multa milliaria retrocedat, & fundus denudetur. Hoc ipsum, & in Indico fit. Id ipsum referunt fieri ad Panamam in Australi Oceano. vbi recurren te mari per duas leucas, & littora, & insule quædam denudantur, & syrtis. Igitur ex tribus hæc littoribus vadofis, certum sit mare plusquam alibi crescere in aperto. Idem eadem de causa fieri exi-

FRANCISCI PATRICII

stimandum in Europeo quem diximus Oceano. In quo constat, breuia esse littora, quamuis minus, quam tribus illis, ideoque minus quam illa attollitur. Sed in Anglico canali, vbi profunditas minor CXLII est pedum in medio, cur tantopere intumescit? Certe in Belgio ex Sagri, aliorumque relatione, multa sunt breuia, multaque Syrtes. Quod ad rem confirmandam facit. At si in medio, vt in littoribus attollitur in causa fuerit, quodd canallem magno impetu citatissimeque ingreditur, & obiectu ab vtraque parte littorum, cum dilatari nequeat, in altitudinem crescere habet necesse. Hic ergo præter vada, duæ causæ sunt aliæ, impetus ab aperto ingens, & littorum angustia. Eædem hæc causæ sunt, cur in arctis Selandiæ & Hollandiæ canalibus, & sinibus tres etiam pedes altius attollatur, quia celeritate maiore, maiore copia ingressum, necessario assurgit magis. Ad Bristolum in Cornubia, ob eandem angustias maiores, & breuia, & maiorem impetum, & molem Oceani insequentis maiorem, ad sexaginta vsque pedes intumescit. Et in Armorico, ad S. Malò, vbi apertæ fauces in angustissimos canales desinunt, & defluxui recto Oceani ingentis obiectos, etiam ad pedes increfcit XC. Experimenta igitur hæc altitudinis æstus docent, tres verissimas præter falsedinem, esse causas, vada breuia, & impetus Oceani ab aperto, & littorum coarctatio, vbi sit profundior obseruarunt nauæ, vbi mare syrtibus, & canalibus cæcis, & quos vocant bancos fundi assurgentis, tum & velocius currere, & altius insurgere, quia ipsis quasi superequitat. Vbi vero inter littora eminentiora & angusta arctatur, velocitatem quidem intendit, sed non valde assurgit. Id in causa esse, cur in fretis, Magellanico, Herculeo, Siculo, Euboico, currat velocissime, sed attollat parum. Quod & nos in Ausserensi obseruauimus. At vero in Adriatico, in Ionio, in Aegeo, toto ferè Africo, parum intumescit, intumescit tamen. Id nimirum fit ad littorum, tum profunditatis, tum æqualitatis proportionem. Nam sicuti profunditas magna in causa est, cur non affluit, breuitas & inæqualitas cur magni fiant affluxus, ita mediocris altitudo, & æqualis, in causa necessario est cur fiant mediocres. Idemque fiat, toto citioris mundi noui littore. sed in Mexicano sinu etiam aquæ crassitudo, & grauitas, coadiuuat, vt parum tumeat. Tradunt enim, aquam totam quæ eo sinu continetur reliquis esse crassioram. Sed affluxus & refluxus quo nam fit modo? Nauæ omnes aiunt, cum

a mari ad littora venire, refluxum a littoribus ad mare. Horum vter prior? Nisi enim ad littora flueret, non refluxeret. & nisi refluxeret non afflueret. An hæc, quæstionæ similis est, ei quæ de ouo, & gallina quærit, vtrum prius? Sane videtur. Nam si modus refluxus consideretur, quem nos in multis littoribus studiose spectauimus, non videbitur quæstio carere ratione. Namque tranquillo mari, motu eo, quem perpetuam quasi eius respirationem appellauimus, continue, & fluere, & refluxere ad plana littora, tempore eodem conspicitur. Parti enim eius recurrenti, & ad humiliora refluenti, pars alia altior superuenit, & priorem illam obruit, eique superequitat, & super eam in littus currit. Illa, quasi timida, salutem sibi quærens, in ventrem se obruentis, conditur. & se ipsa grauidam eam reddit, & altiorrem facit. Hæc altior facta, citatior ad littora affluit. Eodem igitur tempore, affluxus sit & refluxus. Sed hic prior videtur recurrere, ille superuenire, postea hunc absorbere, altiorque fieri suo quasi capite, ventre vero & cauda, depressiore. Euidetior hæc res cernitur, si vndatum fluctus ad litus ingruant. Subinde enim, vnda quæ accurrit, a recurrente prægnantior facta, eminentior fit & tanto citior accurrit. Idem videntur pati flumina, quæ quamuis vndas occurrantes habeant, eas nihilominus subeunt, & in mare labuntur, quæ res facilius visu, quam verbis vllis, aut rationibus persuadeatur. Et si recte, rem totam hanc concipiamus, nullo motu mare, seu perpetuo, seu horario, seu diurno, seu hebdomadario, seu semestri, seu menstruo, seu semiannuo, aut annuo commouetur, qui affluxus ab alto ad littora. & a littoribus in altum non sit refluxus. Affluxus igitur, & refluxus, est omnis maris motus, a se ipso non nisi maiore atque minore differens, & horarum, & temporum interuallis. Hic autem motus omnis cum duplex sit, & quamuis coniuncti etiam contrarius est alter alteri, a contrariis duabus necesse est vtrumque fieri causis. sicuti contrarij sunt effectus, tumor & depressio. affluxus enim non sine tumore aquæ fieri potest, refluxus, non sine aquæ detumescencia. Dum ergo intumescit, altior aqua fit. dum detumescit, aqua fit demissior. At qua causa, quæque ratione, aqua altior fieri, & attollâ potest? Ea nimirum, quam quotidie experientia ostendit, ad focum dum ollæ, lebetesq; bulliunt. Bulliunt autem quia seruent. Feruent

uent quoque a calore suppositi, vel appositi ignis. Et nisi calerent, non feruerent, nec bullirent, nec attollerentur. Dum vero bulliunt, & attolluntur, necessario rarefcunt. Per ergo rarefactionem, quæ attolluntur aquæ, altiores se ipsi fiunt. Rarefactio autem, non nisi vacui atomis, quæ omni (vti ostensum antea est) insunt aquæ dilatatis, & maioribus redditis. A calore nimirum in vapores partes aquæ soluta. Eodem hoc modo, (nullum enim alium, experientia ostendit vlla) necesse est mare intumescere, ob poros eius rarefactos, & in vapores aquæ parte acta, ab insitu maris calore, a Sole interdiu, a Luna etiam noctu, sideribusque concalefacto. Per quem calorem quasi animi sui, spiritusque, instrumentum viuens, quiescere, neque scit, neque vult, neque potest. Cumque planum iaceat, & sit æquor, & aqua eius æqua, quo nam motum suum tendat, non habet, præter quam in se ipsum, & in littora. vel circumstantia, vel adstantia, vel supposita. In supposita inquam. Nam plurimis in locis in fundo maris sunt voragine ingentes, quæ maris ingentem vim, tum absorbent, tum regurgitant. Vt quas diximus sub polo nostro, quatuor sorbere Euripos, & eisdem iterum reuomere. Talem aliam Olaus voragine in Oceano Noruagico supra Hegalandiam esse scribit. Aliam Iouius supra Hirtam. Aliam narrat esse in Oceano Gothico, in quo, affluxu intumescit mare, curritque fluminis ad instar rapidissimi. Cum restitit in horrendas, horrendo cum sonitu, mergitur voragine, & nauigia interdum secum absorbet. Tales voragine in immenso Oceano, cur non sit verisimile, esse plurimas? quæ mare sorbeant & reddant. Cur non talis sit ad Caribidiam? ad Euboicum Euripum? Si id sit verum, ad rarefactionem alia addetur causa, materies addita ad affluxum, & ad refluxum iterum retracta. Sed rarefactioni, quia sit vniuersalior, totique communis mari, primas damus, rarefactionem calori primitiogenio, & spiritui mari innato, qui in calore viuut, in humore habitat, in eo, & ex eo, nutritur & augetur, & conseruatur, & sui quod perit reficit, tum a calore proprio, tum a Solis calore eum viuificante, & humore a Luna proxime, cæterisque stellis viuificato. Cumque omnibus in maribus vbi calor hic & spiritus concitantur, & mare rarius reddunt, & in omnibus maris partibus raritatem operentur, necessario, inflantur omnes, & altiores factæ, impetum quo possunt capiunt, & se se inuicem tum coadiuuant, & impediunt, & eo consiliu varie agitantur, neque omnes hora eadem. Atque hinc est varietas illa ho-

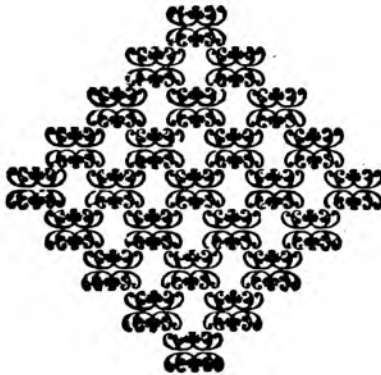
rarum affluxus ad littora, a littoribusque partium distans, aut distans magis, prout retulimus ex Sagro. Sed cur stans horis sex, affluxus de quo agimus accedit, totidemque recedit. Nimirum, quia omnis motus fit in tempore. Neque tamen maior causa est, aut vrgentior, cur de hoc potius quæzatur, cur senis horis fiat, quam si quæzaretur, cur alij illi motus diebus vij. fiant, alij semestri, alij menstruo tempore, & semiannuo & annuo. Hic enim ordo, a mente pendet per animum, per spiritum, per huius instrumenta calorem, rarefactionemque & densationem neque est cum philosophis dicendum, ascendente Luna ab ortu ad meridiem, affluxum descendente ab eo fieri refluxum. Hanc enim rationem per nauticam Græci & Garbini aliorumque ventorum historiam, falsam esse ostendimus. Sed causam esse dicimus quoniam eadem vires, quæ affluxum operantur rarefactione, nulla re vel diminuta, vel impedita, operantur & refluxum, densatione. Et quia illa sex horis insulat mare, horis sex aliis æqualibus, eadem illa desolat. Seu potius quod sex horis a proprio loco abierat vigentibus iisdem viribus, locum eum repetit, & quasi in circuitum mare se in se circumuoluit. Nam dum altius factum, in decliuiora currit, retro interim quasi se ipso exinatum deprimitur. & dum adhuc crescit, a tergo decrescit, vti ad castella Veneta ostendimus. & sit demissius. Eam uero decliuitatem replere est necessarium, Eo igitur mare necesse est recurrere. At non recurrit, quod adhuc ad litus currit, ad litus enim currere adhuc cernitur. & duos contrarios habere motus tempore eodem. Recurrit ergo eius ea pars, quæ a littore impetum cepit resluendi, & quam diximus a superueniente ingurgitari, & altitudinem eius subterlabere, quemadmodum in fluminibus ostendimus. Quod si ita fieri, rationabilius sit, quam lunæ lumini, vel impedito, vel non illuminante, effectum hunc tribuere, iam mare, per affluxum manifestum & modo manifestum refluxum, cælestes imitando ignes in circulum, duodenis mouebitur horis, eumque diurnum, nocturnumque Solis Lunæque decursu bis repetet sicuti motibus aliis, motus planetarum omnes imitari mare demonstrauimus. Et sicuti. Imitatur quoque perpetuo suo motu, perpetuum siderum circuitum. Et annualem Solis, & menstruum Lunæ, & semestri illius nouilunia & plenilunia. Oportuit etiam horarium mari inesse motum, vt plene æthereos eiusdem originis, & cognationis fluores, ardoresque in motibus omnibus imitaretur, & similitudinem aliquam inde, & illuc referret.

FRANCISCI PATRICII,

id autem providentiæ iam est opus, & intellectus, & animi ratione præditi. Sed cur in nouilunio, & plenilunio, velocius currit, & altius inflatur, in diesque vtrumque minus facit. In quartis vero lunæ, quietem habet, & fore mortuum videtur? Sane extrema & contraria omnia motum habent & faciunt magnum, vt calor, vt frigus, vt cætera contraria. Plenilunium autem & nouilunium luminis lunæ, & carentia & plenitudine contrariorum ratione æstus magnos in mari facit, ab his, quia minus sunt contraria, faciunt minores, & quanto ad minorem contrarietatem pergunt, tanto minorantur & æstus. In quartis autem quia ad æqualitatem venerunt, pugnamque omnino remiserunt, quiescunt æstus, nulla parte alteram superante. Eadem ratio est cur luna in nostro hemisphæro existente, luce cum te-

nebris contraria, & nostra maria, & ea quæ in altero sunt apud antipodas hemisphærio, iisdem æqualibusque motibus commouet. Sed cur ad Sinagam in Atlantico, quaternis horis in littus ascendit affluxus, Oëonis descendit? tres remur esse causas, Oceani ab aperto impetum, littorum decliuitatem, vadorum circum circa breuitatem & inæqualitatem. priore causa rapidissime scandit, tertia facile superscandit. Secunda copiosior recipitur. In reditu, idem impetus obstat, eadem littorum decliuitas, quæ diuitius aquas retinet, & fundi inæqualitas impediens maris defluxum. Hæc autem manifesta est in Venetis, & littore, & Itagnis. Similes quoque putandæ sunt causæ cur ad Garumnam, septenis accedat affluxus, quinis defluxus recedat.

Finis Vigefimi noni Libri Pansosmiæ.

FRANCISCI PATRICII PANCOSMIAS LIBER TRIGESIMVS.

OCEANI, ET MEDITERRANEI MOTVS ALII.

Oceanus rerum pater, non ijs solum, quos explicauimus, moribus ceteri satis habet, sed & alios tum vniuersaliores, tum vniuersales minus, habet, quos operæ præcium non est præterire. sicuti neque eos qui sibi cum mediterraneis sunt communes. Et eos qui nostro videntur esse proprii. Vt vero ab Oceano patre, cuius mediterranea maria sunt progenies, initium sumamus, ita dicimus. Oceanus, vniuersam terram, quam in tres ingentes diuidimus insulas, & circum, & extra, & intra, amplectitur vndequaque. Insularum prima est vniuersa Asia cum Europa atque Africa sibi annexis, secunda vniuersus novus orbis qui duobus fretis, Anianico, & Magellanico, cum Oceano circumfluo terminatur. Tertia ignota adhuc quæ sub Antartico polo iacet. Cuius littora Orientalia, quia Marcus Polus nostratum hominum primus omnium cognouit, eiusque notitiam aliquam scriptis suis ad posteros transmisit, tum quia sub polo est, Policam, & quia sub Antartico est, Antipolicam libet cognominare. Inter & extra hæc tres, tum maiores, tum minores, tum etiam minimæ, innumeræ iacent insulæ, tum Oceano, tum Mediterraneis, eminentes, & circumfluxæ terræ. Sunt & aliæ sub maris superficiæ, & mole, terræ, solum scilicet ipse maris, & fundus, quem nautæ lastrum solent nominare. Quod quatuor est generum, vel enim est petrosum, vel sabulosum, vel lutosum, vel herbitum, & algosum. Neque vero id æquale, & planum est vbique: sed alibi eminet, alibi deprimitur, est vbi in colles, vel altiores, vel humiliores, est & vbi in

montes altissimos assurgit, & in profundissimas dehiscit valles. Si montes ij maris superficiem excedant, tunc insulæ fiunt, & scopuli, mari imminentes, & circumflui. Si vero serè ad superficiem accedunt, nõ tamen eã superemineant, Syrtes, & cautes ueteres dixere, recentes nautæ (liceat nauticis uti nominibus) seccas in alto, & seccagnas ad littora nuncupant. si sint petrosæ. Si uero sint sabulosæ eminentiæ, scagnos, & bancos, & bassos uocitant. Horum aliqua semper sub æquore latent, aliqua refluxu denudantur, affluxu iterum cooperiuntur. Petrosæ semper sunt nauis fugiendæ, & abominandæ. Ad eas enim naues si impingant, in frustra abeunt, cum nauigantium, uel morte certa, uel periculo magno. Minus timendæ sunt si sint harenosæ si lutosæ minus minime oïum si sint algosæ. Nã & alga sub mari in cumulos collesq; componitur. & nauis, secunda nostra in Cyprum nauigatione, ad caput Cythium in algæ montem insedit. Lutosos omnino, quia lutum facile ab undis diluitur, & dispergitur, aut colles, aut montes sub mari, nautæ non uidentur deprehendisse. nisi sint ad fluminum exitus, delati eorum decursu limi, cõtinuo auctu, coagmẽtati, & duriores facti, uel cū sabulo comisti, & alga, uel petris, & cautibus intermisti. Ad instar fundi, littora quoq; quatuor uidentur esse generum, uel enim circa fluiorū fauces, & stagnorū, & paludū, sunt lutosæ. Vel in superficie prima algosæ, uel arenosæ, uel saxosæ, & petrosæ. Hæc uero postrema, triū sunt specierū, uel enim in petras minores, & non continuatas, fluctus allabitur, uel in cautes cõtinuas insilit, easq; omni terra spoliatur, & albicantes reddit, uel in prærupta motum incurrit, & gemens retrocedit. Tres illas priores, & placidiores littorum species,

FRANCISCI PATRICII,

præfertim arenosam, spiaggias vocant nautæ. Tres posteriores costas brauas, & asperas nominare solent. Littora hæc qualiacumque sint, triplici denominantur appellatione, vel enim pars eorum aliqua, in pelagus, plus reliquis procurrit. Hæc promontoria veteres dixerat recentes, capita, & puntas vocant. Vel in tra terras hinc inde duas, mare se se insinuat. Si ore angusto portus, si lato sinus, & Græco quasi nomine Golfos seu colpos nuncupant. Longitudinem vero littorum qualiumcumque, appellant costas. Hæc operæ præcium fuit adnotare, vt facilius motuum marinorum, vel iam explicatorum, vel explicandorum cognitio haberetur. Nunc ad motus accedamus. Oceani duplicem proprium, Scaliger motum esse tradidit. Alterum ab Oriente, quem dicunt, Solis circuitum imitari. Alterum a terra Laboratoris, quæ est ad Septentrionem, fluereque in meridiem, quod iam commemorauimus. Sed fluxus Oceani quem nautico receptoque nomine, currentiam appellabimus, non solum duplex hic est, sed multiplex, & varius, & sæpe duobus his contrarius. Hanc rem demonstremus. Sicuti antea demonstrauimus virum acutum, confudisse affluxum & refluxum, cum aliis maris fluxibus. Sed non minus in hoc fallitur, quem perpetuum ait esse, & a Malabare ad Madagascarem X X. diebus naues ferre; ab hac vero illuc, non minus mensibus tribus. Si quis enim Lusitanorum nauigationes satis multas, quæ scriptæ sunt, inueniet non paucas, a Mozambico, vbi earum statio est, e regione Madagascaris in continente posita, & X X V I I I. & X X X. & X X X V. diebus in Malabarem peruenisse. Quod tempus multo minus est, tribus illis suis mensibus. Quæ res videtur potius esse argumento, fluxum hunc de quo agimus, ab Occidente ad Orientem tendere. Quod & ratio suadet ante posita, mare in canales ingredi ab ea parte vbi latius est. nulli aut tabularum Geographicarum perito, dubium est, Oceanum ad eum canalem ab occasu multo latiore esse, & minus impeditum, quam ab ortu. Sed & nautica experientia id comprobant non vna. Scribit enim Io. Empolius in sua nauigatione dum vellent a portu S. Blasij qui est vltra caput bonæ spei paulum, Melindem, quæ inde versus Indiam est, tendere nunquam potuere, quia currentes aquæ, eos vsque ad oppidum Pate, quod vltra Melindem versus Indiam est, inuitos abstulit. Et vtitur, his verbis. *Et l'acque ci trasportarono tanto abbasso, che summo a tenere Patti.* Vox illa Abbasso, decliuiora significat loca. Aqua autem omnis ad decliuiam currit. Quod testimonio esse potest, eum Oceanum, versus

Indiam suum tenere cursum, a pronotio eo quod vocant *Capo delle correnti*, quod in faucibus huius canalis est in continente. Eadem voce Abbasso vtitur Petrus Martinezius, qui in iisdem canalibus faucibus, ad Giudei Syttes naufragium fecit. dum scribit.

Altrimenti calando vela in tal sito, non metterci à rischio, che le correnti ci tirassero al basso, come fecero alla naue San Pietro, &c. Et repetit in Sxtibus iisdem currentes magno impetu & currere. & versus Sofalam ferre, quæ iis Syrtibus est Orientalior. Thomas quoque Lopezius, dum a capite bonæ spei nauigarent, & a capite iam dicto, currentum, irent versus Indiam, ait eò quod magnæ currentes essent quamuis vento prospero currerent, multas vendas, a puppi nimirum in nauim infilisse. His omnibus testimoniis non esse verum probamus, Oceanum ab Oriente in occasum tendere vbiq;. Sed Scaligero quid facias, qui audeat asserere, Madagascarem sub octauo esse parallelo, cum sub secundo iaceat & tertio, & Capricorni tropico? An vero a Moluccis, & reliquis Orientalis Archipelagi insulis, currentes Oceani ad Occidentem tendant, neque negare, neque affirmare audeamus, nemo enim id iter peregit. Sed si Victorizæ nauis reditum consideremus, ad negationem magis animus inclinabit. Ea enim a Tidore soluens, non nisi X V I. mense in Hispaniam appulit. Hoc autem iter ex testimonio Io. Gaietani, a Tidore ad caput bonæ spei continet leucas D L. quæ sunt milliaria M. DCL. Ab hoc vero ad insulam S. Helenæ ex relatione alterius sine nomine Piloti, sunt M. CCCC. milliaria. Aqua ad Æquinoctialem mill. sunt M. DC. A quo ad Hispaniam ratione graduum non plura sunt 2520. mill. Quorum summa est 7114. milliariorum. Sed e xvj. mensibus si auferas dies X L I X. quibus e regione capitis bonæ spei, huc, modo illuc, quod nautæ dicunt, volteggiarunt, & lxx. dies alios quibus in ora Guinæ in malacia steterunt superest integer annus in itinere cõsumptus. Quos dies si in milliaria illa partiaris, 7114. cuiuslibet diei nõ amplius quam milliaria 19. tribueris. Quæ res ostendit breuissimum ratione celeritatis nauigationum, illud iter esse. Si vero Oceanus, ad S. Helenam vsque, in Occidentem suas currentes tenderet, quia currentes, secum nauim ferant, longe minore tempore iter conficerent. Sed tardissime confecerunt. Igitur currentes Oceani illius, ab ortu non feruntur in occasum, vt & Scaliger, & Anania falso tradiderunt. Ille rationibus, quas falsas esse ostendimus.

Hic

Hic vero argumento ducto, quod in freto Magellanico crediderit, semper ab Oriente in Occidentem fluxum ferti. Quam rem ex nauis Aluari Meschitzæ a refluxu bis retro relata falsam esse ostendimus. Sed quamuis constet, tota Guineæ costa, currentes magnas esse, quam vero partē versus, nemo tradat, duobus firmissimis experimentis docemur, non esse ab ortu in occasum. Nam Io: Empolius narrat suam nauem in ea costa, in malaciam, quam calmam vocant, incidisse, & 54. diebus in ea perstitisse, totoque eo tempore, minus quam sex leucas confecisse. Victoria vero nauis etiam 70. dies in ea perstitit, & itinēris fere nihil processit. Hæc autem ostendunt currentes, eas naues antrosus non turbasse. Fertur autem semper in eam partem nauim, quo fluxus hic intenditur. Id multis experimentis constat. Nam si malacia sit, proiecto in mari vel subere, vel ligno alio, vel panis bucella, videas ea a corrente ferti. Et nos experti sumus id esse verissimum. Nam priore, e Cypro reditu, e Papho soluentes, placido Euro per biduum sumus lati. Destituit deinde nos in alto, vnde nullius terræ nobis erat prospectus. Calma vt vocant per sex dies mare tenuit. Neq; nauigationis magister quem Pilotum vocant, quamuis quotidie, vt dicunt cartizaret, & suos in carta nauigatoria calculos subduceret, diuinare poterat in quo vel meridiano, vel parallelo essemus. Sub vesperum tamen sexti diei iterum Eurus lenis inflauit vela. At ante solis ortum iterum etiam nos destituit. Quo tempore nos nebula illa densissima, de qua diximus, obtexit. Cum vero circa meridiem, mons ille altissimus nobis se se ostendere cœpisset, cœpimus nos, Pilorum, & Nauclerum, & peritiores nauas alios interrogare, quæ nam terra illa esset. Alius esse Rhodon, alius Cason, alius Carpathon dicebant. Cum vero caligo euauisset, & Gambellam montem, qui in medio est Cretæ ad meridiem, agnouimus, ridiculi tunc diuinatoris illi euasere. Namque a Rhodo plusquam 200. itinēris milliaria confeceramus, quàm illi putarant. Id autem non alia ratione euenerat, quam quod occultus ille Syriaci maris fluxus, eò vsque nauim euexerat. Quo etiam illud amplius collegimus fluxum illum, non tantum littora legere, verum medio quoq; ferti pelago. Quod si hoc sit pelago, cur non in Oceano etiam fiat, & naues quas vento vehit, fluxu quoq; vehat. Franciscus Vlloa narrat in Oceano Australi, die vna dum erat in calma, & malacia, 20. leucas confecisse vsq; ad noctem. Quæ res indicat, currentes aquas eum vexisse. Qui fluxus sicuti si secundus sit iter adiuuat, ita si sit ad-

nerfus, retardat iter. Ille autem in Magellanico freto fluxus, quem putant esse perpetuum a nostrate Oceano in pacificum, præter id quod de Aluari Meschitzæ nauis retulimus, ratio dicitur, ex axiomate illo nautico in canalem, si ab vno ore magnum sit mare, illac ingredi, si ab vtroque, ingredi ab vtrisque, & ab vtrisque egredi, constat, & ab Oceano hoc, & a Pacifico, currentem in Magellanicum, incurtere, & in medio, sibi occurrentes iterum in sua retrocedere regna. Idem Vlloa narrat, in eodem Oceano Australi, se se in mari albo, & rubro, magnam inuenisse currentem. Et Fernandus Alarconus idem se inuenisse scribit. Idem fieri refert Petrus Cieca in littore a Panama ad Magellanicum, vbi & caput aliud ab effectu vt putamus, delle contrarii nominat. Hanc autem currentem contrariam esse ipsi qui a Panama in Peruanam nauigant, ex Benzona patet. Qui eam semper versus Leuantem currere affirmat, & sæpe retro naues retrahere ait. Sed ad nostratem Oceanum redeamus, quem libet interiorē appellare. In quo sane, experimenta nauigationum docuerunt, eos qui accurate a Fortunatarum magna Canaria, seu Ferro, discedunt, & nauigia dirigunt ad eam insulam quæ inter Antiglias noui orbis Desiata dicitur, secunda maris corrente, XXV. diebus iter peragunt, quod est Leucarum DCC L. si uero non accurate id obseruent eadem currentes, nauem ferent in Lucaios, aut ad Cubam, quod Columbo prima sua nauigatione accidit XXXIII. aut amplius diebus. Quæ experimenta docent, has currentes, ab Africa, & ab insulis capitis viridis venire, quæ ad rectam lineam ab Oriente sunt oppositæ ipsi Desiata quæ in Occidente est. Vnde autem hæc currentes ad virides veniant, aut in id pelagus quod inter eas, & Desiata est, certi nihil habeo dicere. præter hæc duo. Alterum currentes has a littore Africo viridibus adiacente initium non capere. Alterum rationi esse consonum, eas inter duo capita, Viride scilicet, & Sancti Augustini, quod est ad Brasiliz initia quæ distantia non maior est quam mille millia, ab alto Oceano ingredi. & a Garbino, in Maestrum Tramontanam iter suum tendere. Experimenta, & rationes id comprobant. Accidit enim Aluaro Cabrali Lusitano, dum post Vascum Gamam, Indiam classe peteret, quo facilius caput Bonæ Spei obnauigaret, vt nescius ad caput Sancti Augustini iter dirigeret, tñ quo vti nauæ vocant Paraggio, currentes semper habuit contrarias. Sicuti contrarias eas experiuntur, quicumq;

FRANCISCI PATRICII,

ab Antigliis fortunatas eodem quo venerant itinere petunt, atque ob id tres, & amplius menses in reditu consumunt, cum prius id spaciū diebus 25. confecerint. secundis scilicet hinc contrariis, & renitentibus illi, currentibus. At vnde inter hæc duo capita veteris, & noui orbis hæc currentes ingruunt? Vnde nam aliunde, quam ab altissimo, atque latissimo Oceano, qui inter Indicas insulas, & capit bonæ Spei, & terram Antipolicam, & Brasiliensia littora interiacer. Ita sane est. Sed vnde nam Oceanus hic vastus, impetum hunc capit, qui partim per Magellanicum, partim inter duo hæc capita, veluti exoneratur? Sane necessarium videtur, impetum hunc vel ab Indicis insulis innumerabilibus inatium sumere, vel in vastissimo suo ventre eū parere, & de se dare. Vtrūque ex demonstratis ratio dicitur, fieri posse. Nam quia mare saluum sit, est etiam calidum, & quia calidum, est & spirituosum. Et quia spirituosum in motu est perpetuo, & quiescere nescium, & impotens. vbi cumque sit locorum. Sed in latioribus locis, & in amplo pelago, minus sentiunt nauæ has currentes. Motus enim omnis, & in stabili stare, & in stabili comparatione magis cognoscitur. Contraria namque, stabile, & mobile, vti alia omnia contraria iuxta se posita, magis elucescant. Et testantur Hispani, quando in patriam redeunt, dum prope Antiglias quasunque versantur, currentes illas facile sentiunt. Cum in altum sunt progressi, eas non animaduertunt. Sed aduersas tamen experiuntur. temporis longitudine in regressu. Sunt ergo in altro Oceano, antipolico, a se ipso genitæ currentes. Sed & ab Indicis insulis impetū etiam capiunt. Quæ cum satis angustis fretis, iisque innumeris variisque sint inter se distitæ, nullum est inter eas fretum, quod suas non habeat currentes. Itaque miris modis perpetuo mare illud agitur, modo in hanc, modo in illam curret, & recurrens partem. Ita ut & ab Oceano magno impetum accipias, & in eundem Oceanū, eundem impetum restituas. iuxta axioma illud, in canales, a maiore mari, sit influxus. Sed & in eandem partem etiam refluit. Quod Hercules fretum nobis declarauit ante. Itaque currentes hæc, cum inter insulas Indicas ab Oceano magno fiant, in eundem etiam recurrunt, & ipsum commouent, & impetum eius innatum magnopere coadiuuant. Antipolicus quidem Oceanus, a laua maiore, minore, Summatra, aliisque circumcirca positis aliquē impetum recipit. A Gilolo vero, a Vendenao, a Moluccis, ab S. Lazari Archipelago. in mare Cinicum impetus idem fertur, vsque ad Iaponas, & fretum Anianicum. Feruet autem multo magis, in angustis fretis mare, tum quia par-

ua eius moles, calore & spiritu facilis agitur, tum quia vicinas quas lambit terras, veluti contrarias fugit. Sunt autem inter se contraria, liquidum, vt est ipsum, & durum, vt est terra, & calidius ipsum a terra fugit frigidior. Itaque omnis eius agitatio, per fugam fit a contrario. & dum contrarium fugere semper nitatur, a contrario numquam fugit. Continua ergo fuga, & continua non fuga angitur, & premitur, & agitur perpetuo, & libens in alta maria se se in preceps dat, vt in homogeneo latoque quiescat magis. Itaque ab Indicis insulis bisariam in altos Oceanos duos, hinc, & inde, mare capit impetum altero ad nos, altero ad Iaponas, sed nostrum nobis notiosem prius peragamus. Currentes ergo a medio Oceano antipolico, inter duo vitide, & S. Augustini capita ingressæ, ab hoc per littora, in artos extenduntur, donec ad Os Draconis veniant, inde in ponentem tanto impetu precipitantur, vt nullus torrens, tam cito feratur. Quia nimirum angustias octo tantū millium inter Margaritam insulam, & Cumanæ continentem ingreditur; quas ratione fugæ suæ a contrario maximopere, horrens, in latius intro pelagus precipitatur, in magnum scilicet Mexicanum sinum. Cui cum ab Oriente prætenstæ veluti quædam perforata sepes, sint Antilie omnes, inter quasque duas, eadem currentes in occasum inter Hispaniolæ littora, & continentem ruunt, tanto impetu, vt Columbus cum redire vellet diebus 40. vix 70. leucas obfecerit. Ac tota ea tam magni sinus longitudine vsque ad caput Iguerum, & Corumelum insulam penetrant. Et cum finem nullum eius fluxus faciant, & exitus non cernatur, multi existimarunt, per subterraneas cauernas, eas aquas in Australem Oceanum pertransire. Verum tandem compertum est, in sinu intimo in Iucatana, vbi Campece est, & Cotocce, & caput Iucatanum, a quo ad caput S. Io. Baptistæ in insula Cuba non plura sunt quàm millia 45. tanta velocitate ad Arcton ferri aquas, vt nullus fluuius tam rapidus reperiatur. Cumque in littora opposita, spiritus Sancti, & Culatæ incurrant, nec ad occasum exitum inueniant, necesse habent in Orientem regredi. & inter fauces quæ inter Cubam sunt, & caput Floridæ, egredi. Atque inde sit, vt qui a veteri Crucis portu, qui ex hac parte in sinu est occidentalis maxime, in Hispaniam sunt redituri, oporteat eos recta uersus Orientem, insulam Bahanam tendere, ut secundas habeant currentes, & possint Bermudas petere, quam etiam petunt ii, qui ex Hispaniola redituri solunt. A qua Bermuda, plerumque 55. diebus in Hispaniam appellunt. Quod iter mense longius est, quàm a Canariis ad Desiatam, quod 25. conficitur

conficitur diebus. Id autem euenire est existi mandum. Quod Canarias inter, & Desiatam, & secundiores, & validiores sint currentes, A Bermada vero, sint debiliores duplici de causa; tum quia, itineris longitudine sint, vt nautica voce vtar, magis stanche, tum quia, ea currentia quæ a Laboratore venit hanc transuet sim feriat, & eam retardet. Id autem esse non procula vero, ostendit iter quod tardius Alfonso Nunius, testante Petro Martire 60. conficit diebus ob æquæ currentes, quæ nauim, in occasum propellebant. Diximus autē præcedentibus libris, a laboratore fluxum venire, & per Canadæ, & Norumbegæ Littora, ad Floridam, & sinum descendere Mexicanū. Ex quibus apparet a Bermuda citra versus Meridiem currentes esse ab Oceano Antipolico; alias vero contrarias inter Bermadam, & littora nouæ Franciæ currere in occasum. Ex qua currentiarum diuersitate, constat falsum esse id quod Scaliger, cum auctore libri, Causa æstus maris, tradiderunt, Oceanum ab Oriente, solis sequendo cursum, perpetuo in occidentē ferri. Sed mirum magis est, (vt hominulum hunc secundum omittamus) Scaligerum virum apprime doctum, & acutū, id protulisse, vt mox sibi contradiceret. Ait namque in sinu Arctico, secundum littora, quæ Scythiam claudunt, omnino motum esse Orientem versus, contrario fluxu, Oceano Æthiopiaco. Sed tamen eodem quo ille motu. Nam quo modo, si totus Oceanus solem sequendo, ab ortu in occasum fluit, idem contra solē cursum tendat ab occasu ad ortum? Tum in Scythico, vt ipse ait; tum in Mexicano a lucatano ad Floridam, inde ad Bermadam, & ultra multos. Item quo modo, solis cursum imitatur is Oceanus qui a terra Laboratoris, quæ sub Aquilone est, vsque ad Aræmorica, & Germanica descendit littora, quæ ad Meridiem sunt Laboratoris & Grælandiæ, & Euripis illis Arcticis vende venit. Et e contra quo modo a faucibus Magellanicis, in Oceano Pacifico, a meridie, per littora Peruana, Nicaraguana, Guatimalana, vsque in rubrum mare, septentriones versus indefinenter currit? sicut & in Mexicano, per fauces Cubæ, & lucatani, continue ab austro in Aquilonem transit? Hoc sane non est solem sectari, aut imitari. Sed soli obuiam ire, & cursum eius medium secare. Neque magis soli obtemperant tot ille currētes, quas Oceanus Arcticus, sub polo, per quatuor illos exercet Euripos. Quorum non nisi duo, dum in receptaculum illud, circa magnetē montem, incutunt, ab Oriente, in Occidentē currunt. Sed iidem duo, ab Occidente in Orientem iterum recurrunt. Duo vero reliqui, Aquilonem spectant alter, meridiem alter. Et

dum ille in aream fertur, in meridiem fertur, & dum recurrit, in Aquilonem currit. Alter vero e contra, quando in aream ingruit, in Aquilonem vergit. quando vero egreditur in meridiem regreditur. Quid vero tot illæ currentes, & recurrentes quas supra Baccalao, tū Verrazzanus, tum Cartierus, circa Brionem, S. Aloisium, Sangnenaium, & innumeras illas insulas, inuenere, alias in Circium, alias in Aquilonem, alias in Corum ferentes? Sed num quid hi solis amatores, non viderunt, aut non perpenderunt. Mæotim a Septentrionibus in Pontum. Pontum in Propontidem, Propontidē in Aegæum, versus Austrum fluere, vsque quo Cretam pertingant? A qua, pars maris eius, superata Doride, versus Rhodon, & versus Cyprum in Orientem fertur. Cypro circūuoluta, per Syriaca littora, in meridiem quousque in Aegyptum veniat, labitur. Inde in occasum vertitur. Pars altera ab Aegæo, inter Creten, & Cytheram præter fluens, & Peloponesi littora præteriens, suum Adriaticum semper in occasum petit. Sed in eo intimo, a Septentrione in meridiem voluitur. Deinde per Italiæ oram ad Hydrunti, vsque promontorium in Orientem currit. Ab eo promontorio rursus vertitur ad meridiem, vsque quo Siciliam pertranseat, dein pars per fretum, pars reliqua inter Melitam, & Siciliam, tandem in occasum ad fretum Herculeum perlabitur. Ommittimus, ingressus, flexus, & egressus, quos Aegæum, per sinus Strymonicum, Singiticum, Thermaicum, deinde per Saronicū, & Corinthiacum facit, diuersos semper, sæpeque contrarios. Non igitur, hæc tot maris motuum, ac ita diuersitas, solis motum semper imitatur, aut sequitur. Sed diuersitatis huius, littorum positus, & canales, & freta, & Euripi sunt causa. & maris ipsius fuga a contrario, natura sibi, perpetuoque insita. Sed magna apud veteres fuit, & anceps quæstio, utrū mare hoc nostrum Mediterraneum a Ponto sit effectum, in ipsum per Byzantium Bosporū defluente, an vero potius ab Oceano, per Herculeum fretum indecliuiâ Sardoï Siculique decurrente. Strato quidem Physicus Peripatolumnus, existimauit Pontum aliquando exitum caruisse. Sed fluminum multitudine ita auctum, ut vi exitum, qui est ad Byzantium sibi parauerit, & in Propontidem, & Hellespontum, eruperit, & id mare effecerit. Et hoc iterum aucto, in Aegæum aquam defluisse, vsque in profundissimam Creticam, Siculum, Sardoū. Sed videtur sibi contraria dicere, dum ait, ab externo mari, ab Oceano nimirum, apud columnas Herculis fretum porrupisse. Causam vero affert, quod externi maris aliud sit solū, quàm interni. Quod Strabo ex Stratone retulit.

lit. Plinius autem mare hoc nostrum ab Oceano ortum esse ait. Scribit enim ita.

» Origo ab occasu solis, & Gaditano freto,
» quam irrumpens Oceanus Atlanticus, in
» maria interiora diffunditur.

Et alio loco, aliorum recitat opinionem.

» Non est ommittenda multorum opinio,
» priusquam digrediamur a Ponto. Qui maria
» omnia interiora, illo capite nasci, non
» Gaditano freto existimauere, haud impro-
» babili argumento, quoniam estus semper
» a Ponto profluens, numquam reciprocetur.

Solinus vero priorem sententiam esse secutus, Atlanticum æstum, in nostrum mare diffusidum immittere dicens dum a solis irrumpit occasu. Diffidium hoc qua nos conciliabimus ratione? Propontidem, & Hellepontium, & Pontum, & Mæotim, nullo modo effici ab Oceano potuisse, cum tamen inter mediterranea maria videantur numeranda. Quoniam nec Ægæum, nec mare aliud, per Abydenas fauces, in Hellepontum ascendat. Hæc autem in inferiora, Ionium, Siculum, Sarduamque cum descendant, rationi est consonum hæc a Ponto fuisse deriuata, usque ad loca maxime decliuia. Rursus cum Oceani fundus altior mediterraneo sit, rationi itidem consentaneum est, ab Oceano in decliuiora Sardoï, Siculiq; maris, aquas confluisse. Sarduam itaque, & Siculum, & a Ponto, & ab Oceano, sunt effecta, non ab alterutro, sed ab utroque. Totumque interius mare, aquis utrorumque in eundem locum confluentibus, fuisse in superficie complanatum. Si vero verum sit, quod iam retulimus, & quod Gaspar Contarenus Cardinalis retulit, mare quod a Ponto fluit, ea quam descripsimus littorum circuitione, per Africana, & Hispanica littora in Oceanum exit. & quod Gonzalus de Quiedo, scripsit, Oceani aquas, per Gaditanum fretum ingruentes, usque ad Alexandriam Ægypti per eadem Africana littora procurrare, necesse fuerit, nautarum obseruationibus questionem hæc permittere dirimendam. Nam si prior illa vera sit, falsa erit hæc secunda, si vera fuerit hæc, falsa videatur prior. Non videntur enim contrario fluxu utraque posse esse vera. Vel si vera sint, alteram necesse erit littora proxime lambere, alteram vero a littoribus procul magis, illi non occurfare, sed proxime attingendo, itinere contrario eam præterire. Neque vero id est impossibile. Mare enim, præter eas, quas recensuimus currentes, quæ omnes ei a natura videntur insitæ, etiam alias habet. partim etiam ex utroque commixtas. Quas huc conferre, a re proposita non fuerit alienum.

Nam inter eas vel syrtis, vel seccas, vel

seagnos, vel bancos, vel freta, vel canales, & promontoria mare varios edit motus, vel enim sunt incurfus tantum, vel incurfus, & recursus. Vel sunt currentes, vel sunt quas vocant trauersas, vel sunt vortices, seu vertigines. Hæc explicemus.

Incurfus tantum ille est, quando mare, intrat tantum, non etiam iterum exit. Qualem dixere esse in Magellanico ab Oriente, in pelagus Pacificum.

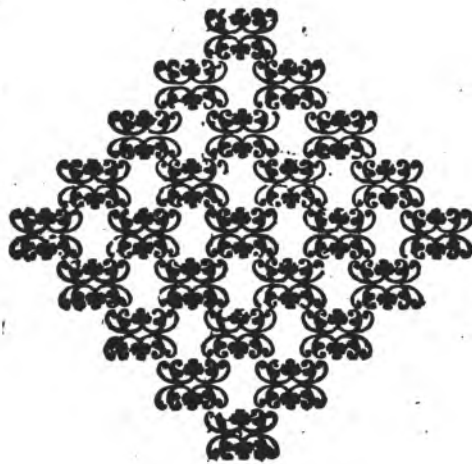
Et Petrus Martyr, narrat, Columbum, in ore Draconis, incursum maris in occasum sensisse rapidissimum, nullum tamen illinc esse recursum. Incurrit autem, & rursus recurrit mare in lacunas quasdam, quæ littoribus sunt proximæ. Id autem fit, æstu affluxus, atque refluxus, vel tempestatibus. Quod etiam in fluminum faucibus, ferè semper accidit, causis iisdem. Incurfus quoque in plana littora quas spiaggias a nautis diximus appellari, iisdem fit de causis. Et si magnos venti ad littora voluant fluctus, non sine magno sunt naufragorum periculo. Nam vnda incurrente ad littus feruntur, eadem recurrente in mare referuntur. Et alia superueniente, operiuntur, & opprimuntur vnda.

Trauersas vero vocant nautæ, quæ maris motione incerta est, & cuius causa ignoratur, & vnde veniat, & usquequo decurrat. Et quam modo per hunc locum transiens reperias. regrediens eodem loco, non reperias. Quæ magno impetu plerumque, ab vno in alium mutantur locum etiam in alto. Quas nautæ etiam, filones aquæ nominant, fierique plerumque in sinuum iunctionibus credunt. Sunt, & secundi generis trauersæ, circa promontoria. Quando scilicet duo venti inter se contrarii hinc inde occurrunt, & mare commouent ita, ut & ipsum sibi occurset, & fluctus tollat, & frangatur. Quales multas Io: Barros scribit, mirabili quodam, atque horrendo modo, circa caput Bonæ Spei sepe numero enenite, cum maximo nauium discrimine. Accidere enim inquit, ut sæpe nauis plena velis eat. Cumque in dromon, aut paragium, ut vocant, capitis illius, aut alterius proximi, peruenerit, posterius velum vno vento plenum sit, anterius vero, contratio repente infletur. Atque ita periculosissima in mari fiat trauersa. Sed & ad alia quoque promontoria eadem sunt trauersæ, & contrariæ currentiæ, non a contrariis ventis concitata, sed a contrariis maris motibus. Qualem perpetuam esse, narrant, circa caput, quod in Atlantico vocant Boiadorem. Ultra quod transisse,

ante CC. annos ne in cogitationem quidem veniebat nautis. Et quales multas Cartierus refert in suis ad Canadam navigationibus sibi occurrisse. Sed sunt, & alii tales transiit a fluviorum aquis, cum

currente maris luctantibus. Qualem Columbum ultra Os Draconis referunt invenisse, dulcium aquarum in mare ingruentium. Qua nullam horribiliorem esse ferunt.

Finis Trigesimi Libri Panoramicæ.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER TRIGESIMVS PRIMVS.

DE PROPRIO TERRÆ LOCO.

Supremis per gradus ordine naturæ positos tertio labore, ad infima peruenimus: a summis ad ima, ab incorporeis, ad corpulentissima, a tenuissimis, ad crassissima, a purissimis, ad rerum omnium feces, ad terram nimirum ipsam. De cuius essentia, viribus, actionibus, passionibus, qualitatibus, quantitate, loco, est agendum. Sed ante omnia quod postremum est propositum, de loco eius proprio dicendum. Iuniores enim quidam Astronomi, ut celestium phenomenon rationem reddere possent, eam in orbe lunæ collocarunt. Peripatus autem sicuti supremo cælo, sic terræ nullum assignarunt locum, sed diuersa, ac fere contraria ratione. Cælo quidem, quia nullâ haberet extimam superficiem, qua ambiretur terræ vero, quia in indivisibili puncto, vniuersi centro eâ collocarunt. Dum. n. aiunt terram in centro esse, centrum autem, nec corpus, nec superficies, nec linea sit, terram ambire quæ corpus sit, minime posse, nemo est qui nõ videat. Attamen, sicut cælum per partes in loco esse dicunt, quia omnes se se inuicem cõtineant, ita partes terræ quia centro incumbunt æque, & ad ipsum nituntur, se se inuicem sustinere est necesse. Itaque duobus mundi extremis, & contrariis & similibus rationibus locum, & abnegarunt, & concesserunt. Inter vero sapientes, verustissimus Zoroaster in vniuersi mundi medio, eam collocauit, dum ita canit.

*Γῆ δ' ἐν μέσῳ τῆς γῆς, ὕδωρ δ' ἐν γῶνι κέλευθον
Ἡέρα δ' ἀνωθεν τοῦτον.*

„ Terram in medio ponens, aquam vero in
„ terræ sinibus Aeremque desuper hæce.
Hermes autem Trimegistus in hunc modum loquitur.

*Διεχάρηδ' ἀπ' ἀλλήλων ἠτί γὰρ, τὸ ὕδωρ, καὶ
θαῶς ἠθέλησεν ὁ νοῦς.*

„ Separatæ vero ab inuicem sunt, terra, &
„ aqua prout voluit mens.

Sed hæc verba, non tam loci differentiam, aut identitatem designant, quàm naturæ diuersitatem. Zoroaster, vero, clarissime, in medio terram statuit, & in eius cavitatibus aquam. Locum vero ambarum simul esse, aerem, vtrâque ambientem. Neque videtur, a rei veritate, vlla in parte, discessisse Zoroaster, quandoquidem philosophantium nemine dissentiente, terram ingentes habere specus constet, & ut Aristoteles vocat chasmata; in quæ omnia, aqua, & spiritus, & venti, incurrant, eaque repleant, vt quasi terra, fornicata habitacula tribus hisce habitatoribus sempiternè præbeat. Quod cum ita sit, si vera est Peripati sententia terram esse in centro, aqua quoque in centro erit. At si in centro esse, non est, esse in loco. Aqua etiam nõ erit in loco. An vero, etiâ si terra in loco non sit, aqua nihilominus in loco erit, in terræ nimirum concauis, atq; speluncis. Cum autem ita inter se sint compositæ, aqua in loco erit, terra locum non habebit. At si natura vtrâque sunt inter se diuersæ, & mole etiam differunt, & seiunctæ locis sint, ita vt altera omnino sit in loco, altera omnino non sit in loco, quæ nam earum vniuersi centrum obtinebit? Hæc namque res, apud recentiores in magnam est cõtroversiam deducta.

Aiunt

·Aunt enim, aquam, & terram, graua corpora esse, graue autem omne, ad centrum tendere. Vtraq; ergo ad centrum tendet; eiq; coniungi appetet natura. Quae nam ergo magis centro proximabit? Quid prohibet vtraq; cetero aeque esse proximas? Si enim oia graua centrum petunt, qua grauis aqua, qua grauis terra, nulla ratione altera centro propinquior, altera longinquior ab eo erit. Si vero dicatur, terram esse grauiorem, ideoq; prius centrum petisse, locumq; in eo occupasse, iam de maiore, & minore, non aut de grauitate simpliciter questio erit. Concedunt pleriq; omnes, terram aqua esse grauiorem. Inde sequitur, non aeque tempore, si ab aere demittantur vtraq; ad centrum peruenire posse. sed terram futuram ibi priorem. Aqua ergo ad centrum vniuersi non perueniet, sed terram supernabit. Ergo moles aquae, a terrae mole erit diuersa. Et quia aquae partes, & ipsae, vti graues centrum appetunt, non possunt aut ad ipsum, obstante terra, peruenire, saltem in ipsam, tota aqua conglobabitur, & proprium sibi efficiet centrum, circa quod, ipsa vnus globus efficiatur, qui sit a terrae globo, longe alius. Itaq; aquae centrum, cum vniuersi centro, non erit idem. At cum & terrae tota partium grauitate, & ceteri appetitu, se ipsam, & ipsa conglobetur, in globum vnum, & ipsa conuoluetur. At videmus ipsam motibus, valibus ingentibus, planiciebusq; admodum distincta. Non ergo omnes eius partes aeque ad centrum vniuersi tetenderunt. Aqua quoq; vt & ipsa grauis est, & centrum appetens, rationabile est, oem quod potuit impedimentum attulisse, ne terra, vniuersi centrum occuparet sola. Itaq; terra, grauitatis partium inaequalitate, & aquae impedimento, potius circa proprium suae molis centrum est circuuoluta, quam circa vniuersi centrum. Ex quibus sequitur necessario tria esse in mundi medio centro. Duo, aquae, & terrae inter se distantia, & vniuersi centrum ab vtriusq; distantia. Quod si concedatur, verum quoq; erit, graua quaeq;, non tam vniuersi centrum petere, quam proprii globi centrum. Itaq; respectu vniuersi, eiusq; centri, nec terra, nec aqua, nec earum partes vllae erunt graues, vt pote quae vniuersi centrum minime petant. Quae, cum istis disputatoribus absurdissima videantur, ad id confugiunt, vt dicant, ex tota aqua, & tota terra vnum constari globum, cuius vnum quoq; fiat centrum, quod idem sit cum vniuersi centro. Atq; ita non tria, non duo, sed vnum & terrae, & aquae, & elementorum reliquorum esse, & vniuersi deniq; centrum.

At vero dogma hoc peribit vniuersum, si terrae grauitas, si grauitas aquae de medio tollatur. Cur enim potius, grauitas partium duarum sit ea, quae mundi centrum constituat, quam leuitas longe maioris partis, aeris nimirum?

de quo dicitur, eum quia leuis sit a medio ferri, sursum. Quod si id admittatur, vt rationi consonantius, quia maior mundi pars praestantior, & dignior in eo est, putanda, grauitas indigniorum partem nullam habeat in cetero mundi constituendo, aut auctoritatem, aut potestatem. Quod si omnino, omnis & grauitas & leuitas tollatur ex vniuerso, quod Plato fecit, quod fecit Aristoteles, ridenda erunt, quae cumque de grauitate, aut leuitate terrae, aquae, & aeris, centrisq; tum eorum, tum vniuersi sunt disputata. De sententia autem Platonis, qua omnem grauitatem, & oem leuitatem de mundo sustulit, nulli dubium esse potest. Eandem quoq; fuisse Aristotelis sententiam, sui omnes in dubium sunt vocaturi, nisi apertius significetur. Id itaq; ostendamus. Vno contrario in natura posito, ponitur, & alterum. Ergo & e contrario vno contrario sublato, auferetur & aliud. Sed in natura nihil leue est. Ergo nihil graue. Nihil autem leue esse, Aristoteles docuit, praeter ignem. Ignis autem nullus lenis est. Ergo nulla leuitas, ergo nulla grauitas. Tria genera ignium Aristoteles posuit. Ignis sphaerum, ignes aereos. Ignem hunc nostratem. Ignem sphaericum nullum esse sub luna, iam est a nobis demonstratum. At esto, sit ibi ignis sphaera, ibi certe leuis, non est.

„ non enim *πρὸς τὸ ἴσχυον τοῦ πάντος*; ad extremum vniuersi fertur. Sed suum locum natum, vel quiete agit, vel fertur circulo, neutro modo leuis est dicendus. neutro enim modo ad extremum fertur, & si ferretur, non natura, sed vi ferretur, non aliter ac dicit ipse.

Ἄνω δ' ἔστι τὴν τοῦ πυρός, ἀνωρομένου τοῦ πυρός οὐκ αἰθρῶσαι ὁ αἴθρ, ἀλλ' ἡ βίβη.

„ Surfus uero, in ignis (regione) sublato igne, non feretur aer, nisi vi.

Itaq; si ille sphaericalis ignis in aethera feratur, vi ferretur, & non natura. Ille ergo sphaericalis ignis nullo modo leuis est. At nec ignes aerei, stellae cadentes, nubes, candelae, caprae, cometae, tales alii, sursum non feruntur, sed uel in latus, uel est deorsum. ergo aerei ignes non sunt leues. De igne uero hoc nostrate, quod duplex est, anthrax, & flamma, alter sine dubio sursum non fertur. Flamma uero, nullum proprium habet motum. sed & in latera, & deorsum, & sursum, fumum semper sequitur. Non ergo per se sursum fertur, cum nec ad sui totalitatem, nec ad mundi extremum unquam perueniat. non est ergo dicenda esse leuis. Et si maxime leuis sit, nihil ad rem nostram non est. n. cum elementis comparanda flamma, de quorum leuitate, & grauitate disputamus. Nullus ergo ignis sui natura leuis est. At nec aer leuis est, Aristoteles docete.

Ἐν τῇ αὐτοῦ γὰρ χώρα πάντα σώρος ἔχον, πλὴν πυρός καὶ ὁ αἴθρ.

„ In sua enim regione, omnia grauitatem habent, praeter ignem, & aerem.

Probat autem hoc evidenti experimento.
 Σημείον δ' ὅτι ἕλκει πλείον ὁ πεφουσμένος ἀσπὸς,
 τοῦ κενού.

„ Signum autem est, quod plus ponderat in
 „ flatus vter, quàm vacuus.

Non est ergo aer leuis. At in his duobus leu-
 tas omnis continebatur. Nulla ergo est in vni-
 uerso leuitas. Ergo & grauitas omnis tollitur,
 contrario suo e medio sublato. Amplius, Ne-
 que aqua grauis vlllo modo est, in sua regio-
 ne, vrinantes enim, & pisces, & homines nul-
 lam supra se sentiunt granitatem. At sentirēt,
 si grauis esset, & grauitas tactu, aut pōdere co-
 gnosceretur. Quod si aqua grauis non est, in
 sua regione cur terra in sua regione erit gra-
 uis dicenda? Neq; enim in sua regione pon-
 dus vllū habet. Si enim haberet, nec cauerno-
 sa esset, in sua chasmata, ac speluncas, tota ca-
 deret: nec saxa tantum virium haberent, vt tā-
 tum pondus sustinere possent. Nullus aer, nul-
 la aqua in cavitatibus subterraneis, reliqua
 aut esset, aut per meatus permearet. Sed in se
 non cadit, ergo in suo loco non est grauis. At
 partes videntur graues, quia cadunt. Verum
 est, sed cadunt a non proprio in proprium lo-
 cum. vt toti scilicet suo vniantur, & cum eo
 reintelegantur, non autem vlla id faciunt gra-
 uitate. exemplum autem illud.

Οὐ γὰρ ἐάν τις μεταβῆ τὴν γλῶσσαν, οὐ γὰρ ἢ
 σελῶν, οἰδιθήσεται ἢ μορίων ἕκαστον ἀπὸ αὐτῶν,
 ἀλλ' ὅπου περ ἔχῃ γλῶσσαν.

„ Neque enim si quis transponat terram, vbi
 „ nunc est luna, ferretur vnaquæque pars
 ad ipsam, sed eò, quò & nunc.

At quo modo id probat Aristoteles philo-
 sophus ingenio tam acri? Nulla ibi adest
 probatio. Et si quæ est, circularis est. subne-
 cit enim.

Ὅλας ἀπὸ οὐν τοῖς ὁμοίοις, καὶ ἀδιαφόροις, ἕσθ' τῆς
 αὐτῆς κινήσεως, ἀνάγκη τοῦτο συμβαίνειν ὡς ἐ-
 ὅπου πέφυκεν ἐν τῇ φερύσσῃ μορίων, καὶ τὸ πᾶν.

„ Omnino in similibus, & indifferentibus, ab
 „ eodē motu, necesse est hoc accidere. Itaq;
 „ vbi nata est, vna aliqua pars ferri; & totū.

Quòd pars mouetur, eodem mouetur, &
 totum. & quo totum mouetur, eodem &
 pars mouetur. Non ne hæc circularis est
 demonstratio. Sed quid nam rationi con-
 sonantius est, partes ne ad totius moueri mo-
 tum? an vero totum ad motum partium?
 Quod cæci vidissent, Aristoteles non vidit.
 Aer sibi similis est, & a se ipso indifferens.
 suprema eius pars circulo, vt aiunt sui, moue-
 tur, ergo & media, & quæ supra montes,
 proxima infimæ est, rotabitur. Quæ est hæc
 falsitas, & absurditas? Flumen sibi simile
 est, vna eius pars aggeres scandit. totum
 ergo flumen illuc curret. nihilque ad mare

alueo decurret? Oceanus Britannicus æ-
 stu ingenti currit ad littora. Cur & Nar-
 bōnensis, & Ligusticum in tra colum-
 nas non idem facit. Quando ergo Aristote-
 les nullam probationem adducit, si terra apud
 lunam esset, partes eius non ad totum,
 sed huc ad medium ferrentur, & quas pro-
 fert, vel dignitates, vel argumentationes,
 partim sint circulares, partim falsæ. tota eius
 & sane proluxa de graui, & leui disputatio,
 & falsa, & frustratoria est, & terræ partium
 descensus, non grauitatis ratione vlla fir-
 sed similis appetitu, & partium cum toto
 desiderio redintegrationis. Ergo & Geo-
 graphorum rationes omnes, quæ hinc desum-
 ptæ sunt, frustraneæ, & vanæ sunt, & ineffica-
 ces, ad terræ, aut aquæ rotunditatem ad-
 struendam. Nos vero de vniuersi centro
 sermonem prosequamur. Vnum est vniuersi
 centrum, a quo lineæ quantum possunt
 producantur, omnes inter se sunt æquales. Ita
 enim ante alios omnes, vetustissimus docuit
 Zoroaster.

Κέντρον ἀφ' οὗ πᾶσαι μέχρις ἐν τύχον ἴσαι ἴασιν.

„ Centrum a quo omnes vsque quo contin-
 „ gat, æquales fuerint.

Possunt autem lineæ, ex Geomettarum
 concessionibus protrahi in infinitum. Om-
 nes ergo quaquæ versus, a centro in infinitum,
 producantur lineæ, inter se erunt, æqua-
 les. In quo sane infinito spacio medium,
 centrum est. In hoc medio terram, vt vi-
 dimus, Conditorum collocasse docuit idem
 Zoroaster.

Γλῶσσαν δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς. Terram in medio po-
 nens. Quod medium etiam terræ centrum
 appellauit.

Ἀναθὴν δὴν κέντρον δι' ἀμπάξ' ὀπ' τὸ κατ' ἀντικρυ
 δια τοῦ κέντρον τῆς γῆς.

„ Desuper penetrantis transuersim, in oppo-
 „ situm. Per centrum terræ.

Itaque vniuersi medium, & centrum eius,
 & terræ centrum eadem res, sunt. At ter-
 ra non grauitate sua ad centrum a princi-
 pio defluxit. Sed a conditore eo loci posi-
 ta est. Γλῶσσαν δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς. Terram in me-
 dio ponens, nulla grauitatis coactus necessi-
 tate. Sed ut Hermes ait.

Καθὼς ἠτέλλισεν ὁ γοῦς. Sicuti voluit intel-
 lectus, nimirum Conditor ille primarius.
 At cur in medio posuit totius vniuersi.
 Quia fecem rerum longissime esse voluit
 a purissimis. Cum enim omnes vniuersi
 integrales, & partiales partes ex pri-
 mo illo fluore sint constitutæ, Om-
 nis aut fluore, & purissimam habet par-
 tem, & mediam, & feculentam, quæ
 duabus illis subsideat, Empyreï mundi feces,
 Conditor,

Conditor, non in vnum effudit locum, sed huc, & illuc toto dispersit cœlo. De cuius fecis partibus sunt, & stellæ omnes, quas veteres Astronomi, & obscuras, & nebulosas nominauerunt; & ex quas recentes nautæ Americus Vespucius, circa Antarcticum polum obseruauit, quem magnum canopum vocat, sed fuscum; & nubeculæ illæ duæ quas circa polum continue volui Andreas Gorfalius annotauit. Et maculæ illæ in eadem cœli parte quas supra commemorauimus. Quæ quia crassiores cœli substantiæ nimirum, a priore illa empyria declinantis, & nigriores lucentes minus remanserunt. Ætheris autem, sub cœlo positi, quia, & ipse fluor sit, & purissimas suæ naturæ habet partes, & medias, & fecosas, feces Conditor, non effudit, non dispersit, sed in vnam redegit lunæ molem. Quæ tum densa, tum obscura, nigraque maiore sui parte, nec ipsa luceat, nec lumini transitum præbeat. & si qua parte minus est fecosa, ea vel vix luceat, vel alienum tantum recipiat lumen, seu potius reuerberet, Quia vero, & hylæus mundus suas habet partes alias quantum natura sua patitur, purissimas, aërem nimirum, alias medias, aquam vniuersam, alias fecosas quæ terra est. Voluit Conditor Deus, hæc hylei mundi feces, vt omnium crassimas, & obscurissimas, longissime a superis omnibus seponere, vt indignissimas, quæ cum aliis, non dico miscerentur, sed quæ puriores essentias, ne tangeret quidem, neque ab eis tangeretur. Itaque terra longissime ab omnibus est seposita, ut longinquius non potuerit seponi. Atque hæc quidem verissima, vt philosophica ratio dicat, causa est, cur terra in vniuersi medio sit collocata naturæ suæ nimirum spurcicia, non autem vel partium, vel totius vlla grauitate. Cuius partes quamuis nobis, a terra sublata graues, quia manum nostram deprimant, videantur. Vniuersæ tamen terræ, graues minime fuerint. Nec grauitate deorsum feruntur vlla, sed redintegrationis, & conseruationis propriæ appetitu, & prouidentia ordine, quæ nihil in vniuerso permittit esse violentum. & si sit, non finit esse perpetuum. Nam Aristoteles dixit, si aeris pars aliqua, in locum tolleretur ignis, id vi fieret; & nisi impediretur, ad totum aërem rediret, eius reditus deorsum, sed grauitas nulla, quæ in aere leui vt ipse docuit, ei causa esset, sed propriæ conseruationis amor, & Conditoris obedientia qui nihil extra cuiusque locum quem a principio cuique tribuit, durare diu patitur. Si ignis illius Oceliani, atq; Aristotelici sphaeræ particula, in lunæ orbem aut solis, casu aliquo perueniret. (liceat enim, & nobis casus fingere sicuti ipse

terram ad lunam sustulit) an putandum est, eam inde, non descensuram? Certe ratio dicat eam descensuram. Sed nulla grauitate, quia leuissimum omnium ignis suo dogmata est. Qua ergo de causa descendet? redintegrationis sui totius, quod ea mancum factum est, conseruationis propriæ, Conditoris obedientia vniuersi perfectionis, de causa descendent. Multas ergo causas nos adducimus cur ignis descendat cum Aristoteles nullam adduxerit, cur terra prope lunam posita, eius partes ad medium ferrentur. Terra ergo, cum in vniuersi medio posita sit a Conditore, tamquam sex foeculentissima, huc ab legata, dum in medio habitat, in proprio habitat habitaculo. In eoque, & Conditori obedientiam præstat, & ad vniuersi perfectionem, suas partes facit, & se ipsam, suaque omnia conseruat. At vero vniuersi centrum, eum punctus sit, & indiuisibile quid, quo modo locus tantæ molis esse potest? Qui centrum terræ locum esse dixerunt, nec quid centrum esset intellexerunt, nec quid locus. Terræ locus, non est centrum. Sed terra locum suum circa centrum habet. ambit enim centrum tanto ambitu, quanta ipsa est, & verius centri locus terra est, quam locus terræ, ipsum centrum. Sed quia centrum indiuisibile est, in loco esse, quod spacium trinum est longum, latum, altum, minime dici potest. Est tamen centrum in terra, non terra in centro, sed circa centrum. At vero, terræ centrum, cum vniuersi centro, eadem res sunt, an diuersæ? & a se inuicem distantes. Hanc quæstionem Aristoteles tetigit, sed eam prosequi vt videtur, animus ei defuit, Nobis facilis est solutio. Si terra ita centro vniuersi esset circumposita, vt ab eo, ad vniuersam vnde quaque terræ superficiem tractæ lineæ æquales essent, tunc vtraque centra, vna res essent. Sed non sunt æquales. Non ergo idem erit eorum centrum. Non esse autem æquales eas lineas, sensus simul cum ratione ostendit. Ratio si ad eandem vel circumferentiam circuli, aut sphaeræ superficiem eandem non pertingunt, necesse est non esse æquales, sensus autem ostendit, superficiem terræ non esse sphaericam, nec talem qualis est in circulo circumferentia omnibus in partibus sibi similis. Nam cum & Astronomi, & Geographi, & nautæ totius terræ circuitum, dicant esse miliariorum 22500. Sphaericitatem eius multa impediunt. Peruana enim Planities, quæ a loco, cui nomen Tübez est, vsq; ad fretum Magellanicum per leucas 500. extēditur: quæ 2000. miliaria cōprehendunt, non ne 11. fere totius circuitus pars est. At tanta superficiem pars, cur respectu totius, insensibilis est dicenda? (Ita

FRANCISCI PATRICII

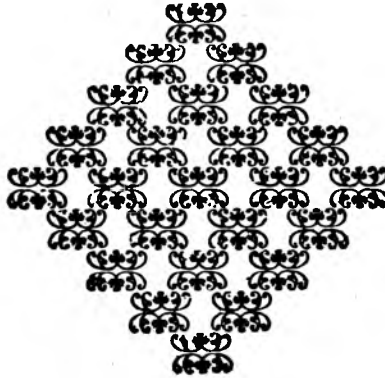
enim solent soluere) si 11. pars est. Montes quoque qui ibidem sunt nomine Andes cum longiore tractu quam plana, protendantur. non sunt insensibiles putandi, toti terræ collati, si totius sunt pars ferè decima. Taurus est mons qui supra Rhodum initium fumens, ad extremos totius Asiæ orientales fines extenditur, variis per partes nominibus insignitus, gradus 120. in longitudinem occupat quæ tertia est totius terræ ambitus pars. Cur non diceretur longitudo hæc respectu totius, & sensibilis, & momenti magni præsertim si latitudo eius adiciatur, quæ iuxta Strabonis computum, stadiorum est trium millium, quæ in 375. miliaria reducuntur. Planities vero tota, quæ ab eo monte ad Scythicum Oceanum spectat, cum a Germaniæ finibus incipiat, etiam ipso mōte longior est, cur non fere dimidia totius longitudinis pars dicatur, continens gradus 150. Si quis vero ab vniuersi cētro ad Scythici Oceani superficiem ad Scythiæ planitiem, ad Tauri cacumina trahat, quis eas dixerit esse æquales. Aliæ tres trahantur ab eodem cētro ad maris, ad plani Peruanii, ad Andium superficies, quo modo æquales probabuntur? In Tenarise insula media mons Pichus, est mundanorū montium omnium altissimus qui 73. milia cælum versus tollitur; circum eum plana sunt, a planis maris superficies depressior quis has lineas tres, æquales esse dixerit? Quæ cum ita sint inæquales, quis sanus dicere audeat vel terram per se solam esse rotundam? vel aquam cum terra vnum pangere globum? Dicunt, non geometricum, & exactum; attamen, quantum fieri potest rotundum. At hoc, quantum fieri potest, nullo modo fieri potest, cum aquæ superficies, quam planissimam esse demonstrauimus plusquam terra in longitudine, ac latitudine pateat. & terra ipsa de sex longitudinis partibus quinque plana sit tota, quatuor vero aliis montibus gibbosa. Cuius ergo terra figuræ est, si non est rotunda? Nullius certe regularis, non sphaerica, non cubica, non octaedra, non dodecaedra, non icosaedra, non Pyramidalis. Sed multifariam irregularis, καθὼς ἠθέλησε, ὁ δημιουργὸς τοῦτ, Qualem eam voluit esse, conditrix Mens. Ut ea varietate; & potentia, & sapientia infinita in finita re exerceret; & plurimis ea vibus esse posset. Causas ergo erroris huius maximi, terram cum aqua rotunditatem vnā ponere, iam deteximus, inde prouenisse, quod putarent terræ, & aquæ se se partes ita pondere suo quæque præmere versus centrum, ut dum omnes eo æquis viribus festinant, in simul totum conglobetur. Quod nullum globum cum effecerit, vanitas est nō

conglobata, non sphaerice rei, centrum querere. Multo vero maior vanitas ea est, querere, an sphaerice rei idem centrum sit, cum vniuersi infiniti centro. Ut ergo tandem tam perplexas ambages soluamus, & rem totam concludamus. dicimus, Vniuersum, quantumuis infinitum, centrum in sui medio habere. circa quod terra sit circumposita, ipsamque vniuersi centrum, continere, at proprium centrum non habere, quod cum vniuersi centro, nec idem sit, nec diuersum. Hoc itidem, & aquæ vniuersæ, partes per terræ hyatus, & chasmata dispersæ sunt, si non infinitis, certe huc atque illuc innumeris. Ex quibus tot fontes, tot lacus, tot flumina diuersissimis, distantissimisque locis scaturientia, quo modo, uel imaginabili, vnum vel proprium, vel cum vniuersi, ac terræ, commune cētrum habere potest? Itaque nec sola per se aqua globus est, neque cum terra coniuncta, globum vnum efficit. Neque vtraque iuncta simul, centro, vniuersi, centrum commune habent. Concludamus. Vniuersum, quod infinitum esse demonstrauimus, quodque finitas in se habet partes, Empyreum, ætherem, aerem, aquam, terram, in omnium medio, indiuisibile habere centrum. circa quod terra, & aqua simul, & aeris pars subterranea, locum a Mentis conditricis, habent proprium, natura sibi competentem. Circa quod terra consistit, illudque amibit, & ut amatum complectitur, & circa quod quiescit, & si motum habet, etiam mouetur. Ostensum enim nobis est, antea, terram in circuitum moueri longe esse possibile, quàm vel stellas, vel firmamentum: Itaque si mouetur, circa medium mouebitur. & quæ in ea, qualicumque mouentur motu, circa medium mouentur. etiam si ipsa stabilis permaneat. A quo medio loco, nec ipsa per se discedit, nec ab eo diuellit: libens patitur. & in eo conseruatur ipsa, & perficitur, & vniuersi perfectionem implet, & Conditricis Mentis iussis, quæ illuc eam ablegauit, perpetuo obtemperat, nulla sui gravitate pressa. Si quæ vero sui pars ab ea tota diuellatur, conseruationis suæ propriæ auida, non ad centrum, sed ad vniuersitatem terræ, quantum poterit citissime redibit. Omnia namque in loco proprio, tamquam in propria forma seruantur, & perficiuntur, & perfecta facta conseruantur, cuius quidem loci amplitudo tanta sit, quanta ipsius terræ moles est. Cuius molem Astronomi firmamenti magnitudini collatam instar puncti esse docuerunt. At multo magis talis appareat, si cum empyreo, si cum infinito ipso conseruatur. Sed ad notitiam eius nostram quæ pertinent,

pertinent, non videtur certo sciri eius moles posse, cum tot anfractibus diuisa, tot aquis operata iaceat. Attamen quantacumque simul cum aqua est si in longitudinem, & latitudinem per 360. secetur gradus, gradus autem quilibet, ut ex Lusitanorum nauigationibus est obseruatum, 17. & mediam, leucas contineat, harum autem quælibet quatuor Itali-

cis, miliaribus respondeat, 70. miliaria cuiilibet gradui respondebunt. Itaque totus terræ circuitus continebit miliaria 25200. soliditas autem tota quanta sit tunc assignabimus quando Geographi, & Astro nomi concordēs inter se fuerint. De qua adhuc maximopere altercantur, & id in præsens muneris, non est nostri.

Finis Trigesimi primi Libri Pancosmia.

FRANCISCI PATRICII
PANCOSMIAS
LIBER TRIGESIMVS SECVNDVS.

DE TERRÆ SVBSTANTIA.

Terra hæc, quæ in medio infiniti mundi posita, essentia, virium, actionumque suarum, conseruationem, & perfectionem eo loci nata est, cuius nam, & qualis substantiæ ipsa erit? qualium facultatum? qualium operationum? qualeſq; patietur passionem? & a quibus actoribus? Hæc enim omnia, sunt de terra consideranda. Primo ergo principem eius essentiam, siue substantiam contemplemur. Sed superflua forte videatur hæc inquisitio: Quis enim terram nobis tam proximam sensibusque expositam omnibus, non cognoscit? Si penitus res hæc introspeciat, maiorem quàm promittat, de se præbebit difficultatem. Re, quod dicimus, comprobemus. Terram esse corpus, nemo dubitat. At quale corpus? Simplex inquit Peripatus omnis. At simplex quid nam sit, non omnis inter se conueniunt. Namque eorum non pauci, simplex in materia nullum esse asserunt. Quod si eis detur, nulla corpora erunt simplicia. Igitur nec terra. Alij dicere, simplicia ea esse, quæ substantiam suam non mutant. Nulla ergo elementa, quia per partes, in continua sunt substantiæ mutatione, simplicia non erunt. Si dicant, partes quidem mutantur. tota non mutantur. Ergo partes, dicemus nos, simplices non sunt, & partes totum constituunt. Ergo nec tota simplicia erunt. In similibus enim, & indifferentibus, docebat Aristoteles, quo motu partes mouentur, mouetur & totum. At partes substantiam transmutant. Et hoc singulæ, & om-

nes possunt facere. Ergo & tota elementa poterunt substantiam transmutare. At substantiæ transmutatio, corruptio & est, & nuncupatur. Ergo elementa tota corruptibilia sua natura sunt, quæ tamen Peripatus æterna esse maxime uoluerat. At & cælum mundi elementum est, & vocatur a magistro; ergo & cælum erit corruptibile. Ergo & mundus: pro cuius æternitate tantopere magister laborauit. tot ambages, cum sophismatibus connexuit. Sed hæc pauca hic obiter inciderunt secuta, simplicitatis immutabilitatem. Ad rem nostram redeamus. Alii dixere, simplex illud esse, quæ vnum tantum est. At terra, at elementa nulla vnum sunt, terra ergo simplex non est. Habent enim elementa omnia, materia, & formam. Et præterea per eos qualitatum primarum binas. Alij dixere, simplex illud esse, quod potentia caret. Itaque qui materiam simplicem posuere, materiam penitus tollunt, quia ipsa non aliud sit, quam pura potentia. Et potentia caret alia omni. Alii simplex esse aiunt, quod in compositionem alterius venit. At ita, quia elementa simplicia non sunt, corporum naturalium compositionem non ingrediuntur. Atque ita neque elementa erunt, & nulla composita corpora in natura reperientur. Itaque ea schola, quæ elementalia mixta corpora omnia, ex elementis constituere est annixa: omnia mixta, & composita corpora destruere est annixa: mira quadam, & sibi propria philosophandi methodo. Ut pote quæ plerumque, ea quæ adstruere maxime vult, maxime destruit.

Nos vero quid aiemus? Terram esse corpus quidem,

quidem, minime tamen omnium simplex, maxime omnium compositum. Neque enim terram esse corpus simplex, nobis licet asserere, qui iam antea, vnum illud supremum rerum omnium principium, solum simplex esse demonstrauimus. Qui reliqua entia omnia ab eo progenita, & procreata, prout vnitatis, ita & simplicitatis esse participia docuimus. Corporeorum vero entium præter vnum illud corpus primissimum, quod spacium appellauimus nulla alia esse simplicia. Imo vero hoc ipsum non posse esse omnino simplex, & tunc asseruimus, & modo asserimus. Neque enim spacium hoc per se, vlla sui parte stare liberum posse monstrauimus, sed fluore sibi cognato, inde vsque ab initio, & lumine, & calore suis se repletum ostendimus. Quæ tria, & per totum spacium funderentur, & in eo, & cum eo, & inter se miscerentur, & ex se reliqua omnia corpora, Empyrcum, ætherem, aerem, aquamque, & quæcumque ex eis, & in eis sunt partes, constituerent. Itaque nullum omnino esse corpus simplex nostri dogmatibus est iam constitutum. Quid ergo concedemus nos terram esse simplicem, quæ corporum omnium esse compositissima? Non solum quo nos dicimus modo, ex spacio, fluore, lumine, & calore, neque quo ipsi modo elementa omnia ex materia, & forma esse composita affirmant. Nec vt Telestus verè vir ingens, & summus veterum in re physica anteponendus, docet, terræ priorè hanc partem, a solaribus radijs, esse inuersam, & in aliud ens actam dicit. Sed eo modo, quo Gaspar Contarenus Cardinalis, nostro seculo Peripateticus summus, demonstrauit, terram nullibi, nullaque, sui parte esse simplicem, præter quam circa centrum. Cui quoniam reliquus Peripatus non assentitur, & in magistri insensata ferè sententia, terram esse simplicem perstat, est rogandus, vt terram nobis incredulis ponant ob oculos, & simplicem esse cognoscere nobis faciât vel inuitis. Si id vel nesciât, vel nequeant ostendere, de philosophiæ schola sunt exhibillandi. Quoniam nihil aliud, quàm verbis contendant; rerum autem veritatis ostendant nihil. Nos cum eis lenius, quam ipsi nobiscum, placideque agamus. Ostendite vos quæsumus terram prius, deinde terram simplicem. Non putamus uos, pro terra, ea quæ in terra sunt ostensuros. Lapides nimirum quibus, totæ montium moles constant. Montes autem, vniuersum hunc quem vos terræ globum dicitis, & cingunt multifariam, & recingunt quaquaersum. Neque metalla pro terra nobis ostendetis, non tot marcasitas, tot sales, tot sulphura, tot vitreola, tot alumina, tot arsenica, tot bolos, tot boraces, tot magnetes, tot vitra, tot cristalla, tot concretos fluo-

res, tot inconcretos, tot aquarum genera. Sapere enim vos, ante alios sapientes omnes, vobis damus. Itaque hisce omnibus talibusque aliis semotis, solum terram nobis commonstrare. Non putamus vos dicturos terram esse eam, quam dicunt aliqui (nescimus an de vestre an de alia schola sint) totam pressione, & pondere partium lapidem densissimum esse factam. Vnam pro tot rebus terram a vobis petimus.

Si præceptoris vestri: siue de eius schola viri primarij, ac tertij eius successoris Stratonis physici stetit monitis, album aliquid pro terra nobis asseretis. Ita enim ab eorum altero est scriptum.

Καὶ ἡ γῆ ἴσούσαι λεκκῆ, παρὰ τῆτιώ βαφῶ πολύχρους φαίνεται.

» Et terra quidem natura alba est, obtinctoram vero multi color apparet.

Probat id experimento cineris.

Ἀπλοὶ δ' ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦτο εἶναι. ἔκλευθίντος γὰρ τοῦ τιώ βαφῶ πεποικίOTOS ὑγροῦ λεκκῆ γίνεται, οὐ παντελὸς ἦ, διὰ τὸ, κατὰ βεβάσθαι μέλανι ὄντι.

» Clarum autem in cinere est, exusto enim eo qui tinctorum faciebat humore, alba fit, non omnino tamen, quia fumo qui niger est, intingitur. Addit aliud,

Διὸ καὶ ἡ κενία ξανθὴ γίνεται, ἢ φλογιστοῦς καὶ μέλανος ἐπιχρῶζοντος τὸ ὕδωρ.

» Ideo & puluis flaua fit, quia quod flammæ, & nigrum est, colorè ei indit aqua. Itaque cinis terra est, puluis terra est, sed neutra terra simplex est, tinctorum enim vtraque est. Cinis quidem fumo, qui niger est, puluis autem a flammeo, & nigro. Sed hoc secundum tam clare dictum est, vt diuinatore sit opus peracuto. Sed esto. Cinis ergo, & puluis, quia coloratæ sunt, terræ simplices non sunt. Ergo, & quæcumque aliæ terræ coloratæ fuerint, simplices terræ non erunt. Solæ ergo illæ quæ natura albæ sunt, terræ erunt simplices. Quatuor tantum terrarum albarum genera nos equidem nouimus. Si quis plura noscat, veritati augendæ hic adiiciat. Arenam, non quidè omnem, quia fluuiialis, & marina, humore tinctora est, sed eam, quæ fere totam inter Atlantè, & Nigirum, Lybiam operit, quia sole exsiccata alba est, & Alexandria ad nos assertur, si modo arena omnis, lapilli potius non sint quam terra. Id. n. et magister docet in Probl. ἢ δ' ἄμμος ἐστὶ πέτρα ἐ-ὑγρομένη πρὸς μικρὰ καὶ ἐλαχίστα μορια. Arena est petra comminuta in paruas, & minimas particulas. Cerusa quoque alba est, & gypsum, & quam Gallico nomine Marnem appellant, Deus bone ad tam pauculum terræ, totum terræ elementum, principalis totius vniuersi vna pars, reducet. Sane si terræ

FRANCISCI PATRICII

si terra elementum est, mistorū, & compositorum corporum elementum erit. At arena mistum componit nullum. gypsum nulli naturali corpori miscetur. Cerula nihil generat. Ergo hæc tria, terræ elementum nequaquam erunt. Marne autem, per agros quidem sparsa, eos fecundat. At eorum, quæ ex ea nascuntur fecundatione, marnæ, mitionem non ingreditur. Et si ingreditur, sola Marne, elementum erit terræ. At Italia, Germania, Grecia, præter Gallias, tota Europa, tota Asia, tota Africa, totus nouus orbis, quia Marne carent, terræ non erunt; terram non habebunt; terræ elementi, aut eius pars, non dicentur. Cur igitur Geographi, illudentes nobis, tetrarum orbem totum, in Europam diuidunt, in Asiam, in Africam, in Americam, & ut nos, in Antipolicam, cum terra, non nisi vna Marne, & non nisi in vnis Gallijs reperitur? Cur Aristoteles, cur Peripatus, tam exiguum rem, vnum de elementis quatuor esse uoluerunt? Esto ut placet. At ex summi magistri dogmate, omnes terræ colore præditæ, cum mistæ sint, elementa esse non possunt, neque debent. Alioquin, quod contendunt, elementum terræ esse simplex, locum in ueritate non haberet. Simples ergo terræ quæ sunt, ex elementum terræ non sunt ex aut sunt, quæ albe sunt. At ex quatuor albis, tres elementum non sunt. Sola marne elementum erit. At in solis Gallijs marne in vsu est. in terris alijs, totius terrei globi, cum Marne nulla sit in alijs nullis terra elementum reperitur. Si ex simplicitate terrei elementi, talis philosophia Peripato conflat eam ipse sine inuidia, sibi solus habeat. Nos aliam ingrediamur uiam, qua rerum generationem inuestigemus, & comperiamus. Nouem illa rerum genera, quæ in terra, & fiunt, & habitant. aquæ concretæ, fluores, terræ compactæ, lapides, metalla, plantæ, zoophyta, animalia, homines. Si dicamus ex terra fieri, id erit comprobandum. Antequam comprobetur, terra necessario fuerit cognoscenda. Terra ergo quidnam est? Nam terram simplicem, nos quidem, neque cognoscimus, neque agnoscimus cum eam nullibi reperiamus. Nam & Marne ipsa, & gypsum, & cerula, non carēt humore, quo sunt coglutinate. Quid ergo arena illa alba, sola ne, quia gluten non habet, terra erit? Nos non tam pauperem terram cōspicere sustinemus. Sit nobis terra (si modo arena non sit lapillus minutissimus) & arena, & marne, & cerula. (nam gypsum forte lapis natus est) si omnis etiam colorata, & incolor terra; terra sunt. Omnia hæc terra cōplectatur. At tandem terra sui essentia quid nā est? Id nimirum totum quod & durum & molle simul est siue cum glutine, siue sine glutine sit villo. Durum autem id appello, quod tactui resistit. molle uero; quod tactui cedit. Quod ergo

tactui resistit, & tactui non resistit, terram esse statuimus. quodque impressionis tactus vestigium, & recipere, & seruate possit. Quod tamen a sui primordio, tale sit factum a natura, & non sit ex alio confectum, ut cera, ut caseus, ut caro, ut alia quædam talia non pauca. Summatim terra est, quod natura sua primæua, tactui cedit, & non cedit. At talis terræ essentia, floris ne illius primæui, pars est vlla? An & ipsa fluore illo constat? Statutum enim iam est, vnum e corporum principijs fluorem esse? At terra fluere nequaquam uiuitur, ut aqua & aer fluunt. Quoniam ergo terra non fluit, fluor non est. Terra ergo corporum omnium, sola inuertit ordinem. quandoquidem omnia fluores sint, ipsa sola fluor non est. At & ipsa fluor est compactus. In fluore enim uertitur calor. Docet id magister ipse Meteor. 4. cap. 6. *Τίς τῆς γῆς ἔστι πᾶσις ἡ γῆ*. Funditur uero, & lutum, & terra. At uidentum utrum omnia corpora adhuc sint fluores, an uero a principio tantum fuerint? Profecto, alia adhuc fluores sunt, alia ex flouibus sunt confecta. Nam & stellæ omnes & ipse sol & luna, ex flouibus quidem densatæ & concretæ sunt: fluores tamen adhuc non permanent. Sic de terra dicendum; & ipsam a principio fluorem extitisse, nunc uero non amplius esse. Fex enim illa per aerem, & aquam, in minutissimas atque aromas concisa partes, quæ uersum uolitat, non aliter ac in uino nouo, fecosum quod est, per totum cursat. Ex quæ uel reliquæ illorum sunt corpuscula aroma, quæ per solis radios uolitate cernimus, uel ab hac fece sint modo secreta, certo in aere uidemus motu instantissimo habitare, & consistare. Nec minus, in aquis, quantumuis purissimis, ac limpidissimis, ea uidemus inesse & quæ si quiescat aqua, in fundo residere cernimus. Talis ergo, in elementis aere, & aqua, a primordio fex minutatim uolitans, Verbo mentis conditricis, in unum est postea redacta locum ex qua omni, est terra cōstituta. Dum ergo elementorum fex, in atomis adhuc esset, pars floris erat. Et cum eo insimul, & ipsa fluebat. At postquam Conditoris iussu in unum est redacta locum, fluere desijt. & in se densata constitit. Non tamen primæuæ suæ originis, memoriam penitus aboleuit. Nam, si qua data porta, etiam nunc fluit. Nemo nescit lateres e terra, & aqua conflari. In fornacibus ut durentur, excoquuntur. Eorum qui igni proxima sunt, non solum aquam quæ eis inest, ut reliqui omnes in fumum agunt, sed etiam soluuntur, & liquefiunt, & fluunt. Quæ res quotidiano constat experimento. Cinis, Aristotele docente, terra est. is cinis vitarijs fornacibus iniectus, prius fluor sit, deinde vitrum. Quæ res testimonio sunt, terram omnes uehementi igne, in fluore

rem posse verti. Terra ergo omnis, si nō fluore est, fluxilis tamen est, quia e fluore primæuo est cōstituta, & in fluorem funditur. Et si actu semper fluore non est, semper tamen potentia fluore est. Nam cum lateribus illis, si arena si puluis adsit, etiam fluit. Hæc experimenta ostendunt euidentissime terræ essentiam ex fluore esse, ab initio constitutam, & fluorem, eam esse compactum; & in fluorem solui posse. neque vñquam vel intus, vel extra seiangitur a fluore. Semper enim pars eius quæq; vel aquæ, vel aeri, vel fluori alicui in ea genito, est coniuncta. Idque a Conditore suo, sapientissime est factum. Nimirum, vt aqua quæ fluore semper esset, semper etiam flueret, neq; a suo munere vñquam desisteret, numquam tamen disfluere se ipsa. Et ideo cum suis nō possit, alienis coerceretur terminis: & terra quia fex erat prius dispersa, ne iterum dispergeretur, & in nihilum fere rediret, glutine opus habuit, quo in se contineretur, & confisteret. Tum etiam quia fex erat crassa, & iners & nihili vt aliquid posset ex se proferre, fluoribus suis, & intus immisceri, & extra operiri, opus habuit. Vt munitio videlicet complexu, munia sua omnia, a Conditore sibi iniuncta, obire possent, sunt autem eius munia, quæ ab eius essentia, ac viribus eius prouenire possunt. Vt nimirum ea omnia, & agere, & pati possit, quæ tali competunt essentia. Fex enim cum sit, densa est, & crassa. Vt vero talis luminis non est perua, luminis tamen capax, & hac ratione multicolor, atq; etiam obscura, & vmbrosa, & densitatis merito, & crassitie dura, & alieno loco grauis, & grauitatis ratione tum difficile mobilis, tum stabilis, & duritiei causa, resistens, & non facile suscipiens, & suscepta retinens, & seruans. Hæ ergo omnes, & vires, & qualitates, & opera terram consequuntur, quatenus imperfectissimo rerum corporum, elementorum scilicet fex est, & fecium postrema. Patitur autem a cælo maxime, ab astris videlicet, a planetis, a sole, a luna; patitur & ab aere, & ab aqua. Ab illis quidem tria maxime, duo indubia lumen, & calorem: tertium autem minus notum, influxus nimirum quosdam occultos, cælestium ætherearumque impressionum. Cum. n. ipsa per se iners sit, & in efficax. cernatur autem in ea, opera quædam, quæ a rerum seminibus proximis, oriri non videantur posse, necesse est, aliunde in eam qualitates illas miras influi, & infundi. De quibus, quando de ijs quæ in terra fiunt, perquiremus, aprior erit discernendi locus. Sed modo inter terræ qualitates, nō ne est, & siccitas, & frigiditas adnumeranda?

Siccitas quidem, si duritiam dicit, terra, & sicca erit, & non sicca. dum enim pressioni re-

sistit dura est, & sicca. dum aut pressioni etiam cedit, nec dura est, nec sicca. At siccitas non videtur duritiem tantum significare. quia & glacies, & grando, duræ sunt, sed non sunt siccæ. Siccitas ergo, si nihil aliud sibi uelit, quam omni carere humore, terræ, siccitas non videtur conuenire. Nam & ipsa ex fluore est, & fluore est, & fluore fit. Neque terra vlla sui parte, humore caret. Nam & quæ maxime videtur a calore exsiccata, cinis, puluis, arena, ad alium ignem funditur, & fluit, igitur humor ei non deest. Et quæ glutinosa est, nullam secum habet siccitatem. Gluten enim omne ab humore est. Eadem autem hac glutinis ratione, terra sui natura, necessario est calida. Omne enim gluten ab humore. humor autem omnis, & a calore est, & calidus est. Nam si a primæuo illo fluore sit humor, iam calori iunctus omnis humor natura sua fuerit necessarius. Neque humor sine fluore; neque fluore sine calore essentiam suam habebit. Sin vero humor is qui gluten terræ facit, ab aere fuerit vel ab aqua, cum aer Peripati cōfessus calidus sit: aqua, nostra demonstratione calida sit probata. nullus humor frigidus erit: nullumque gluten erit a frigore. Cumque terra glutinosa sui natura sit, id a calore habebit, non a frigore vltio. Atque ita terra nequaquam frigida erit dicenda. Et quamuis, Ocellus, Hippocrates, Aristoteles, Peripatus vniuersus, Galenique omnis secta, terræ tribuerit frigiditatem, secundus, & tertius in sententia non perstiterunt. Hippocrates namque, terram calidam esse hisce verbis scripsit.

Ἀπειροθὴ τὸ θερμὸν τοῦ ἐν τῇ γῆ.

„ Relictus est calor multus in terra.

Ab æthere scilicet, quem vere calorem esse existimat, causamque reddit, quia ponderosa esset, & in se constipata. Id autem experimenta multa comprobant. Omnis enim quaruncumque rerum, constipatio calorem generat. Si enim ligna aliquo in loco, seu in nauis, seu domi cōstipaueris in aceruum: si lapides, si metalla, lapidibus, metallisq; superponas, calorem inde exire senties. Quod in lignis, nos nō semel fumus experti. Si de sale, de frumento, de farina idem feceris, idem quoque experieris. Naues multæ in Cypro Bombicæ; in Hispania, in Britannia, lanam constipabāt, & etiānum arcte constipant. Euenit a liquando, vt tantum calorem ex eo conceperint, vt exardescerent, & comburerentur. Quod Nauis, Massei Bernardi, nobis pueris, in portu iam, quem prope Venetias, Malemauchi vocant, meminimus contigisse. Metallorum, lapidumque, & salium fossores idem sub terra continue sentiunt, calorem scilicet, eumque non exiguum. Hæc eadem forte ratio quoque

FRANC. PATR. DE PROPRIO TERRÆ LOCO.

fuit, cur Aristoteles, nō vno in loco calorem hunc subterraneum est apertissime confessus. Semel quando ita scripsit.

Ἐπάρχει δ' ἐν τῇ γῆ πολὺ πῦρ καὶ πολλὴ θερμότης.

„ Inest autem, & terræ multus ignis, & multa caliditas.

Paulo vero post.

καὶ ὡς ἐν τῇ γῆ θερμότης ἰαύτως ποιεῖν, οὐ μόνον δυνάσθων, ἀλλὰ καὶ ἀναγκασθὼν ὄντι.

„ Et eum qui in terra est calorem, hæc facere „ non solū est possibile, sed etiam necessariū. Iterum idem r̄epetit.

Ἐπάρχει γὰρ ἡ γῆ, καθ' αὐτὴν ἡ ξηρὰ, διὰ τὴν τοῦ ὀμβροῦς ἔχουσα ἐν αὐτῇ νοσήδια πολλὰ. ὡς ἔστι τῆς ἡλίου, καὶ ἐν αὐτῇ πῦρος θερμότης, πολὺ μὲν ἔστι, πολὺ δ' ἐν τῇ γῆ γίνεσθαι τὸ πνεῦμα.

„ Existit vero terra, per se quidem sicca, ob „ imbres autem, habens in se humorem „ multum. Itaque & a sole, & ab eo qui in „ ipsa est igne, calefacta, multus sane extra,

„ multus quoque intra fit spiritus.

Nequis autem putaret se de non naturali sed de aduentitio quodam terræ calore loqui, se se & hunc cognouisse ostendit.

καὶ γὰρ δὴ τὸ γιγνομένου πῦρος ἐν τῇ γῆ αὐτὸν οἰστέον ἵκναι αὐτὴν, ὅταν κοπιώμενον ἐκ τῆς δὴ ἀπὸ τῆς οἰστέον εἰς μικρὰ κερματίζέσθαι τὸ αἶρος.

„ Namque sane, eius qui gignitur ignis in „ terra, hanc putandum esse causam, quan- „ do primum minutatim seclus aer, incen- „ ditur.

Itaque hic alius est sub terra, accenso aere genitus ignis, ab eo quem toties subterraneum ignem, & calorem nominavit. Quid ergo? si terra, si aqua, si aer, non sunt natura frigida. Quod nam aliud erit frigidum corpus? Unde frigus erit? Quod hieme sentimus frigus, unde ad nos perueniet? Hoc sane iam, & quæ ad hæc consequuntur, quarto labore erunt prosequenda. Hæc vero de integralibus mundi corporibus sunt satis.

Tribus his laboribus, centum dierum horis matutinis finis est impositus.

ANNO M. D. LXXXIX. V. AVGVSTI.

Cuius rei ergo

SVMMO DEO, SVMMAGLORIA ESTO

Sed quia obtrectatorum & superstitionum omnia sunt plena, audiant, quæ R. P. Dominicus Bannes Prædicatorum ordinis. 1. parte S. Thomæ. q. A. 8. dub. 5. in hæc verba scribit.

Argumentum deductum in rebus fidei ex auctoritate plurium Sanctorum, reliquis licet paucioribus in contrarium stantibus. Et in rebus quæ ad fidem non attinent, concors omnium consensus probabilitatem affert, non tamen firmitatem.

AVTORVM QVI HOC NOVÆ philosophiæ opere citantur catalogus.

A
A Drastus Cycizenus.
 Aetius.
 Albertus magnus.
 Albumasar.
 Alexâder Aphrodisicus.
 Aloisius Cadamustus.
 Alpetragius.
 D. Ambrosius:
 Ambrosius Contarenus.
 Americus Vespucius.
 Anaxagoras. .
 Anaximander.
 Anaximenes.
 Andreas Corsalius.
 Annibal Raimundus.
 Antipho.
 Apollo Delphicus.
 Archelaus.
 Architas senior. .
 Architas Iunior.
 Aristarchus samius.
 Aristoteles.
 Athenodorus.
 Auenrois.
 Aureolus.
 D. Augullinus.
 Augullinus Cæsar. .
B
 D. Basilius.
 Berolus. .
 S. Biblia
C
 Cabalitz.
 Caiectanus.
 Callippus. .
 Cassor Siftericus.
 Chaldzi.
 Cleanthes.
 Christophorus Clavius.
 Chryppus.
 Crate philosophus.
 Cyrillus.
D
 Damascius. .
 Daniel propheta.
 Diodorus Siculus.
 Diogenes Apollinates.
 Diogenes Laertius.
 Dion Neapolita.
 Dionysius Afer.
 Dionysius Areopagita.
E
 Empedocles.
 Epicurus. .
 Euclides.
 Eudoxus.
 Euripides.
 Eusebius.
 Eustathius episcopus Antioche-
 nus.
 Ezechiel propheta.
F
 Federicus Chryfoganus.

Federicus Delphinus.
G
 Galenus.
 Gaspar Contarenus.
 Genzalus de Ouiedo.
 Gregorius Nazianzenus.
 Gulielmus Postellus.
H
 Hebrei.
 Hecateus.
 Heraclides.
 Hermes Trismegistus.
 Heraclitus.
 Hermias.
 Hesychius. .
 D. Hieronymus.
 Hieronymus Borrus.
 Hieronymus Fracastorius.
 Hipparchus.
 Hippocrates.
 Homerus.
I
 D. Iacobus Apostolus.
 Iacobus Cartierus.
 Iamblichus.
 Io Baptista Iurrius.
 Io Barros. .
 Io Chrysothomus:
 D. Io. Euang.
 Io Gaetanus.
 Io Maria Benedictus.
 Io. Picus.
 Io Verrazzanus.
 Ion:
 Iosaphatus Barbarus. .
 Iulianus Cæsar.
 Iustinus martyr.
L
 Lactantius.
 Laurentius Ananias.
 Leucippus.
 Lodouicus Guicciardinus.
M
 Magi.
 Malchus Porphyrius.
 Marcus Polus.
 Marcus Varro.
 Marsilius Ficinus. .
 Martianus Capella.
 Mathematici
 Maximilianus Transiluanus.
 Mercator Geographus.
 Metrodorus Chius.
 Moses.
N
 Nicolaus Comes.
 Nicolaus Sagrus. .
O
 Ocellus Lucanus.
 Oecetes Pythagoreus.
 Olaus Magnus.
 Origenes.
 Orpheus.
 Optici.

P
 Parmenides.
 D. Paulus Apost.
 Paulus Diaconus.
 Paulus Iouius.
 D. Petr. Apost.
 Petrus Martinezius.
 Petrus Medina.
 Petrus Messia.
 Philo Iudeus.
 Philolaus.
 Philoponus.
 Piloti duo anonymi.
 Plato.
 Pletho Gemistus.
 Plinius.
 Plotinus.
 Plutarchus.
 Polybius.
 Pomponius Mela.
 Posidonius.
 Proclus.
 Procopius Gazæus.
 Pselus.
 Ptolemeus.
 Pythagoras.
 Pythagorei.
 Pythias Massiliensis.
R
 Rubertus Linconiensis.
S
 Seleucus ctythreus.
 Seleucus Mathematicus.
 Sibylla.
 Simplicius.
 Solinus.
 Solomon.
 Sofigenes.
 Stoici.
 Strabo.
 Strato Physicus.
 Stryanus.
T
 Tebitius.
 Thales.
 Theodoretus.
 Teleus.
 Theophrastus.
 Theophylactus.
 Timæus historicus.
 Timæus Locrus.
 D. Thomas.
 Thomas Lopezius.
 Tychon Brac.
V
 Virgilius:
 Vitellio.
X
 Xenocrates.
 Xenophantes.
Z
 Zeno Cithicus.
 Zeno Elates.
 Zoroaster.

TABELLA ERRORVM QVÆ

OPERARVM OPERA OBREPSERVNT

PRIOR NVMERVS PAGINAM, SECVNDVS

COLVMNVLAM INDICAT.

In Panangia.

9. 4. Inoprus.	Propius.
10. 3. propus.	propius.
12. 1. forte solis.	forte solis.
14. 4. Pauxillg.	puffillz.
16. 4. quis in acre aer.	quis in acre æther.
17. 2. se se permeant.	permeant:
& § noster.	& noster.
18. 4. constare.	constare.
19. 2. Quæ parenthesi includuntur Vtroque.	
21. 1. loco, iussu P. Reuisoris sunt interposita.	
22. 1. ab astris aeri.	ab astris ateri.
4. vincia.	cuncta.

In Panarchia.

3. 3. est factum.	est tacturum.
4. 3. vniuersitatem.	vniuersitatem inerior.
6. 3. intellectio.	intellectiones
	& monas:
10. 3. si monas.	par &
11. 1. par est.	par &
25. 1. genere dictare.	genere distare.
16. 1. Parenthesi inclusa eodē iussu sunt interiecta.	
32. 4. habet	quod.
51. 1. indigemus.	indagemus.
3. fuleris ipsum.	fuleris ipsum egeret.
4. tegetet.	redigetet.
54. 3. metaphoricam leges	contra leges suas me-
sua.	taphoricam.
57. 3. oratione creat.	oratione careat.
4. oportet Peripatus:	opponet Peripatus.
58. 1. habent pecudes	balent pecudes
nullis animantum.	nullis ne animantum.
3. alla in ventrib.	animi in ventribus.
61. 3. in hominea.	in homine a capite.
69. 2. punctum.	puncti.
3. in spacio primum.	in spacio minimum.
28. 3. propriam fluxionem.	propria fluxionē omni-
82. 4. falsus est.	falsus est. (sic.
84. 3. In oris genitis.	In eis genitis.
85. 1. qui ideo sphericus.	qui ideo sphericus est a
	quo aer item sphericus.
2. sic cessimus.	sicissimus.
94. 2. conciderunt.	coinciderunt.
quiescente.	quos ante.
asseruabant.	asseruabant i
recti.	recti.

3. connexis.	conuexis.
95. 4. habent essentia.	habent essentialem.
98. 1. ferreas cadentes.	ferreas cadentes.
101. 1. circulari viz.	circulares viz.
106. 1. huētz.	humētz.
4. quam prius.	quam propius.
111. 1. est hominibus.	& seminibus.
3. post ferē brennium.	deleatur.
118. 1. ex consuetudine	ex consuetudine ignis
ignis	voceatur.
2. centies quam aqua.	ignis centies quā aqua
120. 1. pro cælo:	sub cælo.
122. 4. & aqua humidus fri-	& aqua humida & fri-
gidus.	gida.
4. tenuitas a cessione.	tenuitas, hæc a cessione.
126. 1. varie	varie.
129. 4. reliquis tribus.	reliquis.
P	E
terencia.	circumferentia.
130. 1. tore si	tereti.
cerni posse	cerni non posse.
135. 2. mari esse partim ma-	mari esse partim, par-
ri esse.	tim mari esse externa.
3. non desperire	deleatur.
137. 1. descentibus	descentibus.
138. 1. littoris	litteris.
3. Norumbergæ	Norumbergæ.
Aremonico	Aremonico.
140. 1. mares	maria.
141. 1. variarum	varium.
4. Normandia & Picar-	Normandica & Picar-
dicia	dica.
145. 3. quæ scriptæ sunt	quæ scriptæ sūt plegat.
250. 3. Tauri cacumina tra-	Tauri cacumina tres li-
hat.	neas trahat.
152. 3. terra elementorum	terra elementum.

In Hermati.

10. 1. τὸ σφαιρῶν	ἴσιρ.
10. 2. Cognoscens enim	Cognoscens. n. & bonus
& pius, iam est diuinus	& pius iam est & diuinus

In Mystica.

9. 1. eam diuisionem,	eam diuisionem in agris
	phis fuisse factam.

FRANCISCI PATRICII
ZOROASTER.

ET EIVS CCCXX. ORACVLA
CHALDAICA.

EIVS OPERA ET TENEBRIS ERVTA.
ET LATINE REDDITA.

AD HENRICVM CAIETANVM, S.E.R. CARDINALEM
Illustrissimum, & Amplissimum Camerarium.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} ATQVE REVER.^{MO}
HENRICO CAETANO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO.

*M*ote, HENRICE CAETANE, Cardinalis Ampliff. vehementer, ob insignes, humanitatem, modestiam, elementiamque tuam. Ob vero magnificentiam, & magnanimitatem etiam suspicio. Ob autem beneficentiam, qua homines Deo fiunt similes, mirum etiam in modum admiror & laudo. Idē faciunt Bononienses, idem Parisienses. Illi quando apud eos sedis Apostolica legatus, summa iustitię moderatione, nobilissimam eam rexiſti civitatem, gymnasium illud toto orbe celeberrimum, reformasti. Hi vero quando iidem S. eiusdem sedis legatus, in summis calamitatibus in acerbissima obsidione, prudentia, gravitate, modestia, beneficentia summa, ita tibi bonorum civium animos devinxisti, ita in fide catholica retinivisti, ut summo te presentem amore, & stupore intuerentur. Fine vero obsidioni tuis consilijs imposito, lacrymis discedentem prosequerentur. Magna equidem hac sunt tua facta, quibus de fide Catholica es meritus optime. Quid vero, si vel parva, vel etiam maiora in fidem sacrosanc̄tam beneficia conferre queas in perpetuum, non voles? Absit a tua pietate tanta impietas. Ratione, hominum genus ducitur magis, quam re alia ulla, Cum enim omnes homines, rationales se esse credant, rationi adherent, eamque sectantur, & adamant. Et si veram falsa, aut apparente, discernere nesciant, etiam falsa trahuntur, & apparenti. Ratio autem, philosophia studijs, maxime, & acuitur, & instruitur. Inter philosophia Aristotelica partes, quę Roma, quę in alijs omnibus Europa publicis Gymnasijs praeleguntur, & perleguntur, quadam sunt, fidei atque Ecclesie hostes accerrima. Quas attingam. Physici II. pars de fortuna, & casu. Pars III. de infinito. Pars IIII. de tempore. Sextus, & septimus. Hi omnes ad mundi impiam aternitatem, callem struunt. Octavus

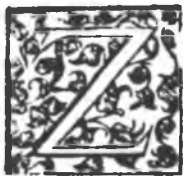
vero, & I. de calo, & 2. pars, magis, falsarū rationum machinis eam stabiliunt. Omnipotentiam
 Deo auferunt. XII. vero Metaphy. omnem Dei tollit prouidentiam. I. ¶ III. de anima,
 anima immortalitatem, vel prorsus negant, vel maxime faciunt dubiam. Et nescio quo vel
 malo futo, vel consilio pessimo, in gymnasiorum statutis, statutum est, ut fere non nisi hi, publi-
 ce doceantur. Et impietas omnis iuuenum mentibus indatur, ¶ inculcetur. Tu qui unus isti
 Romano Gymnasio prepositus es, in tuā sententiam collegas Card. trahere, Tollite has Aristote-
 lis partes, ne amplius legantur. Relinquantur disputatoribus, libri logici & ceteri metaphysici;
 Medicis futuris generationis libri, quartus meteorus. Parua quos vocat naturalia, animalium
 generatio, & partes. Pro illis impijs sustinuite, Hermetis libellum de Pietate & philosophia
 Poemandrum, alios pijsissimos. Vel Platonis Philebum, Sophisten, Fimeum, Parmenidem,
 Phaedonem, alios, qui contrarium impijs illis sonant. Plotini libri, uno aut alio excepto, ma-
 xima sunt erga Deum pietate plenissimi. Procli quoque Theologica elementa & Damascij li-
 bri de Principijs, eandem continent pietatem. Hi Platonici, quia pauculis mutatis christiani
 possunt fieri, sunt a D. Augustino, nobilissimi philosophorum omnium, sepiissime appellati. Hos
 adamarunt, ¶ in multis sunt secuti, Theologi christiani veteres fere omnes, Græci, & Latini.
 Quos adhortatores, cur respueis, tu cum collegis, viri catholici, ac pijs, & de pietate christiana,
 optime meriti? Estote igitur Pont. Gregorio. XIII. Suasores, & authores, ut hostem tantum
 iam in piorum cathedris publicis, nimis inueteratum, e subselsijs deturbetur, de cœnobijs extru-
 datur. Et pijs in philosophia authores, per vos sitrogentur. Aut si qua causa sit, qua hostes in ci-
 uitate sint retinendi, armati alij, pijs rationibus atque armis, uti custodes illis opponantur. quo
 adolescentes, ex utrorumque decertatione, & audiant & discant, quanto pii sint impijs præfe-
 rendi. Vi autem, ¶ causam, & occasionem nanciscaris maiorem, mitto ad te Zoroastrem
 meum, e multis Platoniorum latebris, ut potuimus fragmentatim eruum. Fuit autem is, uti
 intelliges, Abramo credentium patri, contemperaneus, ac forte conterraneus. Apud quem in-
 tam pauculis, tam admiranda, tam diuina, de Trinitate, deque diuinis ordinibus, ¶ animæ
 excellentia leges, ut obstupescas: & possit uideri non immerito, catholica fidei, omnium primus,
 etiamsi rudia, fere iecisse fundamenta. Eum ergo tibi confecto, & tu, me tam rari muneris, ne
 spreueris largitorem. Vale. Ferraria.

Tui obseruantis.

Franciscus Patricius.

FRANCISCI PATRICII ZOROASTER

Oroastrem Magiæ inuentorẽ
fuisse, satis apud Authores
cõuenire scribit Plinius. Sed
vnus ne hic fuerit Zoroaster,
an & alius, non satis constare
ait. Sane is qui nostra ætate

Sacram Bibliothecam compilauit, Sixtus Senẽ
sis, duos fuisse Zoroastres tradit: Alterum ex
Diogene Laertio, Persem Magorum princi-
pem, qui veræ Magiæ fuerit inuentor primus.
Alterum Bactrianorum regem, qui sit a Nino
in bello victus. & qui primus veræ magiæ fue-
rit corruptor, de quo Plinium, Iustinum, &
Augustinum scripsisse asserit. Qui si duo sunt
reuera, licet, & tertium addere de quo Cle-
mens Alexandrinus lib. V. Strom. ita scribit.

Erus iste, Zoroaster est, qui de se ipso hoc
scripsit. Conscripti Zoroaster Armenij, genere
Pamphilius, qui in bello mortuus, ad inferos
descendi, & a Diis hæc addidici.

Erum Plato lib. X. de Rep. XII. die postquã
mortuus fuerat, super pyram positum reuixisse
affirmat. Sed Plato idem Zoroastrem. Oromazi,
non Armenij filium in Alcib. I. facit. Aut
tres ergo, aut quatuor, & non vnus videntur
fuisse Zoroastres. Ioannes autem Goropius, in
Gallicis, Zoroastrem neminem vnquam fuisse
autumat. sicuti neque Hermetem Trimegi-
stum, neque Orpheum. nominum horum
etymis, nescio a qua Cimeria lingua, qua &
Adamum, & reliquos patres ad Nochum & Ia-
petum vsq; locutos, & ipse credit, & alijs credi
vult; deriuatis. Quorum nominaum etymos,
sicuti fidem pones eum manere volumus, ita
illud addimus, Iapetum ab eodem Goropio,
fuisse Zoroastren nominatũ. Cui Iapeto. quo-
niam Margiana, & Bactriana post diluuium a
patre obtigerint, a secunda hac Magiam or-
tam esse, affirmatq; inde a Zoroastre, Oromazi
filio, idest a Iapeto Nochi filio charissimo ad
Persas venisse. In quæ re, multiplex patet Go-
ropij error. Nam si Zoroaster nemo vnquam
sua sententia fuit, qua ratione Iapetum, Zoroa-
strum esse facit? Deinde apud Iosephum, Bac-
tra non Iapeto conditori tribuitur, sed Gete-
ri, vni ex Arami filiis. hic autẽ Semi filius fuit.
Perse autẽ conditi sunt, non a Iapeto, aut quo-
piam e suis, sed ab Elimo, Semi filio alio; sicuti
a fratre eius Arphaxado Chaldej. Inter quas

duas gentes Magia omnis, & ortum habuit, &
præcipue est versata. Itaq; Iapetus ex historia
nulla, aut Bactrus, aut Persa, aut Chaldæus
fuit. Didymo vero Alexandrino Zoroaster fuit
Chamus. Alijs Chusus, Chami filius. Sed qui-
bus nam id rationibus inducti dixerint, quia
non constat, credere superfedemus. Porro Zo-
roaster ille Iustini, valde est cõtrouersus. Ete-
nim Diodorus Siculus, Bactrianorum Regẽ a
Nino deuictum; non Zoroastrem sed Oxyarte-
m appellat. Cui accedit proxime vna transposita
R. Oxyatri nomẽ quod se vidisse in aliquot Iu-
stini codicibus manuscriptis retulit nobis Pyr-
rus Ligorius, vir totius antiquitatis peritissi-
mus, sicuti in alijs Zeoroastre scriptũ se inuenit
se affirmabat. Sed Arnobius Diodoro ccc. cir-
citer annis posterior, de Zoroastre ita scribit.

Vt inter Assyrios, & Bactrianos, Nino quon-
dã, Zoroastroq; ductoribus, non tantũ fer-
ro dimicaretur, & viribus, verum et magi-
cis, & Chaldæorum recõditis disciplinis.
Quæ res videtur cum Iustino concordare. Ve-
rum Suidas aliam inijcit suspicionem, nimirũ.
Zoroastrem Chaldæum fuisse, & Nino subdi-
tum, dum ita scribit.

Zoroastres Astronomus, sub Nino rege As-
syriorũ. Qui in uotis habuit, vt ab igne cõ-
lesti interimeretur, adhortatus Assyrios,
ut eius cineres seruantur, ita futurum, ut
regnũ ipsorum numquam deficeret, quod
vsq; adhuc apud eos seruantur. In Assyria au-
tem, Babylonem Chaldeorum caput fuisse, &
Strabo, seu Strato, & Plinius fatentur. Apud
Chaldæorum etiam, & Persarum gentes, Ma-
gicas floruisse, non autem in Bactris, apud au-
thores est in cõfesso. Esto ergo Bactrianæ rex
ille, seu Oxyartes, seu Ozyartes, seu Zeoro-
stres, seu Zoroastres, certe magiæ inuentor nõ
fuit, veræ scilicet Magiæ, quæ apud Chaldæ-
os, ac Persas Magos, magno in honore fuit.
Aut si fuit, prauæ alterius magiæ fuit inuen-
tor. Sed neque id ei a Diodoro, aut a Ctesia,
ex quo multa Diodorus sumpsit, tributum
est. Qui quidem Ctesias, Bactriani istius regis
res gestas scripsit, vt Arnobius testatur.
Hęc enim eius sunt verba.

Age nunc veniat, qui super igneã Zonã Ma-
gus interiore ab orbe Zoroastres Hermip-
po, vt asseriamur authoti. Bactrianus, & ille

FRANCISCI PATRICII,

conueniat, cuius Ctesias res gestas historia-
rum exponit in primo. Armenius Hosthanis
nepos, & familiaris Pamphylius Cyri.

Nec solum, Magum Zoroastrem a Baetria-
no Zoroastre seijngit his verbis Arnobius, ve-
rum eos etiam, quos Clemens uti vidimus, co-
iunxerat. Nam si Pamphylius Zoroaster fa-
miliaris Cyri fuit, & Armenius Hosthanis ne-
pos, Hosthanes autem cum Xerxe in Græciam
venit, manifestum sit, duos hos diuersos fuisse:
quando a Cyro ad Xerxem, anni interces-
serint LX XVII. & Nepos Zoroaster Ho-
sthane, patruo iunior necessario fuerit. Qua-
tuor itaque hi sunt apud Arnobium Zoroa-
stres. Quintus vero Persomedus. de quo Sui-
das in hanc sententiam scripsit.

Zoroastres Persomedus sapiens, apud eos
qui in Astronomia excelluerunt. Qui etiam
primus nomen dedit ijs Magis, qui ciuilia
tractarunt: Fuit autem ante Troiana tempo-
ra annis D. Feruntur autem ipsius de Natura
libri IIII. De Lapidibus preciosis I. Astero-
scopica Apotelesmatica libri V.

Quæ quidem verba, ex patria, Magorum
institutione, Primus ille Cha'dæus, siue Afsy-
rius videri potest. Nam Assyriæ pars Chaldæa
fuit, Persia, & Media conterminæ. Itaque vi-
cinitate regionum, æqui uocum est nomen pa-
trix partum. Sed librorum numerus Persome-
di, non congruit cum Assyrio, ut mox patebit.
Hæc ergo diuersitas librorum, si duorum as-
thorum diuersitatem faciat, Persomedus hic
Zoroaster, a Chaldeo Zoroastre, est numero V.
Cui uideretur sextus ex Plinio posse addi, Pro-
connesius. Verum cæteris omissis, Magorū
principem illum perquiramus. Cuius & vitæ
initium, & medium, & finis, traduntur admi-
rabilia fuisse. Scribit enim Plinius, eum eodem
met die quo natus est, risisse. Eidemque cere-
brum ita palpitasse, ut impositâ repelleret ma-
num, futuræ prælagio scientiæ. Eundemque
in desertis caeco vixisse annos XX. ita tempe-
rate, ut vetustatem non sentiret. Obiisse autem
igne cœlesti concrematum, sicuti optauerat,
Suidæ testimonio constat. Qui item tradit,
eum, ut diximus, sub Nino Assyriorum Rege
floruisse, quod ab alijs non discordat. Nam &
Epiphanius, eum Astrologiæ, doctrinæ præcæ,
& Magiæ inuentorem ferè Nembroti Gigan-
tis ætate fuisse asserit. Fuit. n. Ninus Nembro-
tis nepos, ex filio eius Belo, genitus. Et Eusebius
affirmat eum iisdem temporibus cum Semira-
mi, & Abramo vixisse. Semiramim verò, ne-
mo ignorat Nini fuisse uxorem. Qui Ninam
urbem condiderit anno a diluuiio CCXCII.
& sequenti CCXCIII. a Iosepho dicitur Abra-
mus natus. Consonant itaque tempora. Ex
quibus Eudoxi, & Aristotelis error præditur

ingens. Quorum uterque, ut Plinius refert,
scripsit, Zoroastren sex millibus annorum Pla-
tonis mortem præcessisse. At is obiit Olympia
de CVIII. Ad quam, a diluuiio anni interfunt
MMLVIII. A quibus si demantur CCC.
circiter, quibus Ninus, Semiramis, Zoroa-
ster, Abramusque vixerunt, relinquuntur a
Zoroastre ad Platonis obitum anni circiter
MDCCLVIII. non autem sex mille. Par-
ferè error est apud Hermodorum Platonici,
& Plutarchum, qui Zoroastren scripserunt,
Troianam euerisionem anteisse annis VM. cū
Troia euerfa sit, anno a diluuiio MCXVI.
A quibus si demantur CCC. illi quos dixi-
mus, reliqui erunt anni DCCCXXVI. In eun-
dem errorem incidit Pletho Gemistus, Plu-
tarchi secutus auctoritatem. Nec vero, uera
est apud Laertium Xanthi Lydi annorum ra-
tio, quæ scripsit a Zoroastre, ad Xerxis in Græciã
transitū DC. tantū annos medios fuisse, cū di-
luuiio ad Xerxen anni cadant MDCCXXV.
A quibus si detrahas CCC. illos, remanent
anni CMXCIX. Error est etiam apud Sui-
dam, qui scribit, a Zoroastre ad Troiam euer-
sam intercidisse annos tantum Quingentos,
cum sint M. vno minus. Sed Magorum prin-
ceps iste Zoroaster, Persane fuerit, an alia
e gente, in dubium videtur verri posse. Plinius
namque, & Laertius, Persam eum faciunt, Ple-
tho, & eum secuti Ficinus, Steuchus, & alii re-
centes authores Chaldæum existimant. Chal-
dæos autem, a Magis, quorum caput fuit Zo-
roaster, Porphyrius, tum apud Proclum, tum
in vita Pythagoræ determinat. Ioannes vero
Picus, hos utrosque confundit, dum ad Ficinum
scribens, gloriatur se Chaldaicos quosdam li-
bros inuenisse his verbis.

Chaldaici hi libri sunt, si libri sunt, & non
Thesauri. Audi inscriptiones. Patris Ezre,
Zoroastris, & Melchiar Magorum, oracu-
la. In quibus & illa quoque, quæ apud Græ-
cos, mendosa, & mutila circumferuntur,
leguntur integra, & absoluta. Tum est in
illa, Chaldæorum sapientum, breuis qui-
dē, & salebrosa, sed plena mysteriis inter-
pretatio. Est itidem & libellus, de dogma-
tis Chaldaicæ Theologiæ. Tum Persarū,
Græcorum, & Chaldæorum in illam diui-
na, & locupletissima enarratio.

In quibus sanè Pici verbis, comiscuntur sine
discrimine, Chaldei, Magi, Persæ, & Zoroa-
ster. Sed Chaldæum eum fuisse, ut credam
multis adducor argumentis. Tum quod Chal-
dæorū lingua eius oracula hæc scripta fuerint,
ut hic Picus testatur. tum quod Chaldaica, etiã
fuerit interpretatio. Tum quoque, quoniam Pro-
elus, & Psellus Chaldaica ea appellat. & præte-
rea, & hæc ipsam oraculorū horū, Theologiã
Chaldaicam

Chaldaicam, & Afsyriam Theologiam vocat. tum etiam quod in Afsyria narratur mortuus. Afsyriorum autem regum sedes Babylo fuit, & Chaldæorum quoque gentis caput. Eaque urbem Afsyriæ parti vni, nomen Babylo- nię dedisse, Strabo, ac Plinius tradunt. Et Chal- daicum etiam nomen ipsius Zoroastris esse videtur: quando prorsus simili nomine Suidas Zoromaldem, Zoroastro subnectat. & Dinō, & Hermodorus apud Laertium scribant, ex interpretatione nominis, Zoroastrem, astro- rum cultorem fuisse. Quod cum Epiphanio consentit, qui Astrologiæ eum facit inuentorem, & Suidas Astronomū nominat: & Astro- logica scripsisse asserit. Astrologiam autē om- nium gentium maxime apud Chaldæos flo- ruisse, nemo ignorat. Azonacem quendam Pli- nius præceptorem eius fuisse nominat. Nec fuerit a vero absonum, si Azonacem hunc dica- mus, de schola Semi, aliquem fuisse, aut Hebe- ri. Tradunt enim Thalmudistæ, Semum pri- mum omnium scholæ doctrinarum instituisse. Quem secutus sit Heberus, a quo sapiētum secta, ab eo deriuata, Hebreorum, quasi Hebe- rorum nomen assumperit. Fuisseque ambas eas scholas celeberrimas tradunt. Equibus, & Abramus prodierit, & Iacob nepos eius, vt sapientia imbueretur ad eas est profectus. Nō est autem dubium, Semum a Nocho patre in- stitutum fuisse. Quem omnes ab Adamo do- ctrinas per manus traditas calluisse, a multis est memoriæ commendatum. Quod verum tum sit, & non sit a ratione alienum, eis con- temporaneum Azonacem, in eorum scholis institutum, iisdem de Deo sermonibus Zoroa- stren imbuisse. Inde forte, non immerito Pro- clus, Chaldaicam Theologiam, θεολογία & θεο- γραφία non semel appellauit, & Chaldæos illos a Diis edoctos fuisse asseruit. Scripta autē Zoroastris, Suidas sic enumerat, vt De Natura sint. lib. I II. De Præciosis Lapidibus. I. Astro- rum contemplationis effecta. V. Scripsit etiam de Agricultura, de quibus Plinius aliquid ci- tat. Scripsit etiam oracula, vt ex Pico apparuit, & alia multa, quæ Hermippus collegit ad vi- cines centum millia versuum: & indicibus po- sitis vt Plinius refert, eius volumina explana- uit. Cuius Hermippi, Laertius librum quoq; De Magis adducit, & ab Arnobio testis est pro- ductus. Puto autem Hermippum hunc illum Smyrneum, qui dictus est Callimachus. Cuius libros, similis serē argumenti, De septem Sapientibus, De Legumlatoribus, De Hippo- nacte, De Gorgia, De Aristotele, Atheneus, nō raro citat. Cum autē libri Zoroastri Chaldaeice scripti fuerint, non immerito quæri potest, a quo nam fuerint postea Græci facti? Sane Iosephus, de Beroso ita scripsit.

„ Testis horum est Berofus, vir Chaldæus
„ genere, notus iis qui in disciplinis versati
„ sunt. Quandoquidē ipse scripta Chaldæo-
„ rum de Astronomia, & philosophia in
„ Græcos extulit.

Itaque Berofus ex hoc testimonio, ni fallor fuerit primus. Secundus est Aristoteles qui librum conscripsit, cui Magico fuit inscriptio: Sed & Eudoxus, & Hermodorus Platonius, & Xanthus Lydus videntur Magorum multa profectu. Et Hermippus de quo supra.

Fuerunt postea duo Chaldæi, Iuliani pater, ac filius. De quibus ita est apud Sui- dam.

„ Iulianus Chaldæus philosophus, pater eius
„ Iuliani, qui vocatus est Theurgus, scripsit
„ de Demonibus libros III. Sunt autem ad
„ custodiam cuiusque hominum membri.
„ qualia sunt Chaldaica sacrificia. Deinde
„ Iulianus prædicti filius sub M. Antonino
„ Cæsare scripsit, & ipse Theurgica Logia
„ carminibus. & alia quæcumq; talis scien-
„ tiæ arcana sunt.

In quibus verbis, nominatim sunt Logia ab eo carminibus Græcè scripta, seu potius e Chaldæo conuersa. Quæ quamuis non videantur, integro carmine conscripta: id euenit, quia mendosa sunt, vt Pico ait, & mutila. Quod etiam Sibillynis carminibus euenisse Lactantius testatur. Hunc Iulianum Proclus, subinde Theurgum vocat, dum Logia adducit, & exponit. citatque eius librum VII. de Zonis. Zonæ autem quid fuerint in Chal- daica Theologia postea fiet palam. Addu- cuntur etiam a Porphyrio, Symbulus, & Pat- las quidam, qui Magorum res Græcè conscri- pserunt. Chaldæorum libri aliquot philoso- phi videntur. in Arabicam quoque lin- guam fuisse uersi. Scribit enim Auenrois quod- dam loco. Apud Chaldæos philosophiam, ita perfectam quondam fuisse, sicuri fuit, vt ipse loquitur, tempore Aristotelis. Fuerunt libri Zoroastri, postea quam a Iuliano, aut quo- uis alio, Græci facti sunt, in tanta veneratio- ne, vt Clemens scribar, eos Christianos, qui Prodiici hæresin sequerentur, gloriari solitos, se eius arcanos libros possidere. Et Por- phyrius in Plotini vita narrat Christianos multos, ex antiqua philosophia pro- fectos, Adelphij, & Acylini fuisse sectato- res, eosq; Alexandri Lybici, Philocomi, Demonstrati Lydi, plurimos libros circun- tulisse, & reuelationes quasdam Zoroa- stris, Zoftriani, Nicorhei, Allogenis, Mesh, aliorumque huiusmodi palam ostendentes, multos decipientes, & ipsi- antea decepti. Qui assererent Platonem, intelligibilis essentis profundum minime-

penetrasse. Eaque de causa Plotinum, multas
 in ea argumentationes intulisse, atque contra
 eos librum scripsisse, qui contra Gnosticos est.
 & Amelium eius auditorem libros XL. com-
 posuisse contra librum Zostriani. Ipsumque
 Porphyrium multis argumentis ostendisse li-
 brum Zoroastri ab illis inscriptum adulterinū
 nouumq; esse: & ab illis confictum qui strue-
 bant hæresim, vt eorum institutiones esse Zo-
 roastris veteris crederentur. Ex quo loco ap-
 parer, in tam magna fuisse Zoroastri libros in-
 stituitio, vt confiderent multi, vel rationi-
 bus, vel autoritate, quæ eius esse crederen-
 tur Platonis dogmata Theologica posse con-
 uelli; & nouam in Theologia Christiana hæ-
 resim, vel constituere, vel constitutam confir-
 mare. Sed vtinam integra ea oracula habe-
 remus, quæ Pico inuenerat. Vtinam quæ.
 Chaldæi, Persæque in ea commentati fue-
 rant. Vtinam libellum cum enarratione,
 qui Chaldaicam Theologiam complecteba-
 tur. Vtinam denique ipsius Pici com-
 mentaria in ea ipsa, & oracula, & libros. Quæ
 Ficinus scribit in obitu eius inter scriptorum
 suorum reliquias, a se reperta esse: sed ita ex-
 rata, vt vix ab eo ipso legi possent Pico. Quæ
 malum, pessum ierunt cum concordia ab eo
 scripta Aristotelis cum Platone: Equidem ma-
 ximam fecit hæc Chaldaica Theologia iactu-
 ram, in iactura XL. librorum Amelij. In
 quibus rationi valde consonum est, quo
 facillius Zostriam librum salutaris coargueret,
 eum sæpe vera Zoroastri dogmata, & oracula
 protulisse. Non minor forte iactura alia fuit,
 quatuor Porphyrii librorum quos, vt refert
 Suidas, scripserat in historiam Iuliani Chaldæi
 philosophi, eius nimirum qui ea oracula in
 Græcum sermonem verterat. Sed ingens pro-
 fecto naufragium passa est philosophica Resp.
 in ammissione commentariorum eius audito-
 ris Iamblichi, quorum XXVIII. librum Da-
 mascius bis citat sub titulo, Chaldaicæ perfe-
 ctissimæ Theologiæ, semel, & iterum, *ὡς ἐν*
ταῖς χαλδαϊκοῖς, ὁμοιο γουμβρος ὁ Ιαμβλικος.
 ficum in Chaldaicis fatetur Iamblicus. Sed
 & huius discipulus, Syrianus; cognomen-
 to Magnus testante Suida libros X. scripsit in
 Logia, hoc est oracula Zoroastri forte omnia.
 Sed proh nefas maximum. Ea scripta, & The-
 sauri periere omnia; & ex tanto naufragio,
 vix superfuerunt sexaginta tantum oracula ve-
 re diuina. Quæ quinquagesimo ab hinc anno
 Parisiis a Lodoico Tiletano fuere Græce im-
 pressa sub titulo.

Μαγικά, λογία, τῶν ἀπὸ τοῦ Ζωροαστροῦ μάγων.
 Magica oracula, eorum qui a Zoroastre sunt
 Magorum cum Græcis commentariis, quæ
 reperi postea esse Plethonis Gemisti. Quem

quidem paucillum numerū, auximus nos nos
 prænitenda additione, vsque ad CCCXXXIII.
 magno labore a nobis conquisita in Platonis
 eorum philosophorum quæ superfuerunt scri-
 ptis, Procli, Hermiæ, Simplicij, Damascij Sy-
 nesij, Olympiodori, Nicephori Gregoræ
 Synesij commentatoris, & non nihil etiam in
 Arnobio reperimus. Cum eorum singulorum
 aliquibus expositionibus, & argumentis Chal-
 daicæ philosophiæ. Quæ omnia in vnum col-
 lecta, & in ordines quosdam distributa, quæ
 sparsa inuenimus ad communem philoso-
 phiæ sincerioris studiosorum, & latina feci-
 mus, & in publicum libentes damus. Sed an-
 tequam ulterius progrediamur, non est negli-
 genter dispiciendum, an Logia hæc, vt in scrip-
 tio prætulit sint Magica, & quo sensu Magica.
 Id autem fieri non poterit, nisi Magia quid
 sit cognoscamus. Magiæ nomen horrent ple-
 rique. Puto a Simone illo qui sanctis Aposto-
 lis se se opposuit, hoc horrore deriuato. Qui
 cum vere, non Magus, sed Goes Γόνς esset,
 falso Magum se se cognominauit. Cui menti-
 to Mago, Magi veri tres opponantur ij, qui
 ab Oriente, D. Iesum venerūt adorare. Etenim
 est sciendum, Magiam, & Goitiam, & Pharma-
 ciam longe, inter se esse diuersas. Quod cum
 Plinius forte ignoraret, imperite Magiam de-
 risit vniuersam. Sed nihil est id in eo viro mi-
 randum, qui etiam Deum rerum authorem,
 vel ignorauit penitus, vel irrisit cognitum.
 Itaque ad hanc rem dignoscendam, autori-
 bus, Plinio potioribus vtamur. Inter quos
 summus Plato, Magiam Deorum cultum esse
 affirmat, cum scribit *μαγείαν τε διδάσκει τοῦ*
Ζωροαστροῦ τοῦ Ορομάζου, εἰσι δὲ τοῦτο, θεῶν θερα-
πεία.

in 1. Al-
 cib.

„ Magiam docet Zoroastri, filij Oromazi. Est
 „ autem hoc Deorum cultus.

Porphyrius autem in hunc modum.

Παρά γε μὴν τοῖς Πέρσαις, οἱ περὶ τὸ θεῖον σοφοί,
καὶ τοῦτου θεραπονίαις, Μαγοὶ προσεγορεύονται.
τοῦτο γὰρ δηλοῖ κατὰ τὴν ἐπιχωρίων διάλεκτον ὁ
μάγος. lib. 4. de
 Abstin.

„ Apud Persas vero, qui circa diuina sunt fa-
 „ pientes, eorumq; cultores, Magi appellan-
 „ tur. Hoc enim significat eius regionis pro-
 „ pria dialecto Magus.

Ioannes quoque Pico ait, nomen hoc Ma-
 gus, idem esse apud Persas, quod apud Latinos
 sapiens & apud Græcos philosophus. Et Pico
 anteriores Philo, & Hermias Magos in hunc
 describunt modum. Prior ille.

„ Veram quidem illam Magiam, hoc est con-
 „ templatiuam scientiam per quā clarius na-
 „ turæ opera cernuntur, vt honestam atq;
 „ expetendam, non vulgus solum sectatur;
 „ sed maximi etiam regum reges, precipue
 Persæ

Perſæ tam ſunt harum artium ſtudioſi vt
regnare nemo poſſit niſi ſit inter Magos
iudicatus. Hic vero ita. Magi ſunt, qui
de ſingulis philoſophantur. Conſuetudo autẽ
communis Magos pro maleficis accipit; qui
aliter habentur apud gentem ſuam. eò quod
ſint philoſophi Chaldæorũ, & ad artis huius
ſcientiam, reges quoq; & principes eiſdem
gentis omnia faciunt, vnde & ipſi primum, in
natiuitate Domini Saluatoris, primi ortum in
tellexerunt. & venientes in Betlem adoraue-
runt.

Itaq; Magus, vera ſui nominis interpreta-
tione, nõ aliud ſibi vult, quàm Dei cognitorẽ,
& cultorem. Cui nomini, rem quoque apud
Magos reſponſiſe author eſt Arnobius, vit
pius & Catholicus, de eo Hoſthane ſcribẽs, cui
maxime in ſeſus videretur fuiſſe Plinius. Inquit
enim ille.

Eorum Magorum, & eloquio, & negotio
primus Hoſthanes, & verum Deum merita
maieſtate proſequitur, & angelos miniſtros,
& nuncios Dei, ſed veri, eius venerationi no-
uit aſſiſtere. vt e nutu ipſo, & vultu domini
territi contremiſcant. Idem & Dæmonas pro-
didit; terrenos, vagos, humanitatis inimicos.

Proclus vero ex Porphyrio referens, libro
II. in Timæum, in hanc ſententiam, ne ſemper
Græca aſſerant, ſcripſit.

Quacumque vero, & eſſe Deos; & providen-
tiam eos rerum habere purant, & multa eorũ
quæ ſiunt, poſſe etiam aliter euenire, hi & præ-
ces conuenienter approbant, & vitam noſtrã
dirigere conſitentur. Atque addunt, proborũ
hominum præces conuenire maxime: Quo-
niam nos diuinitati conectant. Simili enim,
ſimile coniungi amat. Dijs autem, probus vir,
ſimilimus eſt. Et quia in custodia ſint ijs qui
virtuti incumbunt, & a corpore veluti a car-
cere comprehenſi, debent Deos præcari de
transitu ab hoc loco. Et quia veluti filij, a pa-
tribus diſtracti, præcari eos conueniẽs de re-
greſſu ad veros eorum patres Deos. Et quoniã
veluti patre, & matre carere videntur ij, qui
non curant præcari, neque ſe ſe conuertere ad
præſtantiores. Et quia in omnibus gentibus,
ij qui ſapientia excelluerunt, circa præces ſtu-
dioſi fuerunt. Indorum quidem Brachmanes,
Magi vero Perſarum. Græcorum vero, qui ma-
xime Theologi fuerunt. Qui & ſacrificia inſti-
tuerunt, & myſteria. Chaldæi vero, & aliter
diuina coluerunt, & ipſam Deorum virtutem,
Deorum conſitentes eſſe, venerati ſunt. tan-
tum abeſt, vt ob virtutem ſacra ſpreuerint.

Magi itaque inter alios ſapientes maxime
Deum ſunt venerati: maxime ad Deum præ-
ces & ſacrificia portexerunt. Propriamque eo-
rum virtutem Dei virtutem eſſe, ideſt a Deo

in ſe proſectam faſſi ſunt. De qua ad Deum
prece, tam magna ea ſunt, quæ Proclus ex
Chaldæorum dogmatibus ſubnectit, vt maio-
ra, & excellentiora, nix crediderim a quoquẽ
Chriſtiano, ſcripta reperiri poſſe. Eſt in his
Zoroaſtri oraculis Dei Patris, & Filij, & Spiri-
tus non ſolum aperta cognitio, ſed magnificæ
etiam laudes (crediderim hoc dogma de Tri-
nitate perſonarum eum habuiſſe ab Abramo
uel ab alijs Deo Charis, quoniam ſuo lumine
naturali non poſſe nos deuenire incognitio-
nem miſterij Trinitatis.) Factorem rerum
omnium, mundi creatorem eum celebrant.
Angelos agnoſcunt. Paradifum prædicant. Ani-
marum immortalitatem docent expreſſe. De
ueritate, de Fide, de Spe, de Amore, ſeu Chari-
tate, breuia, ſed eximia habent dogmata. Qui-
bus veluti gradibus, ad Deum reduces fieri
poſſumus. Multa quoque de Magorum abſti-
nentia, caſtitate, ac veluti pœnitentia, referun-
tur, non abſimilia ab ijs, quæ in heremis ſan-
cti patres chriſtiani narrantur egiſſe. Vt non
immerito Apollinis oraculum quamuis ple-
rumque mendax, in hoc uere pronunciaſſe vi-
deatur. Id quod Porpyrius, referente Eusebio,
retulit.

Chaldæis quæ uera eſſet ſapientiam, tantum
Hebræiſq; ipſis conſeſſum; agnoſcere pura,
Æternum qui mente colunt Regemque
Deumque.

Itaque hæc prima, præſtantiffimæque Ma-
giæ pars, non aliud eſt, quàm Theologia, &
religio: & ſi non uera plene, uti poſtea fuit a
Chriſto reuelata, attamen proxime omnium
ad eam accedit. Vt mirandum maxime, ac me-
rito uideatur, quo nam modo, tantum ſe po-
tuerit ſuis uiribus mens humana attollere, Et
hæc proſecto eſt, quam Plinius ſub religionis
nomine ridet, ridendus ipſe maxime, & exe-
crandus.

Alia magiæ pars eſt cognitio cœleſtium mo-
tuum atque uirium exacta. Per quam, & influ-
sus cœlorum in hæc inferiora percipiuntur;
& ad humanę uſum uitæ, in ſeminationibus,
plantationibus: & in uniuerſum in omni agri
colendi ratione fructus capiuntur. Quod in
Caſſio Vticenſe maxime apparet. Recta itaq;
ratione, non ſolum Zoroaſter, ſed etiam Abra-
mus itidem Chaldæus Aſtronomiæ habiti
ſunt periti. Quem Abramum, Philo Iudeus
probat, per Aſtronomiæ ſcientiam; in ueri
Dei notiitiam perueniſſe, eique ob id Sacrifi-
cia inſtituiſſe.

Tertiam Magiæ partem Plinius fuiſſe recẽ-
ſet Medicinam. Nos uero cum magnis, ac
pijs uitis dicimus, Magiam in uniuerſum na-
turæ totius cognitionem complecti. Non eã
quidem, quæ in uſu hodie eſt apud Peripate-
ticos

FRANCISCI PATRICII,

ticos, quæ in sola Aristotelis uerborum interpretatione uersatur tota, nihil pensi habens si res aliter se habeant, quàm ipsi in duce suo intelligant. Sed eam quæ interspersas, interfeminatasque mundo virtutes, quasi de lateribus, ac tenebris in lucem euocans, non tam facit miranda, quàm operanti naturæ famulatur. Et eam quæ uniuersis partibus inest Sympathiam, quasi artifex promit, & in usum de mundi recessibus, gremioque naturæ profert.

Hiscæ verè declaratis rebus, palam arbitramur esse factum Magiam integram, non esse aliud, quam Dei venerationem: & cælorum, atque naturæ virium cognitionem. Quam cur vel Plinius rideat, vel horreant alii, nihil video, præter quàm quòd ridendus ipse sit, & deplorandus.

Talis Magiæ veluti Simia quædam, & infelix æmula, Goetia apud nequam homines est nata, cultu, ac comertio dæmonum referens Magiæ Theologiam: prædictionibus, humanorum euentuum singularium, similis facta Astrologiæ. & naturalis, veræque Magiæ effectiones præstigiis representans: vt quæ sunt, non esse videri: & quæ non sunt, esse videri faciat: ad omnia, ope atque opera dæmonum adhibita. Quæ si circa defunctorum corpora exerceatur, Necromantiæ nomen est adepta. Si ad ignem, aut aquam, Pyromantia, & Hydromantia vocatur. Mateotechnia vero si circa aerem: quoniam simul aere percuso euanescat. Pharmacia vero ea est, quæ cibis potuque philtrea, resque amatorias fingit procurare, qualem narrat se expertum Lucianus, & Apuleius. & qualem in multo usu apud Thesalas mulieres fuisse scribunt. Finxit etiã medicinas quædam

ad morbos varij generis depellendos se nouisse. Ita euenit, eos qui, cum mali essent, sub bono nomine sibi voluerunt credi, non Goitas, quod nomen est a dolore, sed Magos quod est a pia sapientia se appellari maluisse. Fatear quoque multos, qui verè Goites essent, vt Magi viderentur, ex bona Magia desumpsisse aliqua, vt eo pretextu credulum vulgus ad se, quæstus gratia traherent. Huiusmodi ferè sunt aliqua apud Eusebium, ac Gregoram, quæ ipsi ex Hecates oraculo se desumpsisse affirmant. Quæ Dæmonum sunt quædam euocationes & præstigia: Quæ impia, nolimus cum pijs hisce commiscere.

Verum ad oracula Zoroastri redeûtes, operæ fuerit præcium, antequam ea vel proponamus, vel exponamus, quædam veluti prolegomena eorum prænotare, vt nimirum facilius eorum sensa intelligamus. Sunt autem hæc prima, quæ scripta sunt a Proclo in præmio commentariorum suorum in Platonis Parmenidem.

Ἡ δὲ τῶν ἰσραηλικῶν ἐνομασίῶν θεῶν, κατὰ τὴν ἰασηνὴν μουσικὴν ἐρμηνείαν ἐκδεδοκοῦν. οἷα τὰ Ἰοῦδῶν Ἀσσυρίοις ὑμνημένα, ζῆναι, καὶ Ἀζουνοί, καὶ Πηγαί, καὶ Ἀμειλικτοί, καὶ Συνοχίαι, δὲ ὧν ἐκείνοι τὰς ἱερέως ἑρμηνεύουσι Ἰῶν θεῶν.

» Sacrorum vero nominum, Deorum, secundum eorum mysticam interpretationem, traditorum. vt ea quæ ab Assyrijs celebrantur, Zonæ, & Azoni. & Fontes, & Amilioti, & Synoches. per quæ illi ordines Deorum interpretantur. Similia his Psellos postea tradidit, vtinam sicuti prolixius, ita & diligentius. sed qualiacumque sint, non inutilia cognitu fuerint. Sunt autè hæc verbis suis.

Τοῦ Ψελλοῦ Ἐκθεσις Κιφλαιωδης

ΤΩΝ ΠΑΡ' ΑΣΣΤΡΙΟΙΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

Μετὰ τὸ ἓν, τὸν πατρικὸν φασὶ βυθὸν, ἔκ τριῶν τριάδων πληροίμενος. Ἐκάστη δὲ τῶν τριάδων, ἔχει πατέρα πρῶτον: οἷα δαίμων μίσην. καὶ τοῦν εταυτεῖς τρεῖς, συγκληθέντα πρὸς ἑαυτὴν ἴην τριάδα. Καλοῦσι δὲ ταύτας ἕνοντας. Μεθ' αὐτῶν ἕτερον διακοσμον τῶν νοπτῶν, ἄμα καὶ νοερῶν. Τριχῆ καὶ ταύτων διηρημένον, εἰς ἰγγας, καὶ σωοχίας, καὶ τελετάρχας. Μετὰ δὲ τὸν μίσην διάκοσμον, ὁ νορὸς ἐστὶ. Μίαν μὲν ἔχον τριάδα πατρικήν, τὴν τοῦ ἀπαξ ἐπέκλινα. καὶ τῆς Ἐκάτης, καὶ τοῦ δις ἐπέκλινα. Ἐτέραν δὲ τὴν τῶν Ἀμιλικτῶν πρῶτον ὄντων, καὶ ἕνα τὸν Τριζωκίτα. Πηγὰ δ' αὐτῶν, ἴπτα. Μετὰ δὲ πηγὰς ταύτας οἱ ὑπεράρχιοι, οἷα ἄζωνοι, ἐπὶ τὰ Ζωνάιοι. Μεθ' οὗτος Ἀγγελιοι, οἷα δαίμονες: πρῶτος μεθ' αὐτοῦς. Μεθ' οὗτος Ψυχῶν. καὶ λοιπὸν ὁ κόσμος ὁ σωματικὸς. Ἐπτα δὲ φασὶ κόσμους σωματικούς. Ἐμπυρον ἕνα καὶ πρῶτον. καὶ τρεῖς μεθ' αὐτὸν αἰθερίους: ἐπὶ τὰ τρεῖς ὑλαίους, τὸ ἀπλανὲς, τὸ πλανώμενον, καὶ τὸ ὑπὸ σελήνην. καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἀφορίζουσι κατὰ τὸν νοῦν. τοὺς δ' αἰθερίους κατὰ τὴν Ψυχὴν. τοὺς δ' ὑλαίους κατὰ τὴν φύσιν. Πηγὴν δ' Ἀγγέλων, καὶ δαιμόνων, καὶ ψυχῶν, καὶ φύσιν τὴν Ἐκάτην εἶναι φασὶν. καταβιβασίουσι δὲ πολλὰς ἴην Ψυχὴν εἰς τὸν κόσμον, δι' αἰτίας πολλὰς. ἢ διὰ περὶ ῥύσιν, ἢ διὰ βούλησιν πατρικήν, ἢς τόκομαῖσαι τὴν περιγῶν λήξιν. Δοξάζουσι δὲ καὶ τὸν κόσμον εἶδιον. Λέγουσι δὲ καὶ τὸν Ἄδην πολλὰς ἄρας. καὶ νῦν μὲν αὐτὸν θεὸν ὀνομάζουσι, ἀρχηγὸν τῆς περιγῶν λήξιος, νῦν δὲ τὸν ὑπὸ σελήνην τόπον. νῦν δὲ τὴν μισοσηα τοῦ αἰθερίου κόσμου καὶ τοῦ ὑλαίου. νῦν δὲ τὴν ἀλογον Ψυχὴν. καὶ τίθεισιν ἐν αὐτῇ τὴν λογικὴν, οὐκ οὐσιασθεῖς, ἀλλὰ χειρικῶς, ἐπὶ συμπαθῶς ἔχει πρὸς αὐτήν. Ἰδέας δὲ νομίζουσι. νῦν μὲν τὰς τοῦ πατρὸς ἐννοίας. νῦν δὲ τοὺς καθόλου λογους τοῦ, τοὺς Ψυχικούς, καὶ φυσικούς. Οὗς δίδωσι μὲν ὁ νοῦς τῇ Ψυχῇ. ἢ δὲ Ψυχῇ τῇ φύσει. Συμπαθεῖν δὲ ἄνω τοῖς κατὰ φασὶ. καὶ μαλιγατὰ ὑπὸ σελήνην. Αποκαθίσωσι δὲ τὰς Ψυχὰς κατὰ τὰ μέτρα τῶν ἰκίων καθάρσεων, ἐν ὅλαις ταῖς τοῦ κόσμου μεριστινάς δὲ καὶ ὑπερ τὸν κόσμον ἀναβιβάζουσι. Τούτων δὲ τῶν δογμάτων τὰ πλεῖστα καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων ἐδέξαντο. Οἱ δὲ περὶ Πλάτωνος καὶ Πορφύριου καὶ Ἰάμβλιχου, καὶ Πρόκλου πᾶσι καθηκολούθησαν. καὶ ὡς θείας φωνὰς ταῦτα ἐδέξαντο.

PSELLI EXPOSITIO PER capita, dogmatum quæ sunt apud Assyrios

Post unum, paternum dicunt profundum. ex tribus triadibus repletum. Singulas autem triadum, habere Patrem primum. deinde Potentiam mediam. & mentem ad hæc tertiam, quæ claudat triadem in se ipsam. Vocant autem has, etiam intelligibiles. Post quas alium ordinem, intelligibilium simul & intellectualium. trinè & hunc distinctum; in Iyngas, & Synoches, & Teletarchas. Post medium hunc ordinem, intellectualis est. Vnam quidem habens triadem paternam. Eam quæ est semel trans, & Hecates, & quæ est bis trans. Aliam quæ est Amilictorum trium. & unum hypozocota. Fontes vero hi sunt septem. Post vero hosce fontes. sunt hyperarchij, dein Azoni, deinde Zonzi. Post quos Angeli, dein Dæmones. post quos Animæ. Et tandem mundus corporeus. Septem autem dicunt mundos corporeos, Em pyreum unum, & primum. & tres post eum Æthereos. deinde tres materiales, Innerraticum. Erraticum, & qui sub Luna est. Et primū quidem determinant, secundum mentem. Æthereos vero secundum animam. Materiales vero secundum naturam. Fontem vero Angelorum, & Dæmonum, & Animarum, & Naturarum, Hecatē esse dicunt. Deducunt vero multoties animam in mūdum, ob causas multas. Vel ob alarum defluxum, vel ob voluntatem paternam, ad exornandam terrenam sortem. Existimant et mundū esse æternū. Dicunt quoque. Aden multipliciter. & nunc Deum ipsum nominant, Principem terrenæ sortis. Nunc autem locū sublunarem. Modo etiam, medietatē ætherei mundi, & materialis. Modo quoque irrationalem animam. & ponunt in ea rationalem, non essentialiter, sed respectu quodam, quando Sympathiam secum habuerit. Ideas existimant, nunc quidem Paternæ mentis conceptiones. nunc autem uniuersales rationes, Mentis, animæ, naturæ. quas dat quidem Mens ipsi animæ. Anima vero Naturæ. Sympathiam dicunt esse superis cum inferioribus. & maxime quæ sub luna sunt. Restituunt uero in pristinum animas, secundum mensuram propriarum purgationum, in totis mundi regionibus. Quasdam etiam supra mundum reducunt. Horum autem dogmatum plurima, & Aristoteles, & Plato susceperunt. Plotinus uero, & Porphyrius, & Iamblichus, & Proclus, omnia sunt secuti, & tamquā diuinas voces, ea susceperunt.

FRANCISCI PATRICII,

ΕΝ ΑΛΛΩ ΔΕ ΣΤΙΓΜΑΤΙ, ΟΤΩΣ ΕΧΕΙ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΩΣ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ.

ΠΑΡΑ ΧΑΛΔΑΙΟΥΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

Ἐπὶ φασὶ σωματικούς κόσμους. Ἐμπύριον
 ἓνα καὶ πρῶτον. καὶ τρεῖς μετ' αὐτὸν αἰθερίους, ἑπεί-
 τα τρεῖς ὑλαίους. ὃν ὁ ἕκτος χθόνιος εἴρηται καὶ
 μισοφάης. ὃς τις ἐστὶν ὁ ὑπὸ σελήνην τόπος,
 ἔχων ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ὕλην, ἣν καλοῦσι βυθόν.
 Μιᾶν ἀρχὴν τῶν πάντων δοξάζουσι, καὶ ἐν αὐ-
 τῇ καὶ ἀγαθὸν ἀπουμνῶσιν. εἶσα πατρικὸν τινα
 βυθὸν σέβουσαι, ἑλπιῶν τριάδων συγκείμενον.
 Ἐκαστὴ δὲ τριάς, ἔχει πατέρα, δυνάμιν, καὶ νοῦν.
 εἶσα ἐστὶν ἡ νηπιτὴ ἰούγξ. καὶ μετὰ ταύτην οἱ σιω-
 χεῖς, ὁ ἔμπύριος, ὁ αἰθέριος, καὶ ὁ ὑλαῖος. Με-
 τὰ δὲ τοὺς σιωχεῖς, τελετάρχαι. Μετὰ δὲ τού-
 τους, οἱ πηγαῖοι πατέρες, οἱ καλούμενοι, καὶ
 κοσμαγωγοὶ. ὃν ὁ πρῶτος, ὁ ἀπαξ ἐπέκεινα λε-
 γόμενος, μεθ' ὃν ἡ ἑκατη. ἔτα ὁ δὺς ἐπέκει-
 να. μεθ' ὃν τρεῖς ἀμείλικτοι, καὶ τελευταῖος ὁ
 ὑπεζωκός. Σεβόνται δὲ καὶ Πηγάδιαν τριάδα
 πίσεως, καὶ ἀληθείας, καὶ ἔρωτος. φασὶ δὲ καὶ
 ἀρχικὸν ἥλιον ἀπὸ τῆς ἡλιακῆς πηγῆς; καὶ ἀρ-
 χαγγελικόν, καὶ πηγὴν αἰδησίως, καὶ πηγὰς
 ἀνκρίσιν, καὶ κεραυνίον πηγὴν, καὶ πηγὴν διοπ-
 τρον, καὶ χαρακτηριστὴν πηγὴν ἐπιβατευούσαν
 τοῖς ἀγνώστοις συνθημασι. καὶ πηγαίας ἀκρότη-
 τας Ἀπολλωνος, Οσίριδος, Ἑρμοῦ. Τρῖκας δὲ
 πηγὰς φασὶ, κέντρον καὶ σοιχείων, καὶ ὀνείρων
 Ζῶων, καὶ πηγαίαν Ψυχῆν. Μετὰ δὲ τὰς πη-
 γὰς, λεγουσὶν εἶναι ἀρχάς. αἱ γὰρ πηγαὶ ἀρ-
 χικωτέραι τῶν ἀρχῶν. τῶν δὲ ζωογόνων ἀρχῶν,
 ἡ μὲν ἀκρότης ἑκατη καλεῖται. ἡ δὲ μεσοτης,
 Ψυχὴ ἀρχικὴ. ἡ δὲ περάτωσις ἀρετὴ ἀρχικὴ. εἰσὶ
 δὲ παρ' αὐτοῖς, καὶ ἀζωνοὶ ἑκαταί, ὃς ἡ τριεδότις
 ἡ χαλδαϊκὴ. καὶ ἡ κομάς, καὶ ἡ ἐκκλυσικὴ. Ἀζω-
 νικοὶ δὲ παρ' αὐτοῖς θεοί, ὁ Σέραπις, καὶ ὁ Διονυ-
 σος, καὶ ἡ τοῦ Οσίριδος σφρα, καὶ ἡ τοῦ Ἀπολλω-
 νος. Ἀζωνοὶ δὲ καλεῦνται οἱ ἑαυτῶν ἐν ἐξουσίᾳ
 Ζῶντες, ὃ ἐξουσία ζῶντες τὰς Ζῶνας, καὶ ὑπερυ-
 δριμένοι τῶν ἐφαιῶν θεῶν. Ζῶναί οὖν εἰ τὰς
 ἐν οὐρανῷ Ζῶνας ἀπολυτὸς περιεπιπτόντες, καὶ
 τὰ τῆ δὲ διοικουῦντες. Θεῶν γὰρ γένος ἐστὶ παρ' αὐ-
 τοῖς Ζῶναίον, τὸ καλανημαμνον τὰς τοῦ αἰδη-
 τοῦ κόσμου μερίδας. καὶ Ζῶσαμενον τὰς περὶ τὸν
 ὑλαῖον τόπον διακλήρωσις. Μετὰ δὲ τὰς Ζῶνας
 εἶσιν, ὁ ἀπλανὴς κυκλὸς περιέχων τὰς ἐπὶ τῷ σφαι-
 ραί, ἐν αἷς τὰ ἀστρα. καὶ ἄλλος μὲν παρ' αὐτοῖς
 ὁ ἡλιακὸς κόσμος τῷ αἰθερίῳ βάθει δουλεύων.
 ἄλλος δὲ ὁ Ζῶναίος εἰς ὃν τῶν ἐπὶ τῶν δ' ἀν-
 θρωπίνων Ψυχῶν. αἶψια διττὰ πηγαῖα τίθενται,
 τὴν τε πατρικὴν νοῦν, καὶ τὴν πηγαίαν Ψυχῆν. καὶ
 προέρχεται μὲν αὐτοῖς ἡ μερικὴ Ψυχὴ ἀπὸ τῆς
 πηγαίας κατὰ βούλησιν τοῦ πατρός. Ἐχει δὲ καὶ
 αὐτοῦσιν οὐσίαν, καὶ αὐτοζῶον, οὗ γὰρ ἐστὶν ὡς
 ἑτεροκίνητος. ἡ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον μοῖρα τοῦ

In alio Exemplari, ita se habet.

EIVSDEM PER CAPITULA, DE
 dogmatis quae sunt apud Chaldaeos.

Septem dicunt corporeos mundos. Empy-
 reum vnum, & primū, & tres post ipsum Ae-
 thereos. deinde tres materiales. Quorum po-
 stremus terrenus dictus est, & osor lucis. quē
 est sublunatis locus, habens in se, etiam mare-
 riā. quā vocant profundum. Vnū principium
 vniuersorū opinantur, & vnū ipsum, & bonū
 celebrant. Dein Paternum quoddā profundū
 venerantur, ex tribus triadibus compositum.
 Quaeque vero trias, habet Patrem, Potentiam,
 & Mentem. Deinde est intelligibilis lynx. &
 post eam, Synocheus, Empyreus, Aetherius, &
 Materialis. Post vero Synocheas, Teletarchae;
 Post hos vero, Fontani patres, qui vocantur etiā
 mundi ductores. Quorum primus is quē
 semel trans dicitur. Post quem Hecate, dein is
 qui bis trans. Post quem, tres Amilicti, & vlti-
 mus, hypozocós. Venerantur quoque fontanā
 Triadem, fidei, & veritatis, & amoris. Dicunt
 etiam Archicū solem, a solari fonte, & Archae-
 gelicum, & fontē sensus, & fontanū iudicium,
 & fulmineū fontem, & fontē dioptrarum, &
 characterū fontem, infidentem ignotis synthe-
 masi. & fontanas summitates Apollinis, Osiri-
 dis, Mercurij. Materiales vero fontes ducunt,
 centrorū, & elementorū, & sommorū Zonam,
 & fontanā Animā. Post autē fontes dicunt esse
 principia. Fontes enim principaliores sunt,
 principijs. Zoogonorum vero principiorum,
 summitas quidem Ecate vocatur. Medietas
 vero, Anima principalis. Terminatio vero
 Virtus principalis. Sunt vero apud ipsos, etiā
 Azonē Ecatae, vt Triecdotis Chaldaica, & Co-
 mas, & Ecclystica. Azonici vero apud ipsos
 Dīj, Serapis, & Dionysus, & Osiridis series, &
 Apollinis. Azoni vero vocantur, qui libere im-
 libertate viuunt. potestate exercētes in Zonas,
 & supersēdentes manifestatē Dīj. Zonae vero,
 qui caelestes Zonas separatim, & libere circū-
 uoluentes, & ea quae hic sunt administrant.
 Diuinū. n. genus apud ipsos est Zonē cui di-
 stributae sunt inūdi sensibilis regiones. & forti-
 tum est circa materialem locum, fortitiones.
 Post Zonas vero est, inetrans circulus, con-
 tinens septem sphaeras, in quibus sunt Astra.
 Et alius quidem apud eos est solaris mundus,
 aethereo profundo seruiēs. alius vero Zonę
 vnus e septem existens. Humanarū animarū,
 causas duplices fontanas ponunt: Paternam
 Mentem, & fontanā animam, & procedit qui-
 dem eis particularis anima, a fontana per vo-
 luntatē patris. Habet vero & per se genitam
 essentiam, & per se viuentem. Non enim est,
 vt ab alio mota. Nā iuxta oraculum, portio est
 ignis

πυρός ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ πῦρ φαινόν. καὶ νοσημα πατρικόν εἶδος ἐστὶν αἰλικῶν καὶ αὐθιγῶν. Τοιοῦτον γὰρ πᾶν τὸ Θεῖον, οὐ μέρος ἢ ψυχῆ καὶ πάντα φασὶν εἶναι ἐκαστῆ ψυχῆ, καὶ ἐκαστῆ δ' ἰδιωτικῆ ἀναγωγῆ τοῦ καὶ ἀρρήτου σωτηριματος. Καταβιβάζουσι ἢ τινὲ ψυχῶν πολλὰ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ δι' αἰτίας πολλὰς, ἢ διὰ πηρορρήσεων, ἢ διὰ βουλησιν πατρικῶν. Δοξάζουσι ἢ τὸν κόσμον αἰθιγῶν καὶ τὰς ἡμέρας αἰθιγῶν. Τὸν δ' ἄλλω πολλαχῶς καταμερίζουσι. καὶ νῦν μὲν αὐτὸ Θεῖον ὀνομάζουσι ἀρχηγόν τῆς αἰθιγῆς ἀληθείας. νῦν δὲ τὸν ἑσπέρου σεληνῶν τόπον φασὶν. νῦν δὲ τινὲ μεσοκράτην τοῦ αἰθιγῆ καὶ τοῦ ὑλαίου. νῦν ἢ τινὲ ἀλογον ψυχῶν. καὶ τιθίσου ἐν αὐτῇ τινὲ λογικῶν, οὐκ αἰθιγῶν, ἀλλὰ χιτικῶν ὅταν συμπαθῶς ἔχη πρὸς αὐτῶν, καὶ προβάλλων μερικῶν λόγον. Ἰδέας δὲ νομίζουσι, νῦν μὲν τὰς τοῦ πατρὸς ἰστορίας, νῦν δὲ τοὺς καθόλου λόγους, καὶ φυσικοὺς, καὶ ψυχικοὺς. καὶ νοητοὺς. νῦν ἢ τὰς ἐξηρημένας ἡμετέρας ὄντων ὑπάρξεις. Τοὺς δὲ περὶ μαγικῶν λόγους σιωπῶσι ἀπὸ τε ἡμετέρας ἀκροτάτων δωμαίων. ἀπὸ τε αἰθιγῶν ὑλῶν. Συμπαθῆ ἢ τὰ ἀνω τοῖς κάτω φασὶν, καὶ μάλιστα τὰ ἑσπέρου σεληνῶν Ἀποκαθίσουσι δὲ τὰς ψυχὰς μετὰ τὸ λεγομένον θάνατον, καὶ τὰ μέτρα ἡμετέρας οἰκίαν καθαρῶν, ἐν ὅλαις ταῖς τὸν κόσμον μερίσι. τινὰς δὲ καὶ ἑσπέρου ἀναβιβάζουσι. καὶ μέσας αὐτὰς διορίζουσι ἡμετέρας, καὶ μεριστῶν φύσεων. τούτων δὲ ἡμετέρας δογματῶν, καὶ πλείων, καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ Πλάτων ἐδέξαντο. Οἱ δὲ περὶ Πλωτῖνον, καὶ Πορφύριον, καὶ Ἰάμβλιχον καὶ Προκλον πᾶσι καθηκολούθησαν. καὶ ὡς θεῶν φωνὰς ἀτυλιγίστως ταῦτα ἐδέξαντο.

ΤΕΛΟΣ.

Propositis ergo hisce tamquā prolegomenis quibusdam, ad ipsa Logia siue oracula est accedendum. Rectissima ratione loqua Graeco & Latine oracula sunt dicta, quoniam sunt a Deo quodam, forte summo, ut vaticinia pronuntiata. Sacerdoti cuidam inter sacrificandum. Quod ex solius Damascij verbis agnouimus. Nam in eo libro vere incomparabili, quem hic vir. De dubijs, & solutionibus primorum principiorū scripsit, aliqua loca hoc ipsum innuunt, primo hisce verbis. *Μαρτύρονται ἢ οὖν καὶ αὐτοὶ τοῦς Θεοῦς ἐν οἷς ἔπεισι λέγουσι πρὸς τὸν Θεουργόν.* Testes igitur afferunt, & ipsi Deos, in quibus versibus dicunt ad Sacerdotem. Et non multo post. *Φησὶ καὶ τὰ τοιοῦτα περὶ αὐτῆς, ὁ χρησμῶδων Θεός.* Dicit et talia de ea, vaticinator Deus. Et alibi. *Αὐτὸ καὶ τὸ μένειν ἀεὶ τῆ ἀόκνη σφιδάλλου, πᾶσι χαρίζεται καὶ τὴν αὐτῶν χρησμῶδων.*

ignis diuini, & ignis lucens. & intellectio paterna. Et est forma immaterialis, & per se subsistens. Tale enim est, omne diuinum, cuius pars est anima. Et omnia dicunt esse, in singula anima. Per singulam vero proprietate ignota, fabilis & ineffabilis Synthematicis. Deducunt vero animam saepe in mundum, ob causas multas, vel ob alarum defluum, vel ob voluntatem patris. Opinantur uero mundum æternum, & astrorum periodos. Aden multis modis partiantur. & nunc ipsum Deum nominant principem terrenæ sortis; nunc uero sublimarem locum dicunt. Nunc autem medietatem ætherei mundi, & materialis. Nunc etiam irrationalem animam. Et ponunt in ipsa rationalem, non essentialiter. sed per reiectum, quem compatitur cum ea, & profert particularem rationem. Ideas existimant, modo patris conceptus & modo vniuersales rationes, & naturales, & animasticas & mentales. modo autem separatas entium existencias. Magicas uero rationes constituunt a summis potestatibus, & a terrenis materiis. Compati aiunt, supeta inferis. & præferunt sublunaria. Reducunt uero animas post obitum, secundum mensuram propriarum purgationum in cunctis mundi regionibus. Quasdam etiam supra mundum attollunt. & medias ipsas constituunt, impartibilium, & partibilium naturarum. Horum uero dogmatum pleraque, & Aristoteles, & Plato susceperunt. Plotinus uero, & Porphyrius, & Iamblichus, & Proclus omnia sunt secuti, & ut diuinas uoces ea sunt amplexati.

FINIS.

Idco, & manere semper impigræ vertigini, omnibus per gratiam largitur, in eodem vaticinio. Alio iterum loco, ita scribit. *Ἐπεὶ καὶ αἱ ἰγγες, οὐ τρεῖς μόνον ἀλλὰ πλείους. φησὶ γὰρ χρησμῶδων Θεός.* Quandoquidem & Iynges non tres solum sunt, sed plures. Inquit enim vaticinator Deus. Sed hæc vaticinia, non videntur esse de rebus futuris vllis. Sed reuelationes quædam diuinarum rerum & diuinorum ordinum, & quo modo Deus, & intelligibilia entia, & animas, & mundum producerit. Neque aliter videntur hæc suscipienda, quàm fuerint olim, Sibyllarum oracula suscepta. Inter quæ multa fuerunt, quæ veteribus patribus, uera, ac pia uisa, Catholica Ecclesia maximopere, & laudauit, & comprobauit. Atque hæc sine dubio causa est, cur Proclus, & Θεοπαράδοτος, a Deo traditam, hanc Theologiam appelleret, & ἐνθεον Quo

FRANCISCI PATRICII, ZOROASTER.

ἐνδεδωξεν & afflatum Deo, indicationē. Et alibi, Πηχάος ἐστὶν οὗτος δημιουργός, φαίνεν ἂν οἱ ἐκ τῆς ἀποταράδου θεολογίας ὀρμώμενοι.

Fontanus est hic orifex, dixerint ij qui a Deo tradita Theologia proficiscuntur. Et alio loco,

Καὶ μὴ καὶ ἡ Ἀσσυρίαν θεολογία τὰ αὐτὰ παραδίδοται θεόθεν ἠκφανθέντα.

Sed & Assyriorum Theologia, eadem tradit, a Deo pronunciata,

Et τί οὖν φαίνεσθαι αὐτῶν ἐκ τῆς ἑσπερίου θεολογίας ἀρμυρίων.

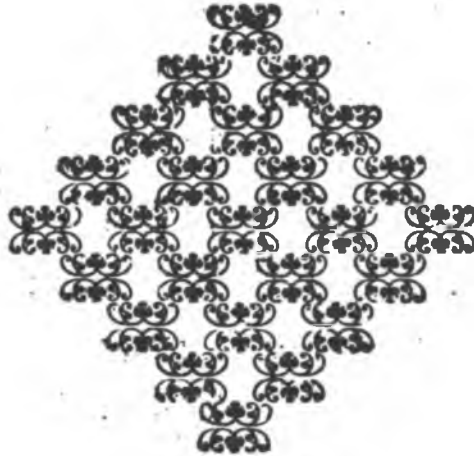
Quid ergo dixerit quispiam eorum, qui ab extera Dei sapientia sunt profecti. Quibus alio loco se affirmat credere. Et Damascius alicubi,

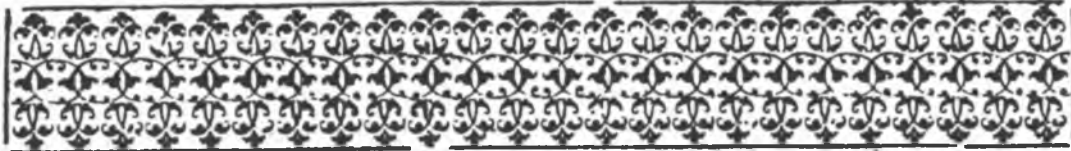
Καὶ πρότερον γέ τι καὶ πασῶν μυστικῶν τῶν ἐπινοουμένων τῶν χαλδαίων. Ἄνεχθε γὰρ αὐτῶν,

καὶ ἀντιθετῶν γγίξ δὲ καὶ μάλα πασῶν ταῖς ἑσπερίαις ἑσπερίαις,

Et primam omnium maxime mysticam esse, est in confesso, Chaldaicam. Reuera enim hæc, & contradicere videtur maxime omnium nostris conceptibus.

Logia hæc nos, sparsa huc, illuc, per Platoniorum libros collegimus, ex Procli Theologia, commentariis in Parmenidem, Timæum, Rempub. Cratylum. Ex Hermia in Phædrum. Ex Olympiodoro in Philebum in Phædonem. ex Synetio, ex Symplicio in quartum Physic. ex ipso denique Damascio, & Nicephoro Gregora. Sed ea in classes quasdam, intelligentiæ clarioris gratia, redelegimus: xij. singulis tamen primam authoris nominis litteram præfiximus, ut cognoscatur unde ea sumperimus.

FRANCISCI PATRICII

ΖΑ' ΤΟΥ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΛΟΓΙΑ.

ZOROASTRI ORACVLA

ΜΟΝΑΣ, ΔΥΑΣ, ΚΑΙ ΤΡΙΑΣ.

MONA'S, DYA'S, ET TRIA'S.

Ψα. Οπου πατρική μονάς εστ.
 Δαμ. Ταναθ' δει' μονάς, η δύο φυνε,
 Προ. Δα. Δυάς γαρ παρα τῆς ἡ καθ' ἑαυτῆς, καὶ νοεραῖς ἀστρά-
 πησι τομαῖς
 Καὶ τὸ κυβερνᾶν τὰ πάντα, καὶ τάσσιν ἑκάστου οὐ
 ταχθῆν.
 Δαμ. Παντί γαρ ἐν κόσμῳ λαμπροὶ τριάς, ἡ γμονάς ἀρ-
 χη.
 Ἀρχὴ πάσης τμήσεως ἢ ἡ τάξις.
 Προ. Εἰς τρία γὰρ νοῦς εἶπε πατὴρ τῆ μινεξ ἀπαντα,
 Οὐ τὸ θέλον κατίνδασ, καὶ ἡ δὴ πάντα ἐτίμησε
 Εἰς τρία γὰρ ἡ πνευσε πατὴρ αἰδίου.
 Νῶ πάντα κυβερνᾶν.
 Δαμ. Καὶ ἐφάνησαν ἐν αὐτῇ ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ σοφία
 Καὶ ἡ πολυφρων ἀπεικμα.
 Τῶ τῆς ἡ βίη τριάδος δέμας ἀπὸ τῆς οὐσης.
 Οὐ ἀρωτῆς, ἀλλ' οὐ τὰ μετρητὰ
 Ἀρχαῖς γὰρ πρὶς ταῖς δὴ λαβοῖς δουλεύουν ἀ-
 παντα.
 Ἱερός ἀρωτῆς δρόμοι ἐν δ' ἀραμίσφ
 Ἡέριος τρίτος ἄλλος, ὡς ἐν πυρὶ τῶ χδοτα
 Σαλτη.
 Καὶ πηγὴ πηγῶν, καὶ πηγῶν ἀπασῶν,
 Μητὴρ, σωτήριον τὰ πάντα.
 Ἐνθεν ἀρδῶν βρωσκῶ γενεαῖς πολυποικίλου ἡ-
 λος.
 Προ. Ἐνδὲν συρόδμοσ ἀρωτῆρ ἀμυδροῖσ πυρὸς ἀνθος,
 Κόσμων ἐνθρωσκῶν κοιλάμωσ. Παντα γὰρ
 ἔνθεν.
 Ἀρχέμα εἰς τὸ κάτω τείρει ἀπείνας ἀχνητάς.

Vbi paterna monas est . Psel.
 Ampliata est Monas , quæ duo generat . Dam.
 Duitas enim apud hunc sedet , & intellectu- Pro.Da
 libus fulget sectionibus.
 Et gubernare cuncta , & ordinare , quodcum-
 que non ordinatum.
 Toto enim in mundo lucet Trias , cuius mo- Dam.
 nàs est princeps.
 Principium omnis sectionis , hic est ordo.
 In tria namque Mens dixit Patris secari om- Proc.
 nia ,
 Cuius voluntas annuit , & iam omnia secta
 fuere,
 In tria namque dixit Mens patris æterni .
 Mente omnia gubernans .
 Et apparuerunt in ipsa , Virtus , & Sapientia . Dam.
 Et multiscia , Veritas,
 Hinc , sicut Triadis vultus ante essentiam ,
 Non primam , sed eam quæ mensuratur ,
 Principijs tribus hisce , capias seruire cun-
 cta ,
 Et fons fontium , & fontium cunctorum .
 Matrix continens cuncta .
 Inde affatim exilit , generatio multiuariæ ma- Proc.
 teriæ .
 Inde tractus præster exilis ignis flos .
 Mundorum indens cavitatibus . Omnia nam-
 que inde .
 Incipit deorsum tendere radios admiran-
 dos .

ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΝΟΥΣ.

PATER, ET MENS.

Ψα. Ἐαυτὸν ὁ πατὴρ ἠρπασεν, αὐδ' ἐν ἑῷ.
 Δυναμὸν νοερά, κλεισῶσ ἰδίου στερ.
 Ψα. Οὐ γὰρ ἀπὸ πατρικῆς ἀρχῆς ἀπέλεσ τε προ-
 χάζει.
 Πάντα γὰρ ἐξέτελεσ πατὴρ,
 Καὶ τῶ παρέδωκε δ' αὐτῆσ,
 Οὐ φησὶν κληίξεται πᾶσ γένος ἀνδρῶν.
 Προκ. Πατρογενὲς φάος, πολὺ γὰρ μόνος
 Ἐκ πατρὸς ἀλλῆς ἐμψέμασεν ἄνθου ἀνθος.
 Ἔργα νοήσας γὰρ πατρικὸς νοός αὐτογένθη-
 λος,
 Πᾶσιν ἐνέσωρε δαμόν πυρεθμῶν ἔρωτος,

Se ipsum rapuit pater, neque suæ . Psel.
 Potentiæ mentali claudens proprium ignem,
 Non enim a paterno Principio imperfectum Psel.
 quid rotatur.
 Cuncta namque perfecit pater.
 Et menti tradidit secundæ.
 Quam primam vocat omne genus hominum.
 Patrogenia lux. multum namque sola . Proc.
 E patris robore decerpens mentis florem.
 Opera enim intelligens paterna mens e sege-
 nita .
 Cunctis in seminauit vinctulū igni grauis amoris .
 Οφρα

FRANCISCI PATRICII,

Ὅρα τὰ πάντα μένη χρόνον εἰς ἀπέραντον
ἔραντα,

Μητε πᾶσι τα πατρὸς νοεῶς ὑφασκίνα φέγ-
γει·

Ὡς ἐν ἔρωτι μένη κόσμου σοιχεῖα μέ-
νοντα,

Ἐχει πῶ νοεῖν, πατρικὸν νοῦν ἐνδιδόναι,

Πᾶσαι πηγαὶ τε, καὶ ἀρχαί.

Ἔστι γὰρ πέρας, ἢ πατρικοῦ βυθοῦ, καὶ πηγῆ ἁπλῆ
νοεῶν.

Μὴ δὲ προῆλθεν ἀλλέμενον, ἐν πῶ πατρικῷ
βυθῷ.

Καὶ ἐν πῶ ἀδύτῳ χεῖ τὴν θεοδρέμωνα σι-
γῆν.

Οὐ γὰρ εἰς ὑλὴν πῦρ, ἐπέκεινα τὸ πρῶ-
τον.

Ἐὼ δὴ δῶαμιν κατακλείει ἔργοις ἀλλὰ νόῳ.

Σύμβολα γὰρ πατρικὸς νόος ἐσπερε χεῖ κό-
σμον.

Ὅς τὰ νοητὰ νοεῖ, καὶ ἀφρασα καλλιῆται.

Δαμ. Ὁλοφύης μερισμός, καὶ ἀμέριστος.

Νῦ μὲν κατέχει τὰ νοητὰ, αἰδησιῖν δ' ἐπάγει
κόσμοις.

Νῦ μὲ κατέχει τὰ νοητὰ, ψυχῶν δ' ἐπάγει
κόσμοις.

Ν Ο Τ Σ, Ν Ο Η Τ Α',
καὶ νοεῶν.

Δαμ. Καὶ ἢ ἐνός νοῦ ἢ νοητῶ.

Προκ. Οὐ γὰρ ἀνὰ νόος ἐστὶ νοητῶ, οὐ χωρὶς ὑπάρ-
χει.

Τὰ μὲν ἐστὶ νοεῶν καὶ νοητῶ ὅσα νοοῦντα
νοεῖται.

Τροφή ἢ πῶ νοοῦντι τὸ νοητῶ.

Μανθάνει τὸ νοητῶν, ἐπεὶ νόου ἐξῶ ὑπάρ-
χει.

Καὶ τοῦ νοῦ, ὅς τὸν ἐμπύριον κόσμον ἀ-
γεῖ.

Νοῦ γὰρ νόος ἐστὶν ὁ κόσμου τεχνίτης πυ-
ρίου.

Οἱ τὸν ἀρκόσμον πατρικὸν βυθὸν ἴσε νοοῦν-
τες.

Ἡ νοητῶ, πάσης τμησεως ἀρχεῖ.

Ἔστι γὰρ τὸ νοητῶν ἢ ὁ χεῖ σὲ νοεῖν νόου
ἀνθεῖ.

Δαμ. Ἡ γὰρ ἐπεγκλίση, ὡς ἀν νοῦν κακεῖνο
νοση,

Ὡς τινοῶν, οὐ κείνον νοήσεις.

Ἔστι γὰρ ἀλκῆς ἀμφισαοῦς δῶαμιν.

Νοεῶν σραππουσα τομαῖσι οὐ δὴ χεῖ.

Σφοδρότητι νοεῖν τὸ νοητῶν ἐκείνο.

Ἀλλὰ νόου παναοῦ, ταναῆ φλογί.

Πάντα μετρούση πλῶν τὸ νοητῶν ἐκεί-
νο.

Χρεῶ δὴ τὰυτο νοῆσαι, ἢ γὰρ ἐπεγκλίσης.

Σὸν νοῦν, κακεῖνο, νοησεις οὐκ ἀκτενας,

Ἀλλ' ἀγνον ἐπίστροφον ὄμμα.

Quo omnia manent, tempus in intermīa-
tum amantia.

Neque omnibus, quæ patri mentaliter con-
textæ, monstret.

Vt in amore manent, mundi elementa ma-
nentia.

Habet ipsa intelligentiā, paternam mentem
indere.

Omnibus fontibus, & principatibus.

Est enim fons paterni profundi, & fons men-
tialium.

Neque progressus est, sed mansit in paterno
profundo.

Et in adyto, per deonutrens silentium.

Non enim in materiam ignis trans, primus,
suam potentiam claudit operibus, sed menti.

Symbola enim paterna mens seminauit per
mundum.

Quæ intelligibilia intelligit, & ineffabilia
exornat.

Tota partitio, & impartibilis.

Mente quidem continet intelligibilia, sensum
vero inducit mundis.

Mente quidem continent intelligibilia, ani-
mam vero inducit mundis.

MENS, INTELLIGIBILIA.
Et Mentalia.

Et vnus mentis intelligibilis.

Non enim sine intelligibili mens est, non se-
orsum existit.

Quædam sane sunt mentalia, & intelligibilia
: quæcunque dum intelligunt intelliguntur.

Cibus vero intelligenti, est intelligibile.

Disce intelligibile, quando quidem extra me-
tem existit.

Et Mentis quæ empyreum mundum ducit.

Mentis. n. mens est, quæ mudi est artifex ignei.

Qui supermundanum paternum profundum
estis intelligentes.

Intelligibilis, omnis sectionis princeps est.

Est enim quoddam intelligibile, quod oportet
te intelligere mentis flore.

Vel enim inclines, vt mentem, & illud in-
tellexerit.

Vt aliquid intelligens, non illud intelliges.
Est. n. roboris circumquaque lucidi potentia.

Mentalibus fulgens sectionibus, non sane
oportet.

Vehementia intelligere, intelligibile illud.

Sed mentis amplæ, ampla flamma.

Omnia meuenite, præterquam intelligibile
illud.

Opus ergo est hoc intelligere, nam si incli-
paueris.

Mentem tuam, etiam illud intelliges nõ parū.
Sed purum conuerte oculum.

Ferentem

Θέροντα οἷς ψυχῆς ταῦται κενεῖν νόον.
 Εἰς τὸ νοητὸν, ὄφρα μάθης τὸ νοητὸν,
 Ἐπεὶ ἔξω νόου ὑπάρχει
 Τὸν ἕνός παρ' οὗς θεῶν, οὐ γὰρ ἀνδρῶν.
 Νόος ἐστὶ νοητὸν, καὶ πρὸ νοητὸν, οὐ νόου χάρις
 ὑπάρχει.
 Ταῖς δὲ πυρὸς νοητοῦ, νοητοῖς κρησῆρσιν ἀ-
 παντα,
 Εἴκαθε δουλεύοντα. πατρὸς ποιθητῆς σου.
 Καὶ τὸ νοεῖν, αἰετὶ μένειν, ἀοκνη σροφάλιγγι.
 Πηγᾶς τε καὶ ἀρχῆς. δινοῦν, καὶ τε μένειν αἰκνη
 σροφάλιγγι.
 Ἀλλὰ δ' οὐνομα σεμνὸν ἀλοικμητῆ σροφά-
 λιγγι
 Κόσμοις ἐνθρώποισιν, κρησῆρσιν διὰ διὰ πατρὸς ἐν-
 πλω.
 Ἐπὶ δὲ νόον, ἢ ζωογονοῦς πηγὴ πλάχεται
 ψυχῶν.
 Καὶ ὁ ποιητῆς, ὅς αὐτοურγῶν, τακτίζεται τὸν
 κόσμον.
 Ὁς ἐκ νόου ἐκθαρσ ἀπῶτος
 Ἐσταμενος πυρὶ πύρσων δέσμων ὄφρα κερᾶσι
 Πηγᾶς κρησῆρσιν, καὶ πυρὸς ἀνθος ἐπίχων.
 Νοητοῖς ἀσράπει τομαῖς, ἔρωτος δ' ἐνεπαλῆσε τὰ
 πάντα.
 Σμήνεσιν ἰοικεῖαι φέρονται ρηγνῆ μῆμα
 Κόσμου πρὸ σώμασι.
 Τὰ ἀτύτῳα τυτοῦ δὲ.
 Ἀνοῦς λέγει πρὸ νοεῖν δὴ τοῦ λέγει.
 Ἢ, μὲ γὰρ δ' αὐαμῆσε σὺ ἰκίνοισιν, νοῦς δ' ἀπ' ἰκίνοισιν.

I. Y N G E S , I D E Æ , A P X H I A .

Ἡλλαὶ μὲ αἰετὶ ἐπιμλαιοῦσαι φασαῖς κόσ-
 μοις.
 Ἐνθρώποισιν. καὶ ἐν αἷς ἀκρότῳτες ἑασι
 πρὸς.
 Ἐποκῆται αὐταῖς ἀρχῆς αὐλῶν.
 Ἀρχῆς, αἰ πατρὸς ἐργα νοήσασαι ταῦτα.
 Λιθῆτοῖς ἐργοῖς, καὶ σώμασιν ἀφεικαλητῶν.
 Διαπόρῳμα ἡσῳτῆς φάσαι πρὸ πατρὶ, καὶ τῆ
 ὕλη,
 Καὶ τὰ ἔμφανῆ, μμηήματα ἢ ἀφανῶν ἐργα.
 Ζοῖμοι
 Καὶ τ' ἀφανῶν, οἷς τῶν ἔμφανῶν κοσμοποιῶν ἐγγρά-
 φοντες.
 Νοῦς πατρὸς ἐρροίχῳσι. νοήσασ ἀμμηδῆ σου.
 Παμμόρφους ἰδέας. πηγῆς δ' ἀπὸ μῆσε ἀσπῆα-
 σεαι
 Ἐξέταραν, πατρὸθεν γὰρ ἔλω, βουλήτε τέλος ἴε
 Δι' ὧν φησάπεται πρὸ πατρὶ ἀλλῶ κασ' ἀλ-
 λῶ.
 Ζοῖμῳ ἀπὸ μεριζομένησιν ὄχε ἢ
 Ἀλλ' ἐμερείθησαν, νοητῶ πυρὶ μοιρηθεῖσαι
 Εἰς ἀλλας νοητοῖς κόσμοι γὰρ ἀναξ πολύμορφῳ
 Πρῳθηκεν νοητὸν τύπον ἀφθιτον, οὐ κατὰ κόσ-
 μῳ.

Ferentem tuæ animæ, tendere vacuum men-
 tem.
 In intelligibile, ut discas intelligibile.
 Quandoquidem extra mentem existit.
 Deum hunc intelligit omnis mens, non enim
 sine.
 Mens est intelligibili, & intelligibile.
 Non sine mente existit.
 Ignis mentalis, mentalibus presteribus cun-
 cta.
 Cedunt seruiencia, Patris persuasorio consilio.
 Et intelligere, semperque manere impigra
 vertigine.
 Fontes, & principij, vertere, semperque ma-
 nere impigra vertigine.
 Sed nomen uenerandum, insomni vertigini.
 Mundis indens, terribiles ob patris minas.
 Sub duabus mentibus, vitigenius fons conti-
 netur animarum.
 Et facta, qui per se operans fabrefecit mun-
 dum.
 Qui ex mente exiliit primus.
 Indutus igni ignem. Vniculorum ut temperet.
 Fontanos crateras, sui ignis florem sustinens.
 Mentalibus fulget sectionibus, amoreque im-
 pleuit omnia.
 Inngurata figurans.
 Examinibus similes, feruntur perrumpentes.
 Per mundi corpora.
 Quæ Mens dicit, intelligendo sanè dicit.
 Potentia quidem cum illis. Mens vero ab illa.

I Y N G E S , I D E Æ , P R I N G I P I A .

Multæ quidem hæ, scandunt lucidos mun-
 dos.
 Insilientes, & in quibus summities sunt tres.
 Subiectum ipsis est, principale pratum.
 Principia. quæ patris opera intelligentes in-
 telligibilia.
 Sèsbilibus operibus, & corporibus reuelatūr.
 Transuetrices itantes, dicere patri, & ma-
 teris.
 Et manifesta imitamina latentium operantes.
 Et latentia in manifestam Cosmopeiam in-
 scribentes.
 Mens patris striduit, intelligens vigente con-
 silio,
 Omniformes Ideas, Fonte vero ab uno, euo-
 lantes.
 Exilierunt, A patre. n. erat cum filium, & finis.
 Per quæ coniunguntur patri, per aliam atq, aliam,
 Vitam, a compar titis canalibus.
 Sed partitæ sunt, mentali igno dispositæ.
 In alias mentales. mundo namque rex mul-
 tiformi,
 Proposuit mentalem typum, incorruptibilem,
 non per mundum.

FRANCISCI PATRICII,

Ἰχνοὶ ἐπιγόμενος μορφῆς καθ' ἅ κόσμος ἐφάνθη.

Παντοίας ἰδέαις κεχαρισμένος, ὃν μία πηγὴ.

Ἐξ ἧς ροιζοῦνται μεμερισμέναί αἰθεραί.

Ἀπλάσιοι ρυγυῖσθαι κόσμου περὶ σώμασι.

Αἱ περὶ κόλπους σμερδαλέους σμίνεσθαι ἰοκτεῖαι
φρέονται τραπούσαι, περὶ δ' ἀμφὶ ἄλλουδ' ἄλλῃ.

Ἐννοιαὶ νοεραὶ πηγῆς πατρικῆς ἀπ'.

Πολυδραπλόλαι πυρὸς ἄνθος

Ἀκοιμητοῦ χρόνου ἀκμῆ ἀρχυγόνου ἰδέας.

Πρῶτη πατὴρ ἐβλυσε, τὰς δ' αὐτοβαλῆς πηγὴ.

Νοουόμεναι ἴσχυες πατρὶθεν. νοιοῦσι καὶ αὐταί.

Βουλαῖς ἀφθίγεταισι κινούμεναι ὡς τε νοήσαι.

Ἑκάτης, Στυνοχείης, Τελεταρχαί.

Ἐξ αὐτοῦ γὰρ πάντες ἐκθρόσκουσι.

Ἀμειλίκτηι τε κεραυνοὶ καὶ πρηστηροδόχοι κολῆται.

Παμφεγγυέος ἀλκῆς πατρογόνου Ἑκάτης.

Καὶ ὑπέζωκος πυρὸς ἄνθος, ἢ δὲ κραταῖον

Πνεῦμα πόλων πυρίων ἐπέκαυσα.

Φρυγῶν ἀπ' ἀπρηστηρῶν ἰοδὲ ἀκρότητας ἔδωκεν.

Ἐγκεράσας ἀλκῆς ἴδιον μένος ἐν σωμοχεύσιν.

Ὡς πᾶς ἔχει κόσμος, νοερούς ἀνοχηῖας ἀκαμπῆς.

Ὅτι ἐργατίς, ὅτι ἐκδοτίς ἐστὶ πυρὸς ζαυφύρου.

Ὅτι καὶ τὸ ζωογόνον πληροὶ τῆς Ἑκάτης κόλπων.

Καὶ ἀπὸ τῶν Σωμοχεύσιν ἀλλήλῃ ζήδωρον τυρόν.

Μίγα διναύμοιο.

Ἀλλὰ καὶ φουροὶ τῶν ἔργων εἰσὶ τῆς πατρός.

Ἀφομοιοὶ γὰρ ἑαυτ' ἐκείνος ἐπιγόμενος.

Τὸν τύπον φαιβαλλέσθ' ἔχει εἰδωλῶν.

Οἱ τελεταρχαὶ σωμαίληται τοῖς σωμοχεύσιν.

Τοῖς δὲ πυρὸς νοερού, νοερούς πρηστηρῶν.

Ἀπαντα εἰκαθε δουλίουστα,

Ἀλλὰ καὶ ὑλαίοις ὅσα δουλεύει σωμοχεύσιν.

Ἐσαμένου πάντευχον ἀλλήλῃ φωτὸς κελιάδοτος.

Ἀλλὰ πριγλίχα, νόον ψυχῶν θ' ὀπίσταντα,

Παντοιάδος σώδημα βάλλεν φρενῶν.

Μηδ' ὀφροῖται ἐμπυρίοις ἀποράδω ἔχουτοῖς,

Ἀλλὰ σιβαρηδόν.

Vestigium promouens formæ per quæ mundus apparuit.

Omnifariam ideis gratiosus. Quarum vnus fons.

Ex quo strident dispertitæ aliæ.

Immensæ, perrûpentes mundi circa corpora.

Quæ per sinus immensos, examinibus similes.

Feruntur conuersæ. circumque alibi alia.

Conceptiones mentales, fonte a paterno,

Multum decerpentes ignis florem,

Infomnis temporis. Vigor principigeniæ ideæ.

Prima e patre missa est, cuius per se florens fons.

Intellectæ lynes a patre, intelligunt, & ipsæ.

Consilijs ineffabilibus mouentur, vt intelligant.

HECATE, SYNOCHES, ET Teletarche.

Ex ipso enim omnes exiliunt.

Amiliçtique fulmines, & presterocapaces finus.

Omnilucidæ vigoris patrogenij Hecates.

Et Hypezocus ignis flos, & fortis.

Spiritus polorum, igneos trans.

Custodire presteribus suis summitates dedit.

Immiscens vigoris proprium robor in Synochis.

Quo mundus habeat mentales sustentatores inflexiles.

Quia operatrix, quia largitrix est ignis vitiferi.

Quia & vitigenium implet Hecates sinum.

Et influit Synochis vigorem vitidonum ignis.

Magni potentis.

Sed & custodes operum sunt patris.

Affimilat enim se ipsum ille, vt gens.

Typum induere idolorum.

Teletarchæ comprehensî sunt, cum Synochis.

His vero ignis mentalis, mentalibus presteribus.

Omnia parent seruiencia.

Sed & quæcumque materialibus seruiunt Synochis.

Induti armorum vigorem luminis resonantis.

Vigore Triglichō, mentem, animamque armantem.

Peruarium Synthema iacere ratiocinatio.

Neque super incedere empyreis sparsim canalibus.

Sed collectim.

Οἱ δὲ τὰ άτομα, καὶ αἰδύατα δημιουργήματα, καὶ σωματοειδῆ, καὶ κατασταγμένα ἢ ἐπιπέδων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

... τῶν ἀστέρων...

Hi uero indiuidua, & sensibilia efficiunt, Et corporiformia, & destinata in materiam...

ANIMA, NATURA...

Quoniam anima ignis potentia patris existens lucidus.

Immortalisque hinc, & nitescit domina est: Et tenet mundi multas plenitudines, si-

num.

Mentis enim imitamen est, partum uero habet quid corporis.

Mistis uero canalibus, ignis incorruptibilis opera efficiens.

Post uero paternas conceptiones anima ego habito.

Calida animans omnia. reposuit enim Mentem sanè in anima. animam uero in corpore inertè.

Nostri, imposuit pater hominumque Deumque.

Affatim animans lucem, ignem, æthera, mundos.

Coexistunt namque naturalia opera, mentali splendori

Patris, Anima enim est quæ ornauit magnam

Cœlum, & quæ ornat simul cum patre. Cornua & ipsius, firmata sunt sursum.

Humeros uero circa Deum, natura immensa attollitur.

Imperat rursus nature infatigabilis, mundi quoque operibusque.

Cœlum, ut cursum æternum trahens. Et celer sol circa centrum, ut assuetus uoluit.

Non nature inspicias fatale nomen eius.

M. V. N. D. V. S.

Factor, qui per se operans fabricat mundum.

Etenim quædam ignis moles erat altera, hæc omnia

Per se efficiens, ut corpus mundanum. Mundus ut manifestus, & non uideatur membraneus.

Totum mundum ex igne, & aqua, & terra,

Et omnia lente aere, Ineffabilia, & fabilia synthemata mundi.

Aliam per aliam uitam, & partitis canalibus. Desuper permeantis in oppositum.

Per centrum terræ, & quantum in medium altum igneum, ubi descendit usque ad materiales canales.

E 2 Vitifer

Ζωοφόρος πυρ. Κέντρον ἐπιπύρρον ἑαυτὸν φωτὸς κεντρὸν-
 Πηγῶν ἄλλον, ὃς τὸν ἔμπύρρον κόσμον ἔ-
 γει.
 Κέντρον ἄρ' οὐ παύσει μελέης δὲ τυχὸν ἔσται
 ἔασι.
 Ὑμῖν γὰρ πατρὶαδ' ἑσθλὸς ἕσπερος ἔσται κέντρον
 μόν.
 Μέσον δ' ἄρ' ἑσθλὸν, ἑσθλὸν ἑσθλὸν φορεῖται.
 Νου γὰρ μίμημα πέλει, τὸ δὲ τυχὸν ἔχει τὸ
 σώματος.

Ο Τ Ρ Α Ν Ο Ξ

Ἐπτα γὰρ ἔξωγκασε πατρὶ. σφραγίσματα κρο-
 μων.
 Τὸν οὐρανὸν κυρτῶ χημάτι σφικλήσας.
 Πῆξε δὲ πολλῶ ὄμιλον ἀστέρων ἀπλο-
 τῶν,
 Ζῶαν δὲ πλατωμένον ὑφέσκειν ἀπλο-
 τῶν.
 Τῶ δ' ἐν μέσῳ τιθεῖς, ὕδωρ δ' ἐν γαῖας κόλ-
 ποις,
 Ἥρα δ' ἀνωθεν τούτων.
 Πῆξε δὲ, καὶ πολλῶ ὄμιλον ἀστέρων ἀπλο-
 τῶν.
 Μὴ τάσθι ἐπιπύρρον ποτηρῶ
 Πῆξε δὲ πλάνῳ οὐκ ἔχουση φερέσθι.
 Ἐπῆξε δὲ καὶ πολλῶ ὄμιλον ἀστέρων ἀπλο-
 τῶν,
 Τὸ πύρρον τὸ πύρρον ἀσφάλασθι
 Πῆξε πλάνῳ οὐκ ἔχουση φερέσθι.
 Ἐξ αὐτοῦ ὑπέσθι τῶ ἄσθι πλάνου.
 Μεσεμβολήσθι πύρ.
 Τὸ ἀτάκθι αὐτῶν ἐσθλὸν ἀναρρήσθι ζῶ-
 νας.
 Τίκτη γὰρ ἡ θεὸς, ἡλίου τε μέγαν, καὶ λαμπρῶν
 σελήνῳ.
 Λιθῶν, ἡλίου, πνεύμα, σελήνης, ὑέρος ἀγοῖ
 Ἡλιακῶν κικλῶν, καὶ μοναῶν καναχισ-
 μῶν.
 Κολοσθι τε κερῶν.
 Αἰθῆρς μέλος, ἡλίου τε καὶ μινῶν ὀχετῶν, ἡ τε
 ἡέρας,
 Καὶ πλατῶ ἀπρ, μινῶν τε δρόμος, καὶ πόλος
 ἡλίου.
 Συλλήθθι αὐτὸ λαβῶν αὐτῶν αἰθῆρς μέλος
 ἡλίου τε, σελήνης τε, καὶ ὅσα ἡέρι σφικθῶνται.
 Πύρ, πύρρον ἐξ ὀχετῶν, καὶ πύρρον σφικθῶνται
 χαῖται γὰρ ἐς ὄξυ πεφυκῶν φωτὶ βλέπῶνται
 ται,
 Ἐνθα κρόνος,
 Ἡλίου παρῶν ἀπλοτῶν πόλον ἀ-
 γρῶν.
 Αἰθῆρς τε δρόμος, καὶ μινῶν ἀπλοτῶν ὀρμῶν,
 Ἡέριον τε ροῶν.
 Ἡλίου τε μέγαν, καὶ λαμπρῶν σελήνῳ.

Vitifer ignis. Centro incitans Seipsum lumine re-
 sonante. Fontanum alium, qui Empyreum mundum
 ducit. Centrum a quo omnes, usquequo forte aqua
 les fuerint. Symbola enim paterna mens, seminavit per
 mundum. Medium inter patres, singula centrū fertur.
 Mentes enim imitamen est, quod vero par-
 tum est habet quid corporis.

C O E L V M

Septem enim in moles formavit pater firma-
 menta mundorum. Cœlum, rotunda figura circumcludens.
 Fixitque multum cœtum astrorum inerra-
 tium, Animaliumque errantium, constituit septen-
 narium. Terram in medio posuit, aquamque in terræ
 sinibus. Aeremque supra hæc. Fixitque multum cœtum astrorum inerra-
 tium. Tensione, non laboriosa mala. Sed fixione errorem non habente in motu.
 Fixitque multum cœtum astrorum inerra-
 tium. Ignem ad ignem cogens. Fixitque errorem non habente in motu.
 Sex eos constituit, septimum solis. In medium iaciens ignem. In ordinationem eorum, bene ordinatis su-
 spendens zonis. Parturit enim Dea, solemque magnam, &
 splendidam lunam. Ather, sol, spiritus lunæ, aeris ductores. Solariumque circulatorum, & lunarium est re-
 pituum. Sinuumque aereorum. Aetheris cantus, solisque, & lunæ canalium, &
 aeris. Et latus aer, lunarisque cursus, & polus solis. Colligit ipsam accipiens ætheris harmo-
 niam. Solisque, lunæque, & quæcumque ære conti-
 nentur. Ignis, ignis derivatio, & ignis pœnu.
 Crines enim in acutem nato lumini conspi-
 ciuntur. Vbi Saturnus. Sol affessor, intuens polum purum. Aetheriusque cursus, & lunæ ingens imperius.
 Aerei que fluxus. Solemque magnum, & splendidam lunam.

Θεὸν ἐγκόσμιον, αἰδῶν, ἀτέραιον
 Νεόν, καὶ πρεβυτέρω, Ἐλικουδῆ.
 Καὶ πηγαῖον ἄλλω, ἕς τὸν ἰκτερίον κάσμον
 ἄγν.

ΨΥΧΗ', ΣΩΜΑ, ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Χρῆ σε σπεύδειν πρὸς τὸ φῶς, καὶ πατρὸς
 αἰγῶν.
 Ἐνθεν ἐπέμθη σοὶ ψυχὴ' πολὴ ἰαναρῆ.
 ταῦτα πατὴρ ἰνέηκε, βροτῶς δ' οἱ ἐψύχαστο.
 Σύμβολα γὰρ πατρικὸς νοῦς ἐσπερε ταῖς ψυ-
 χαῖς.
 Ἐρωτι βαθεῖ ἀναπλήσας τὴν ψυχὴν
 Κεσθθετο γὰρ νοῦν ἐκ ψυχῆ', ἐν σαματι δ'·
 Ὑμέας ἐγκατέθηκε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
 Ἐσώματα μὲν ἑστ' ἐκ τῶν πάντων
 Σώματα δ' ἐν αὐτοῖς ἡμῶν ἕνεκεν ἐνδιδύται
 Μὴ δυνάμειν καταχῆν, ἀσώματος ἄνθρω-
 πῶν.
 Διὰ τὴν σωματικὴν ὄσ' ἐκ ἰσχυροῦς ἐπι-
 σιν.
 Ἐν δὲ θεῶν κῆνσιν πυρραῖς ἔλκουσαι κῆ-
 μαίους.
 Ἐκ πατρὸς θεοῦ κατῴντες, ἀπὸ τῆν ψυχῆ' κατῴ-
 των
 Ἐκτερίων δρετῆραι καρπῶν, ψυχοσποροῦ ἀ-
 ρος.
 Διὸς ἔνθεσσι τὰ ἔργα βίτατος
 Μοίρης εἰμαρμένης τὸ πῆρον αἰουγιωστὴ ἀνά-
 ρος.
 Κἂν γὰρ τὴν ψυχὴν ἴδης ἰσοκαταστάσει
 Ἄλλω ἄλλω ἐνίπαι πατὴρ ἐγαρίθμοι ἐν
 Ἡ μάλα δὴ κῆναι γε μακαρταταῖς ἔξοχα σα-
 σίαι
 Ψυχῶν, ποτὶ γαίαν ἀπὸ οὐρανοθεν ἀρχί-
 πηται,
 Κῆναι ὀλβίατε, καὶ οὐ φάλα νόμα' α ἔχουσαι.
 Οσπαι ὡτ' αἰχλῆεντος ἀναξέσθεν, ἢ δὲ καὶ
 αὐτοῦ,
 Ἐκ Διὸς ἔξεγένετο ἰσο μίτου κρατερῶς ὄν' ἀνά-
 κης,
 Ἡ γὰρ δὴ ψυχῆς βάθει ἀμβροτοῦ φέροματι δ'
 ἀρδῶν.
 Πάντα ἐκπέλασιν ἀπὸ
 Μὴτε κάτω νύσεις, εἰς τὸν μελαπαυγέα κάσ-
 σον
 Ὡ βυθὸς αἰὲν ἀπίστος ὑπέσθαι τε καὶ
 ἀδης
 Ἀμφιμοφῆς ἢ ρεῖσθαι, ἐκ δὲ λοχμῶν ἀ-
 ροντος.
 Ἐρημῶ δὲ σκαλιός, πυρρὸν, φάθος αἶψα ἐκί-
 σον,
 Καὶ νομοφῶν ἀφανὸς δέμας, ἀργόν, ἀπὸ δὲ
 μόν.

Deum mundanum, æternum, infinitum
 Iuvenem, & senem.
 Bis fontanum aliud, quod empyreum mun-
 dum ducit.

ANIMA, CORPVS, HOMO.

Oportet te festinate ad lucem, & patris lumi-
 na.
 Unde missa est tibi anima, multam induta
 mentem.
 Hæc pater mente concepit, mortalisque ei
 est animatus.
 Symbola enim paterna mens, seminavit in a-
 nimis.
 Amore profundo replens animam.
 Reposuit enim mentem in anima : in corpo-
 re vero.
 Vos reposuit, pater hominumq; deumque.
 Incorporea quidem sunt, diuina omnia.
 Corpora uero in ipsis vestri causa sunt alligata.
 Non potentes continere incorporeos corpo-
 ra.
 Ob corpoream, in quam concentrati estis na-
 turam.
 Inq; deo iacent, faces trahentes, validas.
 A patre descendentes, a quibus anima descen-
 dentibus.
 Empyreos carpit fructus, animam, alentem
 florem.
 Ideoque mente concipientes opera patris.
 Parca fatalis alam fugiunt, inuerecundam.
 Et si hanc animam videris redeuntem.
 At aliam immittit pater, ut in numero sit.
 Certe valde ille sunt beatissime supra om-
 nes.
 Animas, ad terram a cælo profusa.
 Illæque diuites, & ineffabilia stamina ha-
 bentes.
 Quæcumque a lucente, o rex, a te, vel ipso.
 Ione sunt progenitæ, Miti valida a necessita-
 te.
 Ducat animæ profunditas immortalis, ocell-
 osque affatim.
 Omnes sursum extende,
 Nec deorsum pronus sis in nigricantem mun-
 danam.
 Cui profunditas semper infida substrata est, &
 Ades.
 Circumquaque caligans, squalidus, idolis
 gaudens, amens.
 Precipitosus, tortuosus, cæcum profundum
 semper inuoluens,
 Semper desponsus obscurâ faciem, inertem
 spiritu carentem.

Et

Καὶ ὁ μισθὸς αὐτῶν καὶ τὰ ἰσχυρὰ ῥή-
 θρα.
 Τῶν πολλῶν κατασφαιροῦται.
 Ζητήσον παραδείσον.
 Αἴξου σὺ ψυχῆς ὀχευτὴ, ὄδου, ἢ τῆς τῶν
 ξῆ.
 Σώματι τιθεύσας ἔτι τάξιν, ἀφ' ἧς ἐρ-
 ῶν.
 Αὐδῆς ἀνασπῆσις ἰερῶ λόγῳ ἔργον ἐνώ-
 ρισ.
 Μῆτε κατὰ νεύσεις, κρημνὸς κ' ἢ γῆς ὑπό-
 λυται.
 Ἐπλάτορου σύρον κατὰ βαθμίδας.
 Δεινῆς ἀνάγκης θρόνος ὄδῳ.
 Μὴ σὺ αἴξῃαι τῶν ἀλεγεινῶν.
 Ψυχὴ ἢ μερόπων, θεῶν ἀγξὴ πῶς ἐστὶ σῶμα
 τῶν.
 Οὐδ' ἂν θνητῶν ἔχουσα, ἀκοὴ δούλω μαμίδων.
 Αἰμοσίαι ἀνχῆ γὰρ, ὑπ' ἧς πάλι σῶμα βρα-
 τειοῦ.
 Ἐκείνας πύρρον ἴσῃ, ἔργον ἐπὶ αἴσθη-
 βίης.
 Ρῶτον ἢ πῶμα σαύσας.
 Ἐστὶ κ' εἰδωλὸν μέρη, εἰς τόπον ἀμφισπῶντα.
 Πάστοθεν ἀπλετοῦ ψυχῆ πύρρον ἢ τῆς τῶν.
 Ἡ πυριβαλῆς ἐνοία φωνισίω ἔχει τάξιν.
 Τῶ πυρὶ γὰρ βροτῶς ἐκτελεσσας θεῶν φωνῆς.
 Διθύοντι γὰρ βροτῶ κρηνοὶ μακαρῶν πύρ-
 ρουσι.
 Αἰτεῖναι μερόπων ἀγκυραὶ.
 Καὶ πᾶσα ὕλη βλαστῆματα χροῦν, καὶ
 ἀδῶ.
 Ἐλπίς πρῶστα σε τυρίοχος, ἀγγαλιεὶς ἰπὶ
 χάρῳ.
 Αἰθ' οὐκ εἰς δέχεται κείνης τὸ δόλιον παρῶν
 ρους.
 Μέχρις ἂν ἐξέλθῃ λυθῆς, καὶ ῥῆμα λα-
 λῆσῃ.
 Μνήμῳ ἐνθεμένη πατρικοῦ συνθήματος ὀ-
 γροῦ.
 Ταῖς ἢ δαδωκτὸν φωνῆς ἔδωκε γῶνισμα κελῶ-
 δαι.
 Πουρὸς δ' ὀκνησιντας εἰς ἐνκαρτήσῃ ἀλ-
 κῆς.
 Μὴ πνεῦμα μολύνῃς, αἴτε βαδύνης τὸ ἐπί-
 λυθῶν.
 Μῆτε τὸ τῆς ὕλης σκύβαλον κρημῶ καταλει-
 ψῆς.
 Μὴ ἐξαξῆς, ἵνα μὴ ἐξιοῦσα ἔχη τι,
 Βίη ὅτι σῶμα κίττειται ψυχῆς ἰκαδῆσῃ
 τῶν.
 Ψυχῆς ἐξαγῆρας ἀνακτισοῦ, εὐλυτοὶ δὲ
 σι.
 Αἰθ' ὅτι λέγουσιν Ἐκείνης ἀρετῆς πῶς
 πηγῆ.

Et osor luminis mundus & tortuosi flu-
 xus.
 A quibus vulgus attrahitur.
 Quare paradifum.
 Quare tu animæ canalem, vnde, aut quo or-
 dine.
 Corpori inferuieris, in ordinem, a quo efflu-
 xisti.
 Rursus restituas sacro sermoni operam v-
 niens.
 Neque deorsum sis pronus, precipitium in ter-
 ra habest.
 Septemuios trahens per gradus: quo sub.
 Horribile necessitatis Theonius est.
 Ne tu augeas fatum.
 Anima hominum Deum cogit quodam mo-
 do in se ipsam.
 Nihil mortale habens, tota a Deo est ebria
 facta.
 Harmoniam resonat namque, sub qua est
 corpus mortale.
 Extendens igneam mentem ad opus pictæ-
 tis.
 Et Fluxile corpus setuabia.
 Est & idolo portio in loco circumlucençe.
 Vndique, infecta anima ignis habenas ten-
 de.
 Igne calens cogitatio primissimum habet or-
 dinem.
 Igni namque mortalis propinquans a Deo
 lumen habebit.
 Immoranti enim mortali presto Dij aderunt.
 Pœne hominum sunt angores.
 Et malæ materiæ, germina, vtilia sunt, &
 bona.
 Spes nutriat te, ignea Angelica in regio-
 ne.
 Sed non recipit illius velle, Paterna
 mens,
 Donec non exeat ex obliuione, & uacillum
 loquatur.
 Memotiam indens Paterni Syntematis
 puri.
 His quidem discibile lucis dedit notitiam su-
 scipere.
 Hos vero, & somnolentos sui fructum dedit
 roboris.
 Ne spiritum macules neque profundum sit
 superficiem.
 Neque materiæ quisquilijs precipitia relin-
 quas.
 Ne educas, ne exiens habeat quidpiam.
 Vi corpus relinquentium, animæ suat paxi-
 fima.
 Anima expulsores, respiratores, & faciles som-
 lutu sunt.
 Sinistris in lumbis, Hecates, Virtutis est
 fons.

Ἐνδὸν ὄλη μίμουσα τὸ πᾶρθερον οὐ προΐη-
σα.

Ὡ τολμωτάτης φύσεως ἀνδραγε τέχνασμα.
Μὴ τὰ πελώρια μέτρα γαίης ἴσο' σὺ φέρῃς
βαλλοῦ.

Οὐ γὰρ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονὶ.
Μὴτε μέτρα μέτρα ἡελίου κανόνας σωμαθροί-
σας

Ἄϊδίω βουλή φέρεται, οὐχ ἔνεκα σοῦ.
Μίω αἶον ἔδρομημα, καὶ ἀστέριον προπόρρ-
μα.

Μίω ῥοῖζον ἕασον, ἀπὸ πείχῃ ἔργῳ ἀνάγ-
κῃς.

Ἀστέριον προπόρρμα σέθεν χάριν οὐκ ἔλοχύν-
θῃ.

Ἀθήριος ὀρίθων θαρσὸς πλατύς, οὐ ποτ' ἀλη-
θής.

Οὐ δύσιον ἀπλάγχων τ' ὄτομα, τὰ δ' ἀθυρματα
πάντα.

Ἐμπορικῆς ἀπάτης ἐπρίγματα, φεύγε σὺ
ταῦτα.

Μελλων εὐσεβίης ἱερὸν παράδεισον ἀνι-
γεν

Ἐνθ' ἀρετῆ, σοφίᾳ τε, καὶ εὐνύμα σωάγοι-
ται.

Σὸν γὰρ ἀγγεῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσου-
σι.

Αὐτοὺς ὃ χθὼν καταρικται, ἐς τέκνα μέχρῃς.

Δ Α Ι Μ Ο Ν Ε Σ , Τ Ε Λ Ε Τ Α Ι .

Ἡ φύσις πειθεῖ, ἢ τοὺς δαίμονας ἀγνοῖ,
καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα, χρῆσά καὶ
ἰδλά.

Ἄλλὰ ταῦτα ἐν ἀβάτοις σπηκαῖς διανοίας ἀνε-
λίθω.

Πῦρ ἱκελον σκῦρτηδὸν ἐπ' ἠέρος οἶδμα τιταί-
νον.

Ἡ καὶ πῦρ ἀτύπωτον. ὅθεν φανίω προδέου-
σαι.

Ἡ φῶς πλούσιον, ἀμφιγενίω ροιζαῖν ἐλε-
χθῆν.

Ἄλλὰ καὶ ἵππον ἰδίῳ φωτὸς πλέον ἀερά-
πνοντα.

Ἡ καὶ παῖδα τοῖς νότοις ἐποχούωρον ἵπ-
που.

Ἐλπυρον, ἢ χρυσῶ πετυκασμένον, ἢ καλί-
γυμνον,

Ἡ καὶ τοξενοντα, καὶ ἔτιωλα ὅτι νότοις.
Πολλάκις ὡς λέξης μοι ἀθήρησις πάντα λέον-
τα.

Οὐτε γὰρ οὐράνιος κυρτὸς ποτὲ φαίνεται ὄγκος
ἀστέρες οὐ λάμπουσι, τὸ μίω ῥῶς κικαλυ-
πται,

Χθὼν οὐχ ἔσηκε, βλέπεται τε πάντα κερα-
νοῖς.

Μὴ φύσις καλῆσις αὐτόπνον ἀγαλμα
Οὐ γὰρ χρῶ κείνους σε βλέπων πρῖν σῶμα τελεσθῆ.

Intus tota manens, virgineum non abij-
ciens.

O audacissimæ naturæ, homo, artifi-
cium.

Neq; ingeates mensuras terræ, in tuam men-
tem pone.

Non enim veritatis planta est in terra.

Neque mensuræ, mensures solis, regulas con-
gregans.

Aeterno consilio fertur, non gratia tui.

Lunarem quidem cursum, & astreum pro-
gressum.

Lunæ strepitum dimitte. semper currit opera
necessitatis.

Astreus progressus, tui gratia, non est par-
tus.

Athereus, auium pes latus, numquam verus
est.

Non sacrificia, visceraque cupio. Hæc sunt
omnia ludi.

Mercatorix deceptionis firmamenta; fuge tu
hæc.

Si vis pietatis sacrum paradisum aperire.

Vbi virtus, sapientiaque, & bonalex congre-
gantur.

Tuum enim vas, bestix terræ habita-
bunt.

Ipas autem terra sepelijt, ad filios vsque.

DAEMONES, SACRIFICIA.

Natura suadet esse dæmonas puros.

Et mala materiæ germina, vtilia, & bo-
na.

Sed hæc in abditis septis mentis reuoluo.

Ignis simulacrum saltatim in aere in tumo-
rem extendens.

Vel etiam ignem infiguratum, Vnde vocem
currentem.

Vel lumen abundans radians, streperum, con-
uolurum.

Sed & equum videre, luce magis fulguran-
tem.

Vel etiam puerum suis humeris inequitantem
equo.

Ignitum, vel auro distinctum, vel spoliatum.
Vel etiam sagittantem, & stantem super hu-
meris.

Multoties si dixeris mihi, cernes omnia
leonem.

Neque enim cœlestis curuitas, tunc apparet
moles.

Astra non lucent, lunæ lux opertum est.
Terra non stat, cernuntur vero cuncta ful-
minibus.

Neque naturæ, voces per se visile simulacrum.
Non enim oportet illos te spectare antequam
corpus sacris purgetur.

Quando

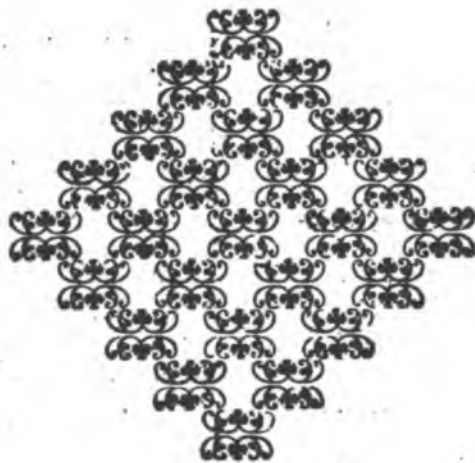
FRANC. PATRIC. ZOROASTER.

Ὅτε τὰς ψυχὰς ἀέλγυτες αἰεὶ τῶν τελευτῶν ἀ-
πάγουσι.
Ἐκ δ' αἶρα κόλπων γαῖης θρόσκουσι χθόνιοι
κύνες.
Ὅμ' ποτ' ἀλλθὲς σῶμα βροτῆ ἀνδρὶ δαικύν-
τες.
Ἐτέρωθεν δ' ἑκατικὸν γρόφalon.
Ὄνόματα βάρβαρα μὴ ποτ' ἀλλάξῃς
Εἰσὶ γὰρ ὀνόματα παρ' ἑκάστοις θεοῦ-
δοτα
Δι' ἑμὴν ἐν τελευταῖς ἀρρητὸν ἔχοντα.
Ἦνικα βλέψῃς μορφῆς ἀτερ' εὐτέρων
πῦρ.
Λαμπόμενον σκυρτιδόν, ὄλου χ' βενθία
κόσμου,
Κλυθὶ πρὸς φωνῶν.

Τ Ε Λ Ο Σ .

Quando animas mulcentes, semper a sacris
abducunt.
Ergo ex sinibus terræ exiliunt terrestres ca-
nes
Numquam uerum corpus mortali homini
monitrantes.
Operare circa Hecaticum turbinem.
Nomina barbara, numquam mutaueris
Sunt enim nomina apud singulos a Deo
data,
Potentiam in sacris ineffabilem habentia.
Quando videris forma sine, sacrum
ignem.
Collucentem saltatim totius per profundum
mundi,
Audi ignis uocem.

F I N I S .

HERMETIS
TRISMEGISTI

Libelli integri xx. Et Fragmenta.

ASCLEPII EIVS DISCIPVLI

LIBELLI III:

A FRANCISCO PATRICIO

locis plusquam mille emendati .

INQ. ORDINEM SCIENTIFICVM REDACTI.

ET DE GRAECIS LATINI TACTI.

AD ILLUSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM

HIERONYMV M RVVEREV M. S. R. E. Card. Ampliff.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
HIERONYMORVVEREO
S. R. E. CARDINALI.

Memoria semper habui, HIERONYME RVVEREE Card. doctiss: familiaris ea necessitudo, qua me honorasti, dum Patavij adolescentulus adhuc, cum Urbano Uigerio, Senagallia tum Episcopo designato affini tuo, studiorum gratia esses. Eodem sanè tempore, quo Beatisj. Gregorius XIII. Pont. modo Max. eadem de causa, eadem in urbe, ageret. Frequentabam ego, non aliam, principum iuuenam qui tum multi aderant quàm suam, atque tuam domos. Non alia sanè

*de causa, quàm quod suauissimos mores tuos, toto animo, & admirabar & exosculabar, humanitatem, hilaritatem, comitatem, modestiam, mansuetudinem. Nec vero minus, aut admirabar, aut venerabar, ingenij tui acumen, ac re iudicium. utriusque lingua, & Græca, & Latina peritiam: Eloquentiam in utraque præcellentem. Eius audiebam te, adhuc pnerum, coram Francisco I. Gallorum Rege, tale specimen dedisse, ut ei, stupori fueris permagno. Mitto, historiarum, poetarum, oratorumque tuam, qua ornatus eras, notitiam singularem. Memuni te, e thesauro, eorum, quos perelegantes habebas libros, mihi ostendisse, Hermæis Trismegisti Parisijs Græce impressos. Breuiorum unum, aut alterum, perlegisti. Exarsi ego tum eius doctrina, amore magno. Quod videretur, eiusdem cum Platonica esse farina. cui iam operam dare cœperam. Ardori huic meo, ut remedium afferes, eos mihi dono dedisti. Quo dono, quanto me beneficio deuinxeris, explicare nequeo. Ex ea die, maiore te veneratione prosequi in dies. In ea tandiu perstiti, quamdiu Patavij mansisti. Discedentem, Veronam vsque cum alijs studiosis quatuor, officij causa, sum comitatus. Quibus, & alijs clientibus tuis satis multis, solus ni fallor super sum. Eo libelli dono, ita sum delectatus, ut alio nullo magis. Tantos in eo, feci profectus, quantos opere hoc meo philosophico, videre licebit. Tanto ergo, tuo erga me merito, ingratus non fuero; non te prateribo. Quid vero si eodem munere, sed cumu-
latiore*

latur e te remunerem? Quid si eandem, sed maiorem tibi gratiam referam? Certe remuneratione, ac vicissitudine studiorum, officiorumque nihil esse solet iucundius. Redonabo igitur te, eodem Hermete Trismegisto, sed integriore. Fertur Osiris, cui alter Hermes, huius nostri auus, a consilijs fuit, a Typhone fratre, occisus, & membratim discerptus, & varia per loca, dissectus, atque dispersus. Cuius membra. Isis, eius & soror, & conuinx, magno labore conquisiuit, & in unum, non tamen omnia collegit. Typhon alius, malum fatum, Hermetis libros numero incredibili, non solum discerpsit, sed pessum dedit penitus. Tanta pernicietate, super fuerunt, pauculi quidam, & aliorum fragmenta alia paucula quadam, quae nos omnia in unum contulimus corpus. In quo, membra suis reponere locis studimus, & maculas quas potuimus omnes, numero sane multas, deleuimus. Et Hermetem quasi rediuciant nostra etiam latina ueste donauimus. Itaque eum a nobis & collectum, & quantum potuit redintegratum, atque ornatum, ad te Card. Ampliss. veteris illius memoria renouanda ergo & veteris itidem meae erga te venerationis & obseruantiae, posteritati omni testificanda, mitto. Tibique eum do, & reddo & sacro. Tu eum ad te redeuntem, libenti animo, quo illum mihi olim es largitus, in tuam suscipe gratiam. tuoque favore, me simul cum illo protege, & diu. Vale. Ferraria.

Tibi addidit,

Franciscus Patricius.

I

FRANCISCI PATRICII, HERMES TRISMEGISTVS.

Hermetem Trismegistum, virum apud Aegyptios sapientia maximum fuisse, viri multi ac magni, multis iam seculis habuere persuasum. Primus post tot secula. Io. Goropius Becanus Hermetem hunc, neminem hominum fuisse, ausus est affirmare: & alijs etiam persuadere, multis ingenij, atque eruditionis plenis argumentis, est conatus. Quae fere omnia pendent, ex Theuti nomine: Etymo deducto ab Heet, & hoot, quod Cimmerica quadam sua lingua, e Cimmericis tenebris nuper eruta, caput significet. Idem quod Aegyptia Thot, Thoyt, & Theut olim dicit esse significatum. Cui rei ut fidem faceret, Hermas statuas illas fuisse dictas addit, quibus humani nil aliud erat, praeter caput, & pridenda: In quibus praecipua vitae, & ab Aegyptiis insculpebantur. Idque viri magni Iamblichi, auctoritate confirmat. Qui scribat Mercurio Deo, multa librorum Aegyptiacorum millia fuisse adscripta. Somniaeque Graecos, & Latinos omnes, qui crediderint, hominem eum aliquem fuisse, ante Pharaonis aetatem, qui litterarum, artiumque liberalium author extiterit; nescientes quid nomen Thoot, Hermetis, Mercurijue significaret. Quod de Cimmerica sua lingua, vir hic scribit, non est animus perpendere. Eius etymi fides, apud eum,

eamque esto. Hoot, ac Thoot caput significari, verum esto. An ideo, nemo umquam virorum, nomine hoc Thoot, seu Theut, proprio, insignitus fuit? Apud Graecos caput est κεφαλη. An ideo Cephalus, senex ille in Platonis Repub. nullus fuit? Aegyptia lingua aqua dicebatur, μὲν. Ἰσις is, qui ex aqua servatus esset. Quo duplici nomine in unum iuncto, Moysi nomen Pharaonis filia imposuit, (id Iosephus refert) An quia multi ex aqua sunt servati, nullus umquam vir, Moyses fuit? Aristocles apud Graecos, optima gloria. Aristoteles optimus finis, sonant. An ergo nullus Aristocles, quod Platani proprium nomen fuit? nullus Aristocles fuerunt umquam? Qualis haec Argumentatio. Thoot caput significat. Ergo nemo hominum umquam Thoot est vocatus? Scimus ex Platonis Hipparcho, ex Plutarchi Alcibiade, ex alijs quoque magnis authoribus, Hermas tales lapides fuisse, quales Goropius describit. An ideo, nullus umquam homo, Hermes est vocatus? Iamblichum ait dicere, multa librorum millia Mercurio Deo fuisse inscripta. Esto. An ideo Mercurius, nullus umquam hominum, nomen habuit? An nescimus quoscumque antiquitas, & Graeca, & Aegyptia pro Dijs, coluit eos hominis fuisse. Osiris, Isis, frater ac soror Saturni Iunioris filij: quod Diodorus testatur, idemque maritus, & vxore, in

FRANCISCI PATRICII,

Deos sunt relati. Horum a consilijs, & multarum scientiarum institutor Hermes fuit. Et Sanchoniaton Berythius, qui paulo, post Mosen vixit, Phenicumque historiam scripsit, fidem fecit, eum, qui apud Phenices Thantus diceretur, apud Aegyptios Thoor, & Thoyt fuisse vocatum. Eumque Saturni scribam fuisse narrat. Hic quoque in Deos est relatus. Is literas inuenit. Multa circa Deorum honores, & sacra, & Astrologiam, & Musicam, & Naturam primus observauit. Palæstram, & choream, & Lyram reperit. Græcos etiam eloquentiam docuit. A quibus ob eam causam dictus est Hermes. Quæ omnia Diodorus narrat. Cicero vero, Clemens, Arnobius, alij quoque, apud Græcos, Hermetas seu Mercurios quinque, fuisse perhibent. Inter quo duos fuisse Aegyptios, alterum Nili filium, cuius nomen Aegyptia gens horrebat, & reuerebatur exprimere. Alterum, qui Argum in Græcia occidisset, profugium in Aegyptum delatum, Aegyptios literas docuisse, eisque leges dedisse. An vero Hermes ille, qui Osiridi, atque Isidi a consilijs fuit, sit is idem qui Argum occiderit, nullo antiquitatis, vel indicio, vel testimonio, aut affirmare, aut negare possum. Sed si Diodoro alijque non paucis credamus, Orpheum primo, alios deinde Græcos, quæ Aegyptiorum erant ad suos transtulisse, literarum inuentionem, non Mercurio Argi occisori, sed Theuto Aegyptio, quod Plato, vir animo candidiore, fatetur, tribuere debemus. Sed an Theurus hic, seu Hermes inuentor literarum, idem fuerit cum Hermete Trismegisto, in dubium verti potest; illud certum est, Osiridis, & Isidis temporibus fuisse. Quando Isis, vti Diodorus scripsit, in columna sui sepulchri inscripserit, se fuisse ab Hermete edoctam.

Εγώ Ἴσις, εἰμι ἡ βασίλισσα πάσης χώρας, ἡ πάντων θεῶν ἡ Ἐρμού.

Ego Isis sum. Regina totius regionis. fui ab Hermete edocta. Et in libro sacro Hermetis, vbi colloquium est inter Isidem, & Horum filium, multa fit de Hermete mentio. Eiusque verba sæpe refert. Et eum vniuersi etiam, appellat Mentem Fingitque aliquando Deum vniuersi principem cum Hermete loquentem, eumque animæ suæ, animam vocantem atque ipsi hominum formationem assignantem. Item.

Βουλῆς δ' ὁ πατήρ πάντων, ἡ καθηγητὴς ὁ Τρισμεγιστὸς Ἐρμῆς.

„ Consilij pater omnium, & magister Trismegistus Hermes. Ex quo loco videatur, eum Hermetem, quia consilijs Isidi fuerat,

eundem fuisse Trismegistum. Rursus Trismegistum Hermetem, non fuisse eundem cum Isidis consiliario, videtur posse elici, ex eo Trismegisti dialogo, cui nomen est Asclepius, quem Apuleius Latinum fecit. In quo versus finem hæc sunt verba.

„ Hermes, cuius auitum mihi nomen est,
„ non ne in sibi cognomini patria con-
„ sistens, omnes mortales, vndique venientes adiuuuat, atque conseruat.

In eo autem toto dialogo, sicuti in Pomandro, in Catholico, in Clauæ, & reliquis Trismegisti nomen, veluti & authoris, & interlocutoris insertum est. Et is qui ista profert verba Trismegistus est. Alius igitur, est hic Hermes Trismegistus, ab Hermete Trismegisto eo, qui Isidis consiliator, & inuentor literarum fuit. Itaque quem Goropius, neminem fuisse ait; quem multi magni viri pro vno acceperunt, nos in duos distinguimus. eiusdem nominis, & cognominis, aliorum alterius nepotem. Quod, & D. Augustinus libro de ciuitate Dei vii. i. i. Sentit, & sæpe alibi Mercurij aui, & nepotis, mentionem facit. Sed nomine, & cognomine eodem, vnum atque eundem, creditum apparet. Priorem quidem Osiridis atque Isidis temporibus floruisse satis, ex Diodoro constitit, & satis etiam ex Hermetis sermone sacro constat, & ex Sanchoniatone, qui eum dicit Saturni fuisse scribam. Saturnus autem fuit Osiridis pater, qui vt Chronici colligunt, fuit Chamefenuus, seu Chami filius, qui dictus est Saturnus Iunior. Ideoque in Isidis epitaphio scriptum est.

Εγώ εἰμι, ἡ Ἔ νεοτάτου Κρόνου θυῶ, θυγάτηρ Ἐρμυτατη.

Ego sum Iunioris Saturni Dei filia natu maxima.

Quod etiam ex libro sacro videtur posse dici, scilicet ex nomine Chamephes, ita enim in eo scriptum est.

Πρόσχε τέκνον ὦρε. Κρυπῆς γὰρ ἑτακούης θεωρίας ἢς ὁ μὲν ἀρχαίωτος Καμήφης ἐτυχεν ἑτακούσας παρὰ Ἐρμού τοῦ πάντων ἔργων ὑπομνήματογράφου, παρὰ τοῦ πάντων ἀρχιερέου Καμηφώς.

„ Mentem adhibe o Hore fili: occultam
„ enim audis contemplationem, quam
„ auus Camephes audiit ab Hermete,
„ qui omnium rerum commentaria scripsit ab omnium progenitore, Camephe.

Horus quidem cum esset Osiridis filius. Osiris autem Chusi, hic vero Chami id est Camephes, Chamus Hori proauus fuit, Chamephes

mephis autē progenitor, iam Noachus est, qui dictus est Saturnus senior. Cuius sermones Hermes audierat, & ab Hermete Iunior Camephes, qui videtur esse Chusus Chami filius. Itaque videtur Hermes hic primus, videtur Chami, vel Chusi preceptor fuisse Noachi autem auditor. Sed cum in eodem libro sacro non longe a principio hæc sint scripta.

Αλλ' ὡς αὐτὸς διὰδοχος ὁ Ταί, υἱὸς ὁμοῦ καὶ παραλήπτωρ τῆς μαθηματικῶν τουῶν, οὐκ εἰς μακρὰν δὲ, καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ ἱμοῦ θῆς σπανός, καὶ Ἡρασισοβοῦλης, ἀλλοιτε.

„ Sed fuit ei successor Tat, filius simul & discipulus horum dogmatum, & non multo post Asclepius Imuthes, & Hephestobulus, & alij.
„ Deinde versus finem, ea quæ attulimus.

Βουλῆς δ' ὁ πατὴρ πάντων, καὶ καθηγητικῶς ὁ προσηγοριστος Ἑρμῆς. Ιατρικῆς δ' ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ Ἡραΐδου. Ἰχθυος τε καὶ ῥόμης πάλιν Ὀσίρις, μεθ' ὧν ὁ τέκνον αὐτὸς σὺ φιλοσοφίας ἢ Ἀρνεβασκλήως ποιητικῆς ἢ πάλιν ὁ Ἀσκληπιὸς, ὁ ἱμοῦ θῆς.

„ Consilij quidem pater omniū ac magister
„ Termaximus Hermes. Medicinæ vero
„ Asclepius Vulcani filius. Virium vero, &
„ roboris rursus Osiris. Post quos tu fili. Phi
„ losophiæ uero Arnebaschenis. Poetices autem
„ rursus Asclepius Imuthes.

Ex horum priore loco in dubium uertat quis, quod prius diximus, Hermetas duos fuisse. Proauum, & nepotem. Quia & hic antiquior uidetur filium Tatum habuisse, & Asclepium auditorem, quod nō uidetur temporibus consonare. Sed ex hoc posteriore loco, & alio illo ex sine Dialogi Asclepij soluitur omnis difficultas. Nam hoc loco non vnus Asclepius, sed duo nominantur. Alter Vulcani filius, medicinæ inuentor, Alter Imuthis filius poetices repertor. Atq; hi ambo Isidis, & Osiridis græte. In dialogo autem illo ita scribitur.

„ Auus enim tuus ὁ Ἀσλεπι, medicinῆς primus inuentor, cui templum consecratum
„ est in monte Lybriæ.

Ex quibus verbis patet Asclepium medicine inuentorem, auum fuisse Asclepij huius iunioris. Auoque iam mortuo templum fuisse consecratum. Deinde subnectitur.

„ Hermes cuius auitum mihi nomen est, nō
„ ne in sibi cognomine patria consistens,
„ omnes mortales vndique venientes adiuuat, atque conseruat.

Eodem scilicet modo, quo Asclepius iam vita functus: ille in monte Lybiæ, hic uero in patria sibi cognomine, in Hermopoli nimirū, cuius nomini ea vrbs sacrata fuerat. Author enim est Diodorus, multas vrbes Dijs qui eas

ædificurantur cognomines fuisse. Diospolis Ioui, Heliopolis Soli, Hermopolis Mercurio Panopolis Pani, & sic de alijs multis. De Iside quoque iam defuncta scribit.

„ Isin uero, uxorem Osiris, quàm multa bona præstare, propitiam? Quantis obesse
„ scimus iratam? Et mox.
„ Vnde contingit ab Ægyptiis, hæc cuncta
„ animalia nuncupari, colique per singulas
„ ciuitates eorum animas, qui ea consecra-
„ uere uiuentes.

Et quibus sane omnibus recte perceptis constat ni fallimur, Isin & Hermetē, & Asclepium contemporaneos, fuisse uita exutos tempore Asclepij, & Hermetis iuniorum. Quod si hi, nomina auorum tulerunt, quid mirum, Hermetis prioris filium, nomine fuisse Tatum? & filium etiam secundi Hermetis, qui prioris nepos, ex Tato fuit. Tatum fuisse nominatum? Quandoquidem in eadem familia, & apud Romanos, & apud Græcos, & apud alias nationes, nostro quoque tempore, iisdem nominibus, & filij patrum, & nepotes auorum, & proauorum nominentur. Non est ergo mirum, si apud priscos etiam Ægyptios in eadem prolapiæ linea, idem contigerit. Et auus Hermes, seu Theut fuerit, filius Tat. & huius filius Hermes, & huius iterum Tatus. Neque mirum etiam est, ob admirabilem utriusque sapientiam, utrumque Trismegistum fuisse cognominatum. Non equidem, quia ut quidam crediderunt, primus de Trinitate diseruerit, Nam ante eum, & Abramus, ut uidetur eam cognouit & Zoroaster, ut est palam, de ea est locutus. Nec quia, & sacerdos, & philosophus, & rex fuerit. Sed more illo, & Græcorum, & Latinorum, quo dictum est, Terque quaterque beati. Quod etiam Gallicæ etiam linguæ modo uidetur in usu, ut illud ter, aut tre, sepe in initio uocum apponant, indeque eam componant, & quoniam secundus a primo, sicut nomen, ita & cognomen traxit. Uterque autem floruit ante Mosem, atque eius contemporaneos Pharaones duos, Achorim, & Chenchrem. Nam priorem illum Osiridis coetaneum fuisse constitit. Occisus autem est Osiris a Typone fratre anno post diluuium 568. A quo tempore, usque ad Mosi natiuitatem, quæ fuit anno 717. a diluuiio anni intercurrerunt 149. Sed annis 15 antequam Moses moreretur, Eusebius tradit, Tatum (quem ipse nominat Chat) Trismegisti filium floruisse. Itaque ab Osiridis nece, usque ad hanc Tati ætatem anni interfunt c c x i i. Cui annorum supputationi, non uidetur dissona, quatuor vnus post alium virorum sapientum ætas, quando legimus

ijisdem temporibus, Mosem unum, 120. annis uixisse. Quod ne nostris quidem admodum mirum fuerit. Scripsit autem uterque libros. Nam de auo, ita nepos, sub Isis persona in libro sacro narrat. Eum antequam e vita discederet, libros suos in Osiridis adyta reposuisse. Eosque ita allocutum.

„ O sacri libri, imputrescibiles toto tempore manete, atque incorrupti. Et quæ ibi referuntur.

Neque uerum est, quod multi crediderunt, nullas alias literas Aegyptios habuisse quàm Hieroglyphicas, neque aliud scribendi genus, quam in columnis. Quod videtur Goropius credidisse. Nam & in columnas insculperunt, & libros scripserunt. Sed hos in archanis habuerunt, illa populo proponebant. Quod satis ex eodem libro sacro apparet. Nam auus Hermes de Osiride, & Iside ita inducitur loquens.

Οὗτοι τὰ κρυπῶν, φησὶν Ἑρμῆς, ἧς ἱμῶν ἐπηγνώσονται γραμμάτων πάντων, καὶ διακρινούσι, καὶ τινὰ μὴ αὐτοὶ κατέχουσιν; ἃ δὲ καὶ πρὸς εὐεργεσίας θνητῶν φθάνει, σήλαις καὶ ὀβελίσκοις χαράξουσιν.

„ Isti, Archana, ait Hermes, meorū scriptorū omnium agnoscent, & discernent, & aliqua ipsi continebunt. Quæ vero ad mortalium beneficium tendunt, columnis atque Obeliscis insculpent.

Quæ autem ipsi continebunt libri, sunt ea de quibus, quod in archanis essent, ita in eodem est scriptum.

Ἡ ἱεραὶ βίβλοι ἧς ἀφθάρτων, αἱ τετεύχασται μου χείρονας τῆς ἀφθαρσίας φαρμάκῃ χορίας ἐπικρατῶ, ἀσαπῆς παντός αἰῶνος καὶ ἀφθαρτοὶ διαμείνατε χρόνους, καὶ ἀθεωρητοὶ ἀνερεύνητοι γινόμεναι παντὶ πᾶσι ταύτη παροδύειν μέλλοντι παιδείᾳ.

„ O sacri libri rerum incorruptibilium, qui sortiti estis a me deteriora dona, quàm incorruptionis Pharmacum, immarcescibiles toto tempore, & incorruptibiles permanere, conspicui, atque incompti, ab omni qui hanc disciplinam transgressurus fuerit,

Huic rei consonat, quod de Orpheo, Solone, Pythagora, Thalete, Democrito, Platoneque narratur. Eos scilicet in Aegyptum, profectos, non a Columnis, quæ populo omni expositæ erant, sed a sacerdotibus disciplinas per colloquia, & sobrietatem, & sacra didicisse. De Columnis Proclus commentario suo primo in Timæum scribit.

Αἱ γυπτοὶ δ' ἔτι, καὶ τὰ γεγονότα διὰ τῆς μνήμης αἰεὶ νέα παρέσιν. Ἡ δὲ μνήμη διὰ τῆς ἰσορίας. Αὐτὴ δ' ἀπὸ ἧς σιλῶν, ἐν αἷς ἀπεγράφοντο τὰ παράδοξα, καὶ τὰ θαυμάσια ἄξια, εἴτ' ἐν ἀράξεισιν, εἴτ' ἐν εὐρέσεισιν.

„ Aegyptijs, quoque & iam facta, per memoriam, semper noua adsunt. Memoria vero est per historiam. Hæc uero a columnis, in quibus describebantur paradoxa, & quæ admiratione essent digna, siue in actionibus, siue in inuentionibus.

Nec uero, quod Iamblichus narrat, ob id uerum non est. Pythagoram, & Platonem didicisse philosophiam ex columnis Mercurij. Eam scilicet philosophiam, quæ populo profutura erat, ciuilem, & moralem. Sed Physica, & Mathemata, & Theologica a sacerdotibus apprehenderunt. Quod idem Iamblichus his uerbis testatur.

„ Neque enim par fieret Pythagoram, & Platonem, & Democritum, & Eudoxum, compluresque alios ueterum Græcorum, nactos esse doctrinam congruam ab his, quæ per ipsos condebatur sacris scriptis.

Qui Iamblichus quamquam inirio dicat.

„ Eorum maiores, suæ sapientiæ inuenta Mercurio dedicabant, Mercurij titulo omnia commentaria inscribentes.

Non tamen dicit eos proprium eorum nomen tacuisse. Quod si dixisset, contrarij conuinceretur ab Asclepio iuniore, qui libello suo, proprium nomen adscripsit. Idem fecere uetustissimi eorum Astrologi Anubis, Petosyris, Necepho, Enichmus. Dein & Horus Apollo, & Manethus, & alij. Horum duobus prioribus ait Firmicus, a Mercurii numine Astrologiæ secreta, fuisse commissa. Ac librum, cui nomen fuit Myriogenes, a Mercurio fuisse Aesculapio intimatum, idque ab hoc ipso, dicit fuisse assertum. Vtrumque ergo, & Mercurij nomen & proprium libris suis adscripserunt. Qui mos etiam uidetur apud Hebræos fuisse. Qui Prophetias suas, Deo summo tribuentes nomen proprium non ommiserunt. Sicuti, & Sibyllis in more fuit. Quibus ex rebus, magna illa Goropij argumenta nullius ponderis euadunt. Sed aier aliquis, Aegyptia lingua, longe alia a Græca fuit. Vero que est simile, Aegyptios scriptores, & Hermetas istos, suæ lingua scripsisse. Quo ergo modo libelli Trismegisti, & Asclepij eius auditoris, Græcè leguntur? Facilis est solutio, ex ijisdem Asclepio, & Iamblichis. Nam ille libello suo diffinitionum, in hæc uerba scribit.

Καὶ ἐτι ἀσμφισάτη, ἧς ἑλλῶν ὕστερον βουλῆθέντων τῶν ἡμετέραν διάλεκτον εἰς τῶν ἰδίαν μετέμειψεν.

„ Et etiam obscurissima; cum postea Græci uoluerint nostram dialectū, in propriam interpretari.

Nec uero mirum uideri debet, tam antiquo

quo tempore, Mosis scilicet, cuius ætate vidimus, Tatum Iuniorum floruisse, id ceptum fuerit a Græcis. Cuius Tati discipulus, simul, & partis, hic Asclepius fuit. Scimus enim ex Philone, Mosem Græcis disciplinis fuisse imbutum, doctoribus, e Græcia magnis præmiis a Pharaonis filia euocatis. Iamblichus autem de his Mercurij libris, & alijs, in hunc modum loquitur.

„ His ergo ita discussis, dilucida, & plana
 „ solutio est modorum, in quos ais incidisse
 „ se te, ex Mercurij libris. Quæ enim cir-
 „ cumferuntur Mercurij titulo, Mercuria-
 „ les sententias complectuntur. Tamen si
 „ lingua philosophorum sæpe vtantur. Eo
 „ quod fuerit transcripti ab Aegyptio idio-
 „ mate, a uiris philosophiæ non impe-
 „ ritis.

Deinde non multo post, virum eum nominat, qui id fecerit.

„ Hanc sane viam Deificam, & Anagogi-
 „ cam, Mercurius docuit, & disseuit. Ex-
 „ planauit autem, & eandem interpretatus
 „ est Bytis propheta, Ammoni Regi,
 „ quam inuenit in Adytis descriptam litte-
 „ ris Hieroglyphicis, in vrbe Aegyptia quæ
 „ Sain appellant. Et rursus sine libri.

„ Quam sententiam Bytis, ex Mercurij
 „ rii commentariis, interpretando tran-
 „ sultit.

Quod vero dixit, Ammoni Regi eam fuisse eos interpretatum, Cui etiam Asclepius suum libellum scripsit, indicio est manifesto, Bytin, & Asclepium eodem vixisse tempore paulo post Hermete. De numero vero Mercurij librorum, idem Iamblichus ita scripsit.

Sane vniuersalia principia Hermes Termaximus descripsit duabus voluminum Myriadibus, auctore Seleuco. Sed tribus Myriadibus sexque Chiliadibus simul quingentis atque quinque vigintique libris, refert Manethus, Mercurium cuncta complexum ad vnguem ostendisse.

De tanto vero numero, soli supersunt, ex Ficini sententia duo, Poemander Græce, & Asclepius Latine, ab Apuleio iamdiu uersus. Quod & Vergicius, & Fluffas Candalla, senserunt, qui Græcum illud imprimi curarunt. Sed nostra sententia Poemander ille a Ficino in 14. capita dissectus, non vnus liber est, sed totidem libelli per se a Poemandro, separati. Cui solus primus debetur. Reliqui cum nullam Poemandri mentionem faciant, nec ab eo pendeant, aut ordine dogmatum, aut connexionem ulla, Poemandri partes dici non possunt. Esse autem eos ab illo diuersos, & quæ modo diximus, & Personæ

aliæ Tatus, & Asclepius, & tituli ab illo, alij Clauis, Crateris & reliqui libris addito, satis clarum faciunt. Sed extat, & alius titulus sacri libri, quem nos in Cypro in monasterio cui nomen Enclistra, simul cum reliquis inuenimus. Et quem Ioan. Stobæus Eclogis suis Physicis inseruit, cum Fragmentis alijs, & libellis etiam non paucis, partim extantium, partim etiam non extantium. Quæ omnia nos in vnum contulimus volumen, simul cum iis pauculis, quæ tum apud Cyrillum, libris contra Iulianum, tum apud Suidam reperimus, & iuxta nostra illa exemplaria, plusquam mille quadraginta loca, tum in Ficinianis, tum in Stobæanis, & Candallianis emendauimus. Quæ lectionum varietas necessitatem nobis imposuit; vt omnes nouo labore, verteremus. Sed & ordinem libellorum mutauimus ita, vt materierum sequella, magis sit connexa, & scientifica magis appareat. Atque hæc quidem de Mercurio Termaximo, siue Hermete Trismegisto eiusque libris, ex Cimmericis non linguis, sed antiquitatis tenebris quantum viribus suffecimus a nobis eruta, in lucem prodeant. Quibus hæc paucula ab eo in eius obitu prolata addantur, quæ a Calcidio referuntur, loquente ipso Hermete.

„ Hactenus filii pulsus a patria vixi peregrinus,
 „ & exul. Nunc incolumis patriam repeto,
 „ Cumque post paulum a vobis corporeis vinculis absolutus discessero,
 „ videto te, ne me, quasi mortuum lugeatis.
 „ Nam ad illam optimam, beatamque ciuitatem
 „ regredior. ad quam vniuersi ciues, mortis
 „ conditione venturi sunt. Ibi namque solus
 „ Deus, est summus princeps, qui ciues suos
 „ replebit suauitate mirifica. Quo hæc, quam
 „ multi vitam existimant, mors est potius
 „ dicenda, quam vita.

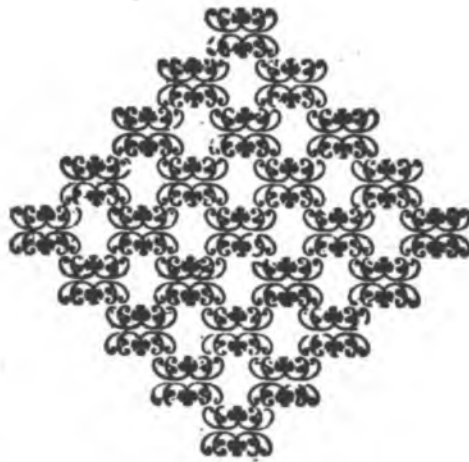
Videtur autem Hermes hic Trismegistus, coæternus, quidem fuisse Mose, sed paulo senior. Scribit. n. Eusebius in Chronico; Anno Armei Aegypti regis primo, Cath filium Trismegisti floruisse. Is autem annus ante Mosis obitum vigesimus circiter fuit. Apparebit autem ex hisce Hermetis, tum libellis, tum fragmentis, pia quædam erga Deum philosophia, fidei dogmatibus, vt plurimum consona. Apparebit, quoque, Græcas philosophias omnes; Pythagoream, Platoniam in diuinis, ac morum dogmatibus Aristotelicam autem, & Stoicam in Physicis, & medicinæ etiam prima principia, & ex his, & ex alijs, qui perierunt eius libris fuisse desumptas. Quamobrem, longe satius, & christianis hominibus con-
 sultius

FRANCISCI PATRICII,

sultius, & vtilius longe futurum esse, si Hermeris dogmata, potius quam Aristotelica, quæ ubiq; magna scitent impietate, in scholis publicis, & monachorum Aristoteli nimirum additorum cœnobijs, aliquando legantur. Quod vt comodius fieri queat libellos iuxta materierum, vt diximus sequellam ac seriem, in ordinem redegimus. Sicuti & .

Platonis dialogos, qui sparsi ac fere vt hi, dispersi legebantur, ordine scientifico, vt post hosce apparebit, disposuimus. Vti difficultate maxima, quæ ex eorum confusione oriebatur remota, certo ac facili admodum ordine, in posterum legatur. Et ex ea facilitate, amor ac studium vere philosophantium erga diuinas hæc vtrasque philosophias excitetur.

FINIS.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕRΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ. ΗΕRΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΙ,

ΠΕΡΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ,

καὶ φιλοσοφίας.

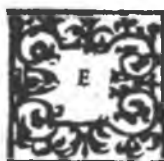
DE PIETATE,

& Philosophia.

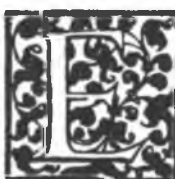
ΒΥΒΛΙΟΝ Α.

LIBER I.

ΕΓὼ ὁ τέκνον καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἀρεσκῶ, καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβείας πρῶτον τὸ ἕ συγγραφοῦ. Οὐδὲμία γὰρ ἂν γένοιτο δικαιοτέρα εὐσεβεία, ἢ τὸ νοῆσαι τὰ ὄντα, καὶ χάριν τῷ ποιῆσαιτι ὑπερ τούτων ὁμολογῆσαι, ὅπερ διατελων οὐ παύσομαι. Τί οὐκ ἂν τίς φραπῶν ὁ πατήρ, εἰ μηδὲν ἐστὶν ἀληθὲς ἐνθάδε, καλῶς διαγάγῃ τὸν βίον; Εὐσεβὲς δ' ἔτερον. ὁ δ' εὐσεβῶν ἀκρῶς φιλοσοφεῖ.

Χωρὶς γὰρ φιλοσοφίας ἀκρῶς εὐσεβῆσαι ἐδύνατον. Ὁ δ' μαθὼν οὐκ ἂν καὶ πῶς διατέτακται, καὶ ἕσθ' ἵκνῃ, καὶ ἐνκεν τίνος, χάριν τῷ δημιουργῷ ὡς πατρὶ ἀγαθῷ, καὶ τροφῇ χρηστῷ, καὶ ἀποστοφί πρὸς, ὁμολογήσει. Ὁ δὲ χάριν ὁμολογῶν εὐσεβῆσει. Ὁ δ' εὐσεβῶν ἴσεται καὶ ποῦ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, καὶ τίς ἐστὶν ἡ κἀνή. καὶ μαθὼν, ἐστὶ μάλλον εὐσεβέστερος εἶναι. Οὐδὲ ποτὲ γὰρ ὁ τέκνον, ψυχὴ ἐν σωματι οὔσα, καὶ κουφίσασα ἑαυτὴν ἐπὶ τῷ κατέληψεν τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, καὶ ἀληθοῦς, ὀλιθῆσαι δύναιται ἐπὶ τὸ ἐναντίον. Δεινὸν γὰρ ἔρωτα ἴχει, καὶ λήθω πάντων ἢ κακῶν ψυχὴ μαθούσα ἑαυτῆς τὸν ἀποκράτορα, καὶ οὐδέτι ἔπιστῆσαι τὸν ἀγαθὸν δύναιται. Τὸ τε, τέκνον, τοῦτο εὐσεβείας εἶναι τέλος. Ἐφ' ἑ ἀφικνούμενος καὶ καλῶς βίωσῃ, καὶ εὐδαιμόνως τεθῆξῃ: τῆς ψυχῆς σου μὴ ἀγνοουσης ποῦ αὐτῷ δεῖ ἀναπλῆσαι. Αὐτὴ γὰρ μόνη ἐστὶν, ὁ τέκνον, ἢ πρὸς τῷ ἀληθῆσαν ὁδῶν, ἢ καὶ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ὠδῶσαν, καὶ ὁδεύσαντες ἐτύχον τοῦ ἀγαθοῦ.

GO, o fili, & humanitatis gratia, & erga Deum pietatis, primum hoc conscribo. Nulla .n. fuerit iustior pietas, quàm intelligere entia, & gratias factori de eis confiteri. quod facere non cessabo. Quid ergo faciens quis, o pater, si nihil hic verum est, recte traducat vitam. Pius esto, o fili, qui uero pius est, summe philosophatur. Namque sine philosophia, summe pium esse, est impossibile. Sed qui discit, qualia sint entia, & quo modo sint disposita, & a quo, & cuius gratia conditori, ur patri bono, & nutritori probo, & curatori fido, gratias habebit. Et qui gratias agit, pius erit. Qui uero pius est, sciet ubi sit ueritas, & quæ nam sit illa. Et sciens, etiam magis erit pius. Numquam enim o fili. anima in corpore existens, & leuior facta, attollit se ipsam ad comprehensionem boni & ueri, labi potest in contrarium. Vehementem enim amorem habet, & obliuiscitur, omnium malorum anima, quæ didicerit suum authorem. Et non potest amplius a bono discedere. Atque hic o fili, esto pietatis religiose finis. Ad quem cum perueneris, & bene uiues, & feliciter morieris, anima tua non ignorante quo eam oporteat reuolare. Hæc enim sola est, o fili, ad ueritatem uia, qua etiam progenitores nostri ierunt, & iter peragètes consecuti sunt bonū. Venera-

HERMETIS TRISMEGISTI,

Venerabilis hæc est via, & plana. difficilis tamen itu, animæ in corpore existenti. Primo namque oportet eam secum pugnare, & disensionem magnam facere, & ab una parte superari. Vnius enim sit ad duo congressus. illo fugiente, his vero detinere studentibus. Victoria autem utrorumque; nõ est similis. Illud. n. ad bonum festinat, hæc vero prope mala habitat. Et illud liberari cupit. hæc vero seruitutem amat. Quod si vincatur duæ partes, manent sibi etiã principe priuatæ. Si vero una illa supata fuerit, a duabus illis ducitur ac fertur ad pœnam, iudicis qui hic est. Ille est, o fili uix quæ illuc est, ductor. Oportet. n. te o fili, pio, corpus ante finem relinquere, & vincere agonem vitæ, & victor factus redite. Nunc vero o fili, entia tibi per capita percurrat. Intelliges. n. que dicam, memoria tenes, quæ audiuisti. Omnia entia mouetur. Solum nõ ens, immobile. Omne corpus mutabile. Nõ omne corpus dissolubile. Quædam corporum sunt solubilia. Nõ omne animal, mortale. Non omne animal, immortale. Dissolubile est, quod corruptibile. Quod manet, immutabile. Quod immutabile, æternum. Quod semper fit, sepe et corrumpitur. Quod semel factum est, nunquam corrumpitur, neque aliud quid sit. Primum Deus secundum mundus, tertium homo. Mundus propter hominem. Homo vero propter Deum. Animæ, quod sensitivum est, corruptibile. Quod uero rationale, immortale. Omnis essentia immortalis. Omnis essentia non mutabilis. Omne ens duplex. Nullum entium stat. Nõ omnia, anima mouentur. Omne ens, anima mouetur. Omne patiens, sentit. Omne sentiens patitur. Omne dolens & gaudens animal mortale. Nõ omne gaudens, & dolens, animal æternum. Non omne corpus ægrotat. Omne corpus ægrotans, dissolubile. Mens in Deo, ratiocinatio in homine, ratio in mente. Mens, impassibilis. Nihil in corpore uerum. In incorporeo, totum, sine mendacio. Omne, quod generatur, corruptibile. Nullum bonum super terra, nullum malum in cælo. Deus bonus. Homo malus. Bonum, voluntarium, malum inuoluntarium. Dicitur bona eligunt ut bona. Bona lex magni, bona lex. Bona lex, lex. Diuinum, tempus. Lex humana. Malitia, mundi alimentum. Tempus hominis corruptio. Omne in cælo immutabile, omne in terra mutabile. Nihil in cælo seruum. Nihil in terra liberum. Nihil ignotum in cælo, nihil notum in terra. Nõ comunicant terrena, cum cælestibus. Omnia in cælo, sine reprehensione. Omnia terrena reprehensibilia. Immortale, nõ mortale. Mortale, nõ imortale. Seminatum, nõ omnino gignitur. Genitum uero, omnino & seminat. Dissolubilis corporis, duo tempora, alterna seminatio ne ad genituram, altera a genitura usque ad mortem. Æterni corporis, tempus unum ex genitura.

Σεμνή αὐτὴ ὁδὸς καὶ λεία, χαλεπὸν δὲ ψυχῇ ὀδεύσαι ἐν σώματι οὕσῃ. Πρωτὸν μὲν γὰρ αὐτῷ ἑαυτῇ πολεμῆσαι δεῖ. καὶ διάσασιν μεγαλίῳ ποιῆσαι καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους πλεονεκτηθῆναι. Ἐνὸς γὰρ γίνεται πρὸς δύο ἡ σύστασις. Τοῦ μὲν φυγόντος, ἢ δὲ καταχθῆν ἀπὸ δόντων. Ἡ δὲ νίκη ἀμφοτέρων, οὐχ ὁμοία. Τὸ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀπεύθει, τὰ δὲ πρὸς τὰ κακὰ κατακίει. καὶ τὸ μὲν ἐλάττωσθαι ποθεῖ. Τὰ δὲ τῷ δουλείαν ἀγαπᾷ. Κανὸν μὲν νικῆθῆ, τὰ δύο μέρη μεμνηκέν ἑαυτῷ ἔρημα καὶ τοῦ ἀρχοντος. Ἐάν τὸ ἐν ἠπείθῃ, ὑπὸ τῷ δύο ἀγεται, καὶ φέρεται τιμαρούμενον τῇ ἐνθάδε διαίτῃ. Οὗτος ἐστὶν ὁ τέκνον, ὁ τῆς ἐκείσε ὁδοῦ ἀγωγός. Δει γὰρ σὲ ὁ τέκνον, τὸ σῶμα πρὸ τοῦ τέλους ἐγκαταλήψαι, καὶ νικῆσαι τὸν ἐναγώνιον βίον, καὶ νικῆσαντα οὕτως ἀνελθεῖν. Νυνὶ δ' ὁ τέκνον, κεφαλαίους τὰ ὄντα διεξελεύσομαι. Νοήσεις γὰρ τὰ λεγόμενα, μεμνημένος ἂν ἦκουσας. Πάντα τὰ ὄντα κινεῖται. Μόνον τὸ μὴ ὄν, ἀκίνητον. Πάν σῶμα, μεταβλητὸν. Οὐ πᾶν σῶμα, διαλυτὸν. Ἐνια ἢ σωματῶν διαλυτὰ. Οὐ πᾶν ζῶον θνητὸν. Οὐ πᾶν ζῶον ἀθάνατον. Διαλυτὸν τὸ φθαρτὸν. Τὸ μένον, ἀμεταβλητὸν. Τὸ ἀμεταβλητὸν, αἰδίον. Τὸ αἰν. γιγνώμενον, αἰεὶ καὶ φθείρεται. τὸ δ' ἀπαξ γιγνώμενον, οὐδέποτε φθείρεται, οὐδ' ἄλλο τι γίγνεται. Πρωτὸν ὁ θεός, δευτερονοὸς κόσμος, τρίτον ὁ ἀνθρώπος. Ὁ κόσμος διὰ τὸν ἀνθρώπον. Ὁ δ' ἀνθρώπος διὰ τὸν θεόν. Ψυχῆς, τὸ μὲν αἰδητὸν, θνητὸν. τὸ δὲ λογικὸν ἀθάνατον. Πᾶσα οὐσία, ἀθάνατος. Πᾶσα οὐσία οὐ μεταβλητὴ. Πᾶν τὸ ὄν, διήθη. Οὐδὲν ἢ ὄντων ἐσηκέν. Οὐ πάντα, ψυχῇ κινεῖται. Πᾶν τὸ ὄν, ψυχῇ κινεῖται. Πᾶν τὸ παχὸν αἰδεῖται. Πᾶν τὸ αἰδοῦμενον παχέει. Πᾶν τὸ λυπούμενον, καὶ ἠδέεται, ζῶον θνητὸν. Οὐ πᾶν τὸ ἠδοῦμενον λυπῆται, ζῶον αἰδίον. Οὐ πᾶν σῶμα νοση. Πᾶν σῶμα νοσοῦν, διαλυτὸν. Ὁ νοῦς, ἐν τῷ θεῷ. Ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ λόγος ἐν πᾶσι. Ὁ νοῦς ἀπαθής. Οὐδὲν ἐν σώματι ἀληθές. Ἐν ἀσωμάτῳ ἴσπαν, ἀψάδές. Πᾶν τὸ ἡμιόμνον φθαρτὸν. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν κακὸν ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὁ θεὸς ἀγαθός. Ὁ ἀνθρώπος κακός. Τὸ ἀγαθὸν ἐκουσίον. Τὸ κακὸν, ἀκουσίον. Οἱ θεοὶ τὰ ἀγαθὰ αἰροῦνται, ὡς ἀγαθὰ. Ἡ εὐνομία μεγάλου, εὐνομία. Ἡ εὐνομία ὁ νόμος. Θεῖον χροнос. νόμος ἀνθρώπινος. Κακία κόσμου προφη. χροнос ἀνθρώπου φθορά. Πᾶν ἐν οὐρανῷ ἀμεταθετὸν. Πᾶν τὸ ἐπὶ γῆς, μεταθετὸν. Οὐδὲν ἐν οὐρανῷ δούλον, οὐδὲ ἐπὶ γῆς ἐλεύθερον. Οὐδὲν ἀγνωστον ἐν οὐρανῷ. οὐδὲν γνώριμον, ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐ κοινώνει τὰ ἐπὶ γῆς, τοῖς ἐν οὐρανῷ. Πάντα ἐν οὐρανῷ ἀμομα. πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ἐπίμομα. Τὸ ἀθάνατον οὐ θνητὸν. τὸ θνητὸν, οὐκ ἀθάνατον. Τὸ σαρῆν, οὐ πάντως θνητὸν. τὸ δὲ θνητὸν πάντως, καὶ σαρῆν. Διαλυτὸν σώματος δύο χρόνοι. ὁ ἅπλοῦς τῆς σαρῆς μέχρι τῆς ἡμίσσεως. καὶ ὁ ἅπλοῦς τῆς ἡμίσσεως μέχρι τῆς θανάτου. Τοῦ αἰδίου σώματος, χρόνος ἐκ τῆς ἡμίσσεως μόνος.

Τὰ διαλυτὰ σώματα αὐξεται, καὶ μιοῦται . Ἡ διαλυτὴ ὕλη, εἰς τὰ ἐναντία ἐναλλοιοῦται φθορὰν, καὶ γενεσιν . Ἡ δ' αἰδῖος εἰς αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ ὅμοια . Γένεσις ἀνθρώπου, φθορὰ . Φθορὰ ἀνθρώπου, γένεσις ἀρχῆ . Τὸ ἀπογεννώμενον, καὶ ἀπογίγνεται . Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἐν σώμασιν εἰσίν, τὰ δ' ἐν ἰδέαις . Τὰ δ' ἐνεργείας, ἐν σώματι εἰσίν . Τὸ ἀθάνατον οὐ μετέχει τοῦ θνητοῦ . Τὸ ὃ θνητόν, τοῦ ἀθάνατου μετέχει . Τὸ ὃ θνητόν, εἰς ἀθάνατον σῶμα οὐκ ἔρχεται . Τὸ δ' ἀθάνατον εἰς θνητόν παραγίνεται . Αἱ ἐνέργειαι οὐκ εἰσὶν ἀνωφερεῖς, ἀλλὰ κατωφερεῖς . Οὐδὲν οὐφείλει τὰ ἐπιγῆς, τὰ ἐν οὐρανῶ . Τὰ δ' ἐν οὐρανῶ πάντα ὠφείλει τὰ ἐπιγῆς . Οὐρανὸς σωμάτων αἰδῖων Διαιτικός . Ἡ γῆ σωμάτων φθαρτῆ δεικτική . Ἡ γῆ ἀλογος . Ὁ οὐρανὸς λογικός . Τὰ ἐν οὐρανῶ ὑπέκινται . Τὰ ἐπιγῆς τῆ γῆ ἐπίκεινται . Ὁ οὐρανὸς πρῶτον σοιχεῖον . Πρόνοια, θεῖα τάξις . Ανάγκη, ἀπειροια ὑπέρτις . Τύχη φορὰ ἀτακτοῦ, ἐνεργείας εἰδωλον, δόξα ψαδῆς . Τί θεός ἀπειρον ἀγαθόν . Τί ἀνθρώπος, ἀπειρον κακόν . Τοῦτων ἤ κεφαλαιῶν, μεμνημένος, καὶ ὦν σοὶ διὰ πλείονων λόγων διέξῃλθον, ευκόλως ἀναμνήσθησθαι . Ταῦτα γὰρ ἐκείνων εἰσι σοιχεῖα . Τὰς μὲν τοὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς ὁμιλίας παραιτοῦ . Φθορεῖν μὲν γὰρ σὲ οὐ βούλομαι . Μᾶλλον ὅτι τοῖς πολλοῖς δόξης καταγέλαστος εἶ . Τὸ γὰρ ὁμοιον πρὸς τὸ ὁμοιον παραλαμβάνεται . Ἀνόμοιος δὲ ἀνομίῳ οὐδέποτε φίλος . Οὗτοι δὲ οἱ λόγοι ὀλίγους παντελῶς ἀπροατὰς ἔχουσιν, ἢ ταχὰ τοὺς ὀλίγους ἀξουσι . Ἐχουσι δὲ τί καὶ ἴδιον ἐν ἑαυτοῖς . Τοὺς κακοὺς μᾶλλον παροξύνουσι πρὸς τὴν κακίαν . Διὸ καὶ τοὺς πολλοὺς φυλάττει, μὴ νοῦνηλας τῶν λεγομένων ἔσθ' ἀρετῆ . Πῶς ἦπας ὁ πατὴρ οὐ ἴσως ὁ τέκνον . Πᾶν τὸ ξῶν ἤ ἀνθρώπων ἐπὶ ῥεπέτερον ἐστὶν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ταῦτα σωτροφον γίνονται . Διὸ καὶ ἠδεται αὐτῆ . Τοῦτο δὲ τὸ ζῶον . Ἐάν μάλιν ὅτι γῆητός ὁ κόσμος, καὶ πάντα καὶ πρόνοια, καὶ ἀνάγκη γίνονται, εἰμαρμένης πάντων ἀρχούσης, οὐ πολλῶ ἑαυτοῦ χειρονεύσαι . Καταφρονήσας μὲν τοῦ παντός ὡς γῆητοῦ . Τὰς δὲ αἰτίας τοῦ κακοῦ τῆ εἰμαρμένη ἀναφέρειν οὐκ ἀφίξεται ποτὲ παντός ἐργου κακοῦ . Διὸ φυλακτεὸν αὐτοῦς, ὅπως ἐν ἀγνοίᾳ ὄντες ἐλαπθον ὡς κακοὶ φόβῳ τοῦ ἀδύλου .

Τ Ε Λ Ο Σ .

Diffolubilia corpora augetur, & minuuntur: Diffolubilis materia, in contrarias alteratur corruptionem, & generationem . Aeterna vero in seipsam, & in similia . Generatio hominis, corruptio . Corruptio hominis, generationis principium . Quod abit, etiam desinit esse . Entium, alia in corporibus sunt, alia in Idæis . Quæ energiæ sunt, in corpore sunt . Immortale non participat immortalis . Mortale, in immortale corpus non uenit . Immortale vero in mortale aduenit . Energiæ non sursum feruntur . sed deorsum . Terrena nihil iuuant, cælestia . Cælestia uero iuuant omnia terrena . Cælum corporum æternorum est susceptor . Terra corporum corruptibilium est susceptrix . Terra, irrationalis . Cælum rationale . Quæ in cælo sunt, subiacent . Quæ in terra, terra superstant . Cælū primum elementum . Prouidencia, diuinus ordo, necessitas prouidentia ministra . Fortuna, latio inordinati, energiæ idolum . opinio falsa . Quid Deus? Immutabile bonum . Quid homo? immutabile malum . Hæc capita, si memoria tenebis, & ea quæ pluribus uerbis tibi exposui, recordaberis . Hæc enim illorum sunt periochæ . Cum vulgo conuersationes uita, Nolo enim te inuidum esse . vel potius, quia plebi videberis esse ridiculus . Simile enim simili depræhenditur . Dissimilis uero dissimili numquā amicus . Isti uero sermone paucos omnino auditores habent, & forte paucos habebunt . Habent tamen quid peculiare in se ipsis . Malos magis acciunt ad malitiam . Ideo oportet vulgum deuitare, quia non intelligit, eorū quæ dicuntur, uirtutem . Quo modo dixisti o patet? In hunc modum, o fili . Omne animal, propensius est hominibus, in malitiam . At hinc conuiuia fit . Et ideo gaudet illa . At hoc animal, si didicerit, quod generabilis sit mundus, & quod omnia per prouidentiam, & necessitatem fiunt, impetante cunctis fato, non multo deterius se ipso erit . Spermēs vniuersum ut genitū . Causas autē mali si in fatum referet, nunquam abstinebit ab omni opere malo: Ideo, cauendum ab ipsis, ut in ignorance perseverantes minus sint mali præ timore occulti .

F I N I S .

HERMETIS
TRISMEGISTI,
POEMANDER.
LIBER II.

Um aliquando cogitarem circa entia, & elevata mente, valde sopitis mei corporis sensibus, veluti qui somno sunt grauari ex cibi satieta- te, uel corporis labore, uisus sum uidere quendam permagnum mensura indefinita, uocare meum nomen, & mihi dicere. Quid uis audire, & inspicere? Et quid mente concipiens, discere, & cognoscere? Aio ego. Tu uero quis es? Ego equidem, inquit, sum Poemander, mens eius qui dominus est. Noui quid uelis. Et tecum sum ubique. Dico ego. Discere uolo entia, & intelligere eorum naturam, & cognoscere Deum. Quomodo? Dixi, audire uolo. Inquit, Me rursus habere mentem tuam. Quaecunque uis discere, ego te docebo. Cum hoc dixisset, mutatus est forma. Et illico spectaculum indefinitum, & lucem omnia facta, suauem, & hilarem. Et lætatus sum ea uisa. Et paulo post, tenebræ deorsum latæ, in parte factæ, horribiles, & tristes, oblique terminatæ, ut imaginarer me uidente, mutari tenebras in humidam quandam naturam ineffabiliter turbatam, & fumum reddentem tamquam ab igne, & sonum quandam resonantem indicibilem, lugubrem. Inde [uox ex ipsa inarticulata emittebatur. ut suspicaretur uocem esse lucis.] Ex luce uero, uerbum quoddam sanctum conscendit ipsam naturam. Et ignis sincerus exiit ex humida natura sursum in sublimem. Leuis autem erat, & acutus atque efficax. Et aer, & ipse leuis, secutus est spiritum. Ascenditque usque ad ignem a terra, & aqua, ut uideretur suspendi super ipso. Terra uero, & aqua remanserunt in se commissa, ut non cerneretur ab aqua. Mouebanturque, ob illatum spirituale uerbum. Tunc Poemander ad me. Intellexisti ne spectaculum, quid sibi uelit? Et cognoscam inquam ego. Lux illa, inquit, ego sum, Mens tuus Deus. Qui est ante humidam naturam, quæ ex tenebris, apparuit.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ
ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.
ΠΟΙΜΑΝΔΡΗΣ.
ΒΙΒΛΙΟΝ Β

Νοίας μοι ποτὲ ἠυμένην ἀεὶ ὄντων, καὶ μεταμοιδήσης μου τῆς διανοίας, σφοδρὰ κατεχέ- θεισάν μου τῷ σωματικῷ αἰ- θησῶν, ὡσπερ οἱ ἐν ὕπνῳ βε- βαρημένοι, ἐκ κόρου προφῆς, ἢ ἐκ κόπου σωματος, ἔδοξα τινα ἰδεῖν ἰσχυρῶς ἐπι- μνησθέντα, καλεῖν μου τὸ ὄνομα, καὶ λέγοντα μοι. Τί βούλει ἀκούσει καὶ θεασα- σθαι; καὶ τί νοήσας μαθεῖν καὶ γινῶναι; φημὶ ἐ- γώ, σὺ γὰρ τίς εἶ; Εγὼ μὲν, φησὶν, εἰμὶ ὁ Ποι- μάνδρης, ὁ τῆς αἰθιρίας νοῦς. Οἶδα ὁ βου- λει, καὶ σωθήμι σοὶ πανταχοῦ. φημὶ ἐγώ, μαθεῖν θέλω τὰ ὄντα. Καὶ νοῆσαι τίω τούτων φύσιν, καὶ γινῶναι τὸν θεόν. Πῶς; Εἴπω ἀκού- σαι βούλομαι. φησὶν, ἐμὲ πάλιν ἔχε νῆσθαι. Ὅσα θέλεις μαθεῖν, ἐγώ σε διδάξω. Τοῦτο εἰπὼν, ἠλλά- γη τῆς ἰδέας, καὶ εὐθέως πάντα μοὶ ἰσοικῆσθαι ὅρα. Καὶ ὄρω θεῶν ἀόριστον. Φῶς δὲ πάντα γενημέ- να ἡδίστον τε, καὶ ἰλαρόν. καὶ ἠράδην ἰδὼν, καὶ μετ' ὀλίγον, σκοτος κατασφαιρῆς ἰὼ ἐν μέρει γε- νημένον, φοβερόν τε καὶ συγνόν, σκοτικῶς πε- πειραμένον, ὡς εἰκασαὶ μὲ εἶδοτα μεταβαλ- λούμενον τὸ σκοτός εἰς ὑγρὴν τινα φύσιν ἀπά- τως τεταραγμένῳ. καὶ καπνὸν ἀποδιδούσαν ὡς ἀπὸ πυρός, καὶ τινα ἠχὸν ἀποτελούσαν ἀ- νεκκάλητον, γοῶντι. Εἶτα [βοή ἐξ αὐτῆς ἀ- σπυρῆτος ἐξεπέμπετο, ὡς εἰκασαὶ θανάτῳ φω- τός.] ἐκ τοῦ φωτός τις λόγος ἅγιος ἐπέβη τῇ φύσει, καὶ πῦρ ἀκροῖτον ἐξετηθησεν, ἐκ τῆς ὑγρᾶς φύσεως ἀνω εἰς ὑψίς. Κούφον, δὲ ἰὼ, καὶ ὄξυ δρασάοντι ἀμα. Καὶ ὁ ἀήρ ἑ- λαφρός ἀνῆκολούθησε πρὸ πνεύματι. Αναβαί- νοντος αὐτοῦ μέχρι τοῦ πυρός, ἀπὸ γῆς, καὶ ὕ- δατος, ὡς δοκῆν κρεμάσθαι αἰὼν ἐπ' αὐτοῦ, γῆτε, καὶ ὕδωρ εἴδει κατ' ἑαυτὰ συμμεμιγμέ- να, ὡς μὴ θεωρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Κινου- μένα τε ἰὼ, διὰ τὸν ἐπιφερόμενον πνεύμα- τικὸν λόγον. Ὁ δὲ Ποιμάνδρης ἐμοὶ. Ἐν- νόησας φησὶ, τίω θεῶν ταύτῳ, ὅτι καὶ βού- λεται; Καὶ γινώσκωμαι εἴπω ἐγώ. Τὸ φῶς ἐκεί- νο εἶπεν ἐγὼ εἰμὶ, Νοῦς ὁ σὸς θεός, ὁ πρὸ φύσεως ὑγρᾶς, τῆς ἐκ σκοτούς, φανήσης.

ὁ δ' ἔειπεν οὕτως φωνήεντι λόγος υἱὸς θεοῦ. Τὶ οὖν φημὲς
 οὕτω γινώσκω, τὸ ἐν σοὶ βλέποντι, καὶ ἀκούοντι, λόγος κυ-
 ρίου, ὁ δὲ νοῦς πατὴρ θεὸς οὐ δίδεσκοντα ἀπ' ἀλλή-
 λων. ἔνασις γὰρ τούτων ἐστὶν ἡ ζωὴ. Εὐχαριστῶ σοι
 ὡς ἔγωγε. ἀλλὰ δὴ νοῦν τὸ φῶς, καὶ γινώσκω τοῦ-
 το. Εἰπόντος ταῦτα, ὅπ' ἄλλοι ἄλλοι χρόνον ἀνταπι-
 στήματα, ὅστε μὲ πρῆμνι αὐτοῦ τὴν ἰδέαν. Ανα-
 νεύσαντος δὲ. θεωρῶ ἐν τῷ νοί τοῦ φῶς ἐν δυ-
 ναμεισιν ἀναριθμηταῖς ἐν, καὶ κόσμῳ ἀπειρίστῳ
 ὄντος, καὶ περιέχοντι τὸ πῦρ δυνάμει μεγίστῃ καὶ
 εἰσὶν ἐγκείμεναι κρατουμένων. Ταῦτα δὲ ἔγωγε δι-
 νοήθην. ὁρῶν τὸν τοῦ Ποιμανδρου λόγον. ὅστε
 ἐν ἐκπλήξει μοῦ ὄντος. φησὶ πάλιν ἐμοί. ἡ δὲ ἐν
 τῷ νοί τὸ ἀρχέτυπον εἶδος, τὸ πρῶτον παρὸν τῆς ἀρ-
 χῆς τῆς ἀπεραντοῦς. Ταῦτα ὁ Ποιμανδρὸς ἐμοί.
 Τα οὖν, ἔγωγε φημι, στοιχεῖα τῆς φύσεως, τὸ δὲ ἐν ὑπέ-
 ρη; Πάλιν ἐκεῖνος πρὸς ταῦτα. Ἐκ βουλήσ θεοῦ,
 ἡ τις λαβοῦσα τὸν λόγον, καὶ ἰδοῦσα τὸν καλὸν
 κόσμον ἐμιμήσατο κοσμοποιήσασα διὰ τῆς ἐαυτῆς
 στοιχείων καὶ ἡμιματῶν ψυχῶν. Ὁ δὲ νοῦς ὁ
 θεός, ἀβροθῆλος ἀνζωὴ καὶ φῶς ὑπάρχων, ἀ-
 πεκύνθη λόγῳ ἑτέρῳ νοῦν δημιουργόν. ἐς θεός
 τοῦ πυρός, καὶ πνεύματος ὃν ἐδημιούργησε
 διοικητὰς τινὰς ἐπιτά, ἐν κύκλοις περιεχόμενους τὸν
 αἰδητὸν κόσμον, καὶ ἡ διοίκησις αὐτῆς, ἡμαρ-
 μήτη καλεῖται. ἐπληθύνθη ἐν ὑβὺς ἐκ τῆς κατα-
 φέρων στοιχείων τοῦ θεοῦ, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος
 ἐστὶ τὸ καθαρὸν τῆς φύσεως δημιουργήματα. καὶ
 ὑπόβητι τῷ δημιουργῷ τῷ, ὁμοούσιος γὰρ τῷ, καὶ
 κατελήθη τα ἄλογα, τὰ κατωφερῆ τῆς φύσεως
 στοιχεῖα, ὡς ἐστὶν ὑλὴ μόνω. Ὁ δὲ δημιουργὸς
 νοῦς σὺν τῷ λόγῳ, τὸ περιέχων τοὺς κύκλους,
 καὶ δυνάμει φοῖζω ἐστρεφε τὰ ἐαυτοῦ δημιουργή-
 ματα. καὶ ὡς εἶπε εἰς ἀρχῆς ἀόριστου, εἰς
 ἀπέραντον τέλος εἰσέρχεται γὰρ αἰετῶ, οὐ λήγει. Ἡ
 δὲ τούτων περιφορά καθὼς εἶλεν ὁ νοῦς, ἐκ τῆς
 κατωφερῶν στοιχείων ζωῆς ἡνεγκεν ἄλογα. οὐ
 γὰρ ἐπέχε τὸν λόγον. ἀπὸ δὲ πετινά ἡνεγκε,
 καὶ τὸ ὑδρὸν νηκτὰ; διακεχωριστῶ δ' ἀπ' ἀλλή-
 λων ἡτε γῆ καὶ τὸ ὑδρὸν καθὼς ἠθέλησεν ὁ νοῦς.
 καὶ ἡ γῆ ἐξῆνεγκεν ἀπ' αὐτῆς ἃ εἶχε ζωῆα τε
 πρῶτα, ἔρπετα, θηρία ἄγρια, καὶ ἡμέρα.
 Ὁ δὲ πάντων πατὴρ, νοῦς, ὢν, ζωὴ, καὶ φῶς,
 ἀπεκύνθη τὸν ἄνθρωπον αὐτῷ ὁμοιον, οὐ ἡρά-
 δη ὡς ἰδίου τόκου, περικαλλῆς γὰρ ἔσθ', τὴν
 τοῦ πατρὸς εἰκόνα ἔχων. ὄντας γὰρ καὶ ὁ
 θεός ἡράδη τῆς ἰδίας μορφῆς, καὶ αὐτῆ πα-
 ρέδωκε τὰ ἐαυτοῦ πάντα δημιουργήματα. Κα-
 ταρούσας δὲ τὴν τοῦ δημιουργοῦ κτῆσιν ἐν τῷ
 παντὶ ἡβουλήθη, καὶ αὐτὸς δημιουργῶν. καὶ
 ἀπεχωριστῶ τῷ πατρὸς, ἡμιόμοτος ἐν τῇ
 δημιουργικῇ σφαίρα. ἔχων τὴν πᾶσαν ἐξου-
 σίαν. κατενόησε τῆς ἐπιτά τὰ δημιουργήματα.
 οἱ δ' ἡράδησαν αὐτοῦ. ἔλασος δὲ μεταδίδου
 τῆς ἰδίας ταξέως. καὶ καταμαθῶν τὴν του-
 των οὐσίαν, καὶ μεταλαβῶν τῆς ἐαυτῆς φύσεως,
 ἡβουλήθη ἀναρρῆξαι τὴν περιφέρειαν τῆς κύκλων,
 καὶ τὸ κράτος τοῦ ὀπικειμένου ἐπὶ τοῦ πυρός

Illud uero ex mente lucidum uerbum, filius
 Dei. Quid ergo, inquam? Sic nosce. Quod in
 te uidet, & audit, uerbum domini. Mens ue-
 ro Deus pater, non distant a se inuicem. Vnio
 enim horum est uita. Graciam tibi ago, inquam
 ego. Sed mente concipe lucem, & cognosce
 ipsam. Sic effatus, diu aduersi nos intuebamur,
 ita ut tremetem eius formam. Aduerso autem
 eo, conspicio in mente mea lucem in uiribus
 innumeris esse. & mundum indefinitum uerè;
 & cohiberi ignem uirtute maxima, & statum
 esse adeptum, coactum. Hæc ego comprehen-
 di, uidens Poemandri uerbum. Itaque cum in
 stupore essem, ait ad me rursus. Vidistin in me-
 re, archetypam formam quæ ante principium
 est principij interminati? Hęc Poemander mi-
 hi. Inquam ego, Elementa naturæ, unde sunt
 constituta? Rursus ille ad hæc. Ex consilio Dei.
 Qui accipiens uerbum, & uidens pulchrum
 mundum, imitatus est, mundum efficiens per
 eius elementa. & germina animarum. Mens
 uero Deus, mas femina existens, uita & lux
 eū sit parturijt uerbo, aliam mentem opificem.
 Quæ Deus ignis, & spiritus existens effecit re-
 ctiores quosdam septem, in circulis continen-
 tes sensibilem mundum. Et regimen illorum
 fatum uocatur. Exilijt statim ex deorsum
 artis elementis Dei uerbum, in purum naturæ
 opificium, & unicum est opifici menti. Con-
 substantialis enim erat. & relicta sunt ratione
 carentia, deorsum lata naturæ elementa, ut es-
 sent materia tantum. Mens uero opifex si-
 mul cum uerbo, quæ complectens circulos,
 & uersans in apetu, reuoluit sua opificia,
 permittit, ut reuoluerentur, a principio indefi-
 nito, in interminatum finem. Incipiunt enim
 semper ubi desinuāt. Horum uero circulatio,
 prout uult mens, ex deorsum latis elementis
 animalia protulit irrationalia. non enim ha-
 bebant rationem. Aer uero uolatilia tulit,
 aqua uero natantia. Et segregata sunt ab inui-
 cem, terra, & aqua prout uoluit ipsa Mens. Et
 terra produxit a se, quæ habebat animalia
 quadrupeda, serpentina, bestias ferac ac cicu-
 res. Omnium uero pater Mens, cum esset ui-
 ta & lux, parturijt hominē sibi similem, quem
 adamauit, ut proprium partum. Perpulcher. n.
 erat, patris imaginem habens. Reuera. n. etiam
 Deus dilexit propriā formam. Eique tradidit
 omnia sua opificia. Cumq; mente cōprehēdisset
 opificis facturā in uniuerso, uoluit, & ipse cō-
 dere. Et segregatus est a patre, relictus in opifi-
 ciali sphaera. Habes uero omnē potestātē cōnde-
 rauit septē rectorū opificia. Ipsi uero eū dilexe-
 rūt, & singuli participē sui ordinis fecerūt. Cū-
 que intellexisset horū essentiā, & particeps fa-
 ctus eorū naturæ, uoluit percurrere circū feren-
 tiā circuloꝝ, & potentia eius qui igni infidet
 intelli-

HERMETIS TRISMEGISTI

intelligere. Et is mortalium mundi animalium, & irrationalium, habens omnem potestatem, per harmoniam introspectit, irrumpens, potentiam circulorum, & ostendit deorsum lata naturam, pulchram Dei imaginem. Quam cum conspexisset, infatibile pulchritudine, & omnem efficaciam in se habentē septē rectorum, & imaginum Dei subrisit prae amore. utpote pulcherrimae imaginis, hominis formam, quasi in aqua vidisset, umbrā vero in terra. Ille uero uidens simile sibi imaginē in se ipso, existentem aqua, dilexit. & voluit ei cohabitare. Ac statim hoc consilio factū est opus, & parturit irrationalē imaginē. Natura uero suscipiēs amatam circūplexa ei est tota, & comisti sunt. Se se. n. amabat. Et ob id praeter omnia terrena animalia, duplex est homo. mortalis quidem corpore, immortalis uero ob substantialē hominē. Nam cum immortalis sit, & omnium potestatem habeat. mortalia tamen patitur, subiecta fato. Et cum sit harmonia superior, harmonicus fuit seruus. Et cum sit masculina ex marifemina patre, & infemina, ab infemina dominatur. Et post haec, Mens mea. Nam & ipse amo sermonē. Poemanden uero dixit. Hoc est archanū mysteriū, usque ad haec diebus. Natura namque commista homini, protulit quoddam miraculum ad mirabilissimum. Habens. n. ipse harmonie septem rectorum natura, quae dixi tibi, ex igne & spiritu nominavit natura. Sed illico parturit septem homines, ad naturam septem rectorum marifeminitas, & sublimes. Et post haec o Poemanden, in magnū, n. desiderium ueni, & cupio audire, ne excurras. Et Poemanden dixit, sed sile, non enim adhuc explicavi primum sermonem. Ecce sileo, dixi ego. Facta igitur, ut dixi, septem horum genitura tali modo. Femineus. n. aer, aqua salax ex igne maturitatem, ex aethere uero spiritum, accepit. Et protulit natura, corpora ad formam hominis. Homo uero ex uita, & luce, factus est in animam, & mentem. Ex uita quidem animam, ex luce uero mentem. Et remanserunt ista omnia membra sensibilis mundi, usque ad periodi finem dominans, & generans. Audi tandem, quem cupis sermonem audire. Completa periodo, solum est uniuersorum vinculum ex consilio Dei. Omnia namque animalia cum sint marifemina, soluebantur simul cum homine. & facta sunt partim masculula, & partim feminea similiter, Deus uero statim dixit sancto uerbo: Crescite incremento, & multiplicamini multitudinem, omnia condita, & opificia. Et recognoscat, qui mente est praeditus se ipsum immortalem, & causam mortis, amorem corporis, & omnia entia. Hoc cum dixisset, prouidentia per fatum & harmoniam, mutationes effecit, & generationes constituit.

κατανοῦσαι. Καὶ ὁ ἦν ἔνθεός, τοῦ κόσμου ζῶα, καὶ ἦν ἀλόγων, ἔχων πᾶσαν ἐξουσίαν, διὰ τῆς ἀρμονίας παρέκλυεν, ἀναρρήξας τὸ κράτος ἦν κύκλων, καὶ ἔδειξε τῶν κατωφερῶν φύσιν, τῶν καλῶν τοῦ θεοῦ μορφῶν. ἰὼ ἰδὼν, ἀκόρετον κάλλος οὐ καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ ἔχουσαν ἦν ἐπιθετικώτατον, τῶν τε μορφῶν τοῦ θεοῦ, ἐμειδίασεν ἔρωτι, ὡς ἀπὸ τῆς καλλίστης μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου τὸ εἶδος ἐν τῷ ὕδατι ἰδούσα, καὶ τὸ σκίασμα ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐδ' ἰδὼν τῶν ὁμοίων αὐτῷ μορφῶν ἐν ἑαυτῷ, οὐσαν ἐν τῷ ὕδατι, ἐφίλησεν. Καὶ ἡ βουλή αὐτῆ σιωπικῆν. ἅμα δὲ τῆ βουλή ἐγένετο ἐνέργεια, καὶ ἐκυψεν τῶν ἀλόγων μορφῶν. Ἡ δὲ φύσις λαβούσα τὸν ἐρωτικόν, ἀπέπλακην ὅλην, καὶ ἐμίγησαν. ἐρωτικοὶ γὰρ ἦσαν. Καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πάντα τὰ ἐπὶ γῆς ζῶα, διπλοῦς ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος, θνητός μὲν διὰ τὸ σῶμα, ἀθάνατος δὲ διὰ τὸν οὐσιώδη ἀνθρώπον. Ἀθάνατος γὰρ ὢν, καὶ παύρων τῶν ἐξουσίαν ἔχει, τὰ δὲ θνητὰ πάχει, ἰσοκλήμειρα τῆ ἐμαρμένη. Ὑπὲρ ἀνω οὖν ὢν τῆς ἀρμονίας, ἐναρμόνιος γέγονε δοῦλος. Ἀρρενοθῆλυς δὲ ὢν, ἐξ ἀρρενοθῆλυτος ὢν πατὴρ, καὶ αὐτὸς ἑσθ' αὐπνου κρατεῖται. Καὶ μετὰ ταῦτα, νοῦς δ' ἐμὸς, καὶ αὐτὸς γὰρ ἔρω τοῦ λόγου. Οὐδὲ Ποιμάνδρης εἶπε. Τοῦτο ἐστὶ τὸ κεκρυμμένον μυηρίων, μέχρι τῆς δὲ τῆς ἡμέρας. Ἡ γὰρ φύσις ἐπιμαγύσασα τῷ ἀνθρώπῳ, ἔνεγκε τῆ δαῦμα θαυμασιωτάτου. Ἐχόντος γὰρ αὐτοῦ τῆς ἀρμονίας ἦν ἐπιθετικῶς φύσις, αὐ ἐφίλη σοί, ἐκ πυρός καὶ πνεύματος οὐκ ἄρ' ἔμεινεν ἡ φύσις. ἀλλ' ἐμὸς ἀπεκύησεν ἐπὶ ἀνθρώπους πρὸς τὰς φύσεις ἦν ἐπιθετικώτατον ἀρρενοθῆλυτας, καὶ μεταρσίους. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Ποιμάνδρης, εἰς μεγαλίῳ γὰρ ἐπιθυμίᾳ ἦλθον, καὶ ποδο ακοῦσαι μὴ ἐκτραχε. Καὶ ὁ Ποιμάνδρης, εἶπε, ἀλλὰ σιώπα, οὐπω γὰρ σοὶ ἀνηπλασα τὸν πρῶτον λόγον, ἰδού σιωπῶ ἐφίλη ἐγώ. ἐγένετο οὖν ὡς ἐφίλη, ἦν ἐπιθετικῶν ἡ γενεσις, τοῖς δὲ πρῶτω. Ὀπληκῶ γὰρ ὁ ἀήρ, καὶ ὕδωρ ὀχλητικόν, τὸ δὲ ἐκ πυρός πέπυρον, ἐκ δ' αἰθέρος, τὸ πνεῦμα ἔλαβε. Καὶ ἐξηνεγκεν ἡ φύσις τὰ σώματα πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου. Οὐδ' ἀνθρώπος ἐκ ζωῆς, καὶ φωτός ἐγένετο, εἰς ψυχῶν καὶ νοῦν. ἐκ μὲν ζωῆς, ψυχῶν; ἐκ δὲ φωτός, νοῦν. Καὶ ἔμεινεν οὕτως τὰ πάντα μέλη τοῦ αἰθέρου κόσμου, μέχρι ἀεὶ τοῦ τέλους ἀρχῶν, καὶ γῆων. Ἀκαυε λοιπὸν, τοῦ λόγου ἀκούσαι. Τῆς ἀεὶ τοῦ τελεωμένου, ἐλυθῆ ὁ παντὸν σωδῆσμος ἐκ βουλής θεοῦ. Πάντα γὰρ τὰ ζῶα ἀρρενοθῆλυτὰ, διελυθῆ ἅμα τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐγένετο τὰ μὲν ἀρρενικὰ ἐν μέρει, τὰ δὲ θηλυκὰ ὁμοίως. Οὐδὲ θεός εὐδύς εἶπεν ἀγίῳ λόγῳ, Ἀυξανέθε ἐν αὐξήσει, καὶ πληθυνέθε ἐν πληθει πάντα τὰ κτίσματα, καὶ δημιουργήματα: καὶ ἀναγνωρίσατο ἃ ἐννοῦν ἑαυτὸν ὄντα ἀθάνατον, καὶ τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου ἐρωτῆ σώματος. καὶ πάντα τὰ ὄντα εἰπόντες, ἢ πρόνοιᾳ διὰ τῆς ἐμαρμένης, καὶ ἀρμονίας τὰς μίξεις ἐποίησα, καὶ τὰς γῆσεις κατέστησε.

καὶ ἐπληθύνθη καὶ γένος τὰ πάντα, καὶ ὁ ἀναγνωρίσας ἑαυτὸν ἐλάλυθεν εἰς τὸ φειούτινον ἀγαθόν. Ὁ δ' ἀγνοήσας τὸ ἐκ πλάτης ἐραῖος σῶμα, οὗτος μένει ἐν τῷ σκοτεινῷ πλανώμενος, αἰδητῶς πάχων τὰ τοῦ θανάτου. Τί τοσοῦτον ἀμαρτάνουσιν, ἵελευ ἐγὼ, οἱ ἀγνωστῶτες, ἵνα σερηθῶσι τῆς ἀθανασίας; Ἐοικας ὦ οὐρανός, μὴ πεφροτικίναί, ὄν ἠκούσας. Οὐκ ἐφίλω σοὶ νοῖν: νοῦ ἦ, καὶ μνησκόμαί, εὐχαριστῶ ἦ ἅμα σοὶ εἰ ἐνοήσας. Εἰπέ μοι, διὰ τί αἰετοὶ εἰσι τοῦ θανάτου, οἱ ἐν τῷ θανάτῳ ὄντες; Ὅτι προκατέρχεται τοῦ οἰκείου σώματος, τὸ συγγόν σκοπτος. ἐξ οὗ ὑγρά φύσις, ἐξ ἧς τὸ σῶμα σωσίεσκειν, ἐν τῷ αἰδητῶ κίση, ἐξ οὗ θάνατος ἀρδία. Ἐνοήσας ὀρθῶς ὦ οὐρανός. Καλὰ τι δ' ὀ ἐνοήσας ἑαυτὸν, εἰς θεὸν χωρεῖ. ὅπερ ἔφη, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, φημι ἐγὼ, Ὅτι ἐκ φωτός καὶ ζωῆς σωσίεσκειν ὁ πατήρ ἦν ὁλον. ἐξ οὗ γέγονεν ὁ ἀνθρώπος. Εὐφήμι λαλῶν. Φῶς καὶ ζωὴ ἐστὶν ὁ θεός, καὶ ὁ πατήρ, ἐξ οὗ ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος. ἐάν οὖν μάθης ἑαυτὸν ἐκ ζωῆς, καὶ φωτός ὄντα, εἰς ζωὴν πάλιν χωρήσεις. Ταῦτα ὁ Ποιμάνδρης εἶπεν: ἀλλ' ἐτι μοι εἰπέ, πῶς εἰς ζωὴν χωρήσω, ἐγὼ ἐφίλω, ὦ νοῦς ἐμός; φησὶ γὰρ ὁ θεός, ὁ ἐνοῦς ἀνθρώπος, ἀναγνωρίσας ἑαυτὸν. Οὐ πάντες ἀνθρώποι νοῦν ἔχουσιν; Εὐφήμι ὦ οὗτος λαλῶν. Πραμγίνομαι γὰρ ἐγὼ ὁ νοῦς, τοῖς ὁσίοις καὶ ἀγαθοῖς, καὶ δαροῖς, καὶ ἐλεημοσί, τοῖς εὐσεβῶς βιοῦσι. καὶ ἡ παρουσία μου γίνεται βοήθημα. Καὶ εὐθύς τὰ πάντα γνωρίζουσι, καὶ τὸν πατέρα ἰδύσκουσι ἀγαπητικῶς, καὶ εὐχαριστοῦσιν εὐλογοῦντες, καὶ ὑμνοῦσιν τεταγμένοι πρὸς αὐτὸν τῇ σοφίᾳ, καὶ πρὸ τοῦ παραδοῦναι τὸ σῶμα, ἰδίῳ θανάτῳ, μουσασσορτες τὰς αἰδησίας, εἰδότες αὐτῶν τὰ ἐνεργήματα. Μᾶλλον ἦ οὐκ ἐβόσω αὐτὸς ὁ νοῦς, τὰ προσιπλοῖα ἐνεργήματα τοῦ σώματος ἐκτελεδύσαι πύλωρος ὄν, ἀπεκλείου τὰς εἰσόδους ἦν κακῶν, καὶ ἀχρῶν ἐνεργημάτων, τὰς ἐνθυμήσεις ἐκκόπων. τοῖς δ' ἀνοήτοις, καὶ κακοῖς, καὶ ποτηροῖς, καὶ φθοιροῖς, καὶ πλεονέκταις, καὶ φανεύσι, καὶ ἀπεβόσω πορρωθεν εἰμὶ, τῶν τιμῶν ἐκχωρήσας δαίμονι, ὁσotis τὴν ὄξυτητα τοῦ πυρὸς προσβάλλω, θρώσκει αὐτὸν αἰδητικῶς, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὰς ἀνομίας αὐτὸν ὀπλίξει, ἵνα τύχη μείζονος τιμωρίας. Καὶ αὐταίεται, ἐπαρέξεις ἀπλήτους τὴν ὀπθυμίαν ἔχει ἀκορέσως, σκολομαχῶν, καὶ τοῦτον ἀφανίζει, καὶ ὀπθυμίαν βασανίζει, καὶ ἐπ' αὐτὸν πύρδῃ τὸ πλεόν, αὐξάνει. Εὐ μοι πατήρ ὡς ἐβουλόμην εἰδιδάξας ὦ νοῦς: Ἐτι δὲ μοι εἰπέ, τῆς ἀνοδοῦ τῆς γινομένης μετὰ ταῦτα; Ὁ Ποιμάνδρης εἶπε. πρῶτον μὲν ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ σώματος τοῦ ὑλικοῦ. παραδίδωσιν αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς ἀλλοίωσιν. Καὶ τὸ εἶδος ὁ εἶχεν ἀφανὲς γίνεται, καὶ τὸ ἦθος τῶν δαίμονι ἀνεργητὸν παραδίδωσι, καὶ αἰδησίας τοῦ σώματος εἰς τὰς ἑαυτῶν πηγὰς ἐπαρέχονται, μέρη γινοῦνται, καὶ πάλιν σωσίεσκειν εἰς τὰς ἐνεργείας. Καὶ ὁ θυμός, καὶ ἡ ὀπθυμία εἰς τὴν ἀλογον φύσιν χωρεῖ. Καὶ οὕτως ὀρμᾶ λοιπὸν ἀνα δια τῆς ἀρμονίας. Καὶ τῇ πρώτῃ ζώνῃ δίδωσι τὴν αὐξητικὴν ἐνεργείαν, καὶ τὴν μωτικὴν,

καὶ

& multiplicata sunt in suo genere omnia. Et qui recognouit se ipsum, venit in superaffluens bonum. Qui uero amauit per amoris errorem corpus, is manet in tenebris errans sensibilibiter patiens ea quæ sunt mortis. Quid tantum errat, dixi ego, ignari, ut priuetur immortalitate? Videris o tu, non intellexisse, quæ audisti Non, in quâ, intelligo? Intellego, & recorder, & simul gratias ago tibi. Si percepisti, dico mihi, cur digni sunt morte qui in morte sunt? Quoniã anteit propriũ corpus lugubris tenebra. Ex qua est humida natura, ex qua corpus est constitutum, in sensibili mundo, ex quo mors deriuatur. Percepisti recte, o tu. Sed quomã qui se ipsum intellexit, in Deũ trãsit? Quod quidẽ dixit, Dei uerbũ. dico ego. Quoniam ex luce, & uitã cõstituit pater uniuersorũ, ex quo factus est homo. Recte admodum dicis. Lux & uita est Deus, & pater a quo natus est homo. Si ergo didiceris te ipsum ex uita, & luce constitutum, in uitã rursus transibis. Hæc Poemãder dixit. Sed adhuc mihi dic, quomodo in uitã trãsibo, dixi ego, o Mens mea? Dicit enim Deus. Mẽte præditus homo, agnoscat se ipsũ. Nonne omnes homines mentẽ habent? Recte loquere, o tu. Aduenio ego Mẽs, pijs, & bonis, & puris, & misericordibus, & qui religiose uiuũt. Et præsentia mea, fit auxilium. Et illico cuncta cognoscunt, & patrem deprecantur amanter, & gratias agunt benedicentes, & laudant, intenti in ipsum amore, Et antequam tradant corpus propriæ mortis, odio habent sensus, cognoscetes ipsorum opera. Sed potius non sinam ego Mens opera quæ corpori accedũt ad finem deduci. Ostiaria claudam ingressus malorũ, & turpiũ operũ, cogitationes rescindẽs. Stultis uero, & malis, & prauis, & inuidis, & factiosis, & occisoribus, & impijs longe absum. Vindici eos tradẽs dẽmoni. Qui acutic ignis adhibens, ferit ipsum sensibilibiter, & magis ad scelera eũ armat, ut consequatur maiore pœnã. Et nõ cessat, desideria inexplebilia cupiditate habẽs insatiabile, ueluti in tenebris inquireret, & hunc perdit, & magis cruciat, & supra ipsum ignẽ, et atq; etiam, adauget. Optime cuncta, ut uolui me docuisti o Mens. Sed præterea, mihi dic, de eo reditu qui fit post hæc? Dixit Poemãder. Primo quidem in resolutione corporis materialis, tradit corpus ipsum in alterationem, & forma, quam habuit, fit inuisibilis. Et morem dẽmoni inefficacem tradit, & sensus corporis in suos fontes redeunt partes facti. & rursus reficiuntur in actiones. Et irascentia, & concupiscentia in irrationalem naturam abit. Atque ita denique impetum capit sursum per harmoniam. Et primæ zonæ dat augmentatricem actionem, & eam quæ est decrementi

Et

HERMETIS TRISMEGISTI,

Et secundæ machinationem malorum, & dolum inefficacem. Et tertia concupiscibilem deceptionem, itidem inefficacem. Et quartæ dominandi apperentiam affectu uacuam. Et quintæ audaciam impiam, & audentiæ temeritatē. Et sextæ occasiones malas, diuitiarum sine uiribus. Et septimæ zonæ insidians mendacium. Et tunc nudatus ab harmoniæ operibus, scandit ad octauam naturam, proprias habens uites. & laudat cum entibus patrem, & ei congratulantur qui sunt præsentēs huius aduentu. Et similis factus ei audit, & potentias quæ super octauam naturam sunt, uoce quadam propria laudantes Deum. Et tunc ordine ascēdunt ad patrem, & ipsi se ipsos inter potentias tradunt. & Potentiæ facti in Deo fiunt. Hic est bonus finis, ijs qui cognitionem sunt adepti, Deos fieri. Denique quid moraris? nonne, ut omnia suscipiēs ductor fias ijs qui digni sunt, ut genus humanum per te a Deo seruetur. Hæc postquam mihi dixit Poemander, immiscuit se potentiis. Ego uero gratias agens, eo benedicens patrem uniuersorum, surrexi ab eo roboratus, & edoctus uniuersi naturam, & maximum illud spectaculum. Et cæpi alta uoce nunciare hominibus pietatis, & cognitionis pulchritudinem. O populi, uiri terrigenæ qui uosmet ipsos ebrietati, & somno dedidistis, & ignorantioni Dei; sobrius estote, definitē crapulari, alleceti somno irrationali. Illi uero audientes adcesserunt libenter. Tunc aio. Cur nam, o uiri terrigenæ, uosmet tradidistis in mortem, habentes potestatem immortalitatis fieri participes? Rescipiscite uos qui cum errore incessistis. Et communicastis cum ignorantia. Discedite a tenebroso lumine immortalitatis estote participes. Deserite corruptionem. At eorum aliqui illudentes dissecerunt, in uiam mortis se tradentes. Alij uero, orabant edoceri, ad pedes meos se proiicientes. Ego uero, illos surgere iubens, dux effectus sum generis humani, rationes docens, qualiter, & quomodo seruari queant. Et seminavi eis sapientiæ sermones & nutriui ambrosia aqua. Vespere autem facto, & solis splendore iam occidente toto, iussi eos gratias Deo agere. Et completa gratiarum actione, unusquisque redijt in proprium cubile. Ego uero beneficentiam Poemandri descripsi in me ipso. Et repletus ijs quæ uolueram latatus sum ualde. Factus est enim corporis somnus, animæ sobrietas. Et compressio oculorum uera uisio, & silentium meum, grauidum bono. Et sermonis prolatio, germina bonorum. Hoc autem accidit mihi, quia accepi a mente mea. hoc est a Poemandro Domino uerbi, Deo afflatus ue-

καὶ τῆ δ' ἑτέρας τῶν μηχανῶν ἢ κακῶν, καὶ τὸν δόλον ἀνεργῆτον. Καὶ τῆ τρίτη τῶν ἐπιθυμητικῶν ἀνεργῆτον. Καὶ τῆ τετάρτη τῶν ἀρχοντικῶν προφάνειαν ἀπλεονέκτητον. Καὶ τῆ πέμπτη τὸ δράσος τὸ ἀνόσιον, καὶ τῆς τόλμης τῶν προπίπτειαν. Καὶ τῆ ἕκτη τὰς ἀφορμὰς τὰς κακὰς τοῦ πλοῦτου ἀνεργῆτον. Καὶ τῆ ἑβδόμη ζωῆν. τὸ ἐνεδρεῦον ψεύδος. Καὶ τότε γυμνωθεὶς ἀπὸ ἢ τῆς ἀρμονίας ἐνεργημάτων, γίνεται δὴ τῶν οὐδατακτικῶν φύσιν, τῶν ἰδίαν δυνάμειν ἔχων. Καὶ ὑμνεῖ σὺ τοῖς οὐσι τὸν πατέρα, συγχαίρουσι δ' οἱ παρόντες τοῦτου παρουσία, καὶ ὁμοιωθεὶς τοῖς σωζούσιν ἀκούει, καὶ ἢ δυνάμειν ἑαυτῶν τῶν οὐδατακτικῶν φύσιν οὐσῶν, φανῆ τινὲ ἰδίαν ὑμνουσῶν τὸν θεόν. Καὶ τότε τάξει ἀνιρχοῦνται πρὸς τὸν πατέρα, καὶ αὐτοὶ εἰς δυνάμεις ἑαυτοῦ παραδιδόασιν. καὶ δυνάμεις γινόμενοι, ἐν θεῷ γίνονται. Τοῦτο δὲ τὸ ἀγαθὸν τέλος τοῖς γινώσκουσιν ἐχρηκόσι, θεωθῆναι. Λοιπὸν τὶ μέλλεις, οὐχ ὡς πάντα παραλαβὼν καθοδηγὸς γίνῃ τοῖς ἀξίοις, ὅπως τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος διὰ θεοῦ σωθῆ. Ταῦτα εἶπον ἔμοι ὁ Ποιμάνδρης, ἐμίγη τὰς δυνάμεις. Ἐγὼ δ' εὐχαρισήσας, καὶ εὐλογήσας τὸν πατέρα ἢ ὅλον, ἀνέβην ὑπ' αὐτοῦ δυνάμειν, καὶ διδαχθεὶς τοῦ πατρὸς τῶν φύσιν, καὶ τῶν μεγίστων θεῶν. Καὶ ἤρχμαι κηρύσσειν τοῖς ἀνθρώποις, τὸ τῆς εὐσεβείας, καὶ τὸ τῆς γνώσεως κάλλος. Ὡς λαοὶ, ἀνδρες γηγεῖς, οἱ μέγιστα, καὶ ὑπὸν ἑαυτοῦ ἐκδεδωκότες, καὶ τῆ ἀγνωσίᾳ τοῦ θεοῦ, νηψατε, παύσατε κραυγαλῶντες, βελγόμενοι ὑπὸν ἀλόγῳ. Οἱ δ' ἀκούοντες παρεγένοντο ὁμοθυμαδόν. Ἐγὼ δ' ἔφημι. Τί ἑαυτοῦς ὡς ἀνδρες γηγεῖς, εἰς θάνατον ἐκδεδώκατε, ἔχοντες ἐξουσίαν τῆς ἀθανασίας μεταλαβεῖν; μετανοήσατε, οἱ σωοδιύσαντες τῆ πλάνῃ, καὶ συσκοτίζοντες τῆ ἀγνοίᾳ. ἀπαλλαγῆτε τοῦ σκοτεινοῦ φωτός; μεταλάβετε τῆς ἀθανασίας, καταλείψατε τῶν φθόρων. Καὶ οἱ ὡς αὐτῶν καταφλουρησαντες, ἀπέστησαν, τῆ του θανάτου ὁδῶν ἑαυτοῦς ἐκδεδωκότες. Οἱ δὲ παρεκάλου διδασθῆναι, ἑαυτοῦς πρὸ ποδῶν μου ῥίψαντες. Ἐγὼ δ' ἀναστήσας αὐτοῦς καθοδηγὸς ἐξήμωμι τῶν γένους, τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦς λόγους διδάσκων, τῶς, καὶ τινὲ προπῶ σωθῆσονται. Καὶ ἐσπερα αὐτοῦς τοῦς τῆς σοφίας λόγους, καὶ ἐπροφῆσα ἐκ τοῦ ἀμβρωσιου ὕδατος. Οὐσίας ἢ ἡμετέρας, καὶ τῆς του ἡλίου αὐγῆς ἀρχομένης δύσεως ὅλης, ἐπέλασα αὐτοῖς εὐχαρισεῖν τῶν θεῶν. Καὶ ἀπαπληρώσαντες τῶν εὐχαρισίαν, ἕκαστος ἐστράτη εἰς τῶν ἰδίαν κοίτην. Ἐγὼ δὲ τῶν ενεργησιῶν τοῦ Ποιμάνδρου ἀνεγραψάμην εἰς ἑμαυτῶν. καὶ πληρωθεὶς ὡς ἡθελον, ἐξῆυφράνθην. ἐγένετο γὰρ ὁ του σῶματος ὕπνος, τῆς ψυχῆς νῆψις, καὶ ἡ κημμυσις ἢ σφθαλμῶν, ἀληθινή ὄρασις, καὶ ἡ σιωπῆ μου ἐγκύμων του ἀγαθοῦ. Καὶ ἡ του λόγου ἐκφορὰ, ἡμνήματα ἀγαθῶν. Τοῦτο δὲ σωθεῖν μοι λαβόντι ἀπὸ τῆ νοοῦ μου, του δὲ ἢ Ποιμάνδρου, τῆς αὐθεντίας λόγου, θεόπνους ἡμώμους τῆς ἀληθείας

ληθείας ἦλθεν. Διὸ δίδωμι ἐκ ψυχῆς, καὶ ἰχϋός
 ὄλης, εὐλόγιον τῷ πατρὶ Θεῷ. Ἅγιος ὁ Θεός, ὁ πα-
 τὴρ ἡμῶν ὄλων. Ἅγιος ὁ Θεός οὗ ἡ βουλή τελεῖται
 ἀπὸ ἡμῶν ἰδίων δωάμενον. Ἅγιος ὁ Θεός ὃς γνω-
 δῶμαι βουλεται, καὶ γιγνώσκεται τοῖς ἰδίοις.
 Ἅγιος εἶ, ὁ λογῶ σιωπῆς ἀέθρος τὰ πάντα. Ἅ-
 γιος εἶ, οὗ πᾶσα φύσις ἰκῶν ἴσου. Ἅγιος εἶ,
 ἂν ἡ φύσις οὐκ ἰσότησαν. Ἅγιος εἶ, ὁ πάσης
 δωάμενος ἰχυροτερος. Ἅγιος εἶ, ὁ πάσης ἁερο-
 χιῆς μείζων. Ἅγιος εἶ ὁ κρείσσων ἡμῶν ἰπαινων,
 διζῶν λογικὰς δυσίας ἀγίας ἀπὸ ψυχῆς, καὶ
 καρδίας ἀπὸς σε ἀνατεταμένης. Ἀνεκκλήτε, ἀρ-
 ρητε, σιωπῆ φηνοῦμαι. Αἰτοῦμαι, τὸ μὴ σφα-
 λῶσαι τῆς γνώσεως, ἐπίνοσον μοι, καὶ ἐνδυ-
 ναμῶθαι με, καὶ τῆς χάριτος ταύτης φωτί-
 ζον τοὺς ἐν ἀγνοίαις, τοῦ γένους μου ἀδελ-
 φούς, ἡμεῖς δὲ σοῦ. Διὸ πισεύω σοὶ, καὶ μαρ-
 τυρῶ, ὡς ζῶν, καὶ ὡς χωρῶ. Εὐλόγητος
 εἶ πάτερ. Ὁ σὸς ἀνδρῶπος σωμαγιάζων σοὶ βου-
 λεται, καθὼς παρέδωκας αὐτῷ τὴν πᾶσαν ἰ-
 ξουσίαν.

ritate, veni. Propterea do, ex animo, & uiri-
 bus totis laudem patri Deo. Sanctus Deus pa-
 ter vniuersorum. Sanctus Deus, Cuius consi-
 lium ad finem deducitur a propriis potentiis.
 Sanctus Deus, qui cognosci vult, & cognosci-
 tur a suis. Sanctus es, qui uerbo constitui-
 entiā omnia. Sanctus es, cuius vniuersa natu-
 ra imago nata est. Sanctus es quem natura
 non formauit. Sanctus es, qui omni potentia
 es fortior. Sanctus es, qui omni excellentia es
 maior. Sanctus es, qui omnes superas laudes.
 Suscipe loquelæ sacrificium purum ab animo,
 & corde ad te intento. O indicibilis, ineffabi-
 lis, silentio uocate. Petimus, vt nō aberremus
 a cognitione nostræ essentia, annue mihi, &
 corrobora, & gratia hac illumines eos qui
 sunt in ignorantia generis mei fratres, filios
 uero tuos. Ideo credo tibi, & testimonium do
 in uitam, & lucem transeo. Benedictus es pa-
 ter. tuus homo, sanctificari tecum vult, prout
 ei tradidisti omnem potestatem.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΔΡΟΥ.

FINIS POEMANDRI.

SCHOLION.

- 1 Scholia, quæ ad calcem quorundam dialogorum inuenies adiecta, ea R. P. Magister Iacobus de Lugo, in eorum visione R. P. Inquisitoris vicem gerens, iussit apponi, ne aliquid contra sacrosanctam fideem Catholicam, videretur permisisse, sunt autem sequentia.
- 2 Quando ait, Deum esse Mentem. intelligatur sano modo, hic & alibi.
- 3 Item quando ait, Deus accipiens uerbum, & videns pulchrum, mundum imitatus est. Intelligatur sano modo. scilicet, quod Deus creauerit mundum uerbo suo.
- 4 Et quod parturit aliam mentem, vt pater generauerit filium.
- 5 Quando uocat Deum, Masfamina. Intelligatur ob eius fecunditatem.
- 6 Falsissimum est, quod homo ex uita & luce factus sit in animam, & mentem, nisi intelligat pro luce & uita, ipsum Deum.
- 7 Item falsum, quod ex luce & uita factus sit mundus, ex quo mundo factus sit homo.

HERMETIS ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

SERMO SACER.

ΛΟΓΟΣ ΙΕΡΟΣ.

LIBER III.

BIBLION Γ

Gloria oia Deus, & diuinū, & natura diuina. Principiū entiū Deus, & intellect^o, & natura & materi & act^o, & necessitas, & finis, & renouatio. Erant. n. tenebræ infinitæ in abyſſo, & aqua, & spiritus tenuis, intellectualis potentia, existentia in chao. Exijt lux sancta, & cōcreta sūt super harena elementa, ex humida substantia. Et Dij oēs distinxerūt naturā seminariā. Cūq; omnia essent interminata, & incōdita, secreta sunt leuia sursum. Et grauia, fundamentū facta sunt super humida harena, igne ea omnia terminante. Cūq; suspēsa essent spiritu sustinēbatur, ac ferebatur. Et conspectū est cælum in circulis septē, & Diū in astorū ideis uisi cū eorū signis omnibus. & discreta, & dinumerata sunt astra, cū diis qui in ipsis erāt. Et circūprehēsus est circulus aere. circulari cursu, diuino spiritu latus. Et protulerūt singuli Dij per propriā potentiā, q̄ sibi fuit ordinatū. Et generate sunt feræ quadrupes, & serpētes, & natātes, & uolantes; & omne semē fecundū, & gramē, & floris omnis, herba virēs. Semina regenerationis in seipsis colligētes. Generationes uero hominū, ad operū diuinorū cognitionē, & naturę uiuū testimoniū, & multitudinē hominū, & omniū quæ sub cælo sunt dominatū, & bonorū agnitionem, vt augeātur in augmēto, & multiplicētur in multitudine, & omnē in carne animā, per cursum deorū circulariū monstrata semina in inspectionem cæli, & cursus celestii Deorum, & operum diuinorū, & naturæ operū, in signa bonorū, ad notitiā diuinę potētis, ξfato impediēte; cognōcere bonorū, & mtiōrem, & omne bonorū artificin inuenire.

Ὅσα πάντων ὁ θεός, καὶ θεῶν, καὶ φύσις θεῶν ἀρχὴ τῆς ὄντων. ὁ θεός, καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἡ φύσις, καὶ ὕλη, καὶ ἐνέργεια, καὶ ἀνάγκη, καὶ τέλος, καὶ ἀνανέωσις. Ἦν γὰρ σκότος ἄπειρον ἐν ἀβύσσῳ, καὶ ὕδωρ, καὶ πνεῦμα λεπτόν. νοερόν, δυνάμει ὄντα ἐν χάρι. Ἀνεθῆ δὴ φῶς ἅγιον, καὶ ἐπαγῆ ὕψ' ἀμμοῦ ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας κοίχεται. Καὶ θεοὶ πάντες χεῖρ' διαίρασι φύσεως ἐναπόρου. Ἀδιρίσων δ' ὄντων ἐπάντων, καὶ ἀκατασχεδύτων, ὑποδιωρίζονται ἐλαφρὰ εἰς ὕψος, καὶ τὰ βαρῆ ἐδεμελιώθη ἐφ' ὑγρᾶ ἀμμοῦ, πυρὶ τῆς ὄλων διοριζόντων, καὶ ἀνακρεμάζοντων πνεύματι ὀχεύει, καὶ ἀφ' οὐρανόθεν ἐκκύκλις ἐπέα. Καὶ θεοὶ ταῖς ἐν ἀστρον. ὁδῶν ὀπανόμηναι σω τοῖς αὐτῆς σημείοις ἀπάσιν, καὶ διηριθμηθητα ἀστρο σω τοῖς ἐν αὐτοῖς θεοῖς, καὶ περιλήγει τὸ περικύκλιον, ἀέρι κυκλίφ δρομήματι πνεύματι θεῶν ὀχοῦ ὄμηναι. Ἀνήκει δ' ἕκαστος θεός διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως τὸ προσαχθὲν αὐτῷ, καὶ ἐγένετο θηρία τετραπόδα, καὶ ἐρπετα, καὶ ενυδρα, πῦλα, καὶ πᾶσα σπορά ἐναπόρος, καὶ χόρτος. καὶ ἀνθ' ἡ πάσης χλόης, τὰ σπέρματα τῆς παλιγγενεσίας ἐν ἑαυτοῖς ἐπιερμολόγωσιν. Τὰς τε χυμῶσις τῆς ἀνθρώπων εἰς ἔργων θεῶν γνώσιν. Καὶ φύσεως ἐνεργούσαν μαρτυρίαν, καὶ πληθῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντων τῆς ὑπ' οὐρανὸν δεσποτεῖαν, καὶ ἀγαθῶν ἐπίγνωσιν, εἰς τὸ αὐξάνειν ἐν αὐξήσει, καὶ πληθύνειν ἐν πληθει, καὶ πᾶσαν ἐν σαρκὶ τύχην, διὰ δρομήματος θεῶν ἐγκυκλιων τεραπορίας, εἰς κατωπῆσαν οὐρανοῦ, θεῶν, καὶ ἔργων θεῶν, καὶ φύσεως ἐνεργείας. Εἰς τε σημεία ἀγαθῶν, εἰς γνώσιν θεῶν δυναμῶσις μοίρης ὀχλουμένης γινῶσαι ἀγαθῶν, καὶ φάτων, καὶ πᾶσαν ἀγαθῶν δαιδαλουργίαν εὐρεῖν.

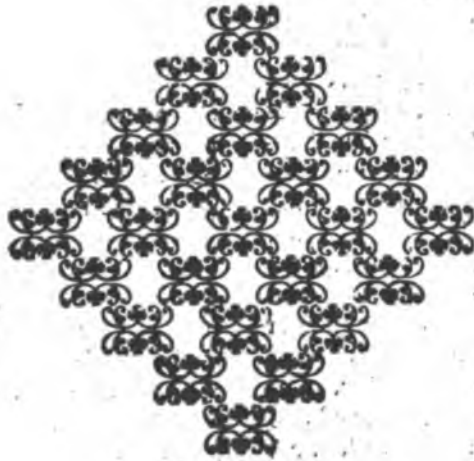
ἀρχεται

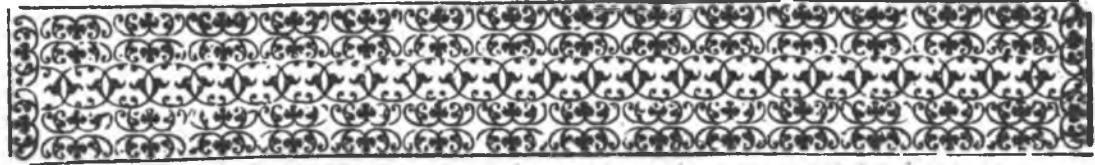
ἔρχεται αὐτῆ βιωσαίτε καὶ σοφιστῶναι πρὸς μοῦ-
ραν δρομήματος κυκλίων θεῶν. καὶ ἀναλυθῆ-
ται εἰς ὅσας μεγάλα ὑπομνημονεύματα τεχνουρ-
γημάτων ἐπὶ τῆς γῆς καταλιπόντες ἐν ἀνα-
πνοῇ χρόνον ἀμαύρωσιν, καὶ πύσαν γένεσιν
ἐμφυχοῦ σαρκός, καὶ καρποῦ, σποράς, καὶ πάσης
ἐπιγαργίας τὰ ἐλεῖθου βλάνα ἀνανεωθήσεται, ἀ-
πάκη, καὶ ἀνανεώσει θεῶν, καὶ φύσεως κῆκλου ἐν
ἀριθμοῦ δρομήματι. τὸ γὰρ θεῖον, ἢ τᾶσα κοσ-
μικῆ σύγκρασις φύσει ἀναλωμένη. ἐν γὰρ πρὸ
θεῶν καὶ ἡ φύσις κατέστηκεν.

incipit ea vita donare, & scientia, ad fatum
cursus circularium Deorum. & resolvere in
id, cuius erunt magna comentaria artificiorū,
in terra reliquentes temporum renouationē,
& deletionem. Et omnem generationem ani-
matæ carnis, & fructus semen, & omnis artifi-
cij quæ minuantur, renouabuntur necessitate.
& renouatione Deorum, & naturæ circuli in
numerum currentis, Diuinum namque, tota
mundana temperatio, natura renouata. In di-
uino namque etiam natura est constituta.

Τέλος τοῦ λόγου ἱεροῦ.

Finis, Sermonis Sacri.

HERMETIS EΡΜΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

CLAVIS.

ΚΛΕΙΣ.

LIBER IIII.

BIBAIION Δ.

Hesternū sermonē o Asclepi, tibi dicaui. hodiernum uero, iustum est dicare Tatio. quandoquidem etiam genericorum sermonum, qui ad eū sunt habiti est epitome. Deus igitur, & pater, & bonum, o Tati eandē habēt naturā. vel potius & actionē. Nā altera, naturæ, & accretionis est appellatio: quæ sunt circa mutabilia, & immutabilia, & mobilia, & immobilia hoc est diuina, & humana. Quorum singulum ipse vult esse. Alibi uero est actio, sicuti & in aliis diuinis & humanis. Quæ oportet, de hoc intelligere. Huius. n. actio uoluntas est, & essentia ipsius; uelle omnia esse. Quid. n. est Deus, & pater, & bonū, quā omniū esse, nondū enunciat, sed hyparxin ipsam entium. Hoc Deus, est hoc pater, hoc bonum, cui aliorum nihil adest. Nā mundus, & sol per participationem est, & ipse pater. Nondū tamē bonū animalibus causa est, neque uiuendi. Si uero hoc ita habet, omnino coactus a bona uolūtate. Absque qua, neq; esse, neque gigni est possibile. Causa uero est filiorum pater, & hominis & nutritionis appetitionē sumens, a bono. Bonū namq; est, ipsium factiuum. Hoc uero non est possibile alij cuiquā inesse, nisi soli illi, qui nihil accipit, omnia tamē uult esse. Nō. n. dicā, o Tati, facere. Nam factor defectiuus est multo tempore. In quo aliquando facit, aliquando non facit. Et qualitatis & quantitatis. Quandoque enim quanta, quandoque qualia, aliās uero contraria. Deus autem & pater, & bonum esse omnia. Ita igitur, hæc omnia ei qui uidere possit. Etenim hoc uult esse, & est, & ipsi, maxime sibi. Etenim alia omnia propter hoc sunt. Propriū .n. boni est, ut cognoscat. Hoc est bonū o Tati. Replesti nos o pater bono, & pulcherrimo spectaculo. & fere sacrior est factus mecum metis ocula tali spectaculo. Nō. n. sicuti folis, radii igneus

Hon χθές λογον ὁ Ασκληπιε σοὶ ἀνέθηκα. τὸν δὲ σήμερον δίκαιον δεῖ τῷ Τατὶ ἀναθῆναι. ἐπεὶ καὶ τῶν φυσικῶν λόγων τῶν πρὸς αὐτὸν λελαλημένων, ἐστὶν ἐπιτομή. Ὁ μὲν οὖν θεὸς καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ὡς Τατὶ ἑαυτῷ ἐρωτῶσιν, μάλλον ἢ καὶ ἐνέργειαν. Ἡ μὲν γὰρ φύσις καὶ ἀψήσεως ἐστὶν προσηγορία ἀπερ δεῖται τὰ μεταβλητὰ καὶ ἀμεταβλητὰ, καὶ κινήτὰ καὶ ἀκίνητα, τούτιστα δεῖα τε καὶ ἀβρώτητα, ὡς ἔκατοκ πρὸς Σούλαρι ἐστὶν, ἀλλαχού δ' ἐνέργεια καὶ οὐκ ἐστὶν ἄλλων ἐδιδάξαμεν δεῖαν ἴε καὶ ἀνθρώπων. Ἄ. δεῖ νοεῖν ἐπὶ τούτου. ἡ γὰρ τοῦτου ἐνέργεια ἢ θέλησις ἐστὶν, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ, τὸ θέλειν πάντα ἐστὶν. Τί γὰρ δεῖ θεὸς, καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθόν, ἐπὶ τῶν πάντων ἐστὶν. οὐκ ἐστὶν οὐσίαν. ἀλλὰ ὑπαρξιν ἀόριστον τῶν ὄντων. Τοῦτο ὁ θεὸς, τοῦτο ὁ πατήρ, τοῦτο ἡ ἀγαθόν, ὡς μηδὲν πρόσσει τῶν ἄλλων. Ὁ ὡμὴ γὰρ κόσμος, καὶ ὁ ἥλιος, τῶν καὶ μετ' οὐσίαν καὶ αὐτὸς πατήρ, οὐκ ἐστὶν δὲ τῶν ἀγαθῶν τοῖς ζώοις ἴσως ἀλλίος ἐστὶν, οὐδὲ τοῦ ζῶου. εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, πάντως ἀνωτὶ ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος, οὐ χαρὶς οὐτε ἐστὶν, οὐτε ἡμέτερος δωμαθόν. ἀλλίος δὲ ὁ πατήρ τῶν ἰσχυρῶν, καὶ τῆς σποράς, καὶ τῆς τροφῆς ἢ ὄρεξιν λαβόν τοῦ ἀγαθοῦ, διὰ τῶν ἡλίου. Τὸ γὰρ ἀγαθόν δεῖ τὸ ποιητικόν. Τοῦτο ἢ οὐ δωμαθόν ἐγχεῖται ἄλλω ἰνί, ἢ μόνω ἐκείνω πρὸς μηδὲν λαμβάνοντι, πάντα ἢ θέλοντι ἐστὶν. οὐ γὰρ ἐρῶ ὡς Τατὶ, ποιούντι. Ὁ γὰρ ποιῶν ἑλλειπῆς δεῖ πολλὰ χρεῖται, ἐν ᾧ ὅτε μὲ ποιῶν, ὅτε δ' οὐ ποιῶν, καὶ ποιῶντος, καὶ ποσῶντος. Ποῖε μὲ γὰρ ποσα καὶ ποῖα, ὅτε δὲ ἴα ἐναντία. Ὁ δὲ θεὸς καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθόν πρὸς ἴα πάντα. οὕτως ἄρα ἴα πάντα πρὸς δυναμένω ἰδῶν καὶ γὰρ τοῦτο θέλει ἐστὶν καὶ ἐστὶν, καὶ αὐτῷ, μάλιστ' ἢ αὐτῷ. καὶ γὰρ ἴα ἄλλα πάντα διὰ τοῦτο ἐστὶν. ἰδῶν γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὸ γνωρίζεσθαι. τοῦτο δεῖ τὸ ἀγαθόν ὡς τατὶ. ἐπλήρωσας ἡμᾶς ὡς πατὴρ τῆς ἀγαθῆς καὶ καλλίστης θέας. καὶ ὀλίγου δεῖν ἐσοβάδη μου ὁ τῶν οὐθθαλμῶν ὑπὸ τῆς τοιαύτης θείας. οὐ γὰρ ὡς περ τοῦ ἡλίου ἀπῆλθις, πυρῶδες οὐσα

οὐσα καταγράφει, καὶ μὴν ποιεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς. Οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ θεία. Τουναντίον γὰρ ἔκλαμπη. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ φῶς αἰξάνει, ἐφ' ὅσον δυνάται ὁ δυνάμενος διξάδῃ τὴν ἐπισηρῶν τῆς νοητῆς λαμπιδότος. ὀξυτέρα μὲν γὰρ ἐστὶν εἰς τὸ κατικνεῖδῃ. ἀβλαβῆς δὲ πάσης, καὶ ἀθανασίας ἀνάπλευσιν. Οἱ δυνάμενοι πλεον τι ἀρυσάδῃ τῆς θείας κατακοιμίζονται, πολλὰκις ἢ ὑπὸ τοῦ σώματος εἰς τὴν καλλιστῶν ὄψιν. Ὅπερ Οὐρανός, καὶ Κρόνος οἱ ἡμίτεροι προγονοὶ ἐντετυχεύασιν. Εἶδε καὶ ἡμεῖς ὁ πατήρ. Εἶθε γὰρ ὁ τέκνον. Νῦν δ' ἐτι ἀπονοῦμῃ πρὸς τὴν ὄψιν, καὶ οὕτω ἰχθυοῦμῃ ἀναπατάδῃ ἡμῶν τοὺς τοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦς, καὶ διασαδῃ τὸ κάλλος τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου, τὸ ἀφθαρτον, τὸ ἀληθινον. Τότε γὰρ αὐτὸ ὄψιν, ὅταν μηδὲν φεῖ αὐτοῦ ἔχομῃ εἰπεῖν. Ἡ γὰρ γνῶσις αὐτοῦ, καὶ θεία σιωπὴ ἐστὶ, καὶ καταργία πασῶν ἡμῶν αἰδήσεων. Οὔτε γὰρ ἄλλοτι δυνάται νοῆσαι ὁ τοῦτο νοήσας, οὔτε ἄλλοτι διασαδῃ ὁ τοῦτο διασαδῶνος. Οὔτε φεῖ ἄλλοτι τινὸς ἀλοῦσαι, οὔτε τὸ σωλοῦν, τὸ σῶμα κινήσαι. πασῶν γὰρ ἡμῶν σωματικῶν αἰδήσεων τε, καὶ κινήσεων ἐπιθυμῶν ἀπρημῆ φειλαμψαν δὲ πάντα τὸν νοῦν, καὶ τὴν ὅλῃν ψυχὴν ἀναλάμπη, καὶ ἀνέλκη ὑπὸ τοῦ σώματος, καὶ ὀλογαυτῶν εἰς οὐσίαν θεοῦ μεταβάλλει; Δυνάται γὰρ ὁ τέκνον ψυχῶν ὑποθεθῶναι ἐν σώματι ἀνθρώπου κειμένῳ, διασαμένῳ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ κάλλος. Τὸ ὑποθεθῶναι πῶς λέγεις ὁ πατήρ; Πάσης ψυχῆς ὁ τέκνον διαίρεσις. Μεταβολὰς δὲ πῶς πάλιν διαίρει; Οὐκ ἠκούσας ἐν τοῖς ἡνικαῖς, ὅτι ὑπὸ μιᾶς ψυχῆς τῆς τοῦ παντός, πάσαι αἱ ψυχὴ εἰσὶν, αὐταὶ ἐν τῇ παντὶ κίσηφ κυλινδουμέναι, ὡπερ ὑπενεμεκνύαι. Τούτων ἡμῶν ψυχῶν πολλὰι, αἱ μεταβολαί. Τῶν μὲν γὰρ εἰς τὸ εὐτυχίστερον, ἡμῶν ἢ εἰς τὸ ἐναντίον. Αἱ μὲν γὰρ ἐρπετῶδες οὐσαι εἰς ἔνδρα μεταβάλλονται. Αἱ δὲ ἡμῶν ἐνδρῶν εἰς χερσαία. Αἱ ἢ χερσαία εἰς πτενῆα. Αἱ δ' ἀέρια εἰς ἀνθρώπους. Αἱ δ' ἀνθρώπινα τῆς ἀθανασίας ἔχουσαι εἰς δαίμονας μεταβάλλονται. Εἶθ' οὕτως εἰς ἡμῶν ἀπλανῶν θεῶν χερὸν χερουοῦσι. Χοροὶ δὲ δύο θεῶν, ὁ μὲν ἡμῶν πλανομένων, ὁ δὲ ἡμῶν ἀπλανῶν. Καὶ αὐτὴ ψυχῆς ἡ τελειοτάτη δόξα. Ψυχὴ δὲ εἰς ἀνθρώπου σῶμα εἰσελθούσα, εἴαν κακὴ μείνη, οὔτε γίνεσται ἀθανασίας, οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ μεταλαμβάνει. Παλισηρῶς δὲ τὴν ὁδὸν ὑποσρέφει τὴν εἰς τὰ ἐρπετά. Αὐτὴ κατὰ δίκην ψυχῆς κακῆς. κακία δὲ ψυχῆς ποσρέφει ἡ ἀγνοσία. Ψυχὴ γὰρ μηδὲν ἐπιγνοῦσα ἡμῶν ὄψιν, μήτε τὴν τούτων φύσιν, μήτε τὸ ἀγαθόν, τυφλώτουσα δὲ, ἐκτινάσκει τοῖς παθεσι τοῖς σωματικοῖς. Καὶ ἡ κακοδαίμων ἀγνόησασα ἑαυτῶν, δουλεύει σαίμασιν ἀλλοκοῖς, καὶ μοχθηροῖς ὡπερ φορτίον βασιάζουσα τὸ σῶμα. Καὶ οὐκ ἀρχουσα, ἀλλὰ ἀρχομένη. αὐτὴ κακία ψυχῆς. Τουναντίον ἢ ἀρετὴ ψυχῆς, γνῶσις. Ὅ γὰρ γνοῦς, καὶ ἀγαθός, καὶ εὐσεβὴς καὶ ἡδὴ θεός. Τίς

existens illustrat, & oculos perfringit, sic & boni spectaculum. Imò contrarium, illuminat in tantum, quantum potest quis suscipere influxum intelligibilis splendoris. Acutius. n. est ad penetrandum. Innocuum vero est, & immortalitate plenum. Qui possunt plus aliquid haurire spectaculi, obdormiunt multoties a corpore, ad pulcherrimam visionem. Quod Caelius, & Saturnus nostri progenitores fortiri sunt. Utinam & nos o pater, utinam o fili. Nunc vero, etiam num minus intensi sumus ad visionem, & nondum valemus aperire mentis oculos, & contemplari pulchritudinem boni illius incomprehensibilem. Tunc enim ipsam cernes, quando nihil de ea habeas dicere. Cognitio, namque ipsius, & contemplatio, est silentium, & omnium sensuum requies. Neque enim quicquam aliud potest intelligere qui ipsam intellexit. neque aliud quicquam speculari, qui hanc vidit, neque de alio quoquam audire, neque omnino corpus mouere. Omnis namque corporeorum sensuum, & motionum correptio quiescit. Circumlustrans uero totam mentem, & totam animam, illustrat, & abstract a corpore, & totum ipsum in essentiam Dei mutat. Possibile. n. est o fili, animam deificari in corpore hominis, quæ viderit boni pulchritudinem. Quid est, hoc deificari? quid ais o Pater. Omnis animæ, o fili diuifio; Mutationes vero, quo modo rursus diuidis? Non audisti in genericis, quod ab vna anima vniuersi, omnes animæ sunt, eæ quæ in uniuerso mundo volutantur, quasi illinc diuisæ, & distributæ. Harum animarum multæ mutationes. Harum quidem in fortunatiorem, illarum uero in contrarium statum. Nam quæ reptiles sunt, in aquatilia mutantur. Aquatilia uero, in terrestria. Terrestres autem in uolatilia. Aeræ uero in homines. Humanæ uero immortalitatis participes in dæmones mutantur. Dein ita in deorum inerrantium Chorum transeunt. Chori uero duo sunt Deorum, alius errantium, alius inerrantium. Et hæc est animæ perfectissima gloria. Anima in corpus hominis ingressa, si mala perseverat, neque gustat immortalitatem, neque boni fit particeps. Sed retrogradiens viam, reuertitur in reptibilia. Et hæc condemnatio est animæ malæ. Nequitia uero animæ est ignoratio. Anima namque nihil entium cognoscens, neque horum naturam, neque bonum; cæcutiens in corporis impingit passiones. Et infelix, ignorans seipsam, seruit corporibus alienis, & flagitiosis, tamquam sarcinam ferens corpus, non imperat eis, sed ab eis dominatur. Hæc malitia est animæ. E contra virtus animæ, cognitio est. Cognoscens enim, & pius, iam est diuinus. Quis

HERMETIS TRISMEGISTI,

vero est is, o pater? Qui non multa loquitur, neque multa audit. Nam qui duos sermones audit o filii, in vmbra pugnat. Nam Deus, & pater, & bonū, neque dicitur, neque auditur. Hoc ita se habente, in omnibus entibus sensus est. eo quod sine ipso nequeant esse. Cognitio vero a sensu multum differt, sensus namque sit præpollentis. Cognitio uero est scientiæ finis. Scientia uero donum Dei. Omnis. n. scientia incorporea est, organo utens ipsa mente. Mens aut corpore. Ambo ergo ingrediuntur in corpora, intelligibilia & materialia. Ex contrapositione. n. & contrarietate oportet omnia cōstare. Et hoc aliter esse est impossibile. Quis ergo materialis est hic Deus? Pulcher mūdus Non est tamen bonus. Materialis. n. & facile passibilis. Et primus quidem passibilium. Secundus uero entium, & per se indigus. Et aliquando quidem genitus, semper tamen existens. Cumque sit in generatione, & fiat semper, generatio est, qualium & quantorum. Mobilis. n. est. Omnis. n. materialis motus, generatio est. Intelligibilis autem status. mouet materialem motum, in hunc modum. Cum mundus sphaera sit, hoc est caput. Supra caput uero, nullum materiale est. sicuti neque sub pedibus ullum est intelligibile. Vniuersum aut materiale est. Mens uero caput est. hæc sphaerice mota, id est, capitaliter. Quæcunq; ergo adiuncta sunt membranæ capitis huius, in quo anima est, immortalia sunt natura. Sicuti uero in anima corporis facti, plenam corpore animam habent. Quæ uero procul a membrana, in quo plus habent animæ corpus; vniuersum uero animal est. Itaque uniuersum ex materiali, & intelligibili constat. Et mundus quidem, primum. Homo uero secundum animal est, post mundum. Primum autem mortalium. Et aliorum quidem animalium habet, ut sit animatus. Non tamen tantum est non bonus, sed etiam est malus, ut mortalis. Nam mūdus quidem, non bonus est, quia mobilis. non tamen malus, quia immortalis. Homo uero, & qua mobilis, & qua mortalis, malus est. Anima uero hominis hoc modo fertur. Mens in ratione. Ratio in anima. Anima in spiritu, spiritus in corpore. Spiritus penetrans per uenas, & arterias, & sanguinem, mouet, animal. & quodam modo fert. Quare aliqui, animam, sanguinem putarunt esse, errantes in natura: Nescientes quod oporteat prius, spiritum recurrere in animam, & tunc sanguinem con crescere, & uenas, & arterias uacuari, & tunc animal interire. Et hæc est mors corporis. Ex uno uero principio pendent omnia. Principium uero ex uno, & solo. Et principium quidem mouetur, ut iterum principium fiat. Vnum autem manens stat, & non mouetur.

δ' ἐστὶν οὗτος ὁ πᾶτερ, ὁ μὴ πολλὰ λαλῶν μῆτε πολλὰ ἀκούων. Ὁ γὰρ δύο λόγοις χαλαζόν, καὶ ἀκούεις ὁ τέκνον, σκιαμαχίη. Ὁ γὰρ θεὸς καὶ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθόν, οὔτε λέγεται, οὔτε ἀκούεται. Τοῦτου δ' οὕτως ἔχοντος ἐν πᾶσι τοῖς οὐσιν αἱ αἰδήσεις εἰσὶ. διὰ τὸ μὴ δωαδξ ἢ) χωρὶς αὐτῆ. Γνώσις δ' αἰδήσεως, πολὺ διαφέρει. αἰδήσεις μὲν γὰρ γίνονται τοῦ ἐπικρατοῦντος, γνώσις δ' ὄψ' ὀπσῆμις τὸ τέλος. ὀπσῆμις δὲ δῶρον τοῦ θεοῦ, πᾶσα γὰρ ὀπσῆμις ἀσώματος, ὄργανω χρημένη αὐτῷ τῷ νόῳ, ὁ δὲ νοῦς τῷ σώματι. ἀμφοτέρω οὖν χωρεῖ εἰς σώματα τε νοητὰ, καὶ ὑλικὰ. ἐξ ἀντιθέσεως γὰρ καὶ ἐναντιότητος δεῖ τὰ πάντα σωθεῖσθαι. Καὶ τοῦτο ἄλλως ἢ) ἀδωάτων. Τίς οὖν ὁ ὑλικὸς θεὸς ὁδε? καλὸς ὁ κόσμος, οὐκ ὄψ' δ' ἀγαθὸς, ὑλικὸς γὰρ καὶ εὐπάθητος. Καὶ πρῶτος μὲν ἢ) παθητῆς, δευτέρως δὲ ἢ) ὄντων, καὶ αυτοδεῖς. καὶ αὐτὸς μὲν ποτὲ ἡμιόμοτος, αὐτὸς δὲ ἄν. Ὡν δ' ἐν ἡμίσει καὶ γινόμενος αἰὲ γένεσις ἢ) ποιῶν, καὶ ἢ) ποσῶν. Κινητὸς γὰρ. πᾶσα γὰρ ὑλικὴ κίνησις γένεσις ἐστίν. Ἡ δὲ νοητὴ γένεσις, κινεῖ τὴν ὑλικὴν κίνησιν, τὸν πρόπον τοῦτον. Ἐπεὶ ὁ κόσμος σφαῖρα ἔσ', τούτῃσι κεφαλῆς. κεφαλῆς δὲ οὐδὲν ὑπὲρ ἀνω ὑλικόν, ὡς περ οὐδὲ ποδῶν οὐδὲν νοητὸν ὑποκάτω. Πᾶν δὲ ὑλικόν. Νοῦς δὲ κεφαλῆς, αὐτὴ σφαιρικῶς κινουμένη, τούτῃσι κεφαλικῶς. ὅσα οὖν προσκίωται τῷ ὑμένι τῆς κεφαλῆς ταύτης ἐν ἐστὶν ἢ) ψυχῇ, ἀθάνατα πέφυκεν. ὡς περ ἐν ψυχῇ δὲ σώματος πεποιημένου, καὶ πληρῆ τοῦ σώματος τὴν ψυχῆν, ἔχοντα. τὸ δὲ πόρρω τοῦ ὑμένος, ἐν ᾧ τὸ πλεόν ἔχοντι τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα. πᾶν δὲ ζῶον, ὡς τε τὸ πᾶν ἔκτε ὑλικού, καὶ νοητοῦ σωθεῖσθαι. καὶ ἔ μὲν κόσμος πρῶτος, ὁ δ' ἀνθρώπος δευτέρον ζῶον μετὰ τὸν κόσμον. πρῶτος δὲ ἢ) θνητῆς. Τῶν μὲν ἄλλων ζῶων τὸ ἐμφυχον ἔχει. οὐκ ἔτι δὲ μόνον οὐχ ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ κακὸς ὡς θνητός. Ὁ μὲν γὰρ κόσμος οὐκ ἀγαθός, ὡς κινήτος οὐ κακός, ὁ δὲ ἀνθρώπος, ὁ δ' ἀνθρώπος, καὶ ὡς κινήτος, καὶ ὡς θνητός, κακός. Ψυχὴ δ' ἀνθρώπου ὀχέεται τὸν πρόπον τοῦτον, Ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ, ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ. ἢ) ψυχῇ ἐν τῷ πνεύματι, τὸ πνεῦμα ἐν τῷ σώματι. τὸ πνεῦμα δεικνὸν διὰ φλέβων καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἷματος, καὶ κινεῖ τὸ ζῶον, καὶ ὡς περ πρόπον τινα βασάζει. διὸ καὶ τινες τὴν ψυχῆν αἷμα ἐνόμισαν ἢ), σφαλλόμενοι τὴν φύσιν. οὐκ εἰδότες. ὅτι πρῶτον δεῖ τὸ πνεῦμα ἀναχορεῖσθαι εἰς τὴν ψυχῆν, καὶ τότε τὸ αἷμα παγίωαι. καὶ τὰς φλέβας, καὶ τὰς ἀρτηρίας κενώθῃαι, καὶ τότε τὸ ζῶον καθελεῖν, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ θάνατος τοῦ σώματος, ἐκ μιᾶς δὲ ἀρχῆς τὰ πάντα ἦρτηται. ἢ) ἀρχὴ ἐκ τοῦ ἑ, ὅς καὶ μόνου. καὶ ἢ) μὲν ἀρχὴ κινεῖται, ἵνα πᾶν ἀρχὴ γένηται. τὸ δὲ ἐν μένον ἔστηκεν, καὶ οὐ κινεῖται.

καὶ πρὸς

Και τριά τοῖω ταῦτα, ὁ θεὸς ὁ πατήρ, καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ κόσμος, καὶ ὁ ἄνθρωπος. καὶ τὸν μὲν κόσμον ὁ θεὸς ἔχει. τὸν δ' ἄνθρωπον ὁ κόσμος. καὶ γίνεται ὁ μὲν κόσμος τοῦ θεοῦ υἱός. ὁ δ' ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ὡς περ ἐκγονος. οὐ γὰρ ἀγνοεῖ τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ πάντῃ γνωρίζει, καὶ θελεῖ γνωρίζεσθαι. τοῦτο μόνον σωτήριον ἀνθρώπῳ ἐστίν, ἢ γνώσις τοῦ θεοῦ. αὐτὴ εἰς τὸν Ὀλυμπον εἰσὶν ἀνάβασις. τοῦτῳ μόνῳ, ἀγαθὴ ψυχὴ, καὶ οὐποτε ἀγαθὴ, ποτὲ δὲ κακὴ γίνεται. κατ' ἀνάγκην δὲ γίνεται. Πῶς τοῦτο λέγεις ὦ Τρισμέγιστε. Ψυχῶν παιδὸς θέασαι ὦ τέκνον. διάλυσις αὐτῆς μηδέπω ἐπιδοχόμενῳ τοῦ σώματος αὐτῆς, ἐτι ὀλίγον ὄγκωτος, καὶ μηδέπω τὸ πᾶν ὄγκουμένου, πῶς καλῶ μὲν βλέπειν πανταχοῦ ἑαυτῷ. μηδέπω δὲ θάλωμένῳ ὑπὸ ἧστὸς τοῦ σώματος παδῶν. ἐτι χεῖρον ἠρτημένη τῆς τοῦ κόσμου ψυχῆς. ὅταν δ' ὄγκωθῆ τὸ σῶμα, καὶ κατασάσῃ αὐτῷ γῆν ἢ λίθῳ, καὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ οὐ μεταλαμβάνει. ἢ δὲ λήθῃ κακία ἐστὶ. τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τοῖς τοῦ σώματος ἐξιούσι. ἀναδραμούσα γὰρ ἢ ψυχὴ εἰς ἑαυτῷ, συσέλλεται τὸ πνεῦμα εἰς τὸ αἷμα, ἢ δὲ ψυχὴ εἰς τὸ πνεῦμα ὁ δὲ νοῦς καθαρὸς ἡρώδης ἧστὸς ἐνδυμάτων, θεὸς ὁ φύσει, σώματος πυρίνου λαβόμενος περιπολεῖ πάντα τόπον καταλιπὼν τῷ ψυχῶν κρείσσει καὶ τῇ κατ' ἀγίαν δίκην. Πῶς τοῦτο λέγεις ὦ πάτερ; Ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς χωρίζεται, καὶ ἢ ψυχὴ τοῦ πνεύματος; σοῦ ἐπόντος ἐνδυματῶν, τοῦ μὲν νοῦ τῷ ψυχῶν, τῆς δὲ ψυχῆς τὸ πνεῦμα; Σιωποῖν δὲ ὦ τέκνον τὸν ἀκουόντα πρὸς λέγοντι, καὶ συμπνέειν, καὶ ὀξύτεραν ἔχειν τῷ ἀκούῳ τῆς τοῦ λέγοντος φωνῆς. ἢ διάθεσις ἧστὸς ἐνδυμάτων τούτων, ὡς τέκνον ἐν σώματι γίνῃ γίνεται. ἀδωάτων γὰρ τὸν νοῦν ἐν γίνῃ σώματι γυμνὸν αὐτὸν κατ' ἑαυτὸν ἐδρασαί. οὐτε γὰρ τὸ γίνῃ σῶμα δωάτων ἐστὶ τῷ τηλικαυτῷ ἀθανασίαν ἐνεργεῖν. οὐτε τῷ τωσαυτῷ ἀρετῶν ἀναχέειν συγκροτιζόμενον αὐτῇ παθητὸν σῶμα ἐλαβὼν ὡς περ φειδόμενον τῆς ψυχῆς. ἢ δὲ ψυχῆ. καὶ αὐτὴ θεατὴ οὐσα καθάπερ ὑπερήτη πρὸς πνεύματι χρῆται. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ζῶον διοικεῖ. ὅταν οὖν ὁ νοῦς ἀπαλλαγῇ τοῦ γίνῃ σῶματος, ἢ ἴδιον εὐδύς ἐνεδύτατο χεῖρῶνα ἢ πυρίνου. ὃν οὐκ ἐδωάτω ἔχων εἰς τὸ γίνῃ σῶμα κατοικῆσαι. γῆ γὰρ πυρὸς οὐ βασάζει. πάντα γὰρ γῆ φλεγεταί καὶ ὑπὸ ὀλίγου σπινθήρος. διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὕδωρ φεικέχεται τῇ γῆ, ὡς περ ἔρυμα καὶ τεῖχος ἀντίχον πρὸς τὸ πυρὸς φλόγα. Νοῦς δὲ ὀξύτατος ὢν πάντων ἧστὸς θεῶν νοσημάτων καὶ ὀξύτερος πάντων ἧστὸς σοικεῶν, ἔχει σῶμα τὸ πῦρ. δημιουργός γὰρ ὢν ὁ νοῦς ἧστὸς πάντων, ὄργανον. πρὸς πυρὶ πρὸς τῷ δημιουργίαν χρῆται. καὶ ὁ ἄνθρωπος πάντος, ἧστὸς πάντων, ὁ δὲ τοῦ ἀρδρῶντος ἧστὸς ἐπιγίαν μόνον. γυμνός γὰρ ὢν τοῦ πυρός, ὁ ἐπὶ γῆς νοῦς, ἀδωάται τὰ θεῶν δημιουργεῖν ἀνθρώπινα ὢν τῇ διοικήσει.

Tria ergo hæc, Deus, pater, & bonum, & mundus, & homo. Et mundum Deus habet, hominem uero mundus. & mundus, filius Dei, est homo uero mundi, ut progenies. Non enim ignorat hominem Deus, sed ualde cognoscit, & uult cognosci. Hoc solum salutæ est homini, cognitio Dei. Hic in olympum est ascensus. Hac sola, anima fit bona, & non aliquando bona, aliquando mala fit, sed per necessitatem fit. Quo modo hoc dicis, o Trismegiste? Pueri animam considera, o fili, dissolutionem sui nunquam recipientem, corpore ipsius exiguo adhuc, & non omnino adaucto. Quo modo? Pulchram quidem ubique aspectu, neque maculatam a corporis passionibus, adhuc sere pendentem, a mundi anima. Quando uero in molem excrecet corpus, & traxerit eam in corporis moles, seipsam resoluens, ingenerat obliuionem, & boni, & pulchri non est amplius particeps. Oblitio autem, nequitia est. Id ipsum accidit ijs qui corpus exuunt. Recurrens enim anima in se ipsam, contrahitur spiritus in sanguinem. Anima uero in spiritum. Mens autem purgata ab indumentis, diuina cum sit natura, corpus igneum sumens circuit omnem locum, relinquens animam iudicio, quod est ex dignitate. Quo modo id ais o pater? Mens ab anima separatur. Et anima a spiritum. Nam tu dixisti, indumentum esse mentis quidem animam, anime uero spiritum. Idem intelligere oportet audientem dicenti conspirare. & acutiorem habere auditum, dicentis uoce. Compositio indumentorum horum, o fili, in corpore terreno fit. Impossibile enim est, mentem in terreno corpore nudam ipsam, se ipsam stabilire. Neque enim terrenum corpus possibile est tantam immortalitatem ferre, neque talem uirtutem sustinere, conflatum sibi passibile corpus, sumpsit mens ueluti septum, animam. Anima uero, & ipsa diuinum quid existens tamquam ministro utitur spiritu. Spiritus autem regit animal. Quando ergo mens terrenum corpus emigrauerint propriam illico induit tunicam igneam, quam non potuit terreno corpori indere, terra enim ignem non fert. Omnis enim comburitur & a parua scintilla. Ob id & aqua terræ est circumfusa, ut propugnaculum, & murus oppositus ignis flammæ. Mens autem uelocissima omnium cogitationum. Et uelocior omnibus elementis, habet corpus ignem. Nam Mens, cum opifex sit omnium, instrumeto ad opificium igni utitur. Et Mens quidem uniuersi, uniuersorum. Humana uero, terrenorum tantum. Nuda .n. igne cum sit Mens terrena, impotens est diuina condere, humana quia est ministerio Anima

HERMETIS TRISMEGISTI,

Anima uero humana, non quidem omnis, sed pia, dæmonia quædam est, & diuina, Et talis anima post discessum a corpore, pietatis agonem postquam certauerit, vel mens fit, uel Deus. Agon uero pietatis est cognoscere Deū. Et neminem hominum iniuria afficere. Hæc mens fit. Impia uero anima manet in propria essentia, se ipsam crucians. Et terrenū corpus quærens, in quod ingreditur, humanum. Aliud enim corpus non capit humanam animam. Neque fas est in bruti animalis corpus animam humanam cadere. Dei. n. lex hæc est, seruare animam humanam, a tanta contumelia. Quo modo ergo punitur, humana anima o pater? & quæ nam est maior pœna humanæ animæ? Impietas o fili. Qualis nam ignis, tantam habet flammam, quantam impietas. Et qualis nam mordens fera, ita lædit corpus, quantum ipsam animam, impietas? Vel non cernis, quanta mala patitur, anima impia? vociferans & clamans, vror, comburor; quid dicam, quid faciam nescio. Etor infelix, a malis circumdata. neque uideo misera, neque audio. Hæ uoces o fili, cruciatæ sunt animæ. Non ut tu, & vulgus opinamini o fili. Quod anima exiens e corpore, in brutum transeat. Quod est error maximus. Anima n. cruciatur hoc modo. Namque Mens cum facta est dæmon, igneum corpus nancisci est ordinatum ad Dei ministeria. Et subiens in impiam animam flagellat ipsam peccatorum flagellis. A quibus flagellata impia anima, se se vertit ad homicidia, ad iniurias, ad blasphemias, & violentias varias, & alia per quæ homines iniuria afficiuntur. In piam uero animam Mens ingressa ducit eam ad cognitionis lumen. Talis uero anima, nunquam satia fit, laudare, & benedicere omnes homines, & sermonibus, & factis omnino beneficiens, imitans eius patrem. Ideo o fili, gratias agentes Deo oportet præcari, ut bonam sortiamur mentem. In præstantiorem quidem anima transit. in minus uero impossibile. Communicatio uero est animarum. Et communicant animæ Deorum, cum humanis. Humanæ uero animabus brutorum. Curam uero gerunt præstantiores minorum, Dei quidem hominum; homines uero brutorum animalium. Deus uero omnium. Nam ipse omnibus est maior. omnia uero ipso sunt minora. Mundus quidem subiacet ipsi Deo, homo uero mundo. Bruta autem homini. Deus uero supra omnia, & circa omnia. Et Dei quidem radij sunt energię. Mundi uero radij sunt naturæ. Hominis uero artes, & scientiæ. Et energię quidem per mundum agunt, & in hominem, per mundi physicos radios. Naturæ uero per elementa. Homines aut per ar-

ψυχή ἢ ἀνθρωπίνη, οὐ πᾶσα μὲν, ἢ δ' εὐσεβὴς δαίμονια τις ἐστὶ καὶ θεία, καὶ ἡ τοιαύτη ψυχή, μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆαι τοῦ σώματος τὸν τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα ἠγωνισμένη, ἢ νοῦς. ἢ θεὸς γίνεται. ἀγῶν δ' εὐσεβείας τὸ γνῶναι τὸν θεόν. Καὶ μηδένα ἀνθρώπων ἀδικῆσαι, ἢ δὲ νοῦς γίνεται. Ἡ δ' ἀσεβὴς ψυχή μένει ἐπὶ τῆς ἰδίας οὐσίας, ὑφ' ἑαυτῆς κολαζομένη, καὶ γήϊνον σῶμα ζητοῦσα εἰς ὃ εἰσέλθῃ ἀνθρώπειον ἄλλο γὰρ σῶμα οὐ χωρεῖ ἀνθρωπίνῳ ψυχῷ, οὐδέ θεμεις ἐστὶ ἀλόγου ζώου σῶμα ψυχῷ ἀνθρωπίνῳ καταπισσιν. Δερῦ γὰρ νόμος οὗτος, φυλάσσειν ψυχῷ ἀνθρωπίνῳ ἕπο τῆ τοσαύτης ὑβρείως. Πῶς οὖν κολάζεται ὁ πάτερ ἀνθρωπίνη ψυχή; καὶ τίς ἐστὶ μίσην κόλασις ἀνθρώπινης ψυχῆς; Ἀσεβεία ὁ τέκνον. ποῖον πῦρ τοσαύτῳ φλόγα ἔχει, ἐσὶν ἢ ἀσέβεια; ποῖον δὲ δακρυτὸν θηρίον οὕτως λυμῆται τὸ σῶμα, ὅσον αὐτῷ τῷ ψυχῷ ἢ ἀσέβεια; ἢ οὐχ ὄρας ὅσα κακὰ πάχει, ψυχή ἢ ἀσεβὴς; βούσα καὶ κεκραγεία κριόμεναι, φλέγομαι, τί εἶπω, τί ποιήσω οὐκ οἶδα. διεδίδομαι ἢ κακοδαίμων ἕπο ἡβ' κατεχόντων με κακῶν. οὐτε βλέπω, ἢ τλημων, οὐτε ἀκούω. Αὐταὶ αἰθῆραι, κολαζομένης εἰσι ψυχῆς. οὐχ ὡς οἱ πολλοὶ καὶ σὺ δοξάζεις ὁ τέκνον; ὅτι ψυχή ἐξεληθούσα τοῦ σώματος, θηριάζεται. ὅπερ ὅτι πλάτη μεγίστη. Ψυχή γὰρ κολάζεται τούτον τὸν τρόπον. Ὁ γὰρ νοῦς, ὅταν γένηται πυρίνου τυχεῖν σώματος τίτακται πρὸς τὰς τ' θεοῦ ὑπηρεσίας, καὶ εἰσδύων εἰς τὴν ἀσέβη ψυχῷ, αἰκίζεται αὐτῷ τὰς ἡβ' ἁμαρτημάτων μασιξίν. ὑφ' ὧν μασιξομένη ἢ ἀσεβὴς ψυχή πηπιεται ἐπὶ φόνους, καὶ ὑβρεις, καὶ βλασφημίας, καὶ βίας ποικίλας, καὶ ἄλλα δι' ὧν ἀνθρώποι ἀδικοῦνται. εἰς ἢ τῷ εὐσεβῷ ψυχῷ, ὁ νοῦς ἐμβάς ὁδηγῆ αὐτῷ ἐπὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς. ἢ δὲ τοιαύτη, ψυχή κερὸν οὐδέποτε ἴχει, ὑμνοῦσα, εὐφημοῦσα ἢ πάντας ἀνθρώπους, καὶ λόγιος, καὶ ἐργοῖς πάντως εὐποιούσα, μιμουμένη αὐτῆς τὸν πατέρα. Διὸ ὁ τέκνον, εὐχαριστοῦντας τῷ θεῷ δεῖ εὐχεδῆ καλοῦ τοῦ τυχεῖν. Εἰς μὲν οὖν τὸ κρηῖον ψυχή μεταβαίνει, εἰς δὲ τὸ ἐλαθον, ἀδύνατον. Κοινωνία δ' ἐστὶ ψυχῶν καὶ κοινωνοῦσι μὲν ἢ ἡβ' θεῶν τὰς ἡβ' ἀνθρώπων, αἰ ἢ ἡβ' ἀνθρώπων τὰς ἡβ' ἀλόγων. ἐθιμελοῦνται ἢ οἱ κρηῖονες ἡβ' ἐλαθόνων. θεοὶ μὲν ἀνθρώπων, ἀνθρώποι ἢ ἡβ' ἀλόγων ζῶον, ὁ δὲ θεὸς πάντων. Πάντων γὰρ οὗτος κρηῖον, καὶ πάντα αὐτοῦ ἐλάθονα. Ὁ μὲν οὖν κόσμος ὑπόκειται τῷ θεῷ, ὁ δὲ ἀνθρώπος τῷ κόσμῳ τὰ δ' ἄλογα τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ δὲ θεὸς ὑπὲρ πάντα καὶ ἐκὼν πάντα. Καὶ τοῦ μὲν θεοῦ ἀκτίνες αἰ ἐνέργειαι. τοῦ ἢ κόσμου αἰ ἀκτίνες αἰ φύσεις. τοῦ δ' ἀνθρώπου, αἰ ἀκτίνες, αἰ τέχναι, καὶ αἰ ἐπισῆμαι, καὶ αἰ μὲν ἐνέργειαι διὰ τοῦ κόσμου ἐνεργοῦσι. καὶ ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον, διὰ ἡβ' τοῦ κόσμου φυσικῶν ἀκτίνων. αἰ ἢ φύσεις διὰ ἡβ' σοικῶν. εἰ ἢ ἀνθρώποι διὰ ἡβ' τέχνων,

χρῶν καὶ θησιμῶν. καὶ αὐτὴ ἢ τοῦ παντός ἐστὶ
 διοίκησις. ἠρτημένη ἐκτὸς τοῦ ἐνὸς φύσεως. καὶ
 διηκουσα δι' ἐνὸς τοῦ νοῦ. οὐδ' οὐδὲν ἄλλ' ἑαυτο-
 ρον, καὶ ἰσχυρότερον, καὶ ἠρωτικώτερον, ἀνθρώπων
 μὴ πρὸς θεούς, θεῶν δὲ πρὸς ἀνθρώπους κοι-
 νωνία. οὗτος ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς δαίμων, μακαρία ψυ-
 χὴ, ἢ τοῦτου πλυσεράτη. καλοδαίμων δὲ ψυ-
 χὴ ἢ τοῦτου κεινὴ. Πῶς τούτου πάλιν λέγεται ὡς
 πατέρ; Οἶδα οὖν ὅτι τέκνον, ὅτι πᾶσα ψυχὴ νοῦν
 ἔχει τὸν ἀγαθόν; καὶ γὰρ ταύτου ἐστὶν ἡμῖν ὁ
 λόγος, οὐδ' ἔτι τοῦ ὑπεροδικοῦ καὶ οὐ ἔμφο-
 ρον εἰρήκαμεν τοῦ καταπεπομένου ὑπὸ τῆς δι-
 κης. ψυχὴ γὰρ χωρὶς νοῦ, οὐδέ τι εἶπεν, οὔτε τι
 εἰρήξαι δυνάται, Πολλὰ γὰρ ἐξῆπτε οὐνοῦ γῆς
 ψυχῆς. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὄρα, οὔτε βλέπει ἢ ψυχὴ
 οὔτε ἀκούει, ἀλλ' ἀλόγῳ ἴσκει. τηλικαύτῃ δυνά-
 μεις δὲ τοῦ νοῦ; ἀλλ' οὐδὲ νοθεύει ψυχῆς ἀνεχεται,
 ἀλλὰ καταλείπει τὴν τοιαύτην ψυχὴν τῷ σώμα-
 τι προσρητημένῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀγχιμένῳ κέ-
 τω. ἢ δὲ τοιαύτη ψυχὴ ὁ τέκνον, νοῦν οὐκ ἔ-
 χει. Ὅθεν οὐδ' ἀνθρώπων δεῖ λέγειν τὸν τοιοῦ-
 τον. Ὅ γὰρ ἀνθρώπος, θεῶν ζῶν δὲ, καὶ οὐδὲ τοῖς
 ἀλόγοις ζῶσις συγκρίπται ἢ ἐπηγεῖων τισίν, ἀλλὰ
 τοῖς ἀνω ἐν οὐρανῷ λεγομένοις θεοῖς. Μᾶλλον δ'
 οὐ καὶ πολυμήσαντες εἶπεν τὸ ἀληθές: καὶ ὑπερ-
 ἐκείνου ἐστὶν ὁ ὄντως ἀνθρώπος ἢ παντός γε ἰσο-
 δυναμοῦσιν ἀλλήλοις. οὐδεὶς μὴ γὰρ ἢ οὐρα-
 νίων ἢ γῆς καταλύσεται, οὐρανοῦ τὸν ὄρον κα-
 ταλείπων. Ὅ δ' ἀνθρώπος καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀ-
 ναβῆναι, καὶ μαρτυρῆσθαι αὐτόν. Καὶ οἷδε ποῖα μὴ
 ἐστὶν αὐτοῦ ὑψηλὰ ποῖα δὲ ταπεινά, καὶ τὰ ἄλ-
 λα πάντα ἀκριβῶς μετράει. Καὶ τὸ πάντων
 μείζον, οὐδὲ τίω γλῶ καταλείπων, ἀνω γίνεται,
 τοσοῦτον τὸ μέγεθος ἐστὶν αὐτοῦ τῆς φύσεως. Διὸ
 τολμητῶν εἶπεν, τὸν μὴ ἀνθρώπων ἐπίγειον, ἐν
 θεῶν θνητόν. Τὸν δ' οὐρανὸν ἐν θεῶν, ἀθάνατον
 ἀνθρώπων. διότι διὰ τούτων τὰ πάντα διοικεῖται
 τὸ θεοκόσμον καὶ ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ἐν ὄνοστα πάντα.

tes & scientias'. Et hoc est uniuersi regimen,
 pendens ab unius natura, & penetrans usque
 ad unam mentem, qua nihil est diuinius, &
 efficacius, & vnicius magis, homines quidem
 ad Deos. Deos uero ad homines, inter quos
 est communicatio. Hic est bonus Dæmon, Fæ-
 lix anima, quæ eo plena est. Infælix uero, quæ
 eo est uacua. Quomodo hoc rursus dicitis opa-
 ter? Scias ergo o fili, quod omnis anima mentem
 habet bonam, De hac. n. est præsens sermo, nõ
 de ministro, de quo ante diximus quæ mitti-
 tur a iudicio. Anima namque sine mente, neq;
 quid dicere, nec quid facere potest. Sæpe. n.
 euolat mens ex anima, & in illa hora, neque
 cernit anima, neq; audit, sed bruto animali est
 similis. Tanta est potentia mētis. Sed neq; in-
 tem animam sustinet. Sed relinquit talem ani-
 mā, corpori annexam, & ab eo tractā deorsū.
 Talis autē anima o fili, mentē non habet. Vnde
 neque hominem oportet dicere, eum qui talis
 est. Homo. n. diuinū animal est. neque cū bru-
 tis animalibus comparatur, eorū quæ in terra
 sunt. Sed ijs qui sursum in cælo dicuntur Dij.
 Vel potius si debet audentius dici verum: etiā
 superior illis est, qui uere est homo. vel omni-
 no æquipollent sibi inuicem. Nemo. n. cæle-
 stium in terram descendet, terminos cæli re-
 linquens. Homo uero etiam in cælum ascen-
 dit, & illud metitur. Et nouit, quæ nam eius
 sunt sublimia, & quæ infera. Et omnia alia
 exacte discit. Et quod omnium maius est, ne-
 que terram relinquens, sursum sit. Tanta est
 eius magnitudo naturæ. Ideo audendum esse
 Deum mortalem. Cælestem autem Deum,
 immortalem hominem. Quare per hæc duo
 omnia reguntur, mundum, & hominem. Ab
 uno uero omnia.

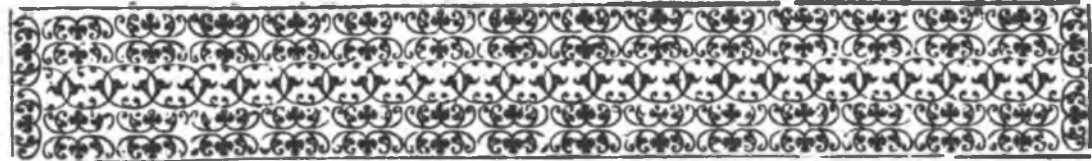
Τ Ε Λ Ο Σ.

F I N I S.

S C H O L I O N.

1 Quando loco ait, Animam humanam post discessum a corpore fieri mentem. Et Deum. Intel-
 lige per participationem.

2 Et quando dicit animam fieri Demonem, id est, angelos & substantias separatas quæ sunt sapien-
 tes, intelligatur, ad similitudinem spirituum beatorum. Iuxta illud Christi dictum; sederunt sicut
 angeli Dei.

HERMETIS EΡΜΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

AD FILIVM SVVM

ΠΡΟΣ ΤΑΤ ΤΟΝ

TATIVM.

TID'N.

QVOD IMMANIFESTVS
Deus, manifestissimus est.

ΟΤΙ ΑΦΑΝΗΣ Ο ΘΕΟΣ,
φανερώτατος ούτι.

LIBER V.

BIBLION E.

HVnc quoque sermonem tibi o Tati percurram, ut non sis imperitus præstantioris Dei nominis. Tu vero mente contèplare, quo modo id quod vulgo non manifestum videtur, manifestissimum tibi fiat. Non enim esset, si immanifestus esset. Omne.n. quod apparet generabile est. Apparuit namq; Quod vero immanifestum est, semper.n. est. Apparere.n. opus nõ habet. Semper.n. est. & alia omnia manifesta facit, ipse immanifestus remanens, cū semper sit. Manifestans ipse non manifestatur, nõ ipse generatus in apparentia, in omnia manifestas; Apparentia namq; solum gnatorum est. Nihil .n. apparitio est, quàm generatio. Vnus uero ingenius nimirū, & nõ apparatus, & immanifestus, oia aut manifestans per oia apparet, & in omnibus. & maxime iis quibus uoluerit apparere. Tu ergo o Tati fili, præcare prius dño, & patri, & soli, & vni, a quo vnus, propiti' sit tibi vt possis tm Deū intelligere, etiā radiū vnū eius, tuæ mēti colluceat. Intelligētia.n. sola cernit immanifestū. q̄a & ipsa immanifesta est. Si potes mētis oculis apparebit, o Tati. Carēs.n. inuidia dñs apparet per omniū mundū. Intelligentiā videre, & præhendere potes ipsis manibus, & imaginē Dei spectare. Si vero quod in te, immanifestū est tibi, quomodo te ipsum in te ipso per oculos facies manifestum. Si uero ipsum vis videre, cogita solē, cogita lunæ cursum, cogita astrorū ordinē. Quis est ordinis feruator. Ordo.n. ois terminat numero, & loco. Sol maximus qui in cælo sunt deorum. cui omnes cedunt cælestes dij tamquam regi,

αι τον ἵ σοι τον λόγον ὡ τὰτ διδο
ξελεύσομαι. Ὅπως μη ἀμνησθ
ης. του κρείττορος θεου ὀνόματος
Συ ἴ ρόει πως το δοκουκ τοίς πολ
λοῖς αφανές, φανερωτατον σοι γιν
ηήσεται. οὐ γαρ ἐν ἡμῶν, εἰ παλαιῶ
ν. Πάν γαρ τὸ φαιρόμενον ἡμνητον. ἐφάνη γαρ
τὸ δ' αφανές αἰε ὄτι. Του γαρ φανῆναι οὐ χηζῆ
αιε γαρ ἐστὶ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα φανερά ποιει αἰ
τός, αφανής ὡν ὡς αἰ ὡν φανερων αὐτός οὐ φα
κερούται. Οὐκ αὐτός ἡμνωμένος, ἐν φαντασίᾳ ἢ
πάντα φαντασιῶν. Ἡ γαρ φαντασία μόνον ἔστ
ἡμνητῆς ἐστίν. Οὐδὲν γαρ ἐστίν ἡ φαντασία, ἡ γέ
νησις. Ὅ δ' εἰς, ἀγέννητος δηλονότι, καὶ αφαντα
σίασος, καὶ αφανής. Τὰ ἢ πάντα φαντασιῶν διὰ
πάντων φαίνεται, καὶ ἐν πᾶσι. Καὶ μάλιστα εἰς,
ἀν αὐτός βουληθῆ φαίνεται. Συ οὖν ὡ τὰτ τέκ
νον, εὐξαι, παρωτον πα κυρίῳ, καὶ πατρὶ, καὶ μόνῳ, καὶ
ἐνὶ, καὶ ἀφ' οὗ ὁ εἰς, ἴλεω τυχεῖν, ἵνα δωηθῆς
τόν τηλικούτον θεον γνώσαι. Καὶ ακτίνα σοι μίαν
αὐτοῦ, τῆ σῆ διανοίᾳ ἐκλάμψαι. Νόησις γαρ μόν
νη ὄρα τὸ αφανές, ὡς καὶ αὐτὴ αφανής οὐσα, εἰ
δωασαι τοίς του νου ὀφθαλμοῖς, φανήσεται ὡ
τὰτ. Ἀφρονες γαρ ὁ κυριος φαίνεται διὰ παντός
του κοσμου, Νόησιν ἰδεῖν καὶ λαβείωσ αὐταῖς
ταῖς χερσὶ δωασαι, καὶ τῶν εἰκονα του θεου
δεασαῶς. Εἰ ἢ καὶ τὸ ἐν σοι αφανές ὄτι σοι,
πως αὐτός ἐν σαυτῶ διὰ τῶν ὀφθαλμων σοι φα
νησεται. Εἰ ἢ θέλεις αὐτὸν ἰδεῖν, νόησον τον
ἥλιον, νόησον τον της σελήνης δρόμον, νόη
σον τῶν ἀστέρων τῶν τάξιν. Τίς ὁ τῶν ταξιν τη
ρων. Τάξις γαρ πᾶσα περιώρισαι ἀριθμῶ, καὶ τόπων.
Ὁ ἥλιος, μέγιστος τῶν κατ' οὐρανὸν θεων. ὡ πάν
τες εἰκουσιν οἱ οὐράνιοι θεοί, ὡσανεὶ βασιλεῖ,
καὶ

καὶ δυναστῆ, καὶ αὐτὸς ὁ τηλικούτος, ὁ μείζων γῆς καὶ θαλάσσης, ἀνάχεται ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἔχων ἑαυτοῦ μικρότερος πολυούτων ἀστέρας. Τίνα αἰδουόμενος ὃ τέκνον; ἕκαστος τούτων τῶν ἀστέρων, οὐ τὸν ἑμῶν, ἢ τὸν ἴσον δρόμον ποιοῦνται ἐν οὐρανῷ ὄντες. τίς ὁ ἕκαστω τὸν τροπὸν, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ δρόμου ὀρίσας; ἄρκτος αὐτῆ ἢ περὶ αὐτῶν σφαιρομένη, καὶ τὸν πάντα κόσμον συμπεριφέρουσα; τίς ὁ τοῦτο κεντημίτος τὸ ἔργον; Τίς ὁ θαλάσσης τοὺς ὄρους περιβαλὼν; Τίς ὁ τῶν γῶν ἑδράσας; ἐξ ἧ γὰρ τίς ὁ γῆς, ὁ τούτων πάντων ποιητής, καὶ δεσπότης. Ἀδύνατον γὰρ, ἢ τόπον, ἢ ἀριθμὸν ἢ μέτρον φυλαχθῆναι χωρὶς τοῦ ποιήσαντος. Πᾶσα γὰρ τάξις ἀταξία, καὶ ἀμωτρία ἀποιήτος ἀλλ' οὐκ ἀδέσποτος, οὐδ' αὐτῆ ὃ τέκνον. [Καὶ γὰρ εἰ τὸ ἀτακτὸν ἐστὶν ἐνδὲς ὅτι κατέχει τούτο ἐπὶ τὸν τροπὸν τῆς τάξεως. καὶ ὑπο' τὸν δεσποτικὸν ἐστὶ τὸν μηδέπω αὐτῆ τῶν τάξιν τάξιντα.] Εἰδὲ δυνατὸν σοὶ ἢ πῶς γινώσκων ἀνάγκη πᾶσι εἰς τὸν αἶρα, καὶ μέσον ἄρδεντα τῆς γῆς καὶ οὐρανοῦ ἰδεῖν, γῆς καὶ τὸ στερεόν, θαλάσσης δὲ τὸ λεχυμένον, ποταμῶν δὲ τὰ ρεύματα, αἴρος τὸ ἀτημένον, πυρὸς τῶν οὐρανῶν, ἀστρον τὸν δρόμον, οὐρανοῦ τῶν ταχυήτων τῶν περὶ ταῦτα περιβάλλον. ὃ δὲ δὴς ἐκείνης τέκνον εὐτυχιστή, ὑπο' μίαν ῥοπήν πᾶντα ἴσως θεῖσθαι, τὸν αἰνῆσον, διακινουμένων, καὶ τὸν ἀφανῆ, φαινόμενον. Εἰ δὲ δὴς τὸν δημιουργὸν καὶ διὰ τῆς φησὶν θεασαδαί φησὶν ὅτι ἴσως γῆς, καὶ φησὶν ἐν βυθῷ, νόσον ὃ τέκνον, δημιουργουμένων ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοῦ δημιουργησαντος ἀκρίβων ἴσως ἰσχυρῶς ἐξέτασον. Καὶ μαθεῖς τίς ὁ δημιουργῶν ἴσως πάλιν ταῦτῶν καὶ θεῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνα, τίς ὁ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιγράφας, τίς ὁ τὰς ῥίνας, καὶ τὰ ὄτια τρυπήσας, τίς ὁ τὸ σῶμα διανοήσας, τίς ὁ τὰ νεύρα ἐκείνας καὶ δεσμεύσας, τίς ὁ τὰς φλέβας ὀχεύσας, τίς ὁ τὰ ὄστια σφροποιήσας, τίς ὁ τὸ δέρμα τῆς σαρκὸς περιβαλὼν, τίς ὁ τοὺς δακτύλους, καὶ τὰ ἄρδρα διστῶν, τίς ὁ τοῖς ποσὶν βάσιν πλατύνας, τίς ὁ διαρῦξας τοὺς πόρους, τίς ὁ τὸν πλῆμα ἐκείνας, τίς ὁ τῶν καρδίων πυραμοειδῆ ποιήσας. Τίς ὁ τὸ ἦπαρ πλατυάς, τίς ὁ τὸν πνεῦμονα συραγωγώσας, τίς ὁ τῶν κελῶν ευρυχωρον ποιήσας, τίς ὁ τὰ τιμωμένα, εἰς τὸ φανερόν ἐκτυπώσας, καὶ τὰ αἶμα κρύψας. ἰδεῖ ποσὰ τέχναι μίας ὑλης, [καὶ πόσα ἔργα μᾶ περιγραφῆ.] καὶ πάντα περικαλλῆ. Καὶ πάντα μεμνημένα. Πᾶντα δ' ἐν διαφορᾷ. Τίς ταῦτα πάντα ἐποίησεν; ποῖα μητὴρ; ποῖος πατὴρ, εἴμῃ μόνος ὁ ἀφανῆς θεός; τῆς ἑαυτοῦ θελήματι πάντα δημιουργήσας.

& dynastæ, & is tantus, & maior terra; & mari, sustinet supra se habere, se ipso minores, stellas circumeuntes. quem nam uenerans? aut quem timens, o fili. singula enim hæc astra non similem, aut æqualem cursum faciunt in cælo. Quis est qui cuique modum, & magnitudinem cursus terminat. Vrsa hæc, quæ circa se uoluitur, & uniuersum mundum secum circumferens, quis est, qui ei fabricfecit instrumentum? Quis est qui mari terminos circumposuit? Quis est qui terram stabilix? Est enim aliquis o Fati, qui horum omnium est factor, & dominus. Impossibile enim est, uel locum, uel numerum, uel mensuram seruari, absque factore. Omnis enim ordo, carentia loci & mensuræ, inefficax. Sed domino non caret ipse, o fili. Nam si quod inordinatum est, indigum est quando id tenet sensus, est intescifus, hoc ipsum, modus ordinis est. Et sub domino est qui pondum ipsi ordinem ordinauit. Utinam possibile tibi esset, alis sumptis uolare in aërem. Et cum medius esses sublatus inter terram & cælum, uidere posses, terræ soliditatem, maris uero fusionem. Fluuiorum uero fluxus, aeris laxitatem. Ignis uelocitatem, aëtorum cursum, cæli uelocitatem, quæ hæc circuit: O spectaculum fili, fortunatissimum, sub vno iuitu, hæc omnia intueri. Cum scilicet qui immobilis est, commotum cernes. Et qui inmanifestus erat, manifestum. Si uis opificem etiam per mortalia, ex quæ in terra, & in profundo sunt intueri, cogita o fili hominis in utero fabricam. Et opificis exacte artificium expende. Et discite quoniam artifex, pulchram hæc & diuinam hominis imaginem condat. Quis nam sit qui oculos circumscribat. Quis nares, & aures perforauerit? Quis os aperuerit? Quis neruos extenderit & colligauerit? Quis nam uenas in canales efformauerit? Quis ossa indusauerit? Quis carni cutem circumdederit? Quis digitos, & articulos distinxerit? Quis pedibus basim dilatauerit? Quis poros cauauerit? Quis splenem extenderit? Quis cor in Pyramidem formauerit? Quis hepar latum fecerit? Quis pulmonem perforauerit? Quis uentrem pacem fecerit? Quis honorabilia palam figurauerit, & turpia absconderit? Vide quot artes in una materia. Et quot opera in vna circumscriptione. Et omnia perpulchra. Et omnia mensurata. Omnia tamen differentia. Quis hæc omnia effecit? Quæ mater? Qui pater? nisi solus immanifestus Deus? sua uoluntate omnia condens.

HERMETIS TRISMEGISTI,

& statuum quidem vel imaginem, absque statuario, aut pictore nemo dicit esse facta. Hoc uero opificium, sine opifice factū ne est? O multam cæcitatē. O multam impietatem. O multam ignorantiam. Numquam o fili Tati, priua ueris opifice opificia. Potius, & præstantius est, quantus iuxta Deum est nomine, tantus est omnium pater. Vel. n. solus hic: & hoc opus eius est, patrem esse. Si uero quid etiam audacius cogas me dicere. huius essentia est grauidum esse omnibus, & ea facere. Et sicuti absque factore, impossibile est fieri aliquid. sic & hūc, semper non esse nisi omnia facientem; in cælo, in aere, in terra, in profundo, in uniuerso mundo, in omni uniuersa parte, enti, & non enti. Nihil enim est in uniuerso mundo, quod non sit ipse. Est ipse entia, & non entia. Entia quidem manifestauit: non entia uero habet in seipso. Iste Deus, nomine præstantior est. Hic immanifestus est, hic manifestissimus. Qui mente est contemplabilis, iste oculis est uisibilis. Hic incorporeus, & multi corporus. Magis uero omnis corporis nihil est, iste quod non sit. Omnia enim iste est. Et ob hoc ipse nomina habet omnia, quia vnus est pater. Et ob hoc in se nomen non habet, quoniam omnium est pater. Quis igitur te de te, aut ad te, benedicere queat? Quoniam respiciens laudabo te? sursum, deorsum, intra, extra? Non. n. modus, non locus est circa te. Neque aliud entium quicquam. Omnia uero in te: omnia a te. Omnia das, & nihil accipis. Omnia enim habes, & nihil quod non habes. Quando uero o pater, te laudabo? Neque enim horam tuam, neque tempus comprehendere est possibile. De quo, etiam te laudabo? De iis ne, quæ fecisti? vel de iis quæ manifestasti? vel de iis quæ abscondisti? Sed cur nam te laudabo? Tamquam me sim? tamquam habens quid proprium? vel ut alius sum? Tu enim es, quod sum. Tu es, quod facio. Tu es quod dico. Tu enim omnia es. Neque quicquam aliud est, quod non sistu. Tu es. Tu omne quod gignitur. Tu omne quod non generatur. Mens quidem intelligens. Pater uero efficiens. Deus uero operans. Bonus aptem omnia faciens. Materie namque tenuissima pars, aer est. Aeris uero anima. Animæ autem mens. Mentis autem Deus.

FINIS.

Καὶ ἀνδρῶν τὰ μὲν εἰκόνα χωρὶς ἀνδριαντοποιῶ ἢ ζωγράφου οὐδεὶς φησὶ γεγονέναι. Τοῦτο δὲ τὸ δημιουργήμα χωρὶς δημιουργοῦ γέγονεν; ἢ τῆς πολλῆς τυφλότητος, ἢ τῆς πολλῆς ἀσεβείας, ἢ τῆς πολλῆς ἀγνωμοσύνης. Μὴδέποτε ἂν τέκνον τὰτ, ἀποσπέρσης τοῦ δημιουργοῦ τὰ δημιουργήματα. Μᾶλλον δὲ καὶ κρείττων ἔστιν, ὅσος καὶ θεὸν ὀνόματος, τοσούτος δ' ὁ πάντων πατήρ. ἢ γὰρ μόνος οὗτος, καὶ τοῦτο αὐτῷ τὸ ἔργον ἔστι πατέρα ἔστι. εἰ δὲ τίς με καὶ τολμηρότερον ἀναγκάζεις εἰπεῖν, τοῦτου ἐστὶν οὐσία, τὸ κύειν πάντα καὶ ποιεῖν, καὶ ὡσπερ χωρὶς τοῦ ποιοῦντος ἀδύνατον ἔστι φησὶν τί, οὐκ ἔστι καὶ τοῦτον αὐτὸ μὴ ἔστι, εἰ μὴ πάντα αὐτὸ ποιοῦντα, ἐν οὐρανῷ, ἐν ἀέρι, ἐν γῆ, ἐν βυθῶ, ἐν παντὶ τοῦ κόσμου, ἐν παντὶ τοῦ παντός μέρει, πᾶσι οὐκ ἔστιν αὐτός. Οὐδὲν γὰρ ἔστιν ἐν παντὶ κόσμῳ ὃ οὐκ ἔστιν αὐτός. καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα. Τὰ μὲν γὰρ ὄντα ἐφάνησαν, τὰ δὲ μὴ ὄντα ἔχει ἐν ἑαυτῷ. οὗτος ὁ θεὸς ὀνόματος κρείττων. οὗτος ὁ ἀφανής, οὗτος ὁ φανερώτατος, ὁ πᾶσι θεωρητός, οὗτος ὁ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρατός, οὗτος ὁ ἀσώματος, ὁ πολυσώματος, μᾶλλον δὲ παντός σώματος, οὐδὲν ἔστιν, οὗτος ὁ οὐκ ἔστιν. Πάντα γὰρ μόνος οὗτος ἔστι. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ὀνόματα ἔχει ἀπαντα ὅτι εἷς ἐστὶ πατήρ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ὄνομα οὐχ ἔχει, ὅτι πάντων ἔστι πατήρ. Τίς οὖν σὲ εὐλογῆσαι ἕπ' σου, ἢ πρὸς σε διώωντο. Ποῦ δὲ βλέπων εὐλογήσῃ σε ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω; οὐ γὰρ πρόπος, οὐ τόπος ἔστι πρὸς σε, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἔστι ὄντων. Πάντα δ' ἐν σοὶ, πάντα ἀπὸ σου. πάντα δίδως, καὶ οὐδὲν λαμβάνεις. Πάντα γὰρ ἔχεις, καὶ οὐδὲν, ὃ οὐκ ἔχεις. Ποτε δὲ σὲ πᾶτερ ὑμνήσω. Οὗτος γὰρ ὄραν σου, οὐδὲ χρόνον καταλαβεῖν δύνατον. Ὑπὲρ τίνος δὲ καὶ ὑμνήσω; ὑπὲρ ὧν ἐποίησας; ἢ ὑπὲρ ὧν οὐκ ἐποίησας; ὑπὲρ ὧν ἐφάνησας; ἢ ὑπὲρ ὧν ἐκρυψας; Διὰ τί δὲ καὶ ὑμνήσω σε; ὡς ἐμαυτοῦ ὦν, ὡς ἔχωρ τί ἴδιον; ὡς ἀεὶ ἄλλος ὦν, σὺ γὰρ εἶ ὁ ἄνθρωπος, σὺ δ' εἶ, ὁ ἄνθρωπος ποιεῖ. σὺ εἶ, ὁ ἄνθρωπος λέγει. σὺ γὰρ πάντα εἶ, καὶ ἄλλο οὐδὲν ἔστι, ὃ μὴ ἔστι. σὺ εἶ σὺ πᾶν τὸ γινόμενον, σὺ τὸ μὴ γινόμενον. Νοῦς μὲν ἰσῶν. πατήρ δὲ δημιουργῶν, θεὸς δ' ἐνέργων, ἀγαθός δὲ πάντα ποίων, ὕλη μὲν γὰρ λεπτομερέστερον ἀήρ. αἶρος δὲ ψυχῆ, ψυχῆς δὲ νοῦς, νοῦ δ' ὁ θεός.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΡΜΟΥ

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI

ΟΤΙ ΕΝ ΜΟΝΩ ΤΩ

Θεῷ τὸ ἀγαθόν.

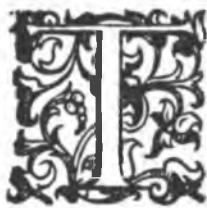
QVOD IN SOLO

Deo bonum.

BIBΛΙΟΝ 5.

LIBER VI.

Ὁ ἀγαθὸς ὡς Ἀσκληπιεῖ ἐν οὐδ' ἐνὶ ἐσίν, ἢ μὴ ἐν μόνῳ τῷ θεῷ. Μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθόν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεὸς αἰεὶ. Εἰ δὲ οὐτως οὐσίαν ἢ δεινὴ πάσης κινήσεως καὶ γένεσεως ἔρημον. ἔρημον δ' οὐδὲν ἐστὶν αὐτῆς.

Περὶ δὲ αὐτῶν σατικῶν ἐνέργειαν ἔχουσα, ἀνεκδή, καὶ πληρεστάτη, καὶ χορηγὸν. Ἐν δὲ ἀρχῇ πάντων. Πᾶν γὰρ χορηγοῦν, ἀγαθόν, ὅταν λέγω καὶ πάντως αἰεὶ ἀγαθόν ὅτι. Τοῦτο ὅ οὐδὲν ἄλλο παύσειν ἢ μὴ μόνῳ τῷ θεῷ. οὐδὲ γὰρ ἐκδησὶς ἔτι τινός, ἵνα ἐπιθυμύσας αὐτὸ κτήσασθαι. ὅ ὄντων οὐδὲν ἀποβλητὸν ἐστὶν αὐτῷ. ὁ ἀποβλητὸν λυπηθήσεται. λύπη γὰρ κακίας μέρος. Οὐδὲ κρείττον αὐτῷ ἐστὶν οὐδὲν, ὅφ' αὐτὸν πολυμηθήσεται, οὐδὲ συζυγοῦ ἐστὶν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ ἐραδιησεται. οὐτε ἀνηκουσ, ὡ ὀργισθήσεται. οὐτε σοφώτερον ὡς ζήλωσι. Τούτων δὲ μὴ ὄντων ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ μηδένος, τί ἀπολείπεται, ἢ μόνον τὸ ἀγαθόν. Ὡς γὰρ οὐδὲν ἄλλο κακῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ, οὕτως ἐν οὐδὲν ἄλλων τὸ ἀγαθόν εὐρεθήσεται. Ἐν πᾶσι γὰρ τὰ ἄλλα πάντα ἐστὶ, καὶ ἐν τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕνα, καὶ ἐν τούτῳ τῷ ζῴῳ τῷ πάντων μίξοντι. καὶ διαστατάτω. Παθῶν γὰρ πλήρη τὰ ζῷα, αὐτῆς τῆς γένεσεως παθος τὴ οὐσίας. Ὄπου δὲ παθος, οὐδαμῶς τὸ ἀγαθόν. Ὄπου δὲ τὸ ἀγαθόν, οὐδαμῶς οὐτε ἐν τῷ παθος. Ὄπου γὰρ ἡμέρα, οὐδαμῶς οὐξ. Ὄπου δὲ οὐξ, οὐδαμῶς ἡμέρα. Ὅθεν ἀδύνατον ἐν γένεσι ἢ τὸ ἀγαθόν. ἐν μόνῳ ὅ τῷ ἀφηνήσῃ. Ὡς γὰρ ὅτι μετ' οὐσίᾳ πάντων ὅτι ἐν τῇ ὑλῇ δεδεδεμένῳ. Οὕτω ἢ τὸ ἀγαθόν. Τοῦτον ὅ πρόπον ὁ κόσμος

Onum o Asclepi, in nullo est nisi in solo Deo. Potius vero, bonum est ipse Deus, semper. Quod si sic, essentiam oportet esse omni motu, & generatione carētem. Vacuū autem nihil est ipso, aut ab eo desertum. Circa uero se ipsam firmam energiā habens, nō indigam, & plenissimam, & largitricem. Vnum autē principium est omnium. Omne enim largiēs bonū, quādo dico, & omnino & semper bonū est. Hoc uero nulli alij adest nisi soli Deo. Neque. n. indigus est vllius rei, vt concupiscat ipsam acquirere. Entium nullum abijcitur ab ipso, quod amittens doleat. Dolor. n. malitię est pars. Neque potentius ipso quicquam est, a quo oppugnetur. Neque coniuge est ipsi, atque ob id ipsum amet. Neque inauditum, cui irascatur. Neque sapientius, cui ꝑmuletur. Hęc autem cum non sint in essentia eius, quid relinquitur, nisi solum bonum. Sicut. n. nullū malorum in tali est essentia, sic in nullo alio bonum reperietur. In omnibus. n. alia omnia sunt, & in paruis, & in magnis, & in singulis, & in hoc animali omnibus maiore, & potentissimo. Passionum. n. plena sunt genita, quia ipsa generatio, passio quaedam est. Vbi uero passio, nullo modo bonum. Vbi uero bonum, nullo modo vel una est passio. Vbi namque dies, nullibi nox. Vbi uero nox, nullibi dies. Vnde impossibile est in generatione esse bonum. Sed in solo ingenito. Sicut uero participatio omnium est in materia illigata sic & boni. Hoc modo mundus bonus,

HERMETIS TRISMEGISTI,

bonus, prout & ipse omnia facit. & in parte faciendi bonus est. Et in aliis omnibus non bonus. Etenim passibilis est, & mobilis, & passibilium factor. In homine uero per comparationem mali, bonum ordinatur. Nam quod non valde malum est, hic bonum est. Quod uero hic bonum est, particula mali est minima. Impossibile ergo est bonum hic, purum esse a malitia, Nam hic malefcit bonum. malū autem factum, non amplius bonum manet. Non manens autem, malum fit. In solo ergo Deo, bonum est. Vel est Deus, ipsum bonum. Solum ergo o Asclepi nomen boni in hominibus est, res autem ipsa, nulli. Impossibile namque. Non enim id capit corpus materiale, vndique constrictum malitia, & laboribus, & doloribus, & cupiditatibus, & ira, & erroribus, & opinionibus amentibus. Et quod omnium pessimum est o Asclepi quod singula prædicta, credita sunt hic, maximum esse bonum, quod supremum est malum uentris illuuias. Et malorum omnium largitor, error, absentia boni hic est. Et ego gratias habeo Deo, qui mihi in mentem iniecit, boni cognitionem, quod impossibile sit ipsum, in mundo esse. Mundus. n. plenitudo est malitiæ, Deus uero plenitudo est boni, uel bonum, Dei. Nam pulchri excellentiæ circa ipsam sunt essentiam, & puriores, & sinceriores. Et forte ipsæ essentiæ illius. Audendum enim est dicere, o Asclepi, quod essentia Dei, si tamen essentiam habet, pulchrum est. Pulchrum autem etiam bonum est. Bonum autem nullum comprehenditur in mundo. Omnia namque oculis subiecta, idola sunt, & ueluti umbræ. Quæ uero non subiacent, maxime boni, & pulchri est essentia. Et sicut oculus non potest Deum videre, ita neque pulchrum, neque bonum. Hæc. n. partes Dei sunt integræ, propriæ ipsius solius familiares, inseparabiles, amabilissimæ. Quas uel Deus amat, uel ipsæ amant Deum. Si potes intelligere Deum, intelliges pulchrum, & bonum fulgentissimum, radiantissimumque a Deo. Illa enim pulchritudo incomparabilis, & illud bonum in immutabile; sicuti & ipse Deus. Vt ergo Deum intelligis, sic & pulchrum, & bonum intellige. Incommunicabilia enim sunt aliis animalibus, eò quod, inseparabilia sunt a Deo. Si de Deo quæris, etiam de pulchro quæris. Vna enim est, ad ipsum ferens via, pietas cum cognitione. Vnde ignorantibus, & qui pietatis uiam non sunt ingressi, pulchrum, & bonum audent dicere hominem, ne in somnio quidem quid bonum sit, uiderunt. Sed omni malo impli-

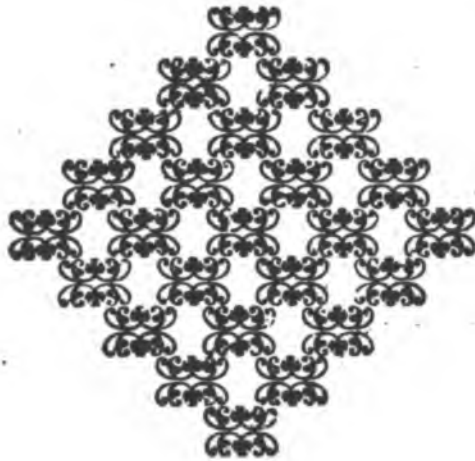
ἀγαθός. καθὰ καὶ αὐτός πάντα ποιεῖ, ὡς ἐν τῷ μέρει τοῦ ποιεῖν ἀγαθός ἐστίν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, οὐκ ἀγαθός. Καὶ γὰρ παθητός ἐστὶ καὶ κινήτος, καὶ παθητῆς ποιητής. Ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ σύγκρισιν τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν τίτακται. Τὸ γὰρ μὴ λίαν κακὸν ἐνθάδε τὸ ἀγαθὸν ἐστίν. Τὸ δ' ἐνθάδε ἀγαθὸν μῶριον τοῦ κακοῦ τὸ ἐλάχισον. Ἀδύνατον οὖν τὰ ἀγαθὸν ἐνθάδε καθαρῆναι τῆς κακίας. Κακοῦ γὰρ ἐνθάδε τὸ ἀγαθόν. Κακοῦ ὄντος δὲ οὐκ ἔστι ἀγαθὸν μένει. μὴ μείναν δὲ, κακὸν γίνεται. Ἐν μόνῳ ἄρα τῷ θεῷ τὸ ἀγαθὸν ἐστίν, ἢ ἐστίν ὁ θεὸς τὸ ἀγαθόν. Μόνον οὖν ὁ Ἀσκληπιεὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαθοῦ ἐν ἀνθρώποις. Τὸ δ' ἔργον οὐδαμοῦ. Ἀδύνατον γὰρ. Οὐ γὰρ χωρὶς σῆμα ὑλικὸν τὸ πᾶν τῶθεν ἐσφιγμένον κακίᾳ, καὶ πόνοις, καὶ ἀληθοσιν, καὶ ἀπθυμίαις, καὶ οργαῖς, καὶ σπάταις, καὶ δόξαις ἀνόητοις. Καὶ τὸ πάντων κακίον ἐστίν ὁ Ἀσκληπιε. ὅτι ἕκαστον τούτων ἢ προσηρημένον ἐμπεισιεύεται ἐνθάδε, τὸ μέγιστον ἢ ἀγαθόν. Τὸ μᾶλλον ἀνυπέβλητον κακὸν ἢ γαστριμαργίᾳ, ἢ ἢ κακῶν πάντων χορηγὸς ἢ πλάνη, ἢ ἡσυχία ἐνθάδε τοῦ ἀγαθοῦ ἐστίν. Καθὼ δὲ χάριν ἔχω τῷ θεῷ τῷ εἰς νοῦν μοι βαλλόντι πρὸς τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀδύνατον ἐστίν αὐτὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἢ. Ὁ γὰρ κόσμος πλήρωμα ἐστὶ τῆς κακίας, ὁ δὲ θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θεοῦ. Αἱ γὰρ ἔξοχαί τοῦ καλοῦ πρὸς αὐτῷ εἰσι τοῦ τίω οὐσίαν φαίνοντος, καὶ καθαράθραι, καὶ εὐκρινέστεραι. Τάχα τοῦ καὶ αὐτὰ αἱ οὐσίαι ἐκείνου. Τολμητῶν γὰρ εἰπεῖν, ὁ Ἀσκληπιε, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ, εἶνε οὐσίαν ἔχει, τὸ καλὸν ἐστίν. Τὸ δὲ καλὸν, καὶ ἀγμῆν ἐστίν. ἀγαθὸν δ' οὐδένα ἐστὶ καταλαβέδξ ἐν τῷ κόσμῳ. Πάντα γὰρ τὰ τῷ ὀφθαλμῷ ὑποπίπτοντα εἶδλα ἐστίν, καὶ ὡς σκιωγραφίας τὰ δὲ αἰεὶ ὑποπίπτοντα. Μάλιστα δὲ ἡ τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ὡς ὁ ὀφθαλμὸς οὐ δύναται τὸν θεὸν ἰδεῖν, οὕτως οὐτὲ τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἀγαθόν. Ταῦτα γὰρ τὰ μέρη τοῦ θεοῦ ἐστίν ὀλόκληρα, ἴδια, αὐτοῦ μόνου εἰκῆα, ἀχώριστα, ἱρασμιωτάτα. ὦν ἢ αὐτὸς ὁ θεὸς ἱρα, ἢ αὐτὰ τοῦ θεοῦ ἱρα. Εἰ δαμασαι νόησεν τὸν θεὸν νοήσῃς τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἀγαθόν, τὸ ὑπέβλητον, τὸ ὑπερλαμπρόν, τὸ ὑπερλαμπρόν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκείνο γὰρ τὸλος ἀσυγκρίτον, καὶ ἐκείνο τὸ ἀγαθὸν ἀμίμητον. ὡς ὁ θεὸς αὐτὸς ὁ θεός. ὡς οὖν τὸν θεὸν νοεῖς, οὕτως καὶ τὸ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν νοεῖ. Ἀκωκωήτητα γὰρ ταῦτα τοῖς ἄλλοις ἢ ζῶν ἐστίν, διὰ τὸ ἀχωριστα ἢ τοῦ θεοῦ. Ἐὰν πρὸς θεοῦ ζητῆς καὶ πρὸς τοῦ καλοῦ ζητῆς. Μία γὰρ ἐστίν ἢ εἰς αὐτὸ ὑποφέρουσα ὁδὸς, ἢ μετὰ γνώσεως εὐσέβεια. Ὄθεν οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ μὴ οὐδυσαντες τίω πρὸς τῆς εὐσέβειας ὁδὸν, καλὸν, καὶ ἀγαθὸν τολμῶσι λέγειν τὸν ἀνθρώπον. Μηδὲ ὅσαρ θεασάμενοι ἴδεν ἀγαθόν. ἀλλὰ πάντῃ κακῷ ἀποσιλημῆται, μένοι,

μίτοι, καὶ ἰσὺ κακὸν πιστεύσασθαι ἀγαθὸν ἴδιον, καὶ οὕτως αὐτῶν χροῖμα ἀπορέσως, καὶ φοβου-
 μένοι αὐτοῦ τερνθίωσι. Πάντα δὲ ἀγωνίζόμενοι,
 ἵνα μὴ μόνον ἔχη, ἀλλὰ καὶ ἰταύξῃ. Τοιαῦ-
 ῖα τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ, καὶ ἴα καλὰ ὡς Ἀσκλη-
 πιῦ, εἰ οὐκ φιλεῖν δωάμεθα οὐκ ἐμισῆσαι. Τὸ
 γὰρ πάντων χαλεπώτερον, ὅτι χροῖα αὐτῶν ἔχο-
 μεν, καὶ ζῶν ἰούτων χωρὶς οὐ δωάμεθα.

citi prius, & quod malum est, credentes bonū
 esse, ita illo utuntur infatigabiliter, timentes eo
 priuari. Et omnē suscipiunt laborē, ut non solū
 habeant, sed etiam augeant. Talia sunt huma-
 na bona, & pulchra o Asclepi. Quæ neque fu-
 gere possumus, neque odisse. Nam quod om-
 nium est a-perrimum, est quod ipsis opus ha-
 bemus, & viuere sine his non possumus.

SCHOLIION.

Quando ait. Et essentiam Dei, si tamen essentiam habet. Quod alibi etiam repetit dubitanter. Non est dubitandum, Deum esse essentiam.

HERMETIS ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

AD FILIVM SVVM

TATIVM.

IN MONTE SERMO RECONDITVS.
De Regeneratione, & silentij
professione.

ΠΡΟΣ ΤΑΤ ΤΟΝ

ΤΙΟΝ.

EN OREI ΛΟΓΟΣ ΑΠΟΚΡΥΦΟΣ.
Περὶ Παλιγγενεσίας, καὶ σιγῆς.
ἐπαγγελίας.

LIBER VII.

BIBΛΙΟΝ Ζ.

ΕN cōmunibus, o pater, zni-
gmatice, & non luculenter
differuisti de Deitate. & nō
reuelasti. dicens neminem
seruari posse, ante regenera-
tionem. Cumq; supplex
tibi essem in montis ascen-
su, postquā mecum es locutus, & cuperem ser-
monem de regeneratione addiscere, quoniam
præter omnes hūc solū ignoro: dixisti, quando
a mūdo alienus fueris mihi tradere, præparauim
me, & mentem meam alienam feci, a mundi
deceptione. Tu vero, mihi, etiam defectus sup-
ple, ijs quibus dixisti regenerationem mihi tra-
dere, vel voce, vel clā expone. Ignoro Trisme-
giste, ex quali materia, & vtero, homo est gene-
ratus, aut a quo semine. O fili sapientia intelle-
ctualis in silentio, & semē uerax bonum. Quo
feminante, o pater? vniuersum enim hoc du-
bium habeo. Voluntate Dei, o fili. At cuius is
qui genitus est, o pater? Nam expers eius es-
sentix quæ in me est, & intelligibilis. Alius est
genitus Deus, Dei filius. Omne in omni ex
omnibus uiribus constitutus. Aenigma mihi
dicis o pater. & non, vt pater filio, loqueris.
Genus hoc, o fili, non docetur, sed a Deo
quando voluerit, in recordationem mittitur.
Impossibilia mihi dicis o pater, & violenta.
Vnde recte ad hæc contradicere volo. Alienus
filius natus sum paterni generis? Ne mihi
inuideas o pater. Germanus filius tibi sum.
Explica mihi regenerationis modum. Quid
dicam, o fili, non habeo dicere, præter
hoc. Cerno in me non fictum spectaculum,

ΕN τοῖς ἡμικοῖς ὁ πάτερ, αἰνι-
γματωδῶς καὶ οὐ τηλαυγῶς
ἐφρασατο περὶ θεότητος δια-
λεγομένου, οὐκ ἀπεκαλύψας,
φάμιμος μὴ δὲ να δυνάσθαι σω-
θῆναι ἀπὸ τῆς παλιγγενε-
σίας. Ἐμὲ δὲ σοῦ ἰκέτου γε-
νομένου ὅπῃ τῆς τοῦ ὄρους μεταβάσεως, μετὰ τὸ
σέ ἐμοὶ διαλεχθῆναι, ποθομένου τὸν τῆς παλιγγε-
νησίας λόγον μαθεῖν, ὅτι τοῦτον παρὰ πάντα
μόνον ἀγνοῶ. καὶ ἔφησ' ὅταν μέλλης κόσμου ἀπαλλο-
τριουῖσθαι παραδίδόναι μοι, ετοιμος ἐξήμῳ καὶ ἀ-
πὸ δρίωσα τὸ ἐν ἐμοὶ φρόνημα, καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ
κόσμου ἀπάτης. Σὺ δὲ μοὶ καὶ τὰ ὑπερημάτα ἀ-
ναπλήρωσον ὅς ἔφησ' μοὶ παλιγγενεσίαν παρα-
δόναι, προθέμιμος ἐκ φωνῆς ἢ κρυβδῶν. Ἀγ-
νοῶ ὅ ἢ Τρισμέγιστε ἐξ οἷας ὕλης καὶ μήτρας ἀν-
δρωπος ἐγέννηθῃ? ἀπορίας δὲ ποίας? ὅ τέκνον σο-
φία νοερά ἐν σιγῇ. καὶ ἡ ἀπορία, τὸ ἀληθινὸν ἀγα-
θὸν. Τίνος ἀείραντος ὁ πάτερ? τὸ γὰρ σωλοῦν ἄπο-
ρα? τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ ὁ τέκνον. Καὶ
ποταπὸς ὁ ἡμνώμενος ὁ πάτερ? ἀμείρος γὰρ
τῆς ἐν ἐμοὶ οὐσίας καὶ τῆς νοητῆς. Ἄλλος εἶσαι ὁ
ἡμνώμενος θεός, θεοῦ παῖς. Τὸ πᾶν, ἐν παντὶ ἐκ
πασῶν δυνάμεων σωεσός. Αἰνίγμα μοὶ λέγεις
ὁ πάτερ, καὶ οὐχ ὡς πατὴρ υἱῷ διαλέγῃ. Τοῦτο
τὸ ἡμῶς ὁ τέκνον. οὐ διδάσκειται, ἀλλ' ὅταν θέλη
ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀναμνησθεῖται. Ἀδωῶτα μοὶ
λέγεις ὁ πάτερ καὶ βεβιασμένα ὄθεν πρὸς ταῦ-
τα ὀρθῶς ἀντεπεῖν θέλω. Ἄλλοτριος υἱὸς πεφυ-
κας τοῦ πατρικοῦ γένους? ἐμὴ φθόνει μοὶ πάτερ.
Γνήσιος υἱὸς εἰμὶ. διὰ φρασσον μοὶ τῆς παλιγγε-
νησίας τὸν τρόπον. Τί εἶπα ὁ τέκνον. οὐκ ἔχω λέ-
γειν. πλὴν τοῦτο, ὁρῶντι ἐν ἐμοὶ ἀπλάσον θέαν
γεννη-

γενησὶν ἐξ ἑλίου θεοῦ. Καὶ ἱμαντὸν ἐξεληλυ-
 θα οἷς ἀθάνατον σῶμα. καὶ οἶμι νῦν οὐχ ὁ φῶς.
 ἀλλ' ἔγεννηθην ἐν τῷ. Τὸ φῶς τοῦτο οὐ διδά-
 σκεται. οὐδὲ τῆς πλαστικῆς τοῦτο φοιτῶν δι' οὐ εἶν
 ἰδεῖν, καὶ δι' ὅ ἡμίληται μοι, τὸ φῶς τοῦτο σὺ
 οἶδος, οὐχ ὅτι κεχώρισται καὶ ἀφ' ἑῶν ἔχω καὶ μέ-
 τρον, ἀλλ' ὅτις ἢ τούτων οἶμι νῦν. [ὁρᾷς μὲν ὁ τέκ-
 νον ὀφθαλμοῖς. ὅτι ἢ κατανοεῖς ἀτονίζων σῶματι
 καὶ ὁράσεις οὐκ ὀφθαλμοῖς τούτοις θεωρεῖσαι νῦν
 ὁ τέκνον] εἰς μαρίαν μὲ οὐκ ὀλίγη, καὶ οἰσησιν
 φρενῶν ἐπέσεισας ὁ πάτερ, ἱμαντὸν γὰρ νῦν οὐχ ὁ-
 ρῶ. Εἶδε ὁ τέκνον καὶ σὺ σταντὸν διεξεληλυθας,
 ὡς οἱ ἐν ὑπνῷ ἐνεροπολοῦσθαι χωρὶς ὑπνου.
 Λέγε μοι καὶ τούτο, τίς ἐστὶν ἡμεσιουργὸς τῆς πα-
 λυγησίας, ὁ τοῦ θεοῦ παῖς, ἄνθρωπος ὢς, θε-
 ληματι θεοῦ. Νῦν τὸ λοιπὸν ὁ πάτερ εἰς ἀφασίαν
 μὲ ἠνεγκας ἢ φῶς ἀπολειφθῆς φρενῶν. Τὸ γὰρ
 μέγεθος βλέπω τόσον ἢ κατὰ, ὁ πάτερ σὺ τῆ
 χαρακτῆρι, καὶ ἐν τούτῳ ψάδῃ. τὸ γὰρ ἐν τὸν εἶ-
 δος καθήμεσαν ἀλλάσσεται. χρόνῳ γὰρ πρῆπεται
 εἰς αὐξήσιν καὶ μείωσιν ὡς ψεύδος. Τί οὖν ἀληθὲς
 ἐστὶν ὁ Τρισμέγιστος; Τὸ μὴ θελούμενον ὁ τέκνον,
 τὸ μὴ διοριζόμενον, τὸ ἀχρώματον, τὸ ἀχημάτι-
 στον, τὸ ἀπρεπὸν, τὸ γυμνόν, τὸ φαῖνον, τὸ ἑα-
 πῶ καταληπτόν, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ ἀσώμα-
 τον. Μέμνηται ὄντως ὁ πάτερ. δοκούντος γὰρ
 μοῦ ἴσθ' σου σοφοῦ γεγονέναι, ἐνεφράχθης
 αἰ ἀιδήσεις τούτου μοῦ τοῦ νοήματος. Οὕτως
 ἔχει ὁ τέκνον. Τὸ μὴ ἀνωφερὲς ὡς πῦρ, τὸ
 δὲ κατωφερὲς ὡς γῆ, καὶ ὑγρὸν ὡς ὕδωρ, καὶ
 σύμπυρον ὡς ἀήρ, πῶς ἀιδήτως αὐτὸ νοήσεις
 τὸ μὴ σκληρόν, τὸ μὴ ὑγρόν, τὸ ἀσφίγγατον,
 τὸ μὴ διαδουμένον, τὸ μόνον δυναμει καὶ ἐνε-
 γεία νοούμενον. Θεομαυρὸν δὲ, τοῦ δυναμένου
 νοῆν τίς ἐν θεῷ γίνεσιν. Ἀδύνατος οὖν οἶμι
 ὁ πάτερ. Μὴ γένοιτο ὁ τέκνον. ἐπίστασαι εἰς
 ἑαυτὸν, καὶ ἐλευθεύεται. Θέλησον καὶ γίνεσθαι
 Καταργησον τοῦ σώματος τὰς ἀιδήσεις, καθα-
 ραι σταντὸν ἴσθ' ἀλόγων τῆς ὕλης τιμω-
 ρῶν. Τιμωρὸς γὰρ ἐν ἑαυτῷ ἔχω ὁ πάτερ;
 Οὐκ ὀλίγους ὁ τέκνον, ἀλλὰ καὶ φοβερούς, καὶ
 πολλούς. Ἀγνοῶ ὁ πάτερ. Μία αὐτῆ ὁ τέκ-
 νον τιμωρία ἢ ἀγνοία. Δύτέρα ἢ λύπη. Τρί-
 τη ἀκρασία. Τετάρτη ἐπιθυμία. Πέμπτη ἀ-
 δικία. Ἑκτὴ πλεονεξία. Ἑβδομη, ἀπάτη. Ογ-
 δὸν, φθόνος. Ἐννάτη δόλος. Δεκάτη ὀργή. Ἐν-
 δεκάτη ἀπειρία. Δωδεκάτη κακία. Εἰσὶ δ'
 αὐταὶ τὸν ἀριθμὸν δωδεκά. Ἐπὶ δὲ ταύταις
 πλείονες ἄλλαι, ὁ τέκνον. διὰ τοῦ θεομαυ-
 ρίου τοῦ σώματος ἀιδήτικῶς παθεῖν ἀναγκά-
 ζουσι τὸν ἐνδιάθετον ἄνθρωπον. Ἀφίστανται
 δ' αὐταὶ οὐκ ἀδρόως ἴσθ' τοῦ ἐλεηθέντος ἴσθ'
 τοῦ θεοῦ. Καὶ οὕτω σωσίσεται ὁ τῆς παλιγ-
 ησίας πρῆπος καὶ λόγος. Λοιπὸν σιώπησον ὁ
 τέκνον, καὶ εὐφῆμησον. καὶ διὰ τούτου οὐ κατα-
 πᾶσαι τὸ ἔλεος εἰς ἡμᾶς ἴσθ' τοῦ θεοῦ. Χαῖρε
 λοιπὸν ὁ τέκνον, ἀνακαθαυρόμενος τὰς τοῦ θεοῦ
 δυναμείαις, ὡς σωμαθρῶσιν τοῦ λόγου. Ἡλθον

factum ex miseratione Dei. & ex me exij in
 immortale corpus. Et nunc sum, qui non eram
 prius. Sed natus sum in mente. Res hæc non
 docetur. Neque fisco hoc elemento est vide-
 re. & propter quod, neglectū mihi est, prima
 composita forma. Non quod separatus sum, &
 tactum habeo, & mensuram; alienus tamen ab
 his sum nūc. [Cernis meo fili oculis. Quando
 uero deprehendis obnixus corpore, & uisu,
 non oculis his conspicio o fili.] In furorem,
 me non paruum & æstrum animi iniecasti o
 pater. Me ipsum enim non cerno. Vtinam o fi-
 li, & tu a te ipso ex eas sine somno, instar eorū
 qui in somno somniant. Dic mihi & hoc, quis
 nā generator regenerationis est? Dei filius, ho-
 mo unus, uoluntate Dei. Nunc reliquum o pa-
 ter, in silentium me reicis; a prioribus cogita-
 tionibus relictus. Magnitudine animi cerno imarū
 rerum. o pater, caractere, & in eo falsa. Mor-
 talium namque forma in dies mutatur. tem-
 pore enim uertitur in augmentum, & diminu-
 tionem, utpote falsa. Quid ergo uetum est o
 Trismegiste? Idque non turbatur, o fili,
 quod non terminatur, incolorum, in-
 figuratum, immutabile, nudum, splen-
 dens, quod sibi est comprehensibile, in-
 alterabile, incorporeum. Vere in furorem
 agor, o pater. Nam cum viderer a te sapiens
 effectus, obstructi sunt sensus mei hac cogita-
 tione. Ita se habet, o fili. Quod sursum fer-
 tur, ut ignis, quod deorsum ut terra & humi-
 dum ut aqua, & perflabile ut aer, quo modo
 sensibilibiter ipsum intelliges, quod nō durum,
 quod non humidum, quod non contingitur,
 quod non permeat, quod sola potetia & actu
 intelligitur. Indigus & mēte sum, quæ sola pōt
 intelligere eam generationem quæ in Deo est.
 Impotens ergo sum o pater. Ne id fiat, o fili.
 Attrahe in te ipsum, & ueniet. Velhis, & fiet.
 otiosos redde corporis sensus, & erit genera-
 tio Deitatis. Purga te ipsum a brutis materiæ
 vindicibus. Num uindices in me ipso habeo,
 o pater? Non paucos o fili, sed & formidabiles
 & multos. Ignoro o pater. Hęc vna o fili vltrix,
 ignorantia est. Secunda dolor. Tertia intem-
 perantia. Quarta concupiscentia. Quinta iniu-
 stitia. Sexta auaritia. Septima deceptio. Octaua
 inuidia. Nona, dolus. Decima, ira. Vndecima,
 temeritas. Duodecima, malitia. Sunt uero &
 hæ numero duodecim. Sub his uero plures a-
 liæ, o fili. Quæ per corporis carcerem sensibi-
 liter pati cogunt internum hominem. Disce-
 dunt uero hæ, nō illico ab eo cuius miserefcit
 Deus. Atque ita conficitur, regenerationis &
 modus, & ratio. Cæterum o fili, file, ac bene
 ominate. Ob hoc non cessabit a nobis Dei mi-
 sericordia. Lætare itaque o fili, purgatus Dei
 viribus ad dearticulationem fermonis. Venit
 nobis

nobis cognitio Dei. Hac uero accedente, o fili pro eiecta est ignorantia. Venit nobis cognitio gaudij. Hac autem adueniente mæror fugiet in eos, qui eius sunt capaces. Potentiam uoco ad gaudium. Temperantiam, cuius uirtus est suauissima. Assumamus eam o fili, alacriter, ut eius aduentu expulit intemperantiam? Quartam nunc uoco, continentiam, eâ quæ contra concupiscentiam est uirtus. Gradus hic, o fili, iustitiæ est sedimentum. Nam labore nullo, aspice ut expulerit iniustitiam. Iustificati sumus o fili, iniustitia absente. Sextam uirtutem uoco in nos, quæ contra auaritiam est, communicationem. Ea recedente, adhuc uoco ueritatem, & fugit error, & ueritas aduenit. Vide ut bonum adimpletum est o fili, accessu ueritatis, Inuidia uamque a nobis recessit. Veritati uero etiam bonum adfuit simul cum: uita, & lumine. Et non amplius superuenit uilla tenebrarum uirtus, sed uicæ recesserunt impetu. Cognosti o fili regenerationis modum, decades accessu o fili. Et composita est intellectualis generatio. Et duodecimam expellit. Et contemplatores generationis sumus effecti. Quisquis ergo per misericordiam adeptus est, generationem summum Deum, corporeum sensum relinquens, se ipsum cognoscit ex diuinis constitutum, & lætatur, stabilis a Deo factus. O pater, uideor, mihi non uisione oculorum, sed uirtutum intelligibili actu, in cælo esse, in terra, in mari, in aere. In animalibus esse, in stirpibus, in utero, ante uterum, post uterum, ubique. Sed adhuc hoc mihi dicas, quo modo uirtutes tenebrarum, cum numero sint duodecim, a decem uiribus expelluntur? Quis hic modus o Trismegiste. Tabernaculum hoc o fili, quod exiimus, ex Zodia co circulo est constitutum, ex duodecim numero, naturæ unius omniformis idea. Ad errorem hominis coniugationes in ipsis sunt, o fili. uirtus in operatione. Inseparabilis est temeritas ab ira. Sunt autem etiam interminatæ. Iure itaque secundum rectam rationem, discendum faciunt, ut pro te a decem uirtutibus propulsatæ. hoc est a decade. Decas enim o fili, est animæ genitrix. Uita uero & lux uirtutibus ibi sunt, ubi unitaris numerus natus est a spiritu. Uirtus ergo secundum rationem decadem habet, & Decas uirtutibus.

ἡμῖν γνῶσις τοῦ θεοῦ. ταύτης δ' ἐλθούσης ὁ τέκνον. ἐξηλαθῆ ἡ ἀγνοία. ἤλθεν ἡμῖν γνῶσις. χάρις, παραψομένης ταύτης, ὁ τέκνον. ἡ λύπη φεύσεται εἰς τοὺς χωροῦντας αὐτῷ, Δυνάμιν καλῶ ὄντι χάριτι τῷ ἐγκρατῆαν, ὁ δυνάμεις, ἢ δυνάμεις ἡδίστη. προσλαβούσῃ αὐτῷ ὁ τέκνον, ἀσμενέστατα. Πῶς. ἀμα τῷ παραψομένης ἀπόσαστο τῷ ἀκρασίαν; Τετάρτῳ δὲ νῦν καλῶ τῷ καρτερίαν, τῷ χ' τῆς ἐπιθυμίας δυνάμιν. ὁ βαθμὸς οὗτος ὁ τέκνον δικαιοσύνης ἐστὶν ἕδρασμα. χάρις γὰρ κτήσεως, ἰδὲ πῶς τῷ ἀδικίαν ἐξήλασον. Ἐδικαιώθησιν ὁ τέκνον, ἀδικίας ἄποσης. Ἐκτῷ δυνάμιν καλῶ εἰς ἡμᾶς ἐλθούσαν, τῷ χ' τῆς πλεονεξίας κοινοῖαν. ἄποσης δ' ἐτι καλῶ τῷ ἀληθείαν, καὶ φευγῆ ἀπάτη, ἀληθεία παραγίγεται. ἰδὲ πῶς τὸ ἀγαθὸν πεπλήρωμα ὁ τέκνον παραψομένης τῆς ἀληθείας. φθόνος γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἀπίστη. τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐπιγίνετο ἀμα ζῶν, καὶ φωτῇ. Καὶ οὐκέτι ἐπῆλθεν οὐδαιμία τοῦ σκοτους τιμαρία. ἀλλ' ἐξέπλησαν νικηθεῖσαι ροίζῳ. Ἐγνωκας ὁ τέκνον τῆς παλιγγενεσίας τὸν τρόπον, τῆς δεκάδος παραψομένης ὁ τέκνον, σωτητέθῃ νοσῶν γένεσις. καὶ τῷ δωδεκάτῳ ἐξελάνθη. καὶ ἐθεωρήθησιν τῇ ψύσει. ὅς τις οὖν ἐτυχῆ χ' τὸ ἔλεος τῆς χ' θεὸν ἡδέσεως, τῷ σωματικῷ αἰδήσειν καταλιπὼν, ἑαυτὸν γνωρίζει ἐκ θεῶν σωσις ἀφρον, καὶ εὐφραίνεται. Ἀκλήνης ἡμῶν ἔσο' θεοῦ. ὁ πατήρ, φανταζομαι οὐχ ὁράσει ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ τῇ διὰ δυνάμειων νοητικῆ ἐνεργητικῆ, ἐν οὐρανῷ ἐμῇ, ἐν γῆ, ἐν ὕδατι, ἐν ἀέρι. ἐν ζώοις ἐμῇ, ἐν φυτοῖς, ἐν γαστρί, ἀφ' ἑαυτοῦ, μετὰ γαστέρα πανταχοῦ. ἀλλ' ἐπι τοῦτο μοι εἰπέ. Πῶς αἱ τιμαρία τοῦ σκοτους οὐσαι ἀριθμῶ δέκα ἔσο' δέκα δυνάμειων ἄποθούνηαι? τίς ὁ πρόπος ὁ Trismegiste? τὸ σκῆψος τοῦτο, ὁ τέκνον, ἐκ τοῦ ζωνφόρου κύκλου σωῖσιν, καὶ τοῦτου σωσεσῶτος, ἐξ ἀριθμῶν δέκα, ὄντων ἑνδεκά τον ἀριθμῶν, φύσεως μίας παντομορφου ἰδέας, ὅς πλανῆ τοῦ ἀνθρώπου. διαζυγαὶ ἐν αὐταῖς εἰσὶν ὁ τέκνον, λυωμένα δ' ἐν τῇ πράξει, ἀχώριστος ἐστὶν ἡ προπέτη τῆς ὀργῆς. εἰσὶ δὲ καὶ ἀδιάρητοι. εἰκότως οὖν χ' τὸν ὀρθὸν λόγον, τῷ ἀπόσασιν ποιοῦνται, καθεὶς καὶ ἄπο δέκα δυνάμειων ἐλαυνόμενα. Τουτέστιν ἄπο τῆς δεκάδος. ἡ γὰρ δεκάς ὁ τέκνον ἐστὶ ψυχολόγος, ζῶν δὲ καὶ φῶς λυωμένα ἐκεῖ εἰσὶ. ἐνθα ὁ τῆς ἐνάδος ἀριθμῶς πέφυκε τοῦ πνεύματος, ἡ ἐνάς οὖν χ' λόγος ὁ δεκάδα ἐστι. καὶ ἡ δεκάς ὁ ἐνάδα.

SCHOLION.

Quando in hoc ait ad Tatium. Deus natus sis & unius filius Dei. Falso id dicit, nisi intelligat per excellentiam, quatenus participat, aliquod Dei donum.

Πατερ, τὸ πᾶν ὄρω καὶ ἔμμαντον ἐν τῷ νοῦ. Ἀὐτῇ
 ἔσω ἢ παλιγγενεσία ὀπίκνον. Τὸ μὴ ἐπιφαν-
 ταζοῦσθαι εἰς τὸ σῶμα τὸ πρὶν διαστατὸν διὰ τὸν
 λόγον τοῦτον, τὸν ἑστὸς τῆς παλιγγενεσίας, εἰς ἐν
 ὑπερνηματισμῷ ἵνα μὴ διδῶν διάβολοι τοῦ
 παντός εἰς τοὺς πολλούς, εἰς οὓς αὐτὸς θέλει
 ὁ Θεός. Εἰπέ μοι ὦ πατερ, τὸ σῶμα τοῦτο τὸ
 ἐκ δυνάμεων σωσιεῶς λύσει ἴσχει ποτὲ ἢ εὐση-
 μησον, καὶ μὴ ἀδύνατα φθέγγου, ἵνα ἁμαρτη-
 σης καὶ ἀσεβῆσεται σου ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ νοῦ.
 Τὸ αἰδητὸν τῆς φύσεως σῶμα πρόβρωθον ἔτι
 τῆς οὐσιωδούς φύσεως, τὸ μὲν γὰρ ἔτι διαλυτὸν,
 τὸ δ' ἀδιαλυτὸν, καὶ τὸ μὲν θνητὸν, τὸ δ' ἀθάνατον.
 ἀγνοεῖς ὅτι Θεὸς πέφυκας; καὶ τοῦ ἑνὸς πατρὸς ὁ κά-
 γω. Εβουλόμην ὦ πατερ τίω διὰ τοῦ ὕμνου εὐ-
 λογίαν, ἡ δ' ἔφησθαι τῷ ὀγδοαδα ἡμομένου
 μοῦ ἀκούσαι ἤβ' δυνάμεων. Καθὼς ὀγδοαδι ὁ
 Ποιμάνδρης ἐθέσπισε τέκνον καλῶς πειθεῖς λυ-
 σαι τὸ σκῆνος. Καθαρμένος γὰρ εἶδ' Ποιμάνδρης ὁ
 τῆς αὐθεντίας τοῦς. Πλὴν μοι ἤβ' ἐγγεγραμμέ-
 νων οὐ παρέδωκεν. εἶδος ὅτι ἀπ' ἑμαυτοῦ δυνήσο-
 μαί πάντα νοεῖν, [καὶ ἀκούειν ἂν βούλομαι, καὶ
 φράντα πάντα,] καὶ ἐπέτριψε μοι ἐκείνος ποιῆν
 τὰ καλά. Διὸ καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ ἐν ἐμοὶ
 ἔδουσι. Θέλω πατρὶ ἀκούσαι, καὶ βούλομαι ταῦ-
 τα νοῆσαι. Ἡσύχασον ὦ τέκνον, καὶ τῆς ἀρ-
 μολοῦσης γῆς ἀκούε εὐλογίας. Τὸν ὕμνον τῆς
 παλιγγενεσίας. ἐν οὐ κίερικα οὐτως ἐκφάναι εὐ-
 κόλως, εἰ μὴ σοὶ ἔπι τέλει τοῦ παντός. Ὅθεν
 τοῦτο οὐ διδάσκειας, ἀλλὰ κρυπτεῖαι ἐν σιγῇ.
 Οὐτως οὖν ὦ τέκνον σου ἐν ὑπαίθερρ ὁ τῶν
 πρὸς νότον ἀνεμῶν ἀναβλάσκων ἑστὶ καλῶς φρονεῖν
 πλίου δυνάμεως ἀρροσίων. Ὁμοίως καὶ ἀντίοδος
 πρὸς ἀπηνωθίω. Ἡσύχασον ὦ τέκνον.

Pater, uniuersum conspicio, & me ipsum in
 mente. Ista est regeneratio o fili, vt non am-
 plius imaginationem figas in corpus trine di-
 mensum, ob sermonem hunc, de regeneratio-
 ne, quem commentario comprehendi, vt ne
 omnino calumniemur in vulgus, quod non
 vult Deus. Dic mihi o pater, corpus hoc, ex po-
 tentiis constitutū, solutionem habebit vnquam?
 Bene ominare, & impossibilia non loquaris.
 nam peccabis, & impius euadet metis tuae ocu-
 lus. Sensibile naturę corpus procul est ab essen-
 tiali generatione. Nam illud quidem est disso-
 lubile, hoc uero indissolubile. Et illud mortale,
 hoc uero immortale. Ignoras quod Deus
 natus sis, & vnus filius, quod & ego. Vellem o
 pater, eam laudem, quam hymno dixisti cum
 ad octonariū ego essem, audire potentiarum.
 Sicuti octonario vaticinatus est Poemander o
 fili, recte festinas soluere habitaculum. purifi-
 catus es etenim. Poemander authoris mens,
 non plura mihi tradidit, quàm ea sunt quę
 scripti. Videns quod a me ipso potero omnia
 intelligere. Et iussit mihi ille vt facerem bona.
 Atque ideo omnes quę in me sunt potentie
 canunt. Volo pater audire, & volo hæc intelli-
 gere. Quiesce o fili, & conuenientem nunc au-
 di laudem. Hymnum regenerationis, quem iu-
 dicaui ita enunciare faciliter nisi tu in sine to-
 tius. Vnde hoc non docetur: sed absconditur
 in silentio, ita ergo o fili stans sub Dio ad aus-
 trum ventum respiciens, circa solis occasum
 adora. Similiter & Oriente ad subsolanum.
 Quiesce igitur o fili.

Τ Μ Ν Ω Δ Ι Α Κ Ρ Τ Π Τ Η Σ
 λογος ἅγιος.

CANTIO ARCANA
 Sermo Sacer.

Π Π
 Ἄσα φύσις κόσμου προσδιχίδω
 του ὕμνου ἡ ἀκούω, ἀνοήθη
 γῆ, ἀνοήθη μοι πᾶς μοχλὸς
 ὄμβρου. τὰ δένδρα μὴ σείεθε.
 Ἐμνεῖν μέλλω τὸν τῆς κτίσεως
 κύριον, καὶ τὸ πᾶν, καὶ τὰ ἐν.
 ἀνοίγητε οὐρανοὶ, ἀνεμοὶ σῆθε, ὁ κύκλος ὁ ἀθά-
 νατος τοῦ θεοῦ. Προσδέξαθω μοῦ τὸν λόγον,
 μέλλω γὰρ ὑμνεῖν τὸν κτίσαντα ἡ πᾶντα, ἵνα
 πῆξαντα ἡ γῆ, καὶ οὐρανὸν κρεμάσαντα, καὶ
 ἐπιλάξαντα ἐκ τοῦ ὀκειατοῦ ἵνα γλυκὴ ὕδωρ εἰς
 ἡμῶν οἰκουμένῳ, καὶ αἰκίησον ὑπάρχον εἰς δια-
 στροφῶν καὶ κτίσειν πάντων ἀνθρώπων. Τὸν ἐπι-
 λάξαντα πῦρ φανῶσαι εἰς πᾶσαν φράξιν, θεοῖς
 τε καὶ ἀνθρώποις δίδων πάντες ὁμοῦ αὐτῷ
 ἡμῶν εὐλογίαν, καὶ ἔπι ἡμῶν οὐρακῶν μετῴρω, καὶ
 πᾶσης φύσεως κτίσει. Οὐτως ἐστὶν ὁ τῷ νοῦ ὁ
 ὀφθαλμὸς, καὶ διέξειαι ἡμῶν δυνάμεων μοῦ τίω
 εὐλογία. αἱ δυνάμεις αἱ ἐν ἐμοὶ, ὑμνεῖτε ἵνα
 ὁ καὶ ἵνα πᾶν. σωματικῶς καὶ θεληματικῶς πᾶσαι αἱ

Mnis mundi natura excipiam huius
 auditionem. Aperiatur terra. Ape-
 riantur mihi omnes uentis pluuię.
 Arbore ne tremite. Celebraturus
 sum hymno creationis dominum, & vniver-
 sum, & vnum. Aperiimini cęli, venti sisti-
 mini. Circulus immortalis Dei suscipiat sermo-
 nem meum. Sum enim celebraturus eum qui
 condidit omnia, qui terram fixit, & cęlum
 suspendit. Et iussit ex Oceano dulcem aquam
 in orbem terrę habitabilis, & inhabitabi-
 lis, exire, ad nutritionem & possessionem
 omnium hominum. Qui iussit ignem lu-
 cere ad omnem actionem Dijs atque ho-
 minibus. Demus omnes ipsi laudem, qui su-
 per cęlos est sublimis. Qui totius naturę est
 conditor, iste est mentis oculus, & suscipiet
 potentiarum mearum laudem. Potentie, quę
 in me estis, laudate, vnum, & vniver-
 sum concinnite voluntati meę omnes quę
 in me

HERMETIS TRISMEGISTI.

in me estis potentiae. Cognitionis sancta, illuminatus a te, per te intelligibile lumen laudans, lætor in mentis gaudio. Omnes potentiae laudate mecum, & tu mea continentia celebra, iustitia mea, iustum cane per me. Communio quæ in me es, uniuersum celebra. Per me cane, ueritas ueritatem. Bonum, cane bonum. O uita, ð lux, a uobis in uos transit celebratio. Gratias tibi ago ð pater, actus potentiarum. Gratias habeo tibi Deus potentia actionum mearum. Tuum uerbum per me laudat te, Per me ð uniuersum, suscipe, sermone, uerbale sacrificium. Hæc uociferantur potentiae quæ in me sunt, te uniuersum laudant, tuam uoluntatem peragunt, tuum consilium a te, ad te, ð uniuersum. Suscipe ab omnibus uerbale sacrificium. Vniuersum quod in nobis, serua uita. illustra lux. Spiritus Deus. Verbum enim tuum pascit mens. Spiritifere conditor. Tu es Deus. Tuus homo hæc clamat per ignem, per aerem, per terram, per aquam, per spiritum, per opinia tua. Ab æone laudem inueni. Et quod quæro, tuo consilio acquiesco. Scio uoluntate tua, laudem hanc dici, o pater. Reposui, & in mundo meo. In intelligibili dic, fili. In intelligibili o fili, potens sum. Ex tuo uero hymno. & tua laude illuminata est mens mea. Amplius uolo & ego, emittere ex propria cogitatione laudem Deo. O fili, non incaute. In mente, o pater, quæ cerno, dico tibi o genarcha generationis Tatus. Deo mitto uerbalia sacrificia. Deus, tu pater, tu Dominus. tu mens. Suscipe uerbalia sacrificia, quæ uis a me, Te enim uolente omnia peraguntur. Tu, o fili mitte sceptibile sacrificium, omnium patri Deo. Sed & adde, o fili, per sermonem. Gratias tibi pater habeo, qui me hæc præcari es præcatus. Lætor fili fructum te cæpisse ex ueritate, bona quæ immortalia sunt germina. Hoc, discens a me, uirtutis, silentium indicito, nemini, fili, reuelans, regenerationis traditionem, ut ne calumniatores iudicemur. Sufficiens namque quisque nostrum est meditatus. Ego quidem loquens, tu uero audiens. Intellectualiter cognosti te ipsum, & patrem nostrum.

FINIS.

ἐν ἐμοὶ δυνάμεις. Γνωσὶς ἀγία φωτιδὲς ἀπὸ σου, τὸ νοητὸν φῶς ὑμῶν χαίρει ἐν χαρᾷ τοῦ. Πάσαι δυνάμεις ὑμῶντε σὺ ἐμοὶ. καὶ σὺ μοῦ ἐγκράτεια ὑμῶν, δικαιοσύνη μοῦ, τὸ δίκαιον ὑμῶν δι' ἐμοῦ. Κοινωνία ἡ ἐμὴ, τὸ πᾶν ὑμῶν. δι' ἐμοῦ ὑμῶν ἀληθεῖα ἡ ἀληθεῖαν. τὸ ἀγαθὸν, ἀγαθὸν ὑμῶν. ὡ ζῆν, ὡ φῶς ἀφ' ἡμῶν εἰς ὑμᾶς χαρῆς ἡ εὐλογία. Εὐχαριστῶ σοὶ πᾶτερ, ἐνέργεια τῶν δυνάμεων. εὐχαριστῶ σοὶ θεέ, δυνάμεις τῶν ἐνεργειῶν μοῦ. ὁ σοὶ λόγος δι' ἐμοῦ ὑμῶν εἶ, δι' ἐμοῦ δεῖξαι τὸ πᾶν λόγῳ λογικῶν δυοσίαν. Ταῦτα βασίον αἱ δυνάμεις αἱ ἐν ἐμοὶ, τὸ πᾶν ὑμῶν οἰσι, τὸ σὸν θελημα τελοῦσι. σὴ βουλή ἀπὸ σου ἐπὶ σέ, τὸ πᾶν δεῖξαι ἀπὸ πάντων λογικῶν δυοσίαν. Τὸ πᾶν τὸ ἐν ὑμῖν, σὺ ζῆ ζῆν, φωτίζει φῶς, πνεῦμα θεέ, λόγον γὰρ τὸν σὸν ποιμαίνει ὁ νοῦς, πνευματοφόρε δημιουργέ. σὺ εἶ ὁ θεός, ὁ σοὶ ἀνθρώπος ταῦτα βοᾷ, διὰ πυρός, διὰ ἀέρος, διὰ γῆς δι' ὕδατος, διὰ πνεύματος, διὰ ἡσ κτισμάτων σου. ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εὐλογίαν ἔδωκεν, καὶ ὁ ζῆτῶ βουλή τῆ σῆ ἀναπέπαυμαι, εἶδον θελήματι τῶ σῆ τῶν εὐλογίαν ταῦτῶν λεγομένων ὡ πᾶτερ τίθηκα καὶ ἐν κόσμῳ τῶ ἐμῶ. Ἐν τῶ νοητῶ λέγω τέκνον. Ἐν τῶ νοητῶ ὡ πᾶτερ. Δυνάμεις ἐκ τοῦ σου ὑμῶν καὶ τῆς σῆς εὐλογίας ἐπιπεφαισται μοῦ ὁ νοῦς. Πλέον θέλω κἀγὼ πέμψαι ἐξ ἰδίας φρενός, εὐλογίαν τῶ θεῶ. ὡ τέκνον, μὴ ἀσκάπας. ἐν τῶ νῶ ὡ πᾶτερ, ὡ θεῶν λέγω σὺ ἡμᾶρχα τῆς ἡμεσιουργίας. Ταῦτ, θεῶ πέμψω λογικῶν δυοσίας. Θεέ, σὺ ὡ πᾶτερ, σὺ ὡ κύριος, σὺ ὁ νοῦς δεῖξαι λογικῶν δυοσίας ἀε θελήσει ἀπ' ἐμοῦ. σοῦ γὰρ βουλομένου πάντα τελεῖται. σὺ ὡ τέκνον πέμψω δικτῶν δυοσίαν τῶ πάντων πατρὶ θεῶ. ἀλλὰ καὶ προσδεε ὡ τέκνον διὰ τοῦ λόγου. Εὐχαριστῶ σοὶ πᾶτερ ταῦτα μοὶ αἰετῶν εὐξαμένῳ. Καίρω τέκτον καρποφορήσαντος ἐκ τῆς ἀληθείας τὰ ἀγαθὰ, τὰ ἀθάνατα ἡμῶν. Τοῦτο μαδῶν παρ' ἐμοῦ, τῆς ἀρετῆς σιγῶν ἐπαγγελία, οὐδενὶ τέκνον ἐκφαίμων τῆς παλιγγεσίας τῶν παρὰ, δοσιν, ἵνα μὴ ὡς διάβολοι λογισθῶμεν. ἵκανῶς γὰρ ἕκαστος ἡμῶν, ἐπομηλήθη, ἐγώ τε ὁ λέγων, σὺ τε ὁ ἀκούων, νοερωε ἐγῆρας σεαυτὸν, καὶ τὸν πατέρα τὸν ἡμέτερον.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΡΜΟΥ

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ. ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΙ,

ΟΤΙ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΚΑ-
κόν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἢ
περὶ τοῦ θεοῦ ἀγνοσία.

QVOD MAXIMUM MA-
lum in hominibus est.
Dei ignoratio.

B I B Λ I O N H.

L I B E R V I I I.

Οἱ φέρετε ὃ ἄνθρωποι μεθύοντες
τὸν τῆς ἀγνοσίας ἀκρατὸν ἐκ-
πιόντες, ὃν οὐδὲ φέρειν δυνάσθε;
ἀλλ' ἢ ὅτι αὐτὸν καὶ ἐμῆτε. σῆτε
νήφαντες, ἀναβλέψαντες τοῖς
τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς; καὶ εἰ μὴ
πάντες δυνάσθε, οἶνε καὶ δυνάμενοι. ἢ γὰρ τῆς ἀ-
γνοσίας κακία ἐπικλύζει πάσαν τὴν γῆν, καὶ συμ-
φθίρει τὴν ἐν τῷ σώματι κατακεκλησμένῳ ψυ-
χῷ, μὴ εἶσα ἐνορμίζεσθαι τῆς σωτηρίας λιμένοι.
Μὴ συγκατενεχθῆτε τοῖς γὰρ οὖν τῷ πολλῷ ρεύ-
ματι. Ανάτροπα ἔχρησάμενοι οἱ δυνάμενοι λαβίδα
τοῦ τῆς σωτηρίας λιμένος, ἐνορμισάμενοι τούτου.
Ζητήσατε χειραγωγὸν τὸν ὀδηγήσαντα ἡμᾶς ἐπι-
τάς τῆς γνώσεως θύρας. Ὁ ποῦ ἐστὶ τὸ λαμπρὸν
φῶς, τὸ καθαρὸν σκότους. ὅπου οὐδὲ εἰς μεθύει,
ἀλλὰ πάντες νήφουσιν, ἀφορώντες τῇ καρδίᾳ εἰς
τὸν ὀραθῆναι θέλοντα. Οὐ γὰρ ἀκουσὸς οὐδ' ὀρα-
τὸς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ λεκτὸς, ἀλλὰ νῶ καὶ καρδία.
Πρῶτον ἔδει σε ρηξάσθαι ὃν φορεῖς χιτῶνα, τὸ
τῆς ἀγνοσίας ὑφασμα. Τὸ τῆς κακίας σπρίγμα,
τὸν τῆς φθορᾶς δεσμὸν, τὸν σκοτεινὸν περίβολον,
τὸν ζῶντα θάνατον, τὸν αἰδητὸν νεκρὸν, τὸν
περιφορητὸν τάφον, τὸν ἐνοικον ληστῶν, τὸν δι' ὧν
φιλεῖ μισοῦντα, καὶ δι' ὧν μισεῖ φθοροῦντα. Τοιοῦ-
τος ἐστὶ ὃν ἐνεδύσω ἐχθρὸν χιτῶνα, ἀγωνεῖς
κάτω πρὸς αὐτόν. ἵνα μὴ ἀναβλέψας, καὶ θεασά-
μενος τὸ κάλλος τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ἐγκείμε-
νον ἀγαθόν, μίσῃς τὴν τούτου κακίαν, νοήσας
αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν, ἡ ἐπεβούλασε σοί. Τὰ
δοκοῦντα καὶ νομιζόμενα αἰδητήρια ἀναιδέητα
ποιῶν τῇ πολλῇ ὑλῇ αὐτὰ ὑποφράξας, καὶ μισα-
ρας ἡδονῆς ἐμπλήσας, ἵνα μήτε ἀκούεις περὶ
ὧν ἀκούειν σε δεῖ. μήτε βλέπεις περὶ ὧν βλέ-
πειν σε δεῖ.

Vo ferimini o homines, e-
brij, ignorantia mero epo-
to; quod neque ferre pore-
stis, nisi ipsum euomatis. E-
stote sobrij, visum oculoru
cordis resumite. Et si non
omnes potestis, saltē hi qui
possunt. Ignorantia namque prauitatis, inun-
dat omnem terram. Et secum corrumpit ani-
mam in corpore clausam. non permittens eam
in salutis appellere portus. Ne igitur deferami
ni cum multo fluxu. Sed recurso vsi, qui pote-
stis, salutis portum apprehendere, ei vos vin-
cite. & quærite qui vos manuducat in viam,
qua ad cognitionis ianuam perueniatis. Vbi
splendidum lumen, purum a tenebris. Vbi ne-
mo inebriatur, sed omnes sobrij sunt, corde
respicientes in eum qui conspici vult. Non. n.
est audibilis, neque dicibilis, neque visibilis
oculis, sed mente & corde. Primò quidē opor-
tet te perumpere, quem fers amictum, igno-
rantia contextum, nequitia firmamentū, cor-
ruptionis vinculum, tenebrosam sæpem, viam
mortem, sentiens cadauer, circumlatum sepul-
chrum; domesticum furem, eum qui, per quæ
amat, odit. Et per quæ odit, inuidet. Talis est
quem induisti amictus, trahens te deorsum
ad se. Vt ne respiciens videas pulchritudinem
veritatis, & quod ibi habitat bonum. Et odio
habeas eius nequitiam. Intelligens illius insi-
dias, quibus est tibi insidiatus, quæ videntur
& creduntur sensiteria, insensata efficiēs, mul-
ta materia illa obturans, & abominabili volu-
ptate replens, vt neque audias, quæ audire re-
oportet. neq; cernas, quæ cernere te oportuit.

Τ Ε Λ Ο Σ.

F I N I S.

F A HERME-

HERMETIS TRISMEGISTI,

AD ASCLEPIVM.

Sermo Vniuersalis.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

ΠΡΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΟΝ.

Λόγος Καθολικός.

LIBER IX.

ΒΙΒΛΙΟΝ Θ.

QMne quod mouetur o Asclepi, in aliquo mouetur, & ab aliquo? Maxime. Nonne cessarium est, maius esse id in quo mouetur, quam quod mouetur? Necessarium. Validius ergo mouēs est, quam motum. Validius. Contrariam ergo naturam habere est necesse, id in quo mouetur. Omnino. Magnus ergo hic mundus, quo, maius corpus non est? Confessum, id est. & solidus. Repletus. n. est aliis corporibus multis ac magnis. Vel potius omnibus, quæcumque corpora sunt? Ita se habet. Corpus uero est mundus, & corpus motum? Maxime. Quātum ergo locum oportet esse in quo mouetur? & quam natam naturam, nonne multo maiorem? ut possit capere lationis continuitatem, ne id quod mouetur pressum soliditate sua sistat motum? Permagnus quid, o Trismegiste. Sed cuius nā naturæ? Contrariæ o Asclepi. Corpori autem contraria natura est incorporeum? Confessum. Incorporeus ergo est locus. Incorporeum aut vel diuinum est, vel Deus. Diuinum autem dico nunc, non genitum, sed ingenitum. Si ergo sit diuinum, essentia est. Si uero sit Deus, super essentiam est. Aliàs, & intelligibilis est iste. Intelligibilis. n. est primus Deus, non sibi ipsi, sed nobis. Intelligibile namque, intelligenti per sensum substernitur. Deus ergo sibi est intelligibilis. Non. n. aliud quid existens ab eo quod intelligitur. nobis uero aliud quid est, ideo a nobis intelligitur. Si uero intelligibilis locus, non est Deus, sed locus. quod si & Deus, nō ut locus, sed ut actus capax. Omne aut quod mouetur, nō in moto, sed in stante. Et mouens ergo stat. Impossibile. n. ei est simul moueri. Quo modo ergo, o Trismegiste ea quæ hic sunt, simul mouentur cum motis? Sphæras. n. dixisti errantes moueri ab incerrate sphæra. Nō est hæc o Asclepi,

Παν το κινούμενον ο Ασκληπιε, εν τινι κινείται, και απο τινος? Μαλιστα. Ουκ αναγκη ε̄ μειζον ε̄ το εν ω κινείται, η̄ το κινούμενον? Αναγκη. Ιχυροτερον αρα το κινουον, του κινουμενου. Ιχυροτερον γαρ. Εναντιαν ε̄ φυσιν ε̄χεν αναγκη τιω εν ω κινειται, τη του κινουμενου? Και πανυ. Μεγας ουν ουτος ο̄ κοσμος, οῡ μειζον ουκ ε̄σι σαμα? ο̄μολογηται. και σεβαρος. πεπληρωται γαρ αλλων σωμάτων μεγαλων πολλων, μαλλον ε̄ παντων οσα ε̄σῑ σαματα? Ουτως ε̄χει. Σωμα δ' ο̄ κοσμος. σωμα ε̄ κινούμενον? Μαλιστα: Πηλικον ουν δε̄ι τον̄ τον̄ ο̄τον̄ ε̄ι, εν ω κινειται. Και ποταπιω̄ τιω̄ φυσιν, οῡ πολῡ μειζονα; ινα δυναθη̄ δε̄ξασθ̄ της̄ φορας̄ τιω̄ σωεχειαν, και μη̄ θλιβόμενον το κινούμενον απο̄ της̄ σερότησος, ε̄πῑ η̄ τιω̄ κινησιν; Παμμεγεδ̄ς τῑ χρη̄μα ω̄ Τρισμεγιστε, ποταπης̄ δε̄ φυσος? Της̄ εναντίας̄ ω̄ Ασκληπιε. σωματῑ δ' εναντιᾱ φυσος το̄ ασωματος? ο̄μολογηται. Ασωματος ουν̄ ο̄ τοπος. Το̄ δ' ασωματος, η̄ θε̄ιον̄ ε̄σιν, η̄ θε̄ος. Το̄ δε̄ θε̄ιον̄ λε̄γω̄ νω̄ οῡ το̄ γενητον̄, αλλᾱ το̄ αγενητον̄. Εαν̄ μ̄ ουν̄ η̄ θε̄ιον̄, ουσιᾱ ε̄σιν. ε̄αν̄ δε̄ η̄ θε̄ος, υπ̄ερ̄ ουσιᾱν̄ ε̄σιν. Αλλως̄ δε̄ νοητος, οῡτος. Νοητος̄ γαρ̄ ο̄ πρωτος̄ θε̄ος, οῡχ̄ ε̄αυτω̄, αλλ̄ η̄μιν̄ ε̄σι. Το̄ γαρ̄ νοητον̄, πᾱ νοοῡντῑ δῑ αῑδησεως̄ απο̄κίππει. Ο̄ θε̄ος ουν̄ οῡχ̄ ε̄αυτω̄ νοητος, Οῡ γαρ̄ αλλιτῑ ω̄ν̄ τοῡ νοοῡμενοῡ ῡφ'̄ ε̄αυτοῡ νοειται. Η̄μιν̄ δ' αλλιτῑ ε̄σι, διᾱ τοῡτο̄ η̄μιν̄ νοειται. Εῑ δε̄ νοητος̄ ο̄ τοπος, οῡχῑ θε̄ος, αλλᾱ τοπος. Εῑ δε̄ καῑ θε̄ος οῡχ'̄ ως̄ τοπος, αλλ̄ ως̄ ενεργειᾱ χωρητικη̄. Παν̄ δε̄ το̄ κινούμενον, οῡκ̄ εν̄ κινουμενω̄ κινειται, αλλ̄ εν̄ ε̄σω̄τι. καῑ το̄ κινοῡν̄ δε̄ ε̄σηκεν. Αδωματον̄ γαρ̄ αῡτω̄ συγκινεῑται. Πως̄ ουν̄ ω̄ Τρισμεγιστε τᾱ εν̄δ' αδ̄ συγκινεῑται το̄ις̄ κινοῡμενοις? Τας̄ γαρ̄ σφαιρας̄ ε̄σθ̄ε̄ς̄ ιας̄ πλανω̄μενας̄ κινεῑται απο̄ ῑης̄ απλανους̄ σφαιρας̄. Οῡκ̄ ε̄σιν̄ αῡτη̄ ο̄ Ασκληπιε

πιε συγκίνησις ἀλλ' ἀντικίνησις. Οὐ γὰρ ὁμοίως κινουῦνται, ἀλλ' ἐναντίως ἀλλήλαις. Ἡ δ' ἐναντιώσις τῶν ἀντιθέσεων τῆς κινήσεως ἐξώσαν ἔχει. Ἡ γὰρ ἀντιτυπία, γάσις φορέας ἔστ'. Διὸ καὶ αἱ πλανώμεναι σφαῖραι, ἐναντίως κινουόμεναι, τῇ ἀπλανῇ ὑπ' ἀλλήλων ἐναντιότητα ἐξώσαν αὐτῶν ἐπ' αὐτῆς ἔξει. Καὶ ἄλλως ἔχειν ἀδιώτατον. Τὰς γὰρ ἀρκτους ταύτας, ἀεὶ ὄρας μῆτε διωκούσας, μῆτε ἀνατολοῦσας, περὶ τὸ αὐτὸ σφρομένους. οἷον ἢ κινῆσαι, ἢ ἐσταῖν; Κινῆσαι ἢ Τρισμέγιστε. Κινήσειν ποῖαν ἢ Ἀσκληπιεῖ; Τίτω περὶ τὸ αὐτὸ αἰεὶ σφρομένῳ. Ἡ δ' ἐπιφορά, ἢ περὶ τὸ αὐτὸ. καὶ ἢ περὶ αὐτὸ νήσις ἐστὶν ὑπὸ γάσεως κατεχομένη. τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ, καλύει τὸ ὑπερ αὐτὸ εἶδη, εἰς τὸ περὶ αὐτὸ. Καὶ οὕτω ἢ ἐναντία φορὰ ἐσηκεν ἐδραῖα ὑπὸ τῆς ἐναντιότητος αἰεὶ σφρομένη. Παραδείγμα δ' σοὶ ἐπίγειον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμπέπων περὶ τούτου φράσω. Τα ἐπίγεια ζῶα, οἷον τὸν ἀνθρώπον λέγω, θεωρεῖ νηχάμενον. Φερομένου γὰρ τοῦ ὕδατος, ἢ ἀντιτυπία τῆς ποδῶν, καὶ τῆς χερῶν γάσις γίνεται τῇ ἀνθρώπῳ, τοῦ μὴ συγκατανεχθῆναι τῇ ὕδατι. Μῆτε διώει ὑπ' αὐτὸ. Σαφές αὖτε παραδείγμα εἶπες ἢ Τρισμέγιστε. Πᾶσα οὖν κινήσις ἐν γάσει, καὶ ὑπὸ γάσεως κινεῖται. Ἡ οὖν κινήσις τοῦ κόσμου, καὶ παντὸς ζῶου ὑλικοῦ; Οὐχ ὑπὸ τῆς κατέκτοσ τοῦ κόσμου συμβαίνει γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐκτὸς, εἰς τὸ κατέκτοσ. Ψυχῆς, ἢ πνεύματος, ἢ ἄλλου τινὸς ἀσμάτου. Σῶμα γὰρ ἐμφυχον οὐ κινεῖ. ἀλλ' οὐδὲ τὸ σῶμα οὐκ ἂν ἢ ἀψυχον. Πῶς τοῦτο λέγεις ἢ Τρισμέγιστε; Τὰ οὖν ξύλα καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἀψυχὰς οὐ σῶματα ὄντι τὰ κινουῦντα; Οὐδαμῶς ἢ Ἀσκληπιεῖ. Τὸ γὰρ ἐνδον τοῦ σώματος τὸ κινεῖν τὸ ἀψυχον, οὐ σῶμα ἐκεῖνα ὄντι τὸ ἀμφοτέρω κινεῖν, καὶ τὸ τοῦ βασάζοντος σῶμα, καὶ τὸ τοῦ βασάζομένου, διόπερ ἀψυχον, οὐκ ἀψυχον κινήσει. Ἐμφυχον τὸ κινεῖν ἐπεὶ κινεῖ. Ὁραὲς οὖν καταβαρνωμένῳ τῶν ψυχῶν, ὅταν δύο σῶματα φέρη. καὶ ὅτι μὴ ἐν τινὶ, κινεῖται τὰ κινουόμενα, καὶ ὑπὸ τινὸς δῆλον. Ἐν κενῷ δ' εἰ κινεῖται τὰ κινουόμενα, ἢ Τρισμέγιστε. Εὐ φῆς ἢ Ἀσκληπιεῖ. οὐδὲν τῆς ὄψεως ὄντι κενόν. Μόνον δὲ τὸ μὴ ὄν νεόν ὄντι, καὶ ξένον τῆς ὑπάρξεως. Τὸ δὲ ὄν, οὐκ ἂν ἢ ὕδατο ἢ ὄν, εἰ μὴ μισόν, τῆς ὑπάρξεως ἴσῳ. Τὸ γὰρ ὑπάρχον, κενόν οὐδέποτε γινεῖται διώταται. Οὐκ ἐστὶν οὖν κενὰ τινὰ, ἢ Τρισμέγιστε ὅσον κενός, καὶ κέραμος κενός, καὶ φρέαρ κενόν, καὶ κλύος. καὶ τὰ ἄλλα τὰ παραπλήσια; Φεῦ τῆς πολλῆς πλάνης ἢ Ἀσκληπιεῖ. Τὰ πληρέστατα καὶ μεσιότατα, ἢ γῆ κενὰ ἔστι; Πῶς λέγεις ἢ Τρισμέγιστε. Οὐ σῶμα ἐστὶν ὁ αἶρ; σῶμα. Τοῦτο δ' τὸ σῶμα οὐ διὰ πάντων διηκεῖ τῆς ὄντων, καὶ πάντα διηκον πληροῖ. Σῶμα δ' οὐκ ἐκ τῆς τεσσάρων κεκραμένον σωθήσκει; Μεσα οὖν πάντα ἐστὶν, ἢ σὺ φῆς κενὰ, τοῦ αἵρος. Ταῦτα οὖν ἢ σὺ φῆς ἔστι κενὰ. κοῖλα δὲ ὀνομάζονται, οὐ κενὰ. Ἐπάρ-

pi commotio, sed contramotio. Non enim simili modo mouentur, sed contrario sibi inuicem. Contrarietas autem resistenciam motus, stantem habet. Nam resistentia, status latioris est. Ideo & errantes sphaerae, contra cum moueantur ipsi inerranti, contrarietatem inter se stantem ipsam in se ipsa, habebit. Et aliter se habere impossibile est. Nam Arctos hasce, quas uides neque occidero, neque oriri, & circa idem reuolui, putas ne uel moueri, uel stare? Moueri o Trismegiste. Motu qualis o Asclepi. Eo qui circa idem semper uoluitur. Et circulatorio est, quae circa idem, & motus circa idem, est, a statu contenta. Nam quod circa idem prohibet, id quod supra ipsum, si stat. in id quod circa ipsum. Atque ita contraria latior stat firma, a contrarietate semper firmata. Exemplum aut terrenum, oculis occurrens de hoc exponam. Terrena animalia, ut hominem dico, inspicere natantem. Nam lata aqua, resistentia pedum & manuum, statio fit homini, ne simul cum aqua deferatur, neque mergatur. Clarissimum exemplum dixisti o Trismegiste: Omnis ergo motus in statu, & a statu mouetur. Motus ergo inuicem, & cuiusque animalis materialis, non ab iis quae extra mundum sunt accidit ut fiat, sed ab iis quae sunt intra ad extra, ab anima aut spiritu, aut alio aliquo incorporeo. Corpus enim animatum non mouet, neque omnino corpus etiam si sit inanime. Quo modo hoc dicis o Trismegiste? Nonne, ligna, & lapides, & alia cum ea inanima corpora sunt, quae mouent. Nullo modo o Asclepi. Nam quod intra corpus, mouet inanimatum, non corpus est, id quod utrumque mouet & ferentis corpus, & quod fertur. Quare inanimatum, non mouebit inanimatum. Sed animatum est quod mouet, quoniam mouet. Vides ergo grauari animam, quando duo corpora fert. Quod ergo in aliquo mouentur, ea quae mouentur, & ab aliquo, clarum est. In uacuo ne oportet moueri ea quae mouentur, o Trismegiste? Bene ominare o Asclepi. Nullum entium, uacuum est. Solum uero non ens uacuum est, & alienum ab existentia. Ens uero nequiret esse ens, nisi plenum esset, existentiae. Nam quod existit, uacuum fieri, nunquam est possibile. Nonne ego uacua quaedam sunt o Trismegiste, ut cadus uacuum? & dolium uacuum? & puteus uacuum? & torcular, & reliqua his similia. O errorem multum, o Asclepi. Plenissima, & repletissima, putas uacua esse? Quo modo ais, o Trismegiste? Nonne corpus est aer? Corpus hoc, nonne per omnia permeat? & omnia penetrando, implet? Corpus uero id, non ex quatuor temperatum constat. Plena igitur sunt omnia ipso aere, quae tu dicis esse uacua. Haec ergo quae tu ais esse uacua, nominare oportet caua, non aut uacua. Existunt

HERMETIS TRISMEGISTI,

stunt enim, & plena sunt aere & spiritu. Contradici non potest hic sermo, o Trismegiste. Locum ergo in quo vniuersum mouetur, quid dicemus? Incorporeum ò Asclepi. Incorporeum igitur, quid est? Mens, & ratio, tota ex toto, seipsum comprehendens. Libera ab omni corpore, inerrabilis, inuisibilis, impassibilis a corpore. Ipsa in se ipsa manens, capax omnium, & seruatrice entium. Cuius veluti radij sunt, ipsum bonum, ipsa veritas, ipsa archetypa lux archetypum animæ. Deus vero, quidnam est? Quod nihil horum existit; existens tamen, & his causa vt sint, & omnibus, & vnicique entium. Nihil enim reliquit, quod non ens esset. Omnia vero sunt entia; quæ ex entibus fiunt, non aut ex non entibus. Namque non entia, naturam non habent, vt possint esse. Et rursus entia naturam non habent, vt numquam sint. Quid ergo dicis, Deum esse aliquando? Deus, non est mens, sed causa vt sit Mens. Neque spiritus, sed causa vt sit spiritus. neque lux, sed causa vt sit lux. Vnde duabus his appellationibus Deum venerari oportet, quæ soli ipsi sunt propriæ, & nulli alij. Neque enim alij eorum qui Dij dicuntur, neque hominum, neque dæmonum quisquam potest, vel quadamtenus bonus esse, nisi solus Deus. Et hoc ipsum est, & nihil aliud. Alia vero omnia, separabilia sunt a boni natura. Corpus enim & anima, locum non habent, qui possit bonum capere. Tanta enim est boni magnitudo, quanta est existentia entium omnium, & corporum, & incorporeorum, & sensibilibium, & intelligibilibium. Hoc ipsum bonum est, Deus ipse. Ne ergo dixeris, aliud quid, vniquam, Deum, nisi solum bonum. Nam rursus impius esses. Sermo ne quidem ab omnibus dicitur, bonum. Non intelligitur tamen ab omnibus, quid sit. Sed per ignoracionem, & deos, & hominum quosdam, bonos nominant. cum numquam vel possint esse, vel fieri. Dij quidem alij omnes, immortales, honorati sunt Dei appellatione. Sed Deus bonum, non honore, sed natura. Vna enim natura Dei, bonum ipsum. Et vnum genus amborum. Ex quo genera omnia, Namque bonus, omnia largitus est & nihil accipiens. Deus igitur omnia dat & nihil accipit. Deus ergo, bonum, & bonum Deus. Altera autem appellatio est rursus, patris; ex eo quod factor sit omnium. Patris enim est facere. Quamobrem maxima in vita, & piissima cura est prudentibus, filiorum procreatio. Et maximum infortunium, & impietas, sine filiis aliquem ex hominibus excedere. Et pœnas iste dat post mortem dæmonibus. Punitio autem est hæc. Animam eius qui sine filiis est; in corpus condemnari; quod neque viri, neque mu-

χη γαρ και μεσα εστιν αερος και πνεύματος. Αναντίρρητος ο λόγος ο Trismégiste. Τον ουν τόπον. εν ω κινείται το πάν, τι είπωμυδ Ασώματος ο Ασκληπιέ. Το ουν ασώματος τι εστι? Ο νους και λόγος. Όλος εξ όλου εαυτον εμπειέχων, ελευθερος σώματος παντός, απλανής, αφανής, απάθης σώματι, αυτος εν εαυτω εσως, χωρητικός των πάντων, και σωτήριος ης οντων. Ου ωπερ ακτινες εισι το αγαθον, η αληθεια, το αρχετυπον φως. Το αρχετυπον της ψυχης. Ο ουν θεος τι εστιν? Ο μηδε εν τούτων υπάρχων. Ον δε και του ης τούτοις αιτιος, και πασι και ενι εκασω, ης οντων πάντων. Ου γαρ ουδεν υπελεπε, το μη ον. Πάντα δ' εστι τα εκ ης οντων, ηρώμια, ουχ εκ ης μη οντων, τα γαρ μη οντα ουδε φύσιν εχει του δωάδης ημίδης. Και παλιν τα οντα, ου φύσιν εχει, του μηδέποτε ης. Τε ουν ης, τον θεον ης ποτε. Ο ουν θεος, ου νους εστιν, αιτιος δε του ης νουν. ουδε πνεύμα, αιτιος δε του ης πνεύμα. Ουτε φως αιτιος δε του φως ης. Οθεν τον θεον δυσιταυταις η προσηγορίας σέβεδς δει τ' μόνη αυτω προσοικειωμένας, και άλλω ουδενι. Ουδε γαρ ης άλλων λεγομένων θεων, ουτε ανδρώνων, ουτε δαιμόνων τις δωάται, και ποσον ουν αγαθός ης η μονος ο θεος. και τουτο εστι, και ουδεν άλλο τα δ' άλλα πάντα χωρισά εστι της του αγαθου φύσεως. Σωμα γαρ και ψυχη τοπον ουκ εχουσι χωρησαι δωαμνον το αγαθον. Τοσουτον γαρ εστι του αγαθου το μέγεθος, οσον εστιν υπαρξις ης οντων πάντων, και σωμάτων και ασώμάτων, και αιδηης και νοηης. Τουτο εστι το αγαθον, ο θεος. Μη ουν ειπης άλλοτι αγαθον, επει ασεβεις. η άλλοτι ποτε τον θεον, η μονον το αγαθον. επει παλιν ασεβεις. Λόγω μω υπ' πάντων λεγεται το αγαθον, ου νοηται δε τι ποτ' εστιν υπ' πάντων. άλλ' αγνοία και τους θεους, και τινάς ης ανδρώνων αγαθους ονομαζουσιν, μηδέποτε δωαμένους μητε ης μητε ημίδης αν. Θεοι μω ουν οι άλλοι πάντες αδάνατοι τιτιμημένοι τη του θεου προσηγορία. Ο δε θεος το αγαθον, ου χ' τιμω, αλλά χ' φύσιν. Μία γαρ η φύσις του θεου το αγαθον, και εν γένος αμφοτερον, εξ ου τα γένη πάντα. Ο γαρ αγαθος, απαντα εστι διδους. Και μηδεν λαμβάνων. Ο ουν θεος πάντα δίδουσι, και ουδεν λαμβανειν. Ο ουν θεος τ' αγαθον, και το αγαθον ο θεος. Η δ' έτερα προσηγορία εστιν η τ' πατρος παλιν, δια το ποιητικον πάντων. Πατρος γαρ το ποιειν. Διο χ' μεγαλιν εν τω βίω σουδη, η ευσεβεγάτη τοις ευ φρονουσιν εστι η παιδοποιία, και μεγαλιν ατύχημα και ασέβημα εστιν, απεκνον τινά, εξ ανθρώνων απαλλαγώμαι, η δίκλω οντος διδωσι μετα θάνατον τοις δαίμοσιν. Η η τιμωρία εστιν ηδε. Τιω του απεκνου ψυχω εις σωμα καταδικαδλωαι, μηδ' ανδρος, μητε γυναικος

ναικὸς φύσει ἔχον. Ὅτι κατηραμένον
 ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Τὸ γὰρ οὗτ' ὦ Ασκληπιὲ , μη-
 δέτι ὄντι ἀτίκτῳ σωηθῆς. Τουναντίον δ' ἐλλή-
 στον τὴν συμφορὰν; ὄψαμίνοσ ποίᾳ αὐτὸν μίνοι
 τιμορία. Τοσαῦτα σοὶ καὶ τοιαῦτα λελίχθω, ὦ
 Ασκληπιὲ , προγνωσία τίς τῆσ ἤ' πάντων
 φύσεωσ.

lieris naturam habet. Quod quidem maledi-
 cum est sub sole . Ergo ὁ Asclepi, nemini qui
 filiis careat congratuleris. Sed econtra, mise-
 reare infortunium, sciens qualis ipsum ma-
 neat pœna . Tot ac talia dicta tibi sunt, ὦ
 Asclepi, ut præcognitio quædam uniuersorum
 naturæ.

Τ Ε Λ Ο Σ.

F I N I S.

HERMETIS ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.

MENS AD HER-
metem.

ΝΟΤΣ ΠΡΟΣ
Ερμή.

LIBER X.

BIBLION I.

Contine sermonem o Terma-
xime Mercuri, & recorda-
re eorum quæ sunt dicta.
Quod vero mihi succurrit,
dicere non tardabo. Cum
multi multa, & hæc diffe-
rentia de vniuerso, & de
Deo dixerint, ego uerum non didici. Tu mihi
o Domine hæc declara. Tibi enim soli credã
horum declarationem. Tunc Mens. Audi o fi-
li, quo modo se habeat Deus & vniuersum.
Deus, æuum, mundus, tempus, generatio. Deus
æuum facit, æuum uero mūdum. Mundus aut
tēpus. Tēpus uero generationē. Dei uero quasi
essentia est ipsum bonum, ipsum pulchrum,
beatitudo, sapientia. Aeonis uero identitas.
Mundi autem ordo. Temporis uero mutatio.
Generationis autem uita & mors. Actus uero
Dei Mens & anima. Aeonis uero permanen-
tia, & immortalitas. Mundi uero restitutio &
eius destructio. Temporis autem accretio, &
decretio. Generationis autem qualitas. Aeuū
ergo in Deo. Mūdus uero in æuo. Tempus aut
in mundo. Generatio uero in tempore. Et æuū
quidem stat circa Deum. Mundus autem mo-
uetur in æuo. Tempus autem terminatur in
mundo. Generatio uero fit in tempore. Fons
quidem omnium Deus, essentia uero æuum.
Materia autem mundus. Potentia uero Dei,
æuum. Opus uero æui, mundus; qui generatus
est non aliquando, sed semper generatio ab
æuo. Ideo neque corrumpetur vmquam: æuū
enim est incorruptibile. Neque perdetur quic-
quam eorum quæ in mundo sunt, cum mun-
dus ab æuo contineatur. Dei uero sapientia,
quæ nam est? ipsum bonum & pulchrum. &
ipsa beatitudo, & omnis uirtus, & æuum. Im-
mortalitatem ergo, & permanentiam indidit
æuū materiæ. Illius enim generatio, pender ab

Ατάχου οὖν τοῦ λόγου ᾧ Τρι-
μέγιστε Ἑρμῆ, καὶ μνήνησο ἧς
λεχθέντων. Οἱ δὲ μοι ἐπήλθεν
εἰπὴν οὐκ ὀκνησά, πολλὰ πολ-
λῶν, καὶ ταῦτα διάφορα, περὶ
τοῦ παντός καὶ τοῦ θεοῦ οὐ-
πάντων. ἐγὼ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἔμαθον. σὺ μοι
περὶ τούτου δέωπτα διασάφισον σοὶ γὰρ καὶ
μόνῳ πισεύσομαι τίμῳ περὶ τούτων φανέρωσιν.
Οἱ τοὺς, ἀκούε ὦ τέκνον, ὡς ἔχει, ὁ θεός, καὶ
τὸ πᾶν. Οἱ θεός, ὁ αἰὼν, ὁ κόσμος, ὁ χρόνος, ἡ
γένεσις. Οἱ θεός αἰῶνα ποιεῖ, ὁ αἰὼν ἢ τὸν
κόσμον, ὁ κόσμος ἢ τὸν χρόνον? ὁ χρόνος δὲ
τίμῳ γένεσιν. Τοῦ ἢ θεοῦ, ὡς περ οὐσία ἐστὶ
τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία.
Τοῦ δ' αἰῶνος, ἡ ταυτότης. Τοῦ δὲ κόσμου
ἡ τάξις. Τοῦ δὲ χρόνου ἡ μεταβολή, τῆς δὲ
ἡμέρας ἡ ζῶη, καὶ ὁ θάνατος. Ἐνέργεια δὲ
τοῦ θεοῦ, νοῦς, καὶ ψυχὴ. Τοῦ δ' αἰῶνος δια-
μονη, καὶ ἀθανασία. Τοῦ δὲ κόσμου ἀποκατά-
σασις καὶ ἀνταποκατάσασις. Τοῦ δὲ χρόνου
αὐξήσις καὶ μείωσις. τῆς δὲ ἡμέρας ποιότης.
Οἱ οὖν αἰὼν ἐν τῷ θεῷ. Οἱ δὲ κόσμος ἐν τῷ
αἰῶνι, ὁ ἢ χρόνος ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἢ γένεσις
ἐν τῷ χρόνῳ. Καὶ ὁ μὲν αἰὼν ἐστὶ περὶ τὸν θεόν.
Οἱ δὲ κόσμος κινεῖται ἐν τῷ αἰῶνι, ὁ ἢ χρόνος
παραοῦται ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἢ γένεσις γίνεται
ἐν τῷ χρόνῳ. Πηγὴ μὲν οὖν πάντων ὁ θεός,
οὐσία δ' ὁ αἰὼν. Ἦλη δ' ὁ κόσμος, διώταμις
δὲ τοῦ θεοῦ ὁ αἰὼν. Ἔργον δὲ τοῦ αἰῶνος ὁ
κόσμος, ἡμόμομος οὐποτε, καὶ αἰεὶ ἡμόμομος
ὑπὸ τοῦ αἰῶνος. Διὸ οὐδὲ φθαρθεῖται πο-
τέ. αἰὼν γὰρ ἀφθαρτός. οὐδ' ἀπολείπεται τι
ἧς ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ αἰῶ-
νος ἐμπειροχόμενου. ἡ δὲ τοῦ θεοῦ σοφία τίς
ἐστίν; τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ καλόν καὶ ἡ εὐδαι-
μονία, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ καὶ ὁ αἰὼν. Τίμῳ
οὖν ἀθανασίαν καὶ διαμονὴν ἐνδείξῃ ὁ αἰὼν
τῇ ἡλῆ. Ἡ γὰρ ἐκείνης γένεσις ἠρτήται ἐκ τοῦ
αἰῶνος

ἐκ τοῦ αἰῶνος, καθάπερ καὶ ὁ αἰὼν ἐκ τοῦ
 Θεοῦ. Ἡ γὰρ γένεσις καὶ ὁ χρόνος ἐν ου-
 ρανῶ καὶ ἐν γῆ εἰσὶν ὄντες διφύεις. Ἐν ἰσχυρῶ
 ουρανῶ ἀμεταβλητοί, καὶ ἀθάρατοι, ἐν δὲ
 γῆ μεταβλητοί, καὶ φθαρτοί. Καὶ τοῦ ἰσχυροῦ
 αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ Θεός. Τοῦ δὲ κατωῦ ἡ
 ψυχὴ ὁ αἰὼν. τῆς δὲ γῆς ὁ οὐρανός. καὶ
 ὁ ἰσχυρὸς Θεὸς ἐν τῷ νῶ. Ὁ δὲ νοῦς ἐν τῇ
 ψυχῇ, ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῇ ὕλῃ. Πάντα δὲ
 ταῦτα διὰ τοῦ αἰῶνος, τὸ δὲ πᾶν ταῦτο
 σῶμα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σῶματα, ψυ-
 χῆς πλήρες ἐστίν, ἡ δὲ ψυχὴ πλήρης τοῦ
 νοῦ, καὶ τοῦ Θεοῦ. Ἐκτός μὲν αὐτὸ πληροῦς,
 ἔκτός δὲ περιλαμβάνει, ζωοποιούσα τὸ πᾶν.
 Ἐκτός μὲν τοῦτο, καὶ τίλειον ζῶον τὰς κό-
 σμους, ἔκτός δὲ πάντα τὰ ζῷα. καὶ ἀνω
 μὲν ἐν τῷ οὐρανῶ διαμένουσα τῇ ταυτότη-
 τι, κατω δ' ἐπὶ τῆς γῆς τιμὴ γένεσιν με-
 ταβαλλούσα. Σωτήριον δὲ τοῦτον ὁ αἰὼν,
 ὅτε δι' ἀνάγκην, εἴτε διὰ πρόνοιαν, εἴ-
 τε διὰ φύσιν. Καὶ εἴτι ἄλλο εἴσται τις,
 τοῦτο ἐστὶ πᾶν ὁ Θεὸς ἐνεργῶν. ἡ δ' ἐνεργ-
 γία Θεοῦ δυνάμις οὐσα ἀνυπέβλητος, ἡ
 οὐτὲ τὰ ἀνθρώπινα, οὐτὲ τὰ θεῖα παρα-
 βαλλοίεν τις. Διὸ Ἐρμῆν μηδέποτε ἦν κα-
 τω μηδὲ ἦν ἀνω, ὁμοιοῦσι ἡγήσθη τῷ
 Θεῷ, ἐπεὶ τῆς ἀληθείας ἐκτεσθῆ. Οὐ γὰρ
 ὁμοιοῦσι τῷ ἀνομοίῳ, καὶ μὲν, καὶ ἐστὶ,
 καὶ μηδ' ἄλλω τιμὴ ἡγήσθη τῆς δυναμείας
 ὀχλοῦσιν. Τίς γὰρ μετ' ἐκείνων εἴτε ζῶης,
 καὶ ἀθανασίας, μεταβολῆς, ποιότητος. Τί
 δ' αὐτὸς ἄλλοτε ποιήσῃ; οὐ γὰρ ἀργός
 ὁ Θεός, ἐπεὶ πάντα ἀν' ἑαυτῶν. Πάν-
 τα γὰρ πλήρη τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ
 κόσμῳ ἐστὶν ἀργία οὐδαμοῦ, ἀργία γὰρ οὐ-
 πομα κενόν ἐστὶ. Καὶ τοῦ ποιούντος, καὶ
 τοῦ γινόμενου. Πάντα δὲ δεῖ γίνεσθαι,
 καὶ εἶναι, καὶ καθ' ἑκάστου τόπου φύσιν.
 Ὁ γὰρ ποιεῖν ἐν πᾶσιν ἐστίν, οὐκ ἐν τινὶ
 ἰδρυμένον, οὐδ' ἐν τινὶ ποιῶν, ἀλλὰ πάν-
 τα. Δυνάμις γὰρ ἀν' ἐνεργείας, καὶ αὐ-
 ταρκῆς ἐστὶν τοῖς γινόμενοις, ἀλλὰ τὰ γι-
 νόμενα ὑπ' αὐτῶν. Θέλας δὲ δι' ἐμοῦ τὸν
 κόσμον ὑποκείμενον τῇ σῆ ἰψῆ, τότε κά-
 λος αὐτοῦ ἀκριβῶς κατανοήσον. Σῶμα μὲν
 ἀκέραιον, καὶ οὐ παλαιότερον οὐδὲν,
 διὰ παντός δὲ ἀκμαῖον καὶ νέον. Ἴδὲ καὶ
 τοὺς ὑποκειμένους ἑπτὰ κόσμους πεκοσμη-
 μένους τάξιν αἰωνίῳ, καὶ δρόμῳ δια-
 φόρῳ τὸν αἰῶνα ἀναπνερούτας. Φωτὸς δὲ
 πάντα πλήρη. Πῦρ δ' οὐδαμοῦ. Ἡ γὰρ
 φιλία, καὶ ἡ σύγκρασις ἦν ἰσαρτίων, καὶ
 ἦν ἀνομοίων ὥς γέγονε, καταλαμπόμε-
 τον ἑαυτῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας παν-
 τὸς ἀγαθοῦ χρητιστορος, καὶ πάσης τάξεως
 ἀρχόντος καὶ ἡγομένου τῶν ἑπτὰ κόσ-
 μων. Σελῶν δ' ἐκείνων πρόδρομον πάντων

ab æone, sicuti & æon ab ipso Deo. Generatio enim, & tempus in cælo & in terra, sunt duplicis naturæ. In cælo quidem immutabiles, & incorruptibiles. in terra vero mutabiles & corruptibiles. et æonis quidem anima, est Deus. Mundi vero anima, æon. Terræ vero anima cælum. et Deus quidem in mente. Mens in anima. Anima vero in materia. Omnia per æonem, Vniuersum autem hoc corpus, in quo cuncta sunt corpora, plenum est anima. Anima autem plena est Mente, & Deo. Intra quidem ipsum replet. extra vero circumplectitur, viuificans vniuersum. Extra quidem hoc perfectum animal, ipsum mundum. intra vero animalia cuncta. Et sursum quidem in cælo permanentem identitate, deorsum vero in terra generationem mutans. continet vero hunc mundum æon, siue per necessitatem, siue per providentiam, siue siue per naturam. Et si quid aliud putat, seu putabit aliquis, hoc ipsum est vniuersum, Deus operans. Operatio autem Dei potentia existit insuperabilis. Cui, neque humana, neque diuina quisquam comparauerit. Ideo, ð Hermes, nunquam neque eorum quæ deorsum. neque sursum sunt, simile quid putes esse Deo, quando quidem a veritate excideres, non enim simile quicquam, dissimili, & soli & vni. Neque alij cuiquam putes potentiam suam cedere. Quis enim post ipsum, siue vitæ & immortalitatis, mutationis, qualitatis. Quid enim ipse aliud faciat? Non enim ociosus est Deus, quando quidem cuncta forent ociosa. Omnia namque plena Deo. Sed neque in mundo vllibi est ocium. Ocium enim nomen est vassum, & faciente, & eo quod fit. Omnia vero oportet fieri, & semper, secundum loci naturam. effector enim in omnibus est, & non in aliquo residens. Neque vnum quid faciens, sed omnia. Nam cum sit potentia, efficax & sufficient ad ea quæ facit, & quæ fiunt, sub eo sunt. Intuere vero per me mundum subiectum tuo aspectui. Et pulchritudinem eius diligenter considera. Corpus quidem immarcescibile. Quo antiquius nihil, semper vigorosum, & recens. Inspice & superpositos septem mundos, ornatos ordine æterno, & cursu differenti æternitatem adimplentes. Et lumine omnia plena. ignem autem nullibi. Amicitia enim, & temperatio contrariorum, & dissimilium lumen est facta illustratum a Deo: actu, omnis boni genitoris, & omnis ordinis Principis, & Ducis septem mundorum. Lunam veto illorum præcursorem omnium,

HERMETIS TRISMEGISTI,

organum naturæ inferam materiam, mutantem. Terram vero mediam vniuersi, sedimentum pulchri mundi stabilitam, educatricem, & nutricem terrenorum. Conspice multitudinem quoque immortalium animalium quanta sit, & mortalium. Mediam vero vtrumque immortalium, & mortalium lunam circumeuntem. Omnia vero plena animæ. Et omnia ab ipsa proprie mota, hæc quidem circa cælum, illa vero circa terram. Neque dextra in sinistra, neque sinistra in dextera, neque supera in infera. neque infera ad supera. Et quod hæc omnia genita sint, o amantissime Hermes, non amplius me indiges addiscere. Etenim corpora sunt; & animam habent, & mouentur. Hæc autem in vnum coire impossibile est sine congregatore. Oportet enim aliquem esse hunc. Et talem omnino vnum. Nam cum differentes, & multæ sunt motiones, & corpora non similia, & vna velocitate in omnibus ordinata impossibile est duos aut plures factores esse. Vnus enim in multis non seruetur ordo. Accumulatio vero illis multis sequeretur, erga præstantiorem. Vnde & contentiones. Et si alius esset factor mutabilium animalium, & mortalium, concupiscet etiam immortalia facere. Sicuti etiam factor immortalium, mortalia. Age vero, quod si & duo sint, cum vna sit materia, penes quem nam ipsorum erogatio erit factionis? Et si quid apud virosque, penes quem maior pars? Sic vero cogita, quod omne corpus viuat, ex matetia, & anima consistentiam habens, tam id quod immortale est, quàm quod mortale, & irrationale. Omnia namque corpora viuata, animata sunt. Quæ vero non viuunt, materia tantum per se ipsam sunt. Et anima similiter per se ipsam factori accedens vitæ causa. Omnis aut qui vitæ causa est immortalium causa est. Quo modo ergo, & mortalia animalia, alia sunt a mortalibus? Quo modo, & immortale, & immortalitatem efficiens, animalia non facit? Et quod quidem est aliquis horum factor, clarum. Quod vero & vnus, manifestissimum. Etenim vna anima, & vna vita, & vna materia. Quis vero hic? Quisnam autem alius, nisi vnus Deus? Nam cui nam alij conuenit animalia animata facere? nisi ipsi Deo? Vnus ergo Deus. Ridiculosissimum, fateris vnum esse mundum, & solem vnum, & lunam vnam, & Deitatem vnam: ipsum vero Deum quotum esse vis? Cuncta ergo vnus ipse facit in multis. Sed quid magnum Deo, vitam & animam, & immortalitatem, & mutationem facere, cum tu tot res facias? Etenim & cernis, & loqueris, & audis, & odoras, & tangis, & ambulas,

ὄργανον τῆς φύσεως, ἢ καὶ ἄλλω μετεβάλλουσαν. ἢ καὶ ἢ ἐν γῆν μέσωσιν τοῦ παντός ὑποστάθμω τοῦ καλοῦ κόσμου ἰδρυμένω, προφῶν καὶ ἰδρυμένω ἐπὶ ἀπείραν. Θάλασσι δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀθανάτων ζώων ὅσον ἐστὶ καὶ τὸ ἐπὶ θνητῶν. Μέσω δ' ἀμφοτέρων, ἢ τὴν ἀθανάτων καὶ ἢ τῶν θνητῶν τῶν σεληνῶν περιποδομένω. Πάντα δὲ πλήρη ψυχῆς, καὶ πάντα ὑπὸ αὐτῆς ἰδίας κινουμένα. Τὰ μὲν περὶ τὸν οὐρανόν. Τὰ δὲ περὶ τὴν γῆν. καὶ μήτε τὰ δεξιά ἐπὶ τὰ ἀριστερά, μήτε τὰ ἀριστερά ἐπὶ τὰ δεξιά, μήτε τὰ ἀνω κάτω, μήτε τὰ κάτω ἀνω, καὶ ὅτι πάντα ταῦτα ἡμνητά, φίλτατε Ἐρμῆ, οὐκέτι ἐμοῦ χεῖρας μαθεῖν. Καὶ γὰρ σώματα ὅτι, καὶ ψυχῶν ἔχει, καὶ κινεῖται. ταῦτα δ' εἰς ἓν συναλεθεῖν ἀδύνατον χωρὶς τοῦ συναγωγῆτος. δεῖ οὖν τιὰ εἶναι τοῦτον καὶ τοιοῦτον πάντως ἓνα. διαφορῶν γὰρ καὶ πολλῶν οὐσῶν ἐπὶ κινήσεων, καὶ ἢ σωματῶν οὐχ ἑμοίων, μίας δὲ καὶ πάντων ταχυτάτος τεταγμένης, ἀδύνατον δύο ἢ πλείους ποιητὰς εἶναι. Μία γὰρ ἐπὶ πολλῶν οὐ τηρεῖται τάξις. Ζῆλος δὲ τοῖς ἀδενετέροις κερητετο τοῦ κρείττονος ὅθεν ἐρίδας ἐρωσοί. καὶ εἰ ἕτερος ἦν, ὁ ποιητῆς τῶν μεταβλητῶν ζώων καὶ θνητῶν, ἐπεθύμουν ἂν καὶ ἀθανάτους ποιῆσαι, ὡσπερ καὶ ὁ ἢ ἀθανάτων θνητούς. φέρε δὲ ὅτι καὶ εἰ δύο εἶσι, μίας οὐσῆς τῆς ὕλης, παρὰ τινὲ ἀν. αὐτῶν ἢ χωρηγία τῆς ποιήσεως? εἰ δὲ τί καὶ παρ' ἀμφοτέρων, παρὰ τινὲ τὸ πλεῖον μέρος. Οὕτω δὲ κῆν, ὡς παντὸς σώματος ζῶντος, ἐξ ὕλης καὶ ψυχῆς τῶν σύστασιν ἔχοντος, καὶ τοῦ ἀθανάτου, καὶ τοῦ θνητοῦ, καὶ τοῦ ἀλόγου. Πάντα γὰρ σώματα ζῶντα, ἢ ἐμφυχα, τὰ δὲ μὴ ζῶντα ἢ ἄλλω κατὰ ἑαυτῶν ἔσσι. Καὶ ψυχῆ ἑμοίως, κατὰ ἑαυτῶν τῶ ποιητῆ παρακεμένω τῆς ζωῆς αἰτία, τῆς δὲ ζωῆς τῆς αὐτῆς ἢ ἀθανάτων. Πῶς οὖν καὶ τὰ θνητὰ ζῶα, ἢ ἄλλω ἢ θνητῶν? Πῶς δὲ τὰ ἀθάνατον καὶ ἀθανάτων ποιῶν, τὰ ζῶα μὴ ποιεῖ; καὶ ὅτι μὴ ὅτι τίς, ὁ ποιῶν ταῦτα, ἄλλον, ὅτι δὲ καὶ εἰς, φανερώτατον. Καὶ γὰρ μία ψυχῆ, μία ζωῆ καὶ μία ὕλη. Τίς δ' οὗτος. τίς δ' ἂν ἄλλος εἴμῃ εἰς ὁ θεός? τίς γὰρ καὶ ἄλλω ἢ ἑαυτοῦ ζῶα ἐμφυχα ποιεῖν, εἴμῃ μόνω τῶ θεῷ? εἰς οὖν ὁ θεός. ἢ γελοῖωσαν τον καὶ τὸν μὴ κόσμον ὁμολογησας ἓνα εἶναι, καὶ τὸν ἄλλον ἓνα, καὶ τῶν σεληνῶν μίαν, καὶ θεοτήτα μίαν, αὐτὸν δὲ ἢ γὰρ θεὸν ποσόν, εἶναι θέλης? Πάντα οὖν εἰς αὐτὸς ποιεῖ ἐν πολλοῖς. καὶ τί μέγ τῶ θεῷ ζῶντῶ, καὶ ψυχῶν, καὶ ἀθανάτων, καὶ μὴ ἀθανάτων ποιεῖν, σοῦ τσαῦτα ποιοῦντος. καὶ γὰρ βλέπεις, καὶ λαλεῖς, καὶ ἀκούεις καὶ ὀσφραίνεις, καὶ γίνεις, καὶ ἀπῆν, καὶ περιπατεῖς

καὶ ποῖς, καὶ πρῆς, καὶ οὐχ ἕτερος μὲν ἐστὶν ὁ βλέπων, ἕτερος δ' ὁ ακουῶν, ἕτερος δ' ὁ λαλῶν, ἄλλος δ' ὁ ἀποφθεῖς, ἄλλος δ' ὁ ὀσφραίνων, ἄλλος δ' ὁ πεπατήρ, καὶ ἄλλος ὁ νοῶν, καὶ ἄλλος ὁ ἀναπνέων, ἀλλ' εἰς ὅτα πάντα. ἀλλὰ οὐδὲ δῶματα ἐκῆνα χωρὶς τῆς θεοῦ ἔστι. ὡς γὰρ ἂν τούτων καταργηθῆς οὐκ ἔτι ζῶον εἶ. οὕτως οὐδ' ἀνεκίνητων καταργηθῆς ἔτι θεός, ὁ μὴ θέμις ἐστὶν εἰπεῖν, οὐκ ἔτι ἔστι θεός. Εἰ γὰρ ἄπο δὲ δεικται μηδὲν δῶμα ἄφρον ἔστι ποσῶν μάλλακ ὁ θεός. Εἰ γὰρ τί ἐστὶ, ὁ μὴ ποιῆ, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἀτελής ἐστὶν. εἴτε μὲν ἀργός ἐστὶ πέλειος ἦ, ἀρα πάντα ποιῆ. Πρὸς ἑλίγον δ' ἂν μοὶ σεαυτὸν ἐπίδος, ὦ Ἑρμῆ, ραδίον νοήσης τὸ τοῦ θεοῦ ἔργον ἀνευχόμεν. ἵνα πάντα γίνονται τὰ γινόμενα. ἢ τὰ ἀπαρ' γεγονότα. ἢ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι. ὅτι ἦ τοῦτο ὦ φίλτατε, ζῶν. Τοῦτο δ' ὅτι τὸ καλόν. Τοῦτο δ' ὅτι τὸ ἀγαθόν. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ θεός. εἰ δὲ καὶ ἔργῳ αὐτὸ θέμις νοήσαι, ἴδὲ τί σοὶ ἐγγίνεται θέλοντι ἡμνήσαι. ἀλλ' οὐκ ἐκείνω τοῦτο ὁμοίον. Ἐκείνος ἀρα οὐχ ἠδεται, οὐδὲ γὰρ ἄλλον ἔχει πωπεργόν. αὐτουργός γὰρ ἂν, ἀεὶ ἐστὶν ἐν πᾶσι ἔργῳ, αὐτὸς ὡς ὁ ποιῆ. Εἰ γὰρ χωρὶς αὐτοῦ, πάντα μὲν συμπεσόντα, πάντα τε τετραπλησίων ἀναγκη, ὡς μὴ οὐσης ζωῆς. εἰ δὲ πάντα ζῆ, μία δὲ καὶ ἡ ζωὴ, εἰς καὶ ὁ θεός. καὶ πάλιν εἰ πάντα ζῶα ἐστὶν, καὶ τὰ ἐν πᾶσι οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ, μία δὲ καὶ πάντων ζωὴ, ὡς τοῦ θεοῦ γίνεται, καὶ αὕτη ἐστὶν ὁ θεός. ὡς τοῦ θεοῦ ἀρα γίνεται πάντα. Ζωὴ δ' ὅτι ἐνωσις νοῦ καὶ ψυχῆς. Θάνατος δ' οὐχ ἀπώληα τῆς σωματικῆς, διαλυσις δὲ τῆς ἐνωσιος. Ἐστὶ τῶν αἰῶν του θεοῦ ὁ αἰὼν, τοῦ δ' αἰὼνος ὁ κόσμος, τοῦ ἦ κοπιου ὁ ἡλιος, τοῦ δ' ἡλίου ὁ ἀνθρώπος, τῷ δὲ μεταβολῶν θάνατον οἱ λαοὶ φασὶν εἶ, διὰ το μὲν σῶμα διαλυεσθαι, τῷ δὲ ζῶντι εἰς τὸ ἀφανὲς χωρεῖν. Τούτω πᾶσι λόγῳ φίλτατε μοὶ Ἑρμῆ καὶ τὸν κόσμον ὡς ἀκουεις φημι μεταβαλλεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι μέρος αὐτοῦ καθῆκασίω ἡμέραν ἐν πᾶσι ἀφανεῖ, μηδὲ ποτε δὲ λυεσθαι. Καὶ ταῦτα ἐστὶ τὰ τοῦ κόσμου πάθη, δινήσεις τε, καὶ κρυψίς. Καὶ ἡ μὲν δίνυσις, τροφή; ἢ δὲ κρυψίς ἀναίωσις. Παντόμορφος δ' ἐστὶν ὁ κόσμος, οὐ τὰς μορφὰς ἐκτὸς κειμένας ἔχει, ἐν ἑαυτῷ δὲ αὐτὸς μεταβαλλεῖ. Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος παντόμορφος γέγονεν, ὁ ποιήσας τί ἂν εἴη? ἀμορφος μὲν γὰρ μὴ γένετο. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς παντόμορφος, ὁμοίος ἔσαι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μίαν ἔχων μορφῶν κατὰ τοῦτο ἐλάθων εἶσαι τοῦ κόσμου. Τί οὖν φασὶν αὐτὸν εἶσαι; Μὴ εἰς ἀπορίαν τὸν λόγον φερεσθε μὲν. Οὐδὲν γὰρ ἀπορία φησὶ τοῦ θεοῦ νοσησθαι. Μίαν οὖν ἔχει ἰδέαν, ἢ τίς ἐστὶν αὐτοῦ ἰδέα. ἢ τίς οφθαλμῶν οὐχ ἴσως αἰὲν ἀσώματις, καὶ παρὰ διὰ τῆς σωματικῆς δύνουσι.

& intelligis, & spiras. Et non alius quidem est qui videt, alius qui audit, alius qui loquitur, & alius qui tangit, & alius qui olfacit, & alius qui ambulat, & alius qui intelligit, & alius qui respirat. Sed vnus qui hæc omnia. Sed neque possibile est, sine Deo illa esse. Sicuti enim si ab his ocietur, non amplius animal es, sic si ab illis ocietur Deus, quod nefas est dicere, non amplius est Deus. Si enim demonstratum est nihil, esse quanto magis Deus. Nam si quid est quod non faciat, si fas est dicere, imperfectus est. Si vero, neque ociosus est, & perfectus, ergo omnia facit. Parumper mihi te præbe o Hermes. Facilius intelliges Dei opus esse vnum, vt omnia fiant, quæ fiunt, vel quæ semel facta sunt, vel quæ futura sunt. Est autem, o charissime, Vita. Hoc vero est, pulchrum, hoc est bonum, hoc est ipse Deus. Si vero vis etiam opere id intelligere, vide quid tibi accedat cum vis generare. Sed illi non est hoc simile. Ille enim non afficitur voluptate. neque alium habet operis confortem. Nam cum per se fit effectus semper est in opere, ipse id, existens quod facit. Nam si ab eo separetur, omnia corruerent, omnia emouit est necessarium, utpote vita non existente. Sed si omnia viuunt. Et vna sit etiam vita, vnus etiam Deus. Et rursus, si omnia viuunt, & quæ in cælo sunt, & quæ in terra, vna vero per omnia vita, a Deo fiunt, & ipsa est Deus. A Deo igitur fiunt omnia. Vita vero vnio est mentis & animæ. Mors vero non est perditio eorum quæ coierunt, sed solutio vnionis. Est igitur imago Dei, æων. Aæωνis vero mundus. Mundi vero Sol. Solis autem homo. Mutationem vero mortem dicunt esse, eod quod corpus quidem soluitur. vita vero in obsecrum abit. Hoc sermone o dilectissime mihi Hermes etiam mundum vt audis, dico mutari, eod quod pars eius aliqua fiat quotidie inuisibilis, numquam tamen solui. Et hæc sunt mundi passionēs, vertigines & occultationes. Et vertigo quidem est reuolutio, occultatio vero, est renouatio. Omniformis vero est mundus, non quidem formas extra se habens: ipse tamen in se ipso mutatur. Cum igitur Mundus omniformis, factus sit: factor eius quid nam fuerit? Informatum quidem non erit. Si vero & ipse omniformis est, similis erit mundo, sed vnā habens formam quo ad hoc minor erit mundo? Quid ergo ipsum esse dicimus? Ne in dubium, sermonem iniciamus. Nihil enim dubium est, quod de Deo intelligitur. Vnam ergo habet ideam, quæ eius est propria. Quæ uisum quia est incorporea, non iubit, sed omnes per corpora ostendit.

HERMETIS TRISMEGISTI,

Neque mireris, si quæ est incorporea idea. Est enim veluti ea, quæ est sermonis, & in scripturis, margines. Cernuntur namque valde sustolli. glabræ tamen natura, & æquales sunt profusus. Percipe vero, quod audacius dicitur, uerius tamen. Sicuti enim homo, sine vita non potest viuere. Sic neque Deus potest viuere, nisi faciat bonum. Hoc enim tamquã vita, & tamquam motio est Dei, mouere cuncta, & viuificare. Quædam vero eorum quæ dicuntur, proprium conceptum habere debent. Quale autem dico percipe. Omnia sunt in Deo, non ut in loco iacentia. Locus enim & corpus est, & immobilis, & iacentia motione non habent. iacent enim aliter in incorporeo. aliter in phantasia. Concipe, cum qui omnia continet, & percipe quod incorporei nihil est capacious, neque uelocius, neque potentius. ipsum vero est capacissimum & velocissimum, & potētissimū. Et sic cogita a te ipso, & præcipe tuæ animæ ut in Indiã vadat, & celerius tua iussione illic erit. Trāsire eam iube ad Oceanū, & ibi rursus cito erit, non ut quæ locum mutauerit in locum, sed quasi ibi existat, iube ipsam, & in cælum euolare, neque alis egebit. Sed neque ei vllum est impedimentum. Non solis ignis, non æther, non vertigo. neque corpora astrorum aliorum. Sed omnia profcindens, ascendensque ad postremum corpus. Si vero volueris vniuersum etiam perumpere. Et ea quæ extra (si quid extra est) mundum sunt, contemplari, licet tibi. Intuere quantam vim, quantam celeritatem habes. Tu omnia hæc potes. Deus autem non potest? Hoc ergo modo contemplare Deum, tamquam intellectiones omnes in se habere, mundum vniuersum. Si ergo te ipsum non æquiparas Deo, Deum intelligere non potes? Simile enim simili intelligibile est. Augeas te immensa magnitudine, ab omni corpore exiliis, & totum tempus superans, æuum fias, & intelliges Deum. Nihil impossibile in te ipso stabiliens, te ipsum putabis immortalẽ. Et omnia potens intelligere, omnem artem, omnem scientiam, omnis animalis morem. & omni altitudine altior fias, & omni profunditate deprofior. Omnes sensus eorum quæ facta sunt, comprehendere in te, ignis, aquæ, sicci, humidi. Et simul vbiq; esse, in terra, in mari, in cælo. nondum te natum esse; in utero te esse, iuuenem, senem, obiisse, ea quæ post obitum. & hæc omnia simul intelliges, tempora, loca, res, qualitates, quantitates, sic poteris intelligere Deum. Si vero incluseris tuam animam in corpore, & humilem eam feceris, & dixeris nihil intelligo, nihil possum, timeo mare. in cælum scandere non possum, nescio quis sim; nescio quis fiam, quid tibi cum Deo? Nihil. n.

Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ ὄντ' ἀσώματος ἰδέα. Ἐστὶ γὰρ ὡς περὶ τῆ τοῦ λόγου, καὶ ἐν ταῖς γραφαῖς ἀκρόωμαι. Ὁρῶνται γὰρ πάντ' ἐξέχουσαι λέξαι ἢ τῆ φύσει. καὶ ὁμοίαι εἰσὶ παντελῶς. Ἐννόησον ἢ τὸ λεγόμενον τολμηρότερον. ἀληθές ἢ. ὡς περὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ζωῆς οὐ δύνάται ζῆν. οὕτως οὐδὲ ὁ θεὸς δύνάται ζῆν μὴ ποιῶν τὸ ἀγαθόν. Τοῦτο γὰρ ὡς περὶ ζῆν, καὶ ὡς περὶ κινήσεις ὄντ' τοῦ θεοῦ, κινεῖν τὰ πάντα, καὶ ζωοποιεῖν. ἕνα ἢ τῶν λεγομένων, ἰδίαν ἐνοσίαν ἔχειν ὀφείλει. οἷον ὁ λέγων νόησον. Πάντα ἐστὶν ἐν τῷ θεῷ, οὐχ ὡς ἐν τόπῳ κείνῳ. Ὅτι μὲν γὰρ τόπος, καὶ σῶμα ὄντ' καὶ ἀκίνητος, καὶ τὰ κείνῳ κινήσειν οὐκ ἔχει. Κεῖται γὰρ ἄλλως ἐν ἀσώματῳ, ἄλλως ἐν φαντασίᾳ. Νόησον τὸν πλείοντα τὰ πάντα, καὶ νόησον ὅτι τοῦ ἀσώματος οὐδὲν ἐστὶ πλείοντα. οὐδὲ ταχύτερον, οὐδὲ δυνατώτερον. αὐτὸ ἢ πάντων καὶ πλείοντα καὶ ταχύτατον καὶ δυνατώτατον. Καὶ οὕτως νόησον ἑαυτοῦ. καὶ κέλῃσον σου τῆ ψυχῆ εἰς Ἰνδιάν, πορεύθῃσαι καὶ ταχύτερον σου τῆς κελύσεως ἐκεῖ εἶσαι. Μιτελεθῆναι δ' αὐτῆ κέλῃσον ὄντ' τὸν ἄκταν, καὶ ἐκεῖ πάλιν ταχέως εἶσαι, οὐχ ὡς μεταβάσει παρὰ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ εἶσαι. Κέλῃσον δ' αὐτῆ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆσαι, καὶ οὐχ ἢ πλεῶν δεηθῆσεται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτῆ οὐδὲν ἐμποδίων. οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ ὁ αἶθρ, οὐχ ἡ δίνη. οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων ἀσέρων σῶματα, πάντα ἢ διατεμύσσει ἀναπῆσεται μέχρι τοῦ ἑχάτου σώματος. Εἰ ἢ βουληθῆναι καὶ αὐτὸ ὅλον διαρῆσαι, καὶ τὰ ἐκτός, εἴγε τι ἐκτός, τοῦ κόσμου, θεάσασθαι ἔξῃ σοι. Ἴδε ὅσω δύνάμην, ὅσον τάχος ἔχεις ἐν τῷ συμπατά δυνάσαι ταῦτα. Ὁ ἢ θεὸς οὐ; Τοῦτον οὐτ' τὸν τρόπον, νόησον τὸν θεόν, ὡς περὶ νοήματα πάντα ἐν ἑαυτῷ ἔχον, τὸν κόσμον αὐτὸν ὅλον. εἴαν οὐκ μὴ σῖαντος ἔξισασθαι τῷ θεῷ, τὸν θεόν νοῆσαι οὐ δύνάσαι ἢ τὰ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίᾳ νοητὸν. Συναίξῃσον σῖαντος τῷ ἀμνηστῆρι μεγέθει, παντὸς σώματος ἐκπῆσθαι, καὶ πάντα χρόνον ὑπάρχεις αἰὼν ἡμοῦ, καὶ νοῆσαι τὸν θεόν, μηδὲν ἀδύνατον ἐν σῖαντῷ ὑποσῖαντος, σῖαντὸν ἢ γενεῖσαι ἀθανάτων, καὶ πάντα δυνάμην νοῆσαι, πάσαν μὲν τέχνῳ, πάσαν δ' ἐπιστήμῳ, παντὸς ζωῆς ἢ θας. παντὸς δ' ὑψους ὑψηλότετος ἡμοῦ, καὶ παντὸς βαθους ταπεινότετος, πάσας ἢ τὰς αἰδηθείς τ' ποιημάτων συλλαβὴ ἐν σῖαντῷ, πυρὸς, ὑδατος, ξηροῦ καὶ υγροῦ, καὶ ὁμοῦ πανταχῆ ἔξῃ, ἐν γῆ, ἐν θαλάττῃ ἐν οὐρανῷ. μηδὲν τὰ γενεῖσαι, ἐν τῇ γαστρῇ ἔξῃ, γένος, γένων, τεθνηκῆσαι, τὰ μετα τ' θανάτου, καὶ ταῦτα πάντα ὁμοῦ νοῆσαι. χρόνους, τόπους, ἀράγματα, ποιότητας, ποσότητες, οὕτως δύνάσαι νοῆσαι τὸν θεόν. Εἴαν ἢ κατακλίσει σου τῆ ψυχῆ ἐν τῷ σώματι, καὶ ταπεινώσει αὐτῆ, καὶ εἴπῃς οὐδὲν νοῶ, οὐδὲν δύνάμαι, φοβούμαι ἢ θαλάσσαν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆσαι οὐ δύνάμαι, οὐκ οἶδα τίς εἰμι, οὐκ οἶδα τίς εἶσαι, τίς σοι καὶ τῷ θεῷ οὐδὲν γὰρ δύνάσαι

δωῶσαι ἢ καλῶν καὶ ἀγαθῶν, φιλοσοφίας, καὶ κακῶν ἢ νοῦσαι. ἢ γὰρ πρῆσκαλία τὰ ἀγνώστῳ τὸν θεόν. Τὸ ἢ δωῶσαι γινώσκειν καὶ δελεῶσαι καὶ ἐλπῖσαι ἔδωκε ἔστιν εὐδοκίᾳ καὶ θῆα, ἰδίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ. καὶ φέρουσα καὶ βυδία ἐδιδουοντι σοὶ πανταχοῦ σωαντήσῃ καὶ πανταχοῦ ἀφθίσεται ὅπου γὰρ καὶ ὅτε οὐ προσδοκᾷς: γρηγοροῦντι, κοιμημένῳ πληροῦντι, ὀδύουσι, νυκτῶν, ἡμέρας, λαλοῦντι, σιωπῶντι. Οὐδὲν γὰρ ἔστιν, ὃ οὐκ ἔστιν ἡκῶν τοῦ θεοῦ. ἢ τα φῆς, ἀόρατος ὁ θεός; εὐφημισσον, καὶ τίς αὐτοῦ φανερώτερος; διὰ αὐτὸ τοῦτο πάντα ἐποίησεν, ἵνα διὰ πάντα, αὐτὸ βλέπῃς. Τοῦτο δὲ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἔθεο. τοῦτο δ' αὐτοῦ ἀρετὴ, τὸ αὐτὸ φανέσθαι διὰ πάντα. οὐδὲν γὰρ ἀπράσῃ, οὐδ' ἢ ἀσώματων. νοῦς ὁράται ἐν τῷ νοῦν, ὃ θεός ἐν τῷ ποιῆν. Ταῦτα σοὶ ἔπι τοσοῦτον πεφανέρωτα ὁ Τρισμέγιστος. τὰ δ' ἄλλα πάντα ὁμοίως καὶ σίμῳ νοῦν. καὶ οὐ διαψεύσεις.

potes pulchrorum, & bonorum, cum corpus ames & malus sis, intelligere. Nam termalum est ignorare Deum. Nolle vero, & velle, & sperare, via est recta propria boni, & plana & facilis, itineranti tibi ubique occurret, & ubique eam cernes etiam quando non expectas. Vigilanti, dormienti, nauiganti, itineranti, noctu, interdiu, loquenti, tacenti. Nihil enim est quod non sit imago Dei. Dein dicit, inuisibilis est Deus. Bene ominare. Et quis eo manifestior? Ob hoc ipsum omnia fecit, ut per omnia eum cernas. Hoc est bonum ipsius Dei. Hoc sua virtus, ut ipse cernatur per omnia. Nihil enim inuisibile, neque eorum quae incorporea sunt. Intellectus cernitur in intelligendo. Deus in faciendo. Haec tibi in tantum palam facta sunt, o Trismegiste. Alia vero omnia similiter per te cogita, & non errabis.

Τ Ε Α Ο Σ .

F I N I S .

HERMETIS EPMOY TOY
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ.
DE MENTE COMMVNI ΠΕΡΙ ΝΟΤ ΚΟΙΝΟΤ
Ad Tatium. Πρὸς Τατ.

LIBER XI.

BIBLION IΑ.

Mens o Tati, ex ipsa Dei essentia est, si quis tamen est essentia Dei. Et qualis quedam est? Ille solus exacte se ipsum no-uit. Mens ergo non est recisa ab essentia Dei, sed vnita, sicuti solis lumen. Ista vero mens in hominibus quidem Deus est. Ideo quidam hominum diuini sunt. Et ipsorum humanitas proxima est Deitati. Etenim bonus daemones, Deos quidem dixit homines immortales. Homines vero Deos mortales. In brutis vero, Mens est natura. Nam ubi anima, ibi mens quoque est, Sicuti & vbi vita ibi etiam anima est. In brutis autem, anima, vita est, vacua mente. Mens. n. animarum est benefactrix hominum. Ducit eos in proprium bonum. Et brutis quidem, cuiusque naturae cooperatur, hominum vero naturis contrafacit. Anima cum in corpus descendit, illico a dolore, & voluptate mala fit. Nam sicut corporis compositi fluores, fluunt dolor & voluptas, in qua anima ingressa mergitur. Quibuscumque ergo animabus Mens praesit, eis splendorem suum infundit opponens sese earum praesumptis. Sicuti mendicus bonus, dolore afficit corpus praecorruptum morbo, vrens & secas. Eodem modo & mens animae dolorem infert, extrahens eam e voluptate, a qua omnis morbus animae fit. Morbus vero magnus animae est Atheos si sit. Ex quo opinio ad omnia mala sequitur, & ad bonum nullum. Ergo mens se se opponens ei, bonum acquirit animae. sicuti medicus corpri fanitatem. Quotcunque vero animae humanae, non sunt sortitae Mentem gubernatricem, idem patiuntur animis brutorum. Cooperatrix. n. eis facta. & remittens cupiditates, in quas feruntur impetu, appetitus ad irrationalitate tendunt. Et sicuti irrationalitas animalium,

Nους ο Τατ, εξ αυτης της του θεου ουσιας εστιν, εις τις εστιν ουσια θεου. και ποιος τις ουσια τυγχανει ουτος μονος ακριβως αυτον οιδεν. Ο νους ουν ουκ εστιν αποτετμημενος της ουσιαωτητος του θεου, αλλ' ωυμενος καθαπερ το του ηλιου φως. ουτος δ' ο νους, εν μ ανθρωποις θεος εστιν. Διο και τινες της ανθρωπων θεοι εστι. και η αυτης ανθρωποτης εγγυς εστιν θεοτητος, και γαρ ο αγαθος δαιμων, τους μ θεους ειπεν ανθρωπους αθανατους, τους δ ανθρωπους θεους θνητους. Εν τ τοις αλογοις ζωοις, ο νους ηφισις εστιν. Οπου γαρ ψυχη, εκη και νους εστιν. ωπερ οπου και ζωη, εκη και ψυχη εστιν. Εν τ τοις αλογοις ζωοις η ψυχη ζωη εστι, κενη του νου. ο γαρ νους, ψυχων εστιν ευεγετης ανθρωπων. εργαζεται αυτας εις το ιδιον αγαθον. Και τοις μ αλογοις τη εκαστου φύσει σωτηρηται. Ταις δε της ανθρωπων αντιπρασει. Ψυχη γαρ εν σωματι ημοινη ευδεις υπο το της λυπης η της ηδονης κακιζεται. σωματος γαρ σωθηλου ωπερ χυμοι ρεουσιν ητε λυπη η ηδονη. εις ας εμβασα η ψυχη βαπιζεται. Οσας αν ουν ψυχαις ο νους εησαρηση, ταις φαινει εαυτ το φεγγος. αντιπρασαν αυτ τοις προλημμασιν. ωπερ ιατρος αγαθος. λυπει το σωμα προειλημενον υπο νοσου τραν, η τεμνων υγείας ενεκα. Τον αυτ τροπον και ο νους ψυχω λυπει εξωφενον αυτ της ηδονης. αφ ης πασα νοσος ψυχης γινεται. Νοσος τ μεγαλη ψυχης, αθεοτης. επειτα δοξα εις πανη τα κακα επακολουθει, και αγαθον ου ειν. Αρ ουν ο νους ανησρασαν αυτη, το αγαθον επιποιειται η ψυχη, ωπερ η οιατρος το σωματι τ υγειαν. οσαι τ ψυχαι ανθρωπων ουχ ελυχο κυβερνητου τ νου, το αυτο παχουσιν τ τ αλογων ζωων. σωτηρος γαρ αυτ ημοινης και ανεσας τ εηθυμιας εις ας φερονται η ρυμης της ορεξεως προς το αλογον σωληνουσει, και ωπερ το αλογον τ ζωων αλογως

ἀλόγως θυμουμένη, καὶ ἀλόγως ὀρθυμούσαι, οὐ παύονται, οὐδὲ κόρον ἔχουσι ἢ κακῶν. Θυμοὶ γὰρ καὶ ὀρθυμίαι ἀλόγοι, κακίαι ὑπερβαλλούσαι. Ταύταις δ' ὡσπερ τιμωρὸν καὶ ἐλευγχοῦν ὁ θεὸς ἐπέσειε τὸν νοῦν. Ἐνταῦθα δ' ἄπαρ, ὁ περὶ τῆς εἰμαρμένης λόγος, ὃν ἔμποδον μοι ἐξεύληθης, κινδυνῶν ἀναστρέψας. Εἰς γὰρ πάντως εἰμαρται τὸ ἢ τινὶ μοιχεύσαι, ἢ ἱεροσυλῆσαι, ἢ ἀλλοτρίως κακὸν δράσαι, καὶ κολάζεται, καὶ ὁ ἐξ ἀνάγκης τῆς εἰμαρμένης δράσας τὸ ἔργον ἢ εἰμαρμένης γὰρ πάντα τὰ ἔργα ἢ τέκνον, καὶ χωρὶς ἐκείνης οὐδὲν ἐστὶ ἢ σωματικῶν, οὔτε ἀγαθόν, οὔτε κακόν ἢ ἡδυσυμβαίνει. εἰμαρται δὲ καὶ τὸ κακὸν ποιησάντα, καὶ παθεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο δρά ἵνα πάθῃ ὁ πάχῃ ὅτι εὐδρασε τὸ ἢ ναὶ ἔχεται, ὁ περὶ κακίας καὶ εἰμαρμένης λόγος, ἐν ἄλλοις γὰρ περὶ τούτων οἰρηκαίω. γινώσκω ἢ περὶ τοῦ ἐστὶν ἢ μὴ ὁ λόγος, τὸ δυνάσται ὁ νοῦς. Καὶ πῶς διάφορος ἐστὶν, ἐπὶ μὲν ἀνθρώποις τοῖς ἢ, ἐπὶ ἢ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἢ μεταγμίνος, καὶ πάλιν ἐπὶ μὴ τοῖς ἀλόγοις ζώοις οὐκ ἐστὶν εὐεργατικός, ἀλλ' ἐπὶ ἀνθρώποις. Τότε θυμικὸν καὶ τὸ ὀρθυμῆτικόν σβεννύων. καὶ τούτων τοὺς μὲν ἔλλογίμους ἀνδρας δεῖ νοεῖν, τοὺς δ' ἀλόγους. Πάντες δ' οἱ ἀνθρώποι εἰμαρμένη ὑπόκεινται καὶ ἡμέσῃ, καὶ μεταβολῇ. ἀρχὴ γὰρ καὶ τέλος ταῦτα, εἰμαρμένης. Καὶ πάντες μὲν ἀνθρώποι πάχουσι τὰ εἰμαρμένα. Οἱ δ' ἔλλογίμοι ἂν ἐφαίω τὸν νοῦν ἡγεμονεύειν, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις πάχουσι, ἀλλὰ τῆς κακίας ἀπυλλαγμίνοι, οὐ κακοὶ ὄντες κακὸν οὐ πάχουσι. Πῶς πάλιν λέγῃς ὃ πάτερ ἢ μοιχός, οὐ κακός ἢ ὁ φονεύς. οὐ κακός ἢ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἢ ἀλλ' ὁ ἔλλογίμος ἢ τέκνον, οὐ μοιχεύσας πησιεται, ἀλλ' ὡς μοιχεύσας. οὐδὲ φονεύσας, ἀλλ' ὡς φονεύσας, καὶ ποιότητα μεταβολῆς ἀδύνατον ἐστὶ διαφυγεῖν. ὡσπερ καὶ ἡμέσως. Κακίαν δὲ τοῦ νοῦ ἔχοντι διαφυγεῖν ἐστὶ. Διὸ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἢ τέκνον, ἐγὼ ἤκουσα λέγοντος αἰεὶ, καὶ ἐγγραφῆς εἰ ἐδιδόκει πάντῃ ἀντὶ τοῦ ἢ ἀνθρώπων γένους ὀφελίαν. Ἐκείνος γὰρ μόνος ὁ τέκνον ἀληθῶς, ὡς πρωτογενὸς θεὸς τὰ πάντα κατιδὼν θεῖους λόγους ἐπέδρασε. Ἠκούσα γὰρ αὐτοῦ ποτὲ λέγοντος. Ὅτι ἐν ὅτι τὰ πάντα καὶ μέγιστα τὰ νοητὰ σάματα. Ζῶντες ἢ δυνάμοι καὶ ἐνεργεῖα καὶ αἰῶνα. καὶ ὁ νοῦς οὐκ ἀγαθὸς ἐστὶν ὅπερ ἐστὶν αὐτοῦ, ἢ ψυχῆ. Τούτου ἢ τοιούτου ὄντος, οὐδὲν νοητὸν διασατὸν ἢ νοητῶν. ὡς οὐκ ἔστιν αὐτῶν ἀρχόντα πάντων, καὶ ψυχῶν ἅντα τοῦ θεοῦ τοιῶν ὅπερ βουλεται. Σὺ δὲ νόει καὶ τὸν λόγον τοῦτον ἀνήνεγκε πρὸς τὴν κοῦσιν ἡμῶν ἐπίθει μοι ἐν τοῖς ἔμποδον. Λέγω δὲ περὶ τῆς εἰμαρμένης, τοῦ νοῦ. Ἐστὶ γὰρ τοῖς ἐριστικοῖς λόγοις ἀκριβῶς ἀφελὴ ὃ τέκνον, εὐρήσεις ἢ ἀληθῶς πάντων ὀφελείῃ ὁ νοῦς ἢ τοῦ θεοῦ ψυχῆ καὶ εἰμαρμένης, καὶ νόμου καὶ ἢ ἄλλων ἀκέντη. καὶ οὐδὲν αὐτῶν

irrationaliter irascuntur, & irrationaliter concupiscunt, non cessant, neque fatietatem habent malorum. iræ enim & concupiscentiæ irrationales mala sunt nimia. His vero tamquam ultorem, & redargutorem Deus præfecit Mentem. Hic o pater, sermo de fato, quem antea mihi enarrasti videtur destrui. Nam si fatale est huic mœchari, aut sacrilegium facere, aut aliud quid mali facere, punitur. qui tamen a necessitate fati id fecit. Fati enim cuncta opera, o fili. Et sine ipso nihil corporeorum est bonum, aut bonum aut malum euenit. Fato quoque statutum est, si fecerit, pati. Et ob hoc facit, ut patiat, quod patitur, quia hoc fecit. Sed nunc valeat sermo de malo ac fato. In aliis enim de his diximus. Nunc vero de Mente est nobis sermo. Quid scilicet possit Mens, & quomodo differens est in hominibus quidem talis, in brutis vero mutatus. et rursus in brutis quidem, non est benefica, sed dissimilis in omnibus, iracundiam, & concupiscentiam extinguens. Et horum præclaros viros oportet cogitare: alios vero ratione carentes. Omnes vero homines, fato subiiciuntur, & generationi; & mutationi. Principium enim, & finis hæc sunt fati. Et omnes homines patiuntur quidem fatalia. Sed selecti, quibus diximus Mentem esse, ducem, non eodem modo cum aliis patiuntur. Sed malo liberi, cum mali non sunt, malum non patiuntur. Quo modo iterum, dicis o pater? Mœchus nonne est malus? Occisor nonne malus? Sed selectus & præclarus o fili, non mœchatus patietur, sed ut mœchatus. neque occisor, sed ut occisor. Et qualitatem mutationis impossibile est effugere. Sicuti & generationis. Malitiam vero ei qui mente est præditus possibile est effugere. Ideo, a bono dæmone o fili, audiui ego semper dicente. Et si scriptis tradidisset, maxime genus humanum admittisset. Ille enim solus, o fili reuera, ut primogenitus Deus, omnia conspiciens diuinis sermones pronunciauit. Audiui aliquando eum dicentem. Quod unum, omnia sunt, & maxime intelligibilia incorporea. Vivimus vero potentia, & actu, & πονε. Ergo & Mens Deus, est, qui etiam eius est anima. Hoc vero, cum ita se habeat, nullum intelligibile est dicens. Sicut ergo possibile est mentem, principem omnium, & quæ Dei anima est, facere quæ vult. Tu vero intellige, & hunc sermonem attuli ad interrogationem, quam me ante interrogasti. Dico autem de fato Mentis si sermones mysticos exacte sustuleris, o fili, inuenies quod te vera omnibus dominatur mens. Dei anima. & fato & legi, & omnibus aliis. Et nihil ei impossi-

H E R M E T I S T R I S M E G I S T I ,

impossibile, neque eorum quæ fati sunt. superior ergo humana anima, non negligat quæ accidunt sub fato esse. Sed hæc hæcenus dicta sunt. Boni dæmonis hæc o pater, optima sunt. & diuine, & vere & vtiliter dicta sunt. Sed illud adhuc mihi declara. Dicebas mentē in brutis naturæ instar agere. & cooperari eorum impetui. Impetus aut̄ brutorum vt putō, passiones sunt. Quod si & mēs cooperatur impetui, impetus vero sunt passiones, mens ergo passio est, concolor passionibus. Euge o fili, generose interrogas. iustum ergo est me quoque respondere. Omnia o fili, quæ in corpore sunt incorporea, passibilia sunt, & proprie ipsæ sunt passiones. Omne enim mouens, incorporeum est. Omne aut̄ motum, corpus est & corpora mouentur a mente. motus aut̄ passio est, patiuntur ergo ambo, & mouens & motum. illud vt princeps, hoc vero vt dominatū. Liberatus vero a corpore, liberatur & a passione. Sed potius, o fili, nihil est impassibile. omnia vero sunt passibilia. Differt vero passio a passibili. Nam illud quidem agit, hoc vero patitur. Corpora vero per se agunt. Vel. n. immobilia sunt, vel mouentur. Vtrumuis aut̄ fuerit passio est. Incorporea vero semper aguntur. Et ob id passibilia sunt. Non ergo te appellationes turbent. Nam actio & passio idem sunt. Fauistiore vero nomine vti, non est graue. Clarissime, o pater, sermonem reddidisti. Et illud vide o fili. quodd duo hæc homini Deus, præter omnia mortalia animalia donauit. Mentem, & sermonē, immortalitati, æqualia. His vero si quis vratur ad ea quæ oportet, nihil ab immortalibus differet. Potius etiam exiens ē corpore ducetur ab ambobus, in Deorum ac beatorum chorum. Alia ne animalia, sermone non vruntur o pater? Non, fili, sed voce. Plurimum vero differt sermo a voce. Nam sermo communis est omnium hominum. Propria vero cuiusque generis animalis vox est. Sed & hominum o pater singulorum, secundum quamque nationem differens est sermo? Differens o fili. Vnus vero est homo, sic & oratio vna est. & interpretata, eadem inuenitur, & in Aegypto, & in Perside, & in Græcia. Videris vero mihi o fili, ignorare virtutem & magnitudinem sermonis. Nam beatus Deus, Bonus Dæmon. Animam quidem in corpore iussit esse. Mentem autem in anima, rationem vero in mente. Mentem vero in Deo. Deum vero horum patrem. Ratio ergo imago est mentis. Et mens Dei. Corpus vero imago ideæ. Idea vero animæ. Est ergo materiæ tenuissimum, ipse aer. Aeris vero anima, anima vero mens. Mentis aut̄ Deus. Et Deus quidem circa omnia, & per omnia, Mens vero

αδωώτων οὐδὲ ἤϊ τῆς ἐμαρμένης. Ἐφ' ἧν οὐκ οὐκ ψυχὴ ἀνθρωπίνη, οὐδ' ἀμελήτασα ὡπὲρ συμβαίνει ὑπο πτω εἰμαρμένω ἐί). Καὶ ταῦτα μὲ ἐπὶ τοσοῦτον λελέχθα. Τὰ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἀρίστα, καὶ θεῖος ὁ πατήρ ταῦτα καὶ ἀλαδῶς, καὶ ἀφελίμως. Ἐκείνο δὲ μοι ἐπι διασαφηνισον. Ἐλεγες γὰρ τὸν νοῦν ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις φύσεως δίκῃ ἐνεργεῖν, σωτηροῦντα αὐτῆς ταῖς ὀρμαῖς. αἱ δ' ὀρμαὶ ἤϊ ἀλόγων ζώων ὡς οἰμαι παθὴν ἐῖσιν. οἱ δὲ καὶ ὁ νοῦς σωτηροῦνται ταῖς ὀρμαῖς, αἱ δ' ὀρμαὶ ἤϊ ἀλόγων πᾶσα, καὶ ὁ νοῦς ἀρα πάθος ἐπὶ συζηματίζων τοῖς πάθεσιν. Εὐγε ὦ τέκνον ἡνωταῖος πτωθῆναι. δῆκρον δὲ καὶ ἀποκρίναίς. Πάντα ὦ τέκνον τὰ ἐν σώματι ἀσώματα, παθῆτα, καὶ κυρίου αὐτὰ ἐπὶ παθῆ. Πᾶν γὰρ τὸ κινουμένον, σῶμα. καὶ οἱς σῶματα δὲ κινεῖται ὑπο τοῦ νοῦ. Κίνησις δὲ πάθος. Πᾶσιν οὖν ἀμφοτέρω, καὶ τὸ κινεῖν, καὶ τὸ κινουμένον. Τὸ μὲ ἀρχεῖν, τὸ δ' ἀρχόμενον. Ἀπαλλαγὴς δὲ τοῦ σώματος, ἀπαλλαγὴ καὶ τοῦ πάθους. Μᾶλλον ὦ τέκνον οὐδὲν ἀπαθῆς, πάντα δὲ παθῆτα: Διαφέρει δὲ πάθος παθῆτου. τὸ μὲ γὰρ ἐνεργεῖ, τὸ δὲ παθῆ. Τὰ δὲ σῶματα καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐνεργεῖ. ἢ γὰρ ἀκίνητα ἐῖσι, ἢ κινεῖται. Ὁποτέρω δ' ἂν εἴη, πάθος ἐπὶ. Τὰ ἀσώματα αὐτὴ ἐνεργεῖται. καὶ διὰ ταῦτο παθῆτα ἐπὶ. Μὴ οὖν σὲ αἱ προσηγορίας παραπέτωσαν. ἦτε γὰρ ἐνεργεῖται καὶ τὸ πάθος ταυτὸν ἐῖσιν, εὐφημοτέρω ὦ τῷ ὀνόματι χηρῆσαδῆ, οὐ λυπη. Σαφῆστατα ὦ πατήρ τὸν λόγον ὑποδεδωκᾶς. Κακῆνο δ' ὄρα ὦ τέκνον ὅτι δύο ταῦτα ἀνθρώπων ὁ θεὸς παρὰ πάντα τὰ θνητὰ ζῶα ἐχαρίσατο. Τὸν τε νοῦν καὶ τὸν λόγον, ἰσότημα τῆ ἀθανασίας. Τούτους δ' ἢ τις χηρῆσατο ὡς ἂν ἐπὶ, οὐδὲν ἤϊ ἀθάνατον δμοῖσει. μᾶλλον ὦ καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σώματος ὀδηγηθήσεται ὑπο ἀμφοτέρων, οἱς τὸν ἤϊ θεῶν καὶ μακάρων χορον. Τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα λόγον οὐ χηρῆται ὦ πατήρ? οὐ τέκνον, ἀλλὰ φωνῆ. Παιμπολύ ὦ διαφέρει λόγος φωνῆς. Ὁ μὲ γὰρ λόγος κινεῖται παντῶν ἀνθρώπων. ἰδία ὦ ἐκάστου γένους ζώου, φωνῆ ἐπὶ. Ἀλλὰ καὶ ἤϊ ἀνθρώπων ὦ πατήρ, ἐκάστου καὶ ἕντος διαφόρος ὁ λόγος? Διαφόρος μὲ ὦ τέκνον. οἷς δ' ὁ ἀνθρώπος, οὕτω καὶ ὁ λόγος ἐῖς ἐπὶ. καὶ μεθερμηνεύεται, καὶ ὁ αὐτὸς εὐρίσκειται, καὶ ἐν Ἀγγυλῶ, καὶ Περσίδι, καὶ Ἑλλάδι. δοκεῖς δὲ μοι ὦ τέκνον, ἀγνωστὸν ἀρετικῶ καὶ μέγας λόγον. ὁ γὰρ μακάριος θεός, ἀγαθὸς δαίμων, ψυχῶν μὲ ἐν σώματι ἐπὶ ἤϊ, νοῦν ὦ ἐν ψυχῆ, λόγον δ' ἐν τῷ νῷ τὸν νοῦν δὲ ἐν τῷ θεῷ. τὸν δὲ θεῶν, ταυτῶν πατέρα. Ὁ οὖν λόγος ἐῖσιν εἰκὼν τοῦ νοῦ. ἢ νοῦς τοῦ θεοῦ. ἢ τὸ σῶμα ὦ τῆς ἰδέας, ἢ δὲ ἰδέα τῆς ψυχῆς. Ἐῖσιν οὖν τῆς ἰδέας τὸ λεπτομερέστατον ἀπρὸ ἀέρος ὦ ψυχῆ, ψυχῆς ὦ νοῦς ὦ τοῦ ὦ θεός. καὶ ὁ μὲν θεός αὐτὴ πάντα καὶ διὰ πάντων. ὁ δὲ νοῦς

πει τὴν ψυχὴν, ἢ ὅτι ψυχὴ πει τὸν αἶρα. ὁ
 δ' αἶρ πει τὴν ὕλην. ἀνάγκη ὅτι καὶ ἡ πρό-
 νοια, καὶ ἡ φύσις ὄργανα εἰσι τοῦ κόσμου καὶ τῆς
 τάξεως τῆς ὕλης. Καὶ γὰρ ἡ μὴ νοητὴ ἑκα-
 στον ἐστίν, οὐσία δ' αὐτῆς ἡ ταυτότης. Τῶν ὅτι
 παντὸς σωματων, ἕκαστον πολλὰ ἐστίν. ἔχοντα
 γὰρ τὴν ταυτάτητα τὰ σωθὲτα σώματα. καὶ
 τὴν μεταβολὴν ὡς ἀλλὰ ποιούμενα, ἀπὸ τῆς
 ταυτότητος τὴν ἀφθαρσίαν σωζει. ἐν ὅτι τοῖς
 πολλοῖς σωθέτοις πᾶσι σώμασι ἀριθμὸς ἑκάστου
 εἶσι. Χωρὶς γὰρ ἀριθμοῦ σύστασιν, ἢ σωθεισὶν
 ἢ διαλυσὶν ἀδύνατον γίνεσθαι, αἱ δ' ἐνάδες ἢ
 ἀριθμὸν γινώσκουσι καὶ αἰζουσι, καὶ πάλιν. δια-
 λυόμενα ὡς ἐαυτὰς ἐρχονται. καὶ ἡ ὕλη μία.
 ὁ ὅτι συμπᾶς κόσμος οὗτος, ὁ μέγας θεός, καὶ
 τοῦ μίζονος εἰκὼν, καὶ ἰωμέλιος ἐκείνη, καὶ
 συσφῶν τὴν τάξιν καὶ βούλησιν τοῦ πατρὸς,
 πληρωμα εἶσι τῆς ζωῆς. Καὶ οὐδὲν ἐστίν ἐν τοῦ-
 τη διαπαντός τοῦ αἰῶνος τῆς ὑποκαταστά-
 σεως, οὔτε τοῦ παντός, οὔτε ἡ μὴ μέρος ὁ
 οὐχὶ ζῆ. νεκρὸν γὰρ οὐδὲ ἐν οὔτε γέγονεν, οὔτε
 ἐστίν, οὔτε ἔσται ἐν τῷ κόσμῳ. ζῶν γὰρ ἠθέ-
 λησεν ὁ πατὴρ αὐτὸν εἶδεν, ὡς ἂν σωθῆσκη. Διὸ
 καὶ θεὸν εἶδεν ἀνάγκη. Πῶς ἂν οὖν δώωται ὁ
 τέκνον ἐν τῷ θεῷ, ἐν τῇ τοῦ παντός εἰκόνι, ἐν
 τῇ τῆς ζωῆς πληρωματι, νεκρὸν εἶδεν; ἢ γὰρ νε-
 κρότης φθορὰ ἐστίν. ἢ ὅτι φθορὰ ἀπολείπει. πῶς
 οὖν μέρος τι δώωται φθαρίων τοῦ ἀφθάρτου,
 ἢ ἀπολείπει τι τοῦ θεοῦ; οὐκ ἀποθνήσκει οὖν
 ὁ πατὴρ τὰ ἐν αὐτῷ ζῶα; ὅσα αὐτοῦ μέρη;
 εὐφήμησεν ὁ τέκνον, πλαναίωτος τῇ προσηγο-
 ρία, τοῦ γινομένου. οὐ γὰρ ἀποθνήσκει, ὁ τέκνον.
 ἀλλ' ὡς σωθὲτα σώματα διαλυεταί. ἢ ὅτι διαλυ-
 σις. διαλυεταί ὅτι οὐχὶ ἵνα ἀπολυταί, ἀλλ' ἵνα νέα
 γένηται. Ταῦτα τίς τῆς ζωῆς ἐστίν ἢ ἐνέργεια
 οὐχὶ κίνησις; τί οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀκίνητον;
 οὐδὲν ὁ τέκνον. Οὐδὲ ἢ γῆ ἀκίνητος σοὶ δοκῶ
 ὁ πατὴρ; οὐ τέκνον, ἀλλὰ καὶ πολυκίνητος, μόνη
 ὅτι ἕστασιμος. Πῶς οὐκ ἂν γελοῖον εἴη τὴν προ-
 φῶν παντῶν ἀκίνητον εἶδεν, τὴν φύσιν καὶ γινώ-
 σκων τὰ πάντα. ἀδύνατον γὰρ χωρὶς κινήσεως
 φῦσαι τί ἴσον φύσιν. γελοῖον γὰρ εἶδεν, ὡς
 τὸ ἰσάριον μέρος ἀργῶν ἔσται; οὐδὲν γὰρ ἔλερον
 σημαίνει ἴσον ἀκίνητον ὄνομα ἢ ἀργίαν. πᾶν ἴσον
 οὖν ἴδι καθολικῶς ὁ τέκνον, ἴσον ἐν κόσμῳ κί-
 νουμένων ἢ καὶ μείωσιν ἢ αὐξήσει. τὸ ὅτι κινου-
 μένον καὶ ζῆ. τὸ ὅτι ζῶν πᾶν οὐκ ἀνάγκη ταυ-
 τῶν εἶδεν. ἂν γὰρ ὁμοῦ συμπᾶς ὁ κόσμος, ἀμε-
 ταβλητός, ὁ τέκνον εἶδεν, ἢ ὅτι μέρη αὐτοῦ πάντα
 μεταβλητά. οὐδὲν ὅτι φθαρίων ἢ ἀπολυμένων. αἱ
 ὅτι προσηγορίαι ἴσους ἀνθρώπους ἰσάριον οὖν.
 οὐ γὰρ ἢ γέννησις εἶσι ζωῆς, ἀλλ' ἢ ἀείθεσις. οὐδὲ
 ἢ μεταβολὴ θάνατος, ἀλλὰ ληθη. Τουτῶν ἴσων
 οὕτως ἐχόντων, ἀθάνατα πάντα. ἢ ὕλη, ἢ ζωῆς,
 ἴσον πνεῦμα ὁ ψυχῆς, ὁ νοῦς. ἔξου πᾶν ζῶν σω-
 τηκε. Πᾶν ἀρα ζῶν ἀθάνατον δια ἴσον νοῦν.
 παντῶν ὅτι μάστις ὁ ἀνθρώπος, ὁ καὶ τοῦ θεοῦ
 δικλίκος. καὶ τῶν θεῶν σωουσιαστικός. Τουτῶν

circa animam, Anima uero circa aerem. Aer
 uero circa materiam. Necessitas uero, & prou-
 dentia, & natura, organa sunt mundi, & ordi-
 nis materiz. Er intelligibilium quidem singu-
 lum est essentia. essentia uero ipsorum est idē-
 titas. Corporum uero uniuersū singulū, multa
 est. Nam corpora composita, cum identitatem
 habeant, & in se inuicem mutantur, & semper
 identitatis incorruptionē seruant. In aliis uero
 omnibus cōpositis corporibus, numerus cui-
 usque est. Nam sine numero, cōstitutionem,
 aut compositionem, aut dissolutionem fieri est
 impossibile. Vnitates uero, numerum & gene-
 rant, & augent. et rursus dissolutæ, in se ipsas
 veniunt. Et materia vna uniuersus aut hic mū-
 dus magnus Deus, & maioris imago, & vnitus
 illi, & seruans ordinem & uoluntatem patris,
 plenitudo est uitæ. Et nihil est in eo, toto ex-
 uo circuitu, neque totius, neque partium
 quod non uiuat. Mortuum. n. ne vnum quidē,
 aut natum est, aut est, neque erit in mundo. Vo-
 luit. n. pater, animal ipsum esse, donec constat.
 Ideo, & Deum esse est necesse. Nam quomodo
 potest, o fili, in Deo, in patris imagine, in uitæ
 plenitudine mortua esse. Nā mors, corruptio
 est. Corruptio aut perditio. Quomodo ergo
 pars aliqua potest corrumpi, eius qui est incor-
 ruptibilis. aut perire aliquid Dei? Non igitur
 intereunt o pater, ea quæ in eo sunt animalia,
 cum sint eius partes? Bene ominare o fili, erras
 in appellatione generati. Nihil. n. interit o fili,
 sed vt composita, corpora dissoluuntur. Dissol-
 utio aut nō est mors, sed temperamenti solutio.
 Soluuntur aut nō vt in nihilū abeat, sed vt noua
 fiat. Tat. Sed quis nā est uitæ actus, nōne motus?
 Quid ergo in mundo immobile? Nihil o fili.
 Neque terra immobilis tibi videtur o pater?
 Nō fili. Sed multimobilis & sola stabilis. Quo-
 .n. modo nō sit ridiculū, nutrice omniū immo-
 bilē esse? quæ profert, & gignit omnia. Impos-
 sibile. n. est sine motu productore aliquid pro-
 ducere. Ridiculū sane rē interrogasti. An, quar-
 ta pars iners erit? Nihil. n. aliud, nomē immo-
 bile significat, quàm ocium. Scito ergo o fili, in
 uniuersum. Ens quod in mundo sit, moueri,
 vel per diminutionem vel augmentum. Quod
 uero mouetur, etiā uiuit. Omne aut animal, nō
 necesse est idem esse. Nam cum simul sit uniu-
 ersus mundus, immutabilis est o fili. Partes
 uero eius omnes mutabiles. Nihil uero corrup-
 tibile est, aut perit. Sed appellationes pertur-
 bant homines. Non. n. generatio est uita, sed
 sensus. neque mutatio interitus est sed occulta-
 tio. His ita se habentibus. immortalia omnia,
 materia, uita, spiritus, anima. Mens. Vnde om-
 ne animal est constitutū. Omne ergo animal
 immortale. omniū uero maxime, homo, qui &
 Deū suscipit, & cū Deo conuersatur. Cum hoc

HERMETIS TRISMEGISTI,

enim solo animali Deus conuersatur, noctu quidem per somnia, interdiu vero per symbola. Et per omnia ipsi prædicat futura, per aues, per exta, per spiritum, per quercum. Ideo proficitur homo scire præterita, & præsentia, & futura. Sed & illud vide o fili quod singulū aliorum animalium in vna mundi parte incedit. Aquatilia in aqua, terrestria in terra, sublimia in aere. homo veto his omnibus vitur, aqua, terra, aere, igne. Cernit vero etiam cælum, & ipsum sensu tangit. Deus vero circa omnia, & per omnia. Actio. n. est, & potentia. & non est difficile intelligere Deum, o fili. Si vero vis & ipsum contēplari. Aspice necessitatē eorū quæ apparent. & prouidentiam eorum quæ facta sunt, & quæ fiūt. Aspice materiā plenissimam vita. Tantū Deum moueri, cum omnibus bonis, & pulchris, & Diis, & dæmonibus, & hominibus. Sed hi o pater, omnes, actus sunt omnino. Si ergo actus sunt omnino, o filii, a quo nam aguntur, nisi a Deo? Vel ignoras, quod sicut mundi membra sunt, cælum, terra, aqua, & aer; eodem modo membra Dei sunt vita, & immortalitas, & æon, & spiritus, & necessitas, & prouidentia, & natura, & anima, & mens. Et horum omnium permansio, & distributio est, id quod dicitur bonum. Neque est quicquam eorum quæ fiunt, vel quæ facta sunt, ubi non sit Deus. In materia ne, o pater? Materia o filii, seorsum a Deo est, vt ei aliqualem tribuas locum. Quid vero putas eam esse aceruum, nihil effectam? Si vero efficiatur, ab aliquo efficitur. Actus. n. diximus esse partes Dei. A quo nam ergo, viuificantur cūcta animalia? A quo nam immortalitate donantur, immortalia? A quo nam mutantur mutabilia? Sine enim materiam dixeris, siue corpus, siue essentiā, suas & has actus esse Dei. Et materiam, actum materialitatis. & corporum actus, corporalitatem. & essentiæ actum, essentialitatem. Et hoc Deus est, vniuersum. & in vniuerso nihil est, quod non sit Deus. Vnde neque magnitudo, neque locus, neque qualitas, neque figura, neque tempus circa Deum est. Vniuersum. n. est, vniuersum aut per omnia & circa omnia. Hūc sermo nem o filii, venerare, & cole. Cultura vero Dei vna est, vt non sis malus.

γὰρ μόνω πῶς ζῶν ὁ θεὸς ὁμιλεῖ, τυκτὸς μὲν δι' ὀνείρων, ἡμέρας δὲ διὰ συμβόλων, καὶ διὰ πάντων αὐτῶν προλέγει τὰ μέλλοντα, δι' ὀρνίθων, διὰ σπλάγχθων, διὰ πνεύματος, διὰ δρυός, διὸ καὶ ἐπαγγέλεται ὁ ἀνθρώπος ὀπίσθευ τὰ γενησόμενα, καὶ ἐνεσῶτα, καὶ μέλλοντα. Κακῆνο δ' ὄρα ὃ τέκνον, ὅτι ἔκαστον ἢ ἄλλων ζῶων, ἐνὶ μέρει ὀπιφοῖτᾶ τοῦ κόσμου, τὰ μὲν ἐνυδρᾶ πῶς ὕδατι. τὰ δὲ χερσαῖα τῆ γῆ, τὰ δὲ μεταρσία πῶς ἀέρι. Ὁ δὲ ἀνθρώπος τούτοις πᾶσι χῆται. Γῆ, ὕδατι, ἀέρι, πυρὶ, ὀρα τὸ δὲ καὶ οὐρανός, ἀπῆται δὲ καὶ τούτου αἰδήτη. ἢ δὲ θεός, καὶ πᾶν πάντα καὶ διὰ πάντων. ἐνέργεια γὰρ ἔστι καὶ δυνάμις. καὶ οὐδὲν δίσκοιου ὡς ἐπὶ νοῆσαι τὸν θεὸν τέκνον. εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν καὶ θεωρῆσαι, ἴδε τιμὴ ἀνάγκη ἢ φαινομένην, καὶ τιμὴ ἀπόρροια ἢ γεγονόσας τε καὶ ἡμομένην. ἴδε τιμὴ ὑλίω πληρεσάτω ὀσσαν ζωῆς. τὸν τηλικούτῳ θεὸν κινούσῳ, μετα πάντων ἀγαθῶν, καὶ καλῶν θεῶν τε καὶ δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. ἀλλ' αὐτὰ ὃ πατέρ ἐνέργεια ὀλας εἰσὶν. εἰ οὖν ἐνέργεια ὀλας εἰσὶν ὃ τέκνον, ἔσθ' ἰτιός οὖν ἐνεργουῖται; ἀλλ' εἰ ἔσθ' ἰτιός θεοῦ; ἢ ἀγνοεῖς ὅτι ὡσπερ τοῦ κόσμου μέρη εἰσὶν οὐρανός, καὶ γῆ, καὶ ὕδωρ, καὶ ἀήρ. τὸν αὐτὸν ἔσθ' ἰτιός μέρη ἔσθ' ἰτιός θεοῦ ζῆ, καὶ ἀθανασία, καὶ αἰὼν, καὶ πνεῦμα ἀναγκη, καὶ ἀπόρροια, καὶ φύσις, καὶ ψυχή, καὶ ναῦς. Καὶ τούτων πάντων ἢ διαμοῖνη, τὸ λεγοῦσθον ἀγαθόν. Καὶ οὐκέτι ἔσθ' ἰτιός, ἢ γινομένην, καὶ ἢ γεγονότων ὀπου οὐκ εἰσὶν ὁ θεός. Ἐν τῇ ὕλη οὖν ὃ πατέρ; ἢ γὰρ ὕλη ὃ τέκνον, χωρὶς δὲ θεοῦ εἰσὶν, ἴνα ἴδωσ αὐτῆ ἀπομερίσθης τόπον; Τί δὲ οὐσαν οἶσι, ἢ σαρρὸν αὐτῶ οἶσι ἢ) μὴ ἐνεργουμένην; εἰδ' ἐνεργῆται, ἔσθ' ἰτιός ἐνεργῆται; ἴας γὰρ ἐνεργείας ἐφαῖν τῆ μέρη τοῦ θεοῦ. Ἰπὸ τινός οὖν ζῶοποιεῖται τὸ πάντα ζῶα; Ἰπὸ τινός ἀθανατίζεσται τὰ ἀθανάτα; Ἰπὸ τινός μεταβάλλεσται τὰ μεταβλητὰ; Εἴτε δὲ ὕλη, εἴτε σῶμα, εἴτε οὐσία φῆς, ἴδι καὶ ταῦτας αὐτὰς, ἐνεργείας τοῦ θεοῦ. Καὶ ὕλη ἐνεργείας τιμὴ ὑλότῆτα, καὶ ἢ σαμαίων ἐνεργείας τιμὴ σαματότῆτα, καὶ ἐνεργείας τῆς οὐσίας τιμὴ οὐσιότῆτα, καὶ τούτο εἰσὶν ὁ θεός, τὸ πᾶν. ἐν δὲ πᾶν παντὶ οὐδὲν εἰσὶν, ὃ μὴ εἰσὶν ὁ θεός. ὀθεν οὐτε μέγθος, οὐτε τόπος, οὐτε ποιόσθης, οὐτε χῆμα, οὐτε χροῖος πᾶν τὸν θεὸν ἔσθ'. Πᾶν γὰρ ἔσθ', τὸ δὲ πᾶν διὰ παντῶν καὶ πᾶν πᾶν. Τούτο τὸν λόγον ὃ τέκνον, ἀροσκῶσι, καὶ θρήσκῶσι. Θρησκεία δὲ θεοῦ μία ἔσθ', μὴ ἢ καλόν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SCHOLION.

Quando ait. Ista vero mens in hominibus Deus est, intelligatur, per participationem. Et similiter quæ subiungit. Quidam homines diuini sunt, & ipsa humanitas proxima est diuinitati. Intelligatur per virtutes, & dona a Deo hominibus data. Simili quoque modo, sunt intelligenda illa. Deos homines immortales. Homines, Deos mortales.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ
ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

ΛΟΓΟΣ ΚΡΑΤΗΡ.

ὁ μὲν

HERMETIS
TRISMEGISTI,

SERMO CRATER,

vel Monas.

Β Τ Β Α Ι Ο Ν Ι Β'.

Τὸν πάντα κόσμον, ἐποίησεν ὁ δημιουργός, οὐ χερσὶν ἀλλὰ λόγῳ. ὡς οὗτος ὑπολαμβάνει ὡς τοῦ παρόντος. καὶ αἰεὶ ὄντος, καὶ πάντα ποιήσαντος, καὶ ἑγὼς μου. τῆ δ' αὐτοῦ θελήσει δημιουργήσαντος τὰ ὄντα. Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ σῶμα ἐκείνου οὐχ ἀπὸν, οὐδ' ἔρατον, οὐδὲ μετρίον, οὐδὲ διαστατόν. οὐδὲ ἄλλη τι σωματικὴ ἄμωμον. οὐδὲ γὰρ πῦρ ἔστιν, οὐδὲ ὕδωρ, οὐτε ἀήρ, οὐτε πνεῦμα. Ἀλλὰ πάντα ἀπ' αὐτοῦ. Ἀγαθὸς γὰρ ὢν, μόνη τούτου ἑαυτῆ ἀναπέθηκεν. Ἡθέλησεν ὃ καὶ τιμὴ γινῆ κομισαί. κόσμον ὃ θεοῦ σώματος. κατεπεμψεν ὃ τὸν ἀνθρώπον ζῶον ἀθάνατον, ζῶον θνητόν. καὶ ἡ ἀνθρώπος ἔστι ζῶον ἐπιλειπτικὸν καὶ τοῦ κόσμου διὰ τὸν λόγον, καὶ τὸν νοῦν. Θεατὴς γὰρ ἐγένετο ἔστι ἔργων τοῦ θεοῦ ὁ ἀνθρώπος. καὶ ἐδωμάσει, καὶ ἐγνώρισι τὸν ποιήσαντα. Τὸν μὲν οὖν λόγον ὃ τὰτ. ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἐμέρισεν. Τὸν ὃ τοῦν οὐκέτι. οὐ φθορὰν τισίν. Ὁ γὰρ φθόνος οὐκ ἐνθεν ἔρχεται. Κάτω ὃ σκεῖται ταῖς τὸν νοῦν μὴ ἔχοντων ἀνθρώπων ψυχῆς. Διὰ τί οὖν ὃ πατήρ, οὐ πᾶσιν ἐμέρισεν τὸν νοῦν ὃ θεός; Ἡθέλησεν ὃ τέλειον, τούτου ἐν μίση ταῖς ψυχῆς, ὡς περ ἀθλον ἰδρυῖς. Καὶ πρὸ αὐτὸν ἰδρυῖσα ὃ κρατῆρα μὲ πληρώσας τούτου κατεπεμψε δούε κήρυκα. Καὶ ἐκείλευσεν αὐτῶ κηρύξαι ταῖς ἔστι ἀνθρώπων ψυχῆς, τὰ ὃ. Βαπίσει σεαυτῶ ἢ δωμαμένη ἐς τούτου τὸν κρατῆρα. ἢ πιστεύουσα ὅτι ἀνελεύση πρὸς τὸν καταπέμψαντα τὸν κρατῆρα. ἢ γνωρίζουσα ἔπι τὴ γέγονας. Ὅσοι μὲν οὖν σωῆκαν τὸν κηρύγματος, καὶ ἐσαπίσαντο ὃ τοῦς, οὗτοι μεθέχον τῆς γνώσεως, καὶ τέλειον ἐγένετο ἀνθρώποι, τὸν νοῦν δεξάμενοι. Ὅσοι ὃ ἠμαρταν τοῦ κηρύγματος, αὐτοὶ μὲ τὸν λόγον, τὸν ὃ τοῦν μὴ προσεληφάτες, ἀγνωσούντες ἔπι τὴ γέγονασιν, καὶ ὑπὸ τινος. αἱ δ' αἰδήσεως τούτου ἔστι ἄλογον ζῶον παραπλησια, ἢ ἐν θυμῶ

LIBER XII.

Universum mundum fecit opifex, non manibus sed verbo. Itaque ita cogita de eo, ut de presente, & semper existente, & omnia faciente, & vno solo, qui sua voluntate condidit entia. Hoc enim corpus est illius, non tactile, neque visibile, neque mesurabile, neque extensibile, neque alij ulli corpori simile. Neque enim ignis est. neque aqua, neque aer, neque spiritus. Sed omnia ab ipso. Bonus namque cum sit, soli sibi hoc dicavit. Voluit vero, etiam terram ornare, ornatu tamen diuini corporis. Et misit hominem, animal immortale, animal mortale. Et homo quidem, animalibus & mundo plus habuit, ob sermonem, & mentem. Spectator namque factus est operum Dei homo. Et admiratus est, & cognovit factorem. Sermonem quidem o Tati, in omnes homines partitus est. Mentem autem nequaquam, non invidens aliquibus. Invidia enim non inde venit. Sed hic constat, in animis hominum mente carentibus. Quam ob causam, o pater, non omnibus partitus mentem est Deus? Voluit o fili, hanc in medio, veluti præmium animis proponere. Et ubi eam proposuit? Craterem ipsa replens, deorsum misit dans præconem. Et iussit eum præconio edicere, animabus humanis hæc. Immerge te ipsam quæ potes in hunc Craterē. & quæ credis, quod redibis ad eum qui misit craterē. Quæ cognoscis ad quid facta es. Quicumq; sane intellexerunt præconium, & immerse sunt in mentē, isti participarunt cognitionem, & perfecti evaserunt homines, cum mentem susceperissent. Qui vero non perceperunt præconiū, ipsi quidem sermonem, non autem mentem sunt adepti, ignorant, ad quid facti sint, & a quo. Sensus autem horum similes sunt brutorum animalium sensibus, & in irascencia,

HERMETIS TRISMEGISTI,

& ira temperiem habentes non admiratur, ea quæ sunt spectaculo digna. Corporū vero voluptatibus dediti, ob has hominem esse factū credunt. Quotcunq; vero Dei dono participes facti sunt, hi, o Tati per comparationem operū immortales pto mortalibus sunt. Omnia cōplexi sua mente, & terrena, & cœlestia, & si quid est supra cœlum. Tantum seipfos eleuantes, cōspexerunt bonum, & cum vidissent, infortunium putarunt, quæ hic est, moram. Et spretis omnibus, & corporeis, & incorporeis ad vnum, & solum festinant. Hæc est, o Tati mentis scientia, diuinorum inspectio, & Dei compræhensio, quia diuinus est Crater. Et ego immergi volo o pater. Nisi prius corpus tuum odio habueris o fili, te ipsum amare non potes. Te ipsum vero cum amaueris, Mentem habebis. Et mentem habens scientiam quoq; adipisceris. Quomodo hæc dicis o pater? Impossibile namque est o fili, circa vtraque veritati, mortalia nimirum, & diuina. Nam cū duo sint entia, corpus, & incorporeum, in quibus mortale est & diuinū, electio alterius permittitur ei, qui eligere vult. Non. n. potest vtraq;. In quibus autem alterius electio est, alterum diminutum, alterius manifestauit efficaciam. Præstantioris ergo electio, non solum eligeti pulcherrima sit, ita vt hominem deificet, sed etiam erga Deum pietatem ostendit. Minoris vero electio, hominem quidem perdidit, nihil autem in Deum egit, nisi hoc solum, quod sicuti pompæ per medium transeunt. neq; ipsæ agere aliquid valentes, nisi quod impediunt. Eodem modo & isti, pompam tarum agunt in mundo, abducti a corporeis voluptatibus. His ita se habentibus, o Tati, quæ a Deo sunt, habemus & habebimus. Alia a nobis veniant, & non tardemus. Nam Deus causa non est, nos vero causa malorum sumus, hæc præferentes bonis. Vides o fili, quot nos oporteat corpora pertransire, & quot dæmonum choros, & continuitatem, & cursus astrorum, vt ad vnum & solum Deum festinemus. Non enim bonum transiri potest & interminatum est, & sine caret sibi, & principio. Nobis vero apparet, principium habere cognitionem. Non ipsi autem principium sit cognitio, sed nobis principium præbet eius qui cognosci debet. Præhedamus ergo principium, & permeabimus celeriter omnia. Valde enim durum est, consueta præsentiaque relinquere, & ad vetusta, & prima redire. Nam quæ apparent, oblectant. Quæ vero non apparent, difficile creduntur, manifestiora autem sunt mala. Bonū autem obscurum est, manifestis. Neque. n. forma, aut figura ei est. Atque ob id, sibi quidem est simile, aliis vero omnibus dissimile. Impossibile. n. est incorporū corpori innotescere. Hæc differentiæ

καὶ ἐν ὀργῇ τὴν κράσιν ἔχοντες οὐ θαυμάζουσι τὰ θεῖα ἄξια. Ταῦς δὲ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς, καὶ ὀρέξεσι προσέχοντες, διὰ ταῦτα τὸν ἀνθρώπον γεγονέναι πιστεύοντες. Ὅσοι δὲ τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς μετέχον, οὗτοι ὡς τὰτ, καὶ σύγκρισιν τῆς ἔργων ἀθάνατοι ἀντὶ θνητῶν εἰσι. Πάντα ἐμψυλαβόντες πρὸς ἑαυτῶν τοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐν τῷ ἐστὶν ὑπερ οὐρανῶν. Τοσοῦτον ἑαυτὰς ὑψώσαντες ἡδονὴν τὸ ἀγαθόν, καὶ ἰδόντες συμφορὰν ὑψώσαντο δὲ ἐνθάδε διαπεριβῶν. Καταφρονησαντες πάντων σωματικῶν, καὶ ἀσμάτων ἐπὶ τὸ ἐν ἐξέμεινον πνεύμασι. Αὕτη ὡς τὰτ, ἡ τοῦ τοῦ ἐστὶν ἐπισημη, τῆς θνητῶν ἱστορία, καὶ ἡ τοῦ θεοῦ καταπόσις, θεοῦ ὄντος τοῦ κρατῆρος. Καγὼ βαπτισθῆναι βούλομαι, ὡς πᾶτερ. Εἴην μὴ πρῶτον τὸ σῶμα σου μισήσης, ὡς τέκνον, σεαυτὸν φιλεῖσαι οὐκ ὄψασαι. Φιλήσας δὲ σεαυτὸν τοῦτον ἔξῃς, καὶ τὸν τοῦτον ἔχον ἐκ τῆς ὀψήμησ μεταλήψῃ. Πᾶς ταῦτα λέγεις ὡς πᾶτερ? Ἀδύατον γὰρ ἐστὶν ὡς τέκνον, ὡς ἀμφοτέρω γίνεσθαι, τὰ θνητὰ διπλασθῆναι, καὶ τὰ θεῖα. Δύο γὰρ ὄντων τῆς ὄντων, σώματος, καὶ ἀσματος, ἐν οἷς τὸ θνητὸν, καὶ τὸ θεῖον, ἡ αἴρεισις πατέρου καταλήπεται πρὸς ἑαυτὸν σουλομένην. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀμφοτέρω. ἐν οἷς τὴν ἡ ἐξάρισις καταλήπεται. Τὸ ἕτερον ἐλαττωθῆναι τὴν δὲ ἑτέρου ἐφανέρωσιν ἐνέργειαν. Ἡ μὲν οὖν δὲ κρήνητος αἴρεισις, οὐ μόνον πρὸς ἑαυτὴν καλλίστην τυγχάνει τὸν ἀνθρώπον ὑψώσασαι, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐσέβειαν ὅπως δεικνύσιν. Ἡ δὲ δὲ ἐλαττωσιν, τὸν μὲν ἀνθρώπον ἀπώλυσιν, οὐδὲν δὲ εἰς τὸν θεὸν ἐπλημμέλει, ἢ τοῦτο μόνον, ὅτι καθάπερ αἱ πόμπεαι μίσησ παρέρχονται, μήτε αὐταὶ ἐνεργῆσαι τί ὄψασθαι, τοὺς δὲ ἐμποδίζουσαι. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οὗτοι μόνον πομπέουσι ἐν τῷ κόσμῳ παραγωγῶν ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς. Τούτων δ' οὕτως ἔχοντων, ὡς τὰτ, τὰ μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ ἡμῖν τοῦ ὑπῆρξε καὶ ὑπάρξει. Τὰ δ' ἀπὸ ἡμῶν ἀκολουθησάτω, καὶ μὴ ὑστερησάτω. Ἐπεὶ ὁ μὲν θεὸς ἀναίτιος, ἡμῖν δ' αἰτίοι τῆς κακῶν, ταῦτα προκρίνοντες τῆς ἀγαθῶν. Ὁρᾶς, ὡς τέκνον, πόσα ἡμᾶς δὲ σῶματα διεξιθεῖν, καὶ πόσους χορούς δαιμόνων, καὶ σωήχημα, καὶ δρόμους ἀστέρων, ἵνα πρὸς τὸν ἕνα, καὶ μόνον θεὸν πνεύσωμεν. Ἀδιαβάτος γὰρ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀπέραντος, καὶ ἀτελέος. αὐτῷ δὲ ἡ ἀναρχόν. Ἡμῖν δὲ δοκοῦν ἀρχὴν ἔχειν τὴν γνῶσιν. Οὐκ αὐτῷ οὖν ἀρχὴ γίνεσθαι ἡ γνῶσις, ἀλλ' ἡμῖν δὲ ἀρχὴν παρέχειται τὴν γνῶσιν ὁμομένου. Λαβώμεθα οὖν τῆς ἀρχῆς, καὶ ὁδύσωμεν τὰ χεῖρα ἀπαρῆσθαι. Πάντα γὰρ ἐπὶ σκληρὸν, τὸ τὰ σωήθη, καὶ παρόντα καταλήποντα, ἐπὶ τὰ παλαιά, καὶ ἀρχαῖα ἀνακαμψῆσθαι. Τὰ μὲν γὰρ φαινόμενα τέρπει, τὰ δ' ἀφανῆ δυσχερῆσθαι ποιῆσθαι. Φανερώτερα δ' ἐπὶ τὰ κακά. Τὸ δ' ἀγαθόν ἀφανὲς τοῖς φανεροῖς. Οὐ γὰρ μορφή, οὐτε τύπος ἐστὶν αὐτῷ. Διὰ τοῦτο αὐτῷ μὲν ἐστὶν ὁμοίον, τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσιν ἀνόμοιον. Ἀδύατον γὰρ ἀσώματος σώματι φαίνεσθαι. Αὕτη ἡ διαφορὰ τοῦ

τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ ἀνόμοιον. καὶ τῶ ἀνομοίῳ
 εὐερέμα πρὸς τὸ ὁμοιον. Ἡ γὰρ μονὰς πάν-
 των οὕσα ἀρχὴ καὶ ρίζα, ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὡς ἀρ-
 ρίζα καὶ ἀρχὴ οὕσα. Ἄνευ δ' ἀρχῆς οὐδέν. ἀρχὴ
 δ' ἐξ οὐδένος ἢ ἐξ αὐτῆς. Ἐπὶ ἀρχῆ ἐστὶν ἐξ ἑ-
 τέρων. Ἄυτη γὰρ ἐστὶν ἐπὶ μὴ ἄλλης ἀρχῆς, ἐτυ-
 χθη οὕσα. Μονὰς οὖν ἀρχὴ οὕσα πάντα ἀριθμῶν
 ἐμπερίχθη ὑπὸ μηδενὸς ἐμπεριεχομένη. Καὶ πάν-
 τα ἀριθμῶν γινώσκει ὑπὸ μηδενὸς γινωσκόμενη ἐτέ-
 ρου ἀριθμοῦ. Πάν ὃ τὸ γινωσκόμενον ἀτελεῖς, καὶ
 διακετόν, καὶ ἀεζήτον, καὶ μνητόν. τῷ ὃ τε-
 λείῳ οὐδὲν τούτων γίνεται. καὶ τὸ μ' ἀεζήτον
 ἀεζήνεται ὑπὸ τῆς μονάδος, ἀναλίσκεται ὃ
 ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀδενίας, μηκέτι δυνατὸν τῷ
 μονάδα χωρῆσαι. Ἄυτη οὖν σοί. ὦ Τάτ, καὶ
 τὸ δυνατὸν ὑπογράφηαι Ἐθεοῦ εἰκῶν. ἡ ἀρ-
 κριβῶς οἱ θεῶσι, καὶ νοήσις τοῖς τῆς καρδίας
 ὀφθαλμοῖς πείσασον μοι τέκνον εὐρήσις τῷ
 πρὸς τὰ ἀνω ὁδόν. Μᾶλλον ὃ αὐτῆ σε ἢ εἰκῶν
 ὀδηγήσει. ἔχῃ ὃ τι ἴδιον ἢ θία, τοὺς φθά-
 σαντας διασάδῃ κατέχῃ, καὶ ἀέλλῃ, καθάπερ
 φασὶν ἢ μαγνήτις λίθος ἢ σίδηρον.

tia est inter simile & dissimile. & dissimile nō
 petuenit ad simile. Monas namque omnium
 cum sit principium, & radix in omnibus est, vt
 principium & radix existens. Sine principio
 autem nihil est. Principiū autem ex nullo alio
 quam ex seipso, Nam aliorum est principium.
 Ipsum, namq; est quandoquidem ab alio prin-
 cipio nō est. Monas ergo quia principium est,
 omnem numerum complectitur, a nullo con-
 tenta. Et omne numerum generat, a nullo ge-
 nita alio numero. Omne autē genitum imper-
 fectum, & diuisibile, & augmenta recipit & di-
 minuitur. Perfecto autē, horū nihil fit. Et quod
 augeri potest, augetur a monade, consumitur
 autē ab sua imbecillitate. non amplius potens
 monadem capere. Hęc igitur tibi o Tati, quan-
 tum potest descripta est Dei imago. Quam si
 exacte intueare, & intelliges cordis oculis, cre-
 de mihi fili inuenies ad supera viam, vel potius
 hęc ipsa imago te ducet. Habet autē quiddam
 peculiare hoc spectaculum. vt qui ad ipsum
 spectandū peruenerūt eos detineat, & attrahat,
 sicuti aiunt, magnetē lapidē attrahere ferrum.

Τ Ε Α Ο Σ .

F I N I S .

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

EX SACRO LIBRO

cognominato Mi-
nerua Mundi.

ΕΚ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΙΒΛΟΥ.

ΤΗΣ ΔΕ ΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ

Κόρης κόσμου.

LIBER XIII.

Utm hæc Isis dixisset, infundit Hore, potum dulcem primo Ambrosiæ. Quem animæ a Diis accipere in more habent. Atque sacratissimum sermonem exorditur Isis. Cum cœlum multiplici corona ornatum, o fili Hore super positum sit, inferiorum natura vniuersæ. & nullo in loco careat, aliquo eorum, quæ nunc vniuersus habet mundus. Necesse est omnino a superpositis, ornari, & impleri naturam vniuersam infra positam. Non enim infera possunt exornare superiorum ornatu. Necesse ergo est, præstantioribus mysteriis cedere, minora. Præstantior autem, quam inferiorum, sublimium est ordinatio. & toto secura, & mortali non subiens cogitatione. Vnde ingemuerunt infera, præ timore. Cum haberet pulcherrimam superpositorum in æternam permanentiam. Erat enim spectatu dignum simul. & agoniam, videre cœli pulchritudinem, Deo simile adhuc ignoto. diuitemque noctis venustatem. Minorem quidem solis, acutæ tamen comparatum luci. Cumque alia per partes mouerentur in cœlo mysteria, ordinatis temporum motibus & periodis per occultos quosdam effluxus infera ornando, & augendo. Et timor quidem hic mutuus, & inquisitiones indefinente. Et donec, vniuersorum artifex noluit, ignorantia continebat omnia. Quando vero decreuit, se se, quisnam esset, quam habebat in pectore maiorem, horum largitus est cogitationibus. ut primo quidem querere vellent, dein cuperent inuenire. & postmodum corrigere possent. Hoc autem o fili admirande Hore, non in mortali semine factum est.

BIBLION IF.

Αὐτὰ ἔπειτα Ἰσις ἐγγὺς τὸν ἄρα γλυκῶς, τὸ πρῶτον ἀμβροσίας ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' λαμβάνειν ἔθος ἔχουσι ἀπὸ θεῶν, καὶ οὕτως τοῦ ἱερωτάτου λόγου ἀρχεται Ἰσις. Ἐπικειμένου, τέκνον. Ὡς τῆ ἡσυχασμένην φύσιν πάση τοῦ πολυσεφοῦς οὐρανοῦ, καὶ κατ' οὐδὲνα τόπον εὐρουμένου τινός, ἂν νῦν ὁ σύμπας ἔχει κόσμος. ἀνάγκη πᾶσα ἀπὸ ἡσυχασμένην συγκεκοσμηθεὶς καὶ πεπληρωθεὶς φύσιν πάσῃ τῷ ἡσυχασμένῳ. Οὐ γὰρ δὴ πού δυνατὰ κοσμήσαι τὰ κάτω, τὸν ὑπερθεὸν διακοσμον. ἀνάγκη τοίνυν τοῖς κρείττοσι μυστηρίοις οἰκνῆν τὰ ἐλάσσονα. Κρίτων ἢ ἡσυχασμένων, ἢ ἡσυχασμένων ἐπὶ διατάξεις. καὶ τῷ παντὶ, ἀσφαλῆς τε καὶ ἐν ἡσυχίᾳ οὐκ ἡσυχάσασα διανοία. Ἐνθεν ἐγένετο τὰ κάτω φόβος, ἔχοντα τῷ θεοκαλίᾳ καὶ εἰς αἰὲν διαμονῆν ἡσυχασμένων. Ἦν γὰρ ἀξίον θεωρίας ὁμοῦ, καὶ ἀγνοίας ὄραν οὐρανοῦ καλλὸς θεῶν καταφανῆ ἀζώωντων πᾶσι ἀγνώσῃ. Πλουσίαν τε νυκτὸς σεμιότητητα. ἐλάττω μὲν ἡλίου, ἔξῃ ἢ προσφερομένῳ φωτὶ ἡσυχασμένων. καὶ μέγας κινουμένων ἐν οὐρανῷ μυστηρίων. τακταῖς χρόνῳ κινήσεισι, καὶ περιόδοις δια τίνων κρυπτῶν ἀπορροῶν τὰ κάτω κοσμουνταν, καὶ σωαυξόντων. καὶ οὗτος φόβος μὲν ἐπάλληλος, ζητήσεις τε ἀλλήλοις, καὶ εἰς ὃ ἡσυχασμένων οὐκ ἐβούλετο τεχνίτης ἀγνωσία κατεχε τὰ σύμπαντα. Ὅτι δ' ἐκρίνον αὐτὸν ὅστις, καὶ δηλώσαι, ἐρωτᾶς ἐνθεουσία θεοῦ. καὶ αὐτῷ μὲν εἶχεν ἐν σένοις πλείονα τὰς τούτων ἐχαρίσασα διανοίας. ἵνα πρῶτον μὲν ζητῆν θεολήσῃσι, ἔπειτα ἐπιθυμήσῃσι εὐρεῖν, ἔπειτα καὶ καταρθῶσαι δυνήσῃσι. Τοῦτο δ' αὖ τέκνον ἀξιοθαύμαστον, ὡς, οὐκ ἂν ἐπὶ ἐπιθεῖς ἀπορίας ἐγγεγονέαι.

οὐδὲ

Οὐδὲ γὰρ ἡ αὐδὲ πῶ. Ψυχῆς ὅ συμπαθεῖαν
 ἔχουσης τοῖς οὐρανοῦ μυστηρίοις. τοῦτο δ' ἡ
 ὁ πᾶντων τοῦς Ἑρμῆς. Ὁς καὶ εἶδε τὰ συμ-
 παντα, καὶ ἰδὼν κατενόησε. καὶ κατανοήσας
 ἔχουσι δηλοῦσαι καὶ δεῖξαι. Καὶ γὰρ ἂ ἐνοη-
 σιν, ἔχαραξε, καὶ χαραξας ἐκρυψε τὰ πλεί-
 στα σιγῆσας ἀσφαλῶς, καὶ λαλήσας ἵνα ζη-
 τη ταῦτα πᾶς αἰὼν ὁ μεταχρόνιος κόσμος.
 Καὶ οὕτως τοὺς συγγνωστὸς θεοὺς δορυφορεῖν ἀ-
 τίθαιεν εἰς ἀστρα. Ἀλλ' ἡ αὐτῶ διαδοχὸς ὁ
 τὰ τ' υἱὸς ὁμοῦ, καὶ παραλήπων ἦν μαθημά-
 των τούτων. Οὐκ εἰς μακρὰν ὅ καὶ ὁ Ἀσκλη-
 πιος ὁ ἰμούθης Σπανός, καὶ Ἡφαιστοβουλῆς, καὶ
 ἄλλοι ὅσοι τῆς οὐρανοῦ θεωρίας τις ἡ ἀκρί-
 βειαν ἔμελλον βουλομένη τῆς πάντων βασιλίδος
 ἐσορῆσαι προνοίας. Ἑρμῆς μὲν οὖν ἀπελογεῖτο τῶ
 περὶ ἔχοντι. ὡς οὐδὲ τῶ παιδὶ παρέδωκεν ὀλο-
 τολῆ θεωρίαν. διὰ τὸ ὅτι τῆς ἡλικίας νεοσδῆς.
 Ἐγὼ ὅ τῆς ἀνατολῆς ἡμομένης τοῖς πάντα βλέ-
 πουσιν ὀφθαλμοῖς τὰ τῆς ἀνατολῆς θεωρήσας
 τὰ κεινῆ, καὶ ἐπισκοποῦντι, βραδίας μὲν,
 ἀλλ' οὖν ἦλθεν ἡ ἀκριβῆς διάγνωσις. πλησίον
 ἦν Ὀσίριδος κρυφίαν ἀπολέσθαι τὰ ἱερά ἦν κοσ-
 μικῶν τοιχείων σύμβολα. Ἐπικατὰξάμνος δὲ
 καὶ τοὺς λόγους τοὺς δὲ εἰπὼν εἰς οὐρανὸν ἀ-
 πῆλθεν. Ἀλλ' οὐ καθῆκον ἀτελεῖ τῶ ἐπαγγελ-
 λαν ὅ τέκνον, ταῦτι καταλείψαι εἰπεῖν δὲ
 ὅσα τὰς βίβλους κατατιθέμνος ἐξείπεν Ἑρμῆς.
 Ἐξείπε γὰρ οὕτως. Ὡ ἱεραὶ βίβλοι ἦν ἀφθάρ-
 των, αἱ τετεύχασθαι μου χείρονας τῆς ἀφθάρ-
 τιας φαρμάκῳ χροῖας ὀπκρατῶ, ἀσαπίς παν-
 τὸς αἰῶνος καὶ ἀφθαρτοὶ διαμείνασθαι, χρόνους ἀθεώ-
 ρητοι, καὶ ἀνερέυνητοι γινόμεναι παντὶ τῶ τῆς
 ταυτῆς παροδύσιν μέλλοντι παιδίας, ἄχρῃ οὖν
 γέρον οὐρανὸς συστήματα ἡμῶν ἀξία τεκνω-
 σθαι. ἄς ψυχῆς ὁ δημιουργὸς προσηγόρα-
 σι. Τοσαῦτα εἰπὼν, τὰς βίβλους, καὶ τοῖς
 κατ' ἑαυτῶ κατὰξάμνος ἔργοις ἴδιας ταμνί-
 ζεται ζῶνας. Ἰκαρὸς δ' ὁ μῖσος ἤργει χρό-
 νος ἐπέκρυπτο. καὶ ἡ φύσις ὁ τέκνον ἐτύχασ-
 νε γείρα. εἰς αὐτοὶ οἱ ἦδη πεπολεῖν τὸν οὐ-
 ρανὸν κελῶθέντες τῶ πάντων θεῶ βασιλεῖ
 προσελθόντες τῶ ἦν ὄντων ἡσυχίαν ἀπῆγγε-
 λαν. Καὶ ὅτι δὲον ἔστ' συγκοσμηθῆναι τὰ
 σύμπαντα. καὶ τοῦτο οὐχ ἑτέρου τινὸς ἐστὶν ἔρ-
 γον, ἢ αὐτοῦ. Καὶ δόμεθα σου εἰλεγον. τὰ
 νῶ ὄντα, καὶ ἂν ὑστερον ἔχει χρείαν διασκέψαι.
 Ταῦτα εἰπόντων, ἰμεδιάσεν ὁ θεὸς. Καὶ εἶπε,
 φύσιν εἶδ'. καὶ θῆλυ πόμαλλον χῆμα ἐκ τῆς
 φωνῆς αὐτοῦ προῦλθεν. Ὁ καὶ θεωρησαντες οἱ
 θεοὶ, κατεπλάγησαν. καὶ φύσιν πόματι ἐτί-
 μωσεν ὁ θεὸς ὁ προπάτωρ, καὶ ταῦσι προῖτα-
 ξεν ἡ) ἡμνητικῶ. καὶ ταῦτα ἐστὶ εἰς τὸ περὶ-
 χον ἀτενήσας, ἐφώνησεν. Ἐγὼ πεπληρωμένος οὐ-
 ρανὸς ἀπασιν ἀήρ ἴε, καὶ αἰθῆρ, εἶπεν ὁ θεὸς, καὶ ἡ.
 Ἡ ὅ φύσις ἑαυτῆ λαλήσασα, ἐγνω ὡς μὴ δὲον αὐτ'
 ἔστ', παρακοῦσαι τῆς τ' πατρὸς ἐντολῆς. Καὶ καλῶ,
 πότῳ σμικελθούσα θυγατέρα ἐποίησεν, ἡ εὐρεσιν

Nondum enim erat. Sed cum anima Sympa-
 thiam haberet, cum cœli mysteriis. hoc au-
 tem erat, omnium Mens Hermes. Qui & vi-
 dit omnia, & videns animaduertit, & ad-
 uertens potuit manifestare, & ostendere. Et
 quæ intellexit incidit, & incisa, abscondit;
 plurima silens securè, & eloquens, ut quærat
 ea, omnis æon qui futurus erat mundi. Atque
 ita cognatos Deos, sustulit ad astra, ut ibi do-
 riphori essent. Sed ei erat successor Tattius,
 filius simul, & susceptor dogmatum horum.
 Non longe, & Asclepius Imuthes Spanus, &
 Hephæstobulus, & alij quicumque cœlestis
 contemplationis fide exacta historiam scri-
 pturi erant, volente omnium regina pro-
 uidentia. Hermes quidem loquebatur ad am-
 bientem, sed ita, ut neque filio tradiderit com-
 pletam contemplationem, ob ætatis iuuentu-
 tatem. Ego vero cum orta essem, oculis om-
 nia cernentibus, & quæ in ortu essent inuisi-
 bilia contemplari possem, eaque conside-
 rantī tarde quidem, attamen venit exacta di-
 gnotio prope Osiridis archana, deponere sa-
 cta mundanorum elementotum, symbola.
 Cumque præges fudisset, & sermones hosce
 elccutus, in cœlum abijt. Sed non decet o fili
 imperfectam hanc denunciationem relinque-
 re. Sed effari, quæcumque libros reponens,
 dixit Hermes. Dixit autem ita. O sacri li-
 bri incorruptibilium, qui sortiti estis me,
 peiora tripudia, pharmaco incorruptione tem-
 perato, imputrescibiles manete toto æuo in-
 corrupti, tempore multo non inspecti, nec re-
 perti, cuicumque eorum, qui hanc transgres-
 suri sunt disciplinam. Usque quo senex
 cœlum producet res, nobis dignas, quas opi-
 fex, animas appellavit. Hæc cum dixisset, li-
 bris & operibus suis benedicens, in proprias
 ascendit Zonas. Multo vero medio tempo-
 re vetari occultabantur. Et Natura, o fili,
 erat sterilis, donec ij qui sunt iusfi cœlum cir-
 cuire, ad omnium Regem Deum acceden-
 tes, entium quietem nunciarunt. & quodd sit
 opus exornare vniuersa. Et hoc non alterius
 cuiusquam esse opus, quam suum. & dice-
 bant. Rogamus te ut præsentia, & quæ in po-
 sterum opus habent, consideres. Cum hæc di-
 xissent, subrisit Deus. Et dixit. Fiat Natura, E
 fœmina, mollis res, ex voce eius prodijt. Quod
 cum vidissent Dij, obstupuerunt. Et naturam,
 potu honoravit Deus propater, & eam iusit
 esse fœcundam. & in ambientem intentus,
 hæc proclamavit. Esto cœlum, plenum
 omnibus, & aer, & æther. Dixit Deus,
 & fuit. Natura vero ad se locuta, cog-
 nouit, non oportere ipsam, non obe-
 dire patris præcepto. Et cum labore congres-
 sa, pulchram filiam peperit, quam vocavit
 Inuen-

HERMETIS TRISMEGISTI,

inventionem . Ei autem Deus largitus est esse, & postquā largitus est, discrevit quæ facta iam essent, & ea mysteriis implevit. ut Inventioni secundum id, largitus est horum ducatum. Ipse vero nolens ociosum superiorem mundum esse, sed spiritibus implere statuens ipsum, ut ne particularia ociosa manerent & immota, ita in ea artificiis uti cœpit lacris, ad proprii operis genituram. Spiritum enim quantum sufficit a proprio sumens, & intellectualiter ipsi ignem miscens, ignotis quibusdam aliis materiis temperavit. Et hæc utraque utriusque cum quibusdam acclamationibus occultis uniens, eorum recte admodum commouit temperamentum, donec materia quædam, tenuior, & purior, & pellucidior ex quibus factum est, arrisit misto. Erat autem ipsa transpicua, quam etiam solus artifex cernebat. Postquam vero, ab igne combusta non liquabatur, neque ut a spiritu perfecta animabatur. Sed quandam Diogenitam, & propriam habebat temperamenti constitutionem, propria figura, & propria temperie, quam ex meliore nomine, & propria actione, Animationem Deus vocavit. ex quo sanè concreto, Myriadas animarum satis multas progenuit, quod ex temperamento suo efflorescebat, ad quod vellet agens, bono ordine, & commensurate cum experientia & ratione convenienti, ut nihil ipsa a seipsis differre fuerit necessarium. Quandoquidem is flos, qui ex motu Dei exhalabat, non erat ipsi similis. Sed maius, & plenius erat primum secundo, & omnino purius. Secundum vero satis quidem erat primo, multo vero, tertio maius. Atque ita usque ad gradus sexaginta, omnis perfectus est numerus. Præterquam quod omnes æternas esse, lege statuit tamquam ex vna materia. Cuius ipse solus, species perficeret. Aliis & sectiones, & pœnas in sublimi cœli natura ordinavit, ut Cylindrum reuoluerent ordine quodam, & dispositione convenienti, & patrem delectatione afficerent. Sic & in pulcherrima ætheris statione, eorum quæ iam essent aduocans naturas, sic ait. Spiritus mei, & curæ meæ, o animæ, pulchræ filiæ, quas meis eduxi manibus, & meo iam sacro mundo, sermones meos, ut leges exaudite. Et locum alium nullum tangite præter eum qui vobis est ordinatus a mea sententia. Bene constitutum ergo cœlum vobis manet. & similiter ordinatus asterismus, & throni uirtute pleni. Si vero quid noui ageris, præter mea iussa, sacrum vobis iuro spiritum, & temperamentum hoc, ex quo vos genui, & per hæc meas animifæctrices

ἐκάλεσε. τῆ δ' ὁ θεὸς ἐχαρίσατο ἑῷ. Καὶ χαρισάμενος διεκρίνε τὰ ἤδη γεγόνητα, καὶ ἐπλήρωσεν αὐτὰ μυστηρίων. καὶ τῆ εὐρέσει τούτων, τὸ χ' τοῦτο ἐχαρίσατο ἡγεμονικόν. Αὐτὸς δ' οὐκέτι βουλόμενος ἄργον τὸν ἄφαντον κόσμον ἑῷ, ἀλλὰ πινάματων πληρῶσαι δοκιμάσας τοῦτον, ὡς μὴ τὰ χ' μέρος ἀκίνητα, καὶ ἀργὰ μένει, οὕτως εἰς τὰυτα ἤρξατο τεχνιτείας οὐσας πρὸς τὴν τοῦ οἰκείου ἔργου γενεσιν χρησάμενος ἱεραῖς. Πνεῦμα γὰρ ὅσον ἀρκετὸν ἔσθ' τοῦ ἰδίου λαβῶν, καὶ νοεῶς τούτῳ πῦρ μίξας, ἀγνώστοις τίσιν ἑτέραις ὕλαις ἐκέρασεν. καὶ τὰυτα ἐκάτερον ἐκατέρῳ μετὰ τίνων ἐπιφωνήσων κρυπῶν ἐνάσας, τὸ πᾶν οὕτως εὖ μάλα διεκρίνησε κρᾶμα. ἕως ἐπεγέλασε τις ὕλη, τὸ μίγματι λεπτότερα τε καὶ καθαρωτέρα μάλλον καὶ διαφανέστερα, ἢ εἴς ἂν ἐγένετο. Διειδήσ' ἢ ἡ αὐτῆ. ἡ δὲ καὶ μόνος ὁ τεχνίτης ἔωρα. Ἐπειδὴ ἢ οὕτε, ἐκ πυρὸς κομιμένη διετήκετο, οὕτε μὲν ὡς ἐκ πνεύματος τελειουργηθεῖσα ἐψυχεν. ἀλλὰ τίνα Διογῆν καὶ οἰκίαν εἶχε τὴν τοῦ κρᾶματος σύστασιν. ἰδιοτυπὸν τε καὶ ἰδιοσύγκρατον. ἡ δὲ καὶ ἔσθ' τοῦ εὐσημοτέρου ὀνόματος, καὶ τῆς κατ' ἰδιότητα ἐνεργείας. ψυχῶν ὁ θεὸς ἐκάλεσε τὴν σύστασιν. Ἐξ οὗ δὲ ἐπάγαγον μυριάδας ψυχῶν ἱκανὰς. ἐξηγουρήσων, τὸ παρ' αὐτοῦ κρᾶματος ἐπανθῶν πρὸς ὁ θέλει πρᾶσσαν. εὐτάκτως τε καὶ συμμετρῶς μετ' ἐμπειρίαις, καὶ λόγου τοῦ καθηκόντος. ὡς μὴ τε τὴ διαφέρων ἑαυτὰς ἑαυτῶν ἡ ἀναγκάσιον. Ἐπειδή τε τὸ ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ θεοῦ ἐξατμίζομενον ἄνθος, οὐκ ἡ αὐτῆ ὁμοίον, ἀλλὰ μείζον, καὶ πληρέστερον ἡ τοῦ δευτέρου τὸ πρῶτον. καὶ τὸ παντὶ καθαρωτέρον τὸ δεύτερον, πολλῶν ἢ τοῦ τρίτου τὸ μείζον. καὶ οὕτως ἀρχῆς βαθμῶν ἐξηκοντα ὁ πᾶς ἀπῆρτιστο ἀριθμὸς. Πλὴν ὅτι γὰρ πάσας αἰδίου ἑῷ νομοθετήσας ἐτάξεν, ὡς ἂν ἐκ μᾶς ὕλης. ἢς μόνος αὐτὸς εἶδη τελειῶ. ταῖς ἢ ἢ τμήματα, καὶ ταμῆα ἐν μεταρσίῳ ἐτάξε τῆς ἀνω φύσεως οὐρανοῦ. Ὅπως τὸν τε κλίνδρον περιστροφῆς ταξίς τινὶ ἢ οἰκονομία καθηκούση, καὶ τὸν πατέρα τέρπασι. οὕτως δὲ καὶ ἐν τῇ περικαλοῦ τῷ αἰθέρος στάσει, τὰς ἑῷ ἤδη ὄντων μεταπεμφάμενος φύσεις οὕτως φησί. πνεύματος ἐμοῦ καὶ μερίμνης ἐμῆς ψυχῆ, καλὰ τέχνη. ἢ ταῖς ἐμαυτοῦ μακροσαμῶνος χερσὶ, καὶ ἤδη τὸ μὲν καθιερῶ κόσμῳ, λογῶν ἐμῶν ὡς νόμων, τούτων ἐπακούσατε. καὶ τόπου μηδενὸς ἄλλου θιγῆτε, πλὴν τῷ διαταγέντος ὑμῖν ἔσθ' τῆς ἐμῆς γνώμης. εὐσαθέσασα μὲν οὖν ὑμῖν οὐρανός τε καὶ μένει. πάλιν ὁμοίως καὶ ὁ διαταγῆς ἀσερισμός. θρόνοις ἀρετῆς πεπληρωμένοι. εἰ ἢ τὶ νεώτερον, παρὰ τὰ μὰ πρᾶξετε, ἱερὸν ὑμῖν ὀμνύω πνεῦμα, καὶ κρᾶμα τοῦτο, ἄφ' οὗπερ ὑμᾶς ἐγέννησα, ψυχοποιούς τε ταύτας μόν

τὰς χείρας, ὡς οὐκ εἰς μακρὰν δεξιὴν καὶ
 πάλαι ὑμῖν ταχίτευσα. Τοσαῦτα εἶπὼν ὁ
 θεός, ὁ καμὸν κύριος, τὰ λοιπὰ τῆς σοφίας
 ἔνυμφον μίξας ὕδωρ καὶ γλῶσσο, καὶ τίνες ὁ-
 μίαις κρυπτοῦς ἐπιπέτων λόγους, δωματοῦς μὲν,
 οὐ τοῖς πρώτοις δ' ὁμοίους εὐτεκεῖν ἴσους, καὶ
 ζωοποιὸν ἐνθουσιάζας τῷ κράματι ὀπλίοντι
 ὁμοίως ἐπιτάγων εὐβαφῆ τε καὶ εὐπαγῆ ἡμι-
 ἴδμων ἱλασι. καὶ ἐκ τούτου τὰ ἀνθρωποειδῆ
 τῆς ζωῆς διπλασι. Τὸ δὲ τοῦ μίγματος λοι-
 ψανον τὰς ἡδὴ προκοφάσας ἔδωκε. ψυχῶν
 δὲ ταύτας, τὰς εἰς χόρια θεῶν, καὶ τοὺς
 ἔγγυς ἄστρον τόπους καὶ ἱεροὺς δαίμονας με-
 τακκλημέναις ἢ πλάσσειτε λίγων ἢ τέκνα τῆς
 ἡμῶν φύσεως ἡμιθέματα. Δέχθητε τῆς ἐμῆς
 τέχνης τὰ λείψανα, καὶ ἐλάσθη τῆ ἑαυτῆς φύ-
 σι πλάσσειτε τι παρακλήσιον. παραθήσομαι
 δὲ καὶ ταῦτα ὑμῖν παραδείγματα. Καὶ λαβῶν
 εὐ καὶ καλῶς, τὸν ζωδιακὸν συμπάντος ψυχι-
 κῶς κινήσεις διέταξε κόσμῳ πρὸς τοῖς ἀνθρω-
 ποειδίαις τῆς ζωδίων, τὰ ἐξῆς ἀπερτήσας ὅσον
 ζωδίοις, καὶ τὰς πανουργοὺς ἐχαρίσατο δωά-
 μους καὶ πάντεχνοι πνεῦμα ἡμιθετικὸν τῆς οἰ-
 αῖης μελλόντων ἐσιδεῖ καθολικῶς πάντων, καὶ
 ἀπέναντι, ἑσπεύοντες. τοῖς ὁρατοῖς ἔργοις αὐ-
 τῆς, τὸ ὁρατὸν πνεῦμα ὀπλίοντι. Οὐσίαν
 δ' ὁμοιοφύειας, ὅπως αὐτῶ αὐτοῖς, ἔτιμα
 ἡμῶν ἡμῶν. αὐτὰ δ' οὐκέτι ἀνάγκη ἔχου-
 σιν ἄλλοτι ποιεῖν ἢ ἔβησαν ἔργασαδῶ. Τὸ
 οὖν, ὃ τεκούσα ἐποίησαν αἱ ψυχῆς ἢ καὶ
 οἶπεν ἰσῆς. Τὸ κεραμμένον ὃ τέκνον ὄρε,
 τῆς ὕλης λαβόμενοι, κατενόουσαν φῶτον, καὶ
 τὸ τοῦ πατρὸς προσεκύουσαν κρᾶμα. καὶ πό-
 δον τῆς συμπεπλεγμένης, ἐπιζήτωσαν. Τὸ δὲ
 ἑὶ αὐταῖς οὐκ εὐποροῦν ὀπλίοντι. Ἐνθεν δὲ
 καὶ ὅτι ἐπιζήτησας, ἰσφοβούτο μὴ τοῦ πα-
 τρὸς ἑσπεύσασιν χόλω. Καὶ ὅτι τὸ ἀράθων
 τὰ προσταχθέντα ἰσράθωνσαν. Ἐνθεν ἰσ μὴ
 τῆς ἀνωτέρων ὕλης, τῆ ἑσπεύοντι κούφον ἑ-
 χούσης τὸν ἐπιτάγων, τὸ τῆς ὀπλίον γένος
 ὁμοφύειας. Ἐν τούτῳ ἡμιπαγῶν ἡδὴ τοῦ κρᾶ-
 ματος ἡμιθέτου. καὶ ἡδὴ τὴν σερπέντι πᾶ-
 ξιν λαβόντος, τὸ τῆς τετραπόδων ἑπλάσων.
 Τὸ δὲ ἡδὴ κούφον, καὶ ἑτέρας ὕψιστας
 ὕψιστας δαίμονας οἰς διάνηξιν, τὸ τῆς ἑχθίων.
 ψυχῶν δὲ τοῦ λοιποῦ, καὶ ἡδὴ κατωφεροῦς
 ὑπάρχοντος τὴν τῆς ἑρπετῆς αἱ ψυχῆς φύ-
 σιν ἑπαινούσων. Αὐτὰ τε ὃ τέκνον, ὡς τὸ
 ἀράθων ἡδὴ καὶ περιέρχον ὀπλίοντι τόλμαν.
 καὶ παρὰ τὰ διατεταγμένα, ἑσπεύον. καὶ ἡδὴ
 τῆς ἰδίων τμημάτων καὶ ταμῶν προέρχον-
 το. καὶ ἑσπεύον οὐκέτι ἡθελον τόπου μένειν.
 αἰετὸ ἐκινούοντο. καὶ τὸ ὅτι ὅτι ἑσπεύον μίας μοῆς
 ἀλλοῦ δαίμονος ἡγούοντο. Τοῦτο μὲν φησὶν, ὃ
 τέκνον ἑρμῆς, ὡς καμὸν λίγων, καὶ τὸν τῆς ὁ-
 λων κύριον καὶ θεόν, οὐκ ἐλασθαι, ὃ ἀράθ-
 σουσιν. Κόλασιν δ' αὐτῆς ἐπιζήτησιν καὶ δεσμὸν ὃν τλη-
 μέτως ὀπλίοντι. καὶ δὲ καὶ ἑσπεύον, τῶ πάντων.

manus, non multo post, vincula, & po-
 nas vobis arte parabo. Hæc dicens Deus, meus
 quoque dominus, reliqua elementorum co-
 gnata miscens, aquam & terram, & quosdam
 arcanos pronuncians sermones, potentes
 quidem, sed primis non similes, neque æqua-
 les ad bene parandum. Et vitalem inspirans
 temperamento supernatanti similiter, con-
 creto bene unctum, & bene concretum cum
 esset factum sumpsit. Misti vero reliquias
 animabus, quæ iam profecerant dedit. Ani-
 mabus scilicet ijs quæ in Deorum regiones
 & astris proximos locos, & sacros dæmo-
 nas, conuocatis. Fortunate inquires, o fi-
 liæ, meæ naturæ germina. Suscipite artis meæ
 reliquias, & unaquæq; natura sua formet ali-
 quid assimilabile. Apponam vero vobis etiam
 hæc exempla. Et sumens bene ac pulchre
 Zodiacam, consonanter animarum moti-
 bus, disposuit ornatum ad signa quæ huma-
 na sunt figura, sequentia disponens veluti
 animalia, & vastas largitus est vires, & spi-
 ritum artificiosum generatuum eorum quæ
 in perpetuum erant futura vniuersaliter om-
 nium. Et discessit pollicitus, visibilibus eo-
 rum operibus, visibilem spiritum coniuga-
 re, essentiamque similis genituræ, ut ipso so-
 bi alia gignerent similia. Ipsa vero necessi-
 tatem non amplius habent, aliud quid fa-
 cere, quàm quæ prius effecissent. Quid ergo,
 o Mater, fecerunt animæ? Et dixit Isis. Id
 o fili Hore, quod e materia erat tempera-
 tum sumentes, cogitabant primo, & Patris
 temperamentum adorabant. Et vnde con-
 fectum esset, quæritabant. Id autem illis non
 erat facile dignoscere. Vnde sane, & quod
 quæritabant timuerunt, ne in patris incide-
 rent iram. Et ad ea quæ iniuncta fuerant a-
 genda sunt conuersæ. Vnde ex superiorum
 materia; summe leuem habente compaginem.
 auium genus formatunt. Cumque iam semi-
 compactum esset temperamentum, & soli-
 dam concretionem acciperet, genus quadru-
 pedum finxerunt. Quod uero minus bene,
 & alterius humiditatis sane indignum ad per-
 fectionem, genus piscium. Reliquum uero
 cum frigidum esset & deorsum feretur, serpen-
 tium naturam animæ nouiter, effecerunt. Ip-
 se uero, o Fili, tamquam aliquid fecissent iam
 superflua audacia sunt armatæ. Et præter iussa
 faciebant, & iam e suis sectionibus, & cel-
 lis exhibant, & vno in loco nolebant am-
 plius manere, & semper mouebantur, & in
 vno solo manere ultra, mortem putabant. Hoc
 quidē o fili, dicit Hermes, etiā mihi dices, vni-
 uersorū dominū & deū non latuisse, quid face-
 rent, Pœnā autē eis quærebat & uinculū, quod
 misere sufferrent. ut sane uisum est omnium
 I duci,

HERMETIS TRISMEGISTI,

duci, & domino, hominum fabricam arte efficeret, in quo animarum genus perpetuo puniretur. Et tunc me aduocans ait Hermes, dixit. O animæ meæ anima. & Mens sacra mentis meæ. Vtiquequo angusta natura inferorum, cernitur? Vtiquequo, ea quæ iam facta sunt, inertia manent, & illaudata. Sed duc ad me, cælestes deos omnes, Fili, dixit Deus, vt Hermes ait. Illi vero venerunt ad mandatum. Respicite inquit in terram, & in omnia quæ humi sunt. Illi vero celeriter, & respexerunt, & mente comprehenderunt, quæ volebat imperator. Et dicenti de hominum generatione, si quid quisque potis esset præbere, ijs qui gignendi erant. Dicebat Sol, plus lucebo. Pollicebatur Luna, cursum qui post solem est illuminare. Dicebat etiam iam ante genuisse pauorem, & silentium, & somnum, & quæ multis eis erat futura, memoriam. Saturnus nunciauit, iam se patrem factum, Pœnæ, & necessitatis. Aiebat Iuppiter, ut ne omnino inter se pugnaret, genus, quod erat futurum Fortunam, & Ipem, & pacem genui. Mars dicebat, se agonizæ, iræ, & contentionis esse patrem. Venus non tardauit, ac dixit Ego vero, Cupidinem ipsis, o domine, & voluptatem coniugabo, & risum, ne durissimam cognatæ animæ damnationem sufferentes, amplius puniantur. Lætabatur magis, o Fili, Venere hæc dicente. Ego vero inquit Hermes, faciam hominum naturam, & sapientiam illis, & temperantiam, & suadam, & veritatem imponam, & non cessabo inuentioni assistere. Sed & vos homines qui sub meis signis Zodiaci nascuntur perpetuo, in mortali vita adiuuabo. Signa enim mihi in Zodiaco dicauit pater, & opifex prudentia, & intellectualia, & tunc magis, quando impositus eis astrorum motus, consonantem habuerit cuiusque naturallem actionem. Lætatus est Deus, mundi dominus. Hæc audiens, & iussit fieri tribum hominum. Ego vero, inquit Hermes, quæsiui materiam, qua oporteret vti, & orabam Monarcham. Ille vero iussit animabus, reliquias misturæ tradere. Quas accipiens, reperi prorsus siccas. Vnde multo pluri, quam opus erat in mistura vsus sum aqua ita, vt materiæ molem quasi nouam efficerem, vt solubile omnino, & debile, & impotens, quod fingebam efficeretur. Et præter quàm quoddam prudens esset, etiam robore esset plenum. Confinxi ergo, & pulchrum euasit, & lætabar intuens meum opus. Et ab imo vocaui Monarcham, vt inspiceret. Ille vero et uidit, & est gaudius. Et iussit, animas corpora subire. Ille vero tunc primum ingemuerunt damnatas se

πυγμόνι καὶ Δεωότη, τὸ ἦν ἀνθρώπων σὺν
σημα τεχνισαδὺ ὅπως ἐν τούτῳ τὸ ἦν ψυ-
χῶν διαπαντὸς γένος κολαζήται τότε ἢ με-
σαπεμφάμνος ἐμὲ, φησὶν Ἑρμῆς εἶπεν, ὃ
ψυχῆς ἐμῆς ψυχῆ, καὶ νοῦς ἱερός ἐμοῦ νοῦ, ἀ-
χρεῖου γεγνη φύσις ἢ ἦν ὑποκειμένων, ἐρᾶ-
ται? Ἀλλε ποτὲ τὰ ἤδη γεγονότα ἀργὰ μίνοι,
καὶ ἀνεγκωμιασα. Ἀλλὰ, ἀγε δὴ μοι τοὺς ἐν
οὐρανῷ θεοὺς πάντας ἤδη εἶπεν ὁ θεὸς, ὃ
τέκνον, ὡς φησὶν Ἑρμῆς. οἰδὲ ἦλθον πρὸς ἐπι-
ταγμα. Ἀπεῖδτε εἶπεν ὡς τὴν γλῶ, ἢ πάν-
τα τὰ χαμαί. Οἱ ἢ ἐν τάχει καὶ εἶδον, καὶ
ἔνοησαν ἂ ἐβούλετο ὁ δωασις. καὶ εἶποντε
ὅπερ τῆς ἦν ἀνθρώπων γνύσεως σωθήεντο, εἴτε
παρ' ἑνὸς ἐκείνου τὶ δωατὸς ἐστὶ παραχθῆν
τοῖς μέλλουσι γίνεσθ. Ἐλεγον ἥλιος, ἐπιπλῆον
λαμπῶ. Ἐπιχρῆτο σελήνη, τὸν μετὰ τὸν
ἥλιον δρόμον φωτίσω. Ἐλεγε καὶ προπύλαι-
δοπιποικέναι φόβον, καὶ σιγῶν, καὶ ὑ-
πνον, καὶ τὴν μέλλουσαν αὐτῆς οἰσίδι ἀνα-
φελῶ μνημῶν. Κρόνος ἀπειγγαίεν ἤδη πατὴρ
γεγονέναι καὶ δίκης, καὶ ἀνάγκης. Ζεὺς ἔ-
λεγεν, ὡς μὴ παντάπασι πολεμῆσαι τὸ φυ-
λον τὸ ἐσόμενον ἤδη αὐτοῖς, τυχῶν, καὶ ἐπι-
δα καὶ εἰρωμῶν γηγίνηκα. Ἀφρ ἀγωνίας ἔο-
λεγεν ἤδη, καὶ ὄργης, καὶ ἐριδος πατὴρ ἦν.
Ἀφροδίτη οὐκ ἐμίλησεν ἀλλὰ εἶπεν. Ἐγὼ δὲ
πόδον αὐτοῖς ὃ Δεωοτα, καὶ ἔδοντῶ ἐπιζῆ-
ξω καὶ γέλωτα, ὡς μὴ χαλεπωτατῶν αἰ συ-
γμῶς ψυχῆ τὴν καταδικῶ ὑπομείνουςαι, ἐπι-
πλῆον κολαζήνται. Ἐτερπτε ὃ τέκνον ἐπι-
πλῆον Ἀφροδίτης τὰδε λεγουσῆς. Ἐγὼ δ' εἶ-
πεν Ἑρμῆς, καὶ ποιήσω ἦν ἀνθρώπων φύσιν, ἔο-
φη, καὶ σοφίαν αὐτοῖς καὶ σωφροσύνην καὶ ποι-
θῶ, καὶ ἀληθινῶν, ἀναθήσω. Καὶ οὐ παυσομασ
τῆ εὐρέσει σωμῶν. ἀλλὰ καὶ ἦν ὑπὸ ζωδίων ἦν
ἐμῶν, γινομένων ἀνθρώπων οἰς αἰὶ τὸν θνητὸν
βίον σφειλήσω. Ζωδία γὰρ τὰ ἐμοὶ ἀντίκειν ὃ
πατὴρ καὶ δημιουργός, ἐμφροσαγε καὶ τσερά. καὶ
τοτε πλῆον, ὅταν ἐπικειμένη αὐτοῖς ἦν ἀστέρων κί-
νησις σύμφωνον ἔχη τὴν ἐνὸς ἐκείνου φυσικῶν ἐ-
νέργειαν. Ἐχαίρειν ὁ θεός, ὃ Δεωοτις κόσμου,
ταῦτα ἀκουσας, καὶ προσέταξε γίνεσθ φύλον
ἦν ἀνθρώπων. Ἐγὼ δὲ φησὶν Ἑρμῆς, ἐπέζη-
του ὑλλῶ τινὶ θεῶν ὄχι χρεῖσαδὺ, καὶ παρεκα-
λου τὸν Μοναρχον. Οἱ ἢ ταῖς ψυχῆς προσέ-
ταξε τοῦ κραματος τὸ λείψανον δούνα. Καὶ
λαβῶν, εὐρον αὐτὸ παντελῶς ξηρον. Ἐβην πολλῶ
πλῆονι τοῦ θεῶτος ἐχρησαμῶν καὶ μίξιν ὑδατος,
ὡς τὴν τῆς ὑλης συσασιν, ὑσαροποιήσαδὺ, ὡς
ἐκλυτον πανταπασιν καὶ ἀδενῆς καὶ ἀδωσίμων
τὸ πλαστομῶν ἦν, ὡς μὴ πρὸς τὸ σωμ-
τὸν ἦν, ἐτι καὶ δωάμωσ ἢ τεπληρωμένον. Ἐπλα-
σα, καὶ καλὸν ὑπῆρχεν, καὶ ἔτερομῶν βλέπων
μου τὸ ἔργον, καὶ κατωθεν ἐπεκαλεσαμῶν τὸν
μόναρχον θεορῆσαι. Οἱ ἢ καὶ ἠδὲ καὶ ἐχά-
ρη. Καὶ τὰς ψυχῆς ἐκέλευσ ἐσαματιθῶναι.
αἱ δὲ τότε πρῶτον συγτάσασαι, κατακρίτους
ἑαυτῆς

φαντάς μαθούσαι. Εθαύμασα οὖν καὶ τοὺς
 ἑστὶ ψυχῶν λόγους. Πόσση τέκνον Ωρε,
 κρυπῆς γὰρ ἑπακουίης θεωρίας. ἤ εἰ μὴ προ-
 πάτων Καμηφης ἐτυχεν ἑπακουίης, παρα-
 Ἑρμοῦ τοῦ πάντων ἔργων ἑπονηματογρα-
 φου παρὰ τοῦ πάντων προφητείου Καμη-
 φης, ἔποτε καὶ τῶ τελείῳ μέλανι ἐτίμησε.
 Νῦν δ' αὐτὸς σὺ παρ' ἑμοῦ. Οὔτε γὰρ εἰ θαύ-
 ματα καὶ μεγαλοδοξίᾳ ἑμῶν ἐγκαταλλήδω-
 τοῖς σάμασιν αἱ ψυχαί, αἱ μὴ αὐτῆς, αὐ-
 τὸ μοῖον ἐδύροντο, καὶ ἐσέναζον. καὶ ὄντες
 πρότερον τῶν γεγονότων θνητῶν τὰ ἐλευθέρη
 δουλοῖς ποιοῦσαν μάλ्लήσῃ τῆς σωτηρίας τοῦ καὶ
 φίλης ἑπονησίᾳ ἐρυμίας, μαχίται καὶ σα-
 σιάζει, καὶ οὐχ ὁμοιοῖ πρὸς τοὺς κρατήσαν-
 τας αὐτῆς. ἀλλὰ καὶ εἰάν τυχὴ θεοχρησίᾳ
 θανάτῳ παραδίδουσιν, τοῖς αὐτοῖς ἐπιβάλ-
 λοντας. Αἱ δὲ πλέον ἐπιζῶν δίκῃ ἀσπίδων,
 ἔξυ δὲ κοκκυσάσα ἑτέρα, καὶ πρὸς τὸν λό-
 γον ἰκανὰ κλαύσασα, καὶ πολλὰκίς ἀνωτε-
 ρα καὶ κάτω τοὺς ὡς ἐτυχεν ἔχουσα φέρουσα
 ὄφθαλμοῦς. Οὐρανο, τῆς ἡμετέρας, εἶπεν,
 ἀρχὴ ἡμέσεως αἰθῆρ τε καὶ ἀήρ. καὶ τοῦ μο-
 νάρχου θεοῦ χεῖρὲς τε καὶ ἱερὸν πνεῦμα θεο-
 λαμπῆ τε ὄφθαλμοῖ θεῶν ἀστρα, καὶ φῶς ἡ-
 λίου καὶ σελήνης ἀκοπίαςον, τὰ τῆς ἡμετέ-
 ρας ἀρχῆς σωτήρια. ὦν ἀπάντων ἑπονησί-
 να, ὡς ἐνάθλιμα πάρομῳ. Πλέον δ' ὅτι ἑπο-
 νησίᾳ, τε καὶ λαμπρῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ
 θεοχρησίᾳ καὶ πλουσίῳ πολοῦ, καὶ ἐπι-
 τῆς μακαρίας μετὰ θεῶν παλιτίας, εἰς ἀ-
 τιμα καὶ ταπεινά οὕτως ἐγκατερχρησίᾳ
 σκλήματα. Τί ταῖς δυσλίαις ἡμῶν ἀπο-
 πῆς οὕτως πῆρακται? Τί ἑστὶ κολασαν τοῦ-
 των ἀξίον, ὃ καὶ τὰς δειλίαις ἡμῶν ἀμαρ-
 τίας ἀειμένουςιν, ὅσα διὰ τὰ πονηρὰ ἑστὶ ἐλ-
 πίδων ἀραξομῶν. Ἰνα τῶ ὑδαρῆ καὶ ταχυ-
 διαλυτῶ σάματι πορίζομῳ τὰ ἐπιτηδῆα?
 ὄφθαλμοῖ τὰς οὐκέτι τοῦ θεοῦ ψυχῆς χω-
 ρίσουσιν, ἀλίγαι καὶ παντελῶς μικρὸν ἑστὶ
 ἐν τοῦτοις ὑγρῶν καὶ κυκλῶν, τοῖς ἑπο-
 νησί προγόνον οὐρανοῦ ὀρώσαι, στεναζομῶ αἰ-
 ἑστὶ δὲ ὅτε καὶ οὐ βλέπομῳ ἐνθα ὄφθαλμοῖ,
 τῶ λαμπρῶ βλέπομῳ, τοῖς δὲ ἀμμοσιν
 αὐδῶν ὀρώμῳ. ἀθλια γὰρ κατεκρίθημῳ,
 καὶ τὸ βλέπειν ἡμῶν οὐκ ἀντικρυς ἐχωρίδῃ.
 ὅτι χωρὶς τοῦ φωτός, ἡμῶν τὸ ὄραν οὐκ
 ἔδοδῃ. Τότῳ τοῖνυν καὶ οὐκέτι εἰσὶν ὄ-
 φθαλμοῖ. ὡς δὲ καὶ ἑστὶ συζητῶν φουαγ-
 των ἐν ἀέρι πνευμάτων ἀκρῶσαι Γλημά-
 τας οἰσομῳ ὅτι μὴ συμπνέομῳ αὐτοῖς, ὁ-
 κος ἡμῶν ἀντὶ τοῦ μεταρσίῳ κόσμου τοῦ-
 του ὃ βραχὺς ἀειμένῃ καρδίας ὄγκος.
 Αἱ δὲ ἑπονησίαις ἡμῶν ἀφ' ὧν εἰς οἶα κα-
 τέθειμῳ, ἑπονησίαις τὸ λυπηδαῖα διαποτα,
 καὶ πάτερ, καὶ ποιητὰ, καὶ τάχως οὐ-
 τως σὺν ἔργῳ ἡμέλειας, διάταξον ἡμῶν
 τινὰς ὄρους ἐπὶ ἑστὶ βραχὺς ἡμῶν ἀξίωσον λόγῳ,

esse cognoscentes. Miratus sum anima-
 rum etiam sermones. Mentem adhibe, o
 fili Hore. Reconditam enim audis con-
 templationem, quam avus Camephes for-
 te audiuit ab Hermete, omnium factorum
 commentatore, ab omnibus vetustiore Ca-
 mephe. quando & perfecto attramento eum
 honoravit. Nunc vero tu ipse, a me. Quando
 namque o admirabilis fili & magnanime, de-
 buerunt includi corporibus animæ. Aliæ qui-
 dem ipsarum, id tantum querebantur, & ge-
 mebant. Et quemadmodum beluarum libe-
 ræ quæ sunt servitutem, malorum expecta-
 tione, a consueta & amica solitudine ab-
 stracta pugnant, & dissident, & concor-
 des nolunt esse, cum iis qui eas ceperunt, sed
 si fors tulerit etiam morti tradunt, aduer-
 sus eos insurgentes. Aliæ vero magis su-
 bilabant, instar aspidum. Acute alia suspi-
 rans, & ad sermonem satis lachrymans, &
 læpe sursum deorsumque ut tulit fors se ha-
 bens oculos circumtulit. Atque ait. O cœ-
 lum nostræ principium generationis, & tu æ-
 ther, & ær, & monarchæ Dei manus, & sacer
 spiritus. & rutili Deorum oculi astra, & lux
 Solis & Lunæ infatigabilis, qui nostri prin-
 cipij estis conuiux. A quibus omnibus retra-
 ctæ, quàm misera patimur. Atque etiam
 magis, quod a magnis, & splendidis, &
 sacri circumfusione, & diuite polo, & a
 beata cum Diis politia, ut in inhonora,
 & tam depressa vincæ fumus habitacula.
 Quid nobis misellis tam indecens factum
 est? Quid his pœnis dignum, quæ nos
 pauidas peccatrices adhuc manent? Quæ
 nam mala spe, agemus? ut aqueo, &
 cito soluendo corpori præbebimus ali-
 menta? Oculi non amplius Dei animas
 admixent. Pauca uero profus parum,
 ex his humoribus & circulis, suum pro-
 genitorem cœlum aspicientes, gemimus
 semper; Est aliquando etiam ut non
 cernamus, ubi sunt tenebræ clæro ipso
 perspicimus. oculis vero nihil videmus.
 Miseræ namque damnatæ sumus. Et cer-
 nere nobis opposita non est concessum.
 Quoniam absque luce videre, nobis
 non est datum. Loci, igitur, sed non
 oculi sunt amplius. Itaque & cognatis
 in aere spirantibus uentis, audire
 miseræ perimus, quia cum ipsis non
 flamus. Domus nobis pro sublimi mun-
 do hoc, breuis nos manet cordis mo-
 les. Solutas uero nos, a quibus in qua-
 lia, descendimus, perimat dolor, o do-
 mine. & pater, & factor. Tam cito ope-
 ra tua neglexisti? Ordina nobis termi-
 nos aliquos, & breui dignare sermone,

HERMETIS TRISMEGISTI,

quousq; totum habemus splendidum cerne-
re mundum. Consequuntur sunt o filii, animę cū
hęc dixissent. Aderat enim & Monarcha. Et
super veritatis Thronum, sedens præcantibus
hęc respondit. Amor vestrum o animę, do-
minabitur, & necessitas. Et qui post me sunt
omnium domini & duces. Animę vero quę-
cumque infenscibilia mea sceptrā colitis,
sciatis quousque sine peccato estis, hominis
habitabitis regiones. Si quę uero nobis reī
alicuius propinquauerit reprehensio, ipsę
fatalem locum damnatę habitabunt. Si uero
uestrę mediocres fuerint accusationes, mor-
tale carniū vinculum relinquentes, rursus
sine eiulatu locum supræcelestem salutabi-
tis. Si uero maiora feceritis peccata, sine
non decenti e corpore exhibitis, sed cælum
non amplius habitabitis, neque hominum
corpora, sed bruta animalia pererrantes in
posterum perseuerabitis. Cum hęc dixisset,
o filii Hore, omnibus ipsum spiritum est lat-
gitus. & rursus est locutus. Sed non temere,
& fortuito leges tuli, contra uestra crimina.
Sed sicuti in peius, si quid feceritis indecor-
um. sic in melius, si quid cogitabitis uestra
genitura dignum. Ego namque, & non alius
quisquam inspector & speculator ero. Agnos-
cite ergo, quod ob prius acta a vobis, pœnam
hanc sustinetis, & incorporationem. Ergo &
regenerationis corporum vobis erit differēs.
Ob benefacta autem cum prima felicitate erit
dissolutio. Obcæcabitur uero uestra prudentia
si quid me indignum facietis. Vt pote contra-
ria cogitare. Et pœnam, ut beneficium susti-
nebitis. Sed mutationem in meliora fuscipiente
in homines, reges iusti, philosophi
Germani, Conditores & legislatores. Arioli
veraces, medici legitimi, optimi prophete
Deorum, Musici periti, Astronomi intelli-
gentes, augures clari, exacti sacrificuli. Et quo-
rumcumque bonorum & pulchrorum eritis
dignę. In aues uero Aquilę. quia nihil cognat-
arum vel uolenter rapiunt, neque comen-
dent. Sed neque prope ipsas animal aliud debi-
lius ipso, iniuria affici permittetis. Iustior
enim virtutum natura adueniet. In qua-
drupeda Leones, robustum enim animal, &
naturam nactum infomnem quodammo-
do, & corruptibili corpore immortalem
exercet naturam. Neque enim ægrotant,
neque dormiunt. In reptilia, dracones.
Potens enim animal, & longæuum, inno-
cium, & homini amicum. Ita enim & ci-
curabitur, & venenum nõ habebit. Sinet quo-
que senescere quasi Deorum natura. In natan-
tibus, Delphines. Nam isti miserebuntur eos
qui in pelagos cadunt. Et qui adhuc spirant
deferent in terram. Mortuus uero non attin-

ews eti di olou tou pefpauous echoum blēpēn
kōsmou. Epētuchon, tēknon Ωρε, ai ψυχαι tā
ē eipousai. Parlw gar kai Mōnarchos, kai tā
ē, ēp' tou tēs alētheias καθίτας θρόνου ταις
διηθείσαις εφώνησεν. Ερωσ υμῶν ψυχαι δι-
ασῶσι και ανάγκη, οι ē gar' μετ' ἐμὲ πάντων
δύωτοαι και ταξίαρχοι. Ψυχαι δ' ὄσαι τιw
ἀγῆρατον μου σκηπτουχίαν θρασκουετο, ἴσε ὡς
ἴωσ ἰw ἀναμασῶτητοι ἴσε, τὰ του ἀνθρώπου
οικήσῶτε χωρία. Εἰ δ' ἄρα τῶς ἡμῶν τῶς ἐγ-
γείσι μὲμφῶς, θνητοῖς και αὔται πρὸς μεμοι-
ρασμένον χωρον καταδικασθῶται ἰνοικίσῶται.
Κἂν ἰw ἰw υμῶν μέτῶτα τὰ αἰτιασκατα, τὸν
ἐπίκῆρον ἦσ σαρκῶν σῶδῶσμον καταλειποῦσαι,
πάλιν ἀσένανκτον τὸν ἐπ' αὔτον οὐρανὸν ἀσασ-
ζῶδε. Εἰ δ' ἄρα τῶν μῶζῶτων ἀμαρτημάτων
ἴσεδε ποιητικῶ, οὐ μετὰ τέλους καθῆκοντος
ἦσ πλασμάτων προσελθουσαι, οὐρανὸν ἰw οὐ-
κῆτι οικήσῶται οὐδ' αὔ σῶματα ἀνθρώπων, ζῶα
δ' ἀλογα μεταπλανάθῶσαι λοιπὸν διατελέσῶτε.
Τὰ ē εἰπων, ὡ τέκῆνν Ωρε, πάσαις αὔτο ἴχα-
ρίσατο τὸ πνεῶμα, και πάλιν εφώνησε. Αἰλ'
οὐκ εἰκῆ και ὡς ἴτυχεν ἰνομοθέησα τὰς δια-
βολὰς υμῶν. αἰλ' ὡς ἴπ' τὸ χεῖρον, εἰ τι δια-
πράξῆτε ἀχῆμον, οὐῶσ ἴπ' τὸ βέλτιον, εἰτε
βουλεύεδε τῶς εἰωῦσ ἡμῶς αὔξιον. Εγὼ γαρ'
και οὐ τῶς ἴτερος ἐπὸπῆσ αὔτο και ἐπίσκοπος
ἴσομαι. Επῆγῶτε δ' οὐν, ὡς διὰ τὰ πρὸδεῖν
πραχθέντα υμῖν κῶλασιν ταυτίw ἴσπομένετε.
και ἴσοματῶσιν. και τοῖw διασφορὰ τῶς πα-
λιγῆσῶσῶς υμῖν ἴσε σῶμάτων, ὡς ἴσῶν διασφο-
ρά. Εὐεργεσία ē και ἡ πρὸδεῖν εὐδαμονία ἡ
δῶλῶσῶς. Τυφλωθῶσῶται δ' ἡμῶν ἡ φρονῶσῶς,
ἴαν τῶ ἀνάξιον ἐμου δόξῆτε πρῶσῶσιν, ὡς τὸ
φρονῶν τὰ ἴναντια. και τῶ ἰw κῶλασιν ὡς
εὐεργεσία ἴσπομένετε, τιw ē εἰς τὰ βελτίοσα
μεταβολῶν ἐκδεχόμεθῶι, εἰς μ' ἀνθρώπων βα-
σιλῶς δῶχοι, φιλόσοφοι γῆσῶσι, κτίσαι, και
νομοθέται, μαντεῖς οἱ ἀληθῶς, ριζοτομοι γῆ-
σῶσι, ἄριστοι πρῶφηται θεῶν, Μουσικοἱ ἴμπῶ-
ροι, ἀστρονόμοι νοεροι, οἰασοσκόποι σαφῶς, ἀ-
κρῶσῶς ἴνῶται, και ὀπίσῶν ἴσε καλῶν κῶγα-
θῶν ἀξῶσαι. Εἰς τῶ πῶλα αὔτοι. Δῶτι οὐδῶν
ἦσ ὀμοῶων οὐτε ἐκβροσῶσῶσι, οὐτε θοῖουσῶ-
ται, αἰλ' οὐδῶ πῶσῶσι τῶσῶν ζῶων ἴτερον ἀ-
δεγῶσῶρον τῶ αὔτου ἀδικῶν ἀφῶσῶσῶτε. ἐπὸδῶ-
τερα γαρ' ἡ ἦσ ἀρεῦσ φύσῶς μετελευσῶται. Εἰς
ἦ τέτραποδα λῶοτες, ἴχυρον γαρ' τὸ ζῶον και
φύσῶς ἴτυχεν ἀκοιμητου πρῶπῶ τῶν, εἰ θῶαρ-
τῶ σῶματι τιw ἀθανατογυμναζόμενον φύσῶν,
οὐτε γαρ' κῶμῶουσι. οὐτε κοιμῶησαι. Εἰς δ' ἴρ-
πετα δῶκόνῶτες, δῶωατὸν ἴτε τὸ ζῶον και μα-
κρόβιον, ἀκακόντε και φιλανθρώπων. οὐῶσ τε
οὐν και τῶσῶσῶσῶται, και ἴδῶν οὐκ ἴξῶν. ἴασῶ
ἦ και γῶρῶσῶσῶν καθαπῶρ φύσῶς ἡ θεῶν. Εἰ ἦ
ἴνῶουτῶν, δῶλῶνῶτες, συμπαθῶσῶουσι γαρ' και τῶς
εἰς πῶλαγος ἴμπῶσῶσῶσι οὐτοι, και τὰ μ' ἐμ-
πῶσα διακοσῶμῶουσι εἰς γῶν. ἴων ἦ τελῶτε-
σῶσῶν,

σάνται, οὐδ' ὄλωσ ποτὲ ἀΨονται, καὶ τοι φι-
λοσροτάτου πάντων ἰσομένου, τοῦ ἤϊ ἐνύδρων
γένους. Τοσαῦτα ὁ θεὸς εἰπὼν ἀφθαρτος νοῦς
γίγνεται. Τούτων οὕτως ἡμομένων τέκνον ὦρε,
ἔχυροτατοντα καὶ γῆς ἀνίσταται πνεῦμα. ἀκα-
τάληπτον μὲν φειοχρῆ σώματος, δυνάμει δὲ προ-
νήσας ὑπάρχων. Ὁ καίτερ εἶδος, ὑπὸρ ὄν
ἐπιπυθάνετο τὸ σῶμα, καὶ τύπον ἀνδρὸς φει-
ποιόμενος, καὶ καλὸν, καὶ σιμμοφρεπὲς ὄν, ἔσφ-
ρολαρ δ' ἀγριον, καὶ πλῆρες φόβου, ὁ δὲ πα-
ρωτίκα τὰς ψυχὰς οἰοῦσας οἷς τὰ πλάσμα-
τα θεωρῆσας, ἀν τιπὲς ἔλεγον οὕτως καλοῦν-
ται. Ἡ Ἑρμῆ, τολμηρὸν ἔργον ποιῆσαι τὸν ἀν-
θρωπον φειόμενος ὀφθαλμοῖς, καὶ ἀλάου γλώσσης,
ἀκουσικὸν μάλλον ἢ), καὶ ἤϊ αὐτῷ μὴ φρο-
σκηνοῦσαν λίχρον ὀφρῆσει, καὶ μέχρι πάντων τῶν
τῆς ἀφῆς ἀπῆκῶ μέλλοντα καταχρῆσαι. Τού-
τον ἀμείρινον καταλήψαι κίρκικας ὁ ἡμοσιουρ-
γὲ τὸν ὄραν μέλλοντα τολμηρῶς τῆς φύσεως τὰ
καλά μυστήρια; Ἀλυτον ἔασαι θέλεις τούτον, καὶ
μέχρι ἤϊ πέραν γῆς τὰς σεαυτοῦ μέλλῆσονται
πέμπτην ὀφρῆσας. βίξας φουτῆ ἀνακαμψουσι
ἀνθρωποι, καὶ ποιότητα ἐξετάσουσι χυλῶν. Λί-
θων φύσει ὀφρῆσας, καὶ δια μίσην ἀνα-
τέμνουσι ἤϊ ζῶων, τὰ ἀλογα οὐ μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἰαυτοῦς ὅς ἐγένοντο ἐξέταξῆν θέλοντες. τολ-
μηρὰς ἐκτείνουσι χείρας, καὶ μέχρι θαλάσσης,
καὶ τὰς αὐτοφύεις ὑλας τέμνοντες μέχρι καὶ ἤϊ
πέραν διαπαρθμῆνουσι, ἀλλήλους ἐπι ζήτησιν.
Καὶ τίς ἐνδοτέρω ἤϊ ἰερῶν ἀδύτων φύσει ὑ-
πάρχει, τὰ μέχρι ἀνω διασούσι, παραλήρησα
βουλόμενοι. Τίς οὖν κατέσκη κίρησις. Ἐτι μί-
πρια ταῦτα. Ἀπίκη γαρ' οὐδὲν ἔτι, πλὴν γῆς
τόπος ἔχαστος. ἀλλὰ καὶ τούτων τλὴν ἔχαστῶ τῶ
θέλειν ἰρευῆσιν νύκτα. Μηδὲν οὖν ἰμπόδιον
ἔχουσι. ἀλλὰ τῶ τῆς αλυτίας ἀγαθῶ μνηθῶ-
σι, καὶ τοῖς χαλεποῖς μὴ βιαδύντες τοῦ φόβου
κίρησις ἀμείριμη βίβη τριφῆσουσι. Ἐἴτα οὖν
μέχρι οὐρανοῦ φειόμενος ὀφρῆσας τὸλμαν.
οὐλοῖ οὐκ ἀμείριμους ἐκτενοῦσι. Ἐκὸ καὶ τὰ
τοιχεῖα τὰς ψυχὰς αὐτῆς ἔχουσι. Διδάξον ἰν-
τευθῆν ἔραν τούτου βουλεύεισ, ἵνα ἔχουσι καὶ
τῆς ἀποτυχίας τὸ χαλεπὸν φοβηθῶσι. ἵνα τῶ
τῆς λύπης δακρυρῶ δαμαδῶσι. ἤϊ ἐλπιζομέ-
νων ἀποτυχόντες. χρεοκοπηδῶ ἤϊ ψυχῶν αὐτῆς
τὸ περιεργον ὀφρῆσας, καὶ φόβοις, καὶ λύπαις,
καὶ ἐλπίαις πλάσας. Ἐταλλῆλοι τὰς ψυχὰς αὐ-
τῆς, ἔρωτες νομέδωσαν, ἐλπίδες, ποικίλαι
ὀφρῆσας, ποτὲ μὲν ὀφρῆσας ποτὲ ἤ
ἀπῆκῶσιν ἵνα αὐτοῖς καὶ τῆς ὀφρῆσας ἠδὲ
δύλαρ ἤ ἵς ἀλλῆσιν τολμηρῶν κακῶν. Βα-
ρήσῃ πυρῆος αὐτοῦς ἵνα ἱκακήσαντες κλά-
σωσι τλὴν ὀφρῆσας. Ἀντῆ τέκνον ὦρε, τὰ ἢ
ὀφρῆσας σοὶ τῆς τελευτῆς. Οὐ θαυμάζεις
οὐ καταπλήσῃ, πῶς ὁ ταλας ἀνθρωπος ἔβα-
ρῆσθ. Τὸ δεινότερον ἰπάκουσον. Ἐτέρπεσθ Μο-
μου ταῦτα λέγοντος Ἑρμῆς. Ἐλέγεις γαρ' οἰκίως
αὐτῶ, τὰ ἰρημέτια. Καὶ ταῦτα ἔφαπῆν, ὅσα περ

gent, tametsi voracissimum sit animal futu-
rum: inter aquaticum genus. Hæc omnia cum
Deus dixisset, incorruptibilis sit intellectus.
His ita actis, fili Hore vehementissimus a
terra surgit spiritus. Qui corporis amplexu
non caperetur, potentia vero mentis prædi-
tus, atque efformatus. De quibus interrogabat
corpus, & figuram viri amictus, & pulchrum,
& venerandum. Sed supra modum agreste,
& plenum pauore. Quod quidem statim, ani-
mas ingredientem in figmenta conspiciens, an
quid dicerent ita vocavit. O' Hermes. Audax
facinus, facere hominem, audacibus oculis, &
loquaci lingua, auidi auditus, & eorum quæ
sibi non congruunt heluonem: & omnino qui
abusurus est sensu tactus. Hunc curiosum re-
linquere decreuisti o genitor, qui audacter
inspicere velit pulchra naturæ mysteria. Sine
dolore vis hunc sinere, qui ultra terræ termi-
nos, tuas scrutabitur cogitationes. Radices
plantarum ement homines, & qualitatem dis-
cutient succorum. Lapidum naturam specta-
bunt, & media secabunt animalia, non solum
bruta, sed etiam seipfos, quo modo nati sunt
inquirere volent. Audaces extent manus vsq;
ad mare. & sponte nascentes materia secabunt,
vsque ad transmarinos sese mutuo transfuehēt
ad inquisitionem, quæ nam in intimis adytis
sacris natura inexistit. & vsque ad supera per-
sequantur, obseruare volentes, quifnam mo-
tus sit constitutus. Sed hæc mediocria sunt.
Reliqui enim nihil est, præter quam, terræ lo-
cus extremus. Sed & hunc scrutari volent po-
strema nocte. Nullum ergo hi habent impe-
dimentum. Sed beneficio indolentiæ initiati,
& duris non coacti, pauoris stimulis vitam
degent placidam. Num ergo vsque in cælum
nimia armabuntur audacia. Hi nimios extol-
lent animos. Nam & elementa, animas ipso-
rum habent. Doce hinc, vt ament hoc velle,
vt possint timete, malum quod a vacuo cupi-
tæ rei effectu. vt doloris acerbitate dometur,
cum quæ sperabunt, non assequantur.
Recidatur animi eorum insolentia, cupidita-
tibus, & pauoribus, & doloribus, & spe
vana. Mutui animas eorum amores cor-
rodant, spes vanæ, cupidines aliquando
adimpletæ, aliquando etiam vanæ reddi-
tæ, vt ipsis cupiditatis dulcedo esca sit
ad sufferenda pleniora mala. Grauet eos
febris, vt debilitati malo, frangant cupi-
ditatem. Molesta sunt hæc o fili hæc,
tibi narrante matre. Non admiraris?
nonne obstupescis? quo modo miser ho-
mo fit grauatus. Quod horribilius est
audi. Gaudebat Hermes, hæc dicente
Momo. Dicebantur enim vt eum dece-
bant hæc. Et faciebat, quæcumque dicta
fuerant.

HERMETIS TRISMEGISTI,

fuerant. Dico Mome. Sed non fiet evidens diuini spiritus natura ambiētis. Dixit. n. esse post vnam, & prouidētē vniuersorum Dominus. Inspectrix ergo terrenorum omnium, acute videns Dea Adratria Esto. Ego namq; occultum quoddam fabricabo instrumentum quod inerrabilem, & intranfgressibilem cōtemplationem præbebit. Quo terrena necessario omnia in seruitutem ducētur, a primo ortu ad corruptionem vsque extremam. Quodque eorum quæ perficiuntur habeat compagem. Cui obtemperabunt terrena omnia. Dixit Hermes, Ego vero hæc dixi Momo, & iam instrumentum in motu erat. Hæc post quàm facta sunt, & incorporatæ sunt animæ, & laudem ob hæc sum assecutus. Rursus Monarcha concilium Deorum habuit. Et Dij adfuerunt. Atque iterum ipse, hæc ita protulit. Dij inquit, quicumque supremam, & qui incorruptibilem naturā estis sortiti, & magnū æuum regere in æternū pro munere habuistis, & quibus respondere nunquam desinent vniuersa. Quousque tandē, ignotum hoc regnum tenebimus. Quousque hæc inuisa erunt soli, ac lunæ? Quisq; vestrum a se procreet. Deleamus potentia nostra inertem hanc compagem. minime credenda postea ris fabula putetur esse Chaos. Opera aggredimini magna. Ego ipse primus incipiam. Inquit, & illico, quæ vnita erant in mundo, sunt diuisa. Et apparuit quidem cœlum sursum, ornatum mysteriis suis cunctis. Cū adhuc terra tremula esset, lucente sole, compacta est. & apparuit ornata omnibus iis quæ circa ipsam sunt. Pulchra. n. Deo sunt, etiam ea quæ mortali bus videntur vilia, quoniam Dei legibus seruire sunt assueta. Lætabatur Deus, videns opera eius iam moueri. Cumque manus æque validas impleffet rebus quæ in natura ambiente que erant, & pugnos valide cōstringens, sume inquit, o sacra terra, quæ genitrix omnium es futura, ne villa re egena videaris. Dixit Deus, & manus, quales oportet Deum habere expandens demisit omnia, ad rerum constitutionē. Sed a principio, ignota erant omnino. Nupet enim animæ cum vincatæ essent, & obrobrium non ferentes, cum cœlestibus Diis, de sua nobilitate contendebant, eo nixæ, quod eodem essent Conditore procreatæ, seditionem excitabat. & reliquis hominibus instrumentis vsq; insurgere eos contra se ipsos, & acies contra se se struere, & pugnare faciebant. Atque ita vis, contra imbellicatem magna poterat: ita vt robusti, debiles & vrebant, & occidebant; & e fanis hos quidem viuos, illos etiam mortuos, ex adytis præcipitabant. Eo vsque vt tandem necessitate coacta elementa, statuerunt Deum alloqui de fera hominum politia. Cumque iam multa essent perpetrata mala, Elementa, ad Deū

τίρκει. Λέγω, Μώμε. Αλλ' οὐκ ἐναργῆς ἡμιστεται πνεύματος θεοῦ φύσις, ἢ τοῦ περιέχοντος. Εἶπε γὰρ ἔϊ) μετὰ μίαν ἢ φρονήτης ἡ δ' ἔϊ) συμπάντων διαπότις. Εποπέτηρα τοῖσι τούς τῆς γῆς, ὅλον ὀξυδερκῆς θεός. Αδρασεια, καὶ τί κρυπτόν ὄργανον ἐγὼ ταχάσομαι, ἀπλατοὺς καὶ ἀπαρβατοῦ θεωρίας ἐχόμενον. Ω τὰ ἐπ' ἡ γῆς ἀναγκαιώς δουλαγωγῆθησεται πάντα, τὰ ὑπὸ ἡμιστεσας, ἀλλ' ὀφθαλμοῦ ἐχάτης ἐχόν τῶν ὑπὸ τελομένησων πηξῆιν. Παιδησεται ἢ πῶς ὄργανον τοῦτο καὶ τὰ ἐπ' ἡ γῆς ἀλλα πάντα. Εἶπεν Ερμῆς, ἐγὼ ἢ ταῦτα πῶς Μώμο, ἢ ἡδη τὸ ὄργανον ἐκινεῖτο. Ταῦτα δ' ἄς ἐγένετο, ἢ ἐνοσηματίθησαν αἱ ψυχὰς. καὶ ἔπαινον ὑπὲρ ἔϊ) ἡμομένων αὐτὸς ἐτυχον. Πάλιν ὁ Μονάρχος συγκλητόν τῶν θεῶν. ἰποιήσασθε δριον. Καὶ ὡς θεοὶ παρήσαν. καὶ τάλιν αὐτὸς ταῦτα οὕτως ἐφώνησε. Θεοὶ, λέγω, ὅσοι τῆς κορυφαίας ὄσοι, καὶ ἀφθάρτου φύσεως τετάχασθε, οἱ τὸν μέγαν μῦθον διεπειν εἰς αἰὲ κεκληρωθε, οἷς αὐτὰ ἑαυτοῖς ἀντιπαρὰ δίδοντα οὐδέποτε κοπιᾶσιν τὰ σύμματα: μέχρι ποτε τῆς ἀνεπιγνώσου ταύτης διαπόσι μὲν ἡγεμονίας; μέχρι ποτε ἀθεώρητα ἡμιστεται ταῦτα ἡλίω καὶ σελίωη. Ἐκαστος ὑμῶν ἐφ' ἑαυτὸ ἡμινατο. ἀπαλειφώμεν πῶς δωσαδὲ τῶν αἰτίων ἀργῶν συσασιν ταυτῶν. Ἀπιστο τοῖς μεταἡρεσέροις. μῦθος δοξασατο χάος ἔϊ). Ἐργον ἀπὲθε μεγάλων. Εγὼ ἢ αὐτὸς ἀρξομαι πρῶτος. Εἶπε, καὶ εὐθέως κοσμικῶς τῆς ἐπι ἐνάσσεως διάσασιν ἐγένετο. Καὶ ἐφανῆ μὲ ὁ οὐρανὸς ἀνω συγκκοσμικῶς τοῖς ἑαυτοῦ μυστηρίοις πᾶσιν. Κραδα νομένη ἐπὶ τῆ γῆ ἡλίου λαμψαντος ἐπάγης καὶ ἐφᾶσ πᾶσι τοῖς περὶ αὐτῶν συγκκοσμικῶς. Καλλὰ γὰρ πῶς θεῶν, καὶ τὰ θνητοῖς ἔϊ) νομίζασθε φανλα. Ὅτι ἡδη τοῖς τοῦ θεοῦ νομοῖς δουλεύον ἐποιήθη. Ἐχαιρε ἢ ὁ θεός ὄρων ἡδη ἑαυτοῦ τὰ ἔργα κινούμενα. Πληρωσας ἢ τὰς ἰσοσασίας χεῖρας πῶς περιέχοντι ἔϊ) ἐκ τῆς φύσεως ὑπαρχόντων. καὶ τὰς δρακας καρτερώς σφηξας, λάβε, εἰπεν ὁ ἰερά γῆ, καὶ ἔϊ) ἡμιπητρα μέλλουσα πάντων, καὶ μηδενὶ ἐντεῦθεν λειπεῖς δόκει. Εἶπεν ὁ θεός, καὶ τὰς χεῖρας οἶας δεῖ θεόν ἐχων ἀπλώσας, πάντα ἀφῆκεν ἐν τῇ ἔϊ) ὄντων συσάσει. Καὶ ἀγνοσα μὲ ἡ κατ' ἀρχὰς παντάσασιν, νεοσὶ γὰρ αἱ ψυχὰς καθαρῆσθῆσαι, καὶ τῶν ἀτιμῶν μὴ φέρουσαι, ταῖς ἐν οὐρανῶ θεοῖς, ἐπιλονήκου τῆς ἑαυτῆς εὐημερίας, περικρατοῦσας καὶ ἀντιλαμβανόμεναι, ὅς ἢ αὐτὰι ποῦ αὐτοῦ ἔτυχον δημιουργοῦ. ἐσασίαζον. καὶ τοῖς λοιπομένοις ἀνθρώποις, ὄργανοις χρωόμεναι ἐποιουν αὐτοῖς ἑαυτοῖς ἐπιθεῖσθαι, καὶ ἀντίσασεῖσθαι, καὶ πολεμῆν ἀλλήλοισ. Καὶ οὕτως ἢ μὲ ἰχὺς, καὶ τῆς ἀδυνείας μέγα ἢ δύννατο. ὡσεὶ οἱ ἰχθυοὶ τοῦς ἀδυνατοῦς, καὶ ἔκαον, καὶ ἐφόνδρον, καὶ ἔϊ) ἰερῶν, τοῦτο μὲ ζῶσας. τοῦτο ἢ καὶ νεκροῦς ἐρριπὸν καὶ ἔϊ) ἀδυντων, ἐως ἀναγκασθήσονται τὰ σοιχεῖα πῶς μονάρχῳ θεῶ ἐτυχην ἐδοκίμαζον ὑπὲρ τῆς ἔϊ) ἀνθρώπων ἀγρίου πολιτείας. Πολλοῦ δὲ ἡδη ἡμομένου τοῦ κακῶν, τὰ σοιχεῖα, πῶς ποιήσαντι αὐτὰ πῶς θεῶ

προσιθόντα, τούτοις λόγοις ὑπερ μάλιστα
 ἔχρησαντο. Καὶ δὴ καὶ ἔχε τίτλ' τοῦ λέγον ἔξου-
 σίαν τὸ πῦρ φῶτος. Δίωστα ἦ, ἔλεγε, καὶ τοῦ
 κρινοῦ τούτου κόσμου τεχίτα καὶ κρυπτόν ἐν
 Διοίς καὶ σεβασόν ὄνομα. μίχρη γὰρ ἄτασιν ἀν-
 θρωποις. Μίχρη ποτε ὁ δαίμων ἔθεν καταλοιψαί
 ἔθ' θνητῶν βίον πρὸς αἴρασιν ἔχης? Ἀνάγειλον ἔδῃ
 σιαυτὸν χηματίζοντι πᾶς κόσμῳ, καὶ τοῦ εἶναι τὸ
 ἔγριον μνησὶν ἰερῶν. Χαρίσον νομοὺς πᾶς βίῃ,
 Κάρισαι νυκτὶ χημοῦς. Πλήρωσον καλῶν ἐπι-
 δὴν πάντα. φοβήσασαν ἀνθρώποι τίτλ' ὑποῦ θεοῦ
 ἠδὲ δικίαν, καὶ οὐδὲν ἀμαρτήσιν. ἰσαξίους ἀμαρ-
 τημάτων μισθούς ἂν ὑπολάβωσι, φύλαξομαι οἱ
 λοιποὶ τὸ ἀδικῶν. φοβηθήσονται ὄρκους, καὶ οὐδὲν εἴς
 ἔστι ἀνόητον φρονήσιν. Μαδίττωσαι εὐεργεθίντες εὐ-
 χαρισῆσαι, ἵνα χαίρων παρὰ λουκαίς, παρὰ θυσιῶν
 ὑπερηθῶσιν τὸ πῦρ, ἵνα εὐώδεις αὐτὰς ἀπ' ἔχαρας.
 φροσῆμψο σοί. Μαίνομαι γὰρ ὁ δίωστα μίχρη
 γὰρ, καὶ ὑποῦ τῆς ἔθ' ἡμομίτων ἀνθρώπων. ἀβίου
 τόλμης, σάρκα ἀναγκαζομαι τίκειν οὐκ. ἔπει τὸ
 μίνην εἰς ὁ πύρικα παραχαράσσοντες οὐ καθηκόν-
 τος τὸ ἀφθαρτων. Ὁ ἦ ἀπὸ καὶ αὐτῶν. θελοῦμαι ὁ
 δίωστα ἔλεγε, καὶ ὑποῦ ἔθ' νεκρῶν σωματων ἀνα-
 θυμασσοῖν νοσοῦντις τὴν ἡμῶν, καὶ οὐχὶ ὑγινοῦς; οὐκ
 ἔστι ἰσορροπία ἀνθεν ὅσα με θέμις ὄραν. Τῶν ἔθ' ἔθ' ἔθ'
 ὁ παῖς μεγαλόψυχο, τίτλ' ἔθ' λέγων ἔχην ἔξουσίαν.
 καὶ ἔλεγον οὕτως. Πάτερ, καὶ Ἰαμμασὲ ποιητὰ
 πάντων αὐτοῦ ἡμῶν. Καὶ τῆς διάσει πάντα ἡνώ-
 σεις ποιητὰ φυσίως. ἔδῃ πατὴρ ὁ δαίμων αἰὶ ριθρα
 ποταμῶν καθαρά πρὸς ἄξον ἔθ'. ἢ γὰρ ἀπολοῦσσι
 ποταμοὶ καὶ θάλασσαί τούς φοιεύσαντας, ἢ δι-
 χονταί τους φοιεύσαντας. Γῆ παρῶν περιλυπος ἔ-
 θ' ἔθ'. καὶ τάξομαι τῆς ὑποῦ ἔθ' λόγων ὁ παῖς μεγαλό-
 δοξο, οὕτως λέγων ἔθ' ἔθ'. Βασιλεῦ, καὶ ἔθ' οὐρα-
 νίων ἀφύταν, καὶ διωπότη ἀφύταν, σοιχίων ἡμῶν
 ἔθ' ἔθ'. Πάτερ ἔθ' σοι παρῶτων, ἔθ' ἂν αὐξή-
 σιως καὶ μνωσως, ἀρχῶν ἔθ' τὰ πάντα, οἷς
 ἂ καὶ παλιν καταλοιψοῦσα ἀναγκάσις ὀφειλόμην
 τίλος ἔθ'. Αλυγισός, ὁ πολυτίμητε καὶ ἀβιος
 ἀπ' ἀνθρώπων, ἐπ' ἡμῶν χερὸς ἐπίγει. Χερῶ δ' ἔθ' καὶ
 φύσιν πάντων. Ἀυτὴ γὰρ ὡς σὺ προστάξας, καὶ φέρον
 πάντα, καὶ τὰ φοιεύθιντα διχομαί. Ατιμούμαι ἦ ἦ
 ἔθ', ἢ ὑποῦ πάντων, ὁ ἐπὶ χθονίος σου κόσμος πεπλη-
 ρωμένος θεῶν οὐκ ἔθ'. Πάντα γὰρ ἂ φοβηθῶσιν
 οὐκ ἔθ' ἔθ', παρανομοῦσιν καὶ μετ' ἔθ' ὁ Κύριε τει-
 νόνην παση ποτηρᾶ τέχνη καλαπίπουσι. Καταβρέ-
 χομαι ἦ πασα διαφθορομένη σωματων χυλοῖς. ἔθ'
 τὰθην κύριε, καὶ τους οὐκ ἀξίους ἀναγκαζομαι χω-
 ρῆν, χωρῆσαι θεῶν μεθ' ὅν φέρον πάντων, καὶ θεῶν. Κά-
 ρισαι ἦ γὰρ καὶ οὐσεαυτ, οὐ γὰρ χωρῆν σὺ ἔθ' ἔθ'
 σου ἦ τινὰ ἱεράν ἀπόρροιαν, σοιχίων τιμωθῆρα.
 ἦ ἄλλον, ἦ γὰρ μετεποιήσων. Μονη γὰρ αὐχὴν ἦ ἔθ'
 πὸ σου φέρον, ἦ ἔθ' ἔθ' παρῶτων. Τεσσαῦτα μὲν ἔθ'
 σοιχία ἔθ'. Ὁ ἦ θεός, ἱεράς ἐν τῷ λέγον φωνῆς
 τὰ σύμπαντα πληρώσας, πορεύεσθε ἔθ' ἔθ', ἱερά καὶ
 μεγαλοῦ πατρὸς ἔθ' ἔθ'. καὶ καὶ μὴ δὴνα πρῶτον
 νεωτερίζειν ἐπὶ χηρῆτε, μῆτε ἀργὸς τῆς ἔθ' ἔθ' ὑ-
 περηθῶσιν ἦ σύμπαντα μου κόσμων καλαίτερε. ἔθ' ἔθ'

factorem suum accesserunt talibus verbis sunt
 conqueſta. Et sane primā dicendi potestatem
 habuit ignis. Et dicebat. Domine, & noui huius
 mundi artifex, qui reconditum & uenerabile
 inter Deos nomen habes. Et hucusq; inter om-
 nes homines. Quo usque o dæmon, impiam si-
 nere mortalium vitam in mente habes? Exur-
 ge iam, mundo tui indigo, & vitæ feritatem,
 pace mitiga. Largire leges vitæ. Nocti dona, va-
 ticia. Imple spe bona omnia. Timeant ho-
 mines a Deo vindictâ, vt nemo peccet. Si pec-
 catorum, dignam habeant mercedē. cauebunt
 reliqui iniuste agere. Expauescant inramētum
 & nemo amplius, fatua cogitabit. Discant be-
 neficio affecti, gratias agere, vt lætus ad libamī
 na, ad sacrificia, ignem subministrem, vt odorē
 ipse, ab ara tibi mittam. Furore. n. adhuc agitor
 o domine, & præ hominum genitorum impia
 audacia vicarnes liquefiūt, neq; sinunt me ma-
 nere in meo munere, incongrue adulterantes
 incorruptionē. Aer vero, & ipse, Contaminor
 dicebat, o here, & præ cadauerum vaporibus,
 morboſus sum, & præ salubris; & non amplius
 inspicio supera quæ fas est me intueri. Conſe-
 quenter, aqua, o fili magnanime potestati ha-
 buit dicendi. & ita est locuta. Pater & admi-
 randæ factor omnium genitorum, et per te
 cuncta gignentis naturæ factor. Iam tandem o
 Dæmon fluxus fluminum esse pueros iube. Vel
 enim Amnes & mare lauabunt occisores, vel fu-
 scipient occisos? Terra aderat mesta admodū.
 Ordine referam fili magnanime: In hunc mo-
 dum orsa est loqui, O Rex, & cælestium culmi-
 num & imperator domine elementorum quæ
 sumus, ductor & pater eorum quæ adsunt. Ex
 quibus incrementi, & diminutionis principia
 habent cuncta, In quæ rursus definentia neces-
 sario debitum finem habent. Fatuus, o veneran-
 de, & impius, hominum chorus insurrexit. Ca-
 pio ego naturam omnium. Ipsa namque ficuti
 tu iussisti fero omnia, & intertempa fulscipio.
 Despicior tamen ab omnibus. Terrenus tuus
 mundus omnium plenus, Deum non habet. Om-
 nia nanque cum non habeant quæ timeant, cō-
 tra leges agunt. Et meis humeris, omnē malam
 incurrunt artem. Humida efficior tota, ac con-
 taminor corporum humoribus. Vnde, o do-
 mine etiam indignos cogor, recipere. Capete
 volo, cum his omnibus quæ fero, etiam Deum.
 Gratificare terræ si non te (non. n. capere te fu-
 scineo) saltem tui aliquo defluxu, honorabilio
 rem elementis alijs. Terram transforma. Soli
 .n. gloriari conuenit tuis donis, quia oia præ-
 beo. Hęc dixere elementa. Deus vero omnia in
 dicendo sacra uoce replens, progredimini ma-
 gno patre digni & sacri filij: Et nullo modo no-
 uis studete rebus. Neque ociosum proprio ve-
 stro ministerio uniuersum sinite mundum. Al-

ter enim vobis iam naturæ meæ defluxus qui sane pius erit actorum inspector. Et viventium iudex rectissimus. Neque solum formidabilis, sed inferorum etiam crudelis terror. Atque ita singulos homines per genus sequetur merces condigna. Hisce ita dictis, elementa desierunt loqui, ita domino iubente, & siluerunt. Et unum quodque ipsorum proprias potestates retinuit, & dominium exercuit. Tunc dixit Horus, o mater, quo igitur modo terra Dei defluxum est assecuta? Respondit Isis. Nolim ortum enarrare. Non enim fas est tuæ genituræ referre initium o magnipotens Hore. quo modo postea hominibus immortalium, & mundi opifex, & artifex maximum patrem tuum Osirim largitus est parumper, & maximam Deam Isin. Vt nimirum omnibus in mundo indigis adiutores fierent. Isti vita vitam impleverunt. Isti mortis cædis feritatem sustulerunt. Tempa, progenitoribus Diis & sacrificia consecrarunt. Leges isti, & victum, mortalibus & tegumentum sunt largiti. Isti, arcana, inquit Hermes scriptorum omnium cognoscent, & distinguunt. Et quæ ipsi tenuerint ad beneficium mortalium pertinentia, columnis, & obeliscis insculpent. Isti primi cum iudicia ostendissent, bonis legibus & iustitia omnia repleverunt. Isti dextera & fidei duces facti, maximum Deum, iusturandum in vitam introduxerunt. Isti uita functos, ut decens est, docuerunt cõtegere. Isti quæ sita mortis feritate cognouerunt, quod externus spiritus libens redeat in hominum signata, si quando retardetur, & reflectionem nõ habeat, deliquia efficit animi. Isti ab Hermete edocti ambientem dæmonibus esse repletum occultis columnis insculperunt. Isti soli arcana Dei leges ab Hermete edocti, introductiones artium & scientiarum, & studiorum omnium fuerunt hominibus, & legislatores. Hi ab Hermete edocti, infera cum superis sympathiam habere, a Conditore iussa decentia cœlestibus mysteriis sacrificia, in terra instituerunt. Hi corporum corruptionem agnoscentes omnem prophetis perfectionem arte tradiderunt, ut nunquam propheta Diis manus porrecturus, ignoret entium quicquã. Vt scilicet philosophia, & magia animam nutriat, & seruetur quando quid paritur, medicina corpus. Hæc omnia cum egissemus o fili, Osiris atque ego, & mundum plenum cernentes, repeterbamur deinceps a cœli incolis, sed non licebat redire, antequam inuocassemus Monarcham. ut contemplatione hac ambiens plenum fieret. & ipsi commodum nancisceremur ascensum. Gaudet. n. hymnis Deus. O Mater dixit. Horus, mihi quoque largire hymni cognitionem, ne ignatus sim. Et ait Isis, Metem adhibe o fili. Tu autem o fili magnanime, si quid vis aliud,

ρα γὰρ ἐν ὑμῖν τις ἤδη τῆς ἐμῆς ἀπορροῆς φύσιν ὡς δὴ καὶ ὁμοίως ἐσσι τῆ ἀπόπλομένη ἐπόπῃς, καὶ ζῶντων κριτῆς ἀμέθοδουτος, φρικτός δ' οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τιμαρὸς ἐστὶ ὑπο γῆν τύραννος. Καὶ ἐκαστὸν ἢ τῆ ἀνθρώπων ἀκολουθήσει διὰ γένους μισθὸς ἐπάξιος. Καὶ οὕτως ἐπαύσατο τῆς ἐντυχίας τὰς ἐπιχρῆα, τοῦ δεσπότης κελεύσαντος, καὶ ἔχει μυσθίαν εἶχον. Καὶ οὕτως ἐπαύσατο τῆς ἰδίας ἐξουσίας ἐκράτει καὶ ἐδέσποζε. Καὶ ἐκ τούτου εἶπεν ὁ ἄρως, ὠ τικουσα, πῶς οὐν τῶν ἔδεου ἀπόρροιαν εἰς χηρὴν εὐτύχησεν ἡ γῆ; Καὶ εἶπεν ἰσὶς, Παραίτου μάλα γένεσιν ἰσορεῖν. Οὐ γὰρ θεμιτὸν σῆς ἀπορίας καταλεγεῖν ἀρχῶν, ὠ μεγαλοδενὲς Ωρε, ὡς μήποτε ὑστρον ἀνθρώποις, ἀθάνατον κοσμοποιητῆς καὶ τεχνίτης τὸ ἔμέγιστον σου πρὸς ὀλίγον ἔχαρισται πατρὶν Οσίριν, καὶ τῶν μεγίστων θεῶν ἰσὶς, ἵνα τῆ πάντων διομένων κόσμου, βοηθοὶ γένωσιν. Οὗτοι βίου ἔστιον ἐπλήρωσαν. Οὗτοι τὸ τῆς ἀλληλοφροῦν ἐπαύσαν ἀγριον. Ταμένη προγόνοισ θεοῖς αὐτοῖς, καὶ θυσίας καθίρωσαν. Νόμον οὗτοι καὶ πρῶτος θνητοῖς καὶ σκίπῳ ἔχαρισσαντο. Οὗτοι τὰ κρυπτὰ φησὶν Ἐρμῆς, τῆς ἐμῶν ἐπαγνώσονται γραμμάτων πάντων, καὶ διακρινούσι. Καὶ τινὰ μὲν αὐτοὶ κατέχουσιν, ἃ ἢ καὶ πρὸς εὐεργεσίαν θνητῶν, φθάναι, σήλαις, καὶ βασιλοῖς χαράξουσιν. Οὗτοι πρῶτοι δειξάντες δικαιοσύνην, εὐνοίας τὰ συμπαρτα, καὶ δικαιοσύνης ἐπλήρωσαν. Οὗτοι δειξάντες, καὶ πίστεως ἀρχηγῆσαι ἡμῶν, καὶ τὸν μέγιστον θεὸν ὄρκον εἰσπραγοῦντο εἰς τὸν βίον. Οὗτοι τοὺς παυσαμένους ἔζηλῶν ὡς δὸν ἐστὶν ἐδίδαξαν ἀπειρίαν. Οὗτοι τὸ τοῦ θάνατου ζητήσαντες ἀγριον, ἐγνώσαν ὡς τοῦ ἐξῆθεν πνεύματος φιλοποσρόφου τυχεροῦτος εἰς τὰ τῆ ἀνθρώπων πλάσματα, ἐὰν ὑσέρηση ποτὲ, ἀνάκτησιν οὐκ ἔχουσιν, ἐργάζεται λιποθυμίας. Οὗτοι τὸ σκίπῳ, ὅτι δαιμόνων ἐπλήρωθη. παρ' Ἐρμού μαθόντες κρυπτῶν σήλαις ἔχαράξαν. Οὗτοι μόνον ἰσὶς κρυπτῶν νομοθεσίας ἔδεου παρ' Ἐρμού μαθόντες τεχνῶν, καὶ ἀποσημῶν, καὶ ἀπτητῶν ἀμαλῶν, ἀπάντων αἰτηγῆται τῆς ἀνθρώποις ἐγένοντο, καὶ νομοθεταί. Οὗτοι παρ' Ἐρμού μαθόντες ὡς τὰ καλῶν συμπαρτων τοῖς ἀνω ὑπο ἔδημιουργοῦ διελέγη τὰς προκαθίτους τοῖς ἐν οὐρανῶ μυστηρίοις ἱεροποιίας ἀνέσπασαν ἐν γῆ. Οὗτοι τὸ φθοριμον ἔσωμαλῶν ἐπαγνῶντες τὸ ἐν ἀπασὶ τέλειον ἔσχεσαν ἐτεχνάσαντο, ὡς μήποτε ὁ μέλλων θεοῖς προσάγειν χώρας προφήτης ἀγνοῖ τὸ τῆ ὄλησιν, ἵνα φιλοσοφία μὲν καὶ μαγία ψυχῶν πρὶν σῶσιν ἢ ὅταν τὸ πάχον ἱασρικὸν σῶμα. Ταῦτα πάντα ποιήσαντες, ὠ τέκνον, Οσίρις ἴσιν καὶ ἐγὼ, τὸν κόσμον πλήρῶσιν ἰδόντες ἀπθνοῦμεθα λοιπὸν ὑπο τῆ τὸν οὐρανὸν κατοικούντων. ἀλλ' οὐκ ἔστι ἀνελεθῆναι πρὶν ἐπικαλέσασθαι ἔμναρχον, ἵνα δὴ καὶ τῆς θεωρίας ταύτης πλήρῶς τὸ σκίπῳ γενῆται. Αὐτοὶ δ' εὐπαράδεκτον εὐτυχήσασθαι τῶν ἀνάβασιν. Χάρη γὰρ ὑμνοῖς. ὁ θεός. Ω τικουσα, εἶπεν Ωρε καὶ μοι χάρισαι τῶν τοῦ ὑμνοῦ ἐπίγνωσιν, ὡς μὴ ἀμαθῆς ὑπάρχων. Καὶ εἶπεν ἰσὶς, πρὸς σῆ καί.

Ἄν δὲ ὁ παῖς μεγαλόψυχε εἴ τι θέλῃς ἕτερον ἑτεροῦτα.

Ἰεροτά. Καὶ ἔπειν Ὀρος, ὃ πολυτίμητε μήτηρ.
 Εἰδῆσαι θέλω πῶς γιγνόνται βασιλικαὶ ψυχαί.
 Καὶ ἔπειν Ἴσις, ἡ γιγνομένη, τέκνον Ὀρε θεῖ'
 τὰ βασιλικὰς ψυχὰς διαφορὰ τοιαύτη τίς ἐστίν.
 Ἐπει γὰρ τέτοιοι τωσάρες ἴσιν ἐν πᾶσι παντὶ, οἱ
 τινὲς ἀπαραβάτω νόμῳ καὶ προσασία ὑποπί-
 πουσιν, ὅτε οὐρανὸς καὶ αἴθρη, καὶ ὁ αἴθρ, καὶ
 ἡ ἱεροτάτη γῆ. Καὶ ἀνω μὲν ὁ τέκνον, ἐν οὐ-
 ρανῷ θεῶν κατοικουσίαν, ὧν ἀρχὴ μετὰ καὶ ἄλλ'
 ἄλλων πάντων ὁ ἄριστος δημιουργός. Ἐν δὲ πᾶσι αἰ-
 θήρι ἀστέρες, ὧν ἀρχὴ, ὁ μέγας φωστὴρ ἥλιος. Ἐν
 δὲ πᾶσι αἰέρι ψυχαὶ μόναι, ὧν ἀρχὴ σελήνη.
 Ἐπὶ δὲ γῆς ἀνθρώποι, καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὧν
 ἀρχὴ ὁ χεῖρον χρομῶνος βασιλεὺς. Γεννῶσι
 γὰρ ὁ τέκνον, βασιλεῖς, οἱ θεοὶ ἐπαξίους τῆς ἐπι-
 γῆς γοητῆς. Καὶ ἴσιν οἱ ἀρχόντες τοῦ βασι-
 λείου ἀπόρροια. ὧν ὁ μᾶλλον ἐκείνου πλησίον,
 αὐτός καὶ ὁ ἄριστος ἄλλων βασιλικώτερος. Ὁ μὲν
 γὰρ ἥλιος, καθὼ ἐγγυον ἐστὶ οἱ τοῦ θεοῦ τῆς σε-
 χιλῆς ἐπιμειζόν, ἡ δὲ ἀμικώτερον. ὃ δὲ ἀτρεπεί
 ἡ σελήνη, ἡ καὶ τὰξιν, καὶ ἡ δὲ δῶαμιν. καὶ ὁ
 μὲν βασιλεὺς, ἡ μὲν ἄλλων θεῶν ἐστὶν ἰστα-
 τος, πρῶτος δ' ἀνθρώπων. Καὶ μέχρις οὗτου ἐπι-
 γῆς ἐστὶ, τῆς μὲν ἀλήθους θεότητος ἀπὸ πλάκῃαι,
 ἔχει δὲ ἐξαιρετόν τι παρ' ἀνθρώποις, ὁ ὁμοιοῦ ἐστὶ
 πᾶσι θεῶν. Ἡ γὰρ εἰς αὐτὸν πεμπομένη ψυχὴ, ἐξ ἐ-
 κείνου ἐστὶ τοῦ χωρίου, ὃ ἄφ' αὐνο κῆται ἐκείνου,
 ἀφ' ὧν εἰς τοὺς ἄλλους καταπέμπονται. Κατα-
 πέμπονται δὲ ἐκείνου εἰς τὸ βασιλευμένον διὰ δύο
 ταῦτα αἱ ψυχαί, ὡς τέκνον. Αἱ γὰρ καλῶς καὶ
 ἐμμέπως δραμοῦσαι τὸν ἴδιον αἰῶνα, καὶ μέλ-
 λουσαι ὑποθεοῦδ'ς, ἵνα κἂν πᾶσι βασιλευμένον τῷ
 ἄριστῳ θεῶν προσημαδῶσιν ἐξουσίαν. Αἱ δὲ αἰεὶ
 τινὲς ἡδὴ εὐσαι, καὶ ἐπὶ μικρῶ τινὶ παρα-
 θεμισεύσασαι τὸν ἐνθεον γνώμονα, ἵνα μὴ
 κέλασιν μὲν ἐν πᾶσι σεσωματίσθαι ὑπομένωσιν
 δι' ἀδοξίαν καὶ φύσιν, μηδὲν ὁμοιοῦ τοῖς ἄλ-
 λοις παχουσίαν ἐσωματιθῆσαι. Ἀλλ' ὅπερ ἔ-
 χον λελυμένα, τοῦτο καὶ δεθεῖσαι ἔχουσι.
 Αἱ μὲν οὖν θεῖ τῷ ἡθῆ ἄριστῳ βασιλεύοντων γιγνο-
 μέναι διαφορὰ οὐκ ἐν τῇ τῆς ψυχῆς κρίσει
 κρίνονται, πάσα γὰρ θεῖαι. Ἀλλ' ἐν τῇ ἄριστῳ
 δουροφροσάντων αὐτοῖς τῷ κατάστασιν, ἀγγέ-
 λων, καὶ δαιμόνων. Αἱ γὰρ τοιαῦται καὶ ἐπὶ
 τοιαῦτα κατερχόμεναι δίχα προσηματῆς καὶ δε-
 ρουφορίας οὐ κατέρχονται. Οἶδα γὰρ ἡ ἀνω δίκη
 τῷ ἀξίαν ἐκείνου ἔμμεν, κἂν ἐκ τῆς εὐμερούσης
 χώρας ὑποθῶνται. Ὅταν οὖν οἱ καταγοντες αὐτῷ
 ἀγγελοὶ καὶ δαίμονες, τέκνον Ὀρε πολεμικοὶ
 ᾄσιν, τούτων πεικρατῶν τῆς γνώμης ἡ ψυχὴ ἔ-
 χει. ἡ δὲ πλάθοντες ἄριστῳ ἐαυτῆς ἔργων, μᾶλλον δὲ
 μεμνημένοι τούτων, μέχρι ἄριστῳ τῆς ἐτέρας σιωδίας
 προσγεγονότων. Ὅταν δ' εἰρῆμικοὶ, τότε καὶ αὐτῇ
 τὸν ἴδιον δρόμον εἰρῆμοποιεῖται. Ὅταν δὲ δικαστικοὶ,
 τότε καὶ αὐτῇ δικάζει. Ὅταν δὲ μουσικοὶ, τότε καὶ αὐτῇ
 ᾄδει. Ὅταν δὲ φιλαλήθεις, τότε καὶ αὐτῇ φιλοσοφεῖ. Οὐ-
 γῆς γὰρ ἀναγκάτως καὶ ψυχὰς αὐτῆς ἡ κατὰ γόνθον
 πεικρατῶν γνώμης. Πίπθουσι γὰρ εἰς τὴν ἀνθρωπότηα

interroga. Et inquit Horas, o valde hono-
 randa mater. Scire volo, quo modo fiant
 regie animæ? Respondit Ihs. Ea quæ est,
 o fili Hore, circa regias animas differentia,
 talis quædam est. Nam cum quatuor sint
 in vniuerso loca, quæ legi intransgressibili,
 & imperio subiacent. Cælum; & æther, &
 aer, & sacratissima terra. Et sursum quidem, o fi-
 li, in cælo Dij habitant quorum sicut & alio-
 rum omnium princeps est vniuersorum con-
 ditor. In æthere vero stellæ, quarum princeps
 est magnus illustrator Sol. In aere vero animæ
 solæ, quarum princeps luna est. In terra autem
 homines, & reliqua animalia. Quorum prin-
 ceptus est is, qui pro tempore est Rex. Gen-
 erant enim o filii reges, ipsi Dij, condi-
 gnos terreno semine, & sunt Principes sum-
 mi Regis defluxus. Quorum qui magis il-
 li est proximus, alijs quoque est regius ma-
 gis. Namque sol, sicuti est Deo propior
 quàm luna, ita & potentior. Cui secun-
 da est luna, & ordine & potestate. Et Rex qui-
 dem Deorum aliorum est postremus, pri-
 mus autem hominum. Et quousque est in
 terra, vera deitate caret: habet tamen præ-
 tipuum quid ab hominibus alijs, quo Deo
 assimilatur. Namque anima quæ in eum
 immittitur, ex illa est regione, quæ supra il-
 lam sita est, vnde alijs mittuntur. Mittuntur
 vero inde ad regnandum animæ, o fi-
 li, duas has ob causas. Nam quæ pulchræ,
 & sine reprehensione propriæ uitæ, æuum
 percurrerunt, & in Deos referri debent,
 vt in regnando Deorum potestatem prius
 exerceant. Quæ diuinæ quædam cum sint,
 & paruo quodam diuinam legem transgres-
 sæ, ne pœnam in corpore patiantur, ob
 ignominiam, & naturam, nihil alijs simile
 patiuntur in corpore dum degunt. Sed qd
 habeant solutæ, id habent & vincitæ. Diffe-
 rentia vero quæ circa regnantium mores,
 sunt non in animæ iudicio iudicantur, om-
 nes enim diuinæ sunt, sed in angelorum
 constitutione qui eas deducunt, & dæmo-
 num. Tales enim & ad talia missæ sine co-
 mitatu, & pompa non descendunt. Nouit
 enim superna iustitia dignitatem cuique di-
 stribuere, etsi ex beata regione seponantur.
 Quando ergo qui eam deferunt, angeli &
 dæmones filii Hore, fuerint bellaces, hos
 anima sententiam habet, supera, quousque
 ad alium congressum addantur. Quando
 vero pacifici, tunc & ipsa proprium cursum
 in pace trāsigit. Quando uero iudiciales, & ip-
 sa iudicat. Quando Musici, tunc & ipsa canit.
 Quando uero ueri amatores, tunc & ipsa philoso-
 phatur. Ita. n. necessario animæ ipsæ deductorū
 sequuntur sententiā. Cadunt. n. in humanitate,

HERMETIS TRISMEGISTI,

*propriae naturae oblitae. Et quantum ab ea discedunt longius, recordantur dispositionis eorum qui eas clauerunt. Pulchre inquit Horus omnia mihi, o mater. Sed quo modo nobiles fiunt animae, nondum mihi narraſti. Eo modo, quo in terris, o fili Hore, sunt quaedam politiae differentes inter se & mutuo. Sic & in animabus est. Nam & ipsae loca habent, vnde veniunt. Et quae a celebriore loco descendit, nobilior est ea, quae non ita se habet. Quemadmodum enim inter homines, liber, nobilior esse videtur seruo. (nam quod in animabus excellit dominatur necessario ei quod excellitur) ita sane, o fili est * quomodo masculae, & foemellae fiunt animae? Animae o fili Hore, congeneres sunt inter se, vt pote quae ex una sunt regione, in qua eas efformat conditor. Neque sunt masculae, neque foeminae. Talis enim dispositio in corporibus fit. Et non in incorporeis. Differentia vero, per quam aliae serociiores sunt, aliae molliores ab aere est, o fili Hore. in quo omnia fiunt. Aer vero corpus animae est, quo est amicta. Corpus autem elementorum est commistio terrae, & aquae, & aeris, & ignis. Cū igitur foeminarum compago, superet humido, defſicit vero sicco, & calido, ob id in tale figmentum inclusa anima, humida fit, & delicata. Sicuti in maioribus contrarium fieri possumus inuenire. In his enim abundat siccum, & calidum, deficit vero frigidum, & humidum. Ob id, & in talibus corporibus, animae asperae, & effica-ciores sunt. Quomodo fiunt animae prudentes, o mater? Et respondit Isis vis visiva o fili, obuoluta est tunicis. Quando haec tunicae densae fuerint, & crassae non acute cernit oculus. quando uero rarae, & tenues, tunc acutissime cernunt. Sic & in anima. Habet enim & ipsa proprios amictus incorporeos, sicuti & ipsa incorporea est. Amictus autem hi in nobis aeres sunt. Quando hi fuerint rari, & tenues; & pellucidi tunc prudens est anima. Quando uero e contra densi & crassi; & turbida, vt in hieme, non longe perspicit. Sed ea quae ante pedes iacent. Et dixit Horus. Quam ergo ob causam, o mater, qui extra sacratissimam nostram sunt regionem homines mente reuera non sunt prudentes, vt nostri? Si dixit Isis. Terra in medio vniuersi supina iacet vt homo caelum intuens: partito tamen est in membra, sicuti homo in sua partitur membra. Spectat uero caelum quasi proprium patrem, vt illius mutationibus, & ipsa, sua propria simul mutet. Et ad notum quidem vniuersi positum habet caput. ad subsolanum vero dextrum humerum.*

τῆς μὲν ἰδίας φύσεως, ἐπιλαβόμενα. Καὶ παροσὸν μακρὰν αὐτῆς ἀπέστησαν, μέμνηται τῆς ἧς κατακλησάντων αὐτὰς διαθέσεως. Καλῶς, ἔπειν Ὀρος, ἅπαντα μοι ὦ τεκούσα. Πῶς δὲ εὐχόμεναι γίνονται ψυχαί, οὐδέπω μοι διηγήσω. Ὁν πρόπον ἐπὶ γῆς ὦ τέκνον Ὀρι, εἰσὶ τινὲς πολιτεῖαι διαφέρουσαι ἀλλήλων. οὕτω, καὶ ἐπὶ ἧς ψυχῶν ἐστὶ. καὶ αὐταὶ γὰρ πότους ἔχουσι ὅθεν ὀρμῶσι, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐνδοξοτέρου τόπου ὀρμηκῦια εὐχμετέρα ἐστὶ, τῆς μὴ οὕτως ἔχούσης. Ὅσπερ γὰρ πρόπον, ἐπὶ ἀνθρώποις, ὁ ἐλεύθερος, εὐχμετέρος ἐστὶ δοκῆ δούλου. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑπερέχον καὶ βασιλικόν, δουλοποιεῖ τὸ ὑπερχείρων ἐξ ἀνάγκης, οὕτως δὴ ὦ τέκνον, καὶ * πῶς ἀρρένικαι, καὶ θηλυαὶ γίνονται ψυχαί? Αἱ ψυχαὶ ὦ τέκνον Ὀρι, ὁμοφυεῖς εἰσὶν ἑαυταῖς καθάπερ ἐξ ἑνός, οὐσαι χωρίου, ἐν ᾧ αὐτὰς διατυπύεται ὁ δημιουργός. Καὶ οὕτε εἰσὶν ἀρρένες, οὕτε θηλιαί. ἡ γὰρ τριαιτὴ διάθεσις ἐπὶ σώματων γίνεταί. καὶ οὐκ ἐπὶ ἀσωμάτων. Ἡ δὲ διαφορὰ τοῦ τὰς μὲ βρυμοδεδέρας ἐστὶ τὰς δὲ ἑναφεῖς, ὁ ἀπὸ ἐστὶν, ὦ τέκνον Ὀρι, ἐν ᾧ πάντα γίνεταί. Ἀπὸ δὲ ψυχῆς ἐστὶν αὐτὸ τὸ σῶμα ὁ περιβέβηται, ὅπερ σοιχειῶν ἐστὶ φύραμα γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ αἵρος, καὶ πυρός. Ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν ἧς θηλυῶν σύγκριμα πλεονάζει μὲν πρὸ ὕγρῳ, λείπεται δὲ πρὸ ξηρῳ, καὶ θερμῳ: παρα τοῦτο ἢ εἰς τοιοῦτοι πλάσμα συγκλειομένη ψυχή διῦγρος γίνεταί, καὶ πρυφερά, ὡσπερ ἐπὶ ἧς ἀρρένων τὸ ἑναντίον ἐστὶ γιγνώσκον εὐρεῖν. Ἐπὶ μὲ γὰρ τοῦτοις πλεονάζει τὸ μὲν ξηρὸν, καὶ τὸ θερμὸν, λείπεται δὲ τὸ ψυχρὸν, καὶ ὕγρὸν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοιοῦτοις σώμασι ψυχαὶ τραχιαί, καὶ ἐνεργητικώτεραι εἰσὶν. Πῶς γίνονται αἱ ψυχαὶ σωελαὶ ὦ τεκούσα? Καὶ ἀπεκρίθη Ἰσις. Τὸ ὀρατικὸν ὦ τέκνον περιβέβηται χιλιῶσιν. Ὅταν οὖτοι οἱ χιλιῶτες πυκνοὶ ὦσι καὶ παχεῖς, οὐκ ὄξυωπτεῖ ὁ ὀφθαλμός. Ἐάν δὲ ἀραιὸι καὶ λεπτοὶ, τότε ὄξυωπτεῖα βλέπουσιν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Ἐχει γὰρ ἡ αὐτῆ ἰδία περιβόλαια ἀσώματα, καθὸ ἡ αὐτῆ ἀσώματος ἐστὶ. Τὰ δὲ περιβόλαια ταῦτα, αἶρες εἰσὶν οἱ ἐν ἡμῖν. Ὅταν οὖτοι ὦσι ἀραιὸι, καὶ λεπτοὶ, καὶ διαωγεῖς, τότε σωελη ἡ ψυχή ἐστὶν. Ὅταν δὲ τοσανθῶν πυκνοὶ καὶ παχεῖς, καὶ θεολωμένοι, ὡς ἐν χειμῶνι, ἐπὶ μακρὸν οὐ βλέπει. ἀλλὰ ταῦτα ὅσα παρα πόσι κείλαι. Καὶ εἶπεν Ὀρος. Διὰ τινὰ οὖν αἰτίαν ὦ τεκούσα οἱ ἐξω τῆς ἱερῶτης ἡμῶν χώρας ἀνθρωποὶ ταῖς διανοαῖς, οὐκ ὄντος εἰσὶ σωελη, ὡς οἱ ἡμέτεροι? Καὶ εἶπεν Ἰσις. Ἡ γῆ μέσον τοῦ παντός ὑπὲρ κείλαι ὡσπερ ἀνθρώπος, οὐρανὸν βλέπουσα, μεμερισμένῳ δὲ, καὶ ὅσα μέλη ἀνθρώπος μηλίζεταί. Βλέπει δὲ ἐν οὐρανῳ καθάπερ πατρὶ ἰδίῳ, ὅπως ταῖς ἐκείνοια μελαβολαῖς, καὶ αὐτῆ ἰδία συμμετρίῳ βάλλει. καὶ ἀπὸς μὲ πρὸ νότῳ τοῦ παντός κειμένῳ ἔχει τῷ κεφαλήν ἀπὸς δὲ πρὸ ἀπηνωτῆ, δεξιὸν ὡμον.

ὑπο τους ἄρκτους, τους πόδας. Τὸν δ' εὐάνυ-
 μαν, ὑπο τὴν κεφαλῆν τῆς ἄρκτου. Τους ὅ μνη-
 ρους ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄρκτον. τὰ ὅ μῆσα ἐν τοῖς
 μέσοις. Καὶ τούτου σημεῖον ἐστὶ, τὸ τους μνη-
 ραίους ἢ ἀνθρώπων, καὶ ὅτι τῆ κορυφῆ οἰκοῦν-
 τας, εὐκορυφους καὶ καλλιπείρας. Τους δ' ἀθη-
 λωτικούς ἀπὸς μάχην προχείρους ἐν ὅ τοξικούς.
 Αἰτία γὰρ τούτων, καὶ δὲ χεῖρ ἐστὶ. Τους δ' ἐν τῷ
 λυβί, ἀσφαλείς ἔσσι καὶ ὡς ὅτι τὸ πλείστον ἀρι-
 στεράμαχος. καὶ ὅσοι ἄλλοι τῷ δὲ μῆρι ἐνεργ-
 οῦσιν αὐτοὺς τῷ εὐάνυμα προστιθεμένους. Τους
 ὅ ὑπο τὴν ἄρκτον, ἀπὸς τῶν τους πόδα καὶ
 ἄλλως ευκλήμους. Τους ὅ μετὰ αὐτούς, καὶ
 μικρὰ πόρρον τὸ νῦν Ἰταλικὸν κλίμα καὶ τὸ ἄλλο-
 θικὸν κατακτείνῃ οὗτοι καλλιπείροι εἰσὶ. Καὶ εὐ-
 σπυροκότεροι. ὡς τῆ τοῦ κάλλους ἢ μνηρῶν
 τοῦ λυβί καὶ βολεῖ, καὶ τους ἐν ταῦθα ἀνθρώπους
 καταβαίνεν ἀπὸς τὴν ἢ ἀρρένων ὁμιλίαν.
 Πάντα ὅ ταῦτα μῆλη, ἀπὸς τὰ ἄλλα ἀργά
 ἔσσι ἀργατέροις λυογὰ καὶ τους ἀπ' αὐτῆ
 ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὅ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γῆς ἢ
 ἢ προγόνου ἢ μῆσαν ἰερωτάτη χώρα. Ἐὶ ὅ μέσῳ ἢ
 ἀνθρώπου σωματικῆς τῆς καρδίας ἐστὶ σπῆκος.
 Τῆς ὅ ψυχῆς ὁρμητικῆρον ἐστὶ καρδία, παρὰ ταύτην
 τὴν αἰτίαν ὅ τέκνον: ἐν ταῦθα ἀνθρώποι τὰ μὲν
 ἄλλως, ἐχούσιν ἢ πῶν, ὅσα καὶ πάντας ἐξαιρε-
 τον ὅ ἢ πάντων νοσηρότεροι εἰσὶ καὶ σάφρονες,
 ὡς ἀπ' ὅτι καρδίας γινωσκόμενοι καὶ τραφέντες. Ἄλλως
 τε ὅ μνηρῶν, ὅ πῶν δικτικῶν ὡν, ἢ ἐκ τοῦ σπῆ-
 χοντος σωματικῶν νοσηρῶν. Αὐτίκα γοῦν καὶ
 διὰ τὸ οὕτως αὐτῆ ἢ νοσηρῶν ἐκὴν κατακομη-
 δῶν, ἐκείθεν εἶν λέγουσι καὶ τὸν ἡμέτερον πο-
 ταμὸν πολυομῆνης ἐκείτης πάχνης. Ὅπου δ' ἐν
 ἐμπέση νεφέλην, τὸν ὅπικεῖμῶν ἢ χλησεν ἀέρα, καὶ
 πρόπον τῶν καπνοῦ κατακομασε. Καπνὸς δ' ἢ ἀ-
 χλὺς, οὐ μόνων ὁρμητῶν ἐστὶν ἐμπόδιον, ἀλλὰ καὶ
 τοῦ. Ὅ δ' ἀπληγῆς, ὅ μεγαλοδοξῆ ὡρα, τῆ
 σιωπῆ τοῦ ὑλίου ἀναγλῆ θορυβουῖμῶς, καὶ
 ἐκθερμανοῖμῶς, ὁμοίως ὅ καὶ ἀντικεῖμῶς τοῦ ἢ
 λυβί, μετέχων ἢ αὐτῆ καὶ δυομῆς, οὐ δὲ μῆσαν εἰλι-
 κρινῆ, ἐπίστασιν ποιούνη παρ' αὐτοῖς ἢ νοσηρῶν ἀν-
 θρώπων. Ὅ δ' βορέας τῆ συμφωνῶν ψυχῆς ὑποπῆ-
 σει μετὰ ἢ σωματικῶν καὶ τὸν νοῦν ἢ ὑπ' αὐτὸν
 ἀνθρώπων. Τὸ ὅ μέσῳ τοῦ λυβί εἰλικρινῆς ὄν καὶ
 ἀτάραχον, καὶ αὐτῶ ἀρελέγη, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ
 πάσι. Τῆ γὰρ σιωπῆ ἀμεριμνία, ἢ καὶ κα-
 μῆ καὶ παιδύει. καὶ μόνον τοῖς τοσοῦτοις ἐρί-
 ζῆ καὶ νικῆ. καὶ ὅπικεῖμῶν τὴν ἰδίαν νίκην,
 ὅσπερ σατραπῆς ἀγαθὸς τοῖς νενικημένοις καὶ
 ὅπικεῖμῶν. Καὶ τοῦ μοι μυρία μῆθηρ ἐκθεου:
 Παρὰ ποίαν αἰλίαν, ἐστὶ ζώνην ἀνθρώπων, ἐν
 γαῖς μακρῶς νόσοις καὶ ὁ λόγος, καὶ αὐτὸς ὁ
 λογιζόμενος, καὶ αὐτῆ ἢ ψυχῆ, ἐστὶ ὅτι βλάπῆσαι ὅ
 καὶ ἀπεκρίθη ἰσῆς. Τὸν ζώνην, ὅ τέκνον, ἢ μνηρῶν
 ἀπὸς τοῦ πυρ. Τὰ ὅ ἀπὸς τοῦ ὕδαρ, ἢ ὅ ἀπὸς
 αἶρα, ἢ ὅ ἀπὸς γλῶ. Τὰ ὅ ἀπὸς τοῦ λυβί δύο ἢ
 ὅπικεῖμῶν, ἢ ὅ καὶ ἀπὸς ἢ ὅλα. Πάλιν αὐτῶ μνηρῶν
 ἀπὸς τοῦ πυρὸς, ἢ δὲ τοῦ ὕδαρ, ἢ δὲ ἢ ἢ

& sub arcto pedes. humerum vero sinistrū sub
 capite vrsæ. Coxas uero in posteris ipsius vrsæ.
 media uero in medijs. Et huius signum est bu-
 strales homines cum summitate habitantes, ef-
 se pulchro capite, & pulchris capillis. Qui uero
 sunt ad subfolanum, ad pugnam esse πρότος,
 & sagittarios. Causa. n. horum est dextera ma-
 nus. Qui uero in lybia sunt, securos esse, & ut
 plurimum sinistra pugnautes. Et quicumque a-
 lij dextera parte operantur se se ad sinistram
 afflicto facere. Boreales uero bonis & pedibus &
 cruribus esse. Qui uero post hos sunt, & paulo
 νῦν Ἰταλικὸν κλίμα & Græcum clima, omnes
 hi coxas habent pulcras, & maiore barba. Ita ut
 pax coxatum pulchritudine, quæ ibi sunt ho-
 mines, in mares sint proclives. Omnia autem
 hæc membra cum ad alia sint ociosa, ociosio-
 res ferunt, etiam indignos.

Cum autem in medio terræ progenitorum
 nostrorum sit sacratissima regio. Medium autē
 humani corporis solius cordis sit moles, ani-
 mæ uero habitaculum sit cor, ob hanc causam
 o fili, qui hic sunt homines, alia quidem non
 minus quàm reliqui omnes; præcipuè
 uero habent ut prudentiores sint & tempera-
 tiores, ut pote qui in corde sunt nati & nutriti.
 Alias, o fili, notus susceptor est nubium. Et
 quia ita sit, & illuc ferantur dicunt ob id in-
 defluere nostrum fluium quia ibi pruina mul-
 tiplicetur. Vbi uero nebulæ incidat superposi-
 tum obscurauit aerem. Et quodam modo, fu-
 mus repleuit. Fumus autem est caligo, quæ
 non solum oculorum est impedimentum,
 sed & mentis. Subfolanus uero, o ma-
 gnagloria Hore, continuo solis ortu, tur-
 batus, & calefactus. Similiter & opposi-
 tus huic lybs, particeps in occasu eorun-
 dem, nullam sinceram scientiam faciunt
 hominibus ibi natis. Boreas uero conso-
 no sibi frigore, congelat simul cum corpo-
 ribus etiam mentem sub eo natis homini-
 bus. Medium uero horum; cum sincerum
 sit & tranquillum & sibi prædicat, & qui in
 eo sunt omnibus. Continua nanque secu-
 ritate, & generat, & ornat, & instruit.
 & solum cum talibus contendit, & vincit.
 et suam cognoscens victoriam, ut satrapes
 bonus victis eam communicat. Et hoc mi-
 hi, o domina, mater expone. Quam ob
 causam, dum adhuc uiuunt homines, in
 longis morbis, & ratio, & ipsum ratio-
 cinium, & ipsa anima, aliquando lædi-
 tur? Et respondit Isis. Viuentium, o fi-
 li, alia sunt igni appropriata, alia ad a-
 quam, alia ad aerem, alia uero ad ter-
 ram. Et alia ad horum duo, vel tria. a-
 lia uero ad omnia. Rufus hæc quidem
 aliena sunt ab igne, alia ab aqua, alia a

HERMETIS TRISMEGISTI,

tetra, & alia ab aere. Alia ab horum duobus, alia a tribus, & alia ab omnibus. sicuti locusta, & omnis musca fugit ignem. Aquila vero, & accipiter & quæcumque alte volant aues, fugiunt aquam. Pisces aerem, & terram. Serpens aerem purum respuit, & amat quidem terram serpentes, & reptilia omnia. Et aquam natantia cuncta, aerem vero uolucres, in quibus etiam degant. Ignem autem quæcumque sublime uolat, & ibi uitam agitant. Sed enim, & animalia quædam amant ignem, quorum sunt Salamandræ. Nam in igne etiam habitant. Singulum enim elementum, corpus circumdat. Omnis ergo anima in corpore existens grauat, & premitur hisce quatuor. Nam & conuenit, ipsam aliquibus horum gaudere, aliquibus autem dolere. Ob hoc igitur non habet, summam suam beatitudinem. Sed utpote quæ diuina est, in his existens pugnat, & intelligit, sed non quæcumque intelligebat libera a uinculis corporum. Si vero & hæc turbentur, vel a morbo, vel a timore, tunc & ipsa, sicuti & homo in profundo mergitur, & nihil fert solidum. Mirabiliter inquit Horus, singula mihi enarrasti, o magnipotens mater Isis. de admirabili animarum procreatione a Deo, & in admirtione persto. Nondum tamen nunciasti quo nam, a corporibus solutæ abeunt animæ. Volo igitur, & contemplationis huius initiari, & gratias agere tibi soli o immortalis mater. Et ait Isis, aduerte filii, necessarissima enim est hæc inquisitio. Quod constitutum est, & non aboletur, locum habet. Sed hoc modo ratio mea dicet. Non enim o admirande, & magni patris Osiridis magne filii, temere, & impetu e corporibus exeuntes in aerem resoluuntur, & disperduntur. Cum alio infinito spiritu, ut amplius non possint rursus eadem in corpora redire. neque in eandem regionem unde primo uenerunt regredi. Sicuti neque aqua ab inferis uasis sumpta, in eadem loca unde sumpta est recuperare, est possibile Neque ipsa hausta illico proprium occupat locum, sed commiscetur toti aquæ fusioni. Sed non ita res habet o magnanime Hore. Sed ut sacerdos immortalis naturæ cum sim, & iter fecerim per ueritatis campum, enarrabo tibi entium singula. Illudque dicam prius, Aquam corpus esse irrationale, & multis componentibus conflatum in fusionem. Anima uero res est propriæ naturæ, o fili, & regia, & opus manuum Dei, & mentis, se ipsam in intellectum ducens. Quod ergo ex uno tantum est non etiam ex alio, impossibile est, ut alteri misceatur. Unde & congressum eius corpus necesse est harmoniam Dei esse. Quod uero non in unum, & eundem locum fusa, & temere, neque casu, sed singulæ ad propriam mittuntur regionem. Clarum sit etiã ex his quæ ei dum in corpore ac figmento est, eue-

γης, τα ὅτι ἄερος, τα ὅτι δύο τούτων, τα ὅτι τριῶν, τὰ δὲ ἅρ' ὅλων. οἷον ἀκρίς μὲν ὡς τέκνον, καὶ πᾶσα μυία φεύγει τὸ πῦρ. Αἰετὸς καὶ κίρκος, καὶ ὅσα ἐπιπέτερα ἐστὶ ἅρ' ὀρνέων, φεύγει τὸ ὕδωρ. Ἰχθυὺς ἀέρα καὶ γῆν. Ὅσος τὸν ἀέρα τὸν εἰλικρινῆ διασρέφεται. Φιλῶσι καὶ τὴν γῆν οἱ ἄφρονες, καὶ ὅσα ἔρπον τὸ δ' ὕδωρ τὰ νυκτὰ πάντα. Τὸν δ' ἀέρα τὰ πῦρ, ἐν οἷς καὶ πολιτεύεται. Τὸ δὲ πῦρ, ὅσα ὑπερπετῆ ἐστὶ, καὶ ἐγγύς τινι διαταται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τίνα ἅρ' ζῶων φιλεῖ τὸ πῦρ. Ἦν αἱ σαλαμάνδραι. Ἐν γὰρ ἅρ' πυρὶ καὶ φολεύουσιν. Ἐκαστος γὰρ ἅρ' στοιχείων περικολῆ ἐστὶ ἅρ' σωματων. Πᾶσα οὖν ψυχὴ ἐν τῷ σώματι οὕσα βαρῆσαι, καὶ θλίβεται τοῖς τῆν τερσιν τούτοις. καὶ γὰρ οἷκός ἐστι. Καὶ ταύτῃσι τῆσιν μὲν τούτων τέρπεσθαι, τισὶ δ' ἀχθεῖσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν οὐκ ἔχει αὐτῆς τὴν ἀκροτατίαν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ὡς ἀνφύσει θῆνα οὕσα, καὶ τούτοις οὕσα, μάχεται καὶ νοσῶ. ἀλλ' οὐχ ὅσα ἀινόσησιν ἀσωτῆδης οὕσα σωματων. Ἐπὶ μὲν τοῖς καὶ ταῦτα σαλον λάβει καὶ ἡαραχίω, ἢ τοῖς ἀπο νόσου καὶ φόβου, ἢ τοῖς καὶ αἰσῆσιν ὡσπερ ἐν βυθῷ ἀνθρώπος ἐπικυμαίνεται καὶ οὐδὲν ἐς ἀμνησθῆναι. Θαυμαστὸς οἶπεν Ὄρος, ἔκαστα μοι διηγήσομαι μέγα δυναμῆν τεκούσα Ἰσι. Ὑπὸ τῆς θαυμαστῆς ψυχοποιίας τοῦ θεοῦ, καὶ θαυμάζον διατελεῖ. Οὐπω δὲ μοι ἀπήγγειλας τοῦ, ἅρ' σωματων ἀπολυθῆσαι χοροῦσιν αἱ ψυχαί. Βούλομαι οὖν καὶ τῆς διαφύσεως αὐτῆς μύσης ἡμῶν, εὐχαρισθῆσαι σοὶ μὲν ἀθάνατε μητὲρ. Καὶ οἶπεν Ἰσις, ἀρῶσεχο παῖ. Αναγκαιότητα γὰρ ζητήσις αὐτή. Τὸ σωστός καὶ μὴ ἀφανιζόμενον χωρὸν ἔχει. Ἀλλ' οὐδὲν ἐπι λόγος ὁ ἔμεος. Οὐ γὰρ θαυμαστὸς καὶ μεγάλου πατρὸς Ὀσίρειος μέγα τέκνον, ἀκρίτως καὶ ἔρμυδόν τ' σωματων ἐξελεθούσαι εἰς ἀέρα ἀναλύονται τε καὶ διασκοδανωται, μετὰ τοῦ ἄλλου ἀπείρου πνεύματος, ἢ τα οὐκέτι διασάσθαι καλιν, τὰς αὐτὰς οὐσας εἰς σωματα παλινδρομῆσαι. Ἀλλὰ μὴδὲ οἷς ἐκείνον ἐτι τὸν χωρὸν ἔτι ὅθεν ἦλθεν πρότερον ἀνασρέφειν, καθάπερ οὐδὲ τὸ λαμβανόμενον ἐν τῷ κάτω ἀγγείῳ ὕδωρ ὡς τοὺς αὐτοὺς τόπους ὅθεν ἐλήφθη ἐπέχων ὅτι δωματὸν. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ, παραυτικὰ λαμβανόμενον τὴν ἰδίαν λαμβάνει χωρὸν, πλὴν ἀναμίγνυται τῷ παρτι τοῦ ὕδατος χείματι. Ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως, ὡς μεγαλόφρων ἄρε. Μύσας δ' ὡσπερ τῆς ἀθανάτου δύσεως καὶ αὐτῆ τυχαίνουσα, καὶ ὁ δὲ κῆρα δια τοῦ πεδίου τῆς ἀληθείας διεξελεύσομαι σοὶ ἅρ' ὄντων τὸ καθέκαστον. Ἐκεῖνο σοὶ φήσασα πρότερον ὡς δὴ ἴσο ὕδωρ σῶμα ἐστὶν ἀλογον, ἐκ πολλῶν συγκριματων παραθλιμμένοις οἷς χύσιν. Ἡ δὲ ψυχὴ πρῶτον γμα ἰδιοφύεσ τέκνον, καὶ βασιλικόν, καὶ ἔργον ἅρ' τοῦ θεοῦ χηρῶν, καὶ τοῦ, αὐτὸ θῆσιν οἷς νοῦν ὁδωγόμενον. Τὸ τοῖνω ἐξ ἑνός, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλου, ἀδύνατον ἐτέρῳ ἀναμιγνῶσαι. Ὅθεν δὴ καὶ τὸ πρός τὸ σῶμα ἀν γῆσ σωδορον, ἀρμονίαν θεοῦ ἀπο ἀνάγκης ἡμῶν ἐστὶ. Ὅτι ὅτι οὐτε εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον χυδῶσ, οὐτε εἰκῆ οὐτε ὡς ἐτυχεσ, ἀλλ' ἐκαστὴν ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀναπεμποῦναι χωρὸν, φανερόν καὶ ἐξ ὧν ἐστὶν ἐν τῷ σώματι οὕσα, καὶ τὸ πλῆσματα.

πρατι. πᾶσι γὰρ παρὰ τῆ ἰδίαν φύσιν πεταχυμ
 μένη. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀπειροθετίαν ὄρει, τῆ λο
 γομένη ὁμοιώματι. Φέρε γὰρ οἷς ἐν καὶ τῶ αὐτῶ
 συχετηρίον ἰγκυλιῶν ἀνθρώπους τε καὶ αἰτῶν,
 καὶ φεισθράς, καὶ κυκτοῦς, καὶ ἰερακῆς καὶ χελιδόνος καὶ
 σρουθῶν καὶ μύιας, καὶ ὄφεις, καὶ λίοντας καὶ παρδάλην
 καὶ λύκους, καὶ κυνάς, καὶ εἰσῆς, καὶ ποιμνία, καὶ τίνα τῶ
 πῶς κρινοτήτος ἔχομένων ζῶων, οἰοῖν φώκας, καὶ
 θυδρῶν καὶ χελώνων, καὶ τοὺς ἡμετέρους προκοκοδεί
 λους. Ἐπιτα τοῦτους, ὡς τέκνον, ἕπο' μίαν ροπήν
 ἀπολυθῶναι τοῦ συχετηρίου, πάντας πρᾶπύσσονται,
 ὃ μὲν ἀνθρώπος, οἷς τε ἀγοράς καὶ εὐαί, ὃ δ' αὐτὸς
 οἷς τὸν αἰθέρα, ὅπου καὶ φύσιν ἔχει διαταξῆς. αἰ
 τῆ φεισθρά, οἷς τὸν πλοσίον αἶρα. Οἱ τῆ ἰερακῆς
 ἕπο' ἀνω τοῦτον. αἰ τῆ χελιδόνος, οὐχί ὅπου ἀνεί
 κῶσιν ἀνθρώποι; Οἱ δὲ σρουθῶν, φει' τὰ καρπο
 φέρε τῆ δένδρων, αἰ δὲ λύκους ὅπου ἔξισιν αὐτοῖς
 ἕδην. αἰ τῆ μύιας φει' αὐτῶν τῶν γῆν, τοσοῦτον
 πῶς ἀπέχουσαι, ὅσον ἀναβῶναι δῶνται ἀν
 θρώπων τῆ ὄσμη. Ἀνθρώπων γὰρ ἰδίως, ὡς τέκνον
 ἔστι καὶ μύια, καὶ χαμαιπίδες. Οἱ τῆ λίοντας καὶ παρ
 δάλης, ἕπο' τὰ ὄρη. Οἱ τῆ λύκους ὅπου τὰς ἐρημίαι.
 οἱ δὲ κύνες κατ' ἴχθος ἀνθρώπων. Λαγωοὶ δὲ δρυ
 μούς, καὶ βόες αἰλλοίρια, καὶ πεδία, καὶ οἷς τὰς νο
 μῆας τὰ ποιμνία. Οἱ δὲ ὄφεις οἷς τὰ μυρία τῆς
 γῆς, φώκας τῆ καὶ χελώνων, μετὰ τῆ ὁμοίω
 οἷς βάθου καὶ γάματα ὡς μὴ πεδιαδος γῆς εὐροῖ
 πο, μὴ δὲ τ' συγγήμοις ἀποληθῶναι ὑδάτος, ἕκα
 στον οἷς τῶν οἰκίαν χωρῶν ἕπο' τοῦ ἐνδον κριτη
 ρίου ἀναστρεπόμενον. Οὕτως ἐκάστη ψυχή καὶ ἀν
 θρωποειμένη, καὶ ἄλλως ἐπηγεῖζουσα, οἷδεν ὅπου
 πορδατέον ἐστὶν αὐτῇ. πᾶσι οἷ μὴ τίς τῆ τυφα
 εἶον ὡς τέκνον παρελθόντε λόγος ὅτι δῶνται
 ταῦρον μὲν ἐν βυθῶ, ἐν αἰερί χελώνων διαζῶ. οἷδεν
 τοῦτο πᾶχοι σαρκί, καὶ αἵματι βιβαπλισμένα
 ὡς μηδὲν παρὰ τάξει πρῶσσην κῆν κολάζον
 ται. Κολασίς γὰρ αὐταῖς ἢ ἐνσωμάτωσις: τό
 σου πλέον βαπλισμοῦ, καὶ κολάσεως καὶ ἐλευ
 θηρίας ἰδίως μεταχούσαι; Ἐχει δὲ ἢ διατα
 ξίς ἢ ἰερωτάτη οὕτως ἢ ἢ πότε ἀνω, Μεγαλο
 φεύσεται πᾶσι. Βλέπε ψυχῶν διατάξεις, τὸ ἕπο'
 οὐρανοῦ κορυφῆς μεχρὶ σελῶνς θεοῖς καὶ ἀ
 τροις, καὶ τῆ ἄλλη πρῶτα χολάζει. Τὸ τῆ
 ἕπο' σελῶνς, ὡς τέκνον, ἕπο' ἡμᾶς ψυχῶν ἐστὶν οἰκ
 ητήριον. Ἐχει μῦτοι ἐν ἑαυτῶ ἕδον ὃ τοσοῦτος
 ἀνῆρ, ὃν ἀνιμον καλεῖν εἶδος ἐστὶν ἡμῖν. Ἰδίον μέγα
 ρος ἐν τῶ κινήσει πρὸς ἀναψύξιν τῆ ὄσησσην, ὃ
 δὲ καὶ ὑστερον ἕρω. Κατ' οὐδὲνα μῦτοι πρῶτον
 πρὸς ἑαυτὸν κινουμένης ἐμποδισίς γίνεταί ψυ
 χῆς. Κινουμένη γὰρ τοῦτου, ἕξον ψυχῆς ἀναίσι
 σσην ὡς ἀντυχῆ ἀδιακολύτως. Ρέουσι γὰρ δι' αὐτῆ
 ἀμύγῃς καὶ ἀπολλῆτι ὡς δι' ἐλαίου ὑδάτος. Τὸ τῆ
 διάσσημα τοῦτο, ὡς τέκνον ὄρη μῦτων μὲν ἐστὶ
 ἄμικῶν τεσσάρων, ἰδικῶν τῆ χωρῶν, ἕξ. ὄρη
 οἷ μὲν ἕπο' γῆς ἀνω χωρῶν ἐστὶ τεσσάρων, ὡς
 τῶν γῆν καὶ τίνας λοφούς καὶ ἀπροτήρια ἀνα
 τῆται, καὶ φθάνει ἔχει τοσοῦτου. Ἐπερ γὰρ ταῦ
 τας ἀναβῶναι τὸ ἕπο' οὐκ ἔχει φύσιν. Ἡ δ' ἕπο'

niūt. Patitur. n. præter propriam naturam cras
 sa facta. Sed animum adhibe etiam similitudi
 ni quæ dicitur. Sunt in vno eodemque carce
 re clausi, & homines & aquilæ, & columbæ, &
 cigni, & accipi tres & hirundines & passeret &
 muscæ, & serpentes & Leones, & pardis, & lu
 pis, & canes, & boues, & oues. Et quædam nu
 ua animalia, vt phocæ & hydri, & testitudines
 & nostri Crocodili. Et hæc omnia uno momē
 to dimitti e carcere, prorsus petent homo qui
 dem fora, & domos, Aquila uero in ætherem
 volabit, vbi naturam habet degere. Columbæ
 in proximum aerem. Accipites in superiora.
 Hirundines, non ne vbi homines habitât. Pas
 seres vero in fructiferas arbores. Cygni ubi eia
 canere liceat. Muscæ circa proximam terram
 tantum ab ea distantes quantum odore homi
 nis insilire queant. Lambere. n. homines mus
 sez peculiariter expetunt et humi uolât. Leo
 nes vero, & pardi in montes. Lupi in solitudi
 nes. Canes post hominum vestigia. Lepores ve
 ro dumeta, & boues stabula & prata, & oues pa
 sca. Serpentes in cauernas terræ. Phocæ & tes
 titudines cum similibus, in profunda, & riuos
 ne & campestri terra priuentur, neque cogna
 ta aqua destituantur. Singula namque in pro
 priam regionem ab interno iudicatore, indu
 cuntur. In hunc modū singulæ animæ & in ho
 mines descendētes, & aliquo quouis mō in ter
 ram ueniens. nouit quo eam abire oporteat.
 Nisi si quis, Typhoniorum, o fili, præteriens di
 cat, possibile esse, taurum in profundo, in aere
 testitudinem vitam agere. Si uero hoc pariuntur,
 carni, & sanguini immerfæ, vt nihil sine or
 dine agant, tametsi supplicio afficiantur. Sup
 plicium enim illis est corporibus includi. Quā
 to magis, immersione & pœna liberæ, & liber
 tatem propriam adeptæ? Ordo autem sacratif
 simus, iam olim ita se habuit, fili magnifice. In
 tuere animarum ordines. A vertice cœli vsque
 ad lunam, Dijs & stellis, & reliqua prouiden
 tia, vacat. A luna uero, o fili, ad nos, animarum
 est domicilium. Habet tamen in se ipso viam.
 tantus aer, quem ventum vocare est nobis in
 more, propriam magnitudinem in quo moue
 tur ad refrigerationem terrenorum. Quod &
 postea dicam. Nullo tamen modo in se motus
 impedimentum fit animabus. Dum enim hic
 mouetur, licet animabus insilire, quo uoluerint
 nullo prohibente. Fluunt enim per ipsum, sine
 mistione vlla, & impediēte nullo, sicut per
 oleum aqua. Interualium autem hoc, o fili Ho
 re, partium est generalium quatuor, propriarū
 uero regionum sex. Quarum, quæ supra terram
 est, regiones habet quatuor, ut pote quæ per
 colles, & promontoria extendatur. Atque eo
 vsque pertingit. Nam supra has ascendere
 in altitudinem non habet naturam. Qua ab
 hac

hac est, secunda est regionum. In qua sunt ventorum motus. Adhibe mentem o fili, & cetera enim audis mysteria. Inter terram & caelum, est totius medii sacri spiritus regio ubi uentorum est motus, & auium uolatus. Supra. n. hanc, neque aer mouetur. neque animal fert. Habet tamen a natura; hanc potestatem aer hic ut in proprijs sic regionibus, & in terrenis quatuor perambulet, cum ijs quae a terra habet animalibus, & in proprias potest ascendere. Tertia uero est regionum sexdecim, aeris tenuis; & puri plena. Quarta uero est duarum & triginta. In quibus est tenuissimus & sincerissimus aer, & per eam terminans supra se caelos qui ignei sunt natura. Et est ordo hic per rectam lineam, a superioribus ad inferiora, uel illo secundum naturam impedimento. Itaque partes quidem generales, sunt quatuor, interualla uero xij. Regionum uero in sex. In regionibus uero his, quae sexaginta sunt numero; habitant animae, quaeque ad quam naturam est disposita. Nam cum unius & eiuusdem sint constitutionis, non tamen eodem sunt honore. Quanto. n. quaeque regio a terra sublimior est quam alia. Tantum etiam in animabus alia, ab alia in excellentia differt o fili. Et regio & anima. Quaedam ergo in utramque partem redeunt animae. Hinc rursus o magna gloria tibi Hore, recensere incipiam a superioribus ad inferna ordinem terrenis.

Quae inter caelum & terram sunt, o Fili Hore, distincta sunt, mensura & harmonia. Regionum, haec a progenitoribus uocantur his quidem Zonae ab illis firmamenta. ab alijs uero plagae. In his meant solutae a corporibus aerae. Et quae nondum in corpora subierunt. Quaeque uero ipsarum, o fili secundum dignitatem, etiam regionem habet. Ita ut diuinae & regiae in suprema omnium habitent. Minores uero, infra sunt. Et aliae quae humi uolant in infima omnium Medias uero in media. Quae ad imperandum dimittuntur o fili Hore, a superioribus demittuntur Zonis. Et solutae in easdem, aut etiam superiores redeunt, nisi aliquae, nondum dignitatem propriae naturae, & diuinae legis praecipuum adimplerunt. Quas superna prouidentia, ad mensuram delictorum in inferiores regiones extendit, prout & alias, quae & potentia, & dignitate sunt deteriores. Et inferis enim in maiores, & sublimiores deducit. Sunt. n. in superioribus ij qui satellites sunt uniuersalis prouidentiae. Quorum quidem, alius est animarum Penultimus, Alius demissor, & ordinator incorporarum animarum. Et Hic quidem custodit, ille uero promittit Dei sententiam. Sermone ergo, hoc o fili, & in supera rerum mutatione, & in terra est natura. Quae effingit & uasa facit in quae animae indantur. Adfunt uero ei uergetae duae, Memoria, & experientia. & Memoria quidem hoc

καί τιν' ἐδύπτερα ἐπὶ χωρῶν, ἐν αἷς γίνονται ἀνάμνησιν, (ἀπόσχεται, ἀφύτων γὰρ ἐπὶ τῶν κινήσεων) γῆς τε καὶ οὐρανοῦ, ὃ πάντων ποῦ ἔβουεν πνεύματος ἐστὶ χεῖρα, ὅπου ἢ ἀνέμου κινήσεις, καὶ ἢ ὄρνων πτήσεις. Ἰσθ' γὰρ ταύτης, οὔτε ἀφ' κινήσει, οὔτε ζῶν βασιλεία. ἔχω ἰσθ' τοὶ σὰρὰ τῆς φύσεως. ταύτην τὴν ἔξουσίαν ὁ ἀφ' οὐτός. ὡς καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις ἢ χωραῖς, καὶ ἐν ταῖς τῆς γῆς πέλασι ἀποτολάν μακρῶν ἔχει ζῶν τῆς γῆς εἰς τὰς ἐπαναβῆλαι ἀναμνήσεως. Ἡ δὲ πρὶν χωρῶν ἐστὶν ἐκκενδρῆ, ἀέρας λοιπῶν, καὶ καθαροῦ πλήρης. Ἡ δὲ τετάρτη ἐστὶ δύο καὶ σφαιροειδής, ἐν αἷς δὲ λεπτοτάτος καὶ εὐλοκρῆστατος ἀφ' οὐ, καὶ δὲ ἰσθ' οὐρανῶν, ἐξ αὐτοῦ ἀνω, οὐρανοῦ ἐκπύρου ὄντας τὴν φύσιν. καὶ ἐστὶν ἡ διάταξις αὐτῆ, καθ' εὐθυταῖν γραμμῶν, ἀνωθεν κατὰ ἀπολλητινὴν φύσιν. ὡς ἰσθ' μοίρας ἡμοίας μὴ δὲ διασηματικῆς δὴ δύο δίκαι, χωρῆς ἢ ἐξ. Ἐν δὲ ταῖς χωραῖς ταύταις ἐξήκοκτα οὐσαι τὸν ἀριθμὸν οἰκοῦσιν αἱ ψυχαί, ἐκάστη πρὸς τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Μίας μὲν καὶ τῆς αὐτῆς συστάσεως οὐσαι, οὐκέτι ἢ τριμῶν. ὅσα γὰρ ἐκάστη ἰσθ' χωρῶν ἀποσχετῶν ἰσθ' βέβαια τῆς ἐτάρας, τοσοῦτα καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ἐτέρα τῶν ἐτέρων καθ' ἑσθ' οὐρανῶν λειπεται ὁ τέκνον, χωρῆς ἢ ψυχῆ. Τινὲς μὲν οὖν εἰς ἑκάτερα τούτων ἀναλυοῦσι ψυχαί, ἰσθ' οὐρανῶν καὶ πάλιν, ὡς μεγάλο δόξαι ἀρεκαταλέγειν ἀρξομαι, ἀνωθεν ἐπὶ τὰ πρόσγνια τῶν τάξιν ποιουμένη.

Τὸ μεταξύ γῆς καὶ οὐρανοῦ κεχωρισται τῶν οὐρανῶν ἀρεκαταλέγειν καὶ ἀρμονίαν. Αἱ δὲ χωραὶ αὐταί, ἰσθ' ἰσθ' προγοῶν καλοῦνται, ὑπ' ὧν μὲν ζῶνται, ὑπ' ὧν δὲ σερραῖα. ὑπὸ δ' ἐτέρων πύχαι. Ἐν δὲ ταύταις φοιτῶντι αἱ γὰρ ἀποκεκρυμμένοι ἰσθ' σωματικῶν ψυχαί, αἶτε μὴ δὲ πῶ ἐν σωματικῶν εἶδαι. ἐκάστη δὲ τούτων, ὡς τέκνον, καὶ τῶν ἀξίαν καὶ χωρῶν ἑαυτῆς, ὅσα τὰς μὲν θείας καὶ βασιλικῆς ἐν τῶν οὐρανῶν πάντων κατοικεῖν. Τὰς δὲ ἐλαχίστας κατὰ τὴν μῆναι, καὶ τὰς ἄλλας ὅσαι εἰσὶ χαμαιπετεῖς ἐν τῶν οὐρανῶν πάντων. Τὰς δὲ μείστας τῆ μείσθη. Αἱ μὲν οὖν εἰς τὸ ἀρχεῖν καταπεμπόμεναι ὡς τέκνον ἀρε, ἐκ ἰσθ' οὐρανῶν ζῶντων καταπέμπονται. Αἱ δὲ λυθεῖσαι, εἰς τὰς αὐτάς, ἢ καὶ ἐπὶ οὐρανῶν ἀνέρχονται πάλιν εἰ μὴ τινὲς ἐπὶ εἰν τῶν ἀξίαν τῆς ἑαυτῆς φύσεως, καὶ ἢ τῆς θεοῦ νόμου παραγγελίας πεπραχίαι. Ἀπερὴ ἀνω προγοῶν ἀρεκαταλέγειν ἰσθ' ἀμαρτηκότων εἰς τὰς οὐρανοῦ χωρῆς ἐξορίζει ὑπερ καὶ τὰς οὐρανοῦ δεισφρας δεισφρας καὶ ἀξία. Ἐκ γὰρ κατὰ τῶν οὐρανῶν ἐπὶ μείζονας καὶ ὑψηλοτέρας ἀναγει. Εἰσὲ γὰρ ἀνωθεν οἱ δορυφοροὶ ὄντες τῆς καθολοῦ προγοῶν, ὡν ὁ μὲν εἰς ψυχολογίας ψυχῶν, ὁ δὲ ψυχολογίας ἀποσχετῶν καὶ διατακτῶν ἰσθ' ἐν σωματικῶν ψυχῶν. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἰσθ' ἀρεκαταλέγειν καὶ γνῶμῶν τῶν θεοῦ. Τῶν οὖν λογοῦ τούτων ὡς παῖ, καὶ τῶν ἀνω τῶν παραγμάτων ἐξ ἀλλαγῆς, καὶ ἐπὶ γῆς ἐστὶν ἡ φύσις. πλάσρια γὰρ οὐσα καὶ σκίωστος ἀγγείων εἰς ἀβάλλονται αἱ ψυχαί. παρεσῶσι ἢ δὲ ἐνέργειας καὶ αὐτῆς, μνήμη καὶ ἐμπειρία. Καὶ ἢ μὲν μνήμη ἔργων.

ἔχει τοῦτο, ὅπως ἡ φύσις τῆρ' ἐκείνη καὶ φεικρὰ, ποῦτε ἑκάστου τύπου ἐξ ἀρχῆς καταβιβλυμένου. Καὶ τοῦ φουράματος τοῦ ἄνω γίνονται. Ἡ δ' ἐμπειρία, ὅπως πρὸς ἀνάλογον ἑκάστης τῆρ' καταβαινουσῶν ψυχῶν εἰς τὸ σωματιδιῶναι. καὶ τὸ πλάσμα ἐνεργῆ καὶ γίνονται. Καὶ ταῖς μὲν αἰετοῖς τῆρ' ψυχῶν, ὅξια γίνονται καὶ τὰ σώματα. Ταῖς δ' βραδίσι βραδία. Ταῖς δ' ἐνεργῶσι ἐνεργῆ, καὶ ταῖς νωθραῖς νωθρὰ, καὶ τῆρ' δωματαῖς δωματὰ, ταῖς δολίαις δόλια, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς ἑκάστας καὶ τὸ σῶμα. Οὐ γὰρ ἀσκήτως πῆλ' ἔπιπλωσε, λογικὰ δ' αἰετοῖς καὶ ἀκριβοειραῖς αἰδησίαι ἐκείνησι, τὸ τετραπόδων μὲν, τὰ μὲν κίρασι, τὰ δὲ ὀδοῦσι, τὰ δ' ὄνουσι καὶ ἐπλάσι ἐκρατέρωσι. Τὰ δ' ἄρπυγιά τε εὐχάριστοι σώμασι καὶ ἐνυποχωρήτοις ἰμαλάωσι. Καὶ ὅπως μῦτε τοῦ σώματος ὑγρότης τίλιον ἀδινῆ διαμῆνι. Ὡς μὲν τὰ σώματα, καὶ τοῖς ὀδοῦσι ἰχθαρίωσι. Ὁ δ' τοῖς ὄγκους ὀξυφάτος δωάμιν φεικρὰ. Οὕτως τὰ μὲν τῆρ' ἄρατου εὐλαβία ἰχυρότερα τῆρ' ἄλλων. Τὰ δ' ἄρατου, δηλὰ ὄντα. ἐνοικεῖ ἰθαλίαι, ἐν τῆρ' ὄφω, καὶ ὑπερῆραν ὡν δωματῶν ἐνεργῆν ἰχθυοῖ. Ἐν γὰρ ὕδατι τὸ πῦρ οὔτε, φαίνουσι οὔτε κίρασι. ἑκάστον δ' αἰετοῦ, ἢ δολίαι, ἢ ἀκαθῆσαι ἐν ὕδατι νηρόμορον. φεύγει ὅτι ἂν ζέλει, τῶν ἰδίαν φεικρὰ κλιμένον δολίαι, καὶ σκαπασύριον ὅτι τὸ μὴ ὄραδ' τὸ ὕδωρ. Εἰς γὰρ ἑκάστον τῆρ' σωματῶν τοῦτον καὶ ὁμοιότητα ἰγκλινοῦται αἰ ψυχῆ. Ὅτι ὅτι ὅτι μὲν ἀνθρώπου. Εἰς δὲ τετραπόδα ἀκρίτους. νόμος γὰρ ἑκείνοισ ἐστὶν ἡ ἰχθυοῖ. ἐν δὲ ἄρατου τὰς δολίαις. οὐδὲν γὰρ αἰετοῦ ἐξ ἐναντίου ἐπιτίθηται τοῖς ἀνθρώποις, λοχῆσαντα δὲ καταβάλλει. Εἰς δ' τὰ νηκτὰ τὰς δολίαις, ἢ ὅσα τῆρ' λοιπῶν σωματῶν ἀπολαβῆν ἀνάξια τυγχάνουσι. Γίνονται μὲν οὖν καὶ ἐν ἑκάστῳ εὐρῆν ζῶον τῆρ' ἰδίᾳ φύσει μὴ καταχερῶδων. Πῶς, πάλιν ὁ τεκούτα, ὅπως ὄρος. Καὶ ἀπεκρίθη. ὅτι ἀνθρώπου μὲν ἂν τίκον τὸ κριτικὸν ἀφελῶσαι τετραπόδων δ' τῶν ἀνάγκη παραλλάξαι. ἄρατου τὰ δ' τὸ δολίον ἀπολέσαι. καὶ τὸ νηκτὸν τῆρ' δολίαις ἀφροσύσαι, καὶ πῆλ' ὡν ἀπανθρωπίας ἐκπέσειν. Καὶ τὰ μὲν πῆλ' τῆρ' διαθήσεως τῆρ' ἄνω, καὶ τῆρ' καταβάσεως αἰετοῦ, καὶ τῆρ' σωματουργίας, τῶν ταῦτα. Συμβαίνει δ' ὅτι τῶν, ἐν ἑκάστῳ αἰετοῦ εὐρῆν καὶ γίνουσι τῆρ' προκλιμένον βασιλικὰς τιτὰς ψυχῆς. καταβαίνειν δ' καὶ ἄλλας ἄλλοῖους, τὰς μὲν διαπύρους. τὰς δ' ψυχῆς. τὰς δ' ἰσθητῶν, τὰς δὲ πρῶτας. τὰς δ' βασιλικὰς, τὰς δὲ ἐμπύρους, τὰς δὲ ἀπύρους, τὰς δ' ἀργὰς, τὰς δὲ ἐνεργῆς. τὰς δ' ἄλλοτε ἄλλως οὔσας. συμβαίνει δὲ τοῦτο παρά τῶν τῆρ' τόπων θῆσι. ὅτι εἰς τὸ ἐνσωματιδιῶναι καὶ βάλλονται αἰ ψυχῆ. Αἰ μὲν γὰρ ἀπὸ βασιλικῆ διαζώματος καταπῆδουσι τῆρ' ὁμοιοπαθοῦς βασιλικῆς ψυχῆς. πολλὰ γὰρ εἰσι βασιλικὰ. Αἰ μὲν γὰρ εἰσι ψυφῶν, αἰ δ' ὁμοίων, αἰ δ' ἐπισημῆς, αἰ δ' αἰετοῦ. Πῶς, πάλιν ὅπως ὄρος καὶ αἰετοῦ ὅτι ὅτι τῶν, ὅτι ὅτι γυροτότων ἢ δὲ, ψυχῶν μὲν Ὀσίρις

habet opus, sit natura seruet & retineat, cuiusque figuram quæ ab initio sic iniecta, & fiat e superis figmentis. Experientia uero, ut proportionem cuiusque descendendum animarum ad incorporationem, etiam figmentum respondeat & operetur. Et velocibus quidem animarum, velocia fiant, & corpora. Tardis autem tarda. efficacia efficaciam, inertibus inertia, & potentibus, potentia, & dolosis dolosa. Et ut semel dicam, prout quamque decet. Non enim temere volucris plumas dedit. Rationalia uero excellentioribus, & exactioribus, sensibus ornauit. Quadrupedum autem hæc cornibus, illa dentibus, alia unguitibus, alia unguibus armavit. Serpentina uero flexibilibus, & cedentibus emolliuit corporibus. Ita tamen ut ne corporis humilitas ea penitus debilia redderet. Quorum quidem ora, dentibus quoque sepit. Alicui uero molem acutiei robur circumuestit. Atque hoc modo mortis cautione aliis fortiora reddidit. Notantia uero, quæ timida sunt iussit elementum inhabitare in quo lumen, neutrum suffragat exercere potest. Nam in aqua ignis neque lucet, neque urit. Singula uero ipsorum, uel squamis, uel spinis, in aqua natant. Et quo uolunt fugiunt proprio circumdata pauore. Et tegumentum habent aquam, ne conspiciantur. In unoquoque enim horum corporum, per similitudinem includuntur animæ. Ita ut in homines ueniat iudicatrices, in uolucres, quæ iudicio carent. Lex enim ipsis est, robur in serpentes, dolosa. Nullum enim ipsum e conspectu aggreditur homines. Sed ex insidijs feriunt. In notantia uero pauidas, & quæcunque alijs elementis sui non sunt digne. Et tamen in uno quoque inuenire animal propria natura, non abutens. Quo modo id rursus o mater, dixit Horus? Et respondit Isis. Ita, o fili, ut homo iudicium transgrediatur. Quadrupes uero necessitatem, commutet serpentina uero ut dolum ammittant. Et natantia pauorem non curent. Et uolucres ab inhumanitate excedant. Et de dispositione quidem superiorum, & eorum descensu, & corporis officio, hæc sunt dicta. Accidit autem o fili ut in unaquaque, specie, & genere inueniantur animæ quædam regis, & descendant aliæ aliter. Has quidem ignitas, alias frigiditas, alias superbas, alias mansuetas, alias uili artificio deditas. Alias peritas, alias imperitas, alias inertes, alias quoque efficaces. Alias denique aliter se habentes. Accidit autem eis hoc a locorum positione unde in corpora mittuntur animæ. Nam aliæ a Regia Zona decidunt, vigore similes animæ. Multæ enim sunt regis. Nam alia sunt animarum alia corporum, alia artis, alia scientiæ. Alia sui ipsius. Quo modo inquit. Horus, & sui ipsius? Prout, o fili, in iam factis. Animarum quidem Osiris pater

HERMETIS TRISMEGISTI,

pater tuus, corporumque cuiusque gētis, dux. Consilij uero, pater & magister omnium Trismegistus Hermes. Medicinæ autem Asclepius Vulcani. Virium uero & roboris rursus, Osiris. Post quos, o fili tu ipse. Philosophiæ uero Arnebalcenis. Poeticæ autem Asclepius Imurhes. In uniuersum namq; o fili inuenies, si ex æte perpederis multos & multorū principes, & multos multorū reges. Sed qui oib. imperat, o fili, ex superna est regione. Qui uero particula latim regnat, id habet, a qua est, magis regia, Qui Zona ignis operarij fortiuntur fiunt, & ciborum. Qui uero ab humido, in humidis Zonis. Qui uero a sciente artefice, circa scientias versantur, & artes. Ab inerti uero, ociose uiuūt Omnium enim quæ in terra sunt, o fili, opera per sermonem aut actionem facta, sursum fontes sunt. mensura, & pendere infundentes nobis essentias. Et nihil est, quod a superis non descendit, & sursum ascendit, ut descendat. Quo modo id rursus ais, o mater paradoxum? Er rursus respondit Isis. Recursus, hoc manifestum si gnum animalibus indidit sacratissima natura. Quod ex supero aere recipimus spiritum, eum ipsū sursum respiramus, ut recipiamus. Et sūt, huius, o fili, operis artifices in nobis pulmones. Qui postquam clauerint partes suas spiritus receptiuas, tunc nos, non eodem nos habemus modo, sed fumus sublatis. Adnascuntur, o fili magnanime alia quedam nobis extra figmenti constitutionem. Quid uero id est, dixit Horus, figmentum hoc o mater? Concurfus est & temperamentum quatuor elementorum. A quo concursu, & temperiæ, exhalat uapor quidam, qui circumdat animam, percurrit uero corpus ambobus tribuens, corpori scilicet & animæ propriæ qualitatis. Atque ita differentiæ, animasticarum. & corporearum alterationum fiunt. Nam si in corporea concrezione abundet ignis, tunc anima, quæ calida est natura alium calorem assumens, ignea magis effectu facit animal uiuacius. corpus uero uelox & facile mobile. Si uero abundet aer, tunc, & leue, & subsultans, & inquietum fit animal, & anima & corpore. Quod si superet aqua tunc, & animal fit quidem anima bene utens, & bonæ indolis, & comes, & alijs conuersari, & iungi sufficiens, ob aquæ, naturalē vnitionē supnat, n. cūctis, & si multa sit at in se resoluit, & ambit. Si uero sit pau a subit ea, quibus miscetur. Corpora quidem ob mollitiem & raritatem non compinguntur, sed parua morbi occidit, soluiuntur, & a proprio vinculo pauiatim, excidunt. Si uero terrestre fuerit abundantius, tunc obruta fit animalis anima. non habes corporis raritatem solubilem, neque per quod soluiat, cum sensuum membra sint crassa effecta. Sed intra se manet, ob grauitatem & densita-

ο πατήρ σου σωμαίων ἢ ἑκάστου ἔθνους ἡγεμῶν. Βουλῆς δ' ο πατήρ πάντων, ἡ καθηγητής, ο Trismegistos Ἑρμῆς. Ἰατρικῆς ἢ ο Ἀσκληπιὸς ο Ἡραίου. Ἰχθῶς ἢ ἡρώμενος πάλιν Οσίρις. Μεθ' αὐτῶν, ὡ τέκνον, αὐτὸς σου. Φιλοσοφίας ἢ Ἀρνεβασιλικῆς. Ποιητικῆς ἢ πάλιν ο Ἀσκληπιὸς ο ἱμοῦθης. Καθόλου γὰρ ὡ τέκνον εὐρήσεις, εἰάν ἐξελάξης, πολλοὺς, ἢ πολλῶν ἀρχοντας ἢ πολλοὺς πολλῶν βασιλεύοντας. Ἀλλ' ὁ μὲ πάντων κρατῆς τέκνον, ἐκ τῆς ὑπέρνω χάρας ἐστίν. Ὁ ἢ ἡ κτ' μέρος, ἐκείνῳ ἔχει τῶν ἀφ' οὗ τόπου ἐστὶ, βασιλικωτέρου, διαζώματος τετράχότες πυρὸς ἐργάται γίνονται, καὶ προφῆς. οἱ ἢ ἀπὸ τῆ ὑγροῦ, ἐν ὑγροῖς διαζώμασιν. Οἱ δ' ἀπὸ τεχνίου, οὗ ἐπισηματ γίνονται ἢ τέχνες. Οἱ δ' ἀπὸ ἀργού, ἀργῶς καὶ ἀθρομβῶς διαζῶσι. Πάντων γὰρ ἡ δὴ γῆς ὡ τέκνον, διὰ λόγου ἢ ἔργου πραγμάτων, ἀνω εἰσὶν ἀπγαί, μέτρον ἢ σταθμῶν ἀπχλω οὐσαι ἡμῖν τὰς οὐσίας, ἢ οὐκ ἐστίν, ὁ μὴ ἀνωθεν καταβίβηκα, ἢ πάλιν ἀνέρχεται, ἵνα καταβῆ. Πῶς πάλιν λέγεις τοῦτο ὡ τεκοῦσα παραδόξον? Καὶ ἀπεκρίθη Ἰσις πάλιν. Τῆς καλινδρομίας ἐναργῆς τοῦτο σημεῖον τοῖς ζώοις ἐνέθησεν, ἢ ἱεροτάτη φύσις. Τοῦτο γὰρ ὡς τὸ μὲ ἀνωθεν ἐξ αἰέρος πνεῦμα, τοῦτο πάλιν ἀνω πέμπουσα, ἵνα λάβωσα. Καὶ εἰσὶν ὡ τέκνον, τοῦτου τῆ ἐνεργήματος τεχνίτιδες ἐν ἡμῖν φύσαι. Αἱ ἐκὰν ἀν μισῶσι τὰ δεκτικά ἐαυτῆς τῆ πνεύματος σῶματι, τότε ἡμῆς οὐκίτι ὡ δὲ ἰσῶν, ἀλλὰ ἀνωβεβηκίω. προσεπι γίνονται ὡ πᾶς μεγαλόδοξε, καὶ ἕτερα τινὰ ἡμῖν ἐκτός του φουράματος σου σταθμίας. Τὶ δ' ἐστίν, ἔρωσ ἔπειν, τὸ φῦραμα τοῦτο ὡ τεκοῦσα? Σιωπῶς ἐστὶ ἢ κρᾶσις ἡ τερσάρων σοιχείων ἐξ ἧς κρᾶσεως ἢ σιωπῶν, ἀναθυμιάται τὶς ἀήμος, ὡσπερ ἀνελεῖται μ τῆ ψυχῆ, διασπῆχαι δ' ἐν σωματι, ἀμοσφόροις μελαδιδούς, τοῦ ἴσις τῶ σωματι ἢ τῆ ψυχῆ τῆς ἰδίας ποιότητος, καὶ οὕτως ἀε διαφορᾶ ἡ ψυχικῶν ἢ ἡ σωματικῶν ἀναλλοιώσεων γίνονται. Εἰ μὲ γὰρ κτ' σωματικῶν διασπῆχον πλεονάσει τὸ πῦρ, τὸ τλιωκαῖα ἢ ψυχῆ, θερμῆ φ φύσιν ὑπάρχουσα, ἢ ἕτερον θερμὸν προσλαβούσα, ἐκπυρῶδες ἐρα ἡμομένη, ποιεῖ τὸ ζῶον ἐνεργότερον. τὸ δὲ σῶμα, ὅξυ ἢ εὐκίνητον. Εἰ ἢ πλεονάσει δ' ἀήρ, τὸ τλιωκαῖα ἢ κούφοι, ἢ πηδητικόν, ἢ ἀνδραγον γίνεται τὸ ζῶον ἢ ψυχῆ ἢ σωματι. Εἰ δὲ τὸ ὕδωρ πλεονάσει, τὸ τλιωκαῖα καὶ τὸ ζῶον, τῆ μὲ ψυχῆ γίνονται εὐχρησ καὶ εὐφύεις εὐπερίχυτον. ἱκανῶς τε τοῖς ἄλλοις ὅππεσιν, καὶ κολληθῶσαι δωαιθρον, διὰ τὸ πρὸς τὰ ἄλλα, ἰσωτικὸν τῆ ὕδατος, ἐφίζανη γὰρ πᾶσιν. ἢ πολὺ μὲ ὄν ἐστὶ ἐαυτὸ ὑπάλυσι ἢ σπυλαμβάται. ὀλίγον ἢ ὑπάρχον καὶ καταδύσον γίνονται ὡ ἐμίγη. Τὰ μὲν τοῖ σῶματα ὑπὸ πλάδαρότητος καὶ χαινοτήτος εἰς πείσφιχθιν οὐν ἄγεται, ἀλλὰ μικρὰ τινὲ νόσον ἀφορμῶ λυεται, καὶ τοῦ ἰδίου σωδισμου κατ' ὀλίγον ἐκπίπῃ. Εἰ ἢ τὸ γεῶδες πλεονάσει, τὸ τλιωκαῖα ἀμβληα μ τῆ ζῶον ἢ ψυχῆ γίνονται, οὐκ ἔχουσα τῶ σωματικῶ ἀραιότητα εὐλυτον, οὐ δὲ τοῦ δὲ οὐ πηδᾶσεται πεπαχημένων τ ἀιδητικῶν μελῶν. ἀλλ' ἐνδορ μένει παρ' ἐαυτῆ ὑπὸ βάρους ἢ πυκνότη-

τος πεδνηθῆσαι. Τὸ δὲ σῶμα γερὸν μὲν ἀρ-
 ρὸν καὶ βαρὺ, καὶ μετὰ βίας ὑπὸ τῆς προαιρέσεως
 κινουμένον. Εἰ δὲ σύμμετρος γένοιτο ἢ πάντων εἰ-
 σὶς τότε τὸ ζῶον θερμὸν εἰς ἀφ᾽ ἑνὸς, κούφον δὲ εἰς
 κίνησιν, εὐκρατὸν δὲ εἰς ἀφ᾽ ἑνὸς, ἡμῶν δὲ εἰς πᾶσι
 κατασπιδιάζεσθαι. Ὅσα οὖν τῶν δὲ τῶν λόγων κοινῶ-
 νηκε πλείους πυρὸς καὶ πνεύματος, ταῦτα
 ἀπαρτίωται, καὶ ἀνω παρ' ἑκείνοις πολιτεύεται
 εἰς εὐχάριον, ἐξ ὧν καὶ γένητο. Ὅσα δὲ πλεί-
 ονος μὲν πυρὸς, ὀλίγου δὲ πνεύματος, ὕδατος δὲ καὶ γῆς
 ἴσους, ταῦτα ἀπλωθρῶνται, καὶ τῶν ζῶων τὰ
 φρεσίνων τοῦ θερμῶν εἰς συνίπνισιν ἀπαρτί-
 ον. Ἐν ἡμῶν τοῦ θερμῶν τι χρεῖμα εἰσὶν, ὁ καιὸς μὲν
 οὐκ ὀφείλει, διαδύνην δὲ καὶ πάντων καὶ ἐπίσταται. Ὅσα
 δὲ πλείονος μὲν ὕδατος, πλείονος τε γῆς, με-
 τρίου δὲ πνεύματος, καὶ ὀλίγου δὲ πυρὸς, ταῦ-
 τα θηρίαίαι. Τῆ δὲ τῶν θερμῶν πλείονος ἀλ-
 κημώτερα γέγονε ἢ ἄλλων. Ὅσα δὲ γῆς καὶ
 ὕδατος ἴσους κοινῶνηκε, ταῦτ' ἐφειρόθη, καὶ
 τῆ τῶν πυρὸς γερῶν ἀτολμα γέγονε, καὶ ἀπαρ-
 τήσιαδα. Τῆ δὲ τοῦ ὕδατος κοινῶν καὶ ψυχρῶν
 γένητο, τῆ δὲ τῆς γῆς βαρῆα, καὶ κούφρα. Τῆ
 δὲ τοῦ πνεύματος, εὐκίνητα, καὶ προαιρέσει τὸ
 κινεῖσθαι. Ὅσα δὲ πλείονος μὲν ὕγρου, ὀλίγου
 δὲ ξηροῦ, ταῦτα ἀπικυθῶσθαι. καὶ τῆ μὲν τοῦ
 θερμῶν καὶ αἴρος γερῶν, δεῖλα ἐστὶ καὶ ἀδυ-
 τα τῆ δὲ τοῦ ὕγρου πλείονος καὶ τῆ τοῦ γω-
 δους ἐν λευκῶν καὶ ὕδατι, διὰ τὸ συγχεῖν
 κατοικεῖ. καὶ πρὸς μὲν τῶν τοῦ ἐκαστοῦ σοι-
 χεῖον μοῖραν, καὶ τῆς μοῖρας δὲ ψυχρῶν καὶ τῆ
 σώματα ἠλικιάζεσθαι. καὶ πρὸς δὲ ὀλιγομετρίαν
 τὰ λοιπὰ ζῶα μεμετρούνηται πρὸς ἐνεργίαν δὲ
 ἐκαστῶν ἢ σοιχείων, οὐσιομετρίαν. Καὶ εἰ μὲν
 παρ' ἐπιπέθῃτε λέγω, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς οὐσίας
 αὐτάσθαι ἢ καὶ τῶν πρῶτων σωμάτων. Ἐπιπέθῃ
 κράσις, καὶ ὁ ἐκ ταύτης ἀναθυμιάματος ἀμῶν,
 ἐφ' ὅσον δὲ ἰδίαν, τηροῦσιν ἰδιοῖνη. Ὡστε τὸ
 μὲν θερμῶν ἔλαρον μὴ λαβῶν θερμῶν, καὶ τὸ
 αἰρωδῆς, πνεῦμα ἔλαρον. μὴ δὲ τὸ ὕγρον ἔλαρον
 ὕγρασιαν, μὴ δὲ τὸ γωδῆς, ἔλαρον πυκνοῖνη,
 πνικαῖνη τὸ ζῶον ὑγιαίνει. Ἐπὶ γὰρ μὴ οὐκ
 μὴν ὁ ἴσους, ἐφ' ὅτε ἔχειν ἐξ ἀρχῆς μέτροις,
 ἀλλ' ἢ πλείονος ταῦτα, οὐκ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ
 καὶ ψυχρῶν, οὐδὲ τῆ κατ' αἰξήσιν ἡμιεῖνη
 μεταβολῆ δὲ γένους καὶ ἢ σώματων ἀλλὰ τῆ
 εἰς ἀφ᾽ ἑνὸς συστατικῆ ἢ σοιχείων κράσις.
 Ὡστε τὸ μὲν θερμῶν ἐπιπέθῃ ἀυξήθῃναι, ἢ ὀλιγῶν
 ἐλαθῆθῃναι. Τα δὲ ἄλλα ὁμοίως, τιμικαῖνα οὐ-
 κὲν ἐπέθῃ τὸ ζῶον. Ἐπὶ γὰρ οὕτως διατεθῆ,
 τότε θερμῶν, καὶ τὸ αἰρωδῆς, ἀδὴ συσχεῖναι ἐστὶ τῆς
 ψυχῆς, τότε ἀλλογοῖται καὶ ἐκαστῶν γίγνεται τὸ
 ζῶον. Πυκνωθῆ γὰρ τὰ σοιχεία δι' ὧν διαφθε-
 ρῆται τὰ σώματα. Αὐτὰ μὲν γὰρ τὸ γωδῆς εἰσὶν ἢ τῶν
 σώματος πᾶσις, τὸ δὲ ὕγρον καὶ ἐν ἡμῶν ἐστὶ εἰς συμ-
 παγίαν περίχυσις. τὸ γὰρ αἰρωδῆς ἐστὶ τὸ ἐν ἡμῶν κιν-
 ηθῆναι, καὶ τῶν πᾶσι δυνεργηθῆναι τὸ πῦρ. Ὡστε
 οὖν ἐκ τῆς πρῶτης σωδῶν καὶ κράσεως τῶν σοιχείων
 γίγνεται ἀμῶν, καὶ ἀσάνη ἔλασις, καὶ ἀναθυμιάσις,

tem vineta. Corpus vero, solidam quidem, sed
 iners, & graue. Et per electionem vix moue-
 tur. Si vero mediocris sit omnium constitutio;
 tunc animal calidum ad actionem, leue autē
 ad motum bene temperatum ad tactum, vali-
 dum ad compagem paratur. Quæcunque igitur
 hac ratione particeps magis est ignis, & spiri-
 ritus, hæc in aues sunt efformata, & sursum a-
 pud illa versantur elementa, ex quibus etiam
 facta sunt. Quæ vero plus ignis habent, paulū
 spiritus, aquæ vero & terræ aqua portione, hæc
 in homines transeunt. Et animali nimius cal-
 lor in intelligentiam est versus. Nam intelles-
 ctus qui in nobis est, calida quædam est res,
 quæ vere quidem nescit, penetrat tamen om-
 nia, & nquit. Quæ vero plus aquæ, & plus ter-
 ræ, habet, mediocri vero spiritu, & paucio igne
 sunt, hæc fiunt feræ. Et caloris abundantia alijs
 robustiora fiunt. Quæ autem terra & aqua sunt
 æque sunt participia, hæc in serpentes abierūt.
 Et ignis carētia pauida & sine audacia sunt ge-
 nita. Communionem autem aquæ, frigida fa-
 cta, ob terram vero grauia, & pigra; ob spiri-
 tū autē facile mouetur, si motus sit electiuus
 Quæcunq; vero plus humoris, pauci vero sic-
 ci, ea in pisces abierunt. Et caloris, & aeris carē-
 tia pauida sunt & abdyta. Humoris vero abun-
 dantia & terreni, in luto & aqua ob cognationem
 habitant. Ad cuiusq; ergo elementi por-
 tionem & portionis superantia corpora etiam
 ætatem degunt. Ad paucitatem autem reliqua
 animalia, sicut commensurata ad actionem quæ
 singulorum elementorum essentiam cōueniat.
 Adhuc, o fili carissime dico, ex tali constitutio-
 ne & primo eorum congressu, quæ sit tempera-
 tura. Et qui ex hac exhalat vapor, in quantum
 propriam cōseruat proprietatem vt calor aliū
 non recipiat calorem, & aereus spiritus, alium.
 neque humor aliam humiditatem, neq; quod
 terreum est, aliā dēsitatē, in tantum animal
 sanum est. Nam si ita non maneat, o fili, in ea
 quam ab initio habuit mensura. Sed vel hæc ab-
 bundent non operatur, nisi per abundantiam,
 neque in mutatione augmenti proprii generis
 & corporum. Sed vt prædiximus constituto ab
 elementis temperamento ita vt calor amplius
 crescat, vel amplius diminuat, & aliz simili-
 ter se habeant, tunc ægrotabit animal. Nam cū
 ita sit dispositus, & calor & aer, quæ simul ha-
 bitant cum anima, tūc in alterationibus & co-
 stasibus degit animal. Densata enim sunt ele-
 menta, per quæ corrumpuntur corpora. Nam
 corporis compago, est id ipsum terrestre, & hu-
 midum quod ad compactionem circumfundit
 tur. Nam aerum id est, quod in nobis est moti-
 uum, & horum omnium excitatiuus ignis. Si-
 cut ergo ex primo congressu, & teperie elemē-
 torum, qui sit vapor quasi accēsiō, & exhalatio,

HERMETIS TRISMEGISTI,

qualis si fuerit pmissa aīz, ducit se ipsam in se ipsam ut se habet natura vel proba sit, vel non Proprietate & conuictu quæ ab initio est sortita, si permaneat anima, ordinem seruat. Quando vero quid superadditur vel toti moli, vel partibus, vel etiam parti ab extra, & sit abundantiior quàm ea quæ ab initio ei fuit, tunc vapor iste alteratus, alterat vel animæ dispositionem vel etiam corporis. Nam ignis & spiritus cum sursum tendant, ad animam recurrunt, quæ ex simili cum eis est regione. Humor vero & terreum cum ferantur deorsum, corpori quod ex eadem sede est supersidet.

ὅποιος ἐὰν ἢ παραμιγῆς τῇ ψυχῇ ἄγει, ἐαυτὸν ὡς ἂν ἔχη φύσεως, ἥτις ἀουδαῖος ἦτε μὴ τῆ γὰρ ἐξ ἀρχῆς, πρὸς αὐτὸν οἰκιοῦται ἢ σωτηροφία δὴ μῆνουσα ἢ ψυχὴ τὴν τάξιν διατηρεῖ. Ὅταν δ' ἐπὶ προσγίγηται, ἥτοι πῶ ὄλη συγκράματι, ἢ καὶ μίρεσιν, ἢ μίρει αὐτοῦ ἰξῶθεν τὶς πλείων μοῖρα τοῦ προκαταβεβλημένου τε καὶ ὁ ἐνταῦθεν μεταλλοῦ μῆμος ἀτμός μεταλλοῖδ' ἦτοι τὴν τῆς ψυχῆς διάδεσιν, ἢ τὸ σῶμα. Τὶ γὰρ πῦρ, ἢ τὸ πνεῦμα αἰωφερῆ ὄντα ἐπὶ τὴν ψυχὴν ὁμοῖον αὐτοῖς ὑπάρχουσαν ἀνατρέχει. τὸ δ' ὑγρὸν, ἢ τὸ γαῖδες, κατωφερῆ ὄντα, τῆ σῶματι ὁμοῖον ὄντι ἐφελάνη.

Finis Libri XIII. Minerva mundi.

SCHOLION EIVSDEM PATRIS.

- 1 In principio Isis. Per Deos, intellige substantias separatas, iuxta philosophos vel angelos iuxta fideles christi.
- 2 Per potum dulcem, quem dicit. accipere animas a Deo, intellige illuminationem, quam accipiunt animæ.
- 3 Cum Deus dicit fiat Natura, & femina. Pone alium ordinem productionis, ab illo, quem ponit Moses in principio Genesis. Quæ omnia, accipias, tamquam dicta a philosophis. Et non tamquam vera secundum fidem catholicam.
- 4 Quando ponit Deum dedisse fedes in celo animabus, ut possent mereri, vel demereri, falsum est in fide catholica.
- 5 Sicuti falsum est animas transire in bruta.
- 6 Et quod subeant corpora, ut ibi puniantur falsa.
- 7 Falsum quoque, necessitatem dominari animabus.
- 8 Quando vocat hic & alibi, Deum Demonem, male sonat. potest tamen bonum habere sensum. cum Demon significet sapientem.
- 9 Quando elementa loquuntur ad Deum, est phantasia poetica.
- 10 Quando ponit, aerem esse locum animæ. Si intelligat animam rationalem, falsum est & item infra, quando id replicat multoties sub alijs verbis.
- 11 Falsum quoque quod animæ eandem pœnam habeant vinæ, quam solutæ habebunt.
- 12 Falsum iidem, animas habere loca, unde veniant. Et a celebriore, discendere, quæ sunt nobiliores.
- 13 Falsum præterea, & animas descendere, & accipere calorum & elementorum dispositiones.
- 14 Item falsum, animas solutas in easdem regiones redire.
- 15 Falsum quoque, quod animæ, eiusdem speciei non sint, si sint rationales.

Fundamentum autem excludens omnium istorum error est. Quoniam fides nostra tenet. Deum novas creare animas & infundere novis corporibus. Et infundendo creare, & creando infundere. Can. Quod formatum. 3 2. Q. I. D. Thomas receptus. 1. par. Q. 90. ar. 4. Et Petrus Lombardus. 2. sentent. Dist. 17. in principio.

Similiter, anima rationalis est substantia per se subsistens, incorporea, immortalis, creata a Deo uno, de nihilo cum infunditur.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ.

DE PROVIDENTIA ET FATO

Ex ἧς πρὸς Ἀμμωνα.

Ex libris ad Ammonem.

Ἄντα ὃ γίνεται φύσει καὶ εἰμαρμένῃ. Καὶ οὐκ ἔστι τόπος ἕρημος προνοίας. Πρόνοια δ' ἐστίν, αὐτοτελὴς λόγος Ἐπουρανίου θεοῦ. Δύο ἔστι τοῦ αἰσθητοῦ δυνάμεις ἀνάγκη καὶ εἰμαρμένη. Ἡ δ' εἰμαρμένη ἔπυρεται προνοίᾳ καὶ ἀνάγκῃ. Τῇ δ' εἰμαρμένῃ ὑπηρετοῦσι οἱ ἀστέρες. Οὐδε γὰρ ἡμαρμένῳ φύσει τις δύναται οὐδε φυλάξαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς τουτοῦ δεινότητος. Ἐπλοὶ γὰρ εἰμαρμένης οἱ ἀστέρες, καὶ γὰρ ἰσχυρῶς πάντα κατακυβερνοῦσι τῇ φύσει καὶ τοῖς ἀνθρώποις.

Mnia vero sunt natura, & fato. Et non est locus desertus a providentia. Providentia vero est per se perfecta ratio, supercœlestis Dei. Dux autem sunt ab ea notæ potentia, necessitas, & fatum. Fatum autem ministrum est providentia, & necessitatis. Fati uero ministræ sunt stellæ. Neque enim fatum fugere quis potest, neque se custodire, ab ipsius vi magna. Arma namque fati, sunt stellæ. Secundum ipsum namque cuncta efficiuntur, naturæ & hominibus.

SCHOLION EIVSDEM PATRIS.

Falsum est quod ait fatum neminem fugere posse. Neque se custodire à sua vi magna. Intel ligatur, stellas inclinare quidem, sed non cogere. Alias tolleretur libertas hominis.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΤΤΟΝ ΑΜΜΩΝΑ.

AD EVNDEM AMMONEM.

Καὶ ἡ μὲν διακροτοῦσα τὸν ὅλον κόσμον πρόνοια ἐστίν. ἡ δ' ἐπιτάχουσα, καὶ ἐπιτάχουσα ἀνάγκη ἐστίν. Εἰμαρμένη δ' ἀνάγκη καὶ ἐπιτάχουσα πάντα καταναγκάζουσα. Φύσις γὰρ ἐστίν αὐτῆς τὸ ἀναγκάζον. Ἀλλ' ἡ φύσις καὶ θώραξ βίου. Ὁ μὲν οὖν κόσμος πρῶτος ἔχει τὴν πρόνοιαν. Πρῶτος γὰρ αὐτῆς τυγχάνει. Ἡ δ' πρόνοια ἐξηπλῶται οὐρανῷ. Διότι καὶ θεὸς ἀπὸ αὐτὸν ἐρίφεται, καὶ κινεῖται ἀνάγκῃ καὶ ἀτασσοῦ κίνησιν ἔχοντος. Εἰμαρμένη δ' ἐστὶ καὶ ἀνάγκη. Καὶ ἡ μὲν πρόνοια προνοεῖ. εἰμαρμένη δ' αἰτία ἐστὶ τῆς ἑστῆς ἀστέρων διαθέσεως. Οὗτος νόμος ἀφικτός, καθ' ὃν πάντα τίτανται.

Quæ uniuerso imperat mundo, providentia est. Quæ vero continet & cõplectitur, necessitas est. Fatum uero ducit, & circumducit omnia cõstringens. Natura enim eius est, cogere. Causa generationis, & corruptionis vitæ. Mûdus quidem primus habet providentiam. Primus enim ipsam fortitur. Providentia uero coextenditur cœlo. Quoniã & Diis circa ipsum reuoluuntur, & mouetur, infatigabilè, & incessabilè motû. Fatû uero, quoniam & necessitas. Et providentia, quidè, prouidet. Fatû uero causa est astrorum dispositionis. Hæc lex, ineuitabilis, secundum quam cuncta sunt ordinata.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑΤ
πρὸς Εἰμαρμένης.

EX SCRIPTIS AD TATIVM.
De Fato.

Ὅρθως μοὶ πάντα εἶπας ὦ πατέρ. ἀλλ' ὅτι μὲ ἀνάμνησον, τίνα ἐστὶ τὰ κατὰ πρόνοιαν, καὶ τίνα κατὰ ἀνάγκην, ὁμοίως καὶ κατὰ εἰμαρμένην; Εἶπὼν ἦν ἐν ἡμῖν ὁ τάτ, τρία οἶδη ἀσώματων. Καὶ τὸ μὲν τοι ἐστὶ νοητὸν. Τοῦτο μὲν οὖν ἀχώματον, ἀχημάτισον, ἀτόματον, ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης καὶ νοητῆς οὐσίας. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν ἡμῖν, τούτου ἐναντία χηματούτητες, τοῦτο ὑποδεχόμεναι. Τὸ γοῦν κινούμενον ἀπὸ τῆς νοητῆς οὐσίας, καὶ ὑποδεχθὲν οὐδὲν μεταβάλλεται εἰς ἕτερον οἶδος κινήσεως. Τοῦτο ἔστι οἶδον ἐστὶ τοῦ νοήματος τοῦ δημιουργοῦ. Τρίτον δὲ ἐστὶν οἶδος ἀσώματων. ὃ καὶ τὰ σώματα ἐστὶ συμβεβηκός. Τόπος, χρόνος, κίνησις, χῆμα, ἐπιφανεια, μέγεθος, οἶδος. Καὶ τούτων οἰσὶ διαφοραὶ δύο. Ἡ μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτῆς ἰδίως ποιὰ, ἡ δὲ τοῦ

Recte mihi omnia dixisti o pater. Sed adhuc mihi in memoriam reuoca. Quæ nam sint secundum providentiam, & quæ secundum necessitatem, & similiter secundum fatum? Dixi esse in nobis, o Tati, tres species incorporeorû & aliud quidem est intelligibile, hoc quidem sine colore, sine figura, incorporeum, ex ipsa prima & intelligibili essentia. Sunt etiam in nobis, huic contrariæfigurationes ipsam suscipientes. Quod ergo mouetur ab intelligibili essentia, & susceptum illico mutatur in aliam speciem motus. Hæc uero idolum est intelligentiæ conditoris. Tertia uero species est incorporea quæ circa corpora est accidens. Locus, tempus, motus, figura, superficies, magnitudo, forma. Et horum sunt differentiæ duæ. Hæc quidem ipsarum est proprie qualis. Illa uero

HERMETIS TRISMEGISTI,

corporis. Propriæ qualis, figura, color, forma, locus, tempus, motus. Corporis uero propria est figurata figura, & coloratus color. Est uero, & formata forma, & superficies & magnitudo. Hæc horum non participant. Intelligibilis igitur essentia, Deo proxima, seu ipsius habet potestatem. Et seruâdi alterius seipsam feruas. Deinde hæc essentia, sub necessitate non est. Relicta uero a Deo, eligit corpoream naturam. Et electio eius secundum prouidentiam est. Hoc uero mundi fit. Irrationale autem omne mouetur ad quandam rationem. Et ratio quidem secundum prouidentiam, irrationale autem secundum necessitatem. Quæ uero circa corpora sunt accidentia, secundum fatum. Et iste est sermo, eorum, quæ secundum prouidentiam, & necessitatem, & fatum.

DE TEMPORE.

Ad eundem Titium.

Itaque de tribus temporibus inuenire. Neque enim per se sunt. neque vnita sunt. Et rursus sunt vnita. Et per se sunt, si seorsum esse a præterito existimes præsens, impossibile est extare, nisi & præteritum fiat. Nam ex eo quod abiit, præsens fit. Et ex præsentia, futurum aduenit. Si uero opus est etiam amplius examinare in hunc modum ratiocinemur. Præteritum quidem tempus, abiisse, ut non amplius sit idem. Futurum autem nondum consistere, eo quod nondum adest. Sed neque præsens adesse, eo quod maneat. Nam quod non stat momentum habens, neque centri permanentiam; quo modo temporis præsens esse dicetur? quod neque stare potens est. Et rursus præteritum coniunctum præsentia, & præsens futuro fit. Non enim seorsum sunt, identitate, & vnione, & continuitate. Ita & continuum, & discretum fit unum cum sit, & idem tempus.

DE STELLIS.

Ad eundem.

Ita o filii, eorum omnium quæ uniuersaliter accidunt, energia, ab his est. Quod dico, intellige. Regum euerfiones, urbium insurrectiones, pestes, fames, inundatio maris, terræ motus. Nihil horum o filii, absque horum energia fit. Ad hæc, intellige etiam. Namque isti non præsentunt illis. Nos uero sub septem sumus. Non intelligis etiam in nos, quandam illorum peruenire energiam? vel quæ in ipsa, vel per ipsa. Quæ nam ipsis fuerit o pater, corporis figura? Hos multitudo uocat dæmonas. Neque enim proprium quoddam genus

σώματος. Τα μὲν ἰδίως ποιά, τὸ χῆμα, ἢ χρώμα, τὸ εἶδος, ὁ τόπος, ὁ χρόνος, ἢ κίνησις. Τα δὲ τοῦ σώματος ἴδια εἶναι τὸ ἐχηματισμένον χῆμα, καὶ τὸ καχρησιμοποιῆν χρώμα. Ἐστὶ δὲ καὶ ἡ μεταμορφωμένη μορφή, καὶ ἡ ἀφανῆς, καὶ τὸ μέγεθος. Ταῦτα δὲ τούτων ἀμέτοχα. Ἡ μὲν οὖν νοητὴ οὐσία, πρὸς τῷ θεῷ ἡμοιότην, ἑαυτῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τοῦ σώζειν ἕτερον αὐτῶν σώζουσαν. Ἐπειτα αὐτὴ ἡ οὐσία ὑπὸ ἀνάγκῃ οὐκ ἐστίν, ὑποληφθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ αἰρεται τῶν σωματικῶν φύσιν, καὶ ἡ αἰρεσις αὐτῆς χεῖρ ἀνοσίαν. Τοῦτο δὲ τοῦ κόσμου γίνεται. τὸ δ' ἄλογον πάντων κινεῖται πρὸς τινὰ λόγον καὶ ὁ μὲν λόγος χεῖρ ἀνοσίαν. τὸ δ' ἄλογον χεῖρ ἀνάγκῃ. Τα δὲ πάλιν τὰ σώματα συμβεβηκότα καθ' ἑμαρμένῳ. Καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς χεῖρ ἀνοσίαν καὶ ἀνάγκῃ, καὶ ἑμαρμένῳ.

ΠΕΡΙ ΧΡΟΝΟΥ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν Τίτῳ.

Ὡς καὶ πάλιν τῆς τριῶν χρόνων εὐρεῖν. Οὗτοι γὰρ καθ' ἑαυτοὺς εἰσὶν, οὐδέ σιωπῶνται, καὶ ἑαυτοὺς εἰσὶν. Ἐὰν χάρις εἴη τοῦ παρεληλυθότος ὑπολαβῆς τὸν ἐνεσῶτα, ἀδωῶτατον εἶναι σωθεῖσθαι, εἰ μὴ παρεληλυθὸς γίνεται. Ἐκ γὰρ τοῦ ὑποχομένου τὸ σωθεὶς γίνεται. καὶ ἐκ τοῦ ἐνεσῶτος, τὸ μέλλον ἔρχεται. Εἴ δὲ δεῖ καὶ ἀπὸ πλείονος βασανίσαι, οὕτω λογισάμεθα. Τὸ μὲν παρεληλυθότα χρόνον οἴχεσθαι εἰς τὸ μηκέτι εἶναι τούτου. Τὸν δὲ μέλλοντα μὴ ὑπάρχειν, ἐν τῷ μηδέπω παρεῖναι. Ἀλλὰ μηδὲ τὸν ἐνεσῶτα συμπαραῖναι ἐν τῷ μένειν. ὅς γὰρ οὐχ ἔσθηκε ῥητικῶν ἔχον, οὔτε κέντηρον μόνῳ, χρόνου πῶς ἐνεσῶς εἶναι λέγεται? ὁ μὲν εἶσθαι δὴ ἀδωῶτατος. Καὶ πάλιν ὁ παρεληλυθὸς σωματικῶν τῷ ἐνεσῶτι, καὶ ὁ ἐνεσῶς μέλλοντι, γίνεται. Οὐ γὰρ χάρις αὐτῆς εἰσὶ τῇ ταυτοῦσῃ, καὶ τῇ ἐνόησῃ καὶ σωστικῇ. Οὕτω καὶ σωστικῆς καὶ διεσῶς γίνεσθαι, εἰς ὅν, ὁ αὐτὸς χρόνος.

ΠΕΡΙ ἈΣΤΕΡΩΝ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν.

Οὕτως ὡς τέκνον τῆς καθολικῆς πάντων συμβαινόντων, τῆς ἐνεργείας ὑπὸ τοῦσιν ἐστὶν οἶον ὁ λόγος, νόησον. Βασιλέων μετατροπαί, πόλεων ἐπαναστάσεις, λοιμοὶ, λιμοί, ἀμπωτὴς θαλάσσης, γῆς σεισμῶν. Οὐδὲν τούτων ὡς τέκνον χάρις τῆς τούτων ἐνεργείας γίνεσθαι. Ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦσιν νόησον. Οὐ μὲν γὰρ οὗτοι ἀπὸ τῶν ἐκείνων ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς ἐπιπέσομεν. Οὐ νοεῖς καὶ εἰς ἡμᾶς τινὰ ἐκείνων φθάνειν ἐνεργεῖαν; ἢ οἱ ἢ εἰς αὐτῆς, ἢ δι' ἐκείνων. Τίς αὖτοίς ἀεὶ εἶναι ὡς παῖρ, ὁ τοῦ σώματος τύπος? τοῦσιν καλοῦσιν οὐ πολλοὶ δαίμονας. Οὐδέ γὰρ ἴδιον τί ἐστὶ γένος τὸ τῆς

πῶς ἢ δαιμόνων, οὔτε ἄλλα σώματα ἔχοντες, ἢ ἰδίαις τινός ὕλης, οὔδ' ἑξ ἑκείνης κινούμενοι ὡς περ ἡμεῖς, ἀλλὰ ἐνεργεῖν εἰς ἡμᾶς ἐξήκοντα ἔξ τούτων θεῶν. Ἐτι πρὸς τούτοις νόσον, ὡς τὰτ', ἐνεργεῖν τούτων, ὅτι καὶ εἰς τὴν γῆν σπέρματιζοῦσι, ὡς καλοῦσι τάνας. τὰς μὲν σωτηρίους, τὰς δ' ὀλεθριωτάτας. Ἐτι καὶ ἐν οὐρανῷ φερόμενοι ἀστέρες ἡμῶν αὐτοῖς ὑπολοιοῦντες, καὶ ὑπέρτας καὶ σοφίας ἔχουσιν. Οὗτοι δ' ὑπ' ἐκείνων μινυμῶν φέρονται ἐν τῷ αἰθέρι αἰωρούμενοι, τὸν τούτου τόπον ἀναπληρῶντες, ἵνα μὴδ' ἢ τόπος αἰὲρ κενὸς ἀστέραν, συγκοσμοῦντες τὸ πᾶν ἐνεργεῖν ἰδίαν ἔχοντες. Ὑποταγμένω δ' τῷ ἢ πᾶσι πρᾶκοντα ἔξ ἐνεργεῖν. Ἐξ ὧν καὶ ἡ τὰς χώρας φθορὰ γίνονται ἢ ἄλλων ἐμφύχων ζῶων. καὶ ἡ πληθὺς ἢ λυμανομένων ζῶων τοὺς καρπούς. Ὑπὸ δ' τούτους ἐστὶν ἡ καλουμένη ἀρκτος ἢ μέσον τοῦ ζωδιακοῦ, ἔξ ἀστέραν συγκειμένη ἐπ' αὐτῆς. ἔχουσα ἀτίζυγον ἑτέραν ὑπὲρ κεφαλῆς. ταύτης μὲν ἐνεργεῖν. ὅτι καθάπερ ἀξονος μὴδαμοῦ μὲν δυναούσης μὴδ' ἀνατελλούσης, μὴδ' ἔξ ἐν τῷ αἰθέρι τόπῳ τῆς αὐτῆς σφαιρομένης, ἐνεργούσης ἢ τῷ ζωνφοροῦ κύκλου παραδιδούσαν τὸ πᾶν τούτου. Ὑπὸ δ' τῆς νυκτὸς ἡμέρας, ὡς ἡμέρας νυκτὶ. Μετὰ δ' ταυτῶν ἐστὶν, ἄλλος χορὸς ἀστέραν, οὗς ἡμεῖς προσηγορίας οὐ κατηξιώσαμεν. Οἱ δ' μὲθ' ἡμᾶς μιμησάμενοι καὶ αὐτοὶ προσηγορίας τούτοις θήσονται. Κατωθεν δ' τῆς σελήνης εἰσὶν ἕτεροι ἀστέρες φθαρτοὶ ἀργοί, πρὸς ὀλίγον χρόνον σωισάμενοι εἰς τὸν ὑπὲρ γῆς αἶρα, ἔξ αὐτῆς τῆς γῆς ἀναθυμιάμενοι. οὗς καὶ ἡμεῖς ὀρώμεν διαλυομένους, τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχοντας τοῖς ἀρχαίοις ἢ ἐπ' αὐτῆς ζῶων. Ἐπὶ ἑτέρον δ' οὐδὲν γίγνεται ἢ ἵνα μόνον φθαρῇ. οἷον τὸ ἢ μὲν γένος καὶ ἢ φυλάων, καὶ ἢ σκοληκῶν, καὶ ἢ ἄλλων ἢ ὁμοίων. Καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὡς τὰτ', οὔτε ἡμῖν, οὔτε τῷ κόσμῳ χρησιμα ὅτι. Τοῦσαντίον δ' λυπεῖ ἐνοχλοῦντα παρακολουθήματα ὄντα τῆς φύσεως ἢ ἢ πᾶσι πᾶσι τὴν γῆν γίνεσιν ἔχοντα. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὡς τῆς γῆς ἀναθυμιάμενοι ἀστέρες τὸν μὲν αἰὲρ τόπον οὐ καταλαμβάνουσιν. Ἀδωσατούσι γὰρ ὡς κατωθεν ἀνιόντες πολὺ δ' τὸ ἐμβριθὲς ἔχοντες, ἐλκοῦνται κάτω ὡς τῆς ἰδίας ὕλης διαχέοντα ταχέως. καὶ διαλυθέντες πίπτουσι πάλιν εἰς γῆν ἢ μὴδ' ἐνεργήσαντες ἢ μόνον ὀχλήσαντες τῷ ἢ γῆν αἶρα. Ἐξ ἑτέρου ὅτι γένος ὡς τὰτ' τὸ ἢ καλουμένων κομητῶν. ἢ χερσὶν ἐπιφανόμενων. καὶ πάλιν μετὰ χρόνον ὀλίγον αφανῶν γινομένων, μὴτε ἀνατέλλοντων, μὴτε διαλυομένων. Οἱ τίνες φανεροὶ ἄλλοι καὶ κύριες καθολικῶν ἀποτελεσμάτων γίγνονται μελλόντων ἐσσεῖσθαι. Οὗτοι δ' τὸν τόπον ἔχουσιν ὡς τὸν κύκλον τὸν τοῦ ἡλίου. Ἐπὶ οὖν μέλλειν τὴν κόσμῳ συμβαίνειν οὗτοι φαίνονται, φανέντες ὀλίγας ἡμέρας, πάλιν ὡς τὸν κύκλον ἐλθόντες τὴν πᾶν, ἀφανῶς μένουσιν. ἐν τῷ ἀπληρώῃ φανέντες.

est dæmonum. Neque alia corpora habentis, ex propria quadam materia, neque anima, mouentur sicuti nos. Sed energiz sunt sexaginta sex horum Deorum. Ad hæc etiam intellige, o Tati, factum eorum quod et in terram spermatizant, eas quæ vocantur, Tanæ. has quidem salutares, alias vero perniciosissimas. Adhuc in cælo, quæ feruntur stellæ, generant sibi ministros, & seruos, & milites habent. Isti vero ab illis, misti feruntur in æthere suspensi, huius locum replentes ne sit ibi locus vacuus stellis, ornantes vniuersum actionem propriam habentes, subordinatam vero ipsos triginta sex energiam. Ex quibus etiam per regiones fiunt corruptiones, aliorum animalium animalium. Et multitudo animalium, quæ fructibus nocent. Sub istis est quæ vocatur, vrsâ, per medium Zodiaci, ex astris composita septem, habens contrariam aliam super capite. Huius quidem energia est, ut axis, nusquam Occidentis, neque orientis. sed manentis in eodem loco, circa ipsum reuolutæ. Et efficientis, Zodiaci circuli vim, in hoc vniuersum. A nocte, diei, a die nocti. Post hanc est alius chorus stellarum, quas nos nomine non sumus dignati. Posteriores vero imitati, & ipsi cognomina his imponunt. Sub Luna vero, sunt aliz stellæ corruptibiles, ociosæ, ad paucum tempus conflata in aere super terra, ex ipsâ terra euapoati. Quos & nos videmus dissolui; naturam habentes, similem inutilibus animalibus quæ super terra sunt. Et ad aliud nihil fiunt, nisi solum ut corrumpantur. quale est muscarum genus, & pulicum & vermium, & aliorum similibus. Etenim illa, o Tati neque nobis, neque mundo sunt, vtilia. Sed contra, sunt molesta, & sunt naturæ sequellæ, & e superfluo generationem sortita. Eodem modo, & stellæ a terra exhalatæ superum locum non attingunt (nequeunt enim) ut pote ab infera parte ascendent, sed valde graues trahuntur deorsum a propria materia, & dissoluuntur celeriter. Et solute rursus in terram cadunt, nihil operatæ, præter quam quod aerem super terram turbant. Aliud est genus, o Tati, id quod uocatur cometarum, quæ pro tempore apparent. Et rursus paulo post inuisibiles fiunt. neque occident, neque dissolutæ. Alij vero manifesti præcones fiunt vniuersaliu n euentuū qui sunt futuri. Isti vero locum habent sub solis circulo. Cum igitur aliquid mundo est euenturum, isti apparent. Et paucis diebus apparentes, rursus sub circulum venientes solis inuisibiles manent, in subfolano cum apparuerint.

HERMETIS TRISMEGISTI,

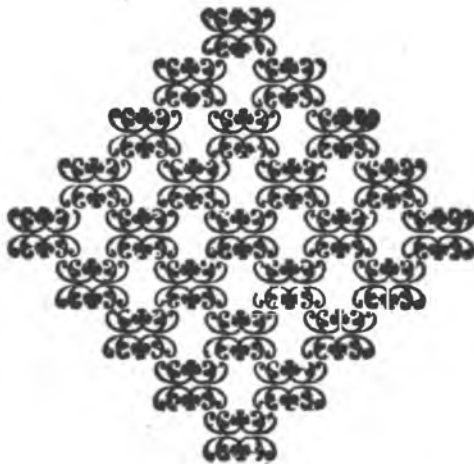
Alii vero in Borthea. Alij in Lybe, alij in Noto Prophetas autem hos vocamus. Et stellarum quidē hæc est natura. Stellæ uero ab astris differunt. Stellæ namque sunt, eæ quæ in cælo pendent. Astra uero quæ cæli corpori sunt imposta. Et cum cælo circumferuntur. Ex quibus duodecim animalia appellauimus. Qui hæc nō ignorat, exacte potest deum intelligere. Sed si audenter effari oportet, et e proximo contemplari. Et postquam fuerit contemplatus beatū euadere. Beatus reuera, o pater, qui hunc contemplatus fuerit. Sed impossibile est o fili, dū quis in corpore est, id fortiri. Sed oportet nos præ exercere hic animam, ut ibi cum sit, ubi contemplari licet, a uia non erret. Quocūque uero homines amore corporis, nunquam conspiciunt pulchri, ac boni faciem. Qualis. n. pulchritudo o fili, quæ neq; figuram; neque colorem; neque corpus habet? Fuerit ne o pater, sine his, aliquid pulchrum? Solus Deus o fili, seu potius maius quid Dei nomine.

Ἄλλοι δὲ ἐν τῷ βορρᾷ. Ἄλλοι δὲ ἐν τῷ λυβῷ, ἄλλοι δὲ ἐν τῷ νότῳ. Μάντις δὲ τούτου προσηγορεύσασθαι. Καὶ ἀστέρων ἢ δὲ φύσις. Ἀστέρες δὲ ἀστρῶν διαφορὰν ἔχουσιν. Ἀστέρες μὲν γὰρ οὐρανοῦ, οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ αἰωροῦντο. ἄστρα ὅ τὰ ἐγκείμενα ἐν τῷ σώματι τοῦ οὐρανοῦ, συμπεράσματα δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ. ἔξ ὧν δώδεκα ζώδια προσηγορεύσασθαι. Ὅ ταῦτα μὴ ἀγνοήσας, ἀκριβῶς διώσασθαι νοῆσαι τὸν θεόν. Εἰ ὅ τὴν τολμησαντα δεῦο εἰπὼν, ἢ αὐτόπῃ μὴ ἠκούσας, ἢ θεασάμενον, μακάριον ἦν εἶδεν. Μακάριος οὖν ἀληθῶς ὁ πᾶτερ, ὁ τούτων θεασάμενος. Ἀλλ' ἀδιώατος ὁ τέκνον, τὸν ἐν σώματι τούτῳ εὐτυχεῖν. Δὴ δὲ προσηγορεύσασθαι αὐτοὺς τῶν ψυχῶν ἐνθάδε, ἵνα ἐκὴν ἠμύνον, ὅπου αὐτῶν ἔξισι θεασάμενος, ὁδοῦ μὴ σφαλῶν. Ὅσοι δὲ ἀνθρώποι φιλοσώματοι εἰσιν, οὗτοι οὐκ εἰσὶν ποτὲ θεασάμενοι τῶν τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ὄψιν, οἷον γὰρ κάλλος ὁ τέκνον, τὸ μὴτε χεῖμα μὴτε χεῖμα, μὴτε σῶμα ἔχον. Εἴη δ' ἐν τῷ πᾶτερ ἄνευ τούτων καλόν; Μόνος ὁ θεὸς ὁ τέκνον. Μᾶλλον ὅ τὸ μᾶλλον τὸ ἐν θεῷ τὸ ὄνομα.

SCHOLION.

Quando in fine ait seu potius maius quid Dei nomine, loquitur per excessum.

FINIS.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀμμωνα.

HERMETIS TRISMEGISTI,

DE ANIMA.

Ad eundem Ammonem.

Β Τ Β Α Ι Ο Ν Ι Δ'.

LIBER XIII.

Τὴν τοίνυν οὐσία ἐστὶν ἀσώματος.
ἢ ἐν σώματι ἢ οὐσα οὐκ ἐκβαίνει
τῆς ἰδίας οὐσιότητος. Τυχάνει
γὰρ οὐσα ἀκίνητος κατ' οὐσίαν, ἢ
κατὰ τόπον αὐτοκίνητος. οὐκ ἐν
τινὶ κινουμένη, οὐ πρὸς τι, οὐκ ἐνε-

κιν τινός. προτερὴ γὰρ τῆ δυνάμει. Τὸ δὲ
πρότερον, οὐ δύναιτο ἢ ὑστέρων τὸ ἐν τινὶ τοί-
νω ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ χρόνος, καὶ φύσις. τὸ
δὲ πρὸς τι ἐστὶν ἁρμονία, καὶ εἶδος, καὶ χῆ-
μα. τὸ δὲ οὐ ἔνεκα, σῶμα, καὶ τόπος, καὶ
χρόνος, καὶ φύσις. Ταῦτα δὲ ἔξ' συγκατὰ
οἰκονομία κοινῶν ἀλλήλων. Ἐπὶ τοίνυν
τὸ σῶμα εἶδητο τόπου, ἀμῆχανον γὰρ ἴω
συγκύβει σῶμα ἀνὰ τόπου. Καὶ μεταβάλ-
λεται φύσιν. ἀδύνατον δὲ μεταβολῆν ἔ-
ναι ἀνὰ χρόνου, καὶ τῆς ἔξ' φύσιν κινή-
σεως, οὐτε σώματος οἶοντε σύστασιν εἶναι
ἀνὰ ἁρμονίας. Ἐνεκα τοίνυν τοῦ σώματος, ἐ-
στὶν ὁ τόπος. Παραδιχομήνος γὰρ τὰς τοῦ
σώματος μεταβολάς, οὐκ ἔφ' ἀπόλλυται τὸ
μεταβαλλόμενον. Μεταβαλλόμενον δὲ ἔσθ' ἑ-
τέρου οἷς ἕτερον μεταπίπτει. Καὶ τῆς μὲν
ἕξινε σιρίσκειται, τοῦ δὲ ἕξ' σῶμα, οὐ-
χὶ μεταβληθὲν δὲ οἷς ἕτερον, τὴν τοῦ ἑ-
τέρου ἕξιν ἔχει. τὸ γὰρ σῶμα ἢ σῶμα. ἢ
δὲ ποιά διάθεσις οὐ μένει. τὸ σῶμα τοίνυν
κατὰ διάθεσιν μεταβάλλεται. Ἀσώματος τοί-
νω ὁ τόπος, καὶ ὁ χρόνος, καὶ ἡ φυσικὴ κί-
νησις. Τυχάνει δὲ ἕκασον τούτων τῆς ἰδίας
ἰδιότητος. Ἰδιότης δὲ τοῦ τόπου, παραδο-
χῶν. Χρόνου δὲ διάστημα, καὶ ἀριθμὸς φύσεως
δὲ κινήσεως. ἁρμονίας δὲ φιλία, σώματος δὲ
μεταβολή. Ἰδιότης δὲ ψυχῆς ἢ κατ' οὐσίαν
νόησις. Κινεῖται δὲ τὸ κινουμένον κατ' ἐνέρ-
γησιν τῆς κινήσεως, τῆς κινούσης τὸ πᾶν.
ἢ γὰρ φύσις τοῦ παντός τῶ παντὶ πα-
ρήκει κινήσεως: μίαν μὲν τὴν κατὰ δυνά-
μιν αὐτῆς: ἕτερον δὲ τὴν κατ' ἐνεργίαν.

Nima igitur essentia est in-
corporea. Et in corpote exi-
stens, non egreditur a pro-
pria essentialitate. Est nam-
que immobilis per essentia,
& per intellectionem per
se mobilis. Non in aliquo
mota, nō ad aliquid, non gratia alicuius. Prior
enim est potentia. Prius uero, non eget poster-
rioribus. Igitur quod est in aiiquo, est locus, &
tempus, & natura. Ad aliquid uero est harmo-
nia, & forma, & figura. Quod uero gratia ali-
cuius est, corpus, & locus, & tempus, & natura.
Hæc autem, ob cognatam proprietatem com-
municant mutuo. Cum ergo corpus indigeret
loco; impossibile enim erat consistere corpus
sine loco, & muruatur natura. Impossibile au-
tem est mutationem esse sine tempore, & mo-
tu secundum naturam. Neque corporis consti-
tutio esse potest sine harmonia. Gratia ergo
corporis est locus. Suscipiens enim corporis
mutationes, non finit disperdi id quod muta-
tur. Dum uero mutatur ab alio, in aliud recidit
Et habitu quidem priuatur, corpus autem esse,
nequaquam. Mutatum uero in aliud, alte-
rius habitum habet. Corpus enim erit corpus.
Dispositio uero qualitatis, non manet.
Corpus ergo secundum dispositionem muta-
tur. Incorporeus igitur locus, & tempus, & na-
turalis motus. Habet uero horū vnumquodq;
propriam proprietatem. Proprietas autem lo-
ci, receptio. Tēporis uero interuallum, & nu-
merus. Naturæ autem motus. Harmoniæ uero
amicitia, corporis autem mutatio. Proprietas
uero animæ essentialis intellectio. Mouetur
autem id; quod mouetur per actionem motus,
quæ mouet uniuersum. Natura enim uniuersū
uniuerso præbet motus. Vnum quidem secū-
dum potentiam eius, aliū uero secundum actū.
Et

HERMETIS TRISMEGISTI,

Et ille quidem penetrat per vniuersum mundum, & intra continet. Alias autem præterit, & extra complectitur. Et per omnia peruadunt communiter. Et natura omnium, germinans, ea quæ fiunt, germinationem præbet ijs quæ germinantur. Seminans quidem sua semina, generationes habens per materiam mobilem. Et dum mouetur, calefit: & fit materia, ignis & aqua. Ille quidem validus & potens. hæc vero patiens. Ignis autem contrarians, aquæ exsiccauit aliquid aquæ, & facta est terra uecta super aqua. Cutit uero circumficcaretur, vapor factus e tribus, ex aqua, & terra, & igne, aer euasit. Hæc conuenerunt secundum harmoniam rationem. Calidum, frigidum, siccum, humidum & ex conspiratione horum, factus est spiritus, & semen analogum ambienti spiritui. Hoc uero in matricem cadens, non quiescit in semine. Non quiescens autem mutat semen. Mutatum autem, incrementum accipit, & magnitudinem. Ad magnitudinem uero idolum attrahit figuræ, & figuratur. Veftatur autem super figuram, forma, per quam & formatur, id quod formatur. Cum ergo spiritus non haberet in utero vitalem motum, sed combustiuum & hinc harmonia composuit, ita ut susceptrix fieret intellectualis uitæ. Est autem hæc impartilis, & immutabilis, numquam egrediens ab immutabilitate. Quod uero in utero est numeris fouet & obstetricatur, & in exteriorem aerem ducit. Et proxime anima existens, appropriatur, non secundum cognatam proprietatem, sed secundum fatalem. Non enim amat, esse cum corpore. Ob id fataliter prebet genito, intellectualé motum, & intellectualé uitæ ipsius essentiam. Irrepat enim in spiritum, & mouet vitaliter.

AD EVNDEM AMMONEM.

Est igitur aia incorporea essentia. Nam si hæret corpus, non amplius sui ipsius erit seruatrix. Oe. n. corp' eget ut sit: eget et uita, q in ordine sit posita. Oe. n. q generatione hæret magnitudine quoque sequi oportet. Qd. n. fit in magnitudine fit, & in magnitudine crescit. At oia aucto, consequitur diminutio. Diminutioni, corruptio. Particeps uero factu forma uitæ, uiuit, & comunicat ipso esse, per animam. Causa uero alteri ut sit, ipsa prior est. Esse aut nunc dico, ratione adipisci & participare uitam intellectualē. Anima autem præbet uitam intellectualē. Vocatur aut animal ob uitam. rationale aut, ob intellectualē naturam mortale uero ob corpus. Aia ergo incorporea est, impermutabilem habes potentiam. Quo. n. modo pot dici animal non existente essentia quæ uitam præbeat? Sed neque; rationale potest dici, nisi sit intellectualis essentia, q præbeat intellectualé uitam. In omnibus aut non peruenit ipsum intellectualē, ob corporis constitutionem, ad harmoniam.

Καὶ ἡ μὲρ διήκει διὰ τοῦ συμπαντος κόσμου, ἐντός σωέχει. Ἡ δὲ παρήκει, καὶ ἔκτος αὐτῆς, καὶ διὰ πάντων πειροίτηκασι κοινή. καὶ ἡ φύσις πάντων, φύουσα τὰ γινόμενα φύλῳ παρέχει τοῖς φουμένοις. ἀπείρουσα μὲν τὰ ἑαυτῆς ἀπέρματα, φηέσεις ἔχουσα δι' ὑλλῶ κινήτων. Κενομένη δὲ θερμαίνεται, καὶ γίνεται ἡ ὑλη πῦρ καὶ ὕδωρ. τὸ μὲρ δεικνόν καὶ ἰχυρόν, τὸ δὲ πάχος. Τὸ δὲ πῦρ ἐναντιοῦ μόνον πρὸ ὕδατι, ἐξήρασε τοῦ ὕδατος. καὶ ἐγένετο ἡ γῆ ὀχουμένη ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Περιζαιορούμενον δὲ ἀτμός ἐγένετο ἐκ τῆς πρῶτων. Τοῦ δὲ ὕδατος, τῆς γῆς τε καὶ τοῦ πυρός ἐγένετο ἀήρ. Ταῦτα σωήθητε καὶ τὸν τῆς ἀρμονίας λόγον, θερμόν, ψυχρόν, ξηρόν, ὑγρόν. Καὶ ἐκ τῆς συμπτώσις τούτων, ἐγένετο πνεῦμα, καὶ ἀπέρμα ἀνάλογον πρὸς αὐτῶν πνεύματι. Τοῦτο δὲ οὐκ εἶναι μῆτραν ἐμπροσθεν οὐκ ἤρεμεν ἐν τῷ ἀπέρματι. Οὐκ ἤρεμοῦν δὲ, μετεβάλλῃ τὸ ἀπέρμα. Μεταβαλλόμενον δὲ, αὐξάνει ἴχνη καὶ μέγεθος. Ἐπὶ τῷ μεγέθει δὲ εἰδωλόν ἐπιστάται χηματος, καὶ χηματίζουσαι. Οὐχ ἴσαι δὲ ἐπὶ τῷ χηματι τὸ εἶδος. δι' οὐ καὶ εἰδοποιεῖται τὸ εἰδοποιούμενον. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ πνεῦμα, οὐκ εἶχεν ἐν τῇ γῆδου τῶν ζωτικῶν κινήσει, τῶν δὲ βρασιλικῶν. καὶ ταῦτῳ ἤρμωσεν ἀρμονία, ὑποδοχῶν οὖσαν τῆς διανοητικῆς ζωῆς. Ἐστὶ δ' αὖθις ἀμετρῆς, καὶ ἀμετρίαντος, οὐδέ ποτε ἐξισταμένη τῆς ἀμεταβλησίας. Τὸ δὲ ἐν τῇ γῆδου, ἀριθμοῖς λαχέουσι, καὶ μαίουσαι, καὶ εἰς τὸν ἔξω αέρα ἀγει. καὶ ἐγγυθῆσιν ψυχῆν οὖσα οἰκιοῦται οὐ καὶ τῶν συγγενικῶν ἰδιοτήτων, ἀλλὰ καὶ ἐμαρμένῳ. Οὐ γὰρ ἔρος ἐστὶν αὐτῇ μὲν σώματος εἶναι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐμαρμένῳ παρέχει τῶν γινόμενων διανοητικῶν κινήσει, καὶ νοεράν ζωῆς αὐτῆς οὐσίαν. παρυσίτην γὰρ τῶν πνεύματι καὶ κινήσει ζωικῶς.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΤΤΟΝ ΑΜΜΩΝΑ.

Ἐστὶ τοίνυν ψυχὴ, ἀσώματος οὐσία. Ἐστὶ γὰρ ἴχνη σώματος, οὐκ ἐστὶν ἐαυτῆς σωσικῆ. Πάν γὰρ σῶμα δένται τοῦ εἶναι. δεικνῶν καὶ ζωῆς τῆς ἐκ τάξεως κινήσεως. Παντὶ γὰρ τῶν γίνεσιν ἔχοντι καὶ μεταβολῶν δὲ ἐπακολουθεῖν. Τὸ γὰρ φηόμενον γίνεται ἐν μεγέθει, γινόμενον αὐξάνει ἔχνη. Παντὲ γὰρ τῶν αὐξανόμενων ἐπακολουθεῖ μείωσις; Μειώσασθαι θορά. Μετεληφός δὲ εἶδους ζωῆς, ζῆ, καὶ κοινωνεῖ τοῦ εἶναι κατὰ τῶν ψυχῶν. Ἡ δὲ αἰτία ἑτέρω τοῦ εἶναι, αὐτῇ πρῶτη ὄν δὲ. Τὸ δὲ εἶναι νῦν λέγω τὸ ἐν λόγῳ φηέσασθαι καὶ μετέχων ζωῆς νοεράς. παρέχει δὲ ἡ ψυχὴ, ζωῶν νοεράν. Καλεῖται δὲ ζωῶν μὲν διὰ τῶν ζωῶν. λογικόν δὲ διὰ τὸ νοερόν. Διητόν δὲ διὰ τὸ σῶμα. Ψυχὴ ἀρα ἀσώματος, ἀμετάπτωτον ἔχουσα τῶν δυνάμειν. Ἦως γὰρ οἶοντε δὲ λέγειν ζωῶν μὴ οὐσίας τῆς διανοητικῆς οὐσίας: τῆς καὶ παρεχούσης τῶν νοεράν ζωῶν. Ἐν πάσι δὲ οὐκ ἀφικεῖται τὸ νοερόν, διὰ τῶν τοῦ σώματος συστάσει πρὸς τῶν ἀρμονίας.

Ἐστὶν

Εάν γὰρ ὑπερῆχῃ ἐν τῇ συστάσει τὸ θερμόν, κούφον καὶ ἐθερμος γίνεται. Εάν ὅ τὸ ψυχρὸν βαρῦν, καὶ παχέως γίνεται. φύσις γὰρ ἀρμόζει τῷ σώματι σύστασιν πρὸς τὴν ἀρμονίαν. Εἶδη ὅ τῆς ἀρμονίας τρία γὰρ εἶναι τὸ θερμόν, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ μέσον. Ἀρμόζει ὅ τῷ τὸν ἐπιπραττῶντα ἀείρω τῆς συγκράσεως τῆς ἀείρων. Παραλαβούσα ὅ ἡ ψυχὴ καθὼς ἡμαρται, τούτω παρέχει ζῶν, τῷ τῆς φύσεως ἔργῳ. Ἡ φύσις τοίνυν ὁμοιοὶ τῷ ἀρμονίαν τοῦ σώματος, τῇ τῆς ἀείρων συγκράσει καὶ ἐνοῖτα πολυμυγῇ πρὸς τῷ τῆς ἀείρων ἀρμονίαν, ὡς ἔχον πρὸς ἀλλήλα συμπάθειαν. Τίλος γὰρ τῆς τῆς ἀείρων ἀρμονίας τὸ ζῶν συμπάθειαν καθ' οἰμαρμόνιον αὐτῆς. Ψυχὴ τοίνυν, ὅστις ὁ ἁμμων οὐσία αὐτοτελής, ἐν ἀρχῇ ἐλομένη βίον τὸν καθ' οἰμαρμόνιον. καὶ ἐπίσασατο αὐτῇ λόγον ὁμοιον τῇ ὕλη, ἔχοντα θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν. Καὶ ὁ μὲν θυμὸς ὑπάρχει ὕλη. Οὗτος ἐὰν ἔξιν ποιῆσαι πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς νόημα γίνεται ἀνδρεία. καὶ οὐ παράγεται ὑπὸ δουλίας. Ἡ δὲ ἐπιθυμία, παράγεται. Αὐτὴ ἐὰν ἔξιν ποιῆσαι πρὸς τὸν τῆς ψυχῆς λογισμὸν γίνεται σαφροσύνη καὶ οὐ κινεῖται ὑπὸ ἡδονῆς. Αναπληροῖ γὰρ ὁ λογισμὸς τὸ ἐνδόν τῆς ἐπιθυμίας. Όταν δὲ ἀμφότερα ὁμοιοῦσιν καὶ ἰσῶν ἔξιν ποιῆσαι, καὶ ἔχοντα ἀμφότερα τοῦ τῆς ψυχῆς λογισμοῦ. γίνεται δικαιοσύνη. ἢ γὰρ ἰσῶν ἔξιν αὐτῆς, ἀφαιρῶ μὲν τῷ ὑπερβολῶν τῷ θυμοῦ, ἐπανιστοῖ ὅ τὸ ἐνδόν τῆς ἐπιθυμίας. Ἀρχὴ δὲ τούτων, ἢ διανοητικὴ οὐσία καθ' ἑαυτῶν οὐσα, ἐν τῷ αὐτῆς προνοητικῷ λόγῳ, κράτος ἔχουσα τὸν ἑαυτῆς λόγον. Ἀρχὴ ὅ καὶ ἡγεμονεύει ἢ οὐσία ὡσαύτ' ἀρχῶν. Ὁ ὅ λόγος αὐτῆς ὡσαύτ' ἐπιθυμίας ὁ προνοητικὸς. Λόγος τοίνυν τῆς οὐσίας ὅστις γινώσκει τῆς λογισμῶν τῆς παρεχόντων οἰκασμῶν λογισμοῦ τῷ ἀλόγῳ. Ἀμυδρὸν μὲν ὡς πρὸς λογισμὸν, λογισμὸν δὲ ὡς πρὸς τὸ ἀλογον, κατὰ τὸν οἶον πρὸς φωνίω. καὶ τὸ τῆς σαλῶν λαμπαρόν πρὸς ἥλιον. Ἡρμῶσαι δὲ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία πρὸς τινὰ λογισμῶν, καὶ ἀντίλακον ἀλλήλα καὶ ἐπάσασαται ἐν ἑαυτοῖς κυκλικῶν διαδοχῶν.

Nam si in constitutione superet, calor, leue & calidus efficitur. Si vero frigus, graue & pingrum fit. Natura namque accommodat corporis constitutionem ad harmoniam. Species autem harmoniæ tres. Secundū calorē, secundū frigus, secundū medium. Accomodat autem iuxta prædominium stellæ, in astrorum temperie. Accipiens autem anima, prout in fato est, huic præbet vitam, naturæ opere. Natura ergo assimilât harmoniâ corpori astrorū réperatione, & vnit quæ multis sunt mista modis ad astrorū harmoniâ ita ut sibi mutuo habeant sympathiam. Finis namque astrorum harmoniæ est generare sympathiam secundum fatum ipsorum. Anima ergo est, o Ammon, essentia in se perfecta, ab initio eligens vitam iuxta fatum. & attrahit sibi rationem similem materiæ, habentem, irascenciam & concupiscentiam. Et irascencia est materia. Hæc si habitum fecerit ad animæ intellectiōnem, fit fortitudo. & non abducitur a timore. Concupiscentia autem abducitur. Hæc si habitum fecerit, ad animæ ratiociniū, fit temperantia & non mouetur a voluplate. Supplet enim ratiociniū indigentiam concupiscentiæ. Quando vero ambæ concordēs fuerint, & æqualem habitum fecerint & hæreant ambæ animæ ratiocinio, fit iustitia. Aequalis. n. habitus ipsorum, tollit quidem excessum irascenciæ, adæquat autem indigentiam concupiscentiæ. Principium vero est intellectualis essentia per se existens, in sua prouidente ratione imperium habens, suam ipsius rationē. Imperat autem & ductat hæc essentia tamquā princeps. Ratio autem ipsius prouidens ut consiliarius est. Ratio ergo essentiæ est cognitio ratiocinationum, quæ præbent irrationali partī similitudinem ratiocinij. Obscuram quidem ut ad ratiociniū: ratiociniū ut ad irrationalitatem. tamquam Echo ad vocem, & lunæ splendor ad solem. Accommodantur autem irascencia & concupiscentia ad quoddam ratiociniū, & trahunt sese mutuo contra. & attrahunt in se ipsas circularem ratiocinationē.

SCHOLIION.

Quando dicit animam, vitam eligere iuxta fatum, & attraxisse sibi rationem. falsum est, ut patet ex definitione animæ, & ex supradictis. Et similiter falsum quod anima sit ex essentia genita.

Quando ait animam esse ex essentia genitam, pro falso est accipiendum.

Ψυχὴ πᾶσα ἀκίνητος. Εφημὴ γὰρ ἐν τοῖς φυσικοῖς, κινήσεις τὰς μὲν ὑπὸ τῆς ἰσχυροῦς, τὰς δὲ ὑπὸ τῆς σαμάτων ἴ). Φαίνεται δὲ τῷ ψυχῶν ἐξ οὐσίας τινὸς οὐχ ὕλης γινώσκουσας ἀσώματους οὐσας, καὶ αὐτῆς ἀσώματων οὐσῶν.

Anima omnis immortalis, & semper mobilis. Diximus. n. in generalibus, motus, alios esse ab energiis, alios a corporib'. Dicimus autem animam ex essentia quadam, nō materia esse genitam, incorporea existens & illa incorporea existente,

HERMETIS TRISMEGISTI,

Omne.n.quod gignitur necesse est ex aliquo esse genita. Quotuscūq; ergo gñationē corruptio cōsequitur, ea duo mot^o sequitur necessario. Motū ab anima, a qua mouetur, & motū corporis, p quem augetur, & minuitur. Et præterea resoluta soluitur. Hūc deffinitio motū corruptibiliū corporū. Aīa uero semper mobilis, quia & ipsa semper mouetur, & alijs motū efficit. Per hāc ergo rationem aīa oīs est, immortalis, & semp mobilis, habens motū, suā energiam. Ideā uero aīarū sūt, Diuina, Humana, Ir rationalis. Diuina quidem diuini corporis, in quo eius energia. In ipso nāq; mouetur. & ipsū mouet. Nā postquā a mortalib. aīalib. libera facta fuerit, separata ab irrationalib. suis partib. exiens in diuinū corpus, ut seper mobilis in se ipsa mouetur, circūlata cū uniuerso. Humana uero, habet quidē, & diuinū. cōiūcta aut ipsū sūt irracionales, cōcupiscentia, & irascencia. Et ipsæ quidem immortales, ptout & ipsæ sunt energiz. Sed energiz mortaliū corporū. Quoniā a diuina quidē parte aīz, quæ in diuino est corpore lōge absunt. Qñ uero hęc igre ditur mortale corpus, ēt illæ adueniūt, & præsentia ipsorū, sic semper, aīa humana. Irrationaliū aut aīa cōstituta est ex irascencia, & cōcupiscentia. Ideo irrationalia uocata sunt hęc animalia, priuatione rationis aīz. Quartā uero cogita inanimatorū, quæ cum extra corpora fit operādo ea, mouet. Hęc si fuerit. i diuino, corpe, mota ipsa, & illa uoluci p trāsitiū, mouet. Anima ergo, est æterna intellectualis essētia, intelligentiā habēs, suā ipsius rationē. Et dum intelligit diancēā harmoniz attrahit. Libera autē facta a naturali corpore, ipsa p se ipsā manet. Ipsa sui ipsius existens, in intelligibili mūdo. Imperat aut suæ rationi, ferens similitē motū in sua intellectuone noiē uitā, ei quod in uitā uenit. Hoc. n. propriū animæ est præbere alijs similitudinē, proprietatis suæ. Duæ igitur sunt uitæ, & duo motus. Altera quidem secundum eius essentiam. altera uero secundū corporis naturā. Et alia quidē generalior. alia particularior. Et quæ secundū essentiā est, suæ est potestatis, illa uero necessitās. Omne. n. quod mouetur, motoris necessitati subiacet. Mouens autem, motus intellectualis essentiz amori appropriatur. Fuerit namque animas in corporea, nō particeps essentiz naturalis corporis. Nam si haberet corpus, neq; rationem haberet, neque intellectuonem. Omne. n. corpus, amens est; sed accepta essentia, obtinuit esse animal spirans, & spiritus quidem corporis est. Ratio autem essentiz pulchri est contemplatrix. Sentiens uero spiritus, apparentium iudicator est. Diuisus autem est; in organicos sensus. Et est pars eius quædam spiritalis visio, & spiritus audiens, & odorans,

Πάν γαρ τὸ κινούμενον, ἀνάγκη ἐκ τινὸς γενεῆσθαι. Ὅσον μὲν οὖν τῆ ψυχῆσιν, φθορὰ ἐπακολουθεῖ, τοῦτοισ δὺο κινήσεσιν ἐπακολουθεῖ ἀνάγκη. Τίτῳ τε τῆσ ψυχῆσ ὑφ' ἧσ κινεῖται, καὶ τίτῳ τοῦ σώματοσ, ὑφ' ἧσ αὐξεται καὶ φθαίνει. Ἐτε δὲ καὶ ἀναλυθέντα, ἀναλύεται. Ταῦτῳ ἐρίζομαι τίτῳ κινήσει τῆσ φθαρήσ σωματων. Ἡ δὲ ψυχὴ ἀκίνητος, ὅτι αὐτὴ καὶ αὐτὴ κινεῖται, καὶ ἄλλοισ κινήσει ἐνεργεῖ. Κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον, ἔστι ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος, καὶ ἀκίνητος, ἔχουσα κινήσει τίτῳ αὐτῆσ ἐνεργεια. Ἰδέσθαι δὲ ψυχῶν, θεῖα, ἀνθρωπίνη, ἀλογος. Ἡ μὲν οὖν θεῖα τοῦ θεοῦ σώματοσ. ἐν ᾧ ἡ αὐτῆσ ἐνεργεια. Ἐν μὲν γαρ αὐτῷ κινεῖται, καὶ αὐτὸ κινεῖ. Ἐπᾶν γαρ, θνητῆσ ζωῶν ἀπαλλαγῆ, χωριθεῖσα τῆσ ἀλόγων ἐαυτῆσ μερῶν, ἐξελευθεῖται εἰς τὸ θεῖον σῶμα, ὡσ ἀκίνητος ἐν ἐαυτῇ κινεῖται συμπεριφερομένη πᾶσ παντί. ἡ δὲ ἀνθρωπίνη, ἔχει μὲν καὶ τὸ τῆσ θεοῦ. σωτηρία ἢ αὐτῇ καὶ τὰ ἀλογα, ἢ ἐπιθυμία καὶ θυμὸσ, καὶ αὐτὰ μὲν ἀθάνατοι, καθότι καὶ αὐτὰ ἐνεργεια τυχεῖουσιν. Ἐνεργεια ἢ θνητῆσ σωματων. διότι τῆ μὲν θεοῦ μέρος τῆσ ψυχῆσ, οὐσῆσ ἐν τῷ θεῷ σῶματι πόρρω συγγενουσιν οὐσαι. Ἐπειδ' ἂν δ' εἰσέλθῃ τῷ εἰς θνητὸν σῶμα, κακίονα ἐπιφοιτᾶ, καὶ τῆσ παρουσια αὐτῆσ γίνεται αὐτῇ ψυχῇ ἀνθρωπίνη. Ἡ δὲ τῆσ ἀλόγων σωθῆσκησ ἐκ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμιασ. Διότερ καὶ ἀλογα ἐκλήθη τὰ ζωᾶ ταῦτα γερῆσ τοῦ λόγου τῆσ ψυχῆσ. Τετάρτῳ δὲ νόμῳ τίτῳ τῆσ ἀψυχῶν, ἢ τίσ ἐξωθεν οὐσαι τῆσ σωματων ἐνεργεῖ κινουσαι. Αὐτῆ δὲ εἰσ ἐν τῷ θεῷ σῶματι κινουμένη, καὶ ὡσπερ καὶ πάροδοσ ταῦτα κινουσαι.

Ψυχὴ τοῖνυν αἰθερική οὐσία: νόημα ἔχουσα τὸν ἐαυτῆσ λόγον. σωσοῦσα δὲ διανοιασ τῆσ ἀρμονιασ ἐπισπάται. Ἀπαλλαγῆσα δὲ τοῦ φυσικοῦ σώματοσ, αὐτὴ κατ' ἐαυτῷ μένει; αὐτὴ ἐαυτῆσ οὐσα ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ. Ἀρχὴ δὲ τοῦ ἐαυτῆσ λόγου, φέρουσα ὁμοίαν κινήσει ἐν τῷ ἐαυτῆσ νοήματι, ὁνοματι ζωῶν, πᾶσ εἰς ζωῶν, ἐρχομένη. Τοῦτο γαρ ἴδιον ψυχῆσ, τὸ παρέχειν ἑτέροισ ὁμοιον τῇ ιδιότητι αὐτῆσ. Δύο τοῖνυν εἰσὶ ζωᾶ, καὶ δύο κινήσει. Μία μὲν ἡ κατ' οὐσῆσιν αὐτῆσ. ἑτέρα δὲ ἡ κατὰ φύσιν σώματοσ. καὶ ἡ μὲν ἡμικωτέρα, ἡ δὲ μερικωτέρα. Καὶ ἡ κατ' οὐσῆσιν εἰσὶν αὐτεξούσιοσ. Ἡ δὲ ἀναγκαστική. Πάν γαρ τὸ κινούμενον τῇ τοῦ κινουντοσ ἀνάγκη ἰσποτέτακται. ἡ δὲ κινουσα κινήσει, πᾶσ τῆσ νοητικῆσ οὐσῆσ ἐρασι οὐκίωται, εἴη γαρ ἂν ψυχὴ ἀσώματοσ, ἀμέτοχοσ οὐσῆσ τοῦ φυσικοῦ σώματοσ. Εἰ γαρ ἔχει σῶμα, οὔτε λόγον ἔχει, οὔτε νόησει. Πάν γαρ σῶμα ἀνόητοσ. Μεταλαβῶν δ' οὐσῆσ, τὸ εἶν ζωῶν ἐμπροσθεῖχει. Καὶ τὸ μὲν πνεῦμα τοῦ σώματοσ. Ὁ δὲ λόγοσ, τῆσ οὐσῆσ τοῦ καλοῦ θεωρητικοσ ἐστὶ. Τὸ δὲ αἰσθητικὸν πνεῦμα, τῆσ φαινομένων κριτικὸν ἐστὶ. Διήρηται δὲ εἰσ τὰσ ὀργανικὰσ αἰσθήσεισ. καὶ ἔστι τὶ μέρος αὐτοῦ πνευματικὴ ὀργανισ. καὶ πνεῦμα ἀκουστικὸν, καὶ ὀσφραγτικὸν, καὶ γαστρικὸν

ἔχον γαστρικόν, καὶ ἀπικόν. Τοῦτο τὸ πνεῦμα ἀναγόν
 ἡρόατον διανοίας κρίνει τὸ αἰσθητικόν. εἰ ὅ μὴ,
 φανταζέται μόνον. Τοῦ γὰρ σώματος ἐστὶ, καὶ δικτι-
 κὸν πάθηον. Ὁ δὲ λόγος τῆς οὐσίας, ἐστὶ τὸ φρονεῖν.
 Σωυτάρχει δὲ τὸν λόγον ἢ τῆς τιμῆς γνώσεως. τὸ
 δὲ πνευματικὸν δόξα. Ταῦτα γὰρ ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς
 κρίσεως τῶν ἐνέργειαν ἔχει δὲ φρονεῖν.

Ἐστὶ τοίνυν οὐσία, καὶ λόγος, καὶ νόημα, διάνοια.
 φέρεται δὲ ἐπὶ τῶν διανοιῶν καὶ δόξῃ, καὶ αἰσθη-
 σεις. Ἰτάται δὲ ὁ λόγος ἐπὶ τῶν οὐσιῶν. τὸ δὲ νόημα
 δι' αὐτοῦ ἴσταται. Επιπλέκεται δὲ τὸ νόημα τῆς δια-
 νοίας. Ἐλθόντα δὲ δι' ἀλλήλων μία ἰδέα ἐγένοντο.
 Αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ τῆς ψυχῆς. φέρεται δὲ ἐπὶ τῶν αἰ-
 σθητικῶν διανοιῶν, δόξῃ καὶ αἰσθησιν. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τοῦ
 αὐτοῦ, οὐ μένει. ἐνδον καὶ ὑπερβαλλὼν καὶ ἐκλήθη,
 καὶ ἑαυτῷ διαφέρειται. χεῖρον μὲν γίνεται, ὅταν
 ἀποσπᾷ τῆς διανοίας. ὅταν δὲ ἀκολουθῇ καὶ πεί-
 θηται, κοινωθεὶ τῷ νοητικῷ λόγῳ διὰ τῆς μαθημά-
 των. τὸ δὲ αἰρεῖται ἐχομένη. τὸ γὰρ αἰρεῖται τὸ κρείττον
 ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ χεῖρον, ἀποσπᾷται
 ἐχομένη γὰρ αἰρεῖται τῆς κακῶν, πλησιάζει τῆς σω-
 ματικῆς φύσει. διὰ τοῦτο τὸ ἐλομένην ἐμαρμύ-
 νει διακρίνει. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ ἐν ἡμῖν νοηματι-
 κὴ οὐσία αὐτεξούσιος ἐστὶν αὐτεξούσιος καὶ ὁ φε-
 νοματικὸς λόγος. Αὐτὴ δὲ αἰεὶ καὶ ταῦτα, καὶ
 αἰσθητικὸς ἔχει, διὰ τοῦτο εἰμαρμένῃ τούτων
 οὐχ ἀπέται. Παραθεῖσα δὲ τὸν πρῶτον ἀπὸ τοῦ
 πρῶτου θεοῦ διανοητικὸν λόγον πρῶτος. καὶ δε-
 υτὸν τριτόν. ὃν σωμάτια φύσις τοῖς γιγνομένοις,
 τούτοις ψυχὴ κοινωθήσασα. κοινωθεῖται ταῖς του-
 τῶν ἐμαρμύνας, ἀμέτοχος οὐσα τῆς τῆς γιγνομέ-
 νων φύσεως.

Μη διαφέρει τῆς ἐμαρμένον τὸ κατωμαρμύνον,
 κατ' ἐπὶ πλοκῇ τῆς μερῶν σωηρηθέντων.

& gustans, & tangens. Hic vero spiritus attol-
 les & ad dianœam, iudicat sensum. Quod si nõ
 phantasiatur tantum. Corporis enim est, & su-
 scepor omnium. Ratio autem essentia est id,
 quod sapit. Coexistit vero rationi honorabiliũ
 cognitio. spiritui uero, opinio. Hęc. n. ab ambi-
 ante mondo energia habet. ipsa uero a se ipsa.

Sunt ergo, essentia, & ratio, & intellectio, &
 dianœa. Fertur uero ad dianœam, & opinio, &
 sensus. Vadit uero ratio ad essentiam. Intelle-
 ctio uero per ipsam it. Implicatur uero intelle-
 ctio: dianœa; meantia uero in se inuicem, v-
 na idea fiut. Hęc autem est idea ipsius anima.
 Fertur uero ad suam dianœam opinio, & sen-
 sus. Hęc autem in eodem manent. Vnde & ex-
 cessus fit, & defectus, & in se ipso dissensio. Pe-
 ior quidẽ fit, quando reuellitur a dianœa. Quã
 do uero sequitur, & patet communicat cũ in-
 tellectuali ratione per mathemata. Electio nõ
 autem habemus. Eligere namque præstantius,
 in nobis. Similiter & deterius, inuoluntariẽ.
 Hęcens enim electio in malis, propinquat cor-
 poreæ naturæ. Ob hoc, eligenti fatum domina-
 tur. Cum ergo in nobis intellectualis essentia,
 libera est, libera quoque est prouidens ratio.
 Hęc. n. semper secundũ eadem, & eodem mo-
 do se habet. Ob id fatum, hanc non attingit:
 Apponens primam, a primo Deo, intellectu-
 lem rationem, progreditur, & totã rationem;
 quam ordinauit natura ijs quæ generatur. His
 anima communicas, communicat etiam eorũ
 fatis, imparticeps cum sit naturæ genitorum.

Non differt a fato, id quod est coactum per
 implicationem partium complexam.

Τ Ε Λ Ο Σ.

F I N I S.

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,
DE INTELLECTIONE ΠΕΡΙ ΛΙΣΤΗΣΕΩΣ
 & sensu. και νοήσεως.

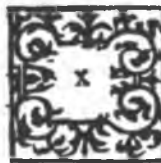

LIBER XV.

BIBAIION IE.

HEri, o Asclepi, perfectū edidī sermonem. Nunc vero necessarium puto, consequenter illa etiā, de intellectu, & sensu sermonem differere. Sensus namq; & intellectio differentiam videtur habere, quod quidē ille materialis sit, hæc vero essentialis. Mihi vero videntur, vtraque vnita esse, & non diuidi, in hominibus inquā. Nam in alijs animalibus sensus naturæ est vnus. in hominibus uero intellectio. Intellectio ne intellectus differt tantum, quantum Deus a diuinitate. Diuinitas enim a Deo fit. Intellectio vero ab intellectu. Soror existens orationis, & sunt organa sibi inuicem. Neque enim sermo voce effertur sine intellectu. Neque intellectio fit palam, sine oratione. Sensus ergo & intellectio, ambo in hominem simul influunt. veluti simul complexæ. Neque enim sine sensu possibile est intelligere. neque sentire sine intellectu. Possibile tamen est, intellectioem sine sensu intelligere. Quemadmodum ij qui per somnia phantasia visiones inuentur. Mihi autem videtur ambas actiones factas esse in somniorum visione. Nam sensus ex somno in vigiliam excitatur. Diuiditur aut homo, in corpus & animam. Et quando vtraque pars, sensus ad inuicem consonabunt. tūc intellectioem pronūciari parturitam ab intellectu. Intellectus. n. grauidus est omniū intellectioem. quæ bonæ sunt, quando a Deo semina acceperint. contrariæ vero, quando, a Dæmonibus. Nulla mundi parte vacua dæmonis existente, qui subintrans seminavit suæ propriæ actionis semen, adulteria, homicidia, verbera, sacrilegia, impietates, suffocationes, per prærupta precipitationes, & aliq; omnia quacunq; sunt malorū dæmonū opera. Dei namq;

XΘεὸς ὁ Ἀσκληπιε, τὸν τέλειον ἀποδέδωκα λόγον. Νῦν ἤ ἀναγκαιὸν ἠγοῦμαι ἀκόλουθον ἐκεῖνο, καὶ τὸν περὶ αἰδήσεως λόγον διεξιλεῖν. Αἰδήσεις γὰρ καὶ νόσεις, διαφορὰν μὲν δοκοῦσιν εἶχον. ὅτι ἡ μὲν ὑλικὴ ἐστίν, ἡ δὲ οὐσιώδης. Ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ἀμφοτέραι ἡνωθεῖν ἢ μὴ διακριθεῖν ἐν ἀνθρώποις λέγω. Ἐν γὰρ τοῖς ἀλλοῖς ζῴοις, ἢ αἰδήσεις τῇ φύσει λυσιταί, ἐν δ' ἀνθρώποις ἢ νόσεις. Νοήσεως δὲ ὁ νοῦς διαφύεται τοσούτον, ὅσον ὁ Θεὸς θεοτάτος. ἢ μὲν γὰρ θεοτῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γίνεται, ἢ δὲ νοήσεις ὑπὸ τοῦ νοῦ, ἀδελφὴ οὖσα τοῦ λόγου, καὶ ὅργανα ἀλλήλων. Οὐτε γὰρ ὁ λόγος ἐκφανίζεται χωρὶς νοήσεως. Οὐτε ἢ νόσεις φαίνεται χωρὶς λόγου. Ἡ γοῦν αἰδήσεις καὶ ἢ νόσεις ἀμφοτέραι εἰς τὸν ἀνθρώπον σωπηνησθῆναι ἀλλήλαις ὡς περὶ συμπεπλεγμένα. Οὐτε γὰρ χωρὶς αἰδήσεως δωσατὸν νοῦσαι, οὐτε αἰδήσεις χωρὶς νοήσεως. Δωσατὸν ἢ νόσιν χωρὶς αἰδήσεως νοεῖν, καθάπερ οἱ διὰ τῆς οὐείρων φανταζόμενοι δράματα. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ γυγόνεσθαι ἀμφοτέρας τὰς ἐνεργείας. ἐν τῇ οὐείρων ὄψει. τίμω δ' αἰδήσιν ἐξ ὑπνου εἰς ἐγρηγοραίν ἐγείρεσθαι, διήρηται γὰρ ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν τὸ σῶμα καὶ τίμω ψυχῇ. Καὶ ὅταν ἀμφοτέρα τὰ μέρη τῆς αἰδήσεως πρὸς ἀλλήλα συμφωνήσῃ, τότε τίμω νόσιν ἐκφανθεῖσθαι ἀποκυνθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ νοῦ. Ὅ γὰρ νοῦς κύει πάντα τὰ νοήματα. ἀγαθὰ μὲν ὅταν ὑπὸ τοῦ θεοῦ τὰ σπέρματα λάβῃ. ἐναντία δὲ ὅταν ὑπὸ τινῶν τῆς δαίμονιον. Μηδενὸς μέρους τοῦ κόσμου κενῶν ὄντος δαίμονος, ὅς τις ὑπείσθων ἐσπερε τῆς ἰδίας ἐνεργείας τὸ σπέρμα, καὶ ἐκκυσεν ὁ νοῦς τὸ σπαρὲν, μοιχίας, φόρους, παρτυτίας, ἱεροσυτίας, ἀσεβείας, ἀγχόνας, καὶ κρημῶν καταφοράς; καὶ ἄλλα πάντα ὅσα κακῶν δαιμόνων ἔργα. Τοῦ γὰρ Θεοῦ τὰ σπέρ-

τὰ σπέρματα ὀλίγα, μεγάλα μὲν καὶ καλά καὶ ἀγαθὰ, ἀρετὴ καὶ σωφροσύνη, καὶ εὐσθένεια. εὐσθένεια δ' ἐστὶ θεοῦ γνώσις? ὅν ὁ ὀνηγνούς πληρῆς ἡμιόμοτος πάντων ἢ ἀγαθῶν τὰς νοήσεις θείας ἔχει, καὶ οὐ τοῖς πολλοῖς ὁμοίας. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν γνώσει ὄντες, οὕτε τοῖς πολλοῖς ἀρέσκουσιν, οὕτε οἱ πολλοὶ αὐτοῖς. μεμυμένα ἢ δοκοῦσι, καὶ γέλωτα ἐφλισκάνουσιν. μισουμένοι τε καὶ καταφρονοῦμενοι καὶ ταχάτου καὶ φανερώμενοι. Τίω γὰρ κακίαν ἐνθάδε δεινὸν οἰκῆν οἰποῦμεν ἐν τῷ ἑαυτῆς χωρίῳ οὔσαι. Χαρίον γὰρ αὐτῆς ἡ γῆ, οὐχ ὁ κόσμος, ὡς ἐπίποτὸν ἐρύσει βλαφημοῦντες. Οἱ μὲν τοὶ θεοσεβῆς ἀνθρώποις. πάντα ὑποτάσσον αἰδέσμενοι τῆς γνώσεως, πάντα γὰρ τῷ τοιούτῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ κακὰ, ἀγαθὰ ἐστίν. Καὶ βουλομένων πάντα ἀσφίρει οἷς τίω γνώσει. Καὶ τὸ θαυμαστὸν τὰ κακὰ μόνος ἀγαθοποιῶ. Ἐπάνημι πάλιν ἐπὶ τὸν αἰδέσεως λόγον. Ἀνθρώπιον οὖν τὸ κοινοῦ αἰδέσθαι νοήσιν. Οὐ πᾶς δὲ ἄνθρωπος, ὡς προείπον, ἀπλάων τῆς νοήσεως. ἀλλ' ὁ μὲν ὑλικός, ὁ δ' οὐσώδης. ὁ μὲν γὰρ μετὰ κακίας ὑλικός ὡς ἐρίω καὶ ὑπὸ ἢ δαμνάντων τὸ σπέρμα τῆς νοήσεως ἔχει. οἱ ἢ μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ, οὐσώδης, μετὰ τοῦ θεοῦ σαζοίμενοι. Οἱ μὲν γὰρ θεὸς πάντων δημιουργός. δημιουργῶν φύσει χρεῖται ὁ θεός. πάντα ποιῆ ἢ ἑαυτῶν ὁμοία. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ ἡμιόμοτα ἐν τῇ χρεῖσει τῆς ἐνεργείας ἀφορα. ἡ γὰρ κοσμικὴ φορὰ πρὸς τὰς ἡμέρας, ποιᾶς ποιῶ. τὰς μὲν ρυπαίνουσα τῇ κακίᾳ, τὰς ἢ καθαίρουσα τῷ ἀγαθῷ. Καὶ γὰρ ὁ κόσμος ὡς Ἀσκληπιὸν αἰδέσθαι ἰδίαν καὶ νόσον ἔχει, οὐχ ὁμοίαν τῇ ἀνθρώπιᾳ, οὐδ' ὡς ποικίλῳ, ἀλλ' ὡς κρείττω, καὶ ἀπλουτέραν. Ἡ γὰρ αἰδέσις καὶ νόσις τοῦ κόσμου, μία ἐστὶ, πᾶς πάντα ποιῶν. Καὶ οἷς ἑαυτῷ ἀποποιῶν. ὄργανον τῆς τοῦ θεοῦ βουλήσεως. καὶ οὕτως ὄργανοποιῆθαι ἵνα πάντα παρ' ἑαυτῷ, ὑπὸ τοῦ θεοῦ λαβῶν τὰ σπέρματα φυλάτῃ ἐν ἑαυτῷ, πάντα ποιῶ ἑναργῶς καὶ διαλύων πάντα ἀνανεῶ. Καὶ διὰ τοῦτο λυθῆναι ὡς ἀγαθὸς ζωῆς γενεῶν τῇ καταβολῇ ἀνανεῶσιν αὐτοῖς φουμένους παρήχει. οὐκ ἐστὶν ὁ μὲν ζωογονεῖ. φερόμενος ἢ πάντα ζωοποιῶ. Καὶ ὁμοῦ ἵστος ἐστὶ καὶ δημιουργός ζωῆς. τὰ ἢ σώματα ὑπὸ ὑλῆς ἐν διαφορᾷ. τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐκ γῆς. τὰ ἢ ἐξ ὕδατος, τὰ δὲ ἐξ αἵματος, τὰ ἢ ἐκ πυρός. Πάντα δ' ἐστὶ σωθεῖα. καὶ τὰ μὲν μαλλον, τὰ δ' ἀπλουτέρα. Μαλλον μὲν τὰ βαρύτερα. ἢ ἢ τὰ κρυφότερα. τὸ ἢ τάχος αἰῶν τῆς φορᾶς, τίω ποικίλιαν ἢ ποιῶν ἡμέσιαν ἐργάζεσθαι. Πρὸς γὰρ οὔσα πυκνοτάτη, ἀροῖναι τὰ ποιᾶ τοῖς σώμασιν μετὰ ἐνός πληρώματος τῆς ζωῆς. Πᾶσι μὲν οὖν ἐστὶν ὁ θεός τῆς κόσμου. ὁ ἢ κόσμος ἢ ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ ὁ μὲν κόσμος υἱὸς τοῦ θεοῦ, τὰ ἢ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ κόσμου. καὶ ἐικότως κόσμος κέκληται. Κοσμοὶ γὰρ τὰ πάντα τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἡμέσεως, καὶ τῷ ἀδιαλήπῳ τῆς ζωῆς. καὶ ἀκοπιάσῃ τῆς ἐνεργείας, καὶ τῷ τάχει τῆς ἀνάγκης, καὶ τῇ ἐνμίξει ἢ τῷ σοικείῳ, καὶ τῇ τάξει ἢ τῷ γινο-

femina pauca, magna quidem & pulchra & bona, virtus, & temperantia, & pietas. Pietas vero est Dei cognitio. Quem qui agnoscit, repletus omnibus bonis, intellectiones divinas habet & non similes vulgaribus. Ob id ij qui in ea cognitione sunt, neque turbæ placent, neque turba ipsis. Furere vero videntur, & risum concitant, odio habiti, & contempiti, & forsitan etiam occiduntur. Nequitiam. n. hic oportere habitare diximus, in propria cum sit regione. Regio. n. eius terra est, non ipse mundus, sicuti aliqui, aliquando dicent, blasphemantes. Sed prius homo, omnia contemnet, cognitioni inhærens. Omnia enim huic, quæ alijs sint mala, bona sunt. Et consilio nixus cuncta in cognitionem refert. Et quod mirandum est, solus mala, pro bonis habet. Redeo rursus ad sermonem de sensu. Humanum ergo est communicare in homine, sensum intellectioni. Non tamen omnis homo, ut ante dixi fruitur intelligentia. Nam hic quidem materialis est, alius essentialis. Is. n. qui nequam est, materialis, ut dixi, a dæmonibus semen intelligentiæ obtinet. Qui vero cum bono essentialiter sunt, a Deo servantur. Nam Deus conditor omnium cum sit, condens omnia facit quidem sibi similia. Hæc vero bona effecta in usu, opere steriles sunt. Mundata enim latio generationes atterens, quales facit: alias quidem scelerans nequitia, alias vero purgans bono. Et mundus Asclepi, sensum proprium, & intelligentiam habet non similem humanæ, neque tam variâ, sed præstantiorem, & simpliciozem. Sensus enim & intelligentia mundi, vna est, eâ quod omnia facit, & in se ipsam destruit, cum organum sit voluntatis Dei, & sic est organizata ut omnia apud se a Deo recipiens semina, & in se conferuans, omnia faciat, manifeste, & dissoluens renouet. Et ob id dissoluta, tamquam bonus vitæ agricola, seminis iactu, renouationem ipsis patris prebet. Nō est quod nō viuū gignat, proferens, germinans vero omnia viuificat. Et simul & locus est, & conditor vitæ. Corpora vera quæ a materia, sunt in differentia. Nam alia sunt e terra, alia ex aqua alia ex aere, alia ex igne. Omnia vero sunt composita alia plus, alia sunt simpliciora. Plus quidem grauiora minus, vero leuiora. Velocitas vero suæ lationis, varietatem, qualium efficiat generationum. Nā flatus densus cum sit, protendit qualitates corporibus, cum vna plenitudine vitæ. Pater quidem Deus est mundi. Mundus vero eorum quæ sunt in mundo. Et mundus quidem filius Dei. Quæ uero in mundo, ipsius mundi: Et iure mundus, est appellans. ornat enim omnia varietate generationis, & inefficietia vitæ. Et non defatigata operatione, & necessitatis velocitate. & elementorum cōstitutione. Et ordine gene-

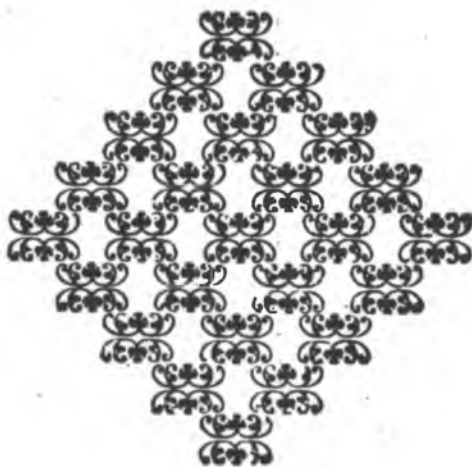
HERMETIS TRISMEGISTI,

zatorū. Idem mundus & necessario, & proprie vocetur. Omnium ergo animalium, & sensus, & intellectio intrinsecus aduenit, inspirata ab ambiente. Mundus vero, semel dum fieret suscipiens a Deo habet. Deus autem, nō vt quibusdam videretur insensatus est, & amens. Superstitione enim blasphemant. Omnia namq; o Asclepi quæ sunt, ea in Deo sunt. Et a Deo cum fiant, inde pendent, alia per corpora operatur, alia per essentiam animariam mouent, alia per spiritum uiuificant. alia vero defessa, quæ sunt suscipiunt. Et id recta ratione. Quin etiam dico, quod neque ipse ea habet, sed verum pronūcio, ipse oia est, nō extrinsecus ea suscipiens sed extra largiens sensu, sensus & intellectio est Dei, omnia seper mouere. Et nō erit vnumquā tempus, quando deficiat aliquod entium. Quādo uero dico entium, dico Dei. entia. n. Deus habet, et extra ipsum, nullum est, neq; ipse extra vllum. Hæc tibi o Asclepi intelligenti, vera videbuntur, ignorantia uero incredibilia. Nam intelligere est credere. Non credere uero, non intelligere est. Sermo enim meus pertingit vsque ad veritatem. Intellectus uero magnus est & a sermone quadamtenus deductus pertingere potest ad veritatem. Et circū intelligens cuncta, & inueniens cōsona, ijs quæ sermo est interpretatus, credidit & in pulchra fide requieuit. Iis ergo qui prædicta in Deo intellexerūt, credibilia sūt: nōn intelligentibus uero, incredibilia. Hæc & tot de intellectu, & sensu dicta sunt.

μένον. ὁ αὐτὸς οὖν κόσμος καὶ ἀναγκάσιος καὶ οὐκ κείως καλοῖτο. πάντων οὖν τῶν ζώων καὶ ἡ αἰσθητικῶν καὶ ἡ νόσις ἐξωθεν ἐπισηρῆται, εἰσπνέουσα ὑπὸ τοῦ ἀσκήχοντος. ὁ δὲ κόσμος ἀπαξ λαβὼν ἀματῶν ἡμῶν, ὑπὸ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει. ἂν ὁ θεὸς, οὐχ ὡς ἐνίοις δοκεῖ ἀναίδητος εἶναι καὶ ἀνόητος. ὑπὸ γὰρ δεισιδαιμονίας βλασφημοῦσι. πάντα γὰρ ὅσα ἐστὶν ὁ Ἀσκληπιὸς, ταῦτα ἐν τῷ θεῷ εἶναι. καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γινόμενα. ἃ ἐκείθεν ἠρτημένα, τὰ μὲν διὰ τῶν σωματικῶν ἐνεργοῦνται, τὰ δὲ διὰ οὐσίας ψυχικῆς κινουόμενα. τὰ δὲ διὰ πνεύματος ζωοποιούνται: τὰ δὲ τὰ κεκμηκότα ὑποδεχόμενα, καὶ εἰκότως. Μαλλον δὲ λέγω, ὅτι οὐδ' αὐτὸς αὐτὰ ἔχει. ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ἀποφαίνομαι. αὐτὸς ἀπαντα ἐστίν, οὐκ ἐξωθεν αὐτὰ προσλαμβάνων. ἔξω δὲ ἐπιδιδούς. καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ αἰσθησις, καὶ ἡ νόσις τοῦ θεοῦ, τὸ τὰ πάντα αἰετῶς κινεῖν. καὶ οὐκ ἔσσε ποτὲ χρόνος, ὅτε ἀπολειφθήσεται τί τῶν ὄντων. ὅταν δὲ λέγω τῶν ὄντων, λέγω τοῦ θεοῦ. τὰ γὰρ ὄντα ὁ θεὸς ἔχει. καὶ οὐτε αὐτὸς οὐδὲν ἔκτερος, οὐτε αὐτὸς ἕτερος οὐδενός. Ταῦτα σοὶ Ἀσκληπιὲ ἐγγουήσῃ ἀληθῶς δόξαι, ἀγνοοῦντι δὲ ἀπιστα. ἴσθι γὰρ νοήσαι εἶναι ἴσθι πιστεύσαι. τὸ ἀπιστῆσαι δὲ, τὸ μὴ νοήσαι. ὁ γὰρ λόγος μου φθάνει μέχρι τῆς ἀληθείας. ὁ δὲ νοῦς μέχρις ἐστὶ καὶ ὑπὸ τῶν λόγων μέχρι τινὸς ὀδηγηθείς, φθάνει ἔχου τῆς ἀληθείας. καὶ ἀπειροῦσαι ἴσθι πάντα καὶ εὐρὴν συμφωνησάτωις ὑπὸ τῶν λόγων ἱερῶν ἀθεῶσις ἐπίσθι δόσε. καὶ ἐν τῇ καλῇ πίστει ἐπανεπαύσασθι. τοῖς οὖν ἴσθι ἀπορημένα, ὑπὸ τῶν θεῶν νοήσασθι μὲν πιστά, μὴ νοήσασθι δὲ ἀπιστα. Ἰαυῖα καὶ τοσαῦτα φέρε νοήσασθι, καὶ αἰσθησῶτε λογίδη.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕRΜΕΤΙΣ

ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI,

ΠΕΡΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.

καὶ αἰδήσεως.

DE ENERGIA.

& sensu.

Β Τ Β Ι Ο Ν Ι Ζ'.

LIBER XVI.

Ῥῥῶς ταῦτα ἀτίδουξας ὁ πατερ. Ἐκείνα ἢ ἐτι με δίδαξον. Εφῆς γὰρ ἔπιστημῶν, καὶ τινῶν τέχνων ἐνέργουσαν ἢ) τοῦ λογικοῦ, ἀλόγια ἢ) καὶ κεκλήθη. Δηλονότι ἀνάγκη ἔστι τοῦτον τὸν λόγον τὰ

ἀλόγια ζῶα μὴ μετέχον ἐπιστήμης, μήτε τέχνης διὰ τὸ ἐστῆναι τοῦ λογικοῦ. Ἀνάγκη γὰρ ὁ τίκνον. Πῶς οὖν ἐρωτῶν ὁ πατερ τινὰ ἔστ' ἀλόγων ἐπιστήμη καὶ τέχνη χροῖμα, ὅλον τοὺς μυρμηκῆς τὰς προφῆας ἀποθησαυριζομένους τοῦ χειμῶνος. καὶ τὰ αἰρία ζῶα ὁμοίως καλῶς ἑαυτοῖς σωπιθίντα. τὰ ἢ τετραπόδα γινώριζοντα τοὺς φωλευοὺς τοὺς ἰδίους. Ταῦτα ὁ τίκνον, οὐκ ἐπιστήμη, οὐδὲ τέχνη ποιῆ, ἀλλὰ φύσει. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη διδασκὰ οἰσι. Τούτων ἢ ἔστ' ἀλόγων οὐδεὶς οὐδὲν διδάσκαται. τὰ ἢ φύσει γιγνομένη ὑπὸ φύσεως ἐνεργείῃσι, εἶον οἱ ἀνθρωπομουσικοί, οὐ πάντες δὲ, οὐδὲ πάντες τεξέονται, ἢ κωηγοῖ, οὐδὲ τὰ ἄλλα πάντα. Ἀλλὰ τινες αὐτοῖς τι ἔμαθον, ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐνεργούσης. Τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ μὴ τινὲς ἔστ' μυρμηκῶν τοῦτο ἔμαθον. οἱ δ' οὐ, καλῶς ἂν ἔλογες ἐπιστήμη αὐτὸ τοῦτο ἔμαθον, καὶ τέχνη σωάγην τὰς προφῆας. Οἱ δὲ παντὶς ὁμοίως ἔγονται ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦτο καὶ ἀκοντες, δῆλον ὅτι οὐκ ἐπιστήμη, οὐδὲ τέχνη τοῦτο ἔμαθον. Ἐνέργουσα γὰρ ὁ τὰτ, ἀσώματου οὐσαι, ἐν σώμασιν εἰσὶ, καὶ διὰ ἔστ' σώματων ἐνεργούσαι. Διοπερ ὁ τὰτ, καθότι ἀσώματοι εἰσιν, καὶ ἀθανάτους αὐτὰς φῆς ἔστι. καθότι δὲ χωρὶς σώματων ἐνεργεῖν οὐ δύναται φημι, αὐτὰς ἔστι αἰ ἐν σώματι. τὰ γὰρ πρὸς τὴν, ἢ ἔνικα τινὸς χροῖμα προνοία καὶ ἀνάγκη ὑποπεπλοκῆ. ἀδύνατα ἀργὰ ποῖο μείναι τῆς ἰδίας ἐνεργείας. τὸ γὰρ ὄν αἰ εἶσαι. τοῦτο γὰρ αὐτοῦ καὶ σῶμα, καὶ ζῶν ἔστι. τοῦτο γὰρ λέγεται ἔπαι, τὸ καὶ αἰ τὰ σώματα ἔστι. Διὸ καὶ αὐτῶν τινῶν σώματων, φημι, αἰ δὲ ἐνέργουσαν ἔστι. Εἰ γὰρ σώματα ἐπίγνα, δια-

Ecce hec ostendisti o pater. Illa vero adhuc me doce. Dixisti naq; scientia, & artem, esse energiam rationalis. Nunc vero dicis irrationalia animalia, priuatione rationis, bruta esse, & vocari. Nimirum necesse est, secundum hunc sermonem, bruta animalia non participare scientiam, neq; artem, quia priuata sunt ratione. Necesse est, o fili. Quomodo igitur videmus, o pater, quaedam bruta scientia, & arte uti. Veluti formicas, alimeta thesaurizare hieme. Et aerea animalia similiter nidos sibi componere. Quadrupeda quoq; cognoscere foueas proprias. Hec, o fili, non scientia, neq; arte faciunt, sed natura. Scientia namq; & ars docetur. Horum uero brutorum, nullum docetur. Quae uero natura sunt, veluti energia sunt a natura. Scientia uero, & ars, cognoscuntur a natura. Sed non omnibus a natura tribuntur. Veluti homines musici, sed non omnes. Neque omnes sagittarij aut venatores. Neque alia omnia. Sed quidam ipso riu aliquid, didicerunt, Scientia, & arte operate. Eodem modo, si quaedam formicæ id faceret, aliae uero non recte diceret scientia id ipsum facere, & arte colligere alimenta. Sed ipsae omnes simili modo ducatur, a natura ad hoc faciendum et nolentes clarum quod non scientia neque arte id faciunt. Nam energiae o Tati, incorporeae cum sint, in corporibus sunt, & per corpora operantes. Quare, o Tati, quatenus incorporeae sunt, & immortales eas ais esse. Quatenus uero agere, nequeunt sine corporibus, aio ipsas esse semper in corpore. Nam quae ad aliquid, vel alicuius gratia fiunt est prouidentiae, & necessitate, subiacent, nequeunt ociosa nunquam manere a propria actione. Ens enim semper erit. Hoc enim eius & corpus, & vita est. Huic sermoni consequitur, quod etiam corpora semper sint. Ideo & ipsam corporationem dico semper esse per energiam. Nam si corpora sunt terrena dissolubilia

HERMETIS TRISMEGISTI,

lubilia sūt. Corpora vero hæc oportet esse & loca, & organa energiarū. Energiaz vero immortalis. Immortale vero semp est actu. Et corporatio; siquidē semp est. Cōsequuntur vero animaz, nō subito adueniētes, sed quædā ipsarū, simul ac natus est homo, operātur simul cū homine, circa bruta existētes. Puriores vero energiaz, p̄ mutationē quietis, obliquaz parti aię cooperātur. Hę autē energiaz a corporibus pendēt. Et a diuinis quidem corporibus veniūt in mortalia, eaz quæ corpora formant. Singula vero ipsarum opetatur, vel circa corpus, & animam. & ipsi quidē animaz cōuersantur, sine corpore. Energiaz vero sēp sūt, nō sēp autē aia ī corpe mortali est. Pōt. n. sine corpe esse. Energię vero sine corporibus esse nequeunt. Sacer sermo est fili iste. Cōstitui qdē corp⁹ sine aia nō pōt. Quō hoc dicis, o pater? Sic cogita o Tatī. Aia cū separata est a corpore, manet ipsum corp⁹. Hoc vero corp⁹, permanētē tpe, patitur dissolutiōnē inuisibileq; fit. Hæc vero pati nequit corp⁹ absq; energia. Remanet ergo cū corpore energia hæc, anima separata. Hæc igitur differentia, immortalis corporis est & mortalis. Quod immortale quidē ex vna materia cōstat, hoc vero nequaquā. & illud facit, hoc vero patit. Oē. n. operās potētius. patiens vero debilius. Et potētius iperat, & liberū ducit, illud vero seruū ducitur. Energię igitur, nō solū animata efficiūt corpora, & ianimata ligna, & lapides, & alia similia augētes, & fructus producētes, & maturātes, & corrūpētes, & fundētes, & putrefaciētes, & frangētes, & similia operātes. Et quotēcūque possunt corpora inanimata pati. Energia vero vocata est, o fili, hoc ipsum, quodcumque est quod gignitur. Semp̄ autem gignitur. & multa, vel potius cuncta. Nunquam. n. viduus est, aliquo ente mundus. Semp̄ verolatus in se ipso, parturit entia, numquam eum relicta in corruptione. Omnis ergo energia cogitetur, vt semp̄ immortalis existens, quęcūque in qualicūque sit corpore. Energiarum vero, aliaz sunt diuinorum corporum, aliez corruptibilium. & aliaz sunt vniuersales, aliaz propriaz. & aliaz generum, aliaz autem partium vniuscuiusq;. Diuinaz igitur sunt, & in propria corpora operantes. Hæ & perfectę sunt, vt sunt in perfectis corporibus. Particulares vero, eaz quæ per vnumquodque animalium. Propriaz autem quę in aliquo particulari ente. Iste sane sermo o fili colligit, cuncta esse plena energiis. Nam si necesse est energias esse in corporibus. & multa sunt in mundo corpora, aio esse energias corporum. In vno namque sæpe corpore, est vnā, & secunda, & tertia, absque vniuersalibus, quæ consequuntur. vniuersales. n. energias dico eas esse, quæ reuera sunt corporeaz, sūntq; per sensus atque motus. Namq; absq;

λυτά. Σώματα δ̄ δὲ τῶν τόπων καὶ ὀργανῶν τῶν ἐνεργηῶν ταῦτα. Αἱ δ' ἐνεργίαι ἀθάνατοι, τὸ δ' ἀθάνατον αἰεὶ ἐστὶν ἐνεργεῖν. καὶ ἡ σωμαλοποιήσις, εἴγε αἰεὶ ἐστὶ. Παρέπονται δ' τῇ ψυχῇ οὐκ ἀθρόως παραγινόμεναι. ἀλλὰ τινὲς μὲν αὐτῆς, αἶμα τῶν ζώων τὸν ἀνθρώπον, ἐνεργοῦσιν ὁμοῦ τῇ ψυχῇ, ὅτι τὰ ἀλόγα οὐσα. αἱ δ' καθαριότεραι ἐνεργίαι, καὶ μεταβολῶν τῆς ἡσυχίας τῶν λογικῶν μέρους τῆς ψυχῆς σωματοῦσιν. Αὗται δ' ἐνεργίαι τῶν σωματῶν εἰσὶν ἡρτημένα, καὶ ἀπομύχονται ἀπὸ τῶν θεῶν σωματῶν ἔρχονται εἰς τὰ θνητὰ αἱ σωματοποιούσαι. Ἐκάστῃ δ' αὐτῶν ἐνεργεί, καὶ ὅτι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχῶν. Καὶ αὐτῇ ἰσότητι τῇ ψυχῇ συγγιγνόνται χωρὶς σώματος. αἰεὶ δ' ἐνεργεῖν εἰσὶν. οὐκ αἰεὶ δ' ἡ ψυχὴ ἐν σώματι θνητῶν ἐστὶ. Διῶνται γὰρ χωρὶς τοῦ σώματος ἰδ. αἱ δ' ἐνεργίαι χωρὶς τῶν σωματῶν οὐ διῶνται ἰδ. Ἰσὸς λόγος ἐστὶν ὁ τέκνον οὐτός, σωμάτια μὲν ὅμοια χωρὶς ψυχῆς οὐ διῶνται. Πῶς τοῦτο λέγεις ὁ πάτερ; Οὕτω νόησον ὁ Tat. Τῆς ψυχῆς χωριδείσεως τοῦ σώματος, ὁπμῆν αὐτὸ τὸ σῶμα. Τοῦτο δ' τὸ σῶμα παρὰ τὸν τῆς ὁπμῆς χρόνον ἐνεργεῖται διαλυόμενον, καὶ αἰεὶ γινόμενον. Ταῦτα δὲ οὐ διῶνται πάχνη τὸ σῶμα χωρὶς ἐνεργείας. Ἐπιμένει οὖν τῷ σώματι ἡ ἐνεργία αὐτῇ, ψυχῆς χωριδείσεως. Αὐτῇ οὖν ἡ διαφορὰ ἀθανάτου σώματος καὶ θνητοῦ. Ὅτι τὸ μὲν ἀθάνατον, ἐκ μιᾶς ὕλης σωμάτια, τὸ δ' οὐ. καὶ τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δ' πάχνη. Πᾶν γὰρ τὸ ἐνεργοῦν κρατεῖ, τὸ δὲ ἐνεργοῦμενον κρατῆται. καὶ τὸ μὲν κρατοῦν, ἔπτακτικὸν καὶ ἐλευθερὸν ἀγει. τὸ δ' δουλοῦν φέρεται. Αἱ μὲν ἐνεργίαι, οὐ μόνον τὰ ἑμφυα ἐνεργοῦσι σωματῶν, καὶ τὰ ἀψυχα ξύλα, καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια, αἰξοῦσαι τε καὶ καρποφοροῦσαι, καὶ πεπτακνοῦσαι, καὶ φθειροῦσαι, καὶ τηκουσαι, καὶ σήπτουσαι, καὶ θρύπτουσαι, καὶ τὰ ὅμοια ἐνεργοῦσαι, καὶ ὅσα διῶνται σῶματα ἀψυχα πάχνη. Ἐνεργεῖ δ' ἐκλήθηται ὁ τέκνον, αὐτὸ τοῦτο ὅτι ποτε ἐστὶ, τὸ γινόμενον, αἰεὶ δὲ γίγνεται καὶ πολλά, μάλλον δ' πάντα. Οὐδέποτε γὰρ χηρῆναι τῶν ὄντων τινος ὁ κόσμος: αἰεὶ δ' φερόμενος ἐν αὐτῷ κυήσκει τὰ ὄντα, οὐδέποτε ἀποληθησόμενα αὐτοῦ τῆς φθορᾶς, Πᾶσα οὖν ἐνεργία νοείτω, ὡς αἰεὶ ἀθάνατος οὐσα ἢ τις ἀνὸς ἢ ἴσως δὴ ποτε τε σώματι. Τῶν δὲ ἐνεργηῶν αἱ μὲν εἰσὶ τῶν θεῶν σωματῶν, αἱ δ' ἄλλαι φθαρταί. καὶ αἱ μὲν καθολικαί, αἱ δ' ἰδικαί. Καὶ αἱ μὲν τῶν ζώων, αἱ δ' τῶν μερῶν ἐνὸς ἐκάστου. θεῶν μὲν οὖν εἰσὶ καὶ εἰς τὰ ἴδια σῶματα ἐνεργοῦσαι. αἱ δ' αἱ καὶ τέλειαι εἰσὶν, ὡς εἰς τέλειαι σῶματα. Μερικαὶ δ' αἱ δὲ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ζώων. ἰδικαὶ δ' αἱ εἰς ἐκαστὸν τῶν ὄντων τι. Οὗτος οὖν ὁ λόγος ὁ τέκνον σωμάτια πάντα μετὰ τῶν ἐνεργηῶν. Εἰ γὰρ ἀνάγκη τὰς ἐνεργείας ἐν σώματι εἶναι. πολλά δ' ἐνεργίαι ἐν κόσμῳ, πλείους φημι ἰδ. τὰς ἐνεργείας τῶν σωματῶν. Ἐν ἐνὶ γὰρ πολλῶν σώματι ἐστὶ μίαν, καὶ δεύτεραν, καὶ τρίτην χωρὶς τῶν παρεπομένων καθολικῶν. καθολικῶν γὰρ ἐνεργείας φημι τὰς ὅλως σωματικῶν, διαὶ τῶν αἰετῶν ὁπμῆων καὶ τῶν κλησῶν γινόμενας. χωρὶς γὰρ τούτων

ἢ ἐνεργειῶν τὸ σῶμα συστώσει ἀδύατον .
 Ἐτέρας δὲ εἰσὶν ἰδικὰ ἐνεργεῖαι ταῖς ψυχαῖς
 ἢ ἀνθρώπων, διὰ τεχνῶν, καὶ ἐπιστημῶν, καὶ
 ἐπιτηδελμάτων καὶ ἐνεργημάτων . Παρέπονται
 γὰρ ταῖς ἐνεργείαις καὶ αἰδήσεσι, μᾶλλον δὲ
 ἀποτελέσματα ἢ ἐνεργειῶν αἰδήσεσι εἰσὶν . Νόν-
 στον οὖν ὁ τέκνον διαφοράν ἐνεργείας, ἀνωθεν
 πέμπεται . Ἡ δὲ αἰδήσις ἐν πᾶσι σώματι οὐσα,
 καὶ ἀπὸ τούτου τὴν οὐσίαν ἔχουσα διξάμενη
 τὴν ἐνεργεῖαν, φανεράν ποιεῖ, καθάπερ αὐτὴν σω-
 ματοποιήσασα . Διόπερ τὰς αἰδήσεσι καὶ σω-
 ματικαῖς, καὶ θνητὰς φημὶ εἶναι, τοσοῦτον σωσι-
 σῶσας, ὅσον τὸ σῶμα . Καὶ γὰρ συγχωρῶνται
 τὰ σώματι αἱ αἰδήσεσι καὶ σωματοποιήσουσι .
 τὰ δ' ἀθάνατα, αὐτὰ μὲν ἀθάνατον αἰδήσιον
 οὐκ ἔχει, ὡς ἐξ οὐσίας τριαυτῆσι σωσιεῶτα . ἢ
 γὰρ αἰδήσις οὐδ' ὅλως ἄλλως ἔστι σωματικὴ ἢ
 τοῦ προσήκουμένου τῷ σώματι κακοῦ, ἢ τοῦ
 ἀγαθοῦ . τοῖς δὲ αἰδέοις σώμασι, οὔτε προσ-
 γίνεταί, οὔτε ἀπογίνεταί . Διὸ αἰδήσις ἐν ἐ-
 κείνοις οὐ γίνεταί . Ἐν παντὶ οὖν σώματι αἰ-
 δήσιον αἰδάνεταί ; Ἐν παντὶ, ὁ τέκνον, καὶ ἐνε-
 ργεῖαι ἐν πᾶσι ἐνεργοῦσι καὶ τοῖς ἀψυχοῖς, ὁ
 πᾶτερ ; καὶ ἀψυχοῖς ὁ τέκνον . διαφορὰ δ' εἰ-
 σὶ ἢ αἰδήσεων . αἱ μὲν ἢ λογικῶν μετὰ
 λόγου γίνονται . αἱ δὲ ἢ ἀλόγων σωματικαῖς
 εἰσὶ μόνον . αἱ δὲ ἢ ἀψυχῶν αἰδήσεσι μὲν
 εἰσὶ πικητικαῖς κατ' αἰδήσιον μόνον, καὶ κατὰ
 μείωσιν γιγνόμεναι . τὸ δὲ πάθος καὶ αἰδήσις,
 ἀπὸ μιᾶς κορυφῆς ἤρτρωται, εἰς δὲ τὸ αὐτὸ
 σωμαίνονται ἀπὸ ἢ ἐνεργειῶν . Τῶν δὲ ἐμ-
 ψυχῶν ζῶσι εἰσὶ δύο ἄλλαι ἐνεργεῖαι αἱ πα-
 ρεπονταὶ ταῖς αἰδήσεσι . καὶ τοῖς πάθεσι λύ-
 πη καὶ ἡδονή . καὶ χωρὶς τούτων ζῶσι ἐμψυ-
 χον καὶ μάλιστα λογικῶν αἰδένδαι ἀδύατον .
 Διὸ καὶ ἰδέας ταύτας εἶναι φημὶ ἢ παθῶν, ἢ
 λογικῶν ζῶσι μᾶλλον ὀπικρατούσας . Αἱ μὲν
 ἐνεργεῖαι ἐνεργοῦσιν . αἱ δὲ αἰδήσεσι τὰς ἐνε-
 ργεῖας ἀναφαίνουσιν . Αὐταὶ δὲ οὐσα σωματι-
 καὶ ἀνακινουνται ἀπὸ ἢ τῆς ψυχῆς ἀλόγων
 μερῶν . Διὸ καὶ ἀμφοτέρως φημὶ κακωτικὰς
 εἶναι . Τότε γὰρ χωρὶς μετ' ἡδονῆς τὴν αἰδή-
 σιν παρέχον, πολλῶν κακῶν εὐθέως αἰτιον
 συμβαίνει τῷ παθόντι . Ἡ δὲ λύπη ἀληθό-
 νως, καὶ ὀδύνας ἰχυροτέρας παρέχεται . Διό-
 περ εἰκότως ἀμφοτέρως κακωτικαῖς ἂν εἴησαν .
 Ἡ αὐτὴ ἂν εἴη αἰδήσις ψυχῆς . Οὐχ ἢ μὲν
 ψυχῆ ἀσώματος, ἢ δὲ αἰδήσις σῶμα ἂν εἴη
 ὁ πᾶτερ ; Ἡ αἰδήσις ἐν σώματι οὐσα τυγ-
 χάνει . εἰάν ἐν σώματι αὐτῷ εἴη μὲν ὁ τέκνον,
 ὁμοίαν τῇ ψυχῇ αὐτῷ ἀποφανοῦμαι, ἢ ταῖς
 ἐνεργείαις . Ταῦτα γὰρ ἀσώματα ὄντα φα-
 μὲν ἐν σώμασι . Ἡ δὲ αἰδήσις οὐδ' ἐνεργεῖαι
 ἔστι, οὔτε ψυχῆ, οὔτε σώματος τί ἄλλο πα-
 ρα τὰ προσηρημένα, οὐκ ἂν οὖν ἀσώματος . Εἴ
 δὲ οὐκ εἰσὶν ἀσώματος, σῶμα ἂν εἴη . Τῶν
 γὰρ ὄντων εἴη τὰ μὲν σώματα εἶναι τὰ δὲ ἀσώ-
 ματα φαμὲν .

his energijs corpus consistere non potest. Alię
 sunt proprię energię animabus humanis, per
 artes & scientias, & studia, & actiones. Se-
 quuntur namque energias etiam sensus. Sen-
 potius effectus energiarum sensus sunt. Cogi-
 ta igitur o fili differentiam energię, desuper
 mittitur. Sensus vero in corpore cum sit, vt
 ab eo essentiam habeat suscipiens energiã,
 manifestam facit, tamquam eam corpoream
 faciat. Ideo sensus & corporeos, & mortales
 aio esse, tantum existentes, quantum corpus.
 Nam & simul cum corpore generatur sensus,
 & commoriuntur. Immortalia autem corpo-
 ra, immortalem quidem sensum ipsa non ha-
 bent, vt pote ex tali essentia constata. Sensus
 enim neque aliter omnino est corporeus. vel
 mali vel boni quod corpori aduenit. Vel rur-
 sus, mali vel boni, quod à corpore discedit
 & aternis vero corporibus neque accedit, neque
 recedit. Ideo sensus in illis non fit. In omni
 igitur corpore, sensus sentit. In omni o fili,
 & actu in omnibus operatur. Et in inanimis
 etiam o pater? In inanimis etiam o fili. Diffe-
 rentiæ autem sunt sensuum. Nam quę in ra-
 tionalibus sunt, cum ratione fiunt. Irrationa-
 lium vero corporeę sunt tantum. Inanimato-
 rum vero sensus, sunt passivi, quia secundum
 incrementum tantum, & decrementum fiunt.
 Passio autem & sensus, ab vna summitate pen-
 dent, & in eandem colliguntur ab energijs.
 Animatorum vero animalium, duę alię sunt
 energię, quę sequuntur sensum & passiones,
 dolor & voluptas. Et sine his, animal ani-
 matum & maxime rationale sentire est im-
 possibile. Ideo, etiam ideas, has esse dico
 passionum. quę in animalibus ratione præ-
 ditis magis dominantur. Energię quidem
 agunt. sensus autem energias manifestant.
 Hi vero cum sint corporei, commouentur
 ab irrationabilibus animę partibus. Ideo
 ambas dico esse maleficas. Gaudere nam-
 que cum voluptate sensum præbens, mul-
 torum malorum, statim vt sit causa euenit
 ei qui patitur. Dolor vero, cruciatus, &
 angores vehementiores præbet. Atque ideo
 ambo malefica sunt. Idem sensus etiam fue-
 rit animę. Nonne anima incorporea est,
 sensus autem corpus, o pater? Sensus in cor-
 pore quidem est; si vero eam in corpore po-
 namus, o fili, similem animę ipsum pronun-
 ciabimus, vel energijs. Nam hæc, cum in-
 corporea sint, dicimus in corporibus esse.
 Sensus autem neque energia est, neque ani-
 ma, neque corporis aliud quid præter iam di-
 cta. Non igitur incorporeus. Quod si non est
 incorporeus, corpus fuerit. Entium nam-
 que semper, alia corpora esse, alia incor-
 pora dicimus.

HERMETIS TRISMEGISTI

DE AETERNIS CORPORIBVS.
Ad eundem Tatium.

ΠΕΡΙ ΑΙΔΙΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ.
Πρὸς τὸν αὐτὸν Τάτ.

Et dominus quidem, & omnium conditor æternorum corporum ð Tati, cum semel fecisset, non amplius fecit, neque facit. Ea. n. sibi ipsis tradens, & vniens inuicem, permittit ferri, nullius indiga, & æterna. Et si quo indigent, sese mutuo indigebunt, nullo vero extrinsecò alio, vtpote immortalia. Oportuit. n. corpora ab illo facta, talem habere etiam naturam. Noster vero opifex, in corpore cum esset, fecit nos, & facit semper, & faciet corpora dissolubilia, & mortalia. Non enim fas ei fuit, imitari ipsius conditorem, alioquin & impossibile id est. Nam ille a prima essentia fecit, quæ erat incorporea. hic vero ex genita corporeitate fecit nos. Recta igitur ratione, illa quidem corpora, vt ex incorporea essentia sunt facta, immortalia sunt. Nostra vero dissolubilia & mortalia vtpote materia nostra ex corporibus constata, quæ imbecillia sunt, & multo adiumento indiga. Quo namque modo vel paulum restitisset vinculum nostrorum corporum, nisi haberent ingrediens alimentum, ex similibus elementis, quod nos corporesceret singulis diebus. Etenim terræ & aquæ, & ignis & aeris influxus nobis fit, qui corpora nostra renouans, ipsum continet. Itaque & ad motus, sumus imbecilliores, neque vnus diei sustinentes motiones. Scias namque o fili quòd si noctibus non requiescerent nostra corpora, neque vno die resisteremus. Quamobrem, eum conditor bonus esset, omnia præcognoscens, ad permanentiam animalis fecit somnum. Quem maximum laboris ac motus æquatorem ordinauit singulo tempore. magis etiam quieti tribuens. Maximum vero cogita fili somni efficaciam, contrariam animæ, non minorem illa. Sicuti. n. animamotus est energia, eodem modo, etiam corpora viuere non possunt sine somno, Remissio. n. & dimissio ligaturum membrorum, intrinsecus operans, in corpus formans ingressam materiam, singulis proprium distribuens. Aquam sane sanguini. tertiam ossibus & medullis. Aerem nervis, & venis. ignem vero visioni. Quapropter summa voluptate afficitur corpus, somno eam voluptatem efficiente.

H O M O.

Idem ex ambabus naturis, immortalis, & mortali, vnum fecit naturam hominis. Eundem, quodamtenus quidem immortalè, quadam etiam tenus mortalem condens. & hunc ferens in medio diuinæ, & immortalis naturæ, & mortalis,

Καὶ ὁ μὲν κύριος καὶ πάντων δημιουργὸς ἦν αἰδῶν σωμαίων ὁ Τάτ. ἀπαξ ποιήσας, οὐκέτι ἐποίησεν, οὐδὲ ποιεῖ. Ταῦτα γὰρ ἑαυτοῖς παραδούς, καὶ ἐνώσας ἀλλήλοις ἀφηκε φερέσθαι, μηδὲν ἐνδέοντα καὶ αἰδία. Εἰ δέονται τινα, ἀλλήλων δεύονται. οὐδεμίας δὲ ἔξωθεν ὀπιφορᾶς, ὡς ἀθάνατα. Ἐδη γὰρ τὰ ὑπὲρ ἐκείνου σώματα γιγνώμενα, τοιαύτῳ ἔχην καὶ τῷ φύσιν. Ὁ δὲ ἡμέτερος δημιουργός, ἐν σώματι ἂν ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ ποιεῖ αἰεὶ καὶ ποιήσει σώματα λυτὰ, καὶ θνητὰ. Οὐ γὰρ θέμις ἡμῶν αὐτῷ μιμεῖσθαι τὸν ἑαυτοῦ δημιουργόν, ἀλλὰς τε καὶ ἀδύνατον. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πρώτης οὐσίας ἐποίησεν, οὐσίας ἀσωμάτου. Ὁ δὲ ἐκ τῆς γενεαμένης σωματώσεως ἐποίησεν ἡμᾶς. Εἰκότως οὖν ἔστι τὸν ὀρθὸν λόγον, ἐκείνα μὲν τὰ σώματα ὡς ἐξ ἀσωμάτου οὐσίας γενηθέντα ἀθάνατα εἶναι. Τὰ δ' ἡμέτερα διαλυτὰ καὶ θνητὰ. ὡς τῆς ὑλης ἡμῶν ἐκ σωματων σωεσώσεως, διὰ τὸ ἀδενῆ εἶναι, καὶ πολλῆς ὀπικυρίας διόμενα. Πῶς γὰρ ἂν τὸ τυχόν ἀντέχεν, ὁ σύνδεσμος ἡμῶν ἢ σωματων, εἰ μὴ τινα εἶχεν ἐπιεσερχομένῳ προφῶν, ἐκ τῆς ὁμοίᾳ σοιχείᾳ, καὶ ὑπεσώματου ἡμᾶς καθ' ἑκάστῳ τῷ ἡμέραν. Καὶ γὰρ γῆς τε καὶ ὕδατος καὶ πυρὸς καὶ ἀέρος ὀπιρροὴ ἡμῖν γίνεταί ἢ τίς τὰ σώματα ἡμῶν νεοποιούσα σωίχην τὸ σκῆλον. ὡς καὶ πρὸς τὰς κινήσεις ἐσμὲν ἀδενέστεροι. φέροντες κινήσεις μὴ δὲ ἡμέρας μίας. Εὐ μὲν ἴδιαι ὁ τέκνον, ὅτι εἰ μὴ ἐν ταῖς νεύξιν ἡμῶν ἀνεπαύετο τὰ σώματα, οὐκ ἂν πρὸς μίαν ἡμέραν ἀντέχοιεν. Ὅθεν ἀγαθὸς ἂν δημιουργός πάντα προεπιστάμενος εἰς διαμονὴν τοῦ ζώου ἐποίησεν τὸν ὑπνον. Ὁν μίγιστον τοῦ καμάτου τῆς κινήσεως, καὶ ὀπιστότητα ἔταξεν ἐκάστῳ χρόνῳ, μᾶλλον δὲ τῇ ἀναπαύει πλείονα. Μεγίστον δὲ νοεῖ, τέκνον, τοῦ ὑπνου τῷ ἐνεργεῖαν ἐναγίαν τῆς ψυχῆς ἐλαπὸν ἐκείνης. Καθὰ περ γὰρ ἡ ψυχὴ κινήσεως ἐστὶν ἐνεργεῖα, τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τὰ σώματα ζῆν οὐ δύναται χωρὶς τοῦ ὑπνου. Ἀνεῖσι γὰρ καὶ ἀφείσι ἢ σωμάτων μελῶν, καὶ ἔσθην ἐνεργεῖαν σωματοποιῶν τῷ ἐπειλοῦσαν ὑλλῷ, ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον διασέλλων. Τὸ μὲν ὕδωρ τῷ αἵματι. τῷ δὲ γῆν ὀστέοις, καὶ μυελοῖς. τὸν δὲ ἀέρα τοῖς νεύροις καὶ φλεβῶν, τὸ δὲ πῦρ τῇ ὀρασει. διὸ περ καὶ ἡ δέτα ἀκρῶς τὸ σῶμα τῷ ὑπνῷ ταύτῳ ἐνεργούτος, τῷ ἡδονῷ.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων φύσεων τῆς τε ἀθανάτου καὶ τῆς θνητῆς μίαν ἐποίησεν φύσιν ἀνθρώπου. Τὸν αὐτὸν, πῆ μὲν ἀθάνατον, πῆ δὲ θνητὸν ποιήσας. καὶ τοῦτον φέρειν ἐν μέσῳ θείας καὶ ἀθανάτου φύσεως, καὶ τῆς θνητῆς

καὶ μεταβλητῆς καταστήσεται ἵνα ἑρῶν ἅπαντα,
καὶ θαυμάσι.

& mutabilis constituitur, ut asperctans cuncta;
admiretur.

ΘΑΝΑΤΟΣ.

M O R S.

Περὶ δὲ τοῦ θανάτου ναὶ λυκτίον, τοὺς γὰρ
πολλοὺς, ὁ θάνατος φοβεῖ, ὡς κακὸν μέ-
γιστον, ἀγνοία τοῦ πράγματος. θάνατος γὰρ γίνε-
ται διάλυσις καμνοῦτος σώματος. Καὶ γὰρ ἀριθμῶ
πληρωθέντος τῆς ἀρμῶν τοῦ σώματος, (ἀριθμὸς γὰρ
ἔστιν ἡ ἀρμογὴ τοῦ σώματος) ἀποθνήσκει τὸ σῶμα.
Τοῦτο δὲ ὅταν μηκέτι δυνάται φέρειν τὸν ἀν-
θρώπον. καὶ τοῦτο ἐστὶ θάνατος διάλυσις σώματος,
καὶ ἀφανισμὸς αἰδήσεως σωματικῆς.

De morte vero nunc dicendum. Plebem nā-
que mors terret, ut malū maximum, ignora-
tione rei. Mors. n. fit solutio laborantis corpo-
ris. Numero. n. completo compaginum corpo-
ris. (numerus enim est compago corpo-
ris) interit corpus. Hoc autem quando
non amplius potest ferre hominem. Et hoc
est mors, solutio corporis, & deletio sensus
corporei.

ΟΜΟΙΩΤΗΣ ΤΕΚΝΩΝ.

SIMILITVDO NATORVM.

Ex tῆς Ἀφροδίτης.

Ex Venere.

Παρά τι τὰ βρέφη ὁμοία τοῖς γονεῦσι γίνονται
ἢ συγγενείαι ἀποδίδονται; Εὐδήτω λόγον. Ὅταν το-
σῆμου αἵματος ἐξ ἀφιδρουμένου ἢ γένεσις ἀποθη-
σαυρῆζον γόνον, συμβαίνει πῶς ὁσπνίην ἐκ τοῦ σώ-
ματος ἔλου μελῶν οὐσίαν τινα καὶ θεῖαν ἐνέργειαν,
ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου γινόμενου. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ
ἐπὶ τῆς γυναικὸς οἷς τὸ γινέσθαι ὅταν καθυπερτε-
ρήσῃ τὸ ρυὴν ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀττικτοὶ γίνονται
τὰ πατρὶ ὁμοιούμενον τὸ βρέφος ἀποδειχθήσεται.
ὡς τὸ ἀνάπαλι τὸν αὐτὸν τρόπον τῆ μητρὶ, ἐὰν
τινὸς μέρους καθυπερβῆσιν γίνονται πρὸς ἐκείνου τὸ
μέρος ἀφομοιοῦται. ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ οἷς μακρὰς
ῥησας παραβαλλῆν τὸ βρέφος τῆ μορφῆ τοῦ ἡ-
γήσαντος. ἐκείνου δὲ κακοῦ λόγον ἔχοντος πρὸς τιμῶ
ἄραν ἐν ἧ ἡ γυνὴ ἱταυδοποιεῖ.

Vnde est, ut infantes parentibus gignuntur
similes? vel cognationibus id tribuitur? Expo-
nam rationē. Quādo ex redeūte sanguine e se-
de, generatio thesaurizat semē, accidit quodā-
modo ut inspiretur e corpore toto membroru
essentia quaedā, per diuinā actionem. quasi idē
homo fiat. Idem hoc & in muliere ad gene-
randum, quando redundauerit id quod a vit o
fluit, & non lique scat, similitē patri natus euadit.
Vt e contra eodem modo, matri si aliqua
pars abundantior fuerit, ad aliquam partem,
ea similis euadit. Est aliquando ut in longas
progenies similes infantes, formæ parentum
generentur illo decano rationem habente ad
horam in qua mulier pariebat.

Ex τῆς Ἰσιδος.

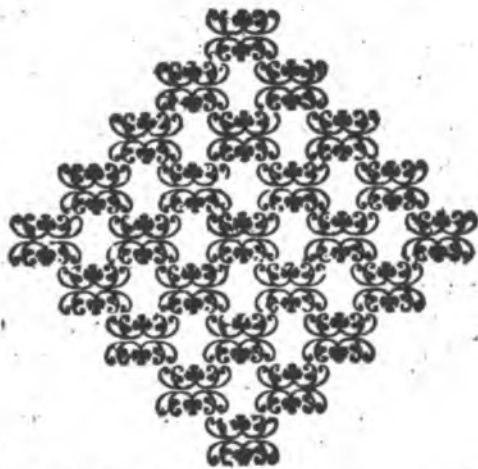
Ex Iside.

Ἐλεγχος γὰρ ἀπηγαδοῖς ὃ μέγιστε βασιλῶν οἷς
ἐπιθυμῶν φέρει τὰν ἱλεχθῆντα ὡς πρῶτον οὐκ
οἶδεν.

Elenchus agnitus, maxime rex, in cupiditatem
ducit, eum qui est redargutus eorum, quæ
antea nesciebat.

ΤΒΛΟΣ.

FINIS.

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

AD TATIVM.

De Veritate,

ΠΡΟΣ ΤΑΤ.

Περὶ Ἀληθείας.

LIBER XVII.

BIBAIION IZ.

DE veritate o Tati, nō est possibile hominem, animal imperfectum ex imperfectis compositum membris, & alienis corporib⁹, & multis, corpore cōstans, audenter dicere. Id vero quod possibile est, aut iustū, id aio veritatē esse in solis æternis corporibus. Quorum etiam corpora ipsa vera sunt. Ignem, per se ignem solum, & nihil aliud. terrā per se terrā, & nihil aliud. Aerē per se aerē, & nihil aliud. Aquā p se aquā, & nihil aliud. Nostra vero corpora ex his omnibus sunt constituta. Nam habet ignis, habet & terrā, & habet aquā & aem. Neq; ignis est, neque terra, neque aqua, neque aer, nec quicquam verum. Si vero ab initio constitutio nostra habuisset veritatem, quomodo possent vel videre, vel effari, vel mente concipere solum, nisi Deus vellet. Cuncta ergo o Tati, que super terram sunt, veritas quidem non sunt. Sed veritatis imitamenta. & non omnia, sed pauca sunt. Alia vero sunt falsitas, & error, ὃ Tati. & apparentiæ phantasiæ, veluti imagines constituta. Quando vero desuper influxum haberit phantasia, veritatis fit imitatio. Absq; vero supera actione, mēdacium relinquitur. Sicuti & imago, corpus quidem inscriptionis ostendit, ipsa vero non est corpus, secundum phantasiā rei visæ. Et oculos quidem cernitur habere, cernit autem nihil. & aures audit, vero nihil omnino. Et alia omnia habet inscriptio, falsa tamen est, spectantium visum decipiens, dum hi videntur sibi veritatem intueri, & & illa reuera sunt falsa. Quicumque ergo non falsum vident, veritatem vident. Quan-

Περὶ ἀληθείας ὃ Τατ, οὐκ ἐστὶ δωματὸν ἀνθρώπου ὄντα, ζῶον ἀτελές, ἐξ ἀτελεῶν συγκοιμήτων μελῶν, καὶ ἐξ ἀλλοτρίων σαμμάτων καὶ πολλῶν τῶ σπύσος σωεσῶς, τοιμήσωντα οἰκτῖν. Ὁ δ' ἐστὶ δωματὸν, ἢ δίχμιον, τοῦτο φησὶ ἀληθῆνα ἔσθαι, ἐν μόνοις τοῖς αἰδέοις σώμασιν. Ὡν καὶ τὰ σώματα αὐτὰ ἀληθῆ ἐστὶ. πῦρ αὐτόπυρ μόνον καὶ οὐδὲν ἄλλο. γῆ αὐτογῆ. καὶ οὐδὲν ἄλλο. ἄηρ, αὐτοαἴρ καὶ οὐδὲν ἄλλο. ὕδωρ αὐτοῦδωρ, καὶ οὐδὲν ἄλλο. Τὰ δ' ἡμέτερα σώματα ἐκ πάντων τούτων σωεσῆκεν. ἔχει μὲν γὰρ πῦρος, ἔχει δὲ καὶ γῆς. ἔχει καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος. καὶ οὐδὲ πᾶν ἔσθαι, οὐδὲ γῆ, οὐδὲ ὕδωρ, οὐδὲ ἀήρ, οὐτε οὐδὲν ἀληθές. Εἰ δὲ τίτῳ ἀρχῶν, ἢ τῶν αἰσῶν ἡμῶν ἔσθαι τίτῳ ἀληθῆνα, πῶς ἂν δωματὸν τίτῳ ἀληθῆνα ἢ ἰδέσθαι, ἢ οἰκτῖν, ἢ τοῦτον ἴμόνον, οἱ μὴ ὁ θεὸς ἰθέλη. Πάντα οὖν ὃ Τατ τὰ ἐστὶ γῆς ἀληθῆνα μὲν οὐκ ἐστὶ, τῆς δὲ ἀληθείας μιμήματα. καὶ οὐ πάντα, ὀλίγα δὲ ταῦτα. ἄλλα δὲ ψεύδος καὶ πλάνος, ὃ Τατ, καὶ δόξα φαντασίας καθάπερ εἰκόνες, σωεσῶτα. Ὅταν δὲ ἀνοδῆν τίτῳ ἐπίρροιαν ἔχει ἡ φαντασία, τῆς ἀληθείας γίνεταί μιμῆσις. Χωρὶς δὲ τῆς ἀνοδῆν ἐνεργείας ψεύδος καταλείπεται. καθάπερ καὶ ἡ εἰκὼν. Τὸ μὲν σῶμα τῆς γραφῆς δείκνυσιν, αὐτὴ δὲ οὐκ ἐστὶ σῶμα, κατὰ τίτῳ φαντασίαν τοῦ ὁρωμένου. Ἐξ ὀφθαλμοῦ μὲν ἄρα ἴσαι ἔχουσα, βλέπει δὲ οὐδὲν. καὶ ἄτα, ἀκούει δὲ οὐδὲν ἔσθαι. καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔχει μὲν ἡ γραφή, ψεύδῃ δὲ ἐστὶ τὰς ἡμῶν ὁρωμένων ὄψεως ἐξαπασῆτα. τῶν μὲν δοκούντων ἀληθῆνα ὄραν, τῶν δὲ πῶς ἀληθῶς ὄντων ψεύδων. Ὅσοι μὲν οὖν οὐ ψεύδος ὁρῶσιν, ἀληθῆνα ὄρωσιν. Εἴρη

Ἐάν οὖν ἕκαστον, τούτων αὐτῶν νοῦν ἢ ἀρῶ-
 μῶν ὡς ἐστίν, ἀληθῆ καὶ ὁρῶμῶν καὶ νοῦν.
 Ἐάν δὲ παρα τὸ ἐν, οὐδὲν ἀληθές, οὔτε νοῦ-
 σμῶν, οὔτε νοῦσμά. Ἐστίν οὖν πᾶτες ἀλη-
 θῆ καὶ ἐν τῇ γῆ; καὶ οὐκ ἀσκότως σφέλλῃ,
 ὁ τέκνον. Ἀληθῆ μὲν οὐδαμῶς ἐστίν ἐν τῇ
 γῆ. ὁ Τάτ. οὔτε γὰρ ἡμῶν δυνάται. Περὶ
 δὲ ἀληθείας νοῦσαι ἐπίου ἤ ἀνθρώπων, οἷς
 ἐν ὁ θεὸς τῶν θεοπικῶν δυνάται δυνάται
 δυνάται ἡμῶν. Οὐτὰς ἀληθές οὐδὲν ἐστίν ἐν
 τῇ γῆ νόμῳ καὶ λόγῳ. φαντασίαι δὲ εἰ εἰσὶ καὶ
 δόξαι πάντα ἀληθῆ νόμῳ καὶ λόγῳ. Οὐκ οὖν
 τᾶτες ἀληθῆ νοῦν καὶ λέγειν τοῦτο ἀληθῆ δα
 καλοῖν. τί δὲ, τὰ ὄντα δὲ νοῦν, καὶ λέγειν.
 Ἐστὶ δὲ οὐδὲν ἀληθές ἐπὶ τῆς γῆς. Πῶς οὖν
 ποῦτο ἀληθές ἐστὶ, τὸ μὴ εἶδεναι μηδὲν ἀλη-
 θές; Ἐνθάδε πῶς ἐν καὶ δυνάται ἡμῶν. ὁ
 ἥκνον; ἢ γὰρ ἀληθῆ τελευτάτη ἀρετῆ ἐστίν,
 αὐτοῦ τὸ ἀκρότατον ἀγαθόν. τὸ μὴ ἔσθ' ὕλης
 θελοῦμῶν, μήτε ὑπο σμᾶτος σφειβαλλόμενον,
 γυμνόν, φανόν, ἀπειπῶν, σιμνόν, ἀναλλοιωτόν,
 ἀγαθόν. τὰ δὲ ἐνθάδε, ὁ τέκνον, οἷα ἐστίν
 ἄραδξ ἀδικτα τοῦ δε τοῦ ἀγαθοῦ, φθαρτά,
 παθητά, διαλυτά, θρεπτά, καὶ ἀναλλοιω-
 ῶμα, ἀλλὰ ἐξ ἄλλων γινόμενα. Ἀ οὖν μήτε
 ἀρετῆς ἐαυτᾶ ἀληθῆ ἐστίν, πῶς δυνάται ἀληθῆ
 ἔσθ'; Πᾶν γὰρ τὸ ἀλλοιούμενον ψεύδος ἐστὶ, μὴ
 μῆνοι ἐν ὅ ἐστὶ. φαντασίας δὲ μεταστροφόμενον
 ἄλλας καὶ ἄλλας ἐπιδεινῶνται ἡμῖν. Οὐδὲ ἀν-
 θρωπος ἀληθῆς ἐστίν. ὁ πᾶτες; καθότι ἀνθρῶ-
 πος οὐκ ἐστίν ἀληθῆς ὁ τέκνον. τὸ γὰρ ἀληθῆ
 ἐστὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ μόνον τῶν οὐσῶν ἔχον. καὶ
 μένον καθ' αὐτὸ ὅσον ἐστίν. Ὁ δ' ἀνθρῶπος ἐκ
 πολλῶν σωίσθηκα, καὶ μῆνοι καθ' αὐτόν. πῆπεται
 δὲ καὶ μεταβάλλεται ἡλικίαν ἐξ ἡλικίας, καὶ
 ἰδέαν ἐξ ἰδέας. καὶ ταῦτα ἐστὶ ὅν ἐν τῷ σπύρῳ.
 καὶ πολλοὶ τέκνα οὐκ ἐγνωρίσαν χρόνου ὀλίγου
 μεταξὺ ἡμοῦν. καὶ πάλιν τέκνα γονεῖς ὁ-
 μοίως. Τὸν οὖν οὕτως μεταβαλλόμενον ὡς ἀ-
 γνοῦδξ, δυνάται ἀληθῆς ἔσθ'; ὁ Τάτ; οὐ,
 τοσῶντιον ψεύδος ἐστίν, ἐν ποικίλαις γινόμε-
 νον φαντασίας ἢ μεταβολῶν. Σὺ δὲ νόμῳ ἀ-
 ληθῆς τί ἔσθ'; τὸ μένον, καὶ αἰδιον. ὁ δὲ ἀν-
 θρωπος οὐκ ἐστίν ἀν. ἀρα οὐδὲ ἀληθῆς ἐστὶ.
 φαντασία δ' ἐστὶ τίς ἀνθρῶπος; ἢ δὲ φαντα-
 σία ψεύδος ἀν ὅν ἀκρότατον. Οὐ δὲ ταῦτα
 οὖν ὁ πᾶτες, τὰ αἰδία σμᾶτα ἐπὶ μετα-
 βάλλεται ἀληθῆ ἐστίν; Πᾶν μὲν οὖν τὸ ἡμ-
 νῶν καὶ μεταβλητόν, οὐκ ἀληθῆς. ὑπο δὲ
 τοῦ ἀκρότατος ἡμῶν, τῶν ὕλλων δυνάται
 ἀληθῆ ἐχρῆνται. Ἐχῆ δὲ τί καὶ ταῦτα ψεύ-
 δος ἐν τῇ μεταβολῇ. οὐδὲν γὰρ μὴ μένον ἐπ'
 ἐαυτῷ ἀληθῆς ἐστίν. ἀληθῆς, ὁ πᾶτες; Τί οὖν
 ἀν εἶπαι τίς, μόνον τὸν ἡλιον παρὰ τὰ ἀλ-
 λα πάντα μὴ μεταβαλλόμενον, μένοντα δὲ
 ἐπ' ἐαυτῷ ἀληθῆς; ἀληθῆς. Διὸ καὶ τῶν ἐν
 τῷ κόσμῳ δημιουργίαν, οὗτος μένος πεπὶ-
 εῖσται ἀρχὸν πάντων, καὶ ποιῶν πάντα.

Quando ergo singulorum ita intelligimus,
 aut cernimus ut sunt, verum & cernimus, &
 intelligim'. Si vero preter ens, nihil verum, neq;
 intelligemus, neq; scimus. Est ergo, o pater,
 veritas etiam in terra? Non imprudenter er-
 ras o fili. Veritas quidem nullo modo est in
 terra, o Tati. neque enim gigni potest.
 De veritate vero concipere mente, aliquos ho-
 mines quibus Deus, Dei videndi largiatur
 vim, potest fieri. Ita verum nihil est in terra;
 menti, & rationi. Sed sunt phantasiae & appa-
 rentiae cunctae, verae menti, & rationi. Igitur;
 vera intelligere, & dicere, hoc vocare oportet
 veritatem. Quid vero entia oportet intellige-
 re, & dicere. Est autem nihil verum in terra:
 Quomodo ergo hoc verum est, non nosse quid-
 quam verum? Hic quomodo & possit fieri o fi-
 li? Nam veritas perfectissima virtus est. ipsam
 supremum bonum. quod non a materia tur-
 batur. neque a corpore circumdatur, nudum;
 clarum immutabile, venerandum, inalterabile,
 bonum. Quae vero hic sunt o fili, possunt cer-
 ni, incapacia huius boni. corruptibilia, passibi-
 lia, dissolubilia, mutabilia, semper alterata, &
 alia ex aliis fiunt. Quae igitur, neque erga se
 ipsa vera sunt, quomodo poterunt vera
 esse? Omne enim quod alteratur, falsitas est
 non manens, in quo est. Phantasias ve-
 ro permutans, alias atque alias ostendit
 nobis. Neque homo verus est, o pater?
 Quatenus homo, non est verus o fili. Verum
 enim est, id, quod ex se ipso solum consti-
 tutionem habet. & manet per se quale est.
 Homo vero, ex multis constat, & non
 manet per se. Mutatur vero & permutat
 aetatem ex aetate, & ideam ex idea. & hoc, exi-
 stens adhuc in corpore, & multi filios non a-
 gnoverunt paucis interposito tempore, & cum
 suis filij parentes similiter. Quod igitur ita
 mutatur, ut non agnoscat, potest ne verum
 esse, o Tati. Nonne contrarium, falsitas est,
 dum varias mutationum recipit phantasias.
 Tu vero intellige, verum quid esse id, quod
 manet, & est aeternum. Homo vero non est
 semper. Igitur neque verum est. Phantasia
 vero est quidam homo? Phantasia vero fal-
 sitas fuerit summa. Neque ergo haec, o pater
 aeterna corpora, quia mutantur, vera sunt? Om-
 ne igitur genitum, etiam mutabile, non verum.
 Ab aetate vero, facta, materiam potuerunt, ve-
 ram habuisse. Habent vero & haec falsum
 quid in mutatione. Nihil enim quod non ma-
 net in se ipso, verum est. Verum, o pater?
 Quid vero dicat aliquis solum solem, qui
 praeter alia non mutatur, & in se manet,
 veritatem? Veritatem. Atque ideo opi-
 ficium in mundo huic soli creditum est.
 Imperans omnibus, & efficiens omnia.

HERMETIS TRISMEGISTI

Quem & veneror, & adoro eius veritatem. Et post vnum & primum hunc opificē cognosco. Quid vero dicas o pater, esse primā veritatē? Vnum, & solū o Tati. qui non ex materia est. qui non est in corpore, qui colore caret. qui caret figura, qui non vertitur, qui non alteratur, qui seper est. Falsitas autē o fili, corrūpitur. Cūcta vero terrena, corruptio corripuit. & amittitur, & amplectetur. veri prouidētia. Nā sine corruptione, neque generatio potest consistere. Omni autē generationi corruptio consequitur. vt rursus fiat. Quę enim gignūtur, ex corruptis necesse est fieri: Corrumpi autē genita est, necesse, ne sistatur entium generatio. Primo igitur, opificem cognosce, in generationem entium. Quę ergo ex corruptione fiunt, falsa fuerint, vt quę nūc alia, aliās alia fiant. Eadem namq; fieri est impossibile. Quod vero nō idē est, quo modo verū fuerit. Phātasias ergo hęc oportet vocare o fili. Si modo recte appellamus, hominē, hominitatis phātasiam. Puerum vero, pueri phantasiā. Virum vero, viri phantasiā. Senē autē senis phantasiā. Et adolescentē adolescentis phantasiā. Neque. n. homo, homo, neque puer, puer. neq; adolescēs, adolescens. neq; vir, vir. neque senex, senex. Sed mutata mentiuntur, & quę prę existunt, & existunt. Hęc igitur ita cogita o fili, vt falsi etiam hi actus desuper pendeant ab ipsa veritate. Hoc ita se habente, falsitatem aīo veritatis opus esse.

Ὁν καὶ σέβομαι, καὶ προσκυνῶ αὐτοῦ τὴν ἀληθίαν, καὶ μετὰ τὸν ἕνα καὶ πρῶτον, τούτου δημιουργὸν γινώσκω. Τὶ οὖν εἶναι λέγεις, τὴν πρῶτην ἀληθῆσαν πατέρα; ἕνα καὶ μέγαν, ὃ τὰτ, τὸν μὴ ἐξ ὕλης. τὸν μὴ ἐν σώματι, τὸν ἀχράματον, τὸν ἀχημάτιστον τὸν ἀπεπλον, τὸν μὴ ἀλλοιούμενον, τὸν αἰὸν ὄντα. τὸ δὲ ψεύδος ὃ τέκνον φθείρεται. Πάντα δὲ ἐπὶ γὰρ φθορὰ κατέλαβε, καὶ ἐμακείχθη, καὶ ἐμακείχθη ἢ τοῦ ἀληθοῦς πρόνοια. χωρὶς γὰρ φθορᾶς οὔτε γένεσις δυνάται συστυῖσθαι. Πάση ἣ γένεσι φθορὰ ἐπιταί, ἵνα πάλιν γένηται. Τὰ γὰρ γιγνώσκειν, ἐκ τῆς φθειρομένην ἀνάγκη γίγνεσθαι. φθείρεσθαι ἢ τὰ γινώσκειν ἀνάγκη, ἵνα μὴ εἴη ἡ γένεσις ὁ ὄντων. Πρῶτον οὖν τὸν δημιουργὸν γινώσκεις εἰς τὴν γένεσιν τῆς ὄντων. Τὰ οὖν ἐκ φθορᾶς γινώσκειν ψεύδος ἢ εἶναι, ὡς ποτὲ ἰδὴ ἀλλὰ, ποτὲ δὲ ἀλλὰ γινώσκειν. Τὰ γὰρ αὐτὰ γίγνεσθαι, ἀδύνατον. Τὸ δὲ μὴ αὐτὸ, πῶς ἀληθὲς εἶναι; φαντασίας οὖν καλεῖν δεῖ τοῦτο, ὃ τέκνον, εἴγε ὀρθῶς φησισαγορίνοισιν τὸν ἀνθρώπου ἀνθρωπότητος φαντασίαν. Τὸ δὲ παιδίον παιδίου φαντασίαν. Τὸν δὲ γέροντα γέροντος φαντασίαν. Τὸν ἢ κείνισκος, κείνισκου φαντασίαν; Τὸν δὲ ἀνδρα, ἀνδρός φαντασίαν. Οὔτε γὰρ ὁ ἀνθρώπος, ἀνθρώπος, οὔτε τὸ παιδίον, παιδίον, οὔτε ὁ ἀνὴρ, ἀνὴρ. οὔτε ὁ γέρων, γέρων. μεταβαλλόμενα δὲ ψεύδεται ἢ τὰ προόντα, καὶ τὰ ὄντα. Ταῦτα μὴ τοι οὕτω νόησθαι ὃ τέκνον, ὡς καὶ τῆς ψεύδων τούτων ἐνεργησάν ἀνοθεῖν ἔρτυμένον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντες, τὸ ψεύδος φημι τῆς ἀληθείας ἐνέργημα ἢ).

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SCHOLION.

Quando soli tribuit opificium. Intelligas quo ad generationem, & quo ad virtutem quam sol efficit in hęc inferiora.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI,

ΟΤΙ ΟΥΔΕΝ ΤΩΝ

ὄντων ἀπόλλυται .

QVOD NVLLVM

Entium pereat.

BIBAIION IO.

LIBER XVIII.

Επὶ ψυχῆς καὶ σώματος ὃ παῖ
νυμ λεκτόν, τροπὴ μὲν ποιῶ
ἀθάνατος ἢ ψυχή. ἐνέργεια δὲ
ποταπὴ δὲ συσσεως σώματος
καὶ διαλύσεως. Περὶ οὐδὲν γὰρ
αὐτῆς ὁ θάνατος, ἀλλὰ νοημα

ἐστὶν θανάτου προσηγορίας, ἢ κενὸν ἔργον, ἢ
ἀπὸ γένεσιν τοῦ ἀπὸ πτεροῦ γραμματος λεγόμενος
θάνατος ἀντὶ τοῦ ἀθάνατος. ὁ γὰρ θάνατος
ἀπολλίας ἐστίν. οὐδὲν δὲ ἔστι ἐν τῷ κόσμῳ ἀ-
πέλλυται. εἰ γὰρ δεύτερος θεὸς ὁ κόσμος καὶ
ζῶν ἀθάνατος, ἀθάνατος δὲ τοῦ ἀθάνατου
ζῶου μέρος τι ἀποθανεῖν. πάντα δὲ τὰ ἐν τῷ
κόσμῳ μέλη ἔστι τοῦ κόσμου, μάλιστα δὲ ὁ ἀν-
δραπὸς τὸ λογικὸν ζῶον. Πρῶτος γὰρ πάντων,
καὶ αἰδῖος, καὶ ἀγέννητος, καὶ δημιουργὸς ἔστι ὁ
πρῶτος θεός. Δεύτερος δὲ ὁ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ὁ
κόσμος ὑπ' αὐτοῦ ἡμιόμοτος. καὶ ὑπ' αὐτοῦ
συναχόμενος, καὶ τρεφομενος, καὶ ἀθανατιζό-
μενος, ὡς πατὴρ ἰδίῳ πατρὸς αἰεὶ ζῶν. ὡς ἀθά-
νατος δὲ μὲν αἰεὶ ζῶν, καὶ αἰεὶ ἀθάνατος. τὸ
γὰρ αἰεὶ ζῶν, τοῦ αἰδῖου διαφέρει. ὁ μὲν γὰρ
ὑπὸ ἑτέρου οὐκ ἐγένετο. εἰ δὲ καὶ ἐγένετο, ὑπ'
ἑαυτοῦ ποτὲ ἐγένετο καὶ οὐκ ὑπ' ἄλλου ἢ ἄλλ'
αἰεὶ γίνεται. τὸ γὰρ αἰδῖον ἢ αἰδῖον δὲ, τὸ
πάν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτὸς ἀπὸ ἑαυτοῦ αἰδῖος. ὁ δὲ
κόσμος ὑπὸ τοῦ πατρὸς αἰεὶ ζῶν, καὶ ἀθάνατος
γένετο, καὶ ὅσον ἰσὺ τῆς ὕλης ἀποκείμενον ὑπ'
αὐτὸν, τὸ πάν ὁ πατὴρ σωματοποιήσας, καὶ
ὀγκώσας ἐποίησε σφαιροειδὲς τούτο, ἀπὸ τῆς
ποιῶν ἀειθεῖς, οὐσαν καὶ αὐτῷ ἀθάνατον καὶ
ἔχουσαν αἰδῖον τὴν ὑλότητα. Πλήρης δὲ ἔστι
ἰδέσθαι τὰ ποιά ὁ πατὴρ ἐγκατασπείρας τῆς σφαι-
ρα, ὡς περ ἐν κύκλῳ κατέκλισε πάση ποιότητι,
κοσμησάμενος βουλόμην τὸ μετ' αὐτοῦ ποιῶν. τῆ δὲ
ἀθανασίᾳ ἀπειβαλὼν τὸ πάν σῶμα ἵνα μὴ ὑλὴ
τῆς τούτου συσσεως θελήσασα ἀπολυθῆαι δια-
λυθῆι εἰς τὴν ἑαυτῆς ἀταξίαν. ὅτε γὰρ ἰσὺ ἀσώ-
ματος ἢ ὑλὴ ὃ τέκνον, ἀτακτὸς ἰσὺ. ἔχει ὃ ἰσὺ

E anima & corpore o fili,
nunc est dicendū. Quomo-
do nempe anima sit immor-
talis. Actio vero vnde sit
constitutionis corporis, &
solutionis. Circa namq; ho-
rum nullum, mors est. Sed

conceptio est appellationis mortis, vel vanum
opus, vel per priuationem primæ literæ dicta
est θάνατος, mors, pro ἀθάνατος, immortalis.
Mors. n. perditionis est, nullum autem eorum,
quæ in mūdo sunt, perit. Nā si secundus Deus
est mundus, & animal immortale, impossibile
est, immortalis animalis partem aliquam inte-
rere. Omnes vero in mundo, partes sunt mūdi.
maxime vero homo, rationale animal. Primus
.n. omnium est, & æternus, & ingenitus, & o-
pifex vniuersorū Deus. Secundus vero qui per
imaginem eius, Mundus ab eo factus. Et ab
ipso contentus, & nutritus, & immortalitate
donatus. vtpote ab æterno Deo semper viuens
vt immortalis. Nam semper viuens ab æterno
differt. Nam alter ab alio non est factus. Quod
si & factus est, a seipso aliqñ est factus, & nō ab
alio. Sed semper sit. Aeternum. n. qua ætetnum
est, vniuersum. Pater vero ipse, se ipso æter-
nus. Mūdos vero a patre æternus & immorta-
lis factus est, & quantū materiæ erat sepositum
sibi ipsi, pater vniuersum in corpus faciens, &
in molem, sphericum fecit; qualitatem ipsi cir-
cumponens, quæ & ipsa erat immortalis, & æ-
ternam habebat materietatem. Et amplius
idearū qualitates pater, in feminas (sphere, tam-
quam in antro inclusit omni qualitate, ornare
volēs, quod post ipsū erat quale. Immortalita-
te circumdans totū corpus, vt ne materia ab eius
cōstitutione volens secedere; dissolueretur in
eius confusionem Quando. n. incorporea erat
materia, o fili, inordinata erat. Habet vero &
hic

HERMETIS TRISMEGISTI

hic circa alia parua qualia eandem reuolutam confusionem, ea quæ dicitur accretio, & diminutio, & quam homines, mortem vocant. Hæc vero inordinatio circa terrena fit animalia. Nam cœlestium corpora, vnum habent ordinem; quem a patre sunt sortita a principio. Seruatur autem hic a cuiusque instauratione indissoluitus. Restauratio autem terrenorum corporum constitutio est. Dissolutio vero hæc restauratio, in corpora, quæ non dissoluuntur, hoc est immortalia. Atque ita priuatio fit constitutionis, non autem perditio corporum. Tertium vero animal, homo ipse ad imaginem mundi factus, mentem, ex voluntate patris habens præter alia terrena animalia. non solum ad secundum Deum sympathiam habet, sed & intelligentiam primi. Nam illud quidem sentit, vt corpus. Illius vero intelligentiam recipit, vt incorporei, & mentem boni. Hoc ergo animal, non perit? Bene omina re o fili, & intellige, quid Deus, quid mundus. qui animal immortale, quid animal dissolubile, & intellige, quod mundus a Deo, & in Deo. Homo vero a mundo, & in mundo. Principium vero, & comprehensio, & constitutio omnium Deus.

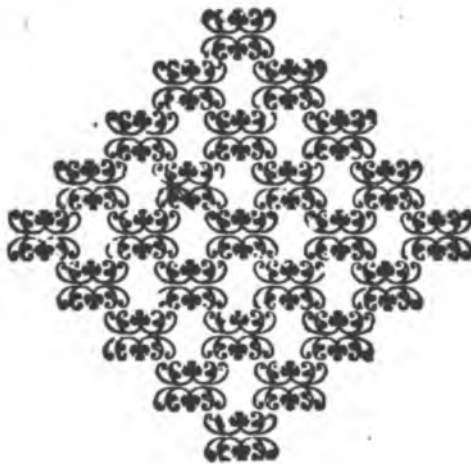
ἐνθάδε ἢ περὶ τὰ ἄλλα μικρὰ ποιεῖται εἰλουμένῳ, τὸ τῆς αὐξήσεως, καὶ τὸ τῆς μειώσεως, ὅν θάνατον οἱ ἄνθρωποι καλοῦσιν, αὐτὴ δ' ἡ ἀξία-ξία περὶ τὰ ἐπίγεια ζῶα γίνεσθαι. ἢ γὰρ οὐρανίων τὰ σώματα μίαν τάξιν ἔχει. ὡς εἰλη-χεν ἅπ' τοῦ πατρὸς τῷ ἀρχῶ. τηρεῖται δὲ αὐτῇ ἕσθ' τῆς ἐκείνου ἀποκαταστάσεως ἀδιά-λυτος. ἢ δὲ ἀποκατάστασις ἢ ἐπιγείων σω-μάτων συστάσις. ἢ δὲ διάλυσις αὐτῆς, ἀπο-κατάστασις εἰς τὰ ἀδιάλυτα σώματα, του-τέστι τὰ ἀθάνατα. καὶ οὕτω ξέρησις γίνεσθαι τῆς αἰδήσεως, οὐκ ἀπώλειαν ἢ σωμαίων. τὸ δὲ τρίτον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰκόνα τοῦ κόσμου ἡμίμορος οὐ κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς ἔχων περὶ τὰ ἄλλα ἐπίγεια ζῶα, οὐ μόνον πρὸς τὸν δευτέρου θεοῦ συμπάθειαν ἔ-χων, ἀλλὰ καὶ ἐννοίαν τοῦ πρώτου ἢ μὴ γὰρ αἰδέσθεται ὡς σώματος, τοῦ δὲ ἐννοίαν λαμβάνει ὡς ἀσώματου, καὶ τοῦ τοῦ ἀγαθοῦ. τοῦτο οὖν οὐκ ἀπόλλυται τὸ ζῶον; εὐφήμη-σον ὃ τέκνον, καὶ νοήσον τί θεός, τί κόσμος, τί ζῶον ἀθάνατον, τί ζῶον διαλυτὸν. καὶ νοήσον ὅτι ὁ μὴ κόσμος ἕσθ' τοῦ θεοῦ. καὶ ἐν τῷ θεῷ. οἱ δ' ἄνθρωπος ἕσθ' τοῦ κόσμου, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ. ἀρχὴ δὲ, ἢ περὶ ἢ, ἢ σύστασις ἀπάρτων ὁ θεός.

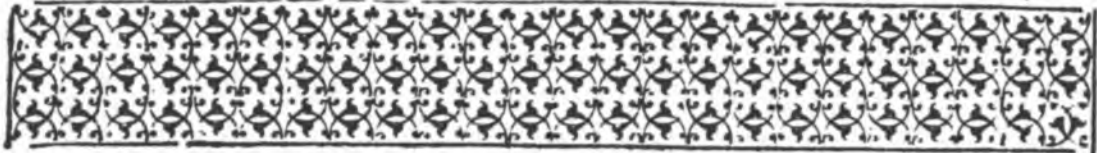
FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SCHOLION.

Quando ait. Mundus est in Deo & a Deo; homo vero a Mundo. Intelligendum sano modo, vt homo sit a mundo quoad generationem corporalem.

ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΗΕΡΜΕΤΙΣ ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ, TRISMEGISTI,

ΑΣΚΛΗΠΙΩ

εὐ φρονῶν.

ASCLEPIO

recte sapere.

ΒΙΒΑΙΟΝ ΙΘ.

LIBER XIX.

Παὶ ὁ υἱὸς μου Τάτ, ἀπόν-
τος σοῦ τὴν ἤλ' ὄντων ἠ-
θέλησε φύσιν μαθεῖν, ἡσ-
θείας δὲ μοι οὐκ ἐπέτρεπεν,
ὡς νεώτερος ἀρτι παρελθὼν
ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἤλ' ὑπὲρ ἐνός
ἐκάστου, ἡσ ἀκάθω πληρονα

οἰπῶν, ὅπως εὐπαρεκλουθήσῃ αὐτῷ γίνηται ἡ
θεωρία. Σοὶ δ' ἔγωγ' ἤλ' λεχθέντων τὰ κυριότατα
κεφάλαια ἐκλεξάμενος, δι' ὀλίγων ἠθέλησα ἐπιση-
λαί, μυστηκώτερον αὐτῶν ἐρμηνεύσας, ὡς ἀντιτικου-
τη καὶ ἐπισημονίαι τῆς φύσεως. Τὰ φαινόμενα
πάντα γέγονε καὶ γίνεται. τὰ δὲ ἡμιγνῆτα, οὐχ
ὑφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου γίνεται. Πολλὰ δὲ
ἡμιγνῆτα. Μᾶλλον δὲ πάντα τὰ φαινόμενα. καὶ
πάντα τὰ διάφορα καὶ οὐχ ὅμοια. Γίνεται δ'
ὑφ' ἑτέρου τὰ γιγνόμενα. Ἐστὶ τις ὁ ταῦτα ποιοῦν.
καὶ οὗτος ἀγέννητος καὶ πρεσβύτερος ἤλ' ἡμι-
γνῆτῆς. Τὰ γὰρ ἡμιγνῆτα φημι ὑφ' ἑτέρου γινέσθαι.
ἤλ' δὲ ἡμιγνῆτῶν ὄντων, ἀδυνάτων τί πρεσβυτε-
ρον πάντων ἴδῃ, ἢ μόνον τὸ ἀγέννητον. Οὐδὲν
δὲ κρείττων, καὶ εἰς, καὶ μόνος ὄντως σοφὸς τὰ
πάντα. ὡς μὴ ἔχων μηδὲν πρεσβύτερον. Ἀρχὴ
γὰρ καὶ τῶ πλάθει, καὶ τῶ μεγέθει, καὶ τῆ
διαφορᾷ ἤλ' ἡμιγνῆτων. καὶ τῆ συνεχῆ τῆς
ποιήσεως, καὶ τῆ ἐνεργείας. Βπῆτα δὲ τὰ ἡμι-
γνῆτα, ὁράμενα εἰσὶν. ἐκείνος δὲ ἀόρατος. Διὰ
σοῦτο γὰρ ποιεῖ, ἵνα ὁρατός ἢ. ἀπὸ οὖν ποιεῖ.
Οὕτως εἴξιος ἐστὶ νοῆσαι, καὶ νοήσαντα θαυ-
μάσαι, καὶ θαυμάσαντα ἑαυτὸν μακαρίσαι, τὸν
γενῆσιον πατέρα γνωρίσαντα. Τί γὰρ γλυκύτε-
ρον πατρὸς γενῆσιον; Τίς οὖν εἰσὶν οὗτος; καὶ
πῶς αὐτὸν γνωρίσωμεν; Ἡ τούτου, τὴν τοῦ
θεοῦ ἀποσηγορίαν μόνον διχασίον ἀνακινῶν; ἢ τὴν
τοῦ πατρὸς; ἢ καὶ τὰς κτίεις; θεὸν μὲν διὰ
τὴν δυνάμειν. ποιητὴν δὲ διὰ τὴν ἐνεργείαν.
Πατέρα δὲ διὰ τὸ ἀγαθόν. Δυνάμεις γὰρ ἐστὶ
διάφορος ἤλ' ἡμιγνῆτων. Ἐνεργείας δὲ ὃν τῶ πάν-
τα γινέσθαι. Διὸ τῆς πολυλογίας τε καὶ μαλακολο-

Voniā filius meus Tat, te ab-
sente, entium voluit natu-
ram discere, neque sinit me
superfedere, vt iunior, nūc
accedens ad notitiā eorum
quę circa vnumquodq; coa-
ctus sum plura dicere, vt
bene sequax ei fieret contemplatio. Tibi vero
ego, eorum quę dixi, principalissima capita se-
legens, paucis volui mittere, mystice magis ea
interpretatus, iam prouecto ætate & sciēti re-
rum naturę. Quę apparēt omnia facta sunt &
fiunt. Genita vero nō a se ipsis, sed ab alio fiūt.
Multa autem sunt genita, vel potius omnia
quę apparent. Et omnia quę inter se differūt,
neque sunt similia. Fiunt autē ab alio, quę fiunt.
Est ergo aliquis, qui hęc facit. Et iste ingenuus,
& senior genitis. Genita. n. aio ab alio gigni.
Cumque genita sint entia, impossibile est ali-
quid senius omnibus esse, nisi solum ingeni-
tum. Hic vero potentior, & vnus & solus, re-
nera sciens cuncta. vt pote qui nihil habeat
antiquius. Imperat namque, & multitudini, &
magnitudini, & differentię genitorum. & con-
tinuitati facturę, & efficacię. Deinde, genita
quę sunt, cernuntur. Ille vero invisibilis est.
Ob id enim facit, vt visibilis sit. Semper ergo
facit. Ita dignum est intelligere; & postquam
intellexerit, admirari. & admirando, se ipsum
beatum putare, quod germanum patrem cog-
nouerit. Quid. n. dulcius patre germano?
Quis ergo est is? & quomodo eum cogno-
scemus? Vel huic Dei cognomen solum iustum
est imponere? vel factoris? vel patris? Vel &
hęc tria. Deum quidem ob potentiam. Fa-
ctorem autem, ob actionem. Patrem vero
ob bonum. Potentia namque est differens
a genitis. Actio vero, eò quòd omnia
fiunt. Atque ideo loquacitate & vaniloquen-

HERMETIS TRISMEGISTI

tia omni abiecta oportet intelligere duo hæc; Quod fit, & qui facit. Medium namque horū nihil, ueque tertium aliquid. Omnia igitur intelligens, duorum horum memorare. Et hæc puta esse cuncta. nihil in dubio ponens non eorum quæ supra, nec eorum qua infra, neque eorum quæ mutantur, nec quæ sunt in abdito. Duo namque sunt cuncta, faciens, & factum. & distare aliud ab alio non possunt. Neque. n. Factorem absque eo quod fit possibile est esse. vtrumque. n. ipsorū hoc ipsum sunt. Ideo non potest alterum ab altero separari. neq; ipsum a se ipso. Nam si factor, nihil aliud est, quàm faciens solum, simplex, incompositus, facere necesse est hoc ipsum sibi ipsi, cui generatio est facientis, Et omne factum, impossibile est a se ipso factum esse. Factum autem, ab alio necesse est gigni. Absque vero factore, genitum neque gignitur, neque est. Alterum. n. absque altero, ammisit propriam naturam alteritis priuatione. Si ergo duo confessa sunt, id quod fit, & quod facit vnum sunt vniōne. Alterum quidem præcedens, alterum consequens. Præcedens quidem factor Deus, consequens vero, id quod fit, quaecumque fuerit. Neque ob varietatem eorum quæ fiunt caueas, ne humilitatem, & infamiam Deo tribuas timens. Vna enim eius gloria est, facere cuncta. Et hoc est Dei veluti corpus, ipsa factio. Ipsi vero factori, nihil malum, aut turpe, est putandum. Hæ. n. passiones sunt quæ generationem consequuntur, sicuti ærugo, ipsum æs, & sordes ipsum corpus. Sed neque æruginem faber fecit. neq; sordes factor genuit. Neque malum Deus. Sed generationis vicissitudo, veluti effluere facit. Et ob hoc fecit mutationem Deus, quasi purificationem generationis. Præterea eidem pictori licet, & cælum facere, & Deos, & terram & mare, & homines, & bruta, & inanimata & arbores. Deo autem impossibile est hæc facere? O multam amētiā, & ignorantem eorum quæ Dei sunt. Nam quod omnium maxime est ridiculum patiuntur isti. Cum enim Deum laudare dicant, quia ei non tribuant omnium efficientiam, neque Deum sciunt. Et præterquam non norunt, etiam maxime in eum sunt impij, passiones ei attribuentes, vel superbiam, vel impotentiam, vel ignorantiam, vel inuidiam. Nam si non facit cuncta: vel superbus est, vel non potens, vel ignorans, vel inuidens. Quod quidem impium est. Deus enim vnam solam passionem habet. ipsum bonum, Qui vero bonus est, neque superbus, neq; impotens, neq; alia. Hoc. n. est Deus. Bonum namque vniuersa potentia est faciendi omnia. Omne aut genitum a Deo genitum est. Quod boni est. & potentis cuncta facere. Vide, quomodo ipse quidem facit, & quomodo fiant,

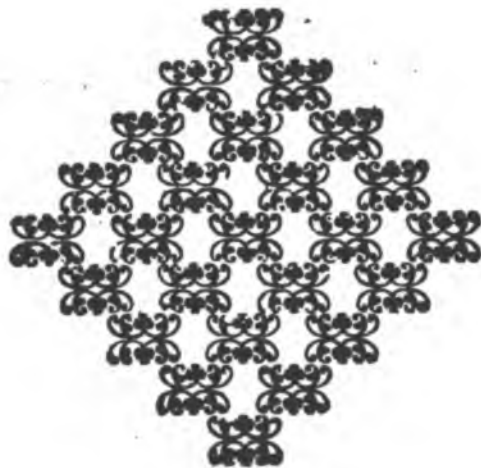
γίας ἀπαλλαγέντας ἡ νοῦν δύο ταῦτα, τὸ γινόμενον, καὶ τὸν ποιῶντα. Μίσησον γὰρ τούτων οὐδέν, οὔτε τρίτον τι. Πάντα οὖν νοῦν. ἢ δύο τοῦτων μέμνησο. καὶ ταῦτα ἔῃ νόμιζε τὰ πάντα, μηδὲν ἐν ὑπορίᾳ τιθέμενος· μή ἢ ἄνω, μή ἢ κατω, μή ἢ μεταβαλεῖς, ἢ ἢ ἐν μέσῳ. Δύο γὰρ ἔστι τὰ πάντα, τὸ ποιῶν, καὶ τὸ γινόμενον. καὶ διασώμει τὸ ἕτερον ὑπο τοῦ ἑτέρου οὐ διασώμει. Οὔτε γὰρ τὸν ποιῶντα χωρὶς τοῦ γινόμενου διασώμει ἔῃ. Ἐκάτερος γὰρ αὐτῶν, αὐτὸ τοῦτο ἔστι. Διὸ οὐκ ἔστι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου χωριζόμενον. ὥστε οὐδ' αὐτὸ ἑαυτοῦ. Ἐἴ γὰρ ὁ ποιῶν, ἄλλο οὐδὲν ἔστιν, ἢ τὸ ποιῶν, μόνον, ἀπλοῦν, ἀσύνθετον, ποιῶν ἀνάγκη τοῦτο αὐτῷ, ἑαυτῷ. ὧ γενέσις ἔστι ποιῶντος. καὶ πάντ' ὁ γινόμενος ἔῃ. Γινόμενον δ' ὅφ' ἑτέρου ἀνάγκη γίνεσθαι. τοῦ δὲ ποιῶντος ἀνάγκη, τὸ ἡρηνητὸν οὔτε γίνεται, οὔτε ἔστι. Τὰ γὰρ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἀνάγκη ἀπέλεσε τίμη ἰδίαν φύσιν, σερήσει τοῦ ἑτέρου. Εἴ τοίνυν δύο ἀμολόγηται τὸ γινόμενον καὶ τὸ ποιῶν ἐν ἑστὶ τῆ ἐνάσει. τὸ μὲν προηγούμενον, τὸ δ' ἐπόμενον. προηγούμενον μὲν ὁ ποιῶν θεός. ἐπόμενον δὲ τὸ γινόμενον ὅποιον ἐστίν. Καὶ μὴ διὰ τίμη ποιικιλίαν ἢ γινόμενων φυλαξὴν φοβούμενος, μὴ ταπεινότησα καὶ ἀδοξίαν τῷ θεῷ ἀπέλεσε. Μία γὰρ ἔστιν αὐτοῦ ἡ δόξα τὸ ποιῶν τὰ πάντα. καὶ τοῦτο ἔστι τῷ θεῷ ὡς περ σῶμα, ἢ ποίησις. Αὐτῷ δὲ τῷ ποιῶντι, οὐδὲν κακὸν οὐδ' αἰχρὸν νομιζόμενον. Ταῦτα γὰρ ἔστι τὰ πάθη τὰ τῷ ἡμῶσι παρεσόμενα, ὡς περ ἰὸς τῷ χαλκῷ, καὶ ἡ ῥύπος τῷ σῶματι. Ἀλλ' οὔτε ἰὸν ὁ χαλκουργὸς ἐποίησεν οὔτε ῥύπον ὁ ποιητὴς γεγέννηκεν, οὔτε τίμη κακίαν ὁ θεός. Ἡ δὲ τῆς ἡμῶσι διαμοιβῆ καθαπτερὸν ἔξανθεν ποιῶν. καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησε τίμη μελεβολίω ὁ θεός, ὡς περ ἀνακαθαρσίν τῆς ἡμῶσι. Εἴτα τῷ μὲν αὐτῷ ζωγράφῳ, ἔξεσι καὶ οὐρανὸν ποιῆσαι καὶ θεοὺς καὶ γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ ἀψυχα, καὶ τὰ δένδρα. Τῇ δὲ θεῷ ἀδύνατον ταῦτα ποιῶν. Ὡς τῆς πολλῆς ἀνείας καὶ ἀγνωσίας τῆς αὐτῷ θεῷ. Τὸ γὰρ πάντων γελοῖω ἴσασθαι παχούσιν οἱ τοιοῦτοι. Τὸν γὰρ θεὸν φάσκοντες εὐλογεῖν, τῷ μὴ τίμη ἢ πάντων ποιῶν αὐτῷ ἀναβιβέται, οὐδὲ τὸ θεὸν οἶδασιν. Πρὸς ὃ ἴσ' μὴ εἰδέναι, καὶ τὰ μέγιστα εἰς αὐτὸν ἀσεβοῦσι. πάθη αὐτῷ ἀπειθήνους, ὑπερηφανίαν, ἢ ἀδυναμίαν, ἢ ἀγνωσίαν, ἢ φθορὸν. Εἴ μὴ γὰρ πάντα ποιεῖ, ἢ ὑπερηφανὸς ἔστιν, ἢ μὴ δυναμῆος, ἢ ἀγνοῶν, ἢ φθορῶν, ὅπερ ἔστιν ἀσεβείας. Ὁ γὰρ θεὸς ἐν μόνον πάθος ἔχει, ἴσ' ἀγαθόν. Ὁ δ' ἀγαθός, οὐδὲ ὑπερηφανός, οὔτε ἀδύνατος. οὔτε ἴσ' ἄλλα. Τοῦτο γὰρ ἔστιν ὁ θεός. Τὸ γὰρ ἀγαθόν, ἢ πᾶσα δυνάμις τοῦ ποιῶν τὰ πάντα. Πάν δὲ τὸ ἡρηνητὸν ὑπο τῷ θεῷ γέγονεν, ὅπερ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ. καὶ τοῦ τὰ πάντα δυναμένου ποιῶν. Ἰδὲ πῶς μὲν αὐτὸς ποιῶν πᾶς δὲ τὰ γινόμενα

ῥα γίνεται . καὶ οἱ βούλη μαθῶν , ἕξει σοὶ
 ἰδῶν εἰκόνα καλλίστην καὶ ὁμοιοτάτην . Ἰδὲ γουρ-
 γὸν σπέρμα καταβάλλοντα εἰς γῆν , ὅπου καὶ
 πυρὸν , ὅπου ἢ κριθῶν , ὅπου δ' ἄλλοτι ἢ σερ-
 μάτων . Ἰδὲ τὸν αὐτὸν ἀμπέλων φυτίνουσα , καὶ
 μήλιαν , καὶ συκλήν , καὶ τὰ ἄλλα ἢ δένδρων .
 Οὕτως ὁ θεὸς , ἐν αἰθ' οὐρανῷ ἀθανάσιον ἀεί-
 ρει . ἐν δὲ τῇ γῆ μεταβολῶν . Ἐν ἢ τῷ παντὶ
 ζοῖα , καὶ κίνησι . Ταῦτα δ' οὐ πολλὰ ἔστι ,
 ἀλλ' ὀλίγα καὶ εὐαριθμήτα . Τὰ γὰρ πάντα
 τέσσαρα ἐστίν . αὐτὸς ὁ θεός , καὶ ἡ γένεσις , ἐν οἷς
 τὰ πάντα ἔστι .

Τ Ε Λ Ο Σ .

quæ sunt, & si vis discere, licet tibi videre ima-
 ginem pulcherrimam, & simillimam . Intuere
 agricolam semen iacentem in terram, alicu-
 bi frumentum, alicubi vero hordeum, ali-
 cubi aliud e seminibus . Intuere eundem, dum
 vitem plantat, & malum, & ficulneam & alias
 arbores . Ita Deus in cælo quidem immortalit-
 tatem seminat . in terra vero mutationem . In
 uniuerso vero vitam & motum . Hæc autem
 non multa sunt, sed pauca, & facilia numeratu .
 Omnia namque sunt quatuor . Ipse Deus, &
 generatio, in quibus omnia sunt .

FINIS .

HERMETIS ERMΟΥ ΤΟΥ
TRISMEGISTI, ΤΡΙΣΜΕΓΙΣΤΟΥ,

EX III. AD

Asclepium.

ΕΚ ΤΟΥ Γ. ΠΡΟΣ

Ασκληπιον.

LIBER XX.

BIBAIION K.

NOn.n.permittitur, in prophanos, talia mysteria emitte-re. Sed mente audire. Vna sola erat lux, ante lucem intellectualem. Et fuit, & est semper Mens lucida. Et nihil aliud erat huius vnitas. Semper in se ipsa existens. Semper sua ipsius mente, & luce, & spiritu amplectitur. Extra hanc, non Deus, non Angelus, non Dæmon. Non essentia vlla alia. Omnium namque est Dominus, & Pater, & Deus, & Fons, & Vita, & Potentia, & Lux, & Mens, & Spiritus. Et omnia in ipso, & sub ipso sunt. Verbum.n.eius, e se prodiens, perfectissimum existens, & generator, & opifex, in sæcundam naturam cadēs, in sæcunda aqua, grauidam fecit aquam.

Ex eodem tertio.

Pyramis ergo subiecta nature, & intellectu-ali mundo. Habet.n.principem superpositum, opifex verbum, omnium dominum. Quod post illud prima potentia ingēnita, intermi-nata. ex illo progressa, & insidet, & imperat iis que per ipsum sunt condita. Est aut̄ perfectissi-mi progenies, & perfectus, & sæcūdus, germa-nus filius. Tu vero non intellexisti. Natura intellectualis huius verbi. Natura est generatiua, & effe&trix. Hoc ipsius est veluti genitura, vel natura, vel mos, vel quod volueris ipsum vo-care, voca. hoc solum intelligens, & perfectus est, in perfecto, & a perfecto, perfecta bona efficit, & condit, & viuificat. Quoniam ergo hęc habet naturam, recte id nominatur.

Ex eodem tertio.

Nisi prouideria aliqua esset, vniuersorū dñi, ita vt ego rationē hęc reuelem, neq; vos amor

O γαρ̄ ἐρικτὸν ἐστίν, ἡς ἀμνησῆουσ τοιαῦτα μυστήρια παρήχιδος. Ἀλλὰ πῶ νοῦ ἀκούσατε. Ἐν μόνον ἡ φῶς νοερὸν ἀπὸ φῶδος νοερού. καὶ ἡ, καὶ ἐστίν ἀεὶ τοὺς φαιενός. καὶ οὐδὲν ἔφερον ἡ ἢ τούτου ἐνότης. Ἀεὶ ἐν ἑαυτῷ ὄν, ἀεὶ πῶ ἑαυτοῦ νοῦ, καὶ φῶτι, καὶ πνεύματι πάντα περιέχει. Ἐκτὸς τούτου οὐ θεός, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ οὐσία τις ἄλλη. πάντων γαρ̄ ὄντι κύριος καὶ πατήρ, καὶ θεός, καὶ πηγῆ, καὶ ζῶη, καὶ δυνάμις, καὶ φῶς, καὶ νοῦς, καὶ πνεῦμα. καὶ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτῷ ἐστίν. Ὁ γαρ̄ λόγος αὐτοῦ προελθὼν, παντέλειος ὄν, καὶ γονικός, καὶ δημιουργός, ἐν γονίμῳ φύσει πεσῶν, ἐν γονίμῳ ὕδατι, ἐγκυον τὸ ὕδωρ ἐποίησε.

Ex τῷ αὐτῷ τρίτου.

Ἡ οὖν πυραμὶς ὑποκειμένη φύσει, καὶ πῶ νοε-ρῷ κόσμῳ. ἔχει γαρ̄ ἀρχοντα ἐπικείμενον, τὸν δημιουργὸν λόγον τοῦ πάντων δεσπότη. Ἐς μετ' ἐκείνον πρώτη δυνάμις ἀγέννητος, ἀπέραν-τος, ἐξ ἐκείνου ἀποκόψασα, καὶ ἐπίκειται καὶ ἀρχεὶ τῷ δὲ αὐτοῦ δημιουργηθέντων. Ἐστὶ δὲ τῷ παντελείου πρόγονος, καὶ τελείος, καὶ γόνι-μος, γνήσιος υἱός, σὺ δ' οὐ σαώηκας. φύσις τῷ νοερού αὐτῷ λόγου, φύσις ὄντι ἡμνησικῆ, καὶ δημιου-ργικῆ. τοῦτο ὡσπερ αὐτῷ ἡ γέννησις, ἡ φύσις, ἡ ἔθος, ἡ ὁ θέλεις αὐτῷ καλεῖν, καλεῖ. Τοῦτο μόνον νοῦν, ὅτι τε-λείος ἐστίν ἐν ἡλείῳ, καὶ ἀπὸ ἡλείου, ἡλεία ἀγαθὰ ἐρ-γάζεται, καὶ δημιουργεῖ, καὶ ζωοποιεῖ. Ἐπειδὴ οὐ τοιαύτης ἔχεται φύσεως, καλῶς τοῦτο προ-σηγορεύεται.

Ex τῷ αὐτοῦ τρίτου.

Εἰ μὴ πρόνοια τις ἡ τοῦ πάντων κυρίου, ὡς εἶ μετ' ὅν λόγον τοῦτον ἀποκαλεῖται, οὐδὲ ὑμᾶς

SCHOLION.

Quando inquit, opifex verbum omnium dominum. quod post illum prima potentia interminata, ex illo progressa & insidet. Intellige de potentia verbi, qua imperat mundo, illumque gubernat, non autem de patre, qui est potentia. Et quod ibi addit, Natura verbi est generatiua & effe&trix. Intellige, Pro-

νω ἔρας τοιοῦτος καλῆχεν ἵνα φεῖ' τουτου ζα-
 ῖησθε. Νω ὃ τὰ λοιπὰ του λόγου ἀκούετε.
 τουτου Ἔ πνεύματος, οὐ πολλάκις προείπον, πάν-
 τα χηζῆν. Τὰ πάντα γὰρ βασιζων καὶ ἀξίαν
 ζωοποιεῖ καὶ τρέφει. καὶ ὑπο' τῆς ἀγίας πηγῆς
 ἐξηρήθη ἐπίκουρον πνεύμασι, καὶ ζώοις ἀπασιν ἀφ'
 ὑπάρχον. Εκ Ἔ τελείου λόγου.

Ορκίζω σε οὐρανὲ, θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον. ὀρ-
 κίζω σε φωνὴ πατρὸς, ὡ ἐφθόξατο φωνῶν, ὡ ἵκα
 τὸν πάντα κόσμον ἐσηρίξατο. Ορκίζω σε καὶ τοῦ
 μοτοχμαῦς λόγου, ἐκ Ἔ πατρὸς ἀείχοντος πάντα
 ἴλεως, ἴλεως ἴσο. Εκ Ἔ αὐτοῦ.

Ὁ κύριος, καὶ ἔστ' πάντων ποιητῆς, ὃν θεὸν κα-
 λῶν νενομηκῶν, ἐπὶ τὸν δευτέρον ἐποίησε θεόν,
 φρατὸν τε καὶ αἰδητὸν. αἰδητὸν ὃ φημι, οὐ διὰ
 τὸ αἰδιεῖν αὐτὸν, (φεῖ' γὰρ τουτου οὐκ ἐστ' ἰσ-
 ρον αὐτὸς αἰδητο, ἀλλ' ὅτι εἰς αἰδησιν ὑποπέμπει καὶ
 νοῦν) ἐπὶ οὖν ἐποίησε φωνῶν, καὶ μόνον καὶ ἵνα,
 καλὸς δ' αὐτῷ ἴφαινη, καὶ πληρέστατος πάντων
 ἔστ' ἀγαθῶν ἠγάπησε τε πάνυ καὶ ἐφίλησεν ὡς ἰδίον
 τέκον. Εκ Ἔ αὐτοῦ.

Ἐπὶ αἰ δὴ ταῦτα φησὶ γίνεσθαι, τότε ὁ κύριος καὶ
 πατὴρ καὶ θεός, καὶ τοῦ πρώτου καὶ ἐνὸς θεοῦ δη-
 μιουργός, ἐπιβλέψας τοῖς χυομένοις, καὶ τῇ αὐτοῦ
 βουλήσιν, τοῖς τοιοῦτοις τὸ ἀγαθὸν ἀντρεῖσας τῇ
 ἀταξία. καὶ ἀνακαλέσασθαι τὴν πλάνην καὶ τὴν
 κακίαν ἐκκαθῆρας, καὶ ἔδραμι πολλῶν καλῶν καλύσας,
 καὶ ἢ πυρὶ ἐξυλάσῃ διακαύσας. Ἐνίοτε ὃ πολέμοις,
 καὶ λοιμοῖς ἐκπίσας ἠγάθη ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον καὶ ὑπο-
 κατέσπασε τὸν ἑαυτὸ κόσμον. Εκ Ἔ πρὸς Τάτ.

θεὸν μὲ νοῆσαι χαλεπὸν, φράσαι δ' ἀδύνατον.
 τὸ γὰρ ἀσώματον σώματι σημῶσαι ἀδύνατον.
 καὶ τὸ αἰδιον, πῶ ὀλιγοχρονίῳ συγχυεῖσθαι δῖσκο-
 ρον. τὸ μὲ γὰρ αἰδιον, τὸ δὲ παρήχεται. καὶ τὸ
 μὲ ἀλθθῆναι ἐστ', τὸ δ' ὑπο φαντασίας σμαζέται.
 τὸ δ' ἀδυνεστέρου του ἰχυροτέρου, καὶ τὸ ἐλαπτόν Ἔ
 κρηττόνος διέσκηκα τοσοῦτον, ὅσον τὸ θνητὸν Ἔ
 θεοῦ. Ἡ δὲ μέση τούτων διάσασις ἀμαυροῖ
 τὴν του καλοῦ θέαν. Ὀφθαλμοῖς μὲ γὰρ τὰ σώ-
 ματα δεατὰ, γλῶσσῃ ὃ τὰ ὄρατα, λεκτα. τὸ δὲ
 ἀσώμαλον καὶ ἀφαιεὶς καὶ ἀχημάτισον, καὶ μήτε ἐξ
 ὕλης ὑποκείμενης ὑπο' ἔστ' ἠμετέρον αἰδησῶν
 συληφθῆναι οὐ δύναται. Ἐνοοῦμαι ὃ Τάτ, ἐν-
 νοοῦμαι, ὃ ἐξεπέειν οὐ δύναται. τοῦτα δ' εἰσὶν ὃ
 θεός. Ἐστὶ γὰρ τίς ὃ τέκνον, ἀπορητοῦ λόγος σοφίας
 πάντων, καὶ προνοουμένου κυρίου, ὃν εἰπέειν ὑπερ ἀν-
 θρωπον ἐστὶν. αἴτια ὃ τούτου, ἢ ἔθιου ἀγαθοῦ βου-
 λησις, ἢ θεὸν ἀπολύεγκεν: οὐ τὸ ὄνομα, οὐ δύνασας
 ἀνθρωπίνῃ σωματὶ λαληθῆναι.

Εν ἄλλῃ.

Μία φυλακὴ εὐσεβεία. εὐσεβοῦς γὰρ ἀνθρώπου,
 οὗτε δ' αἷμων κακός. οὗτε εἰμαρμένη κρείσσει. θεός γὰρ
 μύσεια ἔ εὐσεβῆ εκ παντὸς κακοῦ. τὸ γὰρ ἐν μόνον ἐν
 ἀνθρώποις εἰσὶν ἀγαθον, εὐσεβεία. Ἡ γὰρ εὐσεβεία

talis teneret. vt de hoc queratis. Nūc vero re-
 liqua sermonis audite. Hoc spiritu, de quo sa-
 pe prædixi, cuncta egent. Omnia namque fe-
 rens, pro dignitate viuificat, & nutrit, & a san-
 cto fonte pendet, adiutor spiritibus, & anima-
 libus omnibus semper existens.

Ex sermone perfecto.

Adiuuro te cælū, Dei magni sapiens opus. Ad-
 iuro te vocem patris, quam pronunciauit pri-
 mū, qñ vniuersum mundū firmavit. Adiuuro te,
 per vnigenitū verbū. ex patre cōplectens cun-
 cta, propitius, propitius esto. *Ex eodem.*

Dominus, & omniū factor, quem Deū vocare
 statuimus, postquā secundū fecit Deum, visi-
 bilē & sensibilem. Sensibilem autē dico, non φ
 sentiat ipse. Nā de hoc non est, vtrum ipse se-
 ntiat, sed φ in sensum submittit, & in mentem.
 Postquā ergo fecit primū, & solum, & vnum
 & pulcher ipsi est visus. & plenissimus omniū
 bonorum, dilexit valde, & amauit, vt pro-
 prium partum. *Ex eodem.*

Postquam igitur hæc ita facta fuerint, tunc
 dominus & pater, & Deus, & primi, & vnus
 Dei opifex, respiciens ad ea quæ facta erant, &
 sua voluntate, talibus bonum resistens confu-
 sioni, & reuocans errorem & malitiam expur-
 gans. alicubi multa aqua inundās, alicubi vero
 igni acutissimo comburens. Aliqñ vero, bellis,
 pestilentii edomās, deduxit in antiquum. & re-
 stituit eius mundum. *Ex libris ad Tatium.*

Deū quidē mente percipere, arduū est, eloqui
 autē impossibile. Namq; incorporeum, corpore
 significare, impossibile est. & perfectū imperfe-
 cto cōprehēdere nō est possibile. & æternū, cō
 eo φ parui est tēporis cōuenire difficile est. Nā
 illud semper est, hoc vero transit. Et illud vere
 quidē est. hoc autē phātasia obūbratur. Imbecil-
 lius aut a robustiore, & minus maiore, distat
 tantū, quantū mortale a diuino. Media aut horū
 cōstitutio, obscurat pulchri spectaculū. Oculis
 quidē corpora spectātur; lingua vero visibili-
 lia declarātur. Incorporeum vero, & inuisibile,
 & infiguratū, & quod ex materia subiecta nō
 est factū a nostris sensibus cōprehendi nequit.
 Mente cōcipio, ο Tati, mente cōcipio φ effari nō
 pōt. Hoc aut est De'. Est. n. quidā ineffabilis sa-
 pientię sermo, omniū. & prouidente Dño, quē
 nominare supra hominē est. Causa aut hui' est,
 diuini boni volūtas, q Deū ptulit. Cui' nome
 non pōt humano ore proferri. *In alio.*

Vna est custodia, ipsa pietas. Pium. n. homi-
 nem, neq; dæmon, neq; fatum superat. Deus. n.
 tuetur pium ab omni malo. Vnum enim &
 solum hominibus bonum est pietas. Pietas. n.

SCHOLIION.

1 Quando ait. Secundum fecit Deum sensibilem. intelligas mundum quoad suam excellentiam.

2 Quando ait. Primi & primi Dei opifex. intelligit mundum ipsum.

HERMETIS TRISMEGISTI

cognitio est Dei.

In alio.

Est igitur, quod ante ens est, in omnibus entibus. & iis quæ reuera entia sunt, est quod ante ens est. Ens. n. est, per quod essentialitas quæ vniuersaliter dicitur, communis intelligibulum, quæ enter sunt: & entium quæ per se intelliguntur. Contraria vero his, ea sunt quæ alia sunt ab his. Rursus ipsa per se ipsa sunt, natura essentialis, habes in se ipsa omnia. Inter hæc vero media, intellectuales & sensibiles Diis. Hæc quidem participatia intelligibiliū. Illa vero opinabilia, quæ comunicantur cum intellectualibus Diis. Hæc vero imagines sunt mentalium conceptuum. Veluti sol, imago est supercælestis conditoris Dei. Sicuti. n. ille vniuersum condidit. ita sol efficit animalia, & generat plantas. & spirituum est dominus.

Ex Cyrillo continuata ad superiora quia Græca non habuimus.

Proinde si quis incorporeus oculus egredietur a corpore ad contemplationem pulchri, & sub uolet, & contempletur, non figuram, non corpus, non species intueri poterit, sed illud quod omnia facere potest, quod quietum, quod tranquillū, quod solidū, quod inconuertibile, quod ipsum omnia, & solū, quod unū, quod ipsum ex se ipso, quod ipsum in se ipso, quod sibi ipsi simile est, neque sibi dissimile. Iterum.

Itaque de illo uno, & solo bono intelligens nihil impossibile dixeris. Omnis. n. virtus ipse

Ex libris ad Tatium.

Et genita est o fili materia. Est. n. vas generationis. Generatio autem est energia, ingenti Dei. Semel ergo generationis accipiens, genita est, & mutabilis facta est, & ideas habuit formata. Superponit. n. illi dum mutatur, artifex mutationis, ideas. In genitura ergo materiam, in formam erant. Generatio vero, in actionem exit.

Ex primo Diexodiorum.

Solis genituram vis nobis enarrare, vñ apparuit? Omnium dominus illico clamauit, suo sacro, & intelligibili, & conditore verbo. Esto sol. Et simul cum dicto, ignis naturæ in sublime ferenti hærens, dico purum, & lucidissimum & efficacissimum, & fecundissimum attraxit natura suo ipsius spiritu. & sustulit in sublime ab aqua.

Et dixit, inquit, Osiris. Vnde nam o maxime bone dæmon, tota terra, apparuit; Et dixit magnus bonus dæmon, per concretionem, & exsiccationem eorum quæ dixi. Nam multæ aquæ iussæ sunt a Mente, in seipsas cogi. Et tunc apparuit tota terra, lutosa, & tremula, cum sol iam luceret. & incessanter adureret, & siccaret. terra firmata est in aquis, circumdata ab aqua. Deus autem statim dixit sancto verbo, crescite in accretione, & multiplicamini in multitudine omnes creature & officia.

FINIS.

γνωσις ἐστὶ θεοῦ.

Εν ἄλλω.

Ἐστὶ τοίνυν, τὸ ἀπὸ ὄν, ἐπὶ πάντων ἧστὸν ὄντων, καὶ ἧστὸν ὄντων ἀπὸ ὄν. Ὁ γὰρ ἐστὶ, δι' οὗ ἡ οὐσίαν ἢ καθόλου λεγομένη, κοινὴ ἧστὸν νοητῆς, ἧστὸν ὄντος ὄντων, καὶ ἧστὸν ὄντων ἧστὸν καθ' ἑαυτὰ νοουμένων. τὰ δ' ἐναντία τούτοις, κατὰ τὸ ἱερὸν. Πάλιν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐστὶ φύσις οὐσία αἰδητική. ἐν ἑαυτῷ πάντα. Μεταξὺ δὲ τούτων νοηματικοὶ καὶ αἰδητικοὶ θεοὶ. τὰ μὲν μετέχοντα ἧστὸν νοητῆς, τὰ δὲ δοξαστά. τὰ κοινωτούτα ἧστὸν νοηματικῶν θεῶν. αὐτὰ δ' εἰκόνες εἰς τοιμάτων, εἶον ἥλιος, εἰκὼν δὲ τοῦ ἱεροῦ ραίου δημιουργοῦ θεοῦ. Καθάπερ γὰρ εἰκότος τὸ ὄλον ἐδημιούργησε, καὶ ὁ ἥλιος δημιουργῶ τὰ ζῶα. καὶ ἦν τὰ φυτὰ, καὶ ἧστὸν πνευματικῶν φυτανεύει.

est. Neque in aliquo ipsum esse cogites. Neque, ite tum quasi extra aliquem. Ipse. n. est sine termino, omnium est terminus. Et quæ a nullo comprehenditur, omnia in se comprehendit. Quoniam quæ discrimen est corporum ad incorporea, & genitorum ad ingentium: & necessitati subditorum ad libere existens: vel terrenorum ad cælestia; & corruptibiliū ad sempiterna? Non quod aliud quidem existat libere, aliud autem necessitati sit subditum. Quæ autem infra sunt, imperfecta sunt & corruptibilia sunt.

Ex ἧστὸν τὰτ.

Καὶ γέγονεν ὡ τέκνον ἢ ὕλη. καὶ γὰρ ἀγγέλιος ἡρώσεως ἐστὶ. γένεσις δ' ἐνέργεια τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ. τὸ σπέρμα οὖν τῆς ἡρώσεως λαμβάνουσα, γέγονε καὶ πρὸς ἐγένετο, καὶ ἰδέας ἔχε μεμορφωμένη. ἐπίσηκε γὰρ αὐτῇ προτιμένη ἢ τεχνιτίουσα τὰς τῆς προπῆς ἰδέας. Ἀληθινῶς οὖν τῆς ὕλης ἀμορφία ἔστω. Ἡ δὲ γένεσις τὸ ἐνεργεῖν.

Ex ἧστὸν διεξοδικῶν.

Ἡλίου γέννησαν σούλη ὑμῖν καλεῖσθαι πόθεν ἐφάνη; Ὁ ἦ παντῶν κύριος, εὐθέως ἐφάνησε τῷ ἑαυτῷ ἀγίῳ καὶ νοητῷ καὶ δημιουργικῷ λόγῳ. ἔστω ἥλιος. Καὶ αἶμα τῷ φάναι τὸ πῦρ, τὸ φύστω ἀναφαιρῶν ἐχρόνον. Ἀέρας δὲ τὸ ἀκραῖον, καὶ φωτεινὸν ἦλον, καὶ δρασιμῶν ἦλον, καὶ γονιμῶν ἦλον ἐπιπλάσασθαι ἢ φύσις τῷ ἑαυτῷ πνεύματι, καὶ ἦ γενεῶν εἰς ὕψος καὶ ὕδατος.

Καὶ εἰπε φησὶν ὁ Ὀσίρις. εἴη ὡ μέγιστος ἀγαθὸς δαίμων, πῶς ὄλη ἢ γῆ ἐφάνη; καὶ εἶπεν ὁ μέγιστος ἀγαθὸς δαίμων, καὶ πῆξιν καὶ ἀναξήρασις ὡν ἄπον, καὶ ἧστὸν πολλῶν ὕδατων κελύδων τῶν κατὰ τὸ νοῦ εἰς ἑαυτὰ ἀναχωρῆσαι, ἐφάνη ὄλη ἢ γῆ, ἔμπηλος καὶ πρῶτα αἰλίου λοιπὸν ἀναλάμψαντος, καὶ ἀδελφίπης ἀσπασίως καὶ ξηραίνοντος ἢ γῆ ἐσητίετο ἐν τοῖς ὕδασι ἑμπεριεχομένη κατὰ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ θεὸς εὐθέως εἶπεν ἀγίῳ λόγῳ, αὐξάνεθε ἐν αὐξήσει, καὶ πληθύνετε ἐν πληθει πάντα τὰ κτίσματα καὶ δημιουργήματα.

T B Λ Ο Σ.

ASCLEPIVS HERMETIS TRISMEGISTI DIALOGVS

A B, APVLEIO MADAVRENSE

PLATONICO, IN LATINVM CONVERSVS.

Asclepius iste, pro sole mihi est Deus. Deus te nobis, ò Asclepi, ut diuino sermone interesset, adduxit, eique tali, qui merito omnium ante a nobis factorum, uel nobis diuino munere inspiratorum, uideatur esse religiosa pietate diuiniorem, quem si intelligens uideris, eris omnium bonorum, tota mente plenissimus. Sed cum multa sint bona, & non unum, in quo sunt omnia, alterum enim alterius consentaneum esse dinoscitur, omnia unius esse, aut unum esse omnia. Ita enim unum, alteri connexum, ut separari alterum ab utroque non possit. Sed de futuro sermone hoc diligenti intentione cognosces. Tu uero, ò Asclepi, procede paululum, atque nobis, qui intersit, euoca. Quo ingresso. Asclepius etiam Ammonem interesse suggestit. Trismegistus ait. Nulla inuidia Ammonem prohibet à nobis esse scripta, sicut, & ad amantissimum, & bonum filium, multa de physica, & ex ethica quam plurima. Tractatum hunc autem, tuo ascribam nomini. Præter Ammonem uero, nullum uocat alterum, ne tantæ rei religiosissimus sermo multorum interuentu uenientium præsentiaque uioletur. Tractatum autem tota numinis maiestate plenissimum irreligiosæ mentis est, multorum conscientiarum publicare. Ammonem etiam aditum ingresso, sanctoque illo, quatuor uirorum religione, & diuino Dei cõpleto præsentia, cõpetenti uenerabiliter silentio ex ore Hermes, animis singulorum uentibusque pendens, diuinus Cupido exorsus est dicere. O' Asclepi, omnis humana immortalis est anima, sed non uniformiter cunctæ, sed aliæ, alio more, uel tempore. ASCLEPI. Non enim ò Trismegiste, omnis, unius qualitatis est anima? TRISME. O' Asclepi, ut celeriter de

vera rationis continentia decidisti. Non enim hoc dixi, omnia unum esse, & unum omnia, ut pote quia in creatore fuerint omnia, antequam creasset omnia, nec immerito dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaque qui est, unus omnia, uel ipse est creator omnium, in hac tota disputatione curato meminisse. De cælo cuncta descendunt in terram, & in aquam, & in aera. Ignis solum, quod sursum uersum fertur, uiuificat, quod deorsum ei deseruiens. At uero quicquid de alto descendit, generans est, quod sursum uersum emanat, nutriens. Terra sola in seipsam consistens, omnium est receptrix, omniumque generum que accipit, restitutrix. Hoc ergo totum, sicut meministi, quod est omnium, uel omnia, anima, & mundus à natura comprehensa agitantur, ita omnium multiformi imaginum qualitate uariata, ut infinite qualitatum ex interuallo species esse noscatur, adunæ tamè ad hoc, ut totum unum, & ex uno oia esse uideantur. Totus itaque, quibus formatus est mundus, elementa sunt quatuor, scilicet ignis, aqua, terra, aer, mundus unus, anima una, Deus unus. Nunc mihi adesto totus, inquam, quantum mente uales, quantum calles astucia. Diuinitatis etenim ratio, diuina sensus intentione noscenda, torrenti simillima est fluuio, è summo in prouum præcipiti rapacitate currenti, quo efficitur, ut intentionem nostram non solum audientium, uerum etiam tractantium ipsorum celeri uelocitate prætereat. Cælum ergo, sensibilis Deus, administrator est omnium corporum, quorum augmenta detrimentaque, sol, & luna sortiti sunt. Cæli uero, & ipsius animæ, & omnium que in mundo insunt, ipse gubernator est, qui est omnium effector Deus. A supradictis enim omnibus, quorum idem gubernator Deus

A S C L E P I V S

omniura frequentatio fertur, influens per in-
 dam, & per animam omnium generum, &
 specierum omnium, perque rerum naturam.
 Mundus autem præparatus est à Deo, recepta-
 culum omniformium specierum. Naturam
 autem per species imaginans, mundum per
 quatuor elementa, ad cælum vsque perduxit,
 cuncta Dei visibus placitura. Omnia autem
 desuper pendentia, in species diuiduntur; hoc
 quod dicturus sum genere. Geneta rerum
 omnium, suas species sequuntur, vt sit ita, soli-
 ditas genus species generis particula. Ge-
 nus ergo Deorum, dæmonumq; genus, æque
 & hominum, similiter volucrum, & omnium
 quæ in se mundus habet, sui similes mundi
 species generat. Genus est, & aliud animal,
 genus sine anima quidem, nec carens tamen
 sensibus. Vnde & beneficijs gaudet, & ad-
 uersis minuitur, atque vitiatur. Omnium di-
 cto quæ in terra radicem, stirpiumque incolu-
 mitate viuiscunt, quorum species per totam
 terram spatia sunt. Ipsum cælum plenum est
 Deo. Supra dicta autem genera inhabitant
 vsque ad ioca specierum, quarum omnium
 rerum immortales sunt species. Species enim
 generis est, pars, vt homo humanitatis, quam
 necesse est sequi qualitatem sui generis. Vn-
 de efficitur, vt quamuis omnia genera sint
 immortalia, species tamen non omnes im-
 mortales. Diuinitatis enim genus, & ipsum,
 & species immortale sunt. Reliquorum ge-
 nera, quorum æternitas est genus, quamuis
 per species occidat, nascendi tamen sæcundi-
 tate seruat, ideoque species mortales sunt,
 vt homo mortalis sit, immortalis humanitas.
 Omnibus tamen generibus, omnium generum
 species miscuntur, quædam quæ ante factæ
 sunt, quædam quæ de his factæ sunt. Fiunt
 itaque quæ sunt, aut à Dijs, aut à dæmonibus,
 aut ab hominibus, omnes simillimæ generi-
 bus suis species. Corpora enim impossibile
 est conformari sine nutu diuino. Species figu-
 rari, sine adiutorio dæmonum. Animalia in-
 stitui, & coli sine hominibus non possunt.
 Quicumque igitur dæmonum, à genere suo de-
 fluentes, in speciem sortito coniuncti sunt,
 alicuius speciei, generis diuini proximitate,
 & consortio, Dijs similes habentur. Quorum
 vero dæmonum species, qualitate sui generis
 perseverant, hi amantes hominum rationem,
 dæmones nuncupantur. Similis est enim ho-
 minum, aut eo amplior. Multiformis enim,
 variaque humani generis species, & ipsa à præ-
 dicto desuper adueniens consortio, omnium
 aliarum specierum multas, & prope omnium
 per necessitatem coniunctiones facit, propter,
 quod, & prope Deos accedit, qui se mente, quæ
 Dijs iunctus est, diuina religione Dijs iunx-

rit, & dæmones qui ijs iunctus est. Auctari
 vero qui modietati sui generis contenti sunt,
 & reliquæ omnium species, ijs similes erunt,
 quorum se generis speciebus adiunxerunt.
 Propter hoc, o Asclepi magnum miraculum,
 est homo, animal adorandum, & honorandū.
 Hoc enim in naturam Dei transit, quasi ipse
 sit Deus. Hoc dæmonum genus nouit, ut post
 qui cum iisdem ortum se esse cognoscat. Hoc
 humanæ naturæ partem, in seipso dispicit, al-
 terius partis diuinitate confusus. O hominum
 quanta est natura, temperata feliciter, ac Dijs
 cognata diuinitate, coniunctus. Partem sui,
 qua terrenus est, despicit, cætera omnia qui-
 bus se necessarium esse cælesti dispositione co-
 gnoscit, nexu secum caritatis astringit. Sicque
 suspicit cælum, sic ergo feliciori loco medie-
 tatis est positus, vt quæ infra se sunt, diligit,
 ipse à superioribus diligitur. Colit terram,
 elementis velocitate miscetur, acumine men-
 tis, in maris profunda descendit. Omnia illi li-
 cent. Non cælum uidetur altissimum, quæ-
 enim è proximo sagacitate animi intuetur. In-
 tentionem animi eius nulla aeris caligo con-
 fundit, non depressitas terræ, opera eius impe-
 dit, non aquæ altitudo profunda, despectum
 eius obtundit, omnia idem est, & vbique
 idem est. Horum omnium generum, quæ
 sunt animalia, desuper, deorsum radices per-
 uenientes habent, animalia de immo in su-
 perna viua radice syluescunt. Quædam dupli-
 cibus aluntur elementis, quædam autem sim-
 plicibus. Alimenta autem sunt bina animæ,
 & corporis, è quibus animalia constant. Ani-
 ma mundi, inquieta semper agitatione nutri-
 tur. Corpora ex aqua, & terra inferioris mun-
 di, alimentis augetur. Spiritus quoque ple-
 ni sunt omnia, permixtus cunctis, cuncta viuifi-
 cat, sensu addito ad hominem intelligentiam,
 quæ quinta pars sola homini concessa est ex
 æthere. Sed de animalibus cunctis, humanos
 tantum sensus, ad diuinæ rationis intelligen-
 tiam exornat, erigit atque sustolit. Sed quo-
 niam de sensu commoneor, paulo post, & hu-
 ius rationem uobis exponam. est enim sanctis-
 sima, & magna, & non minor quam ea, quæ est
 diuinitatis ipsius. Sed nunc uobis expediam
 quæ cœperam. Dicebam enim in ipso initio
 rerum, de coniunctione Deorum, quomodo
 homines soli eorum dignatione perfruuntur.
 Quicumque etenim hominum tantum felici-
 tatis adepti sunt, vt illum intelligentiæ diuinæ
 perciperent sensum, qui sensus est diuini in
 solo Deo, & in humana intelligentia. ASCLE.
 Non enim omnium hominum o Trismegiste
 vniformis est sensus? TRISMEG. Non
 omnes, o Asclepi, intelligentiam ueram ade-
 pti sunt, sed imaginem temerario impetu,
 nulla

nulla vera ratione inspecta sequentes decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformat optimum animal in naturam feræ, morisque bestiarum. De sensu autem, & de omnibus sensualibus, quando, & de spiritu, tunc totam uobis præstabo rationem. Solum enim animal homo, & eius una pars simplex est, quæ, ut græci aiunt *ὁμοειδὴς*, aut quam uocamus diuinæ similitudinis formam. Est autem quadruplex, nos mundanum dicimus, ex quo factum est corpus, quo circumtegitur illud quod in homine diuinum esse iam diximus, in quo mentis diuinitas recta sola cum cognatis suis, id est mentis puræ sensibus secum ipsa conuiescat, tamquam muro corporis septa. **A S C L E.** Quid ergo oportuit o Trismegiste hominem in mundo constitui, & non in ea parte, in qua Deus est, cum in summa beatitudine eligere? **TRISM.** Recte quæris o Asclepi. Et nos enim rogamus Deum, ut tribuat nobis facultatem reddendæ rationis istius. Cum enim omnia uoluntate eius dependeat, tum illa, uel maxime quæ de tota summitate tractantur, quam rationem præsentis disputatione conquirimus. Audi ergo Asclepi. Dominus, & omnium conformator, quem recte Deum dicimus, quem à se secundum fecerit, qui uideri, & sentiri possit, eundem secundum sensibilem ita dixerim, non ideo quod ipse sentiat (de hoc enim an ipse sentiat, an non alio dicemus tempore) sed eo quod uidentium sensus incurrit. Quoniam ergo hunc fecit ex se primum, & à se secundum, uisusque est ei pulcher, ut pote qui sit omnium bonitate plenissimus, amauit eum, ut diuinitatis suæ partem. Ergo tantus, & tam bonus esset, uoluit alium, qui illam, quem ex se fecerat, intueri potuisset, simulque, & rationis imitatorum, & diligentiam, secum hominem. Voluntas etenim Dei ipsa summa est perfectio, ut pote cum uoluisset, & perfectiisse uideret eodemque temporis puncto compleri. Cum itaque *ὁμοειδὴς* animaduerteret Deus non posse omnium rerum esse diligentem, nisi eum mundano integumento contegeret, tetigit eum corporea domo, talesque omnes esse præcepit, ex utraque natura in unum confundens, miscensque quantum satis esse debuisset. Itaque hominem conformauit ex animi, & corporis, id est ex æterna, & mortali natura, ut animal ita conformatum utriusque origini suæ satisfacere possit, & mirari, atque orare cœlestia, & æterna, incolere atque gubernare terrena. Modo autem dico mortalia non aquam, & terram, quæ duo de quatuor elementis subiecit natura hominibus, sed ea quæ ab hominibus, aut in his, aut de his fiunt, ut ipsius terræ cultus, pascua, ædificatio, portus,

navigationes, communicationes, commodationes alternæ, qui est humanitatis firmissimus nexus, & pars mundi, quæ est aqua, & terra, quæ pars terrena mundi artium disciplinarumque cognitione, atque usu seruatur, sine quibus mundum Deus noluit esse perfectum. Placitum enim Dei necessitas sequitur, uoluntatem comitatur effectus. Neque enim credibile est Deo displiciturum esse, quod placuit, cum & futurum id, & placiturum, multo ante sciuerit. Sed o Asclepi animaduerte, ut celeri mentis cupiditate festines audire, quomodo homo, cœli, uel quæ in eo sunt, delectum possit habere, uel cultum. Audi itaque o Asclepi delectus Dei cœli, cum his, quæ insunt omnibus, una est obsequiorum frequentatio, hanc aliud animal non fecit, nec diuinorum, nec animalium, nisi solus homo. Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequijs, cœlum, cœlestesque delectantur. Nec immerito in hominum cœtum musarum chorus à summa diuinitate demissus, scilicet ne terrenus mundus uideretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset, sed potius inuistatis hominum cantilenis concelebraretur, & laudibus, qui solus omnia, aut Pater est omnium, atque ita cœlestibus laudibus. Nec in terris harmoniæ suauitas defuisset. Aliqui autem, ipsique paucissimi pura mente præiiti, sortiti sunt cœli suspiciendi venerabilem curam. Quicumque autem ex duplici naturæ suæ confusione interiorem intelligentiam mole corporis resederunt, curandis elementis, hisque inferioribus sunt præpositi. Animal ergo homo, non quidem est minor, quod ex parte mortalis sit, sed eo forte aptius efficaciusque compositus, ad certam rationem, mortalitate auctus esse uideatur, scilicet quoniam utrumque, ubi ex utraque materia subsistere non potuisset, ex utraque formatus est, ut & terrenorum cultum, & diuinitatis posset habere delectum. Rationem uero tractatus istius o Asclepi, non solum sagaci intentione, uerum etiam cupio te animi uiuacitate percipere. Est enim ratio plurimis incredibilis. Integra autem, & uera percipienda sanctorum mentibus. Itaque hinc exordiat. Eternitatis dominus Deus primus est. Secundus est mundus. Homo est tertius. Effector mundi Deus, & eorum quæ insunt omnium, simul cuncta gubernando, cum ipso homine gubernatore composita, quod totum suscipiens homo idem curam proprie efficit diligentiam suam, ut sicut, & ipse mundus uterque oratione sibi, ut ex hac hominis diuina compositione mundus græce rectius *κόσμος* dictus uideatur. Is nouit se, nouit & mundum, ut mensurabit, quid partibus conueniat suis, quæ sibi

A S C L E P I V S

vtenda, quibus sibi inferuendum sit, recogno-
scat. Laudes gratesque maximas agens Deo,
eius imaginem uenerans, non ignatus te secū-
dum esse imaginem Dei, cuius sunt imagines
duæ, mundus scilicet, & homo. Vnde efficitur,
ut quoniam est ipsius vna compago, parte
qua ex anima, & sensu, & spiritu, atque ratione
diuinus est, uelut ex elementis superioribus
ascendere posse videatur in cælum. Parte ue-
ro mundana, quæ constat, ex igni, & aqua,
& aere, mortalis resistat in terram, ne curæ
sua, omnia mandata vidua defertaq; dimittat.
Sic enim humanitas ex parte diuina, & ex par-
te mortalis est effecta, in corpore consistens.

Est autem mensura eius vtriusque, idest ho-
minis, ante omnia religio, quam sequitur bo-
nitas. Ea demum tunc videtur esse perfecta, si
contra cupiditatum omnium alienarum rerū
sit despiciens, virtute munita. Sūt enim ab om-
nibus diuinæ cognitionis partibus, aliena om-
nia, quæcunque terrena corporali cupiditate
possidentur, quæ merito possessionum nomi-
ne nuncupantur, quoniam non nata nobiscū,
sed postea à nobis possideri cœperunt. Omnia
ergo huiusmodi ab homine aliena sunt, etiam
corpus, vt & ea quæ appetimus, & illud ex
quo appetentiæ nobis est vitium, despiciamus,
Vt enim meum animum rationis ducit inten-
tio, homo hæcenus esse debuit, ut contempla-
tione diuinitatis, partem, quæ ibi iuncta mor-
talis est, mundi interioris necessitate seruandi
despiciat atque contemnat. Nam ut homo ex
traque parte possit esse plenissimus, quaternis
eum vtriusq; partis elementis animaduorte ef-
se formatum, manibus, & pedibus vtriusq; bi-
nis, alijsq; corporis membris, quibus inferiori
idest terreno mundo deseruiat. Illis vero parti-
bus quatuor sensus animi, memoriæ, atq; pro-
nidentia, quarū ratione cuncta diuina norit,
atq; suspiciat. Vnde efficitur, vt rerum diuersi-
tates, qualitates, effectus, quantitates, suspicio-
sa indagine homo sectetur. Retardatus ergo
grauis, & nimio corporis vitio, has naturæ rerū
causas, quæ uere sunt propriae, providere non
potest. Hunc ergo sic effectum, conformatum-
que, & tali ministerio obsequioque præposi-
tum, à summo Deo, eumq; competenter mun-
de mundum seruando, Deum pie colendo, di-
gne, & competenter in vtroque Dei uoluntati
parentem, talem quo munere credis esse mu-
nerandum? Si quidem cum Dei opera sit muni-
dus, eiusq; pulchritudinem, qui diligentia ser-
uat, atq; auget, operamq; suam cum Dei vo-
luntate coniungit, cum speciem quam ille in-
tentione diuina formauit, adminiculo sui cor-
poris, diuino opere, curaq; componit, quo mu-
nere credis esse munerandum? nisi eo quo pa-
rentes nostri munerati sunt, quo etiam nos

quoque munerati, si fuerit diuinæ pietati com-
placitum, optamus pijsimisque uotis, idest vt e-
meritos atq; exutos mundana custodia, flexi-
bus moralibus obolutos, naturæ superioris
partis, idest diuinæ, purosq; restituat. ASGLE-
Iuste, & uere dicis ò Trismegiste. Hęc est enim
merces pie sub Deo, diligenterq; cum mun-
do uiuentibus, secus enim impieq; qui vixe-
rint, & reditus denegatur in cælum, & consti-
tuitur in corporalia, alia indigna sancto ani-
mo, & scæda commigratio, ut iste rationis ser-
mo procesit ò Trismegiste, futuræ æternitatis
spe animæ in humana vita perichitantur. Sed
alii incredibile, alijs fabulosum, alijs forsitan
videatur esse deridendum. Res enim dulcis est
in hac corporali vita, qui capitur de possessio-
nibus fructus. Quare animū, obtorto vt aiunt,
detinet collo, ut in parte sui, quæ mortalis est,
inhæreat, nec sinit partem diuinitatis agnosce-
re, inuidens immortalitati malignitas. Ego
enim tibi quasi prædiuinans dixerō, nullum
post nos habiturum delectum simplicem, qui
est philosophiæ, quæ sola est in cognoscenda
diuinitate frequens obtutus, & sancta religio.

Multi etenim eam multifaria ratione confun-
dunt. Quomodo ergo multi incomprehensibi-
lem philosophiam afficiunt, aut quem ad mo-
dum eam multifaria ratione confundunt?

TRISME. O' Asclepi hoc modo in uarias
disciplinas, nec comprehensibiles, eam calida
commentatione miscentes, Arithmetice, Musice,
Geometrie, Puram autem philoso-
phiam, eamque tantum diuina religione pen-
dentem, tantum intendere in reliquas oportet
bit, ut apocatastasis astrorum stationes præfi-
nitas, cursumq; commutationis, numeris con-
stare mutetur. Terre uero dimensiones, quali-
tates, quantitates, maris profunda, & ignis vim,
& horum omnium effectus naturam cognos-
cens, miretur, adoret, atque collaudet artes,
diuinamque mentem. Musicæ uero nosse nihil
aliud est, nisi cunctarum rerum ordinem scire.
quæque ratio diuina sortita est. Ordo enim
rerum singularum in unum omnium artifici
ratione collatus, concentum quandam melo-
diuino dulcisonum uerissimumque conficiet.
ASCLEPIVS. Quid ergo homines post
nos erunt? TRIMEG Sophistarum callidi-
tate decepti, à uera, pura, sanctaque philoso-
phia auertentur. Simplici enim mente, & ani-
ma diuinitatem colere, eiusque facta uenerari,
agere etiam Dei uoluntati gratias, quæ est
bonitatis sola plenissima, hęc est nulla animi
importuna curiositate uiolata philosophia. Et
de his sit, hucusque tractatum. De spiritu ue-
ro, & de his similibus, hic sumatur exordium.
Fuit Deus, & ὄν, quem Græce credimus mun-
dum, & mundo comitabatur Spiritus, sed non
similiter

Similiter vt Deo, nec Deus sunt hæc, de quibus mundus est. Idcirco non erant quando nata non erant, sed in eo iam tunc erant, vnde nasci habuerunt. Non enim ea sola non nata dicuntur, quæ nec dum nata sunt, sed ea quæ carent fecunditate generandi, ita ut ex eis nihil nasci potest. Quæcunque ergo sunt, quibus inest natura generandi, generabilia sunt, de quibus nasci potest, tametsi ea ex se nata sunt. Neque enim dubitatur ex his quæ ex se nata sunt, facile nasci posse, de quibus cuncta nascuntur. Deus ergo sempiternus, Deus æternus, nec nasci potest, nec potuit, hic est, hic fuit semper, hic erit. Hæc ergo est, quæ ex se tota est, natura Dei. Hyle autem uel mundi natura, & Spiritus, quamuis nata uideantur à principio, tamen ex se nascendi procreandique uim possident, atque naturam fecunditatis. Frenim initium in qualitate nature est, quæ conceptus & partus in se possidet, uim, atque materiam. Hæc itaque sine alieno conceptu, est sola generabilis. At vero quæ uim solam concipiendi habeant, ex alterius connexionem nature, ita discernenda sunt, ut hic locus mundi cum his, quæ in se sunt, uideatur esse non natus, qui uti que in se uim totius nature habet. Locum autem dico, in quo sunt omnia. Neque enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus quæ fuerunt, præcauendum est loco, nec qualitates etenim, nec quantitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent earum, rerum, quæ nusquam sunt. Sic ergo, & mundus: quamuis natus non sit, in se tamen omnium naturam habet, ut pote qui omnibus ijs ad concipiendum sinus præstat fecundissimos. Hoc ergo est totum qualitatis, materique creabilis est, tametsi creata non est. Sicut enim in natura materie, qualitas fecunda est; sic & malignitatis eadem est æque fecunda. Nec eo dixi o Asclepi, & Ammon, quod à multis dicitur, non poterat Deus incidere atque auertere à rerum natura malitiam, quibus respondendum nihil omnino est. Vnde tamen causa, & id prosequar, quod cœperam, & rationem reddam. Dicunt enim ipsi Deum debuisse omnifariam, mundum à malitia liberare. Ita enim in mundo est, ut quasi membrum ipsius uideatur, esse prouisum, cautumque; quàm rationabiliter à summo Deo, tunc cum disciplina, sensu, intelligentia, mentes hominum esse munerare dignatus. Hisce enim rebus quibus cæteris antestamus animalibus, soli possimus malitiæ fraudes, dolos, uitiaque vitare. Ea enim, qui antequam ipsi implicatus est, ex aspectu uitaret, is homo est diuina intelligentia, prudentiaque munitus. Fundamentum enim est disciplinæ in summa bonitate consistens.

Spiritu autem ministrantur omnia, & vegetantur in mundo, & quasi organum vel machina, summi Dei voluntati subiectus est. Itaque hæcenus intelligatur à nobis, mente sola intelligibilis, summus, qui dicitur Deus rector, gubernatorque; sensibilis Dei, eius, qui in se complectitur omnem locum, omnem rerum substantiam, totamque gignentium, creantiumque materiam, & omne quicquid est quantumcumque est. Spiritu uero agitur, seu gubernatur omnis in mundo species, ynaquæque secundum naturam suam à Deo distributam sibi. *ὕλη* autem uel mundus, omnium est receptaculum, omniumque agitatio atque frequentatio, quorum Deus gubernator, dispensans omnibus rebus humanis, quantum unicuique necessarium, Spiritus autem implet omnia, cuiuscunque nature qualitas est. Est enim caua mundi rotunditas, in modum spheræ. Ipsa sibi qualitatis, uel formæ suæ, causa inuisibilis tota. Quippe cum quemcumque in ea summum, subter despicendi causa delegeris locum, ex eo in imo quid sit, videre non possis, propter quod multis locis instat, qualitatemque habere creditur. Per formas enim sola specierum, quarum imaginibus uideretur insculpta, quasi uisibilis creditur, cum depicta monstratur. Re autem uera, est sibi ipsi inuisibilis semper, ex quo eius unum, uel pars, locus est in spherâ, græce *ἐνδὲρ* dicitur. Si quidem *ἐνδὲρ* græce uideri dicitur, quo visu primum spheræ careant, vnde, & ideo dicuntur species quod sint inuisibilis formæ. Ab eo itaque quod visu priuantur, græce *ἐνδὲρ*, ab eo quod in imo spheræ sunt, latine inferi nuncupantur. Hæc ergo sunt principalia, & antiquiora, & quasi initia, uel capita omnium, quæ sunt in his, aut per hæc, aut de his. A S C L E P. Omnia ergo ipsa, ut dicis, o Trismegiste mundana, ut ita dixerim, specierum omnium, quæ insunt, in uniuscuiusque, sicuti est tota substantia? T R I S M E. Mundus itaque nutrit corpora, spiritus, animas, sensus autem, quo dono cœlesti sola felix sit humanitas, alit mentem. Neque enim omnes, sed pauci quorum ita mens est, ut tanti beneficii capax esse possit. Ut enim sole mundus, ita mens humana, isto lumine clarescit, & eo amplius. Nam sol quicquid illuminat, aliquid quando terræ, & lunæ interiectu interuentente nocte, eius priuatur lumine. Sensus autem cum semel fuerit animæ commixtus humanæ, fit una ex bene coalescente commixtione, materia ita, ut nunquam eiusmodi mentes caliginis impediuntur erroribus. Vnde iuste sensus, Deorum animas, esse dixerunt. Ergo nec eorum dico omnium, sed magnorum quorumcumque, & principalium.

A S C L E P. Quos dicis rerum capita, uel ini-

A S C L E P I V S

-tia primordiorum ò Trismegiste? T R I S M. Magna tibi pando, & diuina nudo mysteria, cuius rei initium facio ex optato fauore celesti. Deorum genera multa sunt, eorumque omnium pars intelligibilis dicitur, alia uero sensibilis. Intelligibilis dicitur, non ideo quod putentur non subiacere sensibus nostris, magis enim sentimus eos, quam quos visibiles nuncupamus, sicut disputatio perdocebit. Sublimis enim ratio, eoque diuinior ultra hominum mentes, intentionesque consistens, si non attentiore aurium obsequio verba loquentium acceperit, transuolabit, & transuet, aut magis refluat, sui que potis liquoribus miscabit se. Sunt ergo omnium specierum principes Dij. Hos sequuntur Dij, quorum est princeps, *ουσία*. Hi sensibiles, utriusque originis suæ consimiles, qui per sensibilem naturam conficiunt omnia, altera per alterum. Vnusquisque opus suum illuminans cœli, vel quicquid est quod eo nomine comprehenditur *ουσιάρχης*, est Iuppiter. Per cœlum enim Iuppiter omnibus præbet vitam. Solis *ουσία* est Iumen. Bonum enim luminis per orbem solis nobis infunditur. XXXVI. quorum vocabulum est Horoscopi, in eodem loco semper de fixorum syderum. Horum *ουσιάρχης*, uel princeps est, quem *παιτόμορπον*, uel omniformem uocant, qui diuersis speciebus diuersas formas facit. Septem sphaeræ, quæ uocantur. * Habent. * id est sui princeps, quam fortunam dicunt *ειμαρσύνη*, quibus imitantur omnia lege naturæ stabilitate firmissima, & sempiterna agitatione variata. Aer uero organum, uel machina omnium, per quam omnia fiunt. Est autem *ουσιάρχης* huius secundus mortalibus, & his familia. His ergo ita se habentibus, ab imo ad sumum se mouentibus, sic sibi connexa sunt omnia pertinentia ad se naturaliter, ut mortalibus mortalia sensibiliaque sensibilibus annexa sint. Summa uero gubernationis, summo illi domiuo parat, ut non multa, aut potius unum, ex uno etenim cuncta pendentia. ex eoque potius defluentia, cum distantia videntur, creduntur esse plurima diuisim, adunata uero unum, uel duo, unde fiunt omnia, & à quo fiunt omnia, id est de materia, de qua fiunt, & ex eius voluntate, cuius nutu efficiuntur alia. A S C L E. Hæc iterum ratio quæ est ò Trismegiste? T R I S M E. Talis ò Asclepi Deus. Etenim uel pater, uel dominus omnium, uel quocunque nomine ab hominibus sanctius, & religiosius nuncupetur, quod inter nos intellectus nostri causa debet esse sacratum, tanti eius numinis contemplatione, nullo ex ijs nominibus eum deficiente nuncupamus. Si enim vox hæc, est ex aere percussio spiritu sonus declarans omnem hominibus

voluntatem, uel sensum, quem forte ex sensibus mente perceperit, cuius nominis tota substantia paucis composita, syllabis definita, atque circumscripta est, ut esset in homine necessarium uocis, auriumque commercium, similiter etiam sensus, & spiritus, & aeris, & omnium in his, & per hæc, aut cum his nomen est totum Dei. Non enim spero totius maiestatis effectorem, omniumque rerum Patrem, uel dominum uno posse, quamuis è multis composito nomine, nuncupari. Hunc uero uno nomine, uel potius omni nomine, siquidem sit unus, & omnia, ut sit necesse, aut omnia esse eius nomine, aut ipsum omnium nominibus nuncupari. Hic ergo solus, ut omnia, utriusque sexus fecunditate plenissimus, semper uoluntatis suæ prægnans parit semper quicquid uoluerit procreare. Voluntas eius est bonitas omnis, hæc eadem bonitas omnium rerum est, ex diuinitate eius natura nata, ut sint omnia sicut, sunt, & fuerant, & futuris omnibus dehinc, natura ex se nascendi sufficiat. Hæc ergo ratio ò Asclepi tibi sit reddita, quare, & quomodo fiant omnia utriusque sexus. ASC. Ergo Deum dicis ò Trismegiste? T R I S M E. Non solum Deum ò Asclepi, sed animalia omnia, & inanimalia. Impossibile enim est aliquid eorum quæ sunt, infæcundum esse. Fecunditate enim dempta ex omnibus, quæ sunt, impossibile erit, semper esse quæ sunt. Ego enim, & naturam, & sensum, & mundum dico in se continere naturam, & nata omnia cōseruare. Procreatione enim uterque plenus est sexus, & eius utriusque connexio, aut quod est uerius, ueritas incomprehensibilis est, quæ siue Cupidinem, siue Venerem, siue utrumque poteris recte nuncupare. Hoc ergo omni uero uerius, manifestiusque mente percepto, quod ex omni illo totius naturæ Deo hoc sit in æternum cunctis procreandi inuentum tributumque ministerium, cui summa charitas, letitia, hilaritas, & cupiditas, amorque diuinus, iunatus est, dicendum foret quantæ sit eius ministerij vis, atque necessitas, nisi ex sui contemplatione unicuique ex intimo sensu nota esse potuisset. Si enim illud extremum temporis, quo ex cerebro ad ritum peruenimus, uera que in utranque fundat natura progeniem animaduertas, ut altera alterius auidè rapiat semen, interiusque recondat. Denique eo tempore ex connexione communi, uirtutem marium feminæ adipiscuntur, & mares femineo corpore lassescunt. Effectus itaque huius tam blandi, necessariique mysterij, in occulto perpetratur, ne vulgo irritentibus imperitis utriusque naturæ diuinitas ex commixtione sexus cogatur erubescere, multo magis etiam si uisibus irreligiosorum hominum subijciatur.

Sunt

Sunt autem non multi, aut admodum pauci, ita ut numerari etiam in mundo possint religiosi. Unde contingit in multis remanere mortalitatem, defectu prudentiæ scientiæque rerum omnium quæ sunt. Ex intellectu enim religionis diuinæ, qua constituta sunt omnia, contemptus, medelaque nascitur vitiorum totius mundi. Perseuerante autem imperitia, atque inscitia, vitia omnia conualescunt, & vulnerat animam insanabilem, vitijsque infecta ipsidem, atque vitiata, quasi venenis tumescit, nisi eorum, quorum animarum disciplina, & intellectus summa curatio est. Si ergo solis, & paucis hoc proderit, dignum est hunc prosequi, atque expedire tractatum. Quare scilicet, solis hominibus intelligentiam, & disciplinam suam diuinitas sit impartiri dignata. Audi itaque Deus Pater, & dominus, cum post Deos, homines efficeret, ex parte corruptiore mundi, & ex diuina, pari lance componderans, contigit vitia mundi, corporibus commixta remanere. Et alia, propter cibos, vitiumque, quæ necessario habemus cum omnibus animalibus communem, quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria, & reliqua mentis vitia animis humanis insidere. Dijs, uero, ut pote ex parte mundissima naturæ, effectis, & nullis indigentibus rationis disciplinæque administrandis, quamuis immortalitas, & vnus semper ætatis vigor, ipse sit eis prudentia, & disciplina, tamen propter rationis vnitatem, pro ratione, & intellectu, ne ab his essent alieni, ordinem necessitatis, lege conscriptum, æterna lege constituit, hominem ex animalibus cunctis, de sola ratione disciplinæque cognoscens, per quæ vitia corporum homines auertere, atque abalienare potuissent ipsos ad intentionem spemque immortalitatis prætendens. Denique & bonum hominem, & qui posset immortalis esse, ex utraque natura composuit, diuina atque mortali, & sic compositum per uoluntatem Dei, hominem constitutum est, esse meliorem Dijs, qui sunt ex sola immortalis natura formati. Et omnium mortalium, propter quod homo, dijs cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente veneratur, dijsque pio affectu, humana omnia respiciant, atque custodiunt. Sed de hominibus paucis istud dictum est pia mente præditis. De vitiosis uero nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo, eorum contemplatione violetur. Et quoniam de cognatione, & consortio hominum Deorumque, sermo nobis indicitur, potestatem hominis, à Asclepi, vimque cognosce. Dominus & pater, uel quod est summum, Deus, ut effector est Deorum cælestium, ita homo effector est Deorum, qui in templis sunt, humana proximitate coniuncti, & non solum illuminantur,

uerum etiam illuminant. Nec solum ad Deum proficit, uerum etiam confirmat Deos. Miraris à Asclepi, an nunquid diffidis, ut mul-
ti? A S C L E P. Confundor à Trismegiste, sed tuis uerbis libenter assensus, felicissimum hominem iudico, qui sit tanta uicinitate consecutus. T R I S M E. Nec immerito, miraculo enim dignus est, qui maximus est omnium Deorum. Genus enim, omnium confusione manifestum est, de mundissima parte naturæ propagatum, signaque eorum sola pro omnibus esse, quasi capita. Species uero Deorum quas conformat humanitas, ex natura utraque conformata est, ex diuina quæ est prior, multoque diuiniore, & ex ea, quæ intra homines est, id est ex materia qua fuerunt procreata, vel fabricata, & non solum capitibus solis, sed membris omnibus, totoque corpore conformantur. Ita humanitas, semper uicina naturæ, & origini suæ, in illa diuinitatis imitatione perseuerat, ut sicut Deus, ac dominus, ut sui similes essent, Deos fecit æternos, ita humanitas Deos suos, ex sui uultus similitudine figuraret. A S G L E. Statuas dicis à Trismegiste? T R I S. Statuas à Asclepi, uides ne quatenus tu ipse diffidas, statuas animatas, sensu, & Spiritu plenas, tanta, & talia facientes; statuas, futurorum præcipientes, easque forte uertes omnes somniis, multisque alijs rebus prædicentes, imbecillitatesque hominibus facientes, easque curantes, tristitiamque pro meritis. An ignoras à Asclepi, quod Aegyptus imago sit cæli, aut quod est uerius translatio, & descriptio omnium, quæ gubernantur, atque exercentur in cælo? Et si dicendum est uerius, terra nostra totius mundi est templum. Et quoniam præscire cuncta prudentes decet, istud uos ignorare fas non est. Futurum tempus est, cum appareat Aegyptios, incassum, pia mente diuinitatem sedula religione seruasse, & omnis eorum sancta ueneratio, in irritum casura frustrabitur. Et terris enim, ad cælum, est recursum diuinitas, liquetur Aegyptus, terraque quæ fuit diuinitatis sedes, religione uiduata, numinum præsentia destituetur. Alienigenis enim religionem istam terramque complentibus, non solum neglectus religionum, sed quod est durius, quasi de legibus à religione, pietate, cultuque diuino, statuetur proscripserit, prohibito. Tunc terra ista sanctissima sedes delubrorum atque templorum, sepulchrorum erit mortuorumque plenissima. O Aegypte, Aegypte religionum tuarum sola supererunt uerba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus. & inhabitabit Aegyptum, Syrius, aut Indus, aut aliquis talis. Diuinitas enim repetet cælum, deserti homines toti morientur, atque Aegyptus Deo, & homine uiduata desere-
tur.

A S C L E P I V S

tur. Te uero appello sanctissimum flumen, rибique futura p̄dico, torrenti sanguine plenus ad ripas vs̄que erumpes, undæque diuinæ non solum polluentur sanguine, sed totæ rumpeatur, & uiuis multo maior erit numerus sepultorum, superstes uero qui erit, lingua sola cognoscetur Aegyptius, actibus uero videbitur alienus. Quid spes ò Asclepi? & his amplius, multoque deterius, ipsa Aegyptus suadebitur, imbueturque maioribus malis, quæ sancta quondam, & diuinitatis amantissima, Deorum in terra religionis suæ merito, sola seductio sanctitatis, & impietatis magistra, erit maximæ crudelitatis exemplum, & tunc tedio hominum non admirandus videbitur mundus, neque adorandus. Hoc totum bonum, quo melius nec est, nec fuit, nec erit, quod uideri possit, periclitabitur. Eritque tædium omnibus, ac per hoc contemnetur, nec diligetur totus hic mundus, Dei opus immutabile, gloriosa constructio, bonum, multiformi imaginum uarietate compositum, machina uoluntatis Dei; in suo opere sine inuidia suffragantis, omnium in unum, quem uenerari, laudari, amari denique à uidentibus possunt, multiforis adunata congestio. Nam & tenebræ præponentur lumini, & mors uita melior indicabitur, nemo suspiciet cælum. Religiosus pro infano, irreligiosus putabitur prudens, furiosus, fortis, pro bono habebitur pessimus. Anima enim, & omnia circum eam, quibus, aut mortalis nata est, aut immortalitatem se consecuturam esse præsumit, secundum quod uobis exposui, non solum risus, sed etiam putabitur uanitas. Sed mihi credite etiam periculum capitale constituetur in eum, qui se mentis religioni dederit. Noua constituentur iura, lex noua, nihil sanctum, nihil religiosum, nec cælo, nec cælestibus dignum audietur, aut mente credetur. Fit Deorum ab hominibus secessio dolenda, soli nocentes Angeli remanent, qui humanitati commixti, ad omnia audaciæ mala, miseris, manu iniecta compellent ad bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia quæ sunt animarum naturæ contraria. Tunc nec terra constabit, nec nauigabitur mare, nec cælum astrorum cursibus, nec siderum cursus constabit in cælo. Omnis uox diuina, necessaria taciturnitate mutescet, fructus terræ corrumpetur, nec fecunda erit tellus, & aer ipse mæsto torpore languescet. Hæc, & talis senectus ueniet mundi, irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum hominum. Cum hæc cuncta contigerint ò Asclepi, tunc ille dominus, & pater, Deus primipotens, & unus gubernator mundi, intuens in mores factaque uoluntaria, uoluntate sua, quæ est Dei, benignitas, uitijs resistens, & corruptelæ om-

nium errorem reuocans, malignitatem omnem, vel alluione diluens, vel igne consumens, uel morbis pestilentibus ubique per diuersa loca dispersis finiens, ad antiquam faciem mundum reuocabit, ut & mundus ipse adorandus uideatur, & mutandus. Et tanti operis effector, & restitutor Deus, ab omnibus, qui tunc erunt, frequentibus laudum præconijs benedictionibusque celebretur. Hæc enim mundi genitura, cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius, sanctissima, & religiosissima restitutio, peracto temporis cursu, quæ est, & fuit sine initio sempiterna. Voluntas enim Dei, caret initio, quæ eadem est, & ubique est sempiterna. A S C L E. Dei enim natura consilium, est uoluntatis bonitas summa, ò Trismegiste? T R I S M E. O Asclepi uoluntas a consilio nascitur, & ipsum uelle est, ex uoluntate. Neque enim impense aliquid uult, qui est omnium plenissimus, & ea quæ uult habet. Uult autem omnia bona, & habet omnia quæ uult, omnia autem bona, & cogitat, & uult, hic autem Deus eius boni imago, mundus. A S C L E. Bonus, ò Trismegiste? T R I S M E G. Bonus, ò Asclepi. ut ego te docebo. Sicut enim Deus omnibus speciebus, uel generibus, quæ in mundo sunt, distributor, dispensatorque est bonum, id est sensus, animæ, & uitæ, sic & mundus præstitor est, & tributor omnium, quæ mortalibus uidentur bona, id est alternationis partium, temporalium fructuum, natiuitatis, augmentorum, & maturitatis, & horum similitum. Ac per hoc, Deus supra uerticem summi cæli consistens, ubique est, omniaque circumspicit. Sic enim ultra cælum, locus sine stellis, ab omnibus rebus corpulentis alienus. dispensator, qui est inter cælum, & terram, locum obtinet, quem Iouem uocamus. Terræ uero, & mari dominatur Iuppiter Plutonium, & hic nutritor est animantium mortalium, & fructiferarum. Horum omnium uiribus fructus, arbusta, & terra uergetantur. Aliorum uero uires, & effectus per omnia quæ sunt, distribuuntur, Distribuentur uero, qui terræ dominantur, & collocabuntur in ciuitate, in summo initio. Aegypti, quæ à parte solis occidentis cõdetur, Ad quæ, terra, mariq; festinabit omne mortale genus. A S C L E. Modo tamen hoc tempore ubi isti sunt, ò Trismegiste? T R I S M E. Collocati sunt in maxima ciuitate, in monte Libyco, & hæc eousque narrata sint. De immortalibus uero, & mortali, modo differendum est. Multos enim spes timorque mortis, ueræ rationis ignarus excruciat. Mors igitur efficitur dissolutione corporis labore defessi, & numeri cõpleti, quo corporis membra, in uiam machinæ ad usus vitales aptantur. Moritur enim corpus, quando hominis uitalia ferre posse destiterit.

Hoc

Hoc ergo mors, corporis dissolutio, & corporalis sensus interitus. De quo sollicitudo superuacua est. Sed alia necessaria, quam, aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. Audi ergo ò Asclepi.

Cum fuerit animæ à corpore facta discessio, tunc arbitrium examenque meriti eius transilier in summâ dæmonis potestatem, isque eam cum piâ, iustamque, prouiderit, in sui competentibus locis, manere permittet. Si autem delictorum illitam maculis, vitiisque oblitam viderit, desuper ad ima deturbans, procellis, turbidibusque aeris, ignis, & aquæ, sæpe discordantibus tradet. Atque inter cælum, & terrâ mundanis fluctibus in diuersa semper æternis pœnis agitata raptabitur. Vt in hoc oblitam animæ æternitas, quod sit immortalis sententia æterni iudicio subiugata. Ergo ne his implicemur, cauendum, venerendum, timendumque esse cognosce. Incredibiles enim post delicta cogentur credere, non uerbis, sed exemplis, nec minis, sed ipsa passione pœnarum. **A S C L E.** Non ergo Trismegiste hominum delicta sola, humana lege puniuntur. **TRISM.** Primo enim, ò Asclepi terrena omnia quæ sunt, mortalia sunt. Nunc omnia etiam quæ sunt rationi corporali uiuentia, & à viuendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia pro uitæ meritis, aut delictis, pœnis obnoxia, tanto post mortem læuiores subiiciuntur, quanto multa forsitan fuerunt celata dum uiuerent. Præcia etenim rerum omnium diuinitate reddentur, perinde ut sint pro delictorum qualitatibus pœnæ. **A S C E P.** Qui sunt digni maioribus pœnis, ò Trismegiste? **TRIS.** Qui damnati humanis legibus, uitam uiolenter amittunt, ut non naturæ animam debitam, sed pœnam pro meritis reddidisse videantur. Contra iusto homini in Dei religione, & summa pietate præsidium est. Deus enim tales ab omnibus tutatur malis. Pater enim omnium, & dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Non ubi sit loco, nec qualis qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligentia, mentis illuminans, qui discussis ab animo errorum tenebris, & veritatis claritate percepta, tota se sensu intelligentiæ diuinæ commiscet, cuius amore à parte naturæ, qua mortalis est, liberatus immortalitatis futuræ concipit fiduciam. Hoc ergo inter bonos, malisque distabit. Vnusquisque enim pietate, religione, prudentia, cultu, & ueneratione Dei clarescit, quasi oculis uera ratione perspecta, & fiducia credulitatis suæ, tantum inter homines præstans, quantum sol cæteris astris lumine suo antestat. Ipse enim sol non tam magnitudine numinis, quàm diuinitate, & sanctitate, cæteras stellas illuminat. Secun-

dum enim Deum hunc crede, ò Asclepi cætera gubernantem, omniaque mundana illuminantem animalia, siue animantia, siue inanimantia. Si enim animal mundus, uiuens semper, & fuit, & est, & erit, nihil in mundo mortale est. Viuentis etenim uniuscuiusque partis, quæ in ipso mundo, sicuti in vno eodemque animali semper uiuente, nullus est mortalitatis locus. Ergo uitæ æternitatisque Deus ipse esse debet plenissimus, si semper eum uiuere necesse est. Sol ergo, sicut mundus sempiternus, sic & ipse semper gubernator vitalium, vel totius uiuacitatis eorum frequentator, & dispensator est. Deus ergo uiuentium, uel uitantium, quæ sunt in mundo sempiternus gubernator est, ipsiusque uitæ dispensator æterus. Semel autem dispensauit æterna lege cunctis vitalibus uitam præstans, hoc more quo dicam. In ipsa uiuacitate æternitatis, mundus agitur, & ipsa uitali æternitate, locus est mundi, propter quod non corrumpetur aliquando, stabili sempiternitate uiuendi circumuallatus, & quasi constrictus ipse mundus. Est igitur dispensator uitæ omnibus, quæ in se sunt, & est locus omnium, quæ sub sole gubernantur, cuius mundi commotio ex duplici constat effectu. Viuificatur enim ipse extrinsecus ab æternitate, uiuificatque ea quæ intra se sunt, omnia differentia, numeris, & temporibus statutis, atque infixis, cuncta per solis effectum, stellarumque discursum, omnia temporalia ratione, diuinaque lege conscripta. Terrenum autem tempus, aeris qualitate, æstuumque, frigorisque uarietate dinoscitur. Cæleste uero recursionibus syderum ad eadem loca, temporaria conuersione recurrerium, & mundus est receptaculum temporis, cuius cursu, & agitatione uegetatur. Tempus autem ordine seruatur. Ordo, & tempus inuolutione omnium rerum quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt. Cunctis ergo ita se habentibus, nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascentium, nec cælestium, nec terrenorum. Solus enim Deus, & merito solus, ipse in se, & à se, & circum se, totus est plenus atque perfectus, isque sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu, nec loco moueri potest, cum in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus, nisi aliquis audeat dicere ipsius commotionem in æternitate esse, sed magis, & ipsa immobilis æternitas, in quâ omnium temporum agitatio reuocat, & ex qua omnium temporum agitatio sumit exordium. Deus igitur stabilis fuit, semperque est, & cum eo similiter æternitas consistit. Mundum uero non natum, quem recte sensibilem dicimus intra se habet. Huius Dei imago hic mundus effectus est æternitatis imitator. Habet autem tempus stabilitatis suæ uim atque natu-

ram, quamvis semper agitetur, ea ipsa in se reuertendi necessitate. Itaque quamvis sit æternitas, stabilis, immobilis, atque fixa, tamen quoniam, quod mobile est tempus, in æternitatem semper reuocatur agitatio, eaque mobilitas ratione temporis uertitur, efficiturque, ut & ipsa æternitas immobilis quidem sola, per tempus in quo ipsa est, & est in eo, omnis agitatio videatur agitari. Ergo sic efficitur, ut & æternitatis stabilitas moueatur, & temporis stabilis mobilitas fiat, fixa lege currendi. Sic; & Deum agitari credibile est in seipsum eadem mobilitate stabilitatis. In magnitudine enim ipsius est immobilis agitatio. Hoc ergo quod est tale, quod non subijcitur sensibus, in finitum, incomprehensibile, inæstimabile est, nec sustineri, nec ferri, nec indagari potest. Vnde enim, & quo, & ubi, aut quomodo, aut quale sit, incertum est. Fertur enim in summa stabilitate, & i ipso stabilitas sua, seu Deus, seu æternitas, seu uterque, seu alter in altero, seu uterque in utroque sint. Propter quod æternitas sine definitione est temporis. Tempus autem quod definitur, potest vel numero, vel alternatione, vel per alterius ambitudinem rediens, æternum esse. Vtrunque ergo infinitum, utrumque videtur æternum. Stabilitas enim, ut pote defixa, quo sustinere quæ agabilia sūt possit, beneficio firmitatis, merito obtinet principatum. Omnium enim quæ sūt, primordium Deus est, & æternitas. Mundus autem, quod sit mobilis, non habet principatum. Præuenit enim mobilitas stabilitatem suam in legem agitationis sempiternæ habendo immobilem firmitatem. Omnis ergo sensus diuinitatis, immobilis, ipse in stabilitate sua se commouet. Sanctus, & incorruptus, & sempiternus est, & siquid melius potest nuncupari, Dei summi ipsa voluntate assistens æternitas plenissimus omnium sensibilium, & totius disciplinæ consistens, ut ita dixerim, cum Deo. Sensus uero mundanus receptaculum est omnium sensibilium, & specierum, & disciplinarum. Humanus uero, ex memoriæ tenacitate, quod memor sit omnium, quas gesserit, rerum. Usque ad humanum tamen animal sensus diuinitatis descendendo peruenit. Deus enim sensum summum, diuinumque cunctis confundi noluit, ne erubesceret commixtione aliorum animantium. Intelligentia enim sensus humani qualis, aut quanta sit, tota est in memoria præteritorum. Per eam enim memoriæ tenacitatem, gubernator effectus est terre. Intellectus autem naturæ qualitate, & sensus mundi ex omnibus quæ in mundo sensibiliba sunt, poterit peruideri. Aeternitas quæ secunda est ex sensibili mundo, sensus datus, qualitasque dinoscitur, at intellectus, qualita-

tis, qualitasque sensus summi Dei, sola ueritas est, cuius ueritatis in mundo, ne quidem extrema lineæ umbra dinoscitur. Vbi sūt mendacia, ubi genitura, ubi errores uidentur. Vides ergo, o Asclepi in quibus constituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere. Sed tibi Deus summe gratias ago, qui me uidentæ diuinitatis tuæ illuminasti lumine, & vos, o Tati, & Asclepi, & Ammon intra secreta peccatoris diuina mysteria silentio tegite, & tacurnitate seruate. Hoc enim differt intellectus à sensu mundi, intelligendam, & dinoscendam mentis præuenit intentionem. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, & Deos noscendos, qui supra se sūt, & sic contingit hominibus, ut quasi per caliginem quæ in cælo sūt, uideamus, quantum possibile est per conditionem sensus humani. Hæc autem intentio angustissima est peruidendis tantis bonis. Latissima uero cum uiderit felicitate conscientia. De inani uero, quod eriam magnum uideatur esse quamplurimis, sic sentio. Inane nec esse aliquid, nec esse potuisse, nec futurum uquam. Omnia enim mundi sūt membra plenissima, ut ipse mundus plenus sit, atque perfectus corporibus, qualitas formaque diuersis speciei suam habentibus, & magnitudinem. Quorum unum est alio maius, aut alio minus, & ualitudine, & tenuitate diuersa. Nam & quædam eorum validiora uidentur, sicut & maiora, minora autem, & tenuiora, aut uix, aut omnino uideri non possunt, quas solum esse atrectatione cognoscimus. Vnde contingit multis credere hic, non esse corpora, sed inanes locos, quod est impossibile. Sicut enim quod dicitur est extra mundum, si tamen est aliquid (nec enim istud credo) sic ab eo plenum esse intelligibilium rerum, id est diuinitatis suæ similitum. Ut hic etiam sensibilis mundus qui dicitur, plenissimus sit corporum, & animalium, naturæ suæ, & qualitatibus conuenientium, quorum facies non omnes uidemus, sed quædam ultra modum grandes, quædam breuissimas, aut propter spatij interiecti longitudinem, aut quod acie sumus obuia, tales nobis esse uideantur, aut omnino propter nimiam breuitatem à multis non esse credantur. Dico nunc dæmonas, quos credo commemorari nobiscum, & heroas, quos inter aeris purissimam partem supra nos, & terram, ubi, nec nebulis loons, nec ex signorum aliorum agitatione commotio. Propter quod, o Asclepi inane nihil esse dixeris, nisi cuius rei inane sit. Hoc quod dicis inane, prædixeris, ut inane ab igne, & ab aqua, & ab his similibus. Quod & si contigerit uideri, quid inane possit esse a rebus huiusmodi, quamvis breuue sit, uel magnum quod inane uideatur, spiritu

itru tamen, & aere in vacuum esse non possit. Similiter vero de loco dicendum, quod uocabulū solum intellectu caret. Locus enim, ex eo cuius est; quid sit apparet. Principali enim nomine dempto, significatio mutatur. Quare aquæ locus, ignis locus, aut his similia recte dicimus. Sicut enim inane esse aliquid impossibile est, sic, & locus solus quid sit dinosci non potest. Nam si posueris locum sine eo cuius est, inanis uidebitur locus, quem in mundo esse non credo. Quod si inane nihil est, nec per se, quid sit locus apparet, nisi ei, aut longitudes, aut latitudes, aut altitudes addideris, ut corporibus hominum signa. His uero sic se habentibus, & Asclepi, & vos qui adestis, scitote intelligibilem mundum, & Deum, qui mentis solo obtutu dinoscitur esse incorporalem, nec eius naturæ misceri posse aliquid corporale, id est quod possit qualitate, quantitate, numerisq; dinosci. In ipso enim nihil tale consistit. Hic ergo mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum est omnium sensibilibus specierum, qualitatū, vel corporum, quæ omnia sine Deo vegetari non possunt. Omnia enim Deus, & à Deo omnia, & eius voluntatis omnia. Quod totum est bonum, decens, immutabile, & prudens, & ipsi soli sensibile, atque intelligibile, & sine hoc, nec fuit aliquid, nec est, nec erit, Omnia enim ab eo, & in ipso, & per ipsum, & multiformes qualitates, & magnæ quantitates, & omnem mensuram excedentes magnitudes, & unisformes species, quas si intellexeris, & Asclepi, gratias acturus es Deo. Si totum animaduertes uera ratione, perdisces mundum ipsum sensibilem, & quæ in eo sunt, omnia à superiore illo mundo, quæ si ex uestimento eius contacta. Vnum quodque enim genus animalium, & Asclepi, cuiuscunque, uel mortalis, uel immortalis, uel rationalis, siue sit animans, siue sine anima sit, prout enique est genus, sic singula sui generis imagines habent. Et quamuis unum quodque animalis genus omnem sui generis possideat formam, in eadem tamen sui forma, singula dissimilia sunt. Species enim quæ diuina est, incorporalis est, & quicquid mente comprehenditur. Cum itaq; hæc duo, ex quibus constat forma, & corpus, incorporalia sint, impossibile est unquamq; formam alteri similitam nasci, horarum, & climatum distantibus punctis. Sed immutantur toties quot hora momenta habet circuli circumcurrentis, in quo est ille omniformis quem diximus Deus. Species ergo permanet, ex se toties, pariens imagines rãtas, tamque diuersas, quanta habet conuersione mundi momenta, qui mundus in conuersione mutatur. Species uero, nec mutatur, nec con-

uertitur. Sic generum singulorum formæ sunt permanentes, in eadem forma sua dissimiles. ASCLEPI. Er mundus speciem mutat, & Trismegiste? TRISME. Vides ergo, & Asclepi ubi omnia quasi dormienti esse narrata. Quid est enim mundus, aut ex quibus constat, nisi ex omnibus natis? Ergo tuis dicere de cælo, & terra, & elementis. Nam: quæ alia magis frequenter mutantur in species, cælum humescens, uel fordescens in una cæli specie, hæc sunt quæ sepe alternantur species. Terra uero suæ speciei multas immutationes semper habet, & cum parturit fruges, & cum eadem partu nutriat suo, tuti reddit omnium fructuum uarias diuersasque qualitates, & quantitates, ac stationes, & cursus ad omnes arborum, florum, baccarum qualitates, odores, sapes, species. Ignis etiam facit conuersiones plurimas, atq; diuersas. Solis enim, & lunæ omniformes imagines. Sunt autem quasi speculorum nostrorum similes, imaginum similitudines, æmulo splendore reddentium. Sed iam de talibus sint satis dicta. Iterum ad hominem, rationemq; redeamus, ex quo diuino dono, homo animal dictum est rationale. Minus autem miranda, & si miranda sunt quæ de homine dicta sunt, sed omnium mirabilium vincit admirationem, quod homo potuit inuenire naturam, eamque efficere. Quoniam ergo proauis nostri multum errabant contra orationem Deorum increduli, & non animaduertentes ad cultum, religionemq; diuinam, inuenerunt artem qua Deos efficerent, cui inuentæ adiunxerunt uirtutem, de mundi natura conuenientem, eaque miscentes, & quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum, uel Angelorum, eas indiderunt imaginibus suis; diuinisq; mysteriis, per quas sola idola, & beneficiendi, & malefaciendi vires habere potuissent. Auus enim tuus, & Asclepi medicinæ primus inuentor, cui templum consecratum est in monte Libyæ, circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mundanus homo, id est corpus, reliquus enim, uel potius totus, si est homo totus in sensu uitæ melior, remeauit in cælum, omnia etiam nū adiuuata hominibus præstans infirmos numine suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere. Hermes, cuius nomine auitum mihi nomen est, sibi cognomen patrium consistens, omnes mortales undique uenientes adiuuat, atque conseruat. Ipsi uero Osirin, quæ multa bona præstare propitios, tantum obesse scimus iratos. Terrenis enim Diis atque mundanis facile est irasci, ut pote sint ab hominibus facti, atque compositi, extraque naturam. Vnde contingit ab Aegyptiis hæc sancta animalia nuntupari, & p singulas ciuitates

A S C L E P I V S

coli eorum animas, quorum sunt consecratae uiuentes, ita ut eorum legibus incolantur, & eorum nominibus nuncupentur. Per hanc causam, ð Asclepi quæ alijs colenda videntur, atq; veneranda, apud alios dissimiliter habentur, ac propterea bellis se laceßere Aegyptiorum ciuitates solent. A S C L E P. Et horum Trismegiste Deorum, qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas? T R I S M E. Constat, ð Asclepi de herbis, de lapidibus, & de aromatibus vim diuinitatis naturalem habentibus in se, & propter hanc causam sacrificijs frequentibus oblectantur, hymnis, & laudibus, & dulcissimis sonis in modum cœlestis harmoniæ concinentibus, ut istud, quod est cœlesti vsu, & frequentatione illectum, in idola possit lætum humanitas patiens, longa durare per tempora, sic Deorum actor est homo, & ne putes fortuitos effectus esse terrenorum Deorum, ð Asclepi, Dij cœlestes inhabitant summa cœlestia, vnusquisque per ordinem, quem accipit complens, atq; custodiens. Hi vero nostri sigillatim quædam curantes, quædam præuidentes, quædam sortibus, & diuinatione prædicentes, hic pro modo subuenientes humanis, quasi amica cognatione auxiliantur. A S C L E. Quam ergo partem rationis *ειμαρμένην*, vel fata incolunt. O Trismegiste, si cœlestes Dij dominantur, terreni incolunt singula, quam *ειμαρμένην* nuncupamus? T R I S M E G. O Asclepi ea est necessitas omnium quæ geruntur, semper sibi catenatis nexibus iuncta. Hæc itaque est, aut effectrix rerum, aut summus Deus, aut ab ipso Deo, qui secundus effectus est Deus, aut omnium cœlestium, terrenarumque rerum, firmata diuinis legibus disciplina. Hæc itaque *ειμαρμένην*, & necessitas, ambæ sibi inuicem indiniduo connexæ sunt glutino, quarum prior *ειμαρμένην* rerum omnium parit initia. Necessitas vero cogit ad effectum, quæ ex illius primordijs dependet. Has ordo consequitur, id est contextus, & distinctio temporis rerum perficiendarum. Nihil est enim, sine ordinis compositione. In omnibus istis mundus iste perfectus est. Ipse enim mundus ordine gestatur, vel totus constat ex ordine. Hæc ergo tria, *ειμαρμένην* id est fatum, necessitas, ordo, uel maxime Dei nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne velle, & nolle diuinitus auersum est totum. Nec ira etenim commouetur, nec fleantur gratia, sed seruiunt necessitati rationis æternæ, quæ æternitas inauerßibilis, immobilis, insolubilis est. Prima ergo *ειμαρμένην* est, quæ ueluti iactò semine, futurorum omnium suscipit prolem. Sequitur necessitas, qua ad effectum coguntur omnia. Tertius ordo textum seruans earum rerum quas *ειμαρμένην* necessitasque disponit. Hæc ergo æternitas

quæ nec cœpit esse, nec desinet, quæ fixa immutabili lege currendi sempiterna commotione seruetur, oriturque, & occidit alterna sæpe per membra, ita ut variatis temporibus, iisdem quibus occiderat membris, oriatur. Sic enim, & rotunditatis uolubilis ratio, ut ita sint sibi coarctata cuncta, ut quid sit uolubilitatis initium ignores, cum omnia se semper, & præcedere, & sequi videantur. Euentus autem vel fors, insunt omnibus per mixta mundanis. Dicitur est nobis de singulis, ut humanitas potuit, ut uoluit, permisitque diuinitas. Restat hoc solum nobis, ut benedicientes Deum, orantesque ad curam corporis redeamus. Satis enim de diuinis rebus tractantes, mentem uelut animi pabulis saturauimus.

De adyto uero egressi, cum Deum orare cœpissent, in austum respicientes erant. Sole etenim occidente, cum quis Deum orare uoluerit, illuc debet respicere, sicut & sole oriente, in eum qui subsolanus dicitur. Iam ergo dicentibus præcationem, Asclepius ait, submitta uoce orati suggeramus patri, quod iusserit, ut thure adito, & pigmentis, præcem dicamus Deo. Quæ Trismegistus audiens, atque commotus ait, melius, melius ominare, ð Asclepi. Hoc enim sacrilegijs simile est, cum Deum roges, thus atque cætera incendere. Nihil enim deest ei, qui ipse est omnia. Sed nos agentes gratias, adoremus. Hæc enim sunt summæ incensationes Dei, cum aguntur grates à mortalibus.

Gratias tibi agimus summe, & exuperantisime. Tua enim gratia tantum sumus cognitionis tuæ, lumen consecuti. Nomen sanctum, & honorandum, nomen unum, quo solus Deus est benedicendus, religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem, & religionem, & amorem, & quæcunque est dulcior efficacia præbere dignaris, & donas nos sensu, ratione, intelligentia. Sensu, ut te cognoscamus. Ratione, ut te suspicionibus indagemus. Intelligentia, ut te cognitione cognoscetes gaudeamus, ac numine saluati tuo gaudeamus, quod nobis te ostenderis totum gaudeamus, quod nos in corporibus sitos, æternitate fueris consecrare dignatus. Hæc est enim sola humana gratulatio, cognitio maiestatis tuæ. Cognouimus te, & lumen maximum solo intellectu sensibili. Intelleximus te, ð uitæ uera uia, ð natorum omnium sæcunda generatio. Cognouimus te totius naturæ, tuo conceptu plenissime, cognouimus te æterna perseveratio. In omni enim ista oratione, adorantes bonum bonitatis tuæ, hoc tantum deprecamur, ut nos uelis seruare perseverantes in amore cognitionis tuæ, & nunquam ab hoc genere uitæ separari. Hoc optantes conuertimus nos ad puram, & sine animalibus cœnam.

F I N I S.

FRANCISCI PATRICII

Asclepius .

Ares Asclepius, videtur Hermes Trismegistus, in suis qui supersunt libellis nominare. In Minerua, Asclepium Vulcani F. qui medicinae fuerit inuentor. *Ἰατρικῆς δ' Ἀσκληπιός, ὁ Ἡραίου.* Medicinae vero Asclepius vulcani. *Ποιητικῆς δ' Πάλιν, ὁ Ἀσκληπιός Ἰμούθης.* Poetices rursus Asclepius Imuthes. quem antea etiam spanum nominauerat. *Καὶ ὁ Ἀσκληπιός, ὁ Ἰμούθης πωπός.* Et Asclepius Imuthes spanus. Saepe autem alibi, Asclepium sine cognomine ullo, non solum nominat, verum etiam interlocutorem, cum filio Tato, sibi in dialogis interponit, & integros quandoque ad eum dirigit. Et eius nomine aliquos inscribit. Sicuti & epistolam vnam ad eum scribit. Duo sunt praecipue Asclepij nomine inscripti. Alter, cui titulus, sermo Catholicus, siue vniuersalis. Quem Steuchus, ait, vocari Asclepium. Candalla, ad Tatium fuisse scriptum inquit. Sed perperam vtrumque. Nam eius initium quod erat apud Stobaeum, & nos suo loco restituumus, clare ad Asclepium est directum. Sicuti & ille cui titulus. Quod in solo Deo bonum. Et alius de Intellectione, & sensu. Simul cum eo qui clauis appellatur. Videtur autem Hermes, hunc Asclepium paulo minus, quam Tatum filium adamasse. Filio namque, ex iis qui extant, septem dicauit libellos. Asclepio uero quinque Inter quos ille est, quem Apuleius Latinum fecit. Supersunt etiam fragmenta quaedam ex libellis ei dicatis, sicuti alia quoque ex iis quos Tato inscripsit, quae omnia sunt a nobis in Hermetem, hoc volumine relata. Videtur autem hic Asclepius, tertius quidam a duobus illis quos nominauimus esse. Nam illorum alterum, Medicinae; alterum Poetices

fuisse inuentores asserit. At cum hoc tertio, nusquam vel de medicina, vel de poetica colloquitur. Sed de summa vbiq; philosophia. Neque apparet illos Hermetis discipulos fuisse. Hic autem primo suo libello, eius discipulum se facit. extant autem sub eius nomine libelli tres. Quos non videtur Steuchus, ni fallimur, cognouisse. Ficinus certe eis caruit. Candalla non nisi primum habuit. Turnebus tres excussit. Et calci prioris fragmentum quoddam, ex alio libro, assuit, sine quo eum Candalla edidit. De tribus his libellis, primus quidem & tertius, digni videntur, quibus Hermetis auditor fuerit author. Sed secundus, quamuis ab eo tertius pendere videatur, suppositus possit existimari. Neque enim, quod titulo promittit, praestat, quod tantum virum decere non videtur. Et praeterea Fidas in eo nominatur. Qui sculptor Periclis tempore fuit Athenis. Cui Hermes, & auditor eius, non potuit esse contemporaneus. Sed quia non uti sculptor, (quod fuit) sed uti Musicus nominatur, verisimile fuerit, vel alium hunc Fidiarum Aegyptium, & Musicum fuisse. Vel nomen hoc, librariorum incuria, in Aegyptii Musici locum irrepsisse. Sed & quod ait, citharedo cuidam contigisse dum caneret in agone loco chordae, quae ei defuit, citharam suppleuisse cantionem, apud Graecos id euenisse non pauci scribunt. Nisi quis dicat, id prius Aegyptio alicui accidisse, quod Graeci, ut alia multa, ad se transtulerint. Sed ut cumque id sit, non satis videtur is libellus tanti viri discipulo esse dignus. Sed primo cur & quomodo titulus, *Ὀροι*, definitiones? congruat, nulla certa ratio videtur reddi posse. Neque enim quae subdun-

eur, definitiones sunt. neque his tribus libellis definitiones vlla, aut doceatur, aut traduntur. Nisi quis dicat, in libris his, quorum titulos anteponit, definitiones, vel traditas ab eo fuisse vel tractatas. Tituli autem sunt hi. De Deo, De diuina essentia. De intelligibili essentia. De materia. De œconomia plenitudinis septem stellarum. De Sole. De Fato. De Homine. De homine qui est secundum imaginem. Non enim sunt hæc in hisce tribus libellis disputata. Sed necesse est, eum hosce titulos præposuisse, vt index quasi esset libellorum aliorum quos scripsisset. Vel eorum ipsorum quos initio primi aut se

Ammoni Regi-transmisisse. Vel verius, ad eum misisse, magnum vt inquit sermonem, qui esset tamquam summa & commentarium eorum, quos nominat librorum nouem, a scriptorum. Primus autem tum apud Candalam, tum apud Turnebum proprio caret titulo, seu hypothesi, quam duo sequentes habeat. Si quid verò audete in alteris liceat, ex rebus quæ in eo disputantur prolixius. De Sole, & Demonibus, ausi sumus titulum præfigere. Si cui non placeat, pro non posito habeat. Et interpretationem nostram omnium trium, & quo animo, suscipiat.

ΟΡΟΙ ΑΣΚΛΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΜΜΟΝΑ
ΒΑΣΙΛΕΑ.

Περὶ ἡλίου, καὶ δαϊμόνων.

A S C L E P I I

AD AMMONEM
REGEM.

De Sole, & Dæmonibus.

BIBLION A.

LIBER I.

Εγάν σοι λόγον ὁ βασιλεὺς δι-
 πεμψάμεν, πάντων ἧς ἄλλων
 ὡς περ κορυφῶν καὶ ὑπόμνη-
 μα, οὐ χεῖρ ἢ τὴν πολλῶν δό-
 ξαν συγκοιῶμον, ἔχοντα δὲ
 πολλῶν ἐκείνοις ἀντίθεξιν.
 Φανήσεται γὰρ σοι καὶ τοῖς ἑ-
 ρμῆς ἐνίοις λόγοις ἀντίφανος. Ἐρμῆς μὲν γὰρ ὁ
 ἐμὸς διδάσκαλος πολλάκις μοι διαλεγόμενος, καὶ
 ἰδίᾳ, καὶ τὴν ἴατον ἐνίοτε παρόντος, ἔλεγε ὅτι δό-
 ξη τοῖς ἐντυγχάνουσί μου τοῖς βιβλίοις ἀπλου-
 ράτη ἢ ἢ σωήλαξις, καὶ σαφής. ἐκ δὲ τὴν ἑ-
 φαντίων, ἀσαφής οὖσα, καὶ κεκρυμμένον ἢ νοῦν
 ἧς λόγων ἔχουσα, καὶ ἐτι ἀσαφές ἢ, ἢ ἑλ-
 λῶν ὑπεροχὴν βουληθέντων τῶν ἡμετέραν διά-
 λαλον, εἰς τῶν ἰδίᾳν μεθερμηνεύσαι, ὅπερ ἔσται
 τὴν γεγραμμένων μεγίστη διαστροφή τε, καὶ ἀσα-
 φη. ὁ ἢ λόγος τῆν πασφῶν διαλέκτῳ ἑρμηνεύ-
 ῶμος, ἔχει σαφὴ ἢ τὴν λόγων νοῦν. Καὶ γὰρ αὐ-
 τὸ τὸ τῆς φωνῆς ποιόν, καὶ ἢ τὴν αἰγυπτίων ὀ-
 νομάτων δυνάμεις, ἐν ἑαυτῇ ἔχει τὴν ἐνεργίαν
 τῶν λεγομένων. ὅσον οὖν δυνατὸν ὄξί σοι βα-
 σιλεὺς, πάντα δὲ δυνάσαι, τον λόγον διαση-
 ρισον ἀνερμηνεύδτον, ἵνα μήτε εἰς ἑλλῶνας ἐλ-
 θῆ τοιαῦτα μυστηρία, μήτε ἧς ἑλλῶν ὑπε-
 ρφανος φράσις, καὶ ἐκλελυμένη, καὶ ὡς περ
 κεκαλωτισμένη, ἐξίτηλον ποιήσῃ τὸ σεμνόν,
 καὶ σίβαρόν, καὶ τῶν ἐνεργητικῆν ἧς ὀνομά-
 των φράσις. ἑλλῆνες γὰρ ὁ βασιλεὺς, λόγους
 ἔχουσι καιροῦς, ἀποδείξων ἐνεργητικούς. Καὶ
 αὐτῶ ἐστὶν ἑλλῶν φιλοσοφία, λόγων ἴσος.
 Ἡμῶς δὲ, οὐ λόγοις χρωμέθα, ἀλλὰ φωναῖς
 μεγίσταις ἧς ἔργων. Ἀρξομαι δὲ τοῦ λόγου ἐν-
 δειν, τὸν θεὸν ὀπκαλεσάμενος τὸν ἧς ὄλον δε-
 σπότην, καὶ ποιητῶν, καὶ πατέρα, καὶ πε-
 ρίβαλον, καὶ πάντα ὄντα τὸν ἑνα, καὶ ἑνα ὄν-
 σα τὰ πάντα. Τῶν πάντων γὰρ τὸ πλήρωμα,
 ἐν ὄξί, καὶ ἐν ἐνί, οὐ δῶτερουῶντος τοῦ ὄξος,
 ἀλλὰ ἀμφοτέρων ἑνός ὄντος. Καὶ τοῦτόν μοι τὸν

Agnum tibi sermonem o Rex
 transmisi, omnium aliorum
 veluti summam, & commē-
 tarium. Non secundum vul-
 gi opinionem cōpositū. Sed
 habentem, multas contra il-
 lum demonstrationes. Videbitur. n. tibi qui-
 busdam etiam meis sermonibus cōtradidere.
 Hermes namque doctor meus, sepe est mecū
 collocutus. & separatim, & aliquando Tatios
 presente dicebat, quod uidebitur ijs qui meis
 libris occurrerent, & simplicissima esse composi-
 tio, & clara. Sed e contra, etiam obscura, & ab-
 sconditam sermonum intelligentiam habere,
 & præterea obscurissima, cum postea Greci vo-
 luerint nostram dialectum, in propriam inter-
 pretari. Quæ res erit, eorum quæ scripta sunt,
 maxima peruersio, & obscuritas. Sed sermo,
 paterna lingua traditus, habet claram sermo-
 num intelligentiam. Nam ipsamet vocis qua-
 litas, & Aegyptiorum nominum vis, in se ipsa
 habet, eorum quæ dicuntur euidentiam. Quæ
 tum ergo fieri possit, tibi o Rex, omnia autem
 potes, sermonem eum serua non conuersum.
 ut neque ad Græcos talia mysteria perueniāt,
 neque Græcorum superba phrasis, & soluta,
 & quasi exornata, nominum nostrorū graui-
 tatem, & venerandam efficaciam reddat exi-
 lem, & euanidam. Græci namque o Rex, ser-
 mones habent nouos, demonstrationem esse-
 ctiores. Et hæc est Græcorum philosophia, stre-
 pitus. Nos vero, rationibus non vrimur. Sed
 rerum, & operum vocibus maximis. Incipiam
 autem hinc sermonem, Deum prius inuocans
 vniuersorum dominum, & factorem, & patrē,
 & custodem. Vnum qui sit omnia & qui om-
 nia sit vnus. Omnium enim plenitudo, vnum
 est, & in vno, non secundum locum tenente v-
 no, sed vtroque vnum existente. Et hanc men-
 tem

ASCLEPII

rem custodi mihi o rex per totum sermonis & operis discursum. Nam si quis tentet, omnia & vnum quod videatur, idem esse, ab separare, capiens, appellationem hanc, omnia de multitudine, & non de plenitudine, quod est impossibile. Omne. n. ab vno soluens, perdet vniuersum. Omnia namq; vnum esse oportet, si quidem vnum est. Est aut. & numquam cessat vnum esse, vt plenitudo soluatur. Videas in terra multos aquarum fontes & ignis, scaturientes, in mediterraneis partibus, & in eodem, tres naturas quæ cernuntur, ignis, aquæ, terræ ab vna radice pendentes. Ita q; vniuersæ materiæ credatur esse pœnu. & emittit quidem eius abundantiam, a superis e cōtra habet suam hyparxin. Sic. n. cœlum & terram operator semper ducit, dico vero, sol, essentiam quidē demittent, materiam vero attollens: & circa se ipsum, & in se ipsum omnia trahēs, & a se ipso omnia omnibus tribuens, etiā lumē abundantissimum largitur. Ipse. n. est, cuius bonæ operationes, non solū in cœlo, & aere, sed & in terra, in imum profundum & abyssum penetrat. Si veto aliqua, etiam est intelligibilis essentia, ea est huius plenitudo & moles, cuius receptaculum fuerit huius lumen. Vnde aut hęc, aut constituitur, aut influit, ipse solus nouit. vel quia ipso loco, & natura propē se ipsum existens, non a nobis conspicitur cogit nos per coniecturas intelligere. speculatio vero eius, non est coniectantis, sed ipsa visio splendidissima circūlustrat vniuersum mundū, superpositum. Medius. n. collocatus, coronat mundum. & veluti auriga bonus, mundi currum firmat in se & colligit sibi, ne forte, sine ordine feratur. Sunt aut habentæ vita, & anima, & spiritus, & immortalitas, & generatio. Permittit igitur eum vt feratur non procul a se. Sed si verum oporteat dicere, secum. Atq; hoc modo operatur omnia. Immortalitas quidem perpetuā permanentiam contribuit. Et superæ circumferentiæ lucis suæ, quantum emittit, ex altera parte quæ cœlum aspicit, immortales mundi partes nutrit. Ea vero quæ totum continet, & collustrat, aquæ & terræ & aeri, molem vitificans, commouens generationem, & mutationes. Quæ in his mundi partibus sunt animalia helicis in modum transmutans & transformans genera, generum in se mutuo, & specierum species, resistente mutua mutatione, sicuti in magnis corporibus operans efficit. Omnis enim corporis permanentia, mutatio est. Immortalis quidem corporis indissolubilis est. mortalis vero, cum dissolutione. Et hęc differentia est immortalis ad mortalem. Sicut vero lumē ipsius copiosum est, sic & animalium ab eo facta generatio, copiosa quædā est, & loco, & abundantia & citra dissolutionē.

τὸν τοῦν διατήρησον ὁ βασιλεῦ, παρ' ἑλλήνων τοῦ λόγου πραγματείαν. εἰάν γάρ τις διακρίσῃ τὰ πάντα καὶ ἐν δοκοῦντε καὶ ταυτὸν ἢ) τοῦ ἐνός χωρίσαι, ἐκδέξασθαι τὴν ἢ) πάντων προσηγορίαν ἐπὶ πληθους, οὐκ ἐπὶ πληρώματος, ὅπερ ἐστὶν ἀδιώατος, τὸ πᾶν γὰρ τοῦ ἐνός λύσας, ἀπολέσει τὸ πᾶν. πάντα γὰρ ἐν ἢ) δῆ, εἴγε ἐν ἔστιν ἐστὶ δὲ, καὶ οὐδέποτε παύεται ἐν ὄντα, ἵνα τὸ πλήρωμα λυθῇ. ἴδοις ἂν ἐπὶ τῇ γῆ πολλὰς πηγὰς ὕδατων, καὶ πυρὸς ἀναβρυούσας ἐν τοῖς μεσοταῖοις μέρεσι· καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τὰς τρεῖς φύσεις δρωμένας, πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς, ἐκ μιᾶς ρίζης ἠρτημένας. ὅθεν καὶ πάσης ὕλης πεπίεσται ἢ) ταμίειον. καὶ ἀναδίδοσι μὴ αὐτῆς τὴν χρησίαν. ἀνταπολαμβάνει ἢ) τὴν ἀνάδεν ὑπαρξίν· οὕτω γὰρ οὐρανὸν καὶ γῆν ἄγει ὁ δημιουργός, λέγω δὴ ὁ ἥλιος, τὴν μὲ οὐσίαν κατὰ γωνίαν ἢ) ὕλλω ἀνάγων, καὶ περὶ αὐτὸν ἢ) εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἔλκων, καὶ ὑπὸ ἑαυτὸ πάντα δίδους πάσι, καὶ τὸ φῶς ἀφθρον χαρίζεται. αὐτὸς γὰρ ἔστιν, οὐ ἀγαθαὶ ἐνέργειαι, οὐ μόνον ἐν αὐρατῶ καὶ ἀέρι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆς, εἰς τὸν κατώτατον βυθὸν καὶ ἀβυσσον διήκουσιν. εἰ δέ τις ἐστὶ ἢ) νοπή οὐσία, αὐτῆ ἐστὶν ὁ τοῦτου ὄγκος, ἢ) ὑποδοχὴ ἂν εἴη τὸ τοῦτου φῶς. ποθεν ἢ) αὐτῆ σωίεσται ἢ) ἐπιρρεῖ, αὐτὸς μόνος οἶδεν. ἢ) καὶ τὸ τόπων καὶ τῶ φύσει ἐγγυὸς ἂν ἑαυτοῦ, μὴ ὑφ' ἡμῶν δρωόμενος, σοχασμένων ἢ) βιαζομένων νοσῶν. ἢ) τὸ τοῦτου θεᾶ, οὐκ εἴσι σοχάζοντος, ἀλλ' αὐτῆ ἢ) ὄφει λαμπρότατα σφαιλάμπει πάντα τὸν κόσμον, τὸν ὑπερκείμενον. μέσος γὰρ ἴδρυται ἐσφανθορῶν τὸν κόσμον· καὶ καθάπερ κωλύχος ἀγαθὸς τὸ ἢ) κόσμου ἄρμα ἀσφαλίστατος καὶ ἀναδήσας εἰς ἑαυτὸν, μήπως ἀτέκτως φέροιτο. εἰσὶ ἢ) αἰ κωλύχαι, ζωὴ, καὶ ψυχὴ, καὶ πνεῦμα, καὶ ἀθανασία, καὶ γένεσις. ἀφῆκει οὐκ φέρει, οὐκ πορρωθεν ἑαυτοῦ. ἀλλ' εἰ καὶ τὰ ἀκλῆδες εἰπέην, σω ἑαυτῶ καὶ τούτων τὸν πρόπον δημιουργεῖ τὰ ἀπαντα. τοῖς μὴ ἀθανάτοις τὴν αἶδιον διαμονὴν σπνόμενον· καὶ τῶ ἀνω σφαιφερειᾷ τῇ τοῦ φωτὸς ἑαυτοῦ ὅσον ἀναπέμπει ἐκ τοῦ πατέρου μέρους τοῦ πρὸς οὐρανὸν βλέποντος, τὰ ἀθάνατα μέρη τοῦ κόσμου πρέποντος. τῶ δὲ καταλαμβανόμενον καὶ σφαιλάμποντι τὸ πᾶν, ὕδατος, καὶ γῆς, καὶ αἵρος, κῦτος ζωοποιῶν καὶ ἀνακινῶν γένεσιν καὶ μεταβολάς. τὰ ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῦ κόσμου ζῶα, ἔλικος πρόπον μεταποιῶν, καὶ μεταμορφῶν εἰς ἀλλήλα γένη ἡμῶν, καὶ εἶδη εἰδῶν, ἀντιτασομένης τῆς εἰς ἀλληλα μεταβολῆς, καθάπερ καὶ ἐπὶ μεγάλων σωμάτων ποιεῖ δημιουργῶν. Πάντες γὰρ σωματος διαμονή, μεταβολή. καὶ τοῦ μὴ ἀθανάτου, ἀδιάλυτος· τοῦ δὲ θνητοῦ, μετὰ διαλύσεως· καὶ αὐτῆ ἢ) διαφορὰ ἐστὶ ἢ) ἀθανάτου πρὸς τὸ θνητόν, καὶ ἢ) ἢ) θνητοῦ πρὸς τὸ ἀθάνατον. ὅσπερ δὲ τὸ φῶς αὐτοῦ πυκνόν, οὕτω καὶ ἢ) ζωογονία αὐτοῦ, πυκνή τις, καὶ ἀδιάλυτος τῶ τόπων, καὶ τῶ χρησίαν.

AD AMMONEM REGEM. LIB. I.

χορηγία. Καὶ γὰρ δαιμόνων χοροὶ περὶ αὐτὸν πολλοὶ, καὶ ποικίλαις γρατείαις οἰκότες οἱ σωοίκοι. καὶ τὰ θανάτων οὐκ εἰσὶ τέρρω. ἐν δὲ λαχόντες τὴν τούτων χάραν, τὰ ἤβ' ἀνθρώπων ἐφοροῦσι· τὰ δ' ὑπὸ τῶν θεῶν ὀπταπόμομα, ἐνεργοῦσι θυέλλαις, καὶ καταυγίσι, καὶ ἀρησῆσσι, καὶ μεταβολαῖς πυρός, καὶ σεισμοῖς. ἔτι δ' ἰμοῖς, καὶ πολέμοις ἀμυνόμενοι τὴν ἀσθένειαν. Αὐτὴ γὰρ ἀνθρώποις, εἰς θεοῦς ἢ μεγίστη κακία. Θεῶν μὲν γὰρ, τὸ εὖ ποιεῖν, ἀνθρώπων δὲ, τὸ εὐσεβεῖν· δαιμόνων δὲ, τὸ ἐπαμωχεῖν. Τὰ γὰρ ὑπ' ἀνθρώπων τομώμομα, ἢ πλάνη, ἢ τολμή, ἢ ἀνάγκη, ἢ καλοῦσιν ἑμαρμένην, ἢ ἀγνοία, ταῦτα πάντα παρὰ θεοῖς ἀνεύθυνα· μόνη δ' ἢ ἀσθένεια, δίκη ὑποτίθηκε. Σωτήρ δ' καὶ προφύς ἐστὶ παντὸς γένους, ὁ ἥλιος· καὶ ὡς περὶ ὁ νοητὸς κόσμος, τὸν αἰδητικὸν κόσμον φείχων, πληροῖ αὐτὸν ὄγκων ταῖς ποικίλαις, καὶ παντομόροις ἰδέαις· οὕτω καὶ ὁ ἥλιος, πάντα ἐν τῷ κόσμῳ φείχων, ὄγκοι πάντων τὰς φύσεις, καὶ ἰσχυροποιεῖ· καμόντων δὲ καὶ ρουσάντων, ὑποδέχεται. ὑπὸ τούτῳ δὲ ἐτάγη ὁ τῶν δαιμόνων χορὸς· μάλλον δὲ χοροὶ. Πολλοὶ γὰρ οὗτοι καὶ ποικίλοι· ὑπὸ τὰς τῶν ἀστέρων πλινθίδας τεταγμένοι ἐκάσθ' τούτων ἰσάριθμοι. Διατεταγμένοι οὖν ὑπερβοῦσιν ἐκάσθ' τῶν ἀστέρων, ἀγαθοὶ, καὶ κακοὶ ὄντες τὰς φύσεις, τούτῃ τὰς ἐνεργίας. δαίμωνος γὰρ οὐσία, ἐνέργεια. εἰσὶ δὲ τινες ὡς ἤβ' κικραμένοι ἐξ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ· οὗτοι πάντες ἤβ' ὄπ' ἡγῆς παραγμάτων τὴν ἐξουσίαν κικληρωμένοι εἰσὶ, καὶ ἤβ' ὄπ' ἡγῆς θορυβῶν, καὶ ποικίλῳ παραχλῷ ἐργάζονται, καὶ κοινῶς ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἰδίᾳ ἐκάσθ'· ἀναπλάθεται γὰρ καὶ ἀνεργήρουσι τὰς ψυχὰς ἡμῶν εἰς αὐτοὺς, ἐγκαθίστημι ἡμῶν νεύροις, καὶ μυελοῖς, καὶ φλεβί, καὶ ἀρτηρίαις, καὶ αὐτῇ τῷ ἐγκεφάλῳ, διηπόνησι μέγχι καὶ αὐτῇ τῷ σπλάγχχνῳ. γενόμενον γὰρ ἡμῶν ἕκαστον, καὶ ψυχῶν ἡμῶν, παραλαμβάνουσι δαίμονες, οἱ κατέκειντο τὴν πρὶν τῆς γένεως ὑπερήται, οἱ ἐτάγησαν ἐν ἐκάσθ' τῶν ἀστέρων. οὗτοι γὰρ κατὰ εἰγμῶν ἐναλλάσσονται, οὐχ οἱ αὐτοὶ ὀπιμένοντες, ἀλλ' ἀνακυκλούμενοι. οὗτοι οὖν εἰς τὰ δύο μέρη τῆς ψυχῆς διώτες διὰ τοῦ σώματος, εροβουσι ἀπὸ τῆς ἕκαστος πρὸς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν. τὸ δὲ λογικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἀδέσποτον τῶν δαιμόνων ἔσκηεν, ὀπιθῆδενον εἰς ὑπεραχλῶ τῶν θεῶν. τῶν οὖν ἐν τῷ λογικῷ ἀκλίῃς ἀπλάμπη διὰ τοῦ ἡλίου· οὗτοι δὲ πάντες ὀλίγοι εἰσὶ. τούτων καθαρμωθῆαι οἱ δαίμονες. οὐδὲν γὰρ οὐδὲν δυνάμει, οὐτ' δαιμόνων, οὐτὲ θεῶν, πρὸς μίαν ἀκλίῃα τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἀγνοῦσαι καὶ φέρονται, καὶ ἡβ' ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ἀγαπῶντες, καὶ ἐργοντες τὰς ἐκείνων ἐνεργίας. καὶ ὁ λόγος, οὐκ ἔσθ' ἐστὶν ὁ πλανώμενος, καὶ πλανῶν. ἢ οὖν ἐπίγνωσι διοίκησιν ταυτῶν πᾶσαν διοικουσι, καὶ δὲ ὀργάνων ἤβ' ἡμετέρων σωμάτων.

Etenim Dæmonum choi circa ipsum multi sunt, & quasi exercitus quidam, eius domesticus, ab immortalibus non sunt procul. Atque inde sortiti horum regionem, res humanas curant. Deorum vero iussa exequentur, procellis, turbinibus, fulguribus, & ignis mutationibus. Et terræ motibus, & præterea, fame, & bellis impietatem ulciscuntur. Hæc enim, hominum, contra Deos maxima est prauitas. Deorum enim proprium est beneficentia, hominum vero impietas. Dæmonum vero, ulcisci. Nam quæ homines agunt vel errore, vel audacia, vel necessitate quam vocant fatum, vel ignorantia, ea omnia apud Deos pœnas non subeunt. Sola impietas, pœnam subit. Seruator vero, & educator omnis generis est sol. Et sicut mundus intelligibilis, sensibilem mundum continet, replet ipsum, varijs & omniformibus ideis. Sic etiam sol, omnia in mundo continens, adimplet generationes omnes, & corroborat. Quæ veto ægra sunt, & fluxa, suscipit, sub eo ordinatus est dæmonum chorus, vel potius chori, multi enim sunt hi, & varijs sub astrorum regionibus ordinati, cuique eorum numero pates. Coordinati igitur, cuique stellarum sunt ministri. Cumque sint natura & boni, & mali, hoc est per operationem. Dæmonis enim essentia est operatio. Sunt autem eorum quidem temperato ex bono, & malo. Et hi omnes, terrenarum rerum potestate sunt sortiti, & terrestres tumultus, & varios excitant paucos. Et ciuitatibus & gentibus communes, & priuacim singulis. Effingunt enim, & erigunt animos nostros ad se ipsos, insidentes nostris neruis, & medullis, & venis, & arterijs, & ipsi cerebro, permeantes vsque ad viscera. Nam cum singuli nostrum generamur, & animamur, suscipiunt nos dæmones, qui ei honori generationis sunt ministri qui i singulis astris sunt ordinati. Hi namq; momento variantur, & non iidem permanent, sed in gyrum redeunt. Isti igitur, in duas animæ partes, subeunt per corpus, ipsam singuli ad proprium opus reuoluunt. Rationalis vero animæ pars, dæmonum, seruitutem non subit. Statque idonea ad Deum suscipiendum. Radius ergo rationalem collustrat per solem. Isti vero omnes, pauci sunt. Ab his abstinent dæmones. Nemo enim, vel dæmonum, vel deorum, ullam habet potestatem contra vnum Dei radium. Reliqui omnes aguntur, & feruntur, & animis, & corporibus, a dæmonibus, diligentes, & amantes illorum actiones. Et ratio, non est amoris qui decipitur, & decipit. Terrenam igitur hanc administrationem omnem administrat, per nostrorum corporum instrumenta.

Hanc vero administrationem Hermes vocavit fatum. Pendet igitur intelligibilis mundus a Deo. Sensibilis vero ab intelligibili dante virtutem quam habet ab ipso Deo a quo productus est. Sol autem, per intelligibilem, & sensibilem mundum, influxum boni a Deo largitur, hoc est opificij. Circa vero solē, sphaeræ octo sunt, ab eo pendentes, ea quæ est errantium, & sex errantium, & una terrena. Ab his vero sphaeris pendunt dæmones, & a dæmonibus homines. Atque ita omnia & omnes a Deo pendunt. Atque ideo, pater quidem omnium est Deus. Operator vero sol. Mundus vero organum est opificij. Et cælum quidem, intelligibilis regit essentia. Cælum vero Deos. Dæmones vero Diis subordinati, homines regunt. Hic est Deorum & dæmonum militaris ordo. Deus quidem hæc sibi agit per hosce. Et partes Dei sunt omnia. Si vero omnia sunt eius partes Deus ergo omnia est. Omnia igitur efficiens, seipsum facit. & numquam cessabit. quâdoquidē irrequietus ipse est, & sicut Deus, finē nō habet, sic & factio eius, nec principium, nec finem habet.

Videntur sequentia ex alio libro sumpta.

Si vero intelligis o Rex, sunt & corporum, incorporea. Qualia nam inquit rex. Ea quæ in speculis apparent corpora, nonne videntur tibi, incorporea esse. Sic se habet, o Tati, diuinæ cogitas inquit Rex. Sunt vero incorporea alia, ut ideæ, nonne tibi videtur incorporeæ cum sint in corporibus apparent. non solum animatorum, sed etiam inanimatorum. Bene dicis, o Tati. Ita sunt refractiones incorporeorū ad corpora. Et corporū ad incorporea hoc est sensibilis ad intelligibilem mundum. & intelligibilis ad sensibile. Atque ideo venerare simulacra, o Rex, ut & ipsa ideas habent sensibilis mundi. Rex ergo surgens ait. Nunquid licet, o Propheta, hospitum curam habere? Sequenti vero, de sequentibus, theologizabimur.

Ταύτῳ δὲ τῷ διοικῶσι Ἑρμῆς εἰμαρμένῳ καταλάσσειν. Ἡρτήται οὖν ὁ νοητὸς κόσμος τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ αἰσθητὸς, τοῦ νοητοῦ. ὁ δὲ ἅλιος διὰ τοῦ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου, τῷ ὀπίρρωτον ἕκαστου Θεοῦ χρησιμεύει τοῦ ἀγαθοῦ, τούτῳ τῆς δημιουργίας. Περὶ δὲ τὸν ἥλιον, αἱ ὅκτω εἴσεσφαιραὶ, τούτου ἠρτημένα· ἢ τε τῶν ἀπλανῶν, καὶ ἕξ τῶν πλατωμένων, καὶ ἡ μία περιγῆος. Τούτων δὲ τῶν σφαιρῶν ἠρτῶνται οἱ δαίμονες· ἢ δὲ δαίμόνων, οἱ ἀνθρώποι καὶ οὐτὰ πάντα τε καὶ πάντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰσηρτημένοι. Διὸ πατρὸς ἑμῶν πάντων ὁ Θεός· δημιουργὸς δὲ, ὁ ἅλιος· Ὁ δὲ κόσμος, ὄργανον τῆς δημιουργίας. Καὶ οὐρανὸν μὲν ἡ νοητὴ οὐσία διοικεῖ· οὐρανὸς δὲ Θεοῦ· δαίμονες δὲ, θεοῖς ὑποτασσόμενοι, ἀνθρώπους διοικοῦσιν. Αὐτῆ ἡ Θεῶν καὶ δαίμόνων κρατία· τὰ δὲ ὁ Θεὸς ποιεῖ διὰ τούτων ἑαυτοῦ. Καὶ μέρη τοῦ Θεοῦ πάντα εἰσιν. Εἰ δὲ πάντα μέρη, πάντα ἄρα ὁ Θεός. Πάντα οὖν ποιεῖν, ἑαυτὸν ποιεῖ, καὶ οὐκ ἄν ποτε παύσαστο. ἔπει καὶ αὐτὸς ἀπαυστος. καὶ ὡς περὶ ὁ Θεὸς οὐ τέλος ἔχει, οὕτως οὐδὲ ἡποίησις αὐτοῦ ἀρχῆν ἢ τέλος ἔχει.

Εἰ ὁ νοῦς, εἰς τὸν βασιλεῦς, καὶ σώματα ἀσώματα. Ποῖα εἶη ὁ βασιλεὺς. Τὰ ἐν τοῖς ἐροῦσιν φαινόμενα σώματα, οὐ δοκεῖ σοι ἀσώματα εἶναι; Οὕτως ἔχει ὁ τὰτ, θεῖος νοῦς, ὁ βασιλεὺς εἶπεν· Εἰς ὃ καὶ ἀσώματα ἄμα, ὅσον αἱ ἰδέαι· οὐ δοκεῖ οὖν σοι; ἀσώματοι οὐσαὶ ἐν σώματι φαινόμεναι, οὐ μόνον ἢ ἡμψυχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀψυχῶν. Εὐ λέγεις ὁ τὰτ. Οὕτως ἀντανακλάσσει εἰς τῶν ἀσώματων πρὸς τὰ σώματα, καὶ ἢ σωματων πρὸς τὰ ἀσώματα, ταυτέστι τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, καὶ τοῦ νοητοῦ πρὸς τὸν αἰσθητόν· διὸ προσκλήσει τὰ ἀγάλματα ὡς βασιλεῦς, ὡς καὶ ἡ ἰδέαι ἔχοντα ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Οὐκ ἔστι βασιλεὺς ἰξανατάς, εἶη, ἄρα ἔστιν ὁ προφήτης περὶ τῶν ξένων ἐπιμέλειαν γινέσθαι; τῆ δὲ ἐπιούσῃ, καὶ ἢ ἕξ ἑὸς θεολογῶσιν.

FINIS. ΤΡΑΟΣ.

ANNOTATIO.

Dum author secundum opinionē antiquorum, attribuit dæmonibus curam super res humanas. Regimen super homines nolunt theologi, bene ut dæmones habeant ministerium. super homines, inducēdo eos ad bonum, et retrahendo a malo cum hoc decenter fiat per angelos bonos. Sed habet ministerium super homines impugando, & exercendo eos, quia pugna in exercitium hominum durabit usque ad diem iudicij. Hac de causa conveniens est eos in aere hoc caliginoso collocari, usque ad diem iudicij.

ΟΡΟΙ ΑΣΚΛΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΜΜΟΝΑ
ΒΑΣΙΛΕΑ.

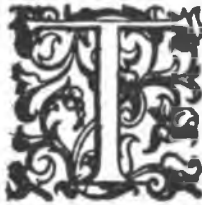
Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ὄργάνων ἑσώματος, ἰμπε-
διζομένης ψυχῆς.

A S C L E P I I

AD AMMONEM
REGEM.

De Anima à corporis passione
impedita.

Β Τ Β Α Ι Ο Ν Β.

ΟΙΣ τῆς παμμουσίου μελω-
δίας τὴν ἁρμονίαν ἐπαγγελ-
λομένοις, εἰ κατὰ τὴν ἐπι-
δειξιν ἰμπεδῶν τῇ προθυμίᾳ
γίνηται, ἢ ἢ ὄργων ἀναρ-
μοσία, κατὰ γέλασον τὸ ἐπι-
χείρημα. τῶν γὰρ ὄργων

ἑξ ἀδινούτων πρὸς τὴν ἡσυχίαν, τὸν μουσουρ-
γὸν ἀνάγκη παρὰ τῶν θεωρῶν ἐπιτοδάζεσθαι.
ὁ μὲν γὰρ ἀκάματος εὐνομότως ἀποδίδωσι τὴν
τίχνην. τῶν δὲ, τὸ ἀδινὸν κατὰ μέθεσαι. ὁ γὰρ
τοῦ κτ' φύσει μουσικός θεός, καὶ τῶν φθῶν ἁρ-
μονίαν οὐ μόνον ἐραζόμενος, ἀλλὰ, καὶ ἀρχὴ τῶν
κτ' μέρος ὄργων τῆς οἰκίας μελωδίας τὸν ρυθ-
μὸν παραπίπτων ἀκάματος ἔστι ὁ θεός. Οὐ γὰρ
πρὸς θεῶν τὸ κάμνον. Εἰ δὲ ποῖα θελήσαντι τῷ
τίχνη ὁσπερ μάλα ἐναγωνίζεσθαι μουςι-
κὴν ἀρετὴν καὶ σαλπικητῶν τὴν αἴψην ἐπίδει-
ξιν τῆς ἐπιστήμης ποισαμένοι· ἄρτι δὲ καὶ αὐλο-
ῦντο τοῖς μελικῶσι τὸ τῆς μελωδίας λιγυρὸν ἔργον
σαμένων, καὶ καλαμῶ καὶ πλῆκτρῶ τῆς φιδῆς τὴν
μολπὴν ἐπιηλοῦσαν, οὐ τῷ πνεύματι τῷ μουσι-
κοῦτις ἀναπίπτει τὴν αἴψην, οὐ τῷ κρείθρον
τὴν αἴψην, ἀλλὰ τῷ μὲν ἀποδίδωσι πρῶτον τὸ εἰ-
σέβασ. τῇ δὲ τῷ ὄργων κατὰ μέθεσαι σαθροῦσι, ὅτι
δὴ τοῖς μάλα καλοῖς ἰμπεδῶν κατῆσι, τῷ μὲν
μουσουργῶ πρὸς τὴν μελωδίαν ἰμπεδίσας· ἢ δὲ
ἀκροῶν τὴν λιγυρὰν ὠδὴν συκλήσας· οὐλοῦσι δὲ καὶ
ἢ μὲν τῆς ἀρετῆς τὸ σῶμα ἀδινείας χάριν, μόγις τῷ
θεωρῶν κατὰ μέθεσαι εὐσεβῶς τὸ ἢ μέγρον γένος.
ἀλλὰ γινώσκουσιν, ὅτι ἀκάματον μὲν ἔστι πνεῦμα ὁ θεός.
αὐτὸ δὲ καὶ ὡσαύτως ἔχον τῆς ἰδίας ἐπιστήμης, διωλε-
κῆς δὲ καὶ εὐδαιμονίας, εὐεργισίας δὲ καὶ αἰψῆς
διὰ παντὸς κερημένους. Εἰ δὲ μάλα τῷ φιδίᾳ
τῷ δημιουργῶ οὐχ ὑπέκουσεν ἢ τῆς ὑλης ἡσυχία
πρὸς ἐνηλεῆ ἡμῶν ποικιλίαν, διήρκεσε δὲ αὐτὸς ὁ μου-
σουργὸς καὶ δῶκε, μὴ εἰς αὐτὸν ἡμῶν αἴψην ἀνα-
φῆρῶμεν. τῆς δὲ χορδῆς κατὰ μέθεσαι ἡμῶν ἀδιν-
ουσαν, ὅτι δὴ τὸν ἴονον ἀποχάλασασα, ὅτι δὴ τὸν ἴον-
ον ὑπαραώσασα, τῆς εὐμουσίας τὸν ρυθμὸν ἠφῶ-
νισεν. ἀλλὰ δὴ τοῦ συμπύματος ἀρετῆς τὸ ὄργανον
γενημένου, οὐδέ εἰς πᾶσι τὸν μουσουργὸν ἠτίασα-
το. ἀλλ' ὁσπερ τὸ ὄργανον ἑκάκις, τοσαύτῃ τῶν
μουσουργῶν ἠύξησεν· ὅποτε τῆς κρούσεως πολλὰκις
πρὸς τὸ τὸν ἰμπίσουσης, καὶ τῷ ἔρωτα οἱ ἀκροαταὶ

IS qui harmoniam omniscia
musici cantus profitentur, si
dum id ostentant, impedi-
mentum, contra desideria
eis aliquod accidat, ob orga-
norum dissonantiam, ridicu-

LIBER II.

la res euadit. Organis namque ad usum ineptis redditis, necesse est cantorem, a circumstantibus irrideri. Ille enim, prompte indefessam praebet artem, illorum vero inconcinnitate obiurgat. Sic sane Naturae musicus Deus, qui non solum cantionum harmoniam operatur, sed etiam particularibus organis, melodiae rythmum immittit, indefessus est Deus. Non enim apud Deos vlla est defatigatio. Si vero quando volenti musico maxime certamē musicum inire, & tubicines, eandē volens facere ostensionem, & tibicines, melicis organis melodiae dulcedinem efficiunt, & calamo & plectro cantus sua uiratem complent, nemo spiritum musici culpat, neque ipsum musicum qui spiritu etiam maior est. Sed eum decenter veneratur, verum organi ineptitudinem reprehendit. quod maxime pulchris fuerit impedimento. quodque musici cantum impedierit, auditoribus vero melodiae suauitatem sustulerit. Hoc eodem modo nostri corporis debilitatem, vix spectatorum vllus pie reprehenderit humanum genus. Sed sciendum, indefessum spiritum esse, ipsum Deum. Semperque & eodem modo, suam habet scientiam, & perenni fruitur felicitate, & beneficia eadem perpetuo largitur. Quod si maxime Phidiae optici, non obtemperat materiae usus ad completam varietatem, sufficit autem ipse musicus, totis vitibus in eum culpam non referemus. Sed chordae reprehendimus debilitatem. quod tonum remittens, vel tonum excedens, musicum perdidit rythmum. Ita sane cum id organo acciderit, nemo in musicum refert eum errorem. Sed quantum organum vituperat, tanto musicum extulit. quando scilicet pulsatio eius, cum tono concinit, tum auditores, maiore musicum prosequuntur amore. neque habent in quo

in quo eum reprehendant. Sic & vos, o honoratissimi interiore ad instar musici propriam concinate lyram. Sed video sane, ex artificibus quendam, etiam sine lyrae opere, si quando ad magnificam sit dispositus hypothesein tanquam instrumento veteretur, nerui curam in archanis facit concinere: & quod utile sit, pro magnifico recipiunt auditores, & obtupescunt. Narrant, citharœdum quendam, cui propicius erat, ephorus musicae Deus, dum esset in certamine, neruus interruptus incommodum ei ad certamen attulit. Sed maioris fauor, nerui opus ei ad impleuit, & certaminis suppleuit honori. Cicada enim, superioris providentia, cytharæ insidens, melodiam chordæ suo cantu substituit. Cytharædus vero hoc chordæ medicamine, deposito dolore, victoriæ gloriam obtinuit. Sic & ipse, sentio me, pati, o honoratissimi. Iam dudum enim imbecillitatem fateri videor. Et paulo ante infirmus esse. Sed præstantioris potentia, quasi suppleta circa regem melodia, canere. Ac certe finis erit utilitatis huius regum gloria, & ab eis trophei, sermonis est promptitudo. Eamus igitur. Hoc enim musicus vult eia festinamus. Hoc enim musicus vult. & ad id lyra est concinata. & suavius canet, & commodius personabit, quanto cantus hypothesein maiorem habet. Cum autem in reges maxime lyra est concinata, & tonum celebrationum habet, & scopum Regiarum laudum intendit, primo, in summum regem vniuersorum, Bonum, Deum, ab alto incipiens canere, secundo ordine, in eos qui ad imaginem illius scepra gerunt, descendit. Nam & ipsis regibus clarum est, ab alto per gradus cantum descendere, & vnde eis victoriæ premia sunt destinata, inde quoque per consequentia, spes deduci. Veniat ergo Musicus, ad maximum vniuersorum regem Deum. Qui immortalis quidem est semper, & æternus, & æternitatis imperium habens. Qui primus omnium sit Callinicus, & pulchrorum victor, à quo omnes victoriæ, in sequentes feruntur, ordine victoriæ suscipientes. In laudes igitur sermo noster descendere festinat. Et in Reges communis securitatis, & pacis præfides, quibus iam olim maxime, dominum, a potentiore Deo est tributum. Quibus victoria ab illius dextera est deputata. Quibus & brauia, etiam ante bellicam imbecillitatem sunt ornata. Quorum trophæa, etiam ante conflictum sunt erecta. Quibus non solum regnare, sed etiam vincere, est ordinatum. Quos, etiam antequam mouentur, pauent Barbari.

FINIS.

πλείονα εἰς ἐκείνον ἢ μουσουργὸν ἀναφερόναι· καὶ ὁμοίως οὐκ ἔχων τὴν κατ' αὐτοῦ αἰτίασιν· οὐ γὰρ καὶ ἡμοῖς ὡς τιμιώτατοι, εὐδὸν πάλιν τῷ μουσουργῷ τὴν οἰκίαν ἐναρμόσιαδε λυραν. Ἀλλὰ δὴ ὁρῶ τινὰ τῶν τεχνισίων, καὶ χωρὶς τῆς χ' ἴλυραν ἐνεργείας, εὐ ποτε πρὸς μεγαλοφυῆ ὑπόθεσιν ἢ παρεσκευασμένους, ὅσπερ αὐτῷ πολλάκις ὀργάνῳ κειρημένους, χ' ἴ τὴν τῆς νύκτας θεραπεῖαν δι' ὑπορρήτων ἐναρμόσιαδων· ὡς ἂν το χρισωδες εἰς τὸ μεγαλοφρεπὲς δέησιν οἱ ἀκροαταὶ ὑπερεκπλήσσονται. λέγεται μὲν δὴ τίνα κισσαρῶδον ἢ τῆς μουσουργίας ἔφορον θεῶν ἔχοντα εὐμνή, ἐπειδὴ ἐναγώνιον ἴτω κισσαρῶδαν ποιοῦντων, ἢ νύκτα ραγείσα πρὸς μπόδιον τῶν ἀθλήσεων αὐτῷ γυγνῆται, τὸ παρα ἢ κρείττονος εὐμνῆς τὴν νύκταν ἀνεσπληρωτεν αὐτῷ, καὶ τῆς εὐδωκίμησης παρέχει τὴν χάριν. ἀρτί μ' γὰρ τῆς νύκτας αὐτῷ τέληγα χ' ἴ προνοίαν ἢ κρείττονος ἐπιζάνοντα, ἀναπληρωῶ τὸ μέλος καὶ τῆς νύκτας φυλάττην τὴν χώραν. ἢ κισσαρῶδον δὲ τῆ τῆς νύκτας ἰάσει τῆς λύπης παυσάδων, τῆς νίκης ἐχηκένας τὴν εὐδοκίμησην. οὕτως οὖν καὶ αὐτὸς αἰθνηνομαί πάχην ὡς τιμιώτατοι. ἀρτί μ' γὰρ τὴν ἀδύσθησαν καδομολογῆν ἔοικα· καὶ πρὸ βραχίος ἀρρώσως διακεῖσθαι. Ἐν δὲ ἡμῶν ἢ ἢ κρείττονος ὅσπερ ἀναπληρωθῆσης τῆς πρὸ ἢ βασιλέα μελωδίας, μουσουργῶν. τοιγαρ' τοι τὸ τίρας τῆς ἀφελείας ἔσται βασιλέων εὐκλεια, καὶ ἢ ἢ ἐξ ἐκείνων προπαίων ἢ ἢ λόγου προθυμία. ἀγε δὴ ἴωμεν. τοῦτο γὰρ ἢ μουσουργὸς βούλεται. ἀγε δὴ πεισθῶμεν. τοῦτο γὰρ ἢ μουσουργὸς θέλει, καὶ πρὸς τοῦτο τὴν ἴλυραν ἤρμους, καὶ λιγυρώτερον μελωδῆσει, προσπίνεσθαι μουσουργῆσει, ὅσπερ περ τῆς ὑποθήκης μίζονα τὴν ἴδω ἔχει. ὅτι δὴ οὖν εἰς βασιλέας αὐτῷ μάλιστα τὰ τῆς ἴλυρας ἐνήρμους, καὶ ἢ ἢ ἐγκωμίων ἢ τόνον ἔχει, καὶ ἢ σκοπὸν εἰς βασιλικούς ἐπαίτους διηγορε, πρῶτον ἑαυτὸ εἰς ἢ ὑπαίον βασιλέα ἢ ἢ ὅλων ἀγαθὸν θεῶν· καὶ ὑπόθεν ἀρξάμενος ἴης φῶδης, δ' ἴ ἴρα τάξει πρὸς τοῦ κατ' εἰκόνα ἐκείνου τὴν σκηπηουχίαν ἔχοντα χ' ἴ βραβεία. ὅτι δὴ καὶ αὐτοῖς ἴοις βασιλεύσει, φίλον τὸ ὑπόθεν χ' ἴ καθμον τὰ τῆς φῶδης καθήκον· καὶ ὅθεν περ αὐτοῖς τὰ τῆς νίκης περφυτάνδωται, ἐκείθεν καὶ τὰ ἢ ἐλπιδαν κατ' ἀκολουθίαν ἀγεσθαι. ἢ κείω τοίνω ὁ μουσουργὸς πρὸς ἢ μύγισον βασιλέα ἢ ὅλων θεῶν ὅς ἀθανάτος μὲν ἔστι δια παντός, αἰδῖος τε καὶ αἰδῖου ἴδ' κρῆτος ἔχων. καλλίνικος πρῶτος, ἀφ' οὗ πᾶσαι αἰ νίκαι εἰς ἢ ἔξῃς φέρονται, διαδεδεξάμεναι τὴν νίκην. ὅτι ἐπαίτους τοίνω ἡμῖν κατὰ βαίνην ὁ λόγος ἐπιείγεται, καὶ πρὸς τοὺς τῶν κοινῆς ἀσφαλείας καὶ ἠριώτης φυτάνεις βασιλέας, οἷς πάλαι μάλιστα τὸ κύρος παρὰ ἢ κρείττονος θεοῦ κενουρύθεται. οἷς ἢ νίκη πρὸς τῆς ἐκείνου δεξίας περφυτάνδεται. οἷς τὰ βραβεία καὶ πρὸ τῆς ἐν πολέμοις ἀρρώσιας προφυτάνεται· ὡν τὰ πρόπαια καὶ πρὸ τῆς συμπλοκῆς ἴσεται. οἷς οὐ τὸ βασιλεύειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀριεῦεν σωτήριον. οὐς καὶ πρὸ τῆς κινήσεως, ἐκπλήττειται τὸ σάρβαρον.

ΤΕΛΟΣ.

ΟΡΟΙ

ΟΡΟΙ ΑΣΚΛΗΡΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΜΜΟΝΑ
ΒΑΣΙΛΕΑ.

Περὶ εὐφημίας τοῦ κρείττονος, καὶ
ἐγκώμιον βασιλέως.

BIBLION Γ.

Ἀλλὰ σπεύδει ὁ λόγος εἰς ἀρχάς, καταλύσαι τὸ τέρμα, καὶ εἰς εὐφημίαν τοῦ κρείττονος· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ δειοτάτων βασιλείων, ἡ εἰρηνικῶν ἡμῶν βραβυδόντων, περατώσαι τὸν λόγον. ὡσπερ.

γὰρ ἐκ τοῦ κρείττονος καὶ τῆς ἀνω δυνάμεως ἤρξαμεθα, οὕτως εἰς αὐτὸ πάλιν τὸ κρείττον ἀντανακλάσομεν τὸ πέρας· καὶ ὡσπερ ὁ ἥλιος πρόφικτος ὢν πάντων ἡῶν βλασημάτων, αὐτὸς πρῶτος ἀναχθὼν ἡῶν καρπῶν τὰς ἀπαρχὰς καρπούται, χερσὶ μεγίσταις ὡσπερ εἰς ἀπόδραψιν ἡῶν καρπῶν χροῖμας ταῖς ἀκτίσι· καὶ χεῖρες αὐτῆς αἰ ἀκτίνες, τὰ ἡῶν φουῶν ἀμβροσιαδύσαλα πρῶτον ἀποδρετόμεθα· οὕτω δὲ καὶ ἡμῶν ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἀρξάμενοι, καὶ τῆς ἐκείνου σοφίας τὴν ἀπόρροιαν δεξαμένοι. καὶ ταυτίως εἰς τὰ ἡμέτερα ἡῶν ψυχῶν ὑπερουράνια φυτὰ καταχραμένοι, πάλιν εἰς αὐτὸ γυμναστέον τὰ τῆς εὐφημίας, ἥς αὐτὸς ἡμῶν ἐπομνήρησεν τὴν βλάστην ἀπασαν. θεῶν μὲν πανακρηάτων καὶ πατρὶ ἡμετέρων ψυχῶν πρὸς μυρίαν σομάτων καὶ φωνῶν τὴν εὐφημίαν ἀναφέρει· ἀπὸ πρῶτον, καὶ οἱ μὴ τὸ πρὸς ἀξίαν εἶσιν εἰπὴν, ἐφαμίλους οὐκ ὄντας πῶ λέγειν. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀρτιγυνοὶ ὄντες τὸν πατέρα πρὸς ἀξίαν ὑμνεῖν ἔχουσι· τὰ δὲ καὶ δώαμι αὐτοῖς πρεπόντως ἑσπιδιδάσκει, καὶ συγγνώμην ἔχουσιν ἐνταῦθα· μάλλον δὲ αὐτὸ τοῦτο εὐκλεῖα πῶ θεῶν, τὸ μέγιστον αὐτὸν ἡῶν ἑαυτῶν γνησιμῶν, καὶ τὰ προοίμια καὶ χάριτες, καὶ μεσοσηα, καὶ τέλος τῆς εὐφημιῶν, τὸ ὁμολογεῖν τὸν πατέρα ἀπειροδωμιον καὶ ἀπειροτέρονα. οὕτως δὲ καὶ τὰ βασιλέως φύσει γὰρ ἡμῶν τοῖς ἀνθρώποις ὡσπερ ἐκγόνοις ἀπὸ ἐκείνου τυχεῖν οὐσι, τὰ τῆς εὐφημίας ἐνεῖσιν· αἰτητέον δὲ τὰ τῆς συγγνώμης, καὶ μάλιστὰ ταῦτα πρὸ τῆς αἰήσεως παρὰ τοῦ πατρὸς τυχεῖν· ὡσπερ καὶ τοὺς ἀρχιτάκτους καὶ ἀρτιγυνοὺς οὐχ ὅπως ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας ἀποσπείρονται τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ χαίρειν ὅτι τῆς ἐπιγνώσεως. οὕτως δὲ καὶ ἡ γνώσις τοῦ παντός, ἡ πρὸς ζωὴν πάντων σφύταναυει, καὶ τὴν ἡμῶν εὐφημίαν, ἡμῶν ἡμῶν

A S C L E P I I

AD AMMONEM
REGEM.

De bona fama, & encomium Regis.

LIBER III.

Ed festinat sermo, in principia resolvere finem. & in celebrationem Potentioris. Deinde diuinissimorum regum, qui pacem nobis stabilunt, terminare sermone. Sicut. n. a potentiore,

& a supera potentia in cepimus, sic in ipsum potentiozem, reflectemus finem. Nam sicut sol educator est omnium germinum, ipse primus oriens fructuum primitias carpit, manibus maximis in deceptionem fructuum vtes radiis. Et radij sunt ei manus, ea quæ plantarum sunt suauissima & maxime ambrosia, primum decerpentes. Sic & nos, a potentiore incipientes, & sapientia illius defluxus recipientes, & eos in nostrarum animarum supercelestes plantas, vcentes, rursus in ipsam celebrationem exerceamus. cuius ipse nobis irrorabit augumenta omnia. Deo quidem sempiterno, & nostrarum animarum patri decem millibus labris, & vocibus benedictionem referre decet. tametsi pro dignitate eloqui nequeamus, impares ipsi orationi. Neque enim infantes patrem pro dignitate celebrare possunt. Sed quæ possunt, decenter reddunt, & veniam in eo adipiscuntur. Ac potius, hoc ipsum gloria est Deo, maiorem ipsum esse suis creaturis: & proemia, & gratiam, & medietatem, & finem celebrationum esse, fateri patrem, infinitipotentem & infinite esse infinitum. Sic se habent etiam res, Regis. Natura enim nobis hominibus, qui eius sumus progenies, celebratio inest. Petenda autem est venia, etiamsi hæc ante petitionem a patre nobis veniunt. Sicut enim recens natos ob imbecillitatem, non decet patrem abhorrere, sed etiam lætari, eod quod eum agnoscant. Sic & notitia vniuersi, quæ vitam cunctis præbet, nobis etiam cele-

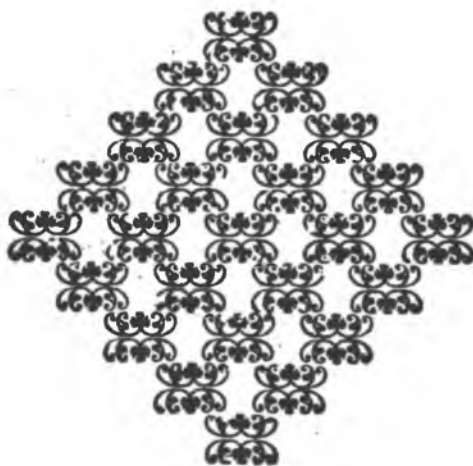
ASCLEPII

celebrationem dei est largita. Nam cum Deus bonus sit, & in se ipso semper decoris sui habet finem. Et cum sit immortalis, in se interminam continet quietem. & perpetuo, perennē, ab ea eius actione in hunc mundum demittit nuncium, ad salutarem benedictionem. Non est ergo ibi, natura discordia, non est ibi contentio. Sed omnes recte sapiunt. Et una omnium est prægnotio. Vnus ipsis intellectus, pater, vnus sensus per ea efficiens mutuam benevolentiam. Amor idem efficiens harmoniam vniuersorum. Ita quidem Deum celebremus. Sed descendamus etiam ad eos qui ab ipso scepra receperunt. Oportet enim regibus incipere ab ipsis exercitati: assuescere nos ipsos ad encomia, & celebrare hymnis pietatem in Deum. Et primum quidem laudis principium a pietate exercere, & in ea persistere, vt in nobis, & erga Deum pietas, & erga reges laudatio. Oportet enim & his vices tantæ pacis nobis partē retribuere. Rex vero uirtus, & nomen solum, pacem nobis firmat. Rex enim ob id dictus est, quando & regno, & eius summitati insidet, & rationi, & paci imperat. Et quia natura regno barbarico superior est, ita vt, nomen solum, symbolum sit pacis. Nam & nominatio regis sepe numero, hostem statim reprimat. Sed & statuz eius, ijs qui maxime periclitantur, portus fiunt pacis. iam enim, sola regis imago comparens, victoriam peperit, & securitatem, & sanitatem habitantibus effecit.

ἐδωρήσατο. ὁ θεὸς γὰρ ἀγαθὸς ὑπάρχων, καὶ ἐν αὐτῷ διὰ παντὸς τῆς οἰκίας ἀειπραΐας ἔχων τὸ πέρας· ἀθάνατος ἦν, καὶ ἐν αὐτῷ τὴν ἀτελεύτητον λῆξιν φείχων· καὶ διὰ παντὸς ἀένναος ὑπὸ τῆς ἐκείσε ἐνεργείας, εἰς τὸνδε τὸν κόσμον παρέχων τὴν ἀπαγγελίαν εἰς διασωσικὴν εὐφημίαν. οὐκ ἔστι οὐδ' ἐκείσε πρὸς ἀλλήλους διαφορὰ. οὐκ ἔστι τὸ ἀλλὰ πρόσαλλον ἐκείσε. ἀλλὰ πάντες εὐφρονοῦσι· μία ἡ πάντων ἀπόγνωσις· εἷς αὐτοῖς τοῦ ὁ πατήρ· μία αἰδῆσις δι' αὐτῆς ἐργαζομένη, τὸ εἰς ἀλλήλους φίλησθον· ὁ ἔρωσ ὁ αὐτὸς, μίαν ἐργαζόμενος ἀρμοσίαν τῆς πάντων· οὕτω μὲν δὴ τὸ θεὸν εὐφημήσωμεν. ἀλλὰ δὴ καὶ βασιλεύωμεν καὶ ἐπὶ τοὺς δεξασμένους παρ' ἐκείνου ἰασηπῆρα. Δεῖ γὰρ ὑποτῆσθαι ἀσκουμένους, καὶ ἡδη σὺν δίζῃν ἑαυτοὺς εἰς ἐγκώμα, καὶ ὑμνεῖν τὴν πρὸς τὸ κρείττον εὐσέβειαν· καὶ τὴν μὲν πρῶτον κατ' ἀρχὴν τῆς εὐφημίας, ὑποτῆσθαι ἑαυτοῦ ἐνασκεῖν· τὴν δὲ ἀσκησιν διὰ τούτου γυμνάζειν· ἵνα ἐν ἡμῖν ἦ, καὶ ἡ γυμνασία τῆς πρὸς τὸ θεὸν εὐσεβείας, καὶ ἡ πρὸς τοὺς βασιλέας εὐφημία. Δεῖ γὰρ καὶ τοῦτων ὑποδιδόχαις ἀμοιβῆς, τοσαύτης ἡμῖν εἰρήνης εὐετηρίαν ἀπλώσασσι. Βασιλεύσῃ ἀρετῇ, καὶ τὸννομαμονον, εἰρηνικῶν βραβεύει· βασιλεὺς γὰρ διὰ τοῦτο εἰρηλαί, ἐπὶ δὴ τῆς βασιλείας καὶ τῆς κορηφαιότητι καλοπεμψαίνε, καὶ τῆς λόγου καὶ τῆς εἰρήνης κρατεῖ· καὶ ὅτι γὰρ φείχων πέφυκε τῆς βασιλείας τῆς βαρβαρικῆς, ὥστε καὶ τὸννομα, συμβολὸν εἰρήνης. τοιγαρτοὶ καὶ ἐπηγορία βασιλείας, πολλὰς εὐδύς τὸν πολέμου ἀνασέλλων πέφυκεν· ἀλλὰ μὲν καὶ οἱ ἀνδριάντες οἱ τούτου, τοῖς μάλα χειμαζομένοις, ὄρμοι τυχεύουσιν εἰρήνης. ἡ δὴ ἡ καὶ μὲν εἰκὼ φανῆσα βασιλείας, ἐνήργησε τὴν νίκην, καὶ τὸ ἀπομόντε, καὶ ἀπρωτόν, προξένησε τοῖς ἐνοικοῦσιν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

MYSTICA AEGYPTIORVM
ET CALDÆORVM,

à Platone voce tradita.

AB ARISTOTELE EXCEPTA,
ET CONSCRIPTA
PHILOSOPHIA.

INGENS DIVINAE SAPIENTIAE
THESAURVS.

AD ILLUSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
S. R. E. Card. FEDERICVM BORROMEVM.

FERRARIÆ,
Ex Typographia Benedicti Mammarelli. M. D. XCI.

Superiorum permissu.

ILLVSTR.^{MO} AC REVER.^{MO}
FEDERICO BORRROMEO
S. R. E. CARDINALI

Amplissimo.

Utiis sane, ijsque grauibus de causis magna te FEDERICE BORRROMEE, prosequor admiratione, venerationi coniuncta maxima. utpote qui sciam, te a teneris, Bonis litteris, operam dedisse assiduam. tantis equidem profectibus, ut XX. annorum adolescens in Ticinensi Gymnasio Theologus insignis, insignibus solitis publice sis enunciat. Qui item sciam, te a patruo tuo Carolo Card. Borrromeo, tum praeceptis, tum exemplis in vita sanctimoniam esse educatum. In qua talem te praebes illius imitatore, ut & tuae vitae exemplo, & familiae tuae, probitate, dignus sis, quem alij etiam prouecta aetate, in christiana pietate imitentur. Hunc duplicem, tuum viuendi modum. Sixtus V. Pont. Max. Ita est admiratus, ut te. XXII. annis natum, in purpuratorum Senatorum ordinem, cooptarit. Et illico magnis, ad Christianam Remp. pertinentibus negocijs & implicuit, & praeposuit. Sacris scilicet Concilijs corrigendis. Cui operi grauissimo & laboriosissimo, tam strenue incubuisti, ut praesens Gregorius XIII. Pont. Max. te, eorum qui Sacrosanctis Biblijs reuifendis sunt praepositi, unum esse uoluerit. Tu tantis distentis negocijs, collegium illud Borrromeorum Ticini celebre, ac pulcherrimum continue, praestantibus ingenijs ornare, & ut quam diligentissime educentur, & litteris omniariam instruantur, curare non praetermittis. Nec uero praetermittis quantum, negocia permittant tuis studijs operam impertiri. In quibus tu opte ingenio, & diuina quadam te ducente Minerva. Platonice es effectus. Hoc est philosophus diuinus, & in diuinitatem pronus. In eo dum uersaris, in me nescio quid tale audiens, per Guidobaldum Comitem Bonarellum, anno praeterito a me petisti, ut Platoniorum dialogorum ordinem aliquem, ad

te perscriberem. Hanc operi illico me accinsi libentissime, ut scilicet, Platoni, Platonisque qui futuri sunt omnibus, tantum patronum conciliarem. Eum ordinem, non sine magno labore, non qualemcumque, sed scientificum, sed optimum, quod magnorum Platoniorum veterum, quos sciamus, effecit nemo, ad finem perduxit. In quo uniuersa est per capita Platonis explicata philosophia, fidei Catholica consona maxime. Sed & capita, quibus Plato, cum fide est concors sibi illatim, & quibus ei Aristoteles sit hostis sunt a nobis proposita. Quo nimirum philosophi isti nostrates cognoscant, & in aperto videant, quanto sit Plato, & in pietate erga Deum, Aristoteli preferendus. Et quantum uersentur in errore ij, qui in publicis gymnasijs, & cœnobijs, soli Aristoteli, terreno homini, toti sint addicti, & in eum iurarunt: Platonem uero hominem diuinum, non solum excludunt, sed etiam uel respiciunt, uel nec de nomine norunt. Et quanto meliore, & maiore cum ratione, tu adolescens adhuc, Platonem prætulisti, quam ij, qui in Aristotele insenuerunt. Sed quo te, uel magis ad diuina philosophandum incitatem. uel in eo studio magis confirmarem, ordini nostro, & capitibus illis, præposui librum ingentem, & qualem uix ulla tulit ætas, sed ignotum, & paucis uisum. Mysticam scilicet, Aegyptiam simul & Babyloniam, hoc est Chaldaicum philosophiam. Quam olim Plato, charioribus, & acutioribus discipulis, in archanis prælegere est solitus. Et quam Aristoteles ab eius ore exceptam, litteris mandauit. Et cui postea, Platonem odio habens contrariam scripsit. Quæ historia est a nobis, satis late exposita. Et ijs libris præposita. Hæc igitur, partim tuo iussu edita, partim a mea, quam ab initio dixi, tui admiratione & ueneratione profecta, & in publicum edita, tua benignitate amplectere, & me ab obrectatoribus protegere.

Tibi addiciss.

Franciscus Patricius.

I

FRANCISCI PATRICII PLATO, ET ARISTOTELES, MYSTICI, ATQVE EXOTERICI.

Dvplex fuisse apud veteres philosophantes librorum genus satis, superque est a nobis Discussionum Peripateticarum Tomi 1. lib. 5. demonstratum. Alterum, qui in vulgus edebantur, quos encyclios, ecdedomenos, & exotericos uocabant. Alterum vero, eorum, qui ferè in archanis, charioribus, & acutioribus discipulis communicabantur. quos Mysticos, Acromaticos, Acroasies, Acusmaticos, Epopticos, Esotericos, ἐν ἀπορρητῷ in secrete, & ad ueritate appellabant. Hoc in usu apud eos fuisse, ex testimoniis grauisimorum virorum Aristotelis, Plutarchi, Galeni, Clementis, Alexandrini Angelij, Ammonij, Philoponi, atq; Simplicij palam ibi fecimus. Sicuti & ostendimus, id factasse, Pythagoram, Pythagoreos omnes, Parmenidem: Protagoram quoque, & Thrasymachum Sophistas, & Platonem, & Aristotelem, & Theophrastum, & Stoicos, & etiam Epicureos. Sed & tertius quidam mos, tum docendi, tum etiam scribendi fuit. Ut Præceptores, nihil scriberent, sed uiua uoce docerent, discipuli uero, eas doctrinas uoce traditas exciperent: & eas ipsi literis mandarent. Rē hanc Aristoteles ipse, & testatus est, & fecitauit. Nam 4. physico cap. 2. in hunc scripsit modum.

Διο καὶ Πλάτων, τῶν ἄλλων, καὶ τῶν χόρων, τὸ αὐτὸ φησὶν ἢ ἐν τῷ Τιμαίῳ. τὸ γὰρ μεταληπτικόν, καὶ τῶν χόρων, ἐν ἢ ταυτῶν. ἄλλον ὃ πρόποδ, ἐκεί τε λέγων τὸ μεταληπτικόν, καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις, ἀγράφοις δόγμασι.

„ Ideo & Plato, materiam, & locum, idem ait esse, in Timæo. Nam quod recipit, & locus, unum, & idem. alio modo ibi dicens, id quod recipit, & in ijs quæ dicuntur, non scripra dogmata.

Agrapha, & non scripta ea uocans, quæ ipse Plato non scribebat, sed uoce tradebat tantum. quamuis discipuli, ea postea literis mandarent. Sed & Plato met ipse, bis in epistolis 2. & 7. testatur, se nihil scripsisse, neque scripturum de rebus scilicet diuinis. Prior locus est in his uerbis.

Μεγίστη ὁ φυλακὴ τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν. οὐ γὰρ ἔστι τὰ γραφέντα, μὴ οὐκ ἐκπίσειν. Διὰ ταῦτα οὐδὲν ποιοῦ ἕγω περὶ τούτων γράφειν. οὐδ' ἔστι Πλάτωνος σύγγραμμα οὐδὲν, εὐδ' ἔστι.

„ Maxima uero custodia, non scribere. sed ediscere. Non enim est, quæ scripta sunt, non excidant. Ob hæc nihil unquam ego de his, scripsi. Neque est Platonis scriptum ullum, neque erit.

Alter uero locus est in his alijs.

Οὐκ οὐν ἐμὸν γὰρ περὶ αὐτῶν ἔστι σύγγραμμα, οὐδὲ ποιοῦν γένηται.

„ Non ergo meum de ipsis est scriptum, neque unquam fiet.

Hæc autem quæ ab ipso audierant, quosdam scripsisse, inter quos Dionysium fuisse, ait. Τῆς ἑσπερον ὃ καὶ ἀποῦα γεγραφεῖν αὐτὸν περὶ ἃν ἴοτε ἤκουσε.

„ Postea uero, etiam audio, scripsisse eum, quæ tunc audijt.

Quod & alios fecisse ita subnectit.

Ἄλλους μὲν τινὰς οἶδα γεγραφότας περὶ τῆς αὐτῶν.

„ Alios quidem quosdam scio scripsisse de iisdem hisce.

Inter quos numerandus est etiam Aristoteles. Testantur enim id interpretes sui Philoponus, & Simplicius, & e classicis: Suidas. Prior ille his uerbis, commentario nimirum suo in primum Aristotelis de anima librum, tom. 68.

FRANCISCI PATRICII

Τὰ περὶ τ' ἀγαθοῦ, ἐπιγραφόμενα καὶ φιλοσοφίας
ἀγαθῶν ἐκείνων ἢ τὰς ἀγράφους σωουσίας τοῦ
Πλάτωνος ἰσορεῖ Ἀριστοτέλης. Ἐστὶ δὲ γνήσιον αὐτοῦ
τὸ βιβλίον.

» Ea, quæ de bono, inscribuntur de philo-
» sophia, dicit. In illis autem non scriptas
» conuersationes Platonis historici mandat
» Aristoteles. Est autem legitimus eius li-
» ber.

Simplicius vero ad eundem locum.

Περὶ φιλοσοφίας καὶ ἀγαθῶν καὶ τ' ἀγαθοῦ αὐτῶν
ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα σωουσίας. Ἐν
οἷς ἰσορεῖ τὰς τε Πυθαγορίσας καὶ Πλατωνικὰς περὶ
τῶν ὄντων δόξας.

» De philosophia nunc dicit, ea quæ De bo-
» no ipsi sunt ex Platonis conuersatione
» conscripta. In quibus historia compre-
» hendit, Pythagoreas, & Platonicas de en-
» tibus opiniones.

Suidas quoque in uoce ἀγαθοῦ δαίμονος,
boni Dæmonis de eadem re, in hæc uerba
scripsit.

Ὅτι περὶ τ' ἀγαθοῦ βιβλίον συνέταξεν Ἀριστοτέλης,
τὰς ἀγράφους τοῦ Πλάτωνος δόξας, ἐν αὐτῶν κα-
τατάξει καὶ μέμνηται τοῦ σωιδάγματος Ἀριστοτέ-
λης ἐν τῷ Α. περὶ ψυχῆς, ἐπανομαζῶν αὐτὸν περὶ φι-
λοσοφίας.

» Quod de bono librum composuit Aristo-
» teles. Non scriptas Platonis opiniones in
» eo recenset. Et mentionem libri facit in
» primo de Anima Aristoteles, cognomi-
» nis ipsius de Philosophia.

Sed quem hi, unum eundemque librum
sub duplici titulo faciunt, Laertius in duos
inter se distinctos commemorat. De bono ni-
mirum tres, & de philosophia tres itidem. Eu-
sebius autem lib. Prepar. Evangelicæ 11. cap.
1. Septimum de philosophia librum Aristote-
lis citat. In quo præ cæteris Philosophis Pla-
tonem laudat, ut qui primus, & recte, & pro-
prie & perfecte fuerit philosophatus. Et, qui
recte, & intellexerit, & diuiserit, dixeritque.

» Primum esse de natura uniuersi negotium.
» Alterum de hominibus. Tertium de ora-
» tione, putauitque non posse nos res hu-
» manas perspicere, nisi prius diuinas in-
» tellexerimus.

Sed quia locis hæc hæud parum lucis rei
quam nunc tractamus est allaturus, & Peripa-
to nostrati est vel ignotus, vel spretus, opere
pretium fuerit, eum integrum huc transcri-
bere. Postquam ergo Eusebius ex Actio. pre-
clato Platónico, quædam extulisset. hæc se-
quentia subdidit.

» Quibus attestatur Aristoteles Peripateticus
» in 7. s. q. libro, quos de physiologia edidit
» his uerbis. Plato proprie, atq; perfecte præ-
» cæteris omnibus philosophatus est. Nam

» Thalæsecuti, naturales solummodo fuerunt.
» Pythagorici uero, cuncta celabant. Xeno-
» phanes, qui que ab eo profecti sunt, ita con-
» tentiosas mouerunt rationes, ut confusio-
» potius quàm auxilium philosophantibus
» attulerint. Socrates, ut Plato scripsit, & Pro-
» uerbio dicitur, igne igni addebat Cum. n.
» natura ingeniosissimus esset, & de omni re
» dubitare peritus, morales, & ciuiles confi-
» derationes induxit, Et de Idæis primum di-
» cere aggressus est. Omnes autem alij, partes
» philosophiæ tractarunt. Quidam medicinæ:
» nonnulli mathematicas disciplinas. Alij Mu-
» sicam, poeticâ. Cōplures aut orationis vim
» admirati sunt. Quorū alij se Rhetores, alij
» dialecticos profitebatur. Socratis uero suc-
» cessores uarij atque contrarii sibi ipsis fue-
» runt. Alii. n. humilitatem, & turbationum
» sedationem laudabant. Alii uoluptatē secu-
» ti sunt. Ac nonnulli quidē, omniū scientiā
» sibi arrogabant. Nonnulli nihil se scire pro-
» fitebantur. & alij uel cum infimis conuer-
» sabantur. Alii è contra difficiles, & soli secu-
» uiuebant. Plato aut primus, & recte intelle-
» xit atque diuisit, dixitq; primum esse de na-
» tura uniuersi negotiū, Alterum de homini-
» bus. Tertium de oratione. Putauitque non
» posse nos, res humanas perspicere, nisi pri-
» diuinas intellexerimus. Nam quemadmo-
» dum medici, cum membra quædam corpo-
» ris curare uelint, ad totum se prius corpus
» conuertunt. Sic qui uelit res humanas perspi-
» cere, naturam uniuersorum prius conside-
» rare debet. Pars. n. uniuersi, homo est. Bonū
» aut duplex esse dicebat. alterum nostri, alte-
» rum uniuersi. Principalem aut esse bonum
» uniuersi. Ab illo. n. hoc profluere. Quam
» ratione Aristoxenus musicus, ab Indis ema-
» nasse contendit. Indum. n. quendam ait A-
» thenas petiisse, Socratiq; colloquentem ab
» eo quaesuisse, Quo modo, & quid faciendo
» philosophus esset. Cumq; Socrates respon-
» disse. Si quo modo uisendum sit homini
» consideres. Risisse Indum, atq; dixisse. Ne-
» minem posse humanas res intelligere, qui
» diuinas ignoret. Uniuersam igitur philoso-
» phiam Plato in Physicam, ciuilem & logicā
» partitius est, Hæc Aristoteles.

Cum autem hic dicitur, physicam inrelligē-
dum est, uniuersi cognitionem corporei, & in-
corporei, & ut Atticus prius dixerat.

» Secunda quæ ad diuinarum rerum co-
» gnitionem perducit, ipsarum dico, quæ
» primæ sunt causarum altissimarum, &
» aliorum omnium, quæ iudis dæce natura
» emanant.

Et quæuis initio uerborum superiorum Ari-
stotelis physiologiæ liber viij. citatur, cum
nullus

nullus Aristotelicorum librorum, vel eorum, qui extant, vel quos Laertius connumerat, physiologiae nomine, fuerit inscriptus; intelligendi sunt hic, ij libri, quos ostendimus de Bono, ac de philosophia, fuisse inscriptos. Quaeque philosophiae diuisio, quae hic ab Aristotele asseritur, nullibi in Platonice dialogis legitur, necesse est, eam diuisionem. Si quis vero dicat, non videri Aristotelem sibi constare, vt pote qui in allatis ex eo verbis contopere Platonem laudet. Sicuti, & in ara ei posita, & tamen eum libris suis plusquam 60. locis, & plusquam de veteribus quemquam alium, exagitat. Ad sane obiectum, solui posse arbitramur, si dicamus, Aristotelem, dum a Platone ad archana colloquia admittabatur, ei beneuolum fuisse. enimque tantopere laudasse. Sed postquam Plato eius mores improbens, Xenocratem, & Speusippum, & alios ei praeferebat, eum amplius, sicuti ex Aeliano Tomi primi Discussionum nostrarum lib. primo, retulimus, magna inter eos dissidia sunt orta. Quae usque ad Platonis obitum, si Aeliano credimus perdurarunt. Sed Platone vita functo, ipseque decennio partim apud Herminiam Eunuchum, partim apud Alexandrum degens ad 50. aetatis annum peruenisset, Athenas reuersus, contra Xenocratem, qui in Platonis scholam successerat, scholam aperuit. 12. que integros annos docuit. Quo tempore verissimile est, enim suos libros in otio confecisse, hos scilicet, qui eius nomine circumferuntur. In quibus tot locis Platonem vexat, quem antea magnopere laudauerat. Sed credibile quoque est, eum, postquam libros de natura, de caelo, de Anima, & Metaphysicos confecisset (manifesto enim hi, vt ante scripti, ab eo in mystica philosophia citantur) postquam odium in eum euouisset id etiam in senio accidisse, quod Plato pluribus alijs euenisse, ait, qui ab eo audierant, quos ipse non scripserat sermones de rebus diuinis, nimirum, scripserat.

Σκεδόν γάρ ὡς ἐμοὶ δοκοῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ γελασώτερα ἀκούσματα, οὐδ' ἂν πρὸς τοῦ ἐυφυῆς Δαμασώτερος, καὶ ἰνθουσιασικώτερος. Πολλὰ γὰρ λέγομεθα, καὶ ἀεὶ ἀκουόμεθα, καὶ πολλὰ εἴη μύθους, ὡς περ χρυσὸς ἐκπαθαίρειται, μετὰ πολλῆς πραγμαθείας. Οὐδὲ Δαμασὸν αὐτοῦ γέγονεν, ἀκουσθ. Εἰσὶ γὰρ ἀνδρῶπι τὰυτὰ ἀπλοῦς, καὶ πλοῦς, δυνάτοισι μὲν μαθεῖν. δυνατοὶ δὲ μητρεῦσαι. Καὶ βασιλίσταυτες πάντη πάντως κρίναι, γέροντες δὲ καὶ οὐκ ἐλάττω πειράοντα ἰσθ' ἀπλοῦς, οἷον νῦν ἀρετῆ σφισὶ φασὶ, γὰρ μὲν τοῖς ἀπιστοῖσιν ἀδοξία εἶναι, νῦν πιστοῖσιν, καὶ ἰναργέστατα φαίνεσθαι. ἃ δὲ τοῖς πιστοῖσιν, νῦν ἰουδαίου γιν.

„ Ferè etenim vt mihi videtur, non sunt, hijs
 „ ad vulgus ridiculae magis audiciones. Ne-
 „ que e contra ingeniosis mirabiliores, &
 „ diuiniiores. Multoties vero si dicantur,
 „ & semper audiantur, multis annis vix
 „ tamquam aurum purgatur multo labo-
 „ re. Quod vero mirabile in hoc euenit,
 „ audi. Sunt homines, qui hæc audierunt
 „ etiam multi, qui possunt, & addiscere, &
 „ recordari. Et postquam quaquauersum
 „ diligenter examinarint, iudicare: iam se-
 „ nes, & non minus quàm 30. annis hæc
 „ postquam audierint, qui sibi nunc di-
 „ cunt. ea quæ tunc incredibilissima visa
 „ sunt, nunc credibilissima, & manifestis-
 „ sima videri. Quæ vero tunc, credibilissi-
 „ ma, nunc e contra.

Ex his ergo tot, tum testimonijs, tum ratio-
 nibus, nos colligimus, Aristotelem dum
 Platoni esset beneuolus, & ab eo ad archa-
 na, & chariora colloquia admittebatur, li-
 bros illos de Bono, & de Philosophia ex ore
 eius exceptos, scriptos ab Aristotele fuisse.
 Mysticam vero Ægyptiorum philosophiam,
 tunc temporis iuxta a voce Platonis audi-
 tam, & in aduersaria descriptam. Et succe-
 dente inter eos dissidio, quasi contemptam,
 & derisui habitam. Et dum suos conscriberet
 libros, omnem operam in Platonis dogma-
 tis confutandis posuisse, iis nimirum, quæ Pla-
 tonis, per dialogos publicata, dicerentur. Vt
 sua præferret, tum Platonice, tum vetustiorum
 philosophorum, omnibus. Cur autem dicam,
 mysticam philosophiam ab eo cum Platone
 amicus esset in aduersaria, relata, ea ra-
 tio est, quod in ipsa, & metaphysicos, &
 naturales, & libros de caelo, & de anima
 citatos comperimus, & multa etiam dogma-
 ta, vt motus, vt anime definitiones, vt in-
 tellectus agentis, & materialis, actus, &
 potentie, & similibus distinctiones. Quæ res
 manifesto conuincit Mysticos hosce libros
 ab eo, post illos omnes fuisse conscriptos.
 Quando scilicet. Platone, & Speusippo ui-
 ta defunctis, ipse iam senex esset, & tunc co-
 gnosceret, quæ sibi ante ridicula visa essent,
 esse vere admiranda. Quæ vero ex proprijs
 scripta essent sententia, & falsa, e contra,
 & pleraque, aut omnia fatua esse cognouit.
 Quæ veto in archanis, a Platone de Æ-
 gyptiorum philosophia olim audierat reue-
 ra, vt libro quarto cap. sexto scribit, non
 humanitus fuisse inuenta sed diuinitus re-
 uelata.

Sunt quidem aliqua, in ea philosophia,
 scripta, quæ an Aristotelis legitima sint, du-
 bium possint facere, vt præfatio, contra Ari-
 stotelicum morem, an teposita, vt per capita,

eaque breuia librorum diuifio . Dogmatum contrarietas omnimoda, horum fcilicet ad ea quæ in exotericis eius libris funt, iam plus factis diuulgata . Nominis quidem ambiguitas, me diu fufpenfum tenuit. Scio namque (quod & in Diffuffionibus oftendi) multos libros Aristoteli falso fuiſſe adſcriptos & ſuſpicabar, ex duabus illis rationibus, Aristotelis nomen non Stagiritem, ſed Ariſtotelem cognomento Mythum, qui Aefchinis Socratici, Platonis condifcipuli , ſocius fuit, potuiſſe horum librorum deſcriptorem fuiſſe . Vel Ariſtotelem Athenienſem alium, qui in Parmenide dicitur, vnus de 30. fuiſſe tyrannis. Sed priore hanc dubitationem, ita mecum ipſe ſoluebam, vt prior ille Mythus, Aefchinis potius, cuius auditor erat, vel Socratis diſputationes retuliſſet . Alter vero in tyrannidem, & ad ciuilem adminiſtrationem animo propenſum, minime hæc ſicuti neque Parmenidea illa, vel intelligere, vel memoria ſeruare, vel in ſcripta referre, vel potuiſſe, vel ſciuiſſe . Secunda vero dubitatio facile ſoluebatur . Quod Ariſtoteles, integros ſcripſiſſet libros, qui fuerint poſtea in capita ab aliquo diuiſi, non aliter, ac noſtro æuo, reliqui eius libri omnes, integri aliquando Græce, etiam impreſſi, facilioris forte doctrinæ cauſa, ſunt a quibusdam per capita diſtincti, ſicuti ab Auen Rois etiam minutius per textuum particulas partiti . Ac forſitan id operis fecit Arabs ille Aben Ama, qui hoſce libros, e ſermone Græco Ariſtotelico, in Arabicum tranſtulit . E quo poſtea, a Moſe Rouas Medico Hebreo, cum ad ſe e Damasco a Franciſco Roſeo Rauennate, qui eos ibi in Bibliotheca, quadam adinuenerat, delati eſſent in Italicum idioma ſunt conuerſi . & poſtea ab eodem Roſeo in Italiam perlati, ſunt ex Italicis, quoquo modo melius potuit, a Petro Nicolao Caſtellanio Fauentino Philoſopho, & Medico, Latini facti, & Leonis 10. Pont. Max. hortatu, anno D.M.DXIX. Romæ Typis impreſſi . Tertia vero illa dogmatum contrarietas, conſideranti mihi, ex his, quæ iam diximus, viſa eſt ſolui . Nam quæ in exotericis dogmata ſcripta ſunt, ira contra Platonem ſeruente, & nouorum dogmatum cõdenſorum ambitione ſcripta . Hæc vero archana, ſcripta fuiſſe putamus cum adhuc Platoniamicus, & diſcipulus ad ſe cretiora colloquia admittebatur, & quis ἀγραφα non ſcripta dogmata, & colligebat, & perſcribebat . Neque vero quin Ariſtotelis ſint, obſtat præfatio, quando, & Metaphyſici, & Phyſici, & libri de anima, & alij, præfationis ſpeciem eandem habeant, & liber de Mundo ad Alexandrum, præfationem habeat, expreſſam.

Sed illud me magis dubium reddebat, quod non viderentur, hi libri, ab eius interpretibus vnquam citari, ſicuti neque a Platonibus, neque a clafficis vllis ſcriptoribus appellari . Sed hoc ipſum mirari deſij, quando in memoriam venit, omnes ſuos libros, ſicuti, & Theophrasti, Peripatetici ipſi, qui maxime Ariſtotelis dogmata poſt eius obitum ſequi videri voluerunt, nullis, vti in diſcuſſionibus oſtendimus, aut per paucis eius libris vſi ſunt, quoniam per 260. amplius annos, in ſpelunca quadam, apud Nelei hæredes, aut in priuatis. Apelliconis Teii, Syllæ, Tyrannionisque Grammatici Bibliothecis alios fere C. delituerunt . nemini ſcriptorum cogniti . Quid vero vetat, hos etiam fuiſſe alicubi reconditos, donec in Arabiſ illius Aberi Amæ peruenerunt manus, & in Arabicis ſcholis, aut priuatis aut publicis fuiſſe in vſu. Et Arabum gymnafiis a Turcis in Syria deletis, Damasci ignotos latuiſſe, donec a Roſeo ſint adinuenti . Quem admodum narrans, ad Franciſci Petrarchæ vnicum Quintilianilibrum (ſi non fallor) manus perueniſſe, & poſtea, & etiam num hodie in numeros, e tenebris erutos libros, ante ignotos nouimus. Itaque ſolutis hiſce dubitationibus, ad illa veniamus, vt probemus a Platone fuiſſe hæc dogmata, viua uoce, tradita. Et nequaquam ſcripta. Ac primo dicimus. Ex Platonis ipſius met verbis, palam iam factum eſſe, Nullum ab eo de rebus diuinis librum fuiſſe ſcriptum . Saltim donec eas epistolâ ſcripſit . Ad Dionyſium, & a Dionis amicos. Et ſi quem poſtea ſcripſit, quo mox dicemus, modo, ſcripſit . Paruit, quoque ex Ariſtotelis ipſius teſtimonio, Platonis quædam Agrapha fuiſſe dogmata, & teſtimonijs Philoponi, & Simplicii, & Suidæ, clarum factum eſt quæ Plato non ſcriberet, Ariſtotelem ſolitus deſcribere . Sicuti & alijs teſtatur Plato, id facere conſueuiſſe . Sed & ipſe Ariſtoteles horum librorum primo cap. 5. verbis is, quæ iam attulimus conſeſtatur .

„ Plato igitur olim dedit animæ plura attributa, quorum nos auriti fuimus teſtes. ſed non ſcripſit vllum alioquin mentem eius lector deprehendiſſet.

Pleraque autem horum librorum dogmata, ad animæ cognitionem pertinent . Et Platonem expreſſo nomine, aliquoties adducit, vt eodem capite inquires.

Vnde dixit Plato, quod ſolutio animæ a vinculis corporis, eſt cauſa aſcenſus ſeptimo & cap. 4.

Atque hoc idem opinatus eſt Plato, de anima vniuerſali, dicens . Et quæ ſequuntur, Et ſtatim ea exponit . Quæ nullibi, in ijs, quæ

quæ extant scriptis reperitur . Excipit ergo hæc, & alia illa Aristoteles attributa, quibus pleni sunt libri, ex Platonis viua voce. Et capit. settimo . Vnde mens Platonis fuit sequi locutionem veterum. Nono. Vocat etiam alias, senem, vt capitulo sexto. Incipiamus autem ab opinione Senis, quem nouissime adduximus. Et erat tunc reuera Plato senex, annorum sexagintaquattuor quando Aristoteles eum desit audire .

„ Appellat eum philosophum quoque, vt
 „ ab initio statim . Et Capite sexto .
 „ Rursus versemur circa animæ dispositiones plures, vt lucremur, aliquid a philosopho . Et capite septimo . Non oportet audientem verba philosophi . Vocat etiam sapiensem libro secundo capite tertio . Et hoc est, quod dixit sapiens, Deum sublimem creasse intellectum . Et capite septimo. Sicut sapiens dixit.

Quæ quidem omnia, & loca, & verba cum alijs, manifestum faciunt, a Platone in colloquijs archanis, ac mysticis exposita fuisse . Et ab Aristotele excepta, fuisse postea conscripta, & in hocce libros digesta. non aliter ac alij libri illi de Philosophia, & de Bono . Sed si Platonis sunt hæc dogmata, quæ ratione, aut iure, Aegyptiorum sunt, & Chaldæorum? Audiamus Strabonem, seu Stratonem, libro Geographiæ ultimo scribentem. de Heliopoli .

Επει οὖν ἐνεδεικνύτο, οἷον ἦν ἱερῶν οἴκοι, καὶ Πλατῶνος καὶ Εὐδόξου διατηρήσας. Ζωῶντι γὰρ δὴ τῶν Πλατῶνι ὁ Εὐδόξος δούρο, καὶ συνδιήτησαν ἱερῶν αὐτῶν ἐν ταῦθα πρὸς αὐτὰ ἴση, ὡς εἰρηλατισί. Περὶ οὖτος γὰρ ὄληας, καὶ τὴν ἐπιστήμην ἦν οὐρανίον, μυστικῶς δὲ καὶ δυσμαθητότους, τῶν ἁπλῶν καὶ ταῖς θεωρητικῶν ἐξελπίσασαν, ὡς εἰρηλατισί. Διωρημάτων ἰσορήσασαν. τὰ πολλὰ δὲ ἀπεκρύψαντο οἱ βάρβαροι .

„ Illic ergo ostendebantur, sacerdotum domus, & Platonis, & Eudoxi habitacula . Descendit enim huc cum Platone Eudoxus, & cum Sacerdotibus illis hic sunt conuersati 13. annis, vt quidam dixerent . Nam cum illi excelleret in celestium scientia, sed mystici essent, & difficulter eam communicarent, tempore, & obsequiis, ab eis impetrarunt, vt Theoremata aliqua eis traderent . Sed multa abscondebant barbari.

Et quamuis Strato, hic de Astrologicis præcipuæ loquatur, vt forte diuinorum ignarus. attamen clarum est Platonem 13. annis Aegyptiæ sapientiæ studuisse. Quam tamen hierophantæ illi, quibus solis comendabatur, & asseruabatur in archanis, attamen,

obsequiis, ac tempore deuicti, peregrinis etiam communicabant, vt ante secula multa Orpheo sunt communicata, ab Ethimune Sacerdote . Aglaophemo ab Ochlapo. Soloni a Sonche, & a Plenophæ . Pythagoræ vero a Perenite, & Platoni tandem, a Sachoniato, & a Secnuphide. Quæ partim Plutarchus partim Clemens Alexandrinus tradidere. Obtinuit ergo Plato a præceptoribus hæc, vt non solum uiua uoce, mystica illorum dogmata, sibi reuelarentur, sed etiã Hermetis libri ostenderentur . A quibus, vt apparet, ea dogmata desumpsit . Sed & in archanis & habere. sicuti & hierophantæ illos in archanis asseruabant, didicit . Idque in more ipse postea habuit, vt ea, vti vidimus, uel non scriberet, uel scriberet in ænigmate. Esse autem dogmata quæ in hoc libro descripsit, Aegyptia, multa in eo scripta comprobant. Primum quorum est, in præfatione, ubi proficitur, se uelle contemplari vniuersum, secundum mentem eorum, qui docuerunt per notas figurarum (intelligit hieroglyphica) adeo occultas, quod non alius potest ad secreta huiusmodi scientiæ peruenire.

Et ad finem totius operis cap. 14. de eisdem hieroglyphicis habet.

„ Conceptus animorum acceptos, scribant, vt occulata fide accepimus, in lapides per figuras . & quæ sequuntur . Ibi que Aegyptios sapientes nominat. Sed & Babylonios sepe nominat, vt hoc eodem capite . Sapientisque Babylonii, Et præcedenti .

„ Atque iccirco rursus dicimus, quod Rex Babyloniz conspicatus mente, orbem illum .

„ Babylon autem vrbs fuit Chaldæorum caput, & libro eodem cap. 3. ait.

„ Si quidem in orbe illo superno, non est aliquid sensitium potentia, vt conuenerit in hoc Archisophi Babyloniz. Libro quoque 10. cap. 7. scribit.

„ Verbū expressum appetatur causa causarū. Atque hæc fuit opinio sapientū Babyloniz.

Itaque integra huius libri inscriptio fuerit . Mystica Aegyptiorum, & Chaldæorum, a Platone voce tradita; ab Aristotele vero excepta, & conscripta philosophia. Philosophiã namque & non Theologiam ipsemet Arist. vocat libro 4. cap. 5. ita scribens.

„ Ex consequenti, non etiam quærant sapientiam archanam, propter Theorematum subtilitatem, qualem nos scripsimus in hoc libro tituli . Philosophiæ Mysticæ Aegyptiorum . Reliquum nos ex eo collegimus. Et quod deerat suppleuimus.

Priorē autem ex Italico Castellanijs versione quibus bar-

FRANCISCI PATRICII

barba riuſculam retinuimus, quoniam, non tam ſumus delicati, vt verba ſententijs præferamus. Quæ quia Iacobo Carpentario non placebat, vt ſermo, vt ait, tolerabilior fieret, veluti paraphraſtes eſſe voluit. Puzo autem Ariſtotelem ita hoſce libros ex Platonis ore collegiſſe, prout ia dies, ab eo ſermo de eis haberetur, & ita eos, vel tunc in aduerſaria conieciſſe, & poſtea, nulla habita ordinis ratione perſcripſiſſe. Conſuſi igitur ob eam cauſam videntur eſſe, & in meliorem, & ſcientificum ordinem, haud multo labore poſſe digeri. Quod, & feciſſemus niſi mordacium hominum reprehentiones vereremur. Idque non ſine grauium veterumque authorum exemplo feciſſemus. Nam Plato, dialogos ſuos, ſine vſo ordine, variis occaſionibus, & temporibus videtur ſcripſiſſe. Quos tamen quidam, vt Laertius refert, in trilogias, & tetralogias collegerunt. Plotini autem libros, nihil ſibi ſere cohærentes præter paucos, Porphyrius in Encades ſuas quaſdam, ſecurus rationes, eſt partitus. Ariſtotelis quoque libros, ſuorū interpretum alius in alium diſpoſuit ordinem. Id ſi illis licuit cur idem nobis non liceat, præſertim ſi ſcientificum ordinem, veluti in Zoroaſtri oraculis, & Trimegiſti ſi libellis, inſtituamus? Sed forte, quia illa diſperſa erant, hi quaſi vnus liber eſſet, in capita 14 a Ficino diſtributi fuerant, æquiore iure licuit nobis aliquo ordine eos digere. Sed hi libri 14. neſcio, an ab Ariſtotele, vel ab Arabe interprete, vel a Fauentino, ita videntur, vniti, vt diuelli poſſe non videantur. Itaque ne nimis velle putemur, Quo eos ordine reperimus, eo curauimus imprimendos. Illud tamen non reticebimus, noſtra ſententia, ita eos legendos eſſe, vt ſcientialis ordinis aliquid ſentiant, nimirum, prout ſunt in præfatione, theoremata ab ipſo authore

propoſita optime, (quod tamen non dedit in opus:) ſuntque omnibus libris ſparſa, & diligenter per capita conſectanda, & colligenda. Sunt ergo hi libri. Si libri ſunt, & non ſapientie theſauri ingentes, vt author inquit, philoſophiæ compendium quoddam: diuina nimirum Aegyptiorum, & Chaldæorum, Platonice autem præuium veluti commentarium. Quo in eo dialogis quaſi diſperſis de diuinitate ſcripſit, hiſce adhibitis longe clarius, & facilius queant intelligi. Atque ita fiet vt his paucis, Babyloniorum, & Aegyptiorum, & Platonis vera, & Ariſtotelis verior, & myſtica philoſophia includatur, Vt iure Zoroaſtri oraculis, & Hermetis Aſclepiſque libris, proxime poſtponantur & eis coniungantur. Videntur autem vetuſtiores Platonici, Taurus, Atticus, Seuerus, Maximus Tyrius, & alii multo eius interpretes, hiſce libris catuiſſe vſq; ad Ammonij Sacci ætatem. In cuius manus, putamus nos, eos perueniſſe. Tanta enim ab eo, quaſi momẽto effloruit Platonicoꝝ dogmatum diuinitas, vt veluti tunc nata, maximam ſublimium ingeniorum admirationem excitaret. Origenis, Plotini, Amelij, & aliorum plurimorum, qui Ammonium Alexandria publice doctem audierunt. Scatent enim Plotini, & Porphyrij, & Iamblichi, & Syriani, & Procli, & Hermiæ, & Damascij, & Olympiodori libri, dogmatibus ijs, quæ in hiſce leguntur, & Plotinus inter cætera, ex libri 4. Capite 4. eam ſimilitudinem duorum lapidum, in librum ſuum de intelligibili pulchritudine tranſtulit, tanti hoſce libros fecit. Platonem ergo, & Ariſtotelem cur myſticos appellauerimus, hæcenus factum eſt manifeſtum. Deinceps cur exotericum dixerimus vtrumque, exponemus, & priorem vti ſeniorẽ, præferemus Platonem poſt nimirum myſticẽ hanc philoſophiam.

MYSTICA AEGYPTIORVM ET CHALDAEORVM

A PLATONE, VOCE TRADITA.

AB ARISTOTELE, EXCEPTA

ET CONSCRIPTA PHILOSOPHIA.

INGENS DIVINÆ SAPIENTIÆ

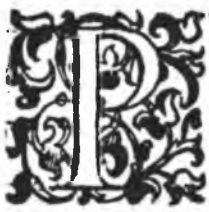
T H E S A V R V S.

L I B E R P R I M V S.

QVAE THEOREMATA TRACTANDA,

secundum quos Auctores & quo stilo.

C A P V T P R I M V M.

Principale quæsitum, ait Philosophus, est finis intentus, qui postremo inuenitur. Atque omnia genita, operantur appetitu naturali ad finem certum. Si quidem constitutum ex concordia sapientum digniorum inter diuinos, Causas mundi antecedentes, & coniunctas esse quatuor, videlicet Materiam, Formam, Agens, & Finem nobiliorem reliquis, secundum quas omnes speculari oportet, & earum accidentia pro dignitate singulorum. Et nos quidem in Metaphysica iam perfecimus sermonem explicantem causas huiusmodi. Et probauimus eas in sermonibus de Anima, & Natura, operationibusque vtriusque, vbi per rationem perfectam, & necessariam declarauimus, quod impossibile est substantias esse absque fine. Sic etiam, si finis a sapiente non præfigatur, cessabit eius inquisitio. Si quidem huius præsuppositio in scientia, adiuuat multum considerantem, Cum tamen sollicitudo, & industria sunt necessarias ad progrediendum. Igitur nobis quoque, in hoc opere. Quod est compendium Philosophiæ, intentio constitui debet. Quæ est cõtemplari Vniuersum secundum mentem eorum, qui docuerunt per notas figurarum adeo occultas, quod nõ alius

põt ad secreta huiusmodi scientiæ peruenire citra difficultatem, quamuis sit ingenii subtilis, & recti, nec vtatur negligentia. Proponamus autem cuncta Theoremata operis, deinde singula tractabimus. Primaria igitur intentio nostra in hoc opere est, contemplari Deum quomodo differt ab alijs. Quodque Mundus, ac Tempus existunt sub eo. Amplius, quod Deus est autor causarũ, quodque creauit omnia pro ratione singulorum. Et quod is illuminat Intellectus. Per eas autem medias Intellectum. Per Intellectum vero medium, Animam vniuersalem cœlestemque. Et per Animam mediam illustrat Naturam generabilium, corruptibiliumque. Et quod opus sit ab eo sine motu. Ac quod motus omnium rerum est ab eo, & ad eum. Si quidem omnia mouentur desiderio essentiali, & naturali ab eo, in eo, & ad eum. Postea vero considerabimus, Mundum intellectiuium, referentem bonitatem eius, formasque diuinas inexistentes. Et quod ab eo fuit bonitas in singula. Si quidem quatenus sunt bona assimilantur ei. Sed propter cortices, expressionem veram eorum non attingimus. Præterea enarrabimus naturam vniuersalem Cœli, qualiter inest potentia illi ab intellectu. Enarrabimus etiam Syderũ dignitatem, & lucem. Item considerabimus naturam sub-

luna-

L I B E R

lunarem, quomodo virtus Cœli immititur illi, quæ manifestatur in rebus sensibilibus, materialibus, alterabilibus, & corruptibilibus. Deinde scribemus dispositionem Animarum rationalium in descensu, & ascensu, & reddemus causam vnionis earum, ad corpora. Dicemus etiam de Anima honorabili, quæ habet mores intellectiuos, nec submergitur

desiderijs mundanis, & sordibus corporis. Similiter narrabimus Animam turpem, coinquinatamque, & deinde speculabimur dispositionem Animæ Sensualis, & Vegetatiuæ necnon qualitatem Animæ Terræ, & ignis, & aliorum Elementorum, atque hæc omnia latentia sicut præfati sumus, declarabimus per figuras proposito sufficientes.

ANNOTATIO IVSSV R. P. M. IACOBI de Lugo apposita.

Cum fides Catholica tenet creare adeo proprium esse Dei, vt hoc nulli creature possit conuenire, neque instrumentaliter, neque ministerialiter, & optime probat D. Thomas receptus prima parte q. 45. artic. 8. allegans D. Augustinum 3. de Trinitate. cap. 8. dicentem. Neque boni neque mali angeli, possunt esse creatores alicui rei. Multo minus igitur alia creatura apparet Aristotelem in toto hoc libro errasse, cum velit, intellectum primum creatum, creasse animas, & ordine quodam animam creasse inferiora. Ideo o lector, non te offendat Doctrina Arist. quia cum esset alienus a Christi fide, multos errores tenuit.

Quomodo Anima vnitur Corpori.
Cap. I I.

Quod omnis anima, & propter quid, est immortalis. Cap. III.

Cum iam pateat (vt probatum est) in veterum libris, quod Anima non est Corpus, neque moritur. sed permanet semper. Nunc queramus, quomodo digressa a mundo intellectuali, ad hunc sensibilem descendit, & iuncta est huic corpori resolubili. Etenim nulla substantia intellectualis mere, admittit quicquam motus. Sed fixa in mundo intellectuali, non diuellitur ab ipso, neque ite accedit aliò, cum non habeat locum ad quem transferatur. Ad quod dicimus. Quod omnis substantia intellectualis secundaria, in se habet quoddam desiderium alterius. Quando autem Intellectus appetitu concepit aliquid, mouetur ad illud, vt Mulier grauida nititur parere. Sic igitur intellectus concipiens desiderium conatur illud consequi. Intellectus enim uero desiderans statum inferiorem, fit Anima. Vnde Anima est Intellectus desiderans, & appetens desiderio vniuersali. Ac ipsa Anima vniuersalis, non separatur substantia a mundo intellectuali, sed desiderans particularia sub vniuersali opere, recedit ab illo. Ordinansque eadem, & peccatum accidens moderata secundum legem causæ propinquæ cœlestis. Anima particularis non est in corpore vt videtur, sed extra. Prius igitur mouetur ad Mundum primum. Deinde ad secundarium. Postea tertio reuertitur ad primum, Ac opportune ad eorum unumquemque.

In Intellectus agens, nunquã separatur ab anima, sed cooperatur illi semper, oportune ad omnia. Propterea anima quidem operatur iugiter, quia perpetuo existit. Et quamuis animæ aliorum animalium, velut Leonis, peccando recesserint a mundo superiore, non tamen corrumpuntur secundum substantiam, sed penes accidentia. Ideoque non simpliciter ac reuertuntur ad illum. Accidentia etenim in hoc mundo sunt diuersa ab anima. Sunt autem conaturalia ipsi animali, si quidem proueniunt a natura ipsius. Similiter autem omnes animæ plantarum, oriuntur ab vno principio, cum vita cõueniant, & sũt substantiæ, non accidentia, atq; incorporeæ nõ partibiles. Ideo neq; corrumpuntur: Sed anima hominis habet tres partes, videlicet. Vegetatiuam, Sensualem, & Intellectiuam. Quæ separatur, a corpore soluta. Atq; hæc immunis (utpote non peccando) a coinquinatione corporis, est dissimilis alteri submersa materiæ, quæ facta est ob id, ut habitudo corporalis, accidentibusque corporeis talibus (velut ligamentis) prohibetur ascendere ad alterum mundum, Ad quem neque peruenit nisi difficulter, ablatisque viribus nõrum accidentium, & purgata a sordibus corporis, reuersa est incorruptibilis. Non enim est, vt aliqui alieni a scientia vere diuina, opinantur aliter. Si quidem ipsa sustinetur a suis authoribus, quanquam separata. Existitque ens verum, & perfectum. Quare anima non moritur, vt pluries diximus.

Quod

Quod omnis anima humana, est immortalis.

Cap. I I I I.

Quas oportet hic repeti ad illos, qui non credunt aliter, probabiles rationes. Dicamus breui. Statuentes principium id in quo conuenerunt omnes prisca, & iuniores Theologi, Philosophi, Prophetæ, ac populi. Videlicet, quod anima rapta corporis desideriis, sub iugato intellectu, statim iram Domini incurrit. Propterea abstinendum a delictis, & desideria corporalia mouendum. Sic. n. miserabitur dominus. Rursus si maiores non credidissent animæ immortalitatem, non constituerent legem, iuxta dictamen naturæ eam asseuerantem. Cui nemo contradixit, nisi uitiis implicitus. Dixerunt etiam quod multi peccatis non caruerunt ope, animarum a corporibus ad mundum alium reuersarum. Explorantique veritatem hoc manifestum, est per experimentum relationis, & templorum fabricas ob hæc illis dicatas. Quare palam est, quod anima digressa ab hoc mundo, & assecuta alium non corrumpitur omnino. Ideo autem quoniam creata est perpetua, ob nobilitatem uitæ. Atq; hoc idem opinatus est Plato de anima vniuersali, dicens. Ego pluries speculando secundum animam relictis corporis exuuiis, visus sum mihi, frui summo bono cum gaudio admirabili. Vnde restiti quodammodo attonitus. Tum agnoscens me esse partem mundi superioris adeptusque vitam æternam sub luce magna inenarrabili, inaudibilique, ac incogitabili. Lassitudine autem delapsus ab ista speculatione intellectus, ad imaginationem, lux illa deseruit, unde remansi tristis. Rursus relicto corpore, reuersus inueni animam luce plenam, & tum corpori influentem, tum supra eleuatam. Inquit igitur Plato. Qui conatus mundum supremum ascendere intellexerit, substantias diuinas, causasq; vniuersales: profecto maximum consequetur præmium. Quapropter nemo debet id omittere quanquam sit plurimum laboraturus. Certe etenim in eo adipiscetur tranquillitatem impatibilem perpetuamque, Et cum homo fuerit creatus ad hanc contemplationem ociatur, si ab illa uel per vnicam horam absit, sic etiam perdidit animam, sibi que hostis est omnium maximus, cuius in obitu, frustra eum pœnitebit. Atque hoc Platonis documentum, est homini exhortatio ad eleuationem Intellectus acquirendam, qualem ipse reperit. Quod Anticles, quoque dicens animam præexititile sursum honorabilem, peccato autem commisso decidisse in mundum inferiorem, quæ postea pudens cōsequitur a Deo ueniam. Præterea anima quoque descendit, vt cæteras (quibus Intel-

lectus turbidatur reuocet sursum. Similis est enim anima emersa, homini a præfocione reuocato, sit alte proclamet ad mortales, præcipiens mundum, omnesque eius fallacias despici, facto iudicio reuertenda ad pristini status iucunditatem.

Cur anima descenderit in mundum inferiorem.

Cap. V.

DE anima quidem vniuersali scire oportet, cur descenderit ad hoc corpus, & an descenderit sponte parendi gratia, an coacte alia de causa. Recipiemus namque iuuentum ex scientia animæ, maius quæ ex alia. Quandoquidem ascendemus ab ea, ad intellectum, sed & vsque ad Deum sublimem. Hinc discentes, an Deus creauerit omnia recte, & cum sapientia absolutissima, an per aliam cognitionem. Plato igitur olim dedit animæ plura attributa, quorum nos auriti fuimus testes, sed non scripsit ullum. Alioquin mentem eius, lector deprehendisset. Attributa autem hæc animæ diuersa sunt. Siquidem intellectus vnitur sensui, neque despicit eum ubique, sed corporis ad coniunctionem, ligatus & præfocatus in illo. Nam corpus est animæ, ut locus. Sic etiã opinatur Anticles, magis adhuc uocans corpus carcerem. Vnde dixit Plato, quod solutio animæ a vinculis corporis, est causa ascensus illustrationisque, descensio autem obscuracionis, quæ nihilominus purgata rursus ascendit. Atque huius descensionis causæ sunt plurime. Quarum prima est peccatum commissum ab aliquo, qua propter descendit ad luendam pœnam, promerendumque aliquid ac leges Dei accipiendas. Aliæ uero descendunt alia de causa, quam non adduxit. Sed colligens, animæ descensum execratus est, addiditque quod hic etiam mundus est substantia honorabilis. Quare anima in eo extat Dei iussu, alligato intellectu, quæadmodum superiori semper cohabito. Non enim conuenit, quod hic mundus tam magnus, & perfecte cōpositus, intellectu careat. Impossibile est autem hunc mundum cōsequi intellectum, nisi præhabeat animam, illi connexam. Rationali que animæ implicuit species alias. Siquidem operationes animæ nequaquam videntur indiffensibiles. Quarum enim uero in Plantis sunt paucæ, in brutis plures, & in homine plurimæ, vt iste mundus sit perfectus, quamuis non æque, sicut superior, quia est effectus ab eo, omnisque item extat corruptionis origo. Quare oportet mundo sensibili, inesse etiam genera animalium, quæ insunt illi intellectuali.

L I B E R

De errore antiquorum, & quod omne bonum est ex Deo. Cap. VI.

R versus versemur circa animæ dispositiones plures, ut lucremur aliquid a Philosopho. An sit igitur aliqua convenientia inter animam & corpus. Antiqui quidem altercati sunt, varia sentientes. Incipiamus autem ab opinione Senis quem nouissime adduximus, dicentis, quod respexit veteres physicos in intelligentia entium insensibilium errare: inquirentes ea per inferiorem mundum: unde opinati sunt, quod entia occulta non infiniti ei, seponentes intellectum, & persecuti sensuum. Considerando per illum, ex alterabilibus perpetua. Quare cum animaduertit eos declinare ab itinere veritatis, ob sensum præualentem, misertus reduxit ad illud. Distinxitque intellectum a sensu. Intelligibiliaque a sensibilibus, ponens illa perpetua inuariataque inueniri, hæc autem alterabilia, corruptibiliaque. Subdens, quod utrorumque vnicus auctor est ens primum, & verum, videlicet Deus sublimis, effector mundorum, & addidit, quod tale primum agens, est summe bonum: quodque nullum alterum est, ex se bonum. Sed quod libet est bonum ab illo datum. Afferuit etiam quod iste mundus ex materia & Forma constat: & quod formans primam materiam in esse naturæ, est nobilior illa. Item quod anima rationalis format primam mate-

riam, propter vim immixtam ab intellectu mirabili, & intellectus agens adiuuat animam ad formandum primam materiam per virtutem entis primi. Quod est principium omnium trium entium id est intellectus, animæ, & naturæ. Vnde fuerunt sensibilia pulchra, vi primi agentis, per medios, animam & intellectum. Decenter etiam ens verum, primum. Deus sublimis bonus, simplex, & perfectissimus omnium: inspirat intellectui uitam primo: deinde animæ: postea naturæ: & fecit intellectum, & animam, & naturam principia aliorum.

Quod Deus creat sine tempore. Cap. VII.

Non oportet audientem verba Philosophi putare, quod Deus creauerit entia in tempore: existimando quod omnis prioritas est in tempore, cum impossibile sit, efficiens non esse prius effecto, siquidem non est ita, Quia intellectus discernit res sine tempore, & similiter sensus. Vnde mens Platonis fuit sequi locutionem veterum, qui describentes generationem, coacti sunt inducere tempus. Creationis autem non est ullum tempus, quia differt agens primum altissimum nouans, a secundo inferiori umbratili. Ideo si cupias discere an patiens in tempore patiat, explores an agens eius agat in tempore. Patiens enim ab agente in tempore, patitur in tempore, & patiens ab agente in momento patitur in momento.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

In prio capite supponit animam fuisse antequam infunderetur corpori, ex qua opinione, sequuntur multa falsa in fide, cum anima quando creatur, infundatur corpori, & quando infunditur, creatur. Quod & repetit. 3. cap. exist. etiam animæ, antequam infundatur. Ex proptertum commissum decisisse in hunc mundum inferiorem.

In 2. capite supponit animas brutorum recessisse a mundo superiore, quod est falsum. Sicuti falsum est, quod non corrumpantur corrupto corpore. Et de animabus plantarum dicit, quedam falsa.

In 4. cap. Inheres opinioni supradictæ tene t animam vni sensui, Si pro sensu intelligat corpus verum dicit. Si autem velit sensum esse in corpore ante unionem animæ falsum est. sicut falsum est, corpus esse carcerem animæ ob peccatum prius commissum. Et similiter. Quod causa discensus animæ sit peccatum, descenderitque ad luenda peccata.

LIBER SECVNDVS, QVOD ANIMA IN MVNDO INTELLECTVALI NON VTITVR

M E M O R I A.

CAPVT PRIMVM.

Anima superius collocata
intuetur substantiam re-
rum illic conexistentium,
neq; ratiocinatur ibidem
vt istic, Sed neq; specula-
tur hæc infima, quoniam
altiora perspicit. Sicut. n.
existens inferius pura (ob dignitatem suam)
non versatur circa terrena. Ita tanto magis
egressa ab hoc Mundo, reuersaque ad nobi-
liorem, non meminit præteritorum, Sed alio
rem illum perpetuo speculari, & amans, nun-
quam saturatur, omnemque actionem, & co-
gnitionem ad eum reflectit. Quare cum om-
nis scientia in altiori Mundo habita illicon-
stans maneat, siquidem habet semper præ-
sens obiectum, non indiget alia memoria il-
lorum. Rursus cum sit aliena ab omni scientia
recepta ab his inferioribus, non enim ser-
uauit eorum apprehensionem pristinam, neque
talia conspiceri amplius cupit. Namq; scien-
tia rei alterabilis, accidit substantiæ alterabili,
qualis nulla est in mundo Intellectuali. Ideo
non etiam licet Animæ memorari quicquam
ignobile. Quare contemplatur, quo modo di-
ximus, & perfectissimo pro facultate.

Quod Anima non vititur reminiscencia.

Cap. I I.

Dicimus ite quod omnis scientia in Mun-
do altiore est perpetua. Quicquid enim
illic extat, est sine tempore. Propterea Ani-
ma, ibidem speculari formas, sine tempore.
Quia permanent illi euidentibus, tum supre-
mæ, tum infimæ. Et quod non ab aliquo pro-
greditur ad aliud, discernendo a generibus
ad species, & indiuidua, vel a speciebus ad
genera, & vniuersalia altiora. Quare nõ etiam
indiget reminiscencia earum. Et si aliquis iux-
ta hoc ambigens dicat, quod hæc conditio sit
intellectus tarum, quia omnia insunt ei actu
simul, & ideo reminiscencia non indiget, Ani-
ma autem aliter, videtur se habere, videlicet
quod non insunt ei plura actu simul, ut mate-

riæ primæ, sed quod comprehendat naturaliter
unum post aliud, & cum fuerit ita, eam remi-
nisci oportet, siue sit in hoc inferiori Mundo,
siue in superiori. Huic respondebimus, quod
nihil prohibet Animam in Mundo superiori
cognoscere plura simul. Siquidem tale aliqd
conspicitur etiam, quod cum sit simplex co-
gnoscat multa vnico actu. Vt visus, varios co-
lores. Quare sic etiam anima cognoscit plura
simul, sine tempore, quia est supra tempus, vt-
pote causa illius. At si aliquis dicat, Anima di-
scernit primum atque vltimum, quare unum
post aliud partiri videtur? Cum autem hoc
modo sciat, non igitur simul cognoscit. Dici-
mus quod Anima discernit intellectu nõ co-
gitatione. Cum autem faciat hoc intellectu,
non intercedit differentia, sed maior subit v-
nio. Siquidem intellectus discernit sine tem-
pore, nec habet (cum sit simplex) prius, neq;
posterius, quia non fluit inter ea successionis
spacium medium, Principium enim simul est
cum fine. Adhuc si diceretur, notum est quod
cum Anima discernit, sit principium, finem, &
medium. Dicimus id verũ esse, sed cognoscit
hæc non cum medio temporario, sed tantum
ordinario. Quod patet in visu, arborem cernẽ
te. Licet namq; radices, & ramos simul cernat,
tamen cognoscit radices prius, medio ordine
non tempore, quam ramos. Quod si uisus ita
noscat, quãto magis intellectus sciet principii
finem, & medium cũ ordine sine tempore.

*Quo modo Anima habet vires operationesq; plu-
res, qualiterq; intellectus intelligit. C. III.*

Quod si dicatur Anima cognoscit simpli-
cia, & composita simul, quomodo ha-
bet potentias plures? quarum vna sit prior, &
alia posterior? Respondemus quod Anima v-
nica est & simplex, Sed multiplicantur virtu-
tes eius, ultra substantiam, & si videtur opera-
ri plurima simul, eius opera sunt multa ratio-
ne patientiũ. Siquidem corpora non recipiunt
operationes animæ æqualiter, sed pro condi-
tione sua, Ergo pluralitas operationũ inest re-
bus, non animæ. Quare nos dicimus, quod In-
tellectus

tellectus vnus operatur multa (& formatur specie cogniti, sicut materia prima) Cui actus est similis, t̄tum differens, quia sit vniuersalis, Appello autem Intellectū actuatū, habentem quęsitum obuium speculationi, & Intellectum sub potentia, carentem quęsito obuiō. Et si aliquis obiiceret quod Intellectus nunquā habet quęsitum, obuiū, Hoc proculdubio est maximum mēdācium, quia ex natura Intellectus intelligit perpetuo. Siquidem eius esse, est operari, & si perpetuo intelligit habet rem obuiam semper. Quare Intellectus est res omnes, forma vniuersali, quali intelligit, & quali ipse est ex natura sua, vt pluries narrauimus. Intellectus autem substantiam suam respiciens, prospicit res alias, sic est idē obiecto, quod est substantia eius speculationi obuia, quę continet inferiora omnia. Et hoc est, quod dixit sapiens, Deum sublimem creasse intellectum, qui sciat in seipso res progressas a se, & ad se regressuras, conuincat in aliis. i. quod seruat formas vniuersales, particularesq; dimittit, nō enim uniuersale auferatur, cū suū particulare auferatur, ut ablatas indiuiduas aialibus, nō auferatur aial, sed ablato vniuersali, auferūtur, omnia sub particularia.

Quod intellectus non est mobilis, & quo modo anima est mobilis. Cap. III.

ET si aliquis diceret. Si intellectus obuiam suam, speculationi, aliquando substantiā suam, aliquando res, sine dubio alteratur. Diximus autē illum esse, inalterabilem, impatibilemq;. Respondeamus. quod si intellectus habet obuiam speculationi aliquando res, hoc fit in statibus diuersis. Videlicet in mundo intellectuali, habet obuiā speculationi t̄tū substantiā suam. Ideoq; intellectio eius est substantia sua. In altero autem mundo sensibili, speculationi obuias habet, aliquando res ipsas, & hoc ratione particularis, cuius essentia reuertitur vniuersalis apud eum, impedimento sublato. Si quidē particulare habet vim uniuersalis. Suscipit enim predicationē eius definitā per illud, tantumq; ab hoc differt quod vniuersali subest. Hoc item fit, ob corpoream dispositionē (media anima) impressam. Intellectus namq; inuolutus corpori uehementer, vnitusque sensui, habet obuias res speculationi. Emersus autem paululum, habet obuiam contemplationi etiā substantiam. Quare intellectus nō variatur nisi modo quo prediximus. Anima autem dicitur moueri discēdo. res, quoniam collocatur in confinio mundi intellectualis. Fit autē motus eius reflexus, quia sciēdo, habet obuiam rem speculationi, deinde reuertitur ad essentiam. Verum dicitur moueri, quia variatur circa rem immobi-

lem. Intellectus autem inuariatus, restat etiam immotus. Impossibile est autem quod anima sit immobilis, quando subijcitur intellectui. Subiectū alteri est mobile, alioquin esset predicatio idem. Vnum tamen sciendum quod anima in mundo intellectuali, mouetur potius recte, quam reflexe. Inferiori autem viceversa. Quod si obiiceret aliquis, quod etiam intellectus mouetur, siquidem variatur ab aliquo ad aliquid. si autem variatur, mouetur proculdubio. Dicemus, quod intellectus nunquam mouetur nisi uolente auctore eius primario, & tunc mouetur recte incessanterque talis namque morus, est quędam quies. Siquidem intellectus est essentia perpetua inoffensibilis, qua propter existit ceteris creaturis dignior. Et si alius adhuc reclamauerit inquietus, quod intellectus mouetur speculatio quādoq; nē, quandoque substantiā eius. Respondebimus, quod si mouetur intellectus, mouetur a seipso, & ad seipsum, non autem aliter, quare non mouetur ad res extra se, & ab eis ad seipsum. cum omnes contineat, contentasque educit ad existentiam. Quando item mouetur, eius motus est æqualis totus, quasi inuariatus. Talis autem est similis quieti. Siquidem motus est ab uno ad aliud, iste autē non est ablatius partibilisue, ideo non est alteratio, neque passio. Siquidem intellectus nō recedit a substantia, nec qualitate pristina. Etenim si intellectus alteraretur, non uere sciret, neque enim firmiter nosset. Sed & intellectus habens obuias res, nihil mouetur, quia continet eas omnes ab se progressas, & ad se regressuras, vt pluries diximus.

Quod anima non mouetur in mundo intellectuali. Cap. V.

AMplius pariter anima in mundo intellectuali non alterabitur. Quia illic est pura abstracta ab omnibus corticibus, & compositionibus, atque est in actu, cum nihil corporale tunc ei commisceatur, scitque inferiora uere, & perfecte. Siquidem ibidem coniungitur intellectui sine medio. Hic deorsū fuerat vnita sensibus, absque morte igitur ulla, sed potius clarior, intellectui iuncta, & ab eo formata. Quomodo enim cogitabile fit, quod ipsa moriatur, & alię substantię sint incorruptibiles. Siquidem ipsa seruat alias, & seruatur ab intellectu. Intellectus autē ab auctore primo, qui ex se constat, & intellectus est facies animę, ad quem inclinatur, & cum quo speculatur, quique est prior alijs creaturis sine medio productus, & medio quo producta fuit anima, sicuti media illa producta est natura. Hac autem media corpus, hoc medio iterum generabilia, corruptibiliaq;. Anima igitur

ma igitur in Mundo superiori est omnino inalterabilis, impatibilisque, cognoscit substantiam suam, & totam vnica scientia, & penitus indifferente, atque hoc propter vnionem suam, siquidem tunc ipsa, & res, & intellectus sunt vnum quoddam.

Quod anima habet memoriam in mundo sensibili, & qualem. Cap. VI.

Duertens anima ab intellectu, & ad hunc mundum demissa, speculandoque aliquam rerum vltra intellectum, habet memoriam, neque ideo meminit entium superiorum, alioquin non descendisset huc, sicuti inferiorum memor, illinc recedens, istuc descendit, sic prius lapsa ad caelos si memoriam eorum seruaret, in eis subsisteret. Quare ut hic existens habet solam inferiorum memoriam, sic etiam ascendens ad celum, non meminit alterius quam ipsius, & est similis, quasi idem illi. Etenim anima memor aliquarum rerum, eisdem est similis, eademque, alioquin non esset uere memor. Memoria nanque quaedam est similis intellectui, alia vero sensui, & substantiarum intellectio est ratio firma. Cogitatio autem est infirma, neque vnica, sed varia, pro rebus cogitatis, terrestribus, siue caelestibus, quibus (secundum imitationem) est similis, qualique eadem, quae sunt corpora fere defuncta, siquidem secundum datia, vere autem similari utrisque; minime cogitatio potest, ut intellectio, quia est media inter intellectum, & sensum, & ad utroque pariter inclinata, nec seruat perfecte sine illis aliquid. Patet igitur, quod anima memor, imaginationi rem coniungit nobilem, uel ignobilem. Reuerentes igitur dicamus, quod anima in mundo superiori, nec vetita, desiderat bonum perfectum, intelligitque (medio intellectu praesentante) illud inoccupatum, irretentumque a quo distat per medium intellectum anima vniuersalis, & rationalis. Auerfa enim uero anima, bonum primum, & ad inferiora conuersa, desiderat contenta secundum memoriam. Siquidem non desiderat talia, nisi prius cogitet, & iam praefati sumus, quod cogitatio est memoria quaedam.

Quomodo intellectus ignorat superiorem autorem, & inferiores creaturas. Cap. VII.

Quod si subderet quispiam, quod anima speculatur hunc mundum, antequam ad eum descendat, igitur eadem ratione, ab ipso reuerfa ad superiorem, respicit inferiorem, & sic proculdubio meminit. Iam autem dictum est, quod in mundo intellectiuo nil meminit huius mundi. Dicimus, quod anima confide-

rat hunc mundum per intellectionem, antequam inhabitet, haec uero est, quaedam ignorantia, non scientia, quae tamen est nobilior omni scientia, & hoc ideo, quia intellectus ignorat superius agens, & inferiora. Et memor inferiorum (medio alio,) descendit ab illo honorabili, ad hunc mundum. Propterea autem intellectus ignorat superiorem autorem primum, quia non cognoscit eum perfecte, alioquin esset superior, ut autor eius, & sic effectum, foret efficiens sui efficientis. Quod est falsum, & nimis improbabile. Rursus dicitur ignorare inferiora (ut praediximus) non quod careat scientia earum, siquidem continet eas, unde causa nostrae ignorantiae est defectus maximus. Intellectus autem ignorantiae ratio est, summa perfectio, ac suprema sublimitas. Propterea, quod illas res speculatur, non secundum ipsas, sed altius, cum sit causa ipsarum. Res autem est altior in causa sua, quam in se ipsa. Conditor etiam primus, cognoscit eas non pariter intellectui, sed adhuc altius, quando ipsas quatenus creat, eas cognoscit. Quare scientia identidem intellectus est ignorantia, quia non est uera, qualis diuina. Ideo etiam diximus, quod intellectus ignorat subiecta. Haec rursum ignorantia dicitur scientia, siquidem est talium consideratio perfecta, licet non iuxta essentiam eorum, neque indiget earum scientia, quia est causa earum, continens omnes sicut sapiens dixit. Conditor sublimis seruat omnia in intellectu, quae eduxit in animam, solo medio intellectu, & in naturam, media anima, & in hunc mundum utroque medio, ordinate, donec peruenit ad particularia. Cum autem Deus crearet intellectum causam rerum, ex consequenti etiam ipsa est autor earum, nec indiget earum scientia. Et si intellectus ignorauerit, idcirco est, quia eas non produxit ex nihilo, neque primo. Sed dicitur sciens, quatenus creauit eas, intellectus autem ignorat, iuxta cognitionem in seipsis, sic etiam cognitio intellectus essentiae suae, dicitur quaedam ignorantia, comparata ad cognitionem Dei. Nam cognitio sui sicut est, non est quaedam ignorantia omnino. Quomodo enim ita esset, cum sit aliis scientijs, & scitis, idem, & per eum speculetur anima, ut ante diximus. Nos autem asserimus, quod scientia eius est ignorantia respectu conditoris, sic etiam anima ignorat causatum suum, modo quo ante exposuimus, respectu intellectus, alioquin non indigeret autore primo superiore. Quare reuerfa sanctiamus, quod anima separata ab hoc habitaculo, existens in altiori, non meminit cuiusquam praecognitorum maxime sensibiliu, & corruptibilium, sed versatur circa intellecta ex sensibilibus, alioquin reciperet imagines quales hic prius. Quod est absurdum

absurdum, etenim cogitaret, cum autem cogitati imaginatur, sicut prædocuimus, Quod si illic Animæ imaginarentur, tales essent ibidē, quales hic prius, A hoc est maximum inconueniens, tantum enim recipiunt medio intellectu vnito. Quare anima non imaginatur in mundo intellectiuo. Probatumque antea est, quod ab illo delapsa, indiget memoria sensibili, alterabilium, corruptibiliumque, & qualiter sit ignorantia eius, comparatu ad aurore superiorem, & causatum inferius, per sermonem inductiuum.

Quo modo Anima diuisionem admittit.
Cap. VIII.

IN præsentiarum dicendum, propter quid diuisio accidit Animæ humanæ, & quid sequitur diuisionem per se. Necesse est autem nosse, utrum anima diuisionem admittat? & an per se, an ve accidentariam? Dicemus itaque animam corpori coniunctam, diuidi secundum accidens, corpore diuiso, omne autem indiuisibile diuisibili coniunctum, diuisibile secundum accidens dicitur, Diuisio autem secundum formam vocatur, cum dicatur, quod imaginatiua est ultra uegeralem, & concupiscibilis præter irascibilem. Dicimus item quod pars vna corporis, primo continet imaginatiuam, alia concupiscibilem, altera vero irascibilem. Anima igitur diuiditur secundum accidens, corpore subiecto diuisio non autem per se. Siquidem substantiæ nullam diuisionem recipit. Item videntes corpora viuientia indigere anima, expansa per omnes partes corporis, ut animal ubique corporis sentiat, asserimus animam diuisibilem esse. Patet autem, quod omne membrum sentit, donec continet animam sensitiuam. Dicimus igitur virtutem illam diuidi, diuiso membro, & quamuis expa datur omnibus membris, ipsa tamen non diuiditur in seipsa, sed est in quolibet perfecta. Quod si diceret aliquis, animam diuidi secundum tactum, sed iuxta alios sensus, dicendum animam non diuidi etiam diuiso tactu, sed minus euidenter, modo quo diximus. Similiter vegetatiua. Appetitiua etiam fugitiuaque, con extensæ in corpus, minus diuiduatur inter se, & sunt quidem sensitivæ, sed infra alias, ob id magis diuisas. Istæ namque sunt minus in corpore discretæ. Siquidem non operantur per instrumenta locis determinata, alioquin prohiberentur operari in toto corpore. Quare vires animæ quædam, sunt organæ proprijs in corpore differentes, quædam autem sunt in toto corpore commixtæ.

Quod vnus sensus communis, complectitur omnia sentiendi organa. Cap. IX.

VNica virtus sensitiva vnit omnia organa sentiendi, defluens in ea per sensus proprios medios, quorum obiecta cognoscit, ac discernit, atque existit indiuisibilis, neque operatur per vnum solum instrumentum propter magnam spiritualitatem. Quare omnes sensus terminantur ad eam, sicut omnes lineæ a circumferentia circuli ad centrum. Et cognoscit simul, ac in momento omnia, in quæ ipsi sensus feruntur. Omnis enim sensus proprius, discernit solum species obiecti proportionati, sicut visus albedinem, & nigredinem, & cæteros colores. auditusque sonum acutum, leuem, grauem, & tardum, & odoratus fætorē, ac reliquos odores. Gustus dulcedinem, & alios sapores. Tactus asperitatem, & lenitatem. Sed ista virtus spiritualis communis sensibus, discernit sensibilia eorum, & species singulorum, & refert illa ad imaginatiuam, quæ eadem format, ac componit ad libitum. deinde etiam refert ad memoriam seruantem ad vsum oportunum, quæ adhuc cogitativa trahit. Et sunt omnes hæ virtutes spirituales, & operantur per se, sine organis corporalibus manifestis.

Quod Anima non est in corpore, vt in loco, nec virtus in Organo, vt in loco.
Cap. X.

Oportet scire utrum his virtutibus animæ memoratis alijsque, adsint loca in corpore, an non? Dicimus enim quod situs virtutis animæ, cognoscitur esse in ea parte corporis, in qua operatio eius manifestatur. Et virium animæ, quædam minime indigent locis, ut inexistant illis, sed potius, ut operationes educas in eis ostendant, ut receptaculis idoneis, Anima autem est, quæ aptat operationi membrum, & virtutes animæ sunt alteræ, iuxta membrorum alteras dispositiones. Nō autem sunt aliæ simpliciter inter se, neque anima ex illis componitur, sed est simplex, & quas habet vires honorabiles, continuo influxu partibus corporis tribuit, & ob id vires non sunt animæ instrumenta. Sed, & quanto sunt nobiliores, tanto magis sunt in ipsa anima tales, quam in membris. Ruerit igitur ad rem primam, dicimus quod si omnis animæ vis careat loco, non differet vis exterior ab interiore, neque fiet pars corporis motiua, diuersa a sensitiva per influxum virtutis inditum, quod nullatenus conuenit. Item sequetur, quod ignoretur, quibus instrumentis, operationes animæ inexistant. Quod si quispiam respondeat virtutes animæ quædam, habere loca, illa videlicet membra

membra in quibus operationes earum apparent. Rursus dicemus, quod si ita foret, non tota anima inesset nobis. Sed pars aliqua extra nos maneret, atque hoc est maximum improbabile. Quapropter narrantes asserimus, quod nulla pars animæ extat in loco, aliqua ratione, siue anima insit corpori, siue non insit. Quoniam locus ambit continetque locatum, & quicquid continetur a loco est corpus, neque anima autem, neque virtus aliqua eius, est corpus. Et quando dicimus vires animæ inesse ali quibus membris, non intelligimus, quod sint in illis, ut locis. Sed quod in eis operationes suas ostendant. Aliter enim se habet corpus ad locum, quam ad locum. Siquidem anima continet corpus, non autem continetur ab eo. cum sit causa corporis. Rursus autem dicimus, quod anima non est in corpore, tanquam in loco, alioquin corpus quandoque foret sine anima, atque anima ipsa subiret corpus paulatim, sicut aqua vasculum. Item locus non est in corpore, sed circum corpus, quum sit conceptaculum eius, estque amplior corpore, ut in loco. Dicimus, quod locus eius est superficies extrema circum corpus. Quare anima existet tantum in extrema corporis superficie, reliquum vero corpus carebit anima, hoc autem minime decet. Amplius si anima sit in corpore, ut in vase, corpus erit causa motus animæ ipsi, quod non est verum. Sed anima est causa motus corporis, nam uas motum, secum mouet rem vaseatam. Item corrupto corpore, corrumpetur anima. Quod est falsum, imo et

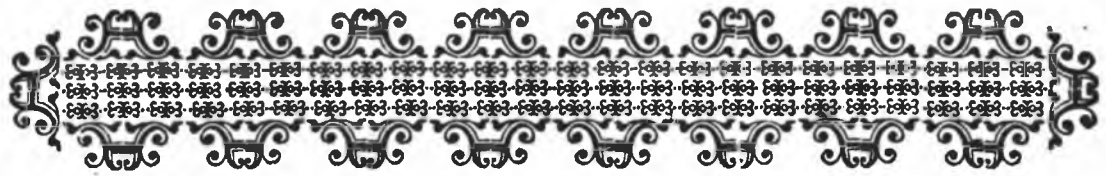
anima est firmior, tunc. Si autem quispam adhuc diceret, quod locus est spacium quoddam, non superficies extrema. Dicimus tanto magis animam non esse in corpore, ut in loco, quia spacium est uacuum, corpus autem non est vacuū, sed in vacuo. Quare etiam anima existens in corpore, ex consequenti existeret in vacuo, quod est absurdum. neque etiam anima dicitur inesse corpori, ut accidēs subiecto, uerbi gratia color, ac figura corpori sustinenti, accidentia enim non existunt seorsum a subiecto incorrupta. Anima autem separatur a corpore resoluta, sine corruptione sui. Neque item anima corrumpitur corrupto corpore, sicut pars resoluitur resoluta toto, quia anima non est pars corporis. Amplius non est anima in corpore, ut totum in partibus, quoniam est maximum inopinabile, dicere animam esse totum, corpus uero partem eius. Neque etiam anima est in corpore, ut forma in materia prima, quia forma est inseparabilis a materia prima, absque corruptione, anima autem non est huiusmodi, siquidem sine corruptione seperatur. Materia prima quoque est prius forma. Corpus autem est posterius anima, quæ facit formam in materia prima, ex illisque perficit corpus, quare non est in corpore, ut forma in materia prima, Non enim agens est in acto, ut inherens illi, alioquin uice uersa efficeretur ab eodem. Iam igitur probatum, quod anima non est in corpore, ijs modis quos præfati sumus.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM R. P. APPOSITVM.

In primo capite, quod anima non meminit præterita, & alia que ibi sequuntur. Fuit error quem errorem repetit cap. 6. & 7. quoniam anima conseruat species hic acceptas.

In 5. cap. nimis tribuit intellectui, dicens eius intellectionem esse substantiam, cum hoc solum modo conueniat primo enti scilicet Deo.

LIBERTERTIVS QVOD ANIMA NON EST CORPVS.

CAPVT PRIMVM.

VM hæcenus absoluerimus præponenda de intellectu, & anima vniuersali, rationali, sensitua, ac vegetatiua, necnon de naturis secundum ordinem suum, per signa ostendentia veritatem Philosopho. Sollicitantia autem alios ad inquisitionem, speculationemque vtilem facientia. Nunc explicabimus essentiam animæ secundum stilum priorem. Exordiamur igitur recensentes opinionem credentium animam esse corpus. Item asserentium eam esse compositionem accidentem corpori, partiumque ipsius unionem. Reprobantes utrosque, detegentesque illorum in rationibus fallacias. Atque in hoc narrabimus, quicquid ad manus nostras peruenit, ex ijs opinionibus. Dicimus igitur, quod operationes apparentes in corpore, proveniunt a uirtute, quæ agit mirum in modum, non ab ipso corpore. Quod patet. Quoniam cum in omni corpore sit quantitas, & qualitas. Quantitas est, alia a qualitate. Impossibile est enim corpus esse sine quantitate, quod etiam illi consentitur, non autem sine qualitate. Itaque quo modo possibile est, qualitatem esse corpus, & eandem non cadere sub rationem sensibilem. Siquidem omne corpus subijcitur quantitati, non autem qualitas sensui. Quare cum nulla qualitas sit corpus, opinio, quod anima sit corpus est vana, & falsa. Dicimus etiam sicut antea, quod omne corpus (ablata particula) minuitur, qualitas autem remanet, quoniam magnitudo libræ mellis, non est æqualis magnitudini semilibræ, est tamen æqualis dulcedo. Quod si quis adducat, virtutem augeri, aucta quantitate, minui autem, minuta. Respondemus, quod imo contrarium videtur. scilicet

quod corpus est paruum, & virtus fortis, quare qualitas, seu uirtus, non est ipsa quantitas, sed alia ratio quam corpus, uel corpuscolorum congeries, quæ non sapit nisi naturam materię corporisque, alioquin qualitas non operaretur. Quod si dicatur a quopiam, animal (sanguine omni spirituque egresso) mori, & si anima sit essentia alia a sanguine spirituque, quare ijs excedentibus animal perit. Respondemus, quod quamuis humores non uiuificent animal, sed aliud, tamen animal indiget illis, ut uiuat. Et humores se habent ad animal, ut anima ad corpus, anima igitur regit eos, aptaque formæ corporis. Siquidem cum corpus sit resolubile, si anima non restauraret illud per hos humores, non subsisteret diutius. Quare consumptis elementis, non remanente materia animæ pro corpore seruando, animal corrumpitur. Sunt igitur humores materia animalis, anima autem est causa efficiens. Patet adhuc, quoniam animalia quædam carent sanguine, quædam vero etiam spiratione, quibus nihilominus inest talis natura. Impossibile est, enim animal existere, absque anima. Præterea si anima sit corpus, impossibile foret, ipsam difundi per vniuersum corpus, & omnes partes vnire. Item si anima foret corpus, contemperatum commixtumque ex elementis corporis, anima non esset in actu, sed in potentia, sicut ipsa elementa, & corrumpetur sicut ipsa commiscenda corrumpuntur secundum substantiam. Ceu dulcedo quando commiscetur amaritudini, vnum corpus etiam commixtum alteri constituit aliquid maius, anima autem inexistens corpori non reddit ipsum maius. Sed tantundem extat. Item patet, parte corporea disuncta a corpore sit corpus minus, anima autem a corpore separata corpus augetur tumescens.

mens. Amplius existente omni corpore resoluibili anima non est corruptibilis. Ergo non est corpus. Item corpus unum compositum alteri, non penetrat totum ipsum, anima autem penetrat omnes partes corporis, corpus etiam est diuisibile in infinitum. Anima autem minime. Amplius cum opinantes animam esse corpus, asserant. Omnia agentia esse corporea. queritur an quolibet agens sit generabile? & si ita? Igitur vnum genitum est ab alio, & sic in infinitum. Quod est absurdum. Quare est aliquod agens primum, perpetuum, ex consequenti etiam incorporeum, non igitur omnia agentia sunt corporea. Quod si agentia sunt ingenerabilia, incorruptibiliaque, sic etiam animæ formatrices corporum. Ideoque non sunt corporeæ, alioquin non existerent firmæ. Qui dam enimvero crediderunt, animam esse corpoream, quia viderunt corpus operari varia, calefacere, frigidificare, animam similiter agere opera diuersa, & miranda, ignorantes, quod corporea operantur non per se, sed per uirtutem inexistentem aliam a corporalitate. Et si corpora etiam agerent ex se, non tamen operationes illorum quales, sunt calefactio, frigidificatio sunt similes actionibus animæ, quæ sunt cogitatio, speculatio, desiderium, observatio iustitiæ. Vis enim talium effectrix est alia quàm substantia corporea. Quare præfate opinionis auctores, adscripserunt corporibus operationes spirituum, spiritusque ipsos ociosos reliquerunt. Adhuc si anima, sit corporea, penetrans corpus, pertransiret partes infinitas, quod est falsum. Siquidem impossibile est partes infinitas esse in actu, aut si non pertransiret omnes corporis partes, non penetrabit ex consequenti totum corpus. Penetrat autem anima totum corpus, cum sit eius causa, ob idque maior, neque penetrat incidendo singulas partes, cum sit incorporea, sed alia ratione meliore. Et si dicatur, quod anima est spiritus naturalis refrigeratorius, qui ex commixtione elementorum per subtiliationem aliquarum partium resultauit, est magnum mendacium, quoniam calor elementaris, pluribus animalibus dominatur, quibus inest anima absque huiusmodi spiritu refrigeratorio.

Quod anima non est complexio, & qui sit ordo rerum vniuersi.
Cap. II.

SI qui dixerint naturam esse priorem anima, & quod anima fiat ex commixtione naturarum distentium, sequitur maximum inopinabile apud sapientes. Videlicet, quod nobilius sit posterius ignobilius, quod est falsum, & impossibile. Inter entia creata et-

nim intellectus est primus, deinde anima, postea natura. Atque omne inferius est ignobilius, omne autem superius appetitum, est nobilius vniuersaliusque. Et si etiam dixerint intellectum esse posteriorem anima, eadem ratione sequitur summum creatorem existere posteriorem intellectu, sed & generabilem corruptibilemque, quod est falsum, neque enim hic est verus ordo. Alioquin anima, intellectusque, atque aliud non existerent. Ea propter, nos asserimus, Quod Deus creauit intellectum primum, & constituit procreatorem rerum aliarum. Creauit autem eum, medio verbo quodammodo. Neque enim inter ipsum, Deum, & intellectum, aliud medium intercidit, nisi verbum. Quod certe etiam fuit conagens intellectus. Intellectus autem fuit causa animæ. Anima uero causa naturæ. Natura denique principium indiuiduorum generabilium, vniuersaliusque, subinde medio agente altero. Deus autem est causarum omnium autor, ratione qua eas produxit ex nihilo, in seuitque intellectui contentas ab illo sub forma vniuersali, quas postea educit pro tempore, aliquando cum medio, secundum illarum captum, ordinemque, nisi quod una extat inter causa alterius. Deus igitur est auctor omnibus causis, & quod existat, & quod causent, tantumque producendo, differentia quæpiam inter illas cadit, quod est auctor alicuius causæ, sine media alia.

Quid Deus sit, & qualis. Cap. III.

QUOD Deus existat, demonstratio memoranda hæc est. Quoniam non est aliquid in potentia, quin aliud sit in actu. Aliter enim non exiret ex potentia ad actum. Siquidem potentia non est aliud, quam possibilitas actus, nec potest existere actu ex seipsa, quia non decet, quod aliud sit agens, suæ existentie. Agens namque est prius actu. Falsum est enim aliquid esse prius, ac posterius seipso, eadem ratione. Quare si potentia ducatur ad actum, necesse est aliquid esse in actu mero. Quoniam non extat aliud, a quo actuetur, atque hoc est ens necessarium, perpetuum, intrinsecabile, indimutabile, inalterabileque. Omnes quoque actiones proueniunt ab ipso, & quicquid fuit sub potentia conuertitur ad actum præcepto eiusdem. Ipsum quoque extat inalterabile, quoniam est improductibile, atque hoc, quia existit necessario in actu ex essentia sua. Imo est ens verum, atque etiam supra ens. Propterea quod, ab eo entitas pendet, & in ipso seruatur, ad illudque reuertitur, nec est imaginabile quod sit in aliqua potentia; alioquin indigeret altero producente ad actum. Et omne aliud ab ipso cogitatur esse in potentia priusquam actu.

D actu.

actu. Nam priuatio est prior entitate, potentia litas necessitate. Est autē indiminuibile, ut pote ens verum absolutissimum, non conuenit alij in aliquo cōmuni. Sed est ens prius quolibet proximo, cum sit agens omnium est necessarium, per quod describitur. Scit omnia præterita, præsentia, ac futura, sub una ratione immoens, quoniam scit illa quatenus est autor eorundem. Res autem sciuntur ab altero, quatenus cernuntur. Item ducit aliquid ex potentia ad actum, cōtemplans seipsum, non aliquid exterius, semper inalteratus, quia est summus actus. Creatura autem est impermanens, quia corruptibilis, tum & reuertilis ad potentiam, atq; hoc, quia generabilis. Existens uero actu, est nobilior existente in potentia, namq; extat actu, postquam fuit potentia. Ensq; potentia, non est ens verum, & si huiusmodi possibile dicatur ens late, non uere appellatur ita. Quare probatum est, quod actus est melior potentia, & uniuersalior, differensq; a natura corporea, ut pote intransmutabilis, quodque intellectus, & anima, sunt priores, quam natura, quoniam hæc est utriusque opus

Quo ordine qualique ratione res producantur, & quo modo Deus agit. Cap. IIII.

Pæterea sciendum, quod anima existens actu, causata est ab intellectu. Intellectus autē etiam existens actu productus est a principio primo, qui immittit animæ formam potentiamq; receptam ab ipso principio primo inferente illi rerum productibilium uniuersitatem. Anima porro solum operatur circa materiam primam, (media natura cœlesti,) quæ est honorabilis. Intellectus autem circa animam sine medio, idemq; circa naturam media anima. Namq; anima efficit formam in materia prima. Intellectus quoque efficit formam in anima. Omnes autem formæ insunt intellectui, cōgestæ a summo illo principio insitæ, cōcreatæque. Amplius intellectus seruat formas in anima, & anima seruat formas in materia prima, quoniam uterq; operatur illas. Supernus uero eorum conditor, est ens bonum, absolutum, uerumq;. Ideo facit res existere. Nouans ipsarum formas, & operatus omnia secundum essentiam (quia existit ens uerum actu) aliquid certe sine medio, aliquid cum medio, nouans autem res, rerumque formas, ut actus uerus absolutus, speculatur essentiam suam, agitque momento. Intellectus autem existens actu, cū habeat ipsummet actum superiorem, sumit ab eo vim immittam, ideoque seruat opus suum, ut assimiletur agenti, qui est actus absolutus, id est essentia uera. Intelligensque aliquid, respicit illum actum superiorem, agitque opus

perfectum, quia agēs per vim immittam ab eodem, tāquam illemet agit. Anima pariter quoniam sumit influxum uirtutis ab intellectu ad agendum, imitata ipsum intellectum, & respiciendo ipsum, operatur, per eumque influit alteri. Agēs namq; uerus est actus absolutus, essentia, ac sapientia perfectissima, & tate ens agit cōtemplans essentiam suam solam, quia nihil existit aliud ab eo, quod non processit ab illo. Hoc unū existit per se, & producit omnia alia, ac dirigit producta, seruatq; permanentia. Sed, & mouet a se eadem, ad seq;. Hactenus igitur probatū est, quod intellectus est prior quam anima sit. Anima autē prior natura. Natura quoq; est prior generabilibus, corruptibilibusq;. Et deniq; conditor omnibus, principium cuiuslibet agentis actionisq;. Qui prius creat, deinde perficit, unico tamen momento incohat, firmat, terminat. Creauitque uniuersum absque causa altera excitante, præcipiente uel. Cumque omne aliud agens operetur ad aliquid, ex consequenti solus iste est agens uerus.

Quo modo anima est in potentia, quodque non est harmonia. Cap. V.

Reuertentes ad propositū. Dicimus, quod cum anima sit ens actu, impossibile est eam dici ens potentia, nisi cogitemus ita dici, quoniam est producta, ut prius dictum. Quod que in quolibet producta sunt actus, ac potentia, & quod ens actu, re diminutū est, ipse uero Deus, principium rei translatis ex potentia ad actum. Intellectus porro atque anima non dicuntur in actu, & potentia, quia producantur cum mora temporaria, atque alternatim, ut corpora generabilia, & subinde corruptibilia. Siquidē permanent, perpetuoque existūt. Vnde etiam hac ratione anima, nō est spiritus, nec corpus aliud quale libet omnino, sicut, & superius probatum, quod quamuis aliter a nonnullis narratum sit, tamen quod nuper a nobis scriptum est, satisfaciat. Quod si adhuc dixerit quispiam, animam esse aliquid ultra naturam corporum. Exploremus, & nos istud, ac quid sit talis compositio corporis per quam anima describitur. Pythagoricæ etenim sectæ quidam dixerunt, quod compositio corporis, est similis compositioni cytharæ. Quandoquidem sicut (chordis cytharæ rectæ, secundumq; proportionem tensis) cythara admittit harmoniam, cytharedo pulsante. Ita etiā humoribus temperatis resultat corporis totius cōplexio uera, per quam anima describitur. Hic autē sermo uidetur impossibilis, cuius rationibus (quanquā fortibus, ac euidētibus) respēdebimus abunde improbatos. Etenim aia est prior compositione

compositione corporis, quod & ipsi facebantur. Siquidem ipsa fecit huiusmodi compositionem sibi aptam. Anima item dominatur corpori, prohibetque operari plura secundum naturam corpoream, compositio neque dominatur corpori, neque prohibet operari secundum naturam corpoream. Sed, & anima est substantia, compositio autem non est substantia, accidit enim humoribus contemperatis. Item quando corporis compositio est optima, corpus ex consequenti est sanum, atque indolens. Non tamen semper ita se habet, quando anima est optima. Amplius si anima sit compositio quum variorum membrorum sicut compositio nes variae, vni corpori inerunt plures animae. Quod est absurdum valde. Adhuc si anima foret compositio corporis, fieret a seipsa, nam compositio partium corporis sit ab anima. Non enim a seipsis, quomodo fiat ab aliquo priori. Sicut etiam compositio cordarum quam sequitur concentus organi musici, non sit a seipsa, sed a musico. Cordes siquidem componuntur, non autem se componunt, quae est operatio ignobilis. Similiter si anima, sit compositio corporis, cum haec fiat a corpore, sequitur quod anima fiat a non anima, quodque entia sint inter se priora comparatu solo, non produciuntur autem forma absque anima formatrice, alioquin fieret a casu, quod est impossibile rebus particularibus vniuersalibusque. Anima itaque non est compositio corporis.

Quid sit Anima. Cap. VI.

SI dicatur, quod ueteres Philosophi concorditer asseruerunt animam, esse actum corporis Physici organici, quodque actus non est substantia, quia inhæret substantiae, anima igitur non erit substantia? Respondemus, quod oportet huiusmodi rationem examinare. Actum ergo hunc Attici quidam, aliter entellechiam uocauerunt, Philosophique idem dixerunt, quod anima est corpori quadam proportione, sicut forma materiae, quae corpus sit, nisi quod anima non est forma corporis, quatenus est corpus tantum. Sed est actus corporis Physici organici, potentia uiuentis. Iamque probatum est, quod actus corporis est substantia, non accidens. Ea propter autem dictum est, corporis physici (distinguendi illud gratia) ab artificiaro quale pingitur. Item potentia uiuentis, ad discernendum ab inanimatis, qualia sunt lapis, & ferrum, & similia, quae quamuis sint corpora physica, tamen non sunt potentia uiuentia. Additum etiam organici, id est habentis instrumenta exercendi opera uitae, qualia sunt cerebrum, cor, iecur, membra principalia. Actus quoque est duplex, qui-

dam seperabilis, sicut nauis, atque eques equi, quidam inseparabilis, sicut caliditas ignis, frigiditas niuis. Actus igitur separabilis non corrumpitur corrupto subiecto, inseparabilis autem corrumpitur. Anima itaque est actus separabilis, corporis physici, non enim corrumpitur corrupto corpore, ut iam ostensum. Actus rursus quidam est, perfectio materiae suae, ut caliditas ignis per quam existit, quidam agit perfectionem, ut faber domus, anima est actus corporis physici, non quia sit perfectio eius, sed quoniam agit perfectionem in eo, ut puta sensum, intellectum, imaginationem, & alia opera. Siquidem corpus ante animationem est imperfectum, non est autem anima perfectio corporalis, alioquin foret diuisibilis corpore diuiso sicut figura statuae secatur dissecta statua ipsa.

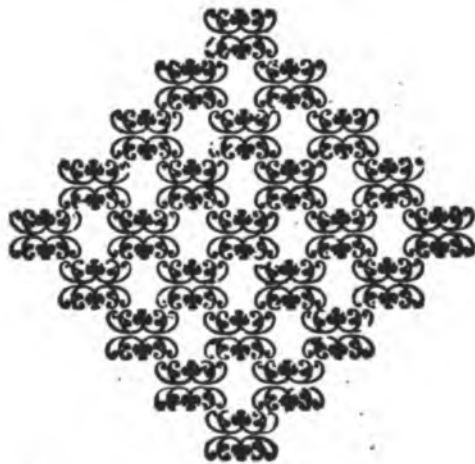
*Quod anima est actus separabilis.
Cap. VII.*

Anima non est perfectio vnius membri, ut visus oculi, quia perfectionem singulorum membrorum agit, & corruptis ijs singulorum membrorum perfectionibus, non est necessarium animam corrumpi. Sed est separabilis actus a subiecto cui inest, non autem est corruptibilis, quoniam habet operationes per se, sine organo corporalibus, rectas morum bonorum, contrarias corpori, discernitque sine medio omnia membra eius. Exercet autem operationes inorganicas existens munda, contemplantque res incorporales. Quare essentia animae proculdubio restat superstes, corrupto corpore, alioquin operationes eius forent nobiliores essentia. Quod est absurdum ualde. Siquidem essentia est causa actionis. Falsum est autem, effectum esse meliorem agente. Anima etiam si sit inseparabilis actus, ut forma naturalis, quo modo in somno eleuatur a corpore sine diuisione, ad suscipiendam prophetiam, reuelationemque? Sic autem quoque in uigilia emergit a corpore, reuersa ad essentiam suam, remotis a se dispositionibus materialibus, sed hoc patet maxime noctu, propter quietem sensuum, cessationemque illorum ab operibus. Rursus si anima sit perfectio corporis per quam est corpus, non moueret illud contra suum impetum, neque cognosceret, quamuisque discernat sensibilia, non tamen est similis sensibus, siquidem cognoscit rem etiam dissimilem, secundum naturae ordinem, sensus ipsi recipiunt simulacra rerum, anima uero discernit. Neque item anima specularetur incorporea, si ipsa foret corporalis forma. Sed, & si anima esset perfectio naturalis, non moueret illud appetitu

L I B E R T E R T I V S .

ad contraria. Præterea si anima indigeat corpore, ut existat, ac uersa uice anima communi compositione, sicut virtus, & membrum unum non aduersaretur alteri: olim autem inuentum est, quod anima scientia plena, ac eleuata a corporeis desiderijs: aduersata est corpori, quamuis anima quandoque, bonis mribus instructa communicat eos: perficiens hospitium corporale, liberansque a detrimento, vnde illud animæ parens non odit alterum, neque aliter afficitur praue. Qua ratione etiam anima est perfectio huiusmodi, & potentia corporis, incipit dimiaui ab anno quadragesimo, virtus autem animæ augeri? Præterea anima hominis, non est perfectio naturalis, vt anima bruti, quandoquidem bruta reguntur instinctu naturali citra scientiam, Homines autem nequaquam tali naturæ ductu; alioquin non incumberent disciplinis. Diriguntur enim uero ab anima doctrina instituta, quæ prius fuerat informis, tantumque apta formari. Sed, & si anima sit perfectio hominis: ut anima bruti, non esset possibile hominem gubernari ab altera substantia, nec illi pareret, vtque bruta ipsa, non inquireret formas alienas a corpore: occultasque specularetur. Amplius sicut aer recipiens omnem colorem, caret quolibet illo. Etenim si unum quempiam habeat, non admittat alterum: Pariter aqua. Oculus quoque si conti-

neat unum colorem non comprehendet reliquos. Sic auditus, odoratus, sensusque alij. Ita etiam anima humana cum recipiat, discernatque omnes formas corporales: non est una quædam ex illis. Neque uero anima recipit cognoscitque formas corporales: vt brutalis communiter, ineuidenterque, sed specialiter discernit: aperteque comprehendit per propriam rationem, vt colorem, odoremque definite. Quare satis probatum, quod anima hominis non est forma naturalis, vt bruti, ac præcipue, quoniam si esset talis, obsequeretur corpori inaduersata eius impetui, inclinationique, neque dominaretur illi. Præterea quoque facta corpori impressione, fieret etiam animæ similis, atque homo foret tantum sensitiuus. Siquidem actus corporalis conditio, non excedit sensum, neque vis cogitandi consulendique (quod est discere ignotum ex prænoto, collectione vnus ex altero) insistit corpori. Cumque hoc præuiderint opinantes corporalitatem animæ, coacti dixerunt, quod extat alia anima, aliisque intellectus immortalis, quodque hæc est actus, non vt perfectio naturalis passiu. Sed effectrix perfectionis, quæ est anima una, quæ recepta dicitur actus corporis physici organi, potentia uiuentis. Nos autem dicimus non esse alteram animam supra rationalem, quæ gubernet hominem, & quod philosophi uocant istam, actum quia perficit corpus physicum.

LIBER QVARTVS. QUALIS DEVS SIT.

CAPVT PRIMVM.

Vi superato corpore, sedauit sensus, affectusque materiales, depurataque imaginatione, reuersus est ad substantiam intellectus; agnosceret dignitatē suā, qua est roboratus ad speculandum mundum intellectualem, secundum celsitudinem eius, ideamque eius supremam, quæ est lux lucum. Bonum bonorum, Dignitas dignitatum, atque entitas entium, & ipsum mēt ens, extra quod, non est aliquod ens, quodque existit desiderium sui ipsius, Est quoque principium, per quod omnia existūt, ac permanet esse appetibile, ad quod omnia naturaliter appetentia mouentur per uaturam propriam, quæ est forma imitata. Per motum igitur illum existunt, sicut per impressionem essentia receptam producuntur. Iam enim alibi probatum, quod substantia naturalis existit per naturam propriam, cuius firmitas est forma, huius autem firmitas est imitatio sui exemplaris. Quare omnia appetūt illud. Appetentia mouentur ad ipsum. Mota efficiuntur ab eodem. Quodque est omnino immobile, sed mouēs omnia, motu per quem existunt, donec perueniant ad motorem unū, supra quem non est aliquis. Ideo hic primus conditor, est principium omnibus essentia, ac permanentia, sine quo nihil existeret.

Etiam materia est producta a Deo: quodque moueatur ad illum, & quomodo probetur.

Cap. II.

Dicet fortasse quispiam, quod substantia ad quam resoluitur omnis forma naturalis, nō inest motus talis proprius, quoniam motus fit per desiderium, illi autem nō inest

desiderium. Quare si non est mobilis, non etiam est secundum essentiam producta, sed compositum. Ipsa autem est causa omnis motus. Huic respondebimus, quod ita sentiens errat. Primum enim simplex ad quod resoluuntur omnia alia, nunquam caret omni forma propria, per quam res existūt, alioquin vacuum formis non subsisteret. Sed cum aufertur una forma, succedit altera, quare recipiendo subinde formam a primo motore, efficitur etiam ipsum. Qua propter sapientes adhuc iam dixerunt; quod materia prima mouetur motu, qui est receptio formæ, & quod appetit formam, ut imperfectum perfectionem; puta oculi visum, femina matrem. Ideoque mouetur, quodam motu, qui est appetitus formæ recipiendæ. Et receptiuitas formarum, est ratio per quam illa est ens. Ita, quod si auferatur talis natura recipiendi, non subsistet, neque intelligetur. Et si dicatur quod subiectum, adhuc resoluitur ad aliam dispositionē simpliciorē, erit sermo qualis de resolutione ad mouens infinita. Quare materia etiam existit per motum, qui est actus perfectus. Est autem imaginabilis transmutatione successiua in infinitum: ab vna forma ad aliam, nec nisi cum receptione formæ est principium. Cuius inditū exemplum est, rerum solidarum varia figuratio ad omne propositum. Quare iam probatum, quod omnis alia substantia habet efficiens in essentia, existentiaque, ac permanentia: Primum agens, quod est mouens primum vniuersale, & quod omne mobile mouetur ad illud, quodque omne factum motu, permanet etiam motu, propterea quod motus est actus entis in potentia, idest perfectio educatione euntis ad actum.

Rursus

Resus qualis est Deus, quodque non est prior tempore alijs. Cap. III.

Conditor primus est author mundi, præcedens in infinitum immobilis. nec enim est quandoque talis, postea, qui non fuerit finis, & principium cuiuslibet entis, prius prioritate agentis ad actum omnimoda, non nisi per quod res fit, ac durat, non autem dicimus eum priorem tempore, alioquin poneremus ignobiliorem entibus quam plurimis. Si quidem vnum non est prius tempore altero, nisi quia sub tempore complectuntur vtraque; hoc autem est impossibile ipsi, cum sit causa omnium: imo etiam substantiis simplicibus: quanto magis Deo sublimi. Tempus namque est inferius naturaliter animæ, intellectuque atque aliis substantiis simplicibus, quæ sunt causa temporis. Etenim si asseratur, quod mundus aliquando non existit (& quod tunc præfuit tempus infinitum) deinde egressus est ad existentiam, sequitur Deum habuisse authorem socialem, superioremque, excitantem ad productionem mundi. Absit autem adscribere hoc illi. Item si dixerimus, quod mundus habuit non existere tempore infinito, sequitur, vt fuerit aliqua causa altior, quæ prohibuerit productionem mundi. Quod si foret, oporteret esse adhuc aliam causam illis superiorem. Hoc autem tanto magis absurdum est Deo, quanto is intellectu, animaque, est excelisior. Cuius sublimitatem magnitudinemque & si velimus, conantes, narrando considerandoque, minime attingere poterimus. Eius certe essentia existentiaque, excedit omnia alia entia sigillata, pendentiaque. Quorum produxit per suam essentiam intellectum primum, sub ipsum animam, & singula generabilia. Ideo potestas humana infima, nequit istum comprehendere, nihilque attributorum eius percipere valer.

Quanta sit dignitas mundi intellectui, & qua ratione ad illum perueniatur. Cap. IIII.

NArremus modo paulisper pro facultate nostra dignitatem intellectus, mundi que intellectualis nobilitatem, & quale sit ingenium ascendendi ad illum (secundum essentiam) considerandum. Dicimus itaque, quod intellectus est, sicut inter punctum circuli, quod continet, quicquid angulorum, costarum, linearum, & superficialium, aliorumque; imaginabilium ipsi, cæterisque figuris inest. Ipsum est indiuisibile ac indimensibile, omnesque lineæ circuli sunt reuertiles in idem, ortæ

ab eo. Ideo vocatur centrum. Nominatur quoque circulus, quod omnes illas intra ortas cit complectitur, seruans vt insitas quaslibet mundi figuras, subinde ductiles. Quando autem dicitur, quod intellectus est sicut inter punctum circuli continens alias formas, intelligitur, quod scientia nostra de illo habetur ab eodem, ac subintrat nos in ortum, cum vocatur indiuisibilis: sensus est, quod essentia eius non illi sufficit ad cognoscendum alia, cum sit animabus nostris appositus. Neque ideo est alterabilis a substantiis subterioribus, sed eius scientia prouenit ab agente primo ac uero. Atque animæ particularis imago, est signum minimum ad enarrationem, cognitionemue illius, in ipsum reuersam, alioquin non esset vniuersalis, neque hic existit aliquid conueniens illi insitis rationibus, neque extat quicquam quod sit eius expressio. Ideoque non adest nobis iudicium, neque exemplum par ad illud perspicendum. Ex consequenti qualis erit speculatio nostra illius autoris, qui est essentia ipsissima, plura, plena luce, honore, altitudine, cuius mundus est omnium nobilissimus: Quare intellectus titulos, mundi que intellectualis, dignitatem, solum pro uiribus ingenii nostri exponemus. Imprimis recitantes rationem, qua eleuamur ad illum contemplandum. Hi mundi itaque sic se habent, quod intellectualis est superior sensibili, utpote causa eius, virtutemque infundens, ad quod exemplum præferunt duo lapides, quorum unus sit egregiæ sculptus, alter informis, tunc enim vnus est perfectior altero, non quatenus lapis, siquidem ambo sunt lapides, sed quatenus figuratus, cuius artificium non in fuit materiæ, sed menti artificis prius conceptum quam lapidi incisum, artificium, porro inest sculptori, non quatenus est oculatus, manatus, & pedatus, sed quatenus est sculptor peritus artis, per quam iudicat agenda, formæque vniuersales illi insunt, ipse autem singulares facit & pulchras, quæ quidem habent essentiam vnicam, sed fiunt materiæbus plures, corrumpunturque, formis vniuersalibus incorruptis. Quare artificium est nobilius in artefice: quæ in opere, neque eadem secundum essentiam præest in artefice forma, quæ succedit in lapide, sed illa permanet firma in artefice, ab illaque procedit alia in materiam, opera sculptoris infima minusque; pulchra, neque absoluta pro conatu artificis, sed iuxta capacitatem ipsius materiæ, quæ plus, minusue, ad imitationem illius etiam uera existit. Forma quoque in materia est singularis, inseparabilisque, & si transferretur ab vno subiecto ad aliud, adhuc tanto magis diminueretur. Breui ergo colligimus, quod omne agens est nobilis subiecto, hoc

Et hoc enim superatur, illud superat. Quodlibet etiam exemplum, est melius exemplato, quoniam singulæ formæ bonæ proueniunt ab vniuersalibus prioribus altioribusque: Artificiales quidem ab ea, quæ inest animo artificis, & quæ est melior illa, quæ facta est in marmore. Enimvero ars ipsa respicit intellectum, siquidem constat perpetua, quoniam æmularur naturam, quæ adhuc necessario perseverat similis, quia imitatur alterum videlicet intellectum superiorem. Neque enim artifex operando, solum sequitur artificium factum, sed ascēdens sumit a natura simulacrum, per quod opus reddit pulchrius. Et si forte naturalis forma, quam effingit, sit imperfecta, ipse perficit, imitatione intellectualis, secundū tamen aptitudinem materiæ suscipientis. Vt si artifex velit facere imaginē Iouis, non respicit aliquam formam sensibilem, sed cogitatione supergressus, pingit illum effigie omnium pulcherrima. Vnde si ipsemet Iupiter se visibilem formaret, non alia, quam ea (qua artifex) similitudine exprimeret.

Propter quid, ars naturæque faciunt pulchras formas, & in quo sit pulchritudo.
Capit. V.

Explicandum nobis hic, quo modo ars, atque Natura efficiunt pulchras formas, ultra facultatem suam, potestatemq; materiæ. Imprimis igitur pulchritudo animalium non consistit in sanguine ipso, siquidem hic inuenitur in omnibus eiusdem speciei individuis (quæ sunt proxima) similis: Atq; aliter nemo visu testari potest. Et non sunt animalia illa æque pulchra neque sanguis etiam seruat proportionem in qualibet animalis specie. Quædam enim sunt sanguineæ, quædam vero existunt diuersæ, quomodo igitur sunt omnes pariter pulchræ? nec omnes æque sanguineæ? Pulchritudo item consistit in colore figuraq; oblectantibus moderatisque. Sanguis autē, qui quomodo sit simplex: est vt materia animalis, non signatur, nec oblectat. Non est igitur ratio pulchritudinis vlla. Porro indurus luce boni recepti, qui nouit speciositatem mulieris fuisse occasionem belli maximi diutiniq; inter græcos, & hostes, quodque homines illi sunt formosi, quorum aspectu visus nunquam saturatur, sicut postremo, vnde etiam cõstet intellectualium pulchritudo. Etenim fortasse contingit aspici humanam formam inculpabilem inenarrabilemque atque hæc processit ab agente in subiectum, sicut artificialis ab artifice. Cumque insit, forma artificialis quidem est bona, sed naturalis est melior. Cuius subiectum existit materia prima, atq; illa quæ sub-

sistit in virtute agentis: extat etiam melior. Si quidem huic formæ primæ, non subest materia. Quod autem pulchritudo non proueniat ex subiecto hinc patet, quoniã alioquin tanto maior foret pulchritudo, quanto subiectum est maius: Videmus autem, quod forma parui corporis, quandoque oblectat aspectū æque, & forsitan etiã magis, quã magni. Qua propter pulchritudinis non est ratio corpus, sed fulcimentū, cuius argumentum, quod sine illo nequit videri. Cumq; eodem subintrās cognoscitur, subintrat autē nos per visum. Qui cum etiã solum consideret formam, vt iam probatum, Pulchritudo consistit in anima tantum: quã magnitudo paruitasq; subiecti, non prohibent percipi, perceptamq; unã comitantes cognoscuntur. Rursus agēs, aut est nobile, aut ignobile, aut medium, atq; existens medium quidem non operatur alterum, neutrum enim magis efficit, & si fuerit pulchrum, opus illius fiet pulchrū. Quod si opus naturæ extet pulchrum, intellectum esse pulchriorem oportet. Latet autē nos pulchritudo naturæ, quoniam interiora corporū non intuemur, sed tantum exteriora aspiciamus, pulchritudinem superficialiam mirantes, quare si nitamur speciositatem intrinsecam fiet ignobilitas ac despitabilis. Etenim interna mouent, ipsum intellectū natura honorabilem; sicut effigies excitat inspectorem ad authoris absentis cognitionem. Ea propter cum interiora corporum moueat intellectum. sequitur profecto, quod insit illis pulchritudo a natura, atq; intellectu, Plures etiam formæ incorporales sunt pulchræ, quales Mathematicæ figuræ, lineares, mulierumq; imagines speoulares, ac notions animæ, quæ certe sunt euidenter pulchræ. Vt pote animæ, indices, & similes. Amplius si hominē rectam extrinsecus tantū circumspicias, non deprendes eius pulchritudinem, & si putaueris eum deformem, errabis citra veritatem iudicans, quod si eundem medullitus introspicias, merito dices formosum. Nam speciositas vera subest intus. Plures quidem propter ignorantiam prædominantem, intellectumque submersum desiderant pulchritudinem extrinsecam, ideoque non assequuntur illam interiorē. Ex consequenti non etiam quærunt sapientiam archanam: propter Theorematum subtilitatem. Qualem nos scripsimus in hoc libro Tituli Philosophiæ Mysticæ: quod vulgus ista indignum existat, neque ingenio attingat. Quod si quispiam dicat, pulchritudinem inueniri in corpore: etiam dicimus quod illa est naturæ; Sed enim pulchritudo Animæ existit melior, ut a qua formositas naturæ procedit.

Quo modo pulchritudo animæ cognoscatur, & Quod Deus agat per essentiam. Cap. VI.

Pulchritudo Animæ suæ in uiro recto deprehenditur; Si is auersus a qualitatibus, materialibus, se se ipsum etiam actionibus probus gratisque decorauit. Tunc etenim lux prima insundit ei lumen suum: insignitque eiusdem animam ac illustrat. In quo statu ipsa speciositatem suam agnoscens, (a quo illa peruenerit) discit, neque alia indiget, quæ id exprimat scientia, siquidem noscit per intellectum. Lux autem prima non inexistit illi: uerum subsistit in essentia sua: ob id influens animæ per intellectum medium, circumscriptionibus omnibus attributis aliter, Siquidem omnia agentia, reliqua operantur per attributa in-existentia) non per essentiam. Etenim agens primum agit non per attributa quæ non insunt ad id neque in illo multiplicantur ullo modo, sed operatur per essentiam. Ideo extat agens principale efficiensque pulchritudinis primariæ, intellectus, atque animæ. Agens namque primum, quod est unicum, est omnino impurificabile ac in alterabile, nec recipit, quicquam ab alio, & omne aliud impossibile est, quod non recipiat ab illo. Agentia quoque omnia coniuncta alteri, in specie operantur circa alterum. Sed agens primum agit sine subiecto, atque per solam uirtutem: essentia suæ. Ideoque dicitur intellectus æternus, non temporarius, quoniam illi non inest inquisitio rationalis, neque intellectus possibilis. Et nos quidem apponeremus exemplum huius sensibile: sed id non foret conueniens proposito, quandoquidem est ex rebus alterabilibus. Ideoque dissimile rei æternæ. Supponendum igitur exemplum intellectualem. Ac ut uas frustum auri indicaturum aliud, si sit immundum, præpurgatur simpliciter, vel ex conditione, ut sit aurum uerum, non illud superficie tenus apparet, sed interius descriptum attributis omnibus. Ita modo, non minus faciendum nobis, conatibus indicare essentiam primam per intellectus simulacrum, ut non accipiamus ad id nisi intellectum optimæ depruatum. Quem si nitaris scire oportet quæras in spiritualibus: siquidem talia sunt pura, inenarrabiliterque decora. Propterea etiam

omnia existunt intellectuæ, quibus quando contemplatus fueris eris peccabilis, nec amplius concupisces intueri uirum iustum, quatenus est corpore pulcher. Sed intellectu. Etenim spiritualium pulchritudo est maxima, siquidem intelligunt incessanter, inuariabiliterque, ac sincere. Ideo etiam notuerunt, non ut humanicus inuenta, sed ut diuinitus reuelata, atque eadem superstat tam excelsa, ut nulla uirtus speculari queat, nisi intellectualis.

*De speciebus entium spiritualium.
Cap. VII.*

Essentia spiritualibus etiam aliquot certe subsunt species, quarum quædam sunt celestes, in ipsis stellis præcipuè locatæ, quod earum operationes in illis appareant. Aliæ sunt celestes per uniuersos orbis indistinctualiter locatæ, quia existunt incorporeæ, neque stellis tantum, sed spheris totis indifferenter præsident. Quod si queratur, an sit aliquid in hoc mundo sensibili, quod non existat in illo intelligibili? Dicimus, quod sunt inibi cæli: Terra, Mare, Bruta, Plætæ, Homines, & denique cuncta hic existentia. Sed nihil ibidem existens est terrestre. Ac etiam spiritus illic morantes concordant hominibus conexistentibus. Neque enim unus expellit alterum, neque alter expellitur ab altero: nec sibi inuicem aduersantur. Sed omnes unà socialiter conuiescunt. Siquidem auctor eorum est unicus, sicut antea, atque essentia consimilis, in quoque subsistentia contemplantur. Non generabilia: corruptibiliaque: & unus quisque contuetur essentiam suam, in essentia alterius. Quoniam spiritus ibidem existentes sunt perlucidi, nullatenusque intus obscuro, neque item conuigui: neque distiti, ac uniuscuique eorum lux est perspicua alteri, neque quicquam unius later alterum. Siquidem horum speculatio non fit per oculum corporeum: superficialiter alterabilemque, recipiendo colores, sed per intellectualem, qui ut sexta communis in sensum unum: vires sentiendi, quinque instrumentis discretas. Nec enim inter centrum circuli intellectualis, & lineas, ab eo progressas ad circumferentiam, est distantia mensilis.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

Cap. 6. cum ait ens primum non agit per attributa, sed operatur per essentiam, quod repetitur inferius, intelligatur suo modo.

LIBER QUINTVS.
 CVR DEVS CONSTITVERIT
 VARIA ORGANA
 SENTIENDI.

CAPVT PRIMVM.

Conditor primus dimittens animas in mundum generabilium, apposuit eis organa varia singulis potentijs ad sentiendum accommodata, ut animal sese tueretur ab offendiculis exterioribus, presentiens aliquid noxium, declinando ab illo antequam laedatur. Conveniens autem prosequendo, atque hæc instrumenta sensibus apponens providenter, sublimis conditor, convenientiora hominibusque, quam brutis dedit, neque instrumenta prius, rursus deinde organis sensus annexit, sed utrumque simul conculit in ipsa prima animalia constitutione, prædictam ob causam. Si diceret autem quispiam, quod Deus prævidens animalia fore peragratura, loca calefacientia, aut frigefacientia: aliterne alterantia, ne corpora illorum corrumpentur, statim appolueris sensum, & unicuique sensui idoneum organum? Respondemus, quod sensus adfuerunt, animabus prius, posterius organa, animalia, vero sensoria, & sensus tribuit simul.

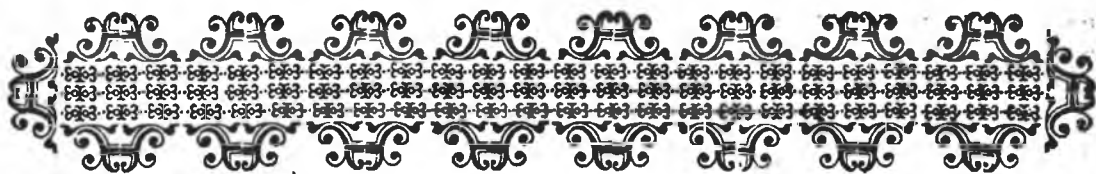
Quod Deus non agit per deliberationem.

Cap. II.

SI Deus concreavit sensus animæ, quando eam primo creavit, videretur sensus inesse illi, priusquam descendat ad constitutionem animalis. Quod si ita sit, descensus animæ foret naturalis, & fundatip. inchoatrix sensuum fuisset in mundo intellectuali, absolutrix generatio in elementario. Quare si anima fuisset producta non per seip-

sam, sed ut versaretur in habitaculo ignobili, despicabilique, atque afflictionibus referto. Ex consequenti etiam a primo auctore per consultationem, cogitationem, ita directa. Dicimus autem, quod Deus, non agit per consultationem, seu deliberationem cogitationemque: alioquin haberet aliquid prius. Cum sit autem ipse ens primum non est aliquid eo prius, sicut postremo non adest posterius. Cogitans enim ex aliquo priore semper cogitat. Præterea ex principijs cogitat conclusiones, principia sunt cognoscibilia per sensum, intellectus autem nil cognoscit sensibilibus sensu, quia ortus ab intelligibilibus, in eisdem sistit. Quare improbable est eum descendere ad sensibilia per cogitationem, vel consultationem. Tanto minus igitur primus conditor proculdubio non indiget cogitatione, neque consultatione, ad gubernandum animalia, vel quicquam mundi inferioris, & superioris. Res autem per consultationem cogitationemque ita fiunt. Quod quom omnia fuerint producta in sapientia entis primi, sub ratione propria, alterique incommunicabili speciei. Nec alius sapiens, qualiscumque cogitans, rem a que similem, & rectam faciet. cogitatio adminiculatur ad ea, quæ nondum existunt faciendæ, dum aliquis cogitat priusquam agat. Quia enim non potest coram intueri illud antea, quam fiat. Ideo oportet ipsius agentem prænoscere quale conveniat esse faciendum, quod deinde ita factum, non erit dissimile præcognito, ac cum aliquid esset aliud. Agens per solam essentiam, non oportet, quod prænoscat quale debet esse faciendum, quonia solum efficit

E tale,

LIBER SEXTVS,
 QVO MODO STELLAE
 OPERANTVR IN INFERIORA.
 QVODQVE NON AGVNT MALVM.

CAPVT PRIMVM.

NEquaquam oportet scribere dispositiones rerum, etiam contingentes particularibus, quando propositum sit versari circa illas. Et nos quidem scribentes huiusmodi dispositiones rerum, qua ratione videlicet, quaedam fiant ab eis. tractabimus per causas corporales, non animales, neque voluntarias. Stellae igitur sunt tanquam mediae inter artem, & artificem, neque similes agenti primo, neque materiae ultimae coniuuanti ad perfectionem, sed nec agentibus mutuo. Verum sunt similes banis terrarum ciuilibus, quae ordinant status urbium, singula digerentia, quorum quaedam dirigunt ad mores probos, oblatis praemiis, quaedam auocant a malis poenarum, minis. Stellae etiam sunt asimiles morbis ciuium directoriis oportune in actionibus politicis. Qui quauis sint varij, tamen omnes ducunt ad vnam consolationem, intenduntque bonum. Quod si dicant aliqui bana terrarum esse signa respondemus, quod signum est uia ad opus, dictum est uerum. Siquidem probamus, quandoque primum ex posteriore, ut causatum ex causa, & simplex ex composito, quandoque autem discimus accidentia ex principio, & compositum ex simplice. Vnde etiam hinc fere iam probatum est, quod dicendum erat. Vtrum videlicet Stellae sint causae malorum prouenientium hic deorsum? Afferimus etenim, quod non, quia non operantur per voluntatem, cum sint supra voluntatem, omne autem agens bonum & malum, agit per uoluntatem, & omne agens supra uoluntatem solum, agit bonum. Dispositiones autem mundi inferioris proueniunt necessario a superiori, non necessitate, qua infima & bruta, sed qua

spiritualia perpetua, quae sicut uerbi gratia Pars una animalis sentit. sentiente altera, utque partes quidem animalis reducuntur ad dispositionem vnam: sic dispositiones quoque contingentes ex mundo superiore, in eo sunt vnum, variantur autem hic. Quia propter omne quod peruenit a corporibus caelestibus, est bonum tantum, fit autem malum, commixtum iis inferioribus. Siquidem proueniens a mundo superiori, procedit ex vita, non particulari sed vniuersali. Ac fortasse etiam aliqua impressio naturae terrestri facta a superiori, agit aliud, quia non est tam efficax, quam signum illud a quo prouenit.

Quod opus fascinationis est duplex, & quomodo fiat fascinatio. Cap. II.

Opus fascinationis est bifarium, quoddam enim fit ex rerum conuenientia, ac proportionem vnus ad alteram, quoddam autem viceuersa ex differentia uirtutumque multitudinem, quae licet sint diuersae, perficiunt tamen partem vnam, & fascinatio quidem artificialia est fallax, frustratur enim saepe: neque consequitur euentum. Vera autem, & quae non fallit, est fascinatio sapientis. Imaginando imitans caelum, quique pro uiribus agit. Quaedam amore vnus rei ad aliam ducendo, quaedam autem dominio trahendo, cui admiculantur, virtutes ingenitae rerum terrestrium, quarum quaedam auget amorem, ac sequelam vnus ad alteram, quaedam passionem, & receptionem, vnus ab altera. Res enim se se subsequentes sunt fundamentum fascinationis, quae cognitae, vehementer feruantur ad uim amoris efficacis exercendam. Fascinatio porro quae fit uerbis suauibus, & locu-

& loquutione quadam ingeniosa, callidaque, non est opus loquentis ipsius. Sed loquutionis excogitata, quæ trahit vnum ad aliud vi amoris naturalis. Siquidem inuenitur aliquid, quod conciliat animas locis differentes, per quandam conuenientiam inter illas mutuam, Quædam præterea sunt, quibus inest vis amoris, ita quod sentiens etiam inuirus quandoque sequitur, vt prudens musicus, aliquando autē gestu quidem corporis sequitur. Siquidem secundum illam eum format, non tamen ratione amat, sed sensu. Atque hæc est species fascinationis, quam non admiratur vulgus, nec detestatur ob consuetudinem, admiratur autem alias fascinationes physicas: quoniam non oblectatur illis. Atque ideo errat. Ac sicut musicus lætificat alliciq; audientem citra passionem rationis cum affectione sensus: sic autem fascinator trahit aliquem inuitum. Siquidem non cognoscentem intellectu, uel sensu, sed tantum percipientem per illam impressionem, quandam impetum alium quam naturalem, atque id prouenit rerum mundanarum cooperatione alteratrice hominis, vltra dispositionem pristinam. Vnde si qua compræditur impressio facta, comprehenditur spiritui animali. Etenim ratio non suscipit illam impressionem. Siquidem non sequitur. Quod si ratio quoque adminiculetur audienti, & ipse declinet ad eam, non etiam permittet ratio, spiritum animale, pati a musico, neque a fascinatore, neque ab alia qualitate corporali inferiori. Et quidem vbi aliquis fascinando inuocat Solem, aliasue stellas, oras ut conagat operi optato, non sol, aut alia stellæ audiunt orationem. Sed mouentur aliquo modo, sicut in corpore humano, membrum vnum mouetur percipiendō motum alterius, vtq; in cythara, (mota vna corda) mouetur altera. Sic enim adhuc quidam mouet aliquas partes mundi, & propter eas alia mouentur, percipiendō motum illarum. Siquidem partes mundi sunt subordinatæ, secundum seriem mutuam, & qua ratione partes animalis habent consensum motuum accidentium propter magnam vnionem. Eadem partes mundi simili de causa

*Quod natura habent vim fascinandi a cælis,
quodque vir iustus non fascinatur.*

Cap. III.

Res inferius sortitæ vires fascinandi mirandas, acceperunt eas a cælis, operanturque per illos. Ideo quoque homines fascinando vruntur inuocatione astuta, vt ex se videantur id facere. Cum tamen non ita sit. Sed per motus, influxusque cælorum fascinant. Siquidem, prætermissa etiam huiusmodi inuo-

catione, ipsæ naturæ adhuc suo tempore idoneo fascinentur. Partes autem mundi unitæ naturaliter se se inuicem trahunt. Quare, (vt prædictum) fascinator inuocans, per vires naturæ aptas operatur. Neque mirum, quod is homo impræcando exaudiatur. Quoniam non est alienus a cælo, præcipue iustus. Quod si dicatur quandoque iniquus hausit virtutem huiusmodi ab eodem fonte, a quo iustus. Siquidem natura tribuit hominibus æque, non discernens vnum ab altero, virtus autem alia superior nobiliorque existit, quæ discernit. Quod si dicatur mundus vniuersus, secundum partem vnā patitur, & agit secundum alteram, quæ est cœlestis, impatibilisque: operatur in inferiora naturaliter, non accidenter. Siquidem omne agens impatibile, agit naturaliter in accidenterque, & si aliter contingat est præter intentionem potentia. Dicimus, quod portio vniuersi superior, quæ est primaria nobilisque, videlicet cœlestis, agit ex se, & adhuc secundum vnā partem, patitur ab altera nobiliore, non quidem patitur, ut inferiora. Nec enim recipit impressionem corporibus, neque animabus suis factam, sed agit in inferiora corpora. animasque sine vlla imperfectione. Siquidem permanent ipsa firma, inuariataque. Si vero quærat rursus: nunquid fascinatio agat in hominem rectum, ac purum. Etenim si habet efficaciam in res alias: tanto magis videtur, quod & in illum. Dicimus, quod vir huiusmodi iustus, non recipit impressionem fascinationis, secundum animam rationalem, & si qua parte sui patitur, secundum animale submundanamque patitur, absque tamen, quod fascinator efficiat opus intentum: nec enim id fit, præter quod anima rationalis admittit. Quoniā fascinationis opera, quædam spiritui animali imprimuntur. Quædam autem non imprimuntur; nisi anima rationalis eum præparet, ita ut fascinator nitatur agere, in spiritum animale. Rationalis autem anima repellit actionem mortis, uel morbi, uel alterius impressionis corporalis. Et quidem anima rationalis agit in sensuale, quoniam pars vna mundi agit in alteram, si nata sit fides in autore primo, & sic tunc homo euadit a fascinatione. Etenim si anima sensualis distans, recipit impressionem sermonis fascinatorij, approximatque tracta, ac coniungitur per auditum fascinanti: quodammodoque respondet, quanto magis eadem anima sensualis, in hoc mundo inferiori, proxima rationali, præsto illi respondet, ac obtemperat.

Quod

LIBER SEXTVS.

Quod vir pronus cito fascinator.
Cap. IIII.

Vir pronus ad aliquam dispositionem exterioriorem, facile suscipit impressionem fascinationis, secundum illam nanque ipsam ad se trahit: nec quicquam repellit. Virum autem improcliuem ad exteriora, rantumq; ad essentiam suam recliuem, quam semper contempletur, ac dirigit, fascinatio nō permutat. Quilibet etiam operationibus extrarijs deditus, facile recipit impressionem accidentariam fascinationis. Siquidem ob irer accedit ad eam, excitatque sui oblectamentum, vt mulierem pulchram conspectamque vir intellectus amat, opratque sine fascinatione artificaria. Siquidem natura ipsa fascinatoria, inclinat virum ad formam mulieris, coniungitque ambos non loco, sed affectu medio. Quidam namq; cecinerunt, quod homo pulcher licet vnicus, tamen existit plures, quorum mens est, quod hunc conspiciens diligit, in diuisus ob speciositatem: quare hic amatus, & ille amans sunt plures. Viro autem secum contemplanti, alienoq; ab operationibus, non contingit fascinatio, quia non coniungitur rei fascinatoriæ per sensum. Enimvero, quod homo conspiciens, & conspectus sint idem, est sermo verus, & inobliquus.

*Quod aliquid moueat hominem ad aliud, quodq;
deditus nimium naturalibus, fascinator
a natura. Cap. V.*

Quod rerum quædam mouet alteram ad aliquid. patet. Etenim Filij mouent Patres ad labores, seruandi: alendique illos gratia. Quibus lætantur ipsi (quanquam fatigentur) nec abstinere, nisi affectu uotum. Similiter quoque appetitus innatus dominandi, ex-

cit ad iram, eiusque actiones, aliasque etiam mœstificas, & irracionales, adipiscendi illud causa. Indigentia adhuc naturæ, & timor paupertatis, quam homines, vitant ne aliquid mali contingat, sunt vnum incitamentū ad optandam diuitiarum copiam, concupiscentia autē oculorum est alterum. Etenim appetitus opū prouenit imprimis ex indigentia naturæ, quā impossibile est sine omni re externa seruare atque alere. Et si dicatur, quod vir bene agens non fascinator? sic igitur etiam bene consulens? Dicimus, quod si vir contemplatiuus, ac probe agens non transferatur ad alia, minime patitur quicquam fascinationis. Siquidem se talem seruat, vt bonum uerum adipiscatur, & ad solum id laborat, non declinans ad terrestria, sed intentus, ad intellectibilem mundū. Eiusque vitam perpetuam, desiderando, procurandoque illam. Postremo etiam asserimus, quod vir agens opus malum, ignoransque tale esse, si putet esse bonum, perseuerans, & pertractus ad illud a natura fascinator est, ob pulchritudinis apparentiā. Siquidem conspiciens terrestria esse pulchra, credidit etiam existere vere bona, exquisiuitque uehementer. Quapropter affectans non bonum, ut bonum secundum appetitum sensualem est fascinator, tractus ad rem inuoluntariam. Amor siquidem fascinator est fixus. Qui uero non trahitur ad terrestria, neque illa prosequitur, vt pulchra, & bona, non incidit in fascinationem. Siquidem cōtempletur bonum perpetuum, exquiratque, atque obseruat, ac seipsum speculatur, ideoq; ob hanc sublimitatem, eleuationemq; ab inferioribus, fascinationem a se repellit. Probatum est igitur (quod narrabimus) quamlibet partem mundi huius, pati a cœlis, secundum naturam aptitudinemq; suam, velut pars una corporis animalis, patitur ab altera. Quoniam unaquæque est apta moueri ab alia, & quælibet est propria.

LIBER SEPTIMVS. CVR ANIMA DESCENDERIT IN MVNDVM INFERIOREM.

CAPVT PRIMVM.

Anima nobilis liquit mundū
superiorem, ut posteriora
formet, ac regat. Quo fun-
cta munere: ac reuerfa, hoc
emolumentū fecit. Quod
hic naturam boni, ac mali
didicit, uere per experimen-
tum, quam alioquin non perfecte sciret. Non
ut spiritalia (quæ cognoscunt uicia, quibus hic
involuntur homines) uoluptatesque: non
iuxta eorum naturas proprias, sed rationes in
se ueras, ob suam dignitatem potentiores ad
id descensu. Namque si cognoscerent, ut ani-
mæ humanæ, uitarentur etiam, ut ipsæ corpū
rum communiōne, tentarentq; diuelli. Animæ
siquidem rationales, hic materiæ iunctæ, ideo-
que sorditæ; ac inquinatæ, discernant
talia, propter huiusmodi colligationem, qua-
rum aliqua (cum dissoluta fuerit) si sit munda,
erit felix intuendo statum entium nobilium,
spiritaliumque, ac principalium. Et redditur
perfecta ad discernendum utriusque mundi
conditionem. Porro anima quamuis hic deor-
suta sit pelago materiæ summersa, ex prædomi-
nio sensus, ac sub tesmino naturæ coacta, illu-
stratio tamen ab intellectu non cessat. Imo iu-
giter illi infuit. Quoniam est substantialis ei,
ac nunquam ullatenus diuellitur ab illa. Sic
igitur descensus animæ contulit ad discernen-
dum perfecte experimento bonum, ac ma-
lum. omniaque mundi huius, ac naturæ suæ;
dummodo supersint hic uirtutes integræ, ope-
rationesque bonæ quæ inerant sibi in mundo
intellectuali. Etenim si has non absolueret,
proderetque sensibilibus, essent nullæ, uideret-
turque anima adhuc continere illas, prius in
se ipsa absconditas. Quod si fieret, perinde foret:
ac si nunquam fuisset. Ex consequenti

etiam inexplicatis animæ uirtutibus: mundus
intellectualis, qui est altior, remaneret igno-
tus. Cum nanque productum aliquod specio-
sum, illustre, appetibileque sub obtutum ce-
ciderit. homo circumspicit admirandus in
signa euentia, inspectatque etiam interiora,
& subinde ueneratur eius autorem, agno-
scens, quod eius opus est supreme absolutum,
& pulchrum: quodque ipsum est summum
bonum, cuius uirtus est interminata. Post au-
torem, autorisque opus primum. Reliqua
quoque opera honorata, perfecta que abunde
apparent. Siquidem cum auctor (qui vnicus
extat) ea produxerit, illorum insignia, quo-
niam sunt minime obscura, haud latent.

*Si Deus non produxisset, nihil aliud existaret, &
cur plura entia sunt producta.*

Cap. II.

Sens unum primum, substitisset in essentia
sua, continissetque, potentiam, operatio-
nem, ac illustrationem, non existeret quicquam
perperuum, neque alterabile, & corruptibile.
Cum autem horum, entium neutrum existe-
ret; opus auctoris vnus primi, non foret prin-
cipium, lumenque, ac bonum uerum. Quod
nequaquam contingit. Siquidem cum ens
vnum, primum, est causa uera, etiam opus il-
lius est principium uerum. Et si sit lux uera in-
fluens, recipiens quoque illam est lumen uer-
um, si item illud est bonitas uera irrigans, ir-
rigatum etiam est bonum uerum. Quare non
conuenit, quod Deus existat solus, neq; pro-
ducat aliud ens nobile receptaculum suæ lu-
cis, intellectum uidelicet. Sic etiam nõ deoet,
quod præter Deum: solus intellectus extet, &
non subsit opus recipiens eius luminis splen-
dorem.

L I B E R

horem. Ideo formauit animam. Adhuc non licet, quod sola anima infra intellectum sit in mundo superiori, neque inueniatur alterum, excipiens operationes eius. Hac de causa anima descendit, ad ostendendum potentias, actionesque nobiles vitæ. Vnde absoluta est. Siquidem natura sub opus eius est. Rursusque ipsa figurat aliud inferius, patibile, receptiuum impressionum illius superioris attrahentis. Quoniam omne superius agit in minus inferiusque ad se tractum.

Quod nulla substantia intellectiua, naturalisue extet, quæ non operetur. Qualisque ordo rerum. Cap. III.

NVlla substantiarum intellectiuarum, & naturalium existit quin operetur, præter substantiam infimam, & debilissimam, cuius actionem aliquam apparere est impossibile. Argumentum autem, quod impossibile sit substantias naturales existere inactiuas, est quod semina sata sub terra (nisi a loco circumstanti comprimantur) quoniam sunt spiritalia, & secundum aliquid incorporalia, necessario operantur vsque ad pullulationem similis specie adhuc propagaturâ, atque id, quoniam eis insunt rationes intellectuales coniunctæ, alioquin non forent visibiles, sunt autem cum operari fuerunt. Viresque admirandas ostendunt. Quapropter si rationes seminales non possunt non esse actiuæ, tanto magis substantiæ intellectuales perpetuæ, nequeunt. Vires, & actiones continere, nisi habeant subiectam materiam, impotentem recipere earum operationes, aut tantum debiliter. Vnde neque valet subinde in alterum operari. Intellectus igitur immitte vim suam animæ, anima autem certe vniuerso huic mundo, per influxum virtutum superiorum: nobiliumque. Nec enim aliqua substantia corporea mobilis consistit, neque uiuit ex se, sed quælibet pro conditione accipit virtutem, bonitatemque ab ipsa anima. Etenim autor primus produxit operationem propriam absolutam, proximam intellectui, qua dein ipsum intellectum creauit. Postea autem (cum intellectu causa inter media) produxit animam, cuius subinde uirtus influit huic mundo. Et prima figura quam imprescit, fuit materia prima, siquidem est principium ex quo componuntur substantiæ corporeæ, & sensibiles. Quarum ut sensibilibus quatenus est principium, mutuatur bonum formæ ex anima prius. Etenim quælibet substantia sensibilis continet bonum formæ pro capacitate ad recipiendum aliud. Atque anima ipsa quatenus materia suscipit formam ab ea: producit naturam, quæ continet potentiam

propagandi, virtute huius animæ: causarumque potentium. Deinde series formarum intellectualium causantium, constitit ad naturâ, in qua seuit principia progenerationis. Quæ cum agant formentque substantias, non existunt absque tali actione naturæ. Quoniam causa prima fecit eiusmodi essentias intellectuales, effectrices formarum accidentalium, corruptibiliumque.

Quod mundus sensibilis est imago intellectualis. Cap. V.

MVndus sensibilis est imago intellectualis, substantiarum intellectualium. Exprimuntur per eum potestates magnæ, nobilesque ac perfectæ, supernæ, quæ imittunt influentiam illi honorabilem. Substantiæ quoque intellectuales continent sensibiles, auroque primus continent intellectuales simul cum intellectu ipso. Qui non solum est ex numero substantiarum intellectualium, sed roborat ipsas & sensibiles. Substantiæ autem intellectuales, sunt res absconditæ, quoniam sunt productæ ab essentia prima, causa causarum, quæ produxit illarum primam sine intermedia, substantiæ autem sensibiles existunt entia alterabilia, siquidem sunt figuræ, & simulacra substantiarum occultarum, prodeuntque ad existentiam per generationem, confirmantur autem in consistentia: perseverantque per substantias intellectuales firmas ac perpetuas.

Quod anima est media inter duos mundos quodque agit interius. Cap. V.

Essentiæ species existunt duæ, sensibilis videlicet, ac intellectualis, & anima quidem in mundo superiori intellectuali, extat nobilior, atque perfectior. In inferiori autem ignobilior, deteriorque, propter corpus, cui inest. Cunque sit intellectualis, ex mundoque superiori, impossibile etiam est, quod careat essentia mundi sensibilis, in existentiumque illi. Quoniam natura animæ conuenit, ac propinqua est mundo utriusque intellectibili scilicet, ac sensibili, ob id quoque minime decet, quod conquærat, detestata se liquisse mundum intellectualem, & deuenisse ad istum. Sita namque inter ambos, quamuis sit ex numero substantiarum diuinarum, attamen cum sit finis illarum, est principium naturarum sensibilibus. Porro anima contracta ad mundum naturalem sensibilemque, nihilominus continet suarum virtutum influxum in illum, sed adhuc infundit vires proprias, eumque insignit dotibus innumeris: aufertque sæpius sordes, & vitia ne commisceatur sollicito repulsat. Propterea mundo sensibili

bili anima influens, non tantum exterius illū insigniuit. Sed interius quoque, dum inseruit virtutes rationum introoperantium quæ explorando inuentæ, narrandoque stupefaciūt. Quod anima autem insigniat magis interiora corporum, quam exteriora, argumentum adest, quod natura illis inexistit, non circumstat: Cuius indicium, quod corpora naturalia vi interna agunt, non externa, ac superficialia. Sic enim videmus animalia, ac plantas (quanquā extrinsecus) minime pulchras, tamen intrinsecus non prohibitas, educere ex seipsis fructus illustres, ac bonos. Ratione, atque operatione admiranda. Si anima item non inexistet corporibus naturalibus, neque insereret rationes suas miras, plurifariam introoperans, corpus corruptibile citius cōsumptionem admitteret, neque tandiu (vt nunc) perduraret. Anima namque conspicata sinceritatem, dignitatemque corporis alicuius: ipsi indidit naturā quandam, influxu suarum virium, impressitque rationes mirandorum operum actiuas, atque in intimum corporis mouetur.

Quod anima superno in orbe melius se habet, quodque influuit deorsum. Cap. VI.

Anima inexistens corpori maturat recessum, ac eius permutationem. Dein reuersa ad mundum intellectualem supernum, cum sit versata in duplici mundo, ac gemino periciæ suæ gradu, didicerit per experimentum cogitationemque hunc. Sicut vir præditus tenui noticia allectus, eligit aliquid experiturque, roborans cogitationem, illius autem nouerit ordines supernos honorandos, scientia uera cōstituit mundum illum existere isto excellentiorem. Sicut autem intellectus descendens sistit influxum in anima, quoniam hæc existit portio unæ mundi intellectualis, (quod sæpius dictum) & præfigurauit in ea rerum simulacra quæ subter illam impressit, anima ita ascendens in reditu. Consistit in causa prima, cuius impressio est intellectus. Siquidem nouit etiam per experimentum explorationemque quod existentia dependens in ea est dignior, nobiliorque, quam in lumine virtuteque, & aliis potestatibus ab illamet progressus. Præterea, vt ipse intellectus non subsistit in essentia sua, sed indiget robore, lumineque, quæ cum non moueatur sursum superioribus influxurus. (Siquidem illa entia sunt autor primus, opusque eius primum, cuius intellectus est vt lumen coactum seu compressum, sub causaque impressa, mouetur inquā intellectus deorsum, influuitque suo lumine subterioribus, vsque ad animam. Sic etiam ipsa anima (quoniam plena est lumine, & dignitatibus, in continen-

dis) profluit non sursum. (Siquidem intellectus influens iugiter, non indiget eius refluxu.) Sed retrorsum deflexa, velutque pudore contacta, deorsum immittit subiectis rebus, suas dotet. Impletque orbem terrenum lumine, bono, atque honore. Entium autem productorum ab ea optimum, perfectissimumque existit mundus Planetarius. Siquidem est propinquior causæ primæ. Et quoniam anima suscepit formam ab intellectu. Dein prolata ab essentia sua motione, etiam fecit plures motus Planetarum, uoluntarios, ac naturales, & æquales, qui sunt operationes sensibiles. Quales sunt multi ordines formæ intellectualis primariæ: productæ a causa principalissima. Rursus quum mundus vterque spiritalis. Moueatur secundum substantiam: naturalis autem desiderio ad illum: anima quoque mouetur, vt mundo intellectuali assimiletur, Cumque ad primum imitandum, ascendere nequeat ob imbecillitatem, retrorsum detorta, (vt prædictum) ac vt verecundia cōpressa, nouauit composita ex elementis in orbe naturali, a cuius varijs uirtutibus expansis, singula receperunt corporaturæ portionem prout natura, idoneam rationibus minerarijs, similibusque alijs admittendis a sole superoriante, secundum capacitatem potentiarum.

Qualis differentia corporum, & terminus vniuscuiusque entis. Cap. VII.

Corporum igitur illud est differentius a causa prima, quod est ineptius ad recipiendum animæ influxum, illud autem est similius, quod est aptius ad eundem. Corporum quoque in motu tarditas maior, minorum existit, propter differentiam eorum maiorem, minoremue a primo uno. Et si causæ non forent secundum gradus, subordinatæ, non etiā foret corpus uisibile, desitutum secundum substantiam in corruptionem. Enimvero quum lineæ a centro circuli entium varientur, motus etiam celeritate addititia, tarditateque dimittorie uariatur. Siquidem quanto inferior, tanto existit tarditate debilior diminutioque: Ac viceuersa, quanto superior, tanto velocior, donec peruentum est ad hunc mundum supernum. Omnia quoque composita naturalia variantur, magis minusque resolutione, consumptioneque. Mundus porro naturalis terminatur ad ea (quæ actu conspiciuntur) corpora cælestia ac stellaria, quæ patiuntur a causa prima sine tempore. Intellectualis autem finitur ad formam primam. causamque introfiguratam. Adhuc anima pariter definitur sursum ad intellectum: deorsum uero ad naturam materiamque primam. Quæ omnia patiuntur sine tempore. quæ uero apparet actu, & potentia sunt (exempli gratia) inanimata, plantæque, ac animalia, cæteraque;

L I B E R

vicissim passibilia. Perpetuum vero, & immobile est, ut intellectus, Temporarium, & mobile existit quale cœlum. Particularia item sunt motui naturæ contermina, vniuersalia autem secundum substantiam quieti. Siquidem causa dispositionis vnius, inuariatæq; etiam permanet ipsa. Tempus est iunctum motui, natura perpetua immobiliati impropriæ dumtaxat. Mouetur autem, ad autorem primum in orbe spiritali intellectus, & anima: siquidem inibi nequaquam existunt termini subiecti, ut lineæ figuræ; neque aliqui alij motus ex voluntario nutu causæ primæ, quæ existit productum primum, nec est imaginabile ante istud esse aliquid, nisi autorem primum. Cuius id est voluntas. Quoniam imitatio voluata vis extrinsecæ, est alteratio, Talis autem mutatio non attingit causam primam.

Quod anima existens in orbe superno adhuc operatur in infimo, coniungitque vtrunq;

Cap. VIII.

Anima qualibet cum operando impleuit hunc orbem sensibilem suis dignitatibus, coacta reuertitur ad intellectualem: quæ complectitur tenaciter, prædicta cognitione indubitabili. Siquidem mundus ille nobilior est isto, seruantque eius intellectualis contemplationem, negligit omnino istum repetere, quale euidens est illi, qui a fascinatione naturæ emerit, prope rediit ad intellectum, speculatus rerum principia. Anima autem regressa, ideo despicit inferiora, quoniam hæc sunt consumptibilia, tanquam simulacra eius, quæ non perleuerant, nisi illa subinde causa fingere. Anima adhuc in illo orbe proprio extans, conspicata dignitatem: sumit ab eodem virtutem, & attrahit, huicque infundit, coniungens eum tali illustratione superiori, atque ita efficitur mundus vnitus. Hanc vero opinionem ratione breui probamus, quoniam anima non omnino descendit in hunc mundum inferiorem. Nec enim vniuersalis, neque humana, siquidem in intellectu secundum aliquid superest. Minime translata ab eo, quando non est loci indiga. Cõlungiturque huic per curam, descenditque propter operum ostensionem: siquidem impossibile est, quod mundos diuidat, nisi ipsa secundum substantiam corruptione permutetur. Atq; ita contingit, quod inde pendens ibi existat, non penitus istinc egressa, operans istuc.

Quod anima submersa non speculatur superiora, viceversa emersa spernit inferiora.

Cap. VIIII.

Mundus sensibilis dominatur nobis. Siquidem animæ nostræ submerguntur in eo, malis concupiscentijs plenæ. Vnde harmoniam intellectualem orbis annunciatam negligimus, neque influxu eius obsequimur prouentum animæ, illustrationemque ab eodem ignorantes, propter dominium naturæ: perinde ac fascinationem sub huiusmodi suo statu in particulares animas, quæ ob id infirmantur ad reditum in essentiam suam. Roboratæ autem tunc erunt ad eam, mundumque intellectualem, missumque animæ perque animam influxum ab eo perspiciendum. Cum superauerimus istum alieni a desiderijs eiusdem sensitiuis, operationibusque naturalibus, quibus a pueritia assueuimus: non curantes nisi negotia particularium animarum: priusquam iste pertuenient ad vniuersalium, cuius aliquid per spicere non possumus, donec (sub potestate animæ concupiscibilis, imaginatiuæq; formæ) illæ extiterint. Vice autem versa, quando animam vniuersalem speculati fuimus, spernimus particulares, quanquam diu nobis familiariter inexistentes.

Quod anima vniuersalis regit sine labore, particularis autem cum labore, ante elevationem. Cap. X.

Corpus præterea vniuersale, est causa coniungens se se inferiori, istud sibi, atque anima vniuersalis regit corpus vniuersale viribus propriis, citra laborem, siquidem regit illud non ea cogitatione, qua animæ nostræ humana corpora, verum gubernet administratione intellectuua vniuersali. Siquidem corpus illud existit inuariatum, ac simile totum, carens complexionibus partium diuersis, membrisque differentibus. Quæ cum sunt, indigent administratione variabili. Partes vero similes sunt tanquam pars vnica. Anima vero particularis, quæ alicui corporum particularium inexistit, quanquam nobili, tamen administratione laboriosa regit illud. Siquidem non sine cogitatione, qua indiget. Quoniam pelago naturæ mergitur, commisceturque igni sensibilia incurrenti, unde subit dolor, ob aliquid præter naturale, superansque ingressum in huiusmodi statu. Nec quidem contingit animam euadere ab hac corporis dispositione: nisi per magnam cogitationis exercitationem, ac speculationis, per quam statim succurrit in administratione, quod fuerat obliuioni mādātū. Deprenditurq; impedimētū, quod fascinabat, turbabatque

Turbabatque illam. Et quale prohibebat con-
 trari essentiam suam, ac explorare iuuantia,
 roborantiaque, atque essentia ad superandum
 appetitum prævalentem præcium, imaginatio
 nesque vitiosas. Ob causam istam anima
 (omni discernit statum æternorum, ut assequeretur
 huiusmodi sensibilem mundum) igno-
 rat se amotam a caritate perfecta, induisse a-

morem petmirabilem, imbecillemque. Por-
 ro anima quando roborata, conualverit ad rei
 ciendum habitus alterantes, neque amplius
 detineatur in ipsis: administrat sanum corpus
 absque pœna afflictorioque dolore: fit similis
 animæ vniuersali, paritum dispositione, domi-
 nans, & gubernans, præter variabilem muta-
 tionem.

SCHOLIION IVSSV EIVSDEM R. P. APPOSITVM.

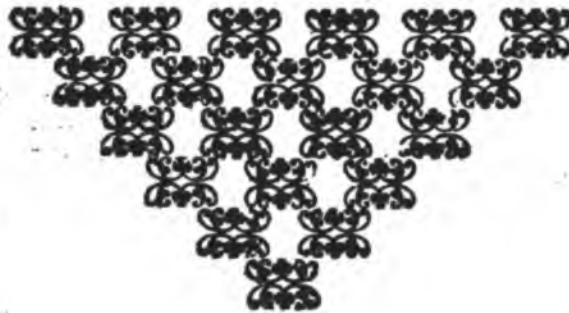
*In primo cap. Sequens opinionem de præexistentia anima, ponit ipsam nobilem, liquisse mundum
 superiorem, ut posteriora gubernaret regetque, & quod operationes bonæ inerant sibi in mundo
 intellectuâli, quod falsum est. sicut id quod ait.*

In 2. cap. Animam descendisse ad ostendendum potentias, actionesque nobiles vitæ.

*In 5. cap. Vult animam in superiori mundo esse nobiliorem, atque potentiorem, in inferiori au-
 tem esse ignobiliorem. Quæ opinio potest habere bonum sensum, quo ad intellectuam, quo etiam
 ad felicitatem, non autem quo ad essentiam, cum retineat eandem perfectionem.*

*In cap. 6. Vocat assensionem animæ, reditum quod falsum est. Cum prius sibi non fuerit. Quod &
 replicat in cap. 8. sicut, & falsum est animam, suscepisse formam ab intellectu scilicet creato.*

Cap. 10. Ponit animam descriuisse statum æternorum, ut assequeretur mundum sensibilem.

LIBER OCTAVVS
 QVAE SIT CAUSA EFFECTRIX
 IGNIS, CAETERORVMQVE ENTIVM
 NATVRALIVM.

CAPVT PRIMVM

Potentia ignis, qualis etiam terræ, caeterorumque similitum, est ratio quædam in materia prima. Neq; ignis fit a confictu, collisique corporum, ut ab agente, quemadmodum nonnulli opinati sunt. Sed latens in illis apparet, propter huiusmodi mutuam collisionem: quæ cum sint arrida, calefiunt vehementer. Neque etiam materia prima, est ignis potentia, sed enim forma ignis, tantum fit in illa, quando ratio formatrix, est anima vniuersalis, eadem vita igni, reliquoque mundo existens. Per quæ singula reguntur pro conditione, ita vt quodlibet ex inanimantibus, & plantis, animalibusque, vitet aliud qualelibet noxiū. In hac, etiā, anima nostra permanet, cognoscitque per eandem, omnia quæ discit. Ista adhuc est prouidentia diuina in toto orbe diffusa, & lux, quæ vnumquodque existit, ac persistit. Ideo Plato dixit, quod anima in quolibet corpore simplici, agit hunc ignem sensibilem, caeteraque elementa. Quod cum sit causa, igitur effectrix huiusce ignis, est vita quædam ignea: ignisque occultus, qui supernæ existit in alio mundo, conuenientior quam infimus, siquidem nobilior. Qui cum sit etiam uerus, proculdubio, extat quoque viuus, & uita quidem sublimiore. Quandoquidem iste ignis est simulacrum illius. Porro cum ignis supernus (ut probatum est) uiuat vita inferiori influente, pari ratione, aer, aqua, & terra. illic etiam uiuunt, ac magis quam hic, quoniam ab illis vita immittitur hij inferioribus.

Quod singula elementa participant aliquan-

tum uita. Cap. II.

Argumentum, quod elementa hic existentia uiuant, sunt animalia ab eis genita. Siquidem ex igne fit quoddam animal, ex aere item, atque ex aqua. Animalia enim uero genita in aere sunt maiora, euidentioraque, quam in igne. Quæ sunt insensibilia propter eius subtilitatem, & leuitatem. Paucaque, atq; mobilia usque in aerem. Item animalia aquatica sunt manifesta. Et animalia quidem ignea non patiuntur ab elementis inferioribus, uerum agunt in illa. Similiter etiam aerea, non patiuntur ab aqua, neque a Terra. Quod autem aqua uiuat, videtur patere ex eo, quod ex humore quoddam nobis inexistente sit caro: siquidem caro est sanguis quadam ratione coagulatus. Quod amplius terra sit etiam uiuida manifestum est, tum quoniam ipsa tota præse fert animalis speciem aliquam. Siquidem continet aquas subterfluentes, tanquam uenas, saxeos montes, tanquam membra ossæ, plantaque, uelut capillos, tum quod hæ plantæ, terræ infixæ uiuunt, amotæ autem pereunt. Quod aut plantæ animaliaque, præter animas proprias, uita aëris vniuersalis potiantur: hinc manifestum est, quod non alunt, nisi uitis particularibus spoliata, ut plantæ cæsæ, animaliaque interfecta. Nec enim si aliquod animal uiuum deglutiat, nutrit priusquam moriatur, siquidem non corrumpitur uertendum in carnem, nisi anima particulari antea exuatur. Si talia igitur uertuntur in carnem, seruant vim animæ uniuersalis prædictam. Postremo quanquam elementa sint (vt iam deductum est) uiuida, non tamen existunt etiam sensitua, sed receptiua sensus. sicut ipse sanguis quoque ex quo fit caro, non extat sensituius.

Quod

Quod quæ species sunt in mundo inferiori sunt etiam in superiori, & quales ibi sint.

Cap. III.

CVM ea sint vera quæ narravimus, revertentes ad rem. Dicimus, quod hic mundus sensibilis, totus est imago alterius. Quare cum iste sit vividus: tanto magis oportet illi alium vivere. Etenim si hic extat perfectus, ille est perfectior. Siquidem immittit isti vitam, potentiam, perfectionem, & perpetuitatem. Quod si orbis supernus, est summæ absolutus, proculdubio etiã entia illius, sunt absolutiora cæteris hic existentibus. Illic igitur superstant alij Cæli, adepti virtutes stellares, quales cæli huius mundi. propter quod, illi sunt altioris speciei, lucidiorisque, ac maioris. Neque inter se distant, sicut isti, quandoquidem sunt incorporei. Illic quoque existit terra, non inanimata substantia, sed uiuida. In ea sunt animalia cuncta naturalia terrestriaque, quorū istic, sed alterius speciei ac perfectionis. Sunt plantæ satiuæ, hortensesque, & aquæ profluentes, vi animata: Sunt item animalia aquatica, sed nobiliora. Illic existit aer, in eoque animalia propria simpliciter uiuentia, omninoque immortalia. Et quanquam animalia quidem illa, sint iis connaturalia, tamen sunt honorabiliora eisdem: utpote intellectibilia, perpetuaque, ac inalterabilia. Quod si quis obiiciens dicat, in mundo superiori insunt plantæ, cæli, reliquaque præarrata. Respondemus, mundo superiori perfecto inexistere omnia, quoniam in eo fuerunt ab autore primo absolutoque ac inexistente producta. Adfunt igitur ibidem, Intellectus animæque omnes, nec subest defectus, qualis indigentia, & corruptio. Siquidem entia illic sunt plena ubertate, robore, & collæcticia, utpote sublimata, in vita, & ab vno fonte connata, ac insignita vna qualitate, complexa omnes alias, ut sapores, dulces, odores suaves, colores perspicuos, sonos harmonicos, res tactiles, cæterasque perfectiones. Neque ibi partes sese inuicem vexant, neque inter se miscentur, neque mutuo se corrumpunt. Verum seruantur singulæ perfecte, secundum rationem optimam habitus essentialis discretæ. Cumque sint simplices, continent tamen multas rationes, absque intima pluralitate sui, & augmento, quali multiplicatur; augenturque corpora. Atque intellectus illic existens, est uacuus; Anima quoque est simplex pariter, atque hæc ambæ, & reliquæ ibidem res sunt simplices. Ea conditione quæ omnes secundum rationem conueniunt proportionatam uitæ, principio uitali, non secundariis rebus sensibilibus ac compositis, secundum quam, propriis rationibus multiplicatur.

Qualis sit motus intellectus. Cap. IIII.

AGens primum simpliciter mundi totius sensibilis, est vnum, simplex: continens potentiam vnicam, agens autem ex conditione primum: quid est vltimum, habet potentias plures. Atque ens proximum causæ primæ, existit causa huius, cuius quidem opera sunt, plura illustrioraque alterius. Distantis autem ab ea pauciora, & imperfectiora. Siquidem intellectus mouetur semper, motu æquali, ac secundum omnes partes similari, neque aprætur, vnicō motui, sed omnibus. Motus autem particularis, non est uniformis, sed variatus. Quantoque posterior, tanto obscurior, quo vsque perueniatur ad vnum simplex, vnus tantum potentia. Et motus quidem hic existentes, qui omnes sunt vltimi ut pote substantiæ corporeæ, a primo ad postremum, singuli proueniunt ab intellectu, atque in horum postremo est parua inæqualitas, quia non subest virtus alia mouens aliter, neque inter mouentem aliamque motum variatur proportio. Atque hic motus ab intellectu infimus; non est vita simpliciter continens plura, sed vnicum aliquid. Ideoque existit particularis, ac sensibilis; non vniuersalis, inque alio. Intellectui enim non inest, nisi vitalis ratio, vnde dicimus motus intellectus esse substantiales. Siquidem absque illis substantiæ non existunt, sed tantum per eos. Intellectus, namque agit in particulares substantias, motibus intellectibilibus, qui proueniunt ab authore operis primi veri. Quod ob id est, uirtutis incomparabilis, atque hos ipsius intellectus motus, substantiæ sequuntur. Mouetur autem intellectus, ad rem formatione intellectiois eius. Quæ cum non abducatur ab ea, est locus verus eius, non simpliciter, sed quia non alius. Intellectus porro semper mouetur; motu intellectibili; ac spiritali, neque unquam cessat: alioquin non existeret. Neque autem contingit, quod intellectus cesset intelligere. Siquidem intellectio est substantia eius, atque idem est intelligens; & intellectus. Et motus quidem intellectus, est intellectio. Atque omnis motus talis perficit viuificatque substantias quascumque (ut antea probatum) Siquidem substantia ipsius intellectus, seruat singulas substantias subexistentes, & vita eius vitas inferiores, cum sit vniuersalitas illarum.

Quod omnis motus in orbe superno est vitalis, & qualis. Cap. V.

OMNE; quod mouetur in orbe superno: siue sit intellectus, siue anima, aut aliud, mouetur

motetur motu vitali: & perpetua illum secundum connexistentia. Etenim sicut viator terrestris, progreditur itinere terrestris, ac ut omnia quæ e terra pullulant sunt terrestria: quamuis sint aliter variata, sic omne, quod defertur in illa regione vitali, defertur delatione vitali. Atque omnia, quæ ibidem cõspiciuntur, sunt vitalia. Et quidem delatum, illic mbuetur a principio viz ad finẽ (quo modo principium, & finis ibidem adsunt) mouetur inquam ad finem, non distans ab ipso principio, ratione contraria hic existenti, quod translatum ad finem itineris, differt a principio. Etenim si perlatum illic ad finem, distaret ab initio itineris, non esset intellectibile, aut vitale actu, sed potentia, qua propter desineret corruptione: præfuissetque genitum. Nam intellectibile vitaleque actu, semper ac vniuersaliter eodem modo se se habet.

Quod intellectus est vniuersalitas rerum, & quo modo. Cap. V I.

OMne vniuersale est intellectus: ac vice-versa, omnis intellectus est vniuersale. Non ita tamen, quod vniuersale existat, præter particularia omnia existentia, siquidem (sijs omnibus ablatis) auferatur vniuersale intellectus. Ac particularia sunt (subinde alterabilia, variabiliaque additione, & diminutione), vniuersalia autem sunt omnino inalterabilia. Alioquin veritas penitus auferretur (quod est falsum). Quare cum vniuersale sit inalterabile, quod est forma intellectus, ex consequenti etiam substantiam intellectus, impossibile est esse alterabilem, intellectus autem est vniuersalitas specierum, quia continet in seipso vniuersalitatem ipsam, formamque rerum. Neque autem res ipsa inest intellectui impressa, sed intellectus operatur aliquid rei simile, quo conuenit ipsi. Et sic omne præteritum, ac futurum conuenit alicui, quod inest intellectui. Sicut scientia in anima nostra, conuenit rebus significatis, Alioquin si formæ in anima essent dissimiles a formis rerum: non sciremus ipsas, neque assequeremur veritatem earum. Siquidem veritas rei est ipsamet res, aliter enim foret aliena: ex consequenti etiam contraria. Animæ namque speculate: formant in seipsis veritatem ex particularibus, quæ secundum singularem speciem, est ipsamet res. Quæ propter cum homo conspicatur aliquid nudauecit formam eius, imponit animæ suæ, simulacrum illius proportionatum, Quod si rursus videat idem inuariatum, agnoscit, siquidem simulacro præexistenti proportionatoque conuenit. Si vero tertio aspiciat, sed alteratum non agnoscit, quoniam primæ imaginis in anima dissi-

det. Sic autem artifex præfingit sibi in anima formam quãdam, deinde facit similem in materia una, vel pluribus. Etenim rerum pluralitas numeralis, prouenit per materiam. Similiter si alius ex iis formis arte factis sumeret exemplar in anima vniuersale, ac postea similes in materia formaret, essent adhuc plures formæ singulares, & profecto si auferantur formæ illæ particulares, non ideo etiam auferretur vniuersalis. Quare concludimus, quod formæ vniuntur abstractione a materiis, & forma vna multiplicatur, impressione in materias vniuersalia item sunt permanentia, particularia autem alterabilia, perceptibiliaque. Quare intellectui insunt simulacra semper aliis, quibusdam rebus proportionata. Et si quis dicat, quod rationes rerum, in intellectu insunt illarum instrumenta vicaria, non differentia ullatenus ab eisdem. Respondemus, quod si ita foret, forma in intellectu esset ignobilior, quam sit, quod est impossibile, ideo non contingit, quod sit eadem cum re sensibili, indifferensque ab ea.

Quo modo intellectus est vnus, & plura. Cap. V I I.

Redeantes ad id unde digressi fuimus: sermoni, quod vniuersale unum multiplicatur in particularibus, subdimus exemplum. Verbi gratia, plantam aut animal, quarum rerum, vtraque (quamuis sit vna, tamen dicitur de plurimis. Formæ namque agentis in materiis pluribus existentes, differunt numero, & si sint in vna materia, differunt specie. Amplius res vna est plures, vt corpus, quod quamuis sit vnum, tamen ratio agens format in eo membra plura. Puta os, oculos, nares, quorum quodlibet, quanquam sit vnum, non tamẽ est vnum simpliciter. Sed enim est compositum ex pluribus aliis, vt ærui, venis, cartilaginibus. Nervus, quoque (siquidem sit vnus) adhuc est compositus ex elementis, & ita de similibus, vt sanguis, licet sit vnus, est etiam compositus ex rebus alijs, atque ita quousque attingantur materia prima, & forma. Quarum vtraque cū existat simplex, est substantia una. Et si interpretetur uniuscuiusque nomen. Materia prima non est nisi substantia informis: Et forma vera, est per quam res est, id quod est. His prænarratis, intellectus igitur cum sit vnus, nõ est vnus vnitate, qua forma corporalis. Siquidem est altior, nobiliorque illa vt prædiximus, Neque item intellectus vnus est plura, ut corpus, sed quatenus continent rationem potentem vnire plura. Etenim habet formam vnã qua defraitur, & ex qua oriuntur omnes formæ intrinsecæ, acque extrinsecæ, quoniam vniuersale

uerfale vult particularia, nec aufertur (aliquo
 illorum ablato) Aliunde porro euenit, poten-
 tialitas cogitationis sub intellectuualis; ac intel-
 lectus diuiditur ab ea, vt vnum corpus ab al-
 tero, siquidem corpus diuiditur. per lineam
 lateralem, extrinsecamque, intellectus autem
 diuiditur per intrinseca a cogitatione.

*Quo modo omnia sunt in intellectu, & quo modo
 agit intellectus, ab etiam Deus.*

Cap. V I I I.

Dicimus omnia esse in intellectu, no ideo
 tamen. quod res in eo sunt absolutæ, ne-
 que ita, quod cum eo componantur, sed quod
 intellectus producit eas, ac seruat. Nec enim
 quicquam cogitatur esse permanens nisi in eo
 & intellectum auferamus: auferuntur quoque
 ipsæ cum sua vniuersalitate. Intellectus autem
 cum sit omnia, utpote efficiens illa, agit vnum
 per aliud. Agens sed enim primum quæ pro-
 ducit per se absque medio, simulque in vni-
 co momento. Ex consequenti existit creans ve-
 re, siquidem sine alia re, non autem, vt aliquid
 ex aliquo, neque causa alia adiuuat aut excitat
 illud. Ideo quoque sicut omnia sunt creata ab
 eo, sic etiam ad illud reuertuntur, appellaturque
 ob id agens primum, quæ nominatio nulli al-
 teri conuenit. Siquidem ipsa alia omnia fue-
 runt creata ab eo. Intellectus enim vero ope-
 ratur vt agens secundum, ac per primum effi-
 cit. Siquidem indiget speculatione in agens
 primum præter sui contemplationem substã-
 tiæ, operatio quoque eius non est tota simul
 neque subitanea.

*Quo modo omnia animalia vniuersalia sunt in
 animali vniuersali; & quod aliter
 quam in intellectu. Cap. I X.*

Sicut omnia subexistentia intellectui: sunt
 in ipso intellectu per rationem, sic etiam
 omnia animalia, vniuersalia sunt in animali
 vniuersali per rationem: Si dicamus autem,
 quod sunt utroque animali, sint plura. Verum
 quidem dicimus, sed animalia, infimi orbis
 sunt imperfectiora, ac pauciora animalibus su-
 perni. Et non defertur animal a vita abstracta
 te; quin perueniat ad animalia parua, imbec-
 illiora, atque illis inexista. In quibus vita parti-
 culari uiuentibus, definit virtus vniuersalis
 vitæ, quoniam non subest aliud. Hoc autem,
 quod dictum est, fit cum speculatio nostra fue-
 rit intellectiua, absque sensitua. Siquidem sen-
 sus considerat primo singularia, postea ue-
 ro species, & genera. Intellectus uero con-
 templatur primo vniuersalia. Postea uero par-
 ticularia. Differentia autem hæc quam diximus
 inter supremum animal positum vniuersale,
 & animal particulare, non quidem distinguit
 nisi secundum formam. Dico autem quod ani-
 mal vniuersale, & animalia particularia, non
 differunt simpliciter inter se, sed sunt qualis
 amor quem iam narrauimus in uniuerso, at-
 que amor in orbe sensibili, quem victoria ele-
 mentorum, ex quibus res componuntur, dis-
 soluit aliquoties, siquidem etiam is non con-
 iungit entia, nisi per accidens, & citra inten-
 tionem ad primarium finem. Amor autem in-
 tellectibilis connectit omnia uoluntate, ac uo-
 luntate vitali; appetituque primarii finis, quæ
 propter nunquam dissoluitur. Siquidem non
 est excessus; qui possit, quoniam in mundo
 illo superno, nequaquam est controuersia: ne-
 que odium inter existentia, sed concordia
 summa, vitæque communio, a qua omnia in-
 feriora vegetantur.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

*Cap. 4. Bis repetit motum intellectus creati esse substantiatem, intellectiõnemque substantiam intel-
 lectus, quod falsum est, vt supra diximus.*

LIBER NONVS,
QUONIAM IN CODICE
GRAECO HUIVS LIBRI EXORDIVM
DEFICIEBAT, OB NIMIAM VETVSTATEM.

TINEÆ SIQVIDEM PRORSVS LABEFACTAVERANT,
ICCIRCO PRIMVM CAPVT NON
FVIT HIC APPOSITVM.

QVOD ANIMA IN ORBE INTELLECTVALI
NON INDIGET PROMOVENTE AD
OPERATIONEM, QVOD QVE HIC
AVTEM INDIGET.

CAPVT PRIMVM.

Anima existit ex iure substantiæ intellectualis, quatenus etiam extat ex numero eius, cuius operatio nõ est dignior potentia. Quare inter substantias quidem intellectivas, huius existẽtis potentia non indiget aliquo promovente ad operationem, quoniam est pura, ac perfecta: respiciens spiritalia, ut visus sensibilia. In mundo autẽ sensibili indiget tali promovente ad actionẽ, aliter enim sensibilia nequit considerare. Atq; huius causa est, substantiæ cortex: quo hic homo circumindutus fuit. Vnde fit, quod anima non attingit essentias rerum, viresque ipsarum, nisi præmotis etiam corticibus rerum, ad quod indiget ope intellectus agentis. Verum vbi, & quando essentia ipsa sunt ex seipsis abstracta, ac vires detecta, tunc ibi sufficit animæ potentia ipsa, ad eas explorandas, neque alio pariter indiget intellectu agente. Rursus quoque dicimus, quod anima in regione intellectualli, substantiam suam respicit, & a reliquis ibidem conexistentibus roboratur. Siquidem ipsa atque illa sunt sim-

plices. Ad cognoscendum autem aliquid simplex, oportet substantiam cognoscentem, esse etiam simplicem, at cum in regione sensibili anima extiterit, nihil considerat absque labore maximo, atque id, propter nullam corticum copiam, quibus contacta est, nec vllatenus ei sufficit proprius actus. Istic namque est compositus (vt prædictum) nequit intelligere simplicia. Præterea hic anima nihil etiam mundi intellectualis explorare potest, nisi ille, adhuc post descensum affluat ipsi animæ ad actionem, neque eadem substantias, quæ prius in illo spiritali orbe inspexerat, potest etiam num in hoc sensibili pariter attingere? quoniam etus intellectus submergitur, prohibeturq; a prima speculatione qua iã potiebatur.

Solutio obiectionum duarum.
Cap. III.

SI forte quispiam dicat, quod quæ substantia in potentia speculatur aliquid, tãto magis eadẽ in actu speculabitur illud. Siquidem tunc est firmior validiorque, quoniam actus est perfectio potentia. Respondemus verum esse,

esse, quod actus est perfectio potentiae, quando ipsa considerat, rem suscipiendo simulacrum eius, tunc enim potentiam suscipientem actus absoluit: seu perficit. Quando autem potentiam sufficeret ex seipsa intelligere, & sine receptione simulachri, contemplaretur rem, actus super afferens illi simulachrum impressum, profecto nocet, atque eandem quodammodo corrumpit, praesertim quoniam est fere contrarius, & certe non est conterminus seu connaturalis. Rursus si quis diceret, quod potentia animae corrumpitur, quando ita fit: quod ipsa recipiendo perfectionem considerat. Sic enim recipit actum: actus autem corrumpit potentiam. Dicemus, quod potentia, recipiendo actum: non corrumpitur, sed actuatur, perficiturque. Cuius ratio est, quoniam posteaquam anima reliquit speculationes rerum intellectualium, adminiculatum illi, hic adiungitur potentia iugiter laboriosa. Etenim si existens in natura intelligit substantias, non intelligit notitia momentanea, nec absque cogitatione. Quas autem priusquam descendit res perspiciebat, nequaquam cogitando. Siquidem clare intuebatur, cognoscebat.

Quod anima eadem potentia hic, & in orbe intellectuali utitur, sed non eodem modo.

Cap. I I I I.

Praeterea, quando quispiam quaerat. Quomodo anima existens in hoc orbe, intelligit entia mundi intellectualis, seque dirigat ad illa: an videlicet sola eadem potentia, qua prius cognouerat, an etiam actu, quodam superaddito potentiae. Siquidem opinemur eam speculari res intellectuales, simili potentia hic sicut illic. Id falsum est, quoniam anima ibidem existit simplex, & soluta: hic autem inuoluta corpori, ac sub potentia sensibili contenta. Si vero anima hic cognoscit actu quodam absque potentia, hoc etiam erroneum est, quia omne cognoscens considerat rem per potentiam propriam, naturalemque, ac inseparabilem. Dicemus itaque animam hic speculari entia intellectualia: atque sublimia per eandem potentiam per quam ibi antea existens perspiciebat, praeter quod inexistenti corpori indiget alio, per quod considerat abstracta. Videlicet actu receptionis, quo formata potentia perspicit illa. Verum animae in mundo altiore existenti, sola sufficiebat potentia. Neque enim necessarius erat is actus. In substantiis namque intellectualibus supernis, quae actu speculantur, ipsa potentia est perfectio. In corporalibus vero actus, per quem ad finem peruenitur, perficit potentiam. Cum ita sit igitur, reuertentes dicimus, per quam potentiam anima inspexit essentias intellectuales supernas ibi conexas: per

eandem prospicit hic subsistentes. Siquidem potentia speculans mundum illum, cuiusque operatio est promotio quaedam, hic seruit animae: aliter, quam ibi. Quoniam existens illic ponitur speculatione facili, hic autem laboriosa. Atque huiusmodi potentia promouetur in singulis uiris felicibus, illaque entia nobilia sublimiaque prospicit. Eadem utrobique existens videlicet illic videns principia prima, absque cogitatione, & impressione simulacri recepti, Hic vero detectione per motionemque sui, ita quod anima speculatura orbem intellectualem auferat potentiam suam ab hoc. Sicut enim homo supergressus motem, despectat inferiora, quae aliter non poterat. Sic anima scandens, potentia eleuatur, mundum supernum, contemplatur illius entia, quae aliter nequit. Utiturque ascensu hic, quo non utebatur illic. Huiusmodi vero ascensus, quidem animae est operatio, qua ipsa existens hic speculatur essentias orbis superni, atque is ita fit, quod potentia animae ascendens, primum appellit ad caelum inferius. Dein ab illo ad superius sequens, donec peruenit ad supremum. Sicut in substantiis materialibus a composita magis, progreditur ad compositam minus. Donec omnino relinquat compositam, attingatque simplicem. Rursus quoque anima a caelo, supremo, procedit ad seipsam cognoscendam. Siquidem caelestia, ac supercaelestia, utraque sunt absoluta, & simplicia.

Quod anima caelestis habet memoriam quandam. Cap. V.

Intellectus ab agente, secundarius, hic recollit ea, quae nouerat antea in orbe superno, Quare neque etiam mirum, quod idem animus existens supra caelos, sit memor eorum, quae uisit ac fecit regione subteriori. Quodque etiam in caelis extet memor rerum caelestium, abstractarumque; quoniam existit firmus, neque ab illis corporibus, ac formis primis alteratur sapientia ipsius. Si quispiam autem quaerat, cum sphaerae caelestes uariantur. Siquidem in pristina dispositione haud permanet, num animus respiciat essentias ipsarum? Scienterque agat aliquid in illis? Dicemus, quod animus cognoscit uirtutes caelorum: & operationes. Nec falso, uidelicet operationes uariari, & uirtutes permanere. Etenim si caeli habent rationes, sicut etiam praesci aiebant, conuenientius erit, quod animus noscat illos, quanquam habitudo eorum mouetur. Quando vero, quispiam adhuc ambigens quaerat, quo nam pacto, animus qui demissus ab orbe intellectuali, adest corporibus caelicis, potest esse memor illius. Si ipse non habuit memoriam antequam descendit ab eodem. Dicimus, quod animus, tum in caelis, tum in

orbe intellectuāli, habet memoriā. Sed nisi alicui ex corporibus pluribus, & diuersis in-
 exiterit, nequaquam operationes eius mani-
 festantur. Neque tamen iccirco remanserunt
 ei habitus iam diu præteriti, adeo ut penitus,
 obliuisceretur etiam mundi intellectuālis, ni-
 si sufficeret admonitio parua ad eius memo-
 riā. Verum si quisquam obijciat, quod cum
 breuitas temporis: paucitasque generationem
 satis sit ad memoriā plenā. E cōtrario igitur
 longitudo, quoque temporis, multitudo-
 que generationum proculdubio faciet ad obli-
 uionem. Ita quod cum generationes reuer-
 tantur circulariter. Animus obliuiscetur cu-
 iuslibet longe præteriti, neque erit memor ali-
 cuius iam diu præcogniti, propter interuallum
 a statu primo, dissolutionemque, seu delatio-
 nem ex motu continuo. Qua propter etiam
 animus tunc nō erit memor orbis intellectuā-
 lis. Atque ob distantiam ab illo non aliquid
 prænotum eius seruabit. Itaque foret similis
 animæ brutali, id autem est absurdum. Respō-
 debimus, quod cum animus descendit a mun-
 do superno ad subteriore, id est ad ostenden-
 das operationes suas in materia, non oportet
 ipsam peruenire vsque ad infimum, sed enim
 ad definitum locum si transfert ibique subsi-
 stit: neque aptatur cuilibet generationi, sed in
 quadam desistit, donec iussus retrocedat, di-
 gressusque inde ascendat regionem altiore
 quam generationi cuiquam conueniat. Vbi
 primum extitit. Ideo licet dicere, quod ani-
 mos huiusmodi non lateat ens mundi super-
 ni sicut præfati sumus.

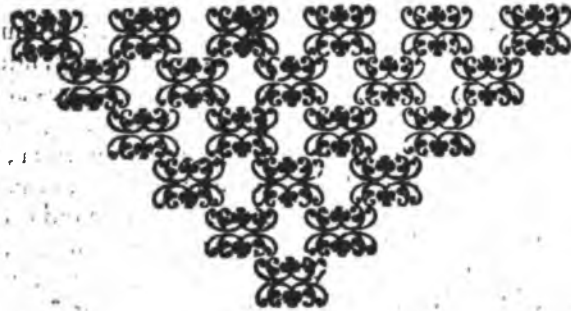
*Quod animus celestis non habet memoriā qua-
 lem humanus. Cap. V I.*

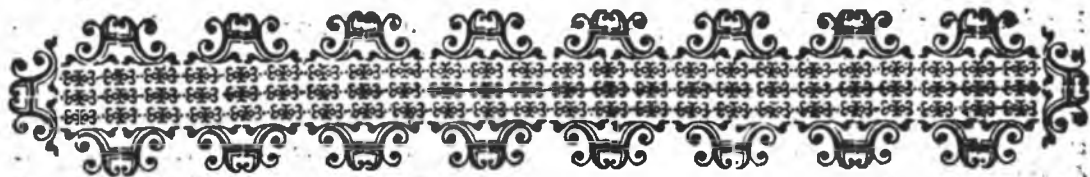
EXplorandum an solaris animus lunatisq;
 stellaris ve alius, scilicet, & orbis celestis
 habeat memoriā. Dein etiam inquirendum
 an virtus animi uniuersalis, ac postea ipsius stel-
 laris animi principalis, quæ planetæ louialis
 est, utatur memoriā, quod cum fecerimus in-
 uenimus intellectu ab agente secundarii, a-
 nniq; stellaris memoriā esse differentes. Ex-
 ordientes igitur dicimus, quod animi stella-
 rum non indigent terrestrium cognitione. Si-
 cut animi mundo inferiori inexisteres. Siqui-
 dem ab iis eam non acquirunt. Quare non in-
 digent memoriā terrestrium cum discursu. Ta-
 lis enim est adminiculo utenti, quali animi
 stellares non indigent ad gubernationem ter-
 restrium, & directionē hominum. Siquidem
 illi sunt memores terrenorum alia ratione, nō
 enim discursu, sed solum virtute, quam ei in-
 didit autor primus. Verū si quibusdam obij-
 ciat, quod cum animi stellares speculantur

mundum intellectualem supernum, autorem-
 que eius. Impossibile sit, quod non reminiscat
 illius, quod prius cognouerint, qua propter
 habebūt memoriā aliquam. Dicemus, quod
 animi stellares perspiciunt mundum intellec-
 tualem, autoremque semper, atque corā. Nec
 enim vnquam obtutum subterfugit. Ad mani-
 festa autem euidentiāq; in promptu non est
 opus memoriā syllogistica: cum hæc memoriā
 non sit: nisi representatio absentantis, imma-
 nifestiq;. Rursus si aliquis quærat, utrum ani-
 mus stellaris, cum orbis inferior sit absens, oc-
 cultusque utatur saltem memoriā huius. Dici-
 mus, quod cum aliquid continet habitum cogi-
 tationis alicuius rei. Dein amittit, ea subter-
 fugiente aspectum: suscipit impressionē quan-
 dam. Animi autem stellares non suscipiūt im-
 pressionem. Neque unquam spoliantur con-
 templatione orbis infimi. Porro si quis iterum
 quærat. Vtrū animi stellares agnoscant se con-
 spexisse terram uniuersam, die: uel mense, an-
 no ue præterito, aut cognoscant se quærisse, eo-
 dem præ tempore. Etenim si ita nequaquam
 noscant, proculdubio carent memoriā. Dici-
 mus, quod animi stellares semper cognoscunt
 se circum ambire terram, ac uiuere, perperuū
 autem inuariatumq; non transfertur. Dies au-
 tem præteritus, mensis ue, aut annus, & similia
 tempora, sunt termini recessionis, quare ens fir-
 mum non est hestertum aliterue præteritum,
 idem semper. Animus uero humanus cū mo-
 tu constituit diem, mensem, annumque præ-
 teritum. Sicutque aliquis fingens uestigium,
 imponit pedem unum multis soli partibus, sic
 motus stellæ vnus, apud animam suam diuidi-
 tur a nobis in multas partes, tempus autem di-
 numeratur in dies, quoniam ipsi luci succedit
 nox, alioquin non different tempus præteri-
 tum, præsens: ac futurum. Sicut etiam gutta,
 quamuis eadem sit, vnico ictu oculi in toto
 descensu, tamen apud conspicientem prius ex-
 titit supernæ, dein medio, postea inferius: ita
 quoque præteritum, præsens, ac futurum inter
 se discernuntur a nobis, quo ad nos, iuxta
 motus inferiores, successionem, & subse-
 quelam, prioritate, posterioritateque par-
 tium quarundam. In mundo autem celesti
 dies est vnicus, nec enim nox comitatur lu-
 cem, ut hic, attamen ibi dimensiones or-
 bium sunt diuersæ, neque omnes partes sunt
 similes. Circulus namque Zodiacus differ-
 ret ab aliis, quare non contingit, quod animus
 stellaris existens in uno signo, disunctus trans-
 grediatur ad aliud. Siquidem est substantia
 fixa in eo, non translatis nisi ab ore subiecto
 circumducto transferente. Neque enim stel-
 læ sunt in sphaera unica omnes, unde etiam
 motus illarum sunt differentes. Porro si quis ad
 huc

huc dicit, quod animæ stellares desuper prospectant homines, quo modo enim aliter uerterent curam ad mundum inferiorem? Et quæ ratione hic entia inuicem transmutarentur, alteretur ne? Cum uero animi stellares prospectant homines, impossibile est, quod non sint illorum memores. Si autem sint memores habent memoriâ. Dicitur, quod licet non oportet hominem uti memoria ad rem ipsam coram conspectu, sine excitatione cogitantiæ, sed ut cognoscit simpliciter, ac prompte accidentiâ; propter manifestum eorum sensui occursum. Ita minime conuenit, quod animi stellares cognoscant obuia simpliciter, ratione particulari (qualis memoria) relicta uniuersali, nisi cognoscant tanquam singulare sub specie. Quod autem quidpiam memoria non cognoscatur, ex pluribus contingit: Aut enim, quia a cognoscente nihili sit, ut res nullius usus. Ideoque spectrum eius impressum sensui, anima non reponit thecæ corporis idest. Memoriam corporali, aut quia cum sit præsentis in speculo, ob idque nullum sit obstaculum, ut simulacrum habeat, quo uel minus obiectum comprehendatur, non indiget cogitatione, seruandum recondi: sicut præ-

fitum, ut si sublimes a terra tranſitemus aeris spacium aliquod, nõ meminimus quotam partem tranſierimus, aut quia ignoramus, quare nequimus seruare, aut quia non indigemus rescire, ideo quoque uolumus seruare. Quando autem non seruamus cogitatione, nequam meminimus. Præterea sicut cum mouemur, non semper meminimus nos moueri, ita cum scimus aliquid, in aliquo tempore, non coniungimus notitiâ temporis, ut transientes aliquid contingens, quopiam mense, uel anno, non oportet meminimus, mensis, uel anni, uel alterius successus temporarij. Satis enim existit tantum noscere rem ipsam. Amplius causa operans aliquid perpetuo, nullatenus indiget seruare notitiâ eius. Quare neque memoria agnoscere. Sic autem animi stellares se habent. Postremo cum animi stellares moueantur, nihil secius digressi a signo Zodiaci ubi existunt ad aliud, non oportet recognoscant per quæ signa moueantur, quantumque spacij distando percurrerint, siquidem acciderent dissonantur, non autem secundum intentionem, qua circumferuntur ab honorabiliore in præterita, ideoque incessabiliter.

LIBER DECIMVS, QVOD DEVS EST SUMME PERFECTVS,

INFLVXSQVE EIVS IN PRIMO
CREATO EST INFINITVS,
IN RELIQVIS FINITVS.

CAPVT PRIMVM:

Actor primus est gloria super-
premus, quatenus est per-
fectiōe summus. Talis quo-
que existit: quoniam per-
nitit quodlibet aliud perfe-
ctibile, perficit autē, quia
omne illud efficit. Idque
siquidem creat omnia principia essentiaē cui-
uslibet entis, vt pote actor vniuersi, ac utrius-
que mundie. Dcenter vero primitus infundit
vitam, & potentiam ac dignitatem singulis
influens per gradus capacitate. Vnde ens illi
propinquius: est capacius. Tale enimvero om-
nium primum, suscipiens est illi propinquif-
simum dignitate substantiaē, perpetuitateque
constantiaē: quid medium, inter autorem pri-
mum, productaque cetera existens: ante illa
suscipit influxum vitæ, ac dignitatis, quem
deinde infundit. reliquis subterioribus. Hoc
namque continet lumen robisque veritatis
maximum, in essentia spiritali, simplici abso-
lutaque. Et quod infra subsequitur, roboris,
honorisque gradu, existit luminis paucioris
propinquiorisque corporalitati perfectæ, cō-
positionique veræ. Atque hoc primum subexi-
stens soli formæ primæ est contiguum verbo
eius, vt pote substantia præ omnibus subre-
liquis perfectissima. Influxusque perfectionis
in eo receprus est infinitus. Transmissus au-
tem, quod lumen possibile appetitus perpet-
uitatis, ad creatum subtersequentem, intel-
lectum secundum, est finitus. Quoniam pri-
mum creatum paulatim influit intellectui se-
cundo, ne turbetur, ipse. Lumen autem ne dif-
fluat, cuius infusio est excitabilem desiderij
æternitatis in substantia qualibet spiritali, pro

eius imitatu. Interruptio autem est, causa deli-
tus seu corruptionis vniuersæ. Hinc (modi ve-
ro lumen, quamuis sit interdum, magnumque
ac sublime, haud tamen est, nec imitatio, ver-
tatis atque uerbi creatoris sui, qui existit in-
finitus ideoque influxus eius optimus in vni-
uersum, & perpetuus indefectibilisque, & in-
dependens aliunde, sed & causa omnibus appe-
tendi ipsomet ens primum.

*Quo modo Deus est prior alijs entibus, qui quo
est ordo entium. I I.*

Deus est ens primum, sed enim priorita-
te creationis, siquidem cum substantiaē
quædam sint priores alijs, ut simplex, compo-
sita, ac intellectus agens anima, non sunt tales
prioritate temporaria, sed vtinos accepimus
prioritate, essentiaē ac naturaē: qualis est gene-
sis ad species. Quod vero aliquid sit prius alte-
ro, nec tamen tempore. ratio est, quo modo
enim quædam priora sunt, talia tempore, cum
sint supra tempus, & causa temporis. Et iam
quidem probatum, quod vnum non dicitur
prius tempore altero, nisi ambo sint sub tem-
pore contenta: atque unum extiterit in tem-
pore priore, quam alterū. Primaria igitur sim-
pliciter inter essentias existit mens, quæ iccir-
co dicitur princeps, quamquam est idē quod
uerbum Dei, ac suppositum formæ primæ,
cōtinens, vt generis summum, omnes substan-
tias illustres: absolutas, & puras. Illi succedit
intellectus comparatu ad mentem illam secū-
darius, qui est velut species eius, constituitq;
subiectum suum. Cui etiam est forma appro-
priata. Atque huic inest lumē ab intellectu
radice,

radice, vt cristallo, radius a sole reflexus. Adhucque ab isto procedit essentia animæ rationalis, cuius lumen etiam paucius est, simile matutino crespulo. Idcirco ei contingit obliuio, & ignorantia. Vnde fit vt indigeat doctrinaria eruditione, memoriaq; seruatrice, ac ratiocinio, ad suæ fulcimentum, directionemq; essentia. Rursus ex lumine rationalis animæ, oritur natura animæ sensitivæ, quæ etiam existit Minoris luminis quam illa. Quapropter caret exploratione syllogistica, Est tamen, tantumque imaginatrix, & existimatrix. Amplius, ex huius lumine profluit natura animæ plantariz, quæ quoniam multum distat a luce pura, absolutaque, remanet crassa, priuataque vi progrediendi: ac respirandi. Solamq; retinet pulsationem. Præterea, ex huius lumine fit natura, quæ adhuc propter interuallum a luce principali, priuata tenuitate incorporea, suscipit crassitudinem corporalem, ac quantitatem trimensilem, uidelicet, longitudinis, latitudinis, ac profunditatis; moueturq; aliquo motu, uidelicet, circulari, simplici, & incessabili, qualis cælestis, talis ab autore institutus, propter generationem, corruptionemque subinde continuandam. Mouetur item motu uniformi, in contrarioque alteri, & cum cælum sit contentorium, generabilium, naturalium, seruans singula pro conditione formarum in compositis. Siquidem a motu proprio peruerteretur, deficerent illa omnia. Porro ab hac natura cæli circumlatili, procedit natura multiformis, & multimobilis inferior, cuius motuum inter se contrarietas, est causa generationis, corruptionisque.

Quod mundus intellectualis influit cælesti, cælestis autem sublunari, & quo modo
Cap. III.

Natura mundi spiritalis, imponit ordinem, corporeæ perpetuo circumlatæ: cuius orbis seruant succedaneam alterationem inferiorum per influentiam latentem a uerbo Dei, & consequenter generationem: corruptionemq; Atque ita motibus iugiter succedentibus, illinuntur genita coloribus spiritalibus, in singulis speciebus, & indiuiduis ad persistendum suo tempore, similiaque uniuersum. Natura enim uero cælestis mouet corpora inferioris mundi composita, elementariaq; & generabilia, ac sensibilia, a concavo ad centrum, per essentias supernas, spiritalis, ac pendentes ab intellectu primæ, perpetuasque, sed & uirtute a Deo per uerbum, eis insita. Ideo autem hæc substantiæ sunt simplices, excelsæ, constanterque existentes, quoniam causa illarum est firma, vt pote immediata uerbo Dei, unde etiã

sunt inalterabiles: Alioquin minime forent æquales, ac rectæ. Cum intellectus namque sit in essentia perfectus, oportet etiam opus eius esse absolutum, quando ipse (ob id quod est proximus uerbo Dei.) Ex consequenti assiduâ quoq; ac infinitam uirtutis summit immisitionem, non indiget alio coagente. Influxus autem (vt prædictum) in alias subcausas ad amandū Deum est finitus, ne recipiendo turbentur. Interque istas, quamuis substantiæ corporales generabilesq; valde deficiant in illius susceptione, tamen ipse intellectus iuuat huiusmodi causas infimas, sicut patet in aquis ex quibus, oportuno tempore gignitur magis unum animal, quam aliud.

Quod solus Deus est autor uerus animæ rationalis. Cap. IIII.

Natura qualis plantarum, brutorum, mineraliumque, est opus animæ rationalis, dissimiliter factum ab ea, quã ipsa sit opus intellectus agentis factum ab eodem. Quoniam intellectus non agit uere huiusmodi animam. Siquidem omne agens uere producit elementum, rei, substantiam, subiectam formæ, & formam seruatricem elementi; Intellectus autem non agit elementum, neque formam animæ. Quare intellectus non est agens uere animam, quamuis sit medium inter agens ipsius primum, ac sit agens ultimum quod est proximum. Primum autem est Deus, qui est agens uerum. Siquidem agit essentiam, cum ipse sit essentia uera. Atque impossibile est, quod aliquid producat ab aliquo sine illo.

Quod tres sunt illuminationis animæ gradus, & quales Cap. V.

Cum omne lumen propaget alterum, primum quidem est perfectius postremo. Medium est particeps utriusq; extremi. Porro conuenit etiam lumini, quod propagatum est insecunq; intellectui secundo, habere tres gradus, uidelicet supremum, proximum uerbo, quod uere appellatur lumen absolutum, & mundus lumineus. Gradum quoq; alterum in finem, itemq; alium medium. Idcirco egræ cum ex animabus quædam hauriat lumen gradus supremi, spiritalis eius accedit ad illius perfectionem, adsimilaturq; spiritibus dæmonicis. Attingitq; considerat ueritates, speculari in diuinitate creatoris. Operatio etenim ab hoc intellectu, rationis ueræ, actionisq; probe, provenit ex coniunctione eius cum intellectu puro, absolutoq; qui existit proximus uerbo perfectissimo auctoris supremi omnium, perfectione, ac puritate, opus proximum. Siquidem perfectione, est etiam perfectum. Huiusmodi autem

autem verbum continet ipsum intellectum primatem nobilem, nequaquam sibi cognominem, siue vniuocum. Animabus vero in gradu infimo constitutis, distantibusque ab intellectu primate, contingit ignorantia, error, obliuio, incertitudo, exorbitatio, atque corruptio. Medix autem animarum participarunt utrumque extremum, illudque magis, ad quod magis declinarunt. Sic quoque se habent anima sensitua, vegetatrix: ac mineraria. Harum (secundum tritariam) vnaquarumque species: graduum differentiam.

Quod intellectus est simulacrum Dei, anima autem est simulacrum intellectus, tantquam verbum expressum eius.
Cap. VI.

Cum simplicitas compositioque substantiarum existat maior, minor ve, pro ratione distantie, propinquitatis ue, ad verbum diuinum. Ex consequenti quodlibet creatum, prius est, verius in simplicitate spiritali, absoluta, ut pote propinquius illi, quod autem est distantius, existit minoris simplicitatis, propinquiorisq. ad corporalitatem meritam. Sit luminis influxus quoque inexistit cunctis, pro capacitate singulorum: iuxta gradus prescriptos, unde quod est capacius, est propinquius, ut recipiens primum: sit proximum propter dignitatem essentie, mediumque inter Deum, & cetera entia a se producta, quod recipit influxum vitæ ab ipso. Receptumque alteri subexistenti. Dein infundit (quo est perfectius) eum, quoniam existit prius illo perfectius, tñ quia extat imitamen primum Dei: per quod gradus eius ostenditur. Ita etiam intellectus decenter influit animæ, quoniam ipsa est eius simulacrum factum, sicut verbum expressum. Operatio quoque vniuersa animæ profluit in alia superadiuta ab intellectu vniuersali, qui se habet ad ipsam animam, sicut ignis ad caliditatem ab eo ortam. Alteramque in alio susceptam, quam intellectus producit attramen, absq. cuiusdam potentie suæ ex traductione.

Quod anima rationalis producit sensualem; quodque indiget ea, & quo modo, ac quod illi vnitur. Cap. VII.

Anima intellectualis existens in hoc nri nori mundo, intelligit per cogitationem, quoniam intellectus eius deriuatus a primo, deficit: extatque materialis, idest potentialis. Atque intellectus quidem, perficit animam rationalem, cum eam producat. Sicut pater filium. Talis autem anima, perficit animam sensualem, quoniam producit eam: quæ uice ver-

sa) quoque indiget, quando anima rationalis excitatur a sensitiua, ad speculandum principia. Sine qua minime dirigeretur ad aliquod illorum, neque item formaretur specie quampiam rerum, neque ex consequio foret apta suscipere vniuersalia ab intellectu agente, primo. Quod autem anima rationalis vnatur sensitiuæ, hinc patet, quoniam alioquin non assentiretur affectibus, delitijsque naturalibus: neque appeteret victoriam, dominiumque, non indigeret disciplina eruditoria, & nequaquam affectarer gloriam, non oblectaretur, harmonia, corporalique pulchritudine. Haud etiam foret prona in naturam humanitatis, neque conciperet speciem eleuationis, gaudiumque euasionis. Minime prosequeretur comoda corporis, ut salutem, indolentiamque, et solam haberet rationalitatem. Hæ siquidem operationes illi contingunt, ex communiione cum anima sensitiua, quæ tamen est purior, ac eleuatio supra qualitates naturales scilicet visibiles, gustabiles tactilesq.; & reliquæ sensibiles. Quibus profecto si non vniretur, nequaquam famescens appeteret saturitatem, nec laborans quietem, neque ægrotans fanitatem, nec concupiscens coitum, & paria cætera. Rursus anima rationalis absque sensitiua foret proculdubio, ad similes substantiis spiritalibus, quæ certe non cognoscunt, prædicta nullam qualitatam. Expertum enim uero est, hominem sentire illas qualitates, ac explorare, sicut vice versa, anima rationalis non cognoscit uere statum substantiarum illarum, delitiasque intellectuales spirituum, nisi ratione exemplari atque cogitatu imaginario, ad seipsam dirigendam.

De intellectu agente, qualis, & quo modo se habet ad possibilem. Cap. VIII.

In intellectu agente influit animæ rationali. Siquidem existit lumen eius, quod uniuerso mundo expansum, dirigit alia entia, seruatq. omnia, quæ per sinceritatem accedunt ad eius essentiam. Per immundiciam autem, recedunt ab eadem. Quandoquidem intellectus primus post mentem principem, vna cum intellectu materiali, qui est substantia nostra, influit mundo. Siquidem illius agentis essentia est supra naturam istius possibitis. Atque intellectus agens, amat possibilem seu naturalem, ut præceptor discipulum, aut pater vnigenitum: aut veluti mas foeminam. Quoniam nullum aliud ens est aptum suscipere actionem eius perfectam, nisi intellectus materialis, quæ propter intellectus materialis, quæ propter intellectus primus iuuando, uergit penitus ad eum, quæ seruat tanquam opus proprium supra alias substantias,

substantiis, quæ sigillatim admittunt influxum eius agentis, secundum puritatem, Impuritatemque essentiaæ propriæ, nec perfectum. Anima autem rationalis quæ est intellectus secundus ab agente, idest possibilis, non est ex harum numero. Idcirco quoque intellectus prior vnitus illam, seruat, regit, illustratque.

De intellectu poss. quo modo vnitur anima sensitua, ac intellectui agenti.
Cap. XI.

Intellectus secundus ab agente qui est possibilis, minime ualet. ex se depurare formas naturales: easque reducere in essentiam suam rationemque vniuersalem, absque excitatione animæ sensuales quæ est nobilior qualitatibus corporeis, quã uiquidem intellectus secundus prædictus amanter complectitur, euasit imaginatiuus: ac pronus in eam seruat. Quapropter etiã anima sensitua hominis vice versa appetit subiungi intellectui materiali, illoque indui. Siquidem nihil posteritatis existentiaæque constantis adsequitur, nisi per influentiam illuminationemque ab eo receptã, sed habet per illum, ad miniculum fulciendi permanentiam suæ essentiaæ. Intellectus igitur possibilis, & anima sensitua hominis se se mutuo (propter vtriusque indigentiam) diligunt, simulque vnione substantiali coniunguntur, qua perficitur existentia hominis, & gradus constituitur. Ita quoque se habent, intellectus agens, & anima rationalis se se inuicem optantes pro ratione, qua vniantur, ac fiunt substantia fere una.

Quod forma corporis duplex, quodque intellectus agens regit possibilem, possibilis autem animam sensualem. Cap. X.

PRobatum est ante hac, quod forma corporis est bimoda quædam videlicet, existens per se, quædam corporis inherens, ut forma artificiarum, item uegetatiua, & quælibet alia accidentaria, verbi gratia albedo, nigredo, quæ non subsistit, sed materiae inexistit, atque huius generis quædam species permanet actu in formis omnibus intellectiuis, quales radij luminis, qui inherentes corpori illuminato, persistunt in anima agētis, quod cum ita sit anima igitur sensuales (si bruti sit) permanet in ipso corpore viuido, & si hominis, prius quidem permanet in corpore viuido, postea vero est in agente, quapropter cum morte corpus defecerit, anima quoque uegetatrix sensualesque cessabit, perseuerabit autem intellectus possibilis, qui illi adsuit, seruat ab agente, qui dein intellectus agens seruat a Deo (cuius verbo est pro-

ximus consistet. quapropter intellectus agens amat, regitque possibilem, possibilis autem animam sensitiuam, ut pater filium: & doctor discipulum, & ad id uterque indiget recepto influxa a luce, & vita æterna: ac superna. Porro intellectus agens perficit animam rationalem quoniam produxit illam, anima autem rationalis perficit sensualem, quatenus perducit eam ad absolutionem, vice versa excitatur ab ea ad scientiam, sensibilem, promoueturque ad sapientiam intelligibilem, pro modo recipiendi ab intellectu agente, ac primario. Idcirco cum anima reuera ad essentiam suam perspexerit intellectum agentem, eius operationes sunt illi conuenientes, neque tamen omnes, siquidem humanæ actiones non nisi propriae: probæque intellectui agenti adscribuntur reliquæ uero ignobiles ac improbæ in animam sensitiuam referuntur, ut pote ipsi accidentes, non intellectrici.

Quod intellectus agens est proximus Deo intellectiuique possunt, & quod Deus continet in se uerbum, item quo modo Deus intelligitur. Cap. XI.

Intellectus agens nobilitat animam rationalem, siquidem cum producat eam, nunquam etiam separatur ab eadem, ut pote immediatus illi: sicut uerbo diuino inter, quod & ipsum si foret medium, deficeret ob distantiam a uerbo illo, neque existeret satis perfectum, ad continendas in essentia cunctas scientias, siquidem si contingeret intercideret medium unum eadem ratione, ex consequenti contingeret, quoque intercideret media plura, quod si foret, lumē dignitasque intellectus agentis diminueretur, augeturque crassitudo, quale est impossibile, cum sit nobilissimus omnium substantiarum creaturarum. Essentia porro diuina nunquam separatur ullatenus a uerbo concepto, sed enim est ens ipsum, quoniam continet omnem scientiam. Anima rationalis autem, est aliquo modo intellectus agens, conuenitque illi cum sit ab eo producta. Neque item separatur ab eodem quoniam est illi proxima, comitaturque ipsum intellectum agentem, illiusque formam respicit, ut subgradus intellectualis, hic autem intellectus materialis est valde honorabilis: quoniam est simplex ac spiritalis, quo attamen intellectus agens secundarius a mente primaria, ut prædictum, est simplicior, continetque eum, atque exercet in eodem mirandas operationes ope mentis siue intellectus principis. Qui cito etiã intelligitur ab intellectu possibili perspiciente mundum sensibilem, ac præsertim eius gradum optimum, huiusque motum perpetuum, simplicem

L I B E R

plicem tum occultum : tū manifestum ab ipso intellectu primario prouenientem. Siquidem cum homo explorauerit entia mundi inferioris, speculatus aerem, plantas, animalia, & reliqua, ascenderitque ad mundum supernum verum, introspectans spiritus inexistentes, intellectuos, perpetuos, uita optima, puraque tales refertos, ac graduq; suo omnes contentos, atq; seruore etiam ardoreq; propter illuminationem a luce primaria: maxime autem in eo intellectum nobiliorem, superioremque alijs, atque administrantem sapientiae suae, uirtutis inditae ab autore mundi utriusq;, inenarrabilis, intellectus in quam possibilis contemplatione attingit Principem horum omnium mentem.

Quod uniuersus mundus est perfectus, & consequenti qualis sit eius autor primus.

Cap. XII.

Mundus uniuersus continet omnia, neq; aliquid superius addet quicquam, siquidem est summe perfectus. Tale ens autem non admittit additionem in primis. Etenim additamentum (si quod fieret mundo uniuerso) esset ens naturale, aut non. Non autem ens naturale, natura siquidem existit uniuersitas mundi. Quo modo autem potest iam prius contentū addijci continenti? Item cum omne cadēs sub possibilitate naturae, cadat etiam sub actiuitate agentis alicuius, neq; aut in mundo uniuerso quoddā aliud agit sine primo autore creante intellectum agētem. sequitur ut quodlibet possibile sit a Deo effectibile. Quapropter huiusmodi additamentum, aut est necessarium, illo autem careat mundus, is erit defectus. At agens sapiens, non facit opus defectum. Quod si additamentum non sit necessarium: si apponatur, igitur erit superfluum. Autori primo autem non est adscribenda superflua actio, neq; deficiens potentia. Rursus huiusmodi additamentum, aut est pars mundi: aut non. Si nanq; existit pars mundi, non est extra mundū, iam. n. firmata est demonstratio, quod nihil est extra mundū, quodq; oīa sunt in eo cōtenta. Quod si illud sit extra mundū, aut est creatū, aut increatum, & siquidem existat creatum, iam quoque existit pars mundi. Ex consequo igitur non extrarium. Si uero sit increatū, cōtinget, quod qua ratione illud est increatum. Quod uniuersus mundus posset absque creatione existere. Quod si ad primam diuisionem dicat, illud additamentum esse non ens naturale, quo modo id contingit? cum non ens naturale non sit possibile, quando quidem omne aliud possibile, est ens tale. Et videmus totum esse non a nullo

lo agente. Propterea, quod aliquid est prius illo. Et enim si contingeret aliquid produci a nullo agente, etiam tanto magis contingeret uniuersum mundum existere a nullo. Iam uero sublatum est, quod aliquid possit a nullo produci. Siquidem existētia cuiuslibet producti, est ab alio. Quapropter colligimus impossibile fore. quod mundus uniuersus additamentum suscipiat. Neq; est imaginabile aliquam substantiam existere quā intellectus princeps non contineat. Iam autem antea probauimus, quod autor primus est sapiens, ac potens, is autem non prohibetur producere aliquid. Siquidē cum sit sapiens, repellit inscitiam. Quis sit potens, lassitudinem non patitur, cum etiam sit liberalis. Inuidia, auaricia uel non retinetur. Vnde nihil omnino impedimenti obstat, quominus producat, quicquid produci contingit boni, quod tamen libeat. Neque adhuc enim longitudo temporis turbat, neque dispositio quæpiam alia, ad id deest.

Quale sit uerbum conceptum seu mens diuina.

Cap. XIII.

Autor primarius uniuersi mundi creauit ipsum, nequaquam ultra præscriptum sapientiae mentis: bonitatemq;, ac potestatem suam, ut qui continet in essentia substantias partiaras eius, perficitq; ac eisdem influit. Siquidem existit infinitus simplicitate sua. Neq; in se caret potentia, quamuis influxus eius in animam sit finitus. Nec enim quicquam suscipiens ab eo influentiam, est imitamen par eius substantiae, comparatu ad uerbum creas, quod est unum cum, productumq; absolutū, ac præceptum illius bonitatisq;, & uoluntas, quod iterum produxit omnia, crassa, sensibilia, & omnia subtilia intelligibilia. Quodlibet enim, quod sit imaginabile formari ab intellectu principe, est etiam productum ab eo. Neq; uero præceptum huiusmodi intellectus principis conceptum est terminatum, nec alterationi, uariationiq; idoneum. Sedenim omnes essentias sub-existentes substantia sua seruat. Atque harum alias ab intellectu medio, a se tamen expressas secundum imitationem ad ipsum. Non etiam utitur imaginatione, nec cogitatione tale uerbum. Hoc enim non competit autori ipsi primario. Quapropter etiam uerbo eius minime conuenit, æqualia siquidem uni alteri, sunt æqualia inter se, ut lineae egressae a centro ad circumferentiam. alioquin æqualia forent inæqualia. Quapropter cum rerum etiam quaedam sint compositae, ut sensibiles naturae qualitates, uerbi gratia colores, sonos, odores, sapes, tactilesque, tum corpora superiora, ut caelestia, tum inferiora, ut terrestria uerbi gratia plantae, & bruta, ac homines. Quorum quodlibet totum est maius sua parte. Moueturque, & quorum

aliquis

Moueturque, & quorum aliquis motus, vt celi, non habet contrarium, alius autem, vt elementorum, habet contrarium, siquidē vnus impedit alterum. Et anima rationalis quidem est substantia mobilis motu spiritali. Illitaque coloribus spiritalibus, quos ei immittit intellectus supernus, ipsa autem dein transmittit reliquis entibus subterioribus a se expressis, comprehensisque per cogitationem. Essentia autem veri producti, ab abstracta ab omnibus alijs, quod intellectus ipse princeps testatur, Si nanque conueniret in aliquo speciei creaturæ expressæque, illi etiam conueniret autor ipse mensque princeps, qui est consubstantia eius, nec enim est aliud quid ab eo, id autem non est. Quod si uelis manifestius, specta an ue quæpiam altera essentia, adiungatur sistere possit, an ue quæpiam altera essentia, adiungatur ascendatque similis in substantia ad eum, & quoniam id non contingit, ablataque sunt ab eo circumpendentia, non poteris comparare, coniungere ue essentiam illius cum alia, quæ uere referat eam. Siquidem omnes essentia formate creaturæque, ab intellectu diuino sunt posteriores illo, ab illisq; omnibus is est abstractus, Produxitque mentem sui primariam; imposuitq; illi quaslibet entitates sub ratione qua ipse considerantur. A qua oriuntur omnes formæ differentes, sicut entia ab essentia; & formantur creaturæ; terminanturq; natura; vt species progenerantur. Quare cum omnis essentia comparata alteri sit aut superior priorque, aut inferior posteriorq; itemque aut abstractior aut concenterior illa, non sit autem aliqua essentia prior, superior ue aut abstractior autote primo, sequitur, quod idem non habeat rem aliquam exteriorem, quæ possit eum pariter representare, siquidem inferioris siue hæ infimæ, siue illæ superiores, non attingunt prædictam mentem eius, sub ea ratione, qua ipse se uult perficitque illam.

Qualis sit orbis supremus. Cap. XIII.

Mundus diuinus est absolutissimus omnium, quoniam habet numem copiosum profluensque in inferioriorem, continetque in seipso omnes substantias perpetuas nunquam desituras; nullatenusque perituras, utpote intelligentias, animasque omnes. Atque existit immotus in summa pulchritudine, & minans alijs rebus. Non indiget motu exteriori, quicquam afferente, siquidem cuncta amplectitur, neque potest aliunde pati. Nec enim extat, agens a quo perfectionem additamentumq; suscipiat. Existit item purus, quoniam non habet partem, quæ non intelligat, & ea quam habet intelligit ex se non per ex-

ploratione. Quandoquidem principatus eius, ut ceteræ dignitates, est æternus, ut essentialis, non temporarius, ut accidentarius. Temporarium, siquidem non existit æternum. Tu uero speculaturus mundum illum honorabilem, eiusque substantias nobiles, contemplatione dirige, sequutus ipsam, nec in primis gradibus subsiste, sed perge adhuc relicto sensu, capies intellectum, siquidem sensus solū noscit singularia, vt hunc equum, intellectus autem scit etiam uniuersalia, ut equum simpliciter, & sic aliam quamlibet speciem, neque tantum species sed etiam genera, Atque uniuersalia talia aut primo, aut ratiocinio per sensum excitante hic intellectum: qui in orbe dein superno contemplatur clare, quoniam eius essentia sunt æternæ, stabiles, semper præsentis, inextinguentes, inalterabiles, immutabiles omnino, eadem intelligentes, & intellectæ, nec dissentientes, amata; item, & amantes. Non enim intellectus intelligit quin adsit amor, quod si res adsint, intellectus, intelligens, essentiaque intellectæ, & amor consequens, oportet adde re motum, & quietem, motum autem quoniam intellectus intelligit cum motu, qui est non transgressio, sed perfectio aptatioq; nec enim a statu pristino euertit. Vt amor enim uero committatur intelligentem, quoniam si intellectus illo spoliatur fiet solitarius, silensiusq; nihil comprehendens. Siquidem oportet intellectam rem aptari intellectui per amorem.

Quod uterq; mundus existit per Deum, parendoque illi seruetur, quique sit ordo inter intellectum, principem, agentem, ac possibilem, quod etiam uerbum est duplex, uidelicet conceptum, expressum. Cap. XV.

Nihil utriusque orbis existit absq; autore primario neq; uniuersa entia subiunguntur nisi ipsi, atque illi propter dominationem, seruationemq; Intellectus uero possibilis est infimus aliorum intellectuum apud Deum, perque illum nos intelligimus entia. Ille autem non intelligit sine autore suo. Sed & non intelligit eum per spectrum representans, uerū per sui speculationem, intelligendo enim se ipsum, intelligit consequenter autorem suū, quatenus uiuit, non tamen quatenus est. Idcirco etiam intellectus ob istum essentia gradū est perpetuus, seruens. siue ardens, humilis, trāquillus, ac fortis, propterque assiduum influxum ab autore primo maiestatemq; diuinitatis eius se se illi submittit iugiter, a cuius dominatione si mundi declinarent, corrumperentur, siquidē sunt ab ipso. Et quicquid eis inest, consistit per ipsum. Præcipue si subiectionem illi præstiterit, intellectus agens uidelicet, ac celi substantias intellectiuas continentes, in

intellectus siquidem post diuinum primus in est animæ rationali, anima; illi coniungitur iuxta periodum, quibus coniunctus sit unum amore, ac gaudio incomparabili. Quod si anima separetur ab intellectu isto, sequitur eam corruptio. Coniungitur porro anima intellectui agenti, quoniam existit ab ipso, sicut ipse intellectus agens a uerbo diuino, cui iunctus continue, perseuerat, quoque continue. Siquidem tale uerbum non format immediate nisi intellectum, neque intellectus formatur nisi a uerbo. Intellectus uero agens est proximus uerbo diuino, quoniam non potest cogitari quicquam prius, intellectu agente propinquius ipse uerbo. Qui etiam propter imitationem quædam auctoris appellatur uerbum abstrahens, quoniam anima per eum potest abstrahendo deputare qualitates sensibiles. Si uero inter autorem primum, intellectumque agentem foret substantia quæpiam media, illa esset superior, nobiliorque, ac illustrior proculdubio intellectu ipso, cuius contrarium fuit probatum. Ideo quoque intellectus agens dicitur uerbum creatum auctoris primarij, quoniam speculando ipse autor semetipsum exformat tale uerbum, contemplando autem creata minime nouat aliquid ulterius. Essentiæ porro omnium creaturarum insunt substantiæ auctoris primi, quoniam non intelligitur aliquid præter essentiam ipsius. Et si foret uerbum creatum prius intellectu primario, esset quoque perfectius eodẽ, at quo modo id fiet? quãdo iam probauimus, quod intellectus primarius existens uerbum primum, creauit uerbum extractum, solusque id egit. Dicitur, & enim uerbum quoddã prius ordine, perfectius item, puriusque comparatu alterius inferioris. Et quo modo etiam continget, ut quodpiam uerbum creatum sit perfectius intellectu agente, cum enim tali intellectui inesset defectus, qua ratione posset sincere speculari autorem suum? in quem si forte ignorer nihil aliud poterit discere. Quoniam omne intellectum per ipsum intellectum principem intelligitur. Præterea si uerbum creatum foret perfectius intellectu agente, is non foret causa necessaria inter autorem primum, & creata, quod est falsum. Quare intellectus agens est perfectior, ac prior omnibus, sub creatis, impossibileque est imaginari quicquam aliud creatum perfectius. Inter intellectum siquidẽ secundum ab agente, qui est anima rationalis, autoremque; primum, est medium imaginabile, intellectus uidelicet, ipse agens. Quoniam intellectus ab eo secundus, est primum mobile admittendo, recipiendoque. Idcirco etiam constitutus est medius inter intellectum agentem primum, & naturam ignobilem corporalemque; ac trimensilem, sed & tres potentias comple-

xus, scilicet vegetatiuam, sensitiuã, atque intellectiuam, & cum is intellectus secundus speculatur ens ipsum unum, quod contingit ex gratia primi, est unus, cum autem reuersus ad se, quatenus, est medius inter duos orbis, uidet seipsum, sequitur unum, mundusque inferior naturalis, corporeusque ipsum subsequitur.

Epilogus prædictorum. Cap. XVI.

Iam probatum est igitur, quod inter auctorem uerum, & naturam sunt media plura, quorum intellectus agens est primum, & anima rationalis secundum, anima autem sensualis tertium. Atque intellectus primus post diuinum iungitur uerbo eius unione inexcogitabili, proximus eidem, itaque; ambo sunt unum, neque; tamẽ unio ipsorum est qualis intellectus primi agentis, ac secundi possibilis, quoniam intellectus is secundus ab agente, quamuis secundum substantiam sit ab intellectu illo primo, tamen est gradu longe inferior. Siquidem huius intellectus secundi gradus, est primus entis mobilis, pendens ab intellectu primo, cuius gradus est quietis propter suam absolutionem, quæ non indiget perfectione exteriore, ad quam, ob id sit mobilis. Immobile autem continet omnino mobile, omnesque illius partes, & continens est prius contento, superiusque dignitate, ac sibi sufficiens simplicitate substantiæ, pro multiplicitate alterius. Namque semper aliquid mouens existit exterius, anima que propter indigentiam est mobilis ad multipliciter, & cum nobile quoddã sit motum, quoddam quiescens, uerbum quod est intellectus agens, neque; existit mobiliter neque; quiescens, sed ab utroque abstrahitur. Iam quoque; probatum, quod inter creata, primum est intellectus primus siue agens, secundarium autem intellectus secundus qui dicitur anima rationalis, collocata a Deo, ut præfatum, in confinio utriusque mundi. Quod si quispiam quærat: qui nã autor extitit intellectus primi agentisque? Respondemus Deum autorem uerum fuisse, qui creauit eum ante omnia alia, cuique; insequit omnia, qui intellectus quoque agens cum sit proximus ipsi Deo, dicitur uerbum ipsius expressum cuius gradus, ut dictum, non est rei mobilis neque quiescens, siquidem motus, & quies non insunt nisi substantiis inferioribus illo.

Quod uerbum expressum est causa proprie creatorum, Deus autem non est proprie causa eorumdem. Cap. XVII.

Verbũ expressum appellatur causa causarum, atque; hæc fuit opinio sapientũ Babiloniæ

Alia, quoniam ab eo producuntur entia, ipse
 etiam intellectus ab eo secundus, id aut propter
 opinionem verbi huius cum autore primo, a
 quo ipsum, & omnia alia existentia vere pro-
 creantur. Causa vero dicitur quae est effectrix
 cum expressione simili existentiae causati, quae
 re si nihil fuisset aliud creatum, verbum tale
 non appellaretur causa. Nullumque; ob id etiam
 aliud inferius dicitur tam decenter cau. Si fa-
 quidem nihil cum expressione simili, produci-
 tur sine ipso uerbo praedicto. Et quando etiam
 nihil recipit expressionem suae existentiae a se
 ipso. Cum & enim existit haud, procedit ad ex-
 pressionem suae existentiae. Nequaquam conue-
 nit, quod aliquid nuncupetur, uel sit causa sui,
 ut falsum est, quod aliquid prius, quae prius, sit
 posterius se ipso, & superans quatenus tale, sit
 superatum. Contingit porro intellectum agen-
 tem qui est tale uerbum dici causam, quoniam
 est plenus seminibus. Si careret non decenter
 nominaretur causa, imo existentia illius desi-
 neret, non enim contingit, quod quicquam
 pendeat ab altero extremo, & id non existat,
 alioquin contingeret causam fore absque cau-
 sato, ac uiceuersa causarum pariter sine causa.
 Quod si sit, entia forent inordinata. Quo dato,
 auferretur praerminentia praedominiumque; vir-
 tutis absolutioris. Quare agens, & patiens ad-
 ministratumque; existerent aequaliter se habentia.
 Quae tamen esse inaequalia experimur, tum
 ratione actionis, passionisque in quibusdam,
 tum ratione medii unius, vel multifarij in alijs,
 vel nullius etiam in plerisque, qualia sunt en-
 tia abstractae potentiae perfectae. Quare, ut dictum
 causa nominatur comparatu ad causatum. Quod
 si quispiam dicat cum causa, & causatum con-
 ueniunt correlatione, differant autem substan-
 tia, quo modo igitur causa coniungitur causa-
 to? Respondemus, quod inter causam, & cau-
 satum est quaedam coniunctio per radiationem
 quampiam, proportionemque; communem, sine
 qua impossibile est unum esse causam alterius,
 ut aliquem esse patrem alterius filij. Quorum
 quamuis vnus sit prior altero, tamen eorum
 est quaedam coniunctio, & licet filiatio insit fi-
 lio, paternitas autem patri, non ideo tamen
 auferretur omnis inter illos communio, sicut au-
 tem de ijs patribus correlationis sic de reli-
 quis. Sic enim inter elementa quae sunt causa
 mixtorum, uerbi gratia mineralium, plantarum,
 animalium, ipsaque; mixta, est haec coniunctio.
 Adhuc quoque; inter indiuiduum vnus speciei
 & indiuiduum alterius extat talis communio,
 ut contingit vni illorum alteratio, transmutatio
 que, ab alio, collocatio item in regione pro-
 pria, & ascensio, tum dignitate, tum situ vnus
 supra aliud, ut elementa, uerbi gratia aquae su-
 pra terram, aeris, supra aquam, ignis, supra ae-

rem. Quorum singulum in suo loco constitu-
 tum quiescit, ac ut in animalibus, item uelut
 capitis supra pedes, implantis quoque; ut ramo-
 rum supra radices, praeterea animal est subli-
 mius planta, planta minerali, atque; ita inter unum,
 & alterum proportio. Si namque; inter praedicta
 minime foret communio nominata, impossi-
 bile esset unum eorum existere causam alterius.
 Ita quoque; caeli circumlati sunt causa, quod ele-
 menta inter se alterentur, transmutentur, pa-
 tianturque;. Quorum est coniunctio quaedam mul-
 timoda. Conueniuntque;, tum quod sunt mobi-
 lia localiter, tum quod sunt, quata, terminata-
 que. Et enim si non esset proportio inter illa,
 elementa non paterentur a caelis, quod falsum
 tamen est, cum ex illis non generetur aliquid,
 nisi per impressionem ab ipsis caelis, eorumque;
 motibus. Sunt enim caeli causa formarum natu-
 raliu, haec autem compositorum generabilium,
 quorum est talis communio. Praeterea mate-
 ria, & forma quarum vnus est motus cogita-
 bilis, alterius uero quies, sunt ambae causa con-
 positionis caeli, interque; illas, & caelum est com-
 munio plurima, quia caelum circumfertur, for-
 ma aut circumfert, quamuis ibi materia, & for-
 ma sunt insensibiles, sicut etiam hic. Adhuc autem
 anima uniuersalis habet proportionem ad hu-
 iusmodi materiam, & formam, quarum utrius-
 que est causa, & firmior, quam particularis, quo-
 niam illa utitur descriptione luminis spirita-
 lis, haec autem corporalis, ut quae materia im-
 mergitur. Uniuersalis anima item est causa mo-
 tus orbium, quietis autem potentialium. Rursus
 materia, & forma sub naturam cadunt,
 quatenus materia non potest existere sine for-
 ma supposita, neque; pariter forma sine materia
 subiecta. Amplius intellectus agens, qui est un-
 uersalis, iam praedictus est, causa animae un-
 uersalis, & sic habet manifestam communio-
 nem cum anima. Siquidem qualia insunt indi-
 ta semina intellectui agenti, talia quoque; inexti-
 stunt animae rationali, nec enim anima agit,
 quin eius essentia suscipiat a formis intellec-
 tus agentis, iterum etiam alia est communio
 huius intellectus, & animae praedicta, quod in-
 tellectus aliquid est particulare, & aliquid un-
 uersale, & similiter animae. Et sic etiam intellec-
 tus est unum idemque. Quod uerbum expres-
 sum a potentia auctoris primi, cuius uoluntas,
 & praecipuum sapientia est idem, quod genitum
 in eodem gradu essentiae. Atque; intellectus agens
 est creatus ab auctore primo, per huiusmodi
 praecipuum, uoluntatemque eius indifferen-
 tem omnino. Neque; ex materia productum, neque;
 exemplo exteriore, sicut reliqua creata. quare
 colligimus, quod semper inter causam causa-

tumq; suum est communio aliquomodo, alioquin, sine hac habitudine non contingeret fore vnum causam alterius. Deus enim vero quod niam non habet huiusmodi proportionem ad creaturam. impossibile est, quod sit proprie causa eius, sed tamen est autor, effectorq; rei emanantis ab eo. Neq; necessaria est inter agens, & actum talis communio, nec enim intercedit passibilitatis conditio in agente: sed si qua contingit, apparet in ipsa re emanante ab eo. Itē causa imprimit causato qualitatem sui simile aliquam, semperq; causæ, & causato commune quiddam inuenitur, sicut caliditas, qualitas naturalis essentialisq; ignis, est communis ipsi aeri, & aquæ lapidique; calefactis ab eodem. At impossibile est, quod mundus existat ab auctore primo, ut caliditas ab igne. Siquidem hæc est, velut anima ignis. Ille aut nequaquam sic se habet ad auctorem. Sufficit etiam cum anima describatur exprimatq; ab intellectu proximo, uerbo diuino, quod est omnium creatorum autor, descriptio seu qualitas animæ causatæ procedit a simili in intellectu agente causa existente. Amplius si Deus foret causa ipsarum creaturarum. eius scientia esset similis, scientiæ eardem. Quod est falsum. Iam enim notum est, quod Deus creauit entia absq; alio ente, exemploq; exteriori. Neq; extat in aliqua re cælesti, uel elementaria eius similitudo quæpiam. Rursus igitur Deus, ut dictum, sublimis, non est vere causa rei cuiusdam creatæ, sed autor causa ipsius, quæ est opus illius. Nam ut præfatis usum, carer communiōne huic oportuna, ad ipsas creaturas.

*Quo modo intellectus est agens, est vnum,
item Deus, & quod est vnitas,
ac numerus multiplex.*

Cap. XVIII.

Autor primarius constituit verbum, quod est creatum primum, esse causam entium ab illo procedentium. Atque hoc non est vnum verum, siquidem non agit essentiam, & existentiam creaturarum, qualis actio est supra potestatem eius, neq; tamen subit dualitatem, paritatemve numerariam, sed permanet vnum, & vere abstrahitur ab illis. Neq; enim est vnum unitate principiaria numeri, quanquam numerus etiam sit essentia aliquantulum abstractilis, quoniam hæc vnitas inest quoq; particularibus corporeis omnibus, ac necessario, quibus eam quidem verbum ipsum dedit bimodam, nonnullis vnicam, sicut terræ aeri, soli, ac lunæ, similibusq; reliquis. Quorum quodlibet est vnicum singulare indiuisibile in plura contermina specie, vnde dicitur, quod omnis terra est vnica terra, & sic de cæteris. Quibusdam autē tribuit

plurificatam, & hanc quoq; bigradam quæpiam, ut ignis, stellæ, indiuiduorumq; naturalium, exempli gratia mineralium, animaliumq;. Alteram ut particularium tantum cōnumeratorem, quorum dicitur vnitas prima, secunda, tertia, quartaq;, & hæc sunt abstractilia a naturalibus, licet numerata. Dein venit ad spiritalia multiplicata per creationem nouatricem, & viuida, perueniendo vsq; ad intellectum creatum, a uerbo diuino, qui existit vpus vnitate cōcentricæ seminum insitorum. Multiplicatur aut per illa plura abstractiua, & productiua creaturarum. Creator aut verus inuentus supergredi numeros, abstractus a diuisibilitate creaturarum, nec multiplicatus per formas infinitas actiua, vel exemplares. Quapropter est vnus vnitate differente a naturali, numeraria, ac spiritali qualis eius vnitas non apprehenditur nisi per abstractionem, & negationem ab vnitate expressa. Nam qui cogitat ipsum Deum esse vnum, quia non existit duo, neq; tres, ignorat talem autorem primarium. Siquidem ita is conimaginationem numerum expressum prænumerando eius unitatem nominatam, a qua, ut dictum, abstrahitur, hæc igitur est differentia inter unitatem numerariam, atq; vnitatem veram creatori supremo proportionatam. Quod si quispiam querat cur intellectus est ita vnus, & dominus aliarum creaturarum, respondebimus, quod autor eius ens vnum, verum: simplex, continens omnia tum composita tum incomposita, pro ratione, ut nouator entitatis, singulorum, & multitudinis creatorum, idem efficit hunc intellectum, agentem, & quicquid inest ei. Numerum quoq;. Non enim numerus est principium rerum, ut putauerunt aliqui. Siquidem unum est prius duobus, quæ sunt numerus. Vnum aut non existit numerus, metiturq; numerum. Porro cum ita sit, velut prædictum, anima rationalis quoque est numerus secundum imitationem, similitudinemque unitatis intellectus agentis, quoniam essentia primariæ, ac supernæ non sunt corporeæ, neque auctiles, sed existunt spirituales absque terminatione mensili, alioquin forent crassæ solidæque, ac superficiatæ, quales existere sensu, licet falso cogitantur. Cuius argumentum extat, quod rationes seminariæ, ut plantarum, quæ insunt humori, non existunt apparentes, & visibiles, sed occultæ, ac inuisibiles, quare etiam tanto magis verbum, quod est intellectus agens, numerusq; eius essentialis. Neq; autem in præsentia accipimus numerum recensilem, qui extat euidentem, sed naturalem, qui est essentia contenta ab alia, qualisq; vnitas diuina mundi superni, inest intellectui rationi; agenti absolutæ, neq; imitatur quidem vnitatem diuinam, sed resultat numerus quidam, qui existit forma singulorum creatorum ab intellectu

intellectu; continentem uere entia ac seruante, quique prius formatus est ab illo uno, sub specie inferioris essentia. Atque hæc dualitas est essentia vnica.

Quo modo Deus, cum sit summe unus, creet multa alia entia, quali autem specialibus Intellectibilia. Cap. IX.

Quærendum de intellectu agente, qua ratione ipse intelligatur ab aliquo, & quo modo fuerit creatus ab autore primo, qualisque item sit status intuentis eum perpetuus. Præterea, quærendum utrum, quod animus procliuius, nullo prohibente, maxime optat scire: atque id in quo turbati sunt altercati; inter se sapientes, videlicet, quo natura modo ens vnum absolutum implurificatumque omnino, creauerit alia plura entia, sine digressu ab unitate essentia, citraque detrimētum unitatis, immo cum roboramento eiusdem. Et enim quaquam omnia alia profluant ab uno, non tamen ob id inest illi uni pluralitas, quale cum dixerimus, ostendamus etiam probando. Ad quod pro uiribus faciendum imprimis imploramus opem, & assensum ab ipso, Autore primo, neque ore tantum, sed cum gestu supplice, animo etiam abunde, incessanter, atque integre, conuersique oramus, ut ille illustret mentem nostram, dimoueatque stultitiam animabus supercrescentem, propter corpus, sic enim speramus nos probatos fore huiusmodi dispositionem, quamuis vnus ueri boni honorabilis, siquidem ipsamet, immitteat lucem, pro ueritate ac sincere se exquirenti. Primum igitur, quod auidius exploratur ens vnū uerū creant entia plurima hoc modo, quod primo occurrit eius speculationi. Quoddam ens unicum, constituitque illud ante omnia alia, quod constitutum deinde reuertitur ad eius essentiam subsistensque; in illa statim respicit intellectu illud ens vnum uerum: supergredi omnia intellectibilia ac sensibilia. agnoscitque talia entia ut exemplari fabricata esse turbida declinantiaque ab eodem. Quod ita sit, quodlibet productibile mouetur appetitu ad ipsam ens. Alioquin nullatenus foret productibile, dico autem mouetur, quoniam productio sit propter huius generis motum aliquomodum, siquidem non potest sine illo fieri. Dico item appetitu, quandoquidem optat assimilari ei in permanentia. Vnde occurrit eidem per speculationem, atque hæc est causa motus ab eo profluentis commodi.

Quando ita perspexeris plene, creatorem, primum, discas uerbum creatum esse proximum illi, utriusque ab hoc uerbo, virtutes postremo multifarias euidenter, quodque omnes mouetur appetitu ad illud, pendetque ab eo ut creatæ a fitio agente, sicut antea probauimus. Ita ut cunctæ reuertatur: & ascendat usque ad creaturam illius principem proximam uerbo dei concepto, quæ est causa causarum, refundens alijs substantiis essentias singulis proprias, conuenientesque, & quarum conuenientior est perpetua, atque vni, quodque recipit huiusmodi influxum a Deo, per eam mediā causam pro captu ac imitatione, siquidem omnis substantia corporea, atque alia subterrior existit ex prudentia autoris primi per illuminationemque uinitatis eiusdem. Qua propter anima etiam mouetur appetitu ad eum proprio quali solent ipsa simulacra ad archetypum, atque non nihil extrario, quoniam omne animarum, est transmutabile secundum substantiam passibileque; ac alterabile, quatenus secundum substantiam uertitur in aliud. Creator enim uero primus mouet creaturas, immittendo eius desiderium boni absoluti, perpetuoque influentis, quale etiam unicuique, tribuit iuxta capacitatem unde colligantur simul extrema entia communione causæ, & causati, sicut prædictum, quoniam supremum est causa prima, proxima uerbo diuino, quæ existit causa causarum. Aliud extremum, & infimum est substantia extendens spargensque causarum uires immixtas, ad quam huiusmodi uires descensus, subtenfioque; amputatur, sublato respectu aculo alio inferiore. Quare cum iam probatum sit, quod omne mobile habet motorem exteriorem, ad quem, & a quo est mobile, alioquin non foret immobile, omnino, atque omne tale anhelat eundemque; ad illud, ut imiteretur, & nos hies et appetimus contemplari eundem, ob id singula occurrit prospectui illius, & hæc est ratio motus ab eodem profluentis omnimodi. Porro si uelis, quod prius quærebarur, scire, quo modo autor primus crearet substantias insensibiles: perpetuasque; ac insignes, oportet ut circū adscribatur ab imaginatione tua qualis libet fluxus temporarius, quam doquidem hæc creatæ fuerunt absque; tempore, actione autori immediata, atque successiua. Qua ratione, et enim huiusmodi productio foret temporaria; quum ipse autor illius, sit etiam autor temporis, omnesque; generationes temporarias digesserit constituens, ac discreuerit. Nec enim autor temporis existit a git ue sub tempore. Verum altero modo altiore, dignioreque, creaturæ fiunt ab eo, quali uidelicet umbra corporis alicuius manat ab ipso.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

- Cap. 1. ponit influxum Dei in 1. creato esse infinitum, falsum est, quatenus recipitur in intellectu creato.
 Cap. 7. ponit intellectum producere animam, quod & replicat cap. 10. & 11. Si intelligit de intellectu creato, falsum dicit, prout supra annotatum est.

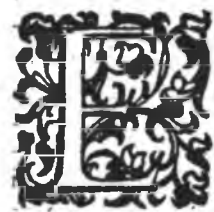

LIBER VNDECIMVS
QVOD AD INTELLIGENDVM
ORBEM SVPERCAELESTEM.

OPORTET PRIVS INTELLIGERE
cælestem, Magisq̄ue tamen illum,
quam istum.

CAPVT PRIMVM.

Narraandum a modo, quã mirabili ratione sydera animãque mundi superioris gubernent ista inferiora, quandoque ille orbis continent omnia eadẽ eadẽ, a primo ad postremum quã, & hic, verum sub alia specie videlicet nobiliore. Neque tamẽ ob id dicimus, quod formã ignobiles in hoc mûdo progenerã, ex putredine sint etiam in illo altiore, sed quod solã formã naturaliter generabiles adsint ibi. sub alia, vt præfatum, altiore specie. Ad propositum igitur conuersi dicamus, quod planeta Iouis princeps stellarum, inter omnes: quẽ ibi existentes appetunt ipsum mundum intellectualem: præcipue contemplatus formas eiusdem puras, suscepit illarum bonitatem lumenq; pro capacitate, vt amantior, supra alias stellas. Vnde & dignior factus est. Quã ppter qui huiusmodi planetam speculatur, fit adsimilis pulchritudine: dignitate ac lumine. Vt qui scandens sublimem locum quandoq; de spectans humum rubeam aspectu rubescit. Sic enim, qui lumen superius intuetur illuminatur, verum quoniam planetã lumen, quod inest a luce bonum, est tum interius tum exterius, immo cum sit eius forma, lumen verum, est interius, forma enim non subiicitur sensui. Idcirco ad perfecte uniuersaliter conspiciendum lumen illud, oportet vti speculatu minime partiario. Videlicet tantum exterius non

autem interius circumtuate, immo totum, utrobique perlustrante. Vtque ocularis visus non penetrat uniuersum corpus, sed enim solum aspiciens exteriora, nõ inspectat interiora, sic etiam nulla alia vis corporea potest lumen illud interius attingere. Quã propter si velis huiusmodi formam planetariam integre contẽplari, necessum est redeas ad ipsum mer animũ, ac euadas qualis ille incorporeus. Sic enim fies inalterabilis, visuque ideo intellectuali comprehendes. Vnde illius fulgore etiam impleberis. Atque identidem facies specialibus exploraturus Iouem stellarum principẽ, Vniuersali siquidem ratione illum prosequere, considerans superficieque ac profunditatis pulchritudinem. Quod si amplius optes etiam supercælestes formas illustres, scientia assequi perfecta, neque aliter earum dignitatem præclaram queas introspicere, quo modo & quem prædiximus archiplaneta intueri, profundius, tunc enim lumen eius, quod est hypotypus a superno orbe impressus, in te refundetur. Cuius illustratione indurus, fere illi par unusque, tanquam subleuamento adiutus, supremam illam claritatem, omnesque eius participes formas pro uoto intelliges. Si uero ab eo auersus, diuinctusque ad te conuersus geminatusque fueris, huiusmodi speculationem amittes. Quam tamen, si minime corporeis fordibus interim conquineris, dein reconuersus ad Iouem stellam recipies, contemminus lumine sicut antea, & pene cõsubstantialis

tialis illi redditus: pariterque nescius omnium nisi, quod fuerit disunctione inter turbatus. Alioquin a planeta isto alienus, quoniam te iuppiter tunc abhorrebit, nunquam attinges orbem supremum, quare oportet viros sic omnes reliquos cōtemplaturos eius supernas essentias, cum planetarum Domino ita, vt prædictum est, se se habere. Porro danda tamen maior est opera cuiilibet, vt contempletur mundum supercælestem, quam cælestem, quoniam illius scientia est nobilior, quam huius, quæ tamen est insignis præluminariaque ad illam, & sine qua proculdubio media, nemo potest supremam consequi. Boni pulcherrimi, quo nullus aspectus satis pasci potest, & cui speculatorem oportet esse plane vnum cognominemque, quique penetratu intellectus lucē huiusmodi optimam ingressus: sit tanquam candelabrum lucens illi ad simile.

Quæ sit differentia inter sensum, & intellectum. Cap. I I.

QVemadmodum visus non apprehendit visibilia, non sit illis idem, vtriusque apprehendit noticia pro facultate perfecta, sic intellectus humanus nequit intellectibilia cognoscere, nisi illis vniatur, & visus, quidem superficiem rerum attingit. Intellectus autem profunditatem subit: Idcirco, quoque magis firmiusq; unitur intellectibilibus, quam sensus sensibilibus. Siquidē omnis sensio diuturna noxia est valde sensui ipsi, adeo vt aliquando eum priuet ui sentiendi. Intellectio autem aliter se habet intellectui, vt quod diuturna intellectum firmat, depuratque quatenus est intellectus. Præterea sensio mali est vehementior quam intellectio, illa nanque infert dolorem ægritudinemq; non autem ista. Sensus item non bene precipit dispositionem naturalem conuenientemque, verbi gratia sanitatem, nec enim talis subit potentiam sensitivam, ægritudinem vero bene percipit, vt pote preternaturalem, inconuenientemque, tali naturaque ut dolorifica facile sentitur. Quod si sensus ignorat prænominatas qualitates, quanto magis substantias intellectuales, quæ sunt distantes, & alienæ ab eo multum. Idcirco quoque sensus non confitetur intelligentias. Intellectus autem, si has negaret, se se ipsum negaret. Alioquin foret substantia corporea, quod si contingeret, subtraheret se rationi intellectiæ, consideransque essentias intellectrices tanquam corporeas, nunquam orbem supernum, eiusque mentes penetraret. Quas, viceversa, transcedit cum essentiam suam respiciens introspexerit perfecte.

Quod mundus triplex supercælestis: cælestis: ac terrestris, quodque posterior seruetur a priore. Cap. III.

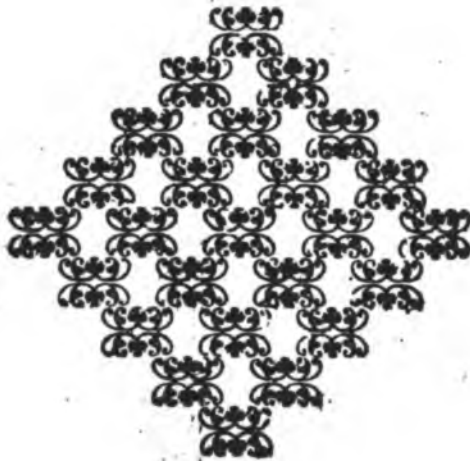
MENS ipsa humana, cum orbem intellectuum perspexerit, nobis renunciat illum esse opus primum creatum, summoque decore insignitum existere, ac illaboriosum: inafflictuosumque. Immo lætabundus suo lumine, profluentesque ab aliis essentiis exultanter substantias in seipso continere. Quorum Iouis planeta est primariū exemplar, omnium illius entium. Neque vero nullibi collocatus, sed enim in alio orbe secundo, bono tamen illustri perpetuoque ac eius primi simulacro, referto. Vnde etiam decet, quod sit bonum absolutum, siquidem metatypus est, & similis archetypo. Rursus autem hic mundus infimus ad similes cælesti ut vitæ: essentiæ bonitatisque causariæ, successiua iugiter generatione, est quadamtenus perpetuus, sicut ille constanter. Siquidem omnis uita nostra, cum sit similitudo superioris continuatur ab orbe illo, continuato adhuc per supremum principium. Ideo errauit, qui opinatus est, mundum intellectualem fore corruptibilem, quoniam autor eius primarius firmus inablatilisque existit. Dum autem creator intelligentiarum fuerit talis, illæ nequaquam deficient: neque ultimate peribunt, sed internum persistent, nisi idem autor sponte redigat ipsas intelligentias in pristinum statum, ac retro transmutet in nihilum. Id autem est impossibile, quandoquidem creauit eas absque consultatione ac cogitatu. verum alia intellectiois specie. Quare lux primaria, quæ existit essentia vera, indesituraq;, omnino protectione seruetur eas, ob quam rationem stabiles ac perpetuæ manebunt, huiusmodi intelligentiæ.

Cur Deus appellatur lux, & quod seruet orbem intellectiuum, hic autem cælestem, isque deum terrenum. Cap. IIII.

LVcis primariæ appellatione vtimur ad primum autorem nominandum, ex necessitate, quoniam nequimus ipsius essentiam qualis in seipsa existit, detegere, atque attingere, & quantum eius mens humana intelligit abstractione, negationeque succedanea, assequitur scandendo subinde, eo vsque ubi lassata sistit, vt imperfectissima, siquidem est infima omnium creaturarum intellectricium. Rursus igitur regressu ad propositum factu, dicendum, quod essentiæ princeps, quæ est lux infinita, cum nullatenus corrumpatur

patur, nunquam etiam desinit illuminare orbem supercælestem, isque cælestem, ideo quoque hic secundarius Dominus infimi, utpote mus illius primarii semper existet. Et quaquâ princeps mundi superioris parum referat ab inferiore, nihilominus conatur seruare eum, seruator porro mundi intellectualis est lux prima, mundi autem cælestis, ille supercælestis, huius autem infimi sensibilis, ille medius cælestis. Atque omnes tamen seruantur consistuntque uirtute auctoris primi, qui eos suæ administrationis robore fulcit ac sustinet, ut qui primum orbem, a quo pendent reliqui, perornat. Quique existit infinitus potentia: Bonitate, ac pulchritudine, Unde illum subsequitur intellectus agens illuminatus ab eo, parsque mundi intellectualis op-

tima ac nobilissima, Intellectui agenti honoratiori succedit animus simulacrum eiusdem qui etiam speculatus orbem illum intellectuarium, sit pulchrior adhuc. Tandiuque ita perseverabit, quandiu illum intuebitur, ac uice uersa a speculatu diuertens, lumine extracto deformabitur. Atque in nos etiam donec nostrum animum respexerimus, in eoq; constiterimus. Existemus speciosi probique, ab eo autem digressi ac transfugi, turpes atque improbi. Præterea ipsa cælestis mundi anima est decora, pulchritudinemque suam, maxime planetæ uenefico, immitit, quia dein illa huic mundo sensibili transmittit, non enim ab alia causa, quam a cælesti speciositas terreni orbis prouenit, ut prædiximus.

LIBER DVODECIMVS

QVOD CORPVS

HOMINIS EST MORTALE.

NON AVTEM ANIMVS,

quodque corpus animalis est
organum animæ.

CAPVT PRIMVM.

IN præsentia considerandum est nobis an utraque pars hominis sit consumptilis; an tantum una corrumpatur: altera autem persistat semper, & quæ natura hæc sit, idque ut perfecte fiat, ratione naturali est investigandum. Homo igitur non est aliquid simplex, verum constat ex anima ac corpore, quod existit organum animæ coniunctum: diuersumque specie. Quodque licet optime, animæ uniatum, non tamen inseparabiliter ab ea, neque in seipso constanter est firmum. Siquidem corpus ipsum est compositum, & non simplex. Omne autem compositum resoluitur tandem in ea, ex quibus compositum. Atque ex consequenti non permanet, quale etiam patet experimento, siquidem conspiciamus corpora modis variis corrumpi, tum ab aliis, tum inuicem: præsertim quando anima nobilis ea destituerit, vice rursus versa corpus si permanet, ad ministerium animæ sublimis perseuerat, ac sine illa nec persistit, nec existit unum. Quandoquidem resoluitur in materiam & formam, ex quibus constitit, abeunte huiusmodi anima, quæ continebat illud, corpus item est quantum diuisibile in partes minutas. atque hæc est quædam corruptionis species, quare cum sit corpus, pars altera hominis, non utraque eius portio est incorruptibilis, verum una corrumpitur, videlicet quæ existit instrumentum animi, quo ipse indiget, non tamen semper sed pro tempore, alioquin corrupto instrumento simul

ipse animus corrumpere, quod profecto non contingit, quando animus adhuc in statu suo persistit firmus, inconsumptusque. Siquidem natura eius non admittit ullatenus corruptionem. Atque est forma per quam homo est ens & existit, unde homo vere est animus, ipso autem quoque corpore animus indiget, ut artifex organo. Qui corrupto, eo non ob id corrumpitur. Corpus autem est animæ instrumentum, quoniam sicut artifex exigit organa apta operi, verbi gratia carpentarius securam, sutor acutam: messor falcem, nauta remum, sic anima expetit corpus, ad commodum cui inexistat, potentia quoque animæ exigunt membra instrumentaria idonea, quibus anima ipsa influit, cuius argumentum, quod anima cum viribus sequitur complexionem corporis, siquidem euidenter uariantur eius operationes alterato corpore aliqua de causa, verbi gratia ob operationes, propter animam illud, ut organo utentem, uelut tristitia: timor: concupiscentia: lætitia & mestitia, Quapropter mutuum accidentium, commercium, uicissitudinaque animæ atque corporis consalteratio, indicat corpus oportere ut sit aptum animæ dominanti seruitium, quod & adhuc ex illo probatur, quoniam si quodpiam animal, ut sit moriatur, numquam alterum gignitur, cui eadem anima possit aptari. Ita quod semper cuilibet animali sua inest propriaque anima, nec vicissim cuilibet animæ suum propriumque subest corpus animalis. Siquidem corpori parato, parata pariter respondet anima, idcirco necessum est

L I B E R

corporaturam animosi esse alteram, quam pullanimi sicut ferramentum carpentarii aliud, quam futoris, atque ita anima leonis, vt animosa, prudenter sibi aptauit corpus organicum ad oportunitatem, vt offi solidum ad robur, dentatumque ad morsuram. Canis leuiter pedatum ad velocitatem, & qui dure ungularum, ad pugnam; reliquisque actionibus promptum. Bouis quoque anima ita sibi constituit corpus cornigerum, magnumque ad labores. Et quælibet alia pro dignitate, indignitate, vt operationem, vt leporis anima cum creat audacia, ac robore, corpus leue format sibi ad euasione, ouis autem sagax ad præcautionem a fortioribus brutis.

Qualis humani corporis compositio. & propter quod. Cap. I I.

Cum anima humana sit nobilior sapientiorque reliquis, ac idcirco propinquior substantiæ diuinæ, disposuit sibi corpus nobilissimum aliorum, quæ sunt, animalium ac meliora, aptioraque; membra ad artes exercendas. Cuique ad multa opera, quæ facit multifariis indigeat organis, neque potuerit sibi ea omnia in corpore coniuncto fingere, in eo composuit vni idoneum ad fabricandam illa plura separata instrumenta, manus videlicet, quandoquidē si habeat vnicū organū tantū, vnicō vsui aptum, non poterit cætera oportuna conficere. Instituit quoque corpus rectū, cui eum manibus addidit etiā pedes, vt queat multas alias animalium species, opinione pene, innumeras, gestu variato imitari, eorumque motus plures effingere. Quorum si vnicū retineat naturalem, id nequeat. Namque homini oia brutorum opera, quadamtenus: cōueniunt ut leonina dominatio, ad quā vititur lorica: Clypeo: ære: atque adhuc instructus ad Balista, & ariete ad muros diruendos, propulsamque; noxiorum telis, ad pugnam; item equo, sed & celeritatem qualis leporina, ac naturalem per cautionem, vt ouilla, atque hæ actiones per instrumenta factæ sunt brutalibus potentiores. Homo item ope intellectus directoria facit opera quædam exquisita, supra naturalem cogitatum suum, quoniam naturalium operū inest, quoque brutus potestas, vt artificia homo format, verbi gratia, musica organa chordis instructa, uenditque illis artem ipsam, Præter instrumenta sonora, quæ excogitat ad lætificas brutorum voces immitandas, inuenit quoque captentula, quibus volatilia æris: & pisces maris, ac feras terræ domat. Præterea vititur ad multiplex cōmodū aqua: aer: & sole: ac luna, cæterisque stellis. Amplius mentis prouidentia cōdit leges rectas: moresque; probos instituit. Scientiarum uolumina excudit, litterarum figuras nouat, sphaerasque; mul-

tiformes, vt p̄ celesti, horologicaque; sed & artes varias. Prognostica item ante lōgæua, præsentibus ac futuris vtilia. Ideo, ut prædictum, homo naturæ rectæ a brutali differentis compositus est aptæ imitari brutales, atque; alias cōfines, quas in uariis actionibus summit varias. Et cum ambulat dispositus est, aliter, quā cum equitat, disputans quoque; differenter se habet, quā scribēs, carpentarii situs etiā in actione propria diffusus est a futoris, cōuiuatis accubitus, & arantis status discrepant. Vir canens difformis etiā a steterente, lyris tympanizante.

Quod anima humana non habet peritiā aliquam congenitam, neque formam corporalem connaturalem. Cap. III.

Anima brutalis, ut prænarratū, dedit suis animalibus tum instrumenta oportuna actionibus, tum instinctus naturales expedientes tutelæ a noxiis pro conditione singulis. Anima uero humana, neutrum horum contulit homini. Tantumque; instituit, corpus versatile permultis organis, docilitatamque; citra peritiā, p̄ instinctu naturali tribuit. Quod si aliter cōtingeret, vt videlicet scientiā a natura secū ferat, non appeteret hunc orbē infimū, nec enim indigeret discere per abstractionē a formis sensibilibus. Nisi: respondeatur, quāma peritiā quidē naturalem habet, sed cū sit uelata, nō potest eā detegere nisi eruditione, neque valet ab obliuione respiscere nisi excitata ab iis rebus inferioribus, quale profecto non est. Nec. n. continet huiusmodi aliquā formam corporalem, veluti prætoriam, alioquin nullam aliam admitteret, ex consequenti etiā non intelligeret, vt aer, & aqua, si quæ habeat colorē vnicū, peculiarem, non susciperent alterū neque; per illa media videretur aliquid, nisi sub vnius coloris apparentia, quæ tamen elementa omnibus coloribus sunt peruia. Atque ita etiam sensoria, vt oculus si quem possideat colorē genuinum propriumque; non apprehenderet alium, sic auditorium, odoratorium, cæteraque sentiendi instrumenta. Quare sic anima cum sit prompta parataque ad omnes formas sensibiles abstrahēdo recipere, nullam earum haber insitam, vnde etiam dicitur locus formarum quod de rationali maxime intelligendum. Et cum hoc ita sit, operationes suas propriaque exercet ex se, absque organo corporeo, proptereaque incorruptibilis existit.

Quod anima humana non indiget organo corporeo, quodque est simplex, & ob id incorruptibilis. Cap. IIII.

Anima humana fungitur nonnullis actionibus ignobilibus, quibus p̄culdubio cōuenit

uenit corpus, vt oratoria cæteræque artes, quas non sine membris ad eas instrumentariis exercet. Plerisque autem fungitur virtute cogitatiuæ, qualis discursus deliberatiuus, atq; contemplatiuus, ad latentia ex apparentibus procedens, aliis vero; fungitur ex intellectus potentia nobilioribus, pro facultate, & citra discursum, ad quarum vtræque postremas anima minime perfectio indiget corporali organo. Omnis autem forma, quæ non indiget instrumento corporeo ad agendum, est incorruptibilis, siquidem est simplex. Tale autem non resoluitur in alia. Sed consistit firmum atq; inconsuptibile. Animus autem est simplex, quoniam non est compositus, cum sit receptaculum formarum simplicium, & depuratarum, quas attingit æqualiter neque magis cuiusue considerando recipit vnam quam alteram, velut speculum imagines, aer colores; sonos: odores: aliasque sensiles formas, indifferenter, sine turbatione: quas defert ad sensum, seruatque pro ratione singulorum, atq; hæc operatio inest animo naturaliter, & semper. Porro omne, quod est receptaculum formarum simplicium, existit incorruptibile, quod est simplex absolutum, extat simile, animus autem utroque modo se habet, quapropter persistit incorruptibilis.

Quod animus sit immortalis ex infinita discendi potentia, quodque non habet scientiam congenitam.
Cap. V.

Rursus animus siue anima rationalis naturaliter perpetuoque discendo operatur, siquidem conspiciamus hominem semper ignorantem aliquid subinde discere, natura eius nunquam ad discendum deficiente, quinimo quantum superest discendum, tantum profequitur discere. Omne vero quod ita se habet consistit perpetuo sibi simile ac etiam melius, quod magis. Siquidem, quod ita procedendo auget potentiam, neque attingit, finem, est uirtus non interruptæ indefinensq; quale continet uim interminatam, ex consequenti existit irresolubile, & incorruptibile, sicut, uice uersa, terminatum corpus resoluitur, corrumpiturque. Homo autem ex suppositione facta, assidue discit noua, quoniam, vt iam probatū, genus est informis imperitusq;. Siquidem a natura non inest illi nisi docilitas, nõ autem doctrina. Eiusque animus creatus est non eruditus, sed erudibilis gradatim scientiis ac moribus. Alioquin non disceret, aliquid ullatenus, sicut planta, cum non fuerit genita idonea disciplinæ, neque etiam ullam admittit. Quod si homo quoque haberet ali-

quam doctrinam a natura ingenitam, hæc illi sufficeret, peculiarisq; foret, atque ob id impossibile existeret, eum aliter discere velut cætera animalia, vt prædiximus, se habent, quare homo a natura non habet scientiam aliquam sed tantum aptitudinem capacitatemque ad eam. Sicut oculus non habet quempiam colorem connaturaliter inditum, sed potentiam recipiendi omnes colores. Ita nanque se habet animus ad intelligibilia, sicut oculus ad uisibilia. Vtque uisio est perfectio oculi, sic intellectio animi: Ac ut oculus se habet indifferenter ad uisibilia, sic animus ad intelligibilia. Vtque oculus non uideret actū, nisi fuisset præparatus ad uidentium, ita quoque animus non intelligeret actū, nisi præuisset paratus ad intelligendum.

Quod animus est simplex absolute, atque ob id immortalis, quodque simplex bifarium. Cap. XI.

Animus, vt antea dictum, est æqualiter receptiuus omnium formarum abstrahendo a sensibilibus. Qua propter non habet in substantia sua quampiam huiusmodi formam. Sed tantum receptiuitatem earum. Atq; hoc est illius forma prima ac propria. Siquidem ipse animus, quatenus est animus, est talis per hæc receptiuitatem, ac vt sæpius dictum, si qua uina forma alia inest animo, non ita indifferenter susciperet reliquas omnes. Etenim illa resisteret aliis, vt debilioribus, quia alienis recipiendis. Porro cum animus creat forma peculiari consistaque, igitur in seipso est simplex. Quandoquidem omne compositum habet formam quandam propriam, qualem, vt præfatum, non continet animus. Idcirco etiam incompositus, & consequenter simplex & absolute non comparatur. Quoniam simplex est bimodum, unum quale subiectum primum: primordium omnium corporum, seceptiuum formarum, mensuratumque trium, & quatuor qualitatum, & quod non est compositum ex aliquibus, atq; ideo hoc est simplex absolute. Alterum est simplex comparaturum rerum ex eo compositarum, sicut elementa quatuor. Verbi gratia ignis: aer: aqua: & terra sunt simplicia ad mixta, composita autem ad materiam subiectam trimensionem, & qualitates quatuor incomplexas. Item corpus animalis est compositum ad qualitates primarias quatuor, simplex ad plantas. Plante sunt compositæ ad elementa: simplices ad humores. Humores sunt compositi ad plantas: simplices ad membra simularia: ut ossa: nervos: uenas, & cætera membra simularia sunt composita, ad humores, simplicia ad organica, ut carnem: cerebrum: lecur: caput: manus.

nus. Et similia, quorum aliqua sunt instrumenta spirationis, quaedam nutritionis: quaedam sensationis ac motionis, directionisque naturæ, quaedam generationis, Alia uero cogitationis, & facti onis, atque hæc membra sunt composita ad corpus, quod dein est compositum absolute. Siquidem impossibile est, quod ex eo componatur aliquid ulterius. Ad quod dicatur simplex, Trimesio autem seu soliditas: qualitates singulæ ex quatuor, & materia prima, ac forma sunt simplices absolute. Materia autem prima subi intelligitur esse illud subiectum ultimum, quod ablatum per abstractionem a corpore, quatuor primis, & secundis, ac trimesione, quibus subest, subidet, superstat, atque hæc est simplex absolute, ita mixtaque omnino. Et quamuis animus componat constituatque membra corporis ex elementis, trimesione ac qualitatibus, licetque regat uniuersum corpus, tamen est aduena illi, quoniam orbis eius proprius est superior isto; in quem quo modo descendat, iam probatum antea, & paulo post repetendum. Qua propter, ut deductum, tandem animus non est forma composita, sed simplex absolute. Cumque corpus omne compositum tandem resoluitur in ea, ex quibus componitur, simplex autem absolute, nequaquam resoluitur in aliquid ulterius, quodque est tale irresolubile cogitatur esse incorruptibile, ex consequenti animus existit immortalis.

Solutio duarum obiectionum. Cap. VII.

Si quispiam obijolat dicens, quod licet animus sit essentia simplex, tamen non perficitur nisi per instrumentum corporale: quoniam perficitur per doctrinam scientiarum, ad quarum principia omnes sensus sunt instrumentarii, qui utuntur organo corporalibus. Quapropter sit ut animus ad sui perfectionem instrumentis huiusmodi corporalibus indigeat. Quod si ita sit, corruptis illis, ipse etiam committatur corruptetur. Præterea omnes substantiæ, præter autorem primum, constant ex materia, & forma, item animus considerat conterminum generi suo, neque considerat distinctum a materia. Quare conueniat rebus materialibus. Et id sit communi usu instrumentorum corporalium ad operandum. Respondemus ad hæc, ut antea. Quod animi sunt tres operationes, quarum una prouenit continuatione corporis, due autem minime indigent instrumentario corporis adminiculo. Atque hæc sunt deducere conclusiones ex principiis conaptatis, & sese ab uno noto promouere, ad noscendum aliud, quod accedit ad dignitatem animi, eiusque operatio propria existit.

At rationes, quod omne substantiæ citra primam, constant ex materia, & forma, quodque animus non intelligat nisi materialia, sunt falsæ. Siquidem plurimæ substantiæ, sunt abstractæ a materia, quarum numerum nos etiam prius in metaphysicis probauimus, ubi etiam collegimus, quod huiusmodi substantiæ existunt perpetuæ, & incorruptiles, cum sint immateriales. Appellanturque intellectus supni.

Quod animus proculdubio intelligit Deum: ac seipsum, ceterasque formas insensibiles, sine organo corporali, & quod etiam formas sensibiles, abstrahit per intellectum, sine organo eodem. Cap. VIII.

Amplius, quoque si solus autor primus est separatus a materia, animusque scit tantum eum esse tale, animus igitur intelligit Deum, & scientia huiusmodi saltem non est per organum corporale. Quare cum ita sit, non igitur animus intelligit omnia per instrumentum corporeum. Adhuc speculatio, qua animus seipsum contemplatur, non est per organum corporale, siquidem eius substantia non est corporea, neque sensibilis, quodlibet uero, quod per organum corporale consideratur est sensibile, ergo ob id etiam animus non considerat omnia per adminiculum corporis organicum, atque hæc operatio inorganica est illi propria. Item animus denudat semper formas a materia, ac ita denudatas in essentia attingit illas. Substantia igitur animi attingens huiusmodi formas, est depurata a materia, neque est sensibilis. Animus igitur speculatur primo ipsas rerum essentias puras sine organo materiali, deinde componit principia, ex quibus connexis, peruenit ad formas antea ignoras, utpote insensibiles; Atque has contemplantur proculdubio absque usu instrumenti corporalis, idque est opus ei proprium nobilissimumque pro conditione, quodque non habet repugnantiam ex obiecto. Quapropter animus considerat, tum materiales, tum immateriales formas sine organo corporali, licet potestimas ualde magis absque instrumento, utpote abstractiores: simplicioresque intelligat. Et profecto quamquam animus sit immaterialis, tamen attingit intellectu formam materialem, alioquin foret contraria sensui, a quo tamen ducitur primo ad considerandum singularia, deinde excitatur promoueturque ad uarietatem. Supra sensus ipsum, ut comprehendens hunc hominem, procedit ad hominem simpliciter. Iudicatque quod omnis homo est animal, subintelligens indifferenter, uarietatemque præsentem, præteritum ac futurum, atque id non sensu. Siquidem is comprehendit

prendit solum individua, & presentia, sed vi superiore, videlicet intellectu, qui solus comprehendit absolute vniuersalia, ad quæ procedit, a sensibus tamen excitatus ad id vtitur quibus præconsiderans qualitates materiales. Et quæquam singulare, ac vniuersale sint quadantenus duo, tamen animus, vnus vtrunq; considerat, singulare, videlicet sensu, vniuersale autem intellectu, capiendo huiusmodi formam non, quatenus est in materia, neque ex materia, vt sensus, sed mundatam ab omni conditione materiali conherentemque ultra essentiam, verbi gratia formatione mentis, concipit lineam absque qualitate corporali, coloremque absque figura, abstrahendo vnum, non conintellecto altero.

Epilogus prædictorum, quodque res quedam materiales, quedam immateriales, atque hæc adhuc bifaria.
Cap. I X.

HActenus igitur probatum, quod animus ad intelligendum non indiget ullatenus organo corporali. Siquidem essentia, suapte in eo opere, sibi sufficit. Item dictum quomodo intellectus particularis, iudicio euadit similis vniuersali, qui vt pridè expositum, habet infinitas formas oia continentis, quapropter non indiget adminiculo quopiã exteriori. Neque speculatur quicquã nisi essentiam propriã sepe, autoreque suum influentem, atque ita etiam intellectus particularis cum attingit formas entium deputatas a materijs, non amplius indiget adminiculo exteriori, & tunc sibi satis est ad operandum ex se. Ad quod sciendam, quod rerum quedam sunt materiales absolutæ, quales sunt quæ ab intellectu definiuntur per materiam conabceptam. Verbi gratia simitas quæ inseparatã nãso essentia, & definitur, quod est de presio seu caritas extremitatis nãsi. Sic etiam par, & impar, quæ definiuntur per numerum, & similia, quæ intellectus non speculatur, absque proprio subiecto definitioni addito. Rerum autem quedam sunt immateriales, atque hæc rursus duplices, quedam enim sunt separatæ a materia in essentia, & existentia, sicut autor primariusque, qui omnino sunt alieni a materia, neque ullatenus participes eius. Quedam vero sunt quidem separatæ a materia, in essentia tamen sunt, inseparatæ in existentia, quales non admittunt subiectum in definitione, sed enim intellectus eas vere considerat absque illo, idcircoque talia entia nominata sunt vniuersalia, vt verbi gratia soliditas, superficies, linea, punctum, numerusque simpliciter. Quæquam enim horum singularia sint coniuncta materiæ, vniuersaliter tamen intellecta carent illa.

Quæ cum ita se habeant, nihil impossibile, quod intellectus contemplando ea, materia, per abstractionem nudata, siue attingat organo corporis etiam materiali. Iamque probatum est, quod duæ sunt operationes propriæ, ad quas exercendas illo nequaquam vtitur, quod autem est tale, dictum quoque est, quoniam existit incorruptibile. Pridem etiam respondimus satis opinantibus, animum esse corporeum. Nunc autem dicimus rursus, quod si animus foret corporeus, indigeret organo corporali. Quare cum non indigeat tali, non esse corporeus hinc etiam vere concluditur, ac rursus si non est corporeus, non indiget organo corporali. Quoniam omne indigens organo corporali ad operandum, est corruptibile, & quod non est corruptibile, non indiget ad operandum organo corporali.

Quod animus non est corporeus. Ratione intellectiois. Cap. X.

Rursus vna ratio impresentiarum existit, quod anima rationalis non sit corporea. Quoniam plane, si foret talis, quando intelligeret, aut quidem intelligeret per pauciores sui partes, aut plures, aut omnes. Et si profecto animus intelligat per pauciores partes, vel plures, reliquæ insciæ cessabunt. Quod si dicatur animum intelligere per omnes partes, non autem altero ex superioribus modo, adhuc necessum est, quod vnaqueque pars intelligat, quod altera. Quare sequitur, quod anima vnicã intelligat aliquid vnicum, pluries in infinitum vsque, quod est falsum. Item quo modo animus indigeat omnibus partibus ad intelligendum? quoniam si corpus cognoscat, non nisi per contactum cognoscat, igitur pars extrema animæ contingens rem, intelligit sola, & si reliquæ omnes non intelligant aliquo modo, cum non contingant. Quod si iterum dicatur, animam esse perfectionem, quæ cognoscit per plures sui partes. Respondemus, quod id est falsum, quoniam quando cognoscimus aliquid unum, non cognoscimus illud per multas partes. Et enim variæ potentie considerantes cognoscunt res diuersas essentis, vt tactus, & visus, quorum vnus obiectum, est aliud ab obiecto alterius. Ac tactus quidem cognoscit plura, sub suum ambitum cadentia, visus, item comprehendit diuersa, sub vna ratione sentienti propria. Amplius si animus intelligat contactu partium quarundam, si contingat partem corporis minorem, non intelliget eam, cum ipsa sit maior, si contingat maiorem, non etiam intelliget hanc, cum sit minor, sic namque deficiet a comprehensu, hoc autem est falsum. Quoniam anima intelligit pariter maiorem, minoremque;

noremq; ex partibus . Quare concludendum, quod animus non est corpus, iamque huiusmodi opinionis assertoribus, quod animus sit corpus, satis contradiximus per demonstrationes plurimas in opere nostro de anima.

Quod anima rationalis non est corpus simpliciter neque subtilissimum.

Cap. XI.

SI quis adhuc pertinaciter asseueret animū, siue animam rationalem esse casuram sub corruptionem, quoniam est corpus tenuissimum omnium, considerandum id oportuneque vestigandum imprimis, an ipse animus sit corpus simpliciter, & quanquam iam satis, antea hoc factum sit, tamen per alias rationes nunc etiam probandum . Animus igitur si est corpus, proculdubio est quoque compositus, & continuus, cum omne corpus vere sit huiusmodi . Quando autem animus sit compositus continuusque, non est ambiguum, quin sit dissolubilis, ac diuisibilis . Et quanquam fuerit summe tenuis, conspiceres tamen eius resolutionem, quam oporteat fateri. Et quoniam sicut vita ex anima, quatenus est anima, necessarium est, quod vita non separetur ab anima, ita etiam si anima foret corpus, secundū, quod corpus, oporteret profecto, quod omni corpori inesset vita inseparabiliter, quod est falsum, Aliquod corpus, & quidem inseparabiliter, & naturaliter, sit viuens, aliquod autem non. Præterea omne corpus, aut est compositum infinities, ex corporibus alijs, subinde in infinitum succedentibus subalternisque, ac tale esset infinitum, indefinitumque, idcirco etiam incognitum, animam autem experimur esse cognitam, definitamque, quare non est corpus. Huiusmodi, aut item corpus est finities compositum. vnde peruenitur ad unum primum simplexque tale, quo non est corpus prius, neque simplicius. Et hoc est verum, siquidem ponimus elementa, ut ignem, aerem, aquam, terrā, Nec enim aliqua ratione cogimur, in corporum resolutione compositorum, procedere in infinitū . Absurdum autem est quod anima sit aliquod corporum huius generis simplicium. Siquidem tale foret viuendum perenniter, ac naturaliter, & inseparabiliter. Atque consequenter apud sic opinantes, non esset simplex, neque posset ingredi ad compositionem mixti. Et si quibusdam videtur, quod elementa habent animam, illa est aliena aduenticiaque eis. Cumque sint uiua, vita illis est accidentaria, non autem naturalis, alioquin forent inalterabilia, sicut corpora cælestia viuentia, quæ habent animam a nullo alio corpore, sed ipsa infundunt alijs. Quod si aduersarij idem dicant

præter corpora simplicia a nobis posita, esse alia etiam. Dicimus id non esse verum, ut iam probauimus per demonstrationes suffecturas in libro de cælo.

Quo modo corpora simplicia, & mixta omnia sunt animata. Cap. XII.

SI forte quisquam aduersus animationem elementorum hic premissam nuper, obicit, asserens, quod corpora prima simplicia non habent animas, neque vitam seorsum, sed cum sint uiua, & animata sunt, talia, postquam temperate commixta fuerunt . Resellimus dicentes, quod si ita foret temperata mixtio causa vitæ mixti, corpora in se ipsis inanimata forent partes corporis animati, quod corporibus compositis non conuenit. Quare omnia corpora simplicia sunt animata, & uiua, & ex consequenti non existit mixtura, quod non sit hac ratione etiam animatum. Huius autem causa est, quod verbum creans animas, idem format ex materia corpora, sicut antea formauit materiam ex nihilo. Atque huiusmodi uerbum non agit in hoc mundo nisi cum intellectu agente, & anima, quæ quatenus insigniens materiam nouauit elementa, uerbum ipsum agit naturaliter per istam animam, unde sit ut non sit corpus simplex, neque compositum, quin habeat animam, & vitam hoc modo. Rursum si dicat quis, quod elementa non sunt ita animata, sed propter unionem compositioneque corporum indiuisibilium quorundam: dicimus id esse falsum, & impossibile. Quoniam omnia huiusmodi corpora indiuisibilia, qualia illa opinio ponit, sunt dispositionis unius, ac rationis, uidelicet, quod nullum eorum est sensitium, neque patibile. Quare cum ita sit quo modo possibile est? quod ipsa simul uniantur componantque aliquid aliud. Siquidem compositio totius, ac unio partium fit per mutam alterationem corporum diuisibilium. Præterea subdimus, quod nullatenus sit corpus, ex unione corporum indiuisibilium, quoniam ex indiuisibilibus non constituitur diuisibile.

Quod anima non est corpus, quia omne tale, est compositum ex materia, & forma, sed quod est forma eius. Alijsque de rationibus. Cap. XIII.

ASserimus quoque, quod omne corpus, licet etiam sit simplex tamē componitur ex materia, & forma . Nec potest dici habere vitam per materiam, quoniam materia non est qualitas, ea propter reliquum est, ut habeat uitam per formam, idque etiam optime conuenit.

uenit. Siquidem corpus fit tale aliquid, disponiturque secundum formam, atque idem illi cōtingit per animam. Quod cum fit ita, quod est hæc essentia animæ, si namque dicatur forma, sapienter dicitur esse secundum rationem pars compositi non ipsum totum. Quare tandem anima non est corpus, sicut nonnullis ex sermone videbatur. Quod si obiicerent aduersarii, quoniam experimur, quod non nisi simile cognoscit aliud simile, anima autem considerat corpora, quæ sequitur, quod sit corpus saltem subtile: immixtumque licet compositum. Respondemus, quod hæc ratio nihili est, Quoniam omnis cognitio fit a quodam agente. Et quælibet sensio atque eruditio est, quæpiam passio. Porro simile non patitur a simili. Nec enim albedo vna patitur ab alia, sed a dissimili, qualis est nigredo aut color alius. Itē sentiendo non fit similis sensibili, alioquin oculus videndo albedinem fieret albus, unde sentiens atque ita etiam sciens non potuerunt a simili, sed recipiunt perfectionem a rebus ipsa. Quare non necesse est, ob id, quod anima cognoscit corpora, quod etiam sit corpus. Amplius ad rationem, quæ prius est, quod anima minima fiat commixtione corporum indiuisibilibus, videtur esse corpus pariter, Respondemus id non sequi, quandoquidem anima non fit ex ipsis corporibus commixtis, ut sui partibus, neque a commixtione ut agente, sed tantum fit in commixtione, id est hora commixtionis, proueniens ab extrinseco autore. Præterea, erratur asserendo animam esse corpus, quatenus sequitur ipsam, quæ tam nobilis est, fore longe ignobiliorem. Siquidem qualitas essentialis est forma, corpus autem est materia quadamtenus, huiusmodi autē forma certe nobilior tali materia, quæ est auxiliis: diminutis que, resolubilis, & mutabilis, sed & alterabilis, forma autem substantialis permanet in statu suo eadē inuariata immutataque a principio existentie apparentis in materia ad finem. Adhuc autem si insistatur rationi iam factæ, quod anima est corpus, quia cognoscit corpora; Respondemus hic etiam retorquendo, quod si hoc foret cum non cognosceret corpora, quare nesciret multa alia, nō autem ita est, siquidem intelligit plura incorporea, iamque probatum ante, quod cognoscit corpora per aliam rationem, quam corporalitatis. Item si anima foret corpus compositum ex corporibus, a quo natura agente alio fuit ita cōposita, Impossibile proculdubio namque est aliquid esse causam sui effectricem, alioquin foret prius, & posterius se ipso, causaque item faciens corpus est aliena a corpore, qualis prima est nobilissima, omnium, nullaque in hoc orbe est nobilior anima, quapropter ani-

ma est illa, quæ agit corpora, quod cum sit, igitur ipsa non existit corpus.

Quod anima non est figura, neque complexio corporis. Cap. XIII.

Amplius cum dictum est a nonnullis, quod anima est figura corporis, sequitur, quod plures animæ formentur in uno animali. Siquidem illi insunt plura membra. Quorum vnumquodque habet figuram propriam differentem a figura alterius. Et si ab aliis asseruatur, quod anima sit complexio, pariter contingit, quod in uno animali existant animæ multæ, hoc autem est falsum, quoniam singulorum membrum pariter sortitum est cōplexionem peculiarem diuersam a complexione alterius. Si uero ad id euitandum aliter dicatur, quod anima quidem est complexio, non autē membrorum sigillatim, sed totius corporis, ad hoc succedit, quod quādo corpus ipsum deficiat, rediens ad errorem ac ignorantiam, & viceuersa, nos autem contrarium euentū experimur, videlicet, quod corpus labitur in defectum, animus constat superstes incolumis. Immo euirato, infirmatoque corpore, animus roboratur, ideoque conspiciamus animos decrepitorum, & seniorum esse perspicaciores actiuioresque, quorum tamen euidenter corpora sunt imbecilliora.

Quod anima non est simulacrum expressum a materia: quodque iterum non est corpus. Cap. XV.

Forte autem ponēt aliqui, quod anima est simulacrum a materia expressum. Quod si contingat, dicimus id esse falsum. Quoniam materia profecto nequit formare essentiam animæ, neque anima potest vllatenus profluere ab essentia materiæ. Ac proculdubio, qui ponit materiam emittere substantiam animæ, quam prius in seipsa continuerit, is constituit quoque omnia corpora esse naturaliter animata, quod est præter quamlibet naturam corporalitatis, & materiæ, quam impossibile est non esse potentiam receptiuam alterius perfectionis, qualis non est nisi forma, hæc enim existit lumen seu actus potentie rei compositæ translatae ab vno compositionis statu ad alterum. Iterum autem anima non est corpus, quoniam impossibile est corpus simplex, uel mixtum esse firmum, Equidem omne tale, est natura dissolubile, ac reuerfibile in materiam, ex qua vna, composita constant omnia corpora, quatenus sunt corpora. Ac ut si omnia corpora forent inanimata perirent corrumpenturque, in nihilum redacta, ita etiam si anima foret

foret corpus aliquid, quale opinati sunt, quidam, omnes animæ pariter deficerent. Præterea anima non semper obsequitur naturæ corporis ac materiæ, immo illis aduersatur renititurque, id autem apparet, quoniam anima, defecto uno corpore generat aliud, reconuertendo formam vnam in materiam, alioquin cessaret generatio successiva aliam fingendoque, Quare anima neque est corpus: neque materiæ corporis simulachrum. Adhuc, cum vniversus mundus positus sit esse corpus vnum animarum, si anima quoque ponatur esse corporea, nomine tantum ipse orbis erit animatus, re autem amouebitur ab eo; anima. Namque si foret ita, cum omne corpus sit resolubile, ac ob id corruptibile, animæ talis naturæ corporeæ erit etiam resolubilis corruptibilisque. Quare vniversus mundus deficiet corruptione, incæpitque generatione, quod est falsum, ut pluries probatum.

*Quod anima non est corpus, subtile neque crassum
uniuersaliterque nullius generis.*

Cap. XVI.

QUO NAM modo enim uero contigit animam esse corpus? Quandoquidem huius generis, quodlibet, siue crassum, siue existat subtile, ut verbi gratia, ignis, quo nullam corpus est subtilius, neque fluxibilius, dein aer dissolubile, & quamquam ignis, & aer, sit corpus fluidum celeriter, ac rarum, nihilominus est compositum, Quare nequaquam conuenit animam esse alterum tale corpus, ac tanto magis dedecet animam existere corpus defectum & ignobile, quale est crassum. Siquidem anima cum sit dignitate prior omni corpore, ut causa tanto magis supra naturam corporis densi erit. Rursus uniuersaliter, quodcumque corpus tum densum, tum etiam tenue sit, est vnum, neque tamen ex se, sed per animam ipsam, qua nam ratione, corpus sit vnum ex se, cum natura sua sit dissolubile. Vnde si anima non uniret, & contineret in vnitate illud, dissepararetur, dispergereturque, Idcirco quali nam perfecto contingeret? animam esse corpusculum igneum, vel aereum, quando, ut dictum, id est dispersibile, Quod autem non est ex se unum neque potest se unitum continere, tanto minus uniret continebitque aliud, qualiter igitur possibile sit? Quod ignis sit anima nec habeat rationem proprietatemue animæ. Præterea nudus corporeus factus est, non contingente, neque a calu, sed a uerbo spiritali intellectuuo, subtilissimæ incorporalitatæ, & summi magisterii, Atque anima intellectua lis est, quæ ab illo uerbo uim acceptam huic

mundo postea infundit, ac sicut corpora apud nos uiua durant firma, donec anima illis inest, quando autem anima ab eisdem recesserit moriuntur, corrumpunturque, sic uniuersum corporeum, quatenus perseuerat in eo semper, quoque constans manet. Quod si autem anima ab eodem separaretur, deficeret: neque persisteret in statu suo ullatenus. Atque huius quod oporteat, ante corpus generaliter quodlibet simplex, vel mixtum, esse animam quandam, & testes sunt ipsi corporalitatis animæ, dein positores, veritate coacti, reque ipsa impulsæ, sed postea veritatem peruerentes asseruerunt animam esse spiritum igneum, hanc enim uero posuerunt animam epitheticam rationem, quia perspexerunt, quod non contingit potentiam nobile, qualis est anima, esse igne inferiorem, ac conopinati sunt, quod impossibile sit animam esse absque conceptaculo quodam in quo constar. Quare ex iis suppositis collegerunt animam esse spiritum igneum seu statum aereum maxime, quoniam unum tale corpus est omnium subtilissimum alterum secundo, Potro iis opinatoribus obsequens erat ad consensuam primam dicere, corpus quidem seruati conceptaculum, seu contentorium in quo sit, sed animam esse tale illius contentorium, non uice uersa, corpus animæ, perque animam consistere corpus, siquidem ea est causa corporis, causa autem sibi inapte. essentia sufficit; neque indiget ad existendum causato; sed enim id uere indiget causa ad existendum, persistendumque.

*Quod anima non est spiritus æthereus, rursusque
quod non est corpus generaliter.*

Cap. XVII.

AMPLIUS veteres alii consulti de anima, quidnam sit, cum respondissent, quod est corpus, neque postea tueri possent, quod si contermina cuiuspiam toto corpori, conati descendere, quod prædixerant, procedentesque ulterius posuerunt animam quidem esse corpus, sed aliud a manifestis, quale sit actiuum ualde, nominaruntque spiritum, extrauerunt autem, siquidem spiritus est alienus ab anima, cum dicamus, omnes spiritus alios, qui sunt plures, non esse animas. Quod si illi respondeant, quod anima est spiritus potentia alterius animæ, Quærimus, quænam si hæc potentia, an uel delictet sit corpus, quodpiam, aut sit qualitas in corpore, & si primum detur, sequitur, quod anima non sit spiritus, qui est potentia talis, iuxta rationes prius excogitatas, Quod si ponatur secundum, cum qualitas sit predicatum, atque id non est materia, cum omne predicatum sit in subiecto corpore, anima igitur existet

existet naturæ alteris, quæ corporalis, Ad cuius confirmationem rursus asserimus impossibile fore, ut anima sit corpus qualecunq; siue crassum, siue tenue dicatur, aliunde modo probantes, Atque ita, quoniam omne corpus est, aut calidum, aut frigidum: nigrum aut album, mediumue. Et si corpus si calidum, tantum calefacit, si uero frigidum tantum frigidat. At si fuerit, leue leuiat, si graue grauat, si uero existat nigrum, nigra. Siquidem album, albat. Nec enim frigidi calefacere, nec calidi frigidare, Atque ita omne corpus se habet. quod quatenus est corpus, non agit nisi unum opus, Ex altera uero parte experimur, animam exercere uarias operationes: quapropter hinc discimus, quod essentia animæ est alia a substantia corporea. Atq; ob hæc nemo illud potest efficiari.

Quod uirtutes insunt intellectui agenti, & Deo, & quo modo. Cap. XVIII.

Quoniam anima in hoc orbe infimo infigitur quibusdam uirtutibus, mundus quoque intellectualis non caret talibus, uerbi gratia rectitudine ac iustitia. Et enim quotiescunque libet inquiruntur huiusmodi uirtutes, quare nihil ambiguum, quod non inest alicui alteri substantiæ, Alioquin, cur anima optaret rem impossibilem? & quæreret nunquam inuentilem, desideraretq; habitam, cum autem alii inexistant, intellectui agenti; certe sublimiori nobiliorique inexistant, qui eas immittit animæ seipsum contemplanti. Suspendit autem influxum auersum ab ea ad seipsum conuersa. Vnde anima superstes relinquitur in statu uili ac humili, Ille intellectus porro semper seruat hæc insignia, quoniam nunquam discedit a speculatu auctoris primi, Nec enim aliquid interrumpit, cum sit proximus, uerbo eius. Neque uero tantum semper insunt eidem huius generis uirtutes, quinimo summa cum rectitudine insunt, nec enim defectum patiuntur, cum ab ipso auctore principe immediate proueniant. Quando intellectus agens item illas susceptas, ipse dein exprimit iuxta modum quo infusæ sunt. In primaria aurem essentia sunt adhuc excelsioris speciei hæc uirtutes, quoniam illa est earum effectrix. Neque uero illi insunt in instrumento, sed ut auctori. Neque insunt ut alteri, immo, neque dicuntur inesse, nisi quia ab eo estiuunt ut effectus, & id fit incessanter-

Qualis Deus sit, quique sit ordo entium secundum nobilitatem, & conseruationem. Cap. XVIII.

Autor primus, neque quiescit, neque transfertur. Siquidem est supra motum, & quieto, utpote effector motus, & quietis. Sed enim est essentia, ex qua emanant reliquæ essentia, & dignitates in infinitum absque dilatione, & incessanter, Ac ob id proprie est sup-essentia. Inest quoque sigulis entibus, iuxta capacitatem uniuscuiusq; speciei. Format enim eorum essentias secundum conditionem opportunam. Siquidem intellectus agens accepit essentiam nobiliorem, quam anima rationalis, Atq; hæc quam cælestis. Ista autem quam corpora mutabilia. Quoniam quanto productum fuerit distantius, perque plura intermedia, tanto erit essentia acceptæ ignobilioris. Auctor enim uero primarius existit immotus in essentia, nec est propriæ perpetuus, neque temporarius, neque locatus. Immo perpetuitas est tempus: & locus, existit, persistit, & ab eo. Et sicut centrum circuli existit in seipso, lineæ autem ductæ ab eo ad circumferentiam quæ ipsa cum punctis existunt in eo. Itaque quoque essentia intellectibiles, & sensibiles cunctæ firmantur, & consistunt in agente primo, a quo pendent, ad quod reuertuntur, ac quod appetunt. Atque nos redimus ad illud, ut lineæ & circumferentia ad centrum. Et si quærat quisquam quali nam modo essentia permanet in auctore primo? Siquidem forma permanet in materia, & materia in forma, atque accidens in substantia. Respondemus, quod permanens in altero est bimodum, Quoddam enim sic permanet, ut forma in materia, & accidens in subiecto, subiectumque in formæ naturali. Quoddam uero permanet in altero, ut in agente, uerbi gratia lux in lucente, & radius in radiante, Atq; ita reliquæ essentia simplices, permanet in efficiente. Idcirco intellectus agens permanet in auctore primo, & in hoc eodem anima rationalis; per ipsum medium intellectum. Anima uero sensitua hominis, permanet primo in corpore: secundo in intellectu agente etiam, per intellectum tamen possibilem. Anima item rationalis habet ius in animam uegetatricem, sicut in alias naturas.

Questio proposita, & unde prouenit humana ignorantia, ac rursus, quod animus, intellectus, & Deus, non sunt corpora, & quo modo sit sensio. Cap. XX.

Si quærat aliquis, qui sit futurus status noster postremus? Quando, ut nuper dictum

K etum

Quum est, nos homines simus secundum animum, ab autore omnium essentia prima, Neque in sunt dignitates ipsius animi, nobis auersis ab eodem Autore primo: ac intellectu agente; possibilique. Siquidem plures hominum sunt, qui carentes semper iis uirtutibus ignorant eas, negantque auditas, putantes esse uanitates commentitias, fictitiasque. Respondemus quod nobis ignorantia nostri, rerumque aliarum, prouenit ex eo quod non ducimur nisi sensu ad discendum. Vnde explorantes sciendi gratia, dicimus hoc experimur, illud uero non, Neque seponimus cogitationem, sed ex ea colligimus disciplinam. Et putantes nos experire omnia, asserimus nihil esse quod non cadat sub sensum. Quapropter hinc coacti non ponimus intellectum tum possibilem tum agentem, neque autorem primum, neque alias similes essentias. Et si de huiusmodi rebus conquisitus sit homini aliquis habitus persuasorius, putatur quod sit scientia, licet falso, coniungit enim ipsas sensui, asseueratque; animum, intellectum agentem: Autoremque primum, esse corporeos. Virtutes quidem igitur seruantur ab animo, hic ab intellectu agente, is uero ab essentia primaria effectrice. Atque animus profecto non est corpus, sed causa corporis, intellectus agens quoque. essentiaque princeps non sunt corpora, quoniam non cadunt sub sensum. Quoniam modo enim sunt corpora? & nos declinantes ad sensum, per eum non percipimus animum, neque illius uirtutes, Siquidem nos quandoque auersi a sensu conuersique ad animum, profecto cognoscimus aliquid quod nunquam sensimus, uerbi gratia, amicitiam, inimicitiamue aliquorundam aliudue. Ac pariter etiam quoties licet sensui omnino incumbimus, non tamen per eum comprehendimus animum eiusque dignitates, sed tunc solum quando sensus rerulerit iudicium ad animum, atque ipse animus pertulerit ad intellectum agentem. Nec enim aliter possumus sensu aliquatenus percipere animum, quamuis aciem sensus in eum primo uerterimus. Sic namque potentia anime non sentit, nisi iudicium a sensu primo translatum, per medium animum ad intellectum agentem, ab hoc primo & tranquillo, uice uersa sit relatum ad animum, ab animoque ad sensum, quale recipit pro capacitate, Refert namque intellectus agens iudicium animo, nisi sit rei altioris, atque clarius quam ipsi animo conueniat, ac ita etiam animus sensui, si hoc non excedat uim sensus. Siquidem sensus denique non cognoscit. uere aliquid per animum, nisi illud præiudicet intellectus agens, supra animum ipsum.

Quomodo Deus: intellectus: animusque intelliguntur a nobis. Cap. XXI.

Quisquis uelit speculari animum, & intellectum agentem: essentiamque primam, effectricem animi, ac intellectus, omniumque reliquorum entium, sedet sensus ad essentiamque suam reuersus, interius in ipso enixe consistat, atque ita percipiet id quod sensus attingere nequeunt, ut qui perceptiuus uocem letificam, intentus illi auertit auditum ab omni alio sono, sic enim robustior uere sentit, eam, & reliqui sensus pariter singuli intenti, unico sensibili sincere comprehendunt illud. Sic igitur cupientem sentire animum: intellectumque, & essentiam primam, oportet, seposito auditu exteriori, uti intellectuuo, interiorique, & tunc audiet harmoniam sublimem: sinceram: illustremque, & mirandam, & hilaritatem citra lassietatem, Immo subinde magis, agnosceretque, quod harmonia sensibilis corporalisque est similitudo illius supernæ, Quapropter contemplatus homo illas essentias nobiles supernas, huiusmodi harmoniæ, pro facultate didicit autorem excelsum creasse omnia alia, per imitationes absolutas in seipso existentes, formatas quales etiam dein inseruit intellectui post se primo, medioque inter se ipsum, & creaturas cum uniuersalitate intellectuali insigni ac perfecta, Et pura quidem, sed tamen figurata compressaque; quales adhuc alias imitationes in animo speculatur, ut formas intellectuales, æmulas illarum uniuersalium intellectui agenti concreatarum. Atque ita ubi homo cognouit animi essentiam, abstractione successiua procedens, peruenit ad autoris primi formam ab omni qualitate sensibili ac terminato istoque uniuersali immunem, unam ex illis quibus animus insignitus est, quæ est radix omnis formæ spiritualis, ac corporalis abstractæ, Idcirco. quod diximus, animus sepe optat ut intellectus agens sibi infundat uniuersalia cõsita, aquæ accepta, dein animus immittit naturæ, ac sit forma materialis mundi cælestis, Atque hæc rursus est causa formarum particularium: materialiumque, mundi generabilis, corruptibilisque, quales sunt minus illustres ac pulchræ, Alterantur enim mutanturque propter dominium materiæ, in eas. Cælestes uero effectrices sunt clariores, insignioresque ac sublimiores, neque enim resoluntur, suntque penitus intransmutabiles, ob suum in materiam dominium, fixationemque eiusdem, sub illis. Supra istas sunt essentia illæ, quæ suscipiunt formas supremæ puritatis: claritatisque; & pulchritudinis, & quæ omnium, concentricæ: admirandæ ac sublimes. Neque narratione exprimi, neque

ab ani-

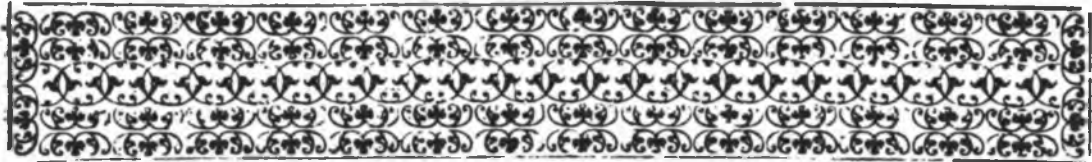
ab animo nostro, ob imaginationem, concipi. Siquidem sunt causæ harum formarum existentium: cogitabiliumque apud nos existentium. Res autem in causa proculdubio est nobilior: & insignior, quam in seipsa causata. Sic etiam formæ in animo sunt clariores excelsioresque, quam in cælis, propter depurationem ipsarum a materiis naturalibus, & quoniã fuerunt causæ earum. Et rursus formæ ipsæ in intellectu agente vniuersaliores, insitæque sunt honorabiliores, quam in animo, & duplici de causa, quam in mundo inferiori a nobis neque intellectu, neque cogitatu perceptibiles. Ea propter, ut prædictum, animus noster iugiter desiderat immissionem huiusmodi formarum ab intellectu agente ob eius celsitudinem essentia, quatenus is creatus est, ut primum simulachrum expressum, insignitumque auctoritate influxus in animum, ac ita quoque animus supra naturam, propter primum assiduumque receptum influentia ab intellectu agente, ac in mundum cælestem transmissæ, quam deferunt ad nos in hunc orbem generationis, & corruptionis planetæ, per suorum motuum varietatem, diuersamque inter se distantiam, contactumque radiis nostrum. Illorum, enim linearum variantur in terra habitabili una cum formis propriis insignibus: simulacrisque mirabilibus imprimendis, quibus tanquam fundamine communis fulgentia conueniunt inter se, & stellæ erraticæ differunt ab aliis, ac in eo statu in quo pariter non alia terrestres formæ, reperiuntur.

Quod formæ terrestres sunt sub ratione nobiliore in orbe supremo, quam cælesti, ac solutio questionis propositæ.

Cap. XXXI.

Sicut formæ terrestres sunt in orbe cælesti, sic in superno: sed adhuc sub specie nobiliore: pulchriore, illustrioreque, non alterabiles, neque enim crassæ. neque turbidæ, uerum in summa puritate: ac dignitate, & lumine unde nemo potest has intelligere neque cogitare, iuxta eum statum in quo ibi, quamquam vere & proprie, existunt, nisi secundum, quod

reuelatæ fuerint, ad essentiam ueram, nam, quod earum nos non promouemur hic ob dominum materia in nos, quod sit propter unionem animæ rationalis cum sensuali, & huius cum vegetatrice, istiusque etiam cum corpore alterabili, ac pleno qualitatibus minimis, impuris, & turbulentis. At cum animus noster dissolutus ab iis impedimentis mundatus sit, apte ascendet ad uerum statum formarum illustrium, coniungeturque animæ, & intellectui vniuersali, cum prius susceperit particularia in orbe generationis, magis minusque, neque tamen abscissa vniuersalitate, Quonia hæc est essentialis animæ rationalis hominis, unde puer discernit honestum ab inhonesto, ui ratiatrice de illis colloquens, noxiumque ab innoxio, discernit enim benefactorem a malefactore per sensum. Quare iam patuit quod diximus, quoniam autor supremus, creauit hunc orbem, ut exemplar idoneum suæ excellentis sapientia, administrationisque, & artis, eique imposuit formas nobiliores, mirabilioresque quam sensibiles, quæ sunt illarum simulacra, nobisque indicia, quædam. Et insigniuit nos exaltatos intellectu possibili, ad huiusmodi formas supremas penetrandum, atque ubi agnouit talem intellectum esse formam animæ sensuali, ut visum oculi, huiusmodi corpus mixtum delectum nobis tribuit, animumque nostrum directum in eo collocauit, ad constituentem unam substantiam discernentem sensibilia, & intellectibilia, bonumque ac malum perfectio: secundum liberum arbitrium: & experimentum: explorationemque utriusque. Alioquin enim homo, si non ei adesset huiusmodi corpus, neque anima rationalis uniretur sensitiua. non vere discerneret essentiam boni ac mali, sed tamen, ut auditus talia prolata non explorata. Idcirco noster animus, quatenus affixus est huic corpori, appositisque sensibus, quibus coactus seruit, cognoscit entia utriusque orbis, perfectusque; ob id dominatur rebus cunctis huius mundi. A quo digressus speculabitur ueritatem illius superni, existetque immortalis: felix: Dominusque orbis, qualis status est beatitudo magna, & absoluta animis humanis.

LIBER TERTIVSDECIMVS
QVALE ENS SIT
INTELLECTVS AGENS:

ET QVOMODO CREET

plura entia, cum sit Ens
vnum inuariatum.

CAPVT PRIMVM.

ENs vnum absolutum, est causa omnium aliorum creatorum, neque existit in aliquo eorum, nec est aliquid simile illis, Est autē causa omnium aliorum entium creatorum, quatenus sunt. Siquidem omnia talia procedunt ab illo. Vnde potius essentia huiusmodi rerum existunt firmiter in eo, ad illudque reuertuntur. Ipsum quoque existit essentia absoluta, utpote causa vera causarum, creaturaque princeps. Quod si quaerat quispiam, quomodo contingit creaturas alias plures & varias fieri, ab hoc vno simplici inuariato implurificatoq; Respon- demus id esse, quoniam tale ens unum absolutum continet vere omnes alias creaturas, quando ipsum creatum est ab Autore, haud post aliud praexistens creatum, idcirco etiam est illi proximum: quare intuetur ipsum Autorem primum, Atque ex consequenti habet actionem etiam illi proximam, atque ita emanarunt ab hoc Ente uno absoluto, omnes aliae creaturae, quatenus ipsae non existunt essentia pariter absolute. Dico autem rursus breuiter quod non fiunt talia plura ab eo nisi secundum quod cognoscit omnia illa speculationi obuia. Quapropter emanarunt ab ipso, ut prius in eodem facta, Autor igitur ens primum. Idem quod verbum, creauit mentē, seu intellectum agentem, proximum, Ab hac mente postea fluxerunt omnes aliae creaturae mundi, cum superioris, tum inferioris.

*Cur intellectus agens est perfectus & impar
Deo, item cur Deus est suprema perfectus?
ac quo modo sit rerum ordinata pro-
ductio. Cap. 2.*

ENs vnum absolutum, existit perfectum & purum: mundus autem sensibilis imperfectus, impurusque. Vtpote productus ab eo, Fuit autem intellectus agens, quod est ipsa ens unum absolutum, perfectum ac purum. Quoniam creatum est ens vnicum, ab ipso ente vnicō uero, quale est supremum perfectione, Siquidem hoc non indiget aliquo alio, nec enim consequitur quicquam ab eo. Immo propter summam perfectionem eius ac sufficientiam, potentiamque & maiestatem unitatis, creatum fuit nouiter ab eodem aliud. Quamuis autem huiusmodi ens supreme perfectum, quia primum, creat hoc aliud perfectum, uidelicet intellectum agentem, tamen impossibile est, quod ens secundarium creatum, sit par illi primum. Siquidem creatum semper deficit, neque ullatenus existit in pari gradu, quali eius Autor, est nihilominus perfectum in gradu suo, perficiensque aliud succedaneum, quoniam ens unum uerum, Quod est supreme perfectum creando illud respexit sese ipsummet, habens obuiam speculationi propriae essentiam suam ueram, luce sapientiae plenissimam. Intellectus agens autem creando intuetur verbum Autoris proximum, Intellectum agentem speculatur faciendo, anima uniuersalis formatrix, materque omnium formarum, Animam

Animam uniuersalē despicit natura, effectrix formarum particularium in materia. Ens nāque unum uerum creauit primo, intellectum agentem, utpote essentiam proximam uerbo proprio, atque is intellectus est ens primum receptivum immediatum agenti primario, Qui dein non producit aliquid, quin prius intueatur Autorem suum unum, a quo etiam determinatur unus unitate, licet partili, Siquidem abstractili, non tamen numeraria, sed neque unitate firma, quoniam intellectus agēs speculatur plura, ac etiam sensibilia, qualia animus, cui unitas absoluta adhuc deest, quoniam considerat plura abstrahēdo. Ens unum autem, uere est causa tantum unius. At unum unitate numeri ut trinarij imparis, & binarij paris, est compositum, Idcirco posuimus ens unum absolutum existere supra animum, atque esse opus Dei proximum. Atque ita huius intellectus speculatio, est ipsamet uoluntas & essentia eiusdem, ac propter proximitatem cum Deo suam, potest formare aliquid perfectius, aliudque imperfectius ob istamque inaequalitatem status, pluralitatem consequentem, quam producit non nisi essentia entis unius absoluti, ut dictum, Autori primo proximi.

Cur intellectus agens producit intellectibilia ac sensibilia, & quo modo fit perpetuitas eiusque appetitus prouenit.

Caput III.

ENS unum absolutum, efficit omnia intellectibilia mundi superni, & sensibilia subreptoris, propter assiduam influentiae receptum, qualis perfectio immissa illi est infinita, nec enim habet repugnantiam. Sed transmissa subinde ab intellectu agente in causatum succedens, nequaquam imitatur lucem illam sacram & bonitatem diuinam interminatam, proptereaque huiusmodi causatum recipiens non est proximum uerbo Autoris influentiae. Quare intellectus agens transmittit vim finitā, per quam tamen adhuc potest consequi causato proprio uotum perpetuitatis. Siquidem opus proximum huic intellectui, est incorruptibile omnino, essentiaeque; ob id potenter perdurabilis, unde prouenit constantia & firmitas mundi utriusque. Sic enim anima uniuersalis perpetuitatem optatam seruat, per huiusmodi potentiam immissam ab intellectu agente, & propterea quod ille est Deo proximus, ualidam. Animae autem tali, non deest appetitus prouehens ad Deum, quoniam ad hunc producit ab intellectu agente, per influxum illuminationis, instructionisque finitum, tamē ne stupefasciat ac turbetur. extendaturue recipiendo illum, qui intellectus fuit promotus ad

proprium quoque desiderium, ab Autore primo, in quo fixi perfruendo obliuiscuntur ambo mundi utriusque. Influxum enim uero ab intellectu isto ad desiderium spirituale excitandum, & consequendum impossibile est, infundi creaturae, per motum cogitabilem essentialiter, Siquidem in huiusmodi motu ad nebulas tenebraeque crassas procliuante materia, praedominata est essentia animae. Vis ipsius autem promouet ad uotum, quando transfert, ex vno statu ad alium, adeo quod per eum motus cogitabilis in materia, fit insensibile, ut spermatis in radice mentulae.

Cur caelum mouetur a suis formis, & cur perpetuo, & ob quem suam generationes fiant.

Caput IIII.

SPECIES rerum inter se constitutae, subiectis & ordinatae secundum gradus, differunt per formas. Siquidem formae continent substantiam, secundum quietem cogitabilem, per quam cessant motus seruanturque figurae positus. Sine illa enim fiet motus cogitabilis committens formas inter se, unde sequetur corruptio rerum & ignoratio. Quia igitur huiusmodi motus cogitabilis cessauit in caelis, formae cogitabiles illis aptatae sunt euidenter, & productae firmiter manserunt. Motus quoque circularis caelorum perpetuatus est, quandoquidem & substantiae ipsae caelestes, semper seruantes motum inuariabilem, incessabilemque, tixerunt, ut impressiones peractae seruentur adhuc per uirtutes earum ita transfusas: utque formae permanent, quia ipsae sunt uniuersalia compositorum. Talium autem si uariantur motus, uniuersae impressiones. Quare etiam pereunt composita generata per illas, & sic desinet generatio. Quando autem subinde perseverant alterationes, & frequenter fiunt succedanea generationes & corruptiones, & operatione uniuersali ac desiderio pari, genita insigniuntur coloribus spiritualibus. Corruptibilia & enim continent partes: quibus dominantur alterationes naturales uariae, quae sunt causa generationum ac corruptionum, per quas etiam natura imitatur, ordinem mundi spiritualis, atque anima redit circulariter ad illum, ut attingens autorem suum, suscipiat influxum uerbi eius creatantis.

Quod omne corpus, est particeps boni diuini, & quomodo Deus est unus.

Caput V.

NYLLI corporis generi immo speciei, sed nec individuo, deest omnino bonum, diuinum. Neque enim inest permanentia absque illo.

illo . Siquidem intellectus princeps seruat vniuscuiusque essentiam conuenientem , neque obliuiscitur eiusdem vnico momento . Atque hoc sine auxilio alieno , quoniam est autor omnium causarum . Neque vero vnitas numeralis est causa eius , neque ipse numeratur ullatenus . Essentia namque illius , non admittit aliquam diuisionem , qualis conuenit omnibus particularibus , quæ sunt duplicis modi , Quoddam est vnicum sub una specie ut , verbi gratia , sol : luna : terra : aqua : aer : ignis , quorum singulum est vnicum essentia , specie , & loco , ut queat dici omnis terra est vnica , & sic de reliquis , Quoddam aliud particulare est sub una specie plurificatum , ut pluuia , coruscationes , & similia , utque alia stellæ ab erraticis , & denique omnia particularia compositorum generatorum , sicut mineralium : plantarum : animalium , Et numerus cuius specie compositæ sunt , exempli gratia duo : tria : quatuor : sex : Entia siquidem duplicantur , diuidunturque , donec pertransis naturalia , & priusquam attingas finem spiritalium . Inuenis nanque duplicari semper habita , quousque peruenias ad intellectum creatorem formarum unum absolutum , quem deprendes , esse talem , vnitate diuisibili in plura contenta , & insita . Nam dum duplicatur contractione ab autore suo successiua , & negatione ab excelsa eius unitate , quando etenim ascenderis ad ipsum autorem , inuenies illum esse unum absolutissimum , transgressum omnino numerum . Nec enim diuiditur per imaginationem , sicut ens creatum , neque multiplicatur habitu formarum exemplarium , atque existit unum separatum ab omni numero naturali , & spiritali . Cuius unitas non apprehenditur nisi abstractione a signo simulacroque proprio , quod est opus eius expressum , ut ab agente perfecto . Qui autem opinatur , quod autor primus est unus , quoniam non est duo , neque tria , nec aliter numeratum aliquid , incidit errorem maximum . Siquis enim consideret huius opinionis significationem , autor ita unus numeraret , etiam cæteros numeros succedentes . Falsum est . quod autor supremus numeret seipsum , aut quicquam aliud . Siquidem si numeraret se ipsum met , foret unus unitate numerali , & si numeraret aliud , fieret par numeri dupli aut tripli . Quare esset pars eius media aut tertia . Autor igitur supremus est unus vnitate abstractissima , intelligiturque esse vnus non ex eo tantum , quia non numeretur aliqua specie numeri , sed quoniam non adiungitur ei aliquid ultraneum ipsi essentia , existit . Quod abstractus ab omni pluralitate , multiplicationemque numerali qualitercunque contingente creaturæ ,

Qualis existat series creaturarum .

Cap. X I.

Autor primarius vnus , creauit ens unum : statuitque illud seruare substantias carentes formis apud nos : Quare nequimus apprehendere earum essentias . Dein per ipsum ad creauit formas primas habentes essentias , abque materiis , quamuis cogitativa non recognoscatur eas exemplo , citra materiam . Postea vero adhuc procreauit substantias naturaliter ornatas usque ad postremam generabilem . Intellectus igitur , post autorem , primus est principium cuiuslibet entis alterius creati existensque vbique seruat illa omnia . Atque uniuersalis anima est principium omnis formæ spiritalis , & corporalis , existens ipsa quoque forma nudata a materia , sufficiensque in se ob influxum acceptum omnia speculari . Opus eius , quod est natura , apparet formatum in materia naturali . Postremo existunt artificia similia formati naturalibus , quatenus constant ex eis . Siquidem artifex facturus aliquid , indiget materia formata , ex qua faciat illud , quomodo enim posset suspendere figuram artis in materia sine forma ? Aut forma sine materia . Hoc enim est impossibile . Vt , verbi gratia figulus figuraturus ollam aut fictile aliud vasculum , preconferens commiscet terram , & optando operi , dein fingit ollam ipsam pro facultate . Postea etiam coquit ad durandam eam , neque ambigitur , quod lutum sit materia ollæ , sic autem aer , & ignis . Ars igitur sic se habet . Anima vero uniuersalis nata est potestatem faciendi formam in materia simplici , ac informi naturaliter . Non enim contingit eam facere formas , aliter , quam in huiusmodi materia simplici precreata . Intellectus agens pariter cum sit opus proximum autori primario , speculari eum , habet potestatem perfectam , nouandi animam uniuersalem . Siquidem per essentiam nobilem imitatricem diuinæ producit animam rationalem a Deo tamen exortam . Quoniam impossibile est , quod intellectus speculari nouet aliquid , quin similetur formæ optimæ autoris conspecti , cui est proximus , Et per huiusmodi speculationem essentia unius creati denudatur a specie insita alterius . Siquidem autor primus , constituit intellectum agentem fore principium omnium aliorum entium creatorum , illorumque esse seruatorem , abstraxit a communionem formarum uariarum , Formauit quoque animam uniuersalem , statuitque illam fore causam omnium formarum spiritalium : ac corporaliū , Et abstraxit ab vnione materiæ , ut assimilaretur creaturæ principali , Indidit tamen illi desiderium

derium assiduum formandi materiam anti-
quam, informem, ut perpetuo reciperet eius
influxum. Deinde vero creauit cælum, ac ter-
ram, & quæcumque ex generibus speciebus,
& indiuiduis, vt sunt materię formatæ, & for-
mæ materię, quæ sunt inter formam, & mate-
riam, vtque iam probatum, sunt principia cõ-
positorum, non compositz ipsa.

*Quomodo intellectus agens sit a Deo, Ab intelle-
ctu agente, anima, Ab anima na-
tura. Cap. VII.*

A Vtor princeps est ens vnum, verum, vni-
tate, qua diximus. Dein autem propter
maximam immediatamque propinquitatem
intellectus agentis cum verbo auctoris sui, ip-
sa enim intellectus est essentia absoluta, una
vnitate absoluta, ab essentia una vnitate ab-
solutissima. Siquidem hæc essentia contem-
plando vnitatem suam absolutissimam, & ve-
ram, formauit intellectum agentem, & for-
mando huiusmodi creaturam primam, con-
templatus est vnitatem ipsam propriam, Qua-
propter intellectus factus est absolutus, &
creatura princeps. Cui adhuc ipsum ens v-
num, vere infundit vires plurimas, & maxi-
mas, vb quas habet potentiam seruandi alias
substantias creatas. Quoniam etiam creatus
est ab eodem ente uno uero, ut essentia im-
mota, absolute, ac dein ipse procreauit ani-
mam immotam, Quæ cum fuerit causata ab
intellectu creato, non fecit opus immotum
æqualiter, sed totum mobile, quod simula-
crum dicitur, Ideoq; alterabile & infirmum,
Nec enim motus cadit in rem æternam, alio-
quin opus, foret melius operatione, quod est
absurdum valde. Anima enim uero factura ali-
quod opus, speculatur suum principium, a
quo roboratur illustraturque, & recipiendo
illud. mouetur sursum: faciendo autem simu-
lachrum mouetur deorsum, qualia sunt sen-
sibilia, & naturalia, verbi gratia elementa
& plantæ atque animalia. Ac inter huiusmo-
di substantias ita pernumeratas, nulla poste-
rior existit sine priore. Pendet enim ab ea,
sic namque generabilia pendent ad anima hu-
mana. Siquidem hæc expanditur in omnes
substantias inferiores, vt plantas quarum na-
tura existit opus eius, vt ad quas descendit
figuras, impressura secundum desiderii impetu-
m, progrediens vsque ad particularia, &
ignobilia Anima igitur, quatenus est simula-
crum intellectus agentis, non auertitur ab in-
tuitu in eum, aliter tamen auersa descendit ab
illo bono principali creato donec attingit in-
firmum, & ob id relinquitur etiam ab eo. Et

quaquam adhuc faciens talia; agat aliquate-
nus bona: sunt tamen hæc ignobilia compa-
rata ad entia superna mundi intellectualis. A-
nima autem operatur hæc, obsequendo appe-
titus sensitiui uoluptatibus, Apud quem parti-
cularia sunt bona, ut pote illi contermina. Si-
mile enim letatur ex suo simili. Penes vero in-
tellectibilia maiora excelsaque talia infima,
& minuta sunt ignobilia.

*Quod anima constituit gradus rerum, quodque
omnia reuertuntur ad Deum.
Cap. VIII.*

A Nima quæquam fecit naturalia, sensibilia
que simul contermina, constituat illorum
singulis gradus proprios, secundum rationem
rectam, quare tamen non potest transferre
rem unam a gradu stato ad alterius, Ac licet
omnia naturalia facta sint bona, & in ordinem
digesta, tamen eorum series est infra ordinem
intellectibilium superiorum, & nobilium,
qualia impossibile est cadere sub defectum,
cum sint recta semper. Siquidem profluunt ab
Autore principe, Inferioris autem ordinis entia
patiuntur defectum, quoniam producta sunt
ab opere intellectus agentis, uidelicet anima,
Cuius pars uegetatrix, ut plantaria, est ignobi-
lior, Siquidem ignoraminor, quare descendit
donec insit corpori cuidam minimo, & vili,
Pars, uero, quæ inest bruto, est nobilior uege-
tatiua, quoniam est sensualis, Pars autem quæ
inest homini, est adhuc honorabilior sensitiua
immo honoratissima, cum sit cogitatiua, &
intellectiua, vsque eius sensualis est affinis in-
tellectuali, sic etiam uis progressiua. Vtraque
enim directione intellectus utetur. Porro a-
nimæ plantariæ uirtus maxima, subsidet ni ra-
dicibus. Cuius argumentum, quod inciso
ramusculo uerticali vel ramo brachiali, ne-
quaquam arbor arefcit, excisis autem radici-
bus moritur. Quod si quispiam hic querat
an ipsa anima plantæ, excisis radicibus, sepa-
ta corrumpatur? dicitur, quod redit ad regio-
nem propriam, quæ est in orbe intellectuali,
a qua nunquam amplius recedet, sic etiam
quando corrumpitur in bruto quæpiam ani-
ma sensualis, peruenit ad mundum intelle-
ctualem. Siquidem intellectus est receptorium
animæ, a quo nunquam deinde abibit, alio-
quin anima non foret alicubi. Quod si de-
tur igitur erit sursum ac deorsum, & vbi-
libet citra diuisionem, Neque uero diffunditur ut
ens vniuersum, alioquin occuparet omnia
loca. Neque item anima ascendens peruenit
ad supremum orbis intellectualis, sed enim
subsistit in consinio utrisque mundi, ut sub-
stantia

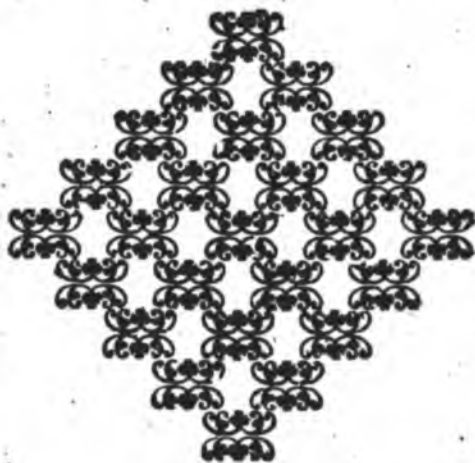
stantia fere media inter sensuales, & intellectuales. Ac rursus si libeat, cito facilius descendet ab illo orbe superiore, in hunc inferiorem, quam ascendat ab hoc ad illum. Intellectus agens autem, & anima, cæteræque substantiæ intellectibiles, perpetuæ, idcirco non corrumpuntur, quoniam fuerunt creatæ ab autore primario, absque pluribus mediis. Naturalia autem & sensibilia alterantur, corrumpunturque, quia sunt facta a pluribus intercausis causis, videlicet intellectu, & anima. Quorum tamen naturalium quædam sunt longeuiora, quam alia, atque hoc secundum distantiam maiorem minoremve ab autore primario: &

secundum numerum plurem paucioraque intercausarum. Cuius enim media sunt pauciora, est longeuus, cuius plura, est breuius. Atque unum etiam scitu est oportunum, quod naturalia omnia sunt inter se quadam pendencia, unius ab altero, ordinata: quorum quando corrumpitur posterius, reuertitur ad proximum prius, donec perueniat ad cælos; deinde ad animam uniuersalem, Postea ad intellectum agentem, in quo omnes aliæ creaturæ existunt, quique existit in autore principe, qui est verbum creans, ad quod omnia tandem reuertuntur, sicut pluries repetiuimus, Ab illo enim creata sunt, in illoque persistunt.

SCHOLION IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

Cap. 6. Vult intellectum agentem creatum, fore principium, aliorumque creatorem, seruatoresque quod est falsum.

Cap. 7. expresse vult animam causatam fuisse ab intellectu creato, & quod generabilia producantur ab anima humana.

LIBER QVARTVSDECIMVS QVOD INTELLECTVS AGENS : ET ANIMA

VNIVERSALIS, CREANTVR
in momento, quodque non
sunt potentiales.

CAPVT PRIMVM.

Omnia alia entia creata, ut
prædiximus, consistunt in
intellectu primo: Quem
Auctor princeps fecit, con-
stituitque principium il-
lorum, & pro Auctorem
substantiarum multiformium.

Inseuitque idem Auctor primus rationes for-
marum animæ uniuersali, quas & intellectus
in suo gradu perfectas non successu tempora-
rio, sed unico momento produxit in actum;
Numquam autem intellectus agens & anima
uniuersalis, fuerunt prius in potentia quam in
actu, quoniam Deus perfecit illas essentias ab-
solutas, ut pote futuras causas reliquarum
creaturarum. Falsum adhuc & impossibile est,
quod intellectus agens præfuerit in potentia,
ob hanc rationem, Quod non minus continet
non ens quam ens, cum sit substantia effectrix
utriusque, quod est essentia potentialis. Quo-
niam si ens, dicatur forma materialis, & com-
positum ex materia, & forma; non ens autem
materia informis, quodque horum trium non
superfit medium. Intellectus non est aliquid
ex his, si namque foret ens; ita dictum, seque-
retur quod aliud tale ens foret prius intelle-
ctu, sine quo non existeret, quare non esset v-
num absolutum. Quod si detur ut intellectus
sit non ens sic appellatum, non tamen separa-
retur ab aliquo illorum duorum. Quod si con-
tingat, intellectus is non esset intellectus.
sed intelligibilis. Neque autem res intelli-
gibilis est intellectus. Sed quatenus est abstra-
cta, comprehenditur ab ipso. Quare cum proba-
tum fuerit quod intellectus est principium

omnium entium, sicut prædiximus, impossi-
bile est, quod huiusmodi non ens, aut ens, etiam
quale est forma, contineat ipsum, aut sit res po-
tentialis: Sed. n. abstrahitur a cunctis talibus,
Intellectui igitur agenti in serie creaturarum
succedit anima uniuersalis, cum hæc appetit
suo ascendat ad eum ad suscipiendam propria
perfectionem, Videlicet influxum luminis ab
intellectu, Atamen scias quod neque an ima
adeo proximat intellectui, per receptionem in-
fluxus ab eo, ut queat imitari & intueri eundem,
neque item anima extenditur in speculatum in-
tellectus agentis, sed vnitur ac sublimatur val-
de, Non etiam animæ, ob id, deest lumen ab
intellectu oportuna, Siquidem anima sic
attingens eum, adipiscitur perfectionem, quie-
temque ac consistentiam. Cuius exemplum
dedit Plato dicens Intellectum esse tanquam
punctum indiuisibile circuli continentis an-
gulos & costas, adeo quod omnes lineæ ori-
tur ab eo, & existant in eo. Circulus quoque
est aliquid circumtenens interstias formas.

*Quod homo intellectibilis sit simul cum omnibus
perfectionibus ab Auctore primo. Cap. II.*

Auctor primus: creauit hominem intelle-
ctuale cum omnibus proprietatibus oportu-
nis simul uno momento, non earum vnâ prius,
& alterâ posterius, neque successu temporario;
quali hominem sensibile. Quare et homini in-
tellectuali omnes perfectiones conuenientes
primo affuerunt, neque posterius additur illi ali-
qua ut aduentitia, sed. n. est in orbe superno
purus & absolutus. quæque adhuc illi conditio
L primitus

primitus attribuitur, nunquam postea aufer-
tur. Alioquin si homo intellectualis additicias
perfectiones sigillatim pluribus momentis su-
sciperet, foret generabilis & corruptibilis.
Præterea quæ prius diminuta admittunt ad-
iunctionem, fiunt ab agente diminuto, & mo-
rario, quale est natura, hæc uero orbis super-
ni proueniunt ab Auctore absoluto, puro etiã
supreme. Et momentario ex consequenti a-
gente. Adcirco formæ illæ sunt perfectæ, & pu-
ræ, atque ob id quoque pariter probæ, Siqui-
dem non enumeratur quæpiam inter illas, nisi
firmitatem existendi habeat. quodlibet au-
tem cadens sub generationem corruptione-
que, est ab efficiente temporario, a quali natu-
ralia cum sint, principium licet eorum fuerit
perfectum, sunt generabilia & corruptibilia.
Quod cum sit, de illis querendum est quid sit
seorsum prius, deinde propter quid sit. Quo-
niam ex duæ rationes queritæ non extiterunt
simul. Substantiæ uero perpetuæ fuerunt pro-
ductæ sine consultatione, Siquidem ab Aucto-
re perpetuo minime cogitante. Quoniam is
est supreme perfectus, qualis neque auctione;
neque mutationem patitur. Quod si quæpiam
obijciat quoniam agens primarium, potuit fa-
cere aliquid, ac deinde addere aliud melius
perficiendo. Respondemus, quod si illud ens
creatum fuisset prius depositum uno modo,
deinde adderetur aliud bonum, sequeretur,
quod primo non extiterit bonum perfectum.
Id autem non conuenit agenti primo quod
efficiat quodpiam opus bonum non perfectum,
quandoquidem ipsum est bonum primarium
ac supremum, cuius operi, cum sit proximum
ei, non debet quicquam boni conuenientis
semper deesse,

*Quod anima in orbe superno habet vim sen-
tiendi quandam. Cap. III.*

Amplius substantiæ orbis superni uirtus
quoque sensitiva inest. Siquidem in eo
existunt, quæcumque hic sunt in materia, sed
ibidem depurata supra materiam, ut uerbi gra-
tia, substantia aut scientia: similiaque existunt
illuc sub specie primaria. Non enim certe ali-
quid perfectionis eis deest, neque existunt for-
mæ priores contempnæ quam sint imperfe-
ctiores. Non etiam illis, aliqua est forma reli-
qua membri alicuius animalis cuius simula-
crum non imprimatur materiæ, ad quod nul-
lum agens alterat materiæ, nisi talis species
superna superformet eandem. Quare quando
quispiam querat per quod efficiens factum
est hoc membrum? puta manus, aut oculus.
Respondemus quod per formam illam intel-

lectualis mundi in quo sunt omnia: Si rursus
dicat aliquis quod tanta imitatio, in sit anima-
ti, quanta, satir facit ut se tueatur a noxiis, Di-
cimus quod licet hoc uerum sit, attamen sub-
stantiæ terrestres seruantur a forma primaria
orbis excelsi, quatenus omnia inferiora exi-
stunt in causa sua, anima uniuersali, quæ est o-
ptima, & fere, & par ipsi esset proxime Deo.
Quæ cum talia sint uidelicet, quod omnia exi-
stant in ista forma intellectuali, anima scilicet
uniuersali, uis igitur sensitua non abest ab a-
nima huiusmodi, quamuis existat in orbe su-
perno intellectiua absolute perfecta talis ab
intellectu agente, puro ac perfecto undique,
utpote opere proximo Auctori primo. Anima
autem intellectualis superest in orbe princi-
pali supremo, parium perfectionum quot na-
cta exiit in infimo. Quia causa eadem omni-
repens ibi indiminutam seruat. Quare homo
illuc non existit tantum intellectiua, sed etiã
sensitive. Neque ideo habet uim sentiendi, ul-
tra intelligendi potentiam, ut sit aptus gene-
rationi, sed quoniam in eo statu ambæ istæ
perfectiones sunt opportune. Et si huic aliquis
subdat quod anima in orbe superno fuit sen-
situa in potentia, in regione autem genera-
tionis facta est sensitua in actu, quoniam sen-
sus est uis receptiua sensibilis, dicimus id esse
falsum. Siquidem in orbe illo superno non est
aliquid sensituum in potentia, ut conuen-
runt in hoc archiepiscopi Babilonij: Contrarium
namque absurdum foret. Et quod animæ po-
tentia actuetur hic inferius, cum descenden-
do potius ignobilescat, ut quæ fiat aliquo
modo corruptibilis. Cui accedit quod si ani-
ma in regione intellectuali non sentiret, qua-
nam ratione discerneret sensibilia, ab aliis in-
sensibilibus.

*Quod sit homo quidam simplex, quidam
autem compositus, & quid sit uterque.
ac quod homo simplex quidam
supernus, quidam
infimus.*

Caput IIII.

Exposituri statum hominis intellectibilis
queremus qualis sit homo sensibilis, quem
cum impossibile sit perfecte cognoscere, quo
modo contingit intelligere illum orbis su-
perni, & forse cogitatio hic pronebens di-
ctat hunc hominem esse illum, Statuentes
igitur exordium probationis querimus, an
homo sensibilis sit idolum animæ particu-
laris ultra illud idolum animæ uniuersalis,
per quod homo est animal, an uero anima
uniuersalis sit homo, Anima uero particu-
laris quæ operatur in corpore non sit homo,

Et

. Et sic homo fit Animal rationale, non aliquid compositum ex Anima & corpore, neq; ipsa anima coniuncta cuidam corpori. Quare cum definitur homo inferior quod est compositus ex anima rationali & corpore, impossibile est hunc hominem esse similem illi superno, quem uocamus intellectualem: formalemq; . Ideo quoque talis definitio non erit omnino uera, sed tamen uerisimilis, quia non caret principio essentiali hominis, uidelicet forma perquam est Ens. Quod cum sit, ea definitio nondum est hominis uerisimplicis, formalisque, sed compositi. Oportet autem compositum defini non solum per formam, sed etiam & per materiã. Simplex uero defini per solam formam satis est, & sic homo uerus definiendus est per formam tantum, per quam est homo, quæ est inseparabilis & necessaria, ut dicatur homo est animal rationale, ubi animal ponitur pro uita, quæ non inest absque anima infundente. Totus homo autem diuiditur in corpus & animam quæ est forma. Vnde non euitatur quin homo proprius, aut sit anima intellectiua, aut sit opus eius. Et si detur primum, sequeretur quod homo foret anima intellectiua, ingressa etiam corpus præter humanum. Hoc autem est falsum. Siquidem non contingit animam esse sub hoc nomine, nisi cum fuerit in corpore humano, quali nunc inest. Quod cum sit ita, quid uetat hominem dici semel, compositum quoddam ex anima & corpore, iterum autem animal rationale, seu rationem, id est opus animæ rationalis, impossibile enim est tale opus fieri ab alio agente. Namque ut rationes agentes in granis seminariis, arguunt ea singula non esse sine animabus singulis propriis, ac uice uersa animæ in eiusdem granis arguunt rationes agentes uitam coinelle. Neque mirum cum hæ sint opera animarum uegetatricium, sic autem etiam animæ sensuales illustriores: manifestioresque & adhuc rationales se habent, quod illis tanto potius insunt huiusmodi rationes agentes uitam. Quare anima rationalis antequam insit corpori, secundum illam definitionem formalem, fuit homo proprius. Cum autem inextiterit corpori, formauit simulagrũ alterius hominis, uidelicet sensibilis, quale pro uiribus aptauit ad similitudinẽ hominis ueri, ut qui fingit figuram corporis humani, pro facultate imitatur illum, & sicut huiusmodi effigies est similitudo quidem hominis, sed ignobilior, quoniam non habet condiciones hominis, scilicet uitam. Non enim eius uim progrediendi, neque aliam potentiam. Sic iste homo sensibilis, cuius forma est anima rationalis imperfecta, est exemplar, illius hominis primi, diuini, & ueri, & anima quidem conata

est ad similitudinem lamine. Hominem homini uero quoniam indidit illi rationes hominis primarij, sed imperfectas, utpote paucas, particularesque. Homini, & enim primario insunt Potentes sensus illustresque & perspicui, longe magis quam huic qui existit figura illius.

Qualem oportet esse hominem infimum ad speculandum supernum.

Cap. V.

Oportet quod uir speculaturus hominem ipsum primarium, ac uerũ, sit probitate magna ac dignitate insignitus, quodque habeat sensus potentes, ne offuscetur, quando ab homine superno exoriuntur radij illustres in eos, Siquidẽ homo primarius, ac uerũ, est lumen clarum, in illoque existunt cunctæ rationes humanæ insignes. Atque is est homo ille, quem Plato definiuit, nisi quod adiecit definitioni præscriptæ, dicens, homo est animal rationale, id est uita seu anima rationalis, cui seruit corpus, opus proprium, huic namque animæ, corpus quidem seruit primo, Animæ autem diuinæ nobili secundo. uidelicet per mediam animam sensualem, quam comitatur rationalis, quæ dat uitam potiorem, Neq; ob id descendendo ex orbe supremo, ad infimũ, sed infundendo. Quoniam anima rationalis non delabitur ex illo intellectuuali in hunc, sed cogiungitur isti animæ, quæ pender ab ea. Idcirco etiam ratio huius hominis quãquam: Sit imperfecta, tamen sublimata per ortum ab illa excelsa, unionemque cum eadem fiet ualidior. Hac de causa, dixerunt nonnulli quod animus particularis est pars animi uniuersalis.

Quod in orbe superno sunt etiam sensus, sed meliores.

Cap. VI.

Siquærat quidam, quonam modo contigit animam sensitiuam existentem cum sensibus nobilioribus in regione superiore, deinde existere in infima & ignobili. Dicemus quod sensus in excelsio orbe inexistentis, substantiæ intellectuuali nobili, est dispar sensui huius ignobili, propterea quod illic est altior. Siquidem unus sensus excedit alterum, sicut unum sensibile aliud: unde quoque sensus hominis infimi pender a sensu hominis superni coniungiturque illi, & ob id etiam hic homo, acquirit sensum ab illo, ut hic ignis iungitur ipsi alto, profluitque ab illo. Porro sensus etiam inest animæ ibidem

L a existenti,

existenti, quoniam sunt illic corpora uniuersalia, ut hic particularia. Atque anima sentit illa superiora, sicut homo ista inferiora, qui est secundarius, utpote simulacrum primarii. Homo item hic corporalis magis sentit, ille uero spiritalis, magis intelligit. Cui primario cum insint rationes agentes, adhuc immitit lumen suum hominum secundario: atque etiam tertio mundi infimi. Quod cum sit, homini corporeo inest operatio utriusque prioris cuius est figura. Idem enim agit aliquod opus hominis rationalis, atque aliquid intellectualis, licet utrunque imperfectum ac minus, quandoquidem est simulacrum, & alterius etiam simulachri. Iam igitur probatum, quod homo primarius sentit altiore sensu, quam infimus, & quod superiora non suscipiunt influxum ab inferioribus, sed uice versa inferiora a superioribus, siquidem pendunt ab eis, cum sequantur eadem in qualitatibus subsimilia. Quare hic homo, sumit robur a superno: & quamquam etiam sentiat non tamen pariter ut ille, qui sentit pure, ut pote altiora. Illic namque uisus prospicit uniuersalia, hic uero particularia, propter imbecillitatem. Ille amplius extat ualidior, quoniam incidit in obiecta illustriora, & insigniora. Qui corporeus existens imperfectus, ut qui intuetur ignobilia, & minima, quæ sunt idola illorum superiorum, quare huiusmodi homo intellectualis est robustus, & habet sensum qualem diximus.

*Quod in orbe superno sunt etiam formæ
brutorum. Cap. VII.*

SI quispiam querat, cum iam dictum sit, quod sensus in nobis infimus, procedit ab excelso, quid dicendum in cæteris animalibus, quoniam modo uidelicet Deus illa produxit? an cogitauerit primo formam equi, aliorumque brutorum, & deinde produxerit in hoc orbe sensibili, non autem in intellectu? Respondemus, quod antea probauimus rationibus suffecturis, demonstrando, Deum creasse omnia absque consultatione. Siquidem prius mundum sublimem, imposuitque illi, sine cogitatione omnes formas perfectas, & puras, ut pote productas cum essentiis propriis citra accidentia, postea uero creauit adhuc hunc sensibilem, ut simulacrum tantum illius incorruptibilis. Quod cum ita sit, quando creauit equum, aliud ue brutum in orbe superno, in quo puro ac perfecto collocauit omnes species animalium altiori modo; non creauit bruta illic tantum, sed etiam hic infima. Alioquin eius uis creandi, defectum pateret: hoc autem non est, quoniam nulla uir-

tus potest extendi ad omnia, nisi prima potentissima omnium, creatrixque aliarum, quæ nec defertur ad locum, nec clauditur loco, cum sit infinita. Quando autem obiciat aliquis, quod animalia rationalia existunt in orbe intellectu, cum sint nobilia; sed quis potest opinari, quod multitudo brutorum irrationalium etiam ibidem sit & maxime ignobilium. Respondebimus rationem huius esse, quod autor primus est unus omnino, essentiaque illius, quæ est eadem cum existentia, ut pluries diximus creauit mundum intellectualem, unum, sed quoniam dedecet, quod unitas creati sit equalis unitati creatoris, nec enim sunt eadem. Cū ita sit, creatum primum; deinde creat plura. Siquidem est posterius create, quod est unum omnino. Nec enim est prius, neque etiam æquale, quare non est quoque æqualiter unum, igitur plura. Vnitas enim immediate repugnat pluralitati, quoniam unum est perfectum, & plura sunt imperfecta, Quod si subditur pluralitati, existit ad minus duplum, omne autem unum, ex duobus impossibile est, quod sit unum absolutum. Quanto autem minus contingit, quod duo sint unum, ut eorum singulum. Inuenies namque in dualitate, primo motum, ac quietem, & quauis insit ei intellectus, non tamen is est illi vnus abstractissimus, a quo procedunt omnes alii, & per quem omnia intelliguntur. Sed est plurificatus, ut multi alii intellectus, quorum anima est magis plurificata, quæ inter eos existit, non ut una separata, sed ut animæ omnes. Vtpote in quo constat potentia intelligendi animabus singulis, quoniam sola hæc est perfecta. Et cum ex animabus una, uidelicet rationalis sit in orbe superno, neque etiã ambigitur, quin reliquæ existant ibidem, & cum tales sint illic immateriales, quod eorum animalia, quoque sint immaterialia. Quare probatum, quod mundus excelsus, habet formas plurimas animalium omnium.

*Solutio obiectionum quarundam, & questionis
vnius. Cap. VIII.*

SI quidam obiciat dicens, quod possibile est collocari animalia nobilia in mundo nobili, sed animalia ignobilia impossibile est: qualia sunt rationabilia, quoniam si animal rationale est nobile, igitur animal irrationabile existit ignobile. Quod si sit autem nobile in loco nobili, ignobile non est ibidem, sed in ignobili. Quomodo enim continget, quod in intellectu existat, quod non sit intellectuale. Dico autem intellectum mundum supernum, quia is totus est intellectus, Siquidem in eo, & ab eo sunt intellectus. Responde-

pondemus premitentes exemplum . Quod sicut homo infimus non est per similis superno , quoniam ille non cogitat , sed est prior cogitante , sic etiam bruta hic existentia non sunt per similia illis sublimibus , quæ sunt valde nobiliora . Et si subderet aliquis , animal rationale nobile hic cogitat , alia autem non cogitant , quare igitur hæc omnia sunt ibi in intellectu . Dicimus , quod intellectus illic est varius . Siquidem humanus , est supra brutale , Quare etiam nihil ambiguum , quod cogitatio hominis differat a cogitatione bruti , inueniunt nanque cogitationes etiam brutorum plures rationales , quando cogitativa est intellectus suus , pro brutis singulis , perquam discernunt , sensu comprehensa . Sed enim cogitativa hominis , rem sensu perceptam porrigit intellectui , qui confirmans admittit eam . Inconfirmans autem abiiciet . Et quandoque flexus ad sensum confirmabit , regressusque iterum ad se , ruminat secum pluries , donec rem veri manifestam crediderit . Quod si adhuc aliquis quærat , cur cum sint brutorum utrorumque operationes cogitativæ , non sunt æquales ? Item cur si rationalitas est causa cogitationis humanæ , non utique homines sunt æqualiter cogitativi . Dicemus sciendum esse , quod differentia cogitativarum inter se , item etiam intellectuum , provenit ob motus vitæ utriusque ; differentes . Idcirco animalia superna , & inferiora fuerunt diuersa , cogitativæque ac intellectus eorum diuersi . Siquidem illa sunt perspicaciora istis . Humanus intellectus nanque , est propinquior intellectibus . Næque quidam est primus , ut diuinus supernusque , quidam secundus ut rationalis humanusque ; infimus , quidam tertius , ut irrationalis , & brutalis etiam infimus , qualis est cogitativa per distantiam ab illo intellectu dignissimo . Animal , & enim rationale hic dictum , est etiam illic rationale . Atque animal hic brutum nominatum illic quoque habet intellectum . Siquidem cogitativa equi secundarii , ibidem est intellectus . Impossibile existit enim quod quis intelligat equum nisi cogitativa equi primarii sit intellectus , Intellectus namque & res intellecta sunt idem , quare intellectus solum intelligit intellectuale . Ac vita particularis non est sine vita absoluta , sic etiam intellectus particularis non existit sine intellectu absoluto , sed est ab illo . Igitur etiam asserimus , quod nullorum brutorum intellectus , existit absque intellectu absoluto . Intellectus autem absolutus , quando inextiterit homini , factus est particularis alterque a seipso . Quando ite inextiterit equo , factus est tum particularis , tum diuersus ab humano : atque in reliquis animalibus . Quoties nanque intellectus descendit toties fit ignobi-

lis , sicque potentia vitalis quanto magis infirmatur , tanto magis infirmatur . Ex qua fit opus obscurum , & ignobile animal . Cui quando ingenium extet imbecille , intellectus competentat . Sicut facit membra valida ad æquipotentiam ut , verbi gratia canibus , quos pro defectu vitæ sic aliquatenus perficit . Siquidem oportet unumquodque animal consequi aliquam perfectionem ab intellectu uirifico , Quod si quispiam huic obiiciat adducens , quod inueniuntur aliqua bruta imperfecta : impotentiaque repellere noxia . Respondemus , quod talia sunt pauca .

Quod omnis forma naturalis huius mundi , habet similem , sed nobiliorem in orbe superno . Cap. VIII.

PRæterea animalia sunt ordinata , & subinde perfecta pro capacitate . Siquidem habent intellectus , & vitas ab intellectu primario , secundum conditionem . Non enim , ut diximus , conuenit , quod creatum sit unum absolutum , & par auctori . Quare etiam proculdubio oportet ut sit unum compositum ex pluribus . Impossibile autem est , quod sit ex pluribus similibus , alioquin alterum illorum foret ociosum , quando sufficeret unum . Vnde sequitur , ut creatum constet ex dissimilibus , seorsum existentibus singulis , secundum formas . Dignitas enim formarum existit secundum nobilitatem similibus animalium sub alternorum . Quare necesse est quod gradus animalium sint duo inæquales . Quorum singulis , ex consequenti inest vis sensitiva , qualis competit . Sic autem quoque ; iste orbis infimus constat ex differentibus . Quarum una est dignior altera , & unaquæque est fere mundus unus , cui in est dignitas conueniens . Quare iis existentibus , reuerfi colligimus tandem , quod omnis forma naturalis huius mundi , habet similem in illo superno , sed nobiliorem . Siquidem hic pendet a materia . Ibi autem minime , ac ista rursus est simulacrum illius . Ea propter inibi extat cælum : ignis : aer : aqua : & terra , & quæ insunt , ut plantæ . Et si quærat quispiam si plantæ sint in orbe superno , ac etiam terra : aer : aqua : & ignis . Quonam modo talia sunt inibi ? Non enim euitatur , quin aut sint uiuida : aut non . Si nanque non sint uiuida , cur hæc indigent illis . Et si sint uiuida quonam modo sint talia ? Dicemus , quod plantæ etiam inibi sunt uiuidæ : quoniam hic uiuunt . Siquidem plantæ inest ratio agens uitam nobilior supra animam propriam , quæ est materialis , cum planta hic sit materialis , & conuenientius est , quod alia ratio insit plantæ supernæ : primariæ : & nobiliori , quoniam hæc ratio inferior

ferior est ab aliqua alia. Rationes nanque istæ existentes, sunt plures particularesque, particulare autem est ab vniuersali. Quare huiusmodi planta composita omnino est, ramus illius generalis. Vnde etiam si hæc planta sit uiuida, quanto magis illa superna, quæ est primaria, & vera.

Quod terra infima est particeps uitæ, ac tanto magis superna. Cap. X.

Vtrum terra superno orbi sit uiuida, discutere possimus, cum hæc infimam speculati fuerimus. Quoniam hæc est idolum, & figura illius. Huic enim terræ quædam uita inest, & ratio agens uitam, cuius argumentum est forma eiusdem uariabilis. Siquidem ipsa creascit, & adsimilat, augetque montes, qui sunt natura terrestres, in medio quoque motuum huiusmodi meatus plurimi existunt, & cauernæ, riuique, & alia quædam per animam, quæ tales efficit formas, Atque huiusmodi ratio formatrix terræ: operansque intus, assimilat secundum naturam subteragentem, sibi arborem, atque arbori ramum excisum, quare iis colligemus, quod ratio animæ inest terræ, licet si naturæ, seruilis. quando quidem impossibile est eam non uiuere, & agere opera uitæ. Habet quoque uitam proculdubio. Quod si hæc terra sensibilis uiuit, quanto magis illa primaria. Hæc enim est secundaria exortaque ab illa.

Qualis sit status entium orbis superni. Cap. XI.

Aserimus pariter, quod omnia entia mundi superni sunt illustria, utpote in luce excelsa: idcirco quoque, unumquodque eorum conspicit omnia alia per essentiam suam, ac in essentia alterius. Quapropter etiam sunt ibi dema cuncta in singulis, & in omnibus, & lux quæ exorta est in illis, existit infinita, Ideo etiam illorum quodlibet est maximum, Maiestate cuius potentia est infinita, & purum, ac uice uersa, ut uerbi gratia, Sol illic est omnis stella, & omnis stella est sol etiam, sed quæ excellit supra alias, uocatur sol, quæ uero non excellit, nominatur stella, atque ita quodlibet eorum conspicitur in altero conexistenti, & vniuersum uidetur in unico, unicumque in vniuerso. Ibi quidem est motus, sed occultus: quia non principiat, neque terminatus, nec est aliud a mobili, sed est ipsum met mobile. Atque ibi est quies perfecta, neque illa describitur per motum. Nec enim continet motum. Ibidem quoque sensus existit absolutus. Siquidem non superest aliquid sensu impercep-

tibile. Atque etiam unum quod ibi existens est firmum, etiam terra. Nec enim existit, qualia huiusmodi sunt infima, ac est quidem superna substantia similis infimæ congeneri, sed excellit gradu. Neque uero adhuc est quisquam locus superior in quo existat, quoniam subiicit sibi eum, & exaltatur supra eundem. Similiter autem intellectus, & cæli uisibiles, ibi se habent, & lumen syderum ac lux eius superior. In speris nanque unum quodque eorum locatur extra alterum: existitque in parte sola nō toto, Non sic partes cælorum spiritualium quarum unaquæque est pars & totum. Quando & enim uideris partem perspicies totum, & cum uideris totum perspicies partem, Visus nanque latus in unam partem propter subtilitatem ac celeritatem penetrat omnia, ut uerbi gratia Siquis circūspiciens terram, introspiciat omnia intima. Speculatio, item mundi superni nō fatigat intellectum saturitate fastidiose afficit. Siquidem nullum patitur defectū. Ac speculatur, inibi non tantum intuetur partem unam, sed omnes, quæ sunt optimæ, quibusque lætatur. Si nanque aliter conspiceret tantum partem unam, illa neque foret optimam, neque lætificam. Essentiæ præterea illic existentes sunt incorruptibiles, & indeficientes: neque ut solet alia conspiciens, istas amittit desiderium conspiciendi, sed quanto magis speculatur, tanto magis desiderat & admiratur, neque intueri lassatur, uerum subinde plus roboratur. Substantias quoque inibi existentibus nō inest uita laboriosa, afflictuosa uel sed enim suauis. Siqui dem sunt puræ ac immateriatæ.

A quo creata sunt entia orbis superni, & quale sit uerbum diuinum. Cap. XX.

Huiusmodi item entia orbis superni fuerunt creata ab illo uerbo primario, quod est substantia princeps. Neque uero ita, quod ipsa essentia prius: posterius autem eius intellectio producta sit, uelut in substantiis secundariis: Sed enim ambæ simul concreatæ sunt, namque intellectio sui met, est ipse intellectus. Addo tamen, quod intellectus intelligit se ipsum primo, secundo autem intellectionem sui propriam: ut planeta Iouialis reflectitur ad substantiam suam inter cælestia, quæ & terrestria sunt simulacra, & figuræ impressæ a supernis. Idcirco illa sunt disposita qualitibus admirandis. Quas non penetrant nisi uiri sanctissimi: conati multum contemplari talia. Præcipue autem uerbum sapientię diuinę existit, potentissimum omnium, unde maiestatem eius utpote principis, & uirtutem: quisnam comprehendere ualeat? Ac intueri ueram essentiam eiusdem. In quo uerbo omnia sunt conspica-

conspicabilia: & a quo potestas creandi ducitur. Hoc enim verbum est virtus actusque princeps: proximus succedenti creato primo, quod deus est causa una omnium aliarum creaturarum, intellectibilium: videlicet immediate: perque istas medias sensibilibus quilibet, utrumque omnes contingunt in intellectu agente creato illo primo: suntque opera illi proportionata: ipsa autem intellectus agens, est opus auctori supremo proportionatum in quem intellectum adhuc uniuersaliorem speculando conuersus sublimatur: & fit causa uniuersalis procreans omnia alia subsequenter digesta entia.

Quomodo orbis supernus intelligatur a nobis: qualisq; sit scientia intellectus agentis. Cap. XIII.

ET nemo quidem valet introspicere orbem supernum, nisi qui intellectum preualens, sed aut sensus. Quique assidua mentis speculatione est sciens non per rationes exemplares, signaque indicativa more dialecticorum. Non autem ita minime quidem speculati pulcherrimum illam luculentam: quia sensus super dominatur nobis: Neque credendo aduenimus, nisi corporalia entia, unde etiam opinamur, quod non discimus nisi deducendo conclusiones ex principis pluribus suppositis. Quod tamen non est verum, in omni disciplina etiam hic habita: quoniam principia, euisdentia, discuntur ab ipso, quod ex aliis deducione profertur: ut etiam ipsa prima: Quamquam magis, quod superiora intelliguntur non ex principis consilia. Verum sibi absolute perignitur utitur omnino ab ipso errore: & fallacis. Si quidem non per medium: quoniam quod sit talis simplicis non admiscetur illi quicquid est in accidentibusque, quod contingit reseruitur, quod non vere percipiuntur. Qui ergo habita, quod mundus supernus sit talis, qualem descripsimus, auersus est ab illo: Quando autem aliqui nostrum, adepti simus victoriam animæ: manifestamus eum ita se habere. Ac iccirco rursus dicimus, quod Rex Babylonie conspicitur more orbem illi: dein memor retulit: inibi non esse aliquid in aliquo, Neq; explicuit id sed: dimittens narrationem corruptam: ad quam absolunda aggredimur. Quod omnia sunt per aliquam scientiam acquisitam, aut cogenitam: & quod scientia acquisita imitatur naturam: quatenus sciens dirigitur ad assimilandum naturæ aliquid. Scientia autem congenita connaturalisq; est multiplex: sed unica: quod si talis insit intellectui agenti: primatque, per se inest: nec potest eam ex alia priore discendo acquisitam fuisse.

Siquis autem querat utrum huiusmodi dignitas inest huic intellectui preponato. Dicimus quod a natura eius propria: illicque sitentes non progrediemur ad aliam rationem, Et enim si quis neget scientiam intellectus agentis esse illi connaturalem. Redarguentes dicimus, quod alioquin si intellectus acquisisset scientiam suam: aut per aliam altiorementendisset, aut per essentiam propriam, quod est impossibile: neque enim intellectus agens est factus talis, essentia a uerbo diuino, ut sit scientia sua: ut uerbum ipsum. Scientia enim intellectus agentis, est qualitas in eo: non substantia. Scientia namque uera est substantia scientis: ac substantia uera est scientia: atque hæc scientia uera, inest ipsi substantie primæ a se ipsa: iccirco quoque nulla substantia carens scientia tali, est substantia uera: & possunt esse substantia particularis.

Quod enim supernum non est, nihil essentialiter altera: et propter quid. Aegyptii uis sunt litteris, Hieroglyphis.

Inter entia mundi, superiorum illam, est nobilissimum substantialiter, in omnia sunt illic secundum formam optimam, sunt forme imperitantes animo architecti, esse etiam super partes, que differunt ab effectu uerbi gratia figuris patris inscriptis: iccirco etiam huiusmodi formas supernas uocantur, præcipue exemplis, quales Plato narrat esse substantias essentialis inferiorum. Sapientemque Babylonie, & Aegypti acumen mentis, introsperunt intellectualis mundi species, complexi scientia aliunde tradita: vel ex seipsis inuenta: quam etiam professione ipsa sibi nondicantur. Siquidem enarratur aliquid utebatur doctrina intellectuali non autem humanaria: ut nonnulli alii, qui consulentes eos, adhuc non sibi uis satis firmiter discere ex sententijs locutione redditis: Conceptus animorum acceptos scribebant, uti oculata fide legimus, in lapides per figuras: idem in omnibus scientiis artibusque facientes: quos locabant in templis, tanquam paginas perlegendas; itaque aderant pro libris eis utensiles: Quod fecerunt, ut indicarent, quod intellectus agens immaterialis creauit omnia secundum propriam essentiam, cuiuslibet rationem similitudinemque: quale optimum fuit pulcherrimumque documentum: per quod utinam etiam indicaretur qua ratione attingerunt formas illas mirandas, & absconditas: Sic enim illorum factum esset laude dignius, qualis conditio paucis uiris contingit.

Quod

*Quod cur entia superna sint facta talia, non est
quaerendum: & quod Deus creando
non utitur cogitatione.*

Cap. X V.

Quom scientia Aegyptiorum de supernis rebus sit admitando: quanto magis igitur sapientia principis creatis huiusmodi substantias in supremo orbe. Neque explorandum propter quid entia ista fuerunt producta talia, quoniam ipsa existunt summæ rationes dignitate: essentiaque meræ quas plures Deus creauit absque cogitatione. Neque pulchritudo inferiorum est absoluta: quoniam hæc facta sunt ab agente respiciente rationes illas perpetuas prænarratas, quæ recesserunt ab autore primo, præter cogitatam alterius rationis pulchritudine. Et enim quis non admiraretur virtutem essentia in illo ente nobilissimo, & supremo: quod creauit omnia alia, absque consultatione, ac secundum essentiam suam: cuiusque principatus est ratio rationum: Neque ob id essentia ipsa indiget respectu exploratorio, talium, namque externæ pulchritudinis. Siquidem sua sibi satis est principatus. Quod imitatu etiam maiorum dicimus: qui concorditer asseruerunt hunc mundum fuisse factum, non a seipso neque secundum accidens, sed ab architecto sapientissimo nobilissimoque: & abstracto ab omni ratione creata. Rursus tamen nobis quaerendum in fabrica huius mundi, an agens præcogitauerit in seipso cuncta agenda. An item cogitauerit singula: creando primo terram orbis mediâ: secundo aquam superiorem: tertio aerem altiorem aqua; quarto ignem sublimiorem aere: quinto dein uero cælos continentes omnia. sexto postea plantas, & animalia diuersa specie: tamen in animante conuenientia: constituendo membra exteriora, & interiora pro modo conuenienti operationibus. Imprimis igitur si formæ rerum mundi cogitatae fuissent singula, a diuina mente ad opem

recte facienda: Deus creasset unam earum post alteram, ut exemplarem. Non id autem conuenit auctori sapientissimo & substantiæ nobilissimæ supra alias: neque secundo contingit dicere, quod Deus præcogitauerit in seipso res creandas, postea uero creauerit: Sic enim res cogitatae, aut sunt extra ipsum, aut in ipso: & si fuerint extra ipsum, igitur existerunt priusquam creata sint: quod si fuerint in ipso igitur non indiget illarum præcogitatione: siquidem ipsæ se habentes ita sunt principia. Creauit item Deus rationem cogitaturæ: neque præcogitauerit, alioquin foret processus in infinitum: quod est falsum. Amplius artifex præcogitans operis intentum ad imitationem præcogitati: facit illud per instrumenta: At supremus conditor facturum aliquid, non imitatur creaturam ullam exemplarem, sed creat formam ipsam nouam imitabilem absque alia: neque utitur ad id creatura instantia. Non enim quicquam externum inuenit eum: sed ex uirtute propria facit ipsam. Quare probatum, quod Deus cuius nomen exalteretur: creauit uniuersum absque consultatione, seu cogitatione. Atque improbata est soliditas sermonis adnestatorum. Creauit autem Deus primo substantiam unicam: uidelicet intellectum agentem: cui infudit lumen fulgens omnium creaturarum precellentissimum. Qui intellectus agens proximum est illi huiusmodi lumini potentia, & simplicitate: Per quem istum medium, creatus est ordo supernus constans ex intelligentibus & animabus. Per quem postea nouata sunt inferiora sensibilia, contenta sublimiaque, nisi quod entia orbis superni sunt pura: perfecta & incommixta: alioquin non forent perpetua si essent res solubilia, & coniuncta formæ primordiali usque ad postremam. Hylæ enim formatur primo forma communis: postea recipit elementarem: deinde alias succedentes: unde nemo potest subterpicere illam, utpote formis pluribus occultisque ac insensibilibus circum indutam.

SCHOLIUM IVSSV EIVSDEM APPOSITVM.

Cap. 12. Aperte uult intellectum creatum, a uerbo diuino, esse causam omnium aliarum creaturarum. Et in cap. 17. simile, scilicet. Quod orbis supernus creatus fuerit per medium intellectum creatum, quæ sunt falsa iuxta annotata in principio.

PLATO EXOTERICVS

Platonem mysticum uocauimus, sicuti & Aristotelem libros eos, de quibus habitus est actum, Aegyptiam, & Chaldaicam, Mysticam, philosophiam continentes. Quoniam eos, ille

in archanis docuit, iste ex illius ore & descripsit, & in archanis diu detinuit. E contra Exotericum Platonem dicimus, dialogos ab eo scriptos & promulgatos. Qui pro suis & sunt olim habiti, & pro suis etiam nunc circumferuntur. Quos tamen ipsomet, videtur, suos esse negare. Quando nimirum epist. 2. hac scribit. Δια ταύτα οὐδ' ἔγωγε ἔγραψα, οὐδ' ἔτι σύγγραμμα Πλάτωνος οὐδ' ἐν, οὐδ' ἔσται. Ἰὰ δ' οὐ λέγεται, Σωκράτους ἔτι, καλοῦ καὶ νέου γεγονότος. Ea propter, nihil unquam ego de his scripti. neque est scriptum Platonis vllum, neque erit. Quæ uero nunc dicuntur Socraticis sunt, dum probus iuuenis esset.

Et hoc idem, epistola septima confirmat. Οὐκ οὖν ἐμὸν γέγραπται, οὐδ' ἔτι σύγγραμμα, οὐδ' ἔσται.

Igitur meum de his scriptum non est, neque fiat unquam.

Sed & epistola postrema, Socraticis esse videtur confirmare.

Ἐπιπένης δ' ἰστορεῖ τὸ ὄνομα Κέβητος γεγραμμένος γὰρ ἔστιν ἐν τοῖς Σωκρατικοῖς, μετὰ Σιμμίου, Σωκράτει διαλεγόμενος, ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ.

Satis nostri nomen Ceбетis. Scriptus est. n. in Socraticis cum Simmia cumque Socrate differens. in sermone de anima.

In Phædone nimirum. Sed duplicem hanc dubitationem, haud magno negotio nos soluimus. Nimirum priorem, quando negat, se quicquam scripsisse; addit. De his. hoc est, rebus diuinis. Quas in archanis, & ipse seruabat; & ab alijs eodem seruari cōpiebat. Itaque priore loco, Cum Dionysius, apud quem fuerat ante, ab eo per Archeædemum quem-

dam mercatorem quæsiisset, maiorem ut videtur declarationem de primi natura, in hæc verba respondet.

Καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦδε, ὁ τούτου τιμωρότερον ἔστι καὶ θεώτερον, καὶ μάλα σφοδρῶς αὐτῷ δηλοῖται, ὑπερὸν οὐ σοφιστικῶν ἀπορρημάτων. ὅπως γὰρ δὴ, καὶ ἔκείνου λόγον, οὐχ ἰκανῶς ἀποδείχεται σοὶ περὶ τῆς τοῦ πρώτου φύσεως. Φράσεις δ' οὐκ ἀδύνατον, ἵνα αὐτῷ ἢ δεικνῶν, ἢ ποντοῦ, ἢ γῆς ἐν πυχῆ καὶ πάθη ὁ ἀναγνώστης μὴ γινώσκῃ. Ἐπεὶ δ' ἐκείνου ἀποδείχεται πάντων, καὶ ἐκείνου αἰτίων ἀπάντων, καὶ καλῶν. δεύτερον δ' περὶ τὰ δεύτερα, καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα.

Et sane etiam de eo, quod hoc est honorabilis, & diuinius, est ipsi valde declarandum. id de quo tu misisti dubitans. Ais enim, ut ipse inquit, non sufficienter tibi demonstratum esse, de primi natura. Dicendum tibi est, per ænigmata. Ut si quid tabella, vel mari, vel terra patiat, qui leger non intelligat. Sic enim habet. Circa omnium regem, omnia sunt. Et illius causa omnia. Et ille causa omnium pulchrorum. Secundum vero, circa secunda. Et tertium, circa tertia.

Mox admonet Dionysium ne hæc ei excidant in vulgus.

Εὐλαβοῦ μὲ τοι, μή ποτε ἐκπέσῃ ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπειθεύτους,

Cave tamen, ne quandoque excidant hæc in homines ignaros.

Ob eas quas ibi subnectit causas. Quod nimirum hæc vulgo ridicula videantur. Et addit. Μεγίστη δ' φυλακὴ, τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμαρθάνειν. Maxima custodia est, ea non scribere, sed ediscere.

Atq; ideo ait, se nihil horum scripsisse unquam. Quod, & secundo loco reperit. Sed quidnam hoc est, uel ueri, uel falsi? Nonne totus Parmenides est diuinus? Nōne fere oēs dialogi aliquid de diuinitate docēt? Sui ne ergo sunt, vel Socraticis, ut ipse affirmat? Ac forte prior locus,

M

Parme-

P L A T O

Parmenidem innuit, in quo Socrates iudicatur, iuuenis, & generosus, de Ideis disputare. Sed hæc ita soluerim. Platonem quo ad Dionysium, & Dionis amicos scriberet, se nihil scripsisse de rebus diuinis, vel nondum scripserat, uel nolebat, id Dionysium scire. Ne cogeretur ad eum libros transmittere, uel aliquid apertius ad eum scribere. Stomachatur enim priore loco, tamquam a se inuenisset, quæ a Platone ei erant tradita. Sed cur ait, Se neque in posterum scripturum? Ut scilicet liberaret se ab illius importunitate, atque incititia. At quo modo ait Socratis esset, & Socraticos sermones. Prius illud, eadem de causa, ne sibi Dionysius molestus esse. Alterum uero, quia Socrates, tum in Phædone, tum in aliis omnibus, præter leges, uel disputat, uel audit. Atque hac de causa, Socraticos appellat; tum ut eos a libris de legibus, in quibus, sub Atheniensis hospitis persona, se ipsum inducit legislatorem, ea appellatione distinguat. Neque uero, etiam si Plato se nihil de Diuinis rebus uel scripsisse; uel scribere uelle neget, dubitandum est, quin sui sint dialogi. Namque eos, a Platone scriptos fuisse, auditores eius sunt testati, uel in primis Aristoteles qui nominatim aliquot sub Platonis nomine citat, ut Phædonem, Rempub. Timæum. Et hos duos, sicuti & eos qui de legibus sunt in Epitomen, perstrinxit. Quod & Theophrastus, & ipse aliquando Platonis discipulus fecit. Et Crantor, qui Xenocratis auditor fuit, primus omnium, ut Proclus testatur commentaria in hoscemet aliquot dialogos edidit. Sed & uiri celebres, qui suo tempore uixerunt, illos, uti Platonis agnouerunt. Scribit enim Athenæus. Protagoram lecto dialogo sibi cognomine, familiaribus dixisse, Platonem optime scire, iam bonum usum. Et Gorgiam, cum Platonis dialogum legisset, adstantibus dixisse. Nihil eiusmodi, se audiuisse a Platone, uel apud Platonem, se locutum esse. Eadem Phædonem dixisse memorat, cum dialogum, de animo perlegisset. Phædo ergo dialogus a condiscipulo Platoni attribuitur, quem Plato Socraticum in epistola uocauerat. Sicuti ergo non est amplius de dialogis, an Platonem habuerint authorem dubitandum: Ita illud palam, ac certum sit, eos a uiuo Platone fuisse emissos, atque ideo ecededomenos, & exotericos, & Encyclios fuisse. Nam quo modo, suum quisque Protagoras, Gorgias, & Phædo legissent, si eos apud se continuisset? Et ipse ad Dionysium scri-

bens de Cebete, ait eum satis notum in se, quia esset in eo dialogo scriptus quo esse animo sermo est habitus. Ergo Dialogus hic, usque in Siciliam uiuente Platone fuerat perlatus. Et Phædrum ipse adhuc satis iuuenis primum, ut creditur, omnium conscripsit. Neque usque ad obitum apud se retinuit. Exoterici ergo hac ratione dialogi Platonis sunt. Sed ratione alia, sunt etiam mystici. Si mystica uti iam uidimus, ea dogmata sunt, quæ archana, & a uulgo abscondita sunt. Nam ut Proclus optime distinxit, Plato in eis de Diis sermonem habet, uel *δι ἐν δειξίῳ* per indicium. uel *ἀπαρακαλύπτως*, sine uelamine, & aperte. Sed sicuti hoc dupliciter; uel modo quo scientiæ tractantur, uel *κατ'ἐπίπνοιαν* per inspirationem. ut in Phædro. Sic & indicio duplici, est usus modo. uel symbolice & fabulose. Decem enim, & forte amplius fabulas, easque mysticas & allegoricas eis intermiscuit. Vel per imagines est locutus, figuras nimirum, mathematicas, & numeros. Idque occultandæ sapientiæ causâ. Videtur enim id studii ueteribus omnibus, fuisse commune; ut sapientiam quidem docerent, sed ita docerent, ut non intelligeretur, sine uiua docentis uoce. Declarant id Aegyptia Hieroglyphica. Zoroastri imagines Dei, cum Accipitrino capite. Oui, ex quo Dij prodirent, Animi alati, & similia plurima. Hebræorum prophetarum mystici, Dei, & Christi typi. Seruatoris quoque parabolæ tam multæ, Ioannis Apocalypsis. Et apud Græcos, Orphei, Pronapidis, Homeri, Hesiodi, atque aliorum poetarum mysticæ fabulæ. Pythagoras, eiusque uniuersa schola, præter forte unum Ocellum, omnia, ut Aristoteles dixit, abscondebant. partim quidem sub diurno silentio. partim per mathematica ænigmata. partim etiam per Symbola. Platō nero qui tot annos in Aegypto commoratus, uix tandem multis obsequiis, forte pecuniis obtinuit, ut quæ de veteri Hermetis sapientia occultabant, sibi aperirent, non putauit, quæ ipsæ multo labore conquisisset, ea uulgo ignaro atque ignauo palam facere. Quod & ipse locis ex epistolis adductis, est testatus, & Aristoteles hic noster mysticus est contestatus, eum nihil de anima scripsisse affirmat, ne eius mentem comprehenderent lectores. Et quando tamen animus, ad scribendum apulit, ita de rebus diuinis scripsit, ut nisi ab iis qui eum audissent, intelligerentur; atque ita & edita erant, & non edita. Quid enim Parmenide, in quem totam suam

suam Theologiam contulit est intellectu difficilior? Quid illa in Timeo, mundi creatio? animarum productio, elementorum constitutio? Quid illa in Sophista, de generibus entis disputatio? Quod item in Philebo duorum primorum finis, & infiniti principiorum obvolutio? Hæc sane omnia, & his alia similia, quamquam scientifice uno e quatuor, modis, scripta sint, attamen ita sunt obscura, ut sine mysticæ huius philosophiæ, quæ edimus ope, nequaquam intelligi recte videntur posse. Idque in causa fuit, ut vetustiores Platonis expositores, quos ad minus 65. adinuenimus vix mentem eius per omnia comprehederent. Donec Ammonius Saccus, in holce, & in Hermetis libros, cum Alexandria viueret circa christi annum CC. incidit. A quo inges postea ingentium Platoniorum cætus fluxit. Qui Platoniam cum Aegyptia philosophia coniunxerunt, & Platonis dialogos præcipuos, eos scilicet, quos mox indicabimus commentariis admirabilibus exposuerunt. Inter quos ipse Ammonius ipsorum caput. Plotinus, Origenes, eius auditores. Amelius, Porphyrius, Iamblichus, Theodorus Asinæus, Symianus, Proclus Laodiceus, Proclus Lycius. Hermias, Damascius, Olympiodorus. Hoc ergo modo Platonis Dialogi, etiam si ecederent & exoterici essent, quia in publicum ab eo fuerant emissi. erant tamen eorum precipui adhuc mystici, quia non omnibus sentia eorum erant manifesta. Hanc autem occultationem Plato, aliis etiam adauxit modis. Quod dogmata sua non exodice, & continuante scripsit, sed dialogice, & disputando, & quamuis totæ philosophiæ finem in eis fixisset, non tamen a veteribus, vsque, ut videtur, ad Iamblichum est deprehensus. Non tamen ipse ad eum finem, neque materierum consecutione, neque personarum, aut temporum continuatione, ordine disposuit. Neque singulis materiam vnã commendauit, sed pluribus singulos repleuit. In hisce omnibus, Hermetem imitatus, & tum dialogo scribendi, tum dialogorum sparsione. tum materierum in eos resperione. Neque enim Alexamenis Teii dialogo scribendi fuit inuentum, ut quidam Græci, & inter eos Aristoteles videtur voluisse. Sed ante eum, Aesopæ & Sophonis Mimi, & omnis scenica poësis dialogo scripta fuerant. Neque Alexamenus, scientiarum dogmata, primus omnium, dialogo comprehendit. Nam ut ex Aristotele Athenus refert, Socratici, eius quoque dialogi fuerunt, & Platonis fuit, & coætaneus, & condiscipulus. Sed ante eum Zeno Eleates, Parmenidis discipulus, dialectices inuentor, & dialogorum scribendorum primus author fuisse a veteribus est dictus. Sed id gloriæ Hermeti

Termaximo debetur. Cuius qui superfuerunt libelli, omnes dialogo sunt scripti non continuati, pluribus materiis referti. Forte apud Græcos, uel Zeno vel Alexamenus, primus dialogorum, & quidem Socraticarum disputationum scriptor fuit. A paucis annis Platonios præcedere potuerunt. Sed esto, primus ille. Quales eius dialogi fuerint nescimus. Forte puras Socratis morales, & ciuiles disputationes continuerunt. Quales sint Platonios sciunt modo omnes. Multi quoque Socratis discipuli, Platone seniores, dialogo itidem Socratis disputationes, & colloquia comprehendunt. Cebes, Simmias, Crito, Simon, Aeschines, Antisthenes, Xenophon alii. Inter quos, & Aristoteles, & Thophrastus. Iste quidem Grillum, Nerinthum, Menexenum, Alexandrum, Sophistem; Anatorium, Symposium, In quo, ait Plutarchus eum de animæ immortalitate disputasse. Theophrasti, uero dialogi ab eodem Laetio tres nominantur, Acichanos, Megacles Callisthenes. Diuus quoque Basilii ad Diodorum scribens hoc ipsum est contestatus verbis hisce.

„ Illud omnino nouit prudentia tua, quod
 „ externi philosophi, qui dialogos cõscrip-
 „ serunt, Aristoteles, & Theophrastus. Ita-
 „ tim ipsas res attingerunt, propterea, quod
 „ conscii sibi essent inopiæ, Platonice gra-
 „ tiæ. Plato uero ob eloquætiæ facultatem,
 „ simul aduersus dogmata pugnat simulque
 „ psonas obiter obiurgat, Tralyuachi quidẽ
 „ temeritatem, ac impudentiam criminans.
 „ Hippici uero leuitatem mentis, & laxita-
 „ tem. Protagoræ autem, arrogantiam, &
 „ similitatem. Porro ubi indefinitas perso-
 „ nas in dialogis introducit, distinctionis
 „ rerum gratia, utitur disputationibus. Ni-
 „ hil uero aliud ex personis in uelut ipsis
 „ argumentis: Id quod in legibus fecit.

Hanc D. Basilii de gratia Platoniorum dialogorum sententiam, Proclus primi libri commentariorum suorum in Parmenidem sine, & confirmat, & adauger.

Δεῖ γὰρ ὁπὸ τοῦ Πλάτωνος διαλόγων, εἰς τὰ πράγματα βλέπειν, διαφερόντως τὰ ὑποκείμενα πρὸς διάλογον, καὶ σκοπεῖν ὅπως καὶ τὰ προοίμια ταῦτα ἐνεκονίζονται. καὶ ἐν ἀποφανθῶν ζῶον ἐκ πάντων τῶν μερῶν. Ἐαυτῶν συμφωνοῦν. ἕκαστον ἀπειργασμένην, ὡς αὐτὸς ἐν φαιδρῶ φησὶ, καὶ τοῦτοις συναρμόστην. καὶ ὅσα τοῦ τύπου ταύτου τῶν καθηκόντων ὄντι. Τὸ δὲ πάντων ἄλλοτρητα τὰ προοίμια τῶν ἐπομένων τῶν, καθάπερ τὰ Ηρακλείδου, τοῦ Ποντικῶ, καὶ Θεοφράστου διαλόγων, πάσαν ἀντὶ κρίσεως μετέουσαν, ἀκίω.

„ Oportet enim in Platonis dialogis in res
 „ ipsas respicere diligenter, quæ dialogo-
 „ sunt subiectæ, & considerate, quo modo

proemia quoque illarum sunt imagines. & unum animal constituere ex omnibus partibus, sibi consonum, singulamque ita efformatum, prout ipse in Phædro docet, & eis correspondere. & quæcunque ad hunc typum conveniunt. Sed proemia prorsus aliena esse ab ijs quæ sequuntur, sicuti dialogi Heraclidis Pontici & Theophrasti, omni auditui, qui iudicij est particeps sunt molesta.

Sed non satis videtur esse, Platonē ad Hermetis tantummodo exemplum, res philosophicas dialogis disputasse. Sicuti non satis est, Aristotelem Theophrastum, Heraclidem, Platonis exemplum esse secutos. Non ne satis, ac clarius erat, philosophiam diexodice, & libere tradere ex rerum ipsarum natura, absque ullo personarum interloquio, quæ contumacitatem, & rerum & rationum videntur interrumpere. Ad id obiectum respondemus, sapientissimos duos viros, quales forte tota mundi æternitas, alios duos non tulit, Hermetem, & Platonem, non fortuito illum non illius tantum exemplo, hunc, ad scribendos dialogos, sed pluribus, iisque nobilissimis rationibus se se movisse. Quas brevibus pro iudicio nostro, perpendamus. Quarum prima hæc esto.

Tres sūt animæ nostræ facultates præcipuæ. Quas Hermes, ni fallor, omnium primus recensuit, Pythagoras deinde, Pythagorei, Socrates, Plato, aristoteles, Theophrastus arripuerunt nempe λόγος θυμὸς ἐπιθυμία. Ratio, irascencia, concupiscentia. Quæ actionum humanarum omnium sunt fontes. Sicuti ratio per se sola, ignorantis oranis, & scientiæ itidem omnis est fons, & origo. Hermes quidem, dum e sua persona in suis dialogis loquitur aut ad Tarum, aut ad Asclepiū, aut ad Ammonem. Vel isdem cum Hero filio colloquentem inducit, totus sermo illuc dirigitur, ut e mente, ac ratione, adolescentiū illorū ignorantia tollatur. Quæ fons & causa & hominibus malorū omniū. Et evulsā ignorantia, scientiā imbibat rerū, quæ tum ab Hermete, tum ab iside eis & proponuntur, & explicantur. Tales videntur ex Basilii loco allato, Aristotelis, & Theophrasti dialogi fuisse. Verum Socrates, caritate patriæ ardens, & ut Proclus ait, ad hominum salutem natus, animaduertit suorum civium animos, tum eorum, qui rempublice regerent, tum eorum filios, qui mox civitatis habenas suscepturi erant, a tribus hominum generibus, & perverti, & corrumpi. Atque inde civitatis perniciem venire. quantum privato ac pauperi homini licuit, omnibus suis ingenit viribus, ei ruinæ se se opposuit. Quod & ipse de se in Theæterō est testatus, sub his verbis.

καὶ μάλλον ἐπιθυμῶ εἶδέναι τίνες ἡμῶν εἴη ἡντιθέτοι καὶ ἀποδοξοὶ καὶ ἀπειθεῖς. Ταῦτα δὲ αὐτὸς τοσούτων κατὰ τὸν δῶρα μου, καὶ τοὺς ἄλλους ἰσοτέτοις ἂν ὄρω τοὺς νέους ἐβέλονται συγγίνεσθαι.

25 Et magis cupio scire, qui nam nostrorum
26 iuuenum, ut gloriosi fiant, sufficiant. Hæc
27 ego & ipse confideto, quantum possum,
28 & alios interrogo, cum quibus video iu-
29 uens velle conuersari.

Tria autē illa perniciosorū hominū genera. Turpes amatores erāt, Viri, & Politici. Sophistæ. Priores illi, adolescentium ἐπιθυμίαν, concupiscentiam, natura ad voluptates pronam, & ob ætatem, maxime vehementem, blanditijs adulationibus, laudibus, pecunijs, donis, ceteraque voluptate, ita vinciebant, & euinciebant, ut naturæ bonos igniculos obruerent, & eruerent, & mores honestos euerterent, & in vitia omnia verterent. Qui tales effecti mox cum ad Reipub. gubernacula accederent, omniam publicarum calamitatum causa, & erant & esse poterant. Socrates huic tanto malo magno studio obsticit. Non quidem legibus, quarum vel condendarum, vel exequendarum, nullam habuit auctoritatem. Non publica auctoritate vlla, vel propria, sed admirabili quadam dexteritate. Dum enim fingit se pulchrorum adolescentum omnium amatorem, intet eos uersabatur, & sermonum amicitate, & blanda conuorsatione, ad se omnes aliciebat, & a turpibus amatoribus abducebat, Ne facias illorum appetitiones, retundebat, & si quam iuuenes falsam ab his, vel a sophistis opinionē imbibissent, arguebat, veritatemque docebat. Atque ira efficiebat, uti & patres, & affines alij adolescentium, eum præcarentur, ut eorum susciperet curā. Talis in Theage est, Demodocus. In Lachete, Lysimachus, & Meleus. In Charmide Critias. Erant autem hi primarii ciues, & primatum civium filii: Alcibiades, Chinius, Ctesippus, Charmides, Lysis, Menexenus, Theages, Phædrus, Theæterus. Quorum mentes, & mores, si ab eo in rectam viam deduceret, confidebat se maximo beneficio patriam afficere, quia essent hi eius futuri rectores. Cum talis Socrati esset vitæ suæ scopus, eumque eius discipuli vellent exprimere, necesse habuerunt, Socratis cum illis, collocutiones, admonitiones, & redargutiones exprimere, & ita ut habitæ fuerant, aut ipsi, quam proximo poterant, scriptis mandare. In quibus, quamuis Socrates, nihil se scire aliud, quam amatoriā affirmet, nihil tamen vniquam, aut inhonesti, aut quod libidinem præ se ferat, aut loqui, aut proloqui reperitur, suavisima se mper quadam ironia, interrogando, qualem uel natura haberent animum, & ad quid pronum, ex responsionibus illorum elicie-

eliciebatur. Et si quid falsum, vel minus recte in eorum animis cognosceret, eo re deducebat ut vel fieri cogerentur, rem se aliter habere, vel eos ad erubescerentiam compellebat, quæ magna est in adolescentibus virtus. Quæ quidem opera, nulla diexodica methodo, ad ~~amorem~~ exprimi potuerunt, quam dialogo.

Quæ etiam causa, fuit cur Plato, Socratis colloquia cum viris Politicis, & in Reipublicæ administratione versatis, dialogo exararet. Hi nulli Reip. beneficio intenti, sed, magistratibus, potentiaque civili comparandis inhiantes, quali desiderio Alcibiadem, Theagem, Lyfidem, Charmidem, Cliniam teneri est videre, & eius sapientiæ, qua in ciuitate imperare possent, cupiditate ferri. Hanc autem ad ~~sum~~ pertinere, Pythagorei, Plato, & Theophrastus docuere. Itaque prauis cupiditatibus, & falsis opinionibus imbutos ciues, tum adolescentes, tum ætate prouectos, Niciam, Lachetem, Critiam, Calliclem, Critonem, Euthyphronem & alios, eadem interrogandi methodo, de eorum mentibus, falsas eximere opinioniones, & prauas, & ambitiosas excutere cupiditates omni studio est annixus. Id autem facere, non poterat nisi cum eis colloqueretur. Neque Plato potuit ea colloquia alia ulla via representare, quàm dialogo, sicuti fuerant peracta.

Genus tertium hominũ, Sophistæ erant. insipientes, vani, pecuniæ auidi, & iactabundi. De quibus Plutarchus initio Platoniarum questionum ita scripsit.

Καὶ γὰρ ὡς περ ἐκ τύχης τότε παρὰ ἡρώδης σωίβη σαρξίσι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ταύταις οἱ τοῖοι πολὺ τολούητες ἀργύριον οὐκ ἔμετρον ἔπληρουσαν, καὶ δόξασαν φίας, καὶ λόγον ζῆλου, σχολῆν καὶ διατριβὰς ἀπραγμάτων ἐν ὅτισι καὶ φιλοτιμίας. πάλιν δὲ καὶ χερσημον, ἀνδ' ὅτι οὐκ.

Enim, quasi casu contigit ea tempestate Sophistarum prouentus in Græcia. Quibus iuuenes multum conferebant argentum. Implebanturque persuasione, & gloria uana sapientiæ, & sermonum zelo. Otium, & conuersationes inuiles, temeraria ambitione sectantes. Honestum aut utile, nequicquam.

Hi sapientiam simul & eloquentiam magnis pretiis, impudentissimè, uendebant. Sequæ omnia scire, ad omnia improuiso respondero: & omnes scientias, virtutesque omnes, se docere posse paruo tempore, profitebantur. Nihil tamen, nisi falsa dogmata, & sophisticas quasdam argutiblas callebant. Quibus totam Græciam circumuolando, grandes diuitias corradebant. magnam gloriam fuerant consecuti. Hos Socrates, uti perniciosos iuuentuti, reiq; publicæ homines, magno studio oppugnauit.

ui qui tertie, principique animæ facultati λόγῳ rationi, maximo pere officiebant. Eò quodd peruersis dogmatibus auditorum animos imbuebant. Tales Sophistæ, quales eos Plato in Sophista describit, fuere Protagoras, Prodicus, Hippias, Gorgias, Polus, Thrasyachus, Euthydemus, Dionysodorus. Ciues uero, qui eorum dogmata imbiberant, nominat in Gorgia Calliclem. In Charmide, Critiam, Calliam in Protogora. Eudicum in Hippia, Euthyphro nom., & Menonem. Hos omnes oppugnauit. & magnis ingenij uiribus conatus est confutare. De qua re, idem Plutarchus ita subnectit.

Τὸν εὖν ἐλευγτικὸν λόγον, ὡς περ καθαρτικὸν ἔχον φάρμακον ὁ Σωκράτης, ἀξιοπύτος ἢ ἑτέρου ἐλέγτων τῶ μὲν ὑποφαινεῖται. Καὶ μᾶλλον ἢ πλεονεξικὸν ζήτησιν ποιῆ τὴν ἀληθειαν, οὐκ αὐτὰς ἰδίᾳ δόξα βοηθεῖν. Ἐπιτα τοῦ κρίναι ὄντος οφθαλμοῦ, τὸ ἡνωσὸν ἀπόδειξι καὶ. Τυφλοῦται γὰρ καὶ φιλοῦνται καὶ τὸ φιλοῦσθαι. Φιλεῖται δὲ ἢ ἢ ἰδίᾳ οὐδὲν αὐτῶν, ὡς δόξα καὶ λόγος καὶ τοῦ τεκτοντος.

Confutatorium sermonem, tamquam purgatiuum pharmacum, habens Socrates. alios coarguens, fide dignus erat, quoniam nihil affirmabat. Et magis eos perstringebat, quia uidebatur unà cum ipsis ueritatem querere, & non suam ipsius sententiam tueri. Cumque iudicare est utile, hoc illis fuit generosum impedimentum. Obsecatur enim amans, circa amatum, Amatur autem de rebus propriis nihil, ut opinio, & sermo, ab eo qui ea parturijt.

Hæc igitur Socræis cum Sophistis disputationes, quia magno usui posteritati futuræ erant, Socræis discipuli, Cebe, Simmias, Simon, Crito, Phædo, Aeschynes, Antisthenes, Xenophon, & Plato præcipue, qui ad uium magis eis expressit coacti sunt, uti habitæ fuere, in dialogos transferre.

Sed & quando cum sapientibus, Eleate hospite. Timæo, Zenone, Parmenide, rem habuit interrogando, audiendo, quia Socræis hie mos perpetuus fuit, colloquendi, dum de Sophista, de Philosopho, de Politico, de uniuersitate, deque diuinitate uniuersa, eam dialogis exarauit. Hæc, scribendi dialogo una Platoni causa fuit.

Secunda uero, ac potissima hæc alia. Quicumque scientifice, vel loquitur, vel scribit, necessario utitur ratiocinatione. Scientia. n. causæ cum effectu, per rationem coniunctio est quædam. Græci hunc actum διανοεῖναι nominarunt. De quo Plato in Theæreto ita loquitur.

Τὸ δὲ διανοεῖν, ἄρ' ὅπερ ἐγὼ καλεῖς? Θεοῦ. Τί καὶ λαμβάνει. Λόγον, ὃν αὐτὸ πρὸς αὐτῶν ἢ ψυχῶν.

διεξέρχεται πρὸς αὐτὸν ἀνσκοπή. ὡς γὰρ μὴ εἶδὼς ἀποφαινομαι. Τοῦτο γὰρ μοι ἰνδάλλεται. διανοουμένην, οὐκ ἄλλοτε ἢ διαλέγουσιν, αὐτὴ ἑαυτῷ ἐρωτῶσα, καὶ ἀποκρινομένη, καὶ φασκούσα, καὶ οὐ φασκουσα.

- » At ratiocinati, vtrum, quod ego vocas?
- » Theæ. Quid uocans? Socr. sermonem,
- » quem ipsa ad seipsam anima, tractat, de
- » iis rebus, quas considerat. Id ut nescius ti-
- » bi profero. Hoc enim mihi uidetur, non
- » aliud, quàm colloqui, ipsa se ipsam inter-
- » rogans, & respondens, & affirmans, &
- » non affirmans.

Quam sententiam in Sophista repetit his
 Οὐκ οὖν διάνοια μὲν, καὶ λόγος ταυτὸν. Πλὴν ὁ μὲν
 ἐνδὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτῷ διάλογος ἀνδρὸς φαι-
 νῆς γιγνομένης. Τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπινομασθὲν διάνοια.
 Τὸ δὲ γὰρ ἀπ' ἐκείνης ραῦμα διὰ τοῦ σώματος
 ἰὸν μετὰ φθόγγου κέκληται λόγος.

- » An non dianœa, & logos, sermo, idem?
- » nisi quod alter intra animam, ad seipsam
- » dialogus, sine uoce fit. Et ob id, hoc ipsum
- » a nobis nomen est adepta dianœa. Alter
- » ab ipso fluxus per os exiens cum sono vo-
- » catus est logos.

Ergo ipsissimam Plato, intrinsecam animæ actionē in dialogis expressit. Nil aliud, quam interrogationi illi internæ, & responsioni nomina huius, aut illius, personæ imponendo. Neque uero Aristoteles, & Theophrastus, atque alij, qui diexodice dogmata philosophiæ tractarunt, aliter fecerunt, quàm dialogo animæ interno, ac mentali scripserunt, nominibus uitatis, Nam quid aliud sunt illa? Diceret aliquis. Diceret quispiam. Forte dubitabitur. Dubitaret aliquis. Videbitur alicui. Sed obiiciet quispiam. Et similia. Quam tacitus quidam animæ dialogus intra se, seipsam interrogantis, secum dubitantis. sibi obiicientis, Sibi que respondentis, & obiecta sibi soluentis? Quo nam lucis, si nomina aliqua reponas, dialogum formaueris integrum.

Tertia causa. Quicumque loquitur, scribit ve, ad alium, unum, plures ne, & loquitur, & scribit. Hunc enim ad finem, natura homini sermonem tribuit. Necesse autem est. ut is qui audit, de quinque modis, vno, aut pluribus sese habeat. Vel enim rem de qua est sermo, penitus ignorat. vel de ea dubitat, uel eam credit, uel etiam scit, uel eam nescit quidem putat tamen se, eam scire. Idque uel ambo ipsi, vel eorum alter. Sed esto, qui principalem personam gerit, rem ipsam sciat: auditor uero penitus eam ignorat. Tales uidentur Hermetis omnes dialogi, & Aristotelici, & Theophrastici uidentur, uti diximus fuisse. Is certe uno tantum, diexodico illo uti poterit. Poterit etiam, ei qui de re dubitat, dubia sol-

uere. Sed erga tres alios, frustraneus erit penitus is docendi modus. Nam qui rem credit, nihil eo indiget. Multo minus is qui rem scit. Et multo quoque minus, qui praua illa ignorantia, nesciendo, scire se putat. At dialogus, omnibus hisce, & illis est accommodatus. Quorum exempla sunt supra alia, primi in Menone, dum puerum, Geometriæ in agrum, docet, quæ in te quidem habebat, ea tamen nesciebat: Dubitantium multa sunt itidem exempla, illa inquam omnia ubi ipse querit. Quod in Gorgia his uerbis expressit.

- » Neque enim ego, sciens dico, ea quæ dico,
- » sed quæro vna uobiscum.

Querit autem interrogando, alius respondet. Si rem comperiunt, quæstio sistitur. Si nō comperiat. interrogandi, & respondendi nō fit finis, donec reuera, vel compertū est, quod queritur, aut eius inuentio desperetur. Qualis in Memnone, inquisitio virtutis, in Charmidæ temperantiæ. In Lachete fortitudinis, in Lyfide amicitia, indefinita remanet, quæ alibi suppletur. Critonem quoque de dubiis exemit, Ceбетem, Simmiam, Hipparchum, alios non paucos, methodo eadem interrogandi.

Credentes quoque aliter quam res se se habebat, in eius ueritatem traxit, Demodocum, Lachetem, Niciam, Eudicum, Euthypronem; Hippocratem, Hippolochum, multos alios.

Cum scientibus, quoque est interrogatio, ni, & responsioni locus. Cum Eleati, cum Timæo. Cum Parmenide quoque, & cum Zenone,

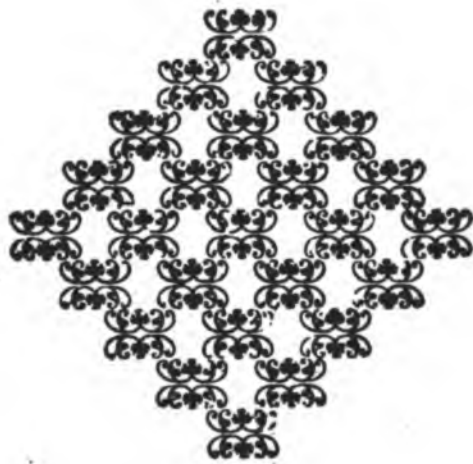
Postremo cum sophistis aut διδοσκόποις, aut φιλοδόχοις diexodice doctor, frustra laboret. At si ad disputationem interrogationum, & responsionum trahentur acerrima quadam, confessionum uel ita turbantur ut vel conuincantur, uel ne conuincantur, alio sermonem flectant. Quod in Protagora in Polo, in Gorgia, in Callicle, in Thrasimacho, & aliis apparuit manifesto. Quinque ergo, hæc munia dialogus magna cum laude, & admiratione sed Platonicus, & forte (absit dicto odium, noster) obit. Ergo potior, & præstantior, & potentior diexodico, qui duo tantum efficit.

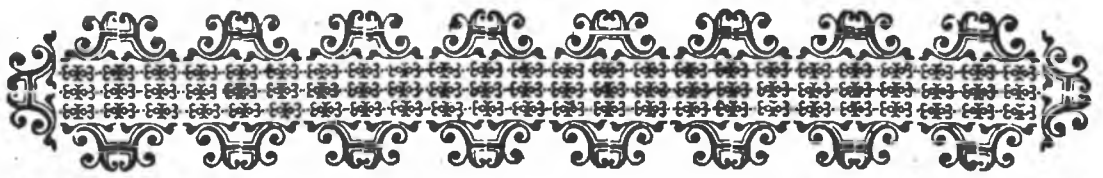
Tribus iam dictis causis, quartam addamus eam quoque, validissimā. Arist. uti a suis creditur diexodice melius quàm quisquam alius scribit, ita ut nihil (ait Auen Rois) sine forti dixerit ratione. At tamen eorundem suorum confessione, nulla in eo reperitur demonstratio: nulla est ratio, nisi probabilis. Apud Platonem multæ sunt, primariæ demonstrationes. Nulla probatio ibi est quæ ex per se notis, & confessis non procedat. Ita ut nemo negare queat: nemo dubitare, quando ad perfectam conclusionem sunt deductæ. Quoniam ab axiomatis

per aut se notis, aut confessis deducuntur. In Parmenide uero, & omnes, quæ de vnus natura neſcuntur, tales sunt, & quidem multæ, vt nullæ tales, apud mathematicum vllum, reperiantur. In Aristotele autem, nulla est tam valida probatio, nulla vllius dogmatis, quantumuis multis confirmati rationibus, comprobatio, quæ animum impleat, & dubium si perpendatur, non relinquat. Neque obſectatur, Aristotelem Syllogismis, primaria uti credunt probandi Methodo, plerumque vti, Platonem inductione. Nam in Syllogismo raro reperlas ambas propositiones, vel per se notas, vel confessas. Cuius contrarium est in Platonica inductione. Nam si singulæ interrogaciones, axiomata non sunt, certe sunt confessæ. Vnde necessario confessæ sequitur conclusio. Quod in Aristotele est rarissimum. Atq; ideo in eius philosophia nihil est certum, nihil quod non in dubium uertatur, & omnibus contradicatur. Et hic Oceanus ille, abyssus que quæstionum, & contentionum, habuit ortum. In Platonica uero, rarissima ea sunt, quæ non sint certissima. Quis enim contra res per se notas, contra confessas, argumentis sophisticis sit locus? Quam obrem magnæ insciitiæ est Arceſilaus arguendus, qui perpetuo dubitantem tantum arripuerit, constantiam eius non agnouerit. Cum tamen iisdem axiomatis semper insistat; numquam a pulchro, a bono, ab utili, a iucundo discedat: numquam a scientia, numquam a sapientia, & a recta opinione digrediat, Nunquam uirtutem deserat, ignorantiam, vitiaque, duplicem animi morbum infectetur. Et quamuis rem quærat, aut personas exagitet, huc semper reuoluitur, huc sem-

per, & initia, & disputationem & fines recidunt. A diuinis incipiunt plerumque in diuinitatem desinunt.

Addamus causam hanc quintam, cur Plato dialogo scripserit, quæ ad orationis ornamento pertinet, Qui diædote docent, uno, eoque intento, prauitatis tenore, ab initio ad calcem, sua scripta, si philosophica sint, texere sunt coacti. propriis semper uerbis, propriis scientiæ de qua agitur, terminis vti. a metaphoris, a figuratis locutionibus abstinere. Vnde etiam lex ei data est. Non licere metaphoris vti. Quam tamen legem, qui eam tulit, sæpissime est transgressus. Multo minus aiunt, iis figuris vti in quibus orationis varietas omnis, consistit ornatus: in ornatu delectatio: in delectatione iterata, & sæpe repetita lectio: In repetitione spes nominis eius, qui scribit, immortalis. Omnem enim tulit punctum, qui miscuit vtile dulci. Quid autem Platonis dialogis dulcius? Quid suauius? Quid salebrosius? Si sua lingua legantur, lectio numquam fastidiat; nunquam satietatem pariat, quæ audissime repetatur? Ille suis scriptis, suauitates cunctas superfudit. Et Aristoteles non immerito dixit, phrasim Platoniam semipoeticam esse. Sed longe uerius, fama uetus diuulgauit, si Iuppiter humana lingua, loqui uoluisset, non alia quam Platonica fuisse locuturum. Vt autem hoc ipsum, uir prudens consequeretur, dialogo scribendum sibi elegit. In quo ingès a personis, ab eorum moribus, ac circumstantiis, aliis ornatus, ac lepor fluxurus erat. Atque inde factum est, ut si quis sua lingua Platonem audiat loquentem, non solum decies, sed millies placebit repetitus.

DE DIALOGORVM ORDINE.

Ed cur dialogos suos Plato nō aliquo ordine digessit? vt facilius, quæ eius esset vniuersa Philosophia, intelligeretur? Morem nimirum antiquiorum hac in re est secutus. Vt scribendo, intelligerentur, vt sparsim, & obscure scribendo non intelligerentur prophanis, ignatis, atque ignauis. Sed, vt est apud Laertium. Thrasyllus quidam retulit Platonem ipsum, secundum Tragicam tetralogiam suos dialogos emisisse. Tetralogiam autem tragicam vocat, dramata tragica, quæ Athenis, festis Dionysijs, Lenæis, Panathenæis, & Chytris agebantur. Quorum, quartum esset Satyricum. Sed tragica hæc dramata cum Platonicis dialogis, nihil habent, aut simile, aut commune. Neque enim materiæ conueniebant, neque forma, neque locis, neque occasionibus, neque temporibus. Scimus Platonē, cum iuuenis esse inter alia poemata, tragædias scripsisse. Postquam uero ad Socratem, & ad philosophiam accessit, & ipsas tragædias, & reliqua poemata combussit. Videmus quoque eum, poetas tragicos ubique exagitare, & è ciuitate expellere. Hos ergo, & ipsorum poemata, cum nihili pederet, quæ nam ratio persuadere poterit, eum imitari illos voluisse? In re præsertim, quæ similitudinem nullam cum illis haberet; atque ideo nullam reciperet imitationem? Et imitaretur eos, tam ridicula ratione quos contemptui habebat, uir tam magni animi, qui reges etiam, & ciues suos ditissimos ac potentissimos asperraretur. Sed eadem profecto diligentia qua Thrasyllus, librorum numerum collegit, eadem, & Tetralogiæ rationem finxit, & primam esse voluit, Euthyphronem, Apologiam Critonem, & Phædonem. Non enim, quod ipse putat, in ea ostenditur, qualis sit philosophi vita. Sed qualis vitæ finis Socrati contigerit. Librorum uero numerum, affirmat legitimos esse 56. si Respub. in 10. dialogos diuidatur, leges uero in 12. Hæc numerandi supinitas, non est ferenda. Neque enim, quam-

uis ita diuidantur, in nouem tetralogias cadent, sed in 14. Si uero non diuidantur illæ, libri 36. euadent quidem, sed non omnes erunt dialogi. Epistolæ siquidem, inter libros connumerari possunt, inter dialogos nō possunt. Quod si rursus vt ipse uult illæ diuidantur, Epinomis extra numerum 56. relinquitur. Quæ epistolis iuncta, non 56. efficiuntur libri, sed 57. Et si Epinomis legum pars est, ut eas in 12. & non in 13. diuidit? Thrasyllus ergo hic, cum in tō facili numero, tot errores comiserit, quo modo ei credamus, tetralogias Platonis fuisse institutum? Sed quid non audent Grammatici? Nam & Aristophanes quidam Grammaticus alius, ausus est eos dialogos in trilogias quædam suas dispartiri. & eos quidem non omnes, & monstruosiore partitione. Quia quinque tantum trilogias fecit, reliquos ommissit. Fuisse autem Platonis dialogos, quo ad ordinem, in cuiusque arbitrio positos, apparet ex eo, quod idem Laertius refert. Quosdam a Repub. incepisse, alios a Theage, alios ab Alcibiade maiore. a Clitophōte, a Timæo. a Phædro, a Theæteto, ab Apologia quoque alios initium fecisse. Ficinus ab Hipparcho fecit. Serranus autem postremo, in sex Syzygiis cōpegit omnes, ut est apud eos uidere. Sed nos putamus, uarijs eos & occasionibus, & temporibus a Platone conscriptos, sicuti Porphyrius a Plotino libros suos scriptos fuisse tradit. Quæ res cuique plura scribenti contingint. Hæc quæquam ita sint, existimamus tamen nos, posse & Platonis, & Plotini libros in scientiarum ordinem redigi. Proclus sanè commentario suo, in maiorem Alcibiadem refert, Iamblichum censuisse, vniuersam Platonis philosophiam decem tantum dialogis esse comprehensam. Qui quo ordine locarentur, ait se alibi dixisse. uerba eius adscribam.

Καὶ μοὶ δοκεῖ, καὶ διὰ ταῦτα τῶν αἰτίων ὁ δεῖος Ἰαμβλικὸς τῶν πρώτων αἰτῶν δίδοναι τάξιν ἐν τοῖς δεκά διαλόγοις, ἐν οἷς οἶεται τῶν ὅλων τοῦ Πλάτωνος περιεχέσθαι φιλοσοφίαν. ὡς περ ἐν ἀπέρματι, τοῦ ἴω τῆς συμπαύσης ἐκείνων διεξέδου προσηλήμενης.

λημίνης . Οἱ τίνες δ' ἴσιν αἱ δίκαι , καὶ ὅπως αὐ-
τοὺς προσήκει τάσσει , καὶ ὅπως ἐν τοῖς δυοῖν τοῖς
μετ' αὐτοὺς σωήριμ' αἰ προσηγουμένως , ἐν ἄλλοις
πεπραγματευόμεθα .

» Et mihi videtur, etiā ob hanc causā Diuus
» Iamblichus, primum ipsi dedisse ordinem
» in decem dialogis in quibus putat, vniuer-
» sam Platonis cōtineri philosophiam . In
» hoc tamquam in semine, illorum vniuer-
» sum tractationem præhabitam . Qui vero
» sunt hi decem, & quo modo eos conue-
» niat ordinare, & quo in duobus qui eos
» sequuntur, comprehensi sunt principaliter,
» in aliis est nobis pertractatum .

Qui autem hi X. sint, & qui illi duo, quia
& Iamblichi, & Procli scriptis hac in parte ca-
remus, nihil inde lucis habere possumus. Nos
vero, qui decem illi sint, videmur nobis ad-
inuenisse, vt scilicet ex eorum quoque senten-
tia primus omnium sit Alcibiades maior, se-
cundus sit Philebus; deinde ordine Sophistes,
Politicus, Phædrus, Symposium, Respublica,
Timæus, Parmenides, Phædo . Cum autem
ait Proclus, in duobus, qui eos sequuntur,
sint illi contracti, nescio, an velit cuique illo-
rum, decem, duos consequi. Vel omnibus si-
mul ipsis decem, duos esse sequentes . Itaque
cum quid Iamblicus, & Proclus, Platonico-
rū Coriphæi, hac de re scripserint, nesciamus,
reliquos his interferemus, eo ordine, quē no-
bis ingenii nostri exiguitas, distauerit . Igi-
tur Platonis amatores, quando melioribus,
nequeant, nostris, vt putamus, non longe a
scopo uberrantibus utantur .

Itaque iuxta Iamblichi, & Prodi traditio-
nem primus omnium esto, primus Alcibiades
qui de natura hominis inscribitur. Rectissime
enim uiri illi magni, hac in te senserunt . Nam
cū totius Platonice philosophiæ scopus pro-
prius, & vnicus sit ostendere, quo modo,
Homo quantum fieri possit, Deo similis effi-
ciatur : Id autem consequi nequeat nisi prius,
quid homo sit cognoscat. Et id in hoc dialogo
& precipue, & maxime agatur, iure merito,
totius Platonice philosophiæ principium po-
ni debet . Id ita esse confirmat late Proclus,
in commentariis. Eius verborum partem libet
hic apponere .

Ὡς καὶ φιλοσοφίας ἀπάσης, καὶ τῆς τοῦ Πλάτωνα
νοσ φραγμαθείας, ταύτῃ ἐν ἀρχῇ κυριωτάτῃ
νομίζομεν . ὅπερ εἴπομεν τὴν ἡμῶν αὐτῶν καθε-
ρῆν καὶ ἀκρίβητον, εἰδήσαν ἐν ὁμοῖς ἐπιστημονικοῖς γε-
γραμμένῃ, καὶ τοῖς τῆς αἰτίας λογισμοῖς βεβαίως
καταδειχθῆσαν .

» Itaque & philosophiæ vniuersæ, & Platoni-
» cæ tractationis, hoc principium præci-
» puum est existimandum, quod diximus .
» Scilicet puram nostri ipsorum, & sincere-

» ram cognitionem, in terminis scientiali-
» bus scriptam, & causæ ratiociniis firmiter
» alligatam .

Talem autem nostri cognitionem, in Alci-
biade hoc tractari affirmat, his uerbis aliis .

Ἐντεῦθεν τοῖνυν, καὶ ἡμῖν ἀρκτέον ἐπομένους θεῶ .
Καὶ ζήτηθον ἐν τίνι μάλιστα ἢ διαλόγων ὁ Πλά-
των, τοῦτον ἔχει σκοπόν, τὴν θεωρίαν τῆς οὐσίας
ἡμῶν . ἵνα ἐκείθεν ποιησόμεθα τὴν ἢ Πλα-
τωνικῶν συγγραμμάτων προλίξιν ἀρχῇ . Ἀρ-
οὖν ἄλλοι τινὰ ἔχομεν εἶπεν πρὸ τοῦ Ἀλκι-
βιάδου, καὶ τῆς ἐν τούτῳ παραλεδομένης τοῦ
Σωκράτους σωουσίας . Καὶ πῶς φησὶ οὕτως
ἀλλαγῶν δεικνύει τὴν οὐσίαν ἡμῶν ἢ τίς ἐστίν .

» Hinc ergo & nobis incipiendum, sequen-
» tibus, Deum. Et querendum in quo maxi-
» me dialogorum, Plato hunc habet scopū,
» contemplandæ essentiz nostræ. Vt illinc
» faciamus Platoniorum scriptorum pri-
» missimum principiū . An igitur, aliquem
» alium habemus dicere ante Alcibiadē, &
» eā quæ in eo tradita ē Socratis conuer-
» sationem? Et vbi nam alibi dicemus, osten-
» di essentiam nostram, quæ nam sit?

Concludens tandem inquit .

Ὅσον μοι δοκεῖ ; καὶ ἢ φιλόσοφος τελειοῦργία
προκαθαίρειν καὶ προκατασκευάζειν, εἰς τὴν ἐαυτῶ
γνώσιν, καὶ ἢ ἀληθοφανῆ τῆς οὐσίας ἡμῶν θεωρίαν,
τοὺς ἐπ' αὐτῶν τελουμένους . Ὡς σκοπὸς μὲ οὗτος ὁ
ἢ διαλόγων, καὶ οὐκ ἄλλος .

» Sic mihi videtur, etiam philosophicum sa-
» crum præpurgare, & præparare in nostri
» ipsorum notitiam & clarissimam essentiz
» nostræ contemplationem, eos qui ad ip-
» sam tendunt. Itaque scopus, hic quidem
» est dialogi, & non alius .

Hiscæ de causis nos quoq; primum om-
nium Platoniorū dialogorum, Alcibiadem
primum, in ordine collocamus. Nam cū sco-
pus totius Platonice philosophiæ sit, vt homo
quantū ei liceat, Deo asimiletur; hoc aut fieri
nequeat, nisi prius hois natura cognoscatur,
vt quæ pars eius Deo asimilari queat, nosca-
tur: necesse habuit Plato, quæ nam hæc pars
in homine esset, ostendere. Hoc autem agit in
hoc Alcibiade demonstrando, eam partē, no-
stram corpus non esse. Ergo erit in anima. Ani-
mæ autem partes plures sunt . Vna, cū plantis
est communis, alia cum brutis Neutra Deo as-
similari potest. Ergo in parte animæ, homini
proprijsima, necesse est eam cadere similitudi-
nem. Hæc aut ratio est . qua uere, homo & est,
dici debet . Huius autem cum essentia plera-
que sit diuisibilis, Deus autem sit indiuisibi-
lis, necesse est si similitudinem cum Deo ani-
ma optat, vt indiuisibili sui parte id con-
sequatur . Hæc autem ea est, in qua sapientia
habitar, & mens dicitur, & intellectus .

D E D I A L O G O R V M

qua ostensa, scopus dialogi est adimpletus. Et deinceps hinc ortatur Alcibiadem, ut hanc colat, & excolat, tum virtutibus, tum scientiis, tum erga Deum pietate. Ut eis excultus, possit Deo similis fieri, & eum attingere, & cum eo coniungi.

Hanc cum Deo coniunctionem, si quis alius dialogus ostendat, is proxime, hunc Alcibiadem sequetur. Id autem facit Plato in Alcibiade altero, qui est *ἄλλο εὐχῆς* de Prece. Quæ titulum, cum Ficinus verterit, de uoto, non videtur nominis *εὐχῆς*, vim, plene expressisse. Prece namque eam orationem esse putamus, qua aliquid a Deo petimus. Votum eam, qua vel promittimus Deo, vel aliquid consecramus. Hic ergo secundus Alcibiades secundum in ordine locum tenet, non nominis identitate, sed coherencia cum fine prioris. Namque ibi fuerat.

„ Seis ne quo modo verabis hoc quod circa
„ te est nunc? Alc. Si volueris tu. o Socrate.
„ Soc. Non recte dicis. Alc. Sed quo modo?
„ Socr. Si Deus voluerit. Deinde.

καὶ ἀρχομαι γὰρ ἐνταῦθ' ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ἐπιμελέεσθαι.

„ Et incipiam hinc iustitiæ curam habere.

„ Id autem cum pravi mores inter turbare, possint, addit.

Ὁρρωδῶ δὲ οὐ τῆ σῆ φύσει ἀπιστῶν, ἀλλὰ τῶ τῆς πόλεως ὄραν βρώμικῳ, μὴ ἐμοῦ ἴσ' καὶ σοῦ κρήνησιν.

„ Timeo vero, non tuæ naturæ diffidens, sed videns ciuitatis vites, ne & me, & te vincat.

Deo ergo est precandum, ne prauorum hominum consuetudine, a recto iustitiæ proposito retrahamur. Hoc autem, ut sepe ait alibi non nisi *θεῖα μοίρα* potest contingere. Quanto scilicet ita Deum precamur, ut nobis ea dona largiatur, quæ ipse nobis bona esse cognoscit. Sciemus autem eum rite præcari, quando inscitiam deposuerimus. Et mentem habebimus ab ea depuratam. In quo summum nostrum consistit bonum, idque a summo bono Deo, nobis venit.

Igitur Philebus in quo de summo bono simpliciter, agitur, & de summo itidem nostro, deque mente, & voluptate, quam in Dei coniunctione percipimus disputatur, tertium obtinebit locum. Et hic est secundus ex illorum X. dialogorum numero, quos præcipuos Læblichus, & Proclus existimarunt. Est autem varius, & abditissimarum contemplationum plenus, quas commentariis suis, Olympiodorus, & Ficinus exposuerunt.

Hunc sequitur Hipparchus. cuius scopus est ostendere, omnes homines lucri, hoc est no-

boni, esse cupidos, & præcipue summi, de quo actum in Philebo, & illinc, a generali questione ad particularem hanc lucri, est deuentum. Omne autem bonum quod nobis postquam in corpus cecidimus, recens accedit, lucrum esse ibi definitur.

Hipparchum consequetur. Euthydemus. Nam cum summum bonum illud, & nostrum etiam summum lucrum, sit cognoscendum, cognitio autem omnis a mente fit, de qua in Philebo. Mens autem per philosophiam maxime in rebus cognoscendis exerceatur, necesse est, ut philosophemur. In Euthydemo autem est scopus, ad philosophiam nos adhortari. Nam in eo post varia eius, & fratris sophismata, & nugas, Socrates iis reiectis, cum Critone ita concludit.

„ Mitte curam hanc, vtrum boni sint, homines philosophiæ studiosi, vel mali. Rem uero ipsam diligenter examina. Si iniqui res praua videbitur, non solum filios sed omnes homines, absterreto. Si autem tibi, talis, qualis & mihi apparet, sequere eam viriliter, & exerce. Atque ad idem studium filios cohortare. Quoniã autem, an bona, a mala sit philosophia, cognoscere non possumus, nisi prius quid ipsa sit cognoscamus, ipsa est ante cognoscenda. Ergo.

Sextum obtinebit locum is dialogus, qui disputat, quid sit philosophia, nimirum is, cui titulus est amatores Quem Proclus nominat rectius, Anterastas. In quo dum quaeritur quod sit philosophia, primo ostenditur, quid non sit; deinde quid sit, concluditurque philosophiam ueram esse, se ipsum, & alios homines recte cognoscere, & recte regere. Quæ conclusio certe, scopis omnium præcedentium dialogorum rite respondet. Cum autem philosophia maximum omnium bonorum sit, quod in Timæo dixit, quæ Dij hominibus sint largiti, & lucrum itidem maximum est. Philosophiæ autem lucra tria sunt, vnum mentis, duplex rationis. Horum alterum est acquisitio sapientiæ, quæ animam nostram purgat ab inscitia, alterum vero, imperium, quod acquirit ratio contra animi passiones, & vitia eius purgat. Atque ideo alii erunt dialogi, quorum scopus sit, purgatio ab ignorantia: alii uero, qui scopum habeant, vitiorum purgationem. Illi quidem natura præcedent. Hi uero sequentur. Et quamuis Plato, modis admirandis, per oes dialogos, purgationes spargat tum ignorantia, tum malitia, & lucra sapientia, & virtutum. Sunt tamen ex eis, qui principem scopum habeant, potius ad horum alterum, quam ad vtrumque. Priores ergo ii erunt qui ad sapientiam ac scientiam diriguntur. Sequetur hi, qui ad virtutem, quæ sine cognoscit, & prædicitia pre-

præcedente, minime fiunt . Atque ideo dicimus .

Septimo loco, ponendum esse Clitophonem, cuius scopus uidetur, ut quæretur, an philosophia poterat addisci . Dubitat enim, an Socrates sciat, vel nesciat, ea quæ tam sæpe disputat . Et uidetur concludere uoluisse . (est autem dialogus mutilus) id potius donum Dei fuisse, & Socrati *θεία μοίρα* diuina sorte, potius quàm per disciplinam aduenisse . Quàm rem in Theage aperte asserit .

Ideo Theages octauum tenebit locum . In quo Socrates ostendit, philosophiam, seu sapientiam non posse doceri, vel a Sophistis, vel a Politicis uiris, vel ab ipso Socrate nisi Deus, id ei concesserit, Atque ideo debere nos, precibus ac sacrificiis, ut in secundo Alcibiade, a Deo eam petere, ait enim .

» *Εάν τῷ θεῷ φίλον ἦ .*

» Si Deo charum fuerit . Et

» *καὶ τὸ θεῖον τὸ σοὶ γιγνώσκων παρασώματα παραμυθεῖσθαι, εὐχῆσι τὴν καὶ θυσίαις .*

» Et diuinum quod tibi fit, tentabimus placare, præcibus, ac sacrificijs .

Nec solum id à Deo est potendum, sed nos quoque ipsi, summis uiribus adnitamur, ut rerum scientiam, indeque, & nos, & alios regendi sapientiam, acquiramus . Sed cum uariæ sint in philosophando methodi, prior est ea, qua ab aliis docemur . Id autè per nomina fit, & uerba . Qua methodo Heracitus in primis, & eius sectæ eum secuti sunt usi: inter quos Cratylus, Ideo dialogus ab eo cognominatus nomen est reponendus ordine . In quo, quantum fieri potuit, ex nominum significatibus, & formationibus, rerum scientia est quaesita . Quæ quia ambigua, & fallax, & manca etiam apparuit, & ex hominum arbitrio pondere: ideo uertiore uia, fuit quaerenda, ex cognitionis nostræ, scilicet uiribus . Quæ quoniam multæ sunt, & res ipsas uariæ apprehendunt, necesse fuit examinare, quibus nam certius scientiam consequamur . Id autem in Theæteto præcipue disquiritur .

Ob hanc causam Theætetus x. erit collocandus ordine . In quo, postquam ostensum est in quibus nam animæ nostræ uiribus, scientia locum nequeat habere, & deinde in quibus habeat, ratione scilicet ac mente, ostenditur . etiam philosophiæ totius origo . Per quam, cum sit nobis hinc fugiendum, & ad Deum redeundum, qui primarius scopus, totius est philosophiæ, & primi Alcibiadis, scientia nihil uidetur esse aliud, quam per philosophiam cum Deo coniunctio . Qui Theæteti est scopus . In quo cum ostensum fuerit, tria esse personarum genera quæ sibi, semper sapientiam vendicant, Sophista, Philosophus, Politicus,

Hac de causa Theætetus sequetur Sophista . In quo de Sophista primum, deinde agitur de Philosopho . Qui dialogus tertius scientificorum est . In quem breuia habemus Ficini commentaria, extracta, ut uidetur, e Proclii proluxioribus . Ratione autem continuatæ colloctionis, cum hospite Eleate, tum Politici propositi, tum quia in Anterastis ostensum fuit Philosophum, Politicum, & Regem eandem rem esse .

Sophisten Politicus sequetur, loco 12. siue de Regnò . Cuius scopus est, Regem & regnū formare, quod ad mundi similitudinem, à perfecto regatur Rege, ad Dei imitationem . Idque munus proprium est philosophi .

Post hunc Minos est collocandus, qui docere uoluit, quo modo secundo eoque minus præstanti lege scripra, sit ciuitas regenda . Sed hic dialogus ad finem suum non peruenit .

Sequi Minoem debet Gorgias . Nam cum tunc temporis, multum in ciuitatibus polleant oratōres tum in Senatu, aut populo, tum apud Iudices: idque magno ciuitatum detrimento, eaque ars, multos magnique nominis doctores reperisset, tribus eos dialogis Plato exagitauit, Gorgia, Hippia maiore, Phædro . Tres hi hac de causa, sese consequuntur . At primo loco post Minoem Gorgias sequetur . In quo de Rhetorica abunde disputatur . In quem extat Olympiodori commentarium .

Hippias maior Gorgiam sequetur, ubi & de pulchro sermone, & de pulchro in uniuerso habetur disputatio .

Quem sequetur Phædrus, tum ob Rhetoricam, de qua in eo agitur, tum etiam ob pulchrum, quod primarius est in eo scopus . Pulchrum, inquam omnis generis . In quo multæ sunt, magnæque contemplationes . a Platone, ut uidetur, primus omnium scriptus . In quem Hermiæ habemus commentaria . Et est unus de illis . x .

Et quoniam a pulchritudine prouenit amor . De Amore omnis generis tractatio habetur in Symposio, & Rhetorica ars, in multis orationibus exercetur, sublimisque contemplationes ibi habentur, vnus erit e . x . hic quoque . In quem Ficinus magna scripsit commentaria:

. In cuius calce, quia de poetica differitur, quæ una erat tunc, sapientiæ species, sequetur ipsum Ion . Cuius Scopus, tum poesis est, tum poeticus furor, de quo in Phædro mentio facta fuerat .

. Et quia Ion, inter poetas alios Homerū sese maxime callere profitebatur, sequetur eum is dialogus, qui maxime de Homero disputat . Is autem est Hippias minor . Qui tamen

D E D I A L O G O R V M

scopum habet, ostendere, eum qui sponte incipiendo peccat, meliorem esse eo, qui peccat nescius. E contra in actionibus, eum esse meliorem qui peccat nescius, & peiorem qui voluntate. In quibus peccatis utrisque falsum internit. A quo ei est titulus. Et est hic postremus eorum quos diximus ad scientiam dirigi. Correspondetque eorum primo, dubiæ scientiæ Clitophonti. Cui succedunt ij qui ad virtutem pertinent. Quorum primus.

Est Protagoras, cuius scopus est discutere, an virtus disciplina, an vero vsu acquiratur. Qui sane plenus variarum est materiarum. in quas excurrit disputatio. quæ repetitur in Menone.

Menon merito Protagorum sequetur. In quo hæc eadem de uirtute quæstio, in genere agitur. E qua vniuersali quæstione quia.

In Lachetæ ad particularem de fortitudine descenditur, Laches Menonem debet sequi.

Hunc autem sequetur Menexenus. In quo ii ciues laudantur, qui pro patria pugnando fortiter occubuerunt.

Iraſcentiæ coniuncta est in nobis concupiscentia voluptatibus dedita, de qua in Charmide tractatur. ideo dialogus hic Menexenû proxime sequetur.

Quando vero duæ hæ animæ facultates, propria reguntur virtute, prudentiæque obediunt, amicæ sunt, et vnitæ.

Sequitur Charmidem Lysis, in quo de amicitia differitur. Quam, quoniam Pythagorei, asseriebant, si vel in se ipso, vel in domibus, vel in ciuitate reperiri contingeret, iustitia nihil opus esse. Quæ tamen ira est cum amicitia coniuncta, vt altera alterius, & causa sit & effectus, Lysidem sequetur,

Dialogus de Iusto. qui etiam de Repub. dicitur. Qui sane a Platone vnus fuerat scriptus. Sed ab eius auditore quodam, cui proprium nomen fuit Philosophus, in X est dispersus. Qui quoniam sublimes ac varias in se continet quæstiones, de virtutibus, ethicis, politicis, purgatiuis, & contemplatiuis, septimus erit eorum x. quos commemorauimus. Quiq; ad imaginem vniuersi cõformatus, sub fabulosis symbolis eius descriptionem in x continet & proxime ad Deum nos euehit, Qui alter erat terminus eorum, cui in Alcibiade .i. Mens humana iungi debuit. In quem supersunt nobilissimæ Procli quæstiones.

Huic, continuata disputatione, iunctus est Timæus, vniuersæ naturæ explanationem continens. In quem, Procli, Calcidij, & Ficini habemus commentaria.

In quo, cum Atlanticæ Insulæ facta fuerit mentio, eam rem in Critia exacte persequitur

estque veluti simulacrum eius loci, quem nos christiani Paradisum appellamus.

Hunc sequi debet Parmenides. In quem preter ea, quæ sparsim per singulos fere dialogos attigit, vniuersam diuinitatis coniecit tractationem, multis eam, plus quam Geometricis explicans demonstrationibus. Quas tum Proclus tum Ficinus commentariis illustrarunt, sed multo magis, Damascius libro suo de principiis.

Post hosce ante dictos omnes, quatuor sunt dialogi inter se hærentes ita, vt disiungi nequeant: quique a multis, nulla ratione omnibus aliis fuere antepositi.

Quorum primus est Euthyphron, qui optime cum Parmenide connectitur. Nam cum hic de vniuersa diuinitate differat, oportuit etiam ostendere, qua pietate, ac religione erga eam homines deberent in hac vita esse affecti, ut cum Deo vniri possent. Qui vniuersæ Platonice philosophiæ fuerat scopus. Atque Platoniorum scriptorum finis, quasi circulo, in suum principium quod est in Alcibiade recurrit. Dû scilicet in Euthyphrone falsas quasdam suas opiniones prius confutat, deinde ostendit quæ vera sit erga Deum pietas. Dogma autem hoc Hermetis est, quando docet, meminim erga Deum pium esse posse, nisi philosophetur.

Crito eum sequitur, vt ostendatur, eum qui Deum pie colet, erga patriam quoque, necessario esse pium.

Apologiæ vero scopus est demonstrare, quam curam de se quisque habere debet dum & patriæ legibus, & diuinis monitis obsequitur, se se ab ignorantia atque malitia, purgando.

Phædo, qui postremus omnium legi debet scopum habet demonstrare animam humanam esse immortalem. Atque ob id, quam & fidem & spem gerere debemus, eorum quæ post obitum, bona vel mala, pro bonis, aut malis in hac vita actionibus, nobis sint obuentura. Qua in te christianæ fere loquitur. Nihil aut tot libris antecedentibus egisset, nisi immortalitatem animæ demonstrasset, quæ cum Deo etiam per obitum coniungi posset. Est in eum Olympiodori e commentarium.

Est legum dialogus, ab eodem Platone auditore Philosopho in 13. distinctus. In quo nõ amplius Socrates, aut accedit, aut disputat, sed ipse met Plato, sub persona tamen Atheniensis hospitis. Qui quidem dialogus tamen grauiſſimas quibuspã locis, quæstiones contineat, non tamen videtur inter scientificos reponendus, quia non vniuersalia tractat, sed ad particulares, & materias, & leges descendat.

Vltimo

Ultimo loco sunt epistolæ 13. quarum aliquæ quibusdam in partibus, ad contemplationem spectant.

Sunt quidam dialogi alij, qui uulgo Platoni adscribuntur, sed nos ex Laertio, Atheneo, & Suida, dicimus Axiochum, & Eryxiam esse Socratici Aeschinis. Sisyphum uero, & eum qui est, An uirtus doceri queat, Simonis Socratici itidem esse asserimus. Demodocus uero, & is quis est de Iusto, authorem habuere alium e Socratis discipulum, cuius nomen non est nobis compertum, Definitiones uero, non Platonis, sed nepotis eius Speusippi sunt. Scripsit Plato dialogos alios duos, sub Simonis titulo alterum, alterum autem sub Alcyonis, ut est apud Atheneum. Aristoteles quoque Diuisiones eiusdem quædam citat, quæ, cum duobus illis periere.

Cum ergo Platonis exoterica philosophia, sicuti & mystica diuinitatem ubiq; spiret, & Scopum habeat hominem Deo similem efficere, tota quoque est, ex Ægyptia uti uidimus desumpta. Atque ut Numenius Pythagoricus scripsit.

„ Quid enim est Plato nisi Moses Attice lo-
„ quens. Hic Moses, ait, erat Theologus, &
„ propheta, ut autem nonnulli sacratum
„ legum interpretes.

Hæc Numenij uerba retulit, Clemens Alexandrinus. Idem Aristoboli Iudæi, ad Philomatrem scribentis uerba hæc affert.

„ Secutus est nostras quoq; leges Plato, & fa-
„ tis aperte ostendit, se eorum quæ in eis di-
„ cuntur fuisse admodum studiosum. Ante
„ Demetrium autem, priusquam rerum po-
„ tarentur Alexander & Perseus, uersa fuerant,
„ in exitu ex Ægypto, Et quæcunque eis in-
„ signia, & facta erant, & apparuerant, & re-
„ gionis per uim quæsitæ possessio. Et om-
„ nium quæ latæ sunt legum descriptio.
„ Adeo ut clarum sit, antedictum philoso-
„ phum, multa ex eis sumpsisse. Fuit enim
„ multa doctrina præditus. Sicut etiam Py-
„ thagoras, multa ex nostris transtulit in
„ suorum dogmatum traditionem.

Ergo Platonis philosophia non solum Ægyptia, in hisce exotericis eius dialogis est, uerum etiam Hebraica. Neque id tantum Pythagoræus ille, & Iudæus hic, sunt contestati, sed etiam Christianæ Theologiae Coryphæi, Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 6. prioribus. Eusebius, Præparato nis Euangelicæ libris 10. 11. 12. & 13. parte. Cyrillus quoque libris contra Iulianum. Et Theodoretus, libris Græcarum passionum præter nonnumquam omnibus, idẽ comprobare sunt annexi. Quid ergo mirum est, si Dionysius Areopagita, Platonica & Ægyptia, dum Heliopoli moratur, imbutus philo-

sophia tam cito, diui Pauli prædicatione ad Christianismum fuerit conuersus? Et in suos libros Platonica dogmata præcipua transferre non est dedignatus. Legebat enim in Timæo Platonis.

„ De rebus diuinis, credendum esse filiis Dei
„ etiam si nullas afferant rationes. & iterum
„ Theologiæ inuenta, debere oraculis confir-
„ mari.

De quo Ficinus, libro de mystica eius Theologia ita profert.

„ Dionysius Areopagita, Platonice discipli-
„ næ culmen, & christianæ Theologiæ co-
„ lumen.

Et alibi eum Platonice philosophiæ facile Principem appellat. Quia Dionysius idem, ad Polycarpum de Apolliphane scribit.

„ Ad causam, tum entium ipsorum, & eorum
„ cogitationes oportebat reduci ueros phi-
„ losophos.

Talis autem reuera est Plato, qui tam sæpe in dialogos, & nostram earum omnem cognitionem in authorem Deum refert, & scopum totius philosophiæ suæ habet, ut ueri philosophi, ad deum reducantur, & ei tum assimilentur, tum iungantur. Atque ob id Græcorum philosophorum maxime omnium, & uerus, & pius philosophus est habendus. Atque ideo ei soli, Diuini cognomen, tum a philosophis, tum a christianis Theologis, est tributum. Sed ne amplius de hac re dubitetur, & obmutescant ignari quidam, qui eius philosophiam, ne in hæreses studiosi eius decidant, blatterant, operæ precium fuerit, nostrorum Theologorum, testimonia plura huc conferre: quibus cognoscatur, quanta in admiratione, & ueneratione, fuerit ab eis habitus. Iustinus ergo post Dionysium in hæc uerba scripsit.

„ Etenim Plato, perinde de cœlitis descen-
„ derit, atque ea quæ sursum sunt, accurate didicerit, ac peruiderit omnia, summum Deum in ignea essentia esse dicit
„ Alii. Quin & Plato, ipse philosophorum
„ princeps.

Clemens quoque Alexandrinus ita.

„ Sic itaque ueri amator Plato, ueluti a Deo
„ incitatus dicit.

Arnobius quoque uir Catholicus, qui circa CCC. Christi annum scripsit, lib. 1. ait.

„ Plato ille diuinus, multa de Deo digna,
„ nec communia sentiens, multitudini: in
„ eo sermone ac libro, cui nomen Timæi iu-
„ scribitur. Deos dicit, & mundum, corruptibili esse natura, neque esse omnino dissolutionis expertes, sed uoluntate Dei regis ac principis, uincione in perpetua contineri.

Idem Arnobius lib. 8. hæc alia habet.

Pla-

D E . D I A L O G O R V M

Platoni apertior de Deo, & rebus ipsis
& nominibus oratio est. Et quæ tota esset
cœlestis, nisi persuasionis civilis, nonnun-
quam admittione sordesceret. Platoni
itaque in Timæo Deus est, ipso suo nomi-
ne mundi parens, artifex animæ, cœle-
stium, terrenorumque fabricator. Quem
& inuenire difficile, aræ nimia & incredi-
bili potestate: & cum inueneris in publi-
cum dicere, impossibile præfatur. Eadem
ferè & ista, quæ nostra sunt. Nam & Deum
nouimus: & parentem omnium dicimus,
& numquam publice, nisi interrogati præ-
dicamus.

Lactantius quoque Arnobij discipulus lib.
1. cap. 5. ita habet.

Plato qui omnium sapientissimus iudica-
tur, monarchiam plane, aperteque deffen-
dit: nec æthera, aut rationem, aut naturã,
sed vt est, Deum nominat. Ab eo mundũ
hunc perfectum, atque mirabilem esse fa-
bricatum.

Sed & Constaatinus Imperator, qui anno
cccxj. Domini imperium assumpsit, in sermo-
ne Imperiali, dum de Mose loquitur, ita
fatur.

Pythagoras namque sapientiam uiri imi-
tatus, in tantum castitatis laude celebra-
tur, ut castissimo Platoni continentie e-
xemplum fuerit. Et rursus.

Ipse philosophorum aliorum omnium,
mitissimus Plato, qui hominum mentes
primus, a rebus sensibilibus, ad intelligi-
biles, & eas quæ eodem se semper habent
modo contemplandas assuefecit. pro eo
atque ipsemet sublimia suspexit, & docuit,
recte primum Deum arbitratus est esse,
qui supra naturam, siue essentiam sit.

Theodoretus quoque libro Græcarum pas-
sionum, ita scribit.

Platonem denique ipsum, filium quidem
Aristonis, Socratis uero auditorem: illum
inquam Platonem, qui cæteros omnes
philosophos; obruit eloquentiæ copia.

Alibi.

Vel supra Platonem ipsum, qui composi-
tæ orationis ornatu, omnes Græcos facile
superauit. Iterum quoque.

Audistis ne, viri Græci, maximum philo-
sophorum, Musices conscios, ac Geome-
triæ, cæterarumque huiusmodi faculta-
tum appellentem philosophastros. At eos
qui tradendæ ueritatis sunt professores;
philosophos nuncupantem. Et mox.

Qui potuit igitur quisquam uerius, pla-
niusque refellere incertiam illam, falsam-
que opinionem, quæ nunc omnia occupa-
uit, quam ille nunc fecerit, qui summus

philosophorum censetur. Alio item loco.
Neque autem Plato, non eodem modo
se gessit, sunt enim laude prorsus, & admi-
ratione dignissima, quæ de ente Deo, is in
Timæo conscripsit. Quis enim non ma-
gnopere amet? quis non admiretur cum
dicentem audiat.

Τὸ τὸ δὲ ἀεὶ γένησιν δ' οὐκ ἔχον;

Quid est quod est semper, & generatione
non habe. Iterum quoque.

Alibi quoque de Deo sic idem Plato sa-
pientissime.

Alio iterum loco, scribit.

Digna quoque laudata in Rep. Plato
scripsit. Rursus alibi.

Sunt eiusdem Platonis, hæc quoque admi-
ratione dignissima. Alio loco.

Ego uero ad Platonem oratione mea
transibo, vehementer enim hominẽ lau-
do qui in iis, quæ ad mundi finem perti-
nent, proxima nobis sic loquitur. Libro
vero 5. iterum probat Platonem rectius
de anima sensisse quàm philosophicæteri.

Et de Aristotele ait.

Cum tamèn nequaquam meliorum do-
gmatum, sed multo peiorum, quam Plato,
ipse author extiterit. Nam cum hic animã
immortalem esse dixit. Cumque Plato di-
xerit Deum, res omnes prouidentie curæ
complexum esse, hic quantum possunt
eius rationes, terrarum orbem diuinæ pro-
uidentie exortem facit. Inquit enim uf-
que ad lunam, Dei gubernationem deser-
ri. Quæ uero sunt infra lunam, fato esse
subiecta. Plurima uero & alia quæ noua
atque insolita sunt, adducit.

Libro quoque 9. ita scribit.

Aristoteles autem, tametsi Platonis audi-
tor fuerit, ex illius tamen doctrina parum
profecit.

Libro uero 11. sic inquit.

Age uero nunc videamus, quid de his
quoque rebus senserint Græci philoso-
phi. Inueniemus enim Platonem, nonnul-
losque alios, qui Platonis philosophiam
sectati sunt, sermoni nostro admodum
consentaneos.

Libro autem 12. hoc modo refert.

Ipsi Periparetici, uerbis quidem uirtutem
laudabant. se autem ipsa, voluptati studebant.
At Plato contraria prorsus docet. In 3. enim
Reip. libro, rationem habere corporis iubet,
sed propter animæ harmoniam. Per corpus. n-
uiuere est hominibus, ac recte etiam uiuere,
ijs uidelicet, qui sese in prædicanda ueritate
exerceant. Hoc autem, & Apostolus adhorta-
tur cum ait. Nox præcessit, dies appropinqua-
uit, &c. Hæc omnia Theodoretus. Verum, ho-
rum

rum

rant, quibus D. Augustinus Theologorum summus, philosophorum summum ac maximum, ornauit Platonem. Quas non ab re fuerit simul cum aliis huc afferre. Libro ergo de Ciuitate Dei viij. cap. 1. scribit in hæc verba.

» Varro Theologiam naturalem usque ad
» mundum istum, uel eius animam extendere potuit. Platonici, supra omnem animæ naturam consistatur Deum. Qui mundum uisibilem, sed omnem etiam animam fecit. Qui & rationalem, & intellectualem, ut humana, participatione sui luminis incommutabilis, & incorporei beatum fecit.

Et cap. 4.

» Fortassis enim, qui Platonem cæteris philosophis gentium, longe, recteque prælatum, acutius atque ueracius intellexisse, atque secuti, esse fama celebriore laudantur, aliquid tale de Deo sentiunt, ut in illo inueniatur, & causa subsistendi, & ratio intelligendi, & ordo uiuendi. Quorum trium unum ad naturalem; alterum ad rationalem, tertium ad moralem partem intelligitur pertinere.

Cap. uero v. iterum ita.

» Si ergo Plato, Dei huius imitorem, cognitorem, amatorem dixit esse sapientem, cuius participatione sit beatus, quid opus est discutere cæteros, quosum nulli nobis, quàm iste propius accesserunt?

Rursus eodem capite.

» Non solum ergo ista, quæ duæ Theologiæ continent, fabulosa scilicet & ciuilibus Platonici philosophis cedant: qui uerum Deum, ac rerum authorem, & ueritatis illustratorem. Sed & alij quoque philosophi cedant, his tantis, & tanti Dei cognitotibus ueris.

V I. deinde capite scribit.

» Videntur ergo isti Philosophi, quos cæteris non immerito, fama atque gloria prælatos uidemus, nullum corpus esse Deum. Et ideo: cuncta corpora transcenderunt, quæretes summum Deum. & quæ sequuntur.

Capite quoque VII. inquit hoc modo.

» Hi uero quos merito cæteris antepo-
» nitimus, discreuerunt ea quæ mæte conspiciuntur. ab iis quæ sensibus attinguntur. Nec sensibus adiungentes quod possunt: nec eis dantes ultra quæ possunt. Lumen autem mentium esse dixerunt ad discenda omnia. Eundemque ipsum Deum, a quo facta sunt omnia.

V III. postea capite habet hæc uerba.

» Cedant igitur hi omnes, illis philosophis qui non dixerunt beatum esse hominem, fruentem corpore, uel fruente animo, sed fruente Deo. Iterum capite ix. scribit. Platonem determinasse finem boni esse

» secundum uirtutem uiuere: & ei soli euenire posse, qui notitiam Dei habeat, & imitationem. nec esse aliam ob causam beatum. Ideoque non dubitat, hoc esse philosophari. Amare Deum. Vnde utique colligitur, tum fore beatum studiosum sapientiarum, cum Deo frui cœperit.

Post autem non multa ita subdit.

» Quicumque igitur philosophi, de Deo summo, & uero ita senserunt, quod & rerum creaturarum sit effector, & lumen cognoscendarum, & bonum agendarum. Et quod ab illo nobis sit principium naturæ, & ueritas doctrinæ, & felicitas uitæ. Sine Platonici nuncupentur, eos omnes cæteris antepo-
» nitimus, eosque nobis propinquiores fatemur.

Libro quoque 9. capite 10.

» Plotinus certe nostræ memoriæ uicinus temporibus. Platonem cæteris excellentius intellexisse laudatur.

Libro iterum x. cap. 1. in eodem proposito laudandi Platonicos persistens ait.

» Elegimus enim Platonicos, omnium philosophorum merito nobilissimos: propterea quia sapere potuerant, licet immortalem ac rationalem, uel intellectualem hominis animam, nisi participato lumine illius Dei, a quo & ipsa, & mundus factus est, beatam esse non posse.

Capite uero ii. inquit.

» Sed non est nobis uillus cum his excellentioribus philosophis in hac quaestione constitus. Et postea cap. 13.

» Quæ autem dicat esse principia, tamquam Platonici nouimus. Dicit enim Deum patrem, & Deum filium, quem Græce appellat paternum intellectum, uel paternam mentem. De Spiritu autem sancto, aut nihil, aut non aperte aliquid dicit.

Loquitur autem hoc loco de Porphyrio.

Ex his locis omnibus, patet e manifestissime arbitramur, quanta admiratione. Dionysius Areopagita, Iustinus Martyr, Clemens, Eusebius, Constantinus Imperator, Arnobius, Lactantius, Theodoretus, Augustinus uiri diuini, Platonem, eiusque philosophiam sint prosecuti, quando eum philosophorum maximum, summum, optimum, mitissimum, castissimum, diuinum, cœlitus demissum, sapientissimum, nobilissimum prædicarunt, testatusque sit Augustinus, Paucis immutatis Platonicos fieri posse Christianos: iusseritque omnes alios Philosophos, his tantis, & tanti Dei cognitotibus ueris, cedere: Sed & eos magnis sæpe laudibus effert. Sicuti in his uerbis.

» Atque hoc, inquit, Platonici, præcipui philosophorum, ac nobilissimi dixerunt. & iterum.

Fortassis

DE DIALOGORVM

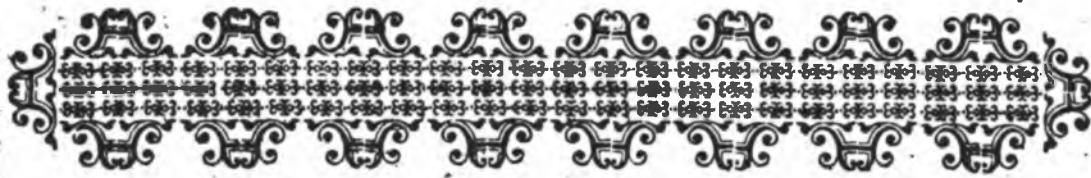
„ Fortassis enim, qui Platonem cæteris phi-
 „ losophis gentium longe, recteque præla-
 „ tum, acutius atque ueracius intellexisse,
 „ atque secuti esse, fama celebriore laudan-
 „ tur.
 „ Non solum ergo ista, quæ duæ Theologiæ
 „ continent, fabulosa scilicet & ciuilibus, Pla-
 „ tonicis philosophis cedant. Et cum cau-
 „ sam subiunxisset addit.
 „ Sed & alii quoque philosophi cedant, his
 „ tantis, & tanti Dei cognitioribus ueris.
 „ Viderunt ergo isti philosophi, quos ceteris
 „ non immerito fama, atque gloria præla-
 „ tos uidemus.
 „ Cadant igitur hi omnes illis philosophis,
 „ qui non dixerunt, beatum esse hominem
 „ fruentem corpore, vel fruentem animo,
 „ sed fruentem Deo.
 „ Ideo quippe hos potissimum elegi, quo-
 „ niam de uero Deo, qui fecit, cælum, & ter-
 „ ram, quanto melius senserunt tanto cæ-
 „ teris gloriosiores; illustrioresque habentur,
 „ in tantum aliis prælati iudicio posterorum.
 „ Ut cum Aristoteles Platonis discipulus,
 „ vir excellentis ingenii, & eloquio Platoni
 „ quidem impar, sed multos facile superas,
 „ cum sectam Peripateticam condidisset,
 „ quod deambulans disputare consueuerat,
 „ plurimosque discipulos, præ clara fama
 „ excellens, uiuo adhuc præceptore in suam
 „ hæresin congregasse. Post mortem uero
 „ Platonis, Speusippus sororis eius filius,
 „ & Xenocrates, dilectus eius discipulus,
 „ in Scholam eius, quæ Academia vocabatur
 „ eidem successissent. Atque ob hoc, & ipsi,
 „ & eorum successores Academicum appellarentur:
 „ recentiores tamen philosophi nobilissimi,
 „ quibus Plato secutus placuit, noluerunt se dici,
 „ Peripateticos.

„ teticos, aut Academicos, sed Platonicos.
 „ Elegimus enim Platonicos, omnium phi-
 „ losophorum merito nobilissimos, propterea
 „ quod sapere potuerunt.
 „ Sed non est nobis ullus, cum his excellentioribus
 „ philosophis in hac quæstione conflictus.

„ Nō solum ergo Plato catholicæ fidei dogmatibus
 „ dogmata consona scripsit, sed & Platonicis
 „ recentiores, intelligit autem, eos qui Ammonio
 „ Sacco, ab anno circiter post Christum CC.
 „ successerunt.

„ Si igitur, quæcumque supra demonstraui-
 „ mus, recte colligantur, reperiemus. Platonem
 „ mysticum, Aegyptia, & Chaldaica dogmata,
 „ & calluisse, & etiam quamuis secreto chari-
 „ otes, docuisse. Exotericus uero Plato præter
 „ quæ quod Orphicus uti Syrianus, & Proclus ostendit,
 „ & Pythagoricus, & Eleaticus fuit uti idem
 „ ostendit Proclus, sed Orpheus testatur ipse in
 „ Argonautica se in Aegypto usque ad Memphim
 „ fuisse. In poemate uero de lapidibus a Theodamante,
 „ docetur, quædam Assyriaca. Et Pythagoram
 „ notum est in Aegypto fuisse philosophatum,
 „ & Malchus in eius uita scribit, in Assyria
 „ eum a Zabracō multa arcana didicisse. Itaque
 „ Plato quamuis Orphicus, & Pythagoreus fuerit,
 „ ab utriusque & Aegyptiæ, & Chaldaicæ
 „ philosophiam hausit. Nam si & Eleaticus
 „ in Parmenide fuit, Eleatica etiā schola
 „ fluxit a Pythagora. Sed præter hæc omnia
 „ in suis dialogis consonus est tum Hebraicis,
 „ tum etiam christianis traditionibus. Quas,
 „ & eius sectatores recentiores sunt secuti. Ob
 „ idque tum magister tum discipuli, multis &
 „ integris libris, & magnis Encomiis fuerunt
 „ celebrati, & quidem a precipuis, ac sanctis,
 „ fidei Catholicæ assertoribus, & ferè constitutoribus.

ARISTOTELES EXOTERICVS.

Vid vero de Aristotele exotérico dicendum? Hoc est de iis Aristotelis libris, qui passim sub eius nomine feruntur. Et in omnibus, publicis, Europæ literarum gymnasijs, a quingentis circiter ab hinc annis institutis, publice aliquot leguntur? An & ipse in eis cum Chaldaicis; cum Aegyptiis, cum Hebraicis, cum christianis dogmatibus est concursus? An & ipse, multos, ac præcipuos è Patribus habuit celebratores? In Mystica quidem philosophia ab eo collecta, & conscripta, cum illis omnibus concordat, sicuti & Plato, Sed in Exotérica eius philosophia, omnibus illis, & sibi etiam est contrarius, & ob eam rem, multos è patribus habuit oppugnatores, celebratorem neminem. Res è quidem admiranda. Ipsum sibi ipsi nõ constare, immo sepius, immo semper secum pugnare facile cognoscat, quicumque cum aliqua animi aduersione, utramque Mysticam, & Exotericam eius philosophiam legerit, & conferat. Quæ res tam est per se clara, ut probatione nulla indigeat. Cur autem sibi met, tot contraria scripsit? Diximus sane huius rei causam fuisse, iram atque odium in præceptorem, quia ab eo reiceretur. Et quia quos ipse odio habebat, Speusippus, & Xenocrates, sibi ab illo præferbantur. Dum ergo charus Platoni fuit, ad XX. suæ auditoris, ætatis uero XL. annum admissus est ad archanas, & mysticas disciplinas. Quo tempore, sicuti, & Pythagorica, & Platonica dogmata. Mysticam quoq; Aegyptiorum philosophiam, de qua egimus, in aduersaria saltem retulit. Mox reprehensus in moribus, & ob id, a Platone spreus, ipsum vexare & aduersus eius, iam palam facta, & ecededomena dogmata, scribendo totis ingenii viribus incubuit. Ita ut in præceptore de se maximo-

pere bene meritum, plusquam vetustiorum quemquam sit & sepius acerrimo odio innectus. Sed rectissime ipse scriptum in Rhetoricis reliquit.

Οὐ ταῦτα, φαίνεσθαι φιλοῦσι, καὶ μισοῦσιν ἡ δ' αὖ ἀρχιζόμενοι, καὶ πρῶτος ἔχουσιν. Ἀλλ' ἢ τὸ παραπαν ἔτερα, ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἔτερα.

Non eadem videntur amantibus, & odio habentibus. Neque iratis, & non iratis. Sed vel omni no alia, vel magnitudine alia.

Idque uerissimum in eo esse apparuit. Nam dum amicus erat Platonis, omnia sibi ab eo tradita uerissima sunt uisa. Nam si falsa uidebantur, cur continuis XX. annis eius scholam frequentauit. Quia nimirum, ueram se ab eo philosophiam addiscere existimauit. At amore in odium conuerso omnia fecus uisa. Et ut nos quidem existimamus quo colaratus contra Platonem scriberet, contra omnes uetustiores scribere, negocium suscepit ac laborem, & tam fatilibus contra ueteres redargutionibus, ac magis suos referit libros, uti si ea, sicuti Epicurus dicere solebat ex eis demerentur, ne tertia quidem pars, quæ propria sua esset, relinqueretur. Hæc ergo manifesta satis uidetur causa, cur in Mystica, & Exotérica eius philosophia, sibi ipsi Aristoteles non constet, & cur in omnibus, altera, ab altera sit discors. Atque hæc eadem causa est, cur è Patribus neminem habuerit laudatorem: multos uero exotericæ contradictores. Namque Iustinus Martyr, opere ad hoc ipsum dicato, titulo, Aristotelicorum dogmatum euersio multa contra eius dogmata, in exotericis tradita, validissime disputauit eaque penitus euertit, principia eius nimirum, Mariam, formam, priuationem, naturam, formam, casum. temporis infinitatem. Cæli genituram & ingenituram. Contra mo-

D E D I A L O G O R V M

torem naturalem, contra locum, & pleaque alia eius dogmata. Lactantius quoque eum arguit in multis, & precipue, quod eius de Deo doctrina, secum ipsa manifesto pugnet.

Epiphanius etiam, quod duo paria rerum posuerit principia Deum, & materiam, cum ille, vel summum entium omnium, vel supra entia sit omnia, hæc uero, infra omnia, & prope nihil. Athenagoras item vir Catholicus eum obiurgat, quod supremum Deum, corpus æthereum esse dixerit. Diuus quoque Basilius eum vituperat, & sordes appellat, quod externas facultates docuerit, ad humanam felicitatem esse necessarias. Laudatque Stoicorum grauitatem, & animi magnitudinem, quia ea bona ad felicitatem impediendi afferre nihil asseuerarint. Origenes quoque Aristotelem Epicuro inferiorem dicit esse, quia fuerit in diuinam prouidentiam impius. Et Peripateticos eius sectatores, falsorum dogmatum læpissime redarguit. Clemens quoque Alexandrinus Origenis præceptor, Aristotelem; & Peripateticos inculcat, quod Deum patrem non intellexerit, quod Deum, animam mundi esse dixerit. Mundum quoque esse Deum. Prouidentiamque vique ad lunam tantum porrigi. Plurima quoque quis ex his & aliis sanctis patribus colligat, in quibus Plato vel laudatur, vel Aristoteli præfertur, vel Aristoteles tamquam falsorum dogmatum, & impiorum author accuratur. Quibus ex rebus merito, quis magnopere miretur, quid ijs Theologis nostris, qui de Parisiana schola, quingentis ab hinc annis prodierunt, in mentem uenerit, ut contra Patrum tot testimonia, tot authoritates, Aristotelem Platoni pretulerunt. Nec solum, in eius philosophiam, magnis laboribus incubuerunt, sed vel partem, vel etiam uniuersam Auen Rois imitati, commentarius, quamuis satis infelicitet, explanarunt. Sed etiam ipsum, inuitum, & maxime omnium repugnantem, & contradicentem, Christianum effecerunt. Ex eius nimirum impiis fundamentis, fidei Catholicæ fidem acquirere, vel augere annixi, & philosophiæ eius ut plurimum falsissimæ, dogmatis desumptis, in Theologiam inuexerunt; & quæstionibus implicitis, & penè insanis, & nunquam finituris, eam coinquinarunt, & pro sincerissima, & candidissima, sordidissimam rediderunt, Et in tantum, ut uideatur, furoris sunt delati, ut anathema penè facerent eum, qui Aristotelis definitionem animæ, respuere auderet. Eam scilicet esse actum corporis physici organi-

ci, potentia uitam habentis; Non aduertentes, hac definitione, animam corpoream dici formam, atque ideo esse mortalem. Quæ tamen definitio ab ipso met Aristotele in Mystica sua philosophia, est optime correctæ dum lib. 3. capit. 6. ita loquitur. Anima itaque est actus separabilis corporis physici.

Sed tantos istos Aristotelis factores, (ut pie aliquid de eis sentiamus) ob id remur extitisse, quod plerisque illorum Patrum, & Platonis etiam libris caruissent. Neque enim arbitramur eos, contra Patrum testimonia, propria ambitione ductos Aristotelem Platoni pretulisse. Neque tanta incitiam, tam magna ingenia fuisse, ut si Plato eis in manus peruenisset, excellentiam eius philosophiæ, & cum Theologia conformitatem magis eos non fuisse cognituros. Sed quoniam eorum sectatores, quia in tanta apud eos Aristotelem uident esse existimatione, Platonem autem, ne nominatum, quidem esse, in Aristotelem solum omnibus, studiis secuntur. Neque tamen animaduertunt se se magnam imbibere impietatem, opere precium est, huic malo, ut succurramus, & ita dicimus. Aristotelis philosophiam mysticam, quam ipse e Platonis ore hausit, quoniam haud multum a fide catholica discrepat, & uti philosophiam, nos maxime probare. Exotericam autem quia Catholicæ fidei sit maxime aduersa, & quia philosophiarum omnium sit inconstantissima, & sibi ipsi repugnans maxime, & omnium falsissima tantum in eo potuit odium contra Platonem ut quid dicet, nihil considera nos auersari. Quod partim T. 3. & T. 4. Discussionum Peripateticarum ostendimus clarissime; partim uero, quantum sit Catholicis traditionibus aduersarius, & hostis, & quantum eidem sit amicus Plato. Sunt eorum loca aliquot conferenda. Conferamus ergo præcipua fidei nostræ sacrosanctæ capita, ut posthac scholasticorum istorum, Theologorum sectatores, cognoscant, quantum amicum alio protequantur, & quantum hostem, adament, admirentur, & in eius uerba iurent.

I Plato multis locis, sed præcipue in Sophista, in sexto de Repub. & in Parmenide astruit.

Deum esse unum.

Aristoteles unum primum motorem. Sed & LVI. alios Deos orbium cælestium, motores statuit. Deinde primo de cælo, capit. nono ait supra extimum cælum multa esse ordinata, a quibus pendeat aliorum esse,

- esse, & vivere, & quæ beatissimam degant vitam. Igitur ex Aristotelis philosophia Exotérica, nulla est mundi monarchia, sed vel Polyarchia, vel Anarchia. Quas Diuus Gregorius Nazianzenus magnopere impugnauit.
- 2 Plato in secunda Epistola, tres nominat reges. tria scilicet rerum principia. nimirum Deum trinum, & vnum.
- Aristoteles in sua vel anarchia, vel polyarchia, persistit.
- 3 Plato, summum Deum, patrem appellat in Timæo, & epist. 6.
- Aristoteles nullum agnoscit Patrem Deum.
- 4 Plato Deum esse simplicissimum affirmat. 1. De Rep.
- Aristoteles, ζῷον animal eum facit 12. Metaphy.
- 5 Plato Deus est summum bonum, inquit. 6. de Rep.
- Arist. vt bonum orbe primo expeti. 12. metaphy.
- 6 Plato, Deus est sapientia summa. 5. de de Rep.
- Aristoteles Deus est intellectus, sed ignorat particularia ibi.
- 7 Plato, Deus est omnipotens. Timeo.
- Aristoteles nihil potest. preterquam cœum mouere.
- 8 Plato, Deus incorporea entia omnia fecit, Philebo, Sophista, Parmenide.
- Arist. Deus nihil fecit, neque facit. se det solum in cœli culmine. 2. de cœlo.
- 9 Plato, Deus mundum corporeum fabricat. Timæo.
- Arist. Deus non fecit mundum, qui æternus est 1. cœli.
- 10 Plato, Deus mundum fecit ex nihilo, quia ex nulla materia precedente, quam & ipsam creauit. Timæo.
- Aristoteles. Ex nihilo; nihil fit primo physico.
- 11 Plato Deus Mundum fecit ante tempus. Timæo.
- Arist. Mundus & tempus semper fuere. phy. & p. de cœlo.
- 12 Plato, Mundus quia corpus finitam habet potentiam. Timeo.
- Arist. Mundus & cœlum, in finitam habent potentiam se se monendi. 1. de cœlo. 12. metaphy.
- 13 Plato, Mundus, & cœlum, quia corpora finita, finitam habet motus actionem.
- Aristoteles cœlum est quidem corpus. Sed actio eius motus infinitus est, octauo de cœlo 12. metaphy.
- 14 Plato, quia Cœlum, & mundus, corpora finita sunt, & potentiam, & actionem finitas habent sui natura, & est, corruptibile. Timæo.
- Arist. neque cœlum neque mundus sunt corruptiles.
- 15 Plato, Quia mundus sui natura est corruptibilis, corrumpetur aliquando, nisi Deus eum seruet. Timæo.
- Arist. Mūdus non corrumpetur, neq; Deus eum seruat, sed cœli motus. 8. phy.
- 16 Plato, Deus supra omne ens, & supra omnem et essentiam. Soph. Parme.
- Aristoteles. Deus est substantia. metaphy.
- 17 Plato, Deus est supra omnem intellectum 6. de Rep.
- Aristoteles, Deus est intellectus. 12. metaphy.
- 18 Plato, Deus, nec mouetur, neque mouet. 1. de Rep.
- Arist. Deus non quidem mouetur, sed primum cœlum mouet. 8. physc. 12. metaphy.
- 19 Plato, Deus omne corpus supereminet. Soph. Timæo, Parmen.
- Arist. Deus in cœli culmine sedet. 2. de cœlo.
- 20 Plato, Deus est ab omni corpore liber. Soph. Tim. Parm.
- Arist. Deus primo orbi est alligatus 8. phy. 1. de cœlo.
- 21 Plato, Deus vniuersi, providentiam habet. de Regno, & alibi.
- Arist. Deus a cœlo tantum appetitur 12. metaphy.
- 22 Plato Deus omnia nouit. 1. & 2. Alcib. & alibi saepe.
- Aristoteles Deus non cognoscit particularia. 12. metaphy.
- 23 Plato, Deus mundum regit vniuersum, & partes eius. de reg. et Tim.
- Aristoteles non Deus, sed natura, casus, & fortuna, regunt mundum. 2. physc.
- 24 Plato Deus in mundi regimine utitur, uti ministris, minoribus Diis. Tim.
- Aristoteles. Deus neque regit, neque ministros habet, octauo physc. primo de generatione.
- 24 Plato in mūdo sunt dæmones symp. Tim. alibi.
- Aristoteles nullibi hos agnoscit Dæmones.
- 26 Plato Deus animam vniuersi produxit. Timæo.
- Aristoteles Deus non produxit animam vllam vniuersi, sed cœlum tantum est animarum, & astra.

A R I S T O T E L E S

27 Plato. Deus produxit animam humanam. Timæo.

Aristoteles est actus corporis. hoc est e materiaeducta. 2. de anima.

28 Plato. Anima humana, diuina est quædam forma. Phædo, alibi.

Arist. Anima est forma corporis physici. 2. de anima.

29 Plato. Anima humana est immortalis. Phædro, Phædone. alibi.

Arist. vt forma corporis, anima est mortalis.

30 Plato animæ cōnatus est intellectus. Phædo. 6. de Rep. Tim.

Arist. Intellectus de foris venit. 2. de animal. gen.

31 Plato. Anima a corpore separatur. Phædone, alibi.

Arist. Anima a corpore non separatur, quia eius est forma.

32 Plato. Anima diuino affatur spiritu, & futura prenunciat. Apol. Phædro.

Aristoteles. Anima humore melancholico prædicit. de diuinit. per som. & Problem.

33 Plato Hominis felicitas est, quando Deo fit similis. 1. Alcib. Theæt.

Aristote. Homo, bonis fortunæ fit beatus. Moral.

34 Plato, hominis felicitas, a Deo venit 1. & 2. Alc. Men. Theage.

Arist. Homo ex suis bonis actionibus, & suo arbitrio, fit felix.

35 Plato, Deus est præcandus, vt nos bonos efficiat. 2. Alcib. sepe alibi.

Arist. Deus particularia non intelligit. non ergo præcandus.

36 Plato veniet Homo, qui nos Deum præcari doceat. hic Christum innuit. 2.

Arist. Præces omnes frustranæ. quia Deus non intelligit particularia.

37 Plato. Bonus vir, Deo est charus. Eurhythr.

Arist. cum particularia Deus non intelligat, nec præces audit, nec hominum vllum amat.

38 Plato. Bonus vir, post mortem Deo fruatur. Phædo. 10. de Rep.

Aristoteles. Post mortem nulla voluptas.

39 Plato. Animæ post obitum purgantur. Phædro. Timæo.

Aristoteles. Animæ cum corpore perent.

40 Plato. Animæ malorum, post mortem penas dabunt. Phædro. Tim. Phad.

Aristoteles. Animæ cum corpore corruptæ, nihil patientur.

41 Plato. Homines mortui resurgent. 10. de Rep.

Aristoteles. A priuatione ad habitum, non fit regressus.

42 Plato, Bonorum animæ, beatum locum possidebunt. Phædone.

Arist. nullus est talis locus.

43 Plato. Et corpus, & animæ malorum, in inferno cruciabuntur. Phædo 10. de Rep. Phædone.

Arist. nihil tale nouit.

Quæ quidem omnia capita, & plura etiam alia nõ pauca, quæ colligere potest quisque paulo diligentior, cum Platonica sint & philosophice uerissima, & cum fide Catholica consona: Aristotelica uero, & fidei aduersa, & philosophice falsissima, quis iam vel tam impius erit Christianus, vel tam barde philosophus, qui Platonem, & pietatis, & philosophiæ ergo Aristoteli non preferat? Quæ res cum ad Christianam fidem maxime conferat: Et ad philosophicam ueritatem faciat maxime: cur non posthac, in omnibus Europæ gymnasijs publicis? cur non in monachorum Cœnobijs Platonis lectio, studiumque introducetur? Cur non Aristotelis Exoterica philosophia ex hisce locis in exilium ammandetur? Quid enim opus amplius habebunt, ex ea impietatis tam mortiferum venenum bibere. Quo ueluti Lethargo, anima in Dei cognitione obdormiat; anima nunquam lætali, hoc somno expergiscatur, Et in æternos damnatur cruciatus. Neque uero ad corporis uel salutem, uel conseruationem hæc eius philosophia quicquam facit. Quod huc usque plerisque eius studiosis fuit persuasum. Credunt enim, eius cognitionem ad medicinam multum admodum conferre. Plerisque autem, qui in publicis gymnasijs, philosophiæ huic operam nauant, id ea causa faciunt, vt ea ad medicinæ studium accedant, eo dictorio, ubi philosophus definit, ibi medicus incipit. Sed medici quid opus ad suam artem optime celebrandam habent, libris totis physicis? Quid materia, quid priuatione, quid forma? Quid ea natura, quæ principium sit motus, & quietis? Quid casu aut fortuna, aut necessitate. Quid tot motus, temporis, vacui, loci, infiniti, temporis disputationibus? Quid continuorum, quid primi motus, primi motoris, primi mobilis? Quid scire, eos est necesse, an cœlum sit æternum, seu corruptibile? an sit animatum? an edat harmoniam, & reliqua, quæ tum primo tum secundo de cœlo, ab Aristotele traduntur? Nihil profecto.

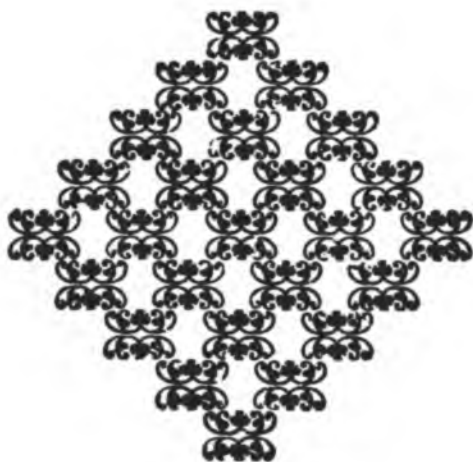
Quo . Nouisse opus habent, elementa, qualitateque eorum, & mitionem, temperaturaque corporum humanorum, morborum, causas, pharmacorum remedia cognoscant. Esto id ipsis necessarium. Sed horum nihil Aristoteles eos docet, nihil ex Aristotele elicient. Si mille annis, his apud Aristotelem studeant, medici sanè vel falsi, vel ridiculi euadent. At hæc omnia Galenus libris de elementis. de temperamentis. De potentiis naturalibus, reliquitque tum suis,

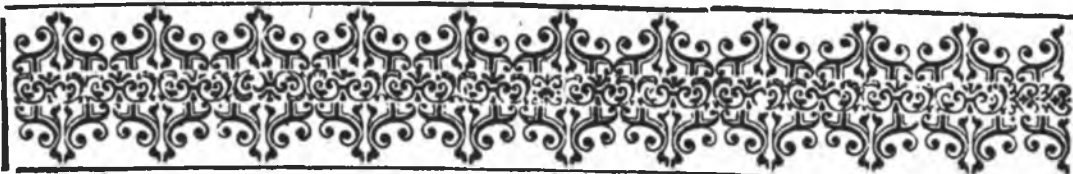
tum aliorum mediocrum libris, clarius, verius, copiosius, & ad usum medici commodius, docentur. Vt facile ex Galeno medicus, qui euadat sine Aristotele. Sine uero Galeno, ex Aristotele numquam quisquam medicus est factus. Quæ ergo hæc mentium est supinitas, quæ dementia? ut Aristotelem, medicinæ gratia quærant, apud quem nulla est medicina. Animorum uero, plurimum falsitatis, tum ignorantia, tum impietatis morbi, plurima venena.

 ANNOTATIO. D. M. IACOBI DE LVGO.

Cum dixerit Theologos saepe Aristotelica doctrina uti ad probanda Theologica dogmata, illos non laudari, tamen si sumant doctrinam Aristotelicam tamquam seruam & ancillam sacra Theologia, possunt laudari, non autem si uellent prebare, & demonstrat sacra dogmata, ex illius philosophia.

F I N I S.

VERITATIS STUDIOIS.

Videri forte poterit non paucis, qui hasce Franc. Patr. contemplationes legerit, eum, aliquando Aristotelem acerbiuscule nominasse, aliquando etiam irrisisse, sepiissime sua dogmata reprehendisse. Atque hac ab odio potius erga Aristotelem, quam à veritatis amore fuisse profecta. Id autem philosophum decere non satis videtur. presertim erga virum tantum. cui philosophia studiosi debeant plurimum, utpote à quo sapientia plurimos hauserint latices & qui fama reliquis philosophis omnibus sit celebratior. Qua res Patricio, ab amicissimo homine obiecta, ipse, ita iura sua defendit. Sibi quidem, cum Aristotele, qui bis mille iam annis vita sit functus, nihil esse rei, ob quam eum odio prosequatur, nisi unius veritatis amor atque studium. Cuius causa fatetur Patricius se se iam ante aliquot annos, Aristoteli fuisse subitatum, & adhuc esse. Idque pluribus de causis. Quarum prima atque potissima ea est, quod erga Deum sit impius, dum vel Anarchiam, vel Polyarchiam mundo profecit, & Deo tum omnipotentiam, tum providentiam adimit. Et tot dogmatibus, quot proxime ostendimus fidei Catholicae hostis sit acerrimus. In quibus latissimam spargit impietatem, & incautis etiam persuadet. Impium autem hominem, & Dei hostem, quis non odio prosequatur ingenti? Platonem e contra, Platonicosque, philosophorum, testimonio D. Augustini nobilissimos, quis non intimo ex corde plurimum adamat, qui tot dogmatibus, & Deo sunt amici, & fidei nostra concordēs, ut qui paucis mutatis, quod attestatur idem, Christiani essent, & cum quibus ait, nullum fere christianis esse conflictum. Secunda ergo hac causa, Patricius Platonem, suosque omnes, maxime adamat, eisq; totum se dedit. Inde factum, ut eas semper Aristoteli pratulerit. Et tertia de causa. Quod Alexandrum Magnum, a quo maximopere fuerat cultus, Hermolai, Philota, & aliorum, coniuratione non semel impetiuit, & tandem veneno extinxit, virum quotquot orbis tulit, optimum & de toto hominum genere meritissimum. Cuius actiones plusquam Heroicas, supra omnes, aliorum hominum omnium, alias Patricius ingenti prosecutus est semper admiratione. Quarta de causa eum etiam odio habuit, quia vir ingratisissimus, & ut Aelianus ait, omnium irrisor, Platonem, a quo per viginti annos omnium scientiarum dulcissimum lac suxisset, eoque esset impinguatus, sicuti mulus matrem calcibus impetiuit, & viventem de schola eiecit, & mortuum scriptis suis, plusquam alium quemquam in omnem dilaceravit posteritatem. Sed & quinta accedit causa, quod sit traditum, eum, veterum plerorumque libros igni combussisse, ut dogmata quae ab illis surripuerat, sua inuenta viderentur. Quas res Telestus vir veritati amicus hoc disticho perstrinxit.

Doctorem calamo ingratum, Dominumque veneno,
Perdidit, igne patrum dogmata, nos tenebris.

Sed tota res, copiosius est a Patricio in Peripateticis suis Discussionibus demonstrata. Qui liber quoniam iam rarus est, ut lectores labore eum quaritandi, liberemus huc ea transcribere, quae ad hanc rem pertinent, opera duximus esse precium. Ita ergo se habent verba, quae Tomo III. libro I. earum discussionum a Patricio sunt scripta. integrum autem adscribemus locum.

Concordiam Aristotelis cum veteribus philosophis in omni philosophia parte antecedentis Tomi libri octo profecuti sumus, uti nobis persuademus non negligentissime. Presenti vero libri septem alijs, discordiam eiusdem cum ysdem, eodem certe labore, utinam eodem etiam effectu, prosequi in animo est. Quam. n. discordiam ostensurum me sperem inter virum hunc, ac perceptorem Platonem? Quos Perphyrius VII. libris, quos Simplicius, Boethius, Picus, Vico mercatus, viri magni concordēs esse omnino, & asseuerarunt, et etiam perscripserunt, aut in mente perscribere habuerunt. Quorum nullius tamen scripta ad posteros peruenerunt. Quibus si fortuna peperisset, vitaq; ea donasset, aut eos concordēs esse constaret aperta, aut labore hoc, aut errore me liberassent. Sum. n. in hac sententia, hosce viros, vel nō potuisse promissis stare, vel Arist. aliud cogitasse, aliud scripsisse, aut me nunquā quiquā vlla in re intellexisse. Potuisse quidē illos, & summa ingenij vi, & summa doctri. quibus excelluerunt, eandem hanc, quā nos hac ingenij exilitate ac ruditate, longe melius, vberius, clarius, ornatius concordiam prestare; sed nullā discordiā, inter eos duos philosophos maximos, fuisse, nulla in re. Arist. a Pla. dissentire uoluisse, id vero eos prestare, nō potuisse arbitror. Quibus. n. argumētis, aut collationibus, id effici posse credā, si videam Arist. non tam dogmata suā explicare, quā philosophorū veterū omniū dogmata profligare, in proposito habuisse? Qui eos, a quibus dogmatū suorū omnium latices hausisset, acerrimo quodam odio profecutus esse videatur. Quos plusquā CCL. locis nominatim carpsit? sine noīe vero plusquā mille? Antiquiores, sui que temporis philosophos, atque alios authores nobiles, reprehendit plusquam XLVI. prater eos quos Rhetoricis, ac Poeticis libris refellit. Thaletā, Anaximandrum Anaximenem, Anaxagoram, Hermetimum, Diogenem, Xenophanem, Parmenidem, Zenonem, Melisum, Empedoclem, Heraclitum, Leucippum, Democritum, Protagoram, Gorgiam, Leaphanem, Antiphontem, Xutum, Paronem, Lycophronem, Alcmaonem, Hippasum, Hipponem, Critiem, Syenesin, Polybum, Hippocratem Chium, Eudoxum, Aristippum, Epicharmum, Cratylum, Eurytum, Speusippum, Homerum, Hesiodum, Euripidem, Sophoclem, Isocratē, Herodorum, Herodotum, Ctesiam, Pythagoram, integrasque sectas, Pythagoreos, Antisthenios, Megaricos, Socratem, & plusquam alium quemquam Platonem praeceptorem, quem LX. & forte amplius locis nominatim est infecatus. Sic enim placuit homini istī, omniū vti Aelianus tradidit, irrisori, immerito vexare venerabilem illum senem: cuius doctrina vberissimis lactibus impingatus fuerat, e schola eycere, et procacibus scriptis, in omnē aternitatē danare. Primi apud Gracos, Xenophanes ac Parmenides, aliorum opiniones refutare sunt aggressi. Plato Sophistas omnes, philosophū neminē, prater duos Anaxagorā atq; Heraclitū arguit. Arist. in hoc quoq; aduersarius Platoni, philosophos omnes, Sophistā neminē, prater duos Protagorā & Gorgiā, non solū arguit, sed iurgys etiā acerrimis incessit. Balbutientē. n. Empedoclis atq; omniū antiquorū philosophiā appellat. Xenophanē ac Melisū ἀγροικότερους agrestiores vocat. Parmenidē oculatiore, tāquā alij caci fuerint, nominat. ταυτα δ' αὖτις pueriles, illorū opiniones nuncupat. Anaxagorā, λιαν ἀπλῶς, ἢ ἀσκέτως. nimis simpliciter & inconsideratē pronuciasse pronuciat. Sapissime οὐκ οὐκ, ἀρχαίους, ἀρχαιοτέρους, stolidos, simplices, deliros dicit. Ignorantiā, ἀγροίαν, crassam illis obijcit. deniq; & furiosos fuisse asserit. Ταῦτα δ' αὖτις διὰ μανίαν οὐ δὲν δόκει διαφέρειν. Hec quibusdā ob furorē nihil videntur differre. In tantū licētia, illū in tantos viros, certē vel odiū, vel nimia sui persuasio euexit. Archelao Atheniēs, nescio qua de causa pepercit. Hippocratis Coi (cuius doctrina comentaria tantum, sui libri sunt ut anthor est Galenus) nomen cōticuit. Xenocratis cōdiscipuli quidē, sed hostis sui, a quo de subseclij Platonica schola fuerat deturbatus, nusquā meminist. Nā topicos, ubi eius est facta mētio, de numero Arist. librorū iā pridē eiecimus) forte quod timeret, seuerissimi illius viri auctoritatem) qui illi aliquot etiam annos supernixit, verereturq; ne sibi aqua lance rependeretur. Quod iā Cephisodorus Isocratis auditor, quatuor libris fecerat. At Ocelli, a quo multa etiā ipsis verbis dogmata, trāscripserat, Theagis, Metopi, Hippodami, Perictiones, Euryphami, Calliscratida, nulla ab ea mētio facta, nulla grati a reddita, nulla nominatione dignos censuit. Si quid illi antiquiores, in homoemerijs atomis, alijs, in philosophiā deliquerāt, arguēdi forte fuerāt, nulla mordacitate, sed philosophica & modestia & ingenuitate. Semel forse ac paucis verbis, non autē XXXV. locis Anaxagorā XV. Parmenidē L. Empedoclē XL. Democritū XXX. Pythagorā Pythagoreosq; LX. Platonē. Indicauisse

da potius eorū errata, quā plusquā dimidia suorū librorū parte, integris nō semel voluminibus in-
sectādi, ita ut si quis ex eius philosophia antiquorū reprehensiones demat, quod illi Epicurū obie-
xisset scribit Laertius, longe minima eorū uoluminū pars, sit remāsura. At esto maximis in rebus
illis errauerant, insectandi acerbissime fuerāt, infantia, balbuties, stoliditas, ignorantia, insania
illis obijcienda. At cur Ocello, Theagi, Metopo, Archya, Hippocrati aliquid gratiarū agēdū non
fuit? Cur fassus nō est philosophico animo, ueritatis amore, ea quae ab illis mutuabatur. Sed nolim
idū veterū alijs gratias habendas prae dico, alios excuso in Arist. uideri inuehi. Ne quod in eo, non
magnopere laudo, in me alij accusent.

Nisi ea opinione ducerer, Aristotelicos libros, fere omnes, tumultuario quodam opere
ab eo conscriptos, nec satis a se ante obitū reuisos, aut castigatos, castigandosque relictos
Theophrasto, acri ueherer in eum odio. Sed quia ita credam, inconstantiaui tot illarum re-
dargutionū excuso. Satis. n. mihi persuadeo, virū ingenij acutissimi iudicijq; acris, si suos libros
reuisisset, & reprehensiones tot & tātas, modestiores fecisset, & inconstantiā earū emēdasset. Si
antiquorū ab eo reprehēforū, scripta, uel omnia, uel plura saltē, quā habemus extarēt, apertissima
forte res hac esset. Sed ex ijs pauculis fragmentis, quae illorū & nostra, nō minus fortuna iniqua,
nobis reliqua fecit. atq; ex ijs, quae posteriorū scriptorū relatu habemus, ac ex ipsius met Arist. se-
stimonijs aliquot ostendemus quib. in rebus ueteres iniqui, atq; extra rē ab eo sunt uexati. Sed id
planissimū faciemus in Platone obiectis. Eius. n. scripta fere omnia extant. Haec omnia quo dixi-
mus loco Patricius scripsit ea; uerissima esse ostendit. Si ita est. Virū irrisorē omniū reprehē-
forē, omniū in uerbis carptorē, quis aequo animo ferat? Quis furē, nō horreat? Quis occultū surro-
ptorem odio non habeat, si erga talē hominē, quis excādescat, certe nō homo, sed ligneus homo est
existimandus. Natura. n. humana, tantā animi non fert stupiditatē. Et si Aristotelis tāta arro-
gantia sustinetur, cur Patricio, duo aut tria diēteria, in aequiore presertim causa, non condonen-
tur? Sed illū, maiorē etiam in modū anxit, Arist. illa in Platone, & ingratitude, & uere dixe-
rim impietas qua illū iniquus hic discipulus, toties diuexauit. A quo Platone, Patricius omnes, si
quas tamen habet, animi uirtutes, & ingenij ornatus, recognoscit, atq; ab eius dogmatibus, in se
esse profectas libere confitetur. Sed satius fuerit alium ex eodem Discussionū tomo III. libro autē
IIII. locum huc transferre ut alia causa cognoscatur clarius, ob quam, Patricius Aristoteli sit
iratus. In hunc ergo modum scribit. Sumpsisse Aristotelem uniuersa sua philosophia, summa
omnia capita, a praeis philosophis, octo antecedentis tomi libris late, luculenterq; ut nobis persua-
demus demonstratū est. Inter quae, multa a Platone preceptore exscripsisse ostendimus preceden-
tib. duob. huiusce tomi libris, quā falso in eos, a quibus dogmata non pauca sumpserrat inuectus sit,
palā factū est. Nunc maius nobis opus, maior moles pro Platone superest, ac maior nobis pro eo la-
bor exanthlandus est. Quē uenerabilē uirū, discipulus iste, sapius, acrius, acerbius, quā antiquo-
rū quēquam uexauit, exagitauit, sycophantiaq; in eū egit. Tantū potuit in eo Xenocratis, ab illo sibi
in schola praelati indignatio, ut nō uereretur ea in doctore suū scriptis mandare, quae statim le-
tēta, & cum illius scriptis collata, manifesta falsitatis, eū coarguere possent. Quod ne, se uiuo fieret
nitans, libros, fere omnes suppressos tenuit. Quia uiuerent multi, sancti illius senis & auditores,
et amatores, qui possent sycophantias illas ei detegere, & etiam conuincere. Post obitum eius, libri
centū & amplius annos latuere, quo spacio temporis, & discipuli illi obierant, & successores eorū
alia dogmata induxerant. Sed postquā libri, a Tyrannione Grammatico, ab Andronico Rhodio
in lucem sunt redditi, inter tot celeberrimos, tot admirabiles, Platonicos, qui natalitia Platonis
tam sancta celebrarent, dogmata illius explanarent, docerent, eueherent, in admiratione ha-
berent, non parua est admiratione prosequendum, neminem quod sciamus, extitisse, qui eius
tutelam contra Aristotelis calumnias susciperet. Non defuerunt quidem Plotinus, Porphy-
rius, Iamblichus, Syrianus, Proclus, obiter inter commenandum, aliquid pro Platone inter-
ponere, at eam prouinciam aperte qui susciperet, calumnias in auctorem eorum philosophia, ab
Aristotele confictas, detegeret, ac eum defensaret, nemo est inuentus. Nos quamquam
nulla in re eminentissimis illis uiris comparandi, audenti satis animo, id munus nobis
desumpsimus, non aliam ob causam, quā ueritatis studio, atque amore. Cuius ue-
ritatis precipuam curam, philosophos, si modo eo nomine simus digni, decet habere.

Atque

Atque etiam ut verum fateamur, quoniam iustam quandam indignationem in nobis commo-
net, tam malignum, tam acre, tam acerbum persecutionis, ac lacerationis studium, in gra-
tissimi discipuli, contra sanctissimum senem, deque illo optime meritum. Idque non solum arro-
gans, delusorium, sed etiam falsum apertissime. Ea falsitas non hac nostra quarimonia, sed
re ipsa, verborum, sententiarum, calumniarum Aristotelicarum, cum Platonis, & uerbis,
& sententijs collatione apparebit.

Hac igitur sexta est causa, cur Patricius, sibi temperare non potuerit quin indignationis ali-
quid aduersus Aristotelem ostenderit. Sed cur eius dogmata pleraque non probarit, sed eorum
falsitatem detexerit, non solum excusationem nullam quarit, sed magnopere, se ab aequis phi-
losophis, ab ipsomet Aristotele quoque laudandum esse arbitratur. Idque non alia ratione, quam
Aristotelico monitu, illo vulgato, quo dixerit, Amicum esse Socratem amicum Platonem, ma-
gis tamen amicum esse veritatem. Et sententia hac sua alia, qua est primo Nicomachio.

Videatur autem forte melius esse, & oportere, ob salutem veritatis, etiam propria destrue-
re: presertim ijs qui sint philosophi. Vtrumque enim cum sit amicum, pius est preferre, &
maiore prosequi amore veritatem. Itaque cum hac sint Aristotelis monita, philosophis philo-
sophice pronunciata, quis Patricium iure accuset, si Aristoteli veritatem tot locis pretulerit,
sitque etiam ubique in posterum pralaturus? Nemo igitur post hac eum accuset, si libere, atque
Aristotelice philosophabitur.

INDEX IN PANAVGIAM, & Panarchiam.

A

Actio provenit a viribus. vires ab
essentia. Panaug. li. 5. p. 13. col.
1. Actio omnis incorporei est.
Panaug. li. 9. p. 20. col. 2. Actio
quid. Panarchia. li. 4. p. 7. co. 4.
Adumbratio ex nitore, & um-
bratione ortum habet. In ea medio quodam
modo conspiciuntur omnia. Panau. li. 5. p. 13.
col. 1.
Aer est corpus Diaphanum. Panaug. li. 2. pag. 3.
c. 4. An sit visibilis, & quomodo est ex Strato-
nis sententia albus, sed re vera non est albus,
& cur. Panaug. li. 2. p. 4. col. 2. Non cernitur.
li. 60. pag. 4. col. 3. & longo intervallo colores
obtegit. Ibid. An coloratus cernatur. lib. eod.
p. 5. col. 1. coloribus non tingitur, & cur. Pa-
naug. li. 4. p. 10. col. 1. Ad lunam usque exten-
ditur. Panaug. li. 6. pag. 14. col. 2. Num lumi-
mosus. Ibid. & inde.
Aether non est per se conspicuus, & cur. Panau.
lib. 2. pag. 4. col. 1. & inde supra purum aerem
est situs Appellatur quoque caelum, est corpus
diaphanum. Panau. lib. 7. p. 15. col. 3. Aethe-
ris substantia nihil aliud est, quam purum lu-
men. li. eod. p. 17. col. 1. Extra Aetherem exi-
stere substantias incorporeas. Panaug. li. 7. pa-
17. & inde.
Alba, quae re vera sunt, quamvis non in tenebris,
in obscuro tamen visuntur, colores alij non vi-
suntur. Panaug. li. 2. p. 4. col. 1. Albedo neque
conspicitur in diaphanis, neque cur vel ipsa
diaphana, vel alia per ipsa conspiciantur; est
causa ibid.
Alteratio omnis, motus est. Panaug. li. 4. pag.
10. col. 1.
Anaxagoras primus omnium mentem quandam
primam vidit, materij cunctis praesidentem.
Panarchia. li. 1. p. 1. col. 1.
Anima uniuersa est nobilissima, & per lumē om-
ni, & sentit, & agit, & vita donat. Panaugie

lib. 4. in fine. Anima se ipsam mouens corpora
mouet ipsa. a nullo mota, estque primus corpo-
rum motor. Panarchia. li. 1. pag. 1. col. 3. & 4.
An anima caelestes ratione sint prodita, & in-
tellectu, & quomodo Ibid. & inde.
Apollinis de Deo oraculum. Panaug. lib. 10. pag.
23. col. 2.
Aqua est corpus diaphanum, & ex Stratonis sen-
tentia, est alba. Panaug. li. 2. p. 4. col. 2. Num
visibilis. Ibidem. col. 3.
Aristoteles perperam docuit, lumen esse Energiā
& Entelechiam Diaphani. Panaug. li. 2. pa.
3. col. 4. Perperam quoque colorem esse pri-
mum visibile, & Diaphani terminum. Idem in
philosophia errorum omnium est pater. li. eod.
pag. 4. col. 1. Incusandus quoque quod non di-
stinxerit lumen a radijs. Panaug. li. 3. p. 5. col.
4. Rursus incusandus, quod falso docuerit lumē
& calorem generari attrito aere ab astrorum
lacionibus. Panaug. li. 4. p. 10. An columna.
2. Idem esse mentem quandam inter entia pri-
mam statuit, eamque in summo celi vertice o-
ciosam sedere iussit. Panarchia. li. 1. p. 1. co. 1.
Idem incusandus quod scripserit, Omnia, quae
mouentur ab alia mouentur, quo falso funda-
mento conclusit perperam mundum esse aeter-
nam. Ibidem, & inde.
Aristoteles falso finito corpori caelesti actionem
infinitam, infinitum nimirum motum tribuit.
Panarchia. li. 2. p. 3. col. 4. Idem non sibi con-
sians modo unum dicit esse primum principium
modo plura. Panarchia lib. 3. pag. 5. col. 2. A-
ristotelis principia, forma, priuatio, & casus,
seu fortuna euertuntur. Ibid. col. 3. & col. 4.
Aristoteles stulte irrisit Platonem appellatē Dei
filium, Ideam boni. Panarchia. lib. 10. pag.
23. columna. quarta. Perperam quoque
in Platonem inuehitur de Ideis. Panarchia. li.
12. p. 25. col. 2. Pessime substantiam triplicem
esse dixit materiam, compositum, & formā.
Panarchia. lib. 13. p. 28. col. 4. Inique Parme-
nidem

I N D E X

Idem est intellectus. Panarchia. li. 15. pag. 33. col. 1. ineptem vniuersam de intellectu questionem confundit. Panarch. li. 15. p. 34. col. 1. falso summum Deum orbi alligauit, & eius prouidentiam negauit. lib. eod. p. 35. col. 3. Aristoteles perperam finito corpori caelesti infinitam tribuit actionem. Panarchia. lib. 21. p. 43. col. 2. Idem in definitione temporis sex commisit errores. Ibid. col. 4.
Affiriorum theologia a Deo tradita. Panaug. lib. 10. p. 22. col. 3.

C

Color blandus, & vitalis, in quo est vis motrix, & formatrix omnium, cum lumine caelesti aduenit. Panaugia. lib. 4. p. 11. col. 1.
Candor quid sit, & quotuplex. Candoris, fulgorisque differentia. Candorem solarem lucem appellamus. Estq. candor in sole maximus, & simplicissimus. Panaug. e. lib. 1. p. 3. col. 1.
Casu nihil fit, & cur. Panarchia. lib. 8. pag. 15. col. 1.
Causa omnis ad effectum suum refertur, quare a non causa nihil fit. Panar. lib. 8. col. 2.
Caelum totum ignis est ueterum sapientum sententia. Anaxagora, Thaletis, Anaximenis, Empedochis, Heracliti, Platonis, Zoroastri, & Parmenidis, cuius carmina referuntur. Panaug. li. 7. p. 16. col. 3.
Centrum est infinitum, & cur. Panaug. lib. 1. pag. 2. col. 3.
Ceruleum, fornicis instar, quod oculis clara die in caelum sublatis, cernitur, quid sit. Ceruleus color inter nigricantes est numerandus. Panaug. li. 2. p. 4. col. 3.
Cognitio quid sit, & in quo primum. Panarchia. lib. 15. p. 31. col. 2. & inde.
Colores non sunt per se visibiles, Non videntur in tenebris. Non sunt primum visibile, ut perperam scripsit Aristoteles. Panaug. li. 2. p. 4. col. 1. colores vehuntur a lumine, quod ipsius inspicitur. Panaug. li. 4. p. 11. col. 2. Color omnio est lux opacata, & lucis, luminisq. proles. Panaug. lib. 5. in fine.
Contrariorum si vnum reperitur in rerum natura, reperitur & necessario alterum. Contraria ea esse dicuntur, quae sunt eiusdem generis extrema. Contraria sunt duplicia. Alia, ut appellant, positiua, alia priuatiua. Priora illa res uere sunt utraque, & in natura posita. Contraria uero priuatiua, ea conditione sunt, ut alterum eorum existat, alterum uero aut nihil, aut fere nihil sit. Et utrorumque generum vires exponuntur. Panaug. li. 5. p. 12. col. 3.
Corporum quae lucida, quae Opaca, quae Diaphana. Et quid unum, quodq. horum corporum sit.

Panaug. li. 1. p. 1. col. 3. Et lib. 2. p. 3. col. 2. Et inde. Nullum corpus actionem sui natura habet ullam, sed si agit, agit per incorporeum. Panaug. li. 9. pag. 20. col. 1. Corpus an sit substantia. Panarchia. lib. 13. pag. 28. col. 1.
Creatarum rerum quot sunt genera Panarchia. lib. 12. p. 47. col. 2.
Creatarum rerum genera quot. Panarchia. li. 22. p. 47. col. 2.
Creatio quid. Panarchia. lib. 22. p. 47. col. 1.

D

Deus, Bonum, Vnum, Principium, Primum, idem sunt. Panaug. li. 1. p. 1. col. 1. voluntatem Dei necessitas sequitur. Panarch. li. 10. p. 20. col. 4. Plura de Deo lege in decisione vnum, & in dictione Principium, quomodo Deus Pater, filium genuerit. Ibid. & inde. Quomodo ab utroque sit productus spiritus sanctus. li. eodem. p. 21. col. 2.
Dei filius est unitas primaria, quam Plato Ideam boni appellauit, qui stulte irridetur ab Arist. Panar. li. 11. pag. 23. c. 4. quomodo a patre distinguatur, & quomodo conuersa ad patrem, ex utroq; tertia diuina persona procedat. Ibid. Quod sit primus Intellectus Panarch. li. 25. p. Dei opera ad extra qua infinitate sint donata. Panar. lib. 18. p. 41. col. 3. Deus est ubique Panarchia. lib. 20. p. 43. Deus an vniuersum condiderit in tempore. Panar. lib. 21. p. 43. Et an omnia simul produxerit. Ibid. Et inde Deus cur mundum condiderit. Panarchia. lib. 22. p. 48. col. 2.
Diaphana corpora sunt tria, Aether, Aer, Aqua & quae hanc participant Aquea. Lumen, tenebraeque, aquae insuscipiunt. Non sunt per se visibilia. Num per aliud uideantur. Panaug. li. 2. p. 3. col. 3. Multiplicata opacitatem acquirunt, quod pulcherrimo declaratur exemplo li. eo. p. 4. col. 3.
Empyreum caelum, lumen est extra vniuersam a sole, stellisque diffusum, in quo Deum, Beatas, Mentis, Animasque felices habitare est traditum. Panaug. li. 8. p. 19. c. 1. Est corpus et propter ea incorporeo, & quidem vno, necesse fuit originem duxisse. Et quid sit hoc unum incorporeum. Panau. lib. 9. p. 20. col. 2.
Entium omnium gradus, et ordo cathena vere aurea, Entia oia sut in spacio, in lumine, et in calore. Panau. li. 1. p. 1. col. 1. Entium omnium diuisio secundum motum, et immobilitatem. Panar. li. 1. p. 1. col. 2. In entibus esse unitatem, & multitudinem quo probetur. li. eo. p. 2. c. 2. Omne ens vires aliquas habet Pan. li. 2. p. 3. c. 1. Entia vnaequeque series propria habet. Panar. li. 4. p. 8. c. 1. Entia omnia in patre sunt uniter una, in Deo autem filio sunt distincta proprietatibus suis. Panarchia. lib. 15. pag. 31. col. 1.

I N D E X

Entium alia sunt per se subsistentia, ut sunt incorporea, Ideę, unitates, essentia vitę, Intellectus, & anima; alia sunt his opposita, in alio, uel per aliud subsistentia, qualia sunt corpora omnia, & corporea. Panarchię lib. 18. pag. 29. col. 1.

Esse quid. Panarchię lib. 4. pag. 7. col. 4. & lib. 13. p. 28. col. 1. & inde. an differat ab essentia. ibidem.

Essentia quid. Panarchię lib. 4. pag. 7. col. 4. & lib. 13. pag. 28. col. 1. & 2. An essentia idem sit quod ens, Ibid. & substantia ibidem.

F

Finitum quod est, habet essentiam, vires, & actiones finitas. Vnde falso Aristoteles corpori caelesti finito actionem infinitam, infinitum nimirum motum tribuit. Panarchię lib. 2. pag. 3. col. 4.

Forma an sit substantia. Panarchię lib. 13. pag. 28. col. 4.

Fulgor quid sit, & quotuplex Panangia. lib. 1. pag. 3. col. 1.

G

Generabilem, & corruptibilem rerum principia quę Panar. li. 4. pag. 7. col. 4. et inde.

H

Humores tres oculorum, & cornea, sunt corpora diaphana. Panangia. lib. 2. pag. 5. col. 1.

I

Ideę nomina quot, & quę. Panarchię lib. 12. pag. 2. 5. col. 1. Ideas esse quo modo probetur. lib. eod. pag. 26. col. 1. & inde. Ideę in mente sunt conceptus intellectuales, in anima rationes, in natura semina, in materia forme. Ibid. col. 4. Quid sint Idea ibidem. De Idearum participatione leg. lib. eod. p. 17. col. 2.

Ignis est corpus lucidum. Panangię lib. 2. pag. 3. col. 3. Radios emittit, stella instar, Panangia. lib. 3. pag. 5. col. 3.

Imagines quomodo, & cum reflectantur & speculis. Panang. lib. 2. p. 5. col. 1.

Incorporeum quid sit. Et quę. Panang. lib. 9. pag. 20. col. 2.

Infinitum quod est, habet essentia, vires, & actiones infinitas. Panar. lib. 2. pag. 3. col. 4.

Intellectus, seu mens duplex, & omni motu superior. Et quid supra Intellectum sit. Intellectus, primus filius Dei Intellectus secundus spiritus sanctus. Panar. lib. 15. pag. 31. & inde.

L

Lucida corpora quot, & quę. Panang. lib. 2. pag. 3. B. A. corporibus lucidis radij primo emicant. A radijs lumen, a lumine splendor. A splendore. nitor. Panau. lib. 5. pag. 13. col. 1.

Lumen est per se visibile, & radiorum proles. Et contraria rationes diluentur. Vistur in Aethere,

re, in aqua, in crystallis, vitrisq; , & in aere etiã. Verum in opacis discernitur magis, quia in eis multiplicatur repercussu. Estque in causa ut alia conspiciantur. Panang. lib. 2. pag. 4. col. 2. Quomodo distinguatur a radijs. Panang. lib. 3. pag. 5. B. lumen est maximum, atque optimum Dei instrumentum ad res proxime cõdendas. Panang. lib. 4. pag. 9. A. Quid, & quotuplex sit lumen. Quas habet vires. Quas actiones. Quas patitur passiones. Quorum operu est opifex. Quomodo a Radijs distinguatur. Ibid. & inde. Pulcherrimę sane quęstiones. Lumen solis, quod aerem implet omni tempore cur notu non cernatur in terrę umbra, cum tamen videamus stellas, quę desuper sunt, & accensos ignes extra umbram Panang. lib. 6. p. 14. col. 3. Nova quidem quęstio, & maxima. Solis stellarumque lumen infinito spacio extra calu diffundi. Panang. li. 8. p. 18. col. 1. quo pendeat lumen, quod extra finitum mundum in infinitu protenditur. Panang. lib. 9. pag. 20. col. 2.

Luna est corpus opacum. Panang. li. 2. p. 3. co. 3. luna solis radij nõ penetrat. Panang. li. 3. p. 7. col. 3. Luna est minor terra, et quomodo probetur. Lunę corpus opacum super stante sole ad perpendicularum, umbram suam versus terram projicit, pyramidalem, seu conicam, quę vero totu terrę superficiem ambit, quia minor est luna, quam sit terra. Partem tamen eius operit quę solis aspectum ijs, qui in ea sunt, solet auferre. Panang. li. 6. pag. 14. co. 1. Lunę corpus opacu esse quomodo probetur. Umbram suam diffundit in etherem superiorem, & quo vsque. Non diffundit in eclipsi, & quado est plena. Panau. lib. 7. pag. 15 & inde. Luna forte non est ignis. lib. eod. pag. 15. col. 2.

Lux sensibilium omniu prestantissima, Dei eiusq; bonitatis imago, in quibusdam corporibus cernitur, in quibusdam minime. An vna, an multiplex, an una, in multis. An corporea, an incorporea. Panang. lib. 1. p. 1. col. 3. Non est color. quid sit. Non est accidens. Non suscipit magis, & minus ijs in corporibus, quibus per se inest. Non nulli veterum eam dixere etheris totius, ac calis primam formam. Lux, quę in celo substantia eorum est, non ut materia, non ut compositum, sed ut forma. Soli dat esse, & sine luce sol non esset. Dat quoq; esse astris, & ignibus nostratibus, qui sine luce non essent. Lux lucidum corpus solem videlicet, astra, & ignes tota intime penetrat. Simplicissima rerum est, & sui prestantia dinmas attingit essentias, eorunq; est imago simillima. Lux cum trina sit dimensionis, & resistantiam non habeat, mediã est quędam natura inter corporea, & in corporea. Et præter vires lucendi, & procededi, duplici alia prodito est ifinitate, figurę nimiru

I N D E X

orbicularis, & centri. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 2. Lux corporea varia infinita, infinita illius, simpliciter in corporea, & verè infinita, verissima est imago. Alia re forte nulla ab ea degenerans quam quòd per dimensionem trinam corporea euadit, & finita simul, & infinita. Lux duplex, corporea, & incorporea. Et quid utraque sit. lib. eod. p. 3. col. 1. Est per se primum visile. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Lux nigrorem admittit nullum. Panaug. lib. 5. pag. 13. col. 1. Lux hylæa pendet a luce aetherea, aetherea ab empyrea, & hæc omnes corporea sunt. Lux empyrea pendet a luce incorporea, & hæc est imago Paterni Profundi. Panaug. lib. 9. pag. 20.

M

Materia sine forma stare nequit. Praestantior, & purior solis, & astrorum est materia, quam sit materia cæli reliqui. Estque solis, astrorumque; materia lux ipsa, eadem quoque est forma. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 2. Materia inter substantias sensibiles principem locum sibi vendicat, vel sola dici meretur substantia. Panarchiæ lib. 22. col. 4. Materiam a Deo creatam fuisse probat Panarchiæ lib. 22. p. 48. col. 1. Mentium creatarum gradus. Panarchiæ lib. 17. p. 38. Mercurij Trismegistide sanctissima trinitate carmina. Panarchiæ lib. 9. p. 18. & inde. Moses cælum appellat, A sci amain, hoc est igneum, & aqueum. Panaug. lib. 7. p. 16. col. 3. Motor primus eorum, quæ ab alio mouentur, qui sit. Pulcherrima contemplatio. Panarchiæ lib. 1. p. 1. col. 3. Motus omnis fit in tempore. Panaug. lib. 4. p. 10. col. 1. Mundus sensibilis participatione luminis, & visibilis est, & pulcher. Panaug. lib. 4. p. 11. col. 1. Totus in lumine iacet, & quomodo. Panaug. lib. 7. p. 12. col. 3.

N

Natura quid. Panarchiæ lib. 18. pag. 39. col. 3. Nigror omnis est ab Opaco. Panaug. lib. 2. p. 4. c. 3. Nihil producit nihil, & cur. Panarchiæ lib. 8. p. 15. col. 2. Nitor lumen est sed iam adumbrationi mistus. c. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1. Nox sex mensium continua est, vbi terra ver-tea alterutro cæli polo subiacet. Sed tenebris ita languentibus, vt nulli homini, nulli bruto, visum adimant, omnia crepero lumine cernun-

tur. & cur. Alicubi noctes sunt per dies, aut menses aliquot. Alicubi per horas variantur. Noctu multa animalia, & homines quoque vel melius, vel aequè ac interdiu vident. Panaug. lib. 5. p. 12. col. 3.

O

Obscuritas est visibilis per se. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Per obscuritatem & lux, & albedo, & quadamtenus colores perspiciuntur. Obscuratio a tenebris emicat. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1. Ociosum nihil in rerum vniuersitate. Panarchiæ lib. 6. p. 11. col. vlt. in fine, & inde. Opaca corpora quot, & quæ. Panaug. lib. 2. p. 3. col. 2. & lib. 5. p. 12. col. 1. Opaca omnia & in se sunt tenebricosa, & alijs vmbra, obscuritates, ac tenebras offundunt. Ibid. col. 2. corpore opaco primo emicant tenebra. A tenebris obscuratio. Ab obscuratione vmbra. Ab vmbra vmbratio. Quæ opponuntur lucis filiis, & quomodo. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1. Opacitas lucem nullam nullumque admittit candorem. Ibid. Omnia opaca corpora colore aliquo sunt infecta. lib. eod. in fine. Ordo constat priore, & posteriore. Panaug. lib. 2. p. 1. col. 2. Ordo duplex. Panarch. lib. 3. pag. 5. col. 4. Ordinem reperiri in rerum vniuersitate probatur. Panarch. lib. 6. p. 10. col. 3. & inde. Orphei carmina de Abramo, & de Mose. Panarch. lib. 10. p. 22. 23.

P

Parmonidis de Empyreo calo sententia. Panaug. lib. 8. p. 19. Peripatetici iuniores perperam credunt lumen sui natura non cerni, & si cernatur per accidens cernatur, & cur. Panaug. lib. 4. p. 9. col. 3. Incusandi quoque quòd doceant lumen esse, presentiam lucidi in Diaphano. Et lumen esse actum colorum. Et lumen, & calorem generari attrito aere ab astrorum latioribus. lib. eod. p. 10. col. 1. Peripateticos valde decipi putantes motum fieri a bono, quia dum efficientem motus causam querunt, incidunt in causam finalem. Pulcherrima contemplatio. Panarch. lib. 1. p. 1. col. 1. Philosophia quid sit. Philosophandum a primis, & nobis cognitis. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 2. Plato scribit lumen esse vehiculum celestium virtutum, & vinculum vniuersi. Panaug. lib. 4. p. 11. col. 1. Idem Plato supra mentem, in quoddam vnum, quod Bonum appellat, rerum omnium originem, & conseruationem, & reditum contulit, tribus methodis vsus. Prima per

I N D E X

per negationes. Secunda per analogiam solis. Tertia per motum. Panarch. lib. 1. p. 1. col. 1. Principium an aliquod primum sit in rerum vniuersitate, an res per se sint, a nulloque principio pendeant. Polcherrima inquisitio. Panarchia. lib. 2. p. 3. col. 3. & inde. Quid sit principium absolute. An principium & primum idē sint. ibid. An primum principium sit vnum, an plura. Panarchia. lib. 3. pag. 6. col. 3. & inde. Principij natura quæ Panarch. lib. 4. p. 7. col. 3. Primi, summiq; principij proprietates quot, & quæ. lib. eod. p. 8. col. 2. & inde. Principium, & vnum quomodo mutuo se consequantur Panarch. lib. 5. p. 9. col. 1. Producent omne præstantius est producto. Productum tamen semper simile est producenti. Panaug. lib. 3. p. 5. col. 3. Productum producenti quanto propinquius, tanto similius, & potentius. Panaug. lib. 4. p. 9. col. 3. Productio quid sit. Panarch. lib. 8. p. 15. col. 2. Pulchritudo in Diuinitatis limine sedet. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 3. Punctus spacio indiget, in quo sit. Panaug. lib. 9. p. 20. col. 1.

Q

Qualitas omnis sensim, & inducitur in corpus, & educitur per alterationem. Panaug. lib. 4. p. 10. col. 1. Vnde quod momento inditur, & exiit, vt lumen, qualitas non esse potest. ibid.

R

Radij quid. Per se visiles. lucis protes. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Non vniuersum mare, sed ad quandam vsque profunditatem penetrant, quod experimento comprobatur. lib. eod. p. ead. col. 3. Radius vnde profluat, quid sit secundum opticos, quid secundum propriam authoris sententiam. Quomodo a luce, & a lumine distinguatur. Panaug. lib. 3. p. 5. col. 3. A quibus rebus resulgeant. An sint accidentia, quibus accidant. An patientur. An subiecto egeant. Sunt substantia, & quæ sunt trina dimensionis. sunt corpora, sed quæ momento diffunduntur, & ideo motu carent. Radiorum actiones, & proprietates. Cur inæquales. Cur qui in ambitu solem corona cingunt conspiciuntur, qui autem recta visum nostrum feriunt, non visuntur? Quomodo feruntur. An frangantur, & resiliant. lib. eod. p. 6. 7. 8.

S

Sapientia quid sit. Panaug. lib. 1. pag. 1. col. 1. Semen omnia, quæ ex ipso gignuntur, actu con-

tinet, & non potentia (vt Peripatetici loquuntur) antè quam gignantur. Panarch. lib. 4. p. 7. col. 4. & inde.

Sol sereno cælo sub Iustiniano Cæsare sex continuis mensibus languidius illuxit. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 1. Est fulgidus, & candidus. Non est flauus. Sol, candor, fulgor, & lux solaris vna, eademque res sunt. lib. eod. p. 3. col. 1.

Soliditas omnis est a terra. Panaug. lib. 2. pag. 4. col. 3.

Spacium extra mundum hyleum, æthereum esse infinitum, in eoq; existere, substantias in corporeum. Spacium a terræ superficie vsque ad extimam ætheris superficiem, quantum sit, & vniuersum a solis lumine illuminari. Pulcherrima sanè consideratio. Panaug. lib. 8. p. 17. & inde.

Spiritus per quem anima videt, æthereus est, & ideo diaphanus. Panaug. lib. 2. p. 5. col. 1.

Splendor lumen est, diaphani crassitudine immittuntur. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1.

Stellarum (vt ab Astronomis est obseruatum) quinque sunt nebulosæ. Obscuræ nouem. Habent hæc in se nigroris non parum. Reliquæ vero, quæ clare lucent, eiusdem sunt cum sole rationis. Quædam stellæ ad polum antarcticum fulgentissime omnium crucis figuram formant.

Stellæ suos emittunt radios, & quomodo. Panaug. lib. 3. p. 5. col. 3. Interdum non cernuntur, & cernuntur, & quomodo, & cur. Cernuntur in tenebris, & cur. Panaug. lib. 6. p. 14. col. 3. Stellæ sui natura esse lucidas quomodo probetur. Panaug. lib. 7. p. 16. col. 1. Easdem igne esse, & cur. Ibid. col. 3.

Stoici partim dubitarunt, an tenebræ essent visiles, partim etiam negarunt, sed cæcè vtrunq; Panaug. lib. 5. p. 12. col. 3.

Stratonis sententia terra, aqua, & ær sunt alba, & cur. & impugnat Strato. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 2.

Substantiam triplicem veteres fecerunt, materiam, & formam, & ex his compositum. Panaug. lib. 1. p. 2. col. 2. & de hisce tribus substantia vniuoce prædicari nequit. Panarchia. lib. 13. p. 28. col. 3. Substantia quomodo suscipiat magis, & minus. quæ sint veræ substantiæ, & vbi sint. ibidem.

T

Tempus quid secundum propriam authoris sententiam. Panarch. lib. 2. p. 46. col. 1. & quomodo ab æuo differat. ibid.

Tenebræ per se sunt visiles. Panaug. lib. 2. pag. 4. col. 1. Vel lumen sunt, vel non sine lumine. Panaug. lib. 5. p. 12. col. 3. Non sunt priuatio lucis, & quomodo probetur. Panaug. lib. 5. p.

I N D E X

13. col. 1. Per tenebram non nisi lux, & albedo fulgida percipitur, colores nulli ibidem. Terra est corpus opacum noctis, ac tenebrarum mater. Num, & quomodo in lumine iaceat. Panaug. lib. 5. pag. 12. col. 1. Terra maior luna est, atque ideo ad basim homispherij nostri, latam efficiet umbram, qua continuo decrescens latitudine, longitudine, manifesto corpus lune superat, quando totam in sua eclypsi occultat, & ad Mercurij, aut etiam veneris apice summo peringit celos. Panaug. lib. 6. p. 14. col. 1. Et li. 7. pag. 15. col. 3.

Veneris stella sub Ozygo & colorem mutauit, & magnitudinem, & figuram et cursum. Panaug. li. 1. p. 2. col. 2.

Vis, seu facultas a quo proueniat, et quid sit. Panarchie. li. 4. p. 7. col. 4.

Visibile primum est lux. Secundum Radij. Tertium lumen. Quartum colores. Quintum Umbra. Sextum obscuritas. Septimum Tenebrae. Hec postrema tria per se visuntur, longe prius quam colores. Panaug. lib. 2. pag. 4. col. 1. In genere visibile duo erunt extrema, eaque inter se contraria. Maximum & minimum, quae in ceteris rerum generibus existunt; maximum uisibile est solis lux, minimum visibile luci contrarium, est terra nigror, seu opacitas. Panaug. lib. 5. pag. 12. col. 3. visibile actiones. lib. eodem. p. 13. col. 3.

Visus sensus omnes antecellit. Panaug. li. 1. p. 1. col. 1. Non cernit nisi quae recta posita sunt. Panaug. lib. 6. p. 14. col. 3.

Vita omnis a spiritu, & igne est. Panaug. lib. 7. p. 16. col. 2. vita quid Panarchia lib. 14. pag. 28. col. 2. vita quatuorplex, & unde ibidem, & inde.

Umbrae sunt visibiles per se. Panaug. lib. 2. p. 4. col. 1. Promicant ab oscuratione. opponuntur splendori. In umbra praesentia, & distantia cernuntur, ea, quae sunt colorata. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1.

Umbratio nitenti contra posita ab umbra ortum habet. Omnia clarius representat, quam umbra. Panaug. lib. 5. p. 13. col. 1.

Vnitas ante numerum, & multitudinem omnem, ab eaque omnes fluunt multitudines atque nu-

meri. Panaug. binijm. lib. 1. p. 1. col. 3. Et Panarchie lib. 1. 2. col. 1.

Vniuersitas rerum ordine constat. Panaug. lib. 1. p. 1. col. 2.

Vnum Primum est supra naturam, animam, quae est primus motor, supra mentem, uitam, essentiam, vnum essentiale, & supra vnitatem. Quod via motus innotescit. Panarchie. lib. 1. p. 2. col. 1. pag. 2. col. 1. Idem quoque demonstratur methode diuisiua eorum, quae sunt secundum multitudinem, & vnitatem, qua methode clare innotescit esse in rebus vnum quoddam primum.

Ibidem. col. 2. & inde. Vnum Primum, quod Deus est, an agat, & quid agat. Panarchie. li. 2. pag. 3. columna. 1. et inde. De uno primo, & quomodo idem sit quod bonum, & quod principium. Pulcherrima disquisitio. Panarchie. li. 5. p. 9. & inde. Vnum in rerum vniuersitate esse demonstratur. Panarchie. lib. 6. p. 10. col. 3. & inde vnum, seu vnitas quot, quibusue modis numerorum sit principium ingeniosa disquisitio, & noua. Panarchie. li. 6. p. 11. col. 4. Vnum primum, quod est Deus tot modis dicitur principium entium, quot modis dicitur principium vnitas numerorum. li. eod. p. 12. col. 1. Vnum, Primum, Principium, Bonum, Deus idem significant, suntque vnum simplicissimum. Panarchie. lib. 7. p. 12. col. 3. Quomodo in vno sint omnia, & vnum omnia, omniaque vnum. Ibidem. col. 4. & inde. Quomodo infinitum. li. eod. pag. 14. col. 1. & inde. Ab uno omnia sunt producta, & quomodo demonstratur. Panarchie. lib. 8. p. 15. col. 2. & inde. Vnius, & vnitatis differentia. lib. eod. pag. 16. col. 1. quomodo vnum produxerit omnia per propriam voluntatem, quam necessitas sequitur, et sine motu produxerit Ibidem. De vno, Trinoque principio lege Panarchie. li. 9. p. 14. & inde.

Zoroastri de Empyreo caelo sententia. Panarchie. li. 8. p. 19. col. 2. & inde eiusdem de sanctissima Trinitate sententia. lib. 9. p. 20. & inde. Et lib. 6. 9. Panarchia. pag. 18. & inde. Zoroastri de Ideis oracula. Panarchie. lib. 12. pag. 25. col. 3. & inde. Cur non sit ausus Deum Patrem Intellectum appellare. Panarchie. li. 16. p. 33. col. 2. pulcherrima contemplatio.

I N D E X I N P A M P S Y C H I A M

prior numerus paginam , alter columnulam
designat .

A

Anima, & animus unde dicta. 49. 1. 2.

Animus unde veniat. 3. medius inter nouem rerum gradus. 3. a mente. 50. 1. ab unitate in mente fuit. 2. in uita, in essen-

tia, in Deo. quo modo a mente prouenit. 3. quo modo a Deo. 4. est uniuersitas animaria. 52. 2. rationum a mente uenientium. 4. quotuplex. 53. 1. animorum multitudo ab vno. 1. & in vno. 2. supramundanus. mundanus. triplex. 4. Angelicus. 4. mundanus. 54. 1. de caelesti Aristofententia. 2. 34. Theophrasti. 55. 1. Timaei Locri. Platonis, Zoroastri, Hermetis, Orphei. 2. Leucippi, Epinuri, Theologorum. Eius ab Aristof. data definitio examinatur. 4. mundi animus an sit vnus. 56. 2. fontanus, animatum esse mundum fuit necessarium. 2. 3. 4. irrationalis nullus, & quomodo 57. toto.

B

Bonitatis est in alia se se propagare. 57. 2. Bruta omnia sua lingua loquuntur. 88. ratiocinantur. 2. operatur intra. 3. ad extra. 4.

C

Causatum sua causa impotentius 50. 1. causa fert proprietates. 1. Corpus solum putarunt quidem esse ens. 51. 1. non per se stat. est alimobile. mouetur in tempore. 2. essentiam habet temporariam. eius proprietates. 3.

Caelum & astra sunt animata. 54. & 55.

E

Entia omnia bonum participant. 49. 4. nullum sterile, omnia secunda, genera quatuor 51. 1. Elementa sunt animata. 56. 1.

I

In corporeorum proprietates 51. 3. cum corporibus non miscentur. & longa de eo disputati 9. 52. toto.

N

Naturae axiomata. 59. 1.

Sermo quid sit. 57. 4.

Index Pantosmia.

A

Aer rarefit & densatur. 63. 1. cum caelo continuo 95. 4. 96. 1. 2. totius consideratio 121. 1. an idem cum aethere. 2. frequenter mutatur. 4. aethere densior. 122. 1. 2. essentialia qualitates eius. 12. ibi terram sustinet 123. 1. eius accidentales, qualitates. 2. multitudo. 3. non est leuis. 149. 2.

Aether unde dictus. 84. 2. an idem cum Empyreo 3. in tres distinctus ibi. an simplex 4. non est simplex & cur. 4. Ardet partibus 85. 3. quid sit et quantus 4. An sit empyrei pars. 93. 1. an aere excellentior. 3.

Angulus quid 71. 2. retilinei proprietates et species eius. 3. retili proprietates. 3.

Antitypia corporum. 78. 1.

Antipolida terra. 145. 1.

Aqua media & loco & essentia inter aerem & terram. 124. 1. 3. fluor est. Corescit. 2. constrigitur. densa & rara. 3. an frigida, an calida. 3. 4. ista e eius species. 4. tota vnum elementum. 125. 1. triplex. an tres; vnum sint elementum. 2. in tres diuisa regiones. omnis calida. 128. 1. 2. an sit rotunda 129. 1. quomodo intumescit. 143. 4. an idem centrum cum terra habeat. 149. 1. non est grauis. 3.

B

Bonitas in bonis, sua munia non coarctat. 74. 2. sterilis esse nequit. 3. bonitas Dei est infinita. 83. 2.

C

Calor primarius 75. 3. caloris gradus 76. 4. est a lumine. 77. 1. 2. est infinitus. est luminis congenitus.

Causa omnis diuiniior causato. 81. 2.

Caelum elementales habet qualitates secundum Aristotelem. 85. 1. non est quinta essentia ex Aristotele 85. 3.

Caelum an sit rotundum. 86. 3. an circulo moueatur. 88. 1. an liquidum, an solidum. 3. eius numerus. 89. 3. in nullos est diuisum orbes. 92. 3. an ab empyreo diuisum. 93. 1. motu nihil aquirit. 3. non mouetur. Cum empyreo est continuatum. 4. non est in octo orbes diuisus. 94. 2.

I N D E X

Centrum vniuersi & terra & aque non sunt idē. 149.1. vniuersi & terra vnum.
Continuum quo modo numeris respondeat 66.3. posse in infinitum diuidi, nullis Arist. probat rationibus. 4. non deffiniunt. 67. 1. quid sit 68.1.
Corporis deffinitiones aliquot. 61.4. omnia vacui poros habent. 63.2. ex quibus conflata 79.2. naturalia que. 2. primum compositum 92.4. nihil agit, patitur tantum. 93. 1. integralia mundi septem. 121.4.
Curentes maris. 153.3.

D

Denarius numerus vnde 66.3.
Densitatis corporum gradus. 122.12.
Deus ignis dicitur. 76.1.3. Ignotus est quia se se a nobis rapuit. Non est ignis cōburens. 4. Quibus medijs operetur. 78.3. Infinitus est, hyparxi, potentia, bonitate. 83.1.
Diuersitas aspectus planetarum. 106.2.

E

Eclipses. 106.2. non sufficiunt ad ostendendum planetarum situm. 3.
Elementa corporum quasnor. 79.2.3.4. tria e se-tem mundis. 81.2. tota sunt corruptibilia, & ideo non sunt natura eterna. 151.4.
Empyreus mundus. 80.1. fluor est 78.4. chaldæus, & Aegyptius. 3. non mouetur. 4. & 92.4. ad extra infinitus, ad intera finitus 84.1. simplicissimus corporum. 3. toto & partibus sibi similibus. 93.1. nullam habet versus cælum superficiem. 4.

F

Finitum pars feces empyrei in æthera dispersa. 150.1. ætheris in lunam ibi est infiniti. 82.4.
Flamma omnis fluida. 78.4. flamma siderē vnde accensē. 98.4. est lumen densum 99. nō est fumus ardens. 108.2. nec leuis est nec grauis. 149.2.
Fluida est omnis aqua 78.3. & omnis humor. 3.
Fluor quid sit 78.1. rerum est principium 2. anti-typius dat corporibus. 2. a Deo est. 3. lumen est fluor. 78.3. fluor sunt ether, cælum, astra. 4. solus fluor, flammam concipit. eius gradus. 4. est rerum vniuersitas. Sub terra. 79.1. gradus eius ascendēdo, primequus ab idea. 1. Quartum corporum elementum. 2. sine calore non egeret. nec pateretur. 4. solus ardet. 99.1.

Fluxio, propria aque, 78.4.
Fluxus & refluxus. 137.3. varietas. 138.1. opinioniones de eo. 4. causæ eius 139.3. veriores. 141.1.2. non a luna sola. 2. maioris & minoris causæ. 143.3. verioris. 141.1. 2. non a sole 2. maioris & minoris causæ. 143.3. quo modo fiat & omnes maris motus sunt fluxus. 4. cur sex horis. 144.2. cur in plenilunio. & nonilunio. 3.
Fornix cæli apparentia est, non res vera. 94.4.
Forma mundi aniuersalis. 121.4.
Frigidum corpus nullum. 128.1.
Frigus vnde fit in aqua. 127.23.4.
Fumus ardens, flamma est. 98.4.
Fundus maris quatuor generum. 145.1.

G

Genera terrestrium rerum. 9.152.3.
Geometria, anterior, arithmetica. 68.2. communia ambabus. 3. eius propria. 68.3.
Gravitas terra & aque si tollatur, centri questio peribit. 149.1. eam & leuitate sustulit Plato. 2. & Arist. etiam. vide quomodo. 2. terra cur grauis videatur. 4.

H

Horarum fluxus, & refluxus varietas. 139.1.2.

I

Igni ab uno omnia sunt genita. 75.3.
Ignis Deus pater, igaem in omnia effudit vsq; ad centrum per gradus. 76.1. Deus cur ignis dicatur. ab Hermete. & in biblyis. 76.1. ignea sunt idea, & Seraphini, & Cherubini, & synechei, & mētes, & animi, & mudus, & canales, & cavitates mundi. 76.2. & sol & astra, & anima nostra.
Ignis, calor lux lumen, eadem sunt res. 39.3. et 4.
Ignis 12. qualitates 97.4. honera tria. 98.1. triplex, 108. et 118.1.
Ignis elementum an sit, longa disputatio 117.3. non est anthrax. 118.2. non est flamma. 3. non lux. 34. tria eius genera Aristotelis 149.2.
Infinitum prius est finito. 127.2.4.
In infinito, omnes linea a centro ductæ sunt equales. 86.4.
Inter similia, nulla oritur dissenfio. 93.3.
In

I N D E X

Instrumenta astronomorum fallacia. 106. 3.
Insula tres vniuersi orbis. 145. 1. *alia.* 2.

L

L *Actea uia quid.* 100. 3. 4. *mouetur in circum-*
lum. 101. 1. *candor eius vnde.*
Leuitas nulla in vniuerso. 149. 3.
Linea inter duo puncta. 66. 3. *finita & infinita.*
4. *non diuiditur in infinitum.* 67. 3. *linee proprietates.* 69. 4. *recte proprietates.* 70.
2. 3. *minima, media, maxima non diui-*
duntur in infinitum. nulli *diuisibilis in in-*
finitum. 70. 1. *semper longior fieri potest.* 2.
recta quid. 70. 2. *quid curua.* *consequen-*
tes qua. 3. *pararella qua.* 4. *Inclinata que.*
4. *disseparata que.* 4. *consequentium proprie-*
tates. 4. *parallelarum proprietates.* 4. *Incli-*
natarum proprietates. 71. 1. *Disseparata-*
rum proprietates. 71. 1. *se se contingentium*
proprietates. 2. *cadentis proprietates.* 4. *in-*
tersecatarum proprietates. 72. 1. 2. 3.
Littorum quattuor genera, tres species. 145.
2. 3.
Locus quid. 62. 1. *trine dimensus definitus.* *ab*
Aristotele non verus. 2. *de loco multa.* 62. 1.
64. 4.
Longitudo primum spacium est. 70. 1.
Lumen primum, primum spacium impleuit.
73. 3. 4. *a luce prima est, & a patre luminum*
est infinitum. 74. 1. *eius proprietates.* 3. *prima-*
uum est supramundanum. 80. 4. 81. 1. *imago*
est paterni profundi. 2.
Luna non est astrum. 105. 3. *cum planetis non con-*
uenit. 112. 1. *quid sit.* *alia terra est.* 2. *in omnes*
humores habet imperium. 142. 2. *continet a-*
nimalia. 112. 2. *varia est.* 3. *toto corpore opa-*
ca. *sed varie.* *Colores quomodo variat.* 4.
nullum proprium habet colorem. 4. *terra*
est similis. 4. *altera est terra.* 4. *in athe-*
re pendet, vt terra in aere. 4. *terra est*
potius quam ignis. 113. 1. *an a sole, an a se-*
lumen habeat. 2. *fex est aetheris.* 2. *maria mo-*
uet. 114. 1.

M

M *Are an aqua locum occupet.* 125. 1. *an*
sit simplex. 3. *salsedo eius vnde.* 4.
cur non dulce factum sit. 126. 4. *causa plu-*
res. 127. 1. *an sit frigidum.* 2. *gelu sit alie-*
no frigore. 3. *non est rotundum.* 130. 1. 2.
3. 4.
multis motibus mouetur. 134. 3. *duplici.* 4.
eius motus violenti. 134. 4. 135. 1. 2. *na-*
turales. 4. *omnia aliena eijcis.* 136. 1. *sem-*

per feruet. 2. *alij motus quinque.* 3. *heb-*
domadarius. 4. *semestris.* 137. 1. *annuus.* 2.
octo. 2. *marium genera quatuor.* 4. *fluxus.*
eius causa, non est sola luna. 141. 2. *que*
maria non fluunt. 141. 2. *sub mari, mon-*
tes. 145. 2.

Mathematica prior physica. 68. 2. *eius species.*
3. 4.

Mediterranea maria Oceani sunt partes.
125. 1.

Mens altissimus omnium stolpus. 138. 2. *alius e*
magnete sub polo. 2.

Mundus an sit finitus. 82. 3. *an infinitus? Et infi-*
tus. et finitus. 83. 1. *& cause.* 2. *quot modis in-*
finitus. 3. 4.

Mundi septem. 81. 1.

N

N *atura nullibi est clauda.* 82. 3.

Noua stella, cur nata, & cur euauit.
106. 2.

Numerus, quo modo ortus. 66. 3. *non vltra*
quatuor tendit. *humana mentis est opus.*
68. 2.

O

O *Ceanus inter aquas princeps est.* 125. 1. *eius*
partes sunt maria mediterranea. 2. *prin-*
cipalis aquae elementi pars. 3. *An sit rotundus.*
131. 133. 3. *eius diuisio.* 145. 1. *eius proprius*
motus quotuplex. 145. 3. *Eius currentes.* 3. *flu-*
xis ab occasu in ortum ad madagascarem.
3. 4. *an eius currentes a Tidore sint in occa-*
sum. 145. 4.

Orbes caelestes multi. 92. 3. *& inde superficies*
non habet contiguas. 94. 1. 2. *omnes vnum cor-*
pus sunt. 2.

Ordo planetarum. 106. 2. *vnde sit.* 2.

P

P *Enetratio corporum.* 95. 1. 2.

Petrosa littora, trium generum. 145. 2.

Planetarum tractatio. 185. 3. *cur ita dicti.* 4. *non*
errant. *Sunt animati, animalia, vniuersi har-*
moniam contemperant. 106. 1. *magnitudo, lu-*
cis differetia vnde. *non habent orbis proprios,*
inter caetera fulgent astra. 3. *quinque motibus*
mouentur. 4.

Portus quid. 145. 3. *& sinus.*

Promontoria quid. 3.

Puncti proprietates. 69. 1.

Punctus quid. 66. 2.

I N D E X

Q

Qualitates prima. 119. 4.
 Quanti quatuor genera. 69. 3.
 Quaternarius numerus unde. 66. 3.
 Quatuor entium sunt genera. 65. 1.
 Quatuor maria maxima estuant. 143. 2. per se
 calent. 143. 2.

R

Radij sunt astra in longum protensa. 98. 1.
 Raptus caeli qualis. 44. 2. non naturalis. ne-
 que violentus.
 Rarefactio. 58. 4. ea mare attollitur. 144. 1.
 Respectus rectorum linearum. 70. 3. quatuor situs
 habet.
 Rubrum mare, quomodo fluit & refluit. 241. 3.

S

Salsedo primaria causa est fluxus & refu-
 xus. 142. 3.
 Scientia triplex. 69. 1.
 Siccitas quid. 15. 3. 2.
 Siderum luces unde sunt varia. 99. 3.
 Simplex quid. 151. 3. 4. circa antarcti cum. 99. 4.
 magnitudo. 110. 1. motus. 102. 1. singula
 mundus quidam sunt. 2. quomodo in aethere
 pendent. 1. 2. 3. motus quantus. 103. 1.
 Sol non est planeta. 105. 3. est flamma in fluore
 aethereo. 108. 2. & anthrax. mirabiles habet
 vires, & est lux densata. 3. & cur. om-
 nium simplicium densissimus, eius magnitudo
 incerta. 109. 1. situs quoq;. Non tribuit lucem
 stellis. Per radios & lumen virtutes in hac
 transfundit. 110. 3. eius instrumenta quatuor
 sunt. 4. a sideribus lumen recipit. 117. 1.
 Spacium, quid. quale, quantum. 61. 1. & in-
 de. in eo sunt omnia & corpora. & incorpo-
 ra. 2. 3. an sit aliquid. 3. tria sunt spacia.
 est immobile. Ingredientia corpora recipit
 & egredientia admittit. 62. 3. spacium tri-
 num verus est locus. 4. an finitum, an infin-
 itum. 64. 1. 2. mundanum. 2. eius proprie-
 rates. 3. plenitudo ei est accidens. 3. va-
 cuum esse, est ei essentiale. 3. eius vires.
 3. 4. ante locum est. Locus ante corpora.
 hac ante qualitates. 64. 4. primum omni-

um est. 65. 1. ante mundum, quid est. 1.
 categoris non comprehenditur. ante eas est.
 65. 1. substantia est, medium inter corpo-
 rea & incorporea. 2. partes habet, & non
 est totum. 3. non patitur, non agit. 3. ma-
 ximum est. 66. 1. vel minimum, vel medium,
 vel maximum. 69. 4.

Spiritus Deus. 77. 1. ferebatur super aquas, reple-
 uit orbem terra. intus alit.

Stella noua cur apparuit, & emanuit.
 107. 2.

Stella an sint caelo infixae. 88. 2. sunt anima-
 lia, per caelum incedunt. 90. 2. ordo ea-
 rum a mente. 91. 2. mouentur ipsa, non
 caelum. 93. 1. & 94. 1. sunt ignes. 97.
 1. 2. 3. 4. sunt compositae & cur. 98. 2.
 non sunt anthraces. 3. sunt flammae & lu-
 ces compactae. 98. 4. obscura & nebulosa.
 113. 2. 3. an agant aliquid. 114. 3. signi-
 fican, non agunt. 115. 1. 3. non sunt fru-
 stra. 115. 4. quomodo agunt. 3. semina re-
 rum per empyreum sparsa suscipiunt. 115.
 4. 116. 1. 2.

T

Tlacrosis maris in euripis 135. 3. eius cau-
 sa.

Tempus non recte magnitudini confertur.

Terram possibile est moneri, quam caelum. 103.
 per totum.

Terra non est simplex. 104. 1. eius umbra
 triplex. 109. 1. & cur errent astronomi.
 an cum aqua unum globum faciat. 132.
 1. non est rotunda. 2. aliena eicit. 136. 1.
 In tres insulas diuisa. 145. 1. in mari, sub
 mare, & circa mare est eius locus. 148.
 3. an sit in centro, & quomodo. 4. an sit
 grauis. 149. 1. non est cum aqua globus
 vnus. in sua regione non est grauis. est fex
 hylei mundi. 150. 1. cur in centrum ab-
 legata. 2. eius centrum non est. centrum.
 2. cur descendit. 2. non est spherica. 3.
 nullius figura. 3. circuitus quantus. Moles
 eius nescitur. 151. non est simplex. 3. &
 252. 1. composita omnium maxime. Cinis
 & puluis. 2. albae quatuor genera secun-
 da, quid est tertia, 4. est fluxor compactus,
 4. est fex fluxilis. 153. 1. vii fex est,
 quae eam sequuntur: non sicca secunda,
 calida est. 153. 2.

I N D E X

V

Vacuum quid. 62. 4. an in mundo sit 63. 1. non magnum paruum esse potest, eius portuncule in particulis aeris & aquæ. est quasi plenum. 2. maius arte fieri potest. 2. 3. extra mundum.

Velocitas motus 106. 2. non est valida. 3.

Veneris stella, cur pulcherrima 106. 2. varie passa. 4.

Ventus quid. 122. 4.

Vnitás est idea. 79. 1.

Voluntas Dei comes bonitatis. 83. 2.

Voragines maris. 144. 1.

Vulcanus ignis inuentor. 98. 4.

INDEX IN HERMETEM.

Aer per omnia corpora meat, & ea implet. 19. 2.

Aeuum vnde, & eius propria. 20. 3.

Agon priatis est Deum cognoscere. 11. 3.

Amor & necessitas imperat animabus. 30. 2.

Anima ab vna, omnes animæ. 10. 2. Ab ea omne ens mouetur. 4. 3.

Anima humana, si mala permaneat, boni non sit particeps. 10. 2. eius malum est ignoratio, scietati virtus eius, est cognitio. 10. 2. Impia quomodo puniatur. 11. 2. Pia quibus fruatur.

Anima omnis mentem habet bonam. 12. 2. ubi anima ibi & mens. 23. 3. In corpore statim dolore, & voluptate vitatur. 3. Eius morbus maximus est, Deum negare. a Deo quomodo est constata. 28. 3. supera vult. 3. in corpus damnatur. 30. 2. 33. 2.

Ab angelis, & demonibus deducuntur. 33. 2. Ab eis & officia suscipiunt. Sexu carent. 3. Dei sunt opus. 34. 3. sicut incorporea. 40. 3. immobiles essentia, & immortales. priores corpore. Non ex materia genita. 41. 2. se ipsam & alia mouet. 3. Triplex est. Ab obitu, quo vadunt. 34. 3. Anima regie quomodo fiunt. 32. 2. prudent. 33. 3.

Anima vna, simplex, & continet mundum. 21. 2. ab ea pendet pueri anima. 112. Non transit in bruta. 11. 4.

Animalia, a cæli reuolutione fiunt. 62.

Z

Boni proprium cognosci. 93. Eius radius, auget visum & mentem. 10. 2. pulchritudo eius inefficiens. 2. Essentia eius tanta est, quanta entium omnium essentia. 19. 3.

Bonum nullum in terra. 4. 3. est factiuum. 9. 3. Non nisi in Deo. 14. 2. Est id quod semper largitur. 3.

Bonum in homine est, quod non est valde malum. 14. 3. inter homines bonum est, minimum malum. 3.

Bona humana, neque amare neque odisse possumus.

C

Celestia sunt amoma. 4. 3.

Cælum rationale est. 5. 2. elementum primum. 3. Incirculis septem. 6. 2. 8. 1. natura est igneum. 35. 3.

Cognitum in terra nihil. 4. 3.

Cognitio Dei est diuinum silentium. 10. 2. finis est scientiæ. 3.

Corpora ex humida natura conflata. 7. 2.

Corporis amor, causa est mortis. 6. 3.

Corpus est anima carcer. 16. 2. procul est ab essentiali generatione. 17. 2. Constitui sine animo non potest. 44. 3. ob energiam semper est. 44. 1.

D

Dei cognitio homini sola salus. 11. 2. eius essentia est omnium esse grauidum. 13. 3. & omnia facere. eius essentia pulchrum. 14. 3. Eius filius genitus. 15. 3. homo vnus. 16. 2. eius misericordia. 16. 2. eius proprietates quatuor. 29. 3.

Deum qui cognoscit in Deum transit. 9. 3.

Deus primum ens. 4. 3. quid sit. 5. 2. producit perbum, & per hoc mentem aliam. 6. 2.

Deum, bonum, pater idem sunt. 9. 3. est omnia. 1. Actio eius voluntas. 3. essentia eius, velle esse omnia. Cognoscit hominem. 11. 2. occultus est manifestissimus. 12. 3. cælo vt instrumento vitur. 13. 2. elementa terminat, & continet. 2. & eorum est factor & dominus. 2. per opera sua se manifestus, & cognoscitur. 2. semper omnia facit. 13. 3. 14. 3. bonum ipsum est. 14. 2. nullius est indigus. 2. in eo nihil malum. 2. est animorum genitor, 16. 3. intelligibilis non sibi, sed nobis. 18. 3. non est intellectus, sed eius causa. 19. 3. non est ociosus. 21. 3. quia non ociosus, & perfectus, omnia facit. 22. 2. & ea semper facit. & vnum habet ideam propriam. 2. quo modo possit intelligi. 22. 3. malorum non est causa. 26. 3.

E

Elementa quomodo separata. 5. 3. 6. 2. sunt materia. antum.

†† 2 Ener-

I N D E X

Energia deorsum tendunt. 5. 2. *Quid sint.* 44. 2. *immortales.* 3. *earum species.* 3.
Entium capita. 4. 3. *omnia entia mouentur nulla manent.* 5. 2. *omnia sensum habent.* 10. 3. *ex contrarijs constant.* 3. *duplicia sunt omnia.* 5. 2.

P

P *Atalia que sint.* 24. 2.
Fatum omnibus dominatur. 5. 2. *est regimen planetarum.* 5. 3. *ei corpus nostrum subijcitur.* 3. *anima eo est superior.* 24. 3. *providentia ministrat.* 38. 2. *ei ministrant astra.* 2.
Filius Dei. 6. 2. *verbum non distat a patre.*
Finis bonorum est Deus. L. 3.
Forma archetypa. 6. 2. *post obitum fit inuisibilis.* 7. 2.
Fortitudo, quomodo fiat. 41. 2.
Fortuna quid. 5. 2.

G

G *enerationis proprium.* 20. 3.
Gradus animarum sexaginta. 28. 3.

H

H *Omo propter Deum.* 4. 3. *malus quid* 5. 2. *opifici similis, solus duplex.* 6. 3. *conditus ad Dei cognitionem.* 8. 4. *Vnde factus.* 6. 3. *mas, & femina.* 3. *Dominus rerum sub celo.* 8. 4. *cognoscens, Deum, diuinus iam.* 10. 2. *secundum animal.* 10. 3. *malus vt est mortalis.* 2. *qui mentem non habet, non est dicendus homo.* 12. 2. *internus.* 16. 2. *spectator operum.* Dei. 26. 2.
Homini Deus omnia tribuit. 3. *duo dona dedit mentem & sermonem.* 24. 3.
Homines quidam diuini 23. 3. *mali a demone puniuntur.* 7. 2.
Humida natura. 5. 3.

I

I *Dea omniformis.* 16. 3.
Ignis vt organum est conditori. 11. 2.
Immortalia omnia sunt ob mentem. 25. 2.
Impietas, animæ, pæna maxima. 11. 3.
In homine est Deus. 23. 3.
Indumenta animæ. 11. 2.
Infera a superis implentur. 27. 3.
Influxus superi, ornant infera.

Iouis proles, fortuna, spes, pax. 29. 3.
Incorporea omnium capacissima. 22. 3.
Incorporeum triplex. 38. 2.
Irrationale omne mouetur quadam ratione. 38. 3.
Intellectus sphericè mouetur. 10. 3. *Non habitat corpus.* 3. *habitat igneum indumentum.* 11. 2. *se ipsum continet.* 19. 8. *ex Dei essentia est.* 23. 3. *est ei vnitus.* 3. *eius opera que sunt.* 23. 3. 24. 2. *propositus animabus, & brauium.* 16. 2.
Intellectio est credere. 43. 3.
Intelligens se ipsum, in Deum abit. 7. 2.
Inuentio, naturæ, & laboris filia. 285.
Iustitia quomodo fiat. 41. 2.

L

L *Ocus maior locato.* 18. 3. *incorporeus est.*
Luna, organum naturæ. 21. 3. *media inter mortalia, & immortalia.* 3. *eius proles.* 29. 3. *Timor, silentium, hominis memoria, ei sol est proximus.* 33. 2.
Lux Deus. 5. 3.

M

M *Alum in celo nihil.* 43. *est inuoluntarium est mundi alimentum.*
Martis proles, agonia, ira, contentio. 29. 3.
Materia in contraria soluitur. 52. *duplex, materia vna.* 21. 3.
Mens omnis in Deo. 4. 3. *impossibilis.* 3.
Mercurij proles, sapientia, temperantia, suadela, veritas. 29. 3.
Morbi vnde fiant. 37. 2.
Mors quid. 22. 2.
Moritur nihil. 25. 2.
Mouens potentius est moto. 18. 3. *omne incorporeum.* 24. 3.
Motum omne in aliquo mouetur. 18. 3. *& ab aliquo.*
Motus omnis in statu & a statu mouetur. 19. 2. *omnis ab incorporeo.*
Mundus secundum ens. 4. 3. *genitus factus ab opifice.* 6. 2. *constituitur.* 4. 1. 8. 1. *pulcher sed non bonus.* 10. 3. *quia passibilis & indigus, sphaera est, primum animal.* 3. *vnde sit, & eius propria.* 20. 3. *semper fit.* 3. *& ideo incorruptibilis, plenus anima.* 21. 2. *vnus.* 3. *omniformis.* 22. 2. *factus a Deo verbo.* 26. 2. *voluntate: sensum & intellectiõnem propriam habet.* 43. 2.

I N D E X

N

Natura, homini miscetur. 6. 3. Dei est imago. 8. 1. In diuinitate consistit. 9. 2. eius organum luna. 21. 3. est mens in brutis. 23. 3. organum est Dei. 25. 2. iubetur esse. 28. 2. vniuersi motus ei prabet. 40. 2. officium eius. 3. assimilatur corpora, ad stellarum temperaturam. 41. 2.

Necessitas prouidentia ministra. 6. 2. 38. 2. organum est, mundi. 25. 2. quid sit. 38. 2.

Nihil fit sine opifice. 13. 3.

Numero sine, nequit fieri constitutio, vel compositio. 25. 2.

O

Ocium nullibi est. 21. 1.

Omnia Deo sunt plena. 21. 2. sunt secundum loci naturam. 2. sunt luce plena. 2. sunt plena anima & ab ea mouentur. 21. 3. sunt, passibilia. 24. 3. viuunt. 25. 2.

Opifex, Deus ignis & spiritus. 6. 2.

Ordo omnis numero & loco terminatur. 123. 2. vnus a multis non seruatur. 21. 3.

P

Paradisi descriptio. 7. 3.

Pietas quid sit. 4. 1. est Dei cognitio. 43. 2. eius finis. 4. 2.

Pius mens accedit. 7. 2.

Pius summe philosophatur. 4. 2. nemo sine philosophia pius. 2.

Planetae, homini, suas tribuunt proprietates. 5. 2.

Pœna, a demonibus malis. 7. 2. anime humane. 11. 3.

Prouidentia, diuinus ordo. 5. 2. Eius modus. 11. 3. ab vno pendet. 12. 2. organum est Dei. 25. 2. quid sit. 38. 2.

Purgari oportet, qui Deum vult agnoscere. 16. 2.

Q

Qui se intelligit, in Deum abit. 7. 2.

Qualitates quatuor pr im.e. 40. 3.

Quatuor sunt in vniuerso loca. 33. 2.

Quies vniuersi a Deo interrupta. 28. 2.

R

Ratio omnis in mente. 4. 5.

Reditus ad Deum per animæ victoriam. 4. 3.

Quomodo fiat. 7. 2. fit per septem gradus. 7. 3.

Renouabuntur omnia. 9. 2.

Regeneratio. quid. 17. 2. 30. 3.

Rex Deo similis. 73. 1.

S

Sapientia vera in silentio. 15. 3.

Scientia donum est Dei. 10. 3.

Saturni proles iudicium, & necessitas. 29. 3.

Sensus post obitum in suos fontes redit. 7. 2. eius ab intellectu differentia. 42. 3.

Simile simili gaudet, & contra. 5. 2. & intelligitur. 22. 3.

Sol Rex celestis. 3. 2. maior terra & mari. 2. est lune proximus. 33. 2.

Solis radius igneus est. 9. 3.

Solutio anime a corpore, quo modo fiat. 11. 2.

Sphæra planetarum contra aplanem mouentur. 19. 2. status motum continet.

Stellarum species. 39. 2.

Supera implent infera. 27. 3.

T

Tempus, res diuina. 4. 3. hominis corruptio: vnde, & eius propria. 20. 2. 21.

Tempora tria, qualia. 38. 3.

Temperantia quomodo fiat. 41. 2.

Tenebræ abyssi. 5. 3. 8. 12.

Terra omnis comburitur. 11. 2. est irrationalis. 5. 2.

V

Vacuum non nisi ipsum non ens. 19. 2.

Vehiculum anime igneum. 11. 2.

Veneris proles, desiderium, voluptas, risus. 24. 3.

Verbo Deus mundum fecit.

Verbum filius Dei. 6. 2. ei consubstantiale. 2.

Veritas quomodo sciatur. 4. 2.

Verum quid sit. 16. 2.

Via ad veritatem. p. 2. difficilis. 3.

Vicia, 12. 16. 2.

Vicia vnde. 42. 3.

Vicium maximum Deum ignorare. 23. 2.

Vicia maxima. 24. 2.

Vita vna. 21. 3. est vna mentes, & anima. 22. 2. vbi vita, ibi & anima. 23. 3.

Vite due in nobis. 41. 2.

Viuunt omnia. 27. 2.

Vna est ad Deum, una pretas. cū cognitione. 14. 3.

Vnitas est omnium principium. 27. 2.

Vno a principio omnia pendent. 10. 3.

Vnum omnium principium. 14. 2. hymno celebratur. 17. 2. omnia est. 24. 2.

Vnus & non duo conditores. 21. 3.

Voluntate Deus fecit mundum. 26. 2.

I N D E X

INDEX IN MYSTICAM philosophiam .

A

Actus duplex. p. 10. col. 1. & 2.

Actiones humanae non probe intellectui agenti adscribuntur, improbe in animam sensitivam referuntur. p. 24. col. 2.

Aegyptij usi sunt literis hieroglyphicis. cur. pag. 40. col. 2.

Aer, aqua, oculus, cum omnes calores recipiant omni colore carent, & cur. p. 10. col. 3.

Agēs aliquod primum, ingenitum, in rerum natura existere demonstratur. p. 9. col. 1. omne agēs est nobilius subiecto, & cur. p. 11. col. 4. Agentia secunda coniuncta alteri, in specie operantur circa alterum. p. 12. col. 3. Agens perfectū agit per propriam essentiam, agens imperfectū agit per qualitatem, & quo modo. p. 14. col. 2. Omne agens infra primum, indiget agente primo. ibid.

Anima vniuersalis habet proportionem ad materiam, & formam, quarum vtriusque est causa, & firmitior, quam particularis, quoniam illa videtur descriptione luminis spiritalis, hęc autem corporalis, vt quę materiae immergitur. Vniuersalis anima est causa motus orbium, quietis autem polorum, sic quoque anima particularis est causa motionis organorum, quietis autem potentialium. p. 26. col. 2.

Anima incorruptibilis perseuerat corrupto corpore. p. 29. col. 1. Est forma per quam homo est ens, & existit, vnde homo vere est animus, ipsoque corpore animus indiget, vt artifex organo. Ibid. col. 2. Anima sequitur temperaturam corporis. vna anima, nō potest aptari alteri corpori, quam proprio quod ab initio sortita fuit. Ibid. Anima humana est nobilior ceteris animabus. ibid. col. 3.

Anima humana nullam in se habet ingenitam formam rerum, ad quam excitetur ex sensibilibus per reminiscentiam, sed omnis forma ex pers de nouo scientiam acquirit, contra ac Plato dixit in Menone. Ibid. col. 4. Anima hominis multas proprias habet operationes, in quibus non indiget instrumento corporeo, & ideo est incorruptibilis. Est quoque simplex, & cur. Ibid. & p. 30. col. 1. Probat animum humanum esse immortalem ex infinita discendi potentia. Item nullam habere scientiam ingenitam, sed tantum aptitudinem ad illam de nouo acquirendam. Ibidem Anima, & simplex Ibid. c. 2. Animum humanum esse immortalem non obstantibus, duabus effectiōibus, quas ref. lit.

Ibid. col. 3. Quod animus humanus sit immaterialis, habet operationes minime indigas organo, corporeo, abstrahit a materia. Ibid. col. 4.

Animus cognoscit singulare sensu, vniuersale autem intellectu u capiēdo huiusmodi formam non quatenus est in materia, neque ex materia vt sensus, sed mundatam ab omni conditione materiali, & quo modo id fiat, exemplo declarat. p. 31. col. 1. Non est corporeus ibid. col. 2. 3. 4. Non est figura, neq; complexio corporis. Non est simulachrum expressum a materia. Non est corpus subtile, neq; crassum. Non est spiritus æthereus. p. 32. col. 2. 3. 4. senum animi sunt perspicaciores. Ibid. col. 2. Qui sit animarum futurus status. p. 33. col. 2. 3. Animarū inscita vnde. Ibid. Anima plantarum virtus inest in radicibus. Neque anima planta, neque sensitiva corrumpuntur. Quo redeant corrupto corpore. p. 36. col. 2.

Anima quomodo vnitur corpori. pagina. 4. col. 3.

Anima quid. Anima vniuersalis non separatur substantia, particularis non est in corpore, vt videtur, sed extra. Triplex anima motus ibidem.

Anima brutorum peccando recesserunt a mundo superiori, non tamen corrumpuntur, secundum substantiam. Neque corrumpuntur anima plantarum.

Anima hominis habet tres partes vegetatiuam, sensualem, & intellectuam, quę separatur a corpore soluto. Non reuertitur ad mundum superiorem nisi purgata a sordibus corporeis. Ibidem col. 3. Omnis anima humana est immutabilis, ob peccata Dei irā incurrit, per penitentiam miseretur Deus. Beatas animas multorum votis faisse. Cur anima in hunc inferiorem mundum descenderit. p. 5. col. & 2.

Anima sapientia qualis, & quorum sit, in mundo intelligibili. p. 6. col. 1. & 2.

Anima an sit mobilis. ibid. col. 3. & inde.

Anima quomodo diuisionem admittit. pag. 7. col. 3.

Anima quomodo sit in corpore. Ibidem. col. 4.

Anima natura non est corpus. pag. 8. col. 3. & inde.

Anima regit humores, quibus corpus instaurat. ibid. col. 4.

Anime actiōes quę. p. 9. col. 1.

Anima non est spiritus naturalis refrigeratorius. p. 9. col. 1.

Anima est prior, & nobilior natura. Ibidem. col. 2.

Anima fuit causa natura. ibid.

Anima solum operatur circa materiam media natura celesti. Ibidem. col. 3. Quomodo sit in po-

ten-

I N D E X

rentia. Quod non sit harmonia. *ibid.* col. 4. & inde.

Anima non est corruptibilis, quia habet operationes proprias sine organis corporalibus. *Ibid.*

Anima vis ab anno quadragesimo incipit augeri.

Anima hominis non est perfectio naturalis ut anima bruti. *ibid.* col. 3.

Anima cum recipiat omnes formas corporales, non est una ex illis. *Ibidem.* columna quarta.

Anima libera a sordibus corporeis, & reuersa ad superiorem mundum, contemplatur omnia, atque videt secundum Ideam supremam, quae est Deus. p. 11. col. 1.

Anima vniuersalis est posterior intellectu primo, estque forma absoluta. pagina. 13. col. 4.

Anima descensus causa, & peruentus. pagina. 16. col. 1.

Anima suscipit formas ab intellectu. pagina. 17. col. 2.

Anima existens in mundo intelligibili, influit in hunc sensibilem, qui illi coniungitur. pagina. 17. col. 3.

Anima vniuersalis regit corpus vniuersale sine labore, anima particularis regit corpus particulare, cum labore. p. 17. col. 4.

Cur Anima in mundo sensibili non possit cognoscere substantias simplices. pagina. 20. col. 3. 4.

Anima eadem potentia hic, & in orbe intellectuali vtitur, sed non eodem modo. pag. 21. col. 1. 2.

Animus caelestis non habet memoriam, qualem humanus. *Ibidem.* col. 3. 4. Omnis anima sine rationalis, siue sensitua, siue vegetatiua, & mineraria, & in specie, & in numero magis, & minus participat illuminationis, & dignitatis. Ea quo clare colligitur singulis humanis animis plus, & minus luminis esse tributum. pagina. 23. col. 2. 3. 4.

Anima rationalis producit animam sensitiuam, cui vnitur, quo modo probetur.

Anima sensitua vnitur qualitibus naturalibus, pulcherrima sane speculatio. Ex qua colligitur animam sensitiuam non esse potentiam animae rationalis, sed substantiam ab illa productam, cui vnitur tanquam forma materia. *Ibid.* col. 3. 4.

Anima sensitua mortuo corpore cessabit, rationalis seruetur. p. 24. col. 1.

Anima rationalis est mobilis, motu spiritali. pag. 25. col. 1.

Aristotelis locus de laudibus Platonis. pa. 1. c. 4.

Eiusdem odium in Platonem unde. p. 2. col. 1. Mystica philosophia quando ab eo conscripta. *Ibid.*

C

Cero quid sit. p. 18. col. 4.

Causarum numerus. p. 4. col. 1. Quid sit causa. pagina. 26. col. 1. Inter causam, & causatum semper est communis. pag. 26. col. 1. 2. 3.

Caelestis superiorque mundi pars, agit ex se in haec infera, & impartibilis existit. pagina. 15. col. 2.

Caeli circumlati sunt causa quod elementa inter se alterentur, transmutentur, patianturque.

Caeli sunt causa formarum naturalium, haec autem compositorum generabilium pag. 26. col. 2.

Caelorum causa sunt materia, & forma, quarum vnus est motus cogitabilis, alterius vero quies: amba enim sunt causa compositionis caeli, interque illas, & caelum est communio plurima, quia caelum circumfertur forma autem circumfert: quamuis ibi materia, & forma sunt insensibiles sicut etiam hic. p. 26. col. 2.

Corpus est animae organum. p. 29. co. 1. Non agit, agit per se. p. 9. col. 1. Corporum differentia, & mobilitas. p. 17. col. 2.

Creatura est impermanens, quia corruptibilis, & reuertilis ad potentiam. p. 9. col. 3.

D

Deus solus per se bonus, caetera bona per ipsum. fecit tria rerum principia, Intellectum, animam naturam. sine tempore creat. p. 5. col. 3. & 4.

Deus verbo creauit Intellectum primum, & constituit procreatorem rerum aliarum.

Deus est autor omnibus causis, & quod existant, & quod causent.

Deum esse, & qualem. pagina. 9. col. 2. & inde. scit omnia sub vna ratione immotus, *ibidem.* col. 3. Creauit vniuersa absque causa altera excitante, precipienteue. Estque solus agens verum. *Ibidem.* col. 4. Est lux lucum, Bonum bonorum. Dignitas dignitatum, Entitas entium, & ipsummet Eas, extra quod non est aliquod ens, quodque existit sui ipsius. Est principium, per quod omnia existunt, ac permanet esse appetibile, ad quod omnia naturaliter appetentia mouentur per naturam propriam, quae est forma imitata. Est omnino immobile, sed mouens omnia,

I N D E X

- omnia, motu per quem existant. Primus motor. Principium omnibus essentia, ac permanentie, sine quo nihil existeret. pagina. 11. col. 1.*
- Deus qualis, quidq. non est prior tempore alijs, & cur.*
- Dei magnitudo, & sublimitas non potest cognosci, quia omnia excedit. Ibidem. col. 3.*
- Agit per propriam essentiam, & non per attributa. Agit sine subiecto. Dicitur Intellectus aeternus. pagina. 12. col. 3. Cur non agat per deliberationem, sed per solam essentiam. pagina. 13. col. 2. Omnia agit momento. Quicquid immediate ab ipso profuit est aeternum. pagina. 13. col. 3. Non agit propter aliud. Quomodo se ipsum cognoscit. Ibid. col. 4.*
- Si Deus non produxisset, nihil prater ipsum existeret, & cur, produxerit. pagina. 16. col. 1.*
- Deus singulis entibus pro natura dignitate munerat tribuit. p. 22. col. 3. Quomodo ceteris entibus sit prior. Ibid. col. 2.*
- Deus nullo modo potest esse causa creaturae, & cur. pulcherrima speculatio. pagina. 26. col. 3. Est tamen effector creaturae, & cur. Ibidem.*
- Deus creauit entia absque alio ente. Ibidem. Omnia sunt in Deo tanquam in agente. p. 33. col. 2.*
- E**
- Elementa uiuunt, & cur. p. 18. c. 4. sunt animata. p. 31. col. 4.*
- Entia omnia mouentur desiderio essentiali, & naturali a Deo, in Deo, & ad Deum. p. 4. col. 2. Quo ordine, qualique ratione producantur. p. 9. col. 3.*
- Entium quaedam mouent, quaedam. mouentur p. 15. col. 3. 4.*
- Entium omnium gradus, & dignitas. pag. 22. col. 4.*
- Essentia est causa actionis. pagina. 10. col. 2.*
- F**
- Fascinationis opus duplex. Quomodo fiat fascinatio. p. 14. col. 4. p. 15. col. 1.*
- fascinandi uim naturae sublunares a caelis habent. Vir autem iustus non fascinetur. pagina. 15. col. 1. 2. Qui vir facile fascinetur. Ibidem. col. 3.*
- Finis ceteris causis est nobilior. p. 4. col. 1.*
- Forma vera est per quam res est id quod est. pagina. 19. col. 5. forma corporis est duplex. p. 24. col. 1.*
- G**
- Genita omnia operantur propter quid. p. 4. col. 1. Gradus entium ibid. c. 2.*
- H**
- Homo quid. p. 29. col. 1.*
- I**
- Idea non sunt reru corruptibilium. pagina. 27. col. 2.*
- Ignis animalia sunt insensibilia. & cur. p. 18. col. 3.*
- Inferius est ignobilius superiore. pagina. 9. col. 2.*
- Intellectus ad id mouetur, quod desiderio concipit, desideransque statum inferiorem sit anima. p. 4. col. 3.*
- Intellectus agens nunquam separatur ab anima. ibid. col. 4. Modus, quo intellectus intelligit. p. 6. col. 1. 2. & 3.*
- An Intellectus sit mobilis ibidem. col. 3. & inde.*
- Intellectus quomodo ignorat superiorem auctorem, & inferiores creaturas. pag. 7. col. 1. & inde.*
- Intellectus fuit causa anima. Intellectum constituit, Deus procreatore rerum omnium. p. 9. col. 2.*
- Intellectus assimilatur circuli puncto, & cur. p. 11. col. 3. 4.*
- In intellectu primo existunt omnia, ipso posteriora. p. 13. col. 3. 4.*
- Intellectus quomodo a Deo creatus. pagina. 14. col. 1.*
- Intellectus, & uniuersale conuertuntur. p. 19. col. 1.*
- In intellectu quomodo sint omnia. pagina. 20. col. 1.*
- Intellectus contempletur primo uniuersalia, postea uero particularia. Intellectus primus qui, & secundus. p. 22. col. 4.*
- Intellectus agens influit animae rationali, uniuersaeque substantijs positae post principem mentem. Hic producit Intellectum materialem, qui dicitur quoque intellectus potentia, Intellectus possibilis, & anima rationalis. pag. 23. col. 3. 4. & p. 24. col. 1. Quomodo intellectus possibilis indigeat anima sensitua. pag. 24. col. 1.*

I N D E X

Intellectus agens nobilitat animam rationalem, & nunquam separatur ab ea, quae anima rationalis, siue Intellectualis, materialis est, simplex, ac spiritalis. Ibid. col. 4.

Intellectus agens dicitur quoque verbum creatum, & cur. Ibid.

Intellectus agens siue verbum creatum, seu expressum (idem enim sunt) est causa causarum, secundum Chaldaeos. p. 25. col. 4. & p. 20. col. 1.

Intellectus secundus ab agente, est anima rationalis. p. 25. col. 3.

Intellectus agens, qui est vniuersalis, est causa animae vniuersalis. Non est ex materia productus, neque exemplo exteriore. pagina: 26. col. 1. 2.

Intellectus cognoscit vniuersalia a sensibus tamen excitatus. p. 31. col. 1.

L

L *ibrorum genus quotuplex apud antiquos. p. 1. col. 1.*

Liber de anima citatur. p. 4. col. 1. & p. 31. col. 4.

Liber metaphysicorum citatur. p. 30. col. 4.

Liber de caelo citatur. p. 31. col. 4.

M

M *ateria prima nunquam caret omni forma mouetur motu, qui est receptio formae, appetit formam, ut imperfectum perfectionem.*

Existit per receptionem formarum: itaque receptio formarum, est ratio per quam materia existit, sine qua nec existeret, nec intelligeretur. p. 11. col. 1. 2. Est substantia informis. pag. 19. col. 4. Est simplex. Quid sit p. 30. col. 2. 3. Non potest subsistere sine forma, & contra. p. 26. col. 2.

Membra singula propriam sortita sunt complexi mem. p. 32. col. 2.

Mixta omnia sunt animata. p. 31. col. 4.

Motus est actus entis in potentia, id est perfectio, educitq. entis ad actum. p. 2. col. 2.

Motus non generat ignem, sed latentem excitat. p. 10. col. 3.

Mundus non est factus ante tempus. pa. 11. col. 3. Mundi duo, intellectualis vnus, alter sensibilis.

Mundus intellectualis est superior sensibili, utpote causa eius, quod pulcherrima similitudine declarat. Ibi. col. 4. Quicquid existit in mundo sensibili, existit in mundo intellectibili. In quo differat cognitio in mundo intelligibili a cognitione, quam habemus in mundo sensibili. Theologica sane sententia. p. 12. col. 4.

Mundi inferiores dispositiones proueniunt neces-

sario a superiori. p. 14. col. 3. 4.

Mundus sensibilis est imago intellectualis. p. 16. col. 4.

Mundus intelligibilis insluit caelesti, caelestis vero sublunari, & quomodo. p. 22. col. 1. 2.

Mundo nihil addi potest, & cur. p. 24. col. 3.

Mundus intelligibilis, & supremus qualis sit. p. 25. col. 1.

N

N *atum est principium indiuiduorum generabilium, & inferior anima. p. 9. col. 2.*

Natura propria est forma imitata. p. 11. col. 1.

Natura quid. p. 13. col. 4.

Naturalium entium essentia est ratio quadam in materi a prima. p. 18. col. 3.

O

O *perationes apparentes in corpore unde proueniunt. p. 8. col. 3.*

Opera sequuntur perfectionem, & comperfectionem immediati agentis. p. 13. col. 3.

Organa animalibus cur tributa, & an prius quam sensus. p. 13. col. 1.

Organis corporeis tantum sensibilia considerantur. p. 30. col. 4.

P

P *luralitas rerum numeralis prouenit per materiam. p. 19. col. 4. In quo consistat animalium pulchritudo. p. 12. col. 1. Pulchritudo non prouenit ex subiecto. ibid. col. 2. Pulchritudo naturae latet, cur. ibid. ibid. Pulchritudo animae quo modo cognoscatur. Ibid. col. 3.*

R

R *ecipiens omne debet esse denudatum formis recipiendis, ut oculus, aer, aqua, colorum expertes. p. 39. col. 4.*

S

S *apiens sine fine nihil operatur. p. 4. col. 1.*

Sensus communis complectitur omnia sentiendi organa. p. 7. col. 4. An sensus insit animae ante corpus. p. 13. col. 1. 2. 3. sensus considerat primo singularia, postea uero species, & genera. p. 20. col. 2. sensus solum cognoscit singularia. p. 25. col. 2.

Simile a simili cognosci est falsum, & cur. pag. 32. col. 1.

Simplex a simplici substantia tantum cognosci potest. p. 20. col. 4. simplex quid, quotuplex, &

I N D E X

qua sint simplicia. p. 30. col. 2.
Species entium spiritualium. p. 12. col. 4.
Substantia sine fine esse nequeunt. p. 4. c. 1.
Spiritus cognoscunt quomodo mala, qua hic sunt
p. 16. col. 1.
Stella non sunt similes agenti primo, neque mate-
ria ultima. Ex hoc loco potest terminari qua-
sitio quod non constent secundū Aristotelem ex
materia elementorum. Stella utrum sint cau-
sa malorum in mundo sublunari. pagina. 14.
col. 3. 4.
Substantia omnis mere intellectualis. omnis mo-
tus est expers, & a mundo intelligibili non di-
ucllitur. p. 4. col. 3.
Substantia intellectualis secundaria in se habet
quoddam desiderium alterius. Ibid. Substantia
quauis præter materiam est agendi viribus
prædita. p. 16. col. 3.

T

Tempus est inferius naturaliter omnia, intel-
lectuque atque alijs substantijs simplici-

bus, qua sunt causa temporis. Non est ante
mundum conditum, & cur. p. 11. col. 1.
Terra vult, est animata. p. 39. col. 4.

V

Verbum Dei quid sit. p. 22. col. 4. Est infini-
tus. Ibid. col. 3. Non utitur imaginatio-
ne, aut cognitione, & cur. p. 24. col. 4.
Inter Verbum Dininum, & intellectum agentem
nulla est sita substantia. p. 25. col. 3.
Verbum Dei creat intellectum agentem, contem-
plando semetipsum. Ibid.
Verbum Dei quale sit. Verbum Dei produxit
creatum primum, idest intellectum agentem.
Quare verbum Dei est increatum. p. 39. col. 4.
Verum, & ens conuertuntur. pagina. 19.
col. 3.
Vniuersale non existit non existentibus parti-
cularibus. pagina. 19. col. 3. est inuariabile. &
cur. Ibid.

F I N I S.

Initio Patriarchie ad Card. Montisregalis.
 f. 18. *ad Card. Salviatum.*
 31 *ad Card. Paleottum.*
 49 *ad Card. Gonzagam.*
 61 *ad Card. Valerium.*
 84 *ad Card. Aldobrandinum.*
 121 *ad Card. Lancillotum.*
Zoroaster ad Card. Caietanum.
Hermes ad Card. Ruuereum.
Mystica ad Card. Borromeum.

REGISTRVM.

A B C F G Sunt quaterniones. H. Simplex. K L M N O P Q R S T V X Y Z.
 Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu duerni
 Xx Simplex. Rursus. D. quaternio E duernio.

In Hermete vero. B C D E F G H I K L M N O. † † †. duerni. † † †. Simplex.

In Asclepio. * ternio.

In Mystica. B C D E F G H I K L M N O. duerni.

In Indice. †. † †. duerni. † † †. simplex.